Anyin

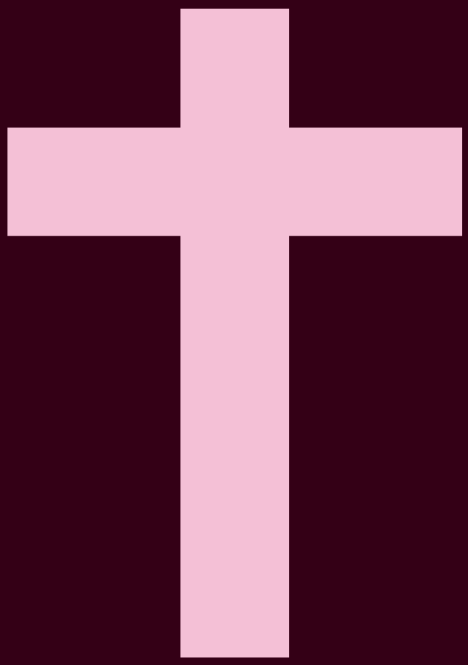

Anyin: Nyɪhyɛ Fʋfɔlɛ’n New Testament

Anyin

Anyin: Nyɪhyɛ Fʊfɔlɛ'n New Testament

copyright © 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Agni Sanvi

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 26 Apr 2025
b4bf56fc-6e3d-5a7c-9f55-25d2c3645a88

Contents

MATIE 1
MAAKI 56
LUKU 91
ZUAN 149
JUNMAN 191
LƆMUN 243
1 KOLINTI 267
2 KOLINTI 289
GALASI 304
EFƐZI 313
FILIPU ASƆNIN MMA 322
KOLƆSU 328
1 TESALONINKI 334
2 TESALONINKI 339
1 TIMOTE 343
2 TIMOTE 350
TITI 355
FILEMUN 358
EBELE'N-MƆ 360
ZUAKI 378
1 PIƐLI 384
2 PIƐLI 391
1 ZUAN 395
2 ZUAN 401
3 ZUAN 402
ZUDI 404
AYIKELE 407

ƐJƆLƐKPA'N MƆ
MATIE HƐLƐLƱ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Matie? Matie, mɔ bɛ fɛlɛ yí biekun Alɪfe Levi'n (Maakɪ 2.14, Luku 5.27), anɪn ɔ wɔ Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan nɪn anun bie. Ɔ dide ajule man *Lɔmʋn awaa m'ɔ sie Izalayɛ mân'n. Zozi mɛlɛ sʋ, Zufʋ kʋn m'ɔ dide ajule sɔ'n man Lɔmʋn'n, Zufʋ'n-mɔ bu yí kɛ ɔ tɪ ɛtɛfʋɛ kpili kpa. Bɛ kpɔ sʋanlan sɔ'n kpa. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ bʋka Izalayɛ mgbɔfʋɛ'n-mɔ. Nan Zozi dɪɛ, ɔ'a nwun Matie anwʋn anwunnvoe. Ɔ'a fɛlɛ yí kɛ ɔ yáci ajule junman'n m'ɔ di'n nán ɔ káci yí sʋanlan. Yɛ́ nzɪ man Matie anwʋn ɛjɔlɛ dɔʋn, nan kɛ bɛ lɛ kpɪn bɛ kele'n, yí yê ɔ hɛlɛlɪ Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ ɔ.

Ɛjɔlɛkpa sɔ nɪn anun, Matie lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi Kilisi tɪ Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ, ɔ fi belemgbin *Davidi afilie nɪn anun. Yí dein yê Nyanmɪan nanndɪlɪ yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ asʋ daba ɔ bɔlɪ Izalayɛ amma'n-mɔ anɔhʋba kɛ cɪan kʋn ɔ 'ba le bɛ́ ti ɔ.

Matie 'bɔ yí Ɛjɔlɛkpa nɪn abʋ'n, ɔ lɛ kan yɛ́ Zozi anan'n-mɔ nʋn yí awɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (yí ti 1-2). Ɔ lɛ kele kɛ Zʋan Batisi kpɪnlɪn sɔnɪnlɪn Zozi ɔ nʋn kɛ Abɔnsanmʋn kpɪnlɪn sɔlɪ Zozi nɪanlɪn'n (3.1-4.11). Ɛsɛ ɔ man yɛ nwun asinbɛnwʋn ninnge mɔ Zozi yɔlɪ nʋn ɛjɔlɛ'n-mɔ m'ɔ hanlɪn wɔ Galile mân nɪn anun'n (4.12-18.35). Ɛjɔlɛkpa nɪn ayuelɪɛ, ɔ man yɛ nwun kɛ Zozi hɔlɪ Zoluzalɛmʋn, lɪka mɔ yí mgbɔfʋɛ'n-mɔ hunlin yí kʋlʋwa nɪn asʋ m'ɔ fi ewue nun tinngelɪ'n (19-28.15). Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ yia bʋka kʋn asʋ Galile mân nɪn anun ɛlɔ (28.16-20).

Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ anun, yɛ nwun kɛ Zozi heheleli Anwunno Belemgbin Mân nɪn anwʋn ninnge dɔʋn. Matie a hohuan nunhan nnun m'ɔ wʋwalɪ kpa nɪn anʋan: (1) Zozi lɛ kan kele yí menian'n-mɔ kɛ bɛ kpɪn bɛ bu Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun amanmuo'n (yí ti 5-7). (2) Zozi lɛ kele yí menian bulu nʋn nnyuan'n kɛ bɛ kpɪn bɛ bɔ Anwunno Belemgbin Mân nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n kpayɛ'n (yí ti 10.5-42). (3) Zozi lɛ kan Anwunno Belemgbin Mân nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɔ bu yí anyɪnndala nun (yí ti 13). (4) Zozi lɛ kan ɛtɛ ɛyɔlɛ nʋn ɛtɛ face nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (yí ti 18). (5) Zozi lɛ kan mân nɪn ayuelɪɛ ɔ nʋn kɛ ɔ 'kpɪn bua menian'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (yí ti 24-25).

Zozi Kilisi anan-mɔ dunman'n
(Luku 3.23-38)

1 Ɛ 'nwun Zozi Kilisi anan-mɔ dunman'n, ɔ bɔ yí bʋ *Abalahamʋn ɛlɔ dede ɔ sɪn belemgbin *Davidi ɛlɔ nán ɔ'a tʋ Zozi.
2 Abalahamʋn wʋlɪ Izakɪ, nán Izakɪ a wʋ Zʋakɔbʋ, Zʋakɔbʋ a wʋ Zuda nʋn yí nianman'n-mɔ,
3 Zuda a wʋ Falɛsɪ nʋn Zala. Bɛ́ nin y'ɔ le Tamaa. Falɛsɪ a wʋ Ɛsɪlɔmʋn, Ɛsɪlɔmʋn a wʋ Alamʋn,
4 Alamʋn a wʋ Aminnandabʋ, Aminnandabʋ a wʋ Naasʋn, Naasʋn a wʋ Salɪmʋn,
5 Salɪmʋn a wʋ Boozɪ. Yí nin y'ɔ le Lahabʋ. Boozɪ a wʋ Obɛdɪ. Yí nin y'ɔ le Lutʋ. Obɛdɪ a wʋ Zese,
6 Zese a wʋ Davidi, Davidi a wʋ Salomʋn. Yí nin'n tɪ Uli ayɪ daba.
7 Salomʋn a wʋ Oloboamʋn, Oloboamʋn a wʋ Abia, Abia a wʋ Asafʋ,
8 Asafʋ a wʋ Zozafatɪ, Zozafatɪ a wʋ Zolamʋn, Zolamʋn a wʋ Oziasɪ,
9 Oziasɪ a wʋ Zoatamʋn, Zoatamʋn a wʋ Akazɪ, Akazɪ a wʋ Ezekiazɪ,
10 Ezekiazɪ a wʋ Manase, Manase a wʋ Amʋn, Amʋn a wʋ Zoziasɪ,
11 Zoziasɪ a wʋ Zekonia nʋn yí nianman'n-mɔ. Mɛlɛ sɔ nɪn anun yê bɛ hyɪlɪ Izalayɛ amma'n-mɔ hɔlɪ Babilɔnʋn ɔ.
12 Mɔ bɛ hɔlɪ Babilɔnʋn'n, nán Zekonia a wʋ Salatiɛ, Salatiɛ a wʋ Zolobabɛlɪ,
13 Zolobabɛlɪ a wʋ Abiwudi, Abiwudi a wʋ Eliakimʋn, Eliakimʋn a wʋ Azɔɔ,

14 Azɔɔ a wʋ Sadɔkɪ, Sadɔkɪ a wʋ Akimʋn, Akimʋn a wʋ Eliwudɪ,
15 Eliwudɪ a wʋ Eleazaa, Eleazaa a wʋ Matan, Matan a wʋ Zʋakɔbʋ,
16 Zʋakɔbʋ a wʋ Zozɛfʋ. Yí yɪ y'ɔ le Mali. Mali sɔ'n, yí yê ɔ wʋlɪ Zozi mɔ bɛ fɛlɛ yí *Kilisi nɪn ɔ.
17 Kɛ ɔ fi Abalahamʋn bɛlɛ sʋ dede m'ɔ kɔ ju Davidi bɛlɛ sʋ'n, bɛ tɪ sɪɛ bulu nʋn nnan, yê ɔ fi Davidi bɛlɛ sʋ dede m'ɔ kɔ ju mɛlɛ mɔ bɛ hyɪlɪ Izalayɛ amma'n-mɔ bɛ hɔlɪ Babilɔnʋn'n, bɛ tɪ sɪɛ bulu nʋn nnan biekun, ɛsɛ dede m'ɔ kɔ ju Kilisi nɪn awɔlɛ'n, bɛ tɪ sɪɛ bulu nʋn nnan.

Zozi Kilisi awɔlɛ'n
(Luku 2.1-7)

18 Ɛ 'nwun kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ bɛ wʋlɪ Zozi Kilisi'n. Anɪn Mali m'ɔ tɪ yí nin'n, ɔ nʋn Zozɛfʋ b'a ja bɛ́ nwʋn. Nan asannan nán Zozɛfʋ a fa Mali atɔnvɔlɛ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tunmin'n kɔ man Mali kɔ nwʋnnzɛ.
19 Zozɛfʋ m'ɔ tɪ yí hun'n tɪ sʋanlan sɛsɛ. Yê kɛmɔ ɔ ngulo man kɛ ɔ bɔ Mali anwʋn ɛjɔlɛ ɔ kele menian'n-mɔ, ɔ fualɪ kɛ ɔ nʋn yí bɛ 'tɪtɪ nvɪalɪɛ nun.
20 Kɛmɔ anɪn ajʋnlɪn sɔ'n wɔ yí ti anun'n, yɛ́ Mɪn bɔfʋɛ'n kʋn kɔ a kɔ hɪn yí ɛlalɪɛ. Yí nwan: "Belemgbin *Davidi anʋnman Zozɛfʋ, n'ɛ hyʋhyʋɪn wɔ́ bʋ asɪ, fa Mali sie wɔ́ nwʋn kɛ wɔ́ yɪ. Ɔ sanlɪn kɛ baa'n m'ɔ lɛ nwʋnnzɛ yí'n fi Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n.
21 Ɔ 'ba wʋ baa belenzua kʋn. Baa sɔ'n, ɛ 'ba tʋn yí Zozi, yí dein yê ɔ 'ba le yí menian'n-mɔ fi bɛ́ ɛtɛ nɪn anun ɔ."
22 Ɛhɪ kʋalaatin walɪ maan ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ́ Mɪn manlɪn yí kpɔmanfʋɛ'n hanlɪn'n kpɪnlɪn sʋ. Yí nwan:
23 *Nɪan, talua muan'n 'ba nwʋnnzɛ,*
ɔ 'ba wʋ baa belenzua kʋn.
Baa sɔ'n, bɛ 'ba fɛlɛ yí Emannuɛ.
(Emannuɛ, yí bʋ y'ɔ le kɛ Nyanmɪan nʋn yɛ́ tɪ.)
24 Mɔ Zozɛfʋ fi nafɛlɛ nɪn anun tinngelɪ'n, ɔ yɔlɪ like'n mɔ yɛ́ Mɪn bɔfʋɛ'n helelɪ yí'n. Ɔ sɔlɪ Mali nun ɔ falɪ yí kacili yí yɪ.
25 Nan kʋsʋ ɔ nʋn yí b'a nna man dede Mali wʋlɪ yí wa belenzua'n nán ɔ'a tʋn yí Zozi.

2

Ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ 'ba kpʋnndɛ Zozi bɛ sʋ yí

1 Bɛ wʋlɪ Zozi Zude mân nɪn anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Betelehɛmʋn nɪn asʋ. Mɛlɛ sɔ'n, anɪn belemgbin *Elɔdɪ y'ɔ sie Zude mân nɪn ɔ. Mɔ bɛ wʋlɪ Zozi'n, ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ nɪan nzalama'n, bɛ fi lɪka mɔ sɛnzɛ'n fite'n, bɛ walɪ Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ.
2 Mɔ bɛ juli ɛbɛlɛ'n, nán b'a bisa menian'n-mɔ kɛ: "Zufʋ'n-mɔ belemgbin'n mɔ b'a wʋ yí'n, ɔ wɔ nin? Y'a nwun yí nzalama'n sɛnzɛ afitelɪɛ ɛlɔ, yɛ walɪ kɛ yɛ 'ba a sʋ yí."
3 Mɔ belemgbin Elɔdɪ ɔ nʋn Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaa tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwʋn wʋsʋlɪ bɛ́.
4 Belemgbin Elɔdɪ kɔ yia Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ kʋalaatin, ɔ nʋn *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nán ɔ'a bisa bɛ́ lɪka m'ɔ sɛ kɛ bɛ wʋ *Kilisi'n.
5 Bɛ́ nwan: "Ɔ sɛ kɛ bɛ wʋ yí Betelehɛmʋn, Zude mân nɪn anun. Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ'n hɛlɛlɪ'n y'ɔ le kɛ:
6 *Ɛmɔ Betelehɛmʋn amma mɔ ɛmɔ wɔ Zude mân nɪn anun'n,*
ɛmɔ kulo'n tɪ man kulo kaan
wɔ Zude kulo mgbili'n-mɔ afian.
Ɔ sanlɪn kɛ bɛ 'ba wʋ sʋanlan kʋn bɛ tʋ ɛmɔ anun.
Sʋanlan sɔ'n yê ɔ 'ba nɪan Izalayɛ amma'n-mɔ
mɔ bɛ tɪ mín dɪɛ nɪn asʋ
kɛ bʋa ɛnɪanfʋɛ nɪan yí mmʋa'n-mɔ asʋ'n."
7 Mɔ belemgbin Elɔdɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ fɛlɛ ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ nvɪalɪɛ nun ɔ kɔ bisa bɛ́ mɛlɛ kpa bɔkɔɔ mɔ nzalama'n fitelɪ'n.

8 Ɛhı anzin, ɔ kɔ sʊan bɛ́ Betelehɛmʊn ɛlɔ, yí nwan: “Ɛmɔ hɔ́ Betelehɛmʊn ɛlɔ, nán bɛ hɔ́
kpʊ́nndɛ batʊnman sɔ'n kpa. Sɛ ɛmɔ nwun yí a, bɛ mán mín nzʊ tí, maan mín kʊsʊ n gɔ́ n
zʊ́ yí bie.”
9 Mɔ belemgbin Elɔdı hanlın sɔ helelı bɛ́ yuelı'n yê bɛ hɔlı ɔ. Mɔ bɛ 'kɔ'n, bɛ 'nıan an, anın
nzalama'n mɔ bɛ nwunlin yí sɛnzɛ afitelıɛ ɛlɔ'n li bɛ́ nyunnun. Ɔ li bɛ́ nyunnun dede m'ɔ
juli sua'n mɔ batʊnman kaan'n wɔ nun nın ati sʊ'n, ɔ kɔ jinlan.
10 Nzalama sɔ'n mɔ bɛ nwunlin yí'n man bɛ kɔ li fɛ kpili kpa.
11 Bɛ kɔ wʊlʊ sua nın anun bɛ kɔ nwun batʊnman'n ɔ nʊn yí nin Mali. Bɛ kɔ kʊtʊ bɛ kɔ
sʊ batʊnman'n. Mɔ bɛ sʊlı yí yuelı'n, bɛ kɔ tutulu bɛ́ bɔ́lɛ'n-mɔ anun. Bɛ kɔ fa ninnge nsan
mɔ yí nwʊn cian kpa'n bɛ kɔ fi yí ata. Kʊn tı esika ɛmanlan. Kʊn tı *ansan mɔ bɛ yala yí a,
ɔ ban fanlan. Yê kʊn kʊsʊ tı minli mɔ bɛ fa bɛ yɔ ayile anaan anatılı.
12 Ɛhı anzin, Nyanmıan kɔ hın bɛ́ ɛlalıɛ kɛ nán bɛ sa bɛ́ nzin bɛ sın belemgbin Elɔdı
anwʊn ɛlɔ kʊ́n. Ɔ man bɛ sınlın lıka fʊfɔlɛ bɛ hɔlı bɛ́ kulo.

Bɛ nʊn Zozi 'ba hɔ Ezipiti mân nun

13 Mɔ ngɛlɛfʊɛ'n-mɔ hɔlı'n, yɛ́ Mın bɔfʊɛ'n kʊn kɔ a kɔ hın Zozɛfʊ ɛlalıɛ, yí nwan: “Zozɛfʊ,
jasʊ fa batʊnman'n nʊn yí nin nwanndi kɔ tanlan Ezipiti mân nın anun ɛlɔ. Sɛ n ganlın
n gelelı man wɔ́ kɛ ɛ sá bála a, n'ɛ ba. Ɔ sanlın kɛ, belemgbin Elɔdı 'kpʊnndɛ kɛ ɔ kun
batʊnman'n.”
14 Kɔngɔɛ sɔ nın ala, Zozɛfʊ kɔ fa batʊnman'n nʊn yí nin, bɛ kɔ nwanndi bɛ kɔ hɔ Ezipiti.
15 Bɛ wɔ ɛlɔ dede belemgbin Elɔdı wuli nán b'a sa b'a a. Yí sɔ'n, ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan
manlın kpɔmanfʊɛ'n hanlın yí daba nın a kpın sʊ. Yí nwan:
M'an han m'an hele mín wa'n kɛ ɔ fi Ezipiti ɔ jásʊ.

Mmatʊnman nganngan'n-mɔ ehuan'n

16 Mɔ belemgbin Elɔdı nwunlin kɛ ngɛlɛfʊɛ'n-mɔ a laka yí'n, ɔ fɛlı ɛya kpa. Ɔ tıtılı cıan'n
mɔ ngɛlɛfʊɛ'n-mɔ nwunlin nzalama'n dede a, anın ɔ'a nwun kɛ batʊnman'n ka kaan
di afʊɛ nnyuan. Yí ti, ɔ kɔ sʊan yí nzalafʊ'n-mɔ Betelehɛmʊn nʊn kulo'n-mɔ kʊalaa mɔ
bɛ mantan mantan yí'n-mɔ asʊ kɛ bɛ hɔ́ hʊ́n mmatʊnman mmelenzua mɔ b'a li afʊɛ
nnyuan'n, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ lili man afʊɛ nnyuan'n kʊalaatin.
17 Kɛ ɔ yɔlı mɔ Nyanmıan kpɔmanfʊɛ Zolomin ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlın'n kpınlın sʊ nın anın.
Yí nwan:
18 *Bɛ tılı ɛtıan nʊn esuan nʊn awɔ́lɛ mgbili*
Lama kulo nın asʊ.
Lasɛɛ yê anın ɔ lɛ sun yí mma'n-mɔ ɔ.
Ɔ ngulo man kɛ bɛ kpata yí,
ɔ sanlın kɛ yí mma'n-mɔ a wu.

Zozɛfʊ-mɔ fi Ezipiti bɛ 'ba sa bɛ ba

19 Mɔ belemgbin Elɔdı wuli'n, yɛ́ Mın bɔfʊɛ'n kʊn walı hınlın Zozɛfʊ ɛlalıɛ Ezipiti mân
nun.
20 Yí nwan: “Zozɛfʊ, jasʊ fa batʊnman'n nʊn yí nin sa kɔ Izalayɛ mân nın anun. Ɔ sanlın
kɛ, bɛ́ mɔ anın bɛ lɛ kpʊnndɛ batʊnman'n bɛ kun yí'n, b'a yue wu.”
21 Ɛhı a, Zozɛfʊ kɔ jasʊ ɔ kɔ fa batʊnman'n nʊn yí nin, bɛ kɔ sa kɔ hɔ Izalayɛ mân nın
anun.
22 Mɔ Zozɛfʊ juli ɛbɛlɛ m'ɔ tılı kɛ Aakelawusi a li yí sı Elɔdı aja ɔ'a kaci Zude belemgbin'n,
ɔ sulolı ɛbɛlɛ lıka sɔ nın anun ɛtanlan. Ɛlalıɛ nun, mɔ Nyanmıan helelı yí atın m'ɔ di kɛ ɔ
sın sʊ'n, Zozɛfʊ bɔlı yí ti Galile mân nın anun.
23 M'ɔ hɔlı juli ɛlɔ'n, ɔ tanlanlın kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Nazalɛtı nın asʊ. Ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ
Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlın nın a kpın sʊ. Bɛ́ nwan:
Bɛ 'ba fɛlɛ yí Nazalɛtı sʊanlan.

3

Zʋan Batisi 'ba han Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n
(Maakɪ 1.1-8, Luku 3.1-18, Zʋan 1.19-28)

1 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, sʋanlan kʋn kɔ fite Zude mân nɪn anun ɛwâ nɪn anun. Sʋanlan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí *Zʋan Batisi. Ɔ kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n ɔ kele menian'n-mɔ.
2 Ɔ kan kɛ: "Ɛmɔ nún bɛ́ nwʋn bɛ yáci bɛ́ abalabɔ ɛtɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ Anwunno Belemgbin elie mɛlɛ nɪn a kpunnge."
3 Zʋan sɔ'n yê Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ *Ezayi hanlɪn yí ɛjɔlɛ daba kɛ:
Sʋanlan bie lɛ tɪan ɛwâ nɪn anun ɛlɔ kɛ:
Ɛmɔ sésie yɛ́ Mɪn atɪn'n, bɛ mán ɔ tínngɛ fɔ́ʋ́n!
4 Zʋan taladɪɛ'n m'ɔ wula'n, bɛ le sʋamo enyuan yê b'a nwʋn ɔ, yê naan kpolo bɛlɛtɪ hyɪ yí afian. Tɛtɛbʋabʋa nʋn wɛ yê ɔ di ɔ.
5 Zoluzalɛmʋn menian nʋn Zude mân nɪn anun menian, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ́ kulo'n-mɔ mantan asue Zuludɪn'n, bɛ ba Zʋan anwʋn ɛbɛlɛ.
6 Bɛ kan bɛ́ ɛtɛ'n kʋalaa menian'n-mɔ anyunnun bɛ man Zʋan sɔnɪn bɛ́ asue Zuludɪn nɪn anun.
7 Mɔ Zʋan nwunlin kɛ *Falisifʋɛ nʋn *Sadusifʋɛ'n-mɔ dɔʋn lɛ ba maan ɔ sɔnɪn bɛ́'n, yí nwan: "Ati anun ɛtɛ mma kɛ owo! Nwan yê ɔ selɪ ɛmɔ kɛ ɛsɔnɪan nɪn ala kʋala kɛ ɔ de bɛ́ fi Nyanmɪan sikpɛ nɪn anwʋn ɔ?
8 Yí ti, ɛmɔ yɔ́ nyɔlɪɛ m'ɔ kele kɛ ɛmɔ a kaci bɛ́ abalabɔ ɛtɛ'n b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Nyanmɪan.
9 Nan nán bɛ se bɛ́ nwʋn kɛ: 'Yɛ́ sɪ y'ɔ le *Abalahamʋn, yí ti Nyanmɪan ngʋala man yɛ́ like fíí yɔ.' Afɪ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ Nyanmɪan kʋala kɛ ɔ fa nyɔbʋɛ ɛhɪ-mɔ kaci Abalahamʋn amma.
10 B'a si akunman nɪn a yue. Baka biala m'ɔ nzu man mma kpa'n, bɛ 'kpɛ bɛ tʋ sîn nɪn anun.
11 "Mín dɪɛ, mɪɪn fa nzue mɪn sɔnɪn ɛmɔ m'ɔ kele kɛ ɛmɔ a kaci bɛ́ abalabɔ'n. Nan sʋanlan'n m'ɔ fi mín nzin ɔ lɛ ba'n, ɔ le tunmin tala mín. Mɪn nzɛ nvata man kɛ mɪn nyannjɪ yí ja mgbabʋa nyanman'n bɔbɔ mgban ɔ. Yí dɪɛ, ɔ 'ba fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n nʋn sîn ɔ sɔnɪn ɛmɔ.
12 Ɔ le yí huhuamʋa'n yí sa nun, ɔ 'ba huhu *bele mma kpa'n ɔ fa sie yí esie nɪn anun, nan ɔ ju ewula'n gua sîn'n m'ɔ nnun man lé nɪn anun."

Zʋan 'ba sɔnɪn Zozi
(Maakɪ 1.9-11, Luku 3.21-22)

13 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, Zozi fi Galile mân nɪn anun ɔ walɪ asue Zuludɪn nɪn anʋan Zʋan anwʋn ɛbɛlɛ kɛ ɔ sɔ́nɪn yí.
14 Zʋan a nne a ndʋ man nun, yí nwan: "Mín yê ɔ fata kɛ m ba wɔ́ nwʋn m man ɛ sɔnɪn mín ɔ. Nan wɔ́ dɪɛ, wɔ́ lɪlɪ yê ɛ lɛ ba maan mɪn sɔnɪn wɔ́ ɔ!"
15 Mɔ Zʋan anʋan tɔlɪ'n, Zozi nwan: "Dɔɛ mɔ yɛ wɔ nun'n, tie nán sɔnɪn mín. Ɔ sanlɪn kɛ, ɛbɛlɛ nɪn anun yê yɛ 'ba yɔ like m'ɔ tɪ sɛsɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun ɔ." Ɛhɪ a, Zʋan kɔ tie ɔ kɔ sɔnɪn Zozi.
16 Mɔ Zozi fi asue nɪn anun ɔ 'fite'n, anwunno kɔ buke. Zozi 'nɪan an, anɪn Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ ju ɔ ba yí nwʋn kɛ abubule.
17 Ɛbɛlɛ ala, anɪɛ kʋn kɔ te anwunno ɛlɔ kɛ: "Sʋanlan ɛhɪ tɪ mín ehulo Baa, m'an fa mín lʋa'n kʋalaa m'an wula yí nun."

4

Abɔnsanmʋn 'ba sɔ Zozi nɪan
(Maakɪ 1.12-13, Luku 4.1-13)

1 Ɛhɪ anzin, Nyanmɪan Wawɛ'n kɔ fa Zozi asue Zuludɪn nɪn anʋan ɔ nʋn yí kɔ hɔ ɛwâ nɪn anun. Ɛbɛlɛ, Abɔnsanmʋn kɔ sɔ yí kɔ nɪan.

2 Zozi kɔ hyɪ ɛhɔɛ kɔngɔɛ nʊn eyua dede cɪan abulanan. Mɔ cɪan abulanan'n sɪnlɪn'n nán
ɛhɔɛ a hun yí.
3 Abɔnsanmʊn kɔ kpʊ yí. Yí nwan: “Sɛ Nyanmɪan Awa y'ɔ le wɔ́ sakpa a, anɪn kan kele
nyɔbʊɛ ɛhɪ-mɔ maan bɛ káci kpaʊn.”
4 Mɔ Abɔnsanmʊn hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
Nán kpaʊn ala yɛ̂ sʊanlan di a, ɔ nyan ngʊan ɔ.
Nan ɛjɔlɛ biala m'ɔ fi Nyanmɪan anʊan kɔ fite'n,
ɔ man sʊanlan nyan ngʊan.”
5 Ɛhɪ a, Abɔnsanmʊn nʊn yí kɔ hɔ Zoluzalɛmʊn m'ɔ tɪ kulo nwannzan-nwannzan nɪn
asʊ, ɔ kɔ fa yí kɔ sie Nyanmɪan awulo nɪn anun sua nɪn ati sʊ anwunno.
6 Yí nwan: “Sɛ Nyanmɪan Awa y'ɔ le wɔ́ sakpa a, anɪn kulu tɔ asɪ. Afɪ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
Wɔ́ dunman nun, Nyanmɪan 'ba man yí mmɔfʊɛ'n-mɔ atɪn
kɛ bɛ sɔ́ wɔ́ bɛ́ sa nun
nán wɔ́ ja a mgbula man ɛbʊɛ.”
7 Mɔ Abɔnsanmʊn hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
N'ɛ sɔ yɛ́ Mɪn m'ɔ tɪ wɔ́ Nyanmɪan'n nɪan.”
8 Ɛsɛ Abɔnsanmʊn kɔ fa Zozi kɔ hɔ bʊka kannganlaun kpa kʊn asʊ. Ɔ kɔ yɪ mân nɪn anun
mmelemgbin mân'n-mɔ kʊalaa nʊn bɛ́ anunminnyanmʊn'n ɔ kɔ hele yí.
9 Yí nwan: “Sɛ ɛ tu tɔ mín ja nun ɛ sʊ mín an, mɪn 'fa ɛhɪ kʊalaa mɪn man wɔ́.”
10 Ɛhɪ a, Zozi nwan: “*Satan, kɔ! Ɔ sanlɪn kɛ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
Yɛ́ Mɪn m'ɔ tɪ wɔ́ Nyanmɪan'n,
yí ngʊnmɪn cein y'ɔ di kɛ ɛ sʊ yí ɔ.”
11 Mɔ Zozi hanlɪn ɛhɪ'n, afɪ Abɔnsanmʊn kɔ yaci yí. Nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ kɔ a Zozi
anwʊn ɛbɛlɛ, bɛ kɔ bʊka yí.

Zozi 'ba bɔ yí junman nɪn abʊ Galile mân nɪn anun
(Maakɪ 1.14-15, Luku 4.14-15)

12 Ɛhɪ, Zozi 'tie a, b'a tʊ Zʊan fiadɪ. Zozi kɔ hɔ Galile mân nɪn anun ɛlɔ.
13 Ɔ'a ndanlan man Nazalɛtɪ kulo nɪn asʊ. Nan ɔ hɔlɪ tanlanlɪn kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Kapɛɛnawɔmʊn nɪn asʊ. Kulo sɔ'n wɔ Galile asue nɪn anʊan, Zabulʊn nʊn Nɛfʊtali etin
dɪɛ nɪn asʊ.
14 Ɔ yɔlɪ sɔ maan ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ *Ezayi hanlɪn yí daba'n kpɪnlɪn sʊ. Yí
nwan:
15 *Zabulʊn nʊn Nɛfʊtali amma*
nʊn bɛ́ mɔ bɛ wɔ Asue Kpili nɪn anʊan ɛlɔ
dede ɔ kɔ ju asue Zuludɪn nɪn anzin ɛlɔ ebue kʊn,
ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ wɔ Galile mân nɪn anun
mɔ bɛ́ dɔʊn bɛ tɪ man Zufʊ'n,
16 *menian sɔ'n-mɔ mɔ bɛ gua awosin nɪn anun'n,*
bɛ 'ba nwun kanlannɪɛ kpili kpa kʊn!
Yɛ̂ m'ɔ tʊ de bɛ́ mɔ bɛ gua ewue mân tuun nɪn anun'n,
kanlannɪɛ'n 'ba ta lɪka sɔ'n!
17 Ɔ fi mɛlɛ sɔ'n yɛ̂ Zozi bɔlɪ Nyanmɪan junman nɪn abʊ ɔ. Yí nwan: “Ɛmɔ nún bɛ́ nwʊn
bɛ yáci bɛ́ abalabɔ ɛtɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ Anwunno Belemgbin elie mɛlɛ nɪn a kpunnge!”

Zozi 'ba fɛlɛ menian nnan mɔ bɛ cɪ ejue yí nwʊn
(Maakɪ 1.16-20, Luku 5.1-11)

18 Mɔ Zozi 'sɪn Galile asue nɪn anʊan'n, ɔ kɔ nwun anianman nnyuan. Kʊn li Simʊn, bɛ
fɛlɛ yí biekun Pɪɛlɪ, ɔ nʊn yí nianman Andele. Anɪn bɛ lɛ gua dada, ɔ sanlɪn kɛ bɛ tɪ asufuɛ.
19 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ bála bɛ sí mín sʊ, nán mɪn 'ba man ɛmɔ fɛfɛlɛ menian
bɛ man mín.”
20 Kɛ Zozi anʊan 'tɔ ala, bɛ kɔ yaci bɛ́ dada'n-mɔ ɛbɛlɛ bɛ kɔ si yí sʊ.

21 Zozi fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ yí nyunnun kaan, ɔ 'tʋ yí nyɪn an, ɔ kɔ nwun anianman nnyuan
mmiekun-mɔ. Bɛ tɪ Zebede amma. Kʋn li Zʋakɪ yê kʋn kʋsʋ li Zʋan. Anɪn bɛ nʋn bɛ́ sɪ
Zebede bɛ gua ɛlɛɛ nɪn anun, bɛ lɛ kpʋnmgba bɛ́ dada'n-mɔ anun. Zozi kɔ fɛlɛ bɛ́.
22 Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ yaci bɛ́ sɪ Zebede nʋn ɛlɛɛ nɪn ɛbɛlɛ bɛ kɔ si Zozi sʋ.

Zozi 'ba nanndɪ Galile mân'n lɪka kʋalaatin
(Luku 6.17-19)

23 Ɛhɪ, Zozi nanndɪ Galile mân'n lɪka kʋalaatin. Ɔ kekele menian'n-mɔ Nyanmɪan Anʋan
Ɛjɔlɛ'n Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun. Ɔ bɔ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʋn
Ɛjɔlɛkpa'n ɔ kele bɛ́, ɛsɛ menian mɔ ewue ngacile ngacile kʋalaa lɛ kun bɛ́, ɔ nʋn bɛ́ kʋalaa
mɔ b'a bubu'n, ɔ man bɛ́ nwʋn sa.
24 Ɛhɪka ati, Zozi dunman'n kɔ fa Sili mân bɔndɪn'n. Bɛ fa bɛ́ mɔ ewue ngacile ngacile
kʋalaa lɛ kun bɛ́'n bɛ bɛlɛ Zozi: bɛ́ mɔ bɛ́ nwʋn fʋfʋ bɛ́ o, bɛ́ mɔ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ wɔ bɛ́ nun
o, bɛ́ mɔ bɛ tɔ mgbutie o, ɔ nʋn bɛ́ mɔ b'a bubu o, ɔ man bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn sa.
25 Menian dɔʋn kpa si yí sʋ. Mmie-mɔ fi Galile, mmie-mɔ fi mân'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kulo Bulu
nɪn anun, mmie-mɔ fi Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ ɔ nʋn Zude mân nun ɔ nʋn mân'n m'ɔ wɔ
asue Zuludɪn nɪn anzin ɛlɔ nɪn anun.

5

Zozi 'ba fʋ bʋka kʋn asʋ

ɔ kekele yí menian'n-mɔ Nyanmɪan ninnge

1 Mɔ Zozi nwunlin meninsʋnman'n, ɔ kɔ fʋ bʋka kʋn asʋ, ɔ kɔ tanlan asɪ. Yí menian'n-mɔ
kɔ kpʋ yí,
2 ɔ kɔ hehele bɛ́ Nyanmɪan ninnge. Yí nwan:

Nyila nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.20-23)

3 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ sɪ yí fɔ́ún kɛ Nyanmɪan anyunnun bɛ tɪ wawɛ nun ehianfʋɛ'n. Ɔ
sanlɪn kɛ Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ bɛ́ dɪɛ.
4 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ́ lʋa a bɔ bɛ́ nwʋn'n. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan 'ba cɪcɪ bɛ́ lʋa.
5 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ bɛbɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ'n. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan 'ba fa asɪɛ'n sie bɛ́ ajâ.
6 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ yɔ biala bɛ bu mân'n sɛsɛ kɛ Nyanmɪan lɛ kpʋnndɛ yí'n. Ɔ sanlɪn
kɛ Nyanmɪan 'ba man bɛ́ yí nwʋn anwʋnsɛlɛ kpa.
7 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ nwun bɛ́ manngʋn'n-mɔ anwʋn anwunnvoe'n. Ɔ sanlɪn kɛ
Nyanmɪan kʋsʋ 'ba nwun bɛ́ nwʋn anwunnvoe.
8 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ fa bɛ́ ahʋnlɪn'n kʋalaa bɛ kulo Nyanmɪan bɛ yɔ like m'ɔ kulo'n. Ɔ
sanlɪn kɛ bɛ 'ba nwun Nyanmɪan.
9 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ man bɛ́ manngʋn-mɔ tanlan anzʋnunjɔ nun'n. Ɔ sanlɪn kɛ
Nyanmɪan 'ba fa bɛ́ yɔ yí mma.
10 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ bu mân'n sɛsɛ kɛ Nyanmɪan lɛ kpʋnndɛ'n mɔ yí ti bɛ lɛ kele bɛ́
yalɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ bɛ́ dɪɛ.
11 "Nyila hán ɛmɔ mɔ bɛ tɪ mín menian'n. Mɛlɛ mɔ menian'n-mɔ 'kpɛ ɛmɔ nzʋba, bɛ kele
ɛmɔ ahʋlʋwa ɛsɛ bɛ kpɛ ɛsʋan ngacile biala bɛ tʋ ɛmɔ abʋ'n,
12 ɛmɔ lí fɛ, bɛ mán bɛ́ nwʋn tɛ́ bɛ́! Ɔ sanlɪn kɛ nyanmɪansʋ ɛlɔ, ɛmɔ ahatua'n tɪ kpili kpa.
Asannan nán b'a wʋ ɛmɔ'n, ahʋlʋwa'n mɔ bɛ helelɪ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ daba'n, yí kʋnmgba
nɪn ala yê bɛ 'kele ɛmɔ kʋsʋ ɔ.

Njɪn nʋn kanlannɪɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Maakɪ 9.50; 4.21, Luku 14.34-35)

13 "Asɪɛ nɪn asʋ ɛwa, ɛmɔ tɪ kɛ njɪn m'ɔ man like nzɛcɪ man ɔ. Nan sɛ njɪn'n ta a, bɛ 'yɔ sɛ
nán b'a man ɔ'a yɔ kalʋ-kalʋ biekun? Bɛ ngʋala man yí like fíí kún yɔ. Asɪ ala yê bɛ ju bɛ
gua bɛ man menian'n-mɔ tetia sʋ ɔ.

14 “Eyuadı nın anun, εmɔ tı kε kanlannıε. Kulo mɔ bε kɔ si yí bʊka sʊ'n, kulo sɔ'n, ɔ nvıa man.
15 Sε bε sɔ kanlannıε a, bε nva man like bε mmutu man sʊ. Nan bε sɔ bε sie like sʊ anwunno sua nın anun maan ɔ ta bɛ́ kʊalaa bε nwun ası.
16 Menian'n-mɔ anyunnun, ɔ di kε εmɔ ta kε kanlannıε maan bε nwun εmɔ nyɔlıε kpa'n nán b'a yı εmɔ Ası m'ɔ wɔ anwunno nın ayε.

Moyizı mala nın anwʊn εjɔlε'n

17 “Nán bε jʊnlın kε m'an a *Moyizı mala'n nʊn mgbɔmanfʊε'n-mɔ ngehele nın abʊsʊ enunnuan. Nán yí enunnuan ati yê m malı ɔ. Nan m malı kε mın 'ba maan ɔ kpın sʊ.
18 Mıın kan yí ananhɔlε mın kele εmɔ kε mεlε mɔ anwunno nʊn ası tε wɔ εbεlε'n, bε mgbɔcı man abesede nzɔlε'n m'ɔ tı kaan tala nzɔlε'n-mɔ kʊalaatin m'ɔ wɔ mala nın anun'n, anaan nun εjɔlε kpɔlε kaan sʊa bε ndʊ man. Ɔ 'ka εbεlε sɔ dede ɔ kɔ ju mân nın ayuelıε.
19 Yí sɔ ati, sʊanlan m'ɔ kɔ tʊn mala'n nunhan m'ɔ tı kaan ɔ tala bɛ́ kʊalaa'n, nán sε ɔ kele menian'n-mɔ kε bε nían yí dıε nın asʊ bε yɔ́ bie a, sʊanlan sɔ'n, ɔ 'kaci kaan ɔ tala Anwunno Belemgbin Mân nın anun menian'n-mɔ kʊalaatin. Sʊanlan kʊsʊ m'ɔ di mala nın asʊ, mɔ εsε ɔ kele menian'n-mɔ maan bε di sʊ'n, sʊanlan sɔ'n, ɔ 'kaci sʊanlan kpili wɔ Anwunno Belemgbin Mân nın anun.
20 Mıın kan mın kele εmɔ kε, sε εmɔ a mmɔ man bala kpa m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın b'a ndala man *mala nın asʊ mgbain'n-mɔ nʊn *Falisifʊε'n-mɔ a, Nyanmıan ngɔ man man εmɔ atın maan bε ngɔ wʊlʊ man yí mân nın anun εlɔ.

Ɛya εfε nın anwʊn εjɔlε'n

21 “Ɛmɔ tılı kε bε hanlın bε helelı εmɔ anan-mɔ kε: *Ɛ ngɔ li man awue*, yí ti, sʊanlan m'ɔ kɔ li awue'n, bε sánman yí bε mán kpain'n m'ɔ di εjɔlε'n.
22 Nan mín dıε, mín nwan: Sʊanlan m'ɔ kɔ fε yí manngʊn anwʊn εya'n, ɔ fata nzanman. M'ɔ kɔ se yí manngʊn kε: ‘Laka!’ (Ɔ tı *ebele anıε, yí bʊ y'ɔ le ‘ati to’), sʊanlan sɔ'n, ɔ fata ahınlınnvie. Yê sʊanlan m'ɔ kɔ se yí manngʊn kε: ‘Sεnvʊε!’, yí kʊsʊ ɔ fata kε bε tʊ yí sîn'n m'ɔ le man ayuelıε nın anun.
23 “Yí sɔ ati, sε ε 'fa like kɔ man Nyanmıan, sε ε ju Nyanmıan awulo nın anun lıka mɔ bε yı tεε'n nán ε kacı kε a se wɔ́ manngʊn bie sa a,
24 anın wɔ́ like'n mɔ ε 'fa man Nyanmıan'n, yaci yí εbεlε, kɔ tʊa wɔ́ manngʊn'n bε sésie bɛ́ afian, nán afı a sa a fa wɔ́ like nın a man Nyanmıan.
25 “Sε sʊanlan bie kɔ sanman wɔ́, mɔ εmɔ kɔ fa atın'n mɔ bε lε kɔ'n, εbεlε ala, tʊa yí, εmɔ sésie εjɔlε sɔ'n bεtεε sʊ, nán ɔ'a nva man wɔ́ ɔ'a mman man kpain'n m'ɔ di εjɔlε'n, nán yí kʊsʊ ɔ'a nva man wɔ́ ɔ'a mman man nzalafʊ'n, nán b'a ndʊ man wɔ́ fiadı.
26 Nıan, mıın kan yí ananhɔlε mın kele wɔ́ kε sε ε yuelı man yí kalε'n kʊalaatin tua a, sε yí babulu kʊn bɔbɔ ka wɔ́ sʊ a, ε fi fiadı sua nın anun ε ngɔ fite man lé.

Ajaa εtʊan nın anwʊn εjɔlε'n

27 “Bε hanlın bε helelı yɛ́ nan-mɔ kε: *Ɛ ngɔ tʊn man ajaa.*
28 Nan mín dıε, mıın kan mın kele εmɔ kε sʊanlan m'ɔ kɔ hulo balasua m'ɔ tı man yí yı mɔ yí nwʊn nna ajʊnlın kɔ a yí ti anun'n, sʊanlan sɔ'n, anın ɔ'a tʊn ajaa yí ahʊnlın nın anun dada angʊnmın.
29 Sε wɔ́ nyın fama'n yê ɔ cʊın wɔ́ kɔ εtε nın anun an, tu yí tʊ mʊa. Sε ε minlin wɔ́ nwʊnnaan'n lıka bie nán ε nyan ngʊan an, ɔ tı kpa ɔ tala kε wɔ́ munmuan'n kʊalaa kɔ hɔ sîn'n m'ɔ le man ayuelıε nın anun.
30 Sε wɔ́ sa fama'n yê ɔ cʊın wɔ́ kɔ εtε nın anun an, kpε tʊ mʊa. Sε ε kpε wɔ́ sa'n kʊn nán ε nyan ngʊan an, ɔ tı kpa ɔ tala kε ε kɔ fa yí nnyuan'n ε kɔ hɔ sîn'n m'ɔ le man ayuelıε nın anun.

Eyila nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 19.9, Maakɪ 10.11-12, Luku 16.18)

31 "Ɛsɛ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ yɛ́ nan-mɔ kɛ: *Sɛ sʋanlan kʋn kulo kɛ ɔ yila yí yɪ a, anɪn ɔ hɛ́lɛ kalata m'ɔ kele kɛ b'a yila'n ɔ fá mán yí.*
32 Nan mín dɪɛ, mín nwan: Belenzua kʋn mɔ yí yɪ a mmɔ man bian, sɛ ɔ yila yí maan belenzua fʋfɔlɛ ja yí a, anɪn ɔ'a man balasua nɪn a tʋn ajaa. Yê sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kɔ ja balasua mɔ yí hun a yila yí'n, anɪn sʋanlan sɔ nɪn a tʋn ajaa.

Ndâ ɛhan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n

33 "Ɛmɔ tɪlɪ kɛ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ yɛ́ nan-mɔ kɛ: *Like mɔ ɛ kɔ han ndâ wɔ Nyanmɪan anyunnun kɛ ɛ 'yɔ'n, n'ɛ kpɔ ndâ'n, nan yɔ like sɔ'n sakpa.*
34 Mín dɪɛ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ nán bɛ kan ndâ bɔbɔ fíí. Nán bɛ kan ndâ bɛ fa anwunno nɪn adanzɪɛ, ɔ sanlɪn kɛ ɛlɔ yê Nyanmɪan belemgbin bia'n wɔ ɔ.
35 Nán bɛ kan ndâ bɛ fa asɪɛ nɪn adanzɪɛ, ɔ sanlɪn kɛ asɪɛ'n tɪ Nyanmɪan bia m'ɔ sesie yí ja sʋ ɔ. Nán bɛ kan ndâ bɛ fa Zoluzalɛmʋn kulo nɪn adanzɪɛ, ɔ sanlɪn kɛ ɛbɛlɛ tɪ Nannan Nyanmɪan Kpili kulo.
36 Nán bɛ kan ndâ bɛ fa sʋanlan ati nɪn adanzɪɛ, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ ngʋala man kɛ bɛ man bɛ́ ti enyuan kʋnmgba cein fi fufue anaan bile.
37 Ɛmɔ hán yí tika kɛ: 'Yuo' anaan 'Cɛcɛ.' Yí nzin dɪɛ'n kʋalaa mɔ bɛ kan bɛ gua sʋ'n, ɔ fi Abɔnsanmʋn ɛlɔ.

Bɛ́ mɔ bɛ kele yɛ́ yalɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.29-30)

38 "Ɛsɛ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ yɛ́ nan-mɔ kɛ: *Sɛ sʋanlan bɔ wɔ́ nyɪn kʋn an, bɔ yí dɪɛ'n bie sie yí bʋsʋ. Sɛ sʋanlan tu wɔ́ je kʋn an, tu yí dɪɛ'n bie sie yí bʋsʋ.*
39 Nan mín dɪɛ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ sʋanlan yɔ ɛmɔ ɛtɛ a, nán bɛ yɔ bie bɛ sie yí bʋsʋ. Sɛ sʋanlan kpacɪ wɔ́ nyɪn fama nɪn asʋ a, kaci bê'n maan ɔ kpácɪ sʋ.
40 Sɛ sʋanlan bie sanman wɔ́ nán yí nwan ɔ 'de wɔ́ taladɪɛ'n mɔ ɛ wula yí bʋ nɪn an, fa mɔ ɛ wula yí sʋ'n kʋsʋ bʋka sʋ man yí.
41 Sɛ mân mgbain'n-mɔ bie fa yí ninnge tinndin wɔ́ kɛ ɛ súa ɛ hɔ́ sómɔn yí atɪn cilo kʋn an, kɔ dede ju cilo nnyuan.
42 Sʋanlan sɛlɛ wɔ́ like a, fa man yí. Sɛ sʋanlan kulo kɛ ɔ fɛ wɔ́ like a, n'ɛ yɔ yí abɔlɛ.

Ehulo m'ɔ di kɛ yɛ kulo bɛ́ mɔ bɛ kpɔ yɛ́ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.27-36)

43 "Ɛmɔ tɪlɪ kɛ bɛ́ nwan: *Kulo wɔ́ manngʋn*, nán kpɔ sʋanlan m'ɔ kpɔ wɔ́'n.
44 Nan mín dɪɛ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ húlo bɛ́ mɔ bɛ kpɔ ɛmɔ'n. Ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan bɛ mán bɛ́ mɔ bɛ kele ɛmɔ ahʋlʋwa'n,
45 nán ɛmɔ a kaci ɛmɔ Asɪ'n m'ɔ wɔ anwunno nɪn amma. Afɪ Nyanmɪan man eyua'n fi ɔ man meninkpa'n-mɔ nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ kʋalaatin. Ɔ man esue'n tɔ ɔ man bɛ́ mɔ bɛ bɔ bala kpa ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n.
46 Sɛ bɛ́ mɔ bɛ kulo ɛmɔ nɪn ala yê ɛmɔ kulo bɛ́ a, anɪn nzu nvasʋɛ dɪɛ yê ɛmɔ nyan yí wɔ Nyanmɪan ɛlɔ ɔ? Ɛtɛfʋɛ kɛ bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n, kɛ bɛ́ kʋsʋ bɛ yɔ yí nɪn ala anɪn.
47 Sɛ ɛmɔ anianman'n-mɔ ala yê ɛmɔ bisa bɛ́ ahɪn an, anɪn nzu like kpili dɪɛ yê ɛmɔ a yɔ ɔ? Bɛ́ mɔ bɛ nne man Nyanmɪan bɛ nni man'n, kɛ bɛ́ kʋsʋ bɛ yɔ yí nɪn ala anɪn.
48 Yí sɔ ati, kɛmɔ ɛmɔ Asɪ m'ɔ wɔ anwunno'n tɪ sʋanlan kpa'n, ɛmɔ kʋsʋ káci meninkpa.

6

Ehianfʋɛ'n-mɔ like ɛman nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n

1 "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa! Nán bɛ yɔ ninnge mɔ Nyanmɪan kulo'n bagua nɪn anun maan menian'n-mɔ kʋalaa nwun ɛmɔ. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, ɛmɔ nnyan man ɛmɔ Asɪ m'ɔ wɔ anwunno nɪn asa nun like fíí.

2 “Yí sɔ ati, sɛ ɛ 'man ehianfʋɛ'n-mɔ esika a, n'ɛ bɔ wɔ́ nwʋn kpayɛ kɛ apoo mma'n-mɔ yɔ
yí Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun'n ɔ nʋn gua'n-mɔ asʋ'n. Bɛ yɔ sɔ bɛ man menian'n-mɔ
fʋa bɛ́. Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ bɛ́ ahatua dɪɛ nɪn ala y'ɔ le bɛ́ dunman'n mɔ
bɛ lɛ bɔ'n.
3 Nan wɔ́ dɪɛ, sɛ ɛ 'fa esika ɛ man ehianfʋɛ'n-mɔ a, n'ɛ man wɔ́ manngʋn'n muonun mɔ ɛ
nʋn yí nanndɪ'n nwun nun.
4 Man wɔ́ acɛdɪɛ sɔ'n há nvɪalɪɛ nun. Ɛbɛlɛ nɪn anun yê Nyanmɪan m'ɔ tɪ wɔ́ Sɪ m'ɔ nwun
mɔ a yɔ yí nvɪalɪɛ nun'n, ɔ 'man ɛ nyan yí nwʋn ahatua ɔ.

Asɔnɪn ɛyɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 11.2-4)

5 “Sɛ ɛmɔ 'yɔ asɔnɪn an, nán bɛ yɔ kɛ apoo mma'n-mɔ yɔ yí'n. Bɛ kulo nzisi ejinlan bɛ
yɔ asɔnɪn Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun nʋn gua'n-mɔ ayialɪɛ nɪn asʋ maan menian'n-
mɔ kʋalaa nwun bɛ́. Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ b'a nyan bɛ́ ahatua'n dada
angʋnmɪn.
6 Nan wɔ́ dɪɛ, sɛ ɛ 'yɔ asɔnɪn an, wʋlʋ wɔ́ sua nɪn anun, nyin wɔ́ nzin anʋan, nán sɛlɛ wɔ́
Sɪ m'ɔ wɔ wɔ́ lɪka mɔ ɛ fɪa'n. Yê wɔ́ Sɪ m'ɔ nwun like mɔ ɛ lɛ yɔ yí nvɪalɪɛ nun'n, ɔ 'ba man ɛ
nyan yí nwʋn ahatua.
7 Sɛ ɛmɔ 'yɔ asɔnɪn an, nán bɛ kan ndɪnndɪɪn kɛ bɛ́ mɔ bɛ nzʋ man Nyanmɪan'n yɔ yí'n.
Bɛ jʋnlɪn kɛ bɛ 'kan yí nwala nwala nán Nyanmɪan a tɪ.
8 Nán bɛ yɔ kɛ bɛ́, ɔ sanlɪn kɛ, Nyanmɪan m'ɔ tɪ ɛmɔ Asɪ'n, like mɔ ɛmɔ kɔ hian yí nwʋn'n,
ɔ di mʋa ɔ nwun yí kʋalaaka nán ɛmɔ a sɛlɛ yí like sɔ'n.
9 “Nan ɛ 'nwun kɛ ɛmɔ kpín bɛ yɔ́ asɔnɪn'n:
Yɛ́ Sɪ mɔ ɛ wɔ anwunno, man yɛ fá anyɪnnzɔ
yɛ bɔ́ wɔ́ dunman nwannzan-nwannzan'n.
10 Man wɔ́ belemgbin elie mɛlɛ'n jú.
Man yɛ yɔ́ wɔ́ kunnun like asɪɛ nɪn asʋ ɛwa
kɛ bɛ yɔ yí wɔ nyanmɪansʋ ɛlɔ'n.
11 Man yɛ́ ɛnɛ cɪan nɪn anwʋn alɪɛ.
12 Fa yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ce yɛ́ kɛ
yɛ́ kʋsʋ yɛ fa yɛ ce bɛ́ mɔ bɛ fʋn yɛ́'n.
13 N'ɛ yaci Abɔnsanmʋn maan ɔ laka yɛ́,
nan de yɛ́ fi yí sa nun.
[Ɔ sanlɪn kɛ belemgbin elie'n,
ɔ nʋn tunmin'n, ɔ nʋn anunminnyanmʋn'n,
ɔ tɪ wɔ́ dɪɛ daa. Amɪn.]
14 “Afɪ sɛ ɛmɔ yaci bɛ́ manngʋn'n-mɔ ɛtɛ'n-mɔ ce bɛ́ sakpa a, ɛmɔ Asɪ m'ɔ wɔ
nyanmɪansʋ'n, ɔ 'fa ɛmɔ kʋsʋ dɪɛ'n-mɔ ɔ ce ɛmɔ.
15 Nan sɛ ɛmɔ nva man bɛ́ manngʋn'n-mɔ ɛtɛ dɪɛ'n-mɔ nje man bɛ́ a, ɛmɔ Asɪ'n kʋsʋ ngɔ
fa man ɛmɔ ɛtɛ dɪɛ'n-mɔ ɔ ngɔ hye man ɛmɔ.

Abuala nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n

16 “Sɛ ɛmɔ lɛ di abuala a, nán bɛ yɔ bɛ́ nyunnun koun-koun kɛ apoo mma'n-mɔ yɔ yí'n.
Bɛ yɔ bɛ́ nyɪn nɪn anun koun-koun bɛ man menian'n-mɔ kʋalaa nwun kɛ bɛ lɛ di abuala.
Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ b'a nyan bɛ́ ahatua'n dada angʋnmɪn.
17 Nan wɔ́ dɪɛ, mɛlɛ mɔ ɛ lɛ di abuala'n, nwunnzin wɔ́ nyunnun, toli wɔ́ ti nɪn anun,
18 nán menian'n-mɔ a nnwun man kɛ ɛ lɛ di abuala. Wɔ́ Sɪ'n m'ɔ wɔ nvɪalɪɛ nun'n, yí
ngʋnmɪn cein ɔ kɔ nwun yí. Yê wɔ́ Sɪ'n m'ɔ nwun mɔ ɛ lɛ yɔ yí nvɪalɪɛ nun'n, ɔ 'ba man ɛ
nyan yí nwʋn ahatua.

Anwʋndɪɛ kpa nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 12.33-34)

19 “Nán bɛ kpǔnndɛ mân ɛhı anun anwʊndıɛ'n. Mân ɛhı anun ɛwa, ngakʊba di, ngannɔlɛ
kan yí, awofʊɛ'n-mɔ bubu anʊan bɛ wua.
20 Nan bɛ kpʊnndɛ nyanmıansʊ anwʊndıɛ dıɛ'n. Nyanmıansʊ, ngakʊba nnʊn man ɛlɔ
bɛ nni man, ngannɔlɛ nnʊn man ɛlɔ, awofʊɛ nnʊn man ɛlɔ nán b'a bubu anʊan b'a wua.
21 Ɔ sanlın kɛ lıka mɔ wó anwʊndıɛ'n wɔ'n, ɛbɛlɛ kʊsʊ yê wó ahʊnlın'n wɔ ɔ.

Anyıan nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 11.34-36)

22 “Bɛ́ nyın'n tı kɛ anwʊnnaan nın asʊ kanlannıɛ: sɛ wó nyın'n tı kpa a, wó nwʊnnaan'n
lıka kʊalaatin wɔ jawe nun.
23 Nan sɛ wó nyın'n sin an, anın wó nwʊnnaan'n lıka kʊalaatin wɔ awosin nun. Sɛ
kanlannıɛ'n m'ɔ wɔ wó nun'n tı awosin an, nwun yí kɛ awosin'n mɔ ɛ wɔ nun'n tı awosin
kpili kpa.

Mınlıan nnyuan nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 16.13)

24 “Sʊanlan kʊn ngʊala man kɛ ɔ sʊ mınlıan nnyuan. Sɛ ɔ sʊ mınlıan nnyuan an, ɔ 'kpɔ
kʊn nán ɔ kulo kʊn. Yí nyın 'sɔ kʊn yé ɔ 'tu yí nyın sa kʊn. Ɛmɔ ngʊala man kɛ bɛ ka sʊ bɛ
sʊ Nyanmıan nán b'a sʊ esika.

Nzusue nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 12.22-31)

25 “Yí sɔ ati, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ: Nán bɛ susu alıɛ mɔ ɛmɔ 'di nın anwʊn, ɔ nʊn nzue
mɔ ɛmɔ 'nʊn nın anwʊn. Ɛsɛ nán bɛ susu taladıɛ mɔ ɛmɔ 'wula nın anwʊn. Asʊ ngʊan'n tı
man kpa ndala man alıɛ nın ɔ? Yê anwʊnnaan'n ndala man taladıɛ nın ɔ?
26 Ɛmɔ nían nnʊnman'n-mɔ. Bɛ nnua man like fíí, bɛ ngɔ man ebo sʊ bɛ nva man alıɛ
fíí, bɛ nva man alıɛ bɛ nzie man, nan kʊsʊ ɛmɔ Ası m'ɔ wɔ anwunno'n, ɔ gua bɛ́ nʊan alıɛ!
Ɛmɔ anwʊn cian kpa tala nnʊnman'n-mɔ.
27 Ɛmɔ anun benin yê ɔ kʊala ɔ susu yí ngʊan nın anwʊn dede ɔ gua sʊ bie ɔ?
28 Nán nzukɛ ati yê ɛmɔ di taladıɛ mɔ ɛmɔ 'wula nın anwʊn yalɛ ɔ? Ɛmɔ nían kɛ ebo nın
anun ndile'n-mɔ mɔ bɛ le ndetele'n-mɔ kpın fifi'n. Bɛ nni man junman, bɛ nnwʊn man
taladıɛ.
29 Nan kʊsʊ mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ belemgbin Salomʊn muonun nʊn yí
anyanbɛnwʊn'n m'ɔ nyanlın yí'n, taladıɛ m'ɔ tı kanlanman kɛ ndetele'n-mɔ'n, ɔ'a nwula
man bie lé.
30 Ndile'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ebo nın anun ɛnɛ, mɔ ɛhınman bɛ 'ju bɛ́ bɛ gua sîn nun'n, sɛ
Nyanmıan sesie bɛ́ sʊa, ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ ngɔ nıan man ɛmɔ ɔ ngɔ tala man bɛ́ ɔ? Ɛmɔ dedi'n tı
kaan!
31 Yí sɔ ati, nán bɛ di yalɛ bɛ kan kɛ: Nzukɛ yê yɛ 'di ɔ? Nzukɛ yê yɛ 'nʊn ɔ? Taladıɛ benin
yê yɛ 'wula ɔ?
32 Bɛ́ mɔ bɛ nzʊ man Nyanmıan'n, bɛ́ yê cıan daa bɛ susu ninnge ɛhı-mɔ anwʊn ɔ. Nan
ɛmɔ Ası'n m'ɔ wɔ anwunno'n, ɔ sı kɛ ɛmɔ a hian ninnge sɔ'n-mɔ anwʊn.
33 Yí ti, ɛmɔ lí mʊa bɛ kpǔnndɛ Nyanmıan Belemgbin Mân'n, ɔ nʊn asıtanlan'n m'ɔ sɔ
Nyanmıan anyın'n, nán Nyanmıan 'ba fa ninnge'n kʊalaa m'ɔ ka'n ce ɛmɔ.
34 Yí sɔ ati, nán bɛ jʊnlın ɛhınman alíɛ dıɛ nın anwʊn. Alíɛ'n muonun yê ɔ 'di ɛjɔlɛ'n m'ɔ
kɔ a nun nın ɔ. Nunhan ɛjɔlɛ'n kʊalaa tı yí ɛjɔlɛ.

7

Sʊanlan ndɛɛ ebua nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.37-42)

1 “Nán bɛ bua bɛ́ manngʊn'n-mɔ ndɛɛ nán Nyanmıan kʊsʊ a mmua man ɛmɔ ndɛɛ.

2 Ɔ sanlın kɛ, kɛ ɛmɔ kɔ kpın kɔ bua menian'n-mɔ ndɛɛ'n yê Nyanmıan kʊsʊ 'nıan sʊ ɔ bua
ɛmɔ ndɛɛ ɔ. Ɛsɛ kɛ ɛmɔ kɔ kpın kɔ susu kɔ man bɛ́ manngʊn'n-mɔ'n yê Nyanmıan 'nıan sʊ
ɔ susu man ɛmɔ ɔ.
3 "Ɔ yɔ sɛ mɔ tabua munmuin kaan'n m'ɔ la wɔ́ manngʊn nın anyın nın asʊ'n yê ɛ nwun
yí, nan kʊsʊ ɛ nnwun man tabua ebue'n m'ɔ la wɔ́ nyın dıɛ nın asʊ'n?
4 Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ kʊala ɛ se wɔ́ manngʊn kɛ: 'Jinlan maan n yí tabua munmuin'n m'ɔ la wɔ́
nyın nın asʊ'n', kʊsʊ anın tabua ebue kʊn la wɔ́ nyın dıɛ nın asʊ.
5 Ɛ bɔ wɔ́ nwʊn apoo, di mʊa yı tabua ebue'n m'ɔ la wɔ́ nyın nın asʊ'n, nán a nwun ası a
yı tabua munmuin kaan'n m'ɔ la wɔ́ manngʊn nın anyın nın asʊ'n.
6 "Like m'ɔ tı nwannzan-nwannzan'n, nán bɛ fa bɛ man njʊa'n-mɔ di. Sɛ ɛmɔ fa man bɛ́
a, bɛ 'kpɛ bɛ́ nyın bɛ sosua ɛmɔ nun. Nán bɛ ju bɛ́ kɔmın afile'n-mɔ bɛ gua mgbolike'n-mɔ
anyunnun. Sɛ ɛmɔ ju bɛ́ kɔmın afile'n-mɔ bɛ gua mgbolike'n-mɔ anyunnun an, bɛ 'tetia
sʊ.

Ɛmɔ sɛ́lɛ, bɛ kpʊ́nndɛ, bɛ bɔ́ anʊan'n
(Luku 11.9-13)

7 "Ɛmɔ sɛ́lɛ nán b'a fa b'a man ɛmɔ. Ɛmɔ kpʊ́nndɛ nán b'a nwun yí. Ɛmɔ bɔ́ anʊan'n nán
b'a tike.
8 Ɔ sanlın kɛ sʊanlan biala m'ɔ kɔ sɛlɛ like'n, bɛ 'fa bɛ man yí.
9 Sʊanlan m'ɔ kɔ kpʊnndɛ'n, ɔ 'nwun yí. Sʊanlan m'ɔ kɔ bɔ anʊan'n, bɛ 'tike. Ɛmɔ anun
benin yê sɛ yí wa sɛlɛ yí kpaʊn an, ɔ fa ɛbʊɛ man yí ɔ?
10 Anaan sɛ ɔ sɛlɛ yí ejue kʊn an, ɔ fa owo man yí ɔ?
11 Ɛmɔ mɔ bɛ tı ɛtɛfʊɛ'n, ɛmɔ sı ninnge mgbakpa fa man bɛ́ mma'n-mɔ. Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ
Ası'n m'ɔ wɔ anwunno'n, sɛ sʊanlan sɛlɛ yí like a, ɔ nva man like kpa ɔ mman man yí ɔ?

Mala kpa nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.31)

12 "Like mɔ *Moyizı mala'n nʊn Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ kalata'n kele'n y'ɔ le kɛ:
Like kʊalaa mɔ ɛmɔ kulo kɛ ɛmɔ amanngʊn'n-mɔ yɔ́ mán ɛmɔ'n, ɛmɔ kʊsʊ yɔ́ like sɔ'n bie
mán bɛ́.

Anʊan nnyuan nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 13.24)

13 "Ɛmɔ wʊ́lʊ anʊan fıtıı nın anun. Afı anʊan tɛtɛlɛ'n ɔ nʊn akpɔ fanvalaʊn'n, bɛ kele
ewue atın. Ɛbɛlɛ yê menian dɔʊn kpa sın ɔ.
14 Nan anʊan fıtıı'n nʊn akpɔ bɔhyʊı'n, bɛ kele ngʊan atın. Bɛ́ mɔ bɛ nwun yí bɛ sın sʊ'n,
b'a nzʊn man.

Ato mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.43-44)

15 "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa wɔ ato mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ anwʊn. Bɛ fa bʊa kpolo bɛ wula bɛ
ba ɛmɔ anwʊn. Nan bɛ́ kunnun an, bɛ tı kɛ bedi aminlefʊɛ kpa.
16 Bɛ́ nyɔlıɛ'n-mɔ anun yê ɛmɔ 'ba fa nwun bɛ́ ɔ. Bɛ ndı man divın mma ndile mmowe
sʊ, yê bɛ ndı man *figi mma eminlan mmowe sʊ.
17 Baka kpa biala su mma kpa. Yê baka ɛtɛ kʊsʊ biala su mma ɛtɛ.
18 Baka kpa kʊn ngʊala man kɛ ɔ su mma ɛtɛ. Yê baka ɛtɛ kʊsʊ kʊn ngʊala man kɛ ɔ su
mma kpa.
19 Baka biala m'ɔ nzu man mma kpa'n, bɛ 'kpɛ bɛ tʊ sîn nın anun.
20 Ɛhıka ati, ɔ fi bɛ́ nyɔlıɛ nın anwʊn, ɛmɔ 'ba nwun ato mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ angʊnmın.

Mân'n ndɛɛ ebua cıan nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 13.25-27)

21 "Nán bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ fɛlɛ mín: 'Yɛ́ Mın, yɛ́ Mın' yê bɛ 'kɔ Anwunno Belemgbin Mân
nın anun ɔ. Nan bɛ́ mɔ bɛ yɔ mín Sı m'ɔ wɔ anwunno nın akunnun like'n, bɛ́ ala yê bɛ 'kɔ
ɛlɔ ɔ.

22 Mân'n ndɛɛ ebua cıan'n ju a, menian dɔʊn kpa 'ba se mín kɛ: 'Yɛ́ Mın, yɛ́ Mın, wɔ́ dunman nun, yɛ lili Nyanmıan kpɔman, yɛ fʊanlın wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Ɛsɛ wɔ́ dunman nun, yɛ yɔlı asinbɛnwʊn ninnge dɔʊn!'
23 Ɛbɛlɛ nın anun yê mın 'ba han mın kele bɛ́ kɛ: Cıan bie lé mın nzı man ɛmɔ. Ɛmɔ hɔ́ mʊa, ɛmɔ mɔ ɛtɛ yê bɛ yɔ'n."

Sua nnyuan nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.47-49)
24 Ɛsɛ Zozi nwan: "Ɛhıka ati, sʊanlan m'ɔ kɔ tı ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n, sɛ ɔ nanndı sʊ a, anın ɔ tı kɛ bɛngɛlɛfʊɛ mɔ ɔ'a si yí sua nın ɛbʊɛ sʊ.
25 Esue nın a tɔ dede ɔ'a bu ası, anwʊnman nın a tu sɛlɛ kpa a si sua'n, nan kʊsʊ kɛmɔ ɔ jin ɛbʊɛ nın asʊ'n, ɔ man ɔ'a mmu man.
26 Nan sʊanlan biala m'ɔ kɔ tı ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han mɔ ɔ'a nnanndı man sʊ'n, anın ɔ tı kɛ sʊanlan m'ɔ nzı man ngɛlɛ, mɔ ɔ'a si yí sua nın anyʊan nın asʊ.
27 Esue nın a tɔ dede ɔ'a bu ası, anwʊnman nın a tu sɛlɛ kpa a si sua sɔ'n. Ɔ'a bubu ɔ'a gua bɔkɔɔ."

Zozi tunmin'n
(Maakı 1.22, Luku 4.32)
28 Mɔ Zozi heheleli bɛ́ Nyanmıan ninnge sɔ'n-mɔ dede mɔ yí nʊan tɔlı'n, kɛ ɔ kpın kekele menian'n-mɔ ninnge'n, ɔ sin bɛ́ nwʊn kpili sʊnman.
29 Ɔ sanlın kɛ yí ngehele'n nʊn *mala nın asʊ mgbain'n-mɔ dıɛ'n tı man kʊn. Nan ɔ kekele bɛ́ tunmin sʊ.

8

Zozi 'ba man kokobefʊɛ kʊn anwʊn sa
(Maakı 1.40-45, Luku 5.12-16)
1 Mɔ Zozi fi bʊka nın asʊ ɔ juli'n, menian dɔʊn sili yí sʊ.
2 Mɛlɛ sɔ nın anun, kokobefʊɛ kʊn kɔ kpunnge Zozi, ɔ kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun, yí nwan: "Yɛ́ Mın, sɛ ɛ kulo a, ɛ kʊala kɛ ɛ man mín nwʊn sa."
3 Ɔ hanlın sɔ a, Zozi kɔ tınngɛ yí sa'n ɔ kɔ han yí. Yí nwan: "Yuo o, mın kulo, tı akpɔlɛ." Ɛbɛlɛ ala, kokobefʊɛ nın anwʊn kɔ sa.
4 Mɔ yí nwʊn salı'n, Zozi kɔ han kɔ hele yí kɛ: "N'ɛ kan kele sʊanlan fíí, nan kɔ fa wɔ́ nwʊn kele Nyanmıan *tɛɛyıfʊɛ'n. Sɛ ɔ nwun wɔ́ yue a, yı tɛɛ'n mɔ Moyizı helelı'n, nán man bɛ nwún yí kɛ wɔ́ nwʊn a sa."

Zozi 'ba man nzalafʊ kpain'n kʊn akʊa nın anwʊn sa
(Luku 7.1-10)
5 Mɔ Zozi juli Kapɛɛnawɔmʊn mɔ ɔ 'wʊlʊ kulo nın anun'n, *Lɔmʊn nzalafʊ kpain'n kʊn kɔ a yí nwʊn ɛbɛlɛ
6 ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Yɛ́ Mın, mín akʊa'n lɛ wu kpa. Ɔ'a bubu ɔ la awulo ɛlɔ. Yí ti, mın 'sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ mán yí nwʊn sá."
7 Mɔ nzalafʊ'n hanlın sɔ'n, Zozi nwan: "Mın 'ba hɔ mın man yí nwʊn sa."
8 Ɔ nʊn Zozi anʊan mɔ ɔ 'tɔ'n, nzalafʊ kpain'n nwan: "Mín Mın, mın nzɛ nvata man kɛ ɛ ba mín awulo ɛlɔ ɔ. Nan wɔ́ lılı kan ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʊnmgba cein, nán mín akʊa nın anwʊn 'ba sa.
9 N ne mín nyunnun mgbain mɔ bɛ sie mín yê mín kʊsʊ mın sie mín nzalafʊ'n-mɔ. Sɛ mın se bɛ́ nunhan kʊn kɛ: 'Kɔ!' a, ɔ kɔ. Sɛ mın se fʊfɔlɛ kɛ: 'Bala ɛwa!' a, ɔ ba. Sɛ mın se mín akʊa'n kʊsʊ kɛ: 'Yɔ like sʊa!' a, ɔ yɔ."
10 Mɔ Zozi tılı nzalafʊ kpain sɔ nın anʊan nun ɛjɔlɛ'n, ɔ sinlin yí nwʊn. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ si yí sʊ'n kɛ: "Mın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ Izalayɛ mân nın anun ɛwa, sʊanlan m'ɔ le dedi kpili kpa kɛ bian ɛhı'n, n nwunlin man yí nwʊn sʊ.

11 Mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ menian dɔʊn kpa fi sɛnzɛ afitelɪɛ, ɔ nʊn sɛnzɛ atɔlɪɛ, bɛ 'ba
a Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun, bɛ nʊn Abalahamʊn, Izakɪ, nʊn Zʊakɔbʊ bɛ 'ba tʊ
asaa.
12 Nan bɛ́ mɔ yê ɔ sɛ kɛ ahan bɛ kɔ Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun'n, bɛ 'ju bɛ́ bɛ gua
gua nɪn asʊ awosin nɪn anun. Ɛbɛlɛ, bɛ 'sun, ɛsɛ bɛ 'kʊan bɛ́ je'n."
13 Ɛhɪ, Zozi kɔ han kɔ hele nzalafʊ kpain'n kɛ: "Kɔ wɔ́ awulo, wɔ́ dedi'n mán wɔ́ sa hán
mɔ ɛ lɛ kpʊnndɛ'n." Mɛlɛ sɔ nɪn ala, nzalafʊ kpain nɪn akʊa nɪn anwʊn kɔ sa.

Zozi 'ba man nwuluwafʊɛ dɔʊn anwʊn sa
(Maakɪ 1.29-34, Luku 4.38-41)

14 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ hɔ Pɪɛlɪ awulo ɛlɔ. Ɔ 'kɔ a ju a, anɪn ebunnun a hyɪ Pɪɛlɪ asebala'n, ɔ
la ɛbɛlɛ.
15 Zozi kɔ han Pɪɛlɪ asebala nɪn asa'n, ebunnun'n fi yí nwʊn kɔ tu. Ɔ kɔ jasʊ, ɔ kɔ kpʊnndɛ
like kɔ man Zozi kɔ li.
16 Mɔ alíɛ'n tɔlɪ nun'n, bɛ falɪ menian dɔʊn kpa mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ bɛ́ nun bɛ bɛlɛlɪ Zozi.
Zozi le yí Nʊan Ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ fʊan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ maan bɛ fi menian'n-mɔ anun bɛ kɔ tu. Ɛsɛ
ɔ kɔ man nwuluwafʊɛ'n-mɔ kʊalaa anwʊn kɔ sa.
17 Ɔ yɔlɪ sɔ maan ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ *Ezayi hanlɪn'n kpɪnlɪn sʊ. Yí nwan:
Ɔ'a fa yɛ́ nwʊn ewue'n ɔ'a man yɛ́ nwʊn a sa.

Bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ si Zozi sʊ'n
(Luku 9.57-62)

18 Ɛhɪ, menian dɔʊn kpa walɪ yialɪ Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. M'ɔ nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ
hele yí menian'n-mɔ kɛ bɛ mán bɛ kpɛ́ asue'n bɛ hɔ́ yí nzin ɛlɔ ebue kʊn.
19 Mala nɪn asʊ kpain'n kʊn kpunngelɪ yí nwʊn ɛbɛlɛ a, yí nwan: "Kpain, lɪka biala mɔ ɛ
'kɔ'n, mɪn 'kɔ bie."
20 Mɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: "Naan'n-mɔ le bɛ́ bɔɛ, nnʊnman'n-mɔ kʊsʊ le bɛ́ sâ mɔ bɛ
da nun ɔ. Nan *Mân Baa'n le man lɪka m'ɔ da de yí ɛnwʊnmɪan ɔ."
21 Yí menian'n-mɔ anun kʊn kʊsʊ kɔ se yí kɛ: "Yɛ́ Mɪn, man mín atɪn maan n gɔ́ n zíe mín
sɪ kʊalaaka nán m'an a."
22 Ɔ hanlɪn sɔ a, Zozi nwan: "Si mín sʊ nán yaci ewue mma maan bɛ síe bɛ́ mɔ b'a wu'n-
mɔ."

Zozi 'ba gua anwʊnman kpili kʊn asɪ
(Maakɪ 4.35-41, Luku 8.22-25)

23 Ɛhɪ anzin, Zozi nʊn yí menian'n-mɔ fʊlɪ ɛlɛɛ nɪn anun.
24 Kaan cɛ, anwʊnman kpili kʊn nʊn asutue kɔ tu kɔ si bɛ́. Mgbaha'n kɔ bɔ nzue kɔ gua
ɛlɛɛ nɪn anun dede ɔ ka m'ɔ nʊan ɔ. Nan ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Zozi la ɛlɛɛ nɪn anun ɔ lɛ dafɪ.
25 Yí menian'n-mɔ kɔ hɔ kɔ tinnge yí. Bɛ́ nwan: "Yɛ́ mɪn, de yɛ́ nán yɛ lɛ wu!"
26 Zozi nwan: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ sulo sʊa'n? Ɛmɔ le man dedi ɔ?" M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ
kɔ jasʊ ɔ kɔ jʊjɔ aminle sʊ ɔ kɔ hele anwʊnman'n nʊn asue'n. Ɛbɛlɛ ala, anwʊnman kɔ gua
asɪ, asue kʊsʊ kɔ gua asɪ. Yí kʊalaa kɔ yɔ diin.
27 Ɛjɔlɛ'n sinlin bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn. Bɛ́ nwan: "Sʊanlan benin y'ɔ le ɛhɪ? Ɔ jʊjɔ kele
anwʊnman nʊn asue bɔbɔ a, bɛ man yí anyɪnnzɔ!"

Zozi 'ba fʊan menian nnyuan anun wawɛ ɛtɛ'n-mɔ
(Maakɪ 5.1-20, Luku 8.26-39)

28 Mɔ Zozi kpɛlɪ asue'n ɔ hɔlɪ juli yí nzin ɛlɔ'n, Gadala mân nɪn anun, mmelenzua
nnyuan fi asielɪɛ nɪn asʊ bɛ kɔ fite fite. Bɛ kɔ a Zozi atɪn ɛkpa. Menian sɔ'n-mɔ, wawɛ
ɛtɛ wɔ bɛ́ nun. Bɛ́ nwʊn esulo kpa, ɔ man sʊanlan fíí ngʊala man atɪn'n mɔ bɛ wɔ sʊ nɪn
asʊ sɪn.
29 Mɔ bɛ walɪ juli Zozi anyunnun ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ tɛtɪan nun. Bɛ́ nwan: "Nyanmɪan Awa,
nzu ɔ? Ɛ se yɛ́ sɛ? Asʊ a a ɛwa kɛ ɛ 'ba tua yɛ́ ɛtɛ nɪn anwʊn kalɛ kʊalaaka nán ndɛɛ ebua
cɪan nɪn a ju ɔ?"
30 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn mgbolike fatule kpili kʊn wɔ mʊa kaan bɛ lɛ didi.

31 Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kɔ sɛlɛ Zozi, bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yí kɛ: "Sɛ ɛ 'fʋan yɛ́ a, man yɛ́ atɪn
maan yɛ hɔ́ wʋ́lʋ mgbolike ɛhɪ-mɔ anun."
32 Zozi nwan: "Ɛmɔ hɔ́!" Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kɔ fite bɛ kɔ hɔ kɔ wʋlʋ mgbolike'n-mɔ anun.
Ɛbɛlɛ ala, mgbolike fatule'n kʋalaa fi bʋka nɪn asʋ bɛ le ɛnwanndie bɛ kɔ hɔ kɔ gua asue
nɪn anun bɛ kɔ nʋan.
33 Menian'n-mɔ mɔ bɛ nɪan mgbolike'n-mɔ asʋ'n kɔ nwanndi bɛ kɔ hɔ kulo, bɛ kɔ han
like'n mɔ ɔ'a yɔ mgbolike'n-mɔ, ɔ nʋn menian'n-mɔ mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ bɛ́ nun nɪn anwʋn
ɛjɔlɛ bɛ kɔ hele menian'n-mɔ.
34 Mɔ kulo nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaa tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ kpʋ Zozi. Mɔ bɛ nwunlin yí'n,
bɛ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ fi bɛ́ mân nɪn anun ɔ jásʋ.

9

Zozi b'a man bubuluwafʋɛ kʋn anwʋn sa
(Maakɪ 2.1-12, Luku 5.17-26)

1 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ fʋ ɛlɛɛ nɪn anun, ɔ kɔ kpɛ asue'n ɔ kɔ sa kɔ hɔ yí kulo nɪn asʋ.
2 Ɔ juli ɛbɛlɛ a, bɛ kɔ sʋa bubuluwafʋɛ kʋn nʋn yí ɛbɛɛ'n kʋalaa bɛ kɔ bɛlɛ yí. Mɔ Zozi
nwunlin kɛ menian sɔ'n-mɔ le dedi'n, ɔ kɔ se bubuluwafʋɛ'n kɛ: "Mín wa, gua wɔ́ ahʋnlɪn
asɪ. Nyanmɪan a fa wɔ́ ɛtɛ nɪn a hye wɔ́."
3 Anɪn *mala nɪn asʋ mgbain'n mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ han yí bɛ́ ti anun kɛ: "Sʋanlan
ɛhɪ a jʋjɔ a tia Nyanmɪan."
4 Zozi nwunlin bɛ́ ajʋnlɪn'n. Yí nwan: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ le ajʋnlɪn nvuin sʋa-mɔ ɛmɔ ati
anun ɔ?
5 Sɛ mɪn se kɛ: 'B'a fa wɔ́ ɛtɛ'n b'a hye wɔ́' a, ɛmɔ nnwun man nun. Nan sɛ mɪn se kɛ:
'Jasʋ nanndɪ', nán ɔ yɔ sɔ a,
6 anɪn ɛmɔ a nwun yí kɛ *Mân Baa'n le tunmin asɪɛ nɪn asʋ ɛwa, ɔ fa ɛtɛ ce." Ɛhɪ a, ɔ se
bubuluwafʋɛ'n kɛ: "Jasʋ, fa wɔ́ ɛbɛɛ'n kɔ wɔ́ awulo!"
7 Zozi hanlɪn sɔ ala, sʋanlan'n kɔ jasʋ ɔ kɔ hɔ yí awulo.
8 Mɔ meninsʋnman'n nwunlin yí sɔ'n, esulo hanlɪn bɛ́. Bɛ́ kɔ la Nyanmɪan asɪ, ɔ sanlɪn
kɛ ɔ'a fa tunmin sʋa ɔ'a man kulo menian'n-mɔ.

Zozi 'ba fɛlɛ Matie
(Maakɪ 2.13-17, Luku 5.27-32)

9 Ɛhɪ anzin, Zozi fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ. Mɔ ɔ 'sɪn kɔ'n, ɔ kɔ nwun kɛ bian kʋn tɪ lɪka mɔ bɛ dide
ajule'n. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Matie. Zozi nwan: "Matie, si mín sʋ!" Ɔ hanlɪn sɔ a, Matie kɔ
jasʋ kɔ si yí sʋ.
10 Ɛlɛhʋn kʋn Matie kɔ fɛlɛ Zozi alɪɛ. Mɛlɛ m'ɔ nʋn yí menian'n-mɔ bɛ gua tɔbɪlɪ nɪn anwʋn
bɛ 'didi'n, bɛ́ dɔʋn mɔ bɛ dide ajule'n, nʋn menian mɔ bɛ́ asɪtanlan'n tɪ man kpa'n kɔ a kɔ
tɛtanlan tɔbɪlɪ nɪn anwʋn bie.
11 Nan mɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ bisa Zozi menian'n-mɔ kɛ: "Nzukɛ ati
yê ɛmɔ amɪn'n nʋn bɛ́ mɔ bɛ dide ajule, ɔ nʋn menian mɔ bɛ́ asɪtanlan tɪ man kpa'n yê bɛ
lɛ didi'n?"
12 Mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Bɛ́ mɔ bɛ ndɪ man akpɔlɛ'n yê bɛ kpʋnndɛ ayile ɛyɔlɛfʋɛ
ɔ, nan nán bɛ́ mɔ bɛ tɪ akpɔlɛ nɪn ɔ.
13 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɪka mɔ b'a hɛlɛ yí kɛ Nyanmɪan nwan: *Mɪn kulo kɛ menian'n-mɔ nwun
anwunnvoe bɛ́ afian ɔ tala tɛɛ ɛyɪɛ nɪn anwʋn ninnge'n mɔ bɛ yɔ bɛ man mín'n.* Ɛjɔlɛ sɔ'n, ɛmɔ
hɔ́ súan nán bɛ tí yí bʋ kpa." Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, ɛsɛ yí nwan: "Nán sɛsɛfʋɛ'n-mɔ ati yê m
malɪ ɔ, nan ɛtɛfʋɛ'n-mɔ ati ɔ."

Abuala nɪn anwʋn kosuan'n
(Maakɪ 2.18-22, Luku 5.33-39)

14 Ɛhɪ, Zʋan menian'n-mɔ walɪ tʋlɪ Zozi a, bɛ́ nwan: "Yɛ nʋn *Falisifʋɛ'n-mɔ yɛ di abuala
titi. Nan nzukɛ ati yê wɔ́ menian dɪɛ'n-mɔ nni man abuala'n bie'n?"

15 Mɔ bɛ bisalɪ kosuan sɔ'n, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Mɛlɛ mɔ atɔnvɔlɛ bian'n nʊn yí manngʊn-
mɔ gua atɔnvɔlɛ nɪn abʊ'n, ɛmɔ jʊnlɪn kɛ menian sɔ'n-mɔ alʊa 'bɔ bɛ́ nwʊn? Cɛcɛ, bɛ́ lʊa
mmɔ man bɛ́ nwʊn. Nan cɪan mɔ bɛ kɔ le atɔnvɔlɛ bian'n fi bɛ́ sa nun'n, ɛbɛlɛ nɪn anun yɛ̂
bɛ 'di abuala ɔ.
16 "Sʊanlan fíí nva man ndafuin fʊfɔlɛ nda man ɛtanlan daba nun. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, ndafuin
fʊfɔlɛ'n 'sua ɛtanlan daba'n biekun. Sian anɪn yí bɔɛ nɪn a yɔ kpili a tala daba dɪɛ'n.
17 Bɛ nva man nzan fʊfɔlɛ bɛ ngua man kpolo kotoku daba nun. Sɛ bɛ yɔ yí sɔ a, kpolo
kotoku'n 'sua ɔ sɛcɪ yɛ̂ nzan'n kʊsʊ 'butu. Nan nzan fʊfɔlɛ'n, bɛ gua yí kpolo kotoku fʊfɔlɛ
nun. Yí dɪɛ anɪn kpolo kotoku o, nzan o, bɛ kʊala yí kʊalaa fa sie."

Zozi 'ba man balasua kʊn anwʊn sa

ɛsɛ ɔ 'ba hɪn talua kaan kʊn
(Maakɪ 5.21-43, Luku 8.40-56)

18 Anɪn Zozi anʊan wɔ sʊ ɔ tɛ kan ɛjɔlɛ ɔ tɛ kele bɛ́. Zufʊ'n-mɔ kpain'n kʊn walɪ a, ɔ kɔ
kʊtʊ Zozi anyunnun ɛbɛlɛ, yí nwan: "Mín wa balasua nɪn a wu kɪkaala. Yí ti, bala nán fa
wɔ́ sa fua yí nwʊn maan ɔ hín."
19 Bian'n hanlɪn sɔ a, Zozi nʊn yí menian'n-mɔ kɔ jasʊ bɛ kɔ si yí sʊ.
20 Mɔ bɛ 'kɔ'n, anɪn balasua kʊn wɔ menian'n-mɔ anun, ɔ li Zozi anzin. Moja a tu
balasua sɔ'n dede afʊɛ bulu nʊn nnyuan. Ɔ kɔ hyʊɪn kɔ kpunnge Zozi, ɔ kɔ han yí taladɪɛ
nɪn anʊan'n.
21 Ɔ sanlɪn kɛ yí kunnun ɛlɔ, yí nwan: "Sɛ mɪn nyan yí taladɪɛ'n bɔbɔ mɪn kan yí a, mín
nwʊn 'sa."
22 Zozi tʊlɪ yí nyɪn yí nzin m'ɔ nwunlin bala'n, yí nwan: "Mín wa balasua, gua wɔ́
ahʊnlɪn asɪ, nán wɔ́ dedi nɪn a man wɔ́ nwʊn a sa." Ɛbɛlɛ ala, bala nɪn anwʊn kɔ sa.
23 Mɔ Zozi juli Zufʊ kpain nɪn awulo ɛbɛlɛ m'ɔ nwunlin abile mma'n-mɔ nʊn awɔ́lɛ
mma'n-mɔ'n, yí nwan:
24 "Ɛmɔ fi ɛwa bɛ fíte, nán batʊnman'n wuli man, ɔ lɛ dafɪ." Zozi hanlɪn sɔ a, menian'n-
mɔ kɔ tu kɔ gua bɛ kɔ sɪlɪ yí.
25 Mɔ bɛ manlɪn menian'n-mɔ fitelɪ yuelɪ'n, Zozi kɔ wʊlʊ sua nɪn anun ɛlɔ, ɔ kɔ sɔ talua
kaan nɪn asa, talua'n kɔ jasʊ.
26 Mɔ talua'n jasʊlɪ'n, ɛjɔlɛ sɔ'n hɔlɪ dede ɔ juli mân sɔ'n lɪka kʊalaatin.

Zozi 'ba man anyɪnsinlinwafʊɛ nnyuan anwʊn sa

27 Ɛhɪ, Zozi fi ɛbɛlɛ hɔlɪ, nan mɛlɛ mɔ ɔ 'kpɛ nun sɪn'n, anyɪnsinlinwafʊɛ nnyuan kɔ si yí
sʊ, bɛ le ɛtɛtɪan. Bɛ́ nwan: "Belemgbin *Davidi awa, nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe!"
28 Mɔ Zozi juli yí awulo'n, anyɪnsinlinwafʊɛ'n-mɔ kɔ kpunnge yí nwʊn ɛbɛlɛ, nán ɔ'a bisa
bɛ́ kɛ: "Asʊ ɛmɔ de di kɛ mɪn kʊala mɪn man ɛmɔ anwʊn sa ɔ?"
Mɔ Zozi bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ́ nwan: "Yuo o! Yɛ́ Mɪn, ɛ kʊala yí yɔ."
29 Ɛhɪ a, Zozi kɔ fua bɛ́ nyɪn'n, yí nwan: "Ɛmɔ dedi nɪn anwʊn, man ɔ yɔ́ sɔ mán ɛmɔ!"
30 Ɛbɛlɛ ala, bɛ́ nyɪn'n-mɔ kɔ tike tike. Zozi kɔ jʊjɔ aminle sʊ kɔ hele bɛ́, yí nwan: "Ɛmɔ tíe
yí kpa, nán bɛ man sʊanlan fíí anzʊ tɪ."
31 Nan mɔ anyɪnsinlinwafʊɛ nnyuan sɔ'n fi ɛbɛlɛ hɔlɪ'n, bɛ kɔ bɔ Zozi anwʊn ɛjɔlɛ ɛbɛlɛ
mân sɔ nɪn anun lɪka kʊalaatin.

Zozi 'ba man amunlefʊɛ kʊn jʊjɔ

32 Anyɪnsinlinwafʊɛ'n-mɔ hɔlɪ ala, bɛ kɔ fa sʊanlan kʊn bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. Sʊanlan sɔ'n,
wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun, ɔ man ɔ ngʊala man jʊjɔ.
33 Mɔ Zozi tuli wawɛ ɛtɛ'n, sʊanlan'n kɔ jʊjɔ. Ɔ sinlin menian'n-mɔ anwʊn. Bɛ́ nwan: "Yɛ
nwunlin man like sʊa bie lé Izalayɛ mân nɪn anun!"
34 Nan mɔ *Falisifʊɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ́ nwan: "Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kpain'n y'ɔ man yí
tunmin m'ɔ fa tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ."

Zozi 'ba nwun meninsʊnman nɪn anwʊn anwunnvoe
(Maakɪ 6.34, Luku 10.2)

35 Zozi nanndılı kulo mgbili'n-mɔ ɔ nʊn ngangan'n-mɔ asʊ, ɔ heheli menian'n-mɔ
ninnge Zufʊ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun. Ɔ bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tʊ de Anwunno Belemgbin
Mân'n ɔ helelı bɛ́. Bɛ́ mɔ ewue ngacile ngacile kʊalaa wɔ bɛ́ nwʊn'n, Zozi manlın bɛ́ nwʊn
salı.
36 Mɔ Zozi nwunlin meninsʊnman'n, bɛ́ nwʊn yɔlı yí anwunnvoe. Ɔ sanlın kɛ b'a fɛ, ɛsɛ
bɛ́ nwʊn a bubu bɛ́. Bɛ tı kɛ mmʊa mɔ bɛ le man bʊa ɛnıanfʊɛ ɔ.
37 Ɛhı a, ɔ kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ebo'n tı kpili, nan kʊsʊ ajunmanfʊ'n-mɔ a
nzʊn man.
38 Yí ti, ɛmɔ sɛ́lɛ ebo nın asʊ mınlıan'n maan ɔ gúa ajunmanfʊ dɔʊn yí ebo nın asʊ."

10

Zozi mmɔfʊɛ bulu nʊn nnyuan'n
(Maakı 3.13-19, Luku 6.12-16)

1 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ fɛlɛ yí menian bulu nʊn nnyuan'n, ɔ kɔ man bɛ́ tunmin
mɔ bɛ kʊala yí fa tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Ɛsɛ bɛ́ mɔ ewue ngacile ngacile kʊalaa wɔ bɛ́ nwʊn'n,
bɛ kʊala kɛ bɛ man bɛ́ nwʊn sa.
2 Ɛ 'nwun Zozi mmɔfʊɛ bulu nʊn nnyuan'n dunman: m'ɔ li mʊa'n y'ɔ le Simʊn mɔ bɛ fɛlɛ
yí Pıelı'n, ɔ nʊn yí nianman Andele, Zebede awa Zʊakı nʊn yí nianman Zʊan,
3 Filipʊ, Baatelemin, Toma, Matie m'ɔ dide ajule'n, Alıfe awa Zʊakı, Tade,
4 Simʊn m'ɔ kpʊnndɛ yí mân'n fanwʊndi'n yê Zudası Isikaliɔtı mɔ ɔ 'yı Zozi man yí
mgbɔfʊɛ'n-mɔ.

Zozi 'ba sʊan yí menian bulu nʊn nnyuan'n
(Maakı 6.7-13, Luku 9.1-6)

5 Menian bulu nʊn nnyuan'n mɔ Zozi sʊanlın bɛ́ nın anın. Asannan nán ɔ'a sʊan bɛ́'n,
afʊtu m'ɔ tuli bɛ́ nın ahı, yí nwan: "Bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ'n, nán bɛ kɔ bɛ́ nwʊn, ɛsɛ nán bɛ
kɔ Samali kulo'n-mɔ asʊ.
6 Nan ɛmɔ hó Izalayɛ amma'n-mɔ anwʊn. Afı bɛ tı kɛ mmʊa mɔ b'a minlin ɔ.
7 Ɛmɔ 'kɔ a, ɛmɔ hán héle menian'n-mɔ kɛ Anwunno Belemgbin elie mɛlɛ nın a kpunnge.
8 Ɛmɔ mán nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn sá, bɛ́ mɔ yê b'a wu'n, man bɛ fi ewe nun bɛ jásʊ,
ɛmɔ tí kokobefʊɛ'n-mɔ anwʊn, bɛ tú wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Nán bɛ de bɛ́ like fíí, nan bɛ yó bɛ hyé
bɛ́, ɔ sanlın kɛ Nyanmıan a fa tunmin sɔ nın a hye ɛmɔ.
9 Sɛ ɛmɔ 'kɔ a, nán bɛ fa esika fíí bɛ sa bɛ́ nwʊn.
10 Nán bɛ fa bɔ́lɛ, nán bɛ fa taladıɛ nnyuan, nán bɛ fa mgbabʊa kún, ɛsɛ nán bɛ fa kpɔman
kún bɛ sa bɛ́ nwʊn. Ɔ sanlın kɛ sʊanlan m'ɔ di junman'n, ɔ sɛ kɛ ɔ nyan yí nʊan nun alıɛ
m'ɔ fata ɔ.
11 "Kulo biala mɔ ɛmɔ kɔ hɔ sʊ'n, sɛ ɔ tı kpili o, sɛ ɔ tı kaan o, ɛmɔ bísa bísa, sʊanlan m'ɔ
kulo kɛ ɔ sike ɛmɔ'n, ɛmɔ tánlan yí awulo ɛbɛlɛ dede ɔ jú cıan mɔ ɛmɔ fi kulo sɔ nın asʊ bɛ
'jasʊ'n.
12 Awulo mɔ ɛmɔ kɔ wʊlʊ nun'n, ɛmɔ bísa bɛ́ ahın.
13 Sɛ awulo sɔ nın anun menian'n-mɔ sɔ ɛmɔ nun kanlanman an, ɛmɔ mán ɛmɔ
alʊacıcıɛ'n há awulo sɔ nın anun. Nan sɛ b'a nzɔ man ɛmɔ nun an, ɛmɔ alʊacıcıɛ'n há
ɛmɔ asa nun.
14 Sɛ b'a nzɔ man ɛmɔ nun b'a ndie man ɛmɔ ɛjɔlɛ nın an, ɛmɔ bó bɛ́ mgbabʊa'n-mɔ abʊ
nvutule'n bɛ gúa ɛbɛlɛ bɛ hó.
15 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ ndɛɛ ebua cıan nın anun, kulo sɔ nın asʊ
menian'n-mɔ, yalɛ mɔ bɛ 'nwun yí'n, ɔ 'tala Sodɔmʊn nʊn Gomɔɔ kulo'n-mɔ asʊ menian'n-
mɔ dıɛ'n.

Ahʊlʊwa'n
(Maakı 13.9-13, Luku 21.12-19)

16 "Ɛmɔ nían, mıın sʊan ɛmɔ kɛ mmʊa wɔ bedi'n-mɔ afian. Ɛhıka ati, ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn
ye kɛ owo-mɔ, ɛsɛ ɛmɔ yó mɛlɛhʊandı kɛ abubule'n-mɔ.

17 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn wɔ menian'n-mɔ dunman nun. Ɔ sanlın kɛ bɛ 'ba fa ɛmɔ bɛ kɔ bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ nın aja sʋ. Bɛ 'fin ɛmɔ mgbele bɛ́ Nyanmıan sua'n-mɔ anun.
18 Mín dunman nun, bɛ 'ba fa ɛmɔ bɛ kɔ mân mgbain'n-mɔ nʋn mmelemgbin'n-mɔ aja sʋ maan ɛmɔ di mín nwʋn adanzıɛ bɛ kele bɛ́ ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n.
19 Sɛ bɛ nʋn ɛmɔ kɔ bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ nın aja sʋ a, mɔ ɛmɔ 'ba han'n, nán bɛ susu yí nwʋn, ɛsɛ nán bɛ susu kɛ ɛmɔ 'kpın kan ɛjɔlɛ'n. Ɔ sanlın kɛ ɛjɔlɛ m'ɔ di mɔ ɛmɔ kan'n 'ba tɔ ɛmɔ anʋan anun tɛmʋn sɔ'n.
20 Ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ 'ba han'n, ɔ fi man ɛmɔ muonun, nan ɛmɔ Ası'n Wawɛ'n yê ɔ 'fa ɛjɔlɛ sɔ'n wula ɛmɔ anʋan ɔ.
21 "Menian mmie-mɔ 'ba yı bɛ́ nianman'n-mɔ man maan bɛ kun bɛ́. Sıɛ mmie-mɔ kʋsʋ 'ba yı bɛ́ mma'n-mɔ man maan bɛ kun bɛ́. Mma mmie-mɔ kʋsʋ 'ba jasʋ bɛ́ sı-mɔ akɔmın anun maan bɛ kun bɛ́.
22 Mín dunman nun, menian'n-mɔ kʋalaa 'fa ɛmɔ anwʋn ɛkpɔ. Nan sʋanlan m'ɔ kɔ jinlan yí ja nun kpunndiin dede ɔ kɔ ju yí ayuelıɛ'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ 'nyan yí ti.
23 Kulo mɔ ɛmɔ kɔ hɔ sʋ mɔ bɛ lɛ kele ɛmɔ ahʋlʋwa'n, ɛmɔ nwánndi bɛ hó fʋfɔlɛ asʋ. Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ ngɔ yue man Izalayɛ kulo'n-mɔ kʋalaa asʋ kpanza nán *Mân Baa nın a a.
24 "Sʋanlan mɔ bɛ lɛ kele yí like'n, ɔ ndala man sʋanlan'n m'ɔ lɛ kele yí'n. Akʋa'n kʋsʋ ndala man yí mın'n.
25 M'ɔ cian'n, y'ɔ le kɛ sʋanlan'n mɔ bɛ lɛ kele yí like'n, ɔ káci kɛ sʋanlan'n m'ɔ lɛ kele yí like'n. Yê akʋa'n kʋsʋ, ɔ káci kɛ yí mın'n. Sɛ bɛ lɛ fɛlɛ awulo kpain'n muonun *Bɛlızebulu a, nán awulo nın anun menian'n-mɔ yê bɛ ngɔ fɛlɛ bɛ́ kɛ bɛ kulo ɔ!

Sʋanlan m'ɔ sɛ kɛ ɛmɔ súlo yí'n
(Luku 12.2-7)

26 "Ɛmɔ nán bɛ sulo kulo menian'n-mɔ. Afı yí kʋalaa mɔ bɛ kɔ fıa bɛ kɔ yɔ'n, bɛ 'nwun yí. Yê ɛjɔlɛ mɔ bɛ kɔ li yí nvıalıɛ nun'n kʋsʋ 'fite.
27 Mɔ mıın kan mın kele ɛmɔ kɔngɔɛ'n, ɛmɔ hán yí eyua. Ɛjɔlɛ mɔ bɛ kɔ han bɛ kɔ hele ɛmɔ asulo nun'n, ɛmɔ fó jínlan anwunno bɛ hán.
28 Ɛmɔ nán bɛ sulo menian'n-mɔ mɔ bɛ kun anwʋnnaan'n kʋsʋ bɛ ngʋala man wawɛ'n kun'n. Nan ɛmɔ súlo Nyanmıan mɔ kʋala kɛ ɔ man anwʋnnaan'n nʋn wawɛ'n wu sîn'n m'ɔ le man ayuelıɛ nın anun'n.
29 Asʋ bɛ ndɔnın man nnʋnman atulufia nganngan nnyuan gua dufule ɔ? Nan kʋsʋ bɛ nnyan man bɛ́ bɛ ngun man bɛ́ mgban. Nunhan kʋn mɔ bɛ kɔ nyan yí bɛ kɔ hun yí'n, anın Nyanmıan muonun a man yí nwʋn atın.
30 Nan ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ ati enyuan'n muonun, Nyanmıan sı yí nʋan.
31 Nán man ɛmɔ sulo like fíí. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ anwʋn cian kpa tala atulufia dɔʋn kpa.

Bɛ́ mɔ bɛ kan kɛ bɛ nzı man Zozi'n
(Luku 12.8-9)

32 "Ɛhıka ati, sʋanlan m'ɔ kɔ han yí menian'n-mɔ anyunnun kɛ ɔ tı mín dıɛ'n, mín kʋsʋ mın 'kan yí mín Sı m'ɔ wɔ anwunno nın anyunnun kɛ sʋanlan sɔ'n tı mín dıɛ.
33 Nan sɛ sʋanlan kʋn kan yí menian'n-mɔ anyunnun kɛ ɔ nzı man mín an, mín kʋsʋ mın 'kan yí mín Sı m'ɔ wɔ anwunno nın anyunnun kɛ mın nzı man sʋanlan sɔ'n!

Nán anzʋnunjɔ ɔ, nan ɛlɔɛ ɔ
(Luku 12.51; 14.26-27)

34 "Nán man ɛmɔ jʋnlın kɛ m malı mân nın anzʋnunjɔ ɛman. Nán anzʋnunjɔ yê n valı malı ɔ, nan ɛlɔɛ ɔ.
35 M malı baa'n nʋn yí sı bɛ́ afian ɛsɛcıɛ. M malı nian'n nʋn yí wa balasua nın afian ɛsɛcıɛ. Ɛsɛ kʋsʋ m malı ahelenian'n-mɔ afian ɛsɛcıɛ.
36 Awulo kʋn anun menian'n-mɔ 'kpɔ bɛ́ nwʋn.

37 “Sʋanlan m'ɔ kulo yí sɪ anaan yí nin tala mín'n, sʋanlan sɔ'n, anɪn ɔ tɪ man mín dɪɛ.
Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kulo yí wa belenzua anaan yí wa balasua tala mín'n, sʋanlan sɔ'n kʋsʋ,
anɪn ɔ tɪ man mín dɪɛ.
38 Sʋanlan mɔ ɔ'a nva man yí kʋlʋwa'n ɔ'a ndʋ man yí kɔmɪn sʋ, ɔ'a nzi man mín sʋ'n,
sʋanlan sɔ'n, ɔ tɪ man mín dɪɛ.
39 Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ kpʋnndɛ yí ngʋan'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ 'minlin yí ngʋan'n. Nan
sʋanlan mɔ mín dunman nun ɔ kɔ minlin yí ngʋan'n, ɔ 'nyan ngʋan.

Ahatua'n
(Maakɪ 9.41)

40 “Sʋanlan m'ɔ kɔ sɔ ɛmɔ nun'n, anɪn mín yê ɔ'a sɔ mín nun ɔ. M'ɔ kɔ sɔ mín nun'n, anɪn
sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín'n nun yê ɔ'a sɔ ɔ.
41 Sʋanlan m'ɔ kɔ sɔ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ kʋn nun kɛ bɛ sɔ bɛ́ nun'n, kpɔmanfʋɛ ahatua
yɛ ɔ 'nyan yí ɔ. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kɔ sɔ sɛsɛfʋɛ kʋn nun kɛ bɛ sɔ bɛ nun'n, sɛsɛfʋɛ ahatua yê
ɔ 'nyan yí ɔ.
42 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ: sʋanlan m'ɔ kɔ man mmatʋnman ɛhɪ-mɔ anun
kʋn nzue fɔlɔlɔ mgban nganlannzan kʋn kɔ nʋn, ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ mín sʋanlan'n, sʋanlan
sɔ'n, ɔ 'nyan yí nwʋn ahatua.”

11

Bɛ́ mɔ Zʋan Batisi sʋanlɪn bɛ́'n
(Luku 7.18-35)

1 Mɔ Zozi yuelɪ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ kan kele yí menian bulu nʋn nnyuan'n, ɔ kɔ hɔ kɔ hehele
Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn ɛbɛlɛ kulo kulo'n-mɔ asʋ.
2 Tɛmʋn sɔ'n, anɪn b'a tʋ Zʋan fiadɪ. M'ɔ tɪlɪ junman'n mɔ Kilisi lɛ di nɪn angan'n, ɔ kɔ
sʋan yí menian'n mmie-mɔ yí nwʋn ɛlɔ.
3 Bɛ hɔlɪ juli Zozi anwʋn ɛlɔ a, bɛ́ nwan: “Yɛ́ Mɪn, sʋanlan'n mɔ Zʋan hanlɪn yí ɛjɔlɛ kɛ ɔ
'ba'n y'ɔ le wɔ́ anaan sʋanlan sɔ'n tɛ wɔ sian ɔ?”
4 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Ɛhɪ mɔ ɛmɔ a tɪ'n, ɔ nʋn mɔ ɛmɔ a nwun yí'n, bɛ hɔ́ bɔ́ nun amannɪɛ
bɛ héle Zʋan.
5 Anyɪnsinlinwafʋɛ'n-mɔ nwun asɪ. Bubuluwafʋɛ'n-mɔ nanndɪ. Kokobefʋɛ'n-mɔ
anwʋn a sa. Anzʋtiliwafʋɛ'n-mɔ tɪ ɛjɔlɛ. Ewue mma'n-mɔ fi ewue nun b'a tinnge.
Ɛjɔlɛkpa'n kʋsʋ, bɛ lɛ bɔ bɛ kele ehianfʋɛ'n-mɔ.
6 Nyila hán sʋanlan m'ɔ kɔ tila yí dedi'n m'ɔ le yí mín nwʋn nɪn anun'n.”
7 Mɔ Zʋan menian'n-mɔ salɪ hɔlɪ'n, Zozi kɔ han Zʋan anwʋn ɛjɔlɛ kɔ hele menian'n-mɔ.
Yí nwan: “Nzukɛ yê ɛmɔ hɔlɪ yí ɛnɪan ɛwâ nɪn anun ɛlɔ'n? Ndɛɛ mɔ anwʋnman'n lɛ fita yí
ɔ?
8 Anaan nzu like dɪɛ yê ɛmɔ hɔlɪ yí ɛnɪan ɔ? Ɛmɔ hɔlɪ nɪanlɪn sʋanlan m'ɔ wula
taladɪɛ kanlanman ɔ? Nan bɛ́ mɔ bɛ wula taladɪɛ nganlanman nganlanman'n, bɛ gua
mmelemgbin'n-mɔ awulo.
9 Anɪn nzu lɪlɪ yê ɛmɔ hɔlɪ yí ɛnɪan'n? Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ kʋn ɔ? Sakpa, mɪɪn kan mɪn
kele ɛmɔ kɛ ɔ tala Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ bɔbɔ.
10 Ɔ sanlɪn kɛ Zʋan yê Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí ɛjɔlɛ kɛ Nyanmɪan nwan:
Nɪan, mɪɪn sʋan sʋanlan kʋn wɔ́ nyunnun
maan ɔ di mʋa ɔ sesie wɔ́ atɪn'n.
11 “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ mân ɛhɪ anun, bɛ wʋlɪ man sʋanlan bie m'ɔ tɪ
kpili tala Zʋan ɔ. Nan kʋsʋ sʋanlan m'ɔ tɪ kaan Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun'n, ɔ tɪ
kpili tala Zʋan.
12 Ɔ fi mɛlɛ mɔ Zʋan mantanlɪn Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn ɛhan dede m'ɔ ju ɛnɛ'n,
Anwunno Belemgbin Mân'n lɛ tɛlɛ anwʋnsɛlɛ sʋ kpa. Nan ati anun ɛtɛ mma'n-mɔ a fa
yí nwʋn ɛkpɔ kpa.

13 Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋalaa nʋn Moyizı mala'n, bɛ hanlın Anwunno
Belemgbin Mân nın anwʋn ɛjɔlɛ dede ɔ juli Zʋan mɛlɛ sʋ.
14 Ɛmɔ lé li kɛ *Eli mɔ bɛ hanlın yí ɛwalɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ'n y'ɔ le Zʋan.
15 Sʋanlan m'ɔ sı fasie'n, ɔ fá sie!
16 "Nwan yê n vá ajulisʋ menian'n-mɔ n zú yí ɔ? Bɛ tı kɛ mmatʋnman nganngan-mɔ mɔ
bɛ tıtı gua nın asʋ bɛ lɛ tıan bɛ se bɛ́ manngʋn ɛhınlın-mɔ kɛ:
17 'Y'a bɔ abile dede ɛmɔ a nzi man.
Y'a tʋ ejue y'a bɔ ɛmɔ yalɛ sʋ,
kʋsʋ ɛmɔ a nzısa man bɛ́ sa
b'a ngua man bɛ́ ti b'a nzun man.'
18 "Afı Zʋan walı a, ɔ'a nni man yí nʋan nun ɛsɛ ɔ'a nnʋn man nzan. Menian'n-mɔ nwan:
'Wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun.'
19 *Mân Baa'n walı a, ɔ didi, ɔ nʋn nzan, ɛsɛ menian'n-mɔ nwan: 'Bɛ nían, sʋanlan ɛhı
dıɛ, yí junman nın ala y'ɔ le alıɛ elie nʋn nzan ɛnʋan. Yí manngʋn y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ dide
ajule'n, ɔ nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ'. Nan mɔ Nyanmıan a yɔ'n kele kɛ ɔ tı sɛsɛ sakpa."

Zozi 'ba tu Galile mân nın anun menian'n-mɔ anyunnun
(Luku 10.13-15)

20 Kulo'n-mɔ mɔ Zozi yɔlı asinbɛnwʋn ninnge dɔʋn sʋ, mɔ ɛbɛlɛ menian'n-mɔ a nnun
man bɛ́ nwʋn b'a ngaci man bɛ́ abalabɔ'n, Zozi tuli bɛ́ nyunnun.
21 "Ɛmɔ Kolazın amma, munnzue hán ɛmɔ! Ɛmɔ Bɛtısayida amma, munnzue hán ɛmɔ!
Afı sɛ ɔ tı kɛ asinbɛnwʋn ninnge'n-mɔ mɔ n yɔlı yí ɛmɔ afian'n, n yɔlı yí Tii nʋn Sidʋn kulo'n-
mɔ asʋ a, ahan ndɛ-ndɛ kpa ɛbɛlɛ menian'n-mɔ wulalı kotoku bɛ bɔlı nzʋan bɛ helelı kɛ b'a
nun bɛ́ nwʋn b'a kaci bɛ́ abalabɔ'n.
22 Ɛhıka ati, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ndɛɛ ebua cıan nın anun, yalɛ mɔ ɛmɔ 'nwun yí'n,
ɔ 'tala Tii nʋn Sidʋn menian'n-mɔ dıɛ'n.
23 Ɛmɔ Kapɛɛnawɔmʋn amma, ɛmɔ kʋsʋ jʋnlın kɛ ɛmɔ 'kuku bɛ́ nwʋn sʋ dede bɛ nʋn
Nyanmıan sɛ ɔ? Bɛ 'kan ɛmɔ ası dede ɛmɔ kɔ sîn m'ɔ le man ayuelıɛ nın anun. Afı sɛ ɔ tı kɛ
asinbɛnwʋn ninnge'n mɔ n yɔlı yí ɛmɔ afian ɛbɛlɛ'n, n yɔlı yí Sodɔmʋn an, ahan ɛnɛ nʋn
ɛnɛ, kulo sɔ'n tɛ wɔ ɛbɛlɛ.
24 Ɛhıka ati, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ndɛɛ ebua cıan nın anun, yalɛ mɔ ɛmɔ 'nwun yí'n,
ɔ 'tala Sodɔmʋn dıɛ'n."

Sıɛ'n nʋn Baa'n
(Luku 10.21-22)

25 Mɛlɛ sɔ nın anun, Zozi kukuli yí nʋan sʋ a, yí nwan: "Mín Sı, wó mɔ ɛ tı anwunno nʋn
asıɛ nın asʋ Mınlıan'n, mın 'da wó ası. Ɔ sanlın kɛ a fa ninnge ɛhı-mɔ a fıa ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ, ɔ
nʋn menian'n-mɔ mɔ bɛ sı ninnge dɔʋn'n, yê a yı a hele mmatʋnman'n-mɔ.
26 Fɔ́ʋ́n, mín Sı, mın 'da wó ası, ɔ sanlın kɛ wó muonun ɛ hulolı yí sɔ.
27 "Mín Sı a fa ninnge'n kʋalaa a wula mín sa nun. Sɛ nán Sıɛ nın an, sʋanlan fíí nzı man
Baa'n. Yê sɛ nán Baa'n nʋn menian'n-mɔ mɔ Baa'n kulo kɛ ɔ yı Sıɛ'n kele bɛ́ a, sʋanlan fíí
nzı man Sıɛ'n.
28 "Ɛmɔ mɔ bɛ sʋ ninnge nʋnnɔɛ mɔ b'a fɛ'n, ɛmɔ bála mín nwʋn nán mın 'ba sike ɛmɔ
maan bɛ de bɛ́ ɛnwʋnmıan.
29 Ɛmɔ só mín ngehele nın anun nán ɛmɔ mán n gékele bɛ́ ninnge. Ɔ sanlın kɛ n dı sʋanlan
bɛtɛɛ, mín ti anun tı man ɛtɛ, nán mın 'ba man ɛmɔ de bɛ́ ɛnwʋnmıan.
30 Mín ngehele'n mɔ mıın kekele ɛmɔ'n, ɔ nyɔ man sı, ninnge'n mɔ mıın kekele ɛmɔ'n, ɔ
tı fɔtılıfɔ".

12

Zozi nʋn ɛnwʋnmıan ele cıan'n
(Maakı 2.23-28, Luku 6.1-5)

1 Ɛhı anzin, *ɛnwʊnmıan ele cıan kʊn, Zozi nʊn yí menian'n-mɔ kɔ kpɛ nun *bele ebo
kʊn asʊ. Anın ɛhɔɛ lɛ kun yí menian'n-mɔ, nán b'a tıtı bele'n bie b'a li.
2 Mɔ *Falisifʊɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Zozi kɛ: "Nıan, like mɔ yɛ́
mala'n tua yɛ́ kɛ nán yɛ yɔ yí ɛnwʊnmıan ele cıan'n, wó menian'n-mɔ yɔ."
3 Ɛhı a, Zozi nwan: "Mɔ ɛhɔɛ hunlin *Davidi nʊn yí menian'n-mɔ'n, like'n mɔ bɛ yɔlı mɔ
b'a hɛlɛ'n, ɛmɔ kınngalı man yí lé ɔ?
4 Ɔ nʊn yí menian'n-mɔ bɛ wʊlʊlı Nyanmıan sua nın anun. Kpaʊn'n-mɔ mɔ b'a fa b'a
man Nyanmıan, mɔ yɛ́ mala'n kele kɛ sʊanlan fíí n'ɔ di bie kɛ Nyanmıan *tɛɛyıfʊɛ'n-mɔ
ala'n, bɛ lili kpaʊn sɔ'n-mɔ.
5 Asʊ ɛmɔ kınngalı man yí Moyizı mala nın anun lé kɛ tɛɛyıfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ di junman
ɛnwʊnmıan ele cıan'n Nyanmıan awulo nın anun'n, bɛ tʊn mala'n, kʊsʊ bɛ mmu man bɛ́
kɛ bɛ yɔ ɛtɛ ɔ?
6 Nan mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ sʊanlan kʊn wɔ ɛwa, ɔ tı kpili tala Nyanmıan awulo'n.
7 Nyanmıan hanlın kɛ: *Mın kulo kɛ menian'n-mɔ nwun anwunnvoe bɛ́ afian ɔ tala tɛɛ ɛyıɛ
nın anwʊn ninnge'n mɔ bɛ yɔ bɛ man mín'n.* Sɛ ɔ tı kɛ ɛmɔ tı ɛjɔlɛ ɛhı abʊ a, ahan ɛmɔ mmua
man menian'n-mɔ kpɔfʊndɛɛ.
8 Ɔ sanlın kɛ *Mân Baa'n y'ɔ sie ɛnwʊnmıan ele cıan nın ɔ."

Zozi 'ba man bian kʊn mɔ yí sa a jɔ nın anwʊn sa
(Maakı 3.1-6, Luku 6.6-11)

9 Bɛ hanlın ɛhı m'ɔ yuelı'n, Zozi fi ɛbɛlɛ yí nʊan y'ɔ le bɛ́ asɔnın sua nın anun.
10 Anın bian kʊn wɔ asɔnın sua nın anun, yí sa kʊn a jɔ. Bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ bisa
Zozi kɛ: "Asʊ yɛ́ mala'n kele kɛ yɛ mán wuluwafʊɛ bie anwʊn sá *ɛnwʊnmıan ele cıan nın
ɔ?" Bɛ lɛ bisa yí sɔ bɛ nıan m'ɔ kɔ bua'n, nán b'a jinlan sʊ b'a se kɛ ɔ'a tʊn mala.
11 Ɛhı a, Zozi nwan: "Sɛ ɛmɔ anun bie le yí bʊa kʊn nán sɛ ɔ tɔ kunman nun ɛnwʊnmıan
ele cıan nın an, asʊ ɔ ngɔ ju man kunman nın anun ɔ ngɔ yı man yí ɔ?
12 Sʊanlan anwʊn cian tala bʊa! Yí ti, yê mala'n kele kɛ ɛnwʊnmıan ele cıan'n, yɛ yɔ́
sʊanlan ye."
13 Zozi kacili yí nyın wuluwafʊɛ nın anwʊn ɛlɔ a, yí nwan: "Tınngɛ wɔ́ sa nın anun."
Bian'n 'tınngɛ yí sa nın anun an, asaa kɔ tınngɛ fɔ́ún kɛ nunhan kʊn'n.
14 Mɔ Falisifʊɛ'n-mɔ nwunlin mɔ Zozi a yɔ'n, bɛ kɔ hɔ yí ti ahuan, bɛ lɛ kpʊnndɛ atın mɔ
bɛ sın sʊ a, bɛ kɔ nyan yí bɛ kɔ hun yí'n.

Sʊanlan'n mɔ Nyanmıan a fɛlɛ yí'n

15 Mɔ Zozi tılı kɛ bɛ lɛ kpʊnndɛ yí bɛ kun yí'n, ɔ fi ɛbɛlɛ lıka sɔ'n ɔ jasʊlı. Mɔ ɔ 'kɔ'n, menian
dɔʊn kpa sili yí sʊ. Ɔ manlın nwuluwafʊɛ'n-mɔ kʊalaa anwʊn salı.
16 Nan kʊsʊ ɔ totualı bɛ́ kɛ nán bɛ kɔ bɔ yí nwʊn kpayɛ kɛ yí yê ɔ'a man b'a tı akpɔlɛ ɔ.
17 Ɔ man Nyanmıan kpɔmanfʊɛ *Ezayi ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlın'n kpınlın sʊ. Ɔ hanlın kɛ
Nyanmıan nwan:
18 *Nıan, mín akʊa'n mɔ m'an yı yí'n, mın kulo yí*
m'an fa mín lʊa'n kʊalaa m'an wula yí nun.
Mın 'fa mín Wawɛ'n mın wula yí nun,
ɔ 'kan mín ndɛɛ ebua nın anwʊn ɛjɔlɛ
ɔ kele mân mân'n-mɔ.
19 *Ɔ nʊn sʊanlan fíí bɛ ngɔ su man akpʊlʊwa lé,*
ɔ ngɔ tɛtıan man lé, bɛ ngɔ tı man yí ngan gua sʊ lé.
20 *Ndɛɛ'n mɔ ɔ'a bılı'n, ɔ mmu man nun,*
kanlannıɛ mʊnnzʊn-mʊnnzʊn'n, ɔ nnuan man yí.
Ɔ 'yɔ sɔ dede ɔ man ananhɔlɛ'n di kunnunmun.
21 *Mân mân'n-mɔ kʊalaa 'ba susu bɛ́ ti bɛ gua yí sʊ.*

Zozi nʋn Bɛlɪzebulu
(Maakɪ 3.22-30, Luku 11.14-23)

22 Ɛhɪ, bɛ kɔ fa sʋanlan kʋn bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. Sʋanlan sɔ'n, wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun, ɔ'a man yí nyɪn nɪn a sin ɛsɛ ɔ a tɔ amunle. Zozi kɔ man sʋanlan sɔ'n kɔ jʋjɔ ɛsɛ ɔ kɔ nwun asɪ.
23 Ɛjɔlɛ'n sinlin menian'n-mɔ kʋalaa anwʋn, bɛ́ nwan: "Asʋ nán belemgbin *Davidi anʋnman nɪn an?"
24 Nan mɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwan: "*Bɛlɪzebulu m'ɔ tɪ mmɔnsanmʋn'n-mɔ kpain'n, yí yê ɔ'a man sʋanlan ɛhɪ tunmin m'ɔ fa fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ."
25 Kɛmɔ anɪn Zozi sɪ ajʋnlɪn'n m'ɔ wɔ bɛ́ ti nɪn anun'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Belemgbin mân kʋn mɔ nun menian'n-mɔ kpɛ bɛ́ nyɪn bɛ kʋn ɛlɔɛ'n, mân sɔ'n bɔ. Kulo kʋn, anaan afilie kʋn mɔ nun menian'n-mɔ kpɛ bɛ́ nyɪn bɛ kʋn ɛlɔɛ'n, kulo sɔ'n, anaan afilie sɔ nɪn abʋsʋ bɔ.
26 Sɛ *Satan fʋan m'ɔ tɪ yí dɪɛ nɪn an, anɪn ɔ nʋn yí nwʋn lɛ kʋn, ɔ 'yɔ sɛ nán yí mân nɪn a hɔ yí nyunnun?
27 Sɛ ɛmɔ jʋnlɪn kɛ Belɪzebulu yê ɔ man mín tunmin maan mɪn fa mɪn fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ a, anɪn ɛmɔ menian'n-mɔ dɪɛ, nwan yê ɔ man bɛ́ tunmin maan bɛ fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ? Ɛmɔ menian'n-mɔ kele kɛ ɛmɔ di fʋɔ.
28 Nan sɛ Nyanmɪan Wawɛ'n yê mɪn fa mɪn fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ a, anɪn ɔ kele kɛ Nyanmɪan Belemgbin elie mɛlɛ nɪn a tʋ ɛmɔ.
29 "Sʋanlan mɔ yí nwʋn yɔ sɪ kpa'n, sʋanlan fíí ngʋala man kɛ ɔ kɔ wʋlʋ yí sua nɪn anun ɔ wua yí ninnge nɪn ɔ. Sannan ɔ 'di mʋa ɔ cɪcɪ yí kʋalaaka nán ɔ'a hʋala yí wua.
30 "Sʋanlan m'ɔ tɪ man mín dɪɛ'n, anɪn ɔ kpɔ mín. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ nʋn mɪn ngohuan man ninnge'n-mɔ anʋan'n, sʋanlan sɔ'n, anɪn ɔ bɔ bɛ́ asanndɪɛ.
31 Yí sɔ ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ: Ɛtɛ biala mɔ sʋanlan kɔ yɔ'n, ɔ nʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ biala mɔ sʋanlan kɔ han'n, Nyanmɪan kʋala kɛ ɔ fa yí nwʋn sa ɔ ce yí. Nan sʋanlan m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ kɔ tia Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n, Nyanmɪan nva man yí ɛtɛ'n ɔ nje man yí lé.
32 Sʋanlan biala m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ kɔ tia mân Baa'n, Nyanmɪan 'fa yí nwʋn sa ɔ ce yí. Nan sʋanlan biala m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ kɔ tia Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n, Nyanmɪan nva man yí ɛtɛ'n ɔ nje man yí mɛlɛ ɛhɪ anun ɔ nʋn mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nɪn anun."

Ɔ le baka kʋn nʋn yí mma
(Luku 6.43-45)

33 "Baka kpa nɪn asʋ yê bɛ tɪ mma kpa nɪn ɔ. Baka ɛtɛ nɪn asʋ kʋsʋ yê bɛ tɪ mma ɛtɛ nɪn ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ baka kʋn m'ɔ jin'n, sɛ ɔ tɪ kpa o, sɛ ɔ tɪ ɛtɛ o, yí mma m'ɔ kɔ su'n yê bɛ fa bɛ nwun yí ɔ.
34 Ati anun ɛtɛ mma kɛ owo, ɔ 'yɔ sɛ nán ɛmɔ a han ɛjɔlɛ kpa? Afɪ ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ ahʋnlɪn nɪn anun'n, y'ɔ fite bɛ́ nʋan ɔ.
35 Sʋanlan mɔ yí ti anun tɪ kpa'n, ɛjɔlɛ m'ɔ tɪ kpa'n yê ɔ fi yí nʋan fite ɔ. Sʋanlan kʋsʋ mɔ yí ti anun tɪ ɛtɛ'n, ɛjɔlɛ ɛtɛ yê ɔ fi yí nʋan fite ɔ.
36 Mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ: Ndɛɛ ebua cɪan nɪn anun, mgban-mgban ɛjɔlɛ'n mɔ menian'n-mɔ hanlɪn'n, bɛ 'nwun yí nwʋn ɛjɔlɛ.
37 Afɪ ɛjɔlɛ m'ɔ fi wɔ́ nʋan kɔ fite'n, yí nwʋn yê bɛ 'nɪan bɛ bua wɔ́ ndɛɛ ɔ."

Menian'n-mɔ 'ba bisa Zozi asinbɛnwʋn like kʋn
(Maakɪ 8.11-12, Luku 11.29-32)

38 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, *mala nɪn asʋ mgbain'n mmie-mɔ nʋn *Falisifʋɛ'n mmie-mɔ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: "Kpain, yɛ kulo kɛ ɛ yɔ asinbɛnwʋn like kʋn maan yɛ nɪan."
39 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Ajulisʋ menian ɛtɛfʋɛ ɛhɪ-mɔ mɔ bɛ nzʋ man Nyanmɪan ananhɔlɛ nun'n lɛ kpʋnndɛ asinbɛnwʋn like bɛ nɪan. Bɛ nyɔ man asinbɛnwʋn like fíí kón bɛ ngele man bɛ́ kɛ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ Zonasɪ dɪɛ nɪn ala.
40 Afɪ kɛmɔ Zonasɪ lili cɪan nsan ejue kpili nɪn akunnun'n, yí sɔ kʋsʋ ala, *Mân Baa'n 'ba li cɪan nsan asɪɛ nɪn abʋ.

41 Ndɛɛ ebua cıan nın anun, Ninninvʊ amma'n-mɔ 'bu ajulisʊ menian'n-mɔ fʊɔ. Ɔ sanlın kɛ mɔ Ninninvʊ kulo nın asʊ amma'n-mɔ tılı Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n mɔ Zonası hanlın'n, bɛ nunlin bɛ́ nwʊn bɛ kacili bɛ́ abalabɔ'n. Nan sʊanlan kʊn wɔ ɛwa, ɔ tı kpili tala Zonası.
42 Ndɛɛ ebua cıan nın anun, balasua'n m'ɔ tı Saba mân nın asʊ belemgbin'n, ɔ 'bu ajulisʊ menian'n-mɔ fʊɔ. Ɔ sanlın kɛ yí m'ɔ fi mʊa'n, ɔ walı tielı Salomʊn bɛngɛlɛfʊɛ ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan'n. Nan kʊsʊ sʊanlan kʊn wɔ ɛwa, ɔ tı kpili tala Salomʊn.

Wawɛ ɛtɛ nın esa ɛwalɛ nun
(Luku 11.24-26)

43 "Mɛlɛ mɔ wawɛ ɛtɛ kʊn fi sʊanlan kʊn anun kɔ fite'n, ɔ kɔ kpʊnndɛ lıka wʊwʊsıı'n-mɔ ɔ tanlan de yí ɛnwʊnmıan.
44 Sɛ ɔ kpʊnndɛ nán ɔ'a nnyan man bie a, anın yí nwan: 'Man n zá mín nzin n gɔ́ mín lıka daba'n mɔ n vi n jasʊlı'n.' Sɛ ɔ sa ba nán ɔ nwun kɛ sua'n tı to, b'a kpɔkpʊan nun b'a sesie nun kanlanman kpa a,
45 ɔ sa yí nzin ɔ kɔ kpʊnndɛ yí manngʊn nsʊ mɔ bɛ́ ti anun tı ɛtɛ kpa bɛ tala yí ɔ. Ɔ nʊn bɛ ba a tanlan ɛbɛlɛ. Sian dıɛ, sʊanlan sɔ'n, ɛsɛcıɛ m'ɔ kɔ sɛcı'n, ɔ tala daba'n. Kɛ ajulisʊ menian ɛtɛfʊɛ ɛhı-mɔ asıtanlan'n 'yɔ yí nın ala anın."

Zozi anianman'n-mɔ nʊn yí nin
(Maakı 3.31-35, Luku 8.19-21)

46 Zozi anʊan a ndɔ man, yí nianman'n-mɔ nʊn yí nin bɛ kɔ a. Anın bɛ jijin gua nın asʊ bɛ 'kpʊnndɛ atın bɛ kan ɛjɔlɛ bɛ kele yí.
47 Sʊanlan kʊn kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Nıan, wɔ́ nin nʊn wɔ́ nianman'n-mɔ jijin gua sʊ ɛlɔ bɛ 'kpʊnndɛ kɛ bɛ kan ɛjɔlɛ bɛ kele wɔ́."
48 Zozi kɔ bua sʊanlan sɔ'n kɛ: "Mín nin'n y'ɔ le nwan, yê mın nianman'n-mɔ y'ɔ le nwan-mɔ?"
49 Nan ɔ tınngɛlı yí sa yí menian'n-mɔ anwʊn an, yí nwan: "Ɛmɔ nían, mín nin nʊn mín nianman'n-mɔ, bɛ́ yê bɛ gugua ɛwa nın ɔ.
50 Ɔ sanlın kɛ sʊanlan m'ɔ yɔ mín Sı'n m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ nın akunnun like'n, sʊanlan sɔ'n tı mín nianman belenzua, ɔ tı mín nianman balasua, ɔ tı mín nin."

13

Sʊanlan'n m'ɔ gua bele nın anwʊn anyınndala'n
(Maakı 4.1-9, Luku 8.4-8)

1 Cıan sɔ'n, Zozi fi yí awulo ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ asue nın anʊan ɛlɔ. Ɔ kɔ tanlan ası, ɔ kɔ hehele menian'n-mɔ Nyanmıan ninnge.
2 Meninsʊnman kɔ a yí nwʊn ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ kpati kɔ fʊ kɔ tanlan ɛlɛɛ kʊn anun asue nın anyınsʊ yê meninsʊnman'n jijin asue nın anʊan.
3 Ɔ kɔ hehele bɛ́ ninnge dɔʊn kpa anyınndala nun, yí nwan: "Sʊanlan kʊn hɔlı yí *bele mma egua.
4 Mɛlɛ mɔ ɔ 'gua'n, bie kɔ gua atın nın anʊan, nnʊnman'n-mɔ kɔ a kɔ suso kɔ li.
5 Bie kʊsʊ kɔ gua nyɔbʊɛ nın asʊ. Ɛbɛlɛ ngɛtıɛ nın a nzʊn man. Ɔ kɔ fifi ndɛ-ndɛ. Ɔ sanlın kɛ ɔ'a ngɔ man asıɛ bʊ.
6 Nan mɔ eyua'n fili'n, ɔ kɔ yala, afı ɔ'a nzɔ man ndıan.
7 Bie kʊsʊ kɔ gua eminlan mmowe nın anun. Ɔ kɔ fifi. Eminlan mmowe'n kɔ fʊ kɔ gua sʊ.
8 Nan bie kʊsʊ kɔ gua asıɛ kpa nın asʊ, ɔ kɔ fifi. Ɔ kɔ su mma. Bie kɔ su mma ɛya kʊn, bie mma abulasian, bie kʊsʊ mma abulasan."
9 Zozi kɔ han kɔ tʊ sʊ kɛ: "Sʊanlan m'ɔ sı fasie'n, ɔ fá síe!"

Zozi anyınndala'n m'ɔ bu'n
(Maakı 4.10-12, Luku 8.9-10)

10 Ɛhı, Zozi menian'n-mɔ kpunngelı yí a, bɛ́ nwan: “Nzukɛ ati yê ɛ 'kan ɛjɔlɛ kele menian'n-mɔ a, ɛ bu yí anyınndala nun ɔ?”
11 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun nvıalıe ninnge'n-mɔ, ɛmɔ sı yí nwʊn ɛjɔlɛ. Nan bɛ́ dıɛ, bɛ nzı man yí nwʊn ɛjɔlɛ.
12 Ɔ sanlın kɛ sʊanlan m'ɔ le bie'n, bɛ 'gua sʊ maan ɔ sʊn. Nan sʊanlan m'ɔ le man bie'n, kaan'n muonun m'ɔ le yí'n, bɛ 'tʊa yí bɛ de.
13 Ɛhıka ati yê mın 'kan ɛjɔlɛ mın kele bɛ́ a, mın bu yí anyınndala nun ɔ. Afı bɛ́ nyın tua yí, kʊsʊ bɛ nnwun man yí. Bɛ tı, kʊsʊ bɛ ndie man nán b'a tı yí bʊ.
14 Ɔ man bɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ *Ezayi hanlın'n kpınlın sʊ. Nyanmıan nanndılı Ezayi sʊ ɔ hanlın kɛ:
Ɛmɔ 'ba tie yí kpa, kʊsʊ ɛmɔ ngɔ tı man yí bʊ.
Ɛmɔ 'ba nıan yí kpa, kʊsʊ ɛmɔ ngɔ nwun man yí.
15 *Ɔ sanlın kɛ menian sɔ'n-mɔ a sʊlʊ.*
B'a totua bɛ́ nzʊ'n b'a momuan bɛ́ nyın'n.
Yí dıɛ, anın bɛ nnwun man ası,
ɛsɛ bɛ́ nzʊ'n ndı man ɛjɔlɛ.
Bɛ nza bɛ mma man mín nwʊn
nán m'an man bɛ́ nwʊn a sa.
16 “Nan ɛmɔ dıɛ, nyila hán ɛmɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ anyın'n nwun ası, ɛsɛ ɛmɔ anzʊ'n tı ɛjɔlɛ.
17 Nan mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ: Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ dɔʊn kpa, nʊn Nyanmıan menian dɔʊn kpa, bɛ hulolı kɛ ahan bɛ nwun mɔ ɛmɔ lɛ nıan'n, nan kʊsʊ b'a nnwun man yí. Ɛsɛ bɛ hulolı kɛ ahan bɛ tı mɔ ɛmɔ lɛ tie'n, nan kʊsʊ b'a ndı man.”

Zozi 'ba tu anyınndala nın abʊ
(Maakı 4.13-20, Luku 8.11-15)

18 Ɛhı, Zozi nwan: “Ɛmɔ tíe, sʊanlan'n m'ɔ gua *bele nın anwʊn anyınndala nın abʊ'n y'ɔ le kɛ:
19 Mɛlɛ mɔ sʊanlan kʊn kɔ tı Anwunno Belemgbin Mân nın anwʊn ɛjɔlɛ m'ɔ ndı man yí bʊ'n, anın sʊanlan sɔ'n tı kɛ bele mma'n m'ɔ gualı atın nın anʊan'n. Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a tı'n, Abɔnsanmʊn ba ɔ yı fi yí ti anun.
20 Bele mma'n m'ɔ gualı lıka mɔ nyɔbʊɛ'n wɔ'n y'ɔ le sʊanlan ɛhı m'ɔ tı Anwunno Belemgbin Mân nın anwʊn ɛjɔlɛ nın an, ɔ le fɛ elie ɔ ka ɛbɛlɛ ɔ sɔ nun'n.
21 Sʊanlan sɔ'n mman man ɛjɔlɛ'n nzɔ man ndıan yí nun. Ɔ de di mɛlɛ kaan bie. Ɛjɔlɛ sɔ'n dunman nun, sɛ bɛ kele yí ahʊlʊwa anaan ɔ nwun yalɛ kaan ala a, anın yí eyue ɔ.
22 M'ɔ gualı eminlan mmowe nın anun'n y'ɔ le sʊanlan ɛhı m'ɔ tı Anwunno Belemgbin Mân nın anwʊn ɛjɔlɛ'n, nan kʊsʊ eyuadı nın anun ninnge'n-mɔ anwʊn nzusue'n nʊn anyınbʊlʊ anyanbɛnwʊn'n cıcı ɛjɔlɛ sɔ'n. Ɔ man ɔ nzu man mma.
23 M'ɔ gualı asıɛ kpa nın asʊ'n y'ɔ le sʊanlan ɛhı m'ɔ tı Anwunno Belemgbin Mân nın anwʊn ɛjɔlɛ nın an, ɔ tı yí bʊ'n. Ɔ su mma. Bie su ɛya kʊn, bie su abulasian, bie kʊsʊ su abulasan.”

Ndile ɛtɛ nın anwʊn anyınndala'n

24 Ɛhı anzin, Zozi kɔ bu anyınndala kʊn biekun kɔ hele bɛ́. Yí nwan: “Ɛ 'nwun like mɔ Anwunno Belemgbin Mân'n soman yí'n: Ɔ soman sʊanlan kʊn mɔ ɔ'a gua *bele yí ebo nın asʊ ɔ.
25 Nan kɔngɔɛ mɔ menian'n-mɔ kʊalaa yuelı dıda'n, yí kpɔfʊɛ kʊn kɔ a kɔ lolua ndile ɛtɛ bele nın anun, cuein yê ɔ hɔlı ɔ.
26 Bele'n fifili dede mɔ ɔ 'ju yí esúe tɛmʊn'n, ndile ɛtɛ'n kɔ fa ebo'n.
27 “Sʊanlan'n m'ɔ le ebo nın ajunmanfʊ'n-mɔ walı tʊlı yí, bɛ́ nwan: ‘Yɛ́ Mın, bele yê ɛ lualı ɔ. Nan ndile ɛtɛ'n mɔ ɔ'a fifi nun'n, ɔ fi nin?’
28 “Mınlıan'n nwan: ‘Kpɔfʊɛ bie yê ɔ'a li junman sɔ nın ɔ.’
“Ɛhı a, ajunmanfʊ'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: ‘Ɛ kulo kɛ yɛ hó túʊtu ndile ɛtɛ nın ɔ?’
29 “Mınlıan'n nwan: ‘Cɛcɛ, sɛ ɛmɔ tutu a, bɛ 'ba tutu bele'n bɛ bʊka sʊ.

30 Nan ɛmɔ mán ɔ há nun dede ɔ jú bele nɪn ɛtɪɛ tɛmʋn. Sɛ ɔ ju yí ɛtɪɛ tɛmʋn an, mɪn 'kan mɪn kele bɛ́ mɔ bɛ 'tɪ'n kɛ: Ɛmɔ lí mʋa bɛ tútu ndile ɛtɛ nɪn abʋ bɛ cícɪ yí bɔ́lɛ bɔ́lɛ bɛ tʋ́ nun sîn bɛ yála yí. Sian'n, ɛmɔ tí bele'n bɛ hɔ́ wúla yí mín ésie nɪn anun.' "

Muntadɪ baa nɪn anwʋn anyɪnndala'n
(Maakɪ 4.30-32, Luku 13.18-19)

31 Zozi kɔ bu anyɪnndala biekun kɔ hele bɛ́, yí nwan: "Anwunno Belemgbin Mân'n, ɔ tɪ kɛ muntadɪ baa mɔ sʋanlan a fa a hɔ a lua yí ebo sʋ ɔ.

32 Ninnge mma'n mɔ bɛ dua'n, yí y'ɔ tɪ bɛ́ nunhan kaan kpa nɪn ɔ. Nan kʋsʋ sɛ ɔ fifi a, ɔ nyin tala ninnge mma'n-mɔ kʋalaatin. Ɔ kaci dukpa nnʋnman'n-mɔ ba bɛ nwʋn bɛ́ sâ yí sa mma'n-mɔ asʋ."

Fali ayile nɪn anwʋn anyɪnndala'n
(Luku 13.20-21)

33 Zozi kɔ bu anyɪnndala kʋn biekun kɔ hele bɛ́. Yí nwan: "Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ kɛ balasua kʋn mɔ ɔ'a fa fali ayile ɔ'a fɔtɔ fali cilo abulaa nʋn nnun ɔ. Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede fali nɪn a tu."

Like ati mɔ Zozi bu anyɪnndala'n
(Maakɪ 4.33-34)

34 Ɛjɔlɛ ɛhɪ kʋalaa mɔ ɔ 'kan kele menian'n-mɔ'n, ɔ bu yí anyɪnndala nun. Sɛ ɔ'a mmun man anyɪnndala a, ɔ ngan man ɛjɔlɛ'n ɔ ngele man bɛ́.

35 Ɛhɪ m'ɔ yɔlɪ'n manlɪn ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ'n hanlɪn'n kpɪnlɪn sʋ. Nyanmɪan manlɪn kpɔmanfʋɛ'n hanlɪn kɛ:
Mɪn 'bu anyɪnndala nán m'an han ɛjɔlɛ'n m'an hele bɛ́.
Sunmin kɛ bɛ bɔlɪ mân'n, ninnge m'ɔ wɔ nvɪalɪɛ nun'n,
mɪn 'bɔ yí nwʋn ɛjɔlɛ.

Zozi 'ba tu ndile ɛtɛ nɪn anwʋn anyɪnndala nɪn abʋ

36 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ gualɪ meninsʋnman nɪn atɪn yê ɔ hɔlɪ awulo ɔ. Yí menian'n-mɔ kpunngelɪ yí a, bɛ́ nwan: "Tu ndile ɛtɛ'n m'ɔ fifi ebo nɪn asʋ nɪn anwʋn anyɪnndala nɪn abʋ kele yɛ́."

37 Zozi nwan: "Sʋanlan'n m'ɔ le gua *bele mma kpa'n y'ɔ le *Mân Baa'n.

38 Ebo'n y'ɔ le mân'n. Bele mma kpa'n y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ́ tɪ Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun menian'n. Ndile ɛtɛ'n, y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ tɪ Abɔnsanmʋn menian'n.

39 Kpɔfʋɛ'n mɔ ɔ'a lua ndile ɛtɛ'n y'ɔ le Abɔnsanmʋn. Bele mma nɪn ɛtɪɛ tɛmʋn'n y'ɔ le mân nɪn ayuelɪɛ nun, yê bɛ́ mɔ bɛ 'tɪ ebo'n y'ɔ le nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ.

40 "Kɛmɔ bɛ tutu ndile ɛtɛ nɪan an, bɛ gua yí sîn nɪn anun'n, sɛ mân nɪn ayuelɪɛ'n ju a, kɛ bɛ 'yɔ yí nɪn anɪn.

41 Mân Baa'n 'sʋan yí nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ maan bɛ yɪ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ man ɛhɪnlɪn-mɔ tɔ ɛtɛ nɪn anun ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n fi yí Belemgbin Mân nɪn anun.

42 Bɛ yɪ bɛ́ a, bɛ 'gua bɛ́ sîn gɔhɪɪn nɪn anun. Ɛbɛlɛ yê bɛ 'sun bɛ kʋan bɛ́ je nɪn ɔ.

43 Nan menian mɔ bɛ́ nyɪn sɔ Nyanmɪan'n, bɛ 'ta bɛ́ Sɪ Belemgbin Mân nɪn anun kɛ sɛnzɛ m'ɔ lɛ ta ɔ. M'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá sie!"

Anwʋndɪɛ'n m'ɔ fɪa nɪn anwʋn anyɪnndala'n

44 Ɛhɪ, Zozi nwan: "Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ kɛ esika kɔkɔlɛ m'ɔ fɪa ebo kʋn asʋ. Sʋanlan m'ɔ kɔ fite sʋ'n, yí kʋsʋ ɔ fa fɪa biekun. Ɔ di fɛ, ɔ tɔnɪn yí nwʋn ninnge'n kʋalaatin ɔ to ebo sɔ'n.

Afile nɪn anwʋn anyɪnndala'n

45 "Ɛsɛ Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ kɛ watafʋɛ kʋn m'ɔ lɛ kpʋnndɛ afile nganlanman to ɔ.

46 Mɛlɛ m'ɔ kɔ nwun kʋn m'ɔ tɪ kpa'n, ɔ kɔ tɔnɪn yí nwʋn ninnge'n kʋalaatin ɔ to afile sɔ'n.

Dada nɪn anwʊn anyɪnndala'n

47 "Ɛsɛ Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ kɛ dada mɔ bɛ gua yí jenvie nɪn anun ɔ. Ejue
ngacile kʊalaa wʊlʊ nun.
48 Ɔ yi a, bɛ hyʊhyʊɪn gua fie bɛ tanlan asɪ bɛ kpa ejue'n-mɔ anun. Bɛ gua mgbakpa'n-mɔ
ece nun yê ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ, bɛ ju bɛ gua.
49 Mân nɪn ayuelɪɛ nun kɛ ɔ 'ba yɔ yí nɪn anɪn. Nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ 'ba sie menin
mgbakpa'n-mɔ ebue kʊn
50 bɛ gua ɛtɛfʊɛ'n-mɔ sîn gɔhɪɪn nɪn anun. Ɛbɛlɛ yê bɛ 'sun bɛ kʊan bé je nɪn ɔ."

Anwʊndɪɛ nvʊfɔlɛ'n-mɔ nʊn nnaba'n-mɔ

51 Zozi kɔ bisa yí menian'n-mɔ kɛ: "Asʊ ɛmɔ a tɪ ɛjɔlɛ ɛhɪ-mɔ abʊ ɔ?"
Bé nwan: "Yuo o!"
52 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Ɛhɪka ati, mala nɪn asʊ kpain biala m'ɔ kɔ kaci Anwunno
Belemgbin Mân nɪn anun sʊanlan'n, anwʊndɪɛ'n m'ɔ nyan yí'n, ninnge nvʊfɔlɛ wɔ nun
yê nnaba kʊsʊ wɔ nun."

Nazalɛtɪ amma'n-mɔ nne man Zozi bɛ nni man
(Maakɪ 6.1-6, Luku 4.16-30)

53 Mɔ Zozi yuelɪ anyɪnndala ɛhɪ-mɔ bubu'n, ɔ fi ɛbɛlɛ
54 ɔ kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ talɪ yí nɪn asʊ. Ɔ kɔ wʊlʊ asɔnɪn sua nɪn anun ɔ kɔ hehele ɛbɛlɛ
menian'n-mɔ ninnge, ɛjɔlɛ'n kɔ sin bé kʊalaa mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ nɪn anwʊn kpa. Bé nwan: "Ɔ
nyanlin ngɛlɛ ɛhɪ nin? Tunmin benin yê ɔ fa yɔ asinbɛnwʊn ninnge ɛhɪ-mɔ ɔ?
55 Nán junnvʊɛ nɪn awa belenzua nɪn ɔ? Nán yí nin y'ɔ le Mali ɔ? Nán yí nianman
mmelenzua'n-mɔ y'ɔ le Zʊakɪ, Zozɛfʊ, Simʊn nʊn Zudɪ ɔ?
56 Yí nianman mmalasua'n-mɔ kʊalaa, bɛ nnʊn man yé yê ɔ gua ɛwa ɔ? Ɔ nʊn tunmin
ɛhɪ kʊalaa fi nin?"
57 Ajʊnlɪn sɔ'n m'ɔ wɔ bé ti anun'n maan b'a nnwun man asɪ b'a nne man Zozi b'a nni
man. Ɛhɪ a, Zozi kɔ han kɔ hele bé kɛ: "Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ kʊn, yí kulo nɪn asʊ nʊn yí
afilie nɪn anun menian'n-mɔ mmu man yí like."
58 Dedi'n mɔ ɛbɛlɛ menian'n-mɔ le man yí nɪn ati, Zozi a nyɔ man asinbɛnwʊn ninnge
dɔʊn.

14

Zʊan Batisi ewue'n
(Maakɪ 6.14-29, Luku 9.7-9)

1 Tɛmʊn sɔ'n, anɪn belemgbin *Elɔdɪ Antɪpasɪ tɪ Galile mân nɪn asʊ belemgbin. M'ɔ tɪlɪ
Zozi angan'n,
2 ɔ kɔ han kɔ hele yí ngʊa'n-mɔ kɛ: "Zʊan Batisi dein y'ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge nɪn ɔ!
Ɛhɪka ati yê ɔ le tunmin ɔ yɔ asinbɛnwʊn ninnge ɔ."
3 Belemgbin Elɔdɪ hanlɪn sɔ, ɔ sanlɪn kɛ yí nianman belenzua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Filipʊ nɪn
ayɪ'n m'ɔ li Elodiadɪ'n dunman nun, ɔ kɔ man bɛ kɔ hyɪ Zʊan, bɛ kɔ cɪcɪ yí ɛsɛ bɛ kɔ tʊ yí
fiadɪ.
4 Afɪ Zʊan kɔ han kɔ hele belemgbin Elɔdɪ kɛ: "Nannan, Nyanmɪan mala'n mman man
wó atɪn kɛ ɛ fá Elodiadɪ já."
5 Ɛjɔlɛ'n mɔ Zʊan hanlɪn nɪn anwʊn, belemgbin Elɔdɪ kulo kɛ ɔ man bɛ kun yí. Nan kʊsʊ
ɔ sulo Zufʊ'n-mɔ. Afɪ bé kʊalaa, bɛ bu Zʊan kɛ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ.
6 Nan ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede mɔ belemgbin Elɔdɪ awɔlɛ cɪan nɪn anwʊn fɛtɪ'n mɔ bɛ di yí afʊɛ
nʊan'n juli'n, Elodiadɪ awa balasua'n kɔ si abile menian'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ yɔ
belemgbin Elɔdɪ ɛnyɪnmɪn sʊnman
7 dede ɔ kɔ han ndâ kɛ like biala m'ɔ kulo'n, sɛ ɔ bisa a, ɔ 'fa man yí.
8 Talua'n kɔ li yí nin anʊan ɛjɔlɛ nɪn asʊ. Ɔ kɔ han kɔ hele belemgbin Elɔdɪ kɛ: "Baba, fa
Zʊan ati'n tʊ apawa nun man mín kɪkaala!"

9 Mɔ belemgbin Elɔdɪ tɪlɪ yí sɔ'n, yí lʊa kɔ bɔ yí nwʊn. Nan kʊsʊ ndâ'n m'ɔ hanlɪn yí
mgbain'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ nɪn ati, ɔ kɔ man atɪn kɛ bɛ fá Zʊan ati'n bɛ bɛ́lɛ talua'n.
10 Ɛhɪ, ɔ kɔ sʊan sʊanlan kɛ ɔ hó fiadɪ sua nɪn anun ɔ kpɛ́ Zʊan ati'n.
11 Sʊanlan'n kɔ hɔ kɔ kpɛ Zʊan ati'n ɔ kɔ tʊ yí apawa nun kɔ bɛlɛ talua'n. Talua'n kʊsʊ kɔ
hɔ kɔ fa kɔ man yí nin.
12 Mɔ Zʊan menian'n-mɔ tɪlɪ yí sɔ'n, bɛ walɪ falɪ yí fuin'n bɛ hɔlɪ sielɪ yí. Mɔ bɛ sielɪ yí
yuelɪ'n, bɛ hɔlɪ bɔlɪ nun amannɪɛ bɛ helelɪ Zozi.

Zozi 'ba man menian akpɪɪ nnun alɪɛ di
(Maakɪ 6.30-44, Luku 9.10-17, Zʊan 6.1-14)

13 Mɔ Zozi tɪlɪ amannɪɛ sɔ'n, ɔ fʊlɪ ɛlɛɛ kʊn anun ɔ hɔlɪ lɪka kʊn. Lɪka sɔ'n, sʊanlan fíí
nnʊn man ɛbɛlɛ. Nan mɔ menian'n-mɔ tɪlɪ yí sɔ'n, bɛ fi kulo kulo'n-mɔ asʊ bɛ kɔ fa asue
nɪn anʊan atɪn'n bɛ kɔ si Zozi sʊ.
14 Mɔ Zozi fi ɛlɛɛ nɪn anun 'ju'n, ɔ 'tʊ yí nyɪn an, menian ngʊnmɪn. Bɛ́ nwʊn kɔ yɔ yí
anwunnvoe, ɛsɛ ɔ kɔ man nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn kɔ sa.
15 Mɔ alíɛ'n yɔlɪ nɔsʊba'n, yí menian'n-mɔ kɔ hyʊɪn kɔ kpunnge yí. Bɛ́ nwan: "Alíɛ a yue
yɔ ɛsɛ ɛwa lika'n tɪ yí nwʊn. Yí ti, man bɛ́ atɪn maan bɛ hó kulo'n-mɔ asʊ bɛ hó tó like bɛ lí."
16 Zozi kɔ bua bɛ kɛ: "Ɔ tɪ man cɪnnjɪn kɛ bɛ hó. Nan ɛmɔ muonun mán bɛ́ like bɛ lí."
17 Yí menian'n-mɔ nwan: "Kpaʊn nnun ala ɔ nʊn ejue nnyuan yê yɛ le yí ɛwa ɔ."
18 Zozi nwan: "Ɛmɔ fá bɛ bɛ́lɛ mín."
19 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ man meninsʊnman nɪn atɪn kɛ bɛ tɛ́tanlan ndile nɪn asʊ. Ɛhɪ
anzin, ɔ kɔ fa kpaʊn nnun'n nʊn ejue nnyuan'n ɔ kɔ tʊ yí nyɪn anwunno ɔ kɔ la Nyanmɪan
asɪ. M'ɔ lalɪ Nyanmɪan asɪ yuelɪ'n, ɔ kɔ bubu kpaʊn'n-mɔ anun ɔ kɔ fa kɔ man yí menian'n-
mɔ. Yí menian'n-mɔ kʊsʊ kɔ hye kɔ man meninsʊnman'n.
20 Bɛ́ nun kʊn biala kɔ li dede yí kʊ kɔ yi. Kpaʊn'n m'ɔ halɪ'n, Zozi menian'n-mɔ kɔ sɪsa.
Ɔ yi ece mma bulu nʊn nnyuan.
21 Bɛ́ mɔ bɛ lili like'n tɪ kɔ yɔ akpɪɪ nnun, b'a nga man mmalasua'n-mɔ nʊn
mmatʊnman'n-mɔ bie.

Zozi 'ba nanndɪ asue nɪn anyɪnsʊ
(Maakɪ 6.45-52, Zʊan 6.15-21)

22 Ɛhɪ, menian'n-mɔ yuelɪ like di ɛbɛlɛ ala a, Zozi kɔ man yí menian'n-mɔ kɔ fʊ ɛlɛɛ nɪn
anun. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ bɛ kpɛ́ asue'n bɛ lí mʊa ebue kʊn ɛlɔ nán ɔ 'gua meninsʊnman
nɪn atɪn.
23 M'ɔ gualɪ bɛ́ atɪn yuelɪ'n, ɔ kɔ fʊ bʊka kʊn asʊ, ɔ kɔ hɔ asɔnɪn ɛyɔlɛ ahanmɪan. Mɔ alíɛ
sanlɪn'n, yí ngʊnmɪn cein yê anɪn ɔ wɔ ɛbɛlɛ ɔ.
24 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Zozi menian'n-mɔ ɛlɛɛ'n la bunman sʊ. Asutue'n bɔ mgbaha ɔ tu si
ɛlɛɛ'n.
25 Mɔ ɔ 'kɔ alɪbahɪan'n, Zozi nanndɪ asue nɪn anyɪnsʊ ɔ lɛ kpʊ yí menian'n-mɔ.
26 Mɔ bɛ nwunlin kɛ ɔ nanndɪ asue nɪn anyɪnsʊ'n, esulo kɔ han bɛ́. Bɛ́ nwan: "Ɛnwʊnmɪn
aho! Ɛnwʊnmɪn aho!" Kɛmɔ anɪn bɛ sulo nɪn ati, bɛ lɛ tɛtɪan.
27 Nan bɛ 'tɛtɪan nɪn ala, Zozi nwan: "Ɛmɔ só bɛ́ ahʊnlɪn nán mín ɔ. Nán bɛ sulo!"
28 Ɛhɪ a, Pɪɛlɪ nwan: "Yɛ́ Mɪn, sɛ wó sakpa a, man n nánndɪ asue nɪn anyɪnsʊ m gbú wó."
29 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: "Bala!" Pɪɛlɪ fi ɛlɛɛ nɪn anun ɔ kɔ ju, ɔ lɛ kpʊ Zozi.
30 Nan m'ɔ nwunlin kɛ asutue'n tɪ kpili'n, esulo kɔ han yí. Ɛsɛ kɛmɔ anɪn ɔ lɛ nʊan'n, ɔ
kɔ tɪan. Yí nwan: "Yɛ́ Mɪn, de mín!"
31 Ɛbɛlɛ ala, Zozi kɔ tʊ yí sa ɔ kɔ sɔ yí nun yê yí nwan: "Pɪɛlɪ, wó dedi'n tɪ kaan o! Ɔ yɔ sɛ
mɔ a nnyan man dedi'n?"
32 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ nʊn Pɪɛlɪ bɛ kɔ fʊ ɛlɛɛ nɪn anun yê asutue'n gualɪ asɪ ɔ.
33 Bɛ́ bʊ nga'n mɔ bɛ́ gua ɛlɛɛ nɪn anun'n kɔ a kɔ kʊtʊ kʊtʊ Zozi anyunnun ɛbɛlɛ. Bɛ́ nwan:
"Fɔ́ʊ́n, Nyanmɪan Awa'n y'ɔ le wó!"

Zozi 'ba hɔ Zenezalɛtɪ etin nɪn asʊ
(Maakɪ 6.53-56)

34 Bɛ kpɛlɪ asue'n nán b'a si asɪ Zenezalɛtɪ etin nɪn asʊ.
35 Ɛbɛlɛ menian'n-mɔ nwunlin Zozi nzɔlɛ. Bɛ hɔlɪ lɪka kʊalaatin bɛ kɔ hɔ kɔ bɔ kpayɛ kɛ Zozi a ju ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ sʊa nwuluwafʊɛ'n-mɔ kʊalaatin bɛ kɔ bɛlɛ yí.
36 Bɛ kɔ sɛlɛ Zozi kɛ ɔ mán bɛ́ atɪn maan bɛ hán yí taladɪɛ nɪn anʊan nɪn ala. Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ hanlɪn yí taladɪɛ nɪn anʊan'n, bɛ́ nwʊn salɪ kpa bɔkɔɔ.

15

Daba menian'n-mɔ mala'n
(Maakɪ 7.1-13)

1 Tɛmʊn sɔ'n, *Falisifʊɛ nʊn *mala nɪn asʊ mgbain mmie-mɔ fi Zoluzalɛmʊn bɛ kɔ a kɔ tʊ Zozi ɛbɛlɛ, bɛ́ nwan:
2 "Yɛ́ nan-mɔ mala'n kele yɛ́ kɛ sɛ yɛ 'di like a, yɛ nwúnnzin yɛ́ sa nɪn anun. Nan nzukɛ ati yɛ̂ wɔ́ menian dɪɛ'n-mɔ nni man ɛjɔlɛ sɔ nɪn asʊ ɔ? Sɛ bɛ 'di like a, bɛ nnwunnzin man bɛ́ sa'n-mɔ anun."
3 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Nán ɛmɔ lɪlɪ, nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ di bɛ́ muonun bɛ́ mala'n-mɔ asʊ bɛ yaci Nyanmɪan dɪɛ nɪn ɔ?
4 Afɪ Nyanmɪan a han kɛ: *Man wɔ́ nyɪn sɔ́ wɔ́ sɪ nʊn wɔ́ nin.* Ɛsɛ yí nwan: *Sʊanlan m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ kɔ tia yí sɪ anaan yí nin'n, sʊanlan sɔ'n, ɔ sɛ kɛ bɛ kun yí.*
5 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ kan kele menian'n-mɔ kɛ, sɛ sʊanlan kʊn se yí sɪ anaan yí nin kɛ: 'Like'n m'ɔ di mɔ mɪn fa mɪn bʊka wɔ́'n, mɪɪn fa mɪn man Nyanmɪan', anɪn sʊanlan sɔ'n, ɔ nzɪ man yí sɪ anaan yí nin ɛjɔlɛ nun kʊ́n.
6 Kɛ ɛmɔ yɔ mɔ ɛmɔ bɔ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ nɪn abʊsʊ nán ɛmɔ muonun a li bɛ́ ngehele nɪn asʊ nɪn anɪn.
7 Apoo mma, *Ezayi ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlɪn wɔ ɛmɔ anwʊn'n, yí ɛhan sʊ ɔ. Nyanmɪan nanndɪlɪ Ezayi sʊ ɔ hanlɪn kɛ:
8 *Menian ɛhɪ-mɔ, bɛ le bɛ́ nʊan tuin mgban*
yɛ̂ bɛ yɪ mín ayɛ ɔ,
nan bɛ́ ahʊnlɪn'n nnʊn man mín sʊ.
9 *Bɛ́ asɔnɪn'n mɔ bɛ yɔ'n tɪ mgban.*
Ɔ sanlɪn kɛ kulo menian mala yɛ̂ bɛ kekele ɔ,
nan nán mín dɪɛ'n-mɔ ɔ."

Like m'ɔ gua sʊanlan anwʊn efian'n
(Maakɪ 7.14-23)

10 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ fɛlɛ meninsʊnman'n, yí nwan: "Ɛmɔ yɔ́ anzʊɛ bɛ tíe ɛjɔlɛ ɛhɪ kpa.
11 Nán like mɔ sʊanlan di'n y'ɔ gua yí nwʊn efian ɔ, nan ɛjɔlɛ m'ɔ fi yí nʊan kɔ fite'n y'ɔ gua yí nwʊn efian ɔ."
12 Ɛhɪ, yí menian'n-mɔ kɔ hyʊɪn kɔ kpunnge yí, bɛ́ nwan: "Asʊ ɛ sɪ kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ a han nɪn a wʊlʊ Falisifʊɛ'n-mɔ ɔ?"
13 Bɛ hanlɪn sɔ a, Zozi nwan: "Baka biala mɔ nán mín Sɪ'n m'ɔ wɔ anwunno'n yɛ̂ ɔ lualɪ'n, baka sɔ'n, bɛ 'tu yí bɛ tʊ.
14 Nán bɛ tɛ bɛ́ sʊ, nan bɛ tɪ kɛ anyɪnsinlinwafʊɛ-mɔ! Sɛ anyɪnsinlinwafʊɛ kʊn di yí manngʊn anyɪnsinlinwafʊɛ taataa a, bɛ́ munnyuan bɛ 'gua kunman nun."
15 Pɪɛlɪ kukuli yí nʊan sʊ a, yí nwan: "Tu anyɪnndala ɛhɪ abʊ kele yɛ́."
16 Zozi nwan: "Ɛmɔ kʊsʊ ngʊala ndɪ man ɛjɔlɛ bʊ ɔ?
17 Ɛmɔ nzɪ man kɛ like mɔ sʊanlan kɔ li'n, ɔ kɔ yí kunnun, ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede ɛsɛ ɔ fite ɔ?
18 Nan ɛjɔlɛ m'ɔ fi sʊanlan anʊan kɔ fite'n fi yí ahʊnlɪn nɪn anun. Yí y'ɔ gua yí nwʊn efian ɔ.
19 Ɔ sanlɪn kɛ ajʊnlɪn ɛtɛ m'ɔ man bɛ di awue, bɛ tʊn ajaa, bɛ bɔ danga, bɛ wua, bɛ di adanzɪyua ɔ nʊn menian anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan, ninnge sɔ'n fi bɛ́ ahʊnlɪn nun.

20 Ɛhı y'ɔ gua sʋanlan anwʋn efian ɔ. Nan sɛ sʋanlan 'di like nan ɔ'a nnwunnzin man yí sa nun an, ɔ ngua man yí nwʋn efian."

Ɛyɛfʋɛ balasua kʋn de Zozi di.
(Maakı 7.24-30)

21 Ɛhı anzin, Zozi fi ɛbɛlɛ yí nʋan y'ɔ le kulo'n-mɔ mɔ bɛ fɛlɛ bɛ́ Tii nʋn Sidʋn etin dıɛ nın asʋ.
22 Mɔ Zozi juli ɛbɛlɛ'n, Kanaân balasua kʋn m'ɔ tı mân sɔ nın anun'n, ɔ kɔ a Zozi anwʋn ɛbɛlɛ, ɔ kɔ tıan nun. Yí nwan: "Yɛ́ Mın, belemgbin *Davidi Awa, nwun mín nwʋn anwunnvoe! Wawɛ ɛtɛ bie wɔ mín wa talua nın anun. Ɔ kele yí yalɛ sʋnman."
23 Balasua sɔ'n hanlın sɔ a, Zozi ngɔ bua man ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʋ́n. Yí menian'n-mɔ kɔ hyʋın kɔ kpunnge yí, bɛ́ nwan: "Ɔ le ɛtıan ɔ si yɛ́ sʋ. Yí ti, bua yí bie maan ɔ hɔ́."
24 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi nwan: "Izalayɛ amma'n-mɔ mɔ bɛ tı kɛ mmʋa mɔ b'a minlin'n, bɛ́ ti yê m malı ɔ."
25 Nan m'ɔ hanlın sɔ'n, balasua'n kɔ a kɔ kʋtʋ yí nyunnun ɛbɛlɛ, yí nwan: "Yɛ́ Mın, nwun mín nwʋn anwunnvoe, de mín!"
26 Zozi kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Ɔ tı man kpa kɛ bɛ fa mmatʋnman'n-mɔ alıɛ'n bɛ man njʋa mma'n-mɔ di ɔ."
27 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, balasua'n nwan: "Ɔ tı ananhɔlɛ, yɛ́ Mın. Nan kʋsʋ njʋa mma'n-mɔ sısa alıɛ nın abʋ mgbʋkpʋlʋka'n m'ɔ kɔ gua bɛ́ mín'n-mɔ tɔbılı nın abʋ'n bɛ di."
28 Ɛhı a, Zozi kɔ bua yí kɛ: "Balasua, wɔ́ dedi'n tı kpili! Mɔ ɛ lɛ kpʋnndɛ'n, ɔ yɔ́ sɔ man wɔ́." Mɛlɛ sɔ nın ala, yê yı wa balasua nın anwʋn salı ɔ.

Zozi 'ba man nwuluwafʋɛ dɔʋn anwʋn sa

29 Zozi fi ɛlɔ ɔ kɔ sa kɔ a Galile asue nın anʋan. Ɔ kɔ fʋ kɔ tanlan bʋka kʋn asʋ.
30 Meninsʋnman kɔ a yí nwʋn ɛbɛlɛ. Bɛ 'ba a, bɛ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ, anyınsinlinwafʋɛ, amunlefʋɛ, bubuluwafʋɛ ɔ nʋn nwuluwafʋɛ dɔʋn kpa. Bɛ falı bɛ́ bɛ walı Zozi aja sʋ nán ɔ'a man bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn a sa.
31 Mɔ menian'n-mɔ nwunlin kɛ amunlefʋɛ'n-mɔ lɛ jʋjɔ, bubuluwafʋɛ'n-mɔ lɛ nanndı, bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ'n, bɛ lɛ nanndı kpa, anyınsinlinwafʋɛ'n-mɔ anyın'n-mɔ a tike tike'n, ɔ sinlin bɛ́ nwʋn, bɛ kɔ yí Izalayɛ Nyanmıan nın ayɛ.

Zozi 'ba man menian akpıı nnan alıɛ di
(Maakı 8.1-10)

32 Zozi fɛlɛlı yí menian'n-mɔ, yí nwan: "Meninsʋnman ɛhı-mɔ nʋn yɛ wɔ ɛwa yí cıan nsan ahı. Bɛ le man like fíí kʋ́n mɔ bɛ di ɔ. Bɛ́ nwʋn yɔ mín koun. Mın ngulo man kɛ mın yaci bɛ́ m man bɛ fa bɛ́ kunnun bɛ kɔ. Sɛ mın yɔ yí sɔ a, bɛ 'gɔlɔ atunnun."
33 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: "Ebo ɛhı anun, ninhan yê yɛ 'nyan like m'ɔ sa menian nwala ɛhı di ɔ?"
34 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ le kpaʋn nyɛ?"
Bɛ́ nwan: "Yɛ le kpaʋn nsʋ, nʋn ejue nganngan bie."
35 Ɛhı a, Zozi kɔ man meninsʋnman'n kɔ tɛtanlan ası.
36 Mɔ bɛ tɛtanlanlın ası yuelı'n, ɔ kɔ fa kpaʋn nsʋ'n nʋn ejue'n-mɔ ɔ kɔ la Nyanmıan ası. Ɔ kɔ bubu nun ɔ kɔ man yí menian'n-mɔ kɛ bɛ hyé bɛ mán bɛ́.
37 Bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ li dede bɛ́ kʋ kɔ yi. Yí menian'n-mɔ kɔ sısa yí bʋ'n m'ɔ halı'n, ɔ tı ece mma nsʋ.
38 Bɛ́ mɔ bɛ lili'n, bɛ tı menian akpıı nnan, b'a nga man mmalasua'n-mɔ nʋn mmatʋnman'n-mɔ bie.
39 M'ɔ gualı meninsʋnman nın atın yuelı'n, ɔ fʋlı ɛlɛɛ nın anun, ɔ hɔlı Magadan mân nın anun.

16

Zozi nʋn Zonası
(Maakı 8.11-13, Luku 12.54-56)

1 Ɛhı, *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *Sadusifʋɛ'n-mɔ kɔ kpʋ Zozi, afı bɛ kulo kɛ bɛ sɔ yí bɛ nıan. Bɛ
kɔ han bɛ kɔ hele yí kɛ ɔ yɔ́ asinbɛnwʋn like kʋn maan bɛ nwún kɛ yí tunmin'n m'ɔ le yí'n
fi Nyanmıan ɛlɔ.
2 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi nwan: "Nɔsʋba mɔ nyanmıan nın anyunnun kɔ bʋlʋ'n, anın
ɛmɔ nwan eyua'n 'ba fi ɛhınman.
3 Ngɛlɛmɔ kʋsʋ mɔ nyanmıan nın anyunnun kɔ lu'n, anın ɛmɔ nwan esue'n 'ba tɔ. Ɛmɔ
sı nyanmıan nın anyunnun ninnge'n-mɔ nzɔlɛ, nan kʋsʋ ɛmɔ nzı man mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ
nun'n nzɔlɛ.
4 Ajulisʋ menian ati anun ɛtɛ mɔ bɛ nnanndı man fɔ́ún wɔ Nyanmıan anyunnun'n, bɛ
lɛ kpʋnndɛ asinbɛnwʋn like bɛ nıan. Sɛ nán asinbɛnwʋn like'n mɔ Nyanmıan yɔlı manlın
Zonası nın an, bɛ nyɔ man nzɔlɛ kún bɛ ngele man bɛ́. Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ yacili
bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ hɔlı."

Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn Sadusifʋɛ'n-mɔ fali ayile'n (Maakı 8.14-21)

5 Mɔ Zozi menian'n-mɔ 'kpɛ asue'n bɛ kɔ yí nzin ɛlɔ'n, bɛ́ lʋa kɔ fi b'a nva man kpaʋn.
6 Zozi kɔ se bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *Sadusifʋɛ'n-mɔ fali
ayile nın anwʋn."
7 Mɔ menian'n-mɔ tılı yí sɔ'n, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Kpaʋn'n mɔ y'a nva man'n, yí
ti y'ɔ man ɔ lɛ kan sɔ ɔ."
8 Ɛjɔlɛ'n kɔ tɔ Zozi anzʋ nun, yí nwan: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ kan kɛ kɛmɔ y'a nva man
kpaʋn'n, yí ti yê ɔ lɛ kan sɔ ɔ? Ɛmɔ dedi'n tı kaan o!
9 Ɛmɔ tılı man ɛjɔlɛ nın abʋ ɔ? Ɛmɔ ngacı man kpaʋn nnun'n mɔ n valı m manlın menian
akpıı nnun'n lili nın ɔ? Ɛsɛ m'ɔ halı yí bʋ'n, ece nyɛ yê ɛmɔ sısalı ɔ?
10 Ɛsɛ kpaʋn nsʋ'n kʋsʋ mɔ n valı m manlın menian akpıı nnan'n lili'n, m'ɔ halı yí bʋ'n,
ece nyɛ yê ɛmɔ sısalı ɔ?
11 Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ ndı man yí bʋ kɛ nán kpaʋn anwʋn ɛjɔlɛ yê mıın kan mın kele ɛmɔ'n?
Nan mín nwan: Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *Sadusifʋɛ'n-mɔ fali ayile
nın anwʋn."
12 M'ɔ yɔlı sɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ tı yí bʋ kɛ nán ayile'n mɔ bɛ fa bɛ fɔtɔ fali nın anwʋn
ɛjɔlɛ y'ɔ lɛ kan ɔ. Nan Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn Sadusifʋɛ'n-mɔ like'n mɔ bɛ kekele nın anwʋn
ɛjɔlɛ yê anın ɔ lɛ kan ɔ.

Pıɛlı 'ba han kɛ Zozi y'ɔ tı Izalayɛ Ngʋandefʋɛ nın ɔ (Maakı 8.27-30, Luku 9.18-21)

13 Ɛhı anzin, Zozi hɔlı Sezale etin dıɛ nın asʋ Filipʋ mân nın anun ɛlɔ. M'ɔ nʋn yí
menian'n-mɔ juli ɛlɔ'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Menian'n-mɔ nwan sʋanlan benin y'ɔ le *Mân
Baa'n?"
14 Kosuan sɔ'n mɔ Zozi bisalı nın anwʋn, bɛ́ nwan: "Mmie-mɔ nwan Zʋan Batisi y'ɔ le
wɔ́, mmie-mɔ nwan *Eli y'ɔ le wɔ́, mmie-mɔ nwan Zolomin y'ɔ le wɔ́ anaan Nyanmıan
mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ, bɛ́ bie y'ɔ le wɔ́."
15 Zozi nwan: "Nan ɛmɔ lılı, ɛmɔ jʋnlın kɛ nwan sʋanlan dıɛ y'ɔ le mín?"
16 Simʋn Pıɛlı nwan: "Kilisi'n, Izalayɛ Ngʋandefʋɛ'n y'ɔ le wɔ́. Ɛ tı Tıasıfʋɛ Nyanmıan
nın Awa."
17 Ɛhı a, Zozi nwan: "Zonası awa Simʋn, nyila hán wɔ́. Ɔ sanlın kɛ nán kulo sʋanlan yê
ɔ'a man a nwun yí sɔ ɔ. Nan mín Sı m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ'n yê ɔ'a man a nwun yí ɔ.
18 Mín kʋsʋ mıın kan mın kele wɔ́ kɛ ɛ li Pıɛlı (yí bʋ y'ɔ le kɛ ɛbʋɛ). Ɛbʋɛ sɔ nın asʋ yê mın 'si
mín Asɔnın nın ɔ. Ewue muonun tunmin'n m'ɔ le yí'n ngʋala man like fíí yɔ yí nyunnun.
19 Mın 'fa Anwunno Belemgbin Mân nın anʋan sannvɛ'n mın wula wɔ́ sa nun. Sʋanlan
biala mɔ asıɛ nın asʋ ɛwa ɛ kɔ tike anʋan'n kɔ man yí'n, anın b'a tike b'a man yí anwunno
ɛlɔ. Yê sʋanlan biala kʋsʋ mɔ asıɛ nın asʋ ɛwa a ndike man anʋan nın a mman man yí'n,
anın b'a ndike b'a mman man yí anwunno ɛlɔ."

20 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ totualɪ yí menian'n-mɔ kɛ nán bɛ kan bɛ kele sʋanlan kɛ
Kilisi'n, Izalayɛ Ngʋandefʋɛ'n y'ɔ le yí.

Zozi 'ba han yí ewue'n nʋn yí etinnge nɪn anwʋn ɛjəlɛ
(Maakɪ 8.31-9.1, Luku 9.22-27)

21 Ɔ fi cɪan sɔ'n m'ɔ kɔ'n, Zozi kɔ bɔ yí bʋ, ɔ kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɔ sɛ kɛ n gɔ́
Zoluzalɛmʋn. N gɔ́ n nwún yalɛ Zufʋ mgbain'n-mɔ, ɔ nʋn Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-
mɔ nʋn *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ asa nun. Bɛ 'ba hun mín, nan yí cɪan nsan nɪn asʋ, n
vi ewue nun mɪn 'tinnge."

22 Ɛhɪ, Pɪɛlɪ kɔ fa yí kɔ hɔ ahanmɪan, ɔ kɔ tu yí nyunnun. Yí nwan: "Yɛ́ Mɪn, Nyanmɪan
kpála gúa! Like fíí ngɔ tʋ man wɔ́."

23 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ kpɛ yí nyɪn ɔ kɔ se yí kɛ: "Satan, fi mín nwʋn ɛwa kɔ mʋa.
Ɛ 'totua mín atɪn, afɪ nán Nyanmɪan ajʋnlɪn yê ɛ le yí ɔ, nan kulo menian'n-mɔ ajʋnlɪn yê
ɛ le yí ɔ."

Like mɔ bɛ yɔ a, bɛ kʋala Zozi sʋ si'n

24 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ si mín sʋ'n,
n'ɔ susu yí sʋanlan baka nɪn anwʋn. Ɔ fá yí kʋlʋwa'n ɔ tʋ́ yí kɔmɪn sʋ, nán ɔ sí mín sʋ.

25 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ kpʋnndɛ yí ngʋan'n, ɔ 'minlin yí ngʋan sɔ'n. Nan
sʋanlan m'ɔ kɔ si mín sʋ dede ɔ kɔ wu mín dunman nun'n, sʋanlan sɔ'n 'nyan ngʋan.

26 Sɛ sʋanlan kʋn nyan asɪɛ asʋ ɛwa ninnge'n kʋalaa nan sɛ ɔ minlin yí ngʋan nɪn an,
anɪn nzu nvasʋɛ dɪɛ yê ɔ 'nyan yí sʋ ɔ? Nzu like dɪɛ yê sʋanlan kʋn kʋala kɛ ɔ yɔ ɔ de yí
ngʋan ɔ?

27 *Mân Baa'n fi yí Sɪ anunminnyanmʋn nɪn anun ɔ nʋn nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ 'ba
a. Sɛ ɔ ba a, ɔ 'nɪan sʋanlan kʋn biala junman'n m'ɔ lili nɪn anwʋn ɔ tua yí kalɛ.

28 Mɪɪn kan yí ananhəlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ: bɛ́ mɔ b'a yia ɛwa'n, mmie-mɔ ngɔ wu man, bɛ
'ba nwun Mân Baa'n kɛ ɔ lɛ ba ɔ di belemgbin."

17

Zozi anwʋn ɛkacie'n
(Maakɪ 9.2-13, Luku 9.28-36)

1 Ɛhɪ anzin cɪan nsian, Zozi kɔ fa Pɪɛlɪ, Zʋakɪ nʋn yí nianman Zʋan. Ɔ nʋn bɛ́ menian
nsan nɪn ala bɛ kɔ tɪ bɛ́ nwʋn bʋka kannganlaun kʋn asʋ.

2 Ɛbɛlɛ, Zozi kɔ kaci bɛ́ nyɪnsʋ. Yí nyɪn nɪn anun kɔ ta kɛ sɛnzɛ, yí taladɪɛ'n m'ɔ wula'n kɔ
yɔ fufue hyɪɛɪn hyɪɛɪn kpa kɛ kanlannɪɛ.

3 Zozi menian nsan'n 'nɪan an, anɪn Moyizɪ nʋn Eli nʋn Zozi bɛ lɛ jʋjɔ.

4 Mɔ Pɪɛlɪ nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: "Yɛ́ Mɪn, ɔ tɪ kpa kɛ yɛ wɔ ɛwa. Sɛ ɛ
kulo a, mɪn 'bɔ *tantɪ nsan. Wɔ́ dɪɛ kʋn, Moyizɪ dɪɛ kʋn yê Eli kʋsʋ dɪɛ kʋn."

5 Anɪn Pɪɛlɪ anʋan wɔ sʋ ɔ tɛ jʋjɔ, bəlɛ́'n tɪ kɛ kanlannɪɛ, ɔ kɔ a kɔ hala bɛ́ sʋ. Bəlɛ́ nɪn anun,
anɪɛ kʋn kɔ te, yí nwan: "Sʋanlan ɛhɪ tɪ mín ehulo Baa. M'an fa mín lʋa'n kʋalaa m'an
wula yí nun. Ɛmɔ tíe yí!"

6 Mɔ yí menian'n-mɔ tɪlɪ anɪɛ sɔ'n, esulo kpili kpa kɔ han bɛ́ dede bɛ kɔ butu butu bɛ́ nyɪn
asɪ.

7 Zozi kɔ a kɔ kpusu kpusu bɛ́, yí nwan: "Nán bɛ sulo, bɛ jásʋ."

8 Bɛ 'kuku bɛ́ ti sʋ a, sʋanlan fíí nnʋn man ɛbɛlɛ kɛ Zozi angʋnmɪn ala.

9 Mɔ bɛ fi bʋka nɪn asʋ bɛ 'ju'n, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Like mɔ ɛmɔ a nwun yí'n, nán
bɛ kan bɛ kele sʋanlan fíí dede ɔ 'ju cɪan mɔ Mân Baa'n fi ewue nun ɔ kɔ tinnge'n."

10 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: "Ɔ yɔ sɛ mɔ *mala nɪn asʋ
mgbain'n-mɔ kan kɛ Eli yê ɔ 'di mʋa ba'n?"

11 Zozi nwan: "Ɔ tɪ sɔ, Eli 'di mʋa ba ɔ sesie ninnge'n kʋalaa kpɛ kpɛ.

12 Nan kʋsʋ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ Eli a a dada angʋnmɪn. Menian'n-mɔ a nnwun
man yí nzɔlɛ, bɛ yɔlɪ yí kɛ bɛ́ kunnun kulo. Mân Baa'n muonun, kɛ bɛ 'ba hele yí yalɛ nɪn
anɪn."
13 Yí menian'n-mɔ tɪlɪ yí bʋ kɛ Zʋan Batisi yê anɪn ɔ lɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ nɪn ɔ.

Zozi 'ba tu kpafɛlɛ kʋn anwʋn wawɛ ɛtɛ'n
(Maakɪ 9.14-29, Luku 9.37-43a)

14 Mɔ bɛ walɪ dede bɛ juli meninsʋnman nɪn anwʋn ɛbɛlɛ'n, bian kʋn kɔ a kɔ kʋtʋ Zozi
anyunnun, yí nwan:
15 "Yɛ́ Mín, nwun mín wa belenzua nɪn anwʋn anwunnvoe. Ɔ kpɛ, ɔ lɛ nwun yalɛ
sʋnman, ɔ tɔ sîn nun, bie kʋsʋ a, ɔ tɔ asue nun.
16 M'an fa yí m'an bɛlɛ wó menian'n-mɔ, nan b'a ngʋala man like fíí yɔ man yí."
17 Zozi nwan: "Ati anun ɛtɛ mma mɔ bɛ nne man Nyanmɪan bɛ nni man, mɪn nʋn ɛmɔ
yɛ tánlan ɛwa dede ɔ hó jú mɛlɛ benin nán ɛmɔ a nyan dedi? N díla mín ahʋnlɪn n zʋ́ ɛmɔ
dede ɔ jú mɛlɛ benin? Bɛ fá batʋnman'n bɛ bɛ́lɛ mín ɛwa."
18 Bɛ kɔ fa batʋnman'n bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. Ɔ kɔ jʋjɔ aminle sʋ ɔ kɔ hele wawɛ ɛtɛ'n. Ɔ fi yí
nun kɔ fite. Ɛbɛlɛ ala, batʋnman nɪn anwʋn kɔ sa.
19 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi menian'n-mɔ kɔ fa bɛ́ ti bɛ kɔ bɔ yí nwʋn, bɛ́ nwan: "Nzukɛ ati yê y'a
ngʋala man wawɛ ɛtɛ ɛhɪ tu'n?"
20 Zozi nwan: "Ɛmɔ a ngʋala man yí tu, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ dedi'n tɪ kaan sʋnman. Mɪɪn kan
yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ ɛmɔ le dedi mɔ yí kpili ju kɛ muntadɪ baa a, ɛmɔ se bʋka
ɛhɪ kɛ: 'Bʋka, fi ɛwa tu kɔ ɛlɔ' a, ɔ 'tu kɔ. Like fíí nnʋn man ɛbɛlɛ mɔ ɛmɔ ngɔ hʋala man yí
yɔ ɔ. [
21 Nan m'ɔ tɪ kɛ wawɛ ɛtɛ ɛhɪ sʋa'n, mmʋtʋɛ ɛyɔlɛ nʋn abuala yê bɛ fa bɛ tu yí ɔ."]

Zozi 'ba bɔ yí ewue ɔ nʋn yí etinnge nɪn asʋ biekun
(Maakɪ 9.30-32, Luku 9.43b-45)

22 Ɛhɪ, anɪn bɛ́ kʋalaa bɛ wɔ Galile mân nɪn anun ɛlɔ. Ɛlɛhʋn kʋn Zozi kɔ fa kɔ tʋ bɛ́
nyunnun kɛ: "Bɛ 'ba yɪ *Mân Baa'n bɛ man menian'n-mɔ
23 maan bɛ kun yí. Sɛ ɔ wu a, yí cɪan nsan nɪn asʋ, ɔ fi ewue nun ɔ 'tinnge." Yí ɛjɔlɛ sɔ'n
manlɪn yí menian'n-mɔ anwʋn bubuli bɛ́ kpa.

Asɔnɪn sua nɪn anwʋn ajule'n

24 Mɔ bɛ juli Kapɛɛnawɔmʋn'n, bɛ́ mɔ bɛ dide asɔnɪn sua nɪn anwʋn ajule'n kɔ a kɔ tʋ
Pɪɛlɪ, bɛ́ nwan: "Ɛmɔ amɪn'n muonun, ɔ ndua man asɔnɪn sua nɪn anwʋn ajule'n bie ɔ?"
25 Pɪɛlɪ nwan: "Ɔ tua bie."
Mɔ Pɪɛlɪ bualɪ bɛ́ yuelɪ'n, ɔ kɔ wʋlʋ sua nɪn anun. Ɔ nʋn mɔ ɔ 'wʋlʋ sua nɪn anun'n, Zozi
kɔ li mʋa kɔ bisa yí kɛ: "Simʋn, ɔ tɪ sɛ wó ɛlɔ? Mân ɛhɪ anun, nwan-mɔ y'ɔ di kɛ bɛ tua ajule
bɛ man mmelemgbin'n-mɔ ɔ? Bɛ́ mɔ bɛ le bɛ́ kulo nɪn naan, nyɔfʋɛ'n-mɔ ɔ?"
26 Pɪɛlɪ nwan: "Nyɔfʋɛ'n-mɔ yê bɛ tua ɔ."
Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Bɛ́ mɔ bɛ le bɛ́ kulo'n, bɛ ndua man bie.
27 Nan kʋsʋ kɛmɔ yɛ ngulo man kɛ yɛ dɔ bɛ́ ngasi'n, yí ti kɔ asue nɪn anʋan ɛlɔ kɔ tʋ kʋba.
Ejue mɔ ɛ kɔ li mʋa kɔ hyɪ yí'n, tɛlɛ yí nʋan nɪn anun. Ɛ 'ba nwun kɛ esika wɔ nun, ɔ sa mín
nʋn wó yɛ́ ajule'n tua. Fa kɔ tua."

18

Sʋanlan m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʋalaa'n
(Maakɪ 9.33-37, Luku 9.46-48)

1 Mɛlɛ sɔ'n, Zozi menian'n-mɔ walɪ yí nwʋn ɛbɛlɛ, bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Yɛ́ Mɪn, Anwunno
Belemgbin Mân nɪn anun, nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʋalaa ɔ?"
2 Mɔ bɛ bisalɪ kosuan sɔ'n, Zozi kɔ fɛlɛ batʋnman kaan kʋn, ɔ kɔ fa yí kɔ sie bɛ́ afian ɛbɛlɛ.

3 Yê yí nwan: “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ ɛmɔ a ngaci man ɛmɔ abalabɔ'n,
b'a nyɔ man kɛ mmatʋnman nganngan an, ɛmɔ ngɔ man Anwunno Belemgbin Mân nɪn
anun ɛlɔ bie.
4 Sʋanlan m'ɔ kɔ bɛbɛlɛ yí nwʋn asɪ dede ɔ kɔ kaci kɛ batʋnman ɛhɪ'n, yí y'ɔ tɪ kpili
Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ ɔ.
5 Mín dunman nun, sʋanlan m'ɔ kɔ le batʋnman kʋn m'ɔ tɪ kɛ ɛhɪ'n, anɪn mín muonun
yê ɔ'a le mín ɔ.

Ɛtɛ ɛyɔlɛ'n
(Maakɪ 9.42-48, Luku 17.1-2)

6 “Mmatʋnman ɛhɪ-mɔ mɔ bɛ de mín bɛ di'n, sʋanlan m'ɔ kɔ man bɛ́ nun kʋn kɔ tɔ ɛtɛ nɪn
anun'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ di kɛ bɛ fa ɛbʋɛ kpili kpa bɛ mɪnnda yí kɔmɪn bɛ ju yí bɛ tʋ jenvie
nɪn anun.
7 Mân nɪn a fa munnzue kɛ nun yê ninnge m'ɔ man sʋanlan tɔ ɛtɛ nɪn anun'n wɔ ɔ.
Ninnge sɔ'n-mɔ wɔ ɛbɛlɛ daa. Nan munnzue hán sʋanlan ɛhɪ m'ɔ man ɛhɪnlɪn-mɔ tɔ
ninnge ɛtɛ sɔ'n-mɔ anun'n.
8 Yí ti, sɛ wɔ́ sa kʋn anaan wɔ́ ja kʋn y'ɔ man ɛ tɔ ɛtɛ nɪn anun an, anɪn ko tʋ mʋa. Afɪ
sɛ ɔ ka wɔ́ sa kʋn anaan wɔ́ ja kʋn nán ɛ nyan ngʋan nɪn an, ɔ tɪ kpa tala kɛ ɛ kɔ fa wɔ́ sa
nnyuan'n, anaan wɔ́ ja nnyuan nɪn ɛ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ nnun man lé nɪn anun'n.
9 Sɛ wɔ́ nyɪn kʋn y'ɔ man ɛ tɔ ɛtɛ nɪn anun an, anɪn tu tʋ mʋa. Afɪ sɛ ɔ ka wɔ́ nyɪn kʋn
nán ɛ nyan ngʋan nɪn an, ɔ tɪ kpa tala kɛ ɛ kɔ fa wɔ́ nyɪn nnyuan nɪn ɛ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ nnun
man lé nɪn anun'n.

Bʋa'n mɔ ɔ'a minlin nɪn anwʋn anyɪnndala'n
(Luku 15.3-7)

10 “Ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye nán b'a ndʋtʋ man mmatʋnman ɛhɪ-mɔ anun bie anyunnun
ngɛsɛlɛ. Afɪ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ nyanmɪansʋ ɛlɔ, bɛ́ mmɔfʋɛ'n-mɔ jijin mín Sɪ m'ɔ
wɔ anwunno nɪn anyunnun ɛbɛlɛ cɪan daa. [
11 Ɔ sanlɪn kɛ, Mân Baa'n walɪ kɛ ɔ 'ba kpʋnndɛ bɛ́ mɔ b'a minlin'n nán ɔ de bɛ́ ngʋan.]
12 Sɛ sʋanlan kʋn le yí mmʋa ɛya, nán sɛ nunhan kʋn minlin an, asʋ ɔ nyaci man
abulahʋanlan nʋn ngʋanlan nɪn ɛbɛlɛ, ɔ ngɔ mgbʋnndɛ man kʋn'n mɔ ɔ'a minlin nɪn ɔ?
13 Mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ ɔ nwun yí a, yí nwʋn fɛ'n m'ɔ kɔ li'n, ɔ tala mmʋa
abulahʋanlan nʋn ngʋanlan'n mɔ b'a mminlin man'n.
14 Ɛmɔ Asɪ'n m'ɔ wɔ anwunno'n, kɛ ɔ tɪ yí nɪn ala anɪn. Ɔ ngulo man kɛ mmatʋnman
ɛhɪ-mɔ bie minlin.

Wɔ́ nianman kʋn yɔ wɔ́ ɛtɛ a, atɪn m'ɔ fata kɛ ɛ bu sʋ'n

15 “Sɛ wɔ́ nianman bie yɔ wɔ́ ɛtɛ a, kɔ tʋ yí, fɛlɛ yí ahanmɪan kan kele yí. Sɛ ɔ nwun yí
ananhɔlɛ a, anɪn wɔ́ sa a han wɔ́ nianman'n.
16 Sɛ ɛ kan nán ɔ'a ndɛ man wɔ́ sʋ a, fɛlɛ sʋanlan kʋn anaan menian nnyuan ɛmɔ hɔ́ sésie
ɛjɔlɛ'n maan bɛ lí nun adanzɪɛ. Ɔ sanlɪn kɛ menian nnyuan anaan menian nsan anʋan
ɛjɔlɛ'n yê bɛ bu yí ananhɔlɛ ɔ.
17 Nan sɛ bɛ kan nán ɔ'a ndie man an, bɔ asɔnɪn mma'n-mɔ amannɪɛ. Sɛ bɛ́ kʋsʋ bɛ kan
nán ɔ'a ndie man an, bu yí kɛ ɔ tɪ sʋanlan m'ɔ nzɪ man Nyanmɪan mɔ yí ti tɪ ɛtɛ kɛ Zufʋ m'ɔ
dide ajule man Lɔmʋn amma'n-mɔ'n.
18 “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, sʋanlan biala mɔ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa ɔ kɔ li yí ɛtɛ
nɪn ananhɔlɛ, m'ɔ kɔ yaci kɔ gua, mɔ ɛmɔ kɔ sɔ yí nun'n, anɪn b'a sɔ yí nun anwunno ɛlɔ.
Yê sʋanlan biala kʋsʋ mɔ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa ɔ'a nni man yí ɛtɛ nɪn ananhɔlɛ, mɔ ɔ'a nyaci ɔ'a
ngua man, mɔ ɛmɔ a nzɔ man yí nun'n, anɪn b'a nzɔ man yí nun anwunno ɛlɔ.
19 “Ɛsɛ mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, asɪɛ nɪn asʋ ɛwa, sɛ menian nnyuan anʋan
sɛ bɛ́ nwʋn bɛ bisa like biala wɔ bɛ́ mmʋtʋɛ nɪn anun an, mín Sɪ m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ'n 'fa
man bɛ́.

20 Ɔ sanlın kɛ lıka biala mɔ menian nnyuan anaan nsan kɔ yia wɔ mín dunman nun'n,
n wɔ bɛ́ afian ɛbɛlɛ."

Akʋa'n mɔ ɔ'a nva man yí manngʋn nın anwʋn sa

ɔ'a nje man yí nın anwʋn anyınndala'n

21 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, Pıelı kɔ hyʋın kɔ mantan yí ɔ kɔ bisa yí kɛ: "Yɛ́ Mın, sɛ mín
nianman bie di mín nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ a, anın n yáci yí nwʋn sa n jé yí fâ nyɛ? N yáci yí nwʋn
sa n jé yí dede fâ nsʋ ɔ?"
22 Zozi nwan: "Cɛcɛ, m'an nze man wɔ́ kɛ ɛ fá yí nwʋn sa ɛ hyé yí fâ nsʋ, nan fa yí nwʋn
sa ce yí fâ abulasʋ nʋn nsʋ.
23 "Ɛhı ati, ɛ 'nwun like mɔ Anwunno Belemgbin Mân'n soman yí'n. Belemgbin kʋn
nwan ɔ 'dide yí esika'n kʋalaa mɔ yí ngʋa'n-mɔ tua yí'n.
24 Kɛ ɔ bɔlı yí bʋ mɔ ɔ 'tıtı mgbʋndan'n, bɛ nʋn yí ngʋa'n-mɔ anun kʋn kɔ a, ɔ tua yí kotoku
akpıı kɔ yɔ nyɛ.
25 Akʋa sɔ'n le man like fíí m'ɔ fa tua kalɛ nın ɔ. Yí mın'n kɔ man atın kɛ bɛ tɔ́nın yí nʋn
yí yı, nʋn yí mma'n-mɔ nʋn bɛ́ nwʋn ninnge'n kʋalaatin bɛ fá bɛ túa kalɛ'n.
26 "Mɔ yí mın'n hanlın sɔ'n, akʋa'n kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun ɔ kɔ bʋtʋ yí nwʋn ɔ kɔ hele yí kɛ:
'Mín mın, si abʋtalɛ, nán wɔ́ esika'n, m 'ba tua yí kʋalaa mın man wɔ́.'
27 Akʋa'n hanlın ɛhı a, yí mın'n kɔ nwun yí nwʋn anwunnvoe, ɔ kɔ fa kalɛ'n ɔ kɔ hye yí
ɔ kɔ yaci yí maan ɔ kɔ hɔ.
28 "Akʋa'n fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ fite. Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ nʋn yí manngʋn kʋn m'ɔ nʋn yí di junman lıka
kʋn'n kɔ yia. Yí manngʋn sɔ'n tua yí esika kaan bie. Ɔ kɔ sɔ yí konvin ɔ kɔ mian. Yí nwan:
'Tua mín esika'n man mín!'
29 "Yí manngʋn'n kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun ɔ kɔ bʋtʋ yí nwʋn ɔ kɔ hele yí kɛ: 'Anianman, si
abʋtalɛ, nán wɔ́ esika'n, mın 'ba tua mın man wɔ́.'
30 "Ɔ hanlın ɛhı a, akʋa'n ngɔ tie man, ɔ kɔ man bɛ kɔ hyı yí manngʋn'n bɛ kɔ tʋ yí fiadı
dede ɔ kɔ ju cıan mɔ ɔ kɔ tua yí kalɛ'n.
31 Mɔ ngʋa ɛhınlın-mɔ nwunlin yí nyɔlıɛ sɔ'n, bɛ́ nwʋn kɔ bubu bɛ́, bɛ kɔ hɔ kɔ han kɔ
hele bɛ́ mın'n.
32 "Nan mɔ mınlıan'n tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ fɛlɛ akʋa sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ:
'Akʋa ati anun ɛtɛ! M'an fa wɔ́ kalɛ'n kʋalaa m'an hye wɔ́. Ɔ sanlın kɛ a bʋtʋ wɔ́ nwʋn a
hele mín.
33 Kɛ n nwunlin wɔ́ nwʋn anwunnvoe'n, wɔ́ kʋsʋ ɔ di kɛ ɛ nwun wɔ́ manngʋn nın anwʋn
anwunnvoe.'
34 Belemgbin'n kɔ fɛ ɛya kpa, ɔ kɔ tʋ akʋa'n kʋsʋ fiadı dede ɔ kɔ ju cıan m'ɔ kɔ tua yí
kalɛ'n."
35 Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: "Sɛ sʋanlan di ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ nán ɛmɔ a nyı man bɛ́
kunnun b'a nyaci man yí nwʋn sa b'a nje man yí a, mín Sı'n kʋsʋ m'ɔ wɔ anwunno'n
nyaci man ɛmɔ anwʋn sa ɔ nje man ɛmɔ."

19

Eyila nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Maakı 10.1-12)

1 Mɔ Zozi yuelı yí ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ kan'n, ɔ fi Galile mân nın anun ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ Zude mân nın
anun, asue Zuludın nın anzin ɛlɔ ebue kʋn.
2 Meninsʋnman sili yí sʋ. Bɛ 'ba a, bɛ nʋn nwuluwafʋɛ. Zozi manlın bɛ́ nwuluwafʋɛ'n-
mɔ anwʋn salı.
3 Anın *Falisifʋɛ mmie-mɔ wɔ meninsʋnman nın anun. Bɛ kɔ kpunnge Zozi anwʋn
ɛbɛlɛ. Kɛmɔ bɛ kulo kɛ bɛ sua yí ngaa nın ati, bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Kpain, asʋ yɛ́ mala'n man
atın kɛ belenzua kʋn kʋala kɛ ɔ sın atın ngacile biala asʋ ɔ yila yí yı ɔ?"

4 Bɛ bisalı sɔ a, Zozi nwan: “Asʊ ɛmɔ kınngalı man yí Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun lé kɛ abʊbɔ nın
anun, Bɔfʊɛ'n bɔlı belenzua nʊn balasua.
5 M'ɔ bɔlı bɛ́ yuelı'n, yí nwan: *Ɛhıka ati, belenzua'n fi yí sı nʊn yí nin abʊ anwʊn 'ba jasʊ. Ɔ*
'fa yí nwʊn bɔ yí yı, nán bɛ́ munnyuan'n bɛ yɔ sʊanlan munmuan kʊn.
6 Yí sɔ ɛhı, anın bɛ tı man menian nnyuan kʊ́n, nan b'a yɔ sʊanlan munmuan kʊn. Like
mɔ Nyanmıan kɔ han kɔ bɔ nun'n, kulo sʊanlan n'ɔ tı nun.”
7 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, Falisifʊɛ'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: “Anın ɔ yɔ sɛ mɔ Moyizı manlın atın
kɛ belenzua hɛ́lɛ eyila kalata ɔ mán yí yı nán ɔ yíla yí'n?”
8 Zozi nwan: “Moyizı manlın atın kɛ ɛmɔ yíla bɛ́ yı-mɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ ati anun tı ɛtɛ.
Nan abʊbɔ nın anun'n, anın ɔ tı man sɔ.
9 Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ sʊanlan mɔ yí yı a mmɔ man bian m'ɔ kɔ yila yí ɔ kɔ ja balasua
fʊfɔlɛ'n, sʊanlan sɔ'n, anın ɔ'a tʊn ajaa.”
10 Mɔ Zozi menian'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwan: “Sɛ eyila nın anwʊn ɛjɔlɛ'n tı sʊa a, anın
ɔ tı kpa kɛ bɛ nja man bɛ́ nwʊn.”
11 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi nwan: “Nán menian'n-mɔ kʊalaa yɛ̂ bɛ tı ɛjɔlɛ sɔ nın abʊ ɔ. Nan
bɛ́ mɔ Nyanmıan a man bɛ́ yí nwʊn tunmin'n yɛ̂ bɛ kʊala bɛ tı yí bʊ ɔ.
12 Ninnge dɔʊn wɔ ɛbɛlɛ, ɔ jıjı melenzua'n mmie-mɔ, ɔ man bɛ ngʊala man bala ja. Mmie-
mɔ wɔ ɛbɛlɛ, bɛ 'wʊ bɛ́ a, anın bɛ́ nwʊn tı man kpa. Mmie-mɔ kʊsʊ wɔ ɛbɛlɛ, bɛ sa bɛ́. Mmie-
mɔ kʊsʊ wɔ ɛbɛlɛ, Anwunno Belemgbin Mân'n dunman nun, bɛ nja man bala. Sʊanlan m'ɔ
sı fasie'n, ɔ fá síe!”

(Maakı 10.13-16, Luku 18.15-17)

13 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, menian mmie-mɔ falı mmatʊnman nganngan bɛ bɛlɛlı yí
kɛ ɔ fá yí sa ɔ fúa bɛ́ nwʊn nán ɔ yéyila bɛ́ sʊ. Nan mɔ yí menian'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ
jʊjɔlı bɛ́.
14 Ɛhı a, Zozi nwan: “Nán bɛ totua mmatʊnman'n-mɔ atın, bɛ yáci bɛ́ maan bɛ bála mín
nwʊn. Ɔ sanlın kɛ Anwunno Belemgbin Mân'n, bɛ́ mɔ bɛ tı kɛ mmatʊnman ɛhı-mɔ'n y'ɔ tı
bɛ́ dıɛ ɔ.”
15 Zozi falı yí sa'n-mɔ fualı bɛ́ nwʊn yuelı, yí nzin y'ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ hɔlı ɔ.

Kpafɛlɛ esikafʊɛ nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Maakı 10.17-31, Luku 18.18-30)

16 Ɛhı, sʊanlan kʊn walı tʊlı Zozi, yí nwan: “Ngehelefʊɛ, nzu like dıɛ kpa yɛ̂ n yɔ́ nán m'an
nyan ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ nın ɔ?”
17 M'ɔ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ bisa yí kɛ: “Nzukɛ ati yɛ̂ ɛ lɛ bisa mín like m'ɔ tı kpa nın anwʊn
ɛjɔlɛ ɔ? Nyanmıan angʊnmın cein y'ɔ tı kpa ɔ. Sɛ ɛ kulo kɛ ɛ nyan ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ
nın an, anın di mala'n-mɔ asʊ.”
18 Kpafɛlɛ'n kɔ bisa Zozi kɛ: “Anın mala benin-mɔ?”
Ɛhı a, Zozi kɔ bua yí kɛ: *“N'ɛ kun sʊanlan, n'ɛ tʊn ajaa, n'ɛ wua, n'ɛ di ato ɛ tʊ wɔ́ manngʊn*
bie abʊ,
19 *man wɔ́ nyın sɔ́ wɔ́ sı nʊn wɔ́ nin, afı kulo wɔ́ manngʊn kɛ wɔ́ muonun wɔ́ nwʊn.*”
20 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, kpafɛlɛ'n nwan: “M'an li mala ɛhı-mɔ kʊalaa asʊ. Nan nzukɛ like
dıɛ biekun y'ɔ sɛ kɛ n yɔ́ ɔ?”
21 Zozi nwan: “Sɛ ɛ kulo kɛ ɛ yue kpa yɔ bɔkɔɔ a, anın kɔ tɔnın wɔ́ ninnge'n kʊalaa mɔ
ɛ le yí'n. Esika'n mɔ ɛ kɔ nyan yí'n, fa man ehianfʊɛ'n-mɔ, nán ɛ 'ba nyan anwʊndıɛ dɔʊn
anwunno ɛlɔ. Sɛ ɛ yɔ yí sɔ yue a, bala nán si mín sʊ.”
22 Kpafɛlɛ sɔ'n kʊsʊ a nyan yí nwʊn kpa. Nan m'ɔ tılı ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlın helelı yí'n, yí
lʊa bɔlı yí nwʊn ɔ kɔ hɔ.
23 Ɛhı, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ
sʊanlan m'ɔ kɔ nyan yí nwʊn'n, Anwunno Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ ɛwʊlʊɛ yɔ sı kpa
man yí.

24 Ɛsɛ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ biekun kɛ: ɔ yɔ sɪ man naan kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí sʊamo'n kɛ
ɔ wʊ́lʊ dɔlɔwa bɔɛ nun. Nan ɔ yɔ sɪ kpa man esikafʊɛ kʊn kɛ ɔ wʊ́lʊ Nyanmɪan Belemgbin
Mân nɪn anun."
25 Mɔ yí menian'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ sinlin bɛ́ nwʊn kpa. Bɛ́ nwan: "Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn
nwan sʊanlan dɪɛ yê ɔ kʊala Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun kɔ ɔ?"
26 Zozi nɪanlɪn bɛ́ dede a, yí nwan: "Ɔ yɔ sɪ man menian'n-mɔ, nan ɔ nyɔ sɪ mman man
Nyanmɪan."
27 Ɛhɪ, Pɪɛlɪ kɔ jasʊ, yí nwan: "Yɛ́ mɔ y'a yaci yɛ́ ninnge'n kʊalaatin mɔ yɛ si wó sʊ'n, anɪn
yɛ́ kʊsʊ yɛ́ dɪɛ tɪ sɛ?"
28 Zozi nwan: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ mɛlɛ mɔ *Mân Baa'n 'ba tanlan yí
anunminnyanmʊn belemgbin bia nɪn asʊ mân fʊfɔlɛ nɪn anun'n, ɛmɔ menian bulu nʊn
nnyuan'n mɔ ɛmɔ si mín sʊ'n, ɛmɔ 'ba tanlan belemgbin bia sʊ bɛ bua Izalayɛ nvilie bulu
nʊn nnyuan'n ndɛɛ.
29 Ɛsɛ sʊanlan biala mɔ mín ti, ɔ kɔ yaci yí awulo, yí nianman mmelenzua anaan
mmalasua, yí sɪ anaan yí nin, yí mma, anaan yí ebo, ɔ 'nyan yí nwʊn sʊ fâ ɛya, ɛsɛ ɔ 'nyan
nyanmɪansʊ ngʊan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n.
30 Nan kʊsʊ, bɛ́ mɔ kɪkaala bɛ li mʊa'n, bɛ́ dɔʊn bɛ 'ba ha sian. Yê bɛ́ dɔʊn kʊsʊ mɔ bɛ halɪ
sian'n, bɛ 'ba li mʊa.

20

Kpafʊ'n-mɔ ahatua nɪn anwʊn anyɪnndala'n

1 "Ɛ 'nwun like mɔ Anwunno Belemgbin Mân'n soman yí'n: Ɛlɛhʊn kʊn mɪnlɪan kʊn kɔ
jasʊ ngɛlɛmɔ tutun kpa, ɔ 'kɔ a kpʊnndɛ menian maan bɛ di junman yí divɪn ebo nɪn asʊ.
2 Bɛ́ m'ɔ nwunlin bɛ́'n, ɔ nʊn bɛ́ kɔ li cɪan kʊn junman nɪn anwʊn gua. Y'ɔ nʊn bɛ́ hɔlɪ yí
divɪn ebo nɪn asʊ ɔ.
3 "Ngɛlɛmɔ dɔɛ ngʊanlan ɔ kɔ fite gua nɪn asʊ ɛlɔ biekun. Ɔ 'nɪan an, menian mmiekun-
mɔ gugua gua nɪn asʊ, bɛ le man junman bɛ nni man.
4 Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: 'Ɛmɔ kʊsʊ hó lí junman mín ebo nɪn asʊ nán yí nwʊn ahatua m'ɔ
sɛ fata'n, mín 'fa mɪn man ɛmɔ.'
5 "Ɔ hanlɪn an, menian'n-mɔ kɔ tie bɛ kɔ hɔ junman nɪn elie yí ebo nɪn asʊ. Sɛnzɛjinlan
nʊn nɔsʊba dɔɛ nsan, bian'n kɔ fite biekun, ɔ kɔ nwun menian mmiekun-mɔ nán ɔ'a fa bɛ́.
6 Mɔ bɛ 'kɔ a bɔ nɔsʊba dɔɛ nnun'n, ɔ kɔ nwun mmiekun-mɔ gua nɪn asʊ, nán ɔ'a bisa bɛ́
kɛ: 'Nzukɛ ati yê ɛmɔ gua ɛwa mgban sʊa mɔ ɛmɔ nni man junman fíí'n?'
7 "Bɛ́ nwan: 'Sʊanlan manlɪn man yɛ́ junman ti ɔ.'
"Bian'n nwan: 'O, anɪn ɛmɔ hó lí junman mín divɪn ebo nɪn asʊ.'
8 "Nɔsʊba mɔ bɛ kpɔnzʊlɪ'n, ɔ kɔ fɛlɛ kpain'n m'ɔ nɪan yí junman nɪn asʊ'n, yí nwan:
'Fɛfɛlɛ kpafʊ'n-mɔ kʊalaatin nán tua bɛ́ esika'n man bɛ́. Ɛ 'tua, di mʊa bɔ yí bʊ bɛ́ mɔ n valɪ
bɛ́ nɔsʊba nun'n dede nán ɔ'a tʊ bɛ́ mɔ n valɪ bɛ́ ngɛlɛmɔ nun'n.'
9 "Bɛ kɔ fɛfɛlɛ bɛ́ mɔ bɛ falɪ bɛ́ dɔɛ nnun'n, bɛ kɔ tua bɛ́ cɪan kʊn junman esika'n bɛ kɔ
man bɛ́.
10 Mɔ bɛ́ mɔ bɛ lili mʊa bɛ falɪ bɛ́'n 'de bɛ́ esika dɪɛ'n, bɛ jʊnlɪn kɛ ɔ 'ba hɔ yí nyunnun tala
dɔɛ nnun mma'n-mɔ dɪɛ'n. Ɔ'a nyɔ man sɔ, nan cɪan kʊn junman esika nɪn ala yê bɛ tualɪ
manlɪn bɛ́ ɔ.
11 Bɛ 'de bɛ́ esika nɪn an, anɪn bɛ lɛ jʊjɔ bian'n bɛ́ konvin abʊ.
12 Bɛ́ nwan: 'Kpafʊ ɛhɪ-mɔ mɔ b'a li junman dɔhyʊlɪ kʊnmgba'n, esika'n mɔ a tua bɛ́'n
nʊn yɛ́ dɪɛ'n sɛ, yɛ́ mɔ yɛ jin eyua heleman ɛhɪ anun y'a li junman dede alɪɛ nɪn a fa a san'n!'
13 "Mɔ bɛ jʊjɔlɪ sɔ'n nán bian nɪn a tua a se bɛ́ nunhan kʊn kɛ: 'Mín manngʊn, m'an
nnaka man wó o. Nán cɪan kʊn junman gua'n mɔ yɛ́ nʊan sɛlɪ yí nwʊn'n yê m'an tua m'an
man wó nɪn ɔ?
14 Fa wó esika'n nán kɔ. Cɪan kʊn junman esika'n mɔ mɪɪn fa mɪn man wó'n, yí
kʊnmgba'n yê mɪn 'fa mɪn man bɛ́ mɔ n valɪ bɛ́ dɔɛ nnun nɪn ɔ.

15 Mín esika ɔ, kɛ mɪn kulo kɛ mɪn yɔ yí'n yê mɪn yɔ ɔ. Anaan kɛmɔ m'an yɔ sian mma'n-
mɔ kpa'n, ɔ yɔ wó ɛya ɔ?' "
16 Ɛhɪ, Zozi kɔ han kɔ tʊ sʊ kɛ: "Bɛ́ mɔ bɛ li sian'n, bɛ 'di mʊa yê bɛ́ mɔ bɛ li mʊa'n, bɛ 'di
sian."

Zozi 'ba bɔ yí ewue'n nʊn yí etinnge nɪn asʊ biekun
(Maakɪ 10.32-34, Luku 18.31-34)

17 Ɛhɪ anzin, mɔ Zozi 'kɔ Zoluzalɛmʊn'n, atunnun, ɔ kɔ fɛlɛ yí menian bulu nʊn nnyuan
nɪn ahanmɪan, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ:
18 "Ɛmɔ tíe, yɛ lɛ kɔ Zoluzalɛmʊn. Sɛ yɛ ju ɛlɔ a, bɛ 'ba yɪ *Mân Baa'n bɛ man Nyanmɪan
*tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ, ɔ nʊn *mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ maan bɛ kun yí.
19 Bɛ 'fa yí bɛ man bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n maan bɛ gʊlʊ yí nwʊn, bɛ fin yí mgbele bɛ bʊbɔ
yí kʊlʊwa nɪn asʊ. Ɔ wu a, yí cɪan nsan nɪn asʊ, ɔ 'tinnge."

Zʊakɪ nʊn Zʊan anin'n 'ba sɛlɛ Zozi like
(Maakɪ 10.35-45)

20 Ɛhɪ, Zebede amma'n-mɔ anin nʊn bɛ́ walɪ Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ kʊtʊ yí nyunnun ɔ
kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ yó like kʊn mán yí.
21 Zozi kɔ bisa yí kɛ: "Nzukɛ yê ɛ kulo kɛ n yó m mán wó ɔ?"
Balasua'n nwan: "Mín mma nnyuan ɛhɪ-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛwa'n, cɪan mɔ ɛ kɔ kaci
belemgbin'n, man kʊn tánlan wó sa fama sʊ, man kʊn'n kʊsʊ tánlan wó sa bê sʊ."
22 Mɔ balasua'n hanlɪn ɛhɪ'n, Zozi nwan: "Like'n mɔ ɛmɔ lɛ kpʊnndɛ'n, ɛmɔ nzɪ man.
Asʊ kangɔ'n mɔ mɪn 'ba nʊn nun'n, ɛmɔ kɔ hʊala nun nʊn ɔ?"
Bɛ́ nwan: "Yuo, yɛ kɔ hʊala nun nʊn."
23 Zozi nwan: "Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ ɛmɔ 'ba nʊn mín kangɔ nɪn anun, nan kʊsʊ m'ɔ tɪ mín
fama sʊ, anaan mín bê sʊ ɛtanlan'n, nán mín yê mɪn fa menian'n-mɔ mɪn sie ɛbɛlɛ ɔ. Nan
bɛ́ mɔ mín Sɪ a sesie a man bɛ́'n yê ɔ 'fa bɛ́ sie ɛbɛlɛ ɔ."
24 Mɔ yí menian bulu ɛhɪnlɪn-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ fɛlɪ anianman nnyuan nɪn anwʊn ɛya.
25 Ɛhɪ, Zozi kɔ fɛlɛ bɛ́ kʊalaatin ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ sɪ kɛ mân nɪn anun
mmelemgbin'n-mɔ, ɔ nʊn bɛ́ mgbain'n-mɔ, bɛ kele bɛ́ menian'n-mɔ yalɛ bɛ sisi bɛ́.
26 Nan ɛmɔ afian ɛwa dɪɛ, ɔ tɪ man sɔ. Ɛmɔ afian, m'ɔ kulo kɛ ɔ kaci kpain'n, ɔ káci ɛmɔ
akʊa.
27 Ɛmɔ nunhan m'ɔ kulo kɛ ɔ di ɛmɔ anyunnun'n, ɔ yó ɛmɔ kanga.
28 Ɛhɪ ati, *Mân Baa'n, ɔ'a mma man kɛ ɔ 'ba maan bɛ sʊ yí, nan yí muonun ɔ walɪ
menian'n-mɔ ɛsʊ́ɛ nán ɔ'a fa yí ngʊan'n ɔ'a le menian dɔʊn ati."

Zozi 'ba man anyɪnsinlinwafʊɛ nnyuan nwun asɪ
(Maakɪ 10.46-52, Luku 18.35-43)

29 Mɔ bɛ fi Zeliko kulo nɪn anun bɛ 'fite'n, menian dɔʊn kpa sili bɛ́ sʊ.
30 Anɪn anyɪnsinlinwafʊɛ nnyuan gua atɪn nɪn anʊan ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ tɪlɪ kɛ Zozi lɛ sɪn'n, bɛ
kɔ tɪan nun, bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mɪn, belemgbin *Davidi Awa, nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe!"
31 Menian'n-mɔ kɔ totua bɛ́ kɛ bɛ múan bɛ́ nʊan. Bɛ 'totua bɛ́ a, anɪn bɛlɛ mɔ bɛ lɛ tɪan
nun kpa, bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mɪn, belemgbin Davidi Awa, nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe!"
32 Zozi kɔ jinlan ɔ kɔ fɛlɛ bɛ́, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nzu yê ɛmɔ kulo kɛ n yó m mán ɛmɔ ɔ?"
33 Bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mɪn, yɔ maan yɛ nwún asɪ."
34 Bɛ́ nwʊn kɔ yɔ Zozi koun. Ɔ kɔ fa yí sa'n kɔ fua bɛ́ nyɪn'n. Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ nwun asɪ yê
bɛ sili yí sʊ ɔ.

21

Zozi 'ba wʊlʊ Zoluzalɛmʊn kulo nɪn anun
(Maakɪ 11.1-11, Luku 19.28-40, Zʊan 12.12-19)

1 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ kɔ a dede bɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Bɛtɪfaze nɪn asʋ.
Kulo sɔ'n mantan Zoluzalɛmʋn. Bɛ kɔ bɔ nun *Olivʋ bʋka nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ, Zozi kɔ sʋan yí
menian'n-mɔ anun nnyuan,
2 yí nwan: "Ɛmɔ hó kulo'n m'ɔ wɔ ɛmɔ anyunnun ɛlɔ nɪn asʋ. Mɔ ɛmɔ 'fite kulo nɪn asʋ
ɛbɛlɛ ala'n, ɛmɔ 'ba nwun kɛ afunlunmun bɪlɪɛ kʋn nʋn yí wa mɪnnda ɛbɛlɛ. Ɛmɔ nyánnjɪ
bɛ́ bɛ bɛ́lɛ mín.
3 Sɛ sʋanlan bie bisa ɛmɔ ɛjɔlɛ a, ɛmɔ hán kɛ: 'Yɛ́ Mɪn a hian yí nwʋn.' Ɛmɔ kan sɔ a, bɛ
'ba yaci ɛmɔ maan bɛ fa bɛ́ bɛ ba."
4 Ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ'n hanlɪn'n kpɪnlɪn sʋ:
5 *Nyanmɪan nwan: Kan kele Sivn amma'n-mɔ,*
ɛmɔ nían, ɛmɔ belemgbin'n tɪ afunlunmun sʋ.
Yí ahʋnlɪn la asɪ ɔ lɛ ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ
ɔ tɪ afunlunmun baa kʋn asʋ.
6 Mɔ Zozi manlɪn bɛ́ ngalɪɛ sɔ'n yuelɪ'n, yê yí menian nnyuan'n hɔlɪ ɔ. Like'n mɔ Zozi
helelɪ bɛ́ kɛ bɛ yɔ́'n, bɛ yɔlɪ.
7 Bɛ kɔ fa afunlunmun'n nʋn yí wa'n bɛ kɔ a. Bɛ kɔ yɪyɪ bɛ́ taladɪɛ'n-mɔ bɛ kɔ gua bɛ́ sʋ,
yê Zozi fʋlɪ tanlanlɪn afunlunmun baa nɪn asʋ ɔ.
8 Menian dɔʋn kpa kɔ yɪyɪ bɛ́ taladɪɛ'n bɛ kɔ sɪsɛ yí atɪn nɪn anun. Mmie-mɔ kʋsʋ kɔ
kpɪkpɛ aye malɛ bɛ kɔ sɪsɛ yí atɪn nɪn anun.
9 Bɛ́ mɔ bɛ li bɛ́ nyunnun'n ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ li Zozi anzin'n kɔ bɔ kɔ sulo. Bɛ́ nwan:
"Hozanna!
Nyila hán belemgbin *Davidi Awa'n!
Nyila hán sʋanlan ɛhɪ m'ɔ lɛ ba wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun'n!
Hozanna!
Nyila hán Nannan Nyanmɪan m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n!"
10 Mɔ Zozi 'wʋlʋ Zoluzalɛmʋn kulo nɪn anun'n, kulo bɔndɪn'n kɔ kpusu. Menian'n-mɔ
kɔ bisa kɛ: "Nwan sʋanlan dɪɛ ɔ?"
11 Meninsʋnman'n nwan: "Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ Zozi m'ɔ fi Galile kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Nazalɛtɪ nɪn asʋ nɪn ɔ."

Zozi 'ba fʋan bɛ́ mɔ bɛ lɛ di gua

Nyanmɪan awulo nɪn anun'n
(Maakɪ 11.15-19, Luku 19.45-48, Zʋan 2.13-22)
12 Zozi kɔ wʋlʋ Nyanmɪan awulo nɪn anun, ɔ kɔ fʋan bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ lɛ di gua nun'n. Ɔ
kɔ han bɛ́ mɔ bɛ kaci esika'n tɔbɪlɪ'n-mɔ kɔ gua. Bɛ mɔ bɛ lɛ tɔnɪn mɔlɔnʋnman'n, ɔ kɔ han
bɛ́ bia'n-mɔ kɔ gua.
13 M'ɔ hanlɪn bɛ́ ninnge'n-mɔ gualɪ yuelɪ'n, yí nwan: "Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n lɛ kele
kɛ: *Bɛ 'ba fɛlɛ mín sua'n mmʋtʋɛ sua.* Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ a fa a kaci *awue sua*!"
14 Anyɪnsinlinwafʋɛ, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ'n mmie-mɔ kɔ a Nyanmɪan awulo nɪn
anun, Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Zozi kɔ man bɛ́ nwʋn kɔ sa.
15 Nan mɔ Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ, ɔ nʋn *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nwunlin as-
inbɛnwʋn ninnge'n mɔ Zozi yɔlɪ'n, ɔ nʋn mmatʋnman'n-mɔ mɔ anɪn bɛ lɛ tɪan Nyanmɪan
awulo nɪn anun bɛ́ kan kɛ: "Anunminnyanmʋn hán belemgbin *Davidi Awa'n!", Zozi
anwʋn kɔ yɔ bɛ́ ɛya.
16 Ɛhɪ, bɛ kɔ bisa Zozi kɛ: "Asʋ ɛ tɪ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan'n?"
Zozi nwan: "Yuo o. Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nwan: *A fa ayɛ ɛyɪɛ nɪn a wula mmatʋnman'n-mɔ nʋn
adɔman'n-mɔ anʋan.* Ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ, asʋ ɛmɔ kɪnngalɪ man yí lé ɔ?"
17 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ fi kulo nɪn anun ɔ kɔ fite ɔ kɔ hɔ kɔ la Betanin
kulo nɪn asʋ.

Zozi 'ba bɔ figi baka kʋn sasan
(Maakɪ 11.12-14,20-24)

18 Alíɛ hınlın mɔ Zozi 'sa ba Zoluzalɛmʋn'n, ɛhɔɛ kɔ hun yí.
19 Ɔ kɔ nwun *figi baka kʋn atın nın anʋan, ɔ kɔ hɔ yí bʋ. Ɔ juli ɛbɛlɛ a, nyâ ngʋnmın, ɔ ngɔ nyan baa sʋ. Ɛhı, ɔ kɔ se figi baka'n kɛ: "Ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, ɛ nzu man baa fíí kʋ́n lé." Ɛbɛlɛ ala, figi baka'n kɔ yue yʋı bɔkɔɔ.
20 Mɔ yí menian'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, ɔ sinlin bɛ́ nwʋn. Bɛ kɔ bisa Zozi kɛ: "Nan ɔ yɔ sɛ mɔ figi baka nın a yue yʋı kıkaala'n?"
21 Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ sɛ ɛmɔ le dedi mɔ ɛmɔ dedi'n jin yí ja nun'n, mɔ m'an yɔ figi baka ɛhı'n, ɛmɔ 'ba hʋala yí yɔ, ɛsɛ bɔbɔ sɛ ɛmɔ se bʋka ɛhı kɛ: 'Tu wɔ́ bʋ ɛwa, tutu kɔ tɔ jenvie nın anun' an, ɔ 'kɔ.
22 Sɛ ɛmɔ le dedi a, like biala mɔ ɛmɔ kɔ bisa yí mmʋtʋɛ nın anun'n, ɛmɔ asa 'kan yí."

Zozi tunmin'n m'ɔ le yí'n
(Maakı 11.27-33, Luku 20.1-8)

23 Zozi kɔ wʋlʋ Nyanmıan awulo nın anun, ɔ kɔ hehele menian'n-mɔ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n. Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ kpʋlı Zozi, bɛ́ nwan: "Tunmin benin yê ɛ le yí ɛ yɔ ninnge sʋa-mɔ ɔ? Nwan sʋanlan dıɛ y'ɔ manlın wɔ́ yí nwʋn atın ɔ?"
24 Zozi nwan: "Mın 'bisa ɛmɔ kosuan kʋn. Sɛ ɛmɔ tu yí nʋan an, mín kʋsʋ mın 'kele ɛmɔ sʋanlan'n m'ɔ man mín tunmin maan mın yɔ ninnge sʋa-mɔ'n.
25 Nyanmıan y'ɔ sʋanlın Zʋan kɛ ɔ sɔ́nın menian'n-mɔ ɔ, anaan kulo menian'n-mɔ yê bɛ sʋanlın yí ɔ?"
Mɔ Zozi bisalı bɛ́ kosuan sɔ'n, akpʋlʋwa tɔlı bɛ́ afian ɛlɔ. Bɛ́ nwan: "Sɛ yɛ kan kɛ Nyanmıan yê ɔ sʋanlın yí a, ɔ 'ba bisa yɛ́ kɛ: 'Nan nzukɛ ati yê ɛmɔ a nne man yí b'a nni man'n?'
26 Nan sɛ yɛ kan kɛ: 'Menian'n-mɔ yê bɛ sʋanlan yí' a, meninsʋnman'n 'fɛ yɛ́ nwʋn ɛya. Afı bɛ́ kʋalaa bɛ de bɛ di kɛ Zʋan tı Nyanmıan kpɔmanfʋɛ."
27 Ɛhı a, bɛ kɔ bua Zozi kɛ: "Yɛ nzı man."
Zozi kʋsʋ nwan: "Sɛ ɛmɔ nzı man an, mín kʋsʋ mın ngan man sʋanlan'n m'ɔ man mín tunmin maan mın yɔ ninnge sɔ'n-mɔ'n mın ngele man ɛmɔ."

Mmatʋnman nnyuan nın anwʋn anyınndala'n

28 Ɛsɛ Zozi nwan: "Ɛmɔ tíe. Anın bian kʋn le yí mma nnyuan. Cıan kʋn, ɔ kɔ han kɔ hele nunhan kpain'n kɛ: 'Mín wa, ɛnɛ, kɔ divın ebo nın asʋ ɛlɔ kɔ li junman.'
29 "Batʋnman'n tua se yí sı kɛ: 'Mın ngɔ man.' Ɔ tı ɛbɛlɛ dede yí nzin hyɛlı, ɔ kɔ jasʋ ɔ kɔ hɔ ebo nın asʋ.
30 "Sıɛ'n kɔ han ɛjɔlɛ kʋnmgba sɔ'n ɔ kɔ hele yí wa kutua'n. Ɔ hanlın an, yí wa'n nwan: 'Baba, m'an tı, mın 'kɔ.' Baa'n ngɔ hɔ man ebo nın asʋ.
31 "Anın mmatʋnman nnyuan'n, benin y'ɔ yɔlı yí sı ehulo like ɔ?"
Bɛ́ nwan: "Nunhan kpain nın ɔ."
Ɛhı, Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n, ɔ nʋn tutu'n-mɔ, bɛ 'di mʋa ɛmɔ anyunnun Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ.
32 Ɔ sanlın kɛ Zʋan walı, ɔ helelı ɛmɔ atın kpa'n, nan ɛmɔ a nva man sʋ. Nan bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n, ɔ nʋn tutu'n-mɔ, bɛ́ dıɛ, bɛ lelı yí bɛ lili. Ɛmɔ a nwun kɛ menian sɔ'n-mɔ kʋalaa a le yí a li. Nan ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ a nnun man bɛ́ nwʋn b'a ngaci man bɛ́ abalabɔ'n, b'a nne man yí b'a nni man."

Divın ebo nın anwʋn anyınndala'n
(Maakı 12.1-12, Luku 20.9-19)

33 "Ɛmɔ tíe anyınndala kʋn biekun. Anın bian kʋn le yí divın ebo. Ɔ kɔ le yí nwʋn. Ɔ kɔ fun kunman kʋn m'ɔ hyuhyuin yí nzan'n gua nun ɔ. Ɔ kɔ si sua hyilili kʋn sʋ. Sua sɔ'n tı kannganlaun. Bɛ fʋ sʋ bɛ sisa ebo'n. M'ɔ yuelı'n, ɔ kɔ fa ebo'n kɔ wula kpafʋ-mɔ asa nun. Yê ɔ hɔlı yí atın ɔ.

34 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede mɔ divɪn nɪn ɛtɪɛ'n tɛmʊn juli'n, bian'n kɔ sʊan yí ngʊa'n-mɔ kɛ bɛ hó kpafʊ'n-mɔ anwʊn ɛlɔ, bɛ hó lé yí dɪɛ'n bɛ bɛ́lɛ yí.
35 "Kpafʊ'n-mɔ kɔ hyɪ bian'n ngʊa'n-mɔ bɛ kɔ bʊ kʊn, bɛ kɔ hun kʊn, bɛ kɔ tʊtʊ nunhan kʊn kʊsʊ ɛbʊɛ bɛ kɔ hun yí.
36 Ɛsɛ bian'n kɔ sʊan yí ngʊa'n mmiekun-mɔ dɔʊn bɛ talalɪ alimʊa dɪɛ'n-mɔ. Ɛsɛ kpafʊ-mɔ kɔ yɔ bɛ́ kɛ bɛ yɔlɪ ɛhɪnlɪn-mɔ'n.
37 Sian dɪɛ, bian'n kɔ sʊan yí muonun yí wa'n bɛ́ nwʊn ɛlɔ. Yí nwan: 'Kɛmɔ ɔ tɪ mín kunnun baa'n, mɪn de mɪn di kɛ bɛ 'ba man yí anyɪnnzɔ.'
38 "Nan mɛlɛ mɔ bɛ nwunlin bian nɪn awa'n, bɛ́ nwan: 'Bɛ nían, bian ɛhɪ m'ɔ lɛ ba'n, cɪan bie dede yí dein yê ɔ 'di ajâ'n ɔ fa ebo nɪn ɔ. Yí ti, bɛ mán yɛ hún yí yɛ fá ebo'n.'
39 Ɛhɪ a, bɛ kɔ hyɪ bian nɪn awa'n bɛ nʊn yí kɔ hɔ ebo nɪn anʊan ɛlɔ bɛ kɔ hun yí.
40 "Nan sɛ bian'n m'ɔ le ebo'n ba a, kpafʊ sɔ'n-mɔ, nzu yê ɛmɔ de di kɛ ɔ 'yɔ bɛ́ ɔ?"
41 Bɛ́ nwan: "Ɔ nnwun man bɛ́ nwʊn anwunnvoe, ɔ 'kun kpafʊ ati anun ɛtɛ sɔ'n-mɔ ɔ fa yí ebo'n wula menian nvʊfɔlɛ asa nun. Tɛmʊn'n ju nán bɛ 'tɪ ebo nɪn an, anɪn bɛ yɪ yí dɪɛ bɛ bɛlɛ yí."
42 Zozi nwan: "Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhɪ, asʊ ɛmɔ kɪnngalɪ man yí lé ɔ?
Ɛbʊɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua nɪn a ju a tʊ'n,
yí yê ɔ'a kaci ayialɪɛ nɪn asʊ ɛbʊɛ cɪnnjɪn kpa nɪn ɔ.
Like mɔ yɛ́ Mɪn a yɔ nɪn anɪn.
Ɔ tɪ ɛnyɪnmɪan like wɔ yɛ́ nyɪnsʊ!"
43 Zozi kɔ han kɔ tʊ sʊ kɛ: "Ɛhɪ ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ Nyanmɪan Belemgbin Mân'n, bɛ 'tʊa ɛmɔ bɛ de bɛ man menian mɔ b'a nun bɛ́ nwʊn mɔ bɛ bɔ bala m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn'n. [
44 Sʊanlan biala m'ɔ kɔ tɔ ɛbʊɛ sɔ nɪn asʊ'n, yí nun 'tɪtɪ. Sʊanlan kʊsʊ mɔ ɛbʊɛ sɔ'n kɔ tɔ yí sʊ'n, ɔ 'nunkun yí."]
45 Mɔ Zozi buli anyɪnndala sɔ'n, Nyanmɪan *tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn *Falisifʊɛ'n-mɔ nwunlin kɛ bɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ yê Zozi lɛ kan ɔ.
46 Ɛhɪ ati, bɛ kpʊnndɛlɪ atɪn mɔ bɛ 'sɪn sʊ bɛ cɪ yí. Nan kʊsʊ, meninsʊnman'n dunman nun, bɛ sulo, bɛ kɔ yaci bɛ kɔ hɔ. Ɔ sanlɪn kɛ menian'n-mɔ bu Zozi kɛ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ.

22

Atɔnvɔlɛ alɪɛ nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Luku 14.15-24)

1 Zozi buli anyɪnndala mmiekun-mɔ dɔʊn ɔ helelɪ bɛ́. Yí nwan:
2 "Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ kɛ belemgbin kʊn m'ɔ lɛ man yí wa belenzua kʊn fa yí yɪ atɔnvɔlɛ ɔ.
3 Ɔ kɔ sʊan yí ngʊa'n-mɔ kɛ bɛ hó fɛ́lɛ bɛ́ m'ɔ tʊlɪ yí sa fɛlɛlɪ bɛ́'n kɛ b'a sesie alɪɛ nɪn a yue. Bɛ hɔlɪ fɛlɛlɪ bɛ́ a, menian sɔ'n-mɔ fíí ngɔ a man.
4 "Ɔ kɔ sʊan yí ngʊa'n mmiekun-mɔ, yí nʊan la bɛ́ nʊan nun, yí nwan: 'Ɛmɔ sé bɛ́ kɛ: M'an hun mín nnalɛ'n-mɔ nʊn naan'n-mɔ mɔ b'a lɔ kpa'n. M'an sesie alɪɛ nɪn a yue. Yí ti, ɛmɔ bála atɔnvɔlɛ nɪn abʊ.'
5 "Bɛ hɔlɪ fɛlɛlɪ bɛ́ a, menian sɔ'n-mɔ ngɔ kpinlin belemgbin anwʊn. Ɛhɪ jasʊ a, ɔ lɛ kɔ yí ebolo, ɛhɪ jasʊ a, ɔ lɛ kɔ a tɔnɪn yí ninnge.
6 Mmie-mɔ kʊsʊ kɔ sɔ ngʊa'n-mɔ bɛ kɔ hele bɛ́ yalɛ dede bɛ kɔ hun bɛ́.
7 Mɔ belemgbin'n tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ fɛ ɛya. Ɔ kɔ sʊan yí nzalafʊ'n-mɔ kɛ bɛ hó hún kodiawu sɔ'n-mɔ ɛsɛ bɛ yála bɛ́ kulo'n.
8 "Mɔ ɛhɪ tɪlɪ yí nwʊn'n, ɔ kɔ han kɔ hele yí ngʊa'n-mɔ kɛ: 'Atɔnvɔlɛ alɪɛ nɪn a bɪn. Nan bɛ́ mɔ n vɛlɛlɪ bɛ́'n, bɛ́ fíí b'a mma man.
9 Yí ti, ɛmɔ hó gua nɪn asʊ ɛlɔ, sʊanlan biala mɔ ɛmɔ kɔ nwun yí'n, ɛmɔ fɛ́lɛ yí.'

10 Ngʋa'n-mɔ kɔ hɔ gua nɪn asʋ. Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nʋn bɛ́ yialɪ'n, ati anun ɛtɛ o, ati anun
kpa o, bɛ kɔ fɛlɛ bɛ́ dede atɔnvɔlɛ sua'n kɔ yi tɛkɛɛ.
11 "Belemgbin'n kɔ wʋlʋ sua nɪn anun, ɔ kɔ nɛnɪan bɛ́ mɔ bɛ gugua tɔbɪlɪ nɪn anwʋn bɛ
lɛ didi'n. Ɔ 'nɪan an, anɪn sʋanlan kʋn tɪ ɛbɛlɛ. Sʋanlan sɔ'n wula man atɔnvɔlɛ taladɪɛ'n
bie.
12 Belemgbin'n kɔ bisa yí kɛ: 'Mín manngʋn, ɛ yɔlɪ sɛ mɔ ɛ wʋlʋlɪ ɛwa, kʋsʋ afɪ ɛ wula
man atɔnvɔlɛ taladɪɛ'n bie'n?' Bian'n ngɔ hʋala man ɛjɔlɛ fíí kan.
13 "Ɛhɪ, belemgbin'n kɔ han kɔ hele yí ngʋa'n-mɔ kɛ: 'Ɛmɔ cícɪ yí ja'n nʋn yí sa'n-mɔ bɛ tʋ́
yí awosin nɪn anun ɛlɔ gua nɪn asʋ. Ɛlɔ yɛ̂ ɔ 'sun ɛsɛ ɔ 'kʋan yí je nɪn ɔ.' "
14 Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: "B'a fɛlɛ menian dɔʋn, nan kʋsʋ kaan bie yɛ̂ bɛ 'fa bɛ́ ɔ."

Sezaa ajule'n
(Maakɪ 12.13-17, Luku 20.20-26)

15 Ɛhɪ, *Falisifʋɛ'n-mɔ hɔlɪ yialɪ bɛ kpʋnndɛlɪ kosuan mɔ sɛ bɛ bisa Zozi a, ɔ kʋala kɛ ɔ fʋn
ɔ tɔ bɛ́ ngaa nɪn anun'n.
16 Bɛ kɔ sʋan bɛ́ menian'n mmie-mɔ, ɔ nʋn belemgbin *Elɔdɪ menian dɪɛ'n mmie-mɔ
Zozi anwʋn ɛlɔ, kɛ bɛ hɔ́ bisa yí kɛ: "Kpain, yɛ sɪ kɛ wɔ́ dɪɛ ɛ kan ananhɔlɛ. Like mɔ
Nyanmɪan kulo kɛ sʋanlan yɔ'n, ɛ kele yí ananhɔlɛ. Ajʋnlɪn mɔ menian'n-mɔ kɔ fa'n, ɛ
nzulo man yí nzin. Afɪ ɛ nnɪan man sʋanlan nyunnun ɛ mmua man yí ndɛɛ.
17 Yí ti, wɔ́ dɪɛ m'ɔ wɔ wɔ́ ti anun'n, kan maan yɛ tí. Asʋ yɛ́ mala'n kele kɛ yɛ túa ajule
anaan nán yɛ tua yɛ man belemgbin Sezaa ɔ?"
18 Nan mɔ Zozi nwunlin bɛ́ ajʋnlɪn ɛtɛ'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Apoo mma, nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ
lɛ sɔ mín nɪan ɔ?
19 Esika'n mɔ ɛmɔ fa tua Sezaa ajule'n, ɛmɔ fá bie bɛ mán n nían." Bɛ kɔ fa kʋn bɛ kɔ bɛlɛ
yí.
20 Bɛ nʋn yí walɪ a, yí nwan: "Nwan nvoninnin ɔ nʋn nwan dunman dɪɛ yɛ̂ ɔ wɔ sʋ ɔ?"
21 Bɛ́ nwan: "Belemgbin Sezaa ɔ."
Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Like m'ɔ tí Sezaa dɪɛ'n, ɛmɔ fá mán Sezaa yɛ̂ m'ɔ tɪ Nyanmɪan kʋsʋ
dɪɛ'n, ɛmɔ fá mán Nyanmɪan."
22 Zozi mmua sɔ'n mɔ bɛ tɪlɪ'n sinlin bɛ́ nwʋn. Bɛ yacili yí ɛbɛlɛ yɛ̂ bɛ hɔlɪ ɔ.

Ewuetinnge nɪn anwʋn kosuan'n
(Maakɪ 12.18-27, Luku 20.27-40)

23 Cɪan kʋnmgba sɔ'n, *Sadusifʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ́ nwan ewuetinnge nnʋn man ɛbɛlɛ'n, bɛ́
mmie-mɔ kɔ a Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ bisa yí kosuan kɛ:
24 "Kpain, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ Moyizɪ a han'n: 'Sɛ belenzua kʋn ja bala nán ɔ nʋn yí b'a nwʋ
man baa fíí dede nán belenzua'n wu a, yí nianman'n di kɛ ɔ ja bala'n, nán ɔ nʋn yí wʋ baa
bɛ man yí nianman'n mɔ ɔ'a wu'n.'
25 Ɛhɪ, anɪn anianman nsʋ wɔ yɛ́ afian ɛwa. Nunhan kpain'n jalɪ balasua kʋn, ɔ nʋn yí a
nwʋ man baa fíí dede ɔ kɔ wu. Yí nzin baa'n kɔ ja balasua sɔ'n.
26 Yí kʋsʋ ɔ nʋn yí b'a nwʋ man baa fíí dede ɔ kɔ wu, yí nzin baa dɪɛ'n kɔ fa bala'n. Ɔ nʋn
yí b'a nwʋ man baa fíí dede yí kʋsʋ ɔ kɔ wu. Bɛ le yí sɔ dede bɛ́ menian nsʋ'n kʋalaa bɛ kɔ
ja balasua kʋnmgba'n dede ɔ kɔ yia. Bɛ́ fíí bɛ nʋn yí a nwʋ man baa dede bɛ́ kʋalaa bɛ́ kɔ
yue wu.
27 Yí nzin, balasua'n kʋsʋ kɔ wu.
28 Ewuetinnge cɪan'n, bɛ́ menian nsʋ'n, nunhan benin yɛ̂ balasua'n tɪ yí dɪɛ ɔ? Afɪ bɛ́
kʋalaa b'a ja yí bie."
29 Bɛ́ kosuan sɔ nɪn anwʋn, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ a fʋn, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ nzɪ man Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ'n nʋn Nyanmɪan tunmin'n.
30 Afɪ ewuetinnge cɪan'n, mmelenzua'n-mɔ ngɔ ja man mmalasua kʋ́n, mmalasua'n-mɔ
kʋsʋ ngɔ ja man mmelenzua kʋ́n. Nan bɛ́ kʋalaa bɛ 'kaci kɛ nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ.

31 Ewuetinnge nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan Kpili hanlɪn helelɪ ɛmɔ'n, ɛmɔ kɪnngalɪ
man yí lé ɔ? Ɔ hanlɪn kɛ:
32 *Abalahamʊn nʊn Izakɪ nʊn Zʊakɔbʊ, bɛ́ Nyanmɪan'n y'ɔ le mín.* Ngʊan mma'n-mɔ, bɛ́
Nyanmɪan'n y'ɔ le yí, nan ɔ tɪ man ewue mma Nyanmɪan."
33 Mɔ meninsʊnman'n tɪlɪ Zozi ngehele sɔ'n, ɔ sinlin bɛ́ nwʊn.

Mala'n m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʊalaa'n
(Maakɪ 12.28-34, Luku 10.25-28)

34 Mɔ *Falisifʊɛ'n-mɔ tɪlɪ kɛ Zozi a hʊala *Sadusifʊɛ'n-mɔ'n, bɛ kɔ yia ɛbɛlɛ.
35 Bɛ́ nunhan kʊn tɪ *mala nɪn asʊ kpain. Ɔ kulo kɛ ɔ sɔ Zozi nɪan. Ɔ kɔ bisa yí kɛ:
36 "Kpain, mala'n nunhan benin y'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʊalaa ɔ?"
37 Zozi kɔ bua yí kɛ: *"Fa wɔ́ ahʊnlɪn'n kʊalaa, ɔ nʊn wɔ́ ɛkala'n kʊalaa, ɔ nʊn wɔ́ ajʊnlɪn'n
kʊalaa kulo wɔ́ Mɪn Nyanmɪan.*
38 Mala m'ɔ li mʊa m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʊalaa nɪn anɪn.
39 M'ɔ tian yí nnyuan, m'ɔ nʊn alimʊa dɪɛ'n tɪ kʊn'n, y'ɔ le ɛhɪ: *Ɔ di kɛ ɛ kulo wɔ́ manngʊn
kɛ wɔ́ muonun wɔ́ nwʊn.*
40 Mala nnyuan ɛhɪ asʊ yɛ̂ Moyizɪ nʊn Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ ngehele'n kʊalaa
jin ɔ."

Kilisi'n nʊn belemgbin Davidi
(Maakɪ 12.35-37, Luku 20.41-44)

41 Anɪn *Falisifʊɛ'n-mɔ ati a yia. Zozi kɔ bisa bɛ́ kosuan kɛ:
42 "Ɛmɔ jʊnlɪn kɛ nwan y'ɔ le *Kilisi'n? Ɔ tɪ nwan awa?"
Bɛ kɔ bua yí kɛ: "Ɔ tɪ belemgbin *Davidi awa."
43 Zozi nwan: "Nan anɪn ɔ yɔ sɛ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n manlɪn Davidi fɛlɛlɪ
yí 'mín Mɪn'n'? Afɪ Davidi nwan:
44 *Yɛ́ Mɪn a han a hele mín Mɪn kɛ:*
Tanlan mín fama sʊ,
nán mɪn 'ba fa wɔ́ mgbɔfʊɛ'n-mɔ mɪn gua wɔ́ ja abʊ.
45 Sɛ Davidi fɛlɛ yí 'mín Mɪn' an, anɪn ɔ yɔ sɛ mɔ ɛsɛ Kilisi'n tɪ Davidi awa'n?"
46 Sʊanlan fíí a ngʊala man ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʊn bua. Ɔ fi ɛbɛlɛ, sʊanlan fíí a ngʊala man Zozi
kosuan fíí kʊ́n bisa.

23

Zozi 'ba han mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ

nʊn Falisifʊɛ'n-mɔ abalabɔ ɛtɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ
(Maakɪ 12.38-39, Luku 11.43,46; 20.45-46)

1 Ɛhɪ, Zozi kɔ han kɔ hele meninsʊnman'n nʊn yí menian'n-mɔ kɛ:
2 "*Mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn *Falisifʊɛ'n-mɔ yɛ̂ bɛ tu *Moyizɪ mala nɪn abʊ bɛ kele
menian'n-mɔ ɔ.
3 Ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ bɛ́. Like biala mɔ bɛ kɔ hele kɛ ɛmɔ yɔ́'n, ɛmɔ yɔ́. Nan kʊsʊ nán bɛ
nɪan bɛ́ nyɔlɪɛ dɪɛ nɪn asʊ bɛ yɔ bie. Ɔ sanlɪn kɛ mala'n mɔ bɛ́ muonun bɛ kele'n, bɛ nni
man sʊ.
4 Bɛ cɪcɪ ninnge nʊnnɔɛ bɛ sʊa menian'n-mɔ, nan kʊsʊ bɛ́ muonun bɛ nva man bɛ́ sa bɛtɪa
kʊn bɛ mmʊka man bɛ́.
5 Bɛ yɔ bɛ́ ninnge dɪɛ'n-mɔ kʊalaa maan menian'n-mɔ nwun bɛ́ nzɔlɛ. Bɛ yɪyɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nɪn anun ɛjɔlɛ'n dɔʊn bɛ bɔ yí kɛ sɛbɛ ndɛtɛlɛ ndɛtɛlɛ bɛ bʊbɔ bɛ́ nwʊnman nɪn asʊ anaan
bɛ́ sa. Bɛ yɔ bɛ́ taladɪɛ'n-mɔ anʊan mgbɛsɛ-mgbɛsɛ'n-mɔ ndɪnndɪɪn kpa.
6 Sɛ menian'n-mɔ yia nán bɛ 'di like a, bɛ́ dɪɛ, menian mgbili mgbili'n-mɔ lɪka'n yɛ̂ bɛ
kpʊnndɛ bɛ tanlan ɔ. Nyanmɪan sua nɪn anun bia'n-mɔ m'ɔ jijin bɛ́ nyunnun'n, sʊ yɛ̂ bɛ
kulo kɛ bɛ tanlan ɔ.

7 Bɛ kulo kɛ sɛ menian'n-mɔ yia bagua nun nán sɛ bɛ 'bisa bɛ́ ahɪn an, bɛ kʊ́tʊ, ɛsɛ bɛ fɛ́lɛ
bɛ́ 'mɪnlɪan'.
8 "Ɛmɔ dɪɛ, nán bɛ man sʊanlan fíí fɛlɛ ɛmɔ 'Mɪnlɪan'. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ kʊalaa tɪ anianman,
ɛsɛ ɛmɔ kʊalaa Amɪn'n tɪ baa kʊnmgba.
9 Asɪɛ nɪn asʊ ɛwa, nán bɛ fɛlɛ sʊanlan fíí 'Sɪɛ'. Ɔ sanlɪn kɛ Sɪɛ kʊnmgba cein'n mɔ ɛmɔ le
yí'n, y'ɔ le nunhan'n m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ'n.
10 Nán bɛ man sʊanlan fíí fɛlɛ ɛmɔ 'Kpain'. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ Kpain'n tɪ baa kʊnmgba cein,
y'ɔ le Kilisi.
11 Sʊanlan m'ɔ tɪ kpili wɔ ɛmɔ afian'n, ɔ di kɛ ɔ yɔ ɛmɔ akʊa.
12 Sʊanlan m'ɔ kɔ man yí nwʊn sʊ'n, bɛ 'kan yí asɪ, nan m'ɔ kɔ han yí nwʊn asɪ'n, bɛ 'man
yí sʊ.

Zozi 'ba bɔ mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ

nʊn Falisifʊɛ'n-mɔ sasan
(Maakɪ 12.40, Luku 11.39-42,44,47-52; 20.47)

13 "Ɛmɔ *mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn ɛmɔ *Falisifʊɛ'n-mɔ, apoo mma, munnzue hán
ɛmɔ! Ɛmɔ ngulo man kɛ ɛmɔ kɔ Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun, nan kʊsʊ menian mɔ
bɛ kulo kɛ bɛ kɔ nun'n, ɛmɔ totua bɛ́ atɪn.
[
14 "Ɛmɔ mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ, apoo mma, munnzue hán
ɛmɔ! Ɛmɔ tʊa kunlannvʊɛ mmalasua'n-mɔ bɛ de bɛ́ ninnge'n kʊalaatin nán ɛmɔ a kpɛ bɛ́
nyɪn b'a yɔ asɔnɪn ndɪnndɪɪn maan menian'n-mɔ nwun kɛ ɛmɔ tɪ kpa. Ɛmɔ nyɔlɪɛ sɔ nɪn
anwʊn kalɛ mɔ Nyanmɪan 'ba tua ɛmɔ'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ.]
15 "Ɛmɔ mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ, apoo mma, munnzue hán
ɛmɔ. Ɛmɔ nanndɪ asɪɛ'n lɪka kʊalaatin nʊn jenvie nɪn anyɪnsʊ bɛ kpʊnndɛ sʊanlan maan ɔ
kaci yí nwʊn kɛ Zufʊ'n-mɔ. Ɛmɔ nyan yí yue a, ɛmɔ man ɔ kaci sîn'n m'ɔ nnun man lé nɪn
anun sʊanlan fâ nnyuan tala ɛmɔ.
16 "Anyɪnsinlinwafʊɛ mɔ bɛ kekele menian atɪn, munnzue hán ɛmɔ! Ɛmɔ nwan: 'Sɛ
sʊanlan kʊn kan asɔnɪn sua nɪn ati a, anɪn ɔ'a nyɔ man like fíí. Nan sɛ ɔ kan esika kɔkɔlɛ'n
m'ɔ wɔ nun nɪn ati a, bɛlɛ mɔ anɪn ɔ'a han ndâ ɔ.'
17 Ngʊasɪafʊɛ anyɪnsinlinwafʊɛ! Esika kɔkɔlɛ'n nʊn Nyanmɪan sua'n m'ɔ man esika
kɔkɔlɛ'n yɔ nwannzan-nwannzan'n, benin y'ɔ tɪ cɪnnjɪn kpa ɔ?
18 Ɛsɛ ɛmɔ nwan: 'Sɛ sʊanlan kʊn kan *tɛɛyɪɛ mʊcɪa nɪn ati a, anɪn ɔ'a nyɔ man like fíí.
Nan sɛ ɔ kan afɔlɪɛ'n m'ɔ wɔ tɛɛyɪɛ mʊcɪa nɪn asʊ nɪn an, bɛlɛ mɔ anɪn ɔ'a han ndâ ɔ.'
19 Anyɪnsinlinwafʊɛ! Tɛɛyɪɛ mʊcɪa'n nʊn sʊ ninnge'n mɔ tɛɛyɪɛ mʊcɪa'n man ɔ yɔ
nwannzan-nwannzan'n, benin y'ɔ tɪ cɪnnjɪn kpa ɔ?
20 Sʊanlan m'ɔ kɔ han tɛɛyɪɛ mʊcɪa'n, anɪn ɔ'a han yí nʊn sʊ ninnge'n kʊalaatin.
21 Sʊanlan m'ɔ kɔ han Nyanmɪan sua'n, anɪn ɔ'a han yí nʊn sʊanlan'n m'ɔ wɔ nun nɪn
ati.
22 Sʊanlan m'ɔ kɔ han Nyanmɪan belemgbin bia'n m'ɔ wɔ nyanmɪansʊ'n, anɪn ɔ'a han
Nyanmɪan m'ɔ tɪ sʊ nɪn ati ɔ'a bʊka sʊ.
23 "Ɛmɔ mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ, apoo mma, munnzue hán
ɛmɔ! Mmaka mma kɛ mantɪ, anɛtɪ nʊn kunmɪn'n, ɛmɔ bu nun bulu, bɛ tu kʊn bɛ man
Nyanmɪan. Nan kʊsʊ mân sɛsɛ ebue'n, anwunnvoe enwuan'n nʊn ananhɔlɛ elie'n m'ɔ tɪ
mala nɪn anwʊn like cɪnnjɪn'n, ɛmɔ bubu bɛ́ nyɪn bɛ gua sʊ. Like m'ɔ sɛ kɛ ɛmɔ yɔ́ nɪn anɪn.
Ɛsɛ ɔ nni man kɛ ɛmɔ bubu bɛ́ nyɪn bɛ gua yí bʊ nga nɪn asʊ.
24 Anyɪnsinlinwafʊɛ mɔ bɛ kekele menian atɪn! Ɛmɔ sɪan nzue nɪn asʊ bɛ yɪ nun kakʊba
kaan'n mɔ la nun'n, nan kʊsʊ ɛmɔ mɪn naan kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí sʊamo'n! Ɛmɔ mian bɛ́
nyɪn bɛ di bɛ́ mala nganngan'n-mɔ kʊalaatin asʊ, nan kʊsʊ ɛmɔ nni Nyanmɪan dɪɛ'n-mɔ
asʊ.

25 “Ɛmɔ mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ, apoo mma, munnzue hán
ɛmɔ! Ɛmɔ nwunnzin kangɔ'n nʊn talie nɪn anzin'n, nan kʊsʊ yí kunnun tɪ awue nʊn ati
anun ɛtɛ ninnge ngʊnmɪn.
26 Falisifʊɛ anyɪnsinlinwafʊɛ, di mʊa nwunnzin kangɔ'n nʊn talie nɪn akunnun nán a
nwunnzin yí nzin'n kʊsʊ.
27 “Ɛmɔ mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ, apoo mma, munnzue hán
ɛmɔ! Ɛmɔ soman tomo mɔ b'a han yí ayile fufue kanlanman ɔ. Nan kʊsʊ yí kʊ nɪn anun tɪ
mmowe ngʊnmɪn nʊn ninnge kpɔlɔlɪwa ngacile kʊalaatin.
28 Kɛ ɛmɔ kʊsʊ tɪ yí nɪn anɪn. Menian'n-mɔ nwun ɛmɔ a, bɛ bu ɛmɔ meninkpa. Nan kʊsʊ
apoo mma y'ɔ le ɛmɔ, ajʊnlɪn ɛtɛ ɛtɛ ngʊnmɪn wɔ ɛmɔ ati anun.
29 “Ɛmɔ *mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ, nʊn ɛmɔ *Falisifʊɛ'n-mɔ, apoo mma, munnzue hán
ɛmɔ! Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ kɔ wu'n, ɛmɔ tʊ bé tomo kanlanman kpa.
30 Ɛmɔ nwan: ‘Sɛ ɔ tɪ kɛ yé nan-mɔ bɛlɛ sʊ anɪn yɛ wɔ ɛbɛlɛ a, ahan yé nʊn bé, yé bʊ a nyɔ
man kún y'a ngun man Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ.’
31 Ɛmɔ muonun di ɛmɔ anwʊn adanzɪɛ kɛ bé mɔ bɛ hunlin Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-
mɔ, bé bʊsʊ menian y'ɔ le ɛmɔ.
32 Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn like mɔ ɛmɔ anan-mɔ bɔlɪ yí bʊ'n, ɛmɔ gúa yí bʊ!
33 “Ati ɛtɛ mma kɛ owo! Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ jʊnlɪn kɛ ɛmɔ ati ngɔ ha man sîn'n m'ɔ le man
ayuelɪɛ nɪn anun ɔ?
34 Ɛhɪka ati, ɛmɔ tíe. Mɪn 'ba sʊan Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ, bɛngɛlɛfʊɛ'n-mɔ, nʊn
mala nɪn asʊ mgbain-mɔ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. Ɛmɔ 'ba hun mmie-mɔ, bɛ bʊbɔ mmie-mɔ kʊlʊwa
sʊ, bɛ fin mmie-mɔ mgbele Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun, bɛ kele bé ahʊlʊwa kulo'n-
mɔ asʊ.
35 Ɔ bɔ yí bʊ sɛsɛfʊɛ Abɛlɪ ehuan'n mɔ bɛ hunlin yí nɪn asʊ dede ɔ kɔ ju Balasi awa Zakali
mɔ bɛ lili yí awue Nyanmɪan sua'n nʊn tɛɛyɪɛ mʊcɪa nɪn afian'n, bé mɔ b'a nyɔ man ɛtɛ fíí
mɔ bɛ hunlin bé'n, bé awue elie nɪn anwʊn jɔwɔlɛ'n kʊalaa kpolo ɛmɔ ati.
36 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ menian sɔ'n-mɔ kʊalaatin mɔ bɛ lili bé awue bɛ
hunlin bé'n, bé ewue nɪn anwʊn jɔwɔlɛ'n 'kpolo ajulisʊ menian ɛhɪ-mɔ ati.”

Zozi 'ba yɪ awɔ́lɛ gua Zoluzalɛmʊn amma'n-mɔ anwʊn
(Luku 13.34-35)

37 Ɛhɪ, Zozi nwan: “Zoluzalɛmʊn, Zoluzalɛmʊn, wɔ́ mɔ ɛ kun Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-
mɔ ɛ tʊtʊ ɛbʊɛ ɛ kun bé mɔ Nyanmɪan kɔ sʊan bé wɔ́ nwʊn'n, n gulolɪ yí sʊnman kɛ mɪn
kokuan wɔ́ mma'n-mɔ anʊan mín nwʊn kɛ akɔ ɛta kokuan yí mma'n-mɔ anʊan yí ndɛba'n-
mɔ abʊ'n, nan kʊsʊ ɛmɔ a ndie man!
38 Ɛmɔ nían, ɛmɔ awulo'n lɛ ba ha to kpa bɔkɔɔ.
39 Afɪ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ ngɔ nwun man mín nwʊn kún lé dede ɔ 'ju cɪan mɔ
ɛmɔ 'se kɛ: ‘Nyila hán sʊanlan'n m'ɔ lɛ ba wɔ yé Mɪn dunman nun'n.’ ”

24

Nyanmɪan awulo nɪn ebubue nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Maakɪ 13.1-2, Luku 21.5-6)

1 Zozi fi Nyanmɪan awulo nɪn anun ɔ kɔ fite. M'ɔ 'kɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ kpunnge yí
kɛ ɔ tʊ́ yí nyɪn ɔ nían Nyanmɪan awulo nɪn anun sua'n-mɔ.
2 Ɛhɪ, Zozi nwan: “Ɛhɪ kʊalaa mɔ ɛmɔ nwun yí ɛwa'n, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ
kɛ bɛ 'ba bubu yí bɛ gua. Ɛbʊɛ baa kʊn ngɔ tanlan man yí manngʊn asʊ.”

Munnzue nʊn ahʊlʊwa'n
(Maakɪ 13.3-13, Luku 21.7-19)

3 Zozi kɔ hɔ kɔ tanlan asɪ *Olivʊ bʊka nɪn asʊ. Yí menian'n-mɔ kɔ a yí nwʊn ɛbɛlɛ, nán b'a
bisa yí kɛ: “Anɪn cɪan benin yê nyɔbʊɛ sɔ'n-mɔ 'kan gua asɪ ɔ? Wɔ́ ɛwalɛ cɪan nɪn anwʊn
nzɔlɛ'n y'ɔ le benin? Mân'n kʊsʊ ayuelɪɛ cɪan'n y'ɔ le benin? Kan kele yé.”

4 Zozi nwan: “Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa nán sʋanlan fíí a nnaka man ɛmɔ.
5 Ɔ sanlın kɛ menian dɔʋn kpa, bɛ 'ba nanndı mín dunman nın asʋ nán bɛ́ nun kʋn biala
'ba se kɛ: ‘*Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n, y'ɔ le mín.’ Bɛ 'laka menian dɔʋn.
6 Ɛmɔ 'ba tı kɛ menian'n-mɔ lɛ kan ɛlɔɛ ɛjɔlɛ ɛmɔ anwʋn ɛbɛlɛ ala, ɛsɛ bɛ 'ba han bɛ kele
ɛmɔ kɛ mmie-mɔ lɛ kʋn mʋa ɛlɔ. Nán bɛ man bɛ́ kunnun tıtı bɛ́, ɔ sanlın kɛ ɔ sɛ kɛ ɔ yɔ́ sɔ,
kʋsʋ anın nán mân nın ayuelıɛ nın anın.
7 Mân kʋn 'ba jasʋ ɔ nʋn mân kʋn bɛ kʋn ɛlɔɛ. Belemgbin mân kʋn 'ba jasʋ ɔ nʋn
belemgbin mân kʋn bɛ kʋn ɛlɔɛ. Ɛhɔɛ 'ba kpın eyuadı'n lıka mmie-mɔ, ɛsɛ asıɛ'n 'ba kpusu
wɔ lıka ngacile dɔʋn.
8 Ɛhıka kʋalaa, ɔ tı kɛ balasua m'ɔ kɔ fʋ awɔlɛ sʋ yalɛ'n m'ɔ di mʋa ɔ nwun yí'n.
9 “Ɛhı, menian'n-mɔ 'ba yı ɛmɔ man maan bɛ kele ɛmɔ ahʋlʋwa ɛsɛ bɛ 'kun ɛmɔ. Mín
dunman nun, menian'n-mɔ kʋalaa 'ba kpɔ ɛmɔ.
10 Nan mɛlɛ sɔ'n, menian dɔʋn kpa 'ba yaci bɛ́ dedi'n mɔ bɛ le yí'n bɛ tʋ. Bɛ 'laka bɛ́ nwʋn
ɛsɛ bɛ 'kpɔ bɛ́ nwʋn.
11 Ato mgbɔmanfʋɛ dɔʋn 'ba fite fite bɛ laka menian dɔʋn.
12 Ɛtɛ ɛyɔlɛ'n 'ba fa mân'n lıka kʋalaatin dede ɔ man menian dɔʋn kpa mɔ bɛ le ehulo'n,
bɛ 'yaci bɛ́ ehulo'n bɛ tʋ.
13 Nan sʋanlan m'ɔ kɔ tila yí ahʋnlın dede ɔ kɔ ju yí ayuelıɛ'n, sʋanlan sɔ'n 'nyan yí ti.
14 Anwunno Belemgbin Mân nın anwʋn Ɛjɔlɛkpa ɛhı, bɛ 'bɔ yí asıɛ'n lıka kʋalaatin
bɛ man mân nın anun menian'n-mɔ kʋalaa di yí nwʋn adanzıɛ, kʋalaaka nán mân nın
ayuelıɛ cıan nın a ju.

Like ɛtɛ kpili'n m'ɔ bɔ alʋa'n
(Maakı 13.14-23, Luku 21.20-24)

15 “Ɛmɔ 'ba nwun like ɛtɛ kpili'n m'ɔ bɔ alʋa mɔ Nyanmıan kpɔmanfʋɛ Danıɛ hanlın yí
nwʋn ɛjɔlɛ'n kɛ bɛ 'ba sie yí lıka nwannzan-nwannzan nın anun. (Sʋanlan m'ɔ lɛ kınnga
Danıɛ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kínnga nán ɔ tı yí bʋ kpa.)
16 Yí ti, bɛ́ mɔ bɛ wɔ Zude mân nın anun'n, bɛ nwánndi bɛ hó mmʋka'n-mɔ asʋ.
17 Sʋanlan m'ɔ kɔ fʋ yí sua nın ati sʋ'n, n'ɔ ju kɔ yí sua nın anun, ɔ fa like.
18 Sʋanlan m'ɔ kɔ hɔ ebolo'n, n'ɔ sa ba fa taladıɛ.
19 Mɛlɛ sɔ nın anun, mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ lɛ nwʋnnzɛ'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ lɛ nʋan mma'n,
bɛ́ yakɔ!
20 Ɛmɔ sélɛ Nyanmıan kpa nán ɛmɔ ɛnwanndie cıan nın a nyia man fɔsıɛ nun, anaan
ɛnwʋnmıan ele cıan.
21 Ɔ sanlın kɛ yalɛ'n mɔ ɔ 'ba a tɛmʋn sɔ nın anun'n, yí esulo mɔ ɔ 'ba yɔ'n, kɛ bɛ bɔlı mân'n
dede m'ɔ ju ɛnɛ'n, yí nwʋn sʋ yalɛ walı man lé, yê yí nwʋn sʋ yalɛ ngɔ a man kʋ́n lé.
22 Sɛ Nyanmıan muonun a mgbɛ man tɛmʋn sɔ nın asʋ a, sʋanlan fíí nnyan man yí ti.
Nan yí menian'n-mɔ mɔ ɔ'a kpa bɛ́ ɔ'a yɔ yí dıɛ'n-mɔ dunman nun, ɔ'a kpɛ cıan sɔ'n-mɔ asʋ.
23 Mɛlɛ sɔ nın anun, sɛ sʋanlan bie se ɛmɔ kɛ: ‘Ɛmɔ nían, Kilisi'n wɔ ɛwa!’ anaan ‘Ɔ wɔ
ɛlɔ!’ a, nán bɛ de bɛ di.
24 Ɔ sanlın kɛ ato Kilisi-mɔ ɔ nʋn ato mgbɔmanfʋɛ-mɔ 'ba fite fite, bɛ 'ba yɔ asinbɛnwʋn
ninnge mgbili mgbili ɔ nʋn nzɔlɛ bɛ laka menian. Sɛ bɔbɔ bɛ kʋala menian'n-mɔ mɔ
Nyanmıan a kpa bɛ́ a yɔ yí dıɛ'n-mɔ laka a, bɛ 'laka bɛ́.
25 Ɛjɔlɛ nın ahı! M'an kannzʋ ɛmɔ!
26 Sɛ bɛ kan bɛ kele ɛmɔ kɛ: ‘Ɛmɔ nían, ɔ wɔ ɛwâ nın anun ɛlɔ’ a, nán bɛ kɔ ɛlɔ. Sɛ kʋsʋ bɛ
kan bɛ kele ɛmɔ kɛ: ‘Bɛ nían, ɔ fıa ɛwa’ a, nán bɛ de bɛ di.
27 Kɛ nyanmıan'n kpɛ mıaın sɛnzɛ afitelıɛ ɔ kɔ tɔ sɛnzɛ atɔlıɛ'n, Mân Baa'n kʋsʋ ɛwalɛ'n
'ba yɔ sɔ.
28 Lıka mɔ fuin'n la'n, ɛbɛlɛ yê ɛkpɔtɛ'n-mɔ yia ɔ.

Mân Baa nın ɛwalɛ'n
(Maakı 13.24-27, Luku 21.25-28)

29 “Yalɛ mɛlɛ'n sɪn ala, sɛnzɛ'n 'ba lu tuun. Sala'n ngɔ ta man kʊ́n. Nzalama'n-mɔ fi
anwunno bɛ 'ba tutu bɛ gua asɪ. Nyanmɪansʊ ɛlɔ ninnge mgbili'n-mɔ kʊalaa 'ba kpusu.
30 Ɛbɛlɛ nɪn anun, Mân Baa nɪn ɛwalɛ nzɔlɛ'n 'ba fite nyanmɪan nɪn anyunnun. Asɪɛ nɪn
asʊ nvilie'n-mɔ kʊalaa 'ba sun bɛ yɪ awɔ́lɛ, bɛ 'ba nwun Mân Baa'n kɛ ɔ wɔ bɔlé nɪn anun ɔ
fi anwunno ɔ lɛ ba wɔ tunmin kpili kpa ɔ nʊn anunminnyanmʊn nun.
31 Mɔ kɔnɔtɪ kpili'n kɔ te'n, Mân Baa'n 'ba sʊan yí mmɔfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ anwunno ɛlɔ
nɪn asɪɛ'n lɪka kʊalaatin. Ɔ 'man bɛ kokuan menian'n-mɔ mɔ ɔ'a kpa bé ɔ'a yɔ yí dɪɛ'n-mɔ
anʊan.

Figi baka nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Maakɪ 13.28-31, Luku 21.29-33)

32 “Ɛmɔ nían *figi baka'n kɛ ɔ kpɪn tɪ yí'n nán ɛmɔ tí yí bʊ. Mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ nwun kɛ asa
mma a fifi yí nwʊn mɔ yí nyâ'n lɛ wula'n, anɪn ɛmɔ sɪ kɛ ɔ ka kaan su.
33 Ɛmɔ kʊsʊ, mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ nwun ɛhɪ kʊalaa'n, anɪn ɛmɔ sɪ kɛ Mân Baa nɪn ɛwalɛ nɪn a
ju a yue ɔ'a mantan ɛmɔ kʊkʊ.
34 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ ajulisʊ menian ɛhɪ-mɔ ngɔ yue man wu nán
ninnge sɔ'n-mɔ tɛmʊn a ju.
35 Anwunno nʊn asɪ 'ba kpɛ nun sɪn, nan mín Nʊan Ɛjɔlɛ'n dɪɛ, ɔ mgbɛ man nun lé.

Ɛmɔ tánlan bɛ sísa
(Maakɪ 13.32-37, Luku 17.26-30,34-36)

36 “M'ɔ tʊ de cɪan'n, anaan dɔɛ'n, sʊanlan fíí nzɪ man. Anwunno ɛlɔ mmɔfʊɛ'n-mɔ o, Mân
Baa nɪn o, bé fíí bɛ nzɪ man. Nan Sɪɛ nɪn angʊnmɪn y'ɔ sɪ ɔ.
37 Nowe bɛlɛ sʊ, ɛjɔlɛ'n m'ɔ walɪ'n, yí kʊnmgba nɪn ala yê ɔ 'ba a Mân Baa nɪn ɛwalɛ nun
ɔ.
38 Nowe bɛlɛ sʊ, asannan nán esue kpili'n m'ɔ nʊanlɪn mân nɪn a tɔ'n, anɪn menian'n-mɔ
lɛ didi, bɛ lɛ nʊn nzan, bɛ lɛ ja bé nwʊn, bɛ lɛ fa bé mma mmalasua'n-mɔ atɔnvɔlɛ, dede ɔ
juli mɛlɛ mɔ Nowe fʊlɪ meli nɪn anun'n.
39 Bɛ gua ɛbɛlɛ, ɛjɔlɛ fíí a nvalɪ bé nwʊn, dede esue kpili'n kɔ tɔ, bé kʊalaa bɛ kɔ nʊan.
Mân Baa'n kʊsʊ ɛwalɛ nun, kɛ ɛjɔlɛ'n 'ba yɔ yí nɪn ala anɪn.
40 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, mmelenzua nnyuan mɔ bɛ kɔ hɔ ebolo bɛ lɛ di junman lɪka kʊn'n,
bɛ 'fa kʊn bɛ yaci kʊn.
41 Mmalasua nnyuan mɔ bɛ lɛ futu *bele bɛ yɪ yí fali'n, bɛ 'fa kʊn bɛ yaci kʊn.
42 “Yí sɔ ati, ɛmɔ tánlan bɛ sísa, ɔ sanlɪn kɛ, ɛmɔ nzɪ man cɪan'n mɔ bé Mɪn 'ba ɔ.
43 Ɛmɔ nwʊ́n yí kɛ awulo kpain'n, sɛ ɔ sɪ dɔɛ'n mɔ alíɛ san an, awofʊɛ'n ba ɔ wua yí a,
ahan ɔ 'tanlan asɪ ɔ sisa, ɔ nyaci man yí maan ɔ nwʊlʊ man yí sua nɪn anun.
44 Ɛhɪ ati, ɛmɔ kʊsʊ, ɛmɔ bɔ́bʊa bé nwʊn, ɔ sanlɪn kɛ, Mân Baa'n 'ba a dɔɛ mɔ ɛmɔ nzusu
man nɪn asʊ.

Akʊa kpa'n yê akʊa ɛtɛ'n
(Luku 12.41-48)

45 “Akʊa ngɛlɛfʊɛ ananhɔlɛfʊɛ'n, y'ɔ le nwan? Y'ɔ le akʊa'n mɔ yí mɪn a fa junman a wula
yí sa nun kɛ ɔ nían yí ngʊa ɛhɪnlɪnka-mɔ asʊ, ɔ mán bé alɪɛ mɛlɛ mɔ dɔɛ'n kɔ ju'n.
46 Nyila hán akʊa sɔ'n mɔ yí mɪn 'sa ba a, ɔ 'ba tʊ yí junman nɪn asʊ'n!
47 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, akʊa sɔ'n, yí mɪn'n 'fa yí ninnge'n kʊalaatin
wula yí sa nun.
48 Nan sɛ akʊa sɔ'n tɪ sʊanlan ɛtɛ a, ɔ 'kan yí ti anun kɛ: ‘Mín mɪn nnyan walɪ man.’
49 Ɔ 'tɪ tɔ yí manngʊn'n-mɔ mɔ ɔ nʊn bɛ di junman nɪn anwʊn ɔ bili bé, ɔ nʊn
kɔnʊnmɪnnzan'n-mɔ bɛ 'didi ɛsɛ bɛ 'nʊn nzan.
50 Cɪan m'ɔ njʊnlɪn man yí nwʊn ɔ nʊn dɔɛ m'ɔ nzusu man'n, yê yí mɪn'n 'ba a ɔ.
51 Ɔ 'kele akʊa sɔ'n yalɛ kpa, ɔ 'yɔ yɪ kɛ bɛ yɔ apoo mma-mɔ'n. Ɛbɛlɛ nɪn anun, ɔ 'ba sun
ɛsɛ ɔ 'kʊan yí je'n.

25

Ndalie bulu nɪn anwʋn anyɪnndala'n

1 "Ɛhɪ, Anwunno Belemgbin Mân nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n, ɔ soman ndalie bulu mɔ b'a fa bɛ́
nganlannɪɛ'n-mɔ b'a tetila, bɛ lɛ kɔ a kpa atɔnvɔlɛ bian kʋn atɪn.
2 Bɛ́ nunhan nnun tɪ ngʋasɪafʋɛ yê nnun kʋsʋ tɪ bɛngɛlɛfʋɛ.
3 Ngʋasɪafʋɛ'n-mɔ kɔ fa bɛ́ nganlannɪɛ'n-mɔ, bɛ ngɔ fa man ngo bɛ ngɔ sa man bɛ́ nwʋn.
4 Nan bɛngɛlɛfʋɛ nnun nɪn an, bɛ kɔ fa bɛ́ nganlannɪɛ'n-mɔ ɔ nʋn ngo ɛsê nun bɛ kɔ sa bɛ́
nwʋn.
5 Atɔnvɔlɛ bian'n kɔ hyɛ kpa, ɔ mma man. Nafɛlɛ kɔ hun ndalie bulu'n bɛ kɔ lafɪ lafɪ.
6 "Mɔ alíɛ'n buli nun'n, bɛ 'tie a, anɪn sʋanlan bie lɛ tɪan, yí nwan: 'Ɛ 'nwun atɔnvɔlɛ
bian'n! Bɛ fíte bɛ hó kpá yí atɪn!'
7 "Ɛbɛlɛ ala, ndalie bulu'n kɔ jasʋ jasʋ, bɛ yɔ bɛ́ nganlannɪɛ'n-mɔ kpa.
8 Ngʋasɪafʋɛ'n-mɔ kɔ se bɛngɛlɛfʋɛ'n-mɔ kɛ: 'Ɛmɔ mán yɛ́ bɛ́ ngo'n kaan, nán yɛ́
nganlannɪɛ'n-mɔ lɛ nun.'
9 "Bɛngɛlɛfʋɛ'n-mɔ kɔ bua bɛ́ kɛ: 'Cɛcɛ, ɛmɔ ngɔ nyan man yí, ɔ sanlɪn kɛ, ɔ nza man yɛ́
nʋn ɛmɔ. Ɛmɔ hó bɛ́ mɔ bɛ tɔnɪn yí'n-mɔ ɛlɔ, bɛ hó tó bɛ́ dɪɛ.'
10 "Kɛ bɛ hɔlɪ ngo atoe nɪn ala, atɔnvɔlɛ bian'n kɔ a. Bɛngɛlɛfʋɛ nnun'n, mɔ b'a sesie bɛ́
nwʋn a yue'n, bɛ nʋn yí kɔ wʋlʋ lɪka mɔ bɛ lɛ fa atɔnvɔlɛ'n, nán b'a tʋ anʋan nɪn anun.
11 "Ɔ hyɛlɪ kaan, mmalasua ɛhɪnlɪn-mɔ kɔ a, bɛ lɛ tɪan, bɛ́ nwan: 'Yɛmɪnlɪn, yɛmɪnlɪn,
tike anʋan'n!'
12 "Atɔnvɔlɛ bian'n nwan: 'Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ mɪn nzɪ man ɛmɔ.' "
13 Ɛhɪ, Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: "Yí sɔ ati, ɛmɔ sísa, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ nzɪ man cɪan'n, anaan
dɔɛ'n."

Ngʋa nsan nɪn anwʋn anyɪnndala'n
(Luku 19.12-27)

14 "Anwunno Belemgbin Mân'n soman bian kʋn m'ɔ lɛ ba tu atɪn. Ɔ kɔ fɛfɛlɛ yí ngʋa'n-
mɔ ɔ kɔ fa yí esika'n kɔ wowula bɛ́ sa nun.
15 Ɔ kɔ man kʋn esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnun, ɔ'a man kʋn kʋsʋ ɛya nnyuan, ɔ'a man kʋn
biekun kʋsʋ ɛya kʋn. Bɛ́ nun kʋn biala anwʋnsɛlɛ'n m'ɔ fa di yí junman'n, yí nwʋn esika
yê ɔ falɪ manlɪn yí, yê ɔ hɔlɪ ɔ.
16 Akʋa'n mɔ yí mɪn'n manlɪn yí esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnun'n, ɔ kɔ fa kɔ si kongo, ɔ kɔ
nyan sʋ nvasʋɛ ɛya nnun.
17 Nunhan'n mɔ bɛ manlɪn yí ɛya nnyuan'n, yí kʋsʋ ɔ kɔ fa kɔ si kongo, ɔ kɔ nyan sʋ
nvasʋɛ ɛya nnyuan.
18 Nunhan'n mɔ bɛ manlɪn yí ɛya kʋn'n, ɔ kɔ hɔ kɔ fun kunman ɔ kɔ fa yí mɪn esika'n kɔ
fɪa.
19 "Bɛ wɔ ɛbɛlɛ dede ɔ hyɛlɪ kpa, bɛ́ mɪn'n kɔ a, ɔ kɔ fɛfɛlɛ bɛ́ kɛ esika'n m'ɔ falɪ manlɪn
bɛ́'n, bɛ bála a bu yí mgbʋnndan.
20 Akʋa'n mɔ bɛ manlɪn yí esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnun'n kɔ fa ɛya nnun biekun kɔ a, yí
nwan: 'Mín mɪn, ɛ manlɪn mín esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnun. Nɪan, m'an nyan sʋ ɛya nnun
biekun, ɛ 'nwun yí.'
21 "Yí mɪn'n nwan: 'Akʋa kpa, mo! Ɛ tɪ ananhɔlɛfʋɛ kpa. Like kaan ɛhɪ mɔ m'an fa m'an
man wɔ́'n, a yɔ yí kpa. Yí ti, mɪn 'fa ninnge dɔʋn mɪn wula wɔ́ sa nun. Bala tanlan mín
nwʋn ɛwa maan yɛ lí fɛ.'
22 "Akʋa'n mɔ bɛ manlɪn yí esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnyuan'n kʋsʋ kɔ a, yí nwan: 'Mín
mɪn, esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnyuan'n mɔ ɛ falɪ manlɪn mín'n, m'an nyan sʋ ɛya nnyuan
biekun, ɛ 'nwun yí.'
23 "Yí mɪn'n nwan: 'Akʋa kpa, mo! Ɛ tɪ ananhɔlɛfʋɛ kpa. Like kaan ɛhɪ mɔ m'an fa m'an
man wɔ́'n, a yɔ yí kpa. Yí ti, mɪn 'fa ninnge dɔʋn mɪn wula wɔ́ sa nun. Bala tanlan mín
nwʋn ɛwa maan yɛ lí fɛ.'

24 “Yí nzin, akʋa'n mɔ bɛ manlɪn yí esika kɔkɔlɛ mma ɛya kʋn'n kʋsʋ kɔ a yí dɪɛ. Yí nwan:
‘Mín mɪn, mɪn sɪ kɛ ɛ tɪ sʋanlan mɔ wɔ́ ɛjɔlɛ yɔ sɪ kpa. Ɛ man ngʋa'n-mɔ di junman mgban
nán wɔ́ lɪlɪ a nyan sʋ nvasʋɛ'n.
25 Esulo hanlɪn mín, n gɔ n vunlin wɔ́ esika'n n wulalɪ asɪɛ bʋ. Ɛ 'nwun wɔ́ esika'n, de
wɔ́ like.’
26 “Yí mɪn'n nwan: ‘Akʋa ati anun ɛtɛ ɛfʋanfʋɛ, ɛ sɪ kɛ mɪn man ɛmɔ di junman mgban
mɪn nyan sʋ nvasʋɛ'n.
27 Ahan ɛ falɪ mɪn esika'n manlɪn bankɪ mma'n-mɔ sielɪ. Yí dɪɛ n vi ɛlɔ mɪn ba a, anɪn
mɪn yɪ mín esika'n nʋn yí ngua nun'n.
28 Yí ti, ɛmɔ túa yí bɛ lé esika kɔkɔlɛ mma ɛya kʋn'n m'ɔ wɔ yí sa nun'n, bɛ fá bɛ mán
akʋa'n m'ɔ le akpɪɪ kʋn'n.
29 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ le bie'n, bɛ 'man yí dɔʋn biekun. Nan sʋanlan kʋsʋ m'ɔ le man
fíí'n, bɛ 'tʋa yí bɛ de kaan'n m'ɔ le'n.
30 Nán akʋa mgban ɛhɪ, bɛ jú yí bɛ tʋ́ awosin nɪn anun ɛlɔ. Ɛbɛlɛ yê ɔ 'sun ɛsɛ ɔ 'kʋan yí je
nɪn ɔ.’

Kulo menian'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ ebua'n

31 “Mɛlɛ mɔ *Mân Baa'n ba a anunminnyanmʋn nɪn anun'n ɔ nʋn nyanmɪansʋ
mmɔfʋɛ'n-mɔ kʋalaatin'n, ɔ 'tanlan yí anunminnyanmʋn belemgbin bia nɪn asʋ.
32 Asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaa 'ba yia yí nyunnun ɛbɛlɛ. Ɔ 'kpa bɛ́ nun kɛ bʋa
ɛnɪanfʋɛ'n kpa yí mmʋa'n ɔ sie bɛ́ ngʋnmɪn ɛsɛ ɔ sie yí esile'n-mɔ kʋsʋ angʋnmɪn'n.
33 Ɔ 'fa mmʋa'n-mɔ sie yí sa fama sʋ, ɔ 'fa esile'n-mɔ kʋsʋ sie yí sa bê sʋ.
34 “Ɛhɪ anzin, belemgbin'n 'ba se bɛ́ mɔ bɛ wɔ yí sa fama sʋ'n kɛ: ‘Ɛmɔ mɔ mín Sɪ a yeyila
bɛ́'n, ɛmɔ bála a fa Anwunno Belemgbin Mân'n. Nyanmɪan a fa a sie ɛmɔ ajâ. Ɔ sesielɪ
manlɪn ɛmɔ sunmin kɛ ɔ bɔlɪ mân'n.
35 Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ anɪn ɛhɔɛ lɛ kun mín'n, ɛmɔ manlɪn mín like n nili. Mɔ nzuhoe
'kun mín'n, ɛmɔ manlɪn mín nzue n nʋnlɪn. Mɔ m malɪ ɛyɛfʋɛ ɛmɔ kulo nɪn asʋ'n, ɛmɔ
sikelɪ mín.
36 Mɔ anɪn mín nwʋn gua sʋ'n, ɛmɔ manlɪn mín taladɪɛ n wulalɪ, mɔ anɪn mɪn ndɪ man
akpɔlɛ'n, ɛmɔ walɪ bɛ nɪanlɪn mín bʋsʋ. Mɔ anɪn n na fiadɪ'n, ɛmɔ walɪ nɪanlɪn mín bʋ sʋ.’
37 “Ɛhɪ, sɛsɛfʋɛ'n-mɔ 'ba bisa yí kɛ: ‘Yɛ Mɪn, cɪan benin yê yɛ nwunlin wɔ́ kɛ ɛhɔɛ lɛ kun
wɔ́ mɔ yɛ manlɪn wɔ́ like lili ɔ? Anaan cɪan benin yê yɛ nwunlin wɔ́ kɛ nzuhoe lɛ kun wɔ́
mɔ yɛ manlɪn wɔ́ nzue nʋnlɪn ɔ?
38 Cɪan benin yê ɛ walɪ ɛyɛfʋɛ yɛ́ kulo nɪn asʋ mɔ yɛ sikelɪ wɔ́ ɔ, anaan cɪan benin yê yɛ
nwunlin kɛ wɔ́ nwʋn gua sʋ mɔ yɛ manlɪn wɔ́ taladɪɛ wulalɪ ɔ?
39 Cɪan benin yê yɛ nwunlin kɛ ɛ ndɪ man akpɔlɛ anaan ɛ la fiadɪ mɔ yɛ nɪanlɪn wɔ́ bʋsʋ
ɔ?’
40 “Belemgbin'n 'ba se bɛ́ kɛ: ‘Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ yí kʋalaa mɔ ɛmɔ
yɔlɪ manlɪn mín nianman-mɔ nunhan kutua'n bie'n, mín yê ɛmɔ yɔlɪ manlɪn mín ɔ.’
41 “Nan afɪ belemgbin'n 'ba se bɛ́ mɔ bɛ gua yí sa bê sʋ'n kɛ: ‘Ɛmɔ mɔ b'a fa munnzue'n,
ɛmɔ jásʋ mín nwʋn ɛwa. Ɛmɔ hɔ́ sîn'n m'ɔ nnun man lé, mɔ b'a sesie b'a man Abɔnsanmʋn
nʋn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ nɪn anun.
42 Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ anɪn ɛhɔɛ lɛ kun mín'n, ɛmɔ a mman man mín like m'an nni man.
Mɔ nzuhoe 'kun mín'n, ɛmɔ a mman man mín nzue m'an nnʋn man.
43 Mɔ m malɪ ɛyɛfʋɛ ɛmɔ kulo nɪn asʋ'n, ɛmɔ a nzike man mín. Mɔ anɪn mín nwʋn gua
sʋ'n, ɛmɔ a mman man mín taladɪɛ m'an nwula man. Mɔ n vʋkɛlɪ'n, ɛsɛ mɔ bɛ tʋlɪ mín
fiadɪ'n, ɛmɔ a nnɪan man mín bʋsʋ.’
44 “Ɛhɪ, bɛ́ nwan: ‘Yɛ́ Mɪn, cɪan benin yê yɛ nwunlin wɔ́ kɛ ɛhɔɛ lɛ kun wɔ́ mɔ y'a mman
man wɔ́ like a nni man ɔ? Anaan cɪan benin yê yɛ nwunlin kɛ nzuhoe lɛ kun wɔ́ mɔ y'a
mman wɔ́ nzue a nnʋn man ɔ? Cɪan benin yê ɛ walɪ ɛyɛfʋɛ yɛ́ kulo nɪn asʋ mɔ y'a nzike
man wɔ́ ɔ? Anaan cɪan benin yê yɛ nwunlin kɛ wɔ́ nwʋn gua sʋ mɔ y'a mman man wɔ́

taladıɛ a nwula man ɔ? Cıan benin yê ɛ fʊkɛlı anaan bɛ tʊlı wɔ́ fiadı mɔ y'a nnıan man wɔ́ bʊsʊ ɔ?'
45 "Belemgbin'n 'ba bua bɛ́ kɛ: 'Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ yí kʊalaa mɔ ɛmɔ a nyɔ a mman man mín nianman ngutua ɛhı-mɔ anun kʊn bie'n, anın mín yê ɛmɔ a nyɔ a mman man mín ɔ.'
46 "Menian sɔ'n-mɔ, bɛ 'kɔ lıka mɔ yalɛ elie'n le man ayuelıɛ'n. Nan sɛsɛfʊɛ'n-mɔ dıɛ, bɛ 'nyan nyanmıansʊ ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n."

26

Zufʊ mgbain'n-mɔ 'ba hɔ Zozi ati ahuan
(Maakı 14.1-2, Luku 22.1-2, Zʊan 11.45-53)

1 Ɛhı, Zozi hanlın ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ dede m'ɔ yuelı'n, ɔ selı yí menian'n-mɔ kɛ:
2 Ɛmɔ sı kɛ ɔ ka cıan nnyuan nán b'a li *Pakı fɛtı'n. Mân Baa'n, bɛ 'ba yı yí bɛ man menian'n-mɔ bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ.
3 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, Nyanmıan *tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ, ɔ nʊn Zufʊ mgbain'n-mɔ kɔ yia Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ kpain kpa'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kayifʊ nın awulo ɛlɔ.
4 Anın bɛ lɛ jʊnlın jʊnlın atın mɔ bɛ 'sın sʊ bɛ cı Zozi bɛ kun yí nvıalıɛ nun nın anwʊn.
5 Bɛ́ nwan: "Ɔ tı man kpa kɛ yɛ cı yí fɛtı nın anun. Sɛ yɛ cı yí fɛtı nın anun an, menian'n-mɔ kʊalaa 'ba jasʊ yɛ́ kɔmın anun."

Balasua kʊn 'ba kaci anatılı gua Zozi ati nın asʊ
(Maakı 14.3-9, Zʊan 12.1-8)

6 Anın Zozi wɔ Betanin, bian kʊn awulo. Bian sɔ'n li Simʊn, ɔ tı kokobefʊɛ daba.
7 Balasua kʊn kɔ a Zozi anwʊn ɛbɛlɛ, ɔ le anantılı bondoman kʊn yí sa nun. Anantılı sɔ'n gua yɔ sı kpa. Mɛlɛ mɔ bɛ gua tɔbılı nın anwʊn bɛ 'di like'n, balasua'n kɔ kaci anatılı'n kɔ gua Zozi ati nın asʊ.
8 Mɔ yí menian'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, ɔ yɔlı bɛ́ ɛya, bɛ́ nwan: "Anatılı ɛhı ɛsɛcıɛ dıɛ abʊ y'ɔ le benin?
9 Bɛ kʊala kɛ bɛ tɔnın yí, bɛ fa yí esika'n bɛ man ehianfʊɛ'n-mɔ."
10 Bɛ hanlın sɔ mɔ Zozi tılı'n, yí nwan: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ jıjı balasua sɔ nın ɔ? Like kpa yê ɔ'a yɔ ɔ'a man mín ɔ.
11 Afı ehianfʊɛ'n-mɔ dıɛ, ɛmɔ nʊn bɛ́ gua ɛwa cıan daa. Nan mín dıɛ, mın nʊn ɛmɔ tı man ɛwa dahuu.
12 Anatılı ɛhı mɔ ɔ'a tutu ɔ'a gua mín nwʊn'n, mín fuin nın esesie y'ɔ lɛ sesie ɔ.
13 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ eyuadı nın anun lıka biala mɔ bɛ 'bɔ Ɛjɔlɛkpa'n, bɛ 'kan like mɔ balasua ɛhı a yɔ a man mín nın anwʊn ɛjɔlɛ bɛ fa bɛ kacı yí."

Zudası 'ba yı Zozi man Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ
(Maakı 14.10-11, Luku 22.3-6)

14 Ɛhı, Zozi menian bulu nʊn nnyuan'n, bɛ́ nunhan kʊn'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zudası Isikaliɔtı'n, ɔ hɔlı tʊlı Nyanmıan *tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ a,
15 yí nwan: "Sɛ mın yı Zozi mın man ɛmɔ a, nzu like dıɛ yê ɛmɔ 'fa man mín ɔ?" Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ ha jɛtɛ fufue mma abulasan bɛ kɔ wula yí sa nun.
16 Ɔ fi tɛmʊn sɔ'n, Zudası kɔ kpʊnndɛ atın mɔ ɔ 'sın sʊ ɔ yı Zozi man bɛ́'n.

Zozi nʊn yí menian'n-mɔ 'ba li Pakı alıɛ'n.
(Maakı 14.12-21, Luku 22.7-14,21-23, Zʊan 13.21-30)

17 Kpaʊn'n mɔ bɛ nwula man nun fali ayile'n, yí fɛtı cıan'n m'ɔ li mʊa nın anun, Zozi menian'n-mɔ walı yí nwʊn ɛbɛlɛ a, bɛ́ nwan: "Ninhan yê ɛ kulo kɛ yɛ hɔ́ tʊ́n *Pakı alıɛ nın ɔ?"
18 Mɔ bɛ bisalı kosuan sɔ'n, Zozi nwan: "Ɛmɔ hɔ́ kulo ɛlɔ, sʊanlan sʊa awulo, bɛ se yí kɛ: 'Yɛ́ Mın nwan: Mín mɛlɛ nın a ju, wɔ́ awulo ɛwa yê mın nʊn mín menian'n-mɔ yɛ 'di Pakı alıɛ nın ɔ.' "

19 Zozi menian'n-mɔ yɔlı m'ɔ helelı bɛ́ kɛ bɛ yɔ́'n bɛ tʊnlın Pakı alıɛ'n.
20 Nəsʊba, Zozi nʊn yí menian bulu nʊn nnyuan'n kɔ tɛtanlan təbılı nın anwʊn.
21 Nán mɔ bɛ 'di like'n, Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, ɛmɔ nunhan kʊn 'ba yı mín man."
22 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, yí menian'n-mɔ alʊa kɔ bɔ bɛ́ nwʊn kpa. Bɛ́ nun kʊn biala nwan: "Yɛ́ Mın, nán mín ɔ."
23 Zozi nwan: "Sʊanlan'n m'ɔ nʊn mín yɛ́ sa wɔ talie nın anun'n, yí yê ɔ 'yı mín man ɔ.
24 *Mân Baa'n, ɔ 'ba wu kɛ bɛ hɛlɛlı yí nwʊn ɛjɔlɛ'n wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nın anun'n. Nan sʊanlan'n mɔ ɔ 'yı yí man'n, munnzue hán yí! Ɔ tı kpa kɛ ahan b'a nwʊ man sʊanlan sɔ'n bəbɔ."
25 Zudası mɔ ɔ 'yı yí man'n nwan: "*Labi, nán mín ɔ. Sɛ ato e."
Zozi nwan: "Wɔ́ muonun, ɛ sı kɛ wɔ́ ɔ."
26 Mɔ bɛ 'di like'n, Zozi kɔ fa kpaʊn, m'ɔ lalı Nyanmıan ası yuelı'n, ɔ kɔ bubu nun ɔ kɔ man yí menian'n-mɔ. Yí nwan: "Ɛmɔ lé kpaʊn ɛhı bɛ lí, ɔ tı mín nwʊnnaan."
27 Yí nzin, ɔ kɔ fa divın kangɔ kʊn, m'ɔ lalı Nyanmıan ası yuelı'n, ɔ kɔ fa ɔ kɔ man yí menian'n-mɔ. Yí nwan: "Ɛmɔ kʊalaa nʊ́n.
28 Ɔ sanlın kɛ nzan ɛhı tı mín moja ɔ di Nyanmıan nyıhyɛ'n m'ɔ nʊn ɛmɔ lɛ di nın ajinlanmun. Moja sɔ nın a butu a man menian dɔʊn a nyan ɛtɛ face.
29 Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, mın nʊn ɛmɔ yɛ lɛ mma nnʊn man divın ɛhı fíí kʊ́n. Mın nʊn ɛmɔ yɛ 'nʊn divın fʊfɔlɛ'n mín Sı Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ."
30 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, bɛ kɔ tʊ ejue. Bɛ fi ɛbɛlɛ bɛ́ nʊan y'ɔ le *Olivʊ bʊka nın asʊ.

Zozi 'ba han kɛ Pıɛlı 'ba se kɛ ɔ nzı man yí
(Maakı 14.27-31, Luku 22.31-34, Zʊan 13.36-38)

31 Mɔ bɛ hɔlı juli Olivʊ bʊka nın asʊ ɛlɔ'n, Zozi nwan: "Ɛnɛ kɔngɔɛ muonun, ɛmɔ kʊalaa 'ba nwanndi mín, ɔ ka mín ngʊnmın. Ɔ sanlın kɛ, b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ:
Mın 'ba hun bʊa ɛnıanfʊɛ'n.
Yí mmʊa'n-mɔ kʊalaa 'ba bɔ asanndıɛ.
32 Nan sɛ mın wu mın tinnge a, mın 'di mʊa ɛmɔ anyunnun Galile mân nın anun ɛlɔ."
33 Pıɛlı jasʊlı a, yí nwan: "Sɛ bɛ́ kʊalaa bɛ nwanndi wɔ́ a, mín kʊnmgba cein dıɛ mın nnwanndi man wɔ́ lé."
34 Mɔ Pıɛlı anʊan tɔlı'n, Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele wɔ́ kɛ ɛnɛ kɔngɔɛ muonun, ɔ nʊn dee mɔ akɔ'n 'bɔ kokolokoo'n, ɛ 'kan yí ngʊkʊn kpê nsan kɛ ɛ nzı man mín."
35 Pıɛlı nwan: "Sɛ ɔ di mɔ mın nʊn wɔ́ wu bəbɔ a, mın ngan man sɔ lé." Yí menian'n-mɔ kʊalaa kɔ han sɔ bie.

Zozi 'ba yɔ asɔnın Gɛtısemanne
(Maakı 14.32-42, Luku 22.39-46)

36 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi nʊn yí menian'n-mɔ hɔlı juli lıka kʊn *Olivʊ bʊka nın asʊ. Bɛ fɛlɛ lıka sɔ'n Gɛtısemanne (yí bʊ y'ɔ le kɛ lıka mɔ bɛ yı ngo). Mɔ bɛ juli ɛbɛlɛ'n, Zozi nwan: "Ɛmɔ tánlan ɛwa nán mın 'tı mín nwʊn kaan mın yɔ asɔnın."
37 Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ nʊn Pıɛlı nʊn Zebede amma nnyuan'n yê bɛ hɔlı ɔ. Anwʊnmmubue nʊn alʊabɔ kɔ han Zozi.
38 Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ewue nın a man mín lʊa a bɔ mín nwʊn sʊnman. Ɛmɔ nʊn mín tánlan ɛwa, nán bɛ sísa!"
39 Zozi hɔlı yí nyunnun mʊa kaan an, ɔ kɔ butu yí nyın ası ɔ kɔ yɔ asɔnın. Yí nwan: "Mín Sı, sɛ ɛ kʊala kɛ ɛ kpala ewue nyinlinlin ɛhı gua a, anın kpala gua! N'ɛ man mın nʊn ewue kangɔ nın anun. Nan kʊsʊ like biala anun, yɔ mɔ ɛ kulo'n nan n'ɛ yɔ mɔ mın kulo'n."
40 M'ɔ yɔlı asɔnın'n yuelı'n, ɔ kɔ sa kɔ a yí menian nsan'n-mɔ anwʊn ɛbɛlɛ. Ɔ 'ba ju a, anın bɛ lɛ dafı. Zozi kɔ fɛlɛ Pıɛlı, yí nwan: "Ɛmɔ a ngʊala man mín nʊn ası tanlan dəhyʊılı kʊnmgba cein?

41 Nán bɛ dafɪ, bɛ tánlan asɪ bɛ yɔ́ asɔnɪn, nán Abɔnsanmʊn a nzɔ man ɛmɔ a nnɪan man. Ɔ wɔ ɛmɔ ahʊnlɪn nɪn anun kɛ ɛmɔ 'yɔ, nan kʊsʊ anwʊnnaan'n le man anwʊnsɛlɛ."
42 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, ɔ kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ asɔnɪn ɛyɔlɛ biekun. Yí nwan: "Mín Sɪ, sɛ m'an nnʊn man ewue kangɔ ɛhɪ anun nán ɔ nyɔ man ye a, anɪn man n nʊ́n nun kɛ ɛ kulo'n."
43 Zozi kɔ sa kɔ a. Ɔ 'ba ju a, anɪn yí menian'n-mɔ lɛ dafɪ kpa. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn nafɛlɛ nɪn a bʊ bɛ́.
44 Yí kpê nsan nɪn asʊ, Zozi kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ asɔnɪn kʊnmgba nɪn ɛyɔlɛ biekun.
45 M'ɔ yɔlɪ asɔnɪn yuelɪ'n, ɔ kɔ sa kɔ a yí menian'n-mɔ anwʊn ɛbɛlɛ, nán ɔ'a bisa bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ tɛ dafɪ bɛ tɛ de bɛ́ ɛnwʊnmɪan? Ɛmɔ nían, dɔɛ'n mɔ bɛ 'fa bɛ yɪ Mân Baa'n bɛ man ɛtɛfʊɛ'n-mɔ nɪn a ju.
46 Ɛmɔ jásʊ bɛ mán yɛ hɔ́. Ɛmɔ nían, sʊanlan'n mɔ ɔ 'ba yɪ mín man'n, ɔ'a ju ɛwa."

Zozi ɛhyɪɛ'n
(Maakɪ 14.43-50, Luku 22.47-53, Zʊan 18.3-12)

47 Zozi anʊan ngɔ tɔ man, yí menian bulu nʊn nnyuan nɪn anun kʊn'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zudasɪ'n kɔ fite ɛbɛlɛ. Ɔ 'ba a, menian dɔʊn si yí sʊ. Bɛ lile dadɪɛ nʊn koloman. Menian sɔ'n-mɔ, Nyanmɪan *tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn Zufʊ mgbain'n-mɔ yê bɛ sʊanlɪn bɛ́ ɔ.
48 Mɔ bɛ 'ba'n, Zudasɪ mɔ ɔ 'yɪ Zozi man'n kɔ hele bɛ́ nzɔlɛ kʊn. Yí nwan: "Sʊanlan'n mɔ n gɔ tɔ yí nun'n, anɪn ɛmɔ sɪ kɛ yí dein ɔ. Ɛmɔ hyí yí."
49 Mɔ Zudasɪ juli ɛbɛlɛ nɪn ala, ɔ kɔ kpunnge Zozi. Yí nwan: "*Labi, anun o." M'ɔ hanlɪn sɔ'n, ɔ'a tɔ Zozi nun.
50 Zozi nwan: "Mín manngʊn, like mɔ ɛ walɪ yí ɛyɔlɛ'n, yɔ."
Ɛbɛlɛ ala, menian'n-mɔ kɔ tɪ kɔ gua Zozi sʊ bɛ kɔ hyɪ yí.
51 Bɛ́ mɔ anɪn bɛ nʊn Zozi wɔ ɛbɛlɛ nɪn anun kʊn kɔ hyʊɪn yí dadɪɛ'n, ɔ kɔ kpɛ Nyanmɪan *tɛɛyɪfʊɛ kpain nɪn akʊa nɪn anzʊ'n.
52 M'ɔ kpɛlɪ yí nzʊ'n, Zozi nwan: "Fa wɔ́ dadɪɛ'n wula yí bʊa nɪn anun. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ mɔ bɛ fa dadɪɛ bɛ kʊn'n, dadɪɛ yê ɔ 'kun bɛ́ ɔ.
53 Ɛ nzɪ man kɛ sɛ mɪn se mín Sɪ kɛ ɔ bɛ́lɛ mín nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ akpɪɪ akpɪɪ maan bɛ sísa mín an, ɔ 'yɔ yí kɪkaala ɔ?
54 Sɛ mɪn yɔ yí sɔ a, ɔ 'yɔ sɛ nán Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ nɪn a kpɪn sʊ? Mɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn a han'n, ɔ di kɛ ɔ yɔ sɔ."
55 M'ɔ yɔlɪ sɔ yuelɪ'n, Zozi kɔ han kɔ hele meninsʊnman'n kɛ: "Ɛmɔ 'ba hyɪ mín an, anɪn ɛmɔ le dadɪɛ nʊn koloman kɛ kodiawu y'ɔ le mín. Kɛmɔ cɪan daa n dɪ asɪ Nyanmɪan awulo nɪn anun mɪn kekele menian'n-mɔ ninnge'n, nzukɛ ati yê ɛmɔ a njɪ man mín ɔ?"
56 Nan yí kʊalaa a yɔ sɔ, ɔ'a man ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlɪn m'ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun nɪn a kpɪn sʊ. Mɛlɛ sɔ nɪn anun, Zozi menian'n-mɔ kʊalaa yacili yí ɛbɛlɛ bɛ nwanndili.

Bɛ nʊn Zozi 'ba hɔ Kayifʊ aja sʊ
(Maakɪ 14.53-65, Luku 22.54-55,63-71, Zʊan 18.13-14,19-24)

57 Bɛ́ mɔ bɛ hyɪlɪ Zozi'n, bɛ nʊn yí hɔlɪ Nyanmɪan *tɛɛyɪfʊɛ kpain'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Kayifʊ nɪn awulo. Ɛbɛlɛ yê *mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn Zufʊ mgbain'n-mɔ hɔlɪ yialɪ ɔ.
58 Mɔ bɛ 'kɔ'n, anɪn Pɪɛlɪ lɛ di Zozi fannvanndʊ dede bɛ juli Nyanmɪan tɛɛyɪfʊɛ kpain nɪn awulo. Pɪɛlɪ kɔ wʊlʊ awulo nɪn anun, ɔ kɔ tanlan nzalafʊ'n-mɔ anwʊn ɛbɛlɛ, ɔ 'nɪan kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n 'ba kpɪn gua yí bʊ'n.
59 Nyanmɪan tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn menian'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n kɔ kpʊnndɛ atɪn mɔ bɛ 'sɪn sʊ bɛ tʊn Zozi ɛsʊan bɛ kun yí.
60 Bɛ kpʊnndɛlɪ, kʊsʊ bɛ ngɔ nyan man bie sunnzun mɔ adanzɪyua dɔʊn tʊnlɪn yí ɛsʊan ɔ. Yí bɛ-yue-asɪɛ, menian nnyuan walɪ a, bɛ́ nwan:
61 "Bian ɛhɪ a han kɛ: 'Mɪn kʊala kɛ mɪn bu Nyanmɪan sua'n mɪn fa cɪan nsan mɪn si.' "

62 Mɔ menian'n-mɔ hanlın sɔ'n, Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain'n kɔ jasʋ, ɔ kɔ bisa Zozi kɛ:
"Ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan bɛ gua wɔ́ nwʋn'n, ɛ mmua man bie ɔ?"
63 Zozi ngɔ tɛ man yí sʋ.
Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain'n kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Mın kan Tıasıfʋɛ Nyanmıan nın ati, sɛ
Kilisi'n m'ɔ tı Nyanmıan Awa'n y'ɔ le wɔ́ a, anın kan maan yɛ tí!"
64 Zozi kɔ bua yí kɛ: "Yê wɔ́ nʋan wɔ sʋ ɛ lɛ kan nın ɔ. Nan mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ɛnɛ
m'ɔ kɔ'n, ɛmɔ 'ba nwun yí kɛ *Mân Baa'n tı Nyanmıan tunminfʋɛ'n fama sʋ. Ɛsɛ ɛmɔ 'ba
nwun yí kɛ ɔ fi anwunno ɛlɔ bɔlé nın anun ɔ lɛ ba."
65 Mɔ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain'n tılı ɛjɔlɛ sɔ'n Zozi anʋan nun'n, ɔ kɔ sɔ taladıɛ'n mɔ yí
muonun ɔ wula'n ɔ kɔ sosua nun. Yí nwan: "Sian dıɛ, yɛ mgbʋnndɛ man adanzıɛ kʋ́n! Afı
ɛmɔ kʋalaa a tı kɛ ɔ'a han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a tia Nyanmıan!
66 Nan ɛmɔ nwan nzɛ?"
Bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan: "Ɔ fata kɛ bɛ kun yí."
67 Ɛhı, bɛ kɔ tʋtʋ Zozi anyunnun ngɛsɛlɛ, ɛsɛ bɛ kɔ tʋtʋ yí kɔtɔlɛ. Mmie-mɔ fıa yí nyın bɛ
kpaci yí nyın nın asʋ,
68 anın bɛ́ nwan: "Wɔ́ mɔ ɛ tı Kilisi'n, kele yɛ́ sʋanlan'n mɔ ɔ'a kpaci wɔ́ nyın nın asʋ'n!"

Pıɛlı 'ba se kɛ ɔ nzı man Zozi
(Maakı 14.66-72, Luku 22.56-62, Zʋan 18.15,25,27)

69 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Pıɛlı tı awulo nın abʋ ɛlɔ. Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ kpain nın afanıan
kʋn kɔ a Pıɛlı anwʋn ɛbɛlɛ, yí nwan: "Wɔ́ kʋsʋ wɔ́, anın ɛ si Zozi m'ɔ fi Galile mân nın anun
nın asʋ bie."
70 M'ɔ hanlın sɔ'n, Pıɛlı suli akpʋlʋwa bɛ́ kʋalaa bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ. Yí nwan: "Sʋanlan'n
mɔ ɛ lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n, mın nzı man yí."
71 Ɛhı, ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ jasʋ ɔ kɔ hɔ kɔ jinlan awulo nın anʋan nın anun ɛlɔ. Afanıan kʋn
biekun kɔ nwun yí. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ gua ɛbɛlɛ'n kɛ: "Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n, anın
bian ɛhı si yí sʋ bie."
72 Ɛhı, Pıɛlı nwan: "Mın kan ndâ kɛ mín dıɛ, mın nzı man sʋanlan sɔ'n!"
73 Ɔ hyɛlı kaan an, bɛ́ mɔ bɛ gua ɛbɛlɛ'n kɔ kpunnge Pıɛlı, bɛ́ nwan: "Ɔ tı ananhɔlɛ, ɛ wɔ
menian sɔ'n-mɔ anun bie. Ɔ sanlın kɛ wɔ́ ɛjʋjɔlɛ'n kele lıka mɔ ɛ fi'n."
74 Ɛhı, Pıɛlı nwan: "Mın kan ndâ kɛ mın nzı man sʋanlan sɔ'n! Sɛ ato yê mıın di a,
Nyanmıan Kpili túa mín yí nwʋn kalɛ!"
Kɛ ɔ 'kan sɔ nın ala, kokolokoo! Akɔ'n kɔ bɔ.
75 Pıɛlı ati kɔ kacı ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlın helelı yí'n. Zozi nwan: "Ɔ nʋn dede mɔ akɔ'n
'bɔ'n, ɛ 'kan yí ngʋkʋn kpê nsan kɛ ɛ nzı man mín." M'ɔ yɔlı sɔ'n, Pıɛlı fitelı ɔ sunlin sɛlɛ kpa.

27

Bɛ́ nʋn Zozi 'ba hɔ kʋnmanna Pilatı aja sʋ
(Maakı 15.1, Luku 23.1-2, Zʋan 18.28-32)

1 Mɔ alíɛ'n hınlın'n, Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ kʋalaa
anʋan sɛlı bɛ́ nwʋn kɛ bɛ 'kun Zozi.
2 Bɛ kɔ man bɛ kɔ cıcı Zozi. Bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ hɔ kɔ wula *Lɔmʋn kʋnmanna nın asa nun.
Kʋnmanna sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí *Pilatı.

Zudası ewue'n
(Junman'n 1.18-19)

3 Mɔ Zudası m'ɔ yılı Zozi manlın'n nwunlin kɛ bɛ lɛ ba hun Zozi'n, ɔ kɔ li yí nwʋn yalɛ
kpa. Jɛtɛ fufue mma abulasan'n mɔ Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-
mɔ falı manlın yí'n, ɔ kɔ fa ɔ kɔ sa kɔ bɛlɛ bɛ́.
4 Yí nwan: "M'an yɔ ɛtɛ, ɔ sanlın kɛ m'an tʋn sʋanlan ɛsʋan maan b'a hun yí."
Mɔ Zudası hanlın sɔ'n, bɛ́ nwan: "Ɔ nvalı man yɛ́ nwʋn. Wɔ́ ngʋnmın wɔ́ ɛjɔlɛ ɔ!"
5 Zudası kɔ ju esika'n kɔ gua Nyanmıan sua nın anun ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ kɔ bɔ yí kɔmın.

6 Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ kɔ sısa esika'n. Bɛ́ nwan: “Yɛ́ mala'n mman man yɛ́
atın kɛ yɛ fá esika sɔ'n yɛ gúa asɔnın esika nın anun. Ɔ sanlın kɛ sʋanlan moja esika ɔ.”
7 Bɛ hanlın sɔ mɔ bɛ́ kʋalaa bɛ́ nʋan sɛlı yí nwʋn'n, bɛ falı esika sɔ'n bɛ tolı sʋanlan'n m'ɔ
nwʋn ninnge nın ebo'n. Bɛ falı asıɛ sɔ'n bɛ yɔlı nyɔfʋɛ asielıɛ.
8 Ɛhı ati, ɛnɛ nʋn ɛnɛ, bɛ tɛ fɛlɛ lıka sɔ'n “Moja Ebo”.
9 Ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan falı wulalı kpɔmanfʋɛ Zolomin anʋan'n kpınlın sʋ.
Kpɔmanfʋɛ Zolomin nwan: *Jɛtɛ fufue mma abulasan, esika mɔ Izalayɛ amma'n-mɔ anʋan
sɛlı yí nwʋn bɛ falı bɛ lili yí gua nın anın.*
10 *Esika sɔ'n b'a fa b'a to sʋanlan'n m'ɔ nwʋn ninnge nın ebo'n kɛ yɛ́ Mın hanlın helelı mín'n.*

Pilatı 'ba bisa Zozi kosuan
(Maakı 15.2-5, Luku 23.3-5, Zʋan 18.33-38)

11 Bɛ falı Zozi bɛ hɔlı kʋnmanna nın aja sʋ. Ɔ kɔ bisa Zozi kɛ: “Zufʋ'n-mɔ belemgbin'n
y'ɔ le wó ɔ?”
Zozi nwan: “Yê wó nʋan wɔ sʋ ɛ lɛ kan nın ɔ.”
12 Nan mɔ Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ 'tʋn Zozi ɛsʋan'n,
Zozi ngɔ tɛ man bɛ́ sʋ.
13 Ɛhı, Pilatı nwan: “Ɛsʋan nwala ɛhı mɔ bɛ lɛ tʋn wɔ́'n, ɛ ndı man ɔ?”
14 Zozi ngɔ bua ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʋn sʋa. M'ɔ man ɛjɔlɛ'n sinlin kʋnmanna nın anwʋn kpili
nın anın.

Pilatı 'ba man bɛ kun Zozi
(Maakı 15.6-15, Luku 23.13-25, Zʋan 18.39-19.16)

15 Bɛ 'di *Pakı fɛtı biala a, sʋanlan mɔ bɛ kɔ tʋ yí fiadı mɔ menian'n-mɔ kulo kɛ bɛ yaci
yí'n, kʋnmanna'n yaci sʋanlan sɔ'n.
16 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın bian kʋn la fiadı. Bɛ fɛlɛ bian sɔ'n Balabası. Yí nwʋn yɔ esulo kpa,
ɛsɛ bɛ́ kʋalaa bɛ sı yí.
17 Pilatı kɔ bisa menian'n-mɔ mɔ b'a yia ɛbɛlɛ'n kɛ: “Balabası nʋn Zozi mɔ bɛ fɛlɛ yí
Kilisi'n, bɛ́ nunhan benin yê ɛmɔ kulo kɛ n yáci yí ɔ?”
18 Ɔ kɔ bisa bɛ́ sɔ, afı ɔ sı yí fʋ́ʋ́n kɛ bɛ kpɔ Zozi, yí ti yê b'a hyı yí b'a man yí ɔ.
19 Anın Pilatı tı lıka mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n, yí yı falı ngalıɛ hɔlı manlın yí kɛ: “N'ɛ fa wó ɛjɔlɛ tʋ
sʋanlan sɔ nın anwʋn, ɔ tı sɛsɛfʋɛ. Yí dunman nun, ɛnɛ kɔngɔɛ n jınlın ɛlalıɛ ɛtɛ ɛtɛ.”
20 Tɛmʋn sɔ'n, anın Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ lɛ wowula
meninsʋnman nın abʋ kɛ bɛ hán maan ɔ yáci Balabası nán bɛ hún Zozi.
21 Kʋnmanna'n kɔ bisa bɛ́ biekun kɛ: “Bɛ́ menian nnyuan'n, benin yê ɛmɔ kulo kɛ n yáci
yí ɔ?”
Bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan: “Yaci Balabası!”
22 Pilatı kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Anın Zozi mɔ bɛ fɛlɛ yí Kilisi'n, n yɔ́ yí sɛ?”
Bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan: “Bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ!”
23 Pilatı kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nzukɛ ɛtɛ dıɛ yê ɔ'a yɔ ɔ?”
Bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ tɛtıan sɛlɛ kpa bɛ́ nwan: “Bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ!”
24 Anın menian'n-mɔ lɛ tɛtıan sʋnman. Pilatı nıan an, ɔ ngʋala man like fíí kʋ́n yɔ. Ɔ
kɔ jasʋ ɔ kɔ fa nzue ɔ kɔ nwunnzin yí sa menian'n-mɔ kʋalaa anyunnun ɛbɛlɛ. Yí nwan:
“Sʋanlan ɛhı ewue'n, mín nwʋn nnʋn man nun, m'an yı mín sa nun! Ɛmɔ angʋnmın, bɛ́
ɛjɔlɛ ɔ!”
25 Bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan: “Yuo o! Yɛ́ nʋn yɛ́ mma'n-mɔ, man yí ewue nın anwʋn ɛjɔlɛ kpólo
yɛ́!”
26 Ɛhı, Pilatı kɔ yaci Balabası. Ɔ kɔ man bɛ kɔ fin Zozi mgbele. Mɔ bɛ finlin yí yuelı'n, ɔ
yılı yí manlın maan bɛ bʋbɔlı yí kʋlʋwa sʋ.

Nzalafʋ'n-mɔ 'ba gʋlʋ Zozi anwʋn
(Maakı 15.16-20, Zʋan 19.2-3)

27 Pilatı nzalafʋ'n-mɔ falı Zozi hɔlı yí awulo ɛlɔ. Bɛ kɔ yia nzalafʋɛ'n-mɔ kʋalaa Zozi
anwʋn ɛbɛlɛ.
28 Bɛ kɔ yı yí taladıɛ'n m'ɔ wula'n, bɛ kɔ fa taladıɛ kɔkɔlɛ bɛ kɔ wula yí.
29 Bɛ kɔ nwʋn mmowe abotile bɛ kɔ bɔ yí ti. Bɛ kɔ fa ndɛɛ kpɔman bɛ kɔ wula yí sa fama
nın anun. Mɔ bɛ yɔlı sɔ yuelı'n, bɛ kɔ kʋtʋ yí nyunnun ɛbɛlɛ bɛ kɔ yɛyala yí nwʋn. Bɛ́ nwan:
"Zufʋ'n-mɔ belemgbin, ahın o!"
30 Bɛ kɔ tʋtʋ yí nwʋn ngɛsɛlɛ. Bɛ kɔ tʋa yí bɛ kɔ le kpɔman'n m'ɔ le'n bɛ kɔ fa bɛ kɔ fifin yí
tin nın anun.
31 Bɛ yɛyalalı yí nwʋn dede mɔ bɛ́ kunnun jɔlı'n, bɛ kɔ yí taladıɛ kɔkɔlɛ'n mɔ bɛ falı bɛ
wulalı yí'n. Bɛ kɔ fa yí muonun yí taladıɛ dıɛ'n bɛ kɔ wula yí yê bɛ nʋn yí hɔlı bɛ bʋbɔlı yí
kʋlʋwa sʋ ɔ.

Bɛ 'ba bʋbɔ Zozi kʋlʋwa sʋ
(Maakı 15.21-32, Luku 23.26-43, Zʋan 19.17-27)

32 Mɔ bɛ fi kulo nın anun bɛ 'fite'n, bɛ nʋn bian kʋn kɔ yia. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Simʋn. Ɔ
fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Silɛnın nın asʋ. Bɛ kɔ hyı yí bɛ kɔ fa Zozi kʋlʋwa'n bɛ kɔ sʋa yí.
33 Bɛ hɔlı dede bɛ juli lıka kʋn. Lıka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Gɔlʋgota. Gɔlʋgota'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ tile
kangɔ lıka.
34 Ɛbɛlɛ, bɛ kɔ fa divın bɛ kɔ man Zozi kɛ ɔ nʋ́n. Divın sɔ'n, bɛ gualı nun ayile m'ɔ nʋn an,
ɔ nnwun man yalɛ'n sʋnman. Ɔ bɔlı sʋ, nan ɔ'a ngulo kɛ ɔ nʋn.
35 Mɔ bɛ bʋbɔlı yí kʋlʋwa nın asʋ yuelı'n, bɛ kɔ hyʋın tondo bɛ kɔ hye yí taladıɛ'n-mɔ bɛ
kɔ fa.
36 Ɛsɛ bɛ kɔ tɛtanlan yí nwʋn ɛbɛlɛ bɛ kɔ sisa yí.
37 Like mɔ yí ti yê bɛ lɛ kun yí'n, b'a hɛlɛ b'a bɔ yí ti sʋ ɛbɛlɛ kɛ: "Sʋanlan ɛhı li Zozi. Ɔ tı
Zufʋ'n-mɔ belemgbin."
38 Bɛ kɔ bʋbɔ kodiawu nnyuan kʋsʋ kʋlʋwa sʋ Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Kʋn wɔ yí sa fama sʋ
yê kʋn kʋsʋ wɔ yí sa bê sʋ.
39 Bɛ́ mɔ bɛ 'sın ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔsɔ kɔsɔ bɛ́ ti, anın bɛ lɛ kpɛ yí nzʋba.
40 Bɛ́ nwan: "Wɔ́ mɔ wɔ́ nwan ɛ 'bu asɔnın sua'n, nán ɛ fa cıan nsan ɛ si yí fʋfɔlɛ'n, de wɔ́
nwʋn e! Sɛ wɔ́ nwan ɛ tı Nyanmıan Awa sakpa a, fi kʋlʋwa nın asʋ ju!"
41 *Tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ, nʋn *mala nın asʋ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ kʋsʋ
kɔ gʋlʋ yí nwʋn.
42 Bɛ́ nwan: "Ɔ'a le menian'n-mɔ ngʋan, kʋsʋ yí muonun ɔ ngʋala man yí nwʋn ngʋan
de! Sɛ ɔ tı Izalayɛ belemgbin sakpa a, anın ɔ fi kʋlʋwa nın asʋ ɔ jú kıkaala, nán yɛ 'ba le yí
yɛ di.
43 Ɔ'a susu yí ti ɔ'a gua Nyanmıan asʋ. Yí nwan: 'Nyanmıan Awa y'ɔ le mín'. Sɛ
Nyanmıan kulo yí a, anın ɔ lé yí ti kıkaala!"
44 Kodiawu'n-mɔ kʋsʋ mɔ b'a bʋbɔ bɛ́ kʋlʋwa sʋ Zozi anwʋn ɛbɛlɛ'n kpɛlı yí nzʋba bie.

Zozi ewue'n
(Maakı 15.33-41, Luku 23.44-49, Zʋan 19.28-30)

45 Mɔ sɛnzɛ'n jinlanlın bɛ́ ti afian'n, awosin wulalı mân nın anun lıka kʋalaa dede ɔ juli
nɔsʋba dɔɛ nsan.
46 Mɔ bɛ 'kɔ a bɔ dɔɛ nsan'n, Zozi kɔ tıan nun sɛlɛ kpa. Yí nwan: "*Eli, Eli, lama*
sabakıtanin?" Ɛjɔlɛ sɔ'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ "*Mín Nyanmıan, mín Nyanmıan, nzukɛ ati yê a yı*
mín ɔ?"
47 Mɔ bɛ́ mɔ bɛ jijin ɛbɛlɛ'n mmie-mɔ tılı yí ngan'n, bɛ́ nwan: "Ɔ lɛ fɛlɛ Eli!"
48 Ɛbɛlɛ ala, bɛ́ nunhan kʋn kɔ nwanndi ɔ kɔ hɔ kɔ fa eminlan ɔ kɔ bɔ divın nyin-
nyanlınwa anun. Ɔ kɔ fa kɔ san baka kʋn ati ɔ kɔ tınngɛ yí Zozi anʋan kɛ ɔ nʋ́n.
49 Nan ɛhınlın-mɔ nwan: "Jinlan maan yɛ nían sɛ Eli kɔ a kɔ le yí a!"
50 Zozi kɔ tıan nun sɛlɛ kpa biekun, ɔ kɔ ha nun.
51 Mɛlɛ sɔ'n, mgbɛnun ɛtanlan'n m'ɔ ja asɔnın sua nın anun'n kɔ sua yí anwunno dede
ɔ kɔ ju yí ası. Asıɛ'n kɔ kpusu, nyɔbʋɛ mgbili'n-mɔ anun kɔ kpacı kpacı.

52 Sɛka'n-mɔ asʊ kɔ tike tike. Nyanmɪan anwʊntɪɛ mma'n-mɔ dɔʊn mɔ bɛ wuli'n kɔ
tinnge tinnge.
53 Mɔ Zozi fi ewue nun tinngelɪ'n, bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ fi sɛka'n-mɔ anun bɛ fitelɪ'n, bɛ hɔlɪ
kulo kpili nwannzan-nwannzan nɪn asʊ bɛ yɪlɪ bɛ́ nwʊn bɛ helelɪ menian dɔʊn kpa.
54 Mɔ nzalafʊ kpain'n nʊn yí nzalafʊ'n-mɔ mɔ bɛ́ nʊn yí lɛ sisa Zozi'n nwunlin kɛ asɪɛ
nɪn a kpusu nʊn yí nzin ɛjɔlɛ'n, esulo hanlɪn bɛ́ sɛlɛ kpa. Bɛ́ nwan: "Kannzʊ ɔ tɪ Nyanmɪan
Awa sakpa!"
55 Anɪn mmalasua dɔʊn kpa kʊsʊ wɔ ɛbɛlɛ, bɛ jin mʊa bɛ lɛ nɪan Zozi. Bɛ́ yɛ̂ bɛ sili Zozi
sʊ sunmin Galile mân nɪn anun bɛ sʊlɪ yí ɔ.
56 Mali m'ɔ fi Magɪdala'n, ɔ nʊn Zʊakɪ nʊn Zozɛfʊ anin Mali, ɔ nʊn Zebede amma'n-mɔ
anin dɪɛ'n wɔ mmalasua sɔ'n-mɔ anun bie.

Zozi esie'n
(Maakɪ 15.42-47, Luku 23.50-56, Zʊan 19.38-42)

57 Mɔ alíɛ'n 'kɔ yí nɔsʊba nun'n, esikafʊɛ bian kʊn kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí
Zozɛfʊ, ɔ tɪ Zozi sʊanlan'n kʊn. Ɔ fi Alimate kulo nɪn asʊ.
58 Ɔ kɔ hɔ kɔ tʊ Pilatɪ ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ 'fa Zozi fuin'n ɔ 'kɔ a sie yí. Ɛhɪ, Pilatɪ kɔ man atɪn kɛ
bɛ fá bɛ mán yí.
59 Ɔ kɔ le fuin'n ɔ kɔ fa kisaan fʊfɔlɛ kʊn ɔ kɔ fʊfɔ yí nwʊn.
60 Yí muonun yí sɛka mɔ ɔ'a man b'a kpɛ yí ɛbʊta kʊn anun'n, ɔ kɔ sie Zozi nun. M'ɔ sielɪ
yí yuelɪ'n, ɔ kunndolɪ ɛbʊɛ kpili kʊn ɔ nyinlin sɛka nɪn anʊan'n yɛ̂ ɔ salɪ hɔlɪ ɔ.
61 Anɪn Mali m'ɔ fi Magɪdala'n, ɔ nʊn Mali kʊn'n bɛ wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ tɪtɪ asɪ sɛka nɪn
anyunnun.

Sɛka nɪn esisa'n

62 Zufʊ'n-mɔ bɔbʊalɪ bɛ́ nwʊn bɛ sielɪ. Mɔ yí alíɛ hɪnlɪn m'ɔ tɪ ɛnwʊnmɪan ele cɪan'n,
Nyanmɪan *tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn *Falisifʊɛ'n-mɔ kɔ hɔ kɔ tʊ Pilatɪ. Bɛ́ nwan:
63 "Nannan, akʊa atofʊɛ sɔ nɪn ɛjɔlɛ kʊn mɔ anɪn yí nyɪn wɔ sʊ m'ɔ hanlɪn'n, yɛ́ ti a kpɪn
sʊ. Yí nwan: 'Sɛ mɪn wu a, yí cɪan nsan, mɪn 'tinnge.'
64 Yí ti, man atɪn maan bɛ hɔ́ sísa sɛka'n dede cɪan nsan. Ɔ'a nyɔ man sɔ a, yí menian'n-
mɔ 'kɔ a sa yí bɛ laka menian'n-mɔ kɛ: 'Ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge!' Afɪ, sian ato mɔ bɛ 'di'n,
ɔ 'tala daba dɪɛ'n."
65 Ɛhɪ, Pilatɪ nwan: "Ɛ 'nwun nzalafʊ, Ɛmɔ fá bɛ́ hɔ́, maan bɛ hɔ́ sísa yí kɛ mɔ ɛmɔ kulo ɔ."
66 Bɛ nʊn bɛ́ kɔ hɔ, bɛ kɔ nwun kɛ sɛka nɪn anʊan'n nyin kanlanman kpa. Bɛ kɔ sie sʊ
nzɔlɛ, bɛ kɔ yaci nzalafʊ'n-mɔ ɛbɛlɛ kɛ bɛ sísa yí.

28

Zozi ewuetinnge'n
(Maakɪ 16.1-10, Luku 24.1-12, Zʊan 20.1-10)

1 Mɔ *ɛnwʊnmɪan ele cɪan'n sɪnlɪn'n, mɔlɛ'n ngɛlɛmɔ, Mali m'ɔ fi Magɪdala'n, ɔ nʊn Mali
kʊn'n kɔ a kɔ nɪan sɛka'n.
2 Kʊnmgba ala, asɪɛ'n kɔ kpusu sɛlɛ kpa. Yɛ́ Mɪn bɔfʊɛ'n kʊn fi anwunno ɔ kɔ ju. Ɔ kɔ
kunndo ɛbʊɛ'n m'ɔ nyin sɛka nɪn anʊan'n ɔ kɔ tʊ yí ahanmɪan ɔ kɔ fʊ ɔ kɔ tanlan sʊ.
3 Bɔfʊɛ nɪn anwʊn'n ta sʊa mɪaɪn mɪaɪn kɛ nyanmɪan'n m'ɔ kpɛ mɪaɪn mɪaɪn'n. Yí
taladɪɛ'n tɪ fufue hyɪɛɪn hyɪɛɪn kpa.
4 Esulo kɔ han nzalafʊ'n-mɔ kpa dede bɛ́ nwʊn kɔ wʊsʊ bɛ́, bɛ gugua kɛ menian mɔ b'a
wu ɔ.
5 Bɔfʊɛ'n kɔ han kɔ hele mmalasua'n-mɔ kɛ: "Nán bɛ sulo. Afɪ mɪn sɪ kɛ ɛmɔ lɛ kpʊnndɛ
Zozi, sʊanlan'n mɔ bɛ bʊbɔlɪ yí kʊlʊwa nɪn asʊ'n.
6 Ɔ nnʊn man ɛwa. Ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge kɛ ɔ kpɪnlɪn hanlɪn yí'n. Ɛmɔ bála bɛ nían
lɪka mɔ anɪn ɔ la'n.

7 Ɛmɔ hɔ́ ndɛ-ndɛ bɛ hán héle yí menian'n-mɔ kɛ ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. Sian dɪɛ, ɔ lɛ kɔ
a nwʋnndɛ ɛmɔ Galile mân nɪn anun. Ɛlɔ yê ɛmɔ 'nwun yí ɔ. Ngalɪɛ'n mɔ mín nwan mɪn
'kan mɪn kele ɛmɔ nɪn anɪn."
8 Mɔ mmalasua'n-mɔ fi sɛka nɪn asʋ bɛ 'kɔ'n, esulo nʋn fɛ elie kpili kpa hanlɪn bɛ́. Bɛ le
ɛnwanndie bɛ lɛ kɔ a han bɛ kele Zozi menian'n-mɔ.
9 Kʋnmgba ala, bɛ nʋn Zozi kɔ yia nun. Zozi nwan: "M mo ahɪn, m mo ahɪn o!" Mɔ Zozi
bisalɪ bɛ́ ahɪn yuelɪ'n, bɛ kɔ kpunnge yí bɛ kɔ sɔ yí ja nɪn anun, bɛ kɔ kʋtʋ yí nyunnun ɛbɛlɛ
bɛ kɔ sʋ yí.
10 Ɛhɪ, Zozi kɔ se bɛ́ kɛ: "Nán bɛ sulo. Ɛmɔ hɔ́ hán héle mín nianman'n-mɔ kɛ bɛ hɔ́ Galile
mân nɪn anun ɛlɔ. Ɛbɛlɛ yê bɛ 'nwun mín ɔ."

Nzalafʋ'n-mɔ ɛjɔlɛ'n

11 Mɔ anɪn mmalasua'n-mɔ aja wɔ atunnun'n, nzalafʋ'n-mɔ mɔ bɛ lɛ sisa sɛka'n, mmie-
mɔ kɔ sa kɔ hɔ kulo. Bɛ kɔ hɔ kɔ bɔ ɛjɔlɛ'n m'ɔ walɪ nɪn anun amannɪɛ bɛ kɔ hele Nyanmɪan
*tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ.
12 Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ kɔ yia. Mɔ bɛ́ nʋan sɛlɪ bɛ́
nwʋn yuelɪ'n, bɛ kɔ man nzalafʋ'n-mɔ esika dɔʋn kpa.
13 Ɛsɛ bɛ́ nwan: "Sɛ bɛ bisa ɛmɔ a, ɛmɔ hán kɛ kɔngɔɛ mɔ ɛmɔ 'dafɪ'n, yí menian'n-mɔ a a
a sa yí a hɔ.
14 Sɛ kʋnmanna'n tɪ a, yɛ 'tʋ yí akɔbɛ nán ɛmɔ ati a nga man nun."
15 Nzalafʋ'n-mɔ lelɪ esika'n, bɛ hanlɪn yí kɛ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ hanlɪn
helelɪ bɛ́ nɪn ala. Ɛnɛ nʋn ɛnɛ, Zufʋ'n-mɔ tɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n.

Zozi 'ba yɪ yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ
(Maakɪ 16.14-18, Luku 24.36-49, Zʋan 20.19-23, Junman'n 1.6-8)

16 Ɛhɪ, Zozi menian bulu nʋn kʋn'n hɔlɪ Galile mân nɪn anun ɛlɔ bʋka'n mɔ Zozi helelɪ
bɛ́ nɪn asʋ.
17 Mɔ bɛ nwunlin yí'n, bɛ kʋtʋlɪ bɛ sʋlɪ yí. Nan kʋsʋ bɛ́ mmie-mɔ a nne a nni man.
18 Zozi kɔ kpunnge bɛ́, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ kɛ: "B'a fa anwunno ɛlɔ nʋn asɪ ɛwa tunmin'n
kʋalaa b'a wula mín sa nun.
19 Ɛhɪka ati, ɛmɔ hɔ́ mân nɪn anun menian'n-mɔ kʋalaa anwʋn, ɛmɔ mán bɛ káci mín
menian. Ɛmɔ sɔ́nɪn bɛ́ wɔ Sɪɛ nʋn Baa, ɔ nʋn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n dunman nun.
20 Ninnge'n kʋalaa mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ héhele bɛ́ maan bɛ yɔ́. Ɛsɛ ɛmɔ
nwún yí kɛ mɪn nʋn ɛmɔ san alɪhɪan biala dede ɔ kɔ ju mân nɪn ayuelɪɛ."

ƐJƆLƐKPA'N MƆ
MAAKI HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Maakɪ? Ɔ tɪ Zozi Kilisi mmɔfʋɛ'n-mɔ bʋkafʋɛ. Maakɪ, mɔ bɛ fɛlɛ yí biekun Zʋan'n, ɔ nʋn yí nin Mali, bɛ tanlanlɪn Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ (Junman 12.12). Ɔ tɪ Baanabasɪ anianman kʋn (Koloʋ 4.10). Ɔ nʋn Baanabasɪ nʋn Pɔlʋ yê bɛ hɔlɪ Antiɔsʋ kulo nɪn asʋ ɔ (Junman 12.25). Ɛbɛlɛ, asɔnɪn mma'n-mɔ kɔ sʋan Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ kɛ bɛ hó bó Ɛjɔlɛkpa'n bɛ héle mân mân'n-mɔ. Alimʋa atɪn'n mɔ bɛ 'tu'n, Maakɪ hɔlɪ bie ɔ bʋkalɪ bɛ́. Nan atunnunnvian, ɔ yacili bɛ́ salɪ hɔlɪ Zoluzalɛmʋn (Junman 13.5,13). Ɔ hyɛlɪ kpa, Baanabasɪ falɪ Maakɪ, ɔ nʋn yí hɔlɪ Sipʋlʋ mân nun (Junman 15.37-39). Ɛhɪ anzin, yɛ nwun yí Pɔlʋ nʋn Pɪɛlɪ kalata'n-mɔ anun kɛ Maakɪ bʋkalɪ bɛ́ wɔ *Lɔmʋn kulo nɪn asʋ (Filemʋn 24, 2 Timote 4.11, 1 Pɪɛlɪ 5.13).

Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ anun, Maakɪ lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa. Yí Ɛjɔlɛkpa m'ɔ hɛlɛlɪ'n tɪ tika tala ɛhɪnlɪn-mɔ dɪɛ'n, nan kʋsʋ ɛjɔlɛ wɔ nun kpa.

Maakɪ 'bɔ yí Ɛjɔlɛkpa nɪn abʋ'n, ɔ man yɛ nwun yí kɛ Zʋan Batisi sɔnɪnlɪn Zozi, ɛsɛ Abɔnsanmʋn kʋsʋ sɔlɪ Zozi nɪanlɪn (1.1-13). Maakɪ a hye yí kalata nɪn anun mgbili mgbili nnyuan. Alimʋa dɪɛ'n, (yí ti 1.14-8.26), ɔ kan Zozi bagua nun junman'n m'ɔ lili yí Galile mân nun nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. Ɔ man yɛ́ nwun yí kɛ Zozi kpɪnlɪn fɛlɛlɪ yí menian'n-mɔ, tunmin'n m'ɔ falɪ tuli wawɛ ɛtɛ'n-mɔ, ɔ manlɪn nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn salɪ, ɔ heheleli Nyanmɪan ninnge'n-mɔ tunmin sʋ, ɛsɛ ɔ yɔlɪ asinbɛnwʋn ninnge.

M'ɔ tɔ sʋ nnyuan'n (8.27-16.20), ɔ kan Zozi ewue'n nʋn yí etinnge nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. Mɔ Lɔmʋn nzalafʋ kpain'n m'ɔ bʋbɔlɪ Zozi kʋlʋwa nɪn asʋ'n nwunlin kɛ Zozi a kpɪn a wu yí'n, yí nwan: "Ɔ tɪ ananhɔlɛ, bian ɛhɪ tɪ Nyanmɪan Awa sakpa!" (15.39). Maakɪ kulo kɛ yɛ́ kʋsʋ yɛ de yɛ di kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa sakpa. Ɛjɔlɛkpa nɪn agualɪɛ nun, yɛ nwun yí kɛ Maakɪ a han Zozi ewuetinnge nɪn anwʋn ɛjɔlɛ sin ko (16.1-8). Yí ti, b'a hɛlɛ ɛjɔlɛ kaan b'a sa sʋ m'ɔ kele kɛ Zozi a yɪ yí nwʋn a hele yí menian'n-mɔ ɛsɛ ɔ'a fʋ ɔ'a hɔ nyanmɪansʋ (16.9-20).

Zʋan Batisi junman'n
(Matie 3.1-12, Luku 3.1-18, Zʋan 1.19-28)

1 Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tʋ de Zozi Kilisi m'ɔ tɪ Nyanmɪan Awa'n y'ɔ le ɛhɪ.

2 Ɛjɔlɛ sɔ'n bɔlɪ yí bʋ kɛ Nyanmɪan Kpɔmanfʋɛ Ezayi hɛlɛlɪ wɔ yí kalata nɪn anun'n. Ɔ'a hɛlɛ Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n kɛ Nyanmɪan nwan:

Nɪan, mɪn 'sʋan mín bɔfʋɛ'n wɔ́ nyunnun
mɪn 'man ɔ di mʋa ɔ sesie wɔ́ atɪn'n.
3 *Bɔfʋɛ sɔ'n y'ɔ le sʋanlan'n m'ɔ lɛ tɪan*
ɛwâ nɪn anun ɛlɔ kɛ:
Bɛ sésie yɛ́ Mɪn atɪn'n
bɛ mán ɔ tínngɛ fɔ́ʋ́n!

4 Ɛhɪ, cɪan kʋn, Zʋan kɔ fite ɛwâ nɪn anun ɛlɔ. Ɔ sɔnɪn menian'n-mɔ. Ɔ tu bɛ́ fʋɔ kɛ: "Ɛmɔ nʋ́n bɛ́ nwʋn bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Nyanmɪan maan n zɔ́nɪn ɛmɔ, nán Nyanmɪan a fa ɛmɔ ɛtɛ nɪn a hye bɛ́."

5 Mɔ Zʋan hanlɪn sɔ mɔ menian'n-mɔ tɪlɪ yí ngan'n, Zude mân nɪn anun menian'n-mɔ nʋn Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ dɪɛ'n-mɔ, bɛ́ dɔʋn, bɛ kɔ hɔ yí nwʋn ɛlɔ. Bɛ kɔ han bɛ́ ɛtɛ'n bagua nɪn anun, nán Zʋan a sɔnɪn bɛ́ wɔ asue'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zuludɪn nɪn anun.

6 Taladɪɛ'n mɔ Zʋan wula'n, sʋamo enyuan yê b'a fa b'a nwʋn ɔ. Yí bɛlɛtɪ'n tɪ naan kpolo. Alɪɛ'n m'ɔ di'n, y'ɔ le tɛtɛbʋabʋa nʋn wɛ.

7 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan kele menian'n-mɔ'n. Yí nwan: “Sʋanlan kʋn fi mín nzin ɔ lɛ
ba, ɔ le tunmin tala mín, mɪn nzɛ nvata man kɛ mɪn kʋtʋ mɪn nyannjɪ yí ja mgbabʋa'n
nyanman'n bɔbɔ mgban ɔ.
8 Mín dɪɛ, m'an fa nzue m'an sɔnɪn ɛmɔ, nan yí dɪɛ, ɔ 'ba fa Nyanmɪan Wawɛ'n sɔnɪn
ɛmɔ.”

Zʋan 'ba sɔnɪn Zozi
(Matie 3.13-17, Luku 3.21-22)

9 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, Zozi fi Nazalɛtɪ, Galile mân nɪn anun, ɔ kɔ a kɔ tʋ Zʋan maan ɔ kɔ
sɔnɪn yí asue Zuludɪn nɪn anun.
10 Mɔ Zozi fi asue nɪn anun ɔ 'fite'n, ɔ 'nɪan an, anɪn anwunno nɪn a buke, Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n tɪ kɛ abubule, ɔ fi nyanmɪansʋ ɔ kɔ ju kɔ tanlan yí sʋ.
11 Ɛbɛlɛ ala, anɪɛ kʋn kɔ te anwunno ɛlɔ kɛ: “Ɛ tɪ mín ehulo Baa, m'an fa mín lʋa'n kʋalaa
m'an wula wó nun.”

Abɔnsanmʋn 'ba sɔ Zozi nɪan
(Matie 4.1-11, Luku 4.1-13)

12 Ɛbɛlɛ ala, Wawɛ'n Nwannzan-nwannzan'n kɔ hyʋɪn Zozi kɔ hɔ ɛwâ nɪn anun ɛlɔ.
13 Ɔ lili ɛlɛbulanan. Ɛbɛlɛ, *Satan (mɔ yɛ fɛlɛ yí Abɔnsanmʋn'n), ɔ kɔ a kɔ sɔ yí kɔ nɪan.
Anɪn Zozi wɔ ebolo naan'n-mɔ afian yê nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ yê bɛ bʋka yí ɔ.

Zozi 'ba fɛlɛ Galile mân nɪn anun menian nnan

mɔ bɛ cɪ ejue yí nwʋn
(Matie 4.12-22, Luku 4.14-15; 5.1-11)

14 Ɛhɪ mɔ bɛ hyɪlɪ Zʋan bɛ tʋlɪ yí fiadɪ'n, Zozi kɔ sa kɔ hɔ Galile mân nɪn anun ɔ 'kɔ a bɔ
Nyanmɪan Ɛjɔlɛkpa'n kele bé mɔ bɛ wɔ ɛlɔ'n.
15 M'ɔ juli ɛlɔ'n yí nwan: “Tɛmʋn nɪn a ju, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan Belemgbin elie mɛlɛ
nɪn a kpunnge. Ɛmɔ lé Ɛjɔlɛkpa'n bɛ li nán ɛmɔ káci bé abalabɔ'n!”
16 Mɔ Zozi 'sɪn Galile asubula nɪn anʋan ɛbɛlɛ'n, ɔ 'nɪan an, anɪn anianman nnyuan lɛ
gua bé dada. Kʋn li Simʋn yê kʋn'n kʋsʋ li Andele.
17 Zozi kɔ han kɔ hele bé kɛ: “Ɛmɔ bála, bɛ sí mín sʋ, nán mɪn 'ba man ɛmɔ fɛlɛ menian
bɛ man mín.”
18 Kɛ Zozi anʋan 'tɔ ala, bɛ kɔ yaci bé dada'n-mɔ ɛbɛlɛ, bɛ kɔ si yí sʋ.
19 Zozi fi ɛbɛlɛ, ɔ kɔ hɔ yí nyunnun kaan, ɔ kɔ nwun Zebede amma'n-mɔ: Zʋakɪ nʋn yí
nianman Zʋan. Bɛ gua bé ɛlɛɛ nɪn anun, bɛ lɛ kpʋnmgba bé dada'n-mɔ anun.
20 Ɛbɛlɛ ala, Zozi kɔ fɛlɛ bé. Bɛ kɔ yaci bé sɪ Zebede ɔ nʋn kpafʋ'n-mɔ ɛlɛɛ nɪn anun ɛbɛlɛ,
bɛ kɔ si yí sʋ.

Zozi 'ba fʋan wawɛ ɛtɛ fi sʋanlan kʋn anun
(Luku 4.31-37)

21 Bɛ fi ɛbɛlɛ, Zozi nʋn bé kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kapɛɛnawɔmʋn nɪn asʋ. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ
dede mɔ ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n juli'n, ɔ nʋn bé kɔ hɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn anun. Ɔ kɔ
hehele bagua'n Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ.
22 Tunmin'n m'ɔ fa kekele ninnge'n-mɔ'n sin menian'n-mɔ anwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ ngele
man yí ninnge'n-mɔ kɛ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ dɪɛ'n, nan ɔ kele yí ninnge'n-mɔ tunmin
sʋ.
23 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʋsʋ, anɪn sʋanlan kʋn wɔ bé asɔnɪn sua nɪn anun ɛbɛlɛ. Sʋanlan sɔ'n,
wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun. Ɔ kɔ tɪan nun kɛ:
24 “Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ, ɛ 'se yé sɛ? Ɛ walɪ yé bʋsʋ ɛbɔ anaan? Mɪn sɪ wó bɔkɔɔ! Ɛ tɪ
Nyanmɪan Sʋanlan Nwannzan-nwannzan!”
25 Mɔ sʋanlan'n hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ tɪan wawɛ ɛtɛ nɪn asʋ sɛlɛ kpa. Yí nwan: “Muan wó
nʋan'n nán fi sʋanlan ɛhɪ anun fite!”
26 Kɛ Zozi 'kan sɔ ala, wawɛ ɛtɛ'n kɔ kpusu sʋanlan'n sɛlɛ sɛlɛ kpa, ɔ kɔ tɪan, ɔ fi yí nun kɔ
fite.

27 Sian'n, kɛ ɔ yɔlı sɔ'n, esulo kɔ han bɛ́ mɔ bɛ wɔ asɔnın sua nın anun'n kʋalaatin. Bɛ lɛ
bisa bisa bɛ́ nwʋn kɛ: “Nan nzu like dıɛ ahı? Tunmin sʋ like ehele fʋfɔlɛ ɔ! M'ɔ kɔ han'n,
wawɛ ɛtɛ'n-mɔ di sʋ, ɛsɛ bɛ man yí anyınnzɔ.”
28 Ɔ fi ɛbɛlɛ, Zozi dunman'n kɔ hɔ dede kɔ ju Galile mân'n lıka kʋalaatin.

Zozi 'ba man nwuluwafʋɛ dɔʋn anwʋn sa
(Matie 8.14-17, Luku 4.38-41)

29 Mɔ Bɛ fi Nyanmıan sua nın anun bɛ fitelı'n, ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ hɔ Simʋn nʋn Andele
awulo. Mɔ bɛ 'kɔ'n, bɛ nʋn Zʋakı nʋn Zʋan yê bɛ hɔlı ɔ.
30 Bɛ 'ju ɛbɛlɛ a, anın Simʋn asebala nın a fʋkɛ, ebunnun a hyı yí, ɔ la. Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ bɔ
Zozi amannıɛ.
31 Zozi kɔ hyʋın kɔ kpunnge yí, ɔ kɔ sɔ yí sa nın anun ɔ kɔ jasʋ yí. Ɛbɛlɛ ala, ebunnun'n fi
yí nwʋn kɔ tu. Ɔ kɔ jasʋ, ɔ kɔ man bɛ́ like bɛ kɔ li.
32 Bɛ wɔ ɛbɛlɛ dede eyua'n tɔlı, mɔ mân nın anun 'yɔ fɔʋn'n, menian'n-mɔ kɔ sʋa
nwuluwafʋɛ ngacile, nʋn bɛ́ mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ bɛ́ nun'n, bɛ kɔ bɛlɛ Zozi.
33 Kulo nın asʋ menian'n-mɔ kʋalaa kɔ yia awulo nın anʋan nın anun.
34 Zozi kɔ man nwuluwafʋɛ dɔʋn anwʋn kɔ sa, ɛsɛ ɔ kɔ fʋan wawɛ ɛtɛ dɔʋn. Ɔ ngɔ man
man wawɛ ɛtɛ'n bie fíí atın, ɔ sanlın kɛ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ sı yí sʋanlan ɛhɔlɛ kʋn'n.

Zozi 'ba kpanza Galile mân nın anun
(Luku 4.42-44)

35 Ɛhı anzin, mɔ alíɛ'n 'kɔ alıbahıan'n, anın mân nın anun tɛ du bɔbɔ, Zozi kɔ jasʋ. Ɔ fi
awulo ɛbɛlɛ kɔ fite kɔ hɔ asɔnın ɛyɔlɛ ahanmıan kulo'n tiba ɛlɔ.
36 Mɔ Simʋn nʋn yí manngʋn'n-mɔ jasʋlı'n, bɛ nnwun man Zozi. Bɛ nanndı kulo nın
anun bɛ lɛ kpʋnndɛ yí.
37 Bɛ kpʋnndɛlı yí dede mɔ bɛ nwunlin yí'n, bɛ́ nwan: “Yɛ́ Mın, menian'n-mɔ kʋalaa lɛ
kpʋnndɛ wɔ́.”
38 Zozi kukuli yí nʋan sʋ a, yí nwan: “Ɛmɔ mán yɛ hɔ́ kulo'n-mɔ mɔ bɛ mantan mantan
ɛwa'n-mɔ asʋ. Ɔ fata kɛ mın kan Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ ɛlɔhan kʋsʋ. Ɛhı ati yê ɔ man n vi
kulo nın anun m'an fite ɔ.”
39 Zozi le yí sɔ dede ɔ kɔ kpanza Galile mân'n lıka kʋalaatin. Ɔ kɔ hɔ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kɔ
hele menian'n-mɔ wɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun. Ɛsɛ ɔ kɔ fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ.

Zozi 'ba man kokobefʋɛ kʋn anwʋn sa
(Matie 8.1-4, Luku 5.12-16)

40 Ɛlɛhʋn kʋn, kokobefʋɛ kʋn kɔ a kɔ tʋ Zozi ɔ kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun. Ɔ kɔ bʋtʋ yí. Yí nwan:
“Mín mın, mın sı kɛ sɛ ɛ kulo a, ɛ kʋala kɛ ɛ man mín nwʋn sa, ɛ tu mín nwʋn efian'n.”
41 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, kokobefʋɛ nın anwʋn kɔ yɔ yí koun. Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ tınngɛ yí
sa kɔ han kokobefʋɛ'n, yí nwan: “Mın kulo, man wɔ́ nwʋn tí!”
42 Mɔ Zozi hanlın sɔ nın ala, kokobe'n fi yí nwʋn kɔ tu, yí nwʋn kɔ tı.
43 Mɔ bian nın anwʋn salı yuelı'n, Zozi kɔ jʋjɔ aminle sʋ kɔ hele yí asannan nán ɔ'a man
ɔ'a hɔ.
44 Zozi nwan: “Mɔ a nwun yí ɛwa'n, n'ɛ kan nun ɛjɔlɛ fíí kele sʋanlan. Nan kɔ fa wɔ́ nwʋn
kele Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ'n nán yı wɔ́ nwʋn efian etue tɛɛ'n mɔ Moyizı mala'n kele'n maan
bɛ nwún yí kɛ wɔ́ nwʋn a tı.”
45 Nan mɔ bian'n hɔlı'n, ɔ'a ngʋala man ɛjɔlɛ nın asʋ fıa. Ɔ kɔ bɔ yí kpayɛ kɔ hele mân'n
kʋalaa. Sian'n, kɛ ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ kulo'n-mɔ asʋ a, meninsʋnman'n dunman nun, ɔ ka
ahanmıan, lıka mɔ sʋanlan nnʋn man'n, ɛbɛlɛ yê menian'n-mɔ fi lıka kʋalaa bɛ ba yí nwʋn
ɔ.

2

Zozi 'ba man bubuluwafʋɛ kʋn anwʋn sa
(Matie 9.1-8, Luku 5.17-26)

1 Ɛhı, ɛlɛ nnyuan kʋn sınlın, Zozi kɔ sa kɔ a Kapɛɛnawɔmʋn. M'ɔ walı juli ɛbɛlɛ'n,
menian'n-mɔ kɔ tı kɛ ɔ wɔ yí awulo ɛbɛlɛ.
2 Menian dɔʋn kpa kɔ a kɔ yi sua'n nʋn anʋan nın anun dede bɛ nnwun man lıka fíí mɔ
bɛ sie bɛ́ nwʋn ɔ. Zozi kɔ han Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n kɔ hele bɛ́.
3 Mɔ Zozi 'kan Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, menian mmie-mɔ kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ. Bɛ́ nunhan
nnan sʋ bubuluwafʋɛ kʋn, bɛ lɛ fa yí bɛ bɛlɛ Zozi.
4 Eyia kpili mɔ menian'n-mɔ a yia nın ati, bɛ ngʋala man wuluwafʋɛ'n fa fite Zozi
anyunnun. Ɛhı a, bɛ kɔ fʋ sua'n mɔ Zozi wɔ nun nın asʋ, bɛ kɔ kpɛ nun tokolo. Bɛ kɔ fa
bubuluwafʋɛ'n nʋn yí ɛbɛɛ'n bɛ kɔ wula tokolo sɔ nın anun bɛ kɔ jula yí Zozi anyunnun
ɛbɛlɛ ası.
5 Mɔ Zozi nwunlin bɛ́ dedi'n, ɔ kɔ han kɔ hele bubuluwafʋɛ'n kɛ: "Mín wa, b'a fa wɔ́ ɛtɛ'n
b'a hye wɔ́."
6 Mɔ Zozi 'kan ɛjɔlɛ'n kele wuluwafʋɛ'n, anın mala nın asʋ mgbain'n mmie-mɔ tıtı ası
bagua nın anun ɛbɛlɛ. Mgbain sɔ'n-mɔ kɔ han yí bɛ́ ti anun kɛ:
7 "Nzukɛ ati yê sʋanlan ɛhı kan ɛjɔlɛ ɛtɛ sʋa tia Nyanmıan ɔ? Sɛ nán Nyanmıan angʋnmın
cein an, nwan yê ɔ kʋala ɔ fa ɛtɛ ce ɔ?"
8 Ɛbɛlɛ ala, Zozi kɔ nwun bɛ́ ajʋnlın'n. Yí nwan: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ le ajʋnlın sʋa-mɔ ɛmɔ
ati anun ɔ? Ɛmɔ jʋnlın kɛ mın ngʋala man yí yɔ ɔ?
9 Sɛ mın kan kɛ: 'B'a fa wɔ́ ɛtɛ'n b'a hye wɔ́,' ɛmɔ nnwun man nun. Nan sɛ mın kan kɛ:
'Jasʋ fa wɔ́ ɛbɛɛ'n nanndı,' nán ɔ yɔ sɔ a,
10 anın ɛmɔ a nwun yí kɛ Mân Baa'n le tunmin asıɛ nın asʋ ɛwa ɔ fa ɛtɛ'n-mɔ ce." Ɔ kacili
yí nʋan bubuluwafʋɛ nın anwʋn ɛlɔ a, yí nwan:
11 "M'an man wɔ́ atın, jasʋ, fa wɔ́ ɛbɛɛ'n kɔ awulo."
12 Ɛbɛlɛ ala, bian'n kɔ jasʋ bɛ́ kʋalaa bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fa yí ɛbɛɛ'n ɔ kɔ fite. Ɛjɔlɛ'n
kɔ sin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn kpa. Bɛ kɔ kannvʋ Nyanmıan. Bɛ́ nwan: "Yɛ nwunlin man like
sʋa bie lé!"

Zozi 'ba fɛlɛ Levi
(Matie 9.9-13, Luku 5.27-32)

13 Ɛhı anzin, Zozi kɔ sa kɔ hɔ Galile asubula nın anʋan ɛlɔ biekun. Menian dɔʋn kɔ kpʋ
yí, ɔ kɔ hehele bɛ́ ninnge.
14 Tɛmʋn mɔ Zozi 'sa kɔ awulo'n, ɔ 'ba ju lıka mɔ bɛ tua ajule nın an, Levi m'ɔ tı Alıfe
awa'n tı ɛbɛlɛ. Ɔ lɛ dide ajule. Zozi kɔ jinlan, yí nwan: "Levi, si mín sʋ!" Ɛbɛlɛ ala, Levi kɔ
jasʋ kɔ si yí sʋ.
15 Ɛhı anzin, cıan kʋn Zozi kɔ hɔ like elie Levi awulo ɛlɔ. Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ nʋn yí menian'n-mɔ
nʋn menian dɔʋn mɔ bɛ dide ajule'n nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ yê bɛ hɔlı ɔ. Afı bɛ́ mɔ bɛ si Zozi sʋ'n,
bɛ sʋnlın.
16 Mɔ mala nın asʋ mgbain'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Falisifʋɛ'n-mɔ fâ dıɛ nın anun'n nwunlin kɛ
Zozi nʋn menian ɛhı-mɔ kʋalaa lɛ didi'n, bɛ kɔ bisa Zozi menian'n-mɔ kɛ: "Nzukɛ ati yê
Zozi nʋn bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ lɛ didi'n?"
17 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan'n, yí nwan: "Bɛ́ mɔ bɛ fʋkɛlı man'n, bɛ mgbʋnndɛ man
ayile ɛyɔlɛfʋɛ. Nan bɛ́ mɔ b'a fʋkɛ'n yê bɛ kpʋnndɛ ayile ɛyɔlɛfʋɛ ɔ. M'an mma man kɛ m
'ba kpʋnndɛ sɛsɛfʋɛ'n-mɔ. Nan m malı kɛ m 'ba kpʋnndɛ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ."

Abuala nın anwʋn kosuan'n
(Matie 9.14-17, Luku 5.33-39)

18 Cıan kʋn, anın Zʋan Batisi menian'n-mɔ nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ bɛ lɛ di abuala. Menian
mmie-mɔ walı tʋlı Zozi a, bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Nzukɛ ati yê Zʋan menian'n-mɔ nʋn Falisifʋɛ'n-
mɔ dıɛ'n-mɔ lɛ di abuala, nan kʋsʋ wɔ́ dıɛ'n-mɔ nni man bie ɔ?"
19 Ɛhı a, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ a nwun sʋanlan kʋn m'ɔ lɛ fa atɔnvɔlɛ m'ɔ nʋn yí
manngʋn'n-mɔ b'a bua b'a la lé ɔ? Cɛcɛ, mɛlɛ mɔ atɔnvɔlɛ bian'n lɛ didi'n, yí manngʋn'n-
mɔ ngʋala man kɛ bɛ bua bɛ da ɔ.

20 Mɛlɛ'n bie 'ba ju, bɛ 'ba yı atɔnvɔlɛ bian'n fi bɛ́ sa nun. Cıan sɔ'n yɛ̂ bɛ́ kʋsʋ bɛ 'ba li
abuala ɔ.
21 Sʋanlan fíí nva man ndafuin fʋfɔlɛ ɔ nda man ɛtanlan daba nun. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a,
ndafuin fʋfɔlɛ'n 'sua ɛtanlan daba'n. Sian'n, yí bɔɛ'n 'yɔ kpili tala daba dıɛ'n.
22 Sʋanlan fíí nva man divın fʋfɔlɛ ɔ ngua man naan kpolo kotoku daba nun. Sɛ ɔ yɔ
yí sɔ a, kpolo'n 'sua nzan'n butu, anın yí munnyuan nın a sɛcı. Nan kpolo kotoku fʋfɔlɛ
anun yɛ̂ bɛ gua divın fʋfɔlɛ ɔ."

Zozi nʋn ɛnwʋnmıan ele cıan'n
(Matie 12.1-8, Luku 6.1-5)

23 Ɛhı anzin, cıan kʋn, *ɛnwʋnmıan ele cıan nın anun, Zozi kɔ kpɛ nun *bele ebo mmie-
mɔ asʋ. Cıan sɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ tıtı atın nın anʋan bele'n bie kɔ li.
24 Ɛhı a, Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ bisa Zozi kɛ: "Nıan, nzukɛ ati yɛ̂ wɔ́ menian'n-mɔ yɔ like mɔ
mala'n tua kɛ nán bɛ yɔ yí ɛnwʋnmıan ele cıan nın ɔ?"
25 Ɛhı a, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Mɔ ɛhɔɛ hunlin Davidi nʋn yí menian'n-mɔ, mɔ anın bɛ le
man like fíí bɛ nni man'n, like mɔ bɛ yɔlı'n, ɛmɔ kınngalı man yí le ɔ?
26 Tɛɛyıfʋɛ kpain Abiataa mɛlɛ sʋ, ɔ'a nwʋlʋ man Nyanmıan sua nın anun, kpaʋn'n mɔ
b'a fa b'a man Nyanmıan'n, ɔ a nni man bie, ɔ'a nva bie ɔ'a man yí menian'n-mɔ b'a nni
man ɔ? Nan kʋsʋ kpaʋn sɔ'n, sʋanlan fíí le man atın kɛ ɔ di ɔ, sannan Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ'n-
mɔ ala yɛ̂ bɛ kʋala kɛ bɛ di ɔ."
27 Zozi kɔ tʋ sʋ biekun kɛ: "Bɛ yɔlı ɛnwʋnmıan ele cıan'n bɛ manlın sʋanlan, nan b'a nyɔ
man sʋanlan b'a mman man ɛnwʋnmıan ele cıan'n.
28 Yí sɔ ati, Mân Baa'n tı ɛnwʋnmıan ele cıan'n muonun asʋ mınlıan."

3

Sʋanlan'n mɔ yí sa kʋn a jɔ'n
(Matie 12.9-14, Luku 6.6-11)

1 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ sa kɔ hɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua nın anun biekun.
Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʋsʋ, anın sʋanlan kʋn wɔ asɔnın sua nın anun ɛbɛlɛ. Sʋanlan sɔ nın asa kʋn
a jɔ.
2 Mɔ Zozi 'wʋlʋ asɔnın sua nın anun'n, anın Falisifʋɛ'n-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ gua ɛbɛlɛ bɛ lɛ
nıan sɛ Zozi kɔ man wuluwafʋɛ nın anwʋn kɔ sa ɛnwʋnmıan ele cıan nın an. Afı bɛ kulo
kɛ bɛ tʋn yí ɛsʋan.
3 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele wuluwafʋɛ'n kɛ: "Njabian, jasʋ jinlan bɛ́
kʋalaa bɛ́ nyunnun ɛwa maan bɛ nwún wɔ́."
4 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, bian'n kɔ jasʋ kɔ jinlan. Zozi kɔ bisa bɛ́ mɔ bɛ gua sua nın anun'n
kɛ: "Asʋ yɛ́ mala'n man atın kɛ ɛnwʋnmıan ele cıan'n, bɛ yɔ́ sʋanlan ye anaan bɛ yɔ́ yí ɛtɛ?
Bɛ lé sʋanlan ngʋan anaan bɛ hún yí?"
Zozi bisalı kosuan ɛhı a, bɛ ngɔ bua man yí bie.
5 Bɛ́ ti anun ɛtɛ'n nʋn bɛ nyɔlıɛ sɔ nın anwʋn, ɛya kɔ hun Zozi ɛsɛ yí lʋa kɔ bɔ yí nwʋn.
Ɛhı a, ɔ kɔ nıan bɛ́ kʋalaa kɔ si kɔ yia. Ɔ kɔ han kɔ hele wuluwafʋɛ'n kɛ: "Tınngɛ wɔ́ sa nın
anun." Ɔ 'tınngɛ yí sa nın anun an, asaa kɔ yɔ kpa.
6 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Falisifʋɛ'n-mɔ fi asɔnın sua nın anun bɛ kɔ fite. Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ hɔ bɛ kɔ
nwun belemgbin Elɔdı asasʋ'n-mɔ anwʋn. Bɛ lɛ kpʋnndɛ atın mɔ bɛ 'sın sʋ bɛ kun Zozi.

Meninsʋnman 'ba yia Zozi anwʋn

7 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ bɛ hyʋınlın bɛ́ nzin bɛ hɔlı Galile asue nın anʋan
ɛlɔ. Menian dɔʋn kɔ si yí sʋ.
8 Meninsʋnman'n walı Zozi anwʋn ɛbɛlɛ, afı ninnge'n-mɔ kʋalaa m'ɔ yɔlı'n, bɛ tılı yí
ngan. Mmie-mɔ fi Galile nʋn Zude mân nın anun. Mmie-mɔ kʋsʋ fi Zoluzalɛmʋn kulo
nın asʋ ɔ nʋn Idume mân nın anun. Dɔʋn kʋsʋ fi asue Zuludın nın anzin ebue kʋn ɛlɔ. Bɛ́
nga'n fi Tii nʋn Sidʋn kulo'n-mɔ anwʋn ɛlɔ.

9 Ɛhı a, Zozi kɔ se yí menian'n-mɔ kɛ bɛ kpʊ́nndɛ ɛlɛɛ kʊn bɛ mán yí maan ɔ tí yí nwʊn
kaan, ɔ sanlın kɛ menian'n-mɔ a mgbunmgbun yí sʊ sʊnman.
10 Afı, kɛmɔ ɔ man nwuluwafʊɛ dɔʊn anwʊn sa'n, bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ ndı man akpɔlɛ'n, bɛ
kpılı bɛ kɔ kan yí.
11 Mɛlɛ mɔ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kɔ nwun Zozi'n, bɛ kʊtʊ yí nyunnun, anın bɛ lɛ tɛtıan nun. Bɛ́
nwan: "Ɛ tı Nyanmıan Awa! Ɛ tı Nyanmıan Awa!"
12 Nan mɔ bɛ 'kan sɔ'n, anın Zozi a totua bɛ́ sɛlɛ kpa nán b'a mmɔ man yí kpayɛ kɛ ɔ tı
Nyanmıan Awa sakpa.

Zozi mmɔfʊɛ bulu nʊn nnyuan'n
(Matie 10.1-4, Luku 6.12-16)

13 Ɛhı anzin, Zozi fi ɛbɛlɛ, ɔ nʊn yí menian'n-mɔ bɛ kɔ hɔ kɔ fʊ bʊka kʊn asʊ. Ɔ kɔ fɛfɛlɛ
bɛ́ mɔ ɔ kulo kɛ yí muonun ɔ fa bɛ́ sie yí nwʊn ɔ nʊn bɛ́ di junman'n. Bɛ́ m'ɔ fɛfɛlɛlı bɛ́'n fi
bagua nın anun bɛ́ ti kɔ yia yí nwʊn ɛbɛlɛ.
14 Bɛ tı bulu nʊn nnyuan. Menian bulu nʊn nnyuan sɔ'n, bɛ wɔ Zozi asa nun. [Ɔ fɛlɛ bɛ́
mmɔfʊɛ.] Ɔ sʊan bɛ́ maan bɛ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kele menian'n-mɔ.
15 Ɔ kɔ man bɛ́ tunmin mɔ bɛ kʊala fa tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ.
16 Menian bulu nʊn nnyuan'n mɔ Zozi fɛlɛlı bɛ́ yí nwʊn ɔ manlın bɛ́ junman'n, bɛ́ ahı:
Simʊn mɔ Zozi tʊnlın yí Pıɛlı'n,
17 Zʊakı ɔ nʊn Zʊan, Zebede amma'n-mɔ (mɔ Zozi tʊnlın bɛ́ "Bʊanɛjɛsı" mɔ yí bʊ y'ɔ le kɛ
menian anwʊn esulo kɛ mgbanlanlan.)
18 Andele, Filipʊ, Baatelemin, Matie, Toma, Alıfe awa Zʊakı, Tade, Simʊn m'ɔ kpʊnndɛ
yí mân'n fanwʊndi'n,
19 ɔ nʊn Zudası Isikaliɔtı mɔ kasian'n, ɔ yılı Zozi manlın yí mgbɔfʊɛ'n-mɔ'n.

Zozi nvilie'n-mɔ kulo kɛ bɛ fa yí bɛ kɔ awulo
(Matie 12.22-32, Luku 11.14-23; 12.10)

20 Ɛhı anzin, Zozi nʊn yí menian'n-mɔ fi bʊka nın asʊ bɛ kɔ ju bɛ kɔ hɔ awulo. Mɔ bɛ juli
ɛbɛlɛ'n, meninsʊnman'n kɔ a kɔ yia awulo nın anun biekun. Ɔ man Zozi nʊn yí menian'n-
mɔ nnyan man atın bɔbɔ bɛ nni man like.
21 Yí sɔ ɛhı anun, Zozi nvilie'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ nın an, bɛ kɔ a yí ɛfa. Ɔ sanlın kɛ bɛ́ ajʊnlın
nun an, bɛ́ nwan: "Zozi ati a sɛcı!"
22 Ɛhı, mala nın asʊ mgbain'n-mɔ fi Zoluzalɛmʊn bɛ walı a, bɛ́ nwan: "Bian ɛhı,
*Bɛlızebulu m'ɔ tı mmɔnsanmʊn'n-mɔ kpain'n wɔ yí nun. Yí y'ɔ man yí anwʊnsɛlɛ m'ɔ
fa tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ."
23 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ fɛlɛ bɛ́, ɔ kɔ bubu anyınndala-mɔ kɔ hehele bɛ́. Yí nwan:
"*Satan 'yɔ sɛ nán ɔ'a hʊala Satan tu?
24 Sɛ belemgbin mân kʊn anun menian'n-mɔ bu bɛ́ nwʊn nun an, mân sɔ'n 'bɔ ası.
25 Ɛsɛ awulo kʊn kʊsʊ mɔ nun menian'n-mɔ nni man anʊannzɛ nan bɛ kpɔ bɛ́ nwʊn'n,
awulo sɔ'n 'bɔ.
26 Nan sɛ Satan jasʊ yí ngʊnmın yí Satan yí kɔmın anun an, sɛ mmubue ba yí belemgbin
mân nın anun an, yí tunmin'n nvʊ man kʊ́n. Yí mân sɔ'n 'bɔ ası, anın yí dıɛ a yue.
27 Sʊanlan fíí ngʊala man kɛ ɔ wʊlʊ sʊanlan m'ɔ tı akpɔlɛ nın awulo yí nyınsʊ ɔ kɔ wua
yí, abɛlɛ m'ɔ cıcılı man yí'n. Sannan ɔ 'di mʊa ɔ cıcı yí kʊalaaka nán ɔ'a hʊala ɔ'a wua yí.
28 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ bɛ 'fa menian'n-mɔ ɛtɛ'n-mɔ kʊalaa ɔ nʊn bɛ́
ɛjʊjɔlɛ ɛtɛ'n bɛ ce bɛ́.
29 Nan sʊanlan biala m'ɔ kɔ jʊjɔ kɔ tia Nyanmıan Wawɛ'n, ɔ nnyan man face. Ɔ sanlın
kɛ anın ɔ'a yɔ ɛtɛ m'ɔ le man ayuelıɛ."
30 Zozi hanlın sɔ ɛjɔlɛ'n ɔ helelı bɛ́, ɔ sanlın kɛ bɛ́ nwan: "Wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun."

Zozi anianman'n-mɔ nʊn yí nin
(Matie 12.46-50, Luku 8.19-21)

31 Ɛbɛlɛ ala, yí nianman'n-mɔ nʊn bɛ́ nin kɔ ju ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ ha ahanmɪan, bɛ kɔ yɪ sʊanlan
kɛ ɔ hɔ́ fɛ́lɛ yí mán bɛ́.
32 Anɪn menian dɔʊn kpa tɪtɪ asɪ, b'a ta b'a si b'a yia Zozi. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yí kɛ:
"Nɪan, wɔ́ nin nʊn wɔ́ nianman'n-mɔ jijin ahanmɪan ɛlɔ, bɛ lɛ kpʊnndɛ wɔ́."
33 Mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Mín nin'n nʊn mín nianman'n-mɔ y'ɔ le nwan-mɔ?"
34 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, ɔ kɔ nɛnɪan bɛ́ mɔ bɛ tɪtɪ asɪ b'a ta b'a si b'a yia yí'n, yí nwan: "Mín nin
nʊn mín nianman'n-mɔ y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ gua ɛwa'n.
35 Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan biala m'ɔ yɔ mín Sɪ ehulo like'n, sʊanlan sɔ'n, ɔ tɪ mín nianman
bian, ɔ tɪ mín nianman bala, ɛsɛ ɔ tɪ mín nin."

4

Sʊanlan'n m'ɔ gua bele nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Matie 13.1-9, Luku 8.4-8)

1 Ɛhɪ, Zozi fi ɛbɛlɛ yí nʊan y'ɔ le Galile asue nɪn anʊan ɛlɔ biekun. Ɔ 'kɔ a
hehele menian'n-mɔ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n. Menian dɔʊn kpa walɪ yialɪ yí nwʊn.
Kɛmɔ menian'n-mɔ sʊnlɪn nɪn ati, ɔ kɔ fʊ kɔ tanlan ɛlɛɛ kʊn anun asue nɪn anyɪnsʊ.
Meninsʊnman'n kɔ ha asue nɪn anʊan.
2 Zozi kɔ hehele bɛ́ ninnge dɔʊn kpa anyɪnndala nun. Mɔ ɔ 'kekele bɛ́ ninnge'n, yí nwan:
3 "Ɛmɔ tíe! Anɪn sʊanlan kʊn wɔ ɛbɛlɛ. Cɪan kʊn, ɔ hɔlɪ kɛ ɔ 'kɔ a gua yí *bele (m'ɔ tɪ kɛ
awe'n).
4 Nan tɛmʊn mɔ ɔ 'gua bele'n, bie kɔ gua atɪn nɪn anʊan. Nnʊnman'n-mɔ kɔ a kɔ suso kɔ
li.
5 Bie kʊsʊ kɔ gua nyɔbʊɛ nɪn asʊ. Ɛbɛlɛ ngɛtɪɛ nɪn a nzʊn man. Ɔ kɔ fifi ndɛ-ndɛ, ɔ sanlɪn
kɛ ɔ gualɪ ngɛtɪɛ kpa kaan'n m'ɔ wɔ ɛbʊɛ nɪn ati sʊ nɪn asʊ.
6 Nan mɔ eyua'n fili sɛlɛ'n, ɛbɛlɛ dɪɛ'n kɔ yala. Afɪ, yí ndɪan nɪn a ngɔ man asɪɛ bʊ.
7 Bele'n bie kɔ gua eminlan mmowe'n-mɔ anun. Eminlan mmowe sɔ'n-mɔ nʊn bele'n
kɔ fifi. Nan mɔ bele'n nyinlin'n, eminlan mmowe'n-mɔ kɔ fʊ kɔ gua sʊ. Bele'n ngɔ su man
mma fíí.
8 Bie kʊsʊ kɔ gua asɪɛ kpa nɪn asʊ. Ɔ kɔ fifi, ɛsɛ ɔ kɔ hɪn, ɔ kɔ su mma. Bie kɔ su mma
abulasan, bie mma abulasian, bie kʊsʊ mma ɛya."
9 Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ a, yí nwan: "Sʊanlan m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá síe!"

Zozi anyɪnndala'n m'ɔ bu'n
(Matie 13.10-17, Luku 8.9-10)

10 Mɔ Zozi tɪlɪ yí nwʊn'n, like mɔ yí ti y'ɔ man ɔ bu anyɪnndala'n, bɛ́ mɔ bɛ si yí sʊ daba'n
nʊn yí menian bulu nʊn nnyuan'n, bɛ kɔ bisa yí kɛ ɔ tú anyɪnndala nɪn abʊ ɔ hélе bɛ́.
11 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Nyanmɪan Belemgbin Mân'n mɔ anɪn ɔ tɪ nvɪalɪɛ nun like'n, ɛmɔ
dɪɛ ɛmɔ asa a han yí. Nan bɛ́ mɔ bɛ wɔ gua nɪn asʊ'n, bɛ́ dɪɛ, yí kʊalaa sɪn anyɪnndala nun,
12 afɪ man
Bɛ nían yí kpa bɔbɔ a, bɛ nnwun man yí.
Ɛsɛ man bɛ tíe yí kpa bɔbɔ a, bɛ ndɪ man yí bʊ.
Sɛ ɔ tɪ man sɔ a, ahan b'a kaci bɛ́ abalabɔ'n
b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man Nyanmɪan
maan ɔ a fa bɛ́ ɛtɛ nɪn a hye bɛ́."

Zozi 'ba tu anyɪnndala nɪn abʊ
(Matie 13.18-23, Luku 8.11-15)

13 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, ɛsɛ yí nwan: "Ɛmɔ ndɪ man anyɪnndala ɛhɪ abʊ, ɔ 'yɔ sɛ nán ɛmɔ
a tɪ anyɪnndala nga'n-mɔ kʊalaa abʊ?
14 Sʊanlan m'ɔ lɛ gua bele'n y'ɔ le sʊanlan'n m'ɔ kan Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n.

15 Menian mmie-mɔ tɪ kɛ atɪn nɪn anʊan'n mɔ bele'n kɔ gua'n. Menian sɔ'n-mɔ, kɛ bɛ
kɔ tɪ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ nɪn ala, anɪn Satan a yɪ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ kɔ tɪ'n fi bɛ́ ahʊnlɪn nɪn
anun.
16 Yí sɔ ala, mmie-mɔ tɪ kɛ ɛbʊta nɪn asʊ ngɛtɪɛ'n mɔ bele'n kɔ gua sʊ'n. Sɛ bɛ tɪ ɛjɔlɛ nɪn
ala a, bɛ le fɛ elie kpa bɛ de ndɛ-ndɛ bɛ di.
17 Nan kʊsʊ, ɔ nzɔ man ndɪan bɛ́ nun. Bɛ tɪ kɛ cɪan kʊn menian. Sɛ yalɛ anaan ahʊlʊwa
tʊ bɛ́ wɔ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n dunman nun an, bɛ yaci bɛ dedi'n mɔ bɛ le yí'n bɛ tʊ
ndɛ-ndɛ.
18 Mmie-mɔ kʊsʊ tɪ kɛ eminlan mmowe'n mɔ bele'n kɔ gua nun'n. Menian sɔ'n-mɔ tɪ
ɛjɔlɛ'n,
19 nan kʊsʊ mân ɛhɪ anun nzusue'n, anyanbɛnwʊn naka'n, ɔ nʊn anyɪnbʊlʊ ngacile'n
kʊalaa kpunmgbun ɛjɔlɛ'n. Ɔ nzu man mma.
20 Mmie-mɔ kʊsʊ tɪ kɛ asɪɛ kpa'n mɔ bele'n kɔ gua sʊ'n. Menian sɔ'n-mɔ dɪɛ, bɛ tɪ
Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ nɪn an, bɛ de bɛ di. Bɛ nyan menian bɛ bʊka bɛ́ nwʊn sʊ. Bie nyan
abulasan, bie nyan abulasian, bie kʊsʊ nyan ɛya."

Kanlannɪɛ nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Luku 8.16-18)

21 Mɔ Zozi tuli anyɪnndala sɔ nɪn abʊ yuelɪ'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ biekun kɛ: "Asʊ sʊanlan sɔ
kanlannɪɛ a, bokiti anaan sʊkpa abʊ yê ɔ fa sie ɔ? Nán anwunno yê bɛ fa bɛ sie ɔ?
22 Like biala m'ɔ fɪa'n, ɔ 'tu fite. Nʊɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ'n, ɔ 'fite jawe nun.
23 Sʊanlan m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá sie!"
24 Ɛsɛ Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: "Ɛjɔlɛ ɛhɪ mɔ ɛmɔ a tɪ'n, ɛmɔ nían yí kpa. Sulɪɛ'n
mɔ ɛmɔ fa su bɛ́ manngʊn'n-mɔ'n, yí kʊnmgba'n yê bɛ 'fa bɛ su ɛmɔ ɔ, ɛsɛ bɔbɔ bɛ 'gua sʊ bɛ
man ɛmɔ.
25 M'ɔ le bie'n, bɛ 'man yí biekun. Nan m'ɔ le man bie'n, bɛ 'tʊa yí bɛ de kaan'n m'ɔ le'n."

Bele mma'n mɔ yí ngʊnmɪn ɔ fifi'n

26 Ɛsɛ Zozi kɔ bu anyɪnndala kʊn biekun kɛ: "Nyanmɪan Belemgbin Mân'n, ɔ soman
sʊanlan m'ɔ lɛ gua *bele yí ebo nɪn asʊ.
27 Sɛ ɔ dafɪ o, sɛ yí nyɪn wɔ sʊ o, Kɔngɔɛ o, eyua o, bele mma'n fifi. Kɛ ɔ kpɪn yɔ m'ɔ fifi'n,
sʊanlan nzɪ man.
28 Asɪɛ'n muonun y'ɔ man ɔ fifi ɔ. Alimʊa nɪn anun, ɔ tɪ ndile. Yí nzin, ɔ wɔlɔ, yí ayuelɪɛ'n,
ɔ tin, ɔ bʊlʊ.
29 Nan m'ɔ kɔ bʊlʊ'n, anɪn b'a fa dadɪɛ b'a wʊlʊ nun, afɪ anɪn yí ɛtɪɛ mɛlɛ nɪn a ju."

Muntadɪ nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Matie 13.31-32, Luku 13.18-19)

30 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: "Nzukɛ like dɪɛ yê yɛ 'fa Nyanmɪan
Belemgbin Mân'n yɛ susu yí ɔ? Anaan anyɪnndala benin yê yɛ 'bu m'ɔ nʊn yí kɔ sʊ ɔ?
31 Nyanmɪan Belemgbin Mân'n soman muntadɪ baa'n mɔ bɛ dua'n. Ɔ tɪ kaan tala
mmaka mma'n-mɔ mɔ bɛ dua'n kʊalaatin.
32 Nan mɔ bɛ kɔ lua'n, ɔ yɔ kpili tala tola nɪn anun mmaka'n-mɔ kʊalaatin. Ɔ tʊtʊ yí sa
anwunno, nnʊnman'n-mɔ nwʊn bɛ́ sâ yí nyâ nɪn abʊ fɔlɔlɔ nɪn anun."

Like ati mɔ Zozi bu anyɪnndala'n
(Matie 13.34-35)

33 Zozi buli anyɪnndala m'ɔ tɪ sʊa dɔʊn ɔ hanlɪn Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n ɔ helelɪ bɛ́.
Nunhan m'ɔ bu a, bɛ kʊala kɛ bɛ tɪ yí bʊ'n yê ɔ bu ɔ.
34 Ɔ ngan man ɛjɔlɛ fíí fɔ́ún ɔ ngele man bɛ́. Yí kʊalaa m'ɔ kan'n, ɔ bu yí nwʊn anyɪnndala.
M'ɔ kɔ ha yí ngʊnmɪn nʊn yí menian'n-mɔ'n, ɔ tu yí anyɪnndala'n-mɔ kʊalaa abʊ ɔ kele bɛ́.

Zozi 'ba gua anwʊnman kpili kʊn asɪ
(Matie 8.23-27, Luku 8.22-25)

35 Ɛhı, cıan kʋnmgba sɔ'n nɔsʋba, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Bɛ mán yɛ kpɛ́
asue'n yɛ hɔ́ yí nzin ɛlɔ.”
36 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, yí menian'n-mɔ tuli ɛlɛɛ'n m'ɔ tı nun nın abʋ bɛ kɔ yaci
meninsʋnman nın ɛbɛlɛ. Anın ɛlɛɛ mmie-mɔ kʋsʋ sisi asue nın anʋan ɛbɛlɛ.
37 Bɛ hɔlı bɛ́ nyunnun kaan an, huuu, anwʋnman kpili kʋn nʋn asutue kɔ tu kɔ si bɛ́.
Mgbaha'n kɔ bɔ nsue kɔ gua ɛlɛɛ nın anun dede ɔ ka m'ɔ nʋan ɔ.
38 Zozi la ɛlɛɛ nın abʋ ati, yí sunmin sɔ yí ti, ɔ lɛ dafı. Yí menian'n-mɔ kɔ tinnge yí. Bɛ́
nwan: “Kpain, yɛ lɛ wu! Ɔ njian man wɔ́ ɔ?”
39 Zozi fi nafɛlɛ nun kɔ tinnge. Ɔ kɔ jʋjɔ aminle sʋ kɔ hele anwʋnman kpili'n. Ɛsɛ ɔ kɔ
han kɔ hele asue'n kɛ: “Asue, gua diin!” Ɛbɛlɛ ala, anwʋnman kpili'n kɔ gua. Asue'n kɔ
gua diin.
40 Mɔ asutue'n gualı ası'n, Zozi kɔ bisa yí menian'n-mɔ kɛ: “Nzukɛ ati yê ɛmɔ man esulo
kan bɛ́ ɔ? Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ nne man mín bɛ nni man ɔ?”
41 Bɛ́ nwʋn ngɔmʋa kʋalaa fi bɛ́ nwʋn tuli, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: “Sʋanlan benin
y'ɔ le ɛhı mɔ anwʋnman bɔbɔ nʋn asutue man yí anyınnzɔ ɔ?”

5

Zozi 'ba tu wawɛ ɛtɛ dɔʋn fi sʋanlan kʋn anun
(Matie 8.28-34, Luku 8.26-39)

1 Ɛhı, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ kpɛlı Galile asue'n bɛ hɔlı juli Zelazı mân nın anun.
2 Kɛ Zozi fi ɛlɛɛ nın anun 'ju ası nın ala, sʋanlan kʋn fi asielıɛ nın asʋ kɔ a yí nwʋn ɛbɛlɛ.
3 Sʋanlan sɔ'n, wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun, asielıɛ nın asʋ yê ɔ da ɔ. Sʋanlan fíí ngʋala man yí cı,
nán b'a fa ngɔnzɔngɔnzɔ b'a bɔ yí kpaun.
4 Afı ɔ yɔ a, bɛ fa mmulalɛ anaan ngɔnzɔngɔnzɔ bɛ gua yí ja nʋn yí sa, kʋsʋ, ɔ bubu nun.
Sʋanlan fíí le man anwʋnsɛlɛ m'ɔ kʋala sʋanlan sɔ'n cı ɔ.
5 Cıan biala, kɔngɔɛ nʋn eyua, ɛ 'nwun yí a, anın ɔ nanndı asielıɛ'n nʋn mmʋka'n-mɔ
asʋ, ɔ tɛtıan, ɔ sısa nyɔbʋɛ'n-mɔ ɔ bʋta bʋta yí nwʋn.
6 M'ɔ nwunlin Zozi mʋa ɛlɔ'n, ɔ kɔ tutu ɛnwanndie ɔ kɔ hɔ kɔ kʋtʋ yí nyunnun ɛbɛlɛ.
7 Ɔ kɔ tıan nun sɛlɛ kpa. Yı nwan: “Zozi, Anwunno Nyanmıan Kpili Awa, ɛ 'se mín sɛ?
Mın 'sɛlɛ wɔ́, nıan wɔ́ Nyanmıan ɛlɔ, n'ɛ se mín sa fíí.”
8 Ɔ lɛ kan sɔ, afı Zozi nwan: “Wawɛ ɛtɛ, fi sʋanlan ɛhı nun fite.”
9 Zozi kɔ bisa yí kɛ: “Ɛ li sɛ?”
Sʋanlan'n nwan: “Bɛ fɛlɛ mín nwala nwala, afı yɛ sʋnlın.”
10 Ɔ kɔ bʋtʋ Zozi kɛ n'ɔ fʋan bɛ́ fi mân sɔ nın anun.
11 Lıka mɔ bɛ jin nın afan nun, bʋka kʋn anwʋn ɛbɛlɛ, anın mgbolike fatule kʋn lɛ didi.
12 Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kɔ bʋtʋ Zozi kɛ: “Man yɛ́ atın maan yɛ hɔ́ wʋ́lʋ mgbolike'n-mɔ anun.”
13 Zozi kɔ man bɛ́ atın. Ɛhı a, wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi sʋanlan nın anun bɛ kɔ fite, bɛ kɔ hɔ kɔ
wʋlʋ mgbolike'n-mɔ anun. Mgbolike fatule kɔ yɔ akpıı nnyuan'n le ɛnwanndie bɛ kɔ tʋlʋ
bʋka'n bɛ kɔ hɔ kɔ gua asue nın anun, bɛ kɔ nʋan.
14 Menian'n-mɔ mɔ bɛ nıan mgbolike'n-mɔ asʋ'n kɔ nwanndi. Bɛ kɔ hɔ kɔ bɔ ɛjɔlɛ sɔ'n
kpayɛ kulo, ɔ nʋn nanmue'n-mɔ asʋ. Bɛ́ mɔ bɛ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ walı nıanlın kɛ ɔ kpınlın yɔlı
yí'n.
15 Bɛ 'ba ju Zozi anwʋn ɛbɛlɛ a, sʋanlan'n mɔ anın wawɛ ɛtɛ'n-mɔ wɔ yí nun nın anyınsʋ
a tı. Ɔ wula taladıɛ ɔ tı ɛbɛlɛ. Ɛjɔlɛ'n yɔlı bɛ́ esulo.
16 Kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi sʋanlan nın anun bɛ fitelı, mɔ bɛ hɔlı wʋlʋlı
mgbolike'n-mɔ anun mɔ bɛ 'kɔ a gua asue nın anun, mɔ ɛsɛ bian nın anyınsʋ 'tı'n, bɛ́ mɔ
bɛ nwunlin yí bɛ́ nyınsʋ'n, bɛ bɔlı bɛ helelı sian mma'n-mɔ.
17 Mɔ bɛ tılı yí sɔ'n, bɛ bʋtʋlı Zozi kɛ ɔ fi bɛ́ mân nın anun ɔ jásʋ.
18 Mɔ Zozi 'fʋ ɛlɛɛ nın anun'n, sʋanlan'n m'ɔ tuli wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi yí nun'n kɔ bʋtʋ yí kɛ ɔ
'si yí sʋ.

19 Ɔ hanlın sɔ a, Zozi ngɔ tie man. Yí nwan: “Sa kɔ wɔ́ awulo, kɔ han yí kʋalaa mɔ yɛ́ Mın
a yɔ a man wɔ́ nʋn kɛ ɔ'a kpın ɔ'a nwun wɔ́ nwʋn anwunnvoe'n kele wɔ́ nvilie'n-mɔ.”
20 Ɛbɛlɛ ala, sʋanlan sɔ'n kɔ hɔ mân'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kulo Bulu nın anun. Ɔ kɔ hɔ kɔ bɔ mɔ
Zozi yɔlı manlın yí'n kpayɛ. Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ tılı yí ngan'n, ɔ sinlin bɛ́ nwʋn.

Zʋayilusi awa balasua'n,

ɔ nʋn balasua'n m'ɔ hanlın Zozi taladıɛ'n
(Matie 9.18-26, Luku 8.40-56)

21 Ɛhı, Zozi fi Galile asue nın anzin ɔ kɔ sa kɔ a. M'ɔ walı juli asue nın anʋan ɛbɛlɛ'n,
menian dɔʋn kpa walı yí nwʋn.
22 Kaan cɛ, Zufu'n-mɔ asɔnın sua nın asʋ mgbain'n-mɔ anun kʋn kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ. Kpain
sɔ'n bɛ fɛlɛ yí Zʋayilusi. Ɔ nwunlin Zozi a, ɔ kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun.
23 Ɔ kɔ bʋtʋ yí, yí sa la yí sa nun, yí nwan: “Mín wa balasua'n lɛ ka nun, yí ti bala fa wɔ́
sa fua yí nwʋn maan ɔ tí akpɔlɛ ɔ nyán ngʋan.”
24 Bian'n hanlın sɔ ala, Zozi nʋn yí kɔ hɔ. Mɔ bɛ 'kɔ'n, menian dɔʋn kpa sili yí sʋ, anın bɛ
'kan Zozi bɛ mian bɛ́ afian.
25 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın balasua kʋn wɔ menian'n-mɔ afian ɛbɛlɛ. Moja tu balasua sɔ'n, yí
afʋɛ bulu nʋn nnyuan ahı.
26 Ɔ nwunlin yalɛ dɔʋn wɔ ayile ɛyɔlɛfʋɛ sʋnman asa nun. Ɔ sɛcılı yí nwʋn esika
kʋalaatin, kʋsʋ yí nwʋn a nza man. Yí ewue nın anyunnun ala yê ɔ kɔ ɔ.
27 Ɔ tılı kɛ menian'n-mɔ lɛ kan Zozi anwʋn ɛjɔlɛ. Ɔ kɔ a kɔ wʋlʋ menian nwala'n mɔ afian,
Zozi anzin ɛbɛlɛ, ɔ kɔ han yí taladıɛ'n.
28 Afı yí nwan: “Sɛ mın kan yí taladıɛ nın ala a, mín nwʋn 'sa.”
29 Ɔ hanlın yí a, yí moja'n m'ɔ tu yí'n kɔ kpɛ. Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ nwun yí kɛ yí nwʋn a sa.
30 Zozi kʋsʋ kɔ nwun yí ɛbɛlɛ ala kɛ anwʋnsɛlɛ kʋn fi yí nun a fite. Ɔ kɔ kpɛ yí nyın
menian'n-mɔ afian ɛlɔ ɔ kɔ bisa kɛ: “Nwan yê ɔ'a han mín taladıɛ'n?”
31 Ɔ bisalı ɛhı a, yí menian'n-mɔ nwan: “Wɔ́ nyın tua kɛ menian'n-mɔ lɛ mian wɔ́, kʋsʋ
anın ɛ lɛ bisa kɛ: Nwan yê ɔ'a han mín ɔ?”
32 Ɔ kɔ nɛnıan yí nwʋn ɛbɛlɛ menian'n-mɔ anun kɔ si kɔ yia sɛ ɔ kɔ nwun sʋanlan'n m'ɔ
hanlın yí nın an.
33 Kɛmɔ balasua'n sı like m'ɔ nwunlın yí wɔ yí nwʋnnaan nın anun'n, esulo hanlın yí
dede yí nwʋn wʋsʋlı yí. Ɔ kɔ a kɔ tu kɔ tɔ Zozi aja nun, ɔ kɔ han ananhɔlɛ'n kʋalaa ɔ kɔ hele
yí.
34 Ɛhı a, Zozi nwan: “Mín wa balasua, wɔ́ dedi nın a le wɔ́ ngʋan. Kɔ anzʋnunjɔ nun,
man wɔ́ nwʋn sá.”
35 Anın Zozi anʋan tɔlı man bɔbɔ, menian fi kpain Zʋayilusi awulo ɛlɔ bɛ walı tʋlı yí a,
bɛ́ nwan: “Wɔ́ wa balasua nın a wu, nan benin anwʋn ati yê ɛ tɛ jıjı mınlıan nın ɔ?”
36 Nan mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi ngɔ bu man yí ɛjɔlɛ. Yí nwan: “Zʋayilusi, gua wɔ́ ahʋnlın
ası, nyan dedi ala.”
37 Zozi ngɔ man sʋanlan fíí atın kɛ ɔ sí yí sʋ, sannan Pıɛlı nʋn Zʋakı nʋn yí nianman Zʋan,
bɛ́ ala.
38 Mɔ bɛ juli Zʋayilusi awulo ɛlɔ'n, Zozi nwunlin kɛ ɛbɛlɛ asʋa yɔɔ. Menian'n-mɔ le esuan
nʋn awuye ɛbɔ nʋn ɛtɛtıan nʋn awɔ́lɛ ɛyıɛ.
39 Ɔ kɔ wʋlʋ sua nın anun ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ bɔ awuye bɛ sun sʋa ɔ?
Batʋnman talua'n wuli man, nan ɔ lɛ dafı.”
40 Kɛ ɔ hanlın sɔ nın ala, menian'n-mɔ kɔ gʋlʋ yí nwʋn.

Ɛhı a, Zozi kɔ man bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ fite, ɔ kɔ ha sıɛ'n nʋn nian'n, nʋn yí menian nsan'n
mɔ bɛ walı somanlın yí'n. Ɔ nʋn bɛ́ kɔ wʋlʋ lıka mɔ batʋnman'n la'n.
41 Ɔ kɔ sɔ batʋnman nın asa nın anun, yí nwan: “Talita kunmin!” Yí bʋ y'ɔ le kɛ: “Talua
kaan, mín nwan ɛ jásʋ!”

42 Ɛbɛlɛ ala, talua'n kɔ jasʋ kɔ nanndı. Mɔ ɛjɔlɛ ɛhı 'ba'n, anın talua nın a li afʋɛ bulu nʋn
nnyuan. Mɔ menian'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, ɔ sinlin bɛ́ nwʋn kpa.
43 Ɛhı a, Zozi totualı bɛ́ kɛ nán bɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ kele sʋanlan fíí. Ɛsɛ yí nwan: "Bɛ mán
talua'n like lí."

6

Nazalɛtı amma'n-mɔ nne man

Zozi bɛ nni man
(Matie 13.53-58, Luku 4.16-30)

1 Ɛhı anzin, Zozi fi ɛbɛlɛ yí nʋan y'ɔ le yí kulo Nazalɛtı. Mɔ ɔ 'kɔ'n, yí menian'n-mɔ nʋn yí
yɛ̂ bɛ hɔlı ɔ.
2 Mɔ ɛnwʋnmıan ele cıan'n juli'n, Zozi hɔlı Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua nın anun ɔ hanlın
Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n ɔ helelı bɛ́. Anın menian dɔʋn wɔ sua nın anun. Ɛjɔlɛ mɔ Zozi
hanlın mɔ bɛ tılı'n sinlin bɛ́ nwʋn. Bɛ kɔ bisa bisa bɛ́ nwʋn kɛ: "Nan ɔ nʋn ɛhı fi nin?
Ninhan yɛ̂ ɔ nyanlın yí ngɛlɛ ɛhı ɔ? Ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge sʋa ɔ?
3 Nán Mali awa'n m'ɔ di tabʋa junman nın ɔ? Nán yí nianman-mɔ y'ɔ le Zʋakı nʋn Zozʋ,
nʋn Zudı nʋn Simʋn ɔ? Nán yí nianman mmala'n-mɔ yɛ̂ bɛ wɔ yɛ́ afian ɛwa nın ɔ?" Zozi
ɛsıɛ mɔ bɛ sı yí nın ati, b'a nne man yí b'a nni man.
4 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: "Bɛ bu Nyanmıan kpɔmanfʋɛ biala sʋanlan lıka
kʋalaa. Nan yí muonun yí kulo nın asʋ menian'n-mɔ nʋn yí nvilie'n-mɔ yɛ̂ bɛ mmu man
yí sʋanlan ɔ."
5 Kɛ ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi a ngʋala man asinbɛnwʋn like fíí yɔ wɔ ɛbɛlɛ. Nwuluwafʋɛ ngʋkʋn
ngʋkʋn ala yɛ̂ ɔ falı yí sa'n ɔ fualı bɛ́ nwʋn maan bɛ tılı akpɔlɛ ɔ.
6 Ɔ sinlin Zozi anwʋn kɛ yí kulo nın asʋ menian'n-mɔ nne yí bɛ nni man.

Zozi 'ba sʋan yí menian bulu nʋn nnyuan'n
(Matie 10.5-15, Luku 9.1-6)

Ɛhı anzin, Zozi kɔ hɔ Galile kulo kulo'n-mɔ asʋ ɔ kɔ han Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ
hele bɛ́.
7 Yí nzin, ɔ kɔ fɛlɛ yí menian bulu nʋn nnyuan'n ɔ kɔ sʋan bɛ́ nnyuan nnyuan. Ɔ kɔ man
bɛ́ tunmin kɛ bɛ fá bɛ tú wawɛ ɛtɛ'n-mɔ.
8 Mɔ bɛ 'ba hɔ'n, yí nwan: "Kɛ ɛmɔ lɛ kɔ'n, nán bɛ fa like fíí bɛ sa bɛ́ nwʋn. Nán bɛ fa
kpaʋn, nán bɛ fa bɔ́lɛ, nán bɛ fa esika bɛ sa bɛ́ nwʋn. Nan ɛmɔ fá bɛ́ kpɔman nın ala bɛ tíla.
9 Ɛmɔ wúla mgbabʋa, nan kʋsʋ nán bɛ wula taladıɛ nnyuan."
10 Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: "Kulo biala mɔ ɛmɔ kɔ hɔ sʋ'n, awulo mɔ bɛ kɔ sike ɛmɔ
nun'n, ɛmɔ tánlan nun ɛbɛlɛ dede maan ɔ jú ɛmɔ ɛhɔlɛ cıan.
11 Kulo biala mɔ ɛmɔ kɔ ju sʋ, mɔ bɛ ngulo man kɛ bɛ sike ɛmɔ anaan bɛ tie ɛmɔ ɛjɔlɛ'n,
ɛmɔ wʋ́sʋ bɛ́ ja nın abʋ anyʋan'n bɛ gúa ɛbɛlɛ bɛ hɔ́. Ɔ tı adanzıɛ elie kɛ bɛ ngʋala man ɛmɔ
sʋnmʋɛ bɔ."
12 Ɛhı, Zozi menian bulu nʋn nnyuan'n hɔlı bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n bɛ helelı menian'n-mɔ kɛ bɛ
káci bɛ́ abalabɔ'n nán bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Nyanmıan.
13 Bɛ fʋanlın wawɛ ɛtɛ dɔʋn. Bɛ manlın nwuluwafʋɛ dɔʋn tılı akpɔlɛ. Abɛlɛ mɔ bɛ 'ba
maan bɛ tı akpɔlɛ'n, bɛ di mʋa bɛ kpʋkpa bɛ́ *olivʋ ngɔ kʋalaaka.

Zʋan Batisi ewue'n
(Matie 14.1-12, Luku 9.7-9)

14 Ɛhı, Zozi dunman'n hɔlı mʋa. Tɛmʋn sɔ'n, anın Elɔdı tı Galile mân nın asʋ belemgbin.
Ɔ kɔ tı Zozi angan. Menian'n mmie-mɔ nwan: "Zʋan Batisi m'ɔ wuli'n yɛ̂ ɔ'a hın nın ɔ. Yí
ti yɛ̂ ɔ man ɔ kʋala ɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge sʋa nın ɔ."
15 Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: "Nyanmıan kpɔmanfʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Eli'n, yí ɔ." Mmiekun-mɔ
kʋsʋ nwan: "Nán sʋanlan ngacile ɔ, nan ɔ tı Nyanmıan kpɔmanfʋɛ kɛ daba dıɛ'n-mɔ ala."

16 Nan mɔ belemgbin Elɔdı tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “Zʋan Batisi mɔ m man bɛ kpɛlı yí ti'n, yí dein yê ɔ'a hın nın ɔ.”

17 Afı belemgbin Elɔdı muonun man bɛ hyılı Zʋan bɛ tʋlı yí fiadı Elodiadı dunman nun. Elodiadı tı Elɔdı anianman belenzua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Filipʋ nın ayı. Elɔdı kɔ tʋa yí kɔ le ɔ kɔ ja.

18 Nan mɔ Zʋan nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele Elɔdı kɛ: “Nannan, Nyanmıan mala'n mman man wɔ́ atın kɛ ɛ fá wɔ́ nianman nın ayı'n já.”

19 Zʋan ɛjɔlɛ sɔ'n ngɔ yɔ Elodiadı fɛ fíí. Ɔ kɔ fa Zʋan anwʋn ɛkpɔ. Ɔ kulo kɛ ɔ man bɛ kun Zʋan, kʋsʋ Elɔdı dunman nun, ɔ nnwun man kɛ ɔ kpın yɔ ɔ.

20 Afı Elɔdı fɛlı Zʋan kpa. Ɔ sı kɛ Zʋan tı sɛsɛfʋɛ ɛsɛ ɔ tı anwʋntıɛ sʋanlan. Ɔ nıan Zʋan asʋ. Mɛlɛ mɔ Zʋan hanlın ɛjɔlɛ'n m'ɔ tılı'n, ɛjɔlɛ sɔ'n jıjılı yí kpa. Kʋsʋ afı, ɔ le fɛ elie ɔ tie ɛjɔlɛ'n mɔ Zʋan kan'n.

21 Yí sɔ ɛhı anun, bɛ wɔ ɛbɛlɛ dede cıan kʋn, Elɔdı awɔlɛ cıan nın anwʋn fɛtı mɔ bɛ di yí afʋɛ nʋan'n kɔ ju. Anın afı sian'n Elodiadı a nyan Zʋan anwʋn atın. Mɔ cıan sɔ'n juli'n, Elɔdı kɔ tʋ tɔbılı kɔ yia yí abılıba mgbili mgbili'n-mɔ ɔ nʋn yí nzalafʋ mgbain'n-mɔ ɔ nʋn Galile mân nın anun mgbain'n-mɔ yí awulo ɛbɛlɛ.

22 Tɛmʋn mɔ Elɔdı nʋn yí mgbain'n-mɔ gua tɔbılı nın anwʋn bɛ 'didi'n, Elodiadı awa balasua'n kɔ wʋlʋ lıka mɔ bɛ gua'n, ɔ kɔ si abile maan ɔ kɔ yɔ bɛ́ kʋalaa bɛ́ ɛnyınmın. Elɔdı kɔ jasʋ, yí nwan: “Mín wa, nyanmınsɛmʋn, wɔ́ abile nın a yɔ mín ɛnyınmın sʋnman. Yí ti, like biala mɔ ɛ kulo'n, bisa maan n vá m mán wɔ́.”

23 Ɔ kɔ han ndâ kɔ tʋ sʋ kɛ: “Mın kan ɛwa kɛ sɛ mín belemgbin mân'n muonun ebue yê ɛ kulo a, mın 'fa mın man wɔ́.”

24 Ɛhı a, talua'n kɔ fite kɔ hɔ kɔ tʋ yí nin. Yí nwan: “Ayia, mín sı nwan abile'n mɔ m'an si nın a yɔ yí ɛnyınmın. Ɔ'a han ndâ kɛ like biala mɔ mın 'kpʋnndɛ'n, ɔ 'fa man mín. Yí ti, nzu yê n né ɔ?”

Ɛbɛlɛ ala, yí nin nwan: “Kɔ se wɔ́ sı kɛ ɛ 'de Zʋan Batisi ati'n.”

25 Yí nin anʋan ngɔ tɔ man bɔbɔ, ndɛ-ndɛ talua'n kɔ hɔ kɔ tʋ yí sı, yí nwan: “Baba, mın kulo kɛ ɛ fa Zʋan Batisi ati'n tʋ apawa nun man mín kıkaala.”

26 Mɔ Elɔdı tılı yí sɔ'n, yí lʋa kɔ bɔ yí nwʋn kpa. Nan kʋsʋ ndâ'n m'ɔ hanlın wɔ yí mgbain'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ nın ati, ɔ ngɔ hʋala man yí nʋan kaci.

27 Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ sʋan yí nzalafʋ'n-mɔ nunhan kʋn kɛ ɔ hɔ́ fiadı sua nın anun ɛlɔ, ɔ hɔ́ kpɛ́ Zʋan Batisi ati'n ɔ fá bɛ́lɛ yí.

28 Nzalafʋ'n kɔ hɔ fiadı sua nın anun. Ɔ kɔ hɔ kɔ kpɛ Zʋan ati'n ɔ kɔ tʋ yí apawa nun ɔ kɔ bɛlɛ talua'n. Talua'n kɔ le, ɔ kɔ fa kɔ hɔ kɔ man yí nin.

29 Mɔ Zʋan menian'n-mɔ tılı yí sɔ'n, bɛ walı falı yí fuin'n bɛ hɔlı sielı yí.

Zozi 'ba man menian akpıı nnun alıɛ
(Matie 14.13-21, Luku 9.10-17, Zʋan 6.1-14)

30 Ɛhı, Zozi menian bulu nʋn nnyuan'n m'ɔ sʋanlın bɛ́ Galile mân nın anun'n hɔlı walı, bɛ kɔ yia Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ yɔlı o, mɔ bɛ heheleli o, bɛ kɔ bɔ yí kʋalaa anun amannıɛ bɛ kɔ hele yí.

31 Menian'n-mɔ mɔ bɛ ba Zozi anwʋn'n sʋnlın sʋnman. Mmie-mɔ lɛ ba, anın mmie-mɔ lɛ kɔ. Ɔ man Zozi nʋn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ nnyan man alaje bɔbɔ mɔ bɛ fa bɛ di like ɔ. Ɛhı ati, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Ɛmɔ mán yɛ tí yɛ́ nwʋn yɛ hɔ́ ahanmıan, nán ɛmɔ lé bɛ́ ɛnwʋnmıan kaan.”

32 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, bɛ kɔ hɔ kɔ fʋ ɛlɛɛ kʋn anun, bɛ kɔ hɔ ahanmıan, lıka mɔ sʋanlan fíí nnʋn man'n.

33 Mɔ bɛ 'kɔ'n, menian dɔʋn kpa nwunlin bɛ́. Bɛ kɔ fa ası atın dıɛ'n. Bɛ fi kulo'n-mɔ kʋalaa asʋ bɛ le ɛnwanndie. Bɛ kɔ li mʋa lıka mɔ Zozi nʋn yí menian'n-mɔ tʋlı bɛ́ ti'n.

34 Mɔ Zozi fi ɛlɛɛ nɪn anun 'ju'n, ɔ kɔ nwun menian dɔʊn kpa ɛbɛlɛ. Bɛ́ nwʊn kɔ yɔ yí
anwunnvoe. Afɪ bɛ tɪ kɛ mmʊa mɔ bɛ le man ɛnɪanfʊɛ ɔ. Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ hehele bɛ́ ninnge
dɔʊn.
35 Mɔ alíɛ'n yɔlɪ bie'n, yí menian'n-mɔ kɔ kpunnge yí nwʊn ɛbɛlɛ, bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mɪn,
alíɛ'n lɛ yɔ, ɛsɛ lɪka mɔ yɛ wɔ'n kʊsʊ tɪ yí nwʊn.
36 Yí ti, yaci bɛ́ nun maan bɛ hɔ́ nanmue'n-mɔ nʊn kulo'n-mɔ mɔ bɛ mantan mantan
ɛwa'n-mɔ asʊ bɛ hɔ́ kpʊ́nndɛ like bɛ tó bɛ lí."
37 Mɔ bɛ hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n, Zozi nwan: "Ɛmɔ muonun mán bɛ́ like lí."
Yí menian'n-mɔ nwan: "Nzu? Man yɛ hɔ́ tó kpaʊn bɔbɔ esika jɛtɛ ɛya nnyuan an, ɔ nza
man like fíí yɔ."
38 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Kpaʊn nyɛ yê ɛmɔ le ɔ? Ɛmɔ hɔ́ nían."
Bɛ hɔlɪ bɛ walɪ a, bɛ́ nwan: "Yɛ le kpaʊn nnun nʊn ejue nnyuan."
39 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ bɛ mán meninsʊnman'n kʊalaatin
tɛ́tanlan asɪ kpule kpule ndile nɪn asʊ.
40 Ɛhɪ a, bɛ kɔ tɛtanlan asɪ kpule ɛya ɛya, ɔ nʊn kpule abulanun abulanun.
41 Mɔ bɛ tanlanlɪn asɪ yuelɪ'n, Zozi kɔ le kpaʊn nnun'n, ɔ nʊn ejue nnyuan'n. Ɔ kɔ tʊ yí
nyɪn anwunno, ɔ kɔ la Nyanmɪan asɪ. Ɔ kɔ bubu kpaʊn'n-mɔ anun ɔ kɔ man yí menian'n-
mɔ kɛ bɛ hyé bɛ mán meninsʊnman'n. Ɔ kɔ fa ejue nnyuan'n ɔ kɔ man bɛ́ kɛ bɛ hyé bɛ mán
bɛ́ kʊalaatin.
42 Bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ li dede bɛ́ kʊ kɔ yi, bie kɔ ha.
43 M'ɔ halɪ'n, bɛ sɪsalɪ dede a, ɔ tɪ ece mma bulu nʊn nnyuan. Ejue'n kʊsʊ bie halɪ.
44 Bɛ́ mɔ bɛ lili kpaʊn sɔ'n, bɛ tɪ menian akpɪɪ nnun. B'a nga man mmalasua nʊn
mmatʊnman'n-mɔ bie.

Zozi 'ba nanndɪ asue nɪn anyɪnsʊ
(Matie 14.22-23, Zʊan 6.16-21)

45 Ɛhɪ, meninsʊnman'n yuelɪ like di ɛbɛlɛ ala, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ:
"Ɛmɔ fʊ́ ɛlɛɛ nɪn anun bɛ kpɛ́ asue'n bɛ lí mʊa Bɛtɪsayida ɛlɔ. Mɪn 'gua menian'n-mɔ atɪn
kʊalaaka nán m'an a."
46 Kɛ Zozi gualɪ menian'n-mɔ atɪn yuelɪ'n, ɔ kɔ hɔ asɔnɪn ɛyɔlɛ bʊka kʊn asʊ.
47 Mɔ alíɛ'n sanlɪn'n, anɪn ɛlɛɛ nɪn a ju asue nɪn afian. Zozi angʊnmɪn cein jin asɪ ɛbɛlɛ.
48 Ɔ 'nɪan an, anɪn yí menian'n-mɔ ngʊala man ɛlɛɛ'n kan kpa. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ nʊn asutue
nɪn a yia nun. Ɛhɪ a, alɪbahɪan dɔɛ nsan mɔ ɔ 'kɔ dɔɛ nsian'n, Zozi kɔ nanndɪ asue nɪn
anyɪnsʊ ɔ kɔ kpʊ bɛ́. M'ɔ walɪ dede m'ɔ ka kaan tʊ bɛ́'n, ɔ yɔlɪ kɛ ɔ lɛ san bɛ́ nwʊn.
49 Nan mɔ bɛ nwunlin kɛ ɔ nanndɪ asue nɪn anyɪnsʊ'n, bɛ bu kɛ ɛnwʊnmɪn ɔ. Bɛ kɔ tɛtɪan.
50 Esulo hanlɪn bɛ́, ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ kʊalaatin bɛ́ nwunlin yí.
Ɛbɛlɛ ala, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ gúa bɛ́ ahʊnlɪn asɪ! Nán bɛ sulo nan mín ɔ!"
51 Kɛ ɔ hanlɪn sɔ mɔ ɔ 'fʊ bɛ ɛlɛɛ nɪn anun ala, asutue'n kɔ gua asɪ. Zozi nyɔlɪɛ sɔ'n kɔ sin
bɛ́ nwʊn kpa.
52 Afɪ asinbɛnwʊn like'n mɔ Zozi falɪ kpaʊn'n yɔlɪ'n, b'a ndɪ man yí bʊ. Ɔ sanlɪn kɛ b'a
nva man bɛ́ ajʊnlɪn b'a nza man sʊ.

Zozi 'ba man Zenezalɛtɪ nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn sa.
(Matie 14.34-36)

53 Kɛ bɛ kpɛlɪ asue'n mɔ bɛ juli Zenezalɛtɪ mân nɪn anun'n, bɛ kɔ si asɪ, bɛ kɔ mɪnnda bɛ́
ɛlɛɛ'n.
54 Mɔ bɛ fi ɛlɛɛ nɪn anun bɛ juli'n, ɛbɛlɛ ala, menian'n-mɔ kɔ nwun kɛ Zozi ɔ.
55 Bɛ kɔ nwanndi bɛ kɔ hɔ lɪka kʊalaatin bɛ kɔ hɔ kɔ bɔ menian'n-mɔ kʊalaa amannɪɛ.
Lɪka biala mɔ bɛ kɔ tɪ kɛ Zozi wɔ'n, bɛ sʊa nwuluwafʊɛ'n-mɔ ɛbɛɛ sʊ bɛ bɛlɛ yí.
56 Lɪka biala m'ɔ kɔ hɔ'n, nanmue nun o, kulo baa asʊ o, kulo kpili asʊ o, bɛ fa
nwuluwafʊɛ'n-mɔ bɛ sesie anʊan'n-mɔ anyunnun gua'n-mɔ asʊ. Bɛ sɛlɛ Zozi kɛ ɔ mán bɛ́
atɪn maan bɛ hán yí taladɪɛ nɪn anʊan nɪn ala. Sakpa, bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ kɔ han yí'n, bɛ́ nwʊn
sa.

7

Zozi nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ 'ba su akpʋlʋwa

wɔ Zufʋ'n-mɔ amanmuo nɪn anwʋn
(Matie 15.1-9)

1 Ɛhɪ, Falisifʋɛ mmie-mɔ nʋn mala nɪn asʋ mgbain mmie-mɔ fi Zoluzalɛmʋn bɛ walɪ yialɪ
Zozi anwʋn ɛbɛlɛ.
2 Bɛ nwunlin yí menian'n mmie-mɔ kɛ bɛ 'di like a, bɛ nnwunnzin man bɛ́ sa nɪn anun
bɛ ndu man bɛ́ nwʋn efian kɛ bɛ́ mala'n kele'n.
3 Afɪ, Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn Zufʋ'n-mɔ kʋalaa, bɛ di bɛ́ nan-mɔ mala sɔ nɪn asʋ kpa. Sɛ bɛ
'ba li like a, bɛ tʋ bɛ́ ahʋnlɪn asɪ bɛ nwunnzin bɛ́ sa nɪn anun kpa bɔkɔɔ.
4 Ɛsɛ like mɔ bɛ kɔ to yí gua nun mɔ bɛ 'ba li'n, sɛ bɛ nwunnzinlin man bɛ́ sa nɪn anun
bɛ tuli man bɛ́ nwʋn efian an, bɛ nni man. Bɛ le daba mala dɔʋn mɔ bɛ di sʋ sɛlɛ kpa kɛ
kangɔ nʋn bua ɔ nʋn daansɛ'n-mɔ anun enwunnzian.
5 Ɛhɪ a, Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ kɔ bisa Zozi kɛ: "Mala mɔ yɛ́ nan-
mɔ a hyɪhyɛ a tʋ ɛbɛlɛ'n, nzukɛ ati yê wɔ́ menian'n-mɔ nni man sʋ mɔ bɛ le bɛ́ sa nɪn anun
efian'n bɛ lɛ didi'n?"
6 Mɔ Zozi tɪlɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, yí nwan: "Apoo mma, ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan
kpɔmanfʋɛ Ezayi hanlɪn yí daba'n tɪ ananhɔlɛ. Ezayi hɛlɛlɪ yí kɛ:
Menian ɛhɪ-mɔ le bɛ́ nʋan tuin mgban
yê bɛ yɪ mín ayɛ ɔ,
nan bɛ́ ahʋnlɪn'n nnʋn man mín sʋ.
7 *Ɛsʋɛ'n mɔ bɛ sʋ mín'n tɪ mgban.*
Ɔ sanlɪn kɛ kulo sʋanlan mala yê bɛ kekele ɔ,
nan nán Nyanmɪan dɪɛ nɪn ɔ."
8 Zozi nwan: "Ɛmɔ nni man Nyanmɪan mala dɪɛ nɪn asʋ nan kulo menian'n-mɔ dɪɛ nɪn asʋ
yê ɛmɔ di ɔ."
9 Ɛsɛ Zozi kɔ han biekun kɔ tʋ sʋ. Yí nwan: "Ɛmɔ a fa bɛ́ mala dɪɛ'n b'a nunnun Nyanmɪan
dɪɛ nɪn abʋsʋ.
10 Ɛhɪ anwʋn, Moyizɪ hanlɪn kɛ: *Man wɔ́ nyɪn sɔ́ wɔ́ sɪ nʋn wɔ́ nin.* Ɛsɛ ɔ hanlɪn yí biekun
kɛ: *Sʋanlan m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ kɔ tia yí sɪ nʋn yí nin'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ fata kɛ bɛ kun yí.*
11 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ nwan sɛ sʋanlan kʋn kan kele yí sɪ nʋn yí nin kɛ: 'Like mɔ n ne yí
mɔ n gɔ fa n gɔ bʋka ɛmɔ'n, ɔ tɪ kɔɔban' (yí bʋ y'ɔ le kɛ m'an fa m'an hye Nyanmɪan),
12 sʋanlan sɔ'n, ɛmɔ mman man yí atɪn ɔ nyɔ man like fíí kún mman man yí sɪ nʋn yí
nin.
13 Ɛmɔ yɔ sɔ bɛ nunnun Nyanmɪan mala nɪn abʋsʋ ɛmɔ di bɛ́ dɪɛ'n-mɔ asʋ. Ɛsɛ bɔbɔ ɛmɔ
yɔ ninnge dɔʋn mmiekun-mɔ m'ɔ nvata man ɔ."

Like m'ɔ gua sʋanlan anwʋn efian'n
(Matie 15.10-20)

14 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ fɛlɛlɪ meninsʋnman'n yí nwʋn biekun an, yí nwan: "Bɛ́
kʋalaa bɛ tíe mɔ mɪɪn kan'n bɛ tí yí bʋ.
15 Like fíí nnʋn man ɛbɛlɛ m'ɔ kan sʋanlan nʋan, ɔ man efian gua yí nwʋn ɔ. Nan ɛjɔlɛ
ɛtɛ m'ɔ fi yí nʋan kɔ fite'n yê ɔ man efian gua yí nwʋn ɔ. [
16 M'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá síe kpa!"]
17 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ m'ɔ fi bagua nɪn anun ɔ fitelɪ ɔ hɔlɪ awulo'n, yí menian'n-mɔ kɔ
bisa yí anyɪnndala sɔ'n m'ɔ buli nɪn abʋ.
18 Ɛhɪ a, Zozi kɔ bua bɛ kɛ: "Yí ti, ɛmɔ kʋsʋ nzɪ man ngɛlɛ ɔ? Ɛmɔ ndɪ man yí bʋ kɛ like
biala mɔ sʋanlan kɔ li'n, ɔ ngʋala man yí nwʋn efian gua ɔ?
19 Ɔ sanlɪn kɛ like mɔ sʋanlan kɔ li'n, ɔ ngɔ man yí ahʋnlɪn nɪn anun. Nan ɔ kɔ yí kunnun
yê ɔ je gua." (Ɔ nanndɪ ɛjɔlɛ ɛhɪ asʋ, Zozi kɔ hele bɛ́ kɛ like biala m'ɔ tɪ mɔ bɛ di'n, yí nwʋn
tɪ.)

20 Ɛsɛ yí nwan: “Nan ɛjɔlɛ ɛtɛ m'ɔ fi sʋanlan ahʋnlɪn nun kɔ fite'n yê ɔ gua yí nwʋn efian
ɔ.
21 Afɪ sʋanlan ahʋnlɪn nɪn anun yê ajʋnlɪn ɛtɛ'n kʋalaa fi ɔ: satɪlɪfʋɛ ɛyɔlɛ, awue,
kodiawu,
22 ajaa ɛtʋan, anyɪnbʋlʋ, ati anun ɛtɛ ɛyɔlɛ, nnaka, basa-basa ɛyɔlɛ, nyunnunngunlan,
dunmannzɛcɪɛ, atubɛnwʋn, kʋasɪanzɛmʋn.
23 Ninnge ɛtɛ ɛtɛ ɛhɪ-mɔ kʋalaa m'ɔ fi sʋanlan nun fite'n, bɛ́ yê bɛ gua yí nwʋn efian ɔ.”

Ɛyɛfʋɛ balasua kʋn 'ba le Zozi di
(Matie 15.21-28)

24 Ɛhɪ anzin, Zozi anʋan y'ɔ le Silifeninsi mân nun. Lɪka m'ɔ juli'n mantan kulo kʋn.
Kulo sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Tii. Ɔ ngulo man kɛ bɛ tɪ yí ngan. Yí ti, ɔ kɔ hɔ kɔ wʋlʋ awulo kʋn anun.
Nan kʋsʋ ɔ'a ngʋala man fɪa.
25 Afɪ anɪn balasua kʋn wɔ ɛbɛlɛ, wawɛ ɛtɛ wɔ yí wa talua nɪn anun. Ɔ kɔ tɪ Zozi angan.
Ɔ kɔ a kɔ tʋ Zozi ɔ kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun.
26 Balasua sɔ'n tɪ man Zufʋ. Bɛ wʋlɪ yí Silifeninsi mân nun. Ɔ tɪ *gɛlɛkɪ. Ɔ kɔ sɛlɛ Zozi kɛ
ɔ tú wawɛ ɛtɛ'n m'ɔ wɔ yí wa talua nɪn anun'n.
27 Mɔ bala'n hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ bua yí kɛ: “Nwʋnndɛ maan mmatʋnman'n-mɔ didi
kʋalaaka. Afɪ, ɔ nvata man kɛ bɛ ju mmatʋnman'n-mɔ alɪɛ'n bɛ gua bɛ man njʋa'n-mɔ di
ɔ.”
28 Zozi hanlɪn sɔ a, balasua'n nwan: “Ɔ tɪ ananhɔlɛ, yɛ́ Mɪn. Nan kʋsʋ mmatʋnman'n-mɔ
alɪɛ nɪn abʋ mgbʋkpʋlʋka'n m'ɔ kɔ yɪyɪ kɔ gua tɔbɪlɪ nɪn abʋ'n yê njʋa'n-mɔ di ɔ.”
29 Mɔ Zozi tɪlɪ yí mmua sɔ'n, yí nwan: “Wɔ́ nʋan ɛjɔlɛ nɪn ati, sa kɔ, nan wawɛ ɛtɛ'n fi wɔ́
wa nɪn anun ɔ'a tu.”
30 Sakpa kʋsʋ, balasua'n fi ɛbɛlɛ ɔ 'kɔ a ju a, yí wa'n la mgba nɪn asʋ, wawɛ ɛtɛ'n fi yí nun
a tu.

Zozi 'ba man amunlefʋɛ anzʋtiliwa kʋn anwʋn sa

31 Ɛhɪ anzin, Zozi fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Tii nɪn afan ɔ kɔ sɪn Sidʋn kulo nɪn afan, ɔ kɔ sa
kɔ a Galile asue nɪn anʋan. Mɔ ɔ 'sa ba'n, ɔ kpɛlɪ nun mân'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kulo Bulu nɪn
anun.
32 Ɛbɛlɛ, bɛ kɔ fa amunlefʋɛ anzʋtiliwa kʋn bɛ kɔ bɛlɛ yí kɛ ɔ fá yí sa fúa yí nwʋn maan ɔ
tí akpɔlɛ.
33 Ɛhɪ a, Zozi kɔ fa wuluwafʋɛ'n bagua nɪn anun ɛbɛlɛ, ɔ nʋn yí kɔ hɔ ahanmɪan. Bɛ juli
ɛlɔ a, ɔ kɔ fa yí sa mɛsɪka'n kɔ wula amunlefʋɛ nɪn anzʋ'n-mɔ anun kɔ yɪ. Ɛsɛ ɔ kɔ fa yí nʋan
ngɛsɛlɛ'n bie kɔ han amunlefʋɛ'n tofeleman'n.
34 M'ɔ yɔlɪ ɛhɪ kʋalaa yuelɪ'n, ɔ kɔ tʋ yí ti anwunno ɔ kɔ gua ɛnwʋnmɪan asɪ. Yí nwan:
“Ɛfata!” Yí bʋ y'ɔ le kɛ tike!
35 Ɛbɛlɛ ala, yí nzʋ'n-mɔ kɔ tike tike, yí tofeleman'n kɔ nyannjɪ, ɔ kɔ jʋjɔ yuein-yuein.
36 Mɔ Zozi yɔlɪ asinbɛnwʋn like sɔ'n yuelɪ'n, ɔ kɔ totua bɛ́ kɛ nán bɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ kele
sʋanlan fíí. Ɔ 'totua bɛ́ a, anɪn bɛ lɛ kan bɛ kɔ.
37 Ɛjɔlɛ'n sinlin menian'n-mɔ anwʋn kpa. Bɛ́ nwan: “Like biala m'ɔ kɔ yɔ'n, ɔ yɔ yí
kanlanman kpa! Ɔ man bɛ́ mɔ bɛ́ nzʋ a ti'n tɪ ɛjɔlɛ! Bɛ́ mɔ b'a tɔ amunle'n, ɔ man bɛ jʋjɔ!”

8

Zozi 'ba man menian akpɪ nnan alɪɛ di
(Matie 15.32-39)

1 Mɛlɛ sɔ'n, menian dɔʋn yialɪ Zozi anwʋn ɛbɛlɛ biekun. Kɛmɔ bɛ nnyan man like fíí bɛ
nni man'n, Zozi fɛlɛlɪ yí menian'n-mɔ a, yí nwan:
2 “Menian ɛhɪ-mɔ anwʋn yɔ mín koun. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ nʋn mín wɔ ɛwa yí cɪan nsan ahɪ,
bɛ nnyan man like fíí bɛ nni man.
3 Sɛ mɪn man bɛ́ atɪn kɛ bɛ fá bɛ́ kunnun bɛ sá bɛ hɔ́ a, bɛ 'ba gɔlɔ atunnun. Afɪ bɛ́ nun
mmie-mɔ fi mʋa.”

4 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: "Ebo ɛhı anun ɛwa, yɛ 'yɔ sɛ nán y'a
nyan like y'a man menian nwala ɛhı-mɔ a li?"
5 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ le kpaʊn nyɛ?"
Bɛ́ nwan: "Yɛ le kpaʊn nsʊ."
6 Ɛhı a, ɔ kɔ man meninsʊnman'n kɔ tɛtanlan ası. Ɔ kɔ fa kpaʊn nsʊ'n, ɔ kɔ la Nyanmıan
ası. Ɔ kɔ bubu nun kɔ man yí menian'n-mɔ kɛ bɛ hyé bɛ mán meninsʊnman'n. Zozi
menian'n-mɔ kɔ hye kɔ man bɛ́.
7 Ɛsɛ anın bɛ le ejue nganngan mmiekun-mɔ. Zozi kɔ yeyila sʊ ɔ kɔ han kɔ hele yí
menian'n-mɔ kɛ bɛ hyé bɛ búka sʊ.
8 Bɛ kɔ li dede bɛ́ kʊ kɔ yi. Zozi menian'n-mɔ kɔ sısa m'ɔ halı'n. Ɔ kɔ yi ece mma nsʊ.
9 Bɛ́ mɔ bɛ lili like'n, bɛ tı kɔ yɔ akpıı nnan. Mɔ bɛ yuelı like'n di'n, Zozi kɔ man bɛ́ atın
maan bɛ kɔ hɔ.
10 Ɛbɛlɛ ala, ɔ nʊn yí menian'n-mɔ, bɛ kɔ fʊ ɛlɛɛ nın anun bɛ kɔ hɔ mân'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Dalımannunta nın anun.

Falisifʊɛ'n-mɔ 'ba bisa Zozi kɛ

ɔ yó asinbɛnwʊn like kʊn maan bɛ nían.
(Matie 16.1-4)
11 Ɛhı, *Falisifʊɛ'n-mɔ kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ. Bɛ nʊn Zozi kɔ su akpʊlʊwa. Kɛmɔ bɛ kulo kɛ bɛ sɔ
yí bɛ nıan'n, bɛ kpʊnndɛ kɛ ɔ yó asinbɛnwʊn like kʊn m'ɔ kele kɛ yí tunmin'n fi Nyanmıan
ɛlɔ sakpa.
12 Zozi kɔ gua ɛnwʊnmıan ası, yí nwan: "Nzukɛ ati yê ajulisʊ menian'n-mɔ kpʊnndɛ
asinbɛnwʊn ninnge ɔ? Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ bɛ ngɔ yɔ man asinbɛnwʊn
like fíí bɛ ngɔ hele man ajulisʊ menian'n-mɔ."
13 Ɔ hanlın sɔ yuelı a, ɔ kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fʊ ɛlɛɛ nın anun, ɔ nʊn yí menian'n-mɔ, bɛ
kɔ sa bɛ kɔ kpɛ asue'n bɛ kɔ hɔ yí nzin ɛlɔ.

Falisifʊɛ'n-mɔ nʊn belemgbin Elɔdı fali ayile'n
(Matie 16.5-12)
14 Mɔ bɛ 'kpɛ asue'n, Zozi menian'n-mɔ alʊa kɔ fi kpaʊn mɔ bɛ 'fa bɛ sa bɛ́ nwʊn'n. Kpaʊn
baa kʊnmgba yê anın bɛ le yí bɛ nwʊn ɛbɛlɛ ɛlɛɛ nın anun ɔ.
15 Zozi kɔ tu bɛ́ fʊɔ kɛ: "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa wɔ Falisifʊɛ'n-mɔ nʊn Elɔdı fali ayile nın
anwʊn."
16 Zozi hanlın sɔ a, yí menian'n-mɔ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ kpaʊn'n mɔ b'a nva man'n,
yí ti yê ɔ man ɔ lɛ kan sɔ ɔ.
17 Zozi kɔ tı, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ kan kɛ: 'Anın kpaʊn'n mɔ y'a nva man
nın ati ɔ'? Yí ti, ɛmɔ nzı man fasie bɛ ndı man ɛjɔlɛ bʊ ɔ? Ɛmɔ ajʊnlın nza man ɛmɔ ɔ?
18 Anyıan'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɛmɔ nnwun man ası ɔ? Anzʊɛ'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɛmɔ ndı man
ɛjɔlɛ ɔ? Ɛmɔ ati kácı,
19 mɛlɛ mɔ m mubuli kpaʊn nnun nın anun m manlın menian akpıı nnun'n, ɛmɔ sısalı
yí bʊ ece mma nyɛ?"
Bɛ kɔ bua yí kɛ: "Yɛ sısalı ece mma bulu nʊn nnyuan."
20 Zozi nwan: "Nán mɛlɛ mɔ m mubuli kpaʊn nsʊ nın anun m manlın menian akpıı
nnan'n, ɛmɔ sısalı yí bʊ ece mma nyɛ?"
Bɛ́ nwan: "Yɛ sısalı ece mma nsʊ."
21 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Yí ti, ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han'n, ɛmɔ ndı man yí bʊ biekun ɔ?"

Zozi 'ba tike anyınsinlinwafʊɛ kʊn anyın'n
22 Zozi nʊn yí menian'n-mɔ, bɛ́ nʊan y'ɔ le Bɛtısayida. Bɛ juli ɛbɛlɛ a, menian'n-mɔ kɔ fa
anyınsinlinwafʊɛ kʊn bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. Bɛ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ fá yí sa hán wuluwafʊɛ'n maan yí
nyın'n tíke.

23 Zozi kɔ sɔ anyɪnsinlinwafʋɛ nɪn asa ɔ nʋn yí kɔ hɔ kulo'n tiba. Ɔ kɔ fa yí nʋan ngɛsɛlɛ
kɔ ta wuluwafʋɛ nɪn anyɪn nɪn asʋ. Ɔ kɔ fa yí sa kɔ fua wuluwafʋɛ nɪn anyɪn'n ɔ kɔ bisa yí
kɛ: "Asʋ ɛ nwun like ɔ?"
24 Anyɪnsinlinwafʋɛ'n kɔ tike yí nyɪn'n, yí nwan: "Mɪn nwun menian'n-mɔ, nan kʋsʋ bɛ
tɪtɪ kɛ mmaka mɔ bɛ lɛ nanndɪ ɔ."
25 Zozi kɔ fa yí sa kɔ fua wuluwafʋɛ nɪn anyɪn'n biekun. Mɔ Zozi yɪlɪ yí sa'n, wuluwafʋɛ'n
kɔ nɪan yí nyunnun fɔ́ún. Yí nwʋn kɔ sa ɔ kɔ nwun asɪ kpa bɔkɔɔ.
26 Ɛhɪ a, Zozi kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Kɔ awulo, kʋsʋ n'ɛ wʋlʋ kulo nɪn anun."

Pɪɛlɪ 'ba han kɛ Zozi yɛ̂ ɔ tɪ Kilisi nɪn ɔ
(Matie 16.13-20, Luku 9.18-21)

27 Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ fi Bɛtɪsayida bɛ kɔ hɔ kulo'n-mɔ mɔ bɛ mantan
mantan Filipʋ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sezale anwʋn ɛbɛlɛ'n-mɔ asʋ.
28 Mɔ bɛ 'kɔ'n, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Menian'n-mɔ, bɛ́ nwan nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le mín?"
Bɛ kɔ bua yí kɛ: "Mmie-mɔ nwan Zʋan Batisi y'ɔ le wɔ́, mmie-mɔ kʋsʋ nwan Eli y'ɔ le
wɔ́, mmiekun-mɔ kʋsʋ nwan Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ nunhan kʋn y'ɔ le wɔ́."
29 Ɛhɪ a, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nan ɛmɔ kʋsʋ lɪlɪ, ɛmɔ bu kɛ nwan y'ɔ le mín?"
Pɪɛlɪ nwan: "*Kilisi'n y'ɔ le wɔ́, Izalayɛ Ngʋandefʋɛ'n."
30 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ totua bɛ́ kpa kɛ nán bɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ kele sʋanlan fíí.

Zozi 'ba han yí ewue'n nʋn yí etinnge nɪn anwʋn ɛjɔlɛ
(Matie 16.21-28, Luku 9.22-27)

31 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɔ di kɛ mân Baa'n nwun
amannɪnhunlun kpa. Izalayɛ mân nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ
mgbain'n-mɔ nʋn mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ 'ba yɪ yí tʋ. Bɛ 'ba hun yí. Bɛ kun yí a, yí
cɪan nsan nɪn asʋ, ɔ 'tinnge."
32 Zozi kɔ han yí ewue sɔ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ yuein kɔ hele yí menian'n-mɔ. Ɛhɪ, Pɪɛlɪ kɔ fɛlɛ
Zozi ahanmɪan ɔ kɔ tu yí nyunnun.
33 Zozi kɔ bɪlɪ yí nyɪn ɔ kɔ nɪan yí menian bʋ nga'n-mɔ. Ɔ kɔ tu Pɪɛlɪ anyunnun. Yí nwan:
"Satan, fi mín nwʋn ɛwa kɔ mʋa. Wɔ́ ajʋnlɪn'n tɪ man Nyanmɪan ajʋnlɪn, nan kulo menian
ajʋnlɪn yɛ̂ ɛ le yí ɔ."
34 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi fɛlɛlɪ meninsʋnman'n nʋn yí menian'n-mɔ a, yí nwan: "Sʋanlan m'ɔ
kulo kɛ ɔ si mín sʋ'n, ɔ fá yí nwʋn yí tɛɛ, ɔ fá yí kʋlʋwa'n ɔ tʋ́ yí kɔmɪn sʋ, nán ɔ'a si mín sʋ.
35 Sʋanlan biala m'ɔ kulo kɛ ɔ kpʋnndɛ yí ngʋan'n, ɔ 'minlin yí ngʋan sɔ'n. Nan m'ɔ kɔ
minlin yí ngʋan'n wɔ Ɛjɔlɛkpa'n nʋn mín dunman nun'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ 'nyan ngʋan.
36 Sɛ sʋanlan kʋn nyan eyuadɪ nɪn anun ninnge'n kʋalaa nán ɔ minlin yí ngʋan nɪn an,
anɪn nzukɛ nvasʋɛ dɪɛ yɛ̂ ɔ 'nyan yí sʋ ɔ?
37 Nzu like dɪɛ bɔbɔ yɛ̂ kulo sʋanlan kʋala kɛ ɔ fa kaci yí ngʋan nɪn ɔ?
38 Ajulisʋ ɛtɛfʋɛ menian ɛhɪ-mɔ mɔ bɛ nzulo man Nyanmɪan'n, bɛ́ afian, wɔ́ mɔ ɛ kɔ
sa mín nʋn mín ɛjɔlɛ nɪn anwʋn nyian'n, *Mân Baa'n kʋsʋ, mɛlɛ m'ɔ nʋn yí nyanmɪansʋ
anwʋntɪɛ mmɔfʋɛ'n-mɔ 'ba sa bɛ ba Nyanmɪan anunminnyanmʋn nɪn anun'n, wɔ́ nwʋn
'ba yɔ yí nyian."

9

1 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɛsɛ ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn
kele ɛmɔ kɛ, ɛmɔ mɔ b'a yia ɛwa'n, ɛmɔ kʋalaa ngɔ yue man wu. Mmie-mɔ 'ba nwun kɛ
Nyanmɪan Kpili lɛ di belemgbin tunmin sʋ."

Zozi anwʋn ɛkacie'n
(Matie 17.1-13, Luku 9.28-36)

2 Ɛhɪ anzin cɪan nsian, Zozi kɔ fa Pɪɛlɪ nʋn Zʋakɪ nʋn Zʋan. Ɔ nʋn bɛ́ menian nsan nɪn
ala bɛ kɔ tɪ bɛ́ nwʋn bʋka kannganlaun kʋn asʋ. Ɛbɛlɛ, Zozi kɔ kaci bɛ́ nyɪnsʋ.

3 Yí taladɪɛ'n kɔ yɔ fufue hyɪɛɪn hyɪɛɪn kpa. Yí hyɪɛɪn sɔ'n, asɪɛ ɛhɪ asʊ sʊanlan fíí ngʊala
man like fíí kpʊ maan ɔ yɔ fufue dede ɔ ju yí ɔ.
4 Zozi menian nsan'n 'nɪan an, bɛ kɔ nwun *Eli nʊn *Moyizɪ kɛ bɛ nʊn Zozi lɛ jʊjɔ.
5 Pɪɛlɪ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: "*Labi, ɔ tɪ kpa kɛ yɛ wɔ ɛwa. Yɛ 'bɔ *tantɪ nsan, wɔ́ dɪɛ kʊn,
Moyizɪ dɪɛ kʊn yê Eli kʊsʊ dɪɛ kʊn."
6 Esulo kɔ han bɛ́, Pɪɛlɪ nnwun man ɛjɔlɛ m'ɔ kan ɔ.
7 Bɛ jijin ɛbɛlɛ ala, bɔlɛ́ kʊn fi nyanmɪansʊ kɔ a kɔ hala Eli nʊn Moyizɪ nʊn Zozi asʊ. Bɔlɛ́
nɪn anun, anɪɛ kʊn kɔ te. Anɪɛ sɔ'n nwan: "Sʊanlan ɛhɪ tɪ mín ehulo Baa, ɛmɔ tíe yí!"
8 Zozi menian'n-mɔ tɪlɪ anɪɛ sɔ nɪn ala, bɛ kɔ tʊtʊ bɛ́ nyɪn, bɛ ngɔ nwun sʊanlan fíí kʊ́n,
Zozi angʊnmɪn cein yê ɔ nʊn bɛ́ wɔ ɛbɛlɛ ɔ.
9 Nan mɔ bɛ fi bʊka nɪn asʊ bɛ 'ju'n, Zozi kɔ totua bɛ́ kɛ nán bɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ kele
sʊanlan fíí, dede ɔ jú cɪan mɔ *Mân Baa'n fi ewue nun ɔ kɔ tinnge'n.
10 Bɛ falɪ m'ɔ hanlɪn helelɪ bɛ́ nɪn asʊ, nan kʊsʊ bɛ lɛ bisa bisa bɛ́ nwʊn bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Ɔ
fi ewue nun ɔ 'tinnge'n, yí bʊ y'ɔ le benin?"
11 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, bɛ kɔ bisa Zozi kɛ: "Nzukɛ ati yê mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nwan Eli yê
ɔ 'di mʊa ba'n?"
12 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Eli 'di mʊa ba ɔ sesie ninnge'n-mɔ biekun. Nan ɔ yɔ sɛ mɔ b'a hɛlɛ
yí kɛ, Mân Baa'n 'ba nwun amannɪnhunlun kpa, ɛsɛ bɛ 'kpɔ yí'n?
13 Afɪ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ Eli a a dada angʊnmɪn. Nan menian'n-mɔ helelɪ yí yalɛ
kɛ bɛ́ kunnun kulo. Kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n hanlɪn yí nwʊn ɛjɔlɛ nɪn anɪn."

Zozi 'ba man sʊanlan kʊn m'ɔ kpɛ nɪn anwʊn sa
(Matie 17.14-21, Luku 9.37-43a)

14 Zozi nʊn Pɪɛlɪ nʊn Zʊan nʊn Zʊakɪ fi bʊka nɪn asʊ bɛ kɔ ju. Mɔ bɛ walɪ dede mɔ
bɛ ka kaan bɛ ju Zozi menian ɛhɪnlɪn-mɔ anwʊn ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ nwun meninsʊnman bɛ́
nwʊn ɛbɛlɛ. Mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ wɔ bɛ́ nun. Bɛ kɔ fa akpʊlʊwa esue bɛ kɔ tʊa Zozi
menian'n-mɔ.
15 Zozi kɔ li meninsʊnman'n nvu nun. Kɛ bɛ nwunlin yí nɪn ala, bɛ kɔ tutu ɛnwanndie
bɛ kɔ hɔ yí atɪn ɛkpa.
16 Zozi kɔ bisa yí menian'n-mɔ kɛ: "Nzu anwʊn yê ɛmɔ nʊn bɛ́ lɛ su akpʊlʊwa'n?"
17 M'ɔ bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, meninsʊnman nɪn anun sʊanlan kʊn kɔ bua Zozi kɛ: "Yɛ́
Mɪn, m'an fa mín wa belenzua'n m'an bɛlɛ wɔ́. Ɔ sanlɪn kɛ wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun. Ɔ man ɔ
ngʊala man jʊjɔ.
18 Lɪka biala mɔ wawɛ'n kɔ tɔ yí sʊ'n, ɔ fin yí asɪ. Ɔ man ɔ cuin ngɛsɛlɛ, ɔ kʊan yí je'n, ɔ
san yí ketee. M'an sɛlɛ wɔ́ menian'n-mɔ kɛ bɛ tú wawɛ ɛtɛ sɔ'n. Nan b'a mantan yí dede
b'a ngʊala man yí tu."
19 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ menian ɛhɪ-mɔ, ɛmɔ le man dedi. Mɪn nʊn ɛmɔ yɛ
tánlan dede ɔ hɔ́ jú mɛlɛ benin? N zʊ́ ɛmɔ dede ɔ jú tɛmʊn benin? Bɛ fá batʊnman'n bɛ bɛ́lɛ
mín."
20 Bɛ kɔ fa batʊnman'n bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. Kɛmɔ batʊnman'n nwunlin yí nɪn ala, wawɛ
ɛtɛ'n m'ɔ wɔ yí nun'n kɔ wʊsʊ yí sɛlɛ kpa. Batʊnman'n kɔ tɔ asɪ ɔ kɔ kunndo, yí nʊan ngɛsɛlɛ
fʊkʊʊ.
21 Zozi kɔ bisa batʊnman nɪn asɪ'n kɛ: "Ɔ mantanlɪn yí ɛyɔlɛ'n yí cɪan nyɛ ahɪ?"
Yí sɪ nwan: "Ɔ bɔlɪ yí bʊ yí mmatʊnman nun.
22 Cɪan bie a, wawɛ'n man ɔ tɔ sîn nun. Bie kʊsʊ a, ɔ tʊ yí asue nun kɛ ɔ 'kun yí. Nan sɛ ɛ
kʊala yɛ́ bʊka a, anɪn nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe nán bʊka yɛ́."
23 Zozi kɔ se yí kɛ: "Ɛ lɛ kan kele mín kɛ: 'Sɛ ɛ kʊala a!' Nwun yí kɛ sʊanlan biala m'ɔ de
Nyanmɪan di'n, ɔ kʊala like biala yɔ."
24 Ɛbɛlɛ ala, batʊnman nɪn asɪ'n kɔ tɪan nun, yí nwan: "Mɪn de mɪn di, kʊsʊ bʊka mín
nán mín dedi'n tɪ kaan sʊa!"
25 Meninsʊnman'n kɔ nwanndi kɔ hɔ Zozi nʊn batʊnman nɪn anwʊn ɛlɔ. Mɔ Zozi
nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ jʊjɔ aminle sʊ ɔ kɔ hele wawɛ ɛtɛ'n, yí nwan: "Wawɛ ɛtɛ, wɔ́ mɔ a

munndun batʋnman ɛhɪ anʋan'n ɛsɛ a ti yí nzʋ'n, mɪɪn kan mɪn kele wɔ́ kɛ ɛ fi yí nun tú, ɛsɛ n'ɛ wʋlʋ yí nun kʋ́n lé!”
26 Wawɛ ɛtɛ'n kɔ wʋsʋ batʋnman'n sɛlɛ kpa. Ɔ kɔ tɛtɪan ɔ fi yí nun kɔ tu. Batʋnman'n tɪ kɛ ɔ'a wu. Ɔ man bɛ́ dɔʋn mɔ anɪn bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n nwan: “Batʋnman nɪn a wu! Batʋnman nɪn a wu!”
27 Mɔ bɛ 'kɪkan ɛhɪ'n, Zozi kɔ sɔ batʋnman nɪn asa ɔ kɔ jasʋ yí kɔ jinlan.
28 Mɔ Zozi hɔlɪ awulo m'ɔ halɪ yí nʋn yí menian'n-mɔ angʋnmɪn'n, yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: “Nzukɛ ati yɛ̂ y'a ngʋala man wawɛ sɔ'n tu'n?”
29 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Wawɛ ɛtɛ sʋa, Nyanmɪan ɛsɛlɛ yɛ̂ bɛ fa bɛ tu yí ɔ.”

Zozi 'ba bɔ yí ewue'n nʋn yí etinnge nɪn asʋ biekun
(Matie 17.22-23, Luku 9.43b-45)

30 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ fi ɛbɛlɛ bɛ kɔ hɔ. Bɛ 'kɔ'n, bɛ kɔ kpɛ nun Galile mân nɪn anun. Afɪ Zozi ngulo man kɛ sʋanlan fíí nwun lɪka m'ɔ wɔ'n.
31 Ɔ kɔ hehele yí menian'n-mɔ ninnge, ɛsɛ ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Bɛ 'ba hyɪ *Mân Baa'n bɛ man menian'n-mɔ kun yí. Nan sɛ ɔ wu a, yí cɪan nsan nɪn asʋ, ɔ 'tinnge.”
32 Yí menian'n-mɔ ngɔ tɪ man ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ hanlɪn nɪn abʋ. Kʋsʋ afɪ bɛ sulo bɛ ngɔ bisa man yí kosuan.

Sʋanlan m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʋalaa'n
(Matie 18.1-5, Luku 9.46-48)

33 Mɔ Zozi nʋn yí menian'n-mɔ juli Kapɛɛnawɔmʋn mɔ bɛ wʋlʋlɪ awulo'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nzu anwʋn akpʋlʋwa yɛ̂ ɛmɔ suli yí atɪn nɪn anun'n?”
34 M'ɔ bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ ngɔ buke bɛ́ nʋan. Afɪ mɔ bɛ 'ba'n, akpʋlʋwa kʋn tɔlɪ bɛ́ afian. Akpʋlʋwa sɔ nɪn anwʋn, anɪn bɛ lɛ kpʋnndɛ sʋanlan m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʋalaa'n.
35 Ɛhɪ a, Zozi kɔ tanlan asɪ. Ɔ kɔ fɛlɛ yí menian bulu nʋn nnyuan'n ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Sɛ sʋanlan kʋn kulo kɛ ɔ di ɛmɔ asʋ kpain an, anɪn ɔ káci ɛmɔ anun batʋnman nán ɔ sʋ́ ɛmɔ kʋalaatin.”
36 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ fa batʋnman kaan kʋn kɔ a bɛ́ afian ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fa yí kɔ bɔ yí nwʋn. Yí nwan:
37 “Sʋanlan biala mɔ mín dunman nun, ɔ kɔ sɔ mmatʋnman ɛhɪ-mɔ bie anun'n, anɪn mín muonun yɛ̂ ɔ'a sɔ mín nun ɔ. Yɛ̂ sʋanlan m'ɔ kɔ sɔ mín nun'n, nán mín ngʋnmɪn yɛ̂ ɔ'a sɔ mɪn nun ɔ. Nan anɪn ɔ'a sɔ sʋanlan'n mɔ ɔ'a sʋan mín nɪn anun bie.”

M'ɔ mgbɔ man yɛ́'n, anɪn ɔ kulo yɛ́
(Luku 9.49-50)

38 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Zʋan kɔ fa kɔ tʋ yí nyunnun kɛ: “Kpain, y'a nwun sʋanlan kʋn, ɔ nnʋn man yɛ́ nun bie. Ɔ fa wɔ́ dunman'n ɔ tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Yí ti, y'a totua yí.”
39 Mɔ Zʋan anʋan tɔlɪ'n, Zozi nwan: “Nán bɛ totua yí. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan fíí ngʋala man kɛ ɔ fa mín dunman'n ɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge, nán afɪ ɔ'a han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a tia mín.
40 Afɪ sʋanlan m'ɔ mgbɔ man yɛ́'n, anɪn ɔ kulo yɛ́.
41 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sʋanlan biala mɔ mín dunman nun, ɔ kɔ man ɛmɔ nzue nganlannzan kʋn kɔ nʋn'n, ɔ 'nyan yí nwʋn ahatua.

Bɛ́ mɔ bɛ tʋnndʋn Zozi menian'n-mɔ nun aja nun'n
(Matie 18.6-9, Luku 17.1-2)

42 “Mmatʋnman nganngan ɛhɪ-mɔ mɔ bɛ de mín bɛ di'n, sʋanlan m'ɔ kɔ tʋnndʋn bɛ́ nun kʋn aja nun maan ɔ kɔ tɔ ɛtɛ nɪn anun'n, ɔ tɪ kpa kɛ bɛ fa ɛbʋɛ kpili kʋn bɛ tʋ yí kɔmɪn bɛ tʋ yí jenvie nɪn anun.
43 Sɛ wɔ́ sa yɛ̂ ɔ lɛ jɪjɪ wɔ́ maan ɛ tɔ ɛtɛ nɪn anun an, anɪn kpɛ tʋ. Sɛ ɔ ka wɔ́ sa kʋn nán ɛ nyan ngʋan an, ɔ tɪ kpa tala kɛ ɛ le wɔ́ sa nnyuan'n ɛ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ nnun man lé nɪn anun'n. [
44 Ɛlɔ ngakʋba'n-mɔ mɔ bɛ di sʋanlan'n, bɛ nwu man lé, ɛsɛ sîn'n kʋsʋ nnun man lé.]

45 Sɛ wɔ́ ja yɛ̂ ɔ lɛ jɪjɪ wɔ́ maan ɛ tɔ ɛtɛ nɪn anun an, anɪn kpɛ tʋ. Sɛ ɔ ka wɔ́ ja kʋn nán ɛ
nyan ngʋan an, ɔ tɪ kpa tala kɛ ɛ kɔ fa wɔ́ ja nnyuan'n ɛ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ nnun man lé nɪn
anun'n. [
46 Ɛlɔ ngakʋba'n-mɔ mɔ bɛ di sʋanlan'n, bɛ nwu man lé, ɛsɛ sîn'n kʋsʋ nnun man lé.]
47 Sɛ wɔ́ nyɪn yɛ̂ ɔ lɛ jɪjɪ wɔ́ maan ɛ tɔ ɛtɛ nɪn anun an, anɪn tu tʋ. Sɛ ɔ ka wɔ́ nyɪn kʋn nán
ɛ nyan Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ ngʋan nɪn an, ɔ tɪ kpa tala kɛ ɛ kɔ fa wɔ́
nyɪn nnyuan'n ɛ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ nnun man lé nɪn anun'n.
48 Ɛlɔ ngakʋba'n-mɔ mɔ bɛ di sʋanlan'n, bɛ nwu man lé, ɛsɛ sîn'n kʋsʋ nnun man lé.
49 Afɪ kɛ bɛ wula ninnge'n-mɔ njɪn nán b'a nzɛcɪ man'n, bɛ 'fa sîn'n kʋsʋ bɛ tɪ sʋanlan
biala anwʋn.
50 Njɪn'n tɪ like kpa. Nan sɛ ɔ yɔ talɛ́ a, anɪn bɛ 'yɔ sɛ nán ɔ a yɔ fɛ biekun? Ɛmɔ mán njɪn
tánlan ɛmɔ anun, ɛsɛ ɛmɔ nʋn ɛhɪnlɪn-mɔ tánlan anzʋnunjɔ nun."

10

Eyila nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 19.1-12, Luku 16.18)

1 Ɛhɪ, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ fi Kapɛɛnawɔmʋn kulo nɪn asʋ ɛbɛlɛ bɛ́ nʋan y'ɔ le
Zude mân nɪn anun, asue Zuludɪn nɪn anzin ɛlɔ. Mɔ bɛ juli ɛbɛlɛ'n, meninsʋnman'n kɔ a
kɔ yia bɛ́ nwʋn biekun. Kɛ Zozi yɔ yí titi'n, ɔ kɔ hehele bɛ́ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n.
2 Anɪn Falisifʋɛ mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Kɛmɔ bɛ kulo kɛ bɛ sɔ Zozi bɛ nɪan'n, bɛ kɔ bisa yí kɛ:
"Kpain, asʋ yɛ́ mala'n man atɪn kɛ belenzua kʋn yíla yí yɪ ɔ?"
3 Mɔ bɛ bisalɪ kosuan sɔ'n, Zozi kʋsʋ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Mala benin yɛ̂ *Moyizɪ falɪ manlɪn
ɛmɔ ɔ?"
4 Bɛ kɔ bua Zozi kɛ: "Moyizɪ a man atɪn kɛ belenzua'n hɛ́lɛ eyila kalata mán yí yɪ nán ɔ
yíla yí."
5 Ɛhɪ a, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ ati anun ɛtɛ nɪn ati yɛ̂ Moyizɪ falɪ mala sɔ'n manlɪn
ɛmɔ ɔ.
6 Nan mɔ Nyanmɪan bɔlɪ mân'n, kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan'n: *Ɔ bɔlɪ belenzua nʋn balasua.*
7 *Ɛhɪ ati, belenzua'n fi yí sɪ nʋn yí nin abʋ anwʋn 'ba jasʋ. Ɔ 'fa yí nwʋn bɔ yí yɪ,*
8 *nán bɛ́ munnyuan'n bɛ yɔ sʋanlan munmuan kʋn.* Ɛmɔ nwún yí kɛ bɛ tɪ man menian
nnyuan, nan bɛ tɪ sʋanlan kʋn.
9 Yí sɔ ati, like mɔ Nyanmɪan kɔ han kɔ bɔ nun'n, sʋanlan n'ɔ tɪ nun."
10 Mɔ bɛ fi ɛbɛlɛ bɛ hɔlɪ awulo'n, Zozi menian'n-mɔ kɔ bisa yí kosuan ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʋn.
11 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Sɛ sʋanlan kʋn yila yí yɪ nán ɔ kɔ ja balasua fʋfɔlɛ a, anɪn
ɔ'a tʋn ajaa wɔ daba nɪn anwʋn.
12 Sɛ balasua kʋn kʋsʋ yila yí hun nán ɔ kɔ ja belenzua fʋfɔlɛ a, anɪn ɔ'a tʋn ajaa."

Zozi nʋn mmatʋnman nganngan'n-mɔ
(Matie 19.13-15, Luku 18.15-17)

13 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, menian mmie-mɔ falɪ mmatʋnman bɛlɛlɪ yí kɛ ɔ yɛ́yila bɛ́
sʋ. Nan mɔ bɛ 'fa bɛ́ bɛ bɛlɛ Zozi'n, yí menian'n-mɔ kɔ totua bɛ́ atɪn.
14 Mɔ Zozi nwunlin bɛ́ nyɔlɪɛ sɔ'n, ɔ kɔ fɛ ɛya. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ yáci
mmatʋnman'n-mɔ maan bɛ bála mín nwʋn, nan nán bɛ totua bɛ́ atɪn. Ɔ sanlɪn kɛ
Nyanmɪan Belemgbin Mân'n, ɔ tɪ bɛ́ mɔ bɛ tɪ kɛ mmatʋnman ɛhɪ-mɔ'n dɪɛ.
15 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, sʋanlan mɔ ɔ'a nzɔ man Nyanmɪan Belemgbin
Mân nɪn anun kɛ batʋnman sɔ nun'n, sʋanlan sɔ'n ngɔ man Nyanmɪan lɪka ɛlɔ lé."
16 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ sɔ mmatʋnman'n-mɔ kɔ mantan yí nwʋn. Ɔ kɔ fa yí sa'n kɔ fofua
bɛ́ sʋ ɔ kɔ yeyila bɛ́.

Esikafʋɛ kʋn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 19.16-30, Luku 18.18-30)

17 Mɔ Zozi yɔlı sɔ yuelı mɔ ɔ 'ba tu yí bʊ'n, sʊanlan kʊn tutuli ɛnwanndie ɔ walı kʊtʊlı yí nyunnun ɛbɛlɛ. Yí nwan: “Ngehelefʊɛ kpa, nzukɛ yê n yɔ́ nán m'an nyan ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ nın ɔ?”
18 M'ɔ bisalı kosuan sɔ'n, Zozi kɔ bua yí kɛ: “Nzukɛ ati yê ɛ fɛlɛ mín ngehelefʊɛ kpa ɔ? Sʊanlan fíí tı man kpa sannan Nyanmıan Kpili angʊnmın cein.
19 Ɛ sı mala'n-mɔ: *N'ɛ di awue, n'ɛ tʊn ajaa, n'ɛ wua like, n'ɛ di ato adanzıɛ, n'ɛ di ndunlunmun, man wɔ́ nyın sɔ́ wɔ́ sı nʊn wɔ́ nin.*”
20 Bian'n bualı yí kɛ: “Ɛhı kʊalaa m mantanlın sʊ elie mín mmatʊnman nun angʊnmın. N vʊnndʊnlın man bie fíí.”
21 Zozi kɔ nıan bian'n ɔ kɔ li yí nwʊn fɛ. Yí nwan: “Ɔ a ha wɔ́ like kʊn. Kɔ nán tɔnın wɔ́ nwʊn ninnge'n-mɔ kʊalaatin, nán fa yí esika'n man ehianfʊɛ'n-mɔ. Ɛ 'ba nyan wɔ́ nwʊn Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun. Ɛ yɔ sɔ yue a, bala, nán afı si mín sʊ.”
22 Mɔ bian'n tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí ti anun kɔ sɛcı yí kpa. Ɔ kɔ li yalɛ kɔ hɔ, afı ɔ tı esikafʊɛ kpili kpa.
23 Zozi kpɛlı yí nyın ɔ nıanlın yí menian'n-mɔ mɔ b'a yia yí nwʊn ɛbɛlɛ nın an, yí nwan: “Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛwʊlʊɛ'n, ɔ yɔ sı man esikafʊɛ'n-mɔ!”
24 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, ɛjɔlɛ'n kɔ sin yí menian'n-mɔ anwʊn kpa. Ɔ kɔ se bɛ́ biekun kɛ: “Mín mma-mɔ, Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛwʊlʊɛ'n yɔ sı!
25 Ɔ yɔ sı man naan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí sʊamo'n kɛ ɔ wʊ́lʊ dɔlɔwa bɔɛ nun. Nan ɔ yɔ sı kpa man esikafʊɛ kʊn kɛ ɔ wʊ́lʊ Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun.”
26 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlın'n sinlin yí menian'n-mɔ anwʊn kpa biekun. Bɛ kɔ bisa bisa bɛ́ nwʊn kɛ: “Sɛ ɔ tı sɔ a, anın nwan yê ɔ 'nyan yí ti ɔ?”
27 Zozi nıanlın bɛ́ dede a, yí nwan: “Ɛhı yɔ sı man kulo menian'n-mɔ, nan ɔ nyɔ sı mman man Nyanmıan. Nyanmıan dıɛ, like fíí nza man yí yɔ.”
28 Ɛhı a, Pıɛlı nwan: “Nwun yí kɛ y'a yaci yɛ́ ninnge'n-mɔ kʊalaa y'a si wɔ́ sʊ.”
29 Mɔ Pıɛlı hanlın sɔ'n, Zozi kɔ bua yí kɛ: “Mın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ sʊanlan mɔ mín dunman nun ɔ nʊn Ɛjɔlɛkpa'n dunman nun ɔ kɔ yaci yí awulo, yí nianman'n-mɔ, yí nin nʊn yí sı, yí mma, anaan yí asıɛ'n-mɔ,
30 ɔ 'nyan awulo, anianman, nian, sıɛ, mma, asıɛ, ɔ nʊn amannınhunlun mɛlɛ ɛhı anun, ɛsɛ mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nın anun, ɔ 'nyan ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n.
31 Alimʊa mma'n-mɔ dɔʊn 'ba li sian, yê sian mma'n-mɔ kʊsʊ dɔʊn 'ba li mʊa.”

Zozi 'ba bɔ yí ewue'n nʊn yí etinnge nın asʊ biekun
(Matie 19.17-19, Luku 18.31-34)

32 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelın'n, ɔ nʊn yí menian'n-mɔ, bɛ kɔ fa Zoluzalɛmʊn atın'n. Zozi li bɛ́ nyunnun. Yí menian'n-mɔ akunnun tıtı bɛ́. Bɛ́ mɔ bɛ si bɛ́ sʊ'n kʊsʊ sulo. Zozi kɔ fɛlɛ yí menian bulu nʊn nnyuan nın ahanmıan biekun. Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ 'ba tʊ yí'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́.
33 Yí nwan “Ɛmɔ tíe, yɛ lɛ kɔ Zoluzalɛmʊn! Yɛ kɔ yɛ ju ɛlɔ a, bɛ 'ba hyı Mân Baa'n bɛ man Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ'n-mɔ nʊn mala nın asʊ mgbain'n-mɔ. Yí ehuan ati, bɛ 'ba bu yí fʊɔ. Bɛ 'ba fa yí bɛ wula bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ'n-mɔ asa nun.
34 Bɛ́ kʊsʊ bɛ 'ba gʊlʊ yí nwʊn, bɛ tʊtʊ yí nyunnun ngɛsɛlɛ, bɛ fin yí mgbele nán bɛ kun yí. Sɛ bɛ kun yí yue a, yí cıan nsan nın asʊ, ɔ fi ewue nun ɔ 'tinnge.”

Zʊakı nʊn Zʊan 'ba bisa Zozi like kʊn
(Matie 20.20-28, Luku 22.25-27)

35 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, Zebede amma Zʊakı nʊn Zʊan kɔ kpunnge yí. Bɛ́ nwan: “Yɛ́ Mın, yɛ kulo kɛ like'n mɔ yɛ lɛ ba bisa wɔ́'n, ɛ yɔ́ man yɛ́”.
36 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nzu like dıɛ yê ɛmɔ kulo kɛ n yɔ́ m mán ɛmɔ ɔ?”
37 Bɛ́ nwan: “Mɛlɛ mɔ ɛ 'di wɔ́ belemgbin nın anunminnyanmʊn nın anun'n, man yɛ́ nunhan kʊn tánlan wɔ́ fama sʊ yê kʊn kʊsʊ tánlan wɔ́ bê sʊ.”

38 Bɛ hanlın sɔ a, Zozi nwan: “Ɛmɔ nzı man like'n mɔ ɛmɔ lɛ bisa'n. Asʋ amannınhunlun
kangɔ'n mɔ mın 'ba nʋn nun'n, ɛmɔ kɔ hʋala nun nʋn? Anaan amannınhunlun ɛsɔnıan'n
mɔ bɛ 'ba sɔnın mín'n, ɛmɔ kɔ hʋala bie sɔnın?”
39 Bɛ́ nwan: “Yuo o, yɛ kʋala yí yɔ.”
Zozi nwan: “Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ kangɔ'n mɔ mın 'ba nʋn nun'n, ɛmɔ 'ba nʋn nun bie.
Ɛsɔnıan'n mɔ bɛ 'ba sɔnın mín'n, bɛ 'ba sɔnın ɛmɔ bie.
40 Nan kʋsʋ m'ɔ tı mín fama sʋ anaan mín bê sʋ ɛtanlán'n, yí dıɛ nán mín yê mın man ɔ.
Ɔ tı bɛ́ mɔ Nyanmıan a sesie a man bɛ́'n-mɔ dıɛ.”
41 Mɔ yí menian bulu'n tılı ɛjɔlɛ'n mɔ Zʋakı nʋn Zʋan hanlın'n, bɛ kɔ fɛ bɛ́ nwʋn ɛya.
42 Ɛhı a, Zozi kɔ fɛlɛ bɛ́ kʋalaatin ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ sı kɛ mân nın anun
mmelemgbin'n-mɔ kele bɛ́ menian'n-mɔ ahʋlʋwa. Mgbain'n-mɔ sisi menian'n-mɔ.
43 Nan ɛmɔ afian ɛwa dıɛ, ɔ tı man sɔ. Ɛmɔ afian, m'ɔ kulo kɛ ɔ kaci kpain'n, ɔ káci ɛmɔ
akʋa.
44 Nunhan m'ɔ kulo kɛ ɔ di ɛmɔ anyunnun'n, ɔ yɔ́ ɛmɔ kanga.
45 Ɔ sanlın kɛ *Mân Baa'n muonun, ɔ'a mma man kɛ ɔ 'ba maan bɛ sʋ yí. Nan ɔ walı kɛ ɔ
'ba sʋ ɔ fa yí ngʋan'n ɔ de menian dɔʋn ati.”

Zozi 'ba tike Baatime anyın'n
(Matie 20.29-34, Luku 18.35-43)

46 Ɛhı anzin, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ hɔ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zoliko nın asʋ. Mɛlɛ
mɔ Zozi nʋn yí menian'n-mɔ nʋn meninsʋnman'n fi kulo nın anun bɛ 'fite'n, anın Time
awa Baatime m'ɔ tı anyınsinlinwafʋɛ'n tı atın nın anʋan ɛbɛlɛ. Ɔ sɛsɛlɛ esika.
47 M'ɔ tılı kɛ bɛ́ nwan Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n, ɔ kɔ tıan nun kɛ: “Zozi, belemgbin *Davidi
Awa, nwun mín nwʋn anwunnvoe!”
48 Menian dɔʋn kpa kɔ totua yí kɛ ɔ múan yí nʋan nın asʋ. Ɔ ngɔ tɛ bɛ́ sʋ. Ɔ kɔ tıan nun
sɛlɛ kpa biekun kɛ: “Zozi, belemgbin Davidi Awa, nwun mín nwʋn anwunnvoe!”
49 Zozi kɔ jinlan. Yí nwan: “Bɛ félɛ yí bɛ mán ɔ bála.”
Bɛ kɔ fɛlɛ anyınsinlinwafʋɛ'n, bɛ́ nwan: “Bɔ mɔndınlın, jasʋ nán ɔ lɛ fɛlɛ wɔ́.”
50 Ɛhı a, Baatime kɔ gua taladıɛ'n m'ɔ fa fʋfɔ yí nwʋn nın ası. Ɔ kɔ hulu kɔ kpın ɔ kɔ a Zozi
anwʋn ɛbɛlɛ.
51 Zozi kɔ bisa yí kɛ: “Nzu like dıɛ yê n yɔ́ m mán wɔ́ ɔ?”
Anyınsinlinwafʋɛ'n nwan: “*Labunin, man n nwún ası.”
52 M'ɔ hanlın sɔ'n, Zozi nwan: “Kɔ, wɔ́ dedi nın a man wɔ́ nwʋn a sa.” Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ
nwun ası. Ɔ kɔ si Zozi sʋ.

11

Zozi 'ba hɔ Zoluzalɛmʋn kulo nın asʋ
(Matie 21.1-11, Luku 19.28-40, Zʋan 12.12-19)

1 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ a kɔ ju Bɛtıfaze nʋn Betanin afian. Kulo sɔ'n-mɔ mantan
mantan Zoluzalɛmʋn. Mɔ bɛ juli *Olivʋ bʋka nın anwʋn ɛbɛlɛ'n, Zozi kɔ sʋan yí menian'n-
mɔ anun nnyuan, yí nwan:
2 “Ɛmɔ hɔ́ kulo'n m'ɔ wɔ ɛmɔ anyunnun ɛlɔ nın asʋ. Mɔ ɛmɔ 'fite kulo nın asʋ ɛbɛlɛ ala'n,
ɛmɔ 'ba nwun yí kɛ afunlunmun baa kʋn mınnda ɛbɛlɛ, sʋanlan fíí fʋlı tanlanlın man sʋ
lé. Ɛmɔ nyánnjı yí bɛ bélɛ mín.
3 Sɛ sʋanlan bie bisa ɛmɔ kɛ nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ nyannjı yí a, ɛmɔ sé yí kɛ: ‘Yɛ́ Mın a mian
yí nwʋn, nan ɔ ngɔ hye man, ɔ 'ba fa sa ba.’ ”
4 M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n yê yí menian nnyuan'n hɔlı ɔ. Bɛ 'kɔ a ju a, afunlunmun baa'n
mınnda anʋan kʋn anun, gua nın asʋ. Bɛ kɔ nyannjı yí.
5 Bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, bɛ́ mmie-mɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ lɛ yɔ nzu? Nzu ati yê ɛmɔ lɛ nyannjı
afunlunmun baa'n?”
6 Bɛ bualı bɛ́ kɛ Zozi hanlın helelı bɛ́'n, yê menian sɔ'n-mɔ yacili bɛ́ maan bɛ falı bɛ hɔlı
ɔ.

7 Bɛ kɔ fa afunlunmun baa'n bɛ kɔ bɛlɛ Zozi, bɛ kɔ fa bɛ́ taladɪɛ'n-mɔ bɛ kɔ gua naan nɪn asʊ. Zozi kɔ fʊ kɔ tanlanlɪn sʊ.
8 Menian dɔʊn kɔ sɪsɛ bɛ́ ɛtanlan'n-mɔ atɪn nɪn anun. Mmie-mɔ kʊsʊ kɔ kpɪkpɛ aye malɛ bɛ kɔ sɪsɛ yí atɪn nɪn anun.
9 Bɛ́ mɔ bɛ li Zozi anyunnun'n ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ li yí nzin'n, bɛ lɛ tɪan bɛ kan kɛ: "Hozanna! *Nyila hán sʊanlan ɛhɪ m'ɔ lɛ ba wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun'n!*
10 Nyila hán belemgbin'n m'ɔ lɛ ba sesie yɛ́ sɪ Davidi belemgbin mân'n. Hozanna! Nyila hán yɛ́ Mɪn m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n!"
11 Zozi kɔ ju Zoluzalɛmʊn. Ɔ kɔ wʊlʊ Nyanmɪan sua nɪn anun. Ɔ kɔ nɛnɪan ɛbɛlɛ ninnge'n-mɔ kʊalaa kɔ yue. Ɔ nʊn yí menian bulu nʊn nnyuan'n, bɛ kɔ hɔ Betanin. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn alíɛ lɛ yɔ.

Zozi 'ba bɔ figi baka kʊn sasan
(Matie 21.18-19)

12 Bɛ lalɪ alíɛ hɪnlɪn mɔ bɛ fi Betanin bɛ 'kɔ'n, ɛhɔɛ kɔ hun Zozi.
13 Ɔ kɔ nwun *figi baka kʊn mʊa ɛlɔ. Nyâ wɔ sʊ. Zozi kɔ hɔ yí bʊ ɔ 'kɔ a nɪan sɛ ɔ kɔ nyan figi bie kɔ li a. Ɔ 'kɔ ju a, like fíí nnʊn man sʊ, nyâ ngʊnmɪn, ɔ sanlɪn kɛ ɔ juli man figi nɪn esúe tɛmʊn.
14 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: "Wɔ́ baka ɛhɪ, ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, sʊanlan fíí ngɔ li wɔ́ sʊ baa kʊ́n lé!" M'ɔ hanlɪn sɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ tɪ.

Zozi 'ba fʊan bɛ́ mɔ bɛ di gua

Nyanmɪan awulo nɪn anun'n
(Matie 21.12-17, Luku 19.45-48, Zʊan 2.13-22)

15 Zozi nʊn yí menian'n-mɔ fi Betanin bɛ kɔ a Zoluzalɛmʊn. Zozi kɔ wʊlʊ Nyanmɪan awulo nɪn anun. Ɔ kɔ fʊan bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ di gua awulo nɪn anun'n. Ɔ kɔ han bɛ́ mɔ bɛ kaci esika'n tɔbɪlɪ'n-mɔ kɔ gua. Bɛ́ mɔ bɛ lɛ tɔnɪn mɔlɔnʊnman'n-mɔ, ɔ kɔ han bɛ́ bia'n mɔ kɔ gua.
16 Ɔ'a mman man sʊanlan fíí atɪn ɔ'a nzʊa man ninnge ɔ'a nzɪn man Nyanmɪan awulo nɪn anun.
17 M'ɔ yɔlɪ sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ hehele menian'n-mɔ ninnge. Yí nwan: "Asʊ b'a ngɛlɛ man yí kɛ Nyanmɪan nwan: *Bɛ 'ba fɛlɛ mín awulo'n mân mân kʊalaa mmʊtʊɛ awulo* ɔ? Nan ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ a fa a kaci ɛmɔ *awue awulo'n*?"
18 Mɔ Nyanmɪan tɛɛyɪfʊɛ'n-mɔ nʊn mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ ngɔ yɔ bɛ́ fɛ fíí. Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ kpʊnndɛ atɪn mɔ bɛ 'sɪn sʊ nán bɛ cɪ yí bɛ kun yí. Nan kʊsʊ bɛ sulo yí, ɔ sanlɪn kɛ yí like'n m'ɔ kele'n yɔ menian'n-mɔ mɔ b'a yia ɛbɛlɛ'n kʊalaa fɛ sʊnman.
19 Mɔ alíɛ'n yɔlɪ'n, Zozi nʊn yí menian'n-mɔ fi Zoluzalɛmʊn kulo nɪn anun bɛ kɔ fite.

Figi baka'n mɔ Zozi bɔlɪ yí

sasan nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Matie 21.20-22)

20 Alíɛ hɪnlɪn mɔ bɛ 'sɪn'n, Zozi menian'n-mɔ kɔ nwun figi baka'n. Ɔ fi yí anwunno ɔ'a yʊɪ dede ɔ'a ju yí bʊ asɪ.
21 Ɛbɛlɛ ala, Pɪɛlɪ kɔ kacɪ ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlɪn'n. Nán ɔ'a se yí kɛ: "Yɛ́ Mɪn, nɪan kɛ figi baka'n mɔ ɛ bɔlɪ yí sasan nɪn a yue yʊɪ ɔ."
22 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Zozi kɔ se bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ lé Nyanmɪan bɛ lí.
23 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ sʊanlan kʊn nzu man akpʊlʊwa wɔ yí ahʊnlɪn nɪn anun, nan ɔ de di kɛ m'ɔ lɛ kan'n 'yɔ sɔ man yí a, sɛ ɔ se bʊka ɛhɪ kɛ: 'Bʊka, fi ɛwa tutu kɔ tɔ jenvie nɪn anun' an, bʊka'n 'tutu kɔ tɔ nun.
24 Yí sɔ ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, like biala mɔ ɛmɔ kɔ sɛlɛ wɔ Nyanmɪan ɛlɔ'n, ɛmɔ lé lí kɛ ɛmɔ asa a han yí. Afɪ ɔ 'fa man ɛmɔ.

25 Mɛlɛ mɔ ɛmɔ jin bɛ lɛ yɔ asɔnɪn'n, sɛ sʊanlan bie anwʊn ɛjɔlɛ wɔ ɛmɔ akunnun an, ɛmɔ
fá yí nwʊn sa bɛ hyé yí. Nán Nyanmɪan a fa ɛmɔ anwʊn sa dɪɛ nɪn a hye ɛmɔ. [
26 Nan sɛ ɛmɔ a nva man yí nwʊn sa b'a nje man yí a, ɛmɔ Asɪ'n kʊsʊ m'ɔ wɔ anwunno'n
nva man ɛmɔ dɪɛ'n nje man ɛmɔ."]

Zozi tunmin'n m'ɔ le yí'n
(Matie 21.23-27, Luku 20.1-8)

27 Zozi nʊn yí menian'n-mɔ kɔ sa kɔ hɔ Zoluzalɛmʊn ɛlɔ biekun. Mɛlɛ mɔ anɪn ɔ lɛ kpanza
Nyanmɪan awulo nɪn anun'n, Nyanmɪan tɛɛyɪfʊɛ'n-mɔ, nʊn mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ,
nʊn Zufʊ mgbain'n-mɔ kɔ a yí nwʊn ɛbɛlɛ.
28 Bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Tunmin benin yê ɛ le yí ɛ yɔ ninnge sʊa mɔ ɔ? Nwan sʊanlan dɪɛ yê
ɔ manlɪn wó atɪn kɛ ɛ yó ɔ?"
29 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Mɪn 'ba bisa ɛmɔ kosuan kʊn. Sɛ ɛmɔ tu yí nʊan an, sʊanlan'n m'ɔ
manlɪn mín atɪn maan mɪn yɔ ninnge'n-mɔ'n, mɪn 'kan mɪn kele ɛmɔ.
30 Ɛsɔnɪan'n mɔ Zʊan sɔnɪn menian'n-mɔ'n, ɔ fi Nyanmɪan ɛlɔ anaan ɔ fi kulo menian'n-
mɔ ɛlɔ ɔ? Ɛmɔ búa mín bie."
31 Mɔ Zozi bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Sɛ yɛ bua yí kɛ: 'Nyanmɪan
yê ɔ sʊanlɪn yí' a, ɔ 'ba bisa yɛ́ kɛ: 'Anɪn nzukɛ ati yê ɛmɔ a nne man yí ɛjɔlɛ'n b'a nni man'n?'
32 Sɛ yɛ kan kɛ: 'Menian'n-mɔ yê bɛ sʊanlɪn yí' a, ..." (Bɛ sulo bagua'n, afɪ menian'n-mɔ
kʊalaa de tʊ nun kɛ Zʊan tɪ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ sakpa.)
33 Ɛhɪ a, bɛ kɔ bua Zozi kɛ: "Yɛ nzɪ man."
Zozi kʊsʊ kɔ se bɛ́ kɛ: "Mín kʊsʊ mɪn ngele man ɛmɔ sʊanlan'n m'ɔ man mín atɪn maan
mɪn yɔ mín ninnge sɔ'n-mɔ'n."

12

Divɪn ebo nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Matie 21.33-46, Luku 20.9-19)

1 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ han ɛjɔlɛ ɔ kɔ bu yí anyɪnndala nun ɔ kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛhɪ bian kʊn
kɔ sʊn yí divɪn ebo. Ɔ kɔ hyɪ yí nwʊn. Ɔ kɔ fun kunman kʊn m'ɔ hyuhyuin yí nzan'n gua
nun ɔ. Ɔ kɔ si sua hyilili kʊn sʊ. Sua sɔ'n tɪ kannganlaun. Bɛ fʊ sʊ bɛ sisa ebo'n. ɔ kɔ fa
ebo'n kɔ wula kpafʊ-mɔ asa nun. Yê ɔ hɔlɪ yí atɪn ɔ.
2 Mɔ divɪn nɪn ɛtɪɛ'n tɛmʊn juli'n, bian'n sɔ'n kɔ sʊan yí ngʊa'n-mɔ anun kʊn kpafʊ'n-mɔ
anwʊn ɛlɔ kɛ ɔ hó lé yí dɪɛ'n bɛ́lɛ yí.
3 Kpafʊ'n-mɔ kɔ hyɪ akʊa'n bɛ kɔ bʊ yí dede bɛ kɔ hɪhan yí nun ɔ kɔ fa yí sa to ɔ kɔ sa kɔ
hɔ.
4 Bian'n kɔ sʊan yí akʊa'n kʊn biekun bɛ́ nwʊn ɛlɔ. Bɛ kɔ hyɪ yí kʊsʊ bɛ kɔ tʊtʊ yí ti nɪn
anun kɔtɔlɛ. Bɛ kɔ kpɪkpɛ yí nzʊba, bɛ kɔ hɪhan yí nun.
5 Yí kpê nsan nɪn asʊ, bian'n kɔ sʊan yí akʊa'n kʊn biekun bɛ́ nwʊn ɛlɔ. Nan yí dɪɛ, bɛ kɔ
hun yí. Ɛsɛ bian'n kɔ sʊan yí ngʊa'n-mɔ dɔʊn bɛ́ nwʊn ɛlɔ biekun. Bɛ kɔ hyɪ mmie-mɔ bɛ kɔ
bʊ bɛ́, bɛ kɔ hun mmie-mɔ kʊsʊ.
6 "Sʊanlan mɔ ɔ'a ha bian nɪn asa nun'n y'ɔ le yí wa baa belenzua kʊnmgba cein'n.
Kasian'n, ɔ kɔ sʊan baa sɔ'n m'ɔ tɪ yí ehulo baa'n. Yí nwan: 'Kɛmɔ ɔ tɪ mín kunnun baa'n,
mɪn de mɪn di kɛ bɛ 'ba man yí anyɪnnzɔ.'
7 "Nan mɛlɛ mɔ bɛ́ nyɪn bɔlɪ bian nɪn awa'n, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: 'Bɛ nían, yí
koliaja'n yê ɔ lɛ ba nɪn ɔ. Bɛ mán yɛ hún yí, anɪn yí ajâ nɪn a yɔ yɛ́ dɪɛ.'
8 "Ɛhɪ a, bɛ kɔ sɔ yí bɛ kɔ hun yí. Bɛ kɔ yɪ yí fuin nɪn ebo nɪn asʊ."
9 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Sʊanlan'n m'ɔ le ebo'n, anɪn nzu yê ɔ 'yɔ ɔ? Sɛ ɔ ba a, ɔ 'kun kpafʊ'n-
mɔ ɔ fa yí ebo'n ɔ wula menian nvʊfɔlɛ asa nun.
10 Asʊ ɛmɔ kɪnngalɪ man ɛjɔlɛ ɛhɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun lé ɔ? B'a hɛlɛ yí nun kɛ:
Ɛbʊɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua nɪn a ju a tʊ'n,
yí yê ɔ'a kaci ayialɪɛ nɪn asʊ ɛbʊɛ'n

m'ɔ le sua nɪn anun nɪn ɔ.
11 *Ɛ 'nwun like mɔ yɛ́ Mɪn a yɔ'n,*
ɔ yɔ ɛnyɪnmɪn wɔ yɛ́ nyɪnsʊ."
12 Zufʊ mgbain'n-mɔ kɔ nwun yí kɛ bɛ́ ti yê Zozi a bu yí anyɪnndala sɔ nɪn ɔ. Ɛhɪ ati, bɛ kpʊnndɛlɪ atɪn mɔ bɛ 'sɪn sʊ bɛ cɪ yí. Nan kʊsʊ meninsʊnman'n dunman nun, bɛ sulo. Bɛ kɔ yaci yí bɛ kɔ hɔ.

Sezaa ajule'n
(Matie 22.15-22, Luku 20.20-26)

13 Bɛ kɔ sʊan *Falisifʊɛ'n mmie-mɔ nʊn belemgbin Elɔdɪ menian'n mmie-mɔ Zozi anwʊn ɛbɛlɛ kɛ bɛ hó tétie yí nʊan nun.
14 Bɛ walɪ tʊlɪ yí a, bɛ́ nwan: "Kpain, yɛ sɪ kɛ wó dɪɛ, ɛ kan ananhɔlɛ. Menian'n-mɔ ajʊnlɪn mɔ bɛ kɔ fa'n, ɛ nzulo man yí nzin. Afɪ ɛ nnɪan man sʊanlan nyunnun ɛ mmua man yí ndɛɛ. Like mɔ Nyanmɪan kulo kɛ sʊanlan yó'n, ɛ kele yí ananhɔlɛ. Asʊ yɛ́ mala'n kele kɛ yɛ túa ajule yɛ mán Lɔmʊn belemgbin *Sezaa ɔ? Sɛ yɛ túa a, kan. Sɛ nán yɛ tua kʊsʊ a, kan."
15 Nan Zozi nwunlin bɛ́ ajʊnlɪn'n mɔ b'a fa'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ tetie mín nʊan nun ɔ? Ɛmɔ fá bɛ́ esika'n kʊn bɛ mán n nían."
16 Bɛ kɔ fa kʊn bɛ kɔ bɛlɛ yí. Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nwan nvoninnin dɪɛ ɔ nʊn dunman benin yê ɔ wɔ esika nɪn asʊ ɔ?"
Bɛ́ nwan: "Belemgbin Sezaa ɔ."
17 Zozi nwan: "M'ɔ tɪ Sezaa dɪɛ'n, ɛmɔ fá man yí, yê m'ɔ tɪ Nyanmɪan kʊsʊ dɪɛ'n, ɛmɔ fá man yí." Zozi mmua sɔ'n kɔ sin bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn.

Ewuetinnge nɪn anwʊn kosuan'n
(Matie 22.23-33, Luku 20.27-40)

18 Ɛhɪ anzin, *Sadusifʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ́ nwan sʊanlan wu a, ɔ fi ewue nun ɔ ndinnge man'n, bɛ́ mmie-mɔ kɔ a Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ bisa yí kosuan kʊn kɛ:
19 "Kpain, Moyizɪ a hɛlɛ a man yɛ́ kɛ: *Belenzua kʊn m'ɔ nʊn yí yɪ b'a nwʊ man baa fíí dede nán sɛ ɔ wu a, yí nianman'n fá yí yɪ'n. Ɔ nʊn yí bɛ wó mma maan bɛ lí m'ɔ wuli nɪn aja nun.*
20 Nan daba anɪn anianman mmelenzua nsʊ wɔ ɛbɛlɛ. Nunhan kpain'n jalɪ balasua kʊn. Ɔ nʊn yí b'a nwʊ man baa fíí dede ɔ wuli.
21 M'ɔ tɔtʊa yí'n, ɔ jalɪ balasua sɔ'n, ɔ nʊn yí b'a nwʊ man baa fíí dede ɔ wuli. Yí nsan nɪn asʊ'n, kɛ ɔ tɪ yí nɪn ala'n.
22 Bɛ le yí sɔ dede bɛ́ anianman nsʊ'n kʊalaa bɛ kɔ yue wu. Bɛ́ bie fíí nʊn balasua nɪn a nwʊ man baa. Balasua'n kʊsʊ kɔ wu.
23 Ewuetinnge cɪan'n, mɔ menian'n-mɔ kʊalaa 'ba tinnge'n, bɛ́ anianman nsʊ'n, nunhan benin yê ɔ 'ja balasua'n biekun ɔ? Afɪ bɛ́ anianman nsʊ'n kʊalaa nunhan kʊn biala jalɪ balasua sɔ'n bie."
24 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Kɛmɔ ɛmɔ nzɪ man Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n, ɔ nʊn Nyanmɪan tunmin'n, yí ti yê ɔ man ɛmɔ a fʊn ɔ.
25 Ɔ sanlɪn kɛ ewuetinnge cɪan'n, mmelenzua'n-mɔ ngɔ ja man mmala. Mmala'n-mɔ kʊsʊ ngɔ ja man mmian. Bɛ 'ba kaci kɛ nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ.
26 M'ɔ tɪ ewuetinnge nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n, ɛjɔlɛ mɔ Moyizɪ hɛlɛlɪ'n, ɛmɔ kɪnngalɪ man yí lé ɔ? Kalata'n lɛ kele kɛ anɪn sîn'n lɛ sɔ baka kaan kʊn ati sʊ. Nyanmɪan fɛlɛlɪ Moyizɪ a, yí nwan: *N dɪ Abalahamʊn Nyanmɪan, Izakɪ Nyanmɪan, ɛsɛ n dɪ Zvakɔbʊ kʊsʊ Nyanmɪan*?
27 Ɛmɔ a fʊn bɔkɔɔ. Ɔ sanlɪn kɛ, Nyanmɪan tɪ man ewue mma'n-mɔ Nyanmɪan. Nan ɔ tɪ ngʊan mma'n-mɔ Nyanmɪan."

Mala'n m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʊalaa'n
(Matie 22.34-40, Luku 10.25-28)

28 Mɛlɛ mɔ *Sadusifʊɛ'n-mɔ nʊn Zozi 'jʊjɔ'n, *mala nɪn asʊ kpain'n kʊn tɪlɪ bɛ́ ngan. Kɛmɔ ɔ nwunlin kɛ Zozi a bua Sadusifʊɛ'n-mɔ kpa'n, ɔ kɔ kpʊnnge yí nwʊn ɛlɔ, yí nwan: "Mala benin yê ɔ tɪ kpili tala mala'n-mɔ kʊalaa ɔ?"

29 Zozi kɔ bua yí kɛ: “Mala'n m'ɔ li mʊa'n y'ɔ le ɛhɪ: *Izalayɛ amma, bɛ tíe, yɛ́ Mɪn Nyanmɪan angʊnmɪn yê ɔ tɪ Nyanmɪan ɔ.*
30 *Fa wɔ́ ahʊnlɪn'n kʊalaa, ɔ nʊn wɔ́ ɛkala'n kʊalaa, ɔ nʊn wɔ́ ajʊnlɪn'n kʊalaa, ɔ nʊn wɔ́ anwʊnsɛlɛ'n kʊalaa kulo yɛ́ Mɪn Nyanmɪan.*
31 M'ɔ tian yí nnyuan'n, y'ɔ le ɛhɪ: *Kulo wɔ́ manngʊn kɛ wɔ́ muonun wɔ́ nwʊn.* Mala fíí nnʊn man ɛbɛlɛ m'ɔ tala mala nnyuan ɛhɪ ɔ.”
32 Mɔ Zozi hanlɪn ɛhɪ'n, mala nɪn asʊ kpain'n nwan: “Kpain, fɔ́ʊ́n, a han ananhɔlɛ! Nyanmɪan tɪ kʊnmgba cein, bie fíí kʊ́n nnʊn man yí nzin.
33 Sɛ ɛ fa wɔ́ ahʊnlɪn'n kʊalaa, ɔ nʊn wɔ́ ajʊnlɪn'n kʊalaa, ɔ nʊn wɔ́ anwʊnsɛlɛ'n kʊalaa, ɛ kulo Nyanmɪan, ɛ kulo wɔ́ manngʊn kɛ ɛ kulo wɔ́ muonun wɔ́ nwʊn nɪn an, ɔ tɪ kpa tala tɛɛ ɛyɪɛ nʊn afɔlɪɛ ngacile'n kʊalaatin.”
34 Bian'n kɔ bua ɛjɔlɛ'n ngɛlɛ sʊ. Yí ti, Zozi hanlɪn helelɪ yí kɛ: “A mantan Nyanmɪan Belemgbin Mân'n.” Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, sʊanlan fíí a mmisa man yí kosuan fíí kʊ́n.

Kilisi'n nʊn belemgbin Davidi
(Matie 22.41-46, Luku 20.41-44)

35 Anɪn Zozi wɔ Nyanmɪan awulo nɪn anun, ɔ lɛ kekele menian'n-mɔ ninnge. Ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Ɔ yɔ sɛ mɔ *mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ kʊalaa kan kɛ belemgbin Davidi awa y'ɔ le *Kilisi'n?
36 Davidi muonun, mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n wʊlʊlɪ yí nun'n, yí nwan:
Ɛdannganman a han a hele mín Mɪn kɛ:
Tanlan mín fama sʊ,
nán mɪn 'ba fa wɔ́ mgbɔfʊɛ'n-mɔ
mɪn gua wɔ́ ja abʊ.
37 Davidi muonun fɛlɛlɪ yí Mɪn. Anɪn ɔ yɔ sɛ m'ɔ kʊala kɛ ɔ yɔ yí wa'n?” Meninsʊnman'n le fɛ elie bɛ tie ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi lɛ kan'n.

Zozi 'ba tu menian'n-mɔ fʊɔ

wɔ mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ anwʊn
(Matie 23.1-12, Luku 20.45-47)

38 Zozi like ehehele nɪn anun, ɔ kɔ han kɔ hele meninsʊnman'n kɛ: “Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa wɔ mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ anwʊn. Bɛ kulo taladɪɛ ndɪnndɪɪn ewula nanndɪ menian'n-mɔ anun. Gua nɪn asʊ, bɛ kulo kɛ menian'n-mɔ man bɛ́ anyɪnnzɔ. Bɛ 'bisa bɛ́ ahɪn an, bɛ kan kɛ: ‘Kpain, ahɪn o!’
39 Sɛ menian yia nán bɛ 'didi tɔbɪlɪ'n-mɔ anwʊn an, menian mgbili mgbili lɪka yê bɛ kpʊnndɛ ɔ. Bɛ kɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun an, bia'n-mɔ m'ɔ jijin bɛ́ nyunnun'n, sʊ yê bɛ tanlan ɔ.
40 Bɛ kpʊkpʊ kunlannvʊɛ'n-mɔ anwʊn kpa bɔkɔɔ. Bɛ 'yɔ asɔnɪn an, bɛ yɔ mmʊtʊɛ ndɪnndɪɪn bɛ kele bɛ́ nwʊn kɛ bɛ tɪ meninkpa. Bɛ́ nyɔlɪɛ sɔ'n-mɔ anwʊn, ahatua mɔ bɛ 'ba nyan yí'n, ɔ tɪ kpili sʊnman.”

Kunlannvʊɛ balasua nɪn acɛdɪɛ'n
(Luku 21.1-4)

41 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ tanlan asɪ Nyanmɪan awulo nɪn anun lɪka mɔ bɛ tʊ acɛdɪɛ'n. Kɛ meninsʊnman'n kpɪn tʊ esika'n, Zozi tɪ ɛbɛlɛ yí nyɪn ta bɛ́. Esikafʊɛ nwala kpa kɔ gua nun esika dɔʊn.
42 Kunlannvʊɛ balasua kʊn kɔ a, ɔ tɪ ehianfʊɛ kpa. Ɔ kɔ tʊ babulu ngʊkʊn ngʊkʊn nnyuan alaka nɪn anun.
43 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ fɛlɛ yí menian'n-mɔ. Yí nwan: “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, ehianfʊɛ kunlannvʊɛ balasua ɛhɪ, ɔ'a tʊ esika dɔʊn ɔ'a tala bɛ́ kʊalaa mɔ b'a tʊ esika alaka nɪn anun'n.

44 Ɔ sanlın kɛ, bɛ́ kʋalaatin, esika mɔ bɛ mianlın man yí nwʋn'n yê b'a fa b'a gua nun ɔ.
Nan yí dıɛ, yí ehianfʋɛ esika kaan m'ɔ le m'ɔ kɔ fa kɔ li alıɛ'n yê ɔ'a fa ɔ'a tʋ alaka nın anun
nın ɔ."

13

Nyanmıan awulo nın ebubue nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 24.1-14, Luku 21.5-19)

1 Mɔ Zozi fi Nyanmıan awulo nın anun ɔ 'fite'n, yí menian'n-mɔ anun kʋn nwan:
"Kpain, nıan. Nyɔbʋɛ ɛhı-mɔ, nyanmınsɛmʋn, bɛ nnwun man yí nwʋn sʋ. B'a fa b'a sisi
sua'n-mɔ nganlanman nganlanman sʋnman!"
2 Zozi kɔ se yí kɛ: "Ɛ nwun sua mgbili ɛhı-mɔ ɔ? Ɛbʋɛ baa kʋn ngɔ tanlan man yí mangʋn
asʋ. Bɛ 'kan yí kʋalaa bɛ gua ası cıan bie."

Munnzue nʋn ahʋlʋwa'n
(Matie 24.3-14, Luku 21.7-19)

3 Zozi fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ kɔ fʋ *Olivʋ bʋka nın asʋ ɔ kɔ tanlan ası. Bʋka sɔ'n nʋn Nyanmıan
awulo nın anyın wɔ sʋ. Kɛmɔ ɔ nʋn Pıɛlı nʋn Zʋan, nʋn Zʋakı nʋn Andele angʋnmın ala yê
bɛ hɔlı'n, bɛ kɔ bisa yí kɛ:
4 "Anın cıan benin yê nyɔbʋɛ sɔ'n-mɔ 'kan gua ası ɔ, kan kele yɛ́? Sɛ mɛlɛ'n ju kʋsʋ a,
nzɔlɛ benin yê bɛ 'fa bɛ nwun yí kɛ yí ayuelıɛ tɛmʋn a ju ɔ?"
5 Ɛhı a, Zozi kɔ sʋsɔ ɛjɔlɛ sʋ. Yí nwan: "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa nán abie a nnaka man ɛmɔ.
6 Ɔ sanlın kɛ menian dɔʋn 'ba nanndı mín dunman nın asʋ nan kʋn biala kan kɛ:
'Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n y'ɔ le mín.' Bɛ 'kan sɔ bɛ laka menian dɔʋn.
7 Sɛ ɛmɔ tı kɛ bɛ lɛ kan ɛlɔɛ ɛjɔlɛ, anaan ɛmɔ tı ɛlɔɛ angan an, nán bɛ man bɛ́ lʋa bɔ bɛ́
nwʋn. Ɔ sɛ kɛ ninnge sɔ'n-mɔ jú sʋ, nan kʋsʋ anın ayuelıɛ'n juli man.
8 Mân kʋn 'ba jasʋ ɔ nʋn mân kʋn bɛ kʋn ɛlʋɛ. Belemgbin mân kʋn 'ba jasʋ ɔ nʋn
belemgbin mân kʋn bɛ kʋn ɛlʋɛ. Asıɛ'n 'ba kpusu wɔ lıka dɔʋn. Ɛhɔɛ 'ba kpın. Ɛhı kʋalaa
'ba yɔ kɛ awɔlɛ yalɛ nın abʋbɔ'n.
9 "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa. Bɛ 'ba fa ɛmɔ bɛ kɔ bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n-mɔ aja sʋ. Bɛ 'ba
bʋ ɛmɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun. Bɛ nʋn ɛmɔ 'ba hɔ mân mgbain'n-mɔ, nʋn
mmelemgbin'n-mɔ anyunnun wɔ mín dunman nun maan ɛmɔ di mín nwʋn adanzıɛ.
10 Afı ɔ fata kɛ bɛ di mʋa bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kele eyuadı nın anun menian'n-mɔ
kʋalaatin.
11 "Mɛlɛ mɔ bɛ kɔ hyı ɛmɔ, bɛ nʋn ɛmɔ kɔ hɔ bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n-mɔ aja sʋ'n, ɛjɔlɛ m'ɔ di mɔ
ɛmɔ kan'n, nán bɛ di mʋa bɛ susu yí nwʋn. Nan ɛjɔlɛ m'ɔ kɔ tɔ ɛmɔ ati anun dɔhyʋılı sɔ nın
anun'n, ɛmɔ hán. Ɔ sanlın kɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n yê ɔ 'fa ɛjɔlɛ sɔ'n wula ɛmɔ
anʋan maan ɛmɔ kan ɔ.
12 Anianman'n 'ba yı yí nianman maan bɛ kun yí. Sıɛ'n-mɔ kʋsʋ 'ba yı bɛ́ mma'n-mɔ
maan bɛ kun bɛ́. Mma'n-mɔ kʋsʋ 'ba jasʋ bɛ́ sı-mɔ akɔmın anun maan bɛ kun bɛ́.
13 Mín dunman nun, menian'n-mɔ kʋalaa 'ba fa ɛmɔ anwʋn ɛkpɔ. Nan nunhan m'ɔ kɔ
jinlan kpunndiin dede ɔ kɔ ju yí ayuelıɛ'n, ɔ 'nyan yí ti.

Like ɛtɛ kpili'n m'ɔ bɔ alʋa'n
(Matie 24.15-28, Luku 21.20-24)

14 "Ɛmɔ 'ba nwun like ɛtɛ kpili'n m'ɔ bɔ alʋa m'ɔ man sʋanlan anwʋn bubu yí'n kɛ ɔ jin
lıka m'ɔ nvata man kɛ ɔ jinlan'n. (Sʋanlan m'ɔ lɛ kınnga lıka sɔ'n, ɔ tí yí bʋ kpa.) Tɛmʋn
sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ wɔ Zude mân nın anun'n, bɛ nwánndi bɛ hɔ́ mmʋka'n-mɔ asʋ.
15 Sʋanlan m'ɔ kɔ fʋ yí sua nın ati sʋ'n, n'ɔ ju kɔ yí sua nın anun, ɔ fa like.
16 M'ɔ kɔ hɔ ebolo'n, n'ɔ sa ba kulo, n'ɔ sa ba fa taladıɛ.
17 Mɛlɛ sɔ'n, mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ lɛ nwʋnnzɛ'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ lɛ nʋan mma'n, bɛ́ yakɔ!
18 Ɛmɔ sélɛ Nyanmıan kɛ n'ɔ man mɛlɛ sɔ'n yia fɔsıɛ nun.

19 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan bɔlı mân'n dede m'ɔ ju ɛnɛ'n, bɛ nwunlin man yí nwʋn sʋ yalɛ
sʋa lé. Yê yí nwʋn sʋ yalɛ fíí ngɔ a man kʋ́n.
20 Sɛ yɛ́ Mın a mgbɛ man cıan sɔ'n-mɔ asʋ a, sʋanlan fíí nnyan man yí ti. Nan bɛ́ mɔ ɔ'a
kpa bɛ́ ɔ'a yɔ yí dıɛ'n dunman nun, ɔ'a kpɛ cıan sɔ'n-mɔ asʋ.
21 Yí ti, sɛ abie se ɛmɔ kɛ: 'Ɛmɔ nían, Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n, ɔ wɔ ɛwa anaan
ɔ wɔ ɛlɔ' a, nán bɛ tɛ yí sʋ.
22 Ato Kilisi, nʋn ato mgbɔmanfʋɛ dɔʋn 'ba fite. Bɛ 'ba yɔ nzɔlɛ nʋn asinbɛnwʋn ninnge
bɛ bɔ menian'n-mɔ apoo. Ɛsɛ bɔbɔ, sɛ bɛ kʋala yí yɔ a, bɛ 'laka bɛ mɔ Nyanmıan a kpa bɛ́ a
yɔ yí dıɛ'n-mɔ.
23 Nan ɛmɔ dıɛ, m'an li mʋa m'an kannzʋ ɛmɔ! Yí ti, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa.

Mân Baa nın ɛwalɛ'n
(Matie 24.29-31, Luku 21.25-28)

24 "Nan mɛlɛ sɔ nın anun, yalɛ elie mɛlɛ nın anzin, sɛnzɛ'n 'ba lu tuun, sala'n ngɔ ta man
kʋ́n.
25 Nzalama'n-mɔ fi anwunno bɛ 'ba tutu bɛ gua ası. Anwunno ɛlɔ ninnge sɔ'n-mɔ
kʋalaatin 'ba kpusu.
26 Ɛbɛlɛ nın anun, bɛ 'ba nwun Mân Baa'n, kɛ ɔ fi bɔlɛ́ nın anun nyanmıansʋ ɔ lɛ ba. Ɔ le
tunmin kpili kpa ɔ nʋn anunminnyanmʋn.
27 Tɛmʋn sɔ nın anun, ɔ nʋn yí nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ yê ɔ 'ba a ɔ. Ɔ 'ba hohuan yí
menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ asıɛ nın asʋ ɛwa lıka kʋalaa nın anʋan.

Figi baka nın anwʋn anyınndala'n
(Matie 24.32-35, Luku 21.29-33)

28 "Ɛmɔ fá bɛ́ nyın bɛ tʋ́ figi baka nın anwʋn. Mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ nwun kɛ asaa mma a
fifi yí nwʋn'n, mɔ yı nyâ'n lɛ wula'n, anın ɛmɔ sı kɛ mɛlɛ kpa'n mɔ bɛ nyan sʋ mma nın a
kpunnge.
29 Yí sʋ kʋsʋ ala, mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ nwun ɛhı kʋalaa'n, anın ɛmɔ sı kɛ Mân Baa nın ɛwalɛ
nın a ju a yue, ɔ'a mantan ɛmɔ kʋkʋ.
30 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ ajulisʋ menian ɛhı-mɔ ngɔ yue man wu nán
ninnge sɔ'n-mɔ tɛmʋn a ju.
31 Anwunno nʋn ası 'ba kpɛ nun, nan mín Nʋan Ɛjɔlɛ'n dıɛ, ɔ mgbɛ man nun lé.

Ɛmɔ tánlan bɛ sísa
(Matie 24.36-44)

32 "Nan kʋsʋ cıan sɔ'n, anaan dɔɛ sɔ'n, yí dıɛ, sʋanlan fíí nzı man. Nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-
mɔ o, Nyanmıan Awa nın o, bɛ́ fíí bɛ nzı man. Sıɛ nın angʋnmın yê ɔ sı ɔ.
33 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa, ɛmɔ tánlan bɛ sísa. Afı ɛmɔ nzı man mɛlɛ mɔ ninnge sɔ'n-mɔ kɔ
a ɔ.
34 Ɔ tı kɛ sʋanlan m'ɔ lɛ kɔ atın, mɔ ɔ'a yaci yí awulo'n ɔ'a wula yí ngʋa'n-mɔ asa nun
ɔ. Ɔ'a fa sʋanlan kʋn junman dıɛ m'ɔ fata kɛ ɔ di'n ɔ'a man yí. Ɔ fɛlɛlı sʋanlan'n m'ɔ sisa
awulo nın an, yí nwan: 'Wʋ́ dıɛ, n'ɛ dafı.'
35 Yí ti, ɛmɔ tánlan bɛ sísa. Afı ɛmɔ nzı man mɛlɛ mɔ sʋanlan'n m'ɔ le awulo'n kɔ a ɔ.
36 Sɛ ɔ 'ba nɔsʋba e, sɛ alımunnun e, sɛ alıbahıan e, sɛ ngɛlɛmɔ e, ɛmɔ nzı man. Afı, sɛ ɔ
ba nvu nun, nán ɛmɔ lɛ dafı a, ɔ ngɔ yɔ man sɛsɛ.
37 Mɔ mıın kan mın kele ɛmɔ'n, mıın kan mın man menian'n-mɔ kʋalaatin: Ɛmɔ tánlan
bɛ sísa."

14

Zufʋ mgbain'n-mɔ 'ba hɔ Zozi ati ahuan
(Matie 26.1-5, Luku 22.1-2, Zʋan 11.45-53)

1 M'ɔ ka cıan nnyuan nán Pakı'n nʊn kpaʊn'n mɔ fali ayile nnʊn man nun'n fɛtı nın a
ju'n, Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ, nʊn mala nın asʊ mgbain'n-mɔ kɔ kpʊnndɛ atın mɔ
bɛ 'sın sʊ nán bɛ cı Zozi bɛ kun yí.
2 Ɛhı, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Nán bɛ man yɛ cı yí fɛtı nın anun. Sɛ yɛ cı yí fɛtı nın
anun an, bagua'n 'ba jasʊ yɛ́ kɔmın anun."

Balasua kʊn 'ba kaci anatılı gua Zozi ati nın asʊ
(Matie 26.6-13, Zʊan 12.1-8)

3 Anın Zozi wɔ Betanin. Ɔ kɔ sike bian kʊn awulo. Bian sɔ'n li Simʊn, ɔ tı kokobefʊɛ
daba. Bɛ gua tɔbılı nın anwʊn mɔ bɛ 'di like'n, balasua kʊn kɔ a, ɔ le anatılı bondoman
kʊn yí sa nun. Anatılı mɔ yí gua yɔ sı kpa wɔ bondoman sɔ nın anun. Baka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
náá'n yɛ̂ bɛ fa bɛ yɔ anatılı sɔ nın ɔ. Balasua'n kɔ bo bondoman'n, ɔ kɔ kaci nun anatılı'n ɔ
kɔ gua Zozi ati nın asʊ.
4 Balasua sɔ'n nyɔlıɛ'n ngɔ yɔ man bɛ́ mɔ bɛ gua ɛbɛlɛ'n mmie-mɔ fɛ. Bɛ kɔ han yí bɛ́ afian
ɛlɔ kɛ: "Anatılı ɛhı ɛsɛcıɛ dıɛ nın abʊ y'ɔ le benin?
5 Ahan bɛ kʊala kɛ bɛ tɔnın yí jɛtɛ fufue ɛya nsan bɛ fa yí esika'n bɛ ce ehianfʊɛ'n-mɔ!"
Bɛ kɔ jʊjɔ balasua sɔ'n kpa.
6 Zozi nwan: "Ɛmɔ yáci yí koun. Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ di yí nwʊn yalɛ ɔ? Like kpa yɛ̂ ɔ'a yɔ
ɔ'a man mín ɔ.
7 Ehianfʊɛ'n-mɔ dıɛ, ɛmɔ nʊn bɛ́ gua ɛwa dahuu. Cıan biala mɔ ɛmɔ kulo'n, ɛmɔ kʊala kɛ
bɛ yɔ bɛ́ ye. Nan mín dıɛ, ɛmɔ nʊn mın lɛ man ndanlanman daa.
8 M'ɔ kʊala yí yɔ'n yɛ̂ ɔ'a yɔ ɔ. Ɔ'a li mʊa ɔ'a fa anatılı'n ɔ a gugua mín nwʊn. Ɔ tı kɛ mín
esie yɛ̂ ɔ'a sie nın ɔ.
9 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ eyuadı'n lıka biala mɔ bɛ 'bɔ Ɛjɔlɛkpa'n, bɛ́ ti
'kacı balasua ɛhı bɛ kan like mɔ ɔ'a yɔ nın anwʊn ɛjɔlɛ."

Zudası 'ba yı Zozi man Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ
(Matie 26.14-16, Luku 22.3-6)

10 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, Zudası Isikaliɔtı m'ɔ wɔ Zozi menian bulu nʊn nnyuan nın
anun bie'n, ɔ kɔ hɔ kɔ tʊ tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ, kɛ ɔ 'yı Zozi man bɛ́.
11 Zudası bɔlı bɛ́ amannıɛ mɔ bɛ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ lili yí nwʊn fɛ kpa. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele
yí kɛ sɛ ɔ man bɛ́ sa kan Zozi sakpa a, bɛ 'man yí esika. Zudası kɔ kpʊnndɛ atın mɔ ɔ 'sın sʊ
ɔ yı Zozi man'n.

Zozi nʊn yí menian'n-mɔ 'ba li Pakı alıɛ'n
(Matie 26.17-25, Luku 22.7-14,21-23, Zʊan 13.21-30)

12 Ɛhı, cıan'n mɔ bɛ kun tɛɛ ɛyıɛ bʊa'n, cıan sɔ'n kʊnmgba yɛ̂ bɛ di kpaʊn'n mɔ fali ayile
nnʊn man nun'n fɛtı'n, Zozi menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: "Ninhan yɛ̂ ɛ kulo kɛ yɛ hɔ́ tʊ́n
*Pakı alıɛ nın ɔ?"
13 Ɛhı a, Zozi kɔ sʊan yí menian'n-mɔ anun nnyuan, yí nwan: "Ɛmɔ hɔ́ kulo nın asʊ, ɛmɔ
nʊn belenzua kʊn 'ba yia. Ɔ sʊ nzue awʊa kʊn anun. Ɛmɔ sí yí sʊ,
14 nán lıka m'ɔ kɔ wʊlʊ'n, ɛmɔ sé awulo nın asʊ mınlıan'n kɛ: 'Yɛ́ Mın nwan yɛ bísa wɔ́ kɛ
sua'n m'ɔ nʊn yí menian'n-mɔ 'di Pakı'n nun'n wɔ nin?'
15 Nán ɔ 'ba hele ɛmɔ dabɛlɛ kpili kʊn awaa nın asʊ ɛlɔ. B'a yue nun sesie. Ɛmɔ sésie Pakı
alıɛ nın ɛbɛlɛ."
16 Zozi menian nnyuan'n kɔ hɔ kɔ ju kulo nın asʊ. Mɔ bɛ juli ɛlɔ'n, kɛ Zozi kpınlın hanlın
yı'n, bɛ nwunlin yí kʊalaa sɔ. Bɛ kɔ tʊn Pakı alıɛ'n bɛ kɔ sesie yí ɛbɛlɛ.
17 Nɔsʊba, Zozi nʊn yí menian bulu nʊn nnyuan'n, bɛ kɔ a.
18 Bɛ gua tɔbılı nın anwʊn mɔ bɛ 'didi'n, Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ
kɛ ɛmɔ anun kʊn m'ɔ nʊn mín lɛ didi'n, ɔ 'ba yí mín man."
19 Yí menian'n-mɔ anwʊn kɔ bubu bɛ́. Bɛ́ nunhan kʊn biala nwan: "Yɛ́ Mın, nán mín ɔ."
20 Zozi nwan: "Ɛmɔ menian bulu nʊn nnyuan'n, nunhan mɔ mın nʊn yí yɛ́ sa wɔ talie
kʊn anun'n, yí dein ɔ.

21 *Mân Baa'n 'ba wu kɛ bɛ kpınlın bɛ hanlın yí wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ kalata nın anun'n. Nan sʋanlan'n mɔ ɔ 'ba yı yí man'n, munnzue hán yí! Ɔ tı kpa kɛ ahan b'a nwʋ man sʋanlan sɔ'n bɔbɔ!”

Zozi 'ba man yí menian'n-mɔ kominnian
(Matie 26.26-30, Luku 22.15-20, 1 Kolıntı 11.23-25)

22 Tɛmʋn mɔ bɛ 'di like'n, Zozi kɔ fa kpaʋn, ɔ kɔ la Nyanmıan ası. M'ɔ lalı Nyanmıan ası yuelı'n, ɔ kɔ bubu nun kɔ man yí menian'n-mɔ. Yí nwan: “Ɛmɔ lé kpaʋn ɛhı bɛ lí, ɔ tı mín nwʋnnaan.”
23 M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ fa divın kangɔ kʋn. Ɔ kɔ la Nyanmıan ası kɔ yue. Ɔ kɔ fa kɔ man bɛ́. Bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ nʋn.
24 Yí nwan: “Nzan ɛhı tı mín moja. Ɔ di Nyanmıan nyıhyɛ'n m'ɔ nʋn ɛmɔ lɛ di nın ajinlanmun. Moja sɔ'n, b'a butu yí b'a man menian dɔʋn.
25 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ mın nʋn ɛmɔ yɛ ngɔ nʋn man nzan fíí kún dede ɔ 'ju cıan mɔ yɛ kɔ yia Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun'n yê yɛ 'nʋn nzan fʋfɔlɛ ɔ.”
26 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, bɛ kɔ tʋ Izalayɛ ayɛ ɛyıɛ ejue. Bɛ fi ɛbɛlɛ, bɛ kɔ fa *Olivʋ bʋka nın atın'n.

Zozi 'ba han kɛ Pıɛlı 'ba se kɛ ɔ nzı man yí
(Matie 26.31-35, Luku 22.31-34, Zʋan 13.36-38)

27 Bɛ hɔlı juli bʋka nın asʋ ɛlɔ a, Zozi nwan: “Ɛmɔ kʋala 'ba nwanndi mín. Afı b'a hɛlɛ yí kɛ:
Mın 'ba hun bʋa ɛnıanfʋɛ'n,
yí mmʋa'n-mɔ kʋalaa 'ba bɔ asanndıɛ.”
28 Nan Zozi selı bɛ́ kɛ: “Sɛ n vi ewue nun mın tinnge a, mın 'di mʋa ɛmɔ anyunnun Galile mân nın anun ɛlɔ.”
29 Pıɛlı nwan: “Sɛ bɛ́ kʋalaa bɛ nwanndi wɔ́ a, mín kpʋnmgba cein dıɛ mın nnwanndi man wɔ́.”
30 Ɛhı a, Zozi nwan: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele wɔ́ kɛ, ɛnɛ kɔngɔɛ dein, ɔ nʋn dede mɔ akɔ'n 'bɔ kokolokoo fâ nnyuan'n, anın a han yí fâ nsan kɛ ɛ nzı man mín.”
31 M'ɔ hanlın sɔ'n, Pıɛlı kɔ han yí sɛlɛ kpa kɛ: “Sɛ ɔ fata kɛ mın nʋn wɔ́ yɛ wu bɔbɔ a, yɛ 'wu. Cıan bie lé mın ngan man kɛ mın nzı man wɔ́.” Zozi menian'n-mɔ kʋalaa kɔ han sɔ.

Zozi 'ba yɔ asɔnın Gɛtısemanne
(Matie 26.36-46, Luku 22.39-46)

32 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ hɔlı Olivʋ bʋka nın asʋ lıka kʋn. Lıka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Gɛtısemane. Bɛ juli ɛbɛlɛ a, Zozi nwan: “Ɛmɔ tánlan ɛwa, nan mın 'tı mín nwʋn kaan mın yɔ asɔnın.”
33 Ɔ nʋn Pıɛlı nʋn Zʋan nʋn Zʋakı bɛ kɔ tı bɛ́ nwʋn. Esulo nʋn alʋabɔ kɔ han Zozi.
34 Ɔ kɔ han kɔ hele yí menian nsan'n kɛ: “Ewue nın anwʋn alʋabɔ lɛ kun mín. Ɛmɔ tánlan ɛwa, bɛ sísa.”
35 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ hɔ yí nyunnun kaan. Ɔ kɔ butu yí nyın ası ɔ kɔ sɛlɛ kɛ amannınhunlun'n m'ɔ 'ba nwun yí dɔhyʋılı sɔ nın anun'n, sɛ Nyanmıan kʋala yí kpala gua a, ɔ kpála gúa.
36 Yí nzɛlɛ nın anun, yí nwan: “Aba, mín Sı, wɔ́ dıɛ, like fíí nza man wɔ́ yɔ. Yí ti, amannınhunlun ɛhı mɔ mın 'ba nwun yí'n, mın 'sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ kpála gúa. Nan kʋsʋ like biala anun, yɔ mɔ wɔ́ kunnun kulo nan n'ɛ yɔ mɔ mın kulo'n.”
37 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ sa kɔ a yí menian nsan'n-mɔ anwʋn ɛbɛlɛ. Ɔ 'ba ju a, anın bɛ lɛ dafı. Ɔ fɛlɛlı Pıɛlı a, yí nwan: “Simʋn, ɛ lɛ dafı? A ngʋala man ası tanlan dɔhyʋılı kʋnmgba cein?
38 Ɛmɔ tánlan ası bɛ yɔ́ asɔnın nán Abɔnsanmʋn a nzɔ man ɛmɔ a nnıan man. Ɔ wɔ ɛmɔ ahʋnlın nın anun kɛ ɛmɔ 'yɔ, nan kʋsʋ anwʋnnaan'n le man anwʋnsɛlɛ.”
39 Ɔ kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ asɔnın ɛyɔlɛ biekun. Ɔ kɔ han ɛjɔlɛ kʋnmgba sɔ'n.

40 Ɛsɛ ɔ wɔ ɛlɔ dede ɔ 'ba ju a, yí menian'n-mɔ lɛ dafɪ. Bɛ ngʋala man bɛ́ nyɪn tɪ fíí. Bɛ
nnwun man ɛjɔlɛ mɔ bɛ kan bɛ kele yí ɔ.
41 M'ɔ walɪ yí kpê nsan nɪn asʋ'n, yí nwan: "Ɛmɔ tɛ dafɪ bɛ tɛ de bɛ́ ɛnwʋnmɪan? Ɔ'a yɔ
kpa sɔ! Dɔɛ nɪn a ju. Ɛmɔ nían, bɛ 'ba yɪ *Mân Baa'n bɛ man menian ɛtɛfʋɛ'n-mɔ.
42 Ɛmɔ jásʋ bɛ mán yɛ hó! Ɛmɔ nían, sʋanlan'n mɔ ɔ 'ba yɪ mín man'n, ɔ'a ju ɛwa."

Zozi ɛhyɪɛ'n
(Matie 26.47-56, Luku 22.47-53, Zʋan 18.3-12)

43 Zozi anʋan ngɔ tɔ man, yí menian bulu nʋn nnyuan nɪn anun kʋn'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Zudasɪ'n kɔ fite ɛbɛlɛ. Ɔ 'ba a, menian dɔʋn si yí sʋ. Bɛ lile dadɪɛ nʋn koloman. Menian
sɔ'n-mɔ, tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ, mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ yê bɛ
sʋanlɪn bɛ́ ɔ.
44 Mɔ bɛ 'ba'n, Zudasɪ mɔ ɔ 'yɪ Zozi man'n kɔ hele bɛ́ nzɔlɛ kʋn. Yí nwan: "Sʋanlan'n mɔ
n gɔ tɔ yí nun'n, anɪn ɛmɔ sɪ kɛ yí dein yí ɔ. Ɛmɔ hyí yí. Bɛ só yí kpa bɛ nʋn yí hó."
45 Mɔ Zudasɪ juli ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ kpunnge Zozi, yí nwan: "*Labi!" M'ɔ fɛlɛlɪ yí yuelɪ'n, ɔ kɔ
tɔ yí nun.
46 Ɛbɛlɛ ala, menian sɔ'n-mɔ kɔ tɪ kɔ gua Zozi sʋ bɛ kɔ hyɪ yí.
47 Nan mɔ menian sɔ'n-mɔ hyɪlɪ Zozi'n, yí menian'n-mɔ anun kʋn kɔ hyʋɪn yí dadɪɛ'n. Ɔ
kɔ kpɛ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn akʋa nɪn anzʋ'n.
48 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n Zozi nwan: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ 'ba hyɪ mín an, ɛmɔ le dadɪɛ nʋn koloman
ɔ? Asʋ kodiawu y'ɔ le mín ɔ?
49 Cɪan daa mín nʋn ɛmɔ yɛ gua Nyanmɪan awulo nɪn anun, mɪn kekele ɛmɔ Nyanmɪan
Anʋan Ɛjɔlɛ. Tɛmʋn sɔ'n, ɛmɔ ngʋala man kɛ bɛ cɪ mín. Nan ɔ sɛ kɛ ɔ yó sɔ nán ɛjɔlɛ'n mɔ
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n hanlɪn nɪn a kpɪn sʋ."
50 Ɛhɪ a, Zozi menian'n-mɔ kʋalaa kɔ yaci yí kɔ nwanndi.
51 Anɪn kpafɛlɛ kʋn si Zozi sʋ, kisaan ala yê ɔ gua yí nwʋn ɔ. Bɛ kɔ hyɪ yí,
52 ɔ kɔ foti bɛ́ sa, ɔ kɔ yaci yí ɛtanlan nɪn ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fa yí nwʋn mgban ɔ kɔ nwanndi ɔ kɔ
hɔ.

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn aja sʋ
(Matie 26.57-68, Luku 22.54-55,63-71, Zʋan 18.13-14,19-24)

53 Bɛ nʋn Zozi kɔ hɔ Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn anyunnun. Ɛbɛlɛ yê Nyanmɪan
tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ, nʋn *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ kʋalaa hɔlɪ
yialɪ ɔ.
54 Pɪɛlɪ si Zozi sʋ, ɔ di yí fannvanndʋ. ɔ kɔ hɔ dede Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn awulo.
Ɔ kɔ tanlan sîn nɪn anwʋn ɛbɛlɛ lɪka mɔ tɛɛyɪfʋɛ kpain'n nzalafʋ'n-mɔ gua'n.
55 Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ, nʋn bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n, bɛ kɔ kpʋnndɛ atɪn
mɔ bɛ 'sɪn sʋ bɛ tʋn Zozi ɛsʋan, bɛ kun yí. Bɛ kpʋnndɛlɪ, kʋsʋ bɛ ngɔ nyan man bie.
56 Afɪ menian mmie-mɔ dɔʋn kpa kɔ tʋn yí ɛsʋan, nan bɛ́ kʋnmgba'n b'a kpalɪ kpalɪ
menian sɔ'n-mɔ abʋ.
57 Mmie-mɔ kɔ jasʋ, bɛ kɔ li ato bɛ kɔ tʋ Zozi abʋ. Bɛ́ nwan:
58 "Y'a tɪ kɛ yí nwan: 'Mɪn 'bubu Nyanmɪan awulo ɛhɪ mɔ menian'n-mɔ a si'n. Mɪn 'fa
cɪan nsan mɪn si yí fʋfɔlɛ. Fʋfɔlɛ sɔ'n, nan kulo menian yê bɛ 'si ɔ.' "
59 Nan ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʋnmgba sɔ nɪn asʋ bɔbɔ, bɛ́ ngʋnmɪn, bɛ kɔ kpalɪ kpalɪ bɛ́ bʋ.
60 Ɛhɪ a, Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain'n kɔ jasʋ bɛ́ kʋalaa bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ, ɔ kɔ bisa Zozi kɛ:
"Ɛjɔlɛ nwala ɛhɪ mɔ bɛ lɛ kan bɛ gua wó sʋ'n, ɛ mmua man bie ɔ?"
61 Zozi ngɔ buke yí nʋan ngɔ han ɛjɔlɛ fíí.
Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain'n kɔ bisa yí biekun kɛ: "Asʋ *Kilisi'n m'ɔ tɪ yɛ́ mân'n defʋɛ'n y'ɔ
le wó ɔ? Nyanmɪan mɔ yɛ yɪ yí ayɛ'n, yí Wa y'ɔ le wó ɔ?"
62 M'ɔ bisalɪ kosuan sɔ'n, Zozi nwan: "Yuo o, Kilisi'n y'ɔ le mín. Nan ɛmɔ kʋalaa bɛ 'ba
nwun yí kɛ Mân Baa'n tɪ Nyanmɪan tunminfʋɛ'n yí fama sʋ. Ɛsɛ ɛmɔ 'ba nwun yí kɛ ɔ fi
nyanmɪansʋ bɔlɛ́ nɪn anun ɔ lɛ ba."

63 Mɔ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain'n tılı yí sʋa'n, ɔ kɔ sosua yí muonun yí taladıɛ'n m'ɔ wula nın anun. Yí nwan: "Yɛ mgbʋnndɛ man adanzıɛ fíí kʋ́n.
64 Ɛmɔ a tı kɛ ɔ'a jʋjɔ ɔ'a tia Nyanmıan, yí ti, ɛmɔ nwan nzɛ?"
Bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan ɔ'a yɔ ɛtɛ, ɔ sɛ kɛ bɛ kun yí.
65 Mmie-mɔ kɔ tʋtʋ yí nyunnun ngɛsɛlɛ. Bɛ kɔ fıa yí nyın bɛ kɔ tʋtʋ yí kɔtɔlɛ. Bɛ́ nwan: "Kele yɛ́ sʋanlan'n mɔ ɔ'a tʋtʋ wɔ́ kɔtɔlɛ'n!" Tɛɛyıfʋɛ kpain'n nzalafʋ'n-mɔ kɔ kpacı kpacı yí nyın nın asʋ.

Pıɛlı 'ba se kɛ ɔ nzı man Zozi
(Matie 26.69-75, Luku 22.56-62, Zʋan 18.15-18,25-27)

66 Anın Pıɛlı tɛ wɔ awulo nın abʋ ɛlɔ yê Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain nın afanıan'n-mɔ anun kʋn walı ɔ.
67 M'ɔ nwunlin kɛ Pıɛlı tı sîn nın anwʋn ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ nwun yí nzɔlɛ. Yí nwan: "Wɔ́ kʋsʋ wɔ́, Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n, ɛ si yí sʋ bie."
68 M'ɔ hanlın sɔ'n, Pıɛlı kɔ su yí akpʋlʋwa. Yí nwan: "Sʋanlan'n mɔ ɛ lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n, mın nzı man yí." Ɛhı a, ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ jasʋ, ɔ kɔ hɔ kɔ jinlan awulo nın anʋan nın anun ɛlɔ [yê akɔ'n bɔlı ɔ.]
69 Mɔ afanıan'n nwunlin yí'n, ɔ kɔ han yí biekun kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ gua ɛbɛlɛ'n kɛ: "Bian ɛhı, ɔ wɔ bɛ́ nun bie!"
70 Mɔ afanıan'n hanlın sɔ'n, Pıɛlı kɔ su yí akpʋlʋwa biekun. Kaan cɛ, bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n kɔ han kɔ hele Pıɛlı biekun kɛ: "Ɔ tı ananhɔlɛ, ɛ wɔ bɛ́ nun bie. Ɔ sanlın kɛ ɛ tı Galile mân nın anun sʋanlan."
71 Ɛhı a, Pıɛlı nwan: "Sɛ ato yê mıın di a, Nyanmıan Kpili túa mín yí nwʋn kalɛ. Mın kan ndâ kɛ sʋanlan'n mɔ ɛmɔ lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n, mín dıɛ mın nzı man yí."
72 Kɛ ɔ 'kan sɔ nın ala, kokolokoo! Akɔ'n kɔ bɔ biekun. Pıɛlı ati kɔ kacı ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlın helelı yí'n. Zozi hanlın helelı yí kɛ: "Pıɛlı, ɔ nʋn dede mɔ akɔ'n 'bɔ kpê nnyuan'n, ɛ 'kan yí fâ nsan kɛ ɛ nzı man mín." M'ɔ yɔlı sɔ'n, Pıɛlı sunlin kpa.

15

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ kʋnmanna Pilatı aja sʋ
(Matie 27.1-2,11-14, Luku 23.1-5, Zʋan 18.28-38)

1 Mɔ alíɛ hınlın'n, yí ngɛlɛmɔ, Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ, nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n kʋalaa nʋn mala nın asʋ mgbain'n-mɔ, bɛ kɔ yia bɛ kɔ fa ajʋnlın kʋn. Mɔ bɛ cıcılı Zozi yuelı'n, bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ hɔ kɔ wula Pilatı asa nun.
2 Pilatı kɔ bisa yí kɛ: "Zufʋ'n-mɔ belemgbin'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?"
Zozi nwan: "Yê wɔ́ nʋan wɔ sʋ ɛ lɛ kan nın ɔ."
3 Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ kɔ li ato dɔʋn kɔ gua Zozi anwʋn.
4 Pilatı kɔ bisa yí biekun kɛ: "Ɛjɔlɛ nwala ɛhı mɔ bɛ lɛ kan bɛ gua wɔ́ sʋ'n, ɛ mmua man bie ɔ?"
5 Zozi ngɔ han man ɛjɔlɛ fíí kʋ́n. Yí nyɔlıɛ sɔ'n sinlin Pilatı anwʋn.

Pilatı 'ba man bɛ kun Zozi
(Matie 27.15-26, Luku 23.13-25, Zʋan 18.39-19.16)

6 Bɛ 'di *Pakı fɛtı biala a, sʋanlan mɔ bɛ kɔ tʋ yí fiadı mɔ menian'n-mɔ kulo kɛ bɛ yı yí'n, Pilatı yı sʋanlan sɔ'n.
7 Nan mɔ bɛ hyılı Zozi'n, anın bian kʋn la fiadı. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Balabası. Ɔ nʋn yí manngʋn mmie-mɔ bɛ jasʋlı bɛ mân mgbain'n-mɔ akɔmın anun dede bɛ hunlin nun sʋanlan kʋn. Bɛ kɔ hyı yí bɛ kɔ tʋ fiadı.
8 Meninsʋnman'n kɔ hɔ kɔ tʋ Pilatı. Bɛ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ yɔ́ like'n m'ɔ yɔ man bɛ́ daa'n.
9 Pilatı kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ kulo kɛ n yáci Zufʋ'n-mɔ belemgbin nın ɔ?"
10 Pilatı kɔ bisa bɛ́ kosuan sɔ'n, afı ɔ sı fɔ́ʋ́n kɛ ɛkpɔ mgban yê Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ kpɔ Zozi ɔ. Yí ti yê bɛ hyılı yí ɔ.

11 Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ kɔ wowula meninsʋnman nın abʋ kɛ bɛ hán bɛ héle
Pilatı maan ɔ yí Balabası.
12 Pilatı kɔ bisa bɛ́ biekun kɛ: “Sʋanlan'n mɔ ɛmɔ fɛlɛ yí Zufʋ'n-mɔ belemgbin'n, ɛmɔ
kulo kɛ n yɔ́ yí sɛ?”
13 Bɛ kɔ tıan kɔ bua Pilatı kɛ: “Man bɛ búbɔ yí kʋlʋwa sʋ.”
14 Pilatı kɔ bisa bɛ́ biekun kɛ: “Nzukɛ ɛtɛ dıɛ kpa bɔbɔ yê ɔ'a yɔ ɔ?”
Bɛ kɔ tıan sɛlɛ kpa biekun kɔ bua Pilatı kɛ: “Man bɛ búbɔ yí kʋlʋwa sʋ.”
15 Kɛmɔ Pilatı kulo kɛ meninsʋnman nın akunnun jɔ'n, ɔ kɔ yı Balabası fi fiadı sua nın
anun. Ɔ kɔ man yí nzalafʋ'n-mɔ kɔ fin Zozi mgbele. Ɛsɛ ɔ kɔ fa yí kɔ wula bɛ́ sa nun kɛ bɛ
búbɔ yí kʋlʋwa sʋ.

Nzalafʋ'n-mɔ 'ba gʋlʋ Zozi anwʋn
(Matie 27.27-31, Zʋan 19.2-3)

16 Nzalafʋ'n-mɔ nʋn Zozi kɔ hɔ kʋnmanna awulo nın akunnun ɛlɔ. Bɛ kɔ yia nzalafʋ'n-
mɔ kʋalaatin.
17 Bɛ kɔ fa taladıɛ kɔkɔlɛ bɛ kɔ wula yí, ɛsɛ bɛ kɔ nwʋn mmowe abotile bɛ kɔ bɔ yí ti.
18 Mɔ bɛ yɔlı sɔ yuelı'n, bɛ kɔ yɔ yí like. Bɛ́ nwan: “Zufʋ'n-mɔ belemgbin, ahın o!”
19 Bɛ 'fa baka bɛ fin yí ti nın anun, anın bɛ 'tʋtʋ yí nwʋn ngɛsɛlɛ. Bɛ 'kʋtʋ anın bɛ 'bɛbɛlɛ
bɛ́ nwʋn ası yí nyunnun ɛbɛlɛ.
20 Mɔ bɛ yɛyalalı yí nwʋn yuelı'n, bɛ kɔ yı taladıɛ kɔkɔlɛ'n mɔ bɛ falı bɛ wulalı yí'n. Bɛ kɔ
fa yí muonun yí dıɛ'n bɛ kɔ wula yí. Bɛ nʋn yí kɔ hɔ kulo'n tiba, bɛ 'kɔ a bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ.

Bɛ 'ba bʋbɔ Zozi kʋlʋwa sʋ
(Matie 27.32-44, Luku 23.26-43, Zʋan 19.17-27)

21 Anın bian kʋn fi yí ebolo ɔ lɛ ba. Bian sɔ'n bɛ fɛlɛ yí Simʋn. Ɔ fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Silɛnın nın asʋ. Yí mma-mɔ y'ɔ le Alɛgızanndılı nʋn Lufusi. Nzalafʋ'n-mɔ kɔ hyı yí bɛ kɔ fa
Zozi kʋlʋwa'n bɛ kɔ sʋa yí.
22 Bɛ nʋn Zozi kɔ hɔ lıka kʋn. Bɛ fɛlɛ lıka sɔ'n Gɔlʋgota. Gɔlʋgota'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ “tile
kangɔ lıka”.
23 Nzalafʋ'n-mɔ kɔ fa divın bɛ kɔ man Zozi kɛ ɔ nʋ́n. Divın sɔ'n, bɛ gualı nun ayile'n mɔ
bɛ fɛlɛ yí míin'n. (Míin sɔ'n, bɛ nʋn an, bɛ nnwun man yalɛ'n sʋnman.) Zozi ngɔ nʋn man.
24 Bɛ kɔ bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ. Ɛsɛ bɛ kɔ hyʋın tondo bɛ kɔ hye yí taladıɛ'n-mɔ bɛ kɔ fa.
25 Ngɛlɛmɔ dɔɛ ngʋanlan yê bɛ bʋbɔlı Zozi kʋlʋwa nın asʋ ɔ.
26 Like'n mɔ yí ti yê bɛ lɛ kun yí'n, b'a hɛlɛ b'a bɔ yí ti sʋ ɛbɛlɛ kɛ: “Zufʋ'n-mɔ belemgbin”.
27 Bɛ kɔ bʋbɔ kodiawu nnyuan kʋsʋ kʋlʋwa sʋ Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Kʋn wɔ yí sa fama sʋ,
kʋn kʋsʋ wɔ yí sa bê sʋ. [
28 Kɛ ɔ yɔlı mɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kpınlın sʋ nın anın. Afı, bɛ hɛlɛlı yí kɛ: *B'a ha yí b'a wula*
ɛtɛfʋɛ'n-mɔ anun.]
29 Bɛ́ mɔ bɛ 'sın ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔsɔ kɔsɔ bɛ́ ti'n, anın bɛ lɛ kpɛ yí nzʋba. Bɛ́ nwan: “E! Wɔ́ mɔ
wɔ́ nwan ɛ 'bu Nyanmıan awulo'n nán ɛ fa cıan nsan ɛ si'n,
30 de wɔ́ nwʋn fi kʋlʋwa nın asʋ ju e!”
31 Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ, nʋn mala nın asʋ mgbain'n-mɔ kʋsʋ kɔ gʋlʋ yí nwʋn.
Bɛ́ nwan: “Ɔ'a le menian ɛhınlın-mɔ ngʋan, kʋsʋ ɔ ngʋala man yí nwʋn de.
32 Yí mɔ yí nwan ɔ tı Kilisi'n, Izalayɛ belemgbin'n, ɔ fi kʋlʋwa nın asʋ ɔ jú ası maan yɛ
nwún yí e! Sɛ yɛ nwun yí a, yɛ 'de yí yɛ di.” Kodiawu nnyuan'n mɔ bɛ bʋbɔlı bɛ́ kʋlʋwa sʋ
Zozi anwʋn ɛbɛlɛ'n kʋsʋ kɔ kpɛ yí nzʋba.

Zozi ewue'n
(Matie 27.45-56, Luku 23.44-49, Zʋan 19.28-30)

33 Mɔ sɛnzɛ'n jinlanlın bɛ́ ti afian'n, awosin kɔ wula mân'n lıka kʋalaatin dede nɔsʋba
dɔɛ nsan.

34 Nan mɔ dɔɛ nsan juli'n, Zozi kɔ tıan nun sɛlɛ kpa, yí nwan: *"Eloyi, Eloyi, lama sabakıtanin?"* Yí bʊ y'ɔ le kɛ: *"Mín Nyanmıan, mín Nyanmıan, nzukɛ ati yê a yaci mín a tʊ ɔ?"*
35 Bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n mmie-mɔ mɔ bɛ tılı yí ngan'n, bɛ́ nwan: "Ɛmɔ tíe, ɔ lɛ fɛlɛ Eli!"
36 Bɛ́ nunhan kʊn kɔ nwanndi ɔ kɔ hɔ kɔ fa eminlan. Ɔ kɔ bɔ yí divın bisii nun ɔ kɔ sinnze yí baka kʊn ati. Ɔ kɔ tınngɛ yí Zozi anyunnun kɛ ɔ nʊ́n. Yí nwan: "Ɛmɔ jínlan! Yɛ 'ba nıan sɛ Eli kɔ a kɔ jula yí a!"
37 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ tıan nun sɛlɛ kpa, ɔ kɔ ha nun.
38 Mgbɛ nun ɛtanlan'n m'ɔ ja Nyanmıan sua nın anun'n, ɔ kɔ bɔ yí anwunno ɔ kɔ sua sɛsɛ nnyuan dede ɔ kɔ ju yí bʊ ası.
39 Anın *Lɔmʊn nzalafʊ kpain nın anyın tua Zozi. M'ɔ nwunlin kɛ Zozi tıanlın ɔ halı nun'n, yí nwan: "Ɔ tı ananhɔlɛ, bian ɛhı tı Nyanmıan Awa sakpa!"
40 Anın mmalasua mmie-mɔ kʊsʊ jijin mʊa yê bɛ lɛ nıan Zozi ɔ. Mmalasua sɔ'n-mɔ, Mali m'ɔ fi Magıdala'n, Zʊakı m'ɔ tı Kutua'n nʊn Zozʊ anin Mali, ɔ nʊn Salome, bɛ wɔ bɛ́ nun bie.
41 Mɔ anın Zozi wɔ Galile'n, bɛ sili yí sʊ, bɛ sʊlı yí. Mmalasua'n-mɔ mɔ anın bɛ jijin ɛbɛlɛ'n, mmie-mɔ dɔʊn kʊsʊ sili Zozi sʊ bɛ walı Zoluzalɛmʊn.

Zozi esie'n
(Matie 27.57-61, Luku 23.50-56, Zʊan 19.38-42)

42 Cıan sɔ'n tı cıan mɔ Zufʊ'n-mɔ fa bɔbʊa bɛ́ nwʊn bɛ sie ɔ. Afı alíɛ'n m'ɔ tɔtʊa yí'n tı ɛnwʊnmıan ele cıan. Mɔ alíɛ'n 'kɔ yí nɔsʊba nun'n,
43 Zozɛfʊ m'ɔ fi kulo mɔ bɛ fɛlɛ yí Alimate nın asʊ'n kɔ a. Bɛ́ mɔ bɛ di Izalayɛ mân nın anun ɛjɔlɛ'n, bɛ́ bie y'ɔ le yí. Menian'n-mɔ fɛlı yí kpa. Yí kʊsʊ ɔ lɛ nwʊnndɛ Nyanmıan Belemgbin Mân'n. Ɔ kɔ nyan anwʊnsɛlɛ ɔ kɔ hɔ Pilatı anwʊn ɛlɔ. Ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ fá Zozi fuin'n mán yí.
44 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin Pilatı anwʊn. Afı ɔ njʊnlın man kɛ Zozi kɔ wu ndɛ-ndɛ sʊa ɔ. Ɛhıka ati, ɔ kɔ yí sʊanlan kɔ hɔ kɔ fɛlɛ nzalafʊ'n-mɔ kpain'n ɔ kɔ bisa yí sɛ Zozi wuli ndɛ sakpa a.
45 Mɔ nzalafʊ kpain'n walı hanlın helelı yí kɛ ɔ tı sɔ sakpa'n, ɔ kɔ man Zozɛfʊ atın kɛ ɔ fá yí fuin'n.
46 Zozɛfʊ kɔ to kisaan. Ɔ kɔ yı Zozi fuin'n fi kʊlʊwa nın asʊ. Ɔ kɔ fa kisaan'n kɔ fʊfɔ yí nwʊn. Ɔ kɔ hɔ kɔ sie yí sɛka kʊn anun. Sɛka sɔ'n, bʊka m'ɔ tı ɛbʊta'n, nun yê bɛ kotolı yí ɔ. Ɔ kɔ kunndo ɛbʊɛ kʊn kɔ nyin yí anʊan'n.
47 Mali m'ɔ fi Magıdala'n, ɔ nʊn Zozʊ anin Mali, bɛ nwunlin lıka mɔ bɛ sielı Zozi'n.

16

Zozi ewuetinnge'n
(Matie 28.1-8, Luku 24.1-12, Zʊan 20.1-10)

1 Mɔ ɛnwʊnmıan ele cıan'n sınlın'n, Mali m'ɔ fi Magıdala'n, ɔ nʊn Zʊakı anin Mali, nʊn Salome, bɛ kɔ to alufanlan kɛ bɛ 'kɔ a fa bɛ kɔ kpʊkpa Zozi fuin'n.
2 Mɔlɛ'n ngɛlɛmɔ, mɔ sɛnzɛ'n 'fite'n, bɛ kɔ hɔ sɛka nın asʊ.
3 Bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Nwan yê yɛ nyan yí maan ɔ kunndo ɛbʊɛ'n m'ɔ nyin sɛka nın anʊan'n man yɛ́ ɔ?"
4 Nan mɔ bɛ hanlın sɔ'n, bɛ 'tʊ bɛ́ nyın an, bɛ kɔ nwun kɛ ɛbʊɛ kpili'n m'ɔ nyin sɛka nın anʊan'n kisa ahanmıan dada angʊnmın.
5 Ɛhı a, bɛ kɔ wʊlʊ sɛka nın anun. Bɛ 'nıan an, anın kpafɛlɛ kʊn wula taladıɛ fufue ɔ tı fama sʊ ɛbɛlɛ. Esulo kɔ han bɛ́.
6 Nan kpafɛlɛ'n nwan: "Nán bɛ sulo. Ɛmɔ lɛ kpʊnndɛ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n, mɔ bɛ bʊbɔlı yí kʊlʊwa sʊ'n? Ɔ'a hın. Ɔ nnʊn man ɛwa. Ɛmɔ nían lıka mɔ bɛ tʊlı yí'n.
7 Nan ɛmɔ hó bɔ́ yí menian'n-mɔ nʊn Pıɛlı amannıɛ kɛ ɔ lɛ di mʊa bɛ́ nyunnun Galile mân nın anun ɛlɔ. Kɛ ɔ hanlın helelı bɛ́'n, ɛlɔ yê bɛ 'ba nwun yí ɔ."

8 Mɔ kpafɛlɛ sɔ'n hanlın sɔ helelı bɛ́ yuelı'n, bɛ fi sɛka nın anun bɛ kɔ fite. Bɛ kɔ gua bɛ́ ja ası. Afı esulo hanlın bɛ́, bɛ́ nwʋn wʋsʋlı bɛ́ kpa. Kɛmɔ esulo hanlın bɛ́ nın ati, bɛ ngɔ han ɛjɔlɛ bɛ ngɔ hele sʋanlan fíí.

Zozi 'ba yı yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ
(Matie 28.9-10, Zʋan 20.11-18)

[
9 Mɔlɛ'n ngɛlɛmɔ tutun mɔ Zozi fi ewue nun tinngelı'n, ɔ lili mʋa ɔ yılı yí nwʋn ɔ helelı Mali m'ɔ fi Magıdala'n. Mali sɔ'n, Zozi tuli yí nun wawɛ ɛtɛ nsʋ.
10 Ɔ kɔ hɔ kɔ bɔ amannıɛ kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ nʋn Zozi sanlın nun'n. Anın bɛ́ lʋa tɛ bɔ bɛ́ nwʋn bɛ tɛ sun yí.
11 Mɔ bɛ tılı amannıɛ'n mɔ Mali bɔlı helelı bɛ́ kɛ Zozi a tinnge nán ɔ'a nwun yí'n, b'a nne b'a nni man.

Zozi 'ba yı yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ anun nnyuan
(Luku 24.13-35)

12 Ɛhı anzin, Zozi kɔ yı yí nwʋn ngacile biekun ɔ kɔ hele yí menian'n-mɔ anun nnyuan. Menian nnyuan sɔ'n-mɔ, anın bɛ lɛ kɔ nanmue nun.
13 Bɛ kɔ sa bɛ́ nzin bɛ kɔ a kɔ bɔ ɛhınlın-mɔ amannıɛ. Bɛ hanlın helelı bɛ́ a, bɛ ngɔ le bɛ ngɔ li man biekun.

Zozi 'ba yı yí nwʋn kele yí menian bulu nʋn kʋn'n
(Matie 28.16-20, Luku 24.36-49, Zʋan 20.19-23)

14 Ɛhı anzin, anın Zozi menian bulu nʋn kʋn'n gua tɔbılı nwʋn bɛ lɛ didi. Zozi kɔ yı yí nwʋn ɔ kɔ hele bɛ́. Ɔ kɔ tu bɛ́ nyunnun wɔ dedi'n mɔ bɛ le man yí nʋn bɛ́ ahʋnlın ketee nın anwʋn. Ɔ sanlın kɛ, ɔ fi ewue nun tinngelı'n, amannıɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ nwunlin yí'n bɔlı'n, ɛhınlın-mɔ a nne b'a nni man.
15 Ɛhı, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ hɔ́ mân'n lıka kʋalaatin, bɛ hɔ́ bɔ́ Nyanmıan Ɛjɔlɛkpa'n bɛ héle eyuadı'n.
16 Sʋanlan m'ɔ kɔ le kɔ li, m'ɔ kɔ man ɛmɔ kɔ sɔnın yí'n, ɔ 'nyan yí ti. Nan sʋanlan mɔ ɔ'a nne ɔ'a nni man'n, yí ti 'ka nun.
17 Bɛ́ mɔ bɛ kɔ le bɛ kɔ li'n, ɛ 'nwun nyɔlıɛ mɔ bɛ 'ba yɔ'n: Bɛ 'fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ wɔ mín dunman nun. Bɛ 'kan anıɛ nvʋfɔlɛ-mɔ.
18 Sɛ bɛ sɔ owo nun o, sɛ bɛ di ayile m'ɔ kun sʋanlan bɔbɔ a, like fíí ngɔ yɔ man bɛ́. Sɛ bɛ fa bɛ́ sa bɛ fua nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn an, nwuluwafʋɛ'n-mɔ 'tı akpɔlɛ."

Zozi anwunno ɛfʋɛ'n
(Luku 24.50-53)

19 Mɔ yɛ́ Mın Zozi hanlın ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ yuelı'n, ɔ kɔ fʋ kɔ hɔ anwunno. Ɔ kɔ hɔ kɔ tanlan Nyanmıan Kpili fama sʋ.
20 Zozi menian'n-mɔ kɔ hɔ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n lıka kʋalaatin. Yɛ́ Mın kɔ jinlan bɛ́ nzin wɔ bɛ́ junman nın anun. Ɔ man bɛ yɔlı asinbɛnwʋn ninnge. Asinbɛnwʋn ninnge sɔ'n-mɔ kele kɛ bɛ́ nʋan ɛjɔlɛ'n tı ananhɔlɛ sakpa.]

ƐJƆLƐKPA'N MƆ
LUKU HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Luku? Anɪn Luku di dɔkʋtɛ junman (Kolɔsʋ 4.14). Ɔ bʋkalɪ Zozi Bɔfʋɛ Pɔlʋ (2 Timote 4.11, Filemʋn 24). Ɔ nʋn yí y'ɔ hɔlɪ Lɔmʋn kulo nɪn asʋ ɔ. Ɔ hɛlɛlɪ kalata ndɪnndɪɪn nnyuan. Nunhan kʋn y'ɔ le Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ m'ɔ kan Zozi Kilisi anwʋn ɛjɔlɛ'n. Kalata ɛhɪnlɪn, bɛ fɛlɛ yí "Zozi mmɔfʋɛ'n-mɔ junman'n". Ɔ hɛlɛlɪ kalata nnyuan sɔ'n nwanlɪn sʋanlan kʋn. Sʋanlan sɔ'n tɪ abɪlɪba kpili kpa. Bɛ fɛlɛ yí Teofili, yí bʋ y'ɔ le kɛ "Nyanmɪan amanngʋn". Luku muonun a nnwun man Zozi yí nyɪnsʋ, nan ɔ bisalɪ bisalɪ Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n bɛ́ mɔ bɛ nwunlin yí bɛ́ nyɪnsʋ nɪn anwʋn ɛlɔ kʋalaaka nán ɔ'a hɛlɛ kalata kanlanman ɛhɪ.

Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ anun, Luku lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi tɪ mân mân'n kʋalaa Ngʋandefʋɛ. Afɪ, kɛ Zozi hanlɪn helelɪ Zase'n, yí nwan ɔ 'ba kpʋnndɛ bɛ́ mɔ b'a minlin'n-mɔ nán ɔ de bɛ́ ngʋan (19.10).

Luku falɪ Zʋan Batisi nʋn Zozi awɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɔ bɔlɪ yí kalata nɪn abʋ (yí ti 1-2). Ɛsɛ ɔ lɛ kan kɛ Zʋan Batisi kpɪnlɪn sɔnɪnlɪn Zozi ɔ nʋn kɛ Abɔnsanmʋn kpɪnlɪn sɔlɪ yí nɪanlɪn nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (3.1-4.13). Ɛsɛ Luku lɛ kan Zozi junman'n m'ɔ lili yí Galile mân nun nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (4.14-9.50). Galile mân nun, Zozi bɔlɪ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n, ɛsɛ ɔ manlɪn nwuluwafʋɛ dɔʋn anwʋn salɪ. Zozi fɛlɛlɪ menian bulu nʋn nnyuan yí nwʋn. Ɔ sʋanlɪn bɛ́ maan bɛ́ kʋsʋ bɛ hɔlɪ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n, ɛsɛ bɛ manlɪn nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn salɪ. Ɛhɪ anzin, Luku lɛ kele yɛ́ kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Zozi falɪ Zoluzalɛmʋn atɪn'n (9.51-19.28). Zozi yɪlɪ menian abulasʋ nʋn nnyuan biekun ɔ sʋanlɪn bɛ́ nnyuan nnyuan kɛ bɛ lí mʋa lɪka kʋalaa mɔ yí muonun ɔ 'ba sɪn'n. Zozi buli anyɪnndala dɔʋn ɔ heheleli menian'n-mɔ Nyanmɪan ninnge. Ɛjɔlɛkpa nɪn agualɪɛ nun, Luku man yɛ́ nwun yí kɛ Zozi juli Zoluzalɛmʋn. Ɛbɛlɛ Zufʋ mgbain'n-mɔ mianlɪn Lɔmʋn kʋnmanna Pilatɪ maan bɛ hunlin Zozi kʋlʋwa sʋ. Yí cɪan nsan nɪn asʋ, Zozi fi ewue nun tinngelɪ, ɔ yɪlɪ yí nwʋn helelɪ yí menian'n-mɔ, ɛsɛ ɔ fʋlɪ hɔlɪ nyanmɪansʋ (19.28-24.53).

1 Kpain Teofili,
Ninnge mgbili mgbili'n mɔ Nyanmɪan a yɔ wɔ yɛ́ afian ɛwa'n, menian dɔʋn a bɔ yí bʋ
bɛ lɛ kɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ.
2 Bɛ́ mɔ bɛ nwunlin ninnge sɔ'n-mɔ abʋbɔ nun, mɔ bɛ yɪlɪ bɛ́ kɛ bɛ hán Nyanmɪan Anʋan
Ɛjɔlɛ'n, ɛjɔlɛ mɔ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ yɛ́'n, yí fɔ́ʋ́n yê menian'n-mɔ hɛlɛlɪ nɪn ɔ.
3 Yí ti, mín kʋsʋ, m'an bisa bisa nun m'an nwun yí fɔ́ʋ́n kɛ ɛjɔlɛ'n kpɪnlɪn bɔlɪ yí bʋ
ngɛlɛmɔ nun'n. M'an nɪan an, anɪn Kpain, ɔ tɪ kpa kɛ mɪn kɛlɛ wɔ́ mɪn sʋsɔ sʋ mɪn kan
ɛjɔlɛ sɔ'n mɪn kele wɔ́.
4 Mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan wɔ́ maan ɛ nwun yí kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ a tɪ'n tɪ ananhɔlɛ sakpa.

Nyanmɪansʋ bɔfʋɛ Gabiliyɛ 'ba han

Zʋan Batisi awɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ

5 Ɛhɪ, belemgbin Elɔdɪ m'ɔ sie Zude mân'n bɛlɛ sʋ, anɪn bian kʋn wɔ ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, bɛ
fɛlɛ yí Zakali. Ɔ tɪ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ wɔ tɛɛyɪfʋɛ Abia fâ nɪn anun. Bɛ fɛlɛ yí yɪ nɪn Elizabɛtɪ,
ɔ fi Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain Aalʋn afilie nɪn anun.
6 Bɛ́ menian nnyuan'n, bɛ tɪ fɔ́ʋ́n wɔ Nyanmɪan anyunnun. Bɛ́ nyɪn sɔ Nyanmɪan. Bɛ di
yí mala nɪn asʋ.
7 Nan kʋsʋ bɛ wʋlɪ man baa fíí, ɔ sanlɪn kɛ Elizabɛtɪ tɪ mʋta, ɛsɛ bɛ́ menian nnyuan'n b'a
yɔ mgbain.

8 Cıan kʊn, anın Zakali lɛ di yí tɛɛyıɛ junman'n wɔ Nyanmıan anyunnun, afı anın
Nyanmıan junman elie nın a tʊ bɛ́ fâ dıɛ'n.
9 Kɛ bɛ́ mala'n kele'n, ɔ di kɛ bɛ cʊın tondo nán bɛ yı sʊanlan'n mɔ ɔ 'yala alufanlan'n wɔ
Nyanmıan sua nın anun lıka mɔ bɛ yala yí'n. Bɛ hyʊınlın tondo nın an, bɛ kɔ yı Zakali.
Zakali kɔ hɔ kɔ wʊlʊ Nyanmıan sua nın anun, ɔ kɔ bɔ yí junman nın abʊ.
10 Mɔ ɔ 'yala alufanlan'n, anın menian'n-mɔ kʊalaa gua awulo ɛfan bɛ lɛ yɔ asɔnın bɛ
man bɛ́ nwʊn.
11 Ɛbɛlɛ ala, yɛ́ Mın bɔfʊɛ'n kʊn kɔ yı yí nwʊn kɔ hele Zakali. Bɔfʊɛ sɔ'n jin tɔbılı'n mɔ bɛ
yala alufanlan'n sʊ'n fama sʊ ɛbɛlɛ.
12 Mɔ Zakali nwunlin yí'n, yí kunnun kɔ tı yí, ɛsɛ esulo kɔ han yí.
13 Bɔfʊɛ'n nwan: "Zakali, n'ɛ sulo! Nan Nyanmıan Kpili a tie wɔ́ nzɛlɛ'n. Wɔ́ yı Elizabɛtı
'ba wʊ baa belenzua kʊn man wɔ́. Baa sɔ'n, tʊn yí Zʊan.
14 Ɛ 'ba li yí nwʊn fɛ kpa, menian dɔʊn kʊsʊ 'ba li yí awɔlɛ nın anwʊn ndutue.
15 Ɔ sanlın kɛ ɔ 'ba yɔ sʊanlan kpili wɔ yɛ́ Mın anyunnun. Baa sɔ'n, ɔ mma nnʊn man
divın anaan nzan sɛlɛ ngacile biala. Bɛ 'wʊ yí a, anın Nyanmıan Wawɛ Nwannzan-
nwannzan wɔ yí nun kpa.
16 Ɔ 'cʊın Izalayɛ amma'n-mɔ dɔʊn ba yɛ́ Mın m'ɔ tı bɛ́ Nyanmıan nın anwʊn biekun.
17 Ɔ le kpɔmanfʊɛ *Eli ajʊnlın'n nʊn yí tunmin'n, yí muonun ɔ 'di kpɔman wɔ Nyanmıan
anyunnun ɔ sesie sıɛ'n-mɔ nʊn bɛ́ mma'n-mɔ afian. Ɔ 'man bɛ́ mɔ bɛ́ nyın nzɔ man
Nyanmıan'n nwun ngɛlɛ kɛ sɛsɛfʊɛ'n-mɔ. Ɔ 'man menian'n-mɔ sesie bɛ́ nwʊn bɛ nwʊnndɛ
yɛ́ Mín."
18 Zakali kɔ bisa bɔfʊɛ'n kɛ: "Anın, mın 'yɔ sɛ nán m'an nwun yí ananhɔlɛ. Ɔ sanlın kɛ
mín muonun, m'an yɔ awʊlʊwa. Mín yı kʊsʊ a yɔ awʊlʊwa."
19 Bɔfʊɛ'n nwan: "Bɛ fɛlɛ mín Gabiliyɛ. Mín yê mın jinlan Nyanmıan anyunnun mın sʊ
yí ɔ. Ɔ'a sʊan mín kɛ m mála n gán ɛjɔlɛ fɛ ɛhı n géle wɔ́.
20 Mɛlɛ'n ju a, mín nʊan ɛjɔlɛ'n 'kpın sʊ. Nan kʊsʊ, kɛmɔ a nne man ɛjɔlɛ sɔ nın a nni
man'n, ɛ 'ba tɔ amunle, ɛ ngɔ hʊala man jʊjɔ dede ɔ 'ju tɛmʊn mɔ ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han'n kɔ
kpın sʊ'n."
21 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, menian'n-mɔ gua awulo ɛwa b'a nwʊnndɛ dede ɔ'a sin bɛ́ nwʊn kɛ Zakali
fi Nyanmıan sua nın anun nvite man ɔ.
22 Nan mɛlɛ mɔ afı Zakali fi Nyanmıan sua nın anun fitelı'n, ɔ a ngʊala man ɛjɔlɛ kan
kele bɛ́. Menian'n-mɔ kɔ nwun kɛ like a fite yí Nyanmıan sua nın anun ɛlɔ. Ɔ 'kan ɛjɔlɛ'n
kele bɛ́ a, ɔ le yí sa, afı yí nʊan a muan.
23 Mɔ Zakali yuelı Nyanmıan awulo nın anun junman'n di'n, ɔ kɔ sa kɔ hɔ yí kulo.
24 Mɔ Zakali salı hɔlı'n, ɔ'a njɛ man biala, yí yı Elizabɛtı kɔ nwʊnnzɛ. Elizabɛtı kɔ fa yí
nwʊn kɔ fıa dede sala nnun. Yí nwan:
25 "Yɛ́ Mın a nwun mín nwʊn anwunnvoe. Ɔ'a le mín fi anyunnunguasıɛ'n m'ɔ kan mín
wɔ menian'n-mɔ anyunnun nın anun."

Nyanmıansʊ bɔfʊɛ Gabiliyɛ 'ba han

Zozi Kilisi awɔlɛ nın anwʊn ɛjɔlɛ

26 Mɔ Elizabɛtı nwʊnnzɛlı m'ɔ lili sala nsian'n, yí sala nsian nın asʊ, Nyanmıan kɔ sʊan
yí bɔfʊɛ Gabiliyɛ talua muan kʊn anwʊn Galile mân nın anun kulo'n kʊn asʊ. Bɛ fɛlɛ kulo
sɔ'n Nazalɛtı.
27 Talua muan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Mali. Yí hun y'ɔ le Zozɛfʊ m'ɔ fi belemgbin Davidi afilie
nın anun'n. Zozɛfʊ nʊn yí lalı man lé. Afı ɔ falı man Mali atɔnvɔlɛ.
28 Bɔfʊɛ'n kɔ wʊlʊ lıka mɔ Mali wɔ'n, yí nwan: "Mali, ahın o! Yɛ́ Mın a yeyila wɔ́ sʊ, ɔ nʊn
wɔ́ tı."
29 Ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ man Mali ati anun kɔ yɔ yí sısakaa. Ɔ lɛ bisa yí nwʊn kɛ ahın ebisa sɔ ɛhı
abʊ y'ɔ le benin?
30 Ɛhı a, bɔfʊɛ'n nwan: "Mali, n'ɛ sulo! Nan Nyanmıan a yeyila wɔ́ sʊ.

31 Ɛ 'ba nwʋnnzɛ ɛ wʋ baa belenzua kʋn. Tʋn baa sɔ'n Zozi.
32 Ɔ 'ba yɔ sʋanlan kpili kpa, bɛ 'ba fɛlɛ yí Nyanmɪan Kpili m'ɔ wɔ anwunno anwunno
ɛlɔ nɪn Awa. Yɛ́ Mɪn Nyanmɪan 'ba man ɔ di belemgbin kɛ yí nan Davidi.
33 Ɔ 'sie Izalayɛ amma'n-mɔ mɛlɛ biala. Yí mɛlɛ'n le man ayuelɪɛ."
34 Mali kɔ bisa bɔfʋɛ'n kɛ: "Anɪn, ɔ 'yɔ sɛ nán ɔ'a yɔ sɔ, mɔ mɪn nzɪ man bian'n?"
35 Bɔfʋɛ'n nwan: "Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n 'ba wʋlʋ wɔ́ nun yê Nyanmɪan Kpili
m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n 'ba fa yí tunmin'n butu wɔ́ sʋ. Yí sɔ ati, baa nwannzan-
nwannzan'n mɔ ɛ 'ba wʋ yí'n, bɛ 'ba fɛlɛ yí Nyanmɪan Awa.
36 Nɪan, Elizabɛtɪ m'ɔ tɪ wɔ́ abie'n, yí m'ɔ tɪ mʋta m'ɔ ngʋala man baa wʋ'n, sunnzun mɔ
ɔ'a yɔ kpain, ɔ'a nwʋnnzɛ, yí sala nsian ahɪ.
37 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan kʋala like biala yɔ."
38 Mali nwan: "N dɪ yɛ́ Mɪn afanɪan, mɔ a han'n, man ɔ yɔ́ sɔ mán mín." Kɛ ɔ hanlɪn sɔ
yuelɪ'n yê bɔfʋɛ'n hɔlɪ ɔ.

Mali 'ba hɔ fua Elizabɛtɪ anwʋn.

39 Ɛhɪ anzin, ɛcɪan kʋn Mali kɔ jasʋ ɔ kɔ han yí nwʋn ɔ kɔ hɔ kɔ fua Zakali nʋn Elizabɛtɪ
anwʋn bɛ́ kulo nɪn asʋ. Kulo sɔ'n wɔ Zude mân nɪn anun mmʋka'n-mɔ afian.
40 Mɔ Mali juli ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ wʋlʋ bɛ́ awulo nɪn anun ɔ kɔ bisa Elizabɛtɪ ahɪn.
41 Mɔ Elizabɛtɪ tɪlɪ Mali ahɪn ebisa'n, baa'n m'ɔ la yí kunnun'n kɔ han yí nwʋn. Ɛbɛlɛ ala,
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ wʋlʋ Elizabɛtɪ anun. Nán ɔ'a tɪan sɛlɛ ɔ'a se kɛ:
42 "Nyanmɪan a yeyila wɔ́ sʋ a tala mmalasua'n-mɔ kʋalaatin. Yí nyila'n kan baa'n mɔ
ɛ lɛ 'ba wʋ yí'n.
43 Mín muonun, n dɪ mín dɪɛ sɛ mɔ yê mín Mɪn anin'n ba ɔ fua mín nwʋn ɔ?
44 Nɪan, mɛlɛ mɔ ɛ bisalɪ mín ahɪn nɪn ala, baa'n m'ɔ la mín kunnun'n kɔ li fɛ ɔ kɔ han yí
nwʋn.
45 Nyila hán wɔ́ Mali. Afɪ a le a li kɛ yɛ́ Mɪn Anʋan Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a han ɔ'a hele wɔ́'n 'kpɪn
sʋ sakpa!"

Mali 'ba yɪ Nyanmɪan ayɛ

46 Mali nwan:
"Mɪn 'yɪ yɛ́ Mɪn ayɛ.
47 Mɪn di Nyanmɪan m'ɔ tɪ mín Ngʋandefʋɛ nɪn anwʋn fɛ.
48 Ɔ sanlɪn kɛ mín kanga nun,
ɔ'a tʋ yí nyɪn mín afan ɔ'a yeyila mín sʋ.
Ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, menian'n-mɔ kʋalaa 'ba han kɛ
Nyanmɪan a yeyila mín sakpa.
49 Ɔ sanlɪn kɛ Tunminfʋɛ Nyanmɪan Kpili a yɔ
ninnge mgbili mgbili a man mín.
Yí dunman'n tɪ nwannzan-nwannzan.
50 Bɛ́ mɔ bɛ man yí anyɪnnzɔ'n,
ɔ 'nwun bɛ́ nwʋn anwunnvoe mɛlɛ biala anun.
51 Ɔ'a yɪ yí tunmin asa'n ɔ'a hele atubɛnwʋn mma'n-mɔ
ɔ'a gua bɛ́ ebolo.
52 Ɔ'a tu mmelemgbin'n-mɔ bɛ́ bia'n-mɔ asʋ,
ɔ'a man ehiannin mma'n-mɔ lɪka kpa a tanlan.
53 Ɔ'a man yalɛfʋɛ'n-mɔ akʋ a yi,
ɔ'a fʋan esikafʋɛ'n-mɔ maan bɛ le bɛ́ sa to b'a hɔ.
54 Ɔ'a bʋka Izalayɛ mân'n m'ɔ sʋ yí'n.
Yí lʋa a nvi man ye'n
55 mɔ ɔ 'yɔ Abalahamʋn nʋn yí sasʋ'n-mɔ cɪan daa'n.
Ɔ sanlɪn kɛ ɔ falɪ bɔlɪ yɛ́ nan-mɔ anɔhʋba."
56 Mɔ Mali hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ lili kɔ yɔ sala nsan Elizabɛtɪ anwʋn ɛbɛlɛ kʋalaaka nán ɔ'a
sa ɔ'a hɔ yí kulo.

Zʋan Batisi awɔlɛ'n

57 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede Elizabɛtɪ cɪan kɔ ju. Ɔ 'kɔ a wʋ a, ɔ kɔ wʋ baa belenzua kʋn.
58 Menian mɔ bɛ nʋn bɛ́ mantan mantan sʋ'n nʋn yí nwʋn amma'n-mɔ mɔ b'a nwun junman kpili'n mɔ yɛ́ Mɪn a li a man Elizabɛtɪ'n, bɛ nʋn yí kɔ li yí nwʋn fɛ.
59 Mɔ Baa'n lili mɔlɛ kʋn'n, bɛ kɔ a kɔ kpɛ yí mmian nun. Bɛ́ nwan bɛ 'fa yí sɪ Zakali dunman'n bɛ tʋn yí.
60 Yí nin nwan: "Cɛcɛ, nán bɛ fɛlɛ yí Zakali, nan ɔ li Zʋan."
61 Bɛ́ nwan: "Nwan yê ɔ li Zʋan wɔ́ afilie nɪn anun mɔ yí ti yê bɛ 'tʋn yí sɔ'n?"
62 Bɛ le bɛ́ sa bɛ kɔ bisa yí sɪ kɛ: "Nan wɔ́ wa'n, wɔ́ nwan ɔ li sɛ kpa?"
63 Ɛbɛlɛ ala, Zakali kɔ bisa tabʋa kaan kʋn ɔ kɔ hɛlɛ sʋ kɛ: "Mín wa'n li Zʋan." Ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ sin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn.
64 Kɛ ɔ hɛlɛlɪ yuelɪ ala, Nyanmɪan kɔ tike yí nʋan'n. Zakali kɔ kuku yí nɪn sʋ ɔ kɔ yɪ Nyanmɪan ayɛ.
65 Ɛbɛlɛ ala, esulo kɔ han bɛ́ mɔ bɛ nʋn Zakali mantan mantan sʋ'n, ɛbɛlɛ mân sɔ nɪn anun menian'n-mɔ kʋalaa kɔ tɪ ɛjɔlɛ sɔ'n.
66 Bɛ́ nun kʋn biala m'ɔ kɔ tɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ jʋnlɪn dede a, ɔ bisa yí nwʋn kɛ: "Baa sɔ'n, nzu sʋanlan dɪɛ yê ɔ 'kaci ɔ?" Bɛ lɛ kan sɔ, ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ kʋalaa bɛ nwun yí kɛ yɛ́ Mɪn tunmin'n wɔ baa nɪn anun sakpa.

Zakali 'ba yɪ Nyanmɪan ayɛ

67 Mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wʋlʋlɪ Zʋan asɪ Zakali anun'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ hanlɪn'n:
68 "Bɛ mán yɛ yí yɛ́ Mɪn
m'ɔ tɪ Izalayɛ amma'n-mɔ Nyanmɪan nɪn ayɛ.
Ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a nɪan yí menian'n-mɔ ɔ'a le bɛ́ ti.
69 Ɔ'a man ngʋandefʋɛ kpili kʋn a fite
belemgbin *Davidi m'ɔ tɪ yí akʋa nɪn afilie nɪn anun.
70 Ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ lili mʋa
ɔ manlɪn yí anwʋntɪɛ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn yí daba.
71 Ɔ bɔlɪ yɛ́ anɔhʋba kɛ
ɔ 'ba le yɛ́ fi yɛ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ asa nun,
72 ɔ 'nwun yɛ́ nan-mɔ anwʋn anwunnvoe,
ɛsɛ ɔ 'kacɪ yí nyɪhyɛ nwannzan-nwannzan'n
m'ɔ nʋn yɛ́ hyɪhyɛlɪ'n.
73 Nyanmɪan hanlɪn ndâ yɛ́ nan Abalahamʋn anyunnun kɛ
74 ɔ 'de yɛ́ fi yɛ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ asa nun,
maan yɛ sʋ yí ahʋnmɪnkan nun,
75 ɛsɛ yɛ 'nanndɪ nwannzan-nwannzan
yɛ yɔ like m'ɔ tɪ sɛsɛ cɪan biala wɔ yí nyunnun.
76 Nan wɔ́ dɪɛ, mín wa, bɛ 'ba fɛlɛ wɔ́
Nyanmɪan Kpili m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n kpɔmanfʋɛ.
Ɔ sanlɪn kɛ ɛ 'ba nanndɪ yɛ́ Mɪn anyunnun
nán ɛ sesie yí atɪn'n,
77 ɛsɛ ɛ 'man yí menian'n-mɔ nwun yí kɛ
ɔ 'ba fa bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ce bɛ́ ɔ de bɛ́ ngʋan.
78 Yɛ́ Nyanmɪan'n sɪ anwunnvoe, ɛsɛ ɔ tɪ kpa sʋnman.
Ɔ 'ba man anwunno kanlannɪɛ'n ta yɛ́ nwʋn.
Kanlannɪɛ sɔ'n tɪ kɛ sɛnzɛ m'ɔ lɛ fite ɔ.
79 Ɔ 'man ɔ ta bɛ́ mɔ bɛ tɪ awosin nɪn anun
ɔ nʋn ewue asa abʋ nɪn anwʋn.
Ɔ 'man ɔ kele yɛ́ atɪn'n m'ɔ man bɛ nyan alʋacɪcɪɛ'n."

80 Anın batʋnman'n lɛ nyin ɛsɛ anın yí ti lɛ tin. Ɔ kɔ tanlan ɛwâ nın anun ɛlɔ. Ɔ wɔ ɛlɔ
dede tɛmʋn'n juli ɔ bɔlı yí bagua nun junman nın abʋ Izalayɛ amma'n-mɔ afian.

2

Zozi awɔlɛ'n
(Matie 1.18-25)

1 Mɛlɛ sɔ nın anun, belemgbin kpain'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Sezaa Ogusıtı'n kɔ man atın kɛ bɛ
há bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ wɔ *Lɔmʋn ɛhınlın mân nın anun'n.
2 Mɔ alimʋa menian ɛha sɔ'n 'ju sʋ'n, anın Kiliniusı tı kʋnmanna wɔ Sili mân nın anun.
3 Ɔ sɛ kɛ anın sʋanlan kʋn biala kɔ yí kulo maan bɛ kɛlɛ yí dunman.
4 Zozɛfʋ kʋsʋ fi Nazalɛtı, Galile mân nın anun, ɔ kɔ hɔ Zude mân nın anun kulo'n mɔ
bɛ fɛlɛ yí Betelehɛmʋn nın asʋ, lıka mɔ bɛ wʋlı belemgbin Davidi'n. Ɔ sanlın kɛ Zozɛfʋ
muonun tı Davidi afilie nın anun sʋanlan.
5 Ɔ nʋn yí yı Mali bɛ 'kɔ a man bɛ kɛlɛ bɛ́ dunman.
6 Mɛlɛ sɔ nın anun, anın Mali lɛ nwʋnnzɛ.
7 Nan mɔ bɛ juli Betelehɛmʋn'n, nán yí kʋ a han yí, ɔ'a wʋ. Ɔ 'wʋ yí bamuan baa nın
an, ɔ kɔ wʋ belenzua kʋn. Ɔ kɔ fa ɛtanlan kɔ fʋfɔ yí nwʋn, ɔ kɔ la yí abalanda nın anun
lıka kʋn. Ɔ sanlın kɛ sua sɔ'n tı dabɛlɛ kʋn nʋn abalanda. Dabɛlɛ nın anun an, b'a sike
sʋanlan. Abalanda nın an, b'a hye nun nnyuan. Ɔ le menian'n-mɔ lıka yê naan'n-mɔ kʋsʋ
dıɛ. Lıka'n mɔ naan'n-mɔ didi'n, ɛbɛlɛ yê b'a sesie adɔman'n dabɛlɛ nın ɔ.

Nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn 'ba fite mmʋa ɛnıanfʋɛ'n-mɔ

8 Kɔngɔɛ sɔ kʋnmgba'n, anın mmʋa ɛnıanfʋɛ mmie-mɔ wɔ Betelehɛmʋn anwʋn ɛbɛlɛ ebo
kʋn asʋ. Menian sɔ'n-mɔ da ɛlɔ, bɛ sisa bɛ́ mmʋa'n-mɔ.
9 Ɛbɛlɛ ala, nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn kɔ fite bɛ́, yɛ́ Mın anunminnyanmʋn'n kɔ ta kɔ si kɔ
yia bɛ́. Esulo kpili kpa kɔ han bɛ́.
10 Bɔfʋɛ'n nwan: "Nán bɛ sulo! Ɔ sanlın kɛ, mın 'ba han ɛjɔlɛ kpa kʋn mın kele ɛmɔ. Ɛjɔlɛ
kpa sɔ'n 'ba man mân'n kʋalaa di fɛ kpa.
11 Ɛnɛ kɔngɔɛ, b'a wʋ Ngʋandefʋɛ'n wɔ Davidi kulo nın asʋ b'a man ɛmɔ. Ngʋandefʋɛ
sɔ'n, y'ɔ le *Kilisi'n m'ɔ tı yɛ́ Mın'n.
12 Nzɔlɛ'n mɔ ɛmɔ 'fa bɛ nwun yí'n, y'ɔ le ɛhı: Baa sɔ'n, b'a fa ɛtanlan b'a fʋfɔ yí nwʋn b'a
tʋ yí abalanda nın anun lıka mɔ naan'n-mɔ didi'n."
13 Kɛ ɔ 'kan sɔ nın ala, nyanmıansʋ mmɔfʋɛ mmiekun-mɔ dɔʋn kpa kɔ a kɔ bʋka yí sʋ, bɛ́
kʋalaa, bɛ lɛ yı Nyanmıan ayɛ.
14 Bɛ́ nwan:
"Anunminnyanmʋn hán Nyanmıan m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n.
Ɔ kulo asıɛ nın asʋ ɛwa menian'n-mɔ.
Ɔ'a man bɛ́ lʋa a cıcı bɛ́ nwʋn."

Mmʋa ɛnıanfʋɛ'n-mɔ 'ba hɔ Betelehɛmʋn

15 Mɔ nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ hanlın ɛjɔlɛ sɔ'n yuelı mɔ bɛ salı fʋlı nyanmıansʋ'n,
mmʋa ɛnıanfʋɛ'n-mɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ nwʋn kɛ: "Bɛ mán yɛ hó Betelehɛmʋn, nán yɛ hó
nían like'n mɔ yɛ́ Mın a han yí nwʋn ɛjɔlɛ a hele yɛ́'n yɛ́ nyınsʋ."
16 Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ han bɛ kɔ gua sʋ, bɛ́ nʋan y'ɔ le Betelehɛmʋn. Sakpa kʋsʋ, bɛ kɔ hɔ
kɔ tʋ Mali nʋn Zozɛfʋ nʋn baa adɔman'n. Adɔman'n la abalanda nın anun ɛbɛlɛ, lıka mɔ
naan'n-mɔ didi'n.
17 Mɔ mmʋa ɛnıanfʋɛ'n-mɔ juli ɛlɔ, mɔ bɛ nwunlin baa'n yuelı'n, bɛ kɔ han ɛjɔlɛ'n mɔ
bɔfʋɛ'n walı hanlın yí batʋnman nın anwʋn'n kʋalaa kɔ hele bɛ́.
18 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ bɛ hanlın'n kɔ sin menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n kʋalaa anwʋn.
19 Yí kʋalaa mɔ bɛ hanlın'n, Mali falı sielı yí ti anun, tɛmʋn biala ɔ jʋnlın yí nwʋn.
20 Mɔ mmʋa ɛnıanfʋɛ'n-mɔ hanlın ɛjɔlɛ sɔ'n yuelı'n, bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ. Bɛ 'kɔ a, anın bɛ lɛ
kannvʋ Nyanmıan bɛ yı yí ayɛ wɔ ɛjɔlɛ'n mɔ b'a tı mɔ b'a nwun yí nın anwʋn. Ɔ sanlın kɛ
yí kʋalaa yɔlı kɛ bɔfʋɛ'n kpınlın hanlın helelı bɛ́'n.

Zozi dunman ɛtʋan'n

21 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede mɔ adɔman'n nyanlɪn mɔlɛ kʋn'n, anɪn ɔ di kɛ bɛ kpɛ yí mmian nun.
Bɛ kɔ kpɛ yí mmian nun'n bɛ kɔ tʋn yí Zozi. Dunman sɔ'n, bɔfʋɛ'n lili mʋa bɔlɪ helelɪ Mali
kʋalaaka nán ɔ'a nwʋnnzɛ.

Bɛ 'ba fa Zozi bɛ kele yɛ́ Mɪn

22 Ɛhɪ anzin, mɔ Mali efian etue tɛmʋn'n juli'n, kɛ Moyizɪ mala'n kpɪn kele'n, Zozɛfʋ nʋn
Mali bɛ kɔ fa baa'n kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn. Bɛ 'kɔ a fa yí bɛ kele yɛ́ Mɪn.
23 Ɔ sanlɪn kɛ b'a hɛlɛ wɔ yɛ́ Mɪn mala nɪn anun kɛ: *Bamuan baa belenzua biala mɔ bɛ kɔ
wʋ yí'n, bɛ fá yí bɛ wúla Nyanmɪan asa nun.*
24 Bɛ kɔ yɪ Mali ati tɛɛ'n mɔ yɛ́ Mɪn mala'n kele'n kʋsʋ. Tɛɛ sɔ'n, bɛ 'yɪ a, *bɛ le abubule
nnyuan anaan mɔlɔnʋnman nnyuan.*

Simeʋn nʋn Hanna

25 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn bian kʋn wɔ Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí
Simeʋn. Ɔ tɪ sʋanlan kpa ɛsɛ ɔ man Nyanmɪan anyɪnnzɔ kpa. Ɔ tɪ ɔ lɛ nwʋnndɛ sʋanlan'n
mɔ ɔ 'ba ɔ de Izalayɛ ati'n. Nyanmɪan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wɔ yí nun.
26 Wawɛ'n kɔ han kɔ hele yí kɛ ɔ 'nwun yɛ́ Mɪn Kilisi'n kʋalaaka nán ɔ'a wu.
27 Cɪan mɔ Zozɛfʋ nʋn Mali bɛ 'fa baa'n bɛ kele yɛ́ Mɪn kɛ mala'n kele'n, Nyanmɪan
Wawɛ'n kɔ hyʋɪn Simeʋn ɔ nʋn yí kɔ a Nyanmɪan awulo nɪn anun ɛbɛlɛ.
28 Ɔ kɔ a kɔ tʋ bɛ́, ɔ kɔ le baa'n kɔ tʋ yí sa sʋ, ɔ kɔ la Nyanmɪan asɪ. Yí nwan:
29 "Sian'n, yɛ́ Mɪn, wɔ́ anɔhʋba nɪn a kpɪn sʋ.
Yí ti, yaci wɔ́ akʋa'n maan ɔ wú ahʋnmɪnkan nun.
30 Ɔ sanlɪn kɛ m'an nwun sʋanlan'n mɔ ɔ 'de yɛ́ ti'n,
31 mɔ a hyɪhyɛ a sʋan yí mân'n kʋalaa anyunnun'n.
32 Sʋanlan sɔ'n tɪ kanlannɪɛ.
Yí yê ɔ 'ba man mân mân'n kʋalaa nwun wɔ́ ɔ.
Ɛsɛ ɔ 'ba man Izalayɛ
m'ɔ tɪ wɔ́ mân'n nyan anunminnyanmʋn."
33 Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ anɪn Simeʋn lɛ kan'n kɔ sin Zozɛfʋ nʋn Mali anwʋn.
34 Simeʋn kɔ yeyila bɛ́ sʋ. M'ɔ yeyilalɪ bɛ́ sʋ yuelɪ'n, ɔ kɔ fɛlɛ Zozi anin Mali, yí nwan:
"Nɪan, baa ɛhɪ mɔ Nyanmɪan a yɪ yí'n, ɔ 'ba man Izalayɛ menian dɔʋn fin asɪ, ɔ 'man dɔʋn
kʋsʋ jasʋ. Ɔ tɪ nzɔlɛ, menian'n-mɔ 'ba su yí nwʋn akpʋlʋwa.
35 Ɔ 'ba man bɛ nwun menian dɔʋn ahʋnlɪn nɪn anun ɛjɔlɛ'n yuein. Nan wɔ́ dɪɛ, m mo,
yalɛ 'ba han wɔ́ ɛkala'n kɛ sʋanlan mɔ b'a wɔ yí dadɪɛ ɔ."
36 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, anɪn Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ balasua kʋn wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ yí Hanna.
Yí sɪ y'ɔ le Fanuɛ m'ɔ fi Azɛɛ afilie nɪn anun'n. Balasua sɔ'n tɪ sʋanlan kpain kpa. Yí talua
nun, ɔ jalɪ belenzua kʋn, ɔ nʋn yí bɛ lili afʋɛ nsʋ yê belenzua sɔ'n wuli ɔ.
37 Kɛ ɔ yɔlɪ sɔ'n, Hanna a nja man bian kʋ́n. Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede ɔ lili afʋɛ abulaɔcʋɛ nʋn
nnan. Bala sɔ'n kulo Nyanmɪan ɛjɔlɛ kpa. Tɛmʋn biala, kɔngɔɛ o, eyue o, ɔ wɔ Nyanmɪan
awulo nɪn anun ɔ sʋ Nyanmɪan ɔ ci cɪan, ɛsɛ ɔ sɛlɛ Nyanmɪan.
38 Mɔ Simeʋn anʋan 'tɔ ala, Hanna kʋsʋ kɔ fite ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ la Nyanmɪan asɪ. M'ɔ yuelɪ'n,
ɔ kɔ sʋsɔ sʋ kɔ han baa nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɔ kɔ hele bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ lɛ nwʋnndɛ kɛ Nyanmɪan
lé Zoluzalɛmʋn amma'n-mɔ ati'n.

Zozɛfʋ nʋn Mali nʋn Zozi 'ba sa kɔ Nazalɛtɪ

39 Mɔ Zozɛfʋ nʋn Mali yuelɪ ninnge'n mɔ yɛ́ Mɪn mala'n kele'n kʋalaa yɔ'n, bɛ kɔ sa bɛ kɔ
hɔ bɛ́ kulo Nazalɛtɪ. Kulo sɔ'n wɔ Galile mân nɪn anun.
40 Anɪn baa'n lɛ nyin, ɔ lɛ yɔ sʋanlan. Ɔ tɪ bɛngɛlɛfʋɛ ɛsɛ anɪn Nyanmɪan lɛ yeyila yí sʋ kɔ.

Zozi 'ba nyan afʋɛ bulu nʋn nnyuan

41 Afʋɛ daa Zozi asɪ nɪn yí nin, bɛ kɔ Zoluzalɛmʋn, bɛ kɔ li Zufʋ'n-mɔ fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
*Pakɪ'n.

42 Kɛmɔ afʋɛ daa bɛ kɔ'n, mɔ Zozi lili afʋɛ bulu nʋn nnyuan'n, bɛ nʋn yí kɔ hɔ fɛtɪ sɔ nɪn elie.
43 Mɔ bɛ lili fɛtɪ'n yuelɪ'n, yí sɪ nʋn yí nin kɔ sa kɔ hɔ. Zozi kɔ ha Zoluzalɛmʋn. Yí sɪ nʋn yí nin ngɔ nwun man nun.
44 Bɛ jʋnlɪn kɛ Zozi wɔ bɛ́ mɔ bɛ nʋn bɛ́ lɛ kɔ nɪn anun bie. Bɛ kɔ nanndɪ cɪan kʋn atɪn asannan nán b'a kpʋnndɛ yí bɛ́ nwʋn amma nʋn bɛ́ manngʋn'n-mɔ afian.
45 Bɛ kpʋnndɛlɪ yí dede a, bɛ ngɔ nwun man yí. Bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn, bɛ 'kɔ a kpʋnndɛ yí.
46 Yí cɪan nsan nɪn asʋ, bɛ 'kɔ a ju a, anɪn Zozi tɪ Nyanmɪan awulo nɪn anun *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ afian, ɔ lɛ tie bɛ́ ɔ bisa bisa bɛ́ kosuan.
47 Yí ngɛlɛ'n m'ɔ fa bua bɛ́ ɛjɔlɛ'n sin menian'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ lɛ tie yí nɪn anwʋn.
48 Mɔ yí sɪ nʋn yí nin nwunlin kɛ ɔ tɪ bɛ́ afian'n, ɔ sinlɪn bɛ́ nwʋn kpa. Yí nin nwan: "Mín wa, nzu ati yɛ̂ a man y'a fɛ sʋa ɔ? Mín nʋn wɔ́ sɪ y'a kpʋnndɛ wɔ́ dede yɛ́ lʋa a bɔ yɛ́ nwʋn."
49 Zozi nwan: "Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ kpʋnndɛ mín ɔ? Ɛmɔ nzɪ man kɛ ɔ fata kɛ mɪn nɪan mín Sɪ junman nɪn asʋ wɔ yí awulo nɪn anun ɔ?"
50 Nan mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, yí sɪ nʋn yí nin, b'a ndɪ man yí bʋ.
51 Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn bɛ́, bɛ kɔ sa kɔ hɔ Nazalɛtɪ. Ɔ man bɛ́ anyɪnnzɔ. Mɛlɛ biala, yí nin kacɪ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ kʋalaatin.
52 Anɪn Zozi lɛ nyin, ɔ lɛ nwun ngɛlɛ, ɛsɛ ɔ lɛ nyan ehulo wɔ Nyanmɪan nʋn menian'n-mɔ anyunnun.

3

Zʋan Batisi junman'n
(Matie 3.1-12, Maakɪ 1.1-8, Zʋan 1.19-28)

1 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn *Sezaa Tibɛɛ a li *Lɔmʋn ɛhɪnlɪn mân nɪn asʋ belemgbin afʋɛ bulu nʋn nnun. Tɛmʋn sɔ'n, anɪn Pʋnsʋ *Pilatɪ tɪ kʋnmanna wɔ Zude mân nɪn anun. Anɪn *Elɔdɪ Antipasɪ tɪ belemgbin wɔ Galile mân nɪn anun. Yí nianman Filipʋ kʋsʋ tɪ belemgbin wɔ Itule nʋn Talakonitɪ mân nɪn anun yɛ̂ Lizaniyasɪ kʋsʋ tɪ belemgbin wɔ Abilɛnɪn mân nɪn anun.
2 *Hannɪn nʋn *Kayifʋ kʋsʋ yɛ̂ anɪn bɛ tɪ Nyanmɪan Tɛɛyɪfʋɛ mgbain ɔ. Mɛlɛ sɔ kʋnmgba nɪn anun, Nyanmɪan kɔ fɛlɛ Zakali awa Zʋan ɛwa nɪn anun ɛlɔ. Ɔ kɔ fa yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ wula yí nʋan.
3 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zʋan kɔ jasʋ, ɔ kɔ nanndɪ nanndɪ asue Zuludɪn nɪn anʋan kulo'n-mɔ asʋ. Lɪka m'ɔ kɔ sɪn'n, ɔ kan kele menian'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ nʋn bɛ́ nwʋn bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Nyanmɪan maan n zɔ́nɪn bɛ́, nán Nyanmɪan 'yaci ɛmɔ anwʋn sa ce bɛ́."
4 Ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ Ezayi hanlɪn'n kpɪnlɪn sʋ. Ezayi hɛlɛlɪ wɔ yí kalata nɪn anun kɛ:
Sʋanlan bie lɛ tɪan ɛwâ nɪn anun ɛlɔ kɛ:
Ɛmɔ sésie yɛ́ Mɪn atɪn'n,
bɛ mán ɔ tínngɛ fɔ́ʋ́n!
5 *Bɛ tótua mmɔnza'n-mɔ kʋalaa*
bɛ tútulu kʋnngʋnlʋnman'n-mɔ
nʋn mmʋka'n-mɔ kʋalaa anun
bɛ tínngɛ atɪn hyɛhyɪalɪwa'n-mɔ kʋalaa
bɛ tótua kunman nganngan'n kʋalaa
nán bɛ tútu nyɔbʋɛ finnvelein'n kʋalaa bɛ gúa
6 *Ɛbɛlɛ nɪn anun yɛ̂ menian'n-mɔ kʋalaa 'ba nwun kɛ*
Nyanmɪan kpɪn de bɛ́ ti ngʋan'n.
7 Anɪn Zʋan kan kele meninsʋnman'n mɔ bɛ lɛ ba yí nwʋn maan ɔ sɔnɪn bɛ́'n kɛ: "Ati anun ɛtɛ mma kɛ owo! Nwan y'ɔ selɪ ɛmɔ kɛ ɛsɔnɪan nɪn ala kʋala ɔ de bɛ́ fi Nyanmɪan sikpɛ nɪn anwʋn ɔ?

8 Yí ti, ɛmɔ yɔ́ nyɔlıɛ m'ɔ kele kɛ ɛmɔ a kaci bɛ́ abalabɔ ɛtɛ'n b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man
Nyanmıan. Nan nán bɛ se bɛ́ nwʊn kɛ: 'Yɛ́ sı y'ɔ le Abalahamʊn, yí ti Nyanmıan ngʊala
man yɛ́ like fíí yɔ.' Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ, Nyanmıan kʊala kɛ ɔ fa nyɔbʊɛ ɛhı-mɔ kaci
Abalahamʊn amma.
9 B'a si akunman nın a yue. Baka biala m'ɔ nzu man mma kpa'n, bɛ 'kpɛ yí bʊ bɛ tʊ sîn
nın anun."
10 M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n, meninsʊnman'n kɔ bisa yí kɛ: "Anın nzu like dıɛ kpa yê yɛ yɔ́
ɔ?"
11 Yí nwan: "Ɛmɔ anun kʊn m'ɔ le taladıɛ nnyuan'n, ɔ fá kʊn mán m'ɔ le man bie'n, yê
nun m'ɔ le alıɛ di'n, ɔ mán m'ɔ le man bie'n lí."
12 Anın bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n, bɛ́ kʊsʊ, bɛ wɔ meninsʊnman nın anun, bɛ 'ba maan Zʊan
sɔnın bɛ́. Mɔ Zʊan anʊan tɔlı'n, bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Kpain, anın yɛ 'yɔ sɛ?"
13 Yí nwan: "Nán bɛ dide ajule'n bɛ man ɔ tala mɔ mala'n kele nın asʊ."
14 Anın nzalafʊ mmie-mɔ kʊsʊ wɔ ɛbɛlɛ. Nan mɔ Zʊan hanlın sɔ'n, bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Anın
yɛ́ kʊsʊ, nzu yê ɔ di kɛ yɛ yɔ́ ɔ?"
Zʊan nwan: "Nán bɛ di bɛ́ tunmin nın anzin bɛ laka menian'n-mɔ bɛ de bɛ́ esika, nan
ɛmɔ lí bɛ́ ahatua nın anwʊn fɛ bɛ fá yí sɔ."
15 Kɛmɔ anın bagua'n lɛ nwʊnndɛ *Kilisi'n, Izalayɛ Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n, bɛ́ kʊalaa
bɛ jʊnlın kɛ Ngʊandefʊɛ sɔ'n y'ɔ le Zʊan.
16 Ajʊnlın sɔ'n m'ɔ walı bɛ́ ti anun nın ati, Zʊan kɔ se bɛ́ kʊalaa kɛ: "Mín dıɛ n ne nzue yê
mın sɔnın ɛmɔ ɔ, nan sʊanlan kʊn m'ɔ fi mín nzin ɔ lɛ ba'n, ɔ le tunmin tala mín. N dı man
like fíí yí nyunnun bɔbɔ nán m'an nyannjı yí ja mgbabʊa nyanman'n. Sʊanlan sɔ'n, ɔ 'ba
fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ nʊn sîn ɔ sɔnın ɛmɔ.
17 Ɔ'a sesie yí nwʊn ɔ le huhuamʊa'n yí sa nun, ɔ lɛ ba fa huhu mmaka mma kpa'n gua
ahanmıan, nán ɔ ju ewula'n gua sîn'n m'ɔ le man ayuelıɛ nın anun."
18 Mɔ Zʊan hanlın sɔ yuelı'n, ɔ hanlın ɛjɔlɛ dɔʊn mmiekun-mɔ ɔ bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n ɔ helelı
bagua'n.
19 Zʊan ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan nın anun, ɔ kannzʊ belemgbin Elɔdı kɛ yí nyɔlıɛ'n-mɔ tı man kpa.
Ɔ sanlın kɛ Elodiadı m'ɔ tı yí nianman nın ayı'n, ɔ'a tʊa yí ɔ'a le ɔ'a ja, ɛsɛ ɔ'a yɔ nyɔlıɛ ɛtɛ
dɔʊn mmiekun-mɔ ɔ'a gua sʊ.
20 Nan ɛtɛ kʊn biekun m'ɔ yɔlı tʊlı sʊ'n, y'ɔ le Zʊan m'ɔ man bɛ tʊlı yí fiadı'n.

Zʊan 'ba sɔnın Zozi
(Matie 3.13-17, Maakı 1.9-11)

21 Zʊan sɔnınlın menian dɔʊn kpa, Zozi kʊsʊ kɔ a kɔ man ɔ kɔ sɔnın yí. M'ɔ sɔnınlın Zozi
yuelı'n, mɔ Zozi 'yɔ asɔnın'n, anwunno'n kɔ buke,
22 Nyanmıan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ kaci yí nwʊn kɛ abubule ɔ kɔ ju kɔ
tanlan yí sʊ. Ɛbɛlɛ ala, anıɛ kʊn fi anwunno ɔ kɔ te. Yí nwan: "Ɛ tı mín ehulo Baa. M'an fa
mín lʊa'n kʊalaa m'an wula wɔ́ nun."
23 Mɔ Zozi lili kɔ yɔ afʊɛ abulasan'n yê ɔ bɔlı yí junman nın abʊ ɔ. Bɛ́ kʊalaa bɛ jʊnlın kɛ
yí sı y'ɔ le Zozɛfʊ. Zozɛfʊ sɔ'n, yí sı y'ɔ le Heli. Heli kʊsʊ dıɛ y'ɔ le Matatı.
24 Matatı dıɛ y'ɔ le Levi. Levi dıɛ y'ɔ le Mɛlɛki. Mɛlɛki dıɛ y'ɔ le Zʊannayi. Zʊannayi dıɛ
y'ɔ le Zozɛfʊ.
25 Zozɛfʊ dıɛ y'ɔ le Matatiası. Matatiası dıɛ y'ɔ le Amɔsʊ. Amɔsʊ dıɛ y'ɔ le Nahumʊn.
Nahumʊn dıɛ y'ɔ le Ɛsılı. Ɛsılı dıɛ y'ɔ le Nagayi.
26 Nagayi dıɛ y'ɔ le Maatı. Maatı dıɛ y'ɔ le Matatiası. Matatiası dıɛ y'ɔ le Semeyinın.
Semeyinın dıɛ y'ɔ le Zozɛkı. Zozɛkı dıɛ y'ɔ le Zoda. Zoda dıɛ y'ɔ le Zoanan.
27 Zoanan dıɛ y'ɔ le Eleza. Eleza dıɛ y'ɔ le Zolobabɛlı. Zolobabɛlı dıɛ y'ɔ le Salasıɛlı.
Salasıɛlı dıɛ y'ɔ le Neli.
28 Neli dıɛ y'ɔ le Mɛlɛki. Mɛlɛki dıɛ y'ɔ le Adi. Adi dıɛ y'ɔ le Kosamʊn. Kosamʊn dıɛ y'ɔ le
Ɛlımadamʊn. Ɛlımadamʊn dıɛ y'ɔ le Ɛlı.

29 Ɛlı dıɛ y'ɔ le Zozi. Zozi dıɛ y'ɔ le Eliezɛlı. Eliezɛlı dıɛ y'ɔ le Zolimʋn. Zolimʋn dıɛ y'ɔ le
Matatı. Matatı dıɛ y'ɔ le Levi.
30 Levi dıɛ y'ɔ le Simeʋn. Simeʋn dıɛ y'ɔ le Zuda. Zuda dıɛ y'ɔ le Zozɛfʋ. Zozɛfʋ dıɛ y'ɔ le
Zonamʋn. Zonamʋn dıɛ y'ɔ le Eliakimʋn. Eliakimʋn dıɛ y'ɔ le Melea.
31 Melea dıɛ y'ɔ le Mena. Mena dıɛ y'ɔ le Matata. Matata dıɛ y'ɔ le Natan. Natan dıɛ y'ɔ
le Davidi.
32 Davidi dıɛ y'ɔ le Izayi. Izayi dıɛ y'ɔ le Zobɛdı. Zobɛdı dıɛ y'ɔ le Bozʋ. Bozʋ dıɛ y'ɔ le Sala.
Sala dıɛ y'ɔ le Naasʋn.
33 Naasʋn dıɛ y'ɔ le Aminnandabʋ. Aminnandabʋ dıɛ y'ɔ le Adimin. Adimin dıɛ y'ɔ le
Aani. Aani dıɛ y'ɔ le Ɛsılɔmʋn. Ɛsılɔmʋn dıɛ y'ɔ le Falɛsı. Falɛsı dıɛ y'ɔ le Zuda.
34 Zuda dıɛ y'ɔ le Zʋakɔbʋ. Zʋakɔbʋ dıɛ y'ɔ le Izaakı. Izaakı dıɛ y'ɔ le Abalahamʋn.
Abalahamʋn dıɛ y'ɔ le Tala. Tala dıɛ y'ɔ le Nakɔɔ.
35 Nakɔɔ dıɛ y'ɔ le Selukı. Selukı dıɛ y'ɔ le Alago. Alago dıɛ y'ɔ le Falɛkı. Falɛkı dıɛ y'ɔ le
Ebɛɛ. Ebɛɛ dıɛ y'ɔ le Sala.
36 Sala dıɛ y'ɔ lɛ Kayinamʋn. Kayinamʋn dıɛ y'ɔ le Afakısadı. Afakısadı dıɛ y'ɔ le Sɛmʋn.
Sɛmʋn dıɛ y'ɔ le Nowe. Nowe dıɛ y'ɔ le Lamɛkı.
37 Lamɛkı dıɛ y'ɛ le Matusalɛmʋn. Matusalɛmʋn dıɛ y'ɔ le Enɔkı. Enɔkı dıɛ y'ɔ le Yelɛdı.
Yelɛdı dıɛ y'ɔ le Maleleyɛlı. Maleleyɛlı dıɛ y'ɔ le Kenamʋn.
38 Kenamʋn dıɛ y'ɔ le Enɔsı. Enɔsı dıɛ y'ɛ le Sɛtı. Sɛtı dıɛ y'ɔ le Adamʋn. Adamʋn dıɛ y'ɔ
le Nyanmıan.

4

Abɔnsanmʋn 'ba sɔ Zozi nıan
(Matie 4.1-11, Maakı 1.12-13)

1 Mɔ bɛ sɔnlınlın Zozi yuelı'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tunmin'n kɔ jinlan yí nzin
kpa bɔkɔɔ. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ fa yí fi asue Zuludın nın anʋan ɛbɛlɛ ɔ nʋn
yí kɔ hɔ ɛwâ nın anun.
2 Ɛbɛlɛ, Abɔnsanmʋn kɔ sɔ Zozi kɔ nıan dede ɛlɛbulanan. Ɛlɛbulanan sɔ nın anun, Zozi
ngɔ li like fíí. Nan mɔ tɛmʋn sɔ'n sınlın'n, ɛhɔɛ kɔ hun Zozi.
3 Ɛhı, Abɔnsanmʋn kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Sɛ ɛ tı Nyanmıan Awa sakpa a, anın kan kele
ɛbʋɛ ɛhı maan ɔ káci kpaʋn."
4 Zozi nwan: "Ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Nán kpaʋn ala yê sʋanlan di a, ɔ nyan ngʋan*
ɔ."
5 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, Abɔnsanmʋn kɔ fa yí kɔ hɔ bʋka kannganlaun kʋn ati sʋ. Ɛbɛlɛ
ala, ɔ kɔ fa asıɛ nın asʋ mmelemgbin mân'n-mɔ kʋalaa kɔ hele Zozi.
6 Yí nwan: "Tunmin ɛhı ɔ nʋn anunminnyanmʋn'n mɔ mmelemgbin mân'n-mɔ le yí'n,
b'a fa yí kʋalaa b'a wula mín sa nun. Yê sʋanlan mɔ mın kulo kɛ mın fa mın man yí'n yê
mın 'fa mın man yí ɔ.
7 Yí ti, sɛ ɛ kʋtʋ mín nyunnun ɛ sʋ mín an, yí kʋalaa 'yɔ wó dıɛ."
8 Ɛhı a, Zozi nwan: "Ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Kʋtʋ Ɛdannganman m'ɔ tı wó Nyanmıan*
nın anyunnun nán sʋ yí kʋnmgba cein."
9 Mɔ Zozi bualı yí sɔ yuelı'n, Abɔnsanmʋn falı yí biekun an, yí nʋan y'ɔ le Zoluzalɛmʋn,
Nyanmıan awulo nın ati sʋ. Yí nwan: "Sɛ wó nwan ɛ tı Nyanmıan Awa sakpa a, yaci wó
nwʋn nun, kulu tɔ ası,
10 afı, ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Wó dunman nun, Nyanmıan 'ba man yí mmɔfʋɛ'n-mɔ*
atın maan bɛ nıan wó sʋ. Ɛsɛ ɔ wɔ nun kɛ:
11 *Bɛ 'sɔ wó bé sa nun, nán wó ja a mgbula man ɛbʋɛ.*"
12 Mɔ Abɔnsanmʋn hanlın sɔ'n, Zozi nwan: "Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan kɛ: *N'ɛ sɔ yé Mın m'ɔ tı wó*
Nyanmıan'n nıan."
13 Abɔnsanmʋn yɔlı butu ɔ nʋn bɛtɛ mɔ yí sa a ngan man Zozi'n, ɔ yacili yí ɛbɛlɛ ɔ hɔlı, ɔ
'nwʋnndɛ cıan fʋfɔlɛ biekun.

Zozi 'ba hɔ Galile mân nɪn anun
(Matie 4.12-17, Maakɪ 1.14-15)

14 Ɛhɪ, Zozi kɔ sa kɔ hɔ Galile mân nɪn anun. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tunmin'n
jin yí nzin. Galile mân nɪn anun lɪka biala, bɛ bɔ yí dunman.
15 Ɔ kekele menian'n-mɔ ninnge Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun yê bɛ́ kʊalaa bɛ yɪ yí
ayɛ.

Zozi 'ba hɔ Nazalɛtɪ kulo nɪn asʊ
(Matie 13.53-58, Maakɪ 6.1-6)

16 Zozi kɔ hɔ Nazalɛtɪ, kulo'n mɔ bɛ talɪ yí sʊ nɪn asʊ. Ɔ kɔ wʊlʊ Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn
anun kɛ ɔ yɔ yí ɛnwʊnmɪan ele cɪan biala'n. Bɛ yɔlɪ asɔnɪn'n dede mɔ ɔ 'kɔ bie'n, ɔ kɔ jasʊ,
ɔ lɛ ba kɪnnga Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n.
17 Bɛ kɔ fa Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ *Ezayi kalata'n mɔ b'a baka'n bɛ kɔ wula yí sa nun. Ɔ
kɔ tɛlɛ nun, ɔ kɔ nwun lɪka mɔ b'a hɛlɛ kɛ:
18 *Yɛ́ Mín Wawɛ'n wɔ mín nun*
ɔ'a yɪ mín kɛ m mála
m mɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n n gélɛ ehianfʊɛ'n-mɔ.
Ɔ'a sʊan mín kɛ m mála
n yí bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadɪ'n.
Bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn a sin'n,
m mán bɛ nwún asɪ.
Bɛ́ mɔ bɛ lɛ kele bɛ́ ahʊlʊwa'n,
m mán bɛ nyán bɛ́ ti.
19 *Ɛsɛ m mála n gán n gélɛ bɛ́ kɛ*
afʊɛ'n mɔ Nyanmɪan 'de menian'n-mɔ ati nɪn a ju.
20 Mɔ Zozi yuelɪ yí kɪnnga'n, ɔ kɔ baka kalata'n, ɔ kɔ fa kɔ wula sʊanlan'n m'ɔ nɪan sʊ nɪn
asa nun, ɔ kɔ tanlan asɪ. Menian'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ wɔ asɔnɪn sua nɪn anun'n, bɛ́ nyɪn kɔ
ha yí nwʊn.
21 Zozi kukuli yí nʊan sʊ a, yí nwan: "Ɛnɛ, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ ɛhɪ mɔ ɛmɔ a tɪ nɪn a kpɪn sʊ."
22 Zozi ɛjʊjɔlɛ fɛ'n yɔlɪ bɛ́ ɛnyɪnmɪn kpa, ɔ sinlin bɛ́ nwʊn. Bɛ́ nwan: "Bian ɛhɪ muonun,
asʊ nán Zozɛfʊ awa nɪn ɔ?"
23 Zozi nwan: "Ɔ tɪ ananhɔlɛ, ɛmɔ 'ba bu anyɪnndala ɛhɪ bɛ kele mín kɛ: 'Sɛ wɔ́ nwan ɛ tɪ
ayile ɛyɔlɛfʊɛ a, di mʊa yɔ wɔ́ nwʊn ayile.' Ɛsɛ ɛmɔ 'ba han tʊ sʊ kɛ: 'Ninnge'n mɔ y'a tɪ kɛ
a yɔ yí Kapɛɛnawɔmʊn ɛlɔ'n, yɔ bie wɔ́ kulo nɪn asʊ ɛwa.' "
24 Ɛsɛ, yí nwan: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ biala le
man ɛfɛlɪɛ yí muonun yí kulo.
25 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ *Eli mɛlɛ sʊ, tɛmʊn mɔ
esue nɪn a ndɔ man dede afʊɛ nsan sala nsian mɔ ɛhɔɛ kpili kpa kpɪnlɪn mân bɔndɪn nɪn
anun'n, anɪn kunlannvʊɛ mmalasua dɔʊn wɔ Izalayɛ mân nɪn anun.
26 Nan kʊsʊ, Nyanmɪan a nzʊan man Eli a man ɔ'a ngɔ a mmʊka man bɛ́ bie fíí, sannan
kunlannvʊɛ ɛyɛfʊɛ balasua'n m'ɔ tɪ Salɛpɪta kulo nɪn asʊ, Sidʊn mân nɪn anun ɛlɔ'n.
27 Ɛsɛ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ Elize kʊsʊ mɛlɛ sʊ, anɪn kokobefʊɛ sʊnlɪn Izalayɛ mân nɪn
anun. Nan kʊsʊ, Elize a mman bɛ́ bie fíí anwʊn a nza man, sannan Naaman m'ɔ fi Sili
mân nɪn anun ɛlɔ'n."
28 Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ wɔ asɔnɪn sua nɪn anun mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ fɛ yí nwʊn ɛya kpa.
29 Bɛ kɔ jasʊ, bɛ kɔ sʊsɔ yí, bɛ nʊn yí kɔ hɔ bʊka'n mɔ bɛ́ kulo'n wɔ sʊ nɪn ati afian kɛ bɛ
'kɔ a ju yí bɛ tʊ bɔnza nɪn anun bɛ kun yí.
30 Nan Zozi wʊlʊlɪ bɛ́ sa abʊ ala, ɔ kɔ hɔ.

Zozi 'ba fʊan wawɛ ɛtɛ fi sʊanlan kʊn anun
(Maakɪ 1.21-28)

31 Mɔ Zozi fi Nazalɛtɪ bʊka nɪn asʊ ɔ juli'n, ɔ kɔ hɔ Galile mân nɪn anun kulo'n mɔ bɛ
fɛlɛ yí Kapɛɛnawɔmʊn nɪn asʊ. Mɔ ɛnwʊnmɪan ele cɪan'n juli'n, Zozi kɔ hɔ asɔnɪn sua nɪn
anun ɔ 'kɔ a kekele bɛ́ ninnge.
32 Ninnge'n-mɔ m'ɔ lɛ kekele'n kɔ sin bɛ́ nwʊn, ɔ sanlɪn kɛ ɔ kan yí ɛjɔlɛ dɪɛ'n tunmin sʊ.
33 Anɪn bian kʊn wɔ asɔnɪn sua nɪn anun ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, wawɛ ɛtɛ kʊn wɔ yí nun. Ɔ kɔ
tɪan nun sɛlɛ kpa.
34 Yí nwan: "E! Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ, ɛ 'se yɛ́ sɛ? Ɛ walɪ yɛ́ bʊsʊ ɛbɔ anaan? Mɪn sɪ wɔ́ bɔkɔɔ!
Ɛ tɪ Nyanmɪan Sʊanlan Nwannzan-nwannzan!"
35 Mɔ sʊanlan'n hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ tɪan wawɛ ɛtɛ nɪn asʊ. Yí nwan: "Muan wɔ́ nʊan
nɪn asʊ, nán fi sʊanlan ɛhɪ anun fite!" Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, menian'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ,
wawɛ ɛtɛ'n kɔ fin bian nɪn asɪ, ɔ fi yí nun kɔ fite kɔ hɔ, ɔ'a nyɔ man yí like fíí.
36 Ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ sin bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn, sian'n, bɛ lɛ bisa bisa bɛ́ nwʊn kɛ: "Anɪn nzu
asinbɛnwʊn ɛjɔlɛ dɪɛ ahɪ? Bian ɛhɪ le yí tunmin'n ɔ fʊan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ a, bɛ fite!"
37 Kɛ ɔ yɔlɪ sɔ'n, mân sɔ nɪn anun lɪka kʊalaa, anɪn bɛ lɛ kan Zozi ɛjɔlɛ.

Zozi 'ba man menian dɔʊn anwʊn sa
(Matie 8.14-17, Maakɪ 1.29-34)

38 Mɔ Zozi fi asɔnɪn sua nɪn anun fitelɪ'n, ɔ kɔ hɔ *Simʊn awulo ɛlɔ. Ɔ 'kɔ a ju a, anɪn
Simʊn asebala nɪn a fʊkɛ kpa, ebunnun nɪn a yue yí cɪcɪ. Bɛ kɔ bɔ Zozi amannɪɛ kɛ ɔ tʊ́tʊn
yí mán bɛ́.
39 Zozi kɔ hyʊɪn kɔ mantan wuluwafʊɛ'n, yí nwan: "Ebunnun, fi balasua ɛhɪ anwʊn tu!"
Kɛ ɔ hanlɪn sɔ nɪn ala, ebunnun'n fi balasua nɪn anwʊn kɔ tu. Balasua'n kɔ jasʊ kɔ hɔ sîn
nɪn anwʊn ɛlɔ ɔ kɔ man bɛ́ like bɛ kɔ li.
40 Nɔsʊba mɔ sɛnzɛ'n tɔlɪ'n, bɛ́ nʊn nwuluwafʊɛ ngacile ngacile kʊalaa kɔ 'a Zozi anwʊn
ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fa yí sa'n kɔ fua bɛ́ nwʊn, bɛ́ nwʊn kɔ sa.
41 Mmɔnsanmʊn'n-mɔ fi nwuluwafʊɛ'n-mɔ dɔʊn anun bɛ kɔ fite, anɪn bɛ lɛ tɪan bɛ kan
kɛ: "Wɔ́, ɛ tɪ Nyanmɪan Awa!" Nan mɔ bɛ 'kan sɔ'n, anɪn Zozi lɛ tɛtɪan bɛ́ ɔ totua bɛ́, ɔ sanlɪn
kɛ bɛ́ dɪɛ, bɛ sɪ kɛ *Kilisi'n y'ɔ le yí.

Zozi 'ba hɔ a bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kulo ɛhɪnlɪn-mɔ asʊ
(Maakɪ 1.35-39)

42 Mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, Zozi kɔ tɪ yí nwʊn kɔ hɔ ahanmɪan lɪka mɔ sʊanlan fíí nnʊn man'n.
Meninsʊnman kɔ kpʊnndɛ yí. Nan mɔ bɛ nwunlin yí'n, bɛ́ nwan: "Yɛ 'sɛlɛ wɔ́, n'ɛ kɔ lɪka
fíí kʊ́n."
43 Zozi nwan: "Ɔ sɛ kɛ mɪn bɔ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʊn Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kele
kulo nga'n-mɔ kʊsʊ. Afɪ yí sɔ ati yê Nyanmɪan sʊanlɪn mín ɔ."
44 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ hɔ Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun ɔ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kɔ
hele bɛ́.

5

Zozi 'ba fɛlɛ yí alimʊa menian nsan'n
(Matie 4.18-22, Maakɪ 1.16-20)

1 Cɪan kʊn Zozi kɔ hɔ *Zenezalɛtɪ asue nɪn anʊan, menian dɔʊn kɔ kpʊ yí ɛbɛlɛ, bɛ kɔ ta
kɔ si kɔ yia yí, bɛ 'kɔ a tie Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n m'ɔ lɛ kan'n.
2 Zozi 'tʊ yí nyɪn an, anɪn ɛlɛɛ nnyuan sisi ɛbɛlɛ, sʊanlan fíí nnʊn man nun. Bɛ́ mɔ bɛ cɪ
ejue'n, bɛ fi nun b'a ju, bɛ lɛ nwunnzin nwunnzin bɛ́ dada'n-mɔ anun.
3 Zozi kɔ hɔ kɔ fʊ ɛlɛɛ'n kʊn anun. Ɛlɛɛ sɔ'n tɪ Simʊn dɪɛ. Zozi kɔ sɛlɛ Simʊn kɛ ɔ tʊ́ ɛlɛɛ'n ɔ
hɔ́ bunman sʊ kaan. Zozi kɔ tanlan ɛlɛɛ nɪn akunnun ɔ kɔ hehele meninsʊnman'n ninnge.
4 M'ɔ yuelɪ bɛ́ ninnge kekele'n, yí nwan: "Simʊn, tu ɛlɛɛ'n kɔ bunman sʊ nán ɛ nʊn wɔ́
manngʊn'n-mɔ bɛ gúa bɛ́ dada'n."
5 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, Simʊn nwan: "Kpain, ɔ bɔ yí bʊ kɔngɔɛ angʊnmɪn, y'a gua dada
dede y'a njɪ man ejue fíí. Nan kʊsʊ kɛmɔ wɔ́ nwan n gúa'n, mɪn 'gua."

6 Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ gua bɛ́ dada'n-mɔ. Bɛ kɔ hyɪ ejue dɔʊn kpa dede bɛ́ dada'n-mɔ lɛ tɪtɪ.
7 Mɔ bɛ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ tʊ bɛ́ sa bɛ kɔ fɛlɛ bɛ́ manngʊn'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛlɛɛ ɛhɪnlɪn anun'n kɛ bɛ bála a bʊka bɛ́. Bɛ kɔ a bɛ kɔ wula bɛ́ ɛlɛɛ nnyuan'n tɪtɛkɛɛ, ɔ ka mɔ bɛ nʊan ɔ.
8 Mɔ Simʊn Pɪɛlɪ nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ kʊtʊ Zozi anyunnun ɛbɛlɛ, yí nwan: "Yɛ́ Mɪn, n'ɛ fa wɔ́ nwʊn bɔ mín. Ɔ sanlɪn kɛ n dɪ ɛtɛfʊɛ."
9 Simʊn hanlɪn sɔ, ɔ sanlɪn kɛ ejue mɔ bɛ hyɪlɪ yí cɪan sɔ'n sinlin yí nʊn yí manngʊn'n-mɔ kʊalaa anwʊn, ɛsɛ esulo hanlɪn bɛ́.
10 Esulo kʊnmgba sɔ'n kʊsʊ hanlɪn Zʊakɪ ɔ nʊn Zʊan, Zebede amma'n mɔ bɛ nʊn Simʊn di junman'n.
Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Simʊn, n'ɛ sulo! Nan ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, ɛ 'ba fɛfɛlɛ menian man mín."
11 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlɪn nɪn ati, mɔ bɛ sisili bɛ́ ɛlɛɛ'n-mɔ asɪ'n, bɛ yacili bɛ́ junman'n kʊalaatin ɛbɛlɛ, bɛ sili yí sʊ.

Zozi 'ba man kokobefʊɛ kʊn anwʊn sa
(Matie 8.1-4, Maakɪ 1.40-45)

12 Cɪan kʊn Zozi kɔ hɔ kulo kʊn asʊ. Ɔ ju ɛbɛlɛ ala, kokobefʊɛ kʊn kɔ a kɔ tʊ yí. Bian sɔ'n kɔ butu yí nyɪn asɪ yí nwan: "Yɛ́ Mɪn, sɛ ɛ kulo a, ɛ kʊala kɛ ɛ man mín nwʊn sa."
13 Mɔ kokobefʊɛ'n hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ tɪnngɛ yí sa kɔ han yí, yí nwan: "Mɪn kulo, man wɔ́ nwʊn tí!" Ɛbɛlɛ ala, bian nɪn anwʊn kɔ sa.
14 Zozi nwan: "N'ɛ kan mɔ m'an yɔ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ kele sʊanlan fíí. Nan kɔ kɔ tʊ Nyanmɪan tɛɛyɪfʊɛ'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ'n, fa wɔ́ nwʊn'n kele yí. Ɛbɛlɛ tɛɛ'n mɔ *Moyizɪ helelɪ'n, yɪ maan bɛ́ kʊalaa bɛ nwun yí kɛ wɔ́ nwʊn a sa."
15 Anɪn Zozi dunman'n lɛ fʊ. Menian dɔʊn ba tie yí ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan'n, ɛsɛ bɛ ba yí nwʊn bɛ man bɛ́ nwʊn sa.
16 Nan tɛmʊn'n bie ju a, Zozi tɪ yí nwʊn kɔ ahanmɪan ɔ kɔ sɛlɛ Nyanmɪan.

Zozi 'ba man bubuluwafʊɛ kʊn anwʊn sa
(Matie 9.1-8, Maakɪ 2.1-12)

17 Ɛcɪan kʊn anɪn Zozi lɛ kekele menian'n-mɔ ninnge. Meninsʊnman'n mɔ bɛ walɪ'n, anɪn *Falisifʊɛ'n-mɔ nʊn *mala mgbain'n-mɔ wɔ bɛ́ nun bie. Bɛ tɪtɪ asɪ Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Mmie-mɔ fi Galile nʊn Zude mân nun, mmie kʊsʊ fi Zoluzalɛmʊn kulo nɪn asʊ. Ɛcɪan sɔ'n, anɪn yɛ́ Mɪn tunmin'n jin Zozi anzin ɔ kɔ man nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn kɔ sa.
18 Kaan cɛ, menian mmie-mɔ nʊn bubuluwafʊɛ kʊn kɔ a, ɔ la ɛbɛɛ sʊ. Bɛ lɛ kpʊnndɛ atɪn bɛ sɪn bɛ fa wuluwafʊɛ'n bɛ fite Zozi anyunnun.
19 Meninsʊnman'n dunman nun, kɛmɔ bɛ nnyan man atɪn bɛ nzɪn man'n, bɛ kɔ fʊ sua'n mɔ Zozi wɔ nun nɪn asʊ. Bɛ kɔ kpɛ tokolo sua nɪn ati afian, bɛ kɔ fa bubuluwafʊɛ'n bɛ kɔ jula yí nʊn yí ɛbɛɛ'n Zozi anyunnun ɛbɛlɛ menian'n-mɔ kʊalaa afian.
20 Mɔ Zozi nwunlin bɛ́ dedi'n, ɔ kɔ han kɔ hele wuluwafʊɛ'n kɛ: "Njabian, b'a fa wɔ́ ɛtɛ'n b'a hye wɔ́."
21 Ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ hanlɪn nɪn ati, Falisifʊɛ'n-mɔ nʊn mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ lɛ kan yí bɛ́ ti akunnun kɛ: "Nwan sʊanlan dɪɛ ahɪ m'ɔ kʊala ɔ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ sʊa tia Nyanmɪan ɔ? Sɛ nán Nyanmɪan angʊnmɪn cein an, nwan y'ɔ kʊala sʊanlan ɛtɛ fa ce yí ɔ?"
22 Ajʊnlɪn sɔ'n mɔ bɛ falɪ nɪn ati, Zozi nwan: "Nzukɛ ati yê ajʊnlɪn sʊa-mɔ wɔ ɛmɔ ati anun ɔ?
23 Sɛ mɪn kan kɛ: 'B'a fa wɔ́ ɛtɛ'n b'a hye wɔ́' a, ɛmɔ nnwun man nun. Nan sɛ mɪn kan mɪn kele wuluwafʊɛ'n kɛ: 'Jasʊ nanndɪ' nán ɔ yɔ sɔ a,
24 anɪn ɛmɔ a nwun yí kɛ *Mân Baa'n le tunmin asɪɛ nɪn asʊ ɛwa ɔ fa ɛtɛ ce."
Ɛhɪ a, ɔ kɔ han kɔ hele bubuluwafʊɛ'n kɛ: "Mɪn kan mɪn kele wɔ́, jasʊ, fa wɔ́ ɛbɛɛ'n nán kɔ wɔ́ awulo!"
25 Ɛbɛlɛ ala, bɛ́ kʊalaa bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ, bian'n kɔ jasʊ kɔ fa yí ɛbɛɛ'n m'ɔ lalɪ sʊ'n, ɔ kɔ hɔ yí awulo. Ɔ 'kɔ a, anɪn ɔ lɛ yɪ Nyanmɪan ayɛ.

26 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn. Esulo kɔ han bɛ́, bɛ lɛ yı Nyanmıan ayɛ, bɛ́ nwan:
"Ɛnɛ dıɛ, fɔ́ʋ́n y'a nwun ɛnyınmıan ninnge yɛ́ nyınsʋ!"

Zozi 'ba fɛlɛ Levi
(Matie 9.9-13, Maakı 2.13-17)

27 Ɛhı anzin, Zozi fi sua nın anun kɔ fite. Ɔ 'kɔ ju a, anın bian kʋn, bɛ fɛlɛ yí Levi, ɔ tı lıka
mɔ bɛ didi ajule'n. Levi sɔ'n, ɔ dide ajule. Zozi kɔ fɛlɛ yí, yí nwan: "Levi, jasʋ, si mín sʋ!"
28 Ɛbɛlɛ ala, Levi kɔ jasʋ kɔ yaci yí junman'n ɔ kɔ si yí sʋ.
29 Levi kɔ bɔ Zozi ati ɔ kɔ man bɛ kɔ tʋn alıɛ kpili kpa yí awulo. Mɔ bɛ 'didi'n, bɛ́ mɔ bɛ
dide ajule'n nʋn menian mmiekun-mɔ dɔʋn kpa nʋn bɛ́ gugua tɔbılı nın anwʋn.
30 *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *mala nın asʋ mgbain'n-mɔ mɔ bɛ nʋn bɛ́ di fâ kʋn'n kɔ yue ɛya fɛ.
Bɛ kɔ bisa Zozi menian'n-mɔ kɛ: "Nzu ati yê ɛmɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ
didi'n?"
31 Zozi nwan: "Sʋanlan mɔ ewue lɛ ngun man yí'n, ɔ mgbʋnndɛ man ayile ɛyɔlɛfʋɛ. Nan
sʋanlan m'ɔ lɛ wu'n y'ɔ kpʋnndɛ ayile ɛyɔlɛfʋɛ ɔ.
32 M'an mma man kɛ mın 'ba fɛlɛ bɛ́ mɔ bɛ tı sɛsɛ wɔ Nyanmıan anyunnun'n maan bɛ
kaci bɛ́ abalabɔ'n. Nan bɛ́ mɔ bɛ tı ɛtɛfʋɛ'n-mɔ, bɛ́ ti yê m malı ɔ."

Abuala nın anwʋn kosuan'n
(Matie 9.14-17, Maakı 2.18-22)

33 Ɛhı anzin, bɛ́ nun mmie-mɔ kɔ bisa Zozi kɛ: "Zʋan menian'n-mɔ nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ
dıɛ'n-mɔ, ɔ yɔ a, bɛ di abuala bɛ sɛlɛ Nyanmıan. Nan kʋsʋ wɔ́ dıɛ'n-mɔ nni man abuala,
tɛmʋn sɔ'n, anın bɛ lɛ didi bɛ nʋnnʋn."
34 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Mɛlɛ mɔ atɔnvɔlɛ bian'n wɔ ɛbɛlɛ'n, yí manngʋn'n-mɔ
mɔ bɛ wɔ atɔnvɔlɛ nın abʋ'n, bɛ ngʋala man kɛ bɛ bua bɛ da ɔ.
35 Nan mɛlɛ bie 'ba ju, atɔnvɔlɛ bian'n fi bɛ́ sa nun ɔ 'ba tu. Mɛlɛ sɔ nın anun, bɛ 'ba li
abuala."
36 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ han nvandʋhʋn ɛjɔlɛ kʋn kɔ tʋ sʋ, yí nwan: "Sʋanlan
fíí nzua man ɛtanlan fʋfɔlɛ ndafuin ɔ ndua man ɛtanlan daba nun tokolo. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a,
anın ɔ'a sɛcı ɛtanlan fʋfɔlɛ'n yê ndafuin sɔ'n nʋn ɛtanlan daba ngɔ man sʋ.
37 Sʋanlan fíí ngaci man nzan fʋfɔlɛ ngua man kpolo kotoku daba nun. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a,
kpolo kotoku'n 'te, nzan'n 'butu, anın kpolo kotoku nın a yɔ mgban.
38 Nan nzan fʋfɔlɛ'n, bɛ fa bɛ gua kpolo kotoku fʋfɔlɛ nun.
39 Ɛsɛ sʋanlan biala m'ɔ nʋn nzan daba'n, ɔ mgbʋnndɛ man nzan fʋfɔlɛ. Afı yí nwan:
'Nzan daba'n dıɛ bɛ nnyan man yí nwʋn sʋ.' "

6

Zozi nʋn ɛnwʋnmıan ele cıan'n
(Matie 12.1-8, Maakı 2.23-28)

1 Cıan kʋn Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ kpɛ nun *bele ebo kʋn asʋ. Cıan sɔ'n, ɔ tı
ɛnwʋnmıan ele cıan. Yí menian'n-mɔ kɔ tıtı bele mma'n bie bɛ kɔ kputa yí bɛ́ sa nun bɛ kɔ
yıyı yí nwʋn abʋın'n bɛ kɔ li.
2 Mɔ Falisifʋɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ́ nwan: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ yɔ like mɔ yɛ́ mala'n tua
kɛ nán bɛ yɔ yí ɛnwʋnmıan ele cıan'n?"
3 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Asʋ ɛmɔ kınngalı man like mɔ Davidi yɔlı, mɛlɛ
mɔ ɛhɔɛ hunlin yí nʋn yí menian'n-mɔ nın anwʋn ɛjɔlɛ'n lé ɔ?
4 Davidi wʋlʋlı Nyanmıan sua nın anun, ɔ falı kpaʋn'n-mɔ mɔ b'a fa b'a man
Nyanmıan'n, ɔ nʋn yí menian'n-mɔ bɛ lili. Kpaʋn sɔ'n, Zufʋ'n-mɔ mala'n kele kɛ sʋanlan
ngacile biala le man atın ɔ nni man kɛ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ'n-mɔ ala."
5 Mɔ Zozi bualı bɛ́ sɔ'n, nán ɔ'a han ɔ'a tʋ sʋ kɛ: "Mân Baa'n tı ɛnwʋnmıan ele cıan nın
asʋ kpain."

Sʋanlan'n mɔ yí sa kʋn a jɔ'n.
(Matie 12.9-14, Maakɪ 3.1-6)

6 Ɛnwʋnmɪan ele cɪan kʋn biekun, Zozi kɔ wʋlʋ asɔnɪn sua kʋn anun, ɔ kɔ hehele ninnge.
Anɪn bian kʋn wɔ asɔnɪn sua nɪn anun ɛbɛlɛ, yí sa fama nɪn a jɔ.
7 Mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, anɪn bɛ lɛ nɪan sɛ Zozi
kɔ man wuluwafʋɛ bie anwʋn kɔ sa ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn an. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ lɛ kpʋnndɛ
atɪn bɛ sɪn sʋ bɛ tʋn yí ɛsʋan.
8 Nan kɛmɔ Zozi sɪ mɔ b'a jʋnlɪn'n, ɔ kɔ han kɔ hele wuluwafʋɛ'n kɛ: "Jasʋ jinlan
menian'n-mɔ kʋalaa anyunnun ɛwa." Bian'n kɔ jasʋ kɔ jinlan bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ.
9 Mɔ bian'n jasʋlɪ jinlanlɪn'n Zozi kɔ kaci yí nyɪn meninsʋnman nɪn anwʋn ɛlɔ, yí nwan:
"Mɪn 'ba bisa ɛmɔ kosuan. Yɛ́ mala'n kele sɛ? Ɔ kele kɛ yɛ yɔ́ ye ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn
anaan yɛ yɔ́ ɛtɛ? Yɛ lé sʋanlan ati ngʋan anaan yɛ hún yí ɔ?"
10 Zozi kɔ nɛnɪan bɛ́ kʋalaa bɛ́ nyunnun, ɔ kɔ tʋ yí nyɪn wuluwafʋɛ nɪn anwʋn ɛlɔ, yí
nwan: "Tɪnngɛ wɔ́ sa nɪn anun." Bian'n kɔ tɪnngɛ nun, ɛbɛlɛ ala, yí sa'n kɔ yɔ kpa.
11 Ɛhɪ, Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ kɔ fɛ ɛya kpa. Sian'n bɛ lɛ bisa bisa
bɛ́ nwʋn like mɔ bɛ 'yɔ nán bɛ́ sa a han Zozi'n.

Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan'n
(Matie 10.1-4, Maakɪ 3.13-19)

12 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, Zozi kɔ hɔ kɔ fʋ bʋka kʋn asʋ. Ɔ 'kɔ a sɛlɛ Nyanmɪan. Ɔ kɔ sɛlɛ
Nyanmɪan kɔngɔɛ dede alíɛ kɔ hɪn.
13 Mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, Zozi kɔ fɛfɛlɛ yí menian'n-mɔ bɛ kɔ yia. Ɔ kɔ nɪan bɛ́ nun kɔ yɪ bulu
nʋn nnyuan ɔ kɔ tʋn bɛ́ mmɔfʋɛ.
14 Menian bulu nʋn nnyuan sɔ'n-mɔ y'ɔ le: Simʋn mɔ Zozi fɛlɛ yí Pɪɛlɪ'n, ɔ nʋn yí
nianman Andele, Zʋakɪ nʋn Zʋan, Filipʋ nʋn Baatelemin,
15 Matie nʋn Toma, Alɪfe awa Zʋakɪ nʋn Simʋn mɔ bɛ fɛlɛ yí *Zɛlɔtʋfʋɛ'n,
16 Zʋakɪ awa Zudɪ, ɔ nʋn Zudasɪ Isikaliɔtɪ mɔ ɔ 'ba yɪ Zozi man'n.

Menian dɔʋn 'ba yia Zozi anwʋn
(Matie 4.23-25)

17 Ɛhɪ, Zozi nʋn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ, bɛ fi bʋka nɪn asʋ, bɛ kɔ ju bɛ kɔ jinlan lɪka sɛsɛ kʋn.
Lɪka sɔ'n, anɪn Zozi menian dɔʋn kpa a yia ɛbɛlɛ. Menian sɔ'n-mɔ, mmie-mɔ fi Zude mân
nun. Mmie-mɔ fi Zoluzalɛmʋn. Mmie-mɔ fi jenvie nɪn anʋan ɛlɔ kulo'n-mɔ mɔ bɛ mantan
mantan Tii nʋn Sidʋn nɪn asʋ.
18 Bɛ walɪ kɛ bɛ 'ba a tie Zozi Anʋan Ɛjɔlɛ'n, ɛsɛ bɛ man bɛ́ nwʋn sa. Bɛ́ mɔ bɛ́ kʋsʋ wawɛ
ɛtɛ wɔ bɛ́ nun m'ɔ kele bɛ́ yalɛ'n, wawɛ ɛtɛ'n fi bɛ́ nun tu.
19 Bɛ́ kʋalaa bɛ kulo kɛ bɛ kan Zozi. Ɔ sanlɪn kɛ tunmin kʋn fi yí nun fite y'ɔ man bɛ́ nwʋn
sa ɔ.

Nyila nʋn munnzue'n
(Matie 5.1-12)

20 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ tʋ yí nyɪn yí menian'n-mɔ ɛlɔ yí nwan:
"Nyila hán ɛmɔ mɔ bɛ tɪ ehianfʋɛ'n, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan Belemgbin Mân'n tɪ ɛmɔ dɪɛ!
21 "Nyila hán ɛmɔ mɔ ɛhɔɛ lɛ kun ɛmɔ kɪkaala'n, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ akʋ 'ba yi.
"Nyila hán ɛmɔ mɔ bɛ le sun'n, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ 'ba sɪlɪ.
22 "Nyila hán ɛmɔ, mɛlɛ mɔ bɛ lɛ kpɔ ɛmɔ, mɔ bɛ lɛ fʋan ɛmɔ, mɔ bɛ lɛ kpɛ ɛmɔ nzʋba, mɔ
bɛ lɛ bu ɛmɔ menian mgban wɔ *Mân Baa'n dunman nun.
23 Mɔ bɛ 'yɔ ɛmɔ sɔ'n, ɛmɔ lí fɛ bɛ mán bɛ́ nwʋn tɛ bɛ́ bɛ sí abile bɛ húhulu. Ɔ sanlɪn kɛ
ɛmɔ 'ba nyan yí nwʋn ahatua kpili kpa wɔ anwunno ɛlɔ. Afɪ daba, kɛ bɛ́ nan-mɔ helelɪ
Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ ahʋlʋwa nɪn anɪn.
24 "Nan ɛmɔ esikafʋɛ'n-mɔ, munnzue hán ɛmɔ! Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ asa a han ɛmɔ salɪɛ dɪɛ'n
dada angʋnmɪn.
25 "Munnzue hán ɛmɔ mɔ bɛ́ kʋ a yi'n! Ɔ sanlɪn kɛ ɛhɔɛ 'ba hun ɛmɔ.

"Ɛmɔ mɔ bɛ lɛ sɪlɪ kɪkaala'n, munnzue hán ɛmɔ! Ɔ sanlɪn kɛ alʊabɔ 'ba han ɛmɔ, ɛmɔ 'ba sun.
26 "Munnzue hán ɛmɔ mɔ menian'n-mɔ kʊalaatin kan ɛmɔ anwʊn ɛjɔlɛ kpa'n. Afɪ daba, kɛ bɛ́ nan-mɔ hanlɪn ato mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ kpa nɪn anɪn.

Ɛmɔ húlo bɛ́ mgbɔfʊɛ'n-mɔ
(Matie 5.38-48; 7.12a)
27 "Nan ɛmɔ mɔ bɛ lɛ tie mín'n, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ: Ɛmɔ húlo bɛ́ mɔ bɛ kpɔ ɛmɔ'n. Ɛmɔ yó bɛ́ ye.
28 Ɛmɔ yéyila bɛ́ mɔ bɛ bɔ ɛmɔ sasan nɪn asʊ. Ɛmɔ yó asɔnɪn bɛ man bɛ́ mɔ bɛ kele ɛmɔ ahʊlʊwa'n.
29 Sɛ sʊanlan bie kpacɪ ɛmɔ anyɪn bê nɪn asʊ a, bɛ káci fama'n maan ɔ kpácɪ sʊ. Sɛ sʊanlan bie de ɛmɔ taladɪɛ'n mɔ bɛ wula yí sʊ nɪn an, ɛmɔ yí mɔ ɛmɔ wula yí bʊ'n kʊsʊ bɛ mán yí.
30 Sʊanlan biala m'ɔ kɔ sɛlɛ ɛmɔ like'n, ɛmɔ fá mán yí. Sɛ sʊanlan tʊa ɛmɔ de like mɔ ɛmɔ le nɪn an, nán bɛ bisa yí bʊsʊ.
31 Like mɔ ɛmɔ kulo kɛ menian'n-mɔ yɔ man ɛmɔ'n, ɛmɔ kʊsʊ yó like sɔ'n bɛ mán bɛ́.
32 "Sɛ bɛ́ mɔ bɛ kulo ɛmɔ nɪn ala yê ɛmɔ kʊsʊ kulo bɛ́ a, nzu nvasʊɛ dɪɛ yê ɛmɔ nyan yí sʊ ɔ? Ɛtɛfʊɛ'n-mɔ kʊsʊ kulo bɛ́ mɔ bɛ kulo bɛ́'n.
33 Sɛ bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛmɔ ye nɪn ala yê ɛmɔ kʊsʊ yɔ bɛ́ ye a, nzu nvasʊɛ dɪɛ yê ɛmɔ nyan yí sʊ ɔ? Ɛtɛfʊɛ'n-mɔ kʊsʊ yɔ sɔ bie.
34 Bɛ́ mɔ ɛmɔ bɔ bɛ́ bʊsɪa a ɛmɔ de di kɛ bɛ kʊala yí tua'n, sɛ bɛ́ ngʊnmɪn ala yê ɛmɔ bɔ bɛ́ bʊsɪa a, nzu nvasʊɛ dɪɛ yê ɛmɔ nyan yí sʊ ɔ? Ɛtɛfʊɛ'n-mɔ kʊsʊ bɔ bɛ́ manngʊn ɛtɛfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ kʊala kalɛ'n tua'n bʊsɪa.
35 Nan ɛmɔ dɪɛ, nán bɛ yɔ sɔ. Ɛmɔ húlo bɛ́ mɔ bɛ kpɔ ɛmɔ'n, ɛmɔ yó bɛ́ ye, ɛmɔ bó bɛ́ bʊsɪa, nán bɛ susu bɛ́ ti bɛ gua sʊ kɛ bɛ túa bɛ mán ɛmɔ. Sɛ ɛmɔ yɔ sɔ a, ɛmɔ 'ba nyan yɪ nwʊn ahatua kpili kpa, ɛsɛ ɛmɔ 'ba kaci Nyanmɪan m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ nɪn amma. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ kpa man menian mɔ bɛ nzɪ man ye'n, ɔ nʊn menian kʊsʊ mɔ bɛ́ kunnun tɪ ɛtɛ'n.
36 Kɛmɔ ɛmɔ Asɪ'n sɪ anwunnvoe'n, ɛmɔ kʊsʊ nwún anwunnvoe.

Nán bɛ bua bɛ́ manngʊn'n-mɔ ndɛɛ
(Matie 7.1-5)
37 "Nán bɛ bua bɛ́ manngʊn'n-mɔ ndɛɛ nán Nyanmɪan Kpili kʊsʊ a mmua man ɛmɔ ndɛɛ. Nán bɛ bu sʊanlan fíí fʊɔ nán Nyanmɪan kʊsʊ a mmu man ɛmɔ fʊɔ. Ɛmɔ fá bɛ́ manngʊn'n-mɔ ɛtɛ'n bɛ hyé bɛ́ nán Nyanmɪan kʊsʊ a fa ɛmɔ dɪɛ nɪn a hye ɛmɔ.
38 Ɛmɔ hyé bɛ́ manngʊn'n-mɔ nán Nyanmɪan kʊsʊ a hye ɛmɔ bie. Bɛ 'su ninnge bɛ gua ɛmɔ taladɪɛ'n pɔsʊ kpili nɪn anun, bɛ 'tinndin sʊ kpa maan ɔ yi dede ɔ bʊ sʊ. Susulɪɛ'n mɔ ɛmɔ fa bɛ susu ninnge bɛ man bɛ́ manngʊn-mɔ'n, yí yê Nyanmɪan 'fa susu man ɛmɔ ɔ."
39 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɛsɛ ɔ kɔ bu anyɪnndala kʊn biekun kɔ hele bɛ́, yí nwan: "Anyɪnsinlinwafʊɛ, ɔ nni man yí manngʊn anyɪnsinlinwafʊɛ taataa. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, bɛ́ munnyuan bɛ 'gua kunman nun.
40 Sʊanlan mɔ bɛ lɛ kele yí like'n, ɔ nzɪ man like ndala man yí mɪn'n m'ɔ lɛ kele yí'n. Kʊsʊ sɛ ɔ suan like nán ɔ nwun yí kpa bɔkɔɔ a, ɔ kaci kɛ yí mɪn'n.
41 "Nzukɛ ati yê ɛ lɛ nɪan tabʊa munmuin kaan'n m'ɔ la wɔ́ nianman nɪn anyɪn nɪn asʊ, nan kʊsʊ ɛ nnwun man tabʊa ebue'n m'ɔ la wɔ́ dɪɛ nɪn asʊ'n?
42 Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ kʊala ɛ kan kele wɔ́ nianman'n kɛ: 'Anianman, yaci mín maan n yí wɔ́ nyɪn nɪn asʊ munmuin kaan'n', wɔ́ mɔ ɛ nnwun man kɛ tabua ebue kʊn la wɔ́ nyɪn dɪɛ nɪn asʊ'n? Ɛ bɔ wɔ́ nwʊn apoo. Di mʊa yɪ m'ɔ la wɔ́ nyɪn nɪn asʊ'n, asannan nán a nwun asɪ a yɪ m'ɔ la wɔ́ nianman'n dɪɛ nɪn asʊ'n.

Ɔ le baka kʊn nʊn yí mma
(Matie 7.16-20; 12.33-35)
43 "Baka kpa nzu man mma ɛtɛ yê baka ɛtɛ kʊsʊ nzu man mma kpa.

44 Baka biala m'ɔ jin'n, yí mma'n y'ɔ man bɛ nwun yí nzɔlɛ ɔ. Bɛ ndı man *figi mma
eminlan mmowe'n-mɔ asʋ. Yê bɛ ndı man divın mma kʋsʋ baka mɔ yí nwʋn le bowe nın
asʋ.
45 Sʋanlan m'ɔ tı kpa'n, ati anun kpa ninnge y'ɔ yɔ ɔ. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ tı man kpa'n, ati
anun ɛtɛ ninnge y'ɔ yɔ ɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ sʋanlan akunnun'n y'ɔ fite yí nʋan ɔ.

Sua nnyuan nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 7.24-27)

46 "Nzukɛ ati yê ɛmɔ fɛlɛ mín 'yɛ́ Mın, yɛ́ Mın', kʋsʋ ɛmɔ nyɔ man like mɔ n gɔ bisa'n?
47 Sʋanlan m'ɔ kɔ a mín nwʋn, m'ɔ kɔ tie mín nʋan ɛjɔlɛ'n, m'ɔ kɔ nanndı sʋ'n, ɛ 'nwun
like m'ɔ soman yí'n:
48 Ɔ soman sʋanlan m'ɔ lɛ si sua. Ɔ'a fun kunman'n maan ɔ'a hɔ mʋa ɔ'a wula yí bʋ ɔ'a si
sua nın ɛbʋɛ nın asʋ. Mɔ fɔsıɛ'n tikelı'n, asue'n-mɔ kɔ yi kɔ bu ası ɔ kɔ han sua'n, nan kʋsʋ
ɔ'a ngʋala man yí bu. Ɔ sanlın kɛ sua sɔ'n jin bi.
49 Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ tie mín Nʋan Ɛjɔlɛ'n m'ɔ nnanndı man sʋ'n, ɔ soman sʋanlan mɔ ɔ'a
si yí sua nın anyʋan nın asʋ. Ɔ'a nwula man sua nın abʋ. Mɔ fɔsıɛ'n tikelı'n, asue'n-mɔ kɔ
yi kɔ bu ası ɔ kɔ han sua'n. Ɛbɛlɛ ala, sua sɔ'n kɔ bubu kɔ gua kpa bɔkɔɔ."

7

Zozi 'ba man nzalafʋ kpain'n kʋn akʋa nın anwʋn sa
(Matie 8.5-13)

1 Mɔ Zozi yuelı ɛjɔlɛ ɛhıka kʋalaa kan kele menian'n-mɔ, ɔ kɔ hɔ Kapɛɛnawɔmʋn.
2 Anın Lɔmʋn nzalafʋ kpain'n kʋn wɔ Kapɛɛnawɔmʋn ɛbɛlɛ. Nzalafʋ kpain sɔ'n, ɔ le yí
akʋa kʋn mɔ yí nwʋn cian yí kpa ɔ. Akʋa sɔ'n kɔ fʋkɛ kpa ɔ le de ewue wu.
3 Mɔ nzalafʋ kpain'n tılı Zozi angan'n, ɔ kɔ sʋan zufʋ mgbain'n mmie-mɔ kɛ bɛ hó fɛ́lɛ
Zozi maan ɔ bála a yɔ maan yí akʋa nın anwʋn sa.
4 Bɛ kɔ hɔ Zozi anwʋn ɛlɔ bɛ kɔ bʋtʋ yí. Bɛ́ nwan: "Sʋanlan sɔ'n dıɛ, ɔ fata kɛ ɛ bʋa yí.
5 Ɔ sanlın kɛ ɔ kulo yɛ́ Zufʋ mân'n. Yí yê ɔ'a si yɛ́ Nyanmıan sua nın ɔ."
6 Ɛhı a, Zozi nʋn bɛ́ bɛ kɔ hɔ.
Mɔ bɛ hɔlı dede bɛ ka kaan bɛ ju awulo nın anwʋn'n, nzalafʋ kpain'n kɔ sʋan menian
kɛ bɛ hó sé Zozi kɛ: "Kpain, n'ɛ kele wó nwʋn ɛfɛ. Ɔ sanlın kɛ mın nzɛ nvata man kɛ ɛ wʋ́lʋ
mın awulo.
7 Ɛhıka ati yê mín muonun m'an mma man wó ja sʋ ɔ, afı mın nzɛ nvata man. Nan kan
ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʋnmgba cein, mín akʋa nın anwʋn 'ba sa.
8 Mín, n ne mín nyunnun mgbain mɔ bɛ sie mín ɔ. Mín kʋsʋ, n ne nzalafʋ mɔ mın sie
bɛ́ ɔ. Sɛ mın kan mın kele nunhan kʋn kɛ: 'Kɔ!' a, ɔ kɔ. Sɛ mın kan mın kele nunhan kʋn
biekun kɛ: 'Bala!' a, ɔ ba. Sɛ mın kan mın kele mín akʋa'n kɛ: 'Yɔ like ɛhı' a, ɔ yɔ."
9 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ fʋa nzalafʋ kpain'n. Ɔ kɔ bılı yí nyın ɔ kɔ han kɔ hele menian'n-
mɔ mɔ bɛ si yí sʋ'n kɛ: "Mın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ: Izalayɛ mân nın anun ɛwa
muonun, sʋanlan m'ɔ le dedi kɛ sʋanlan ɛhı'n, n nwunlin man bie lé."
10 Bɛ́ mɔ nzalafʋ kpain'n sʋanlın bɛ́'n kɔ sa kɔ hɔ awulo. Bɛ 'ju ɛlɔ a, akʋa nın anwʋn a
sa bɔkɔɔ.

Zozi 'ba hın kunlannvʋɛ balasua kʋn awa

11 Ɛhı anzin, Zozi kɔ hɔ Galile mân nın anun kulo kʋn asʋ. Kulo sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Naın. Mɔ
ɔ 'kɔ'n, yí menian'n-mɔ nʋn meninsʋnman sili yí sʋ.
12 Bɛ hɔlı dede mɔ bɛ ka kaan bɛ ju kulo nın anʋan nın anwʋn ɛbɛlɛ'n, bɛ 'nıan an, anın
bɛ nʋn fuin kʋn lɛ sın kɔ asielıɛ sʋ. Sʋanlan'n mɔ bɛ lɛ kɔ a sie yí'n, ɔ tı belenzua bangɔlɔ yê
yí nin tı kunlannvʋɛ. Kulo nın asʋ menian dɔʋn kpa nʋn kunlannvʋɛ balasua'n wɔ ɛbɛlɛ.
13 Mɔ Zozi nwunlin balasua'n, yí nwʋn kɔ yɛ yí koun nán ɔ a se yí kɛ: "N'ɛ sun kʋ́n!"
14 Zozi kɔ kpunnge alaka'n, ɔ kɔ fa yí sa kɔ han yí. Bɛ́ mɔ bɛ lile alaka nın anun'n kɔ
jinlan, Zozi nwan: "Kpafɛlɛ, mın kan mın kele wó, fi ewue nun tínnge!"

15 Sʋanlan'n mɔ ɔ'a wu'n kɔ jasʋ kɔ tanlan asɪ ɔ lɛ jʋjɔ. Zozi kɔ fa yí kɔ man yí nin.
16 Esulo kɔ han bɛ́ kʋalaa, bɛ kɔ yɪ Nyanmɪan ayɛ. Bɛ́ nwan: "Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ kpili kpa kʋn a fite yɛ́ afian ɛwa!" Ɛsɛ bɛ́ nwan: "Nyanmɪan a a yɛ́ ɛkpala."
17 Like sɔ'n mɔ Zozi yɔlɪ'n, Zude mân'n lɪka kʋalaatin, ɔ nʋn mân mân mɔ bɛ mantan yí'n, bɛ́ kʋalaa bɛ tɪlɪ.

Bɛ́ mɔ Zʋan Batisi sʋanlɪn bɛ́'n.
(Matie 11.2-19)

18 Ninnge kʋalaa mɔ Zozi yɔlɪ'n, Zʋan Batisi menian'n-mɔ hɔlɪ bɔlɪ nun amannɪɛ bɛ helelɪ yí. Zʋan kɔ fɛlɛ yí menian'n-mɔ anun nnyuan
19 ɔ kɔ sʋan bɛ́ yɛ́ Mɪn anwʋn ɛlɔ kɛ bɛ hɔ́ bísa yí kɛ: "Sʋanlan'n mɔ yɛ sɪ kɛ ɔ lɛ ba'n y'ɔ le wɔ́ anaan sʋanlan sɔ'n tɛ wɔ sian?"
20 Mɔ bɛ juli Zozi anwʋn ɛbɛlɛ'n, bɛ́ nwan: "Zʋan Batisi a sʋan yɛ́ kɛ yɛ bála a bisa wɔ́ kɛ sɛ sʋanlan'n mɔ yɛ sɪ kɛ ɔ lɛ ba'n y'ɔ le wɔ́ a, sɛ kʋsʋ sʋanlan sɔ'n tɛ wɔ sian an, anɪn ɛ hán hélе yɛ́."
21 Tɛmʋn sɔ'n, bɛ́ mɔ ewue lɛ kun bɛ́'n, Zozi kɔ man bɛ́ nwʋn kɔ sa. Ɔ kɔ fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ menian'n-mɔ anun'n, ɛsɛ ɔ kɔ tike tike anyɪnsinlinwafʋɛ dɔʋn anyɪn'n.
22 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ Zʋan sʋanlɪn bɛ́'n kɛ: "Ɛmɔ hɔ́ hán mɔ ɛmɔ a tɪ'n, ɔ nʋn mɔ ɛmɔ a nwun yí'n bɛ hélе Zʋan. Ɛmɔ a nwun kɛ anyɪnsinlinwafʋɛ'n-mɔ anyɪn'n-mɔ a tike tike, bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ'n-mɔ aja'n-mɔ a tɪnngɛ tɪnngɛ, kokobefʋɛ'n-mɔ anwʋn a tɪ, anzʋtiliwafʋɛ'n-mɔ tɪ ɛjɔlɛ, bɛ́ mɔ b'a wu'n-mɔ a tinnge tinnge, ehianfʋɛ'n-mɔ lɛ tɪ Ɛjɔlɛkpa'n.
23 Nyila hán sʋanlan mɔ ɔ mminlin man yí dedi'n m'ɔ le yí wɔ mín nun'n."
24 Mɔ bɛ́ mɔ Zʋan sʋanlɪn bɛ́'n salɪ hɔlɪ'n, Zozi kɔ han Zʋan ɛjɔlɛ ɔ kɔ hele menian'n-mɔ. Yí nwan: "Nzu like dɪɛ yê ɛmɔ hɔlɪ nɪanlɪn yí ɛwâ nɪn anun ɛlɔ ɔ? Ndɛɛ mɔ anwʋnman lɛ fita anaan?
25 Nan nzu like dɪɛ yê ɛmɔ hɔlɪ nɪanlɪn ɔ? Ɛmɔ hɔlɪ nɪanlɪn sʋanlan m'ɔ wula taladɪɛ kanlanman anaan? Bɛ́ mɔ bɛ wula esikafʋɛ ndaladɪɛ mɔ bɛ tɪ lɪka kanlanman'n, menian sɔ'n-mɔ gua mmelemgbin'n-mɔ awulo.
26 Anɪn nzu like dɪɛ fɔ́ʋ́n yê ɛmɔ hɔlɪ nɪanlɪn ɔ? Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ anaan? Yuo, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɔ tala Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ bɔbɔ.
27 Ɔ sanlɪn kɛ Zʋan yê Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí ɛjɔlɛ kɛ:
Nyanmɪan nwan: Mɪɪn sʋan mín bɔfʋɛ'n
mɪn man ɔ di mʋa wɔ́ nyunnun ɔ sesie wɔ́ atɪn'n."
28 Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ bɛ wʋlɪ man sʋanlan fíí kʋ́n m'ɔ tɪ kpili tala Zʋan ɔ. Nan kʋsʋ sʋanlan bɔbɔ m'ɔ tɪ kaan sʋa Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun'n, ɔ tala Zʋan kpili."
29 Bagua'n, yí lɪlɪ bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n, bɛ tielɪ Zʋan anʋan ɛjɔlɛ'n bɛ man ɔ sɔnɪnlɪn bɛ́. Afɪ bɛ nwunlin kɛ Nyanmɪan atɪn dɪɛ'n tɪ fɔ́ʋ́n.
30 Nan *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ dɪɛ, like mɔ Nyanmɪan kulo kɛ ɔ yɔ man bɛ́'n, b'a ndie man. Ɛhɪ ati b'a man Zʋan a nzɔnɪn man bɛ́.
31 Zozi kɔ tʋ sʋ kɛ: "Nwan bɔbɔ yê n vá ajulisʋ menian ɛhɪ-mɔ n zusu bɛ́ ɔ? Nwan yê bɛ soman yí ɔ?
32 Bɛ soman mmatʋnman nganngan mɔ bɛ gugua gua nɪn asʋ, mɔ bɛ lɛ tɛtɪan bɛ se bɛ́ manngʋn'n-mɔ kɛ:
'Y'a bɔ abile dede ɛmɔ a nzi man!
Y'a tʋ alʋabɔ ejue dede ɛmɔ a nzun man!'
33 Ɔ sanlɪn kɛ Zʋan Batisi walɪ, ɔ nni man alɪɛ, ɛsɛ ɔ nnʋn man nzan, nan kʋsʋ ɛmɔ nwan: 'Wawɛ ɛtɛ yê ɔ wɔ yí nun ɔ!'
34 Mân Baa'n kʋsʋ a a, ɔ di alɪɛ, ɔ nʋn nzan, ɛsɛ ɛmɔ nwan: 'Bɛ nían sʋanlan ɛhɪ, yí dɪɛ, ɔ njʋnlɪn ɛjɔlɛ fíí kɛ alɪɛ nʋn nzan ɛjɔlɛ ala yê ɔ jʋnlɪn ɔ. Yí manngʋn y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n ɔ nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ!'

35 Nan kʋsʋ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ de Nyanmɪan bɛ di'n, bɛ kele kɛ Nyanmɪan tɪ bɛngɛlɛfʋɛ
sakpa."

Falisifʋɛ Simʋn 'ba fɛlɛ Zozi alɪɛ

36 *Falisifʋɛ kʋn fɛlɛlɪ Zozi kɛ ɔ bála a li like yí awulo. Mɛlɛ mɔ bɛ lɪla mgba nɪn asʋ tɔbɪlɪ
nɪn anwʋn'n,
37 kulo sɔ nɪn asʋ balasua kʋn kɔ wʋlʋ ɛbɛlɛ. Balasua sɔ'n si tutu. M'ɔ tɪlɪ kɛ Zozi wɔ
Falisifʋɛ nɪn awulo ɛbɛlɛ ɔ lɛ didi'n, ɔ kɔ fa anatɪlɪ bondoman tɛkɛɛ kʋn mɔ yí gua yɔ sɪ'n kɔ
a.
38 Balasua'n kɔ jinlan Zozi aja ngʋa. Ɔ kɔ sun ɔ kɔ fa yí nyɪn ɛmʋɪn'n ɔ kɔ lɔlʋa Zozi aja
nɪn anwʋn. Ɔ kɔ fa yí ti enyuan'n ɔ kɔ cici ɔ kɔ fa Zozi aja'n ɔ kɔ bɔ yí hue sʋ, ɛsɛ ɔ kɔ fa
anatɪlɪ'n ɔ kɔ bɔ yí ja nɪn anwʋn.
39 Mɔ Falisifʋɛ'n m'ɔ fɛlɛlɪ Zozi alɪɛ'n nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ han yí ti anun kɛ: "Sɛ sʋanlan
ɛhɪ tɪ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ sakpa a, ahan ɔ 'nwun kɛ balasua'n mɔ ɔ'a han yí'n tɪ ɛtɛfʋɛ. Ɔ
sanlɪn kɛ ɔ si tutu."
40 Mɔ anɪn Falisifʋɛ'n lɛ kan ɛhɪ yí ti anun'n, Zozi kɔ kuku yí nʋan sʋ ɔ kɔ han kɔ hele yí
kɛ: "Simʋn, man n gán ɛjɔlɛ kʋn n géle wɔ́."
Simʋn nwan: "Kpain, kan."
41 Zozi nwan: "Anɪn menian nnyuan tua sʋanlan kʋn kalɛ. Nunhan kʋn tua jɛtɛ fufue
mma ɛya nnun, yê kʋn'n kʋsʋ tua jɛtɛ fufue mma abulanun.
42 Kɛmɔ bɛ́ menian nnyuan'n nun bie fíí ngʋala man yí kalɛ'n tua'n, sʋanlan'n m'ɔ bɔlɪ
bɛ bʋsɪa'n kɔ fa kɔ hye bɛ́. Menian nnyuan sɔ'n, nunhan benin yê ɛ de di kɛ ɔ 'kulo bian'n
bʋ sʋ ɔ?"
43 Simʋn kɔ bua yí kɛ: "Mɪn de mɪn di kɛ nunhan mɔ yí kalɛ dɪɛ'n tɪ kpili nɪn ɔ."
Zozi nwan: "Mɔ a han'n tɪ ananhɔlɛ."
44 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, ɔ kɔ fa balasua'n kɔ hele Simʋn, yí nwan: "Simʋn, a nwun balasua
ɛhɪ? Kɛ m malɪ wɔ́ awulo ɛwa'n, a mman man mín nzue m'an nwunnzin man mín ja nɪn
anwʋn. Nan balasua ɛhɪ dɪɛ, ɔ le yí nyɪn ɛmʋɪn'n ɔ'a nwunnzin mín ja nɪn anwʋn, ɔ'a fa yí
ti enyuan'n ɔ'a cici.
45 N juli ɛwa'n, a ndɔ man mín nun. Nan yí dɪɛ, kɛ n wʋlʋlɪ ɛwa nɪn angʋnmɪn yê ɔ falɪ
mín ja'n-mɔ bɔlɪ yí hue sʋ ɔ.
46 A ngua man ngo m'ɔ ban fanlan mín ti nɪn asʋ. Nan yí dɪɛ, anatɪlɪ kpa yê ɔ'a fa ɔ'a
gugua mín ja nɪn anwʋn ɔ.
47 Yí sɔ ati, mɪɪn kan mɪn kele wɔ́ kɛ balasua ɛhɪ, ehulo kpili'n mɔ ɔ'a hulo mín'n dunman
nun, yí ɛtɛ'n kʋalaatin, yí ɛtɛ bobolobe'n kʋalaa m'ɔ sʋ'n, b'a fa yí kʋalaa b'a hye yí. Nan
sʋanlan mɔ yí ɛtɛ nɪn a nzʋn man mɔ bɛ kɔ fa bɛ kɔ hye yí'n, ehulo'n m'ɔ le yí'n tɪ kaan sʋa."
48 Ɛhɪ a, Zozi kɔ han kɔ hele balasua'n kɛ: "B'a fa wɔ́ ɛtɛ'n-mɔ b'a hye wɔ́."
49 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ́ nʋn yí gua tɔbɪlɪ nɪn anwʋn'n kɔ han yí bɛ́ ti anun kɛ:
"Sʋanlan ɛhɪ muonun ɔ tɪ yí dɪɛ sɛ dede m'ɔ fa sʋanlan ɛtɛ ce yí ɔ?"
50 Mɔ bɛ 'kan sɔ bɛ́ ti anun'n, Zozi kɔ han kɔ hele balasua'n kɛ: "Wɔ́ dedi nɪn a le wɔ́
ngʋan, kɔ alʋacɪcɪɛ nun."

8

Mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ si Zozi sʋ'n

1 Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn yí menian bulu nʋn nnyuan'n, bɛ kɔ hɔ kulo kulo'n-mɔ asʋ. Bɛ
kɔ hɔ kɔ han Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n. Bɛ kɔ bɔ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʋn
Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kɔ hele menian'n-mɔ.
2 Zozi 'kɔ a, anɪn mmalasua mmie-mɔ m'ɔ tuli bɛ́ nun wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ man bɛ nwʋn
salɪ'n si yí sʋ. Mmalasua sɔ'n-mɔ y'ɔ le: Mali m'ɔ fi Magɪdala mɔ Zozi tulɪ wawɛ ɛtɛ nsʋ yí
nun'n.
3 Kuza m'ɔ nɪan belemgbin *Elɔdɪ Antɪpasɪ ninnge nɪn asʋ'n, yí yɪ Zʋanɪn. Suzanɪn nʋn
mmalasua mmiekun-mɔ dɔʋn kpa. Bɛ fa bɛ́ anwʋndɪɛ'n bɛ bʋa Zozi nʋn yí menian'n-mɔ.

Sʋanlan'n m'ɔ gua bele nɪn anwʋn anyɪnndala'n
(Matie 13.1-9, Maakɪ 4.1-9)

4 Menian'n-mɔ fi kulo kulo'n-mɔ asʋ bɛ kɔ a Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Nan mɔ menian dɔʋn yialɪ yí nwʋn'n, ɔ kɔ bu anyɪnndala ɛhɪ ɔ kɔ hele bɛ́. Yí nwan:
5 "Anɪn sʋanlan kʋn wɔ ɛbɛlɛ. Cɪan kʋn, ɔ kɔ hɔ *bele egua yí ebo nɪn asʋ. Bele mma'n bie kɔ gua atɪn nɪn anʋan. Menian'n-mɔ 'sɪn an, bɛ tetia sʋ. Nnʋnman'n-mɔ kɔ suso kɔ li.
6 Bie kʋsʋ kɔ gua ɛbʋta nɪn asʋ. Kɛmɔ ngɛtɪɛ kpa nnʋn man ɛbɛlɛ'n, bele'n fifili a, ɔ kɔ yala.
7 Bie kʋsʋ kɔ gua eminlan mmowe'n-mɔ anun, bɛ nʋn bɛ́ bɛ kɔ fifi nun kʋn. Eminlan mmowe'n-mɔ kɔ fʋ sʋ. Ɔ'a man ɔ'a nyɔ man kpa.
8 Bie kʋsʋ kɔ gua asɪɛ kpa nɪn asʋ. Ɔ kɔ fifi ɔ kɔ su mma dɔʋn kpa. Bele baka kʋn biala kɔ su mma ɛya kʋn."
Ɛsɛ Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: "Sʋanlan m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá síe!"

Zozi anyɪnndala'n m'ɔ bu'n
(Matie 13.10-17, Maakɪ 4.10-12)

9 Yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí anyɪnndala sɔ nɪn abʋ.
10 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ dɪɛ, nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ'n m'ɔ tʋ de Nyanmɪan Belemgbin Mân'n, Nyanmɪan a yɪ a hele ɛmɔ. Nan menian bʋ nga'n-mɔ dɪɛ, bɛ bu yí anyɪnndala nun bɛ kele bɛ́. Ɔ man bɛ nɪan yí bɛ́ nyɪnsʋ bɔbɔ a, bɛ nnwun man yí. Bɛ tie bɔbɔ a, bɛ ndɪ man yí bʋ.

Zozi 'ba tu anyɪnndala nɪn abʋ
(Matie 13.18-23, Maakɪ 4.13-20)

11 "Anyɪnndala ɛhɪ, yí bʋ y'ɔ le kɛ: *Bele mma'n y'ɔ le Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n.
12 Menian'n mmie-mɔ tɪ kɛ atɪn nɪn anʋan'n mɔ bele mma'n gualɪ'n. Bɛ tie Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, nan kʋsʋ Abɔnsanmʋn ba ɔ yɪ ɛjɔlɛ'n mɔ b'a tɪ'n fi bɛ́ ahʋnlɪn nɪn anun. Ɔ man bɛ nnyan man dedi nán b'a nyan ngʋan.
13 Mmie-mɔ kʋsʋ tɪ kɛ ɛbʋta'n mɔ bele'n gualɪ sʋ'n. Bɛ tɪ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn an, bɛ di yí nwʋn fɛ. Nan kʋsʋ bɛ mman man ɛjɔlɛ'n nzɔ man ndɪan. Bɛ de bɛ di mɛlɛ kaan sʋa yê sɛ emian bie tʋ bɛ́ a, anɪn b'a yaci bɛ́ dedi'n b'a tʋ.
14 Bele'n m'ɔ gualɪ eminlan mmowe nɪn anun'n, y'ɔ le menian mɔ bɛ tie Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, nan kʋsʋ ɔ 'kɔ yí nyunnun an, bɛ man nzusue, anwʋndɪɛ nʋn mân elie fʋ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n mɔ b'a tɪ nɪn asʋ. Bɛ nzu man mma dede ɔ mmʋlʋ man.
15 Bele mma'n m'ɔ gualɪ asɪɛ kpa nɪn asʋ'n, y'ɔ le menian mɔ bɛ tie Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, bɛ fa bɛ sie bɛ́ ahʋnlɪn nɪn anun kpa, bɛ di ɛjɔlɛ nɪn asʋ, bɛ su mma.

Kanlannɪɛ nɪn anwʋn anyɪnndala'n
(Maakɪ 4.21-25)

16 "Sʋanlan fíí nzɔ man kanlannɪɛ, ɔ nva ɔ nwula man bokiti, anaan mgba abʋ. Nan ɔ sie yí kanlannɪɛ'n baka nɪn asʋ, ɔ man bɛ́ mɔ bɛ 'wʋlʋ sua nɪn anun'n, bɛ nwun asɪ.
17 Like biala m'ɔ fɪa'n, ɔ 'tu fite. Nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ biala 'fite jawe nun.
18 Ɛmɔ yó anzʋɛ, nán bɛ tíe yí kpa! Ɔ sanlɪn kɛ m'ɔ le kaan'n, bɛ 'ba man yí biekun. Nan m'ɔ le man fíí'n, kaan'n m'ɔ susu kɛ ɔ kɔ nyan yí'n, bɛ 'tʋa yí bɛ de."

Zozi anianman'n-mɔ nʋn yí nin
(Matie 12.46-50, Maakɪ 3.31-35)

19 Zozi anin'n nʋn yí nianman'n-mɔ, bɛ kɔ a bɛ kɔ tʋ yí. Nan kʋsʋ meninsʋnman'n mɔ b'a yia yí nwʋn nɪn ati, ɔ man b'a ngʋala man yí nwʋn ɛlɔ ju.
20 Bɛ kɔ bɔ Zozi amannɪɛ kɛ: "Wó nin nʋn wó nianman'n-mɔ jijin ahanmɪan ɛlɔ, bɛ kulo kɛ bɛ nwun wó nwʋn."
21 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, nán Zozi a se bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n kɛ: "Mín nin nʋn mín nianman'n-mɔ y'ɔ le menian mɔ bɛ tie Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, mɔ bɛ nanndɪ sʋ'n."

Zozi 'ba gua anwʋnman kpili kʋn asɪ
(Matie 8.23-27, Maakɪ 4.35-41)

22 Ɛlɛhʋn kʋn Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ fʋ ɛlɛɛ kʋn anun. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Bɛ mán yɛ kpɛ́ asue'n yɛ hɔ́ yí nzin ɛlɔ ebue kʋn." Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, yɛ̂ bɛ hɔlɪ ɔ.
23 Nan mɔ bɛ 'kpɛ asue'n, anɪn Zozi la ɛlɛɛ nɪn anun ɔ lɛ dafɪ. Kʋnmgba ala, anwʋnman kpili kʋn kɔ tu asubula nɪn anyɪnsʋ. Asutue'n kɔ bɔ nzue kɔ gua ɛlɛɛ nɪn anun.
24 Ɛhɪ, yí menian'n-mɔ kɔ kpunnge yí bɛ kɔ tinnge yí. Bɛ́ nwan: "Kpain, kpain, yɛ lɛ wu o!"
Zozi kɔ tinnge ɔ kɔ jʋjɔ aminle sʋ kɔ hele anwʋnman'n nʋn asutue'n. Anwʋnman'n kɔ jinlan, asutue'n kɔ gua asɪ. Ɛbɛlɛ kɔ yɔ diin.
25 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ bisa yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ dedi'n wɔ nin?" Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ nwʋn, esulo kɔ han bɛ́. Bɛ kɔ bisa bisa bɛ́ nwʋn kɛ: "Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le ɛhɪ? M'ɔ jʋjɔ kele anwʋnman nʋn asutue dede bɛ man yí anyɪnnzɔ!"

Zozi 'ba tu wawɛ ɛtɛ dɔʋn fi sʋanlan kʋn anun
(Matie 8.28-34, Maakɪ 5.1-20)

26 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ kɔ kpɛ Galile asue'n. Bɛ kɔ hɔ kɔ ju yí nzin ɛlɔ ebue kʋn, Zelazɪ'n-mɔ mân nɪn anun. Mân sɔ'n nʋn Galile mân'n, bɛ́ nyɪn'n wɔ sʋ.
27 Mɔ Zozi 'ju asɪ nɪn ala, kulo nɪn asʋ sʋanlan kʋn kɔ a yí nwʋn ɛbɛlɛ. Sʋanlan sɔ'n, wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun. Yí nwʋn gua sʋ, nán ɛnɛ bie ɔ. Ɔ nna man sua ɛlɔ. Ɔ la asielɪɛ'n-mɔ asʋ.
28 M'ɔ nwunlin Zozi'n, ɔ kɔ tɪan. Ɔ kɔ hɔ kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun. Ɔ kɔ tɪan sɛlɛ kpa, Yí nwan: "Zozi, Anwunno Nyanmɪan Kpili Awa, ɛ se mín sɛ? Mɪn 'sɛlɛ wɔ́, n'ɛ se mín sa fíí."
29 M'ɔ man ɔ lɛ kan sɔ'n, y'ɔ le kɛ Zozi lɛ man wawɛ ɛtɛ'n m'ɔ wɔ yí nun'n tu. Wawɛ ɛtɛ'n tɔ yí sʋ mɛlɛ'n bie anun. Bɛ fa ngɔnzɔngɔnzɔ bɛ cɪ yí sa nʋn yí ja a, ɔ bubu nun. Wawɛ ɛtɛ'n cʋɪn yí kɔ ɛwâ nɪn anun.
30 Zozi kɔ bisa yí kɛ: "Ɛ li sɛ?"
Yí nwan: "Bɛ fɛlɛ mín nwala nwala." Afɪ wawɛ ɛtɛ dɔʋn kpa wɔ yí nun, yí ti yɛ̂ ɔ man ɔ lɛ kan sɔ ɔ.
31 Wawɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ kɔ sɛlɛ Zozi kɛ n'ɔ man bɛ kɔ gua kunman kpʋnlʋn-mgbʋnlʋn nɪn anun.
32 Ɛbɛlɛ lɪka sɔ'n, anɪn mgbolike dɔʋn kpa lɛ didi bʋka nɪn asʋ. Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kɔ bʋtʋ Zozi kɛ ɔ mán bɛ́ atɪn maan bɛ hɔ́ wʋ́lʋ mgbolike sɔ'n-mɔ anun. Mɔ sʋanlan'n hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ man bɛ́ atɪn.
33 Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi sʋanlan nɪn anun bɛ kɔ fite. Bɛ kɔ hɔ kɔ wʋlʋ mgbolike'n-mɔ anun. Mgbolike fatule kʋn'n kɔ tʋlʋ bʋka'n bɛ kɔ hɔ kɔ gua asue nɪn anun, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ nʋan.
34 Mɔ bɛ́ mɔ bɛ nɪan mgbolike'n-mɔ asʋ'n nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ nwanndi. Bɛ kɔ hɔ kɔ bɔ ɛjɔlɛ sɔ'n kpayɛ kulo, ɔ nʋn nanmue'n-mɔ asʋ.
35 Bɛ́ mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ walɪ nɪanlɪn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ'n. Bɛ 'ba ju Zozi anwʋn ɛbɛlɛ a, sʋanlan'n mɔ anɪn wawɛ ɛtɛ'n-mɔ wɔ yí nun nɪn anyɪnsʋ a tɪ. Ɔ wula taladɪɛ ɔ tɪ Zozi aja abʋ ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ nwunlin yí sɔ'n, esulo hanlɪn bɛ́.
36 Kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi sʋanlan nɪn anun bɛ fitelɪ, mɔ bɛ hɔlɪ wʋlʋlɪ mgbolike'n-mɔ anun, mɔ bɛ 'kɔ a gua asue nɪn anun, mɔ bian nɪn anyɪnsʋ tɪ'n, bɛ́ mɔ bɛ nwunlin yí bɛ́ nyɪnsʋ'n kɔ han yí kʋalaa kɔ hele sian mma'n-mɔ.
37 Zelasɪ mân nɪn anun menian'n-mɔ kʋalaa kɔ sɛlɛ Zozi kɛ ɔ fi bɛ́ mân nɪn anun ɔ jásʋ. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn esulo kpili kpa a han bɛ́. Mɔ Zozi fʋlɪ ɛlɛɛ nɪn anun mɔ ɔ 'sa kɔ Galile'n,
38 sʋanlan'n mɔ wawɛ ɛtɛ'n fi yí nun tuli'n kɔ sɛlɛ Zozi kɛ ɔ 'si yí sʋ. Zozi nwan:
39 "Sa kɔ wɔ́ awulo, nán kɔ han yí kʋalaa mɔ Nyanmɪan a yɔ a man wɔ́'n kele menian'n-mɔ." Bian'n kʋsʋ kɔ hɔ ɔ kɔ han yí kʋalaa mɔ Zozi a yɔ a man yí'n kɔ hele kulo bɔndɪn'n.

Zʋayilusi awa balasua'n,

ɔ nʋn balasua'n m'ɔ hanlɪn Zozi taladɪɛ'n
(Matie 9.18-26, Maakɪ 5.21-43)

40 Mɔ Zozi fi Galile asue nɪn anzin ɛlɔ ɔ 'sa ba'n, menian dɔʊn kpa kɔ a yí atɪn ele. Ɔ
sanlɪn kɛ bɛ́ kʊalaa bɛ́ nyɪn jin yí atɪn.
41 Kaan cɛ, Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn asʊ kpain'n kɔ a, kpain sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zʊayilusɪ. Ɔ
kɔ tu kɔ tɔ Zozi aja nun ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ bála yí awulo ɛlɔ.
42 Ɔ sanlɪn kɛ yí wa balasua kʊnmgba cein'n mɔ ɔ'a li afʊɛ bulu nʊn nnyuan'n, ɔ lɛ de
ewue wu.
Mɔ bian'n hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ tie. Mɔ bɛ 'kɔ'n, menian dɔʊn si bɛ́ sʊ, anɪn bɛ 'kan Zozi bɛ
mian bɛ́ afian.
43 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn balasua kʊn wɔ menian'n-mɔ afian ɛbɛlɛ. Moja tu balasua sɔ'n yí
afʊɛ bulu ɔ nʊn nnyuan ahɪ. Ɔ kɔ sɛcɪ yí nwʊn esika kʊalaatin wɔ ayile ɛyɔlɛfʊɛ'n-mɔ ɛlɔ.
Nan kʊsʊ yí nwʊn a nza man.
44 Ɔ li Zozi anzin, ɔ kɔ han yí taladɪɛ nɪn anʊan'n. Ɛbɛlɛ ala, moja'n m'ɔ tu yí'n kɔ kpɛ.
45 Zozi kɔ bisa menian'n-mɔ kɛ: "Nwan yê ɔ'a han mín taladɪɛ'n?"
Ɛhɪ nwan "Nán mín ɔ!" Ɛhɪ nwan: "Nán mín ɔ!" Pɪɛlɪ nwan: "Kpain, a nwun kɛ
menian'n-mɔ lɛ kan wɔ́ mian bɛ afian, kʊsʊ anɪn ɛ lɛ bisa ɛjɔlɛ sʊa!"
46 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn ɛhɪ'n, Zozi nwan: "Sʊanlan bie a han mín, ɔ sanlɪn kɛ m'an nwun kɛ
anwʊnsɛlɛ kʊn fi mín nun ɔ'a fite."
47 Balasua'n kɔ nwun nun kɛ b'a hyɪ yí. Ɛhɪ a, yí nwʊn kɔ wʊsʊ yí ɔ kɔ tu kɔ tɔ Zozi aja
nun. Menian'n-mɔ kʊalaa anyunnun ɛbɛlɛ, like mɔ yí ti yê ɔ man ɔ hanlɪn Zozi taladɪɛ'n,
ɛsɛ kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ yí nwʊn salɪ ɛbɛlɛ ala'n, ɔ kɔ han yí kʊalaa.
48 Mɔ yí nʊan tɔlɪ'n, Zozi nwan: "Mín wa balasua, kɔ anzʊnunjɔ nun, nán wɔ́ dedi nɪn a
man wɔ́ nwʊn a sa."
49 Anɪn Zozi anʊan tɛ wɔ ɛjɔlɛ sʊ. Bɔfʊɛ kʊn fi kpain Zʊayilusi awulo ɛlɔ walɪ a, yí nwan:
"Zʊayilusi, wɔ́ wa nɪn a wu, yí ti n'ɛ jɪjɪ kpain kʊ́n."
50 Mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele Zʊayilusi kɛ: "Zʊayilusi, gua wɔ́ ahʊnlɪn asɪ,
nyan dedi ala, nán wɔ́ wa balasua'n, ɔ 'ba hɪn."
51 Mɔ bɛ juli awulo ɛbɛlɛ'n, Zozi ngɔ man sʊanlan fíí atɪn kɛ ɔ wʊ́lʊ lɪka mɔ batʊnman'n
la'n bie, sannan Pɪɛlɪ nʊn Zʊan, nʊn Zʊakɪ, nʊn sɪɛ'n nʊn nian'n mɔ bɛ le baa nɪn ala.
52 Bɛ́ kʊalaa bɛ lɛ di batʊnman nɪn anwʊn yalɛ, bɛ le sun. Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, yí
nwan: "Ɛmɔ yáci esuan'n nán batʊnman'n wuli man, ɔ lɛ dafɪ."
53 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ gʊlʊ yí nwʊn. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ dɪɛ, bɛ sɪ yí fʊ́ʊ́n kɛ
talua nɪn a wu.
54 Ɛhɪ a, Zozi kɔ sɔ batʊnman nɪn asa, ɔ kɔ tɪan nun. Yí nwan: "Batʊnman, jasʊ!"
55 Batʊnman'n kɔ tinnge, ɛbɛlɛ ala ɔ kɔ jasʊ. Zozi nwan: "Bɛ mán yí like lí."
56 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin sɪɛ'n nʊn nian nɪn anwʊn. Zozi tualɪ bɛ́ kɛ nán bɛ kan like mɔ b'a nwun
yí nɪn anwʊn ɛjɔlɛ bɛ kele sʊanlan fíí.

9

Zozi 'ba sʊan yí menian bulu nʊn nnyuan'n
(Matie 10.5-15, Maakɪ 6.7-13)

1 Ɛhɪ cɪan kʊn Zozi yialɪ yí menian bulu nʊn nnyuan nɪn an, ɔ kɔ man bɛ́ tunmin kɛ bɛ
fʊ́an wawɛ ɛtɛ'n-mɔ, ɛsɛ bɛ mán nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn sá.
2 Ɔ kɔ sʊan bɛ́ kɛ bɛ hɔ́ bɔ́ Nyanmɪan Belemgbin Mân'n kpayɛ, ɛsɛ bɛ mán bɛ́ mɔ b'a fʊkɛ'n
tí akpɔlɛ.
3 Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ ɛhɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kɔ'n, nán bɛ fa like fíí bɛ sa bɛ́ nwʊn. Nán
bɛ fa kpɔman, nán bɛ fa bɔ́lɛ, nán bɛ fa alɪɛ, nán bɛ fa esika, ɛsɛ nán bɛ fa taladɪɛ nnyuan.
4 Awulo mɔ ɛmɔ kɔ sike nun'n, ɛmɔ tánlan nun ɛbɛlɛ dede ɔ jú ɛmɔ ɛhɔlɛ cɪan.
5 Kulo kʊsʊ mɔ ɛmɔ kɔ hɔ sʊ mɔ b'a nne man ɛmɔ'n, ɛmɔ kpɔ́kpala bɛ́ ja nɪn abʊ anyʊan'n
bɛ gúa ɛbɛlɛ bɛ hɔ́. Ɔ tɪ adanzɪɛ elie kɛ bɛ ngʊala man ɛmɔ sʊnmʊɛ bɔ."
6 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n yê yí menian bulu nʊn nnyuan'n hɔlɪ ɔ. Bɛ hɔlɪ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n
bɛ helelɪ menian'n-mɔ ɛsɛ bɛ manlɪn nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn salɪ.

Belemgbin Elɔdı Antıpası nzusue'n
(Matie 14.1-12, Maakı 6.14-29)

7 Ɛhı *Elɔdı m'ɔ tı Galile mân nın asʊ belemgbin'n kɔ tı yí kʊalaa mɔ Zozi nʊn yí menian'n-mɔ a yɔ'n. Ɔ nnwun man m'ɔ jʊnlın ɔ, ɔ sanlın kɛ menian mmie-mɔ lɛ kele kɛ Zʊan Batisi m'ɔ wuli'n yê ɔ'a hın nın ɔ.
8 Mmie-mɔ nwan: "Nyanmıan kpɔmanfʊɛ Eli yê ɔ'a fite ɔ." Mmie-mɔ kʊsʊ nwan: "Daba Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ wuli'n, bɛ́ nunhan kʊn yê ɔ'a hın nın ɔ."
9 Nan mɔ Elɔdı tılı yí sɔ'n, yí nwan: "M'an man b'a kpɛ Zʊan ati'n. Nan nwan sʊanlan dıɛ yê bɛ lɛ kan yí ɛjɔlɛ sʊa'n?" Ɛhıka ati, ɔ kulo kɛ ɔ nwun Zozi.

Zozi 'ba man menian akpıı nnun alıɛ di
(Matie 14.13-21, Maakı 6.30-44, Zʊan 6.1-14)

10 Ɛhı Zozi mmɔfʊɛ bulu nʊn nnyuan'n hɔlı walı a, bɛ kɔ han mɔ bɛ yɔlı'n kʊalaa bɛ kɔ hele yí. Mɔ bɛ bɔlı amannıɛ yuelı'n, Zozi nʊn bɛ́ bɛ kɔ tı bɛ́ nwʊn bɛ kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Bɛtısayida nın asʊ.
11 Meninsʊnman'n kɔ nwun nun bɛ kɔ si bɛ́ sʊ. Zozi kɔ sɔ bɛ́ nun, ɔ kɔ han Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛjɔlɛ ɔ kɔ hele bɛ́. Bɛ́ mɔ bɛ ndı man akpɔlɛ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ tı akpɔlɛ'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ tı akpɔlɛ.
12 Kɛmɔ anın alíɛ lɛ san'n, yí menian bulu nʊn nnyuan'n kpunngelı yí a, bɛ́ nwan "Kpain, lıka mɔ yɛ wɔ'n tı fuaan. Yí ti, yaci menian'n-mɔ anun maan bɛ hɔ́ kpʊ́nndɛ alıɛ nʊn dabɛlɛ kulo'n-mɔ nʊn nanmue'n-mɔ mɔ bɛ mantan mantan ɛwa'n-mɔ asʊ."
13 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ muonun mán bɛ like lí!"
Bɛ́ nwan: "Like mɔ yɛ le yí ɛwa nın ala y'ɔ le kpaʊn nnun'n ɔ nʊn ejue nnyuan'n. Sɛ kʊsʊ ɛ kulo kɛ yɛ hɔ́ tó alıɛ yɛ bɛ́lɛ meninsʊnman ɛhı a?"
14 (Menian mɔ b'a yia ɛbɛlɛ'n, bɛ ju menian akpıı nnun.)
Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ mán bɛ tɛ́tanlan kpule abulanun abulanun."
15 Yí menian'n-mɔ kɔ yɔ m'ɔ helelı bɛ́'n, bɛ kɔ man menian'n-mɔ kɔ tɛtanlan ası.
16 Ɛhı, Zozi kɔ le kpaʊn nnun'n ɔ nʊn ejue nnyuan'n. Ɔ kɔ tʊ yí nyın anwunno, ɔ kɔ la Nyanmıan ası. Ɔ kɔ hye kɔ man yí menian'n-mɔ kɛ bɛ́ kʊsʊ bɛ hyé bɛ mán meninsʊnman'n.
17 Menian nwala ɛhı, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ li dede bɛ́ kʊ kɔ yi. Yí bʊ'n mɔ halı'n ɔ tı ece mma bulu nʊn nnyuan.

Pıɛlı 'ba han kɛ Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n y'ɔ le Zozi
(Matie 16.13-21, Maakı 8.27-29)

18 Cıan kʊn Zozi kɔ tı yí nwʊn ɔ kɔ hɔ asɔnın ɛyɔlɛ, yí menian'n-mɔ kɔ kpʊ yí. Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Menian'n-mɔ muonun, bɛ bu kɛ nwan sʊanlan dıɛ y'ɔ le mín?"
19 Yí menian'n-mɔ nwan: "Mmie-mɔ nwan Zʊan Batisi y'ɔ le wɔ́. Mmie-mɔ kʊsʊ nwan *Eli y'ɔ le wɔ́. Mmiekun-mɔ nwan daba Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ wuli'n, bɛ́ nunhan kʊn yê ɔ'a hın nın ɔ."
20 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nan ɛmɔ kʊsʊ lılı, ɛmɔ bu kɛ nwan sʊanlan dıɛ y'ɔ le mín?"
Pıɛlı jasʊlı a, yí nwan: "Kilisi'n, Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n mɔ Nyanmıan a sʊan yí'n y'ɔ le wɔ́."

Zozi 'ba han yí ewue'n nʊn yí etinnge nın anwʊn ɛjɔlɛ
(Matie 16.20-28, Maakı 8.30-9.1)

21 Mɔ Pıɛlı hanlın sɔ'n, Zozi kɔ totua bɛ́ kɛ nán bɛ kan bɛ kele sʊanlan fíí.
22 Ɔ kɔ han kɔ tʊ sʊ kɛ: "Ɔ di kɛ Mân Baa'n nwun amannıɛ kpa. Izalayɛ mân nın anun mgbain'n-mɔ, nʊn Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ ɔ nʊn mala nın asʊ mgbain'n-mɔ, bɛ 'ba yı yí bɛ tʊ. Bɛ 'ba hun yí. Bɛ kun yí a, yí cıan nsan nın asʊ ɔ 'tinnge."
23 Ɛhı anzin, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kʊalaa kɛ: "Sʊanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ si mín sʊ'n, n'ɔ susu yí ti ɔ gua yí nwʊn sʊ. Nan alıhıan biala, ɔ fá yí kʊlʊwa'n ɔ tʊ́ yí kɔmın sʊ, nán ɔ sí mín sʊ.

24 Ɔ sanlın kɛ sʊanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ kpʊnndɛ yí ngʊan'n, ɔ 'wu. Nan sʊanlan m'ɔ kɔ hulo
mín ɔ kɔ wu wɔ mín dunman nun'n, sʊanlan sɔ'n, ɔ 'nyan ngʊan.
25 Sɛ sʊanlan kʊn nyan mân nın anun ninnge'n kʊalaatin, nan sɛ ɔ le man ngʊan an,
anın nzu nvasʊɛ dıɛ yê ɔ 'nyan yí sʊ ɔ?
26 Sʊanlan m'ɔ kɔ sa mín nʊn mín Nʊan Ɛjɔlɛ nın anwʊn nyian'n, mɛlɛ mɔ Mân Baa'n 'ba a
yí anunminnyanmʊn'n ɔ nʊn Sıɛ'n nʊn yí anwʊntıɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ anunminnyanmʊn nın
anun'n, ɔ 'sa sʊanlan sɔ nın anwʊn nyian.
27 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ menian ɛhı-mɔ mɔ b'a yia ɛwa'n, bɛ́ kʊalaa bɛ
ngo yue man wu, mmie-mɔ 'nwun Nyanmıan Belemgbin Mân'n bɛ́ nyınsʊ."

Zozi anwʊn ɛkacie'n
(Matie 17.1-8, Maakı 9.2-8)

28 Mɔ Zozi hanlın ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nzin mɔlɛ kʊn, ɔ nʊn Pıɛlı nʊn Zʊan nʊn Zʊakı, bɛ kɔ fʊ bʊka
kʊn asʊ bɛ 'kɔ a yɔ asɔnın.
29 Mɔ bɛ 'yɔ asɔnın'n, Zozi anyın nın anun kɔ kaci. Yí taladıɛ'n m'ɔ wula'n kɔ yɔ fufue
hyıeın, m'ɔ wʊwɔ bɛ́ nyınsʊ ɔ.
30 Ɛbɛlɛ ala, menian nnyuan kɔ fite fite, bɛ nʊn Zozi lɛ jʊjɔ. Menian nnyuan sɔ'n-mɔ y'ɔ
le *Moyizı nʊn *Eli.
31 Bɛ wɔ Nyanmıan anunminnyanmʊn nın anun. Kɛ Zozi 'kpın di yí junman'n dede mɔ
ɔ 'fa wu Zoluzalɛmʊn kulo nın asʊ'n, yí nwʊn ɛjɔlɛ yê anın bɛ lɛ kan ɔ.
32 Nafɛlɛ kɔ hun Pıɛlı nʊn yí manngʊn'n-mɔ. Nan mɔ bɛ tinngelı'n, bɛ kɔ nwun Zozi
anunminnyanmʊn'n nʊn menian nnyuan'n m'ɔ nʊn bɛ́ bɛ jijin ɛbɛlɛ'n.
33 Mɛlɛ mɔ menian nnyuan'n 'yaci Zozi ɛbɛlɛ bɛ kɔ'n, Pıɛlı kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: "Kpain,
ɔ tı kpa kɛ yɛ wɔ ɛwa. Yí ti yɛ 'bɔ tantı nsan. Wɔ́ dıɛ kʊn, Moyizı dıɛ kʊn, yê Eli kʊsʊ dıɛ kʊn."
(Pıɛlı nnwun man ɛjɔlɛ'n m'ɔ lɛ kan nın anun).
34 Mɛlɛ m'ɔ 'kan ɛhı'n, bɔlɛ́ kʊn kɔ a kɔ hala bɛ́ sʊ. Mɔ Zozi menian'n-mɔ nwunlin kɛ bɔlɛ́
nın a hala bɛ́ sʊ'n, esulo kɔ han bɛ́.
35 Bɔlɛ́ nın anun, bɛ kɔ tı anıɛ bie. Anıɛ sɔ'n nwan: "Sʊanlan ɛhı tı mín Wa, m'an yı yí.
Ɛmɔ tie yí!"
36 Mɔ anıɛ sɔ'n hanlın sɔ yuelı'n, bɛ ngɔ nwun man sʊanlan fíí kɛ Zozi angʊnmın ala. Yí
menian'n-mɔ kɔ muan bɛ́ nʊan. Like mɔ bɛ nwunlin yí mɛlɛ sɔ nın anun'n, bɛ ngɔ bɔ sʊ bɛ
ngɔ hele man sʊanlan fíí.

Zozi 'ba tu batʊnman kʊn anwʊn wawɛ ɛtɛ'n
(Matie 17.14-18, Maakı 9.14-27)

37 Ɛhı anzin, alíɛ hınlın mɔ bɛ fi bʊka nın asʊ bɛ juli'n, menian dɔʊn kpa kɔ a kɔ kpa Zozi
atın.
38 Ɛbɛlɛ ala sʊanlan kʊn kɔ tıan menian'n-mɔ afian Yí nwan: "Kpain, mın 'sɛlɛ wɔ́ kpa,
tʊ wɔ́ nyın nıan mín wa'n, mín wa kʊnmgba cein'n!
39 Wawɛ bie tɔ yí sʊ. Ɔ tɔ yí sʊ ala, ɔ man ɔ tɛtıan. Ɔ kpusu batʊnman'n sɛlɛ kpa. Ɔ man ɔ
cuin ngɛsɛlɛ. Ɔ kele yí yalɛ. Ɛsɛ ɔ nyaci man yí nun fɔtılıfɔ.
40 M'an sɛlɛ wɔ́ menian'n-mɔ kɛ bɛ tú wawɛ ɛtɛ sɔ'n. Nan b'a mantan yí dede b'a ngʊala
man yí tu."
41 Zozi nwan: "Menian mɔ bɛ le man dedi, ati anun ɛtɛ mma! Mın nʊn ɛmɔ yɛ tánlan
dede ɔ hɔ́ jú mɛlɛ benin? N zʊ́ ɛmɔ dede ɔ jú mɛlɛ benin? Fa wɔ́ wa'n bala ɛwa!"
42 Mɔ batʊnman'n 'cʊın kpunnge Zozi'n, wawɛ'n kɔ tʊ yí ası, ɔ kɔ kpusu yí sɛlɛ kpa. Nan
m'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ jʊjɔ aminle sʊ kɔ hele wawɛ ɛtɛ'n. Zozi kɔ man batʊnman nın anwʊn
kɔ sa ɔ kɔ fa yí ɔ kɔ man yí sı.
43 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn wɔ Nyanmıan tunmin kpili nın anyunnun.

Zozi 'ba bɔ yí ewue'n nʊn yí etinnge nın asʊ biekun
(Matie 17.22-23, Maakı 9.30-32)

Kɛmɔ Zozi ninnge'n kʋalaa mɔ yɔlɪ'n tɛ sin menian'n-mɔ anwʋn'n, ɔ kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ:
44 "Sian dɪɛ, ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn 'ba han mɪn kele ɛmɔ'n, ɛmɔ fá bɛ síe kpa. Bɛ 'ba hyɪ *Mân Baa'n bɛ wula menian'n-mɔ asa nun."
45 Yí menian'n-mɔ ngɔ tɪ man ɛjɔlɛ sɔ nɪn abʋ. Zozi ngɔ hehele man nun, ɔ man b'a ndɪ man yí bʋ. Kʋsʋ afɪ, bɛ ngɔ nyan man anwʋnsɛlɛ bɛ ngɔ bisa man yí ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʋn kosuan.

Sʋanlan m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʋalaa'n
(Matie 18.1-5, Maakɪ 9.33-37)

46 Akpʋlʋwa kʋn tɔlɪ Zozi menian'n-mɔ afian. Akpʋlʋwa sɔ'n y'ɔ le kɛ bɛ lɛ kpʋnndɛ sʋanlan m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʋalaa'n bɛ́ afian ɛbɛlɛ.
47 Mɔ bɛ 'su akpʋlʋwa sɔ'n, Zozi kɔ nwun mɔ anɪn bɛ lɛ jʋnlɪn'n. Ɛhɪ a, Zozi kɔ fa batʋnman kaan kʋn kɔ sie yí nwʋn ɛbɛlɛ,
48 yí nwan: "Sʋanlan m'ɔ kɔ le batʋnman ɛhɪ mín dunman nun'n, anɪn mín muonun yê ɔ'a le mín ɔ. Yê sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kɔ sɔ mín nun'n, anɪn ɔ'a sɔ sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín nɪn anun. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ tɪ kaan ɛmɔ kʋalaa afian ɛwa'n, yí yê ɔ tɪ kpili tala yí manngʋn'n-mɔ ɔ."

Sʋanlan m'ɔ mgbɔ man ɛmɔ'n anɪn ɔ tɪ ɛmɔ dɪɛ
(Maakɪ 9.38-40)

49 Zʋan jasʋlɪ a, yí nwan: "Kpain, y'a nwun bian kʋn kɛ ɔ lɛ fa wɔ́ dunman'n fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ, nan y'a totua yí kɛ nán ɔ yɔ sɔ kʋ́n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ nnʋn man yɛ́ nun bie."
50 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: "Nán bɛ totua yí, ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ mgbɔ man ɛmɔ'n, anɪn ɔ nʋn ɛmɔ tɪ kʋn."

Samali mân nɪn anun kulo kʋn anwʋn ɛjɔlɛ'n

51 Mɔ anɪn Zozi nyanmɪansʋ ɛhɔlɛ cɪan'n lɛ kpunnge'n, ɔ kɔ si yí hue kɛ ɔ 'kɔ Zoluzalɛmʋn.
52 Ɔ kɔ sʋan menian yí nyunnun. Bɛ kɔ hɔ kɔ ju Samali mân nɪn anun kulo kʋn asʋ. Bɛ 'kɔ a kpʋnndɛ lɪka mɔ bɛ 'sike ɔ.
53 Kulo sɔ nɪn asʋ menian'n-mɔ ngɔ sɔ man bɛ́ nun. Ɔ sanlɪn kɛ Zozi lɛ kpɛ nun ɛbɛlɛ ɔ kɔ Zoluzalɛmʋn.
54 Mɔ yí menian'n-mɔ Zʋan nʋn Zʋakɪ nwunlin yí sɔ'n, bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mɪn, ɛ kulo kɛ yɛ man sîn fi anwunno ɔ tɔ kulo sɔ nɪn anun ɔ bɔ bɛ́ bʋsʋ ɔ?"
55 Mɔ bɛ bisalɪ kosuan sɔ'n, Zozi kɔ kpɛ yí nyɪn bɛ́ nwʋn ɛlɔ ɔ kɔ tu bɛ́ nyunnun.
56 Bɛ fi ɛbɛlɛ bɛ kɔ hɔ kulo fʋfɔlɛ asʋ.

Bɛ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ si Zozi sʋ'n
(Matie 8.19-22)

57 Mɔ anɪn bɛ́ ja wɔ nun bɛ lɛ kɔ Zoluzalɛmʋn'n, sʋanlan kʋn kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: "Yɛ́ Mɪn, lɪka kʋalaa mɔ ɛ 'kɔ'n, mɪn 'si wɔ sʋ."
58 Zozi nwan: "Aminsanɪn'n-mɔ, bɛ le bɛ́ bɔɛ bɛ da nun. Nnʋnman'n-mɔ kʋsʋ le bɛ́ sâ. Nan *Mân Baa'n, yí dɪɛ, ɔ le man lɪka fíí m'ɔ da de yí ɛnwʋnmɪan ɔ."
59 Zozi fɛlɛlɪ sʋanlan fʋfɔlɛ a, yí nwan: "Wɔ́, si mín sʋ."
Sʋanlan sɔ'n kʋsʋ nwan: "Kpain, man mín atɪn maan n gɔ n zie mín sɪ kʋalaaka."
60 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ bua yí kɛ: "Yaci ewue mma maan bɛ síe bɛ́ fuin'n-mɔ, nán wɔ́ dɪɛ, kɔ bɔ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʋn kpayɛ'n."
61 Sʋanlan fʋfɔlɛ biekun kʋsʋ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: "Kpain, mín dɪɛ, mɪn 'si wɔ́ sʋ o, nan kʋsʋ man mín atɪn maan n gɔ́ n gálɪ mín nvilie'n-mɔ kʋalaaka."
62 Zozi nwan: "Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ si mín sʋ'n, sɛ ɔ susu yí nzin ɛjɔlɛ a, anɪn ɔ'a nzɛ nvata man Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun junman elie sʋanlan."

10

Zozi 'ba sʋan menian abulasʋ nʋn nnyuan

1 Ɛhı anzin, yɛ́ Mın kɔ yı menian abulasʋ nʋn nnyuan biekun. Ɔ kɔ sʋan bɛ́ nnyuan
nnyuan kɛ bɛ lí mʋa kulo'n-mɔ kʋalaa asʋ ɔ nʋn lıka kʋalaa mɔ yí muonun ɔ 'ba sın'n.
2 Yí nwan: "Mmaka mma'n mɔ bɛ 'tı'n tɛ sʋn, kʋsʋ ajunmanfʋ'n-mɔ a nzʋn man. Yí ti,
ɛmɔ sɛ́lɛ ebo nın asʋ mınlıan'n maan ɔ gúa ajunmanfʋ dɔʋn yí ebo nın asʋ.
3 Ɛmɔ hó! Mıın sʋan ɛmɔ kɛ mmʋa mma-mɔ bedi'n-mɔ afian.
4 Ɛhɔlɛ mɔ ɛmɔ lɛ kɔ'n, nán bɛ fa esika, nán bɛ fa bɔ́lɛ, nán bɛ fa mgbabʋa, nán bɛ jinlan
atunnun bɛ bisa sʋanlan fíí ahın.
5 "Sɛ ɛmɔ ju ɛlɔ a, awulo biala mɔ ɛmɔ kɔ wʋlʋ nun'n, ɛmɔ lí mʋa hán kɛ: 'Alʋacıcıɛ hán
ɛmɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ awulo ɛhı anun'n.'
6 Sɛ alʋacıcıɛ sʋanlan wɔ awulo sɔ nın anun an, ɛmɔ alʋacıcıɛ'n 'kan yí. Sɛ ɔ tı man sɔ a,
ɛmɔ alʋacıcıɛ'n 'ka ɛmɔ ɛlɔ.
7 Ɛmɔ tánlan awulo sɔ nın anun ɛbɛlɛ. Alıɛ biala mɔ bɛ kɔ fɛlɛ ɛmɔ yí nwʋn'n, ɛmɔ nʋn bɛ́
lí bɛ nʋ́n sʋ nzan'n. Afı ɔ fata kɛ kpafʋ biala nyan yí junman nın anwʋn ahatua. Nán bɛ di
tutanlan.
8 "Kulo biala mɔ ɛmɔ kɔ ju sʋ'n, sɛ bɛ de ɛmɔ a, like biala mɔ bɛ kɔ tʋn bɛ kɔ man ɛmɔ'n,
ɛmɔ lí.
9 Ɛmɔ mán kulo sɔ nın asʋ nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn sa, ɛsɛ bɛ sé kulo mma'n-mɔ kɛ:
'Nyanmıan Belemgbin Mân nın a kpunnge ɛmɔ.'
10 Nan kulo kʋsʋ mɔ ɛmɔ kɔ hɔ sʋ mɔ b'a nne man ɛmɔ'n, ɛmɔ fíte bɛ́ gua nın asʋ, bɛ sé
kɛ:
11 'Ɛmɔ kulo'n muonun asʋ anyʋan'n mɔ ɔ'a bɔ ɔ'a gua yɛ́ ja'n-mɔ anwʋn'n, yɛ lɛ kpɔkpala
yɛ gua ɛmɔ anwʋn. Nan kʋsʋ, ɛmɔ nwʋ́n yí kɛ Nyanmıan Belemgbin Mân nın a kpunnge
ɛmɔ.'
12 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ kulo sɔ'n, ndɛɛ ebua cıan nın anun, ɔ 'nwun
yalɛ tala *Sodɔmʋn kulo'n."

Kulo'n-mɔ mɔ bɛ nne man Zozi bɛ nni man'n
(Matie 11.20-24)

13 "Ɛmɔ Kolazın amma, munnzue hán ɛmɔ! Ɛmɔ Bɛtısayida amma, munnzue hán ɛmɔ!
Afı asinbɛnwʋn ninnge'n-mɔ mɔ bɛ yɔlı yí ɛmɔ afian'n, sɛ bɛ yɔlı yí *Tii nʋn *Sidʋn kulo'n-
mɔ asʋ a, ahan ndɛ-ndɛ kpa, ɛbɛlɛ menian'n-mɔ a tanlan ası, b'a wula kotoku b'a bɔ nzʋan
m'ɔ kele kɛ b'a nun bɛ́ nwʋn b'a kaci bɛ́ abalabɔ'n.
14 Ɛhı ati, yalɛ mɔ ɛmɔ 'ba nwun yí'n, ɔ 'tala Tii nʋn Sidʋn amma'n-mɔ dıɛ'n.
15 Ɛmɔ Kapɛɛnawɔmʋn amma, ɛmɔ jʋnlın kɛ bɛ 'kuku bɛ́ nwʋn sʋ dede bɛ́ nʋn Nyanmıan
sɛ ɔ? Cɛcɛ. Bɛ 'kan ɛmɔ ası dede ɛmɔ ju sîn m'ɔ le man ayuelıɛ nın anun."
16 Ɛsɛ Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Sʋanlan m'ɔ kɔ tie ɛmɔ ɛjɔlɛ'n, anın ɔ'a tie
mín. Sʋanlan mɔ ɔ'a nzɔ man ɛmɔ nun'n, anın mín yê ɔ'a nzɔ man mín nun ɔ. Yê nunhan
mɔ ɔ'a nzɔ man mín nun'n, anın sʋanlan'n m'ɔ sʋanlın mín nın anun yê ɔ'a nzɔ man ɔ."

Menian abulasʋ nʋn nnyuan nın esa ɛwalɛ nun

17 Ɛhı, menian abulasʋ nʋn nnyuan'n mɔ Zozi sʋanlın bɛ́'n kɔ hɔ kɔ a. Bɛ 'ba a, anın b'a
li fɛ. Bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mın, yɛ bɔ wó dunman nın ala, wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ngʋala man yɛ́ nyunnun
jinlan!"
18 Zozi nwan: "Ɔ tı sɔ. Mın 'nıan an, anın *Satan fi anwunno ɔ'a yı ɔ'a tɔ ası kɛ
nyanmıan'n m'ɔ lɛ kpɛ mıaın ɔ.
19 Ɛmɔ nían, m'an man ɛmɔ tunmin kɛ ɛmɔ nánndı owo nʋn nyanmıan aka'n-mɔ asʋ,
m'an man ɛmɔ tunmin kɛ ɛmɔ tía ɛmɔ kpɔfʋɛ'n tunmin dıɛ nın asʋ. Like fíí ngɔ hʋala man
ɛmɔ yɔ.
20 Nan kʋsʋ nán bɛ di fɛ kɛ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ngʋala man ɛmɔ anyunnun jinlan, nan ɛmɔ lí
fɛ kɛ b'a hɛlɛ ɛmɔ dunman'n wɔ Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ."

Sıɛ'n nʋn Baa'n
(Matie 11.25-27; 13.16-17)

21 Mɛlɛ kʋnmgba sɔ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ man Zozi kɔ li fɛ. Yí nwan:
"Mín Sɪ, wó mɔ ɛ bɔlɪ anwunno nʋn asɪɛ'n, mɪn 'da wó asɪ. Ɔ sanlɪn kɛ a yɪ nvɪalɪɛ nun
ninnge'n-mɔ a hele mmatʋnman ɛhɪ-mɔ. Nan bɛ́ mɔ bɛ́ nwan bɛ sɪ ngɛlɛ ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ sɪ
kalata'n, a man b'a nnwun man yí. Mín Sɪ, ɔ tɪ ananhɔlɛ, a man ɔ'a yɔ sɔ. Ɔ sanlɪn kɛ mɔ ɛ
hulolɪ nɪn anɪn. Yí ti, mɪn da wó asɪ.
22 Mín Sɪ, a fa tunmin'n kʋalaa a wula mín sa nun. Sɛ nán Sɪɛ nɪn angʋnmɪn cein an,
sʋanlan fíí nzɪ man Baa'n. Yê sɛ nán Baa'n kʋsʋ angʋnmɪn cein, ɔ nʋn kɛ bɛ́ mɔ Baa'n kulo
kɛ ɔ yɪ Sɪɛ'n kele bɛ́ nɪn an, sʋanlan fíí kʋn nzɪ man Sɪɛ'n."
23 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ kpɛ yí nyɪn yí menian'n-mɔ anwʋn ɛlɔ. Yí nwan: "Nyila
hán ɛmɔ wɔ nunhan mɔ ɛmɔ anyɪn'n nwun yí nɪn anwʋn!
24 Afɪ mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ daba Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ dɔʋn
kpa, nʋn daba mmelemgbin dɔʋn kpa hulolɪ kɛ ahan bɛ nwun mɔ ɛmɔ anyɪn nwun yí'n,
kʋsʋ bɛ́ nyɪn a nnwun man yí. Bɛ hulolɪ kɛ ahan bɛ tɪ mɔ ɛmɔ lɛ tɪ'n, kʋsʋ b'a ndɪ man."

Samali bian ati anun kpa nɪn anwʋn anyɪnndala'n

25 Ɛhɪ, *mala nɪn asʋ kpain'n kʋn kɔ jasʋ, ɔ 'sɔ Zozi nɪan. Ɔ kɔ bisa yí kosuan kɛ: "Kpain,
anɪn nzukɛ yê mɪn yɔ a, n gɔ nyan nyanmɪansʋ ngʋan'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn ɔ?"
26 Zozi nwan: "Nzu ɛjɔlɛ dɪɛ yê b'a hɛlɛ wɔ yɛ́ mala nɪn anun ɔ? Sɛ ɛ kɪnnga a, ɛ tɪ yí bʋ
sɛ?"
27 Bian'n nwan: "Ɔ di kɛ ɛ fa wó ahʋnlɪn'n kʋalaa, ɔ nʋn wó ɛkala'n kʋalaa, ɔ nʋn wó
anwʋnsɛlɛ'n kʋalaa, ɔ nʋn wó ajʋnlɪn'n kʋalaa, ɛ kulo yɛ́ Mɪn m'ɔ tɪ wó Nyanmɪan'n. Ɛsɛ ɔ
di kɛ ɛ kulo wó manngʋn kɛ wó muonun wó nwʋn."
28 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: "Ɪnhɪn, a bua yí kpa. Kɔ nán yɔ yí sɔ, ɛ 'ba nyan ngʋan."
29 Ɛhɪ, kɛmɔ mala nɪn asʋ kpain'n kulo kɛ ɔ bu yí nwʋn bɪ nɪn ati, ɔ kɔ bisa Zozi kɛ: "Anɪn
nwan lɪlɪ yê ɔ tɪ mín manngʋn'n?"
30 Zozi kɔ sʋsɔ ɛjɔlɛ sʋ, yí nwan: "Anɪn bian kʋn fi Zoluzalɛmʋn, ɔ lɛ sɪn kɔ Zoliko.
Atunnun, kodiawu-mɔ kɔ hyɪ yí, bɛ kɔ le yí nwʋn ninnge'n kʋalaatin, bɛ kɔ bili yí dede
ɔ ka m'ɔ wu, nán b'a yaci yí ɛbɛlɛ b'a hɔ.
31 Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kʋn kɔ fa atɪn sɔ'n. Ɔ hɔlɪ dede mɔ yí nyɪn bɔlɪ bian'n mɔ b'a li yí
awue nɪn ala a, ɔ kɔ sɪn ahanmɪan, yê ɔ kɔ hɔ.
32 *Levifʋɛ kʋn kʋsʋ kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ, yí nyɪn bɔlɪ bian nɪn ala a, ɔ kɔ sɪn ahanmɪan, yê ɔ
kɔ hɔ.
33 Nan Samali bian kʋn, mɔ yí kʋsʋ ɔ lɛ kpɛ nun sɪn'n, ɔ kɔ a kɔ ju wuluwafʋɛ nɪn anwʋn
ɛbɛlɛ. M'ɔ nwunlin wuluwafʋɛ'n, koun kɔ hun yí sʋnman.
34 Ɔ kɔ hyʋɪn kɔ kpunnge yí, ɔ kɔ gugua yí nganlan'n-mɔ anun ayile, ɔ kɔ cɪcɪ sʋ. Ɛsɛ
afunlunmun'n mɔ yí muonun ɔ tɪ sʋ'n, ɔ kɔ fa wuluwafʋɛ'n kɔ síe sʋ, ɔ nʋn yí kɔ hɔ
kpɛnunsɪn sua kʋn anun, nán ɔ'a nɪan yí.
35 Bɛ lalɪ alíɛ hɪnlɪn, ɔ kɔ yɪ esika kɔ man bian'n m'ɔ le kpɛnunsɪn sua'n, nán ɔ'a han ɔ'a
hele yí kɛ: 'Mɪɪn kɔ o, yí ti, nɪan bian ɛhɪ asʋ kanlanman. Mɛlɛ mɔ mɪn 'ba sa mɪn ba ɛwa'n,
kalɛ biekun mɔ ɛ kɔ bɔ yí nwʋn'n, mɪn 'tua mɪn man wó.' "
36 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Ɛ nɪan an, anɪn bɛ́ menian nsan'n, benin y'ɔ tɪ sʋanlan'n mɔ ahan
kodiawu'n-mɔ kun yí'n, yí manngʋn ɔ?"
37 Mala nɪn asʋ kpain'n nwan: "Nunhan m'ɔ nwunlin yí nwʋn anwunnvoe ɔ yɔlɛ yí ye
nɪn ɔ." M'ɔ bualɪ ɛhɪ'n, nán Zozi a se yí kɛ: "Wó kʋsʋ, kɔ nán yɔ yí sɔ ala."

Maatɪ nʋn Mali

38 Kɛmɔ anɪn Zozi nʋn yí menian'n-mɔ aja wɔ atunnun'n, bɛ hɔlɪ juli kulo kʋn asʋ. Mɔ
bɛ juli ɛbɛlɛ'n, balasua kʋn kɔ sike bɛ́ yí awulo. Bɛ fɛlɛ balasua sɔ'n Maatɪ.
39 Maatɪ le yí nianman balasua kʋn ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Mali. Malɪ kɔ tanlan yɛ́ Mɪn aja abʋ,
ɔ lɛ tie ɛjɔlɛ'n m'ɔ lɛ kan'n, ɔ nʋn ninnge'n-mɔ m'ɔ lɛ kele'n.

40 Maatı dıɛ, anın yí nyın a bʊlʊ kpa, ɔ lɛ yɔ like maan bɛ di. Ɔ kɔ a kɔ tʊ bɛ́. Yí nwan: “Yɛ́
Mın, kɛmɔ mín nianman nın a yaci junman'n kʊalaa a kpolo mín'n, ɔ njıjı man wɔ́ ɔ? Kan
kele yí kɛ ɔ bála a bʊka mín.”
41 Yɛ́ Mın kɔ bua yí kɛ: “Maatı, Maatı, ɛ lɛ susu, ɛsɛ ɛ lɛ di ninnge dɔʊn anwʊn yalɛ.
42 Nan kʊsʊ like kʊnmgban cein ala yɛ̂ ɔ tı cınnjın ɔ. M'ɔ tı kpa'n, yɛ̂ Mali a fa nın ɔ.
Sʊanlan fíí ngʊala man yí tʊa de.”

11

Zozi nʊn asɔnın ɛyɔlɛ'n
(Matie 6.9-13; 7.7-11)

1 Ɛlɛhʊn kʊn, Zozi hɔlı asɔnın ɛyɔlɛ lıka bie. M'ɔ yɔlı asɔnın yuelı'n, yí menian'n-mɔ
anun kʊn kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Yɛ́ Mın kele yɛ́ kɛ bɛ kpın bɛ yɔ asɔnın'n kɛ Zʊan helelı
yí menian'n-mɔ'n.”
2 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Sɛ ɛmɔ 'yɔ asɔnın an, ɛmɔ hán kɛ:
Mín Sı, man yɛ fá anyınnzɔ
yɛ bɔ́ wɔ́ dunman nwannzan-nwannzan'n.
Man wɔ́ belemgbin elie mɛlɛ'n jú.
3 Alıhıan biala alıɛ m'ɔ fata'n, fa man yɛ́.
4 Fa yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ce yɛ́ kɛ
yɛ kʊsʊ yɛ fa yɛ ce bɛ́ mɔ bɛ fʊn yɛ́'n.
N'ɛ yaci Abɔnsanmʊn maan ɔ laka yɛ́.”
5 Ɛsɛ Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: “Yɛ bú yí kɛ ɛmɔ anun kʊn le yí manngʊn.
Alımunnun ɔ'a hɔ a tʊ yí manngʊn sɔ'n, yí nwan: ‘Mín nianman, fɛ mín kpaʊn nsan.
6 Ɔ sanlın kɛ mín manngʊn kʊn fi atın ɔ'a a tʊ mín, n ne man like mɔ ɔ 'di ɔ.’
7 “Yɛ bú yí kɛ nunhan'n mɔ bɛ lɛ sɛlɛ yí kpaʊn'n la yí sua nın akunnun ɛlɔ, yí nwan: ‘Yaci
mín koun! M'an tʊ mín anʊan nın anun. Mín nʊn mín yı nʊn mín mma'n-mɔ y'a la. Mın
ngʊala man jasʊ nán m'an fa kpaʊn'n m'an man wɔ́.’
8 Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ, sɛ bɔbɔ bian nın a njasʊ man ɔ a mman man yí manngʊn'n
kpaʊn an, yí manngʊn'n 'bɔ anʊan'n dede ɔ kpati jasʊ. Ɔ 'fa yí kʊalaa mɔ yí manngʊn nın
a mian yí nwʊn'n man yí.
9 “Mín kʊsʊ mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ bísa nán ɛmɔ 'nyan yí. Ɛmɔ kpʊ́nndɛ nán ɛmɔ
'nwun yí. Ɛmɔ bɔ́ anʊan'n nán bɛ 'tike.
10 Ɔ sanlın kɛ sʊanlan biala m'ɔ kɔ bisa like'n, bɛ fa bɛ man yí. M'ɔ kɔ kpʊnndɛ like'n, ɔ
nwun yí. M'ɔ kɔ bɔ anʊan'n kʊsʊ, bɛ tike.
11 “Ɛmɔ anun benin yɛ̂ sɛ yí wa bisa yí ejue a, ɔ fa owo man yí ɔ?
12 Anaan sɛ yí wa'n bisa yí kolonvia a, ɔ fa nyanmıan aka man yí ɔ?
13 Ɛmɔ lılı mɔ ɛmɔ tı ɛtɛfʊɛ'n, ɛmɔ sı ninnge m'ɔ tı mgbakpa bɛ fa bɛ man bɛ́ mma'n-mɔ.
Sıɛ'n m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ'n lılı yɛ̂ kanngʊ, ɔ ngɔ fa man Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ
ngɔ mman man bɛ́ mɔ bɛ lɛ bisa yí nın ɔ!”

Zozi nʊn bɛ́ mɔ bɛ kpɔ yí'n-mɔ
(Matie 12.22-30, Maakı 3.22-27)

14 Ɛlɛhʊn kʊn Zozi kɔ tu wawɛ ɛtɛ fi bian kʊn anun. Wawɛ ɛtɛ sɔ'n man bian'n tɔ amunle.
Mɔ Wawɛ ɛtɛ'n fitelı'n, bian'n kɔ jʊjɔ. Ɛjɔlɛ'n kɔ sin menian'n-mɔ anwʊn kpili sʊnman.
15 M'ɔ yɔlı sɔ'n, mmie-mɔ nwan: “Bɛlızebulu m'ɔ tı mmɔnsanmʊn'n-mɔ kpain'n y'ɔ man
yí tunmin maan ɔ tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ”
16 Mmie-mɔ kʊsʊ kulo kɛ bɛ sua yí ngaa. Bɛ́ nwan: “Sɛ wɔ́ tunmin'n fi Nyanmıan ɛlɔ
sakpa a, anın yɔ asinbɛnwʊn like kʊn maan yɛ nwún yí.”
17 Nan kɛmɔ anın Zozi sı mɔ b'a jʊnlın'n, yí nwan: “Belemgbin man biala mɔ nun
menian'n-mɔ kpɛ bɛ́ nyın bɛ kʊn ɛlɔɛ'n, mân sɔ'n 'bɔ ası, ɛbɛlɛ sua'n-mɔ 'bubu gua.

18 Nan sɛ *Satan nʊn yí nwʊn kʊn ɛlɔ a, ɔ 'yɔ sɛ nán yí belemgbin mân nɪn a jinlan yí ja
nun? Afɪ ɛmɔ lɛ kele kɛ n ne Bɛlɪzebulu tunmin'n yê mɪn fa mɪn tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ.
19 Sɛ n ne Bɛlɪzebulu tunmin'n yê mɪn fa mɪn tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ a, anɪn ɛmɔ amma'n-mɔ,
tunmin benin yê bɛ́ dɪɛ bɛ fa bɛ tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ? Ɛmɔ amma'n-mɔ muonun yê bɛ 'bu
ɛmɔ fʊɔ ɔ.
20 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ n ne Nyanmɪan tunmin'n yê mɪn fa mɪn tu
wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ. Yí bʊ kele kɛ Nyanmɪan lɛ di yí belemgbin nɪn ɛmɔ afian ɛwa.
21 "Mɛlɛ mɔ sʊanlan kʊn tɪ akpɔlɛ kpa, m'ɔ le ɛlɔɛ ninnge ɔ sisa yí awulo'n, bɛ ngʊala man
yí wua.
22 Nan sɛ sʊanlan fʊfɔlɛ fite ɛbɛlɛ mɔ yí sa kʊala m'ɔ le awulo'n, ɔ tʊa yí de yí ɛlɔɛ ninnge'n
kʊalaa m'ɔ susu yí ti gua sʊ'n, ɔ ce yí nwʊn ninnge'n ɔ man menian'n-mɔ.
23 "Sʊanlan m'ɔ nnʊn man mín afan'n, anɪn ɔ kpɔ mín. Sʊanlan kʊsʊ m'ɔ nʊn mín yɛ
nwohuan man ninnge'n-mɔ anʊan'n, anɪn ɔ bɔ bɛ́ asanndɪɛ.

Wawɛ ɛtɛ nɪn esa ɛwalɛ nun
(Matie 12.43-45)

24 "Mɛlɛ mɔ wawɛ ɛtɛ'n fi sʊanlan kʊn anun kɔ fite'n, ɔ kɔ ɛwâ'n-mɔ anun ɛlɔ ɔ kɔ kpʊnndɛ
lɪka ɔ tanlan de yí ɛnwʊnmɪan. Sɛ ɔ kɔ nán ɔ'a nnyan man bie fíí a, yí nwan: 'Mɪn 'sa mɪn
kɔ wʊlʊ mɪn sua'n mɔ n vi nun m'an fite nɪn anun biekun.'
25 Sɛ ɔ ba ɔ ju ɛbɛlɛ nán ɔ nwun kɛ b'a kpekpian nun b'a sesie nun kanlanman an,
26 ɔ kɔ fa wawɛ ɛtɛ nsʊ mɔ bɛ́ ti anun tɪ ɛtɛ tala yí ɔ ba. Bɛ wʊlʊ sua nɪn anun, bɛ ka ɛbɛlɛ
bɛ tanlan. Yí bɛ-yue-asɪɛ, sʊanlan sɔ nɪn asɪtanlan'n yɔ esulo tala daba dɪɛ'n."

Nyila kpa'n

27 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, balasua kʊn kɔ tɪan nun menian'n-mɔ afian ɛlɔ. Yí nwan:
"Nyila hán balasua ɛhɪ m'ɔ wʊlɪ wɔ́ ɛsɛ ɔ nʊanlɪn wɔ́'n!"
28 Nan mɔ balasua nɪn anʊan tɔlɪ'n, Zozi nwan: "Nyila lɪlɪ hán bɛ́ mɔ bɛ tie Nyanmɪan
Anʊan Ɛjɔlɛ'n mɔ ɛsɛ bɛ nanndɪ sʊ'n!"

Menian'n-mɔ 'ba bisa Zozi asinbɛnwʊn like kʊn
(Matie 12.38-42)

29 Kɛmɔ anɪn menian dɔʊn kpa lɛ yia Zozi anwʊn ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ajulisʊ
menian'n-mɔ ati anun tɪ ɛtɛ. Bɛ kulo kɛ bɛ yɔ asinbɛnwʊn like bɛ kele bɛ́. Nan bɛ nyɔ man
asinbɛnwʊn like fíí kʊn bɛ ngele man bɛ́. Asinbɛnwʊn like mɔ bɛ 'yɔ bɛ kele bɛ́'n, y'ɔ le
kpɔmanfʊɛ *Zonasɪ dɪɛ'n.
30 Ɔ sanlɪn kɛ anɪn Zonasɪ tɪ nzɔlɛ wɔ Ninninvʊ amma'n-mɔ anyunnun. *Mân Baa'n kʊsʊ
'ba kaci nzɔlɛ wɔ ajulisʊ menian ɛhɪ-mɔ anyunnun.
31 Cɪan mɔ Nyanmɪan 'bua mân'n ndɛɛ'n, balasua'n mɔ anɪn ɔ tɪ Saba mân nɪn anun
belemgbin'n, ɔ 'ba jasʊ jinlan ɔ bu ajulisʊ menian'n-mɔ fʊɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ fi hyʊɪ ɔ walɪ tielɪ
belemgbin bɛngɛlɛfʊɛ Salomʊn ɛjɔlɛ'n. Nan kʊsʊ sʊanlan kʊn wɔ ɛwa m'ɔ tala Salomʊn ɔ!
32 Cɪan mɔ Nyanmɪan 'bua mân'n ndɛɛ'n, Ninninvʊ amma'n-mɔ 'ba jasʊ bɛ jinlan bɛ bu
ajulisʊ menian'n-mɔ fʊɔ. Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ bɛ tɪlɪ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n mɔ Zonasɪ
hanlɪn helelɪ bɛ́'n, bɛ nunlin bɛ́ nwʊn bɛ kacili bɛ́ abalabɔ'n. Nan kʊsʊ sʊanlan kʊn wɔ
ɛwa m'ɔ tɪ kpili tala Zonasɪ ɔ!"

Anyɪan nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Matie 5.15; 6.22-23)

33 Ɛsɛ Zozi nwan: "Sʊanlan fíí nzɔ kanlannɪɛ ɔ nva wula man bokiti abʊ, nan bɛ sɔ bɛ
sinnze yí anwunno maan bɛ́ mɔ bɛ lɛ wʊlʊ sua nɪn anun'n nwun asɪ.
34 Wɔ́ nyɪn'n tɪ kɛ wɔ́ nwʊnnaan nɪn asʊ kanlannɪɛ. Sɛ wɔ́ nyɪn'n nwun asɪ a, anɪn wɔ́ lɪka
kʊalaatin wɔ́ jawe nun. Nan sɛ wɔ́ nyɪn'n tɪ man kpa a, anɪn wɔ́ nwʊnnaan'n wɔ awosin
nun.
35 Yí ti, sie wɔ́ nwʊn ye nán jawe'n mɔ ɛ tɪ nun nɪn a ngaci man awosin.

36 Sɛ wɔ́ nwʊnnaan'n lıka kʊalaatin wɔ jawe nun, mɔ yí lıka fíí nnʊn man awosin nun'n,
wɔ́ nwʊnnaan'n 'ta kɛ kanlannıɛ'n ta wɔ́ nwʊn'n."

Zozi 'ba bɔ Falisifʊɛ'n-mɔ

nʊn mala nın asʊ mgbain'n-mɔ sasan
(Matie 23.1-36, Maakı 12.38-40)

37 Ɛhı, mɔ Zozi anʊan tɔlı'n, *Falisifʊɛ kʊn kɔ fɛlɛ yí kɛ ɔ bála a li like yí awulo. Mɛlɛ mɔ
bɛ lıla mgba nın asʊ tɔbılı nın anwʊn'n,
38 Falisifʊɛ'n kɔ nwun kɛ Zozi a nwunnzinman yí sa kʊsʊ ɔ le fa di like. Ɛjɔlɛ'n kɔ sin
Falisifʊɛ nın anwʊn.
39 Ɛhı a, yé Mın kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ, kɛ ɛmɔ tı yí nın anın. Ɛmɔ
nwunnzin kangɔ'n nʊn talie nın anzin, nan kʊsʊ awue nʊn ajʊnlın ɛtɛ ngʊnmın y'ɔ wɔ
ɛmɔ ati anun ɔ.
40 Sɛnvʊɛ tı kɛ ɛmɔ! Nyanmıan m'ɔ bɔlı like nın anzin'n, nán yí kʊnmgba'n y'ɔ bɔlı yí
kunnun nın ɔ?
41 Yí ti, ɛmɔ yí bé kunnun bɛ bɔ́ afɔlıɛ bɛ mán ehianfʊɛ'n-mɔ. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, ɛmɔ
asıtanlan'n b'a yɔ nwannzan-nwannzan man ɛmɔ.
42 "Munnzue hán ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ! Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ ebo nın asʊ ninnge kɛ mantı nʊn
lu ɔ nʊn munmuin munmuin'n-mɔ, sɛ ɛmɔ tıtı a, ɛmɔ bu nun bulu bɛ tu kʊn bɛ man
Nyanmıan. Nan kʊsʊ ɛmɔ ngan man ananhɔlɛ ɛsɛ ɛmɔ ngulo man Nyanmıan. Like mɔ
ahan ɔ di kɛ ɛmɔ yɔ'n, ɔ nʊn yí nzin dıɛ'n-mɔ'n, yí ahı.
43 "Munnzue hán ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ! Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ kulo kɛ menian'n-mɔ kʊalaa nwun
ɛmɔ. Yí ti, asɔnın sua'n-mɔ anun bia'n-mɔ m'ɔ jijin bé nyunnun nın asʊ yɛ̂ ɛmɔ tɛtanlan ɔ.
Gua nın asʊ, ɛmɔ kulo kɛ menian'n-mɔ bɛbɛlɛ bé nwʊn ası nán b'a bisa ɛmɔ ahın.
44 "Munnzue hán ɛmɔ! Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ tı kɛ asielıɛ mɔ menian'n-mɔ nzı man kɛ b'a sie
sʊanlan ɛbɛlɛ mɔ bɛ nanndı sʊ ɔ!"
45 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, mala nın asʊ kpain'n kʊn jasʊlı a, yí nwan: "Kpain, ɛ kan ɛjɔlɛ kɛ
mɔ ɛ lɛ kan yí ɛbɛlɛ nın an, anın ɛ lɛ bɔ yé kʊsʊ yé amgba!"
46 Zozi nwan: "Munnzue hán ɛmɔ mala nın asʊ mgbain'n-mɔ kʊsʊ bie! Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ
man menian'n-mɔ sɔsʊa bólɛ nʊnnɔɛ nʊnnɔɛ, kʊsʊ ɛmɔ nva man bé sa bɛtıa kʊn bɔbɔ bɛ
mmʊka man bé.
47 "Munnzue hán ɛmɔ! Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ tʊ Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ mɔ ɛmɔ anan-
mɔ hunlin bé'n sɛka nın asʊ kanlanman kanlanman!
48 Ɛmɔ yɔ sɔ bɛ kele kɛ bɛ jin bé nan-mɔ anzin. Afı ɛmɔ anan-mɔ kun mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ
a, ɛmɔ yɛ̂ bɛ tʊ bé sɛka nın asʊ ɔ!
49 Ɛhıka ati, Nyanmıan m'ɔ tı bɛngɛlɛfʊɛ'n lɛ kele kɛ: 'Mın 'sʊan mgbɔmanfʊɛ nʊn mmɔfʊɛ
bé nwʊn ɛlɔ. Bɛ 'kun mmie-mɔ yɛ̂ bɛ 'kele mmie-mɔ kʊsʊ ahʊlʊwa.'
50 Ɔ man kɛ Nyanmıan bɔlı mân'n mɔ ɔ 'ju ɛnɛ'n, yí mgbɔmanfʊɛ'-mɔ kʊalaa mɔ b'a hun
bé'n, bɛ 'pinnin ajulisʊ menian ɛhı-mɔ wɔ yí nwʊn.
51 Ɔ bɔ yí bʊ Abɛlı ehuan dıɛ nın asʊ dede ɔ kɔ ju kpɔmanfʊɛ Zakali, mɔ bɛ hunlin yí tɛɛyıɛ
mʊcıa'n nʊn Nyanmıan sua nın afian'n, mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, bɛ 'pinnin
ajulisʊ menian ɛhı-mɔ kʊalaa wɔ yí nwʊn.
52 "Munnzue hán ɛmɔ mala nın asʊ mgbain'n-mɔ! Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ a fa ngɛlɛ sua sannvɛ
nın a sie. Ɛmɔ muonun nwʊlʊ man nun. Bé mɔ bé kʊsʊ bɛ kulo kɛ bɛ wʊlʊ nun'n, ɛmɔ totua
bé atın."
53 Mɔ Zozi fi Falisifʊɛ nın awulo ɛbɛlɛ fitelı'n, mala nın asʊ mgbain'n-mɔ nʊn Falisifʊɛ'n-
mɔ anyın kɔ bʊlʊ yí nwʊn kpa. Bɛ kɔ bisa bisa yí ɛjɔlɛ dɔʊn anwʊn kosuan.
54 Bé nwan bɛ 'yɔ sɔ bɛ sua yí ngaa maan ɔ tɔ nun.

12

Falisifʊɛ'n-mɔ fali ayile nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Matie 10.26-27)

1 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, menian akpɪı akpɪı kɔ yia Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Ɛsʊan mɔ bɛ sʊnlɪn nɪn ati,
bɛ fʊfʊ bɛ́ nwʊn sʊ. Zozi kɔ li mʊa kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ síe bɛ́ nwʊn ye
wɔ *Falisifʊɛ'n-mɔ fali ayile nɪn anwʊn. Bɛ́ fali ayile sɔ'n y'ɔ le bɛ́ ato ɛnanndɪɛ'n.
2 Awosin nun ɛjɔlɛ'n kʊalaatin 'fite jawe nun. Nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ'n kʊalaatin 'tu fite.
3 Ɛhɪka ati, like kʊalaa mɔ ɛmɔ kɔ yɔ yí awosin nɪn anun'n, alíɛ cɪn an, bɛ 'tɪ. Ɛjɔlɛ kʊsʊ
mɔ ɛmɔ kɔ tu yí asule nun sua ɛlɔ bɛ kɔ hele sʊanlan'n, bɛ 'jinlan sua'n-mɔ ati asʊ bɛ bɔ yí
kpayɛ.

Sʊanlan'n m'ɔ di kɛ ɛmɔ sulo yí'n
(Matie 10.28-31)

4 "Ɛmɔ mɔ ɛmɔ tɪ mín manngʊn'n, mɪın kan mɪn kele ɛmɔ kɛ: nán bɛ sulo bɛ́ mɔ bɛ kun
anwʊnnaan'n kʊsʊ bɛ ngʊala man yí nzin like fíí yɔ'n.
5 Mɪn 'ba hele ɛmɔ sʊanlan'n m'ɔ di kɛ ɛmɔ sulo yí'n: Ɛmɔ súlo Nyanmɪan. Afɪ, sɛ ɔ man
ɛmɔ wu a, ɔ kʊala ɔ tʊ ɛmɔ sîn'n m'ɔ nnun man lé nɪn anun. Mɪın kan yí ananhɔlɛ mɪn kele
ɛmɔ, yí dein y'ɔ di kɛ ɛmɔ sulo yí ɔ!
6 Asʊ bɛ tɔnɪn nnʊnman nganngan nnun an, yí esika'n ju bie? Nan kʊsʊ Nyanmɪan a
lʊa nvi man bɛ́ nun kʊn.
7 Ɛmɔ ati enyuan'n muonun, Nyanmɪan sɪ yí kʊalaa anʊan. Yí ti, nán bɛ sulo, ɔ sanlɪn kɛ
ɛmɔ anwʊn cɪan Nyanmɪan ɔ tala nnʊnman dɔʊn kpa.

Bɛ́ mɔ bɛ kan kɛ bɛ tɪ Zozi dɪɛ'n
(Matie 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 "Ɛsɛ mɪın kan mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ sʊanlan kʊn kan yí yuein menian'n-mɔ anyunnun kɛ
ɔ tɪ mín dɪɛ a, *Mân Baa'n kʊsʊ 'kan wɔ Nyanmɪan mmɔfʊɛ'n-mɔ anyunnun ɛlɔ kɛ sʊanlan
sɔ'n tɪ yí dɪɛ.
9 Nan sɛ sʊanlan kʊn kan yí yuein menian'n-mɔ anyunnun kɛ ɔ nzɪ man mín a, Mân
Baa'n kʊsʊ 'kan wɔ Nyanmɪan mmɔfʊɛ'n-mɔ anyunnun ɛlɔ kɛ ɔ nzɪ man sʊanlan sɔ'n.
10 Sʊanlan biala m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ kɔ tia Mân Baa'n, ɔ 'nyan ɛtɛ face. Nan sʊanlan m'ɔ
kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ kɔ tia Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n, ɔ nnyan man ɛtɛ face.
11 "Mɛlɛ mɔ bɛ nʊn ɛmɔ kɔ hɔ, mɔ bɛ lɛ kɔ a bua ɛmɔ ndɛɛ wɔ Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ
anun, mgbain'n-mɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ le tunmin nɪn anyunnun'n, nán bɛ susu ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ
'kan bɛ sa bɛ́ nɪn nɪn anwʊn.
12 Ɔ sanlɪn kɛ, ɛjɔlɛ m'ɔ di mɔ ɛmɔ 'kan'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n 'ba fa wula ɛmɔ
anʊan mɛlɛ sɔ nɪn anun."

Esikafʊɛ jibilito nɪn anwʊn anyɪnndala'n

13 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, bian kʊn kɔ kuku yí nɪn sʊ meninsʊnman nɪn anun. Ɔ kɔ
han kɔ hele Zozi kɛ: "Kpain, kan kele mín nianman'n kɛ ɔ bú ajâ'n mɔ yɛ́ sɪ a sie yɛ́ nɪn
anun, nán ɔ fá mín dɪɛ'n ɔ mán mín."
14 Mɔ bian nɪn anʊan tɔlɪ'n, Zozi kɔ bua yí kɛ: "Anianman, nwan yê ɔ yɪlɪ mín kɛ m múa
ɛmɔ ɛjɔlɛ'n, anaan n jé ɛmɔ ninnge nɪn ɔ?"
15 Mɔ Zozi hanlɪn ɛhɪ yuelɪ'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kʊalaatin kɛ: "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn! Ɛmɔ
síe bɛ́ nwʊn ye wɔ anwʊndɪɛ anyɪnbʊlʊ nɪn anwʊn. Ɔ sanlɪn kɛ man sʊanlan kʊn nyán yí
nwʊn dede sɛɛ, nán yí anyanbɛnwʊn'n yê ɔ man yí ngʊan ɔ."
16 Ɛhɪ, ɔ kɔ bu anyɪnndala kʊn ɔ kɔ hele bɛ́. Yí nwan: "Anɪn esikafʊɛ kʊn wɔ ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ
sʊn ebo ɔ kɔ tɪ yí sɪsakaa.
17 Ɔ lalɪ jʊnlɪnlɪn an, ɔ kɔ se yí nwʊn kɛ: 'Anɪn mɪn 'yɔ yí sɛ? N nne man lɪka mɔ mɪn 'sie
mín ebo nɪn asʊ ninnge nɪn ɔ.'
18 Ɛsɛ ɔ kɔ se yí nwʊn kɛ: 'Ɛ 'nwun like m'ɔ di kɛ mɪn yɔ'n. Mɪn 'ba bubu mín esie'n-
mɔ mɪn si yí mgbili mgbili kpa, Mɪn si ɔ yue a, mɪn 'fa mín *bele'n kʊalaatin ɔ nʊn mín
ninnge'n kʊalaatin mɪn wula nun.
19 Afɪ sian'n, mɪn 'kan mɪn kele mín nwʊn kɛ: Eja, a li afʊɛ kɔ yɔ nyɛ nyɛ junman kpili
kpa a sie. Yí ti, tanlan asɪ de wɔ́ ɛnwʊnmɪan, di alɪɛ nʊn nzan gua sʊ nán di mân.'

20 “M'ɔ hanlın sɔ'n, nán Nyanmıan a han a hele yí kɛ: ‘Belenzua jibilito! Ɛnɛ kɔngɔɛ ɛhı dein, ɛ 'wu. Ninnge nwala'n mɔ a nyan yí'n, ɛ 'fa man nwan?’ ”
21 Mɔ Zozi buli anyınndala sɔ'n yuelı'n, yí nwan: “Kɛ ɛjɔlɛ'n tı yí man sʊanlan m'ɔ kpʊnndɛ anyanbɛnwʊn'n ɔ man yí nwʊn nın anın. Nyanmıan ɛlɔ a, sʊanlan sɔ'n le man like fíí.”

Zozi 'ba han nzusue nın anwʊn ɛjɔlɛ
(Matie 6.25-34)

22 Ɛhı anzin, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Ɛhıka ati, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ: alıɛ'n mɔ ɛmɔ 'di'n ɔ nʊn taladıɛ'n mɔ ɛmɔ 'wula'n, nán bɛ susu yí nwʊn.
23 Ɔ sanlın kɛ ngʊan'n tı like cınnjın kpa ɔ tala alıɛ'n. Yê anwʊnnaan'n kʊsʊ tı cınnjın kpa ɔ tala taladıɛ'n.
24 Ɛmɔ tú bé nyın bɛ nían mosunmosun kʊajɛ'n-mɔ. Bɛ nnua man like yê bɛ ndı man like. Bɛ le man kunman anaan esie mɔ bɛ gua nun like ɔ, kʊsʊ Nyanmıan ta bé. Ɛmɔ anwʊn cian ɔ tala nnʊnman'n-mɔ!
25 Ɛmɔ anun benin yê ɔ fa nzusue tʊ yí nwʊn an, ɔ 'cɛ asıɛ nın asʊ ɔ?
26 Sɛ ɛmɔ ngʊala man m'ɔ tı kaan nın anun an, anın nzukɛ ati yê ɛmɔ susu yí bʊ nga nın anwʊn ɔ?
27 “Ɛmɔ nían kɛ ebo nın anun ndile'n-mɔ mɔ bɛ le ndetele'n-mɔ kpın fifi'n. Bɛ nni man junman, bɛ nnwʊn man ɛtanlan. Nan kʊsʊ, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ belemgbin Salomʊn muonun nʊn yí anyanbɛnwʊn'n m'ɔ nyanlın yí'n, taladıɛ m'ɔ tı kanlanman kɛ ndetele'n-mɔ, ɔ'a nwula man bie lé.
28 Ndile'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ebo nın anun ɛnɛ, mɔ ɛhınman bɛ 'ju bɛ gua sîn nun'n, sɛ Nyanmıan sesie bé sʊa, ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ ngo nıan man ɛmɔ ɔ ngɔ tala man bé ɔ? Ɛmɔ dedi'n tı kaan!
29 Yí ti, nán bɛ di yalɛ bɛ susu alıɛ mɔ ɛmɔ di ɔ nʊn nzue mɔ ɛmɔ nʊn nın anwʊn.
30 Ɔ sanlın kɛ, ninnge sɔ'n-mɔ kʊalaatin, eyuadı nın anun menian'n-mɔ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan'n, bé yê bɛ susu yí nwʊn ɔ. Nan ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ Ası'n sı kɛ ɛmɔ a hian yí nwʊn.
31 Ɛmɔ lí mʊa bɛ kpúnndɛ Nyanmıan Belemgbin Mân'n. Sɛ ɛmɔ nyan yí a, Nyanmıan 'fa yí bʊ nga'n-mɔ kʊalaatin man ɛmɔ.
32 Ɛmɔ mɔ ɛmɔ tı kɛ ayɛmʊa kpule kaan'n, nán bɛ sulo. Ɔ sanlın kɛ ɔ'a yɔ Nyanmıan fɛ kɛ ɛmɔ lí yí Belemgbin Mân'n bie.

Anyanbɛnwʊn kpa'n
(Matie 6.19-21)

33 “Ɛmɔ tónın ɛmɔ anwʊndıɛ'n-mɔ bɛ fá yí esika'n bɛ hyé ehianfʊɛ'n-mɔ. Ɛmɔ kpá esika kotoku m'ɔ ndıtı man, mɔ nun esika'n nvo man bɛ síe Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ. Awofʊɛ ngʊala man ɛlɔ kɔ kɔ wua, nvɔlɛ kʊsʊ ngʊala man yí di.
34 Afı, lıka mɔ ɛmɔ anyanbɛnwʊn'n wɔ'n, ɛbɛlɛ kʊsʊ yê ɛmɔ ahʊnlın'n wɔ ɔ.
35 “Ɛmɔ wówula bé junman taladıɛ'n, bɛ súsɔ bé kanlannıɛ'n.
36 Ɛmɔ yó kɛ ngʊa mɔ bé mın a hɔ atɔnvɔlɛ mɔ bɛ lɛ nwʊnndɛ yí ɔ. Ɔ ju ɛbɛlɛ mɔ ɔ 'bɔ anʊan nın ala, anın b'a tike.
37 Nyila hán ngʊa ɛhı-mɔ mɔ bé mın 'ba a, anın bɛ lafılı man'n! Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ mınlıan'n 'kaci yí nwʊn ɔ wula junman taladıɛ. Ɔ 'man yí ngʊan'n-mɔ tɛtanlan ası tɔbılı nın a nwʊn ɔ man bé like bɛ di.
38 Sɛ ɔ sa ba alımunnun anaan alıbahıan nán ɔ ba tʊ bé kɛ bɛ lafılı man an, nyila hán bé!
39 Ɛmɔ tí ɛjɔlɛ ɛhı abʊ kpa. Sɛ awulo nın asʊ mınlıan'n sı dɔɛ'n mɔ awofʊɛ'n 'ba a, ahan ɔ nna man nán awofʊɛ nın a nyan atın a a bu yí sua nın anʊan'n.
40 Ɛmɔ kʊsʊ, ɛmɔ bóbʊa bé nwʊn. Ɔ sanlın kɛ *Mân Baa'n 'ba a dɔɛ mɔ ɛmɔ nzusu man kɛ ɔ 'ba nın asʊ.”

Akʊa kpa'n yê akʊa ɛtɛ'n
(Matie 24.45-51)

41 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, Pıɛlı kɔ bisa yí kɛ: "Yɛ́ Mın, asʊ yɛ́ ngʊnmın ala yɛ̂ ɛ lɛ bu
anyınndala ɛhı ɛ kele yɛ́ ɔ, anaan ɛ lɛ bu kele menian'n-mɔ kʊalaatin ɔ?"
42 Yɛ́ Mın nwan: "Akʊa kpa'n m'ɔ sı ngɛlɛ'n y'ɔ le benin? Yí y'ɔ le nunhan'n mɔ yí mın'n
'fa yí awulo'n wula yí sa nun kɛ ɔ nían sʊ, ɛsɛ tɛmʊn'n ju a, ɔ mán yí manngʊn'n-mɔ alıɛ.
43 Nyila hán akʊa sɔ'n mɔ yí mın 'ba ju a, anın yí sa wɔ́ yí nwʊn ɔ lɛ di yí junman'n!
44 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ: yí mın'n 'fa yí nwʊn ninnge'n kʊalaatin wula
yí sa nun.
45 Nan sɛ akʊa sɔ'n kan kele yí nwʊn kɛ: 'Mín mın nyanlın walı man', sɛ ɔ tı tɔ ngʊa
ɛhınlın-mɔ asʊ ɔ bʊ bɛ́, sɛ ɔ didi, sɛ ɔ nʊn nzan ɔ bʊ a,
46 yí mın'n 'ba cıan ɔ nʊn dɔɛ m'ɔ nzusu man nın asʊ. Ɔ 'pinnin akʊa sɔ'n kpa. Ɔ m'an ɔ
nwun yalɛ kɛ ngʊa'n-mɔ mɔ bɛ bɔ bala ɛtɛ'n nwun yí'n.
47 "Akʊa m'ɔ sı like mɔ yí mın kulo, m'ɔ nzesie man yí nwʊn ɔ nyɔ man like sɔ'n, bɛ 'fin
yí sʊnman.
48 Akʊa kʊsʊ m'ɔ nzı man like mɔ yí mın kulo, m'ɔ kɔ yɔ like sɔ'n m'ɔ di ɛbʊ́ɛ'n, bɛ 'gonun
bɛ fin yí. Sʊanlan mɔ bɛ kɔ man yí ninnge dɔʊn'n, bɛ 'bisa yí dɔʊn. Sʊanlan kʊsʊ mɔ bɛ kɔ
fa ninnge dɔʊn bɛ kɔ wula yí sa nun'n, bɛ 'bisa yí dɔʊn m'ɔ tala sʊ."

Zozi nʊn afiannzɛcıɛ'n
(Matie 10.34-36)

49 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɛsɛ yí nwan: "M'an a m'an ju sîn m'an tʊ asıɛ nın asʊ. Mın
kulo kɛ ahan ɔ'a sɔ dada angʊnmın!
50 Ɛsɔnıan kʊn mɔ bɛ lɛ ba sɔnın mın'n, ɔ 'ka mín ngʊnmın an, ahan b'a sɔnın mín a yue!
51 Ɛmɔ jʊnlın kɛ m malı menian'n-mɔ anzʊnunjɔ ɛman asıɛ nın asʊ ɛwa ɔ? Mın 'bua ɛmɔ
kɛ cɛcɛ, nan m malı bɛ́ afian ɛsɛcıɛ.
52 Ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, menian nnun mɔ bɛ wɔ awulo kʊn anun'n 'ba bu bɛ́ nwʊn nun.
Menian nsan 'ba han bɔ nun bɛ nʊn nnyuan jinlan sʊ. Nnyuan'n kʊsʊ abʊ 'ba yɔ kʊn bɛ
nʊn nsan'n jinlan sʊ.
53 Sıɛ'n nʊn yí wa belenzua'n 'ba fʊ sʊ. Baa belenzua'n kʊsʊ nʊn yí sı 'ba fʊ sʊ. Nian'n
nʊn yí wa balasua'n 'ba jinlan sʊ. Baa balasua'n kʊsʊ nʊn yí nin 'ba jinlan sʊ. Ahelenian'n
nʊn yí helenin 'ba fʊ sʊ. Yí helenin'n kʊsʊ nʊn yí 'ba fʊ sʊ."

Mɛlɛ'n-mɔ anun nzɔlɛ'n-mɔ
(Matie 16.2-3)

54 Ɛsɛ Zozi kɔ han kɔ hele meninsʊnman'n kɛ: "Sɛ ɛmɔ nwun kɛ esue nın a munlan lıka
mɔ sɛnzɛ'n tɔ nın an, anın ɛmɔ nwan esue'n lɛ ba tɔ. Sakpa kʊsʊ, ɔ tɔ.
55 Yɛ̂ sɛ ɛmɔ nwun kɛ anwʊnman fi ngʊa ɔ fita kɔ sɔlɔ a, anın ɛmɔ nwan wawa'n lɛ ba
kpın. Sakpa kʊsʊ, ɔ kpın.
56 Apoo mma! Ɛmɔ sı anwunno nʊn ası nzɔlɛ'n-mɔ ngʊnmın ngʊnmın. Nan ɔ yɔ sɛ mɔ
ɛmɔ nnwun man mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun'n nzɔlɛ nın angʊnmın ɔ?

Sɛ sʊanlan bie sanman wɔ́ a,

ɛ nʊn yí bɛ sésie bɛ́ afian
(Matie 5.25-26)

57 "Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ muonun njʊnlın man, bɛ nyɔ man like m'ɔ sɛ kɛ bɛ yɔ'n?
58 Sɛ sʊanlan bie kɔ sanman wɔ́ a, mɛlɛ mɔ ɛ nʊn yí lɛ kɔ a yı ndɛɛ'n, bɔ mɔndınlın ɛ nʊn
yí bɛ sésie bɛ́ afian. Sɛ a nyɔ man yí sɔ nán ɔ nʊn wɔ́ kɔ sʊanlan'n m'ɔ di ɛjɔlɛ nın aja sʊ a,
sʊanlan'n m'ɔ di ɛjɔlɛ'n 'fa wɔ́ wula nzalafʊ'n-mɔ asa nun. Nzalafʊ'n-mɔ kʊsʊ 'tʊ wɔ́ fiadı.
59 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele wɔ́ kɛ, sɛ kalɛ babulu kʊn ka nán ɛ tualı yuelı man an,
ɛ 'ka fiadı sua nın anun ɛbɛlɛ."

13

Nunhuan anaan ewue

1 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, menian mmie-mɔ kɔ a kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: “Kpain, anɪn Galile
menian lɛ yɪ tɛɛ bɛ man Nyanmɪan. *Lɔmʊn kʊnmanna Pilatɪ kɔ man bɛ kɔ hun bɛ́.”
2 Zozi kɔ bisa kɛ: “Ɛmɔ jʊnlɪn kɛ kɛmɔ b'a hun bɛ́ sɔ nɪn ati, anɪn ɔ kele kɛ bɛ tɪ ɛtɛfʊɛ bɛ
tala Galile mân nɪn anun menian bʊ nga'n-mɔ kʊalaatin ɔ?
3 Cɛcɛ. Nan mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, sɛ ɛmɔ a nnun man bɛ́ nwʊn b'a ngaci man bɛ́
abalabɔ nɪn an, ɛmɔ kʊsʊ kʊalaatin 'wu kɛ bɛ́.
4 Menian bulu nʊn mɔcʊɛ'n kʊsʊ mɔ Silowe sua hyilili'n buli gualɪ bɛ́ sʊ ɔ hunlin bɛ́'n,
ɛmɔ de di kɛ bɛ tɪ ɛtɛfʊɛ bɛ tala Zoluzalɛmʊn ɛbɛlɛ menian bʊ nga'n kʊalaatin ɔ?
5 Cɛcɛ. Nan mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, sɛ ɛmɔ a nnun man bɛ́ nwʊn b'a ngaci man bɛ́
abalabɔ nɪn an, ɛmɔ kʊsʊ kʊalaatin 'wu kɛ bɛ́.”

Figi baka nɪn anwʊn anyɪnndala'n

6 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ bu anyɪnndala ɛhɪ ɔ kɔ hele bɛ́. Yí nwan: “Bian kʊn kɔ
lua *figi baka kʊn yí divɪn ebo nɪn asʊ. Ɛlɛhʊn kʊn, ɔ kɔ hɔ kɔ nɛnɪan sɛ ɔ kɔ nyan figi mma
sʊ o. Ɔ hɔlɪ o, ɔ ngɔ nyan man bie sʊ.
7 Ɛhɪ a, bian'n kɔ han kɔ hele sʊanlan'n m'ɔ tɪ yí ebo'n kɛ: ‘Yí afʊɛ nsan ahɪ. Mɪn kɔ figi
baka nɪn abʊ ɛlɔ, kʊsʊ mɪn nnyan man bie sʊ. Yí ti, bu yí tʊ. Afɪ, mɪn nnwun man like ati
m'ɔ man ɔ jin ɛwa ɔ.’
8 “Mɔ bian'n hanlɪn sɔ'n, sʊanlan'n m'ɔ nɪan ebo nɪn asʊ'n nwan: ‘Kpain, yaci yí maan
ɔ jínlan ɛbɛlɛ afʊɛ ɛhɪ biekun. Mɪn 'ba fufun yí nwʊn mɪn gugua yí bʊ ewula.
9 Ɛ 'su yí akpʊlʊwa a, afʊɛ biekun ɔ 'ba su. Sɛ ɔ'a nzu man an, ɛ kɔ man bɛ kɔ bu yí.’ ”

Zozi 'ba man balasua kʊn anwʊn sa

ɛnwʊnmɪan ele cɪan kʊn anun

10 Ɛlɛhʊn kʊn, anɪn Zozi lɛ kele menian'n-mɔ ninnge Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua kʊn anun.
11 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn balasua kʊn kʊsʊ wɔ asɔnɪn sua nɪn anun ɛbɛlɛ bie. Balasua sɔ'n ndɪ
man akpɔlɛ yí afʊɛ bulu ɔ nʊn mɔcʊɛ ahɪ. Wawɛ ɛtɛ'n m'ɔ di junman sɔ nɪn a man balasua
nɪn a hʊlʊ sʊ. Ɔ ngʊala man yí nwʊn nun tɪnngɛ.
12 Nan mɔ Zozi nwunlin balasua sɔ'n, ɔ kɔ fɛlɛ yí ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Balasua, wɔ́
nwʊn a sa!”
13 Zozi kɔ fa yí sa'n kɔ fua balasua nɪn anwʊn. Ɛbɛlɛ ala, balasua'n kɔ tɪnngɛ yí nwʊn
nun, ɔ kɔ yɪ Nyanmɪan ayɛ.
14 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, asɔnɪn sua nɪn asʊ kpain'n kɔ fɛ Zozi anwʊn ɛya. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a man
balasua nɪn anwʊn a sa *ɛnwʊnmɪan ele cɪan nɪn anun. Ɛhɪ a, ɔ kɔ jasʊ ɔ kɔ han kɔ hele
bagua'n kɛ: “Junman elie tɛmʊn'n tɪ elesian. Ɛmɔ bála tɛmʊn sɔ'n bɛ mán bɛ́ nwʊn sá. Nan
nán ɛnwʊnmɪan ele cɪan nɪn anun yê bɛ fa bɛ di junman sɔ nɪn ɔ!”
15 Yɛ́ Mɪn kɔ totua yí sʊ, yí nwan: “Apoo mma tɪ kɛ ɛmɔ! ɛnwʊnmɪan ele cɪan'n, ɛmɔ
nunhan kʊn biala nyannjɪ yí ɛnalɛ anaan yí afunlunmun'n maan ɔ kɔ nʊn nzue. Sɛ ato e?
16 Balasua ɛhɪ kʊsʊ m'ɔ tɪ Abalahamʊn abie, mɔ *Satan a cɪcɪ yí dede afʊɛ bulu nʊn
mɔcʊɛ'n, asʊ nán ɛnwʊnmɪan ele cɪan yê ɔ fata kɛ bɛ nyannjɪ yí ɔ?”
17 Zozi mmua sɔ'n kɔ man anyunnunguasɪɛ kɔ han bɛ́ mɔ bɛ kpɔ yí'n-mɔ. Nan bagua'n
dɪɛ, ɛnyɪnmɪan junman'n kʊalaa mɔ Zozi lili'n yɔlɪ bɛ́ fɛ.

Muntadɪ baa nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Matie 13.31-32, Maakɪ 4.30-32)

18 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ han kɔ hele bagua'n kɛ: “Nzu like dɪɛ yê Nyanmɪan Belemgbin
Mân'n soman yí ɔ? Nzu yê mɪn kʊala kɛ mɪn fa mɪn susu yí ɔ?
19 Nyanmɪan Belemgbin Mân'n soman muntadɪ baa mɔ sʊanlan kʊn a lua yí tola nun
ɔ. Muntadɪ baa sɔ nɪn a fifi ɔ a kaci dukpa. Nnʊnman'n-mɔ a nwʊn bɛ́ sâ yí sa mma'n-mɔ
asʊ”

Fali ayile nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Matie 13.33)

20 Ɛsɛ Zozi kɔ bu anyınndala kʋn biekun kɔ hele bɛ́ kɛ: “Nzu yê mın kʋala kɛ mın fa
Nyanmıan Belemgbin Mân'n mın susu yí ɔ?
21 Ɔ tı kɛ fali ayile mɔ balasua kʋn a fa a fɔtɔ fali cilo abulaa ɔ nʋn nnun dede yí kʋalaa
a tu ɔ.”

Anʋan fıtıı'n
(Matie 7.13-14,21-23)

22 Ɛhı, anın Zozi aja wɔ atunnun ɔ lɛ kɔ Zoluzalɛmʋn. Atın nın asʋ kulo mgbili mgbili'n-
mɔ ɔ nʋn nganngan'n-mɔ, ɔ kɔ sısın bɛ́ sʋ ɔ kɔ hehele menian'n-mɔ ninnge.
23 Bian kʋn kɔ bisa yí kɛ: “Yɛmınlın, asʋ menian kaan sʋa yê bɛ 'nyan bɛ́ ti ɔ?”
Ɛhı a, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kʋalaatin kɛ:
24 “Ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın kpa bɛ sín anʋan fıtıı nın anun. Afı, mıın kan yí ananhɔlɛ mın
kele ɛmɔ kɛ menian dɔʋn 'ba kpʋnndɛ atın bɛ bu sʋ, kʋsʋ bɛ ngɔ hʋala man Nyanmıan
Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ kɔ.
25 Mɔ awulo nın asʋ mınlıan'n 'ba jasʋ ɔ tʋ anʋan nın anun'n, ɛmɔ 'ba ha anʋan nzin.
Ɛmɔ 'ba jinlan bɛ bɔ anʋan'n bɛ kan kɛ: ‘Yɛmınlın, tike yɛ́ anʋan.’
“Mınlıan'n 'ba bua ɛmɔ kɛ: ‘Mın nzı man ɛmɔ lıka mɔ ɛmɔ fi ɔ.’
26 “Ɛmɔ 'ba se yí kɛ: ‘Yɛ́ nʋn wɔ́ y'a didi, yɛ́ nʋn wɔ́ y'a nʋn nzue, a hehele yɛ́ ninnge yɛ́
kulo'n-mɔ gua'n-mɔ asʋ.’
27 “Yí kʋsʋ ɔ 'ba bua ɛmɔ kɛ: ‘Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ mın nzı man ɛmɔ lıka
mɔ ɛmɔ fi ɔ. Nyɔlıɛtɛfʋɛ, ɛmɔ fi mín nwʋn ɛwa bɛ hɔ́ mʋa!’
28 Mɛlɛ mɔ ɛmɔ 'ba nwun Abalahamʋn, Izakı, Zʋakɔbʋ nʋn Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-
mɔ kʋalaatin yí belemgbin mân nın anun ɛlɔ, mɔ ɛmɔ dıɛ bɛ 'ba hıhan ɛmɔ bɛ tʋ gua sʋ'n,
mɛlɛ sɔ nın anun yê ɛmɔ 'ba sun bɛ kʋan bɛ́ je nın ɔ!
29 Menian mmie-mɔ fi sɛnzɛ nın afitelıɛ nʋn yí atɔlıɛ, mmie-mɔ fi sɔlɔ nʋn ngʋa, bɛ́ nʋn
Nyanmıan bɛ 'ba tanlan tɔbılı kʋn anwʋn yí belemgbin mân nın anun ɛlɔ.
30 Tɛmʋn sɔ'n, bɛ́ mɔ ɛnɛ bɛ li menian'n-mɔ anzin'n, bɛ 'ba li bɛ́ ti. Yê bɛ́ mɔ ɛnɛ bɛ li
menian'n-mɔ ati'n, bɛ 'ba li bɛ́ nzin.”

Zozi nʋn Zoluzalɛmʋn kulo'n
(Matie 23.37-39)

31 Cıan kʋnmgba sɔ'n, *Falisifʋɛ mmie-mɔ walı tʋlı Zozi a, bɛ́ nwan: “Kpain, belemgbin
*Elɔdı nwan ɔ nyan wɔ́ a, ɔ 'man bɛ kun wɔ́. Yí ti, fi ɛwa jasʋ kɔ.”
32 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ hɔ́ hán héle aminsanın sɔ'n kɛ: ‘Mıın fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ
ɛnɛ nʋn ɛhınman mın man menian'n-mɔ anwʋn sa. Yí cıan nsan nın asʋ, mın 'gua mín
junman nın abʋ.’
33 Kʋsʋ, ɔ fata kɛ mın tu atın ɛnɛ, ɛhınman nʋn ɛhınman nzin. Afı, ɔ nzɛ nvata man kɛ
Nyanmıan kpɔmanfʋɛ kʋn wú ahanmıan cɛlɛkɛ Zoluzalɛmʋn.
34 “Zoluzalɛmʋn, Zoluzalɛmʋn, wɔ́ mɔ ɛ kun Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ, mɔ ɛ tʋtʋ bɛ́
mɔ ɔ kɔ sʋan bɛ́ wɔ́ nwʋn ɛlɔ nın ɛbʋɛ ɛ kun bɛ́'n, yí kpê nyɛ ahı! N gulolı kɛ ahan mın
kokuan wɔ́ mma'n-mɔ anʋan kɛ akɔ ɛta'n kokuan yí mma'n-mɔ anʋan yí ndɛba nın abʋ'n.
Kʋsʋ a ndie man.
35 Yí ti, bɛ 'ba yaci ɛmɔ awulo'n bɛ wula ɛmɔ asa nun. Nan kʋsʋ, mıın kan yí ananhɔlɛ
mın kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ lɛ ngɔ nwun man mín nwʋn kʋ́n dede ɔ 'ju cıan mɔ ɛmɔ 'se kɛ: ‘Nyila
hán sʋanlan'n m'ɔ lɛ ba wɔ yɛ́ Mın dunman nun!’ ”

14

Zozi 'ba man wuluwafʋɛ kʋn anwʋn sa

ɛnwʋnmıan ele cıan nın anun

1 *Ɛnwʋnmıan ele cıan kʋn, *Falisifʋɛ'n-mɔ asʋ kpain kʋn kɔ fɛlɛ Zozi alıɛ. Ɛhı a,
Falisifʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, bɛ lɛ nıan sɛ Zozi kɔ fʋn bɛ́ mala nın an.
2 Ɛbɛlɛ ala, bian kʋn kɔ a kɔ jinlan Zozi anyunnun. Bian sɔ nın a yiyi.

3 Zozi kukuli yí nʋan sʋ, ɔ kɔ bisa mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ ɔ nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ kɛ:
"Asʋ yê mala'n man atɪn kɛ bɛ mán sʋanlan tí akpɔlɛ anaan n'ɔ tɪ akpɔlɛ ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn anun ɔ?"
4 Mɔ Zozi bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ ngɔ bua yí bie. Ɛhɪ a, Zozi kɔ fa yí sa'n kɔ fua
wuluwafʋɛ nɪn anwʋn ɔ kɔ man yí nwʋn kɔ sa. Ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ ɔ hó awulo.
5 Mɔ Zozi yɔlɪ sɔ yuelɪ'n, ɔ kacili yí nyɪn bɛ́ nwʋn ɛlɔ a, yí nwan: "Ɛmɔ nunhan benin yê
sɛ yí wa kʋn anaan yí ɛnalɛ kʋn tɔ bula nun ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn an, ɔ nyɪ man yí ndɛ
ndɛ ɔ?"
6 Ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhɪ, b'a ngʋala man bie bua.
7 Mɛlɛ mɔ bɛ 'ba tɛtanlan tɔbɪlɪ nɪn anwʋn bɛ di alɪɛ'n, Zozi nwunlin kɛ bɛ́ mɔ bɛ tʋlɪ bɛ́
sa bɛ fɛlɛlɪ bɛ́ alɪɛ'n, biala lɛ kpʋnndɛ meninkpa lɪka ɔ tanlan.
8 Ɛhɪ a, Zozi kɔ bu anyɪnndala kʋn ɔ kɔ hele bɛ́. Yí nwan: "Sɛ sʋanlan tʋ yí sa fɛlɛ wɔ́
atɔnvɔlɛ alɪɛ a, n'ɛ kɔ tanlan meninkpa lɪka. Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, b'a fɛlɛ sʋanlan bie kʋsʋ
m'ɔ tɪ kpili tala wɔ́.
9 Sʋanlan'n mɔ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ munnyuan'n ba tʋ wɔ́ a, yí nwan: 'Ao, jasʋ maan ɔ tánlan
ɛbɛlɛ.' Sian anɪn afɪ wɔ́ nyunnun nyian, bɔʋn-bɔʋn, ɛ lɛ kɔ a tanlan bɛ́ nzin.
10 Nan sɛ bɛ tʋ bɛ́ sa bɛ fɛlɛ wɔ́ a, wɔ́ lɪlɪ tanlan bɛ́ nzin. Sʋanlan'n m'ɔ fɛlɛlɪ wɔ́'n nwun
wɔ́ a, ɔ 'kan kele wɔ́ kɛ: 'Eja, bala bɛ́ nyunnun ɛwa.' Ɛbɛlɛ nɪn anun, anɪn wɔ́ nyunnun a
kpaja wɔ́ bɛ́ mɔ ɛ nʋn bɛ́ bɛ gua tɔbɪlɪ nɪn anwʋn nɪn anyunnun.
11 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan biala m'ɔ kɔ kuku yí nwʋn sʋ'n, bɛ 'kan yí asɪ. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kɔ
han yí nwʋn asɪ'n, bɛ 'kuku yí sʋ."
12 Mɔ Zozi buli anyɪnndala sɔ'n yuelɪ'n, ɔ kɔ han kɔ hele bian'n m'ɔ fɛlɛlɪ yí alɪɛ'n kɛ:
"Eyua o, nɔsʋba o, sɛ ɛ 'fɛlɛ menian alɪlie a, n'ɛ fɛlɛ wɔ́ manngʋn-mɔ, wɔ́ nianman-mɔ, wɔ́
nwʋn amma-mɔ anaan esikafʋɛ-mɔ mɔ bɛ mantan mantan wɔ́'n. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ kʋsʋ bɛ
kʋala kɛ bɛ fɛlɛ wɔ́ alɪɛ bɛ tua wɔ́ dɪɛ'n kalɛ.
13 Nan sɛ ɛ 'fɛlɛ menian alɪlie a, fɛlɛ ehianfʋɛ'n-mɔ, bubuluwafʋɛ'n-mɔ, bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ
sʋ'n-mɔ ɔ nʋn anyɪnsinlinwafʋɛ'n-mɔ.
14 Nyila 'kan wɔ́. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ ngɔ nyan man yí nwʋn sʋ like bɛ ngɔ mman man wɔ́.
Nan mɛlɛ mɔ Nyanmɪan 'ba man bɛ́ mɔ bɛ yɔlɪ ye'n fi ewue nun tinnge'n, mɛlɛ sɔ'n yê
Nyanmɪan 'man wɔ́ yí nwʋn ahatua ɔ."

Bian m'ɔ fɛlɛlɪ menian dɔʋn alɪɛ
(Matie 22.1-10)

15 Mɔ bɛ́ mɔ bɛ gugua tɔbɪlɪ nɪn anwʋn'n tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ'n, bɛ́ nunhan kʋn kɔ han kɔ
hele Zozi kɛ: "Nyila hán sʋanlan m'ɔ kɔ li like Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ'n!"
16 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ bu anyɪnndala ɛhɪ ɔ kɔ hele yí. Yí nwan: "Bian kʋn tʋnlɪn alɪɛ
kpili kpa. Ɔ kɔ fɛfɛlɛ menian dɔʋn kpa.
17 Mɛlɛ mɔ bɛ yuelɪ alɪɛ'n tʋn'n, ɔ kɔ sʋan yí akʋa'n kɛ ɔ hó sé menian'n-mɔ kɛ: 'Ɛmɔ bála
nán kɪkaala dɪɛ, alɪɛ nɪn a bɪn.'
18 "Akʋa'n hɔlɪ fɛlɛlɪ bɛ́ a, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ bɔ bɛ kɔ yɪ. Sʋanlan'n mɔ akʋa'n lili mʋa fɛlɛlɪ
yí'n nwan: 'M'an to ebo kʋn. Ɔ di kɛ mɪn kɔ mɪn nɪan. Yí ti, yaci, n'ɛ fɛ ɛya.'
19 "Kʋn nwan: 'M'an to nnalɛ bulu. Ɛnɛ dein ɔ di kɛ mɪn kɔ mɪn nɪan sɛ bɛ kʋala junman
di a. Yí ti, yaci, n'ɛ fɛ ɛya.'
20 "Nunhan kʋn biekun kʋsʋ nwan: 'Bɛlɛ mɔ m'an fa mín yɪ atɔnvɔlɛ ɔ. Mɪn ngɔ hʋala
man kɔ.'
21 "Akʋa'n kɔ sa kɔ hɔ kɔ bɔ kʋalaa kʋalaa kɔ hele yí mɪn'n. Yí mɪn'n kɔ fɛ ɛya, ɔ kɔ han
kɔ hele yí kɛ: 'Kan wɔ́ nwʋn kɔ gua nɪn asʋ ɛlɔ kɔ fɛfɛlɛ ehianfʋɛ'n-mɔ, bubuluwafʋɛ'n-mɔ,
anyɪnsinlinwafʋɛ'n-mɔ ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ'n-mɔ maan bɛ bála ɛwa.'
22 "Akʋa'n kɔ hɔ. Kaan cɛ, ɔ kɔ a kɔ tʋ yí mɪn'n. Yí nwan: 'Kpain, junman'n mɔ ɛ helelɪ
mín'n, m'an li a yue, kʋsʋ lɪka biekun tɛ wɔ ɛbɛlɛ.'

23 “Ɛhı a, mınlıan'n kɔ han kɔ hele yí akʋa'n kɛ: ‘Fa nanmue nanmue atın'n-mɔ, san
ɛnwanlan'n-mɔ, sʋanlan biala mɔ ɛ nʋn yí kɔ yia'n, tinndin yí maan ɔ bála. Yɔ bé sɔ dede
maan sua'n yí.
24 Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ: Bé mɔ n nili mʋa n vɛlɛlı bé mɔ b'a mma man'n, bé nun fíí
nni man mín alıɛ'n bie!’ ”

Kɛ bɛ kpın bɛ si Zozi sʋ'n
(Matie 10.37-38)

25 Ɛhı, anın Zozi nʋn menian dɔʋn kpa aja wɔ atunnun. Ɔ kpɛlı yí nyın bé nwʋn ɛlɔ a, yí
nwan:
26 Sʋanlan mɔ yí nwan ɔ 'si mín sʋ'n, sɛ ɔ kulo yí sı, yí nin, yí yı, yí mma, yí nianman
mmelenzua nʋn mmalasua ɔ nʋn yí muonun yí nwʋn ɔ tala mín an, sʋanlan sɔ'n ngʋala
ɔ ngaci man mín sʋanlan.
27 Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ nva man yí kʋlʋwa'n ɔ ndʋ man yí kɔmın sʋ ɔ nzi man mín sʋ'n,
sʋanlan sɔ'n ngʋala ɔ ngaci man mín sʋanlan.
28 “Sɛ ɛmɔ anun kʋn kulo kɛ ɔ si sua hyilili kʋn an, ɔ di mʋa ɔ tanlan ası ɔ tıtı ɔ nıan sɛ
esika'n m'ɔ le yí'n kɔ sa sua'n si e sɛ se e.
29 Ɔ'a ndıtı ɔ'a nnıan man sɛ ɔ bɔ sua nın abʋ nan ɔ a ngʋala man yí si a, bé kʋalaa mɔ bɛ
kɔ nwun kɛ sua nın a ha ɛbɛlɛ'n, bɛ 'sılı yí.
30 Bɛ kan kɛ: ‘Bian ɛhı a bɔ sua esie abʋ kʋsʋ ɔ'a ngʋala man yí bʋ gua!’
31 “Yí sɔ kʋsʋ ala, sɛ belemgbin kʋn kulo kɛ ɔ nʋn yí manngʋn kʋn ɛlɔɛ a, ɔ di mʋa ɔ tanlan
ası ɔ tıtı nıan sɛ ɔ kʋala kɛ ɔ fa menian akpıı bulu ɔ kɔ tʋa yí manngʋn'n m'ɔ le menian akpıı
abulaa'n bɛ kʋn an.
32 Sɛ ɔ nıan nán ɔ ngʋala man yí sɔ yɔ a, mɛlɛ mɔ belemgbin ɛhınlın tɛ wɔ mʋa'n, ɔ yı
menian maan bɛ kɔ li yí mgbata bɛ sesie bé afian.
33 Ɛhıka ati, sʋanlan mɔ ɔ'a nyaci man ninnge'n m'ɔ le yí'n ɔ'a ngua man'n, sʋanlan sɔ'n
ngʋala ɔ ngaci man mín sʋanlan.

Njın talɛ nın anwʋn anyınndala'n
(Matie 5.13, Maakı 9.50)

34 “Njın'n tı like kpa. Nan kʋsʋ sɛ ɔ yɔ talɛ a, bɛ 'yɔ sɛ nán ɔ'a yɔ kpa biekun?
35 Bɛ ngʋala man yí fa tʋn alıɛ, bɛ ngʋala man yí fa gua ninnge'n-mɔ anun. Ası ala yê bɛ
ju bɛ gua ɔ. M'ɔ sı fasie'n, ɔ fá ɛjɔlɛ sɔ'n ɔ síe!”

15

Zozi nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ
(Matie 18.12-14)

1 Ɛlɛhʋn kʋn, bé mɔ bɛ dide ajule'n nʋn bé mɔ bɛ bɔ bé dunman ɛtɛ'n dɔʋn kpa kɔ a Zozi
anwʋn ɛbɛlɛ. Bɛ lɛ ba tie ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan'n.
2 Nan mɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *mala nın asʋ mgbain'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ fɛ ɛya.
Bé nwan: “Bian ɛhı dıɛ, ɔ sɔ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ anun, ɛsɛ ɔ nʋn bé yê bɛ didi ɔ!”

Bʋa'n m'ɔ minlinlin nın anwʋn anyınndala'n

3 Ɛhı a, Zozi kɔ bu anyınndala ɛhı ɔ kɔ hele bé. Yí nwan:
4 “Yɛ bú yí kɛ ɛmɔ anun kʋn le mmʋa ɛya kʋn. Sɛ kʋn minlin nun an, asʋ ɔ nyaci man
abulahʋanlan nʋn ngʋanlan'n bé adidie lıka ɛbɛlɛ, ɔ ngɔ mgbʋnndɛ man ɛhınlın dede ɔ
nnwun man yí ɔ?
5 Mɛlɛ m'ɔ kɔ nwun yí'n, ɔ di fɛ kpa ɔ fa yí tʋ yí kɔmın sʋ.
6 Ɔ ju awulo a, ɔ fɛfɛlɛ yí manngʋn-mɔ nʋn bé mɔ bɛ mantan mantan yí nwʋn ɛbɛlɛ'n,
ɔ kan kele bé kɛ: ‘Ɛmɔ bála maan yɛ lí ndutue. Ɔ sanlın kɛ m'an nwun mín bʋa'n m'ɔ
minlinlin'n!’
7 Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ nyanmıansʋ ɛlɔ, kɛ ɔ tı yí nın ala anın. Sɛ ɛtɛfʋɛ kʋnmgba cein
nun yí nwʋn ɔ yaci yí nyɔlıɛ ɛtɛ'n-mɔ a, yí dunman nun, bɛ di ndutue kpili kpa nyanmıansʋ

ɛlɔ ɔ tala sɛsɛfʋɛ abulahʋanlan nʋn ngʋanlan mɔ b'a nun bɛ́ nwʋn b'a yaci bɛ́ nyɔlıɛ ɛtɛ'n-mɔ ndutue dıɛ'n.

Jɛtɛ fufue mma kʋn m'ɔ minlinlin nın anwʋn anyınndala'n

8 "Yɛ bú yí biekun kɛ balasua kʋn le jɛtɛ fufue mma bulu. Sɛ kʋn minlin nun an, asʋ ɔ nzɔ man kanlannıɛ ɔ mgbʋnndɛ man dede ɔ nnwun man yí ɔ?
9 Sɛ ɔ nwun yí a, ɔ fɛfɛlɛ yí manngʋn-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ mantan mantan yí nwʋn ɛbɛlɛ'n, ɔ kan kele bɛ́ kɛ: 'Ɛmɔ bála maan yɛ lí ndutue. Ɔ sanlın kɛ m'an nwun mín esika'n m'ɔ minlinlin'n!'
10 Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ nyanmıansʋ ɛlɔ, kɛ ɔ tı yí nın ala anın. Sɛ ɛtɛfʋɛ kʋnmgba cein nun yí nwʋn ɔ yaci yí nyɔlıɛ ɛtɛ'n-mɔ a, yí dunman nun, Nyanmıan mmɔfʋɛ'n-mɔ di ndutue."

Baa'n m'ɔ minlinlin nın anwʋn anyınndala'n

11 Ɛsɛ Zozi kɔ bu anyınndala kʋn biekun kɔ hele bɛ́. Yí nwan: "Anın bian kʋn le yí mma mmelenzua nnyuan.
12 Ɛlɛhʋn kʋn, nunhan kaan'n jasʋlı a, ɔ kɔ fa kɔ tʋ yí sı anyunnun kɛ: 'Baba, ninnge'n mɔ ɛ 'fa man yɛ́'n, bu nun nán fa mín dıɛ man mín.' Ɛhı a, sıɛ'n kɔ hye ninnge'n ɔ kɔ man yí mma nnyuan'n.
13 "Ɔ lili kɔ yɔ ɛlɛsan kʋn, baa kasian kɔ tɔnın yí nwʋn ninnge dıɛ'n. Cuein, ɔ kɔ fa yí esika'n ɔ kɔ hɔ mʋa kpa mân bie anun. M'ɔ juli ɛlɔ'n, ɔ kɔ yɔ yí nwʋn basa basa ɔ kɔ sɛcı yí esika'n kʋalaatin.
14 M'ɔ yuelı yí esika'n kʋalaa di'n, ɛhɔɛ kpili kʋn kɔ kpın mân sɔ nın anun. Sian dıɛ anın yí nwʋn lɛ cılı yí.
15 Ɛhı a, ɔ kɔ hɔ junman ɛkpʋnndɛ mân sɔ nın anun ɛbɛlɛ bian kʋn asa nun. Bian sɔ'n kɔ man ɔ kɔ hɔ nanmue nun kɛ ɔ hó nían yí mgbolike'n-mɔ asʋ.
16 Baka mma'n mɔ bɛ tı bɛ man mgbolike'n-mɔ di'n, kpafɛlɛ'n kulo kɛ ahan ɔ nyan bie di. Kʋsʋ sʋanlan fíí mman man yí.
17 "Sian'n, ɔ kɔ tanlan ası ɔ kɔ jʋnlın. Ɔ kɔ se yí nwʋn kɛ: 'Mín sı ɛlɔ ajunmanfʋ'n-mɔ di alıɛ dede bɛ ngʋala man yí di. Kʋsʋ afı n na ɛwa, ɛhɔɛ lɛ kun mín!
18 Mın 'sa mın kɔ mín sı anwʋn ɛlɔ, mın 'fa mın tʋ yí nyunnun kɛ: Baba, Nyanmıan anyunnun, m'an yɔ ɛtɛ m'an tia wɔ́.
19 Yí ti, mın nzɛ nvata man kɛ ɛ fá mín ɛ yɔ́ wɔ́ wa kʋ́n. Bu mín kɛ wɔ́ ajunmanfʋ'n-mɔ anun kʋn.'
20 Sakpa, ɔ kɔ jasʋ kɔ hɔ yí sı anwʋn.
"Mɛlɛ mɔ anın ɔ tɛ nanndı mʋa kpa, m'ɔ juli man awulo nın anwʋn ɛbɛlɛ'n, yí sı kɔ nwun yí. Baa nın anwʋn kɔ yɔ yí koun. Ɔ kɔ tutu ɛnwanndie ɔ kɔ hɔ kɔ kpa yí atın, ɔ kɔ tɔ yí nun ɔ kɔ sɔ yí ɔ kɔ bɔ yí nwʋn.
21 "M'ɔ yɔlı sɔ'n, baa'n nwan: 'Baba, Nyanmıan anyunnun, m'an yɔ ɛtɛ m'an tia wɔ́. Yí ti, mın nzɛ nvata man kɛ ɛ fá mín ɛ káci wɔ́ wa kʋ́n.'
22 "M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n, sıɛ'n kɔ han kɔ hele yí ngʋa'n-mɔ kɛ: 'Ɛmɔ hán bɛ́ nwʋn bɛ fá taladıɛ kanlanman kpa'n bɛ bála maan bɛ wúla yí. Bɛ wúla yí sa ngaa, bɛ wówula yí ja mgbabʋa.
23 Ɛnalɛ'n mɔ ɔ'a lɔ kpa'n, bɛ fá bɛ bála, bɛ hún yí maan yɛ tʋ́n ndutue alıɛ.
24 Ɔ sanlın kɛ mín wa ɛhı mɔ ɛmɔ anyın tua yí ɛwa'n, ɔ a wu ɛsɛ ɔ'a tinnge, ɔ minlinlin yê m'an nwun yí ɔ.' Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ bɔ ndutue elie nın abʋ.
25 "Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın baa kpain nın a hɔ ebolo. Ɔ walı dede m'ɔ ka kaan ju awulo nın anwʋn ɛbɛlɛ'n, ɔ 'tie a, anın bɛ lɛ tʋ ejue bɛ si abile.
26 Ɔ kɔ fɛlɛ ngʋa'n-mɔ anun kʋn ɔ bisa yí like mɔ yí ti yê bɛ lɛ tʋ ejue bɛ si abile'n.
27 Akʋa'n nwan: 'Wɔ́ nianman bian nın a sa a a. Kɛmɔ wɔ́ sı a nwun kɛ ɔ tı akpɔlɛ mɔ ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí a ndʋ man yí'n, ɔ a man b'a hun ɛnalɛ'n mɔ ɔ'a lɔ kpa'n.'

28 “Mɔ baa kpain'n tılı yí sʊa'n ɔ kɔ fɛ ɛya. Yí nwan ɔ nwʊlʊ man awulo. Yí sı kɔ fite kɔ a,
ɔ kɔ kpata yí kɛ ɔ wʊ́lʊ awulo.
29 Baa kpain'n nwan: ‘Baba, m'an sʊ wɔ́ dede afʊɛ kɔ yɔ nyɛ, n nvʊnndʊnlʊn man wɔ́ lé.
Kʊsʊ, esile bɔbɔ mgban mɔ mın 'fa mın tʊn mín nʊn mín manngʊn'n-mɔ yɛ di'n, ɛ manlın
man mín bie lé.
30 Nan kɛmɔ wɔ́ wa nın a sa a a'n, yí mɔ ɔ nʊn tutu'n-mɔ b'a li wɔ́ esika'n, yí lılı yê ɛ kun
ɛnalɛ'n mɔ ɔ'a lɔ kpa'n man yí ɔ!’
31 “Yí sı nwan: ‘Mín wa, wɔ́ dıɛ ɛ nʊn mín yê yɛ tı ɛwa cıan daa ɔ. Ninnge kʊalaa mɔ n ne
yí'n tı wɔ́ kʊsʊ wɔ́ dıɛ.
32 Nan kʊsʊ, ɔ fata kɛ yɛ di ndutue. Ɔ sanlın kɛ wɔ́ nianman'n mɔ ɛ nwun yí ɛbɛlɛ'n, ɔ'a
wu ɛsɛ ɔ'a tinnge, ɔ minlinlin yê m'an nwun yí ɔ!’ ”

16

Awofʊɛ ngɛlɛfʊɛ nın anwʊn anyınndala'n

1 Ɛhı, Zozi kɔ bu anyınndala kʊn kɔ hele yí menian'n-mɔ. Yí nwan: “Anın esikafʊɛ bian
kʊn le yí sʊanlan kʊn mɔ yí ninnge'n kʊalaa wɔ yí sa nun ɔ. Cıan kʊn, menian kɔ a kɔ han
kɔ hele esikafʊɛ'n kɛ yí sʊanlan'n lɛ fın yí ninnge'n gua gua sʊ.
2 Esikafʊɛ'n kɔ man bɛ kɔ fɛlɛ yí sʊanlan'n. Ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: ‘Ɛjɔlɛ mɔ mın tıtı yí wɔ́
nwʊn'n nyɔ man mín fɛ. Yí ti, bu wɔ́ junman nın anwʊn mgbʊnndan kele mín. Afı mın
mma nva man mín junman'n mın nwula man wɔ́ sa nun kʊ́n.’
3 “Sʊanlan'n kɔ se yí nwʊn kɛ: ‘Anın mın 'yɔ mín nwʊn sɛ? Afı mín mın'n lɛ yı mín
junman nun. N ne man anwʊnsɛlɛ nán m'an li ebolo junman. Sɛ mın 'nanndı nun mın
sɛsɛlɛ nán m'an li alıɛ a, ɔ tı mín anyunnunguasıɛ.
4 Kıkaala dıɛ, m'an nwun kɛ mın 'kpın mın yɔ yí'n! Yí dıɛ, sɛ bɛ yı mín junman nun an,
anın menian'n-mɔ sʊsɔ mín nun!’
5 “Ɛhı a, ɔ kɔ fɛfɛlɛ bɛ́ nun kʊn biala m'ɔ tua yí mın kalɛ'n yí nwʊn. Ɔ kɔ bisa alimʊa dıɛ'n
kɛ: ‘Kalɛ nyɛ yê ɛ tua mín mın ɔ?’
6 “Yí nwan: ‘Mın tua wɔ́ mın *olivʊ ngo balugo abulaa.’
“Sʊanlan'n kɔ han kɔ hele alimʊa dıɛ'n kɛ: ‘Ɛ 'nwun wɔ́ kalɛ kalata'n. Ndɛ-ndɛ, tanlan
ası kɛlɛ balugo bulu kalɛ.’
7 “Ɔ fɛlɛlı kʊn biekun, ɔ kɔ bisa yí kɛ: ‘Wɔ́ kʊsʊ, kalɛ nyɛ yê ɛ tua mín mın ɔ?’
“Kʊn sɔ'n nwan: ‘Mın tua wɔ́ mın *bele sakı ɛya nnun.’
“Sʊanlan'n kɔ han kɔ hele yí kɛ: ‘Ɛ 'nwun wɔ́ kalɛ kalata'n. Kɛlɛ bele sakı ɛya nnan kalɛ
gua sʊ.’
8 “Mınlıan'n kɔ yı yí sʊanlan awofʊɛ nın ayɛ kɛ ɔ nwunlin ɛbɛlɛ amanmuo nın anwʊn
ngɛlɛ. Ɔ sanlın kɛ mân awosin ɛhı anun menian'n-mɔ sı bɛ́ nwʊn yɔ ɔ tala jawe nın anun
menian'n-mɔ.
9 Mɔ mıın kan mın kele ɛmɔ'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ fá mân ɛhı anun anwʊndıɛ'n mɔ ɛmɔ le yí'n
bɛ tíla amanngʊan. Yí dıɛ, cıan mɔ ɛmɔ asa nun kɔ yue'n, anın bɛ sɔ ɛmɔ nun nyanmıansʊ
ɛlɔ.
10 “Sʊanlan mɔ bɛ fa ninnge nganngan bɛ wula yí sa nun an, ɔ man bɛ nwun yí ti anun'n,
mgbili'n-mɔ anun, ɔ 'man bɛ nwun yí ti anun. Sʊanlan kʊsʊ mɔ bɛ nnwun man yí ti anun
ninnge nganngan'n-mɔ anun'n, mgbili'n-mɔ anun bɛ nnwun man yí ti anun.
11 Eyuadı ɛhı anun anwʊndıɛ'n-mɔ anwʊn, sɛ b'a nnwun man ɛmɔ ati anun an, nwan
sʊanlan dıɛ yê ɔ 'fa anwʊndıɛ kpa'n wula ɛmɔ asa nun ɔ?
12 Sʊanlan fa like wula ɛmɔ asa nun nán ɔ'a nnwun man ɛmɔ ati anun an, nán
Nyanmıan yê ɔ 'fa ɛmɔ muonun dıɛ'n wula ɛmɔ asa nun ɔ.
13 “Kanga fíí ngʊala nzʊ man mınlıan nnyuan. Ɔ 'kpɔ kʊn nán ɔ kulo kʊn. Yí nyın 'sɔ kʊn,
ɔ tu yí nyın sa kʊn. Ɛmɔ ngʊala man kɛ bɛ kan Nyanmıan nʊn esika bɛ bɔ nun bɛ sʊ bɛ́ ɔ.”

Zozi 'ba han Falisifʋɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 11.12-13; 5.31-32, Maakɪ 10.11-12)

14 Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ tie ɛjɔlɛ'n kʋalaatin mɔ Zozi hanlɪn'n. Nan kɛmɔ bɛ kulo esika nɪn
ati, bɛ kɔ gʋlʋ yí nwʋn.
15 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ dɪɛ menian'n-mɔ anyunnun an, ɛmɔ bu bɛ́ nwʋn kɛ bɛ
tɪ meninkpa. Nan Nyanmɪan sɪ ɛmɔ ahʋnlɪn nɪn anun ɛjɔlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ like mɔ menian'n-
mɔ bu yí kɛ ɔ tɪ kpa'n, Nyanmɪan anyunnun an, like sɔ'n tɪ nvuin.
16 "Menian'n-mɔ lili *Moyizɪ mala'n ɔ nʋn mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ ɛjɔlɛ nɪn asʋ dede ɔ juli
Zʋan Batisi mɛlɛ sʋ. Ɔ fi ɛbɛlɛ m'ɔ kɔ'n, b'a bɔ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʋn
Ɛjɔlɛkpa'n kpayɛ. Yí ti, sʋanlan kʋn biala lɛ kpɪlɪ wʋlʋ Nyanmɪan belemgbin mân nɪn anun
ɛlɔ.
17 Anwunno nʋn asɪ'n kʋala kɛ bɛ kpɛ nun bɛ sɪn ndɛ-ndɛ tala mala nɪn anun ɛjɔlɛ kpɔlɛ
sin kaan sʋa.
18 "Belenzua biala m'ɔ kɔ yila yí yɪ ɔ kɔ ja fʋfɔlɛ'n, belenzua sɔ'n, anɪn ɔ'a tʋn aja. Sʋanlan
biala kʋsʋ m'ɔ kɔ ja balasua mɔ yí hun a yila yí'n, sʋanlan sɔ'n, anɪn ɔ'a tʋn ajaa.

Esikafʋɛ'n nʋn Lazaa

19 "Ɛhɪ, anɪn esikafʋɛ bian kʋn wɔ ɛbɛlɛ. Taladɪɛ kɛ mmelemgbin'n-mɔ dɪɛ'n yê anɪn ɔ
wula ɔ. Ɔ le yí kʋalaa m'ɔ kulo ɛsɛ cɪan daa ɔ di mân.
20 Anɪn ehianfʋɛ kʋsʋ kʋn wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ yí Lazaa. (Dunman Lazaa'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ
sʋanlan mɔ Nyanmɪan bʋka yí.) Yí nwʋn'n tɪ nganlan nganlan ngʋnmɪn. Ɔ la esikafʋɛ nɪn
awulo nɪn anʋan nɪn anyunnun ɛbɛlɛ.
21 Ɔ kulo kɛ ahan esikafʋɛ nɪn alɪɛ nɪn abʋ mgbʋkpʋlʋka'n m'ɔ gua tɔbɪlɪ nɪn abʋ asɪ'n, ɔ
nyan yí di. Kɛmɔ ɔ la ɛbɛlɛ'n, njʋa'n-mɔ ba bɛ tafɪ tafɪ yí nganlan'n-mɔ anun.
22 "Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede ehianfʋɛ'n kɔ wu. Ɔ wuli a, nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn yí kɔ hɔ
Abalahamʋn anwʋn ɛlɔ nyanmɪansʋ. Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede esikafʋɛ'n kʋsʋ kɔ wu bɛ kɔ sie yí.
23 Ɔ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn anun, anɪn ɔ tɪ nyinlinlin kpili kpa man yí. Ɔ 'tʋ
yí nyɪn anwunno a, ɔ kɔ nwun Abalahamʋn mʋa ɛlɔ, Lazaa tɪ yí nwʋn ɛbɛlɛ.
24 Esikafʋɛ'n kɔ tɪan, yí nwan: 'Mín sɪ Abalahamʋn, nwun mín nwʋn anwunnvoe. Sʋan
Lazaa maan ɔ bɔ́ yí sa bɛtɪa kʋn nzue nɪn anun ɔ fá kpín mín tofeleman nɪn asʋ. Ɔ sanlɪn
kɛ sîn'n lɛ kele mín yalɛ kpili sʋnman.'
25 "M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Abalahamʋn kɔ bua yí kɛ: 'Mín wa, kacɪ kɛ wɔ́ anwʋndɪɛ dɪɛ'n, ɛ
nyanlɪn yí mɛlɛ mɔ anɪn ɛ wɔ asɪɛ nɪn asʋ'n. Lazaa kʋsʋ a, ɛfɛ yê ɔ tɔlɪ yí sʋ ɔ. Kɪkaala dɪɛ, yí
lʋa a cɪcɪ ɛwa. Wɔ́ kʋsʋ wɔ́, ɛ lɛ nwun yalɛ.
26 M'ɔ wɔ nun biekun'n y'ɔ le kɛ bɔnza kpili kʋn la yɛ́ nʋn ɛmɔ afian. Ɔ man bɛ́ mɔ bɛ wɔ
ɛwa mɔ bɛ kulo kɛ bɛ kɔ ɛlɔ'n, anaan bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛmɔ ɛlɔ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ ba yɛ́ ɛwa'n, bɛ
ngʋala man yí sɔ yɔ.'
27 "Esikafʋɛ'n nwan: 'Mín sɪ Abalahamʋn, mɪn 'sɛlɛ wɔ́ kpa, sʋan Lazaa mín sɪ awulo
ɛlɔ, ɔ sanlɪn kɛ mín nianman nnun wɔ ɛbɛlɛ.
28 Yí dɪɛ ɔ ju ɛlɔ a, anɪn ɔ kan kele bɛ́ kɛ mɪɪn nwun yalɛ kpa, nán bɛ́ kʋsʋ, b'a mma man
ɛwa yalɛ nɪn anun bie.'
29 "Abalahamʋn kɔ bua yí kɛ: 'Moyizɪ mala'n wɔ bɛ́ sa nun, bɛ nʋn mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ
yê bɛ tɪ ɛlɔ ɔ. Man bɛ tíe bɛ́!'
30 "Esikafʋɛ'n nwan: 'Cɛcɛ, mín sɪ Abalahamʋn, sɛ sʋanlan kʋn fi ewue mma afian ɛwa
ɔ kɔ ɛlɔ a, bɛ 'nun bɛ́ nwʋn bɛ yaci bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ.'
31 "Ɛhɪ a, Abalahamʋn kɔ han kɔ hele yí kɛ: 'Sɛ bɛ ngulo man kɛ bɛ di Moyizɪ mala nɪn
asʋ bɛ tie mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ a, man sʋanlan fi ewue mma afian bɔbɔ ɔ hɔ́ tʋ́ bɛ́, bɛ ngɔ le
bɛ ngɔ li man.' "

17

Bɛ́ mɔ bɛ man ɛhınlın-mɔ tɔ ɛtɛ nın anun'n
(Matie 18.6-7, Maakı 9.42)

1 Ɛhı, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɔ mgba man yí nwʊn, ngaa wɔ ɛbɛlɛ mɔ ɔ
'man menian'n-mɔ tɔ ɛtɛ nın anun ɔ. Nan munnzue hán sʊanlan m'ɔ kɔ man yí manngʊn
kɔ tɔ ɛtɛ nın anun'n.
2 Ɔ tı kpa man yí kɛ bɛ tʊ́ yí kɔmın ɛbʊɛ kpili kʊn bɛ jú yí bɛ tʊ́ asue jenvie nın anun. Ɔ le
sʊ nvasʊɛ tala kɛ ɔ kɔ man mmatʊnman ɛhı-mɔ anun kʊn kɔ tɔ ɛtɛ nın anun'n.
3 Yí ti, ɛmɔ síe bɛ́ nwʊn ye kpa o!

Ɛtɛ face'n
(Matie 18.21-22)

"Sɛ wɔ́ nianman yɔ wɔ́ ɛtɛ a, kan yí nyɔlıɛ ɛtɛ nın anwʊn ɛjɔlɛ kele yí. Sɛ ɔ kaci yí abalabɔ
nın an, yaci yí ɛtɛ'n ce yí.
4 Sɛ ɔ yɔ wɔ́ ɛtɛ kpê nsʊ alıhıan kʊn anun an, yí kʊalaa m'ɔ kɔ yɔ'n, sɛ ɔ ba tʊ wɔ́ ɔ kan kɛ:
'Mın 'kaci mín abalabɔ'n,' sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, yaci yí ɛtɛ'n ce yí."

Dedi'n
(Matie 17.20)

5 Mmɔfʊɛ'n-mɔ kɔ han kɔ hele yɛ́ Mın kɛ: "Gua yɛ́ dedi nın asʊ."
6 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, yɛ́ Mın nwan: "Sɛ ɛmɔ le dedi mɔ yí kpili'n nʊn muntadı baa sɛ a,
ɛmɔ kʊala se baka ɛhı kɛ: 'Tu wɔ́ bʊ kɔ jinlan jenvie nın anun ɛlɔ.' Baka sɔ'n 'tu yí bʊ ɔ kɔ
jinlan jenvie nın anun ɛlɔ."

Like m'ɔ sɛ kɛ akʊa'n yɔ'n

7 Zozi nwan: "Yɛ bú yí kɛ ɛmɔ anun kʊn le yí akʊa kʊn. Yí akʊa sɔ'n di yí ebo nın asʊ
junman anaan ɔ nıan yí ayɛmʊa'n-mɔ asʊ. Sɛ ɔ nwun kɛ yí akʊa'n fi ebolo a a, asʊ ɔ 'kan
kele yí kɛ: 'Kan wɔ́ nwʊn, tanlan ası di like'?
8 Ɔ ngan man sɔ. Nan ɔ 'kan kele yí akʊa'n kɛ: 'Sesie mín like'n, kɔ kaci wɔ́ nwʊn bala yı
mín alıɛ dıɛ'n man mín maan n ní n nʊ́n nzue. Sɛ mın yue a, ɛ kɔ li wɔ́ dıɛ ɛ kɔ nʊn nzue.'
9 Junman'n mɔ ɔ'a man yí akʊa nın a li'n, ası nâ nnʊn man nun.
10 Kɛ ɔ tı yí man ɛmɔ kʊsʊ nın ala'n. Sɛ ɛmɔ yue junman'n kʊalaa mɔ b'a hele ɛmɔ'n di a,
ɛmɔ hán kɛ: 'Yɛ tı ngʊa mgban, like m'ɔ sɛ kɛ yɛ yɔ'n yê y'a yɔ ɔ.' "

Zozi nʊn kokobefʊɛ bulu'n

11 Mɔ Zozi 'kɔ Zoluzalɛmʊn'n, ɔ sınlın Samali nʊn Galile ɛyɛ nın asʊ.
12 Anın ɔ ka kaan ju kulo kʊn asʊ, kokobefʊɛ bulu kɔ hɔ kɔ kpa yí atın. Bɛ jinlanlın mʊa,
13 anın bɛ lɛ tıan bɛ kan kɛ: "Kpain Zozi, nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe!"
14 Mɔ Zozi nwunlin bɛ́'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ hɔ́ bɛ fá bɛ́ nwʊn bɛ héle tɛɛyıfʊɛ'n-
mɔ." Mɛlɛ mɔ bɛ falı atın'n mɔ bɛ 'kɔ'n, bɛ́ nwʊn kɔ sa.
15 Mɔ kokobefʊɛ bulu nın anun kʊn nwunlin kɛ yí nwʊn a sa'n, ɔ kɔ sa yí nzin. Ɔ 'ba a,
anın ɔ lɛ tıan ɔ yı Nyanmıan ayɛ.
16 Ɔ kɔ tutu kɔ tɔ Zozi aja nun, ɔ kɔ butu yí nyın ası, ɔ kɔ yɔ yí mo. Kanngʊ anın sʊanlan
sɔ'n tı Samali sʊanlan.
17 Ɛhı a, Zozi nwan: "Bɛ́ kokobefʊɛ bulu'n, asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn a nza man ɔ? Nan
kokobefʊɛ ngʊanlan ɛhınlın, bɛ halı bɛ́ dıɛ nin?
18 Bɛ́ nun bie fíí a nza a mma nyı man Nyanmıan ayɛ kɛ ɛyɛfʊɛ ɛhı ala?"
19 M'ɔ yɔlı sɔ yuelı'n, Zozi kɔ han kɔ hele kokobefʊɛ'n kɛ: "Jasʊ kɔ, wɔ́ dedi nın a le wɔ́
ngʊan."

Nyanmıan belemgbin elie'n

20 Ɛlɛhʊn kʊn *Falisifʊɛ'n-mɔ kɛ bisa Zozi kɛ: "Cıan benin yê Nyanmıan 'di yí belemgbin
nın ɔ?"
Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Nyanmıan belemgbin elie'n tı man like mɔ bɛ nwun yí bɛ́ nyınsʊ ɔ.

21 Bɛ ngan man kɛ: ‘Ɛ 'nwun yí’ anaan ‘Yí ahı’. Afı ɛmɔ nwún yí kɛ Nyanmıan lɛ di yí
belemgbin nın ɛmɔ afian ɛwa.”
22 Ɛhı anzin, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Mɛlɛ'n 'ba ju mɔ cıan kʋn ɛmɔ alʋa
'ba lɔ *Mân Baa'n, kʋsʋ ɛmɔ ngɔ nwun man yí.
23 Menian'n-mɔ 'ba han kele ɛmɔ kɛ: ‘Bɛ nían, ɔ wɔ ɛwa o!’ anaan ‘Bɛ nían, ɔ wɔ ɛlɔ o!’
Bɛ kan sɔ a, nán bɛ tu bɛ́ bʋ bɛ nwanndi bɛ kɔ lıka fíí.
24 Kɛmɔ nyanmıan'n kpɛ mıaın, ɔ fite ebue kʋn ɔ ta kɔ ebue kʋn'n, kɛ Mân Baa'n kʋsʋ
ɛwalɛ cıan'n 'ba yɔ yí nın anın.
25 Nan kʋsʋ ɔ di kɛ ɔ nwun yalɛ kpa, ɛsɛ ɔ di kɛ ajulisʋ menian'n-mɔ yı yí tʋ kʋalaaka.
26 “Ɛjɔlɛ m'ɔ walı Nowe mɛlɛ sʋ'n, ɛjɔlɛ sɔ'n kʋnmgba yê ɔ 'ba a Mân Baa nın ɛwalɛ cıan
nın ɔ.
27 Dede m'ɔ juli cıan mɔ Nowe 'fʋ meli nın anun, mɔ asuyie kpili'n 'bu ası ɔ kun
menian'n-mɔ kʋalaatin'n, anın Nowe mɛlɛ sʋ menian'n-mɔ lɛ didi, bɛ lɛ nʋn nzan, bɛ lɛ
jija bɛ́ nwʋn, ɛsɛ anın bɛ lɛ fa bɛ́ mma'n-mɔ ajaa.
28 “Mân Baa nın ɛwalɛ cıan'n 'ba yɔ kɛ Lɔtʋ mɛlɛ sʋ. Lɔtʋ mɛlɛ sʋ, anın menian'n-mɔ lɛ
didi, bɛ lɛ nʋn nzan, bɛ lɛ tunndo ninnge, bɛ lɛ tɔnın ninnge, bɛ lɛ dodua ninnge ɛsɛ anın
bɛ lɛ sisi sua.
29 Nan cıan mɔ Lɔtʋ fi *Sodɔmʋn jasʋlı'n, Nyanmıan manlın sîn esue ɔ nʋn like kʋn, ɔ
ban nvan kɛ tui ndunmunlan, bɛ tɔlı gualı bɛ hunlin menian sɔ'n-mɔ kʋalaatin.
30 “Cıan mɔ Mân Baa'n 'ba yı yí nwʋn kele'n, kɛ ɛjɔlɛ'n 'ba yɔ yí nın anın.
31 Cıan sɔ'n, sʋanlan m'ɔ kɔ fʋ kɔ tanlan yí sua nın ati sʋ'n, n'ɔ ju ɔ wʋlʋ sua nın anun ɔ
fa yí ninnge'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ'n. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kɔ hɔ ebolo'n, n'ɔ sa yí nzin ɔ ba kulo.
32 Ɛmɔ ati kácı Lɔtʋ ayı'n!
33 Sʋanlan m'ɔ tı ahyʋan ɔ kulo yí kunnun'n, ɔ nnyan man ngʋan. Nan sʋanlan mɔ
eyuadı ɛtɛ ɛhı anun ɔ kulo ɛhınlın-mɔ ɔ bʋka bɛ́'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ 'nyan nyanmıansʋ ngʋan
m'ɔ le man ayuelıɛ'n.
34 Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ cıan sɔ'n kɔngɔɛ, sɛ menian nnyuan la ɛbɛɛ kʋn asʋ a, bɛ
nʋn kʋn kɔ, kʋn ka ɛbɛlɛ.
35 Mmalasua nnyuan mɔ bɛ lɛ futu *bele bɛ yı yí fali'n, bɛ nʋn kʋn kɔ, kʋn ka ɛbɛlɛ.” [
36 Mmelenzua nnyuan mɔ bɛ kɔ hɔ ebolo'n, bɛ nʋn kʋn kɔ, bɛ yaci kʋn.]
37 Zozi menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: “Yɛ́ Mın, anın nin lıka dıɛ yê ɛjɔlɛ sɔ'n 'ba te ɔ?”
Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Lıka mɔ fuin'n la'n, ɛbɛlɛ yê ɛkpɔtɛ'n-mɔ yia ɔ.”

18

Kunlannvʋɛ balasua'n nʋn sʋanlan'n

m'ɔ di ɛjɔlɛ nın anwʋn anyınndala'n

1 Ɛhı anzin, Zozi kɔ bu anyınndala ɛhı ɔ kɔ hele bɛ́ kɛ bɛ yɔ́ asɔnın tɛmʋn biala, nán bɛ
man bɛ́ nwʋn bubu bɛ́.
2 Yí nwan: “Anın sʋanlan kʋn wɔ kulo kʋn asʋ ɔ di ɛjɔlɛ. Sʋanlan sɔ'n, ɔ nzulo man
Nyanmıan ɛsɛ yí nyın nzɔ man sʋanlan fíí.
3 Anın kunlannvʋɛ balasua kʋn kʋsʋ wɔ kulo sɔ nın asʋ bie. Kunlannvʋɛ sɔ'n ba tʋ
sʋanlan'n m'ɔ di ɛjɔlɛ'n cıan daa a, yí nwan: ‘Di mín ɛjɔlɛ'n m'ɔ la mın nʋn mín kpɔfʋɛ
nın afian'n man mín.’
4 “Kunlannvʋɛ'n ba ɔ kan an, sʋanlan'n m'ɔ di ɛjɔlɛ'n ndɛ man yí sʋ dede ɔ'a hyɛ kpa.
Cıan kʋn, ɔ kɔ se yí nwʋn kɛ: ‘Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ mın nzulo man Nyanmıan ɛsɛ mín nyın nzɔ
man sʋanlan fíí.
5 Nan kʋsʋ, kɛmɔ kunlannvʋɛ balasua ɛhı man mın nnyan mın nwʋn'n, mın 'di yí ɛjɔlɛ'n
mın man yí. Sɛ m'an nyɔ man yí sɔ a, ɔ 'tan mín nyınsʋ.’ ”
6 Mɔ yɛ́ Mın buli anyınndala sɔ'n yuelı'n, ɔ kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: “Ɛmɔ tíe ɛjɔlɛ mɔ sʋanlan
ɛtɛfʋɛ ɛhı m'ɔ di ɛjɔlɛ'n lɛ kan'n!

7 Sɛ ɛtɛfʋɛ ɛhɪ m'ɔ di ɛjɔlɛ'n kʋala kɛ ɔ di sʋanlan ɛjɔlɛ maan yí kunnun jɔ a, asʋ Nyanmɪan lɪlɪ yê yí mma'n-mɔ sun fɛlɛ yí kɔngɔɛ nʋn eyue a, ɔ nni man bɛ́ ɛjɔlɛ mman man bɛ́ ɔ? Asʋ ɔ 'cɛ nán ɔ'a bʋka bɛ́ ɔ?
8 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ Nyanmɪan 'di bɛ́ ɛjɔlɛ'n man bɛ́ ndɛ-ndɛ. Nan *Mân Baa nɪn ɛwalɛ nun, asʋ ɔ 'ba tʋ menian'n-mɔ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa kɛ bɛ de Nyanmɪan bɛ di ɔ?"

Falisifʋɛ'n nʋn sʋanlan'n

m'ɔ dide ajule nɪn anwʋn anyɪnndala'n

9 Zozi kɔ bu anyɪnndala ɛhɪ ɔ kɔ man bɛ́ mɔ bɛ bu bɛ́ nwʋn sɛsɛfʋɛ Nyanmɪan anyunnun, mɔ bɛ mmu man bɛ́ manngʋn-mɔ like'n.
10 Yí nwan: "Menian nnyuan kɔ hɔ asɔnɪn ɛyɔlɛ Nyanmɪan awulo ɛlɔ. Nunhan kʋn tɪ *Falisifʋɛ, kʋn'n dide ajule.
11 Falisifʋɛ nɪn a tɪ yí nwʋn ɔ'a jinlan bɛ́ nyunnun yê ɔ lɛ sɛlɛ ɔ. Yí nwan: 'Nyanmɪan, mɪn 'da wɔ́ asɪ, afɪ n dɪ man kɛ menian bʋ nga'n-mɔ. Bɛ́ dɪɛ, bɛ tɪ awofʋɛ, ɛtɛfʋɛ ɛsɛ bɛ tʋn ajaa. Mɪn 'da wɔ́ asɪ, afɪ n dɪ man kɛ sʋanlan ɛhɪ m'ɔ dide ajule'n.
12 Mɔlɛ kʋn anun, mɪn bua mɪn da kpê nnyuan. Like mɔ n gɔ nyan yí'n, mɪn bu nun bulu mɪn tu kʋn mɪn man wɔ́.'
13 "Sʋanlan'n m'ɔ dide ajule'n jin bɛ́ nzin mʋa, ɔ ngulo man kɛ ɔ tʋ yí nyɪn anwunno bɔbɔ, ɔ kɔ fa yí sa kɔ bɔ yí hue sʋ, yí nwan: 'Nyanmɪan, nwun mín nwʋn anwunnvoe. Ɔ sanlɪn kɛ n dɪ ɛtɛfʋɛ.' "
14 Zozi nwan: "Mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ mɛlɛ mɔ sʋanlan'n m'ɔ dide ajule'n 'kɔ yí awulo'n, anɪn ɔ nʋn Nyanmɪan, bɛ́ afian a sɛ. Nan Falisifʋɛ'n, ɔ nʋn Nyanmɪan, bɛ́ afian a nzɛ man. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan biala m'ɔ kɔ kuku yí nwʋn sʋ'n, bɛ 'kan yí asɪ. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kɔ han yí nwʋn asɪ'n, bɛ 'kuku yí sʋ."

Zozi 'ba yeyila mmatʋnman nganngan'n-mɔ asʋ
(Matie 19.13-15, Maakɪ 10.13-16)

15 Menian mmie-mɔ kɔ fa mmatʋnman nganngan-mɔ bɛ kɔ bɛlɛ Zozi kɛ ɔ fá yí sa ɔ fúa bɛ́ nwʋn ɔ yéyila bɛ́ sʋ. Mɔ yí mmɔfʋɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ totua menian sɔ'n-mɔ atɪn.
16 Zozi kɔ man bɛ kɔ fɛlɛ mmatʋnman'n-mɔ. Yí nwan: "Ɛmɔ yáci mmatʋnman'n-mɔ maan bɛ bála mín nwʋn! Nán bɛ totua bɛ́ atɪn. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan Belemgbin Mân'n, ɔ tɪ bɛ́ mɔ bɛ tɪ kɛ bɛ́'n dɪɛ.
17 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sʋanlan mɔ ɔ'a nyɔ man yí nwʋn batʋnman ɔ'a man Nyanmɪan a nni man yí sʋ belemgbin'n, sʋanlan sɔ'n ngɔ hʋala man Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ kɔ lé."

Esikafʋɛ'n nʋn ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n
(Matie 19.16-30, Maakɪ 10.17-31)

18 Zufʋ kpain'n kʋn kɔ bisa Zozi kɛ: "Mɪnlɪan kpa, nzu like dɪɛ y'ɔ di kɛ mɪn yɔ nán m'an nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n?"
19 Zozi kɔ bua yí kɛ: "Nzukɛ ati yê ɛ fɛlɛ mín mɪnlɪan kpa ɔ? Sʋanlan fíí tɪ man kpa, sannan Nyanmɪan angʋnmɪn cein.
20 Ɛ sɪ mala bulu'n: *N'ɛ tʋn ajaa, n'ɛ kun sʋanlan, n'ɛ wua, n'ɛ di ato adanzɪɛ, man wɔ́ nyɪn sɔ́ wɔ́ sɪ nʋn wɔ́ nin.*"
21 Bian'n nwan: "M mantanlɪn mala sɔ'n-mɔ asʋ elie mín mmatʋnman nun angʋnmɪn."
22 Mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Ɔ ka wɔ́ like kʋn biekun. Tɔnɪn wɔ́ nwʋn ninnge'n kʋalaatin nán ce yí esika'n man ehianfʋɛ'n-mɔ."
23 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ mɔ bian'n tɪlɪ'n, yí nwʋn kɔ bubu yí. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ esikafʋɛ kpili kpa.
24 Mɔ Zozi nwunlin kɛ bian nɪn anwʋn a bubu yí'n, yí nwan: "Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ ɛwʋlʋɛ'n yɔ sɪ man esikafʋɛ'n-mɔ o!

25 Ɔ yɔ sɪ man naan kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí sʊamo'n kɛ ɔ wʊ́lʊ dɔlɔwa bɔɛ nun. Nan ɔ yɔ sɪ
kpa man esikafʊɛ kʊn kɛ ɔ wʊ́lʊ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun."
26 Bɛ́ mɔ anɪn bɛ lɛ tie Zozi ɛjɔlɛ sɔ'n nwan: "Nan sɛ ɛjɔlɛ'n tɪ sʊa a, anɪn nwan yê ɔ kʊala
ɔ nyan yí ti ɔ?"
27 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Like mɔ kulo menian'n-mɔ ngʊala man yí yɔ'n, like sɔ'n nza man
Nyanmɪan yɔ."
28 Ɛhɪ a, Pɪɛlɪ nwan: "Nɪan, y'a yaci yɛ́ nwʊn ninnge'n kʊalaa y'a gua y'a si wɔ́ sʊ."
29 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ Nyanmɪan
Belemgbin Mân'n dunman nun, sʊanlan kʊn yaci yí awulo, yí yɪ, yí nianman-mɔ, yí sɪ
nʊn nʊn yí nin nʊn mma-mɔ a,
30 ɔ 'nyan yí nwʊn sʊ dɔʊn kpa mɛlɛ ɛhɪ anun. Ɛsɛ mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nɪn anun, ɔ 'nyan
ngʊan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n."

Zozi 'ba bɔ yí ewue'n nʊn yí etinnge nɪn asʊ biekun
(Matie 20.17-19, Maakɪ 10.32-34)

31 Zozi nʊn yí menian bulu nʊn nnyuan'n kɔ tɪ bɛ́ nwʊn. Ɔ kɔ han hɔ hele bɛ́ kɛ: "Yaa,
yɛ lɛ kɔ Zoluzalɛmʊn o! Ɛjɔlɛ'n kʊalaa mɔ mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlɪn m'ɔ tʊ de Mân Baa'n,
ɛbɛlɛ yê ɔ 'kpɪn sʊ ɔ.
32 Bɛ 'ba yɪ *Mân Baa'n bɛ man bɛ́ mɔ bɛ nzʊ man Nyanmɪan'n. Bɛ́ kʊsʊ bɛ 'ba gʊlʊ yí
nwʊn, bɛ 'kpɛ yí nzʊba ɛsɛ bɛ 'tʊtʊ yí nwʊn ngɛsɛlɛ.
33 Bɛ 'fin yí mgbele ɛsɛ bɛ 'kun yí. Nan bɛ kun yí a, yí cɪan nsan nɪn asʊ, ɔ fi ewue nun ɔ
'tinnge."
34 Ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlɪn'n, yí menian'n-mɔ ngɔ tɪ man yí bʊ fíí sʊa. Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ
Zozi hanlɪn'n tɪ nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ bɛ́ nyɪnsʊ. Ɔ man b'a ndɪ man yí bʊ.

Zozi 'ba man anyɪnsinlinwafʊɛ kʊn nwun asɪ
(Matie 20.29-34, Maakɪ 10.46-52)

35 Anɪn Zozi ka kaan ju Zoliko. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn anyɪnsinlinwafʊɛ kʊn tɪ atɪn nɪn anʊan
ɛbɛlɛ yê ɔ sɛsɛlɛ ɔ.
36 M'ɔ tɪlɪ kɛ meninsʊnman lɛ sîn'n, ɔ kɔ bisa nun ɛjɔlɛ.
37 Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yí kɛ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ'n y'ɔ lɛ sɪn ɛbɛlɛ ɔ.
38 M'ɔ tɪlɪ kɛ bɛ́ nwan Zozi y'ɔ lɛ sɪn ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ tɪan. Yí nwan: "Belemgbin *Davidi Awa
Zozi, nwun mín nwʊn anwunnvoe!"
39 Bɛ́ mɔ bɛ li bɛ́ nyunnun'n kɔ totua yí kɛ ɔ múan yí nʊan. Mɔ bɛ 'totua yí'n, bɛlɛ mɔ anɪn
ɔ lɛ tɪan sɛlɛ kpa ɔ. Yí nwan: "Belemgbin Davidi Awa, nwun mín nwʊn anwunnvoe!"
40 Zozi kɔ jinlan ɔ kɔ man atɪn kɛ bɛ fá yí bɛ bɛ́lɛ yí. Mɔ anyɪnsinlinwafʊɛ'n juli ɛbɛlɛ'n,
Zozi kɔ bisa yí kɛ:
41 "Nzu yê ɛ kulo kɛ n yɔ́ m mán wɔ́ ɔ?"
Anyɪnsinlinwafʊɛ'n nwan: "Yɛmɪnlɪn, yɔ maan n nwún asɪ kɛ yí daba'n."
42 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Nwun asɪ! Wɔ́ dedi nɪn a man wɔ́ nwʊn a
sa."
43 Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ nwun asɪ. Ɔ kɔ yɪ Nyanmɪan ayɛ ɔ kɔ si Zozi sʊ. Mɔ bɛ́ kʊalaa bɛ nwunlin
yí sɔ'n, bɛ kɔ yɪ Nyanmɪan ayɛ.

19

Zozi nʊn Zase

1 Zozi juli Zoliko kulo nɪn asʊ ɛbɛlɛ, ɔ lɛ kpɛ nun.
2 Anɪn bian kʊn wɔ ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zase. Ɔ tɪ bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n-mɔ kpain
ɛsɛ ɔ tɪ esikafʊɛ.
3 Ɔ kulo kɛ ɔ nwun sʊanlan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zozi'n. Nan kʊsʊ kɛmɔ ɔ tɪ sʊanlan tika'n,
meninsʊnman'n dunman nun, ɔ ngʊala nnwun man Zozi.

4 Ɛhı a, Zase kɔ bu bɛ́ nyunnun ɔ kɔ nwanndi ɔ kɔ hɔ kɔ fʋ baka kʋn asʋ. Baka sɔ'n, bɛ
fɛlɛ yí sikomɔɔ. Yí dıɛ anın ɔ nwun Zozi. Ɔ sanlın kɛ baka sɔ nın abʋ ɛbɛlɛ yê Zozi 'sın ɔ.
5 Mɔ Zozi juli baka nın abʋ'n, ɔ kɔ tʋ yí nyın anwunno ɔ kɔ han kɔ hele Zase kɛ: "Zase,
kan wɔ́ nwʋn ju ası. Ɔ sanlın kɛ ɛnɛ, wɔ́ awulo ɛlɔ yê mın 'sike ɔ."
6 Zase kɔ han yí nwʋn ɔ kɔ ju ɔ le fɛ elie ɔ kɔ sɔ Zozi nun.
7 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nwunlin yí sɔ'n kɔ fɛ ɛya. Bɛ́ nwan: "Sʋanlan ɛhı a hɔ a sike ɛtɛfʋɛ
awulo!"
8 Zase kɔ jinlan yɛ́ Mın anyunnun, yí nwan: "Yɛmınlın, tie! Mın 'bu mín nwʋn ninnge
nın anun mın tu yí ebue mın man ehianfʋɛ'n-mɔ. Sɛ n nili sʋanlan bie ndunlunmun an,
mın 'bɔ yí nwʋn fâ nnan mın man yí."
9 Zozi kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Ɛnɛ, awulo ɛhı anun menian'n-mɔ a nyan ngʋan. Ɔ sanlın
kɛ sʋanlan ɛhı kʋsʋ tı Abalahamʋn abʋsʋ sʋanlan.
10 Afı *Mân Baa'n walı kɛ ɔ 'ba kpʋnndɛ bɛ́ mɔ b'a minlin'n-mɔ nán ɔ de bɛ́ ngʋan."

Esika kɔkɔlɛ mma nın anwʋn anyınndala'n
(Matie 25.14-30)

11 Ɛsɛ Zozi kɔ bu anyınndala kʋn biekun ɔ kɔ hele bɛ́ mɔ anın bɛ lɛ tie ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ'n.
Afı, kɛmɔ anın bɛ ka kaan bɛ ju Zoluzalɛmʋn'n, menian'n-mɔ jʋnlın kɛ bɛ 'ka ɛbɛlɛ ala bɛ
nwun Nyanmıan Belemgbin Mân'n.
12 Ɛhı a, Zozi nwan: "Dıhyıɛ kʋn fi yí mân dıɛ anun kɔ hɔ mân bie anun. Mân sɔ'n wɔ
mʋa kpa. Ɔ 'kɔ maan bɛ sie yí belemgbin nán ɔ sa ba.
13 Mɔ ɔ 'ba hɔ'n, ɔ kɔ fɛfɛlɛ yí ngʋa'n-mɔ anun bulu. Ɔ kɔ wowula bɛ́ nun kʋn biala asa
nun esika kɔkɔlɛ mma ngʋkʋn. Yí nwan: 'Ɛmɔ fá lí junman dede maan m mála.'
14 "Dıhyıɛ sɔ'n mân nın anun menian'n-mɔ ngulo man yí ɛjɔlɛ, bɛ kpɔ yí. Nan mɔ dıhyıɛ'n
hɔlı'n, bɛ kɔ yı menian maan bɛ kɔ si yí sʋ. Bɛ hɔlı juli ɛlɔ a, bɛ́ nwan: 'Yɛ ngulo man kɛ bian
ɛhı di yɛ́ sʋ belemgbin.'
15 "Bɛ kɔ sie dıhyıɛ sɔ'n belemgbin, ɔ kɔ sa kɔ a yí mân nın anun. Ɔ kɔ man bɛ kɔ fɛfɛlɛ yí
ngʋa'n-mɔ m'ɔ falı esika'n manlın bɛ́'n kɛ bɛ bála a bu mgbʋnndan bɛ héle yí.
16 "Alimʋa akʋa'n juli ɛbɛlɛ a, yí nwan: 'Yɛmınlın, m'an nyan bulu m'an bʋka mɔ ɛ falı
manlın mín nın asʋ.'
17 "Belemgbin'n kɔ han kɔ hele yí kɛ: 'Akʋa kpa, mo! Kɛmɔ ninnge kaan ɛhı-mɔ anun
m'an nwun wɔ́ ti anun'n, mın 'fa wɔ́ mın sie kulo mgbili bulu asʋ kpain.'
18 "M'ɔ tɔ sʋ nnyuan'n kɔ a. Yí nwan: 'Yɛmınlın, m'an nyan nnun m'an bʋka mɔ ɛ falı
manlın mín nın asʋ.'
19 "Belemgbin kɔ han kɔ hele yí kɛ: 'Mın 'fa wɔ́ kʋsʋ mın sie kulo mgbili nnun asʋ kpain.'
20 "Akʋa kʋn biekun walı a, yí nwan: 'Yɛmınlın, ɛ 'nwun wɔ́ esika'n. N valı n vıalı
hanmıntı duku nun.
21 Mın sulo wɔ́, ɔ sanlın kɛ ɛ tı sʋanlan mɔ wɔ́ ɛjɔlɛ elie yɔ yalɛ. Lıka mɔ a nzie man like'n,
ɛbɛlɛ like yê ɛ fa ɔ. Lıka mɔ a nnu a man like'n, ɛbɛlɛ like yê ɛ tı ɔ.'
22 "Mɔ akʋa nın anʋan tɔlı'n, belemgbin'n nwan: 'Akʋa ati anun ɛtɛ, wɔ́ nʋan ɛjɔlɛ nın
anwʋn yê mın 'nıan mın tua wɔ́ kalɛ ɔ. Ɛ sı kɛ n dı sʋanlan mɔ yí ɛjɔlɛ elie yɔ yalɛ, lıka mɔ
m'an nzie man like'n, ɛbɛlɛ like yê mın fa ɔ. Lıka mɔ m'an nnu a man like'n, ɛbɛlɛ like yê
mın tı ɔ.
23 Ɔ yɔ sɛ mɔ afı a ngɔ a nva man mín esika nın a ndʋ man bankı ɔ? Ahan kɛ n vi ɛlɔ m
malı'n, mın kʋala kɛ mın de sʋ nvasʋɛ'n.'
24 "Mɔ belemgbin hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n kɛ: 'Ɛmɔ tʋ́a yí
lé esika kɔkɔlɛ mma sɔ'n bɛ mán sʋanlan'n m'ɔ le bulu'n.'
25 "Bɛ́ mɔ bɛ gua ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ han kɔ hele belemgbin'n kɛ: 'Yɛmınlın, yí dıɛ, ɔ'a li mʋa
ɔ'a nyan bulu!'
26 "Belemgbin nwan: 'Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ sʋanlan m'ɔ le bie'n, bɛ 'man yí dɔʋn.
Nan sʋanlan m'ɔ le man bie fíí'n, kaan'n m'ɔ le'n, bɛ 'tʋa yí bɛ de.

27 Bɛ́ mɔ bɛ kpɔ mín mɔ b'a ngulo man kɛ mɪn sie bɛ́'n, bɛ fá bɛ́ kʊsʊ bɛ fíte mín nyunnun
ɛwa bɛ húⁿ bɛ́.' "

Zoluzalɛmʊn ɛhɔlɛ'n
(Matie 21.1-11, Maakɪ 11.1-11, Zʊan 12.12-19)

28 Mɔ Zozi buli anyɪnndala sɔ'n yuelɪ mɔ bɛ 'kɔ Zoluzalɛmʊn'n, ɔ li yí menian'n-mɔ
anyunnun.
29 Mɔ bɛ hɔlɪ dede mɔ bɛ ka kaan bɛ ju Bɛtɪfaze nʊn Betanin kulo'n m'ɔ mantan bʊka'n
mɔ bɛ fɛlɛ yí *Olivʊ bʊka'n, Zozi kɔ sʊan yí menian'n-mɔ anun nnyuan yí nyunnun.
30 Yí nwan: "Ɛmɔ hɔ́ kulo'n m'ɔ wɔ yɛ́ nyunnun ɛlɔ nɪn asʊ. Sɛ ɛmɔ ju ɛlɔ a, ɛmɔ 'ba nwun
kɛ afunlunmun baa kʊn mɔ sʊanlan fíí fʊlɪ man sʊ lé mɪnnda ɛbɛlɛ. Ɛmɔ nyánnjɪ yí bɛ bɛ́lɛ
mín ɛwa.
31 Sɛ sʊanlan bisa ɛmɔ kɛ: 'Nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ nyannjɪ yí ɔ?' Ɛmɔ háⁿ kɛ: 'Yɛ́ Mɪn a hian
yí nwʊn.' "
32 Bɛ́ mɔ Zozi sʊanlɪn bɛ́'n hɔlɪ nwunlin yí kʊalaa kɛ ɔ hanlɪn helelɪ bɛ́'n.
33 Mɛlɛ mɔ bɛ 'nyannjɪ afunlunmun baa'n, bɛ́ mɔ bɛ le yí'n kɔ bisa bɛ́ kɛ: 'Nzukɛ ati yê
ɛmɔ lɛ nyannjɪ afunlunmun baa nɪn ɔ?'
34 Zozi menian nnyuan'n kɔ bua bɛ́ kɛ: 'Yɛ́ Mɪn a hian yí nwʊn.'
35 Ɛhɪ a, bɛ kɔ fa afunlunmun baa'n bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. Bɛ kɔ yɪyɪ bɛ́ taladɪɛ'n bɛ kɔ gua sʊ.
Bɛ kɔ man Zozi kɔ fʊ kɔ tanlan sʊ.
36 Zozi 'kɔ a, anɪn menian'n-mɔ lɛ yɪyɪ bɛ́ taladɪɛ'n-mɔ bɛ sɪsɛ yí atɪn nɪn anun.
37 Mɔ anɪn bɛ ka kaan bɛ ju Olivʊ bʊka atɪn'n m'ɔ tʊlʊ kɔ Zoluzalɛmʊn nɪn asʊ'n, bɛ́ kʊalaa
mɔ bɛ si Zozi sʊ'n kɔ li fɛ bɛ kɔ bɔ bɛ kɔ sulo. Bɛ kɔ yɪ Nyanmɪan ayɛ ɔ fi asinbɛnwʊn
ninnge'n-mɔ mɔ b'a nwun yí nɪn anwʊn.
38 Bɛ́ nwan: "Nyila háⁿ belemgbin'n m'ɔ lɛ ba wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun'n! Alʊacɪcɪɛ wɔ
anwunno, anunminnyanmʊn háⁿ Nyanmɪan!"
39 Anɪn *Falisifʊɛ mmie-mɔ wɔ meninsʊnman nɪn anun. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Zozi kɛ:
"Kpain, kan kele wɔ́ menian'n-mɔ kɛ bɛ múaⁿ bɛ́ nʊan."
40 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ bɛ muan bɛ́ nʊan an, nyɔbʊɛ'n-mɔ 'bɔ
sulo!"

Zozi 'ba sun gua Zoluzalɛmʊn anwʊn

41 Mɔ Zozi juli Zoluzalɛmʊn anwʊn ɛbɛlɛ mɔ yí nyɪn bɔlɪ kulo'n, ɔ kɔ sun kɔ gua yí nwʊn.
42 Yí nwan: "Sɛ ɔ tɪ kɛ ɛ tɪ ɛjɔlɛ abʊ a, ahan ɛnɛ wɔ́ kʊsʊ, ɛ 'nwun alʊacɪcɪɛ atɪn'n! Nan kʊsʊ,
ɛ ngʊala man kɛ ɛ nwun yí. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ like mɔ ɔ'a fɪa wɔ́ nyɪn.
43 Mɛlɛ'n lɛ ba, bɛ́ mɔ bɛ kpɔ wɔ́'n, bɛ 'cɪ wɔ́ nwʊn ɛnwanlan kunngun kpa. Bɛ 'ta bɛ si bɛ
yia wɔ́. Bɛ 'kele wɔ́ ahʊlʊwa wɔ́ bê nʊn wɔ́ fama.
44 Bɛ 'bɔ wɔ́ bʊsʊ bɔkɔɔ, wɔ́, ɔ nʊn wɔ́ mma'n-mɔ. Bɛ 'bubu kulo'n bɔkɔɔ bɛ gua yí asɪ. Ɔ
sanlɪn kɛ a nnwun man mɛlɛ'n mɔ Nyanmɪan walɪ wɔ́ ti ele'n!"

Zozi 'ba wʊlʊ Nyanmɪan awulo nɪn anun
(Matie 21.12-17, Maakɪ 11.15-19, Zʊan 2.13-22)

45 Zozi kɔ hɔ kɔ wʊlʊ Nyanmɪan awulo ɛbɛlɛ, ɔ kɔ fʊan bɛ́ mɔ anɪn bɛ lɛ di nun gua'n.
46 Yí nwan: "Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kele kɛ: *Mín sua'n tɪ asɔnɪn ɛyɔlɛ sua.* Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ a fa a
kaci *awofʊɛ sua*."
47 Ɛhɪ anzin, cɪan daa, Zozi kekele like Nyanmɪan awulo nɪn anun. *Tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-
mɔ, *mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn mâⁿ nɪn asʊ mgbain'n-mɔ kulo kɛ bɛ kun yí.
48 Kʊsʊ bɛ nnwun man atɪn mɔ bɛ 'bu sʊ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ bagua'n yɔ anzʊɛ kpa ɔ tie ɛjɔlɛ'n
mɔ Zozi kan'n.

20

Zozi tunmin'n
(Matie 21.23-27, Maakɪ 11.27-33)

1 Ɛhı, anın Zozi lɛ kekele menian'n-mɔ ninnge Nyanmıan awulo nın anun, ɛsɛ anın ɔ lɛ
bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kele bɛ́. Kʊnmgba ala, tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ, mala nın asʊ mgbain'n-mɔ nʊn
Izalayɛ mgbain'n-mɔ kɔ a
2 kɔ bisa yí kɛ: "Kele yɛ́ tunmin ɛhɔlɛ kʊn'n mɔ ɛ fa yɔ ninnge ɛhı-mɔ'n, ɔ nʊn sʊanlan'n
m'ɔ manlın wɔ́ yí nwʊn atın'n?"
3 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Mín kʊsʊ mín, mın 'ba bisa ɛmɔ kosuan kʊn. Ɛmɔ búa mín bie.
4 Nwan y'ɔ sʊanlın Zʊan kɛ ɔ bála ɔ sɔ́nın menian'n-mɔ'n, Nyanmıan anaan kulo menian
ɔ?"
5 Mɔ Zozi bisalı bɛ́ kosuan sɔ'n, akpʊlʊwa kɔ tɔ bɛ́ afian. Bɛ́ nwan: "Sɛ yɛ kan kɛ:
'Nyanmıan y'ɔ sʊanlın yí' a, ɔ 'bisa yɛ́ kɛ: 'Anın ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ a nne man Zʊan b'a nni
man'n?'
6 Nan sɛ yɛ kan kɛ: 'Kulo menian'n-mɔ yê bɛ sʊanlın yí' a, bagua bɔndın'n 'tʊtʊ yɛ́ ɛbʊɛ bɛ
kun yɛ́. Ɔ sanlın kɛ, bɛ́ kʊalaa bɛ de bɛ tʊ nun kɛ Zʊan tı Nyanmıan kpɔmanfʊɛ."
7 Ɛhı a, bɛ kɔ bua Zozi kɛ: "Yɛ nzı man sʊanlan'n m'ɔ sʊanlın Zʊan'n."
8 Zozi kʊsʊ nwan: "Kɛmɔ ɛmɔ nzı man sʊanlan'n m'ɔ sʊanlın Zʊan'n, mín kʊsʊ mın ngele
man ɛmɔ tunmin ɛhɔlɛ kʊn'n mɔ mın fa mın yɔ ninnge ɛhı-mɔ'n."

Divın ebo nın anwʊn anyınndala'n
(Matie 21.33-46, Maakı 12.1-12)

9 Ɛhı anzin, Zozi kɔ bu anyınndala ɛhıka ɔ kɔ hele bagua'n, yí nwan: "Bian kʊn kɔ sʊn
divın ebo. Ɔ kɔ fa kɔ wula menian asa nun, ɔ kɔ tu atın ɔ kɔ hyɛ ɛlɔ.
10 Tɛmʊn mɔ divın nın ɛtıɛ'n juli'n, ɔ kɔ sʊan akʊa kʊn kpafʊ'n-mɔ anwʊn ɛlɔ kɛ ɔ hɔ́ lɛ́ yí
dıɛ'n bɛ́lɛ yí. Akʊa'n hɔlı juli ɛlɔ a, kpafʊ'n-mɔ kɔ bili yí bɛ kɔ fʊan yí, ɔ le yí sa to ɔ kɔ sa kɔ
hɔ.
11 Bian'n m'ɔ le ebo'n kɔ sʊan akʊa kʊn biekun kpafʊ'n-mɔ anwʊn ɛlɔ. Kpafʊ'n-mɔ kɔ
bili yí kʊsʊ, bɛ kɔ kpıkpɛ yí nzʊba, bɛ kɔ fʊan yí, ɔ le yí sa to ɔ kɔ sa kɔ hɔ.
12 Ɛsɛ bian'n kɔ sʊan yí akʊa'n kʊn biekun ɔ kɔ tian yí nsan kpafʊ'n-mɔ anwʊn ɛlɔ.
Kpafʊ'n-mɔ kɔ bʊta bʊta yí, ɛsɛ bɛ kɔ fʊan yí bɛ kɔ tʊ sʊ.
13 "Ɛhı a, bian'n m'ɔ le ebo'n kɔ bisa yí nwʊn kɛ: 'Anın nzu y'ɔ di kɛ mın yɔ ɔ? Mın 'ba sʊan
mín wa'n mɔ mın kulo yí'n bɛ́ nwʊn ɛlɔ. Kɛmɔ ɔ tı mín kunnun baa'n, ɛ 'su yí akpʊlʊwa a,
bɛ 'ba man yí anyınnzɔ.'
14 "Mɔ kpafʊ'n-mɔ nwunlin yí'n, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: 'Ɛ 'nwun bian'n koliaja'n.
Yɛ hún yí maan ebo'n há yɛ́ sa nun.'
15 Bɛ kɔ ju yí bɛ kɔ tʊ ahanmıan bɛ kɔ hun yí."
Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Kɛmɔ ɛjɔlɛ nın a yɔ sʊa'n, bian'n m'ɔ le ebo'n, ɔ 'yɔ kpafʊ'n-mɔ sɛ?
16 Ɔ 'ba, ɔ 'kun kpafʊ sɔ'n-mɔ ɔ fa yí ebo'n ɔ wula menian nvʊfɔlɛ asa nun."
Mɔ menian'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwan: "Cɛcɛ, ɛjɔlɛ'n n'ɔ ba yí ɛbɛlɛ sɔ!"
17 Nan mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ nɛnıan bɛ́. Yí nwan: "Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ ɛhı abʊ'n kele sɛ?
Ɛbʊɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua'n juli tʊlı'n,
yí yê ɔ'a kaci ayialıɛ nın asʊ ɛbʊɛ cınnjın nın ɔ.
18 Sʊanlan biala m'ɔ kɔ tɔ ɛbʊɛ sɔ nın asʊ'n, ɔ 'bʊta yê sʊanlan kʊsʊ mɔ ɛbʊɛ sɔ'n kɔ tɔ yí sʊ'n,
ɔ 'nunkun yí."

Sezaa ajule'n
(Matie 22.15-22, Maakı 12.13-17)

19 Mɔ Zozi buli anyınndala'n yuelı'n, *mala nın asʊ mgbain'n-mɔ nʊn *tɛɛyıfʊɛ
mgbain'n-mɔ kɔ nwun kɛ bɛ́ ti yê Zozi buli anyınndala sɔ nın ɔ. Ɛbɛlɛ ala, bɛ 'kpʊnndɛ
kɛ bɛ cı yí. Nan kʊsʊ bagua'n dunman nun, bɛ sulo.
20 Ɛhı a, bɛ́ nyın kpala Zozi. Yí ti, bɛ kɔ sʊan menian Zozi anwʊn ɛlɔ. Menian sɔ'n-mɔ kɔ
yɔ bɛ́ nwʊn kɛ sɛsɛfʊɛ-mɔ. Bɛ́ y'ɔ di kɛ bɛ sua Zozi ngaa maan ɔ tɔ nun bɛ cı yí bɛ man awaa
ɔ.

21 Menian sɔ'n-mɔ kɔ bisa Zozi kosuan ɛhı kɛ: “Kpain, yɛ sı kɛ like mɔ ɛ kekele'n tı
fɔ́ʊ́n. Ɛ nnıan man sʊanlan anyunnun ɛ mmua man yí ndɛɛ. Atın mɔ Nyanmıan kulo
kɛ menian'n-mɔ nanndı sʊ nán yí kunnun a jɔ'n, ɛ kekele yí ananhɔlɛ.
22 Yí ti, kan maan yɛ tí. Asʊ ɔ wɔ nun kɛ yɛ túa ajule'n yɛ mán *Lɔmʊn belemgbin *Sezaa
anaan nán man yɛ tua yɛ man yí?”
23 Zozi kɔ nwun mɔ b'a jʊnlın'n. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ:
24 “Ɛmɔ fá bɛ́ esika'n kʊn bɛ héle mín. Nwan nvoninnin ɔ nʊn dunman benin y'ɔ gua sʊ
ɔ?”
Bɛ kɔ bua Zozi kɛ: “Belemgbin Sezaa ɔ.”
25 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Sɛ ɛjɔlɛ'n tı sʊa a, anın ɛmɔ túa m'ɔ tı belemgbin dıɛ'n bɛ
mán yí, nunhan kʊsʊ m'ɔ tı Nyanmıan dıɛ'n, ɛmɔ túa bɛ mán Nyanmıan.”
26 Kɛ Zozi kpınlın bualı bɛ́'n, b'a nnyan man yí nzin ɛjɔlɛ b'a ngan man wɔ bagua nın
anyunnun. Ɔ sanlın kɛ Zozi mmua'n sinlin bɛ́ nwʊn. Ɔ man bɛ muanlın bɛ́ nʊan nın asʊ
koun.

Ewuetinnge nın anwʊn kosuan'n
(Matie 22.23-33, Maakı 12.18-27)

27 Ɛhı, *Sadusifʊɛ mmie-mɔ kɔ a Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Bɛ́ yɛ̂ bɛ kan kɛ ewuetinnge nnʊn
man ɛbɛlɛ nın ɔ. Bɛ kɔ susu ɛjɔlɛ ɛhı bɛ kɔ hele Zozi,
28 bɛ́ nwan: “Kpain, Moyizı a hɛlɛ mala ɛhı a man yɛ́ kɛ: *Sɛ belenzua kʊn le yí nianman
belenzua m'ɔ ja bala, sɛ ɔ nʊn yí yı b'a nwʊn man baa nán ɔ wu a, anın belenzua'n fá
kunlannvʊɛ balasua'n ɔ já. Ɔ nʊn yí bɛ wʊ́ mma bɛ mán yí nianman'n.*
29 Anın anianman mmelenzua nsʊ wɔ ɛbɛlɛ. Nunhan kpain'n kɔ ja bala. Ɔ nʊn bala'n
b'a nwʊ man baa, ɔ kɔ wu.
30 M'ɔ tɔtʊa yí'n kɔ ja kunlannvʊɛ balasua sɔ'n.
31 M'ɔ tian yí nsan'n kʊsʊ kɔ ja yí. Bɛ́ menian'n nsʊ'n kʊalaa bɛ kɔ ja balasua sɔ'n, bɛ nʊn
yí ngɔ wʊ man baa, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ yue wu.
32 Yí bɛ-yue-asıɛ, balasua'n kʊsʊ kɔ wu.
33 Ewuetinnge cıan'n, bɛ́ nunhan benin yɛ̂ ɔ 'fa bala nın ɔ? Afı bɛ́ anianman nsʊ'n kʊalaa
b'a ja balasua sɔ'n bie!”
34 Mɔ bɛ bisalı kɔsuan sɔ'n, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Mɛlɛ ɛhı anun menian'n-mɔ ja bɛ́ nwʊn.
35 Nan menian m'ɔ sɛ fata kɛ bɛ fi ewue nun bɛ tínnge bɛ tánlan mân'n m'ɔ lɛ ba nın anun
ɛlɔ'n, bɛ́ dıɛ bɛ nja man bɛ́ nwʊn.
36 Bɛ nwu man kʊ́n, ɔ sanlın kɛ, bɛ 'ba kaci kɛ nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ. Bɛ 'kaci
Nyanmıan amma mmelenzua, afı bɛ fi ewue nun b'a tinnge.
37 Ewuetinnge'n, yí nwʊn ɛjɔlɛ yɛ̂ Moyizı hanlın nın ɔ. Lıka'n mɔ bɛ lɛ kele kɛ
baka'n sɔlı'n, Moyizı fɛlɛlı yɛ́ Mın ‘Abalahamʊn Nyanmıan, Izakı Nyanmıan yɛ̂ Zʊakɔbʊ
Nyanmıan.’
38 Nyanmıan tı bɛ́ mɔ bɛ́ nyın wɔ sʊ'n Nyanmıan, nan ɔ tı man ewue mma Nyanmıan.
Ɔ sanlın kɛ yí nyunnun, menian sɔ'n-mɔ anyın wɔ sʊ.”
39 Mɔ Zozi bualı bɛ sɔ'n, *mala nın asʊ mgbain mmie-mɔ jasʊlı a, bɛ́ nwan: “Kpain, a
han yí fɔ́ʊ́n.”
40 Bɛ́ bie fíí ngɔ bisa yí kosuan kʊ́n.

Kilisi'n nʊn belemgbin Davidi
(Matie 22.41-46, Maakı 12.35-37)

41 Ɛhı anzin, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Ɔ yɔ sɛ mɔ bɛ kan kɛ belemgbin *Davidi anʊnman y'ɔ
le Kilisi'n, Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n?
42 Izalayɛ ejue ɛtʊɛ kalata nın anun, Davidi muonun lɛ kele kɛ:
Ɛdannganman a han a hele mín Mın kɛ:
Tanlan mín fama sʊ,
43 *nán mın 'ba fa wʊ́ mgbɔfʊɛ'n-mɔ*

mın gua wɔ́ ja abʋ.
44 Davidi fɛlɛ yí ‘yɛ́ Mın’ Ɔ yɔ sɛ m'ɔ kʋala kɛ ɔ kaci Davidi anʋnman'n?”

Zozi 'ba kannzʋ yí menian'n-mɔ

wɔ mala nın asʋ mgbain'n-mɔ anwʋn
(Matie 23.1-36, Maakı 12.38-40)
45 Mɛlɛ mɔ anın meninsʋnman lɛ tie ɛjɔlɛ'n, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ:
46 “Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ *mala nın asʋ mgbain'n-mɔ anwʋn. Bɛ kulo taladıɛ ndınndıın ewula nanndı menian'n-mɔ anun. Gua nın asʋ, bɛ kulo kɛ menian bisa bɛ́ ahın anyınnzɔ nun. Asɔnın sua'n-mɔ anun ɔ nʋn like elie'n-mɔ anun, menian mgbili mgbili lıka yɛ̂ bɛ kpʋnndɛ bɛ tanlan ɔ.
47 Bɛ kpʋkpʋ kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ anwʋn bɔkɔɔ, ɛsɛ bɛ yɔ asɔnın ndınndıın bɛ gua sʋ bɛ kele kɛ bɛ tı kpa. Bɛ́ nyɔlıɛ sɔ'n-mɔ anwʋn ahatua mɔ bɛ 'ba nyan yí'n, ɔ tı kpili sʋnman!”

21

Kunlannvʋɛ balasua nın acɛdıɛ'n
(Maakı 12.41-44)
1 Ɛhı anzin, Zozi kɔ tʋ yí nyın, ɔ 'nıan an, anın esikafʋɛ'n-mɔ lɛ tʋ bɛ́ esika'n Nyanmıan awulo nın anun lıka mɔ bɛ tʋ acɛdıɛ'n.
2 Ɔ kɔ nwun ehianfʋɛ kunlannvʋɛ balasua kʋn kʋsʋ kɛ anın ɔ lɛ tʋ nun babulu ngʋnkʋn nnyuan.
3 Ɛhı a, Zozi nwan: “Mın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, ehianfʋɛ kunlannvʋɛ balasua ɛhı a tʋ dɔʋn a tala ɛhınlın-mɔ kʋalaatin.
4 Ɔ sanlın kɛ yí esika kʋalaa m'ɔ ka yí sa nun mɔ ɔ 'fa to like di'n, esika sɔ'n yɛ̂ ɔ'a fa ɔ'a tʋ nun ɔ. Nan ɛhınlın-mɔ dıɛ, esika mɔ bɛ mmianlın man yí nwʋn'n yɛ̂ b'a tʋ yí nun ɔ.”

Nyanmıan awulo nın ebubue nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 24.1-2, Maakı 13.1-2)
5 Mɔ hanlın sɔ yuelı'n, menian mmie-mɔ kɔ han Nyanmıan sua nın anwʋn ɛjɔlɛ. Bɛ́ nwan nyɔbʋɛ'n mɔ b'a fa b'a si'n tı nganlanman nganlanman. Ninnge mɔ b'a fa b'a hye Nyanmıan, mɔ b'a fa b'a sesie yí kunnun'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ tı nganlanman nganlanman. Nan mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan:
6 “Mɛlɛ'n lɛ ba, ɛbʋɛ ɛhı-mɔ mɔ ɛmɔ nwun yí'n, fíí nga man ɛbɛlɛ. Bɛ 'kan yí kʋalaa bɛ gua ası.”

Munnzue nʋn ahʋlʋwa'n
(Matie 24.3-14, Maakı 13.3-13)
7 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, bɛ kɔ bisa yí kɛ: “Anın cıan benin yɛ̂ nyɔbʋɛ sɔ'n-mɔ 'kan gua ası ɔ? Nzɔlɛ benin yɛ̂ ɔ 'kele kɛ like sɔ'n tɛmʋn a ju ɔ?”
8 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn, nán bɛ yaci bɛ́ nwʋn maan bɛ laka bɛ́. Ɔ sanlın kɛ, menian dɔʋn 'ba fa mín dunman bɛ ba bɛ kan kɛ: ‘Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n, y'ɔ le mín!’ ɛsɛ bɛ 'kan kɛ: ‘Mɛlɛ nın a ju!’ Bɛ kan sɔ a, nán bɛ si bɛ́ sʋ.
9 Ɛmɔ tı kɛ bɛ lɛ kan ɛlɔɛ nʋn emunlutie anwʋn ɛjɔlɛ a, nán bɛ man bɛ́ nyınsʋ tan bɛ́. Afı ɔ di kɛ ɛhı kʋalaa di mʋa ba kʋalaaka. Nan kʋsʋ nán kɛ mân'n 'ka ɛbɛlɛ ala ɔ yue ɔ.”
10 Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: “Mân kʋn nʋn mân fʋfɔlɛ 'ba hʋn ɛlɔɛ. Belemgbin mân kʋn nʋn belemgbin mân fʋfɔlɛ 'ba hʋn ɛlɔɛ.
11 Lıka dɔʋn, asıɛ'n 'ba kpusu kpili kpa, ɛhɔɛ 'ba kpın, ewue m'ɔ sa kʋsʋ 'ba ju sʋ. Bɛ 'ba nwun ninnge esulo esulo ɔ nʋn nzɔlɛ mgbili mgbili kɛ ɔ fi nyanmıansʋ.
12 “Nan kʋsʋ, asannan nán yí kʋalaa a ju'n, bɛ 'ba hyı ɛmɔ, bɛ 'kele ɛmɔ ahʋlʋwa. Bɛ 'fa ɛmɔ bɛ wula bɛ́ mɔ bɛ li Zufʋ'n-mɔ asɔnın nın ati nın asa nun. Bɛ́ kʋsʋ bɛ 'bua ɛmɔ ndɛɛ bɛ gua ɛmɔ fiadı. Kɛmɔ ɛmɔ de mín di nın ati, bɛ nʋn ɛmɔ 'ba hɔ mmelemgbin'n-mɔ nʋn mân mgbain'n-mɔ aja sʋ.

13 Ɛbɛlɛ sɔ nɪn anun, ɛmɔ 'ba li mín nwʊn adanzɪɛ bɛ kele bɛ́.
14 Ɛmɔ mán bɛ ti tánlan sʊ kɛ ɛjɔlɛ mɔ ɛmɔ 'kan bɛ sa bɛ́ nɪn'n, nán bɛ di yí nwʊn yalɛ.
15 Ɔ sanlɪn kɛ, mín bɔbɔ muonun, mɪn 'fa ɛjɔlɛ'n ɔ nʊn ngɛlɛ'n m'ɔ fata'n mɪn wula ɛmɔ anʊan. Ɔ man bɛ́ mɔ bɛ kpɔ ɛmɔ'n ngɔ hʊala man bɛ́ nyunnun jinlan nán 'ba su yí akpʊlʊwa.
16 Ɛmɔ asɪ-mɔ nʊn ɛmɔ anin-mɔ, ɛmɔ anianman-mɔ, ɛmɔ anwʊn amma-mɔ nʊn ɛmɔ amanngʊn-mɔ muonun, bɛ 'yɪ ɛmɔ bɛ man. Ɛsɛ bɛ 'ba man bɛ kun ɛmɔ anun mmie-mɔ dɔʊn.
17 Mín dunman nun, menian'n-mɔ kʊalaa 'ba fa ɛmɔ anwʊn ɛkpɔ.
18 Nan kʊsʊ ɛmɔ nwún yí kɛ ɛmɔ ati enyuan kʊn sʊa mminlin man.
19 Ɛmɔ jínlan bɛ́ ja nun. Afɪ sɛ ɛmɔ jinlan bɛ́ ja nun an, ɛmɔ 'nyan bɛ́ ti.

Zoluzalɛmʊn kulo nɪn ebubue'n
(Matie 24.15-21, Maakɪ 13.14-19)

20 "Mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ nwun kɛ ɛlɔɛ menian a ta a si a yia Zoluzalɛmʊn kulo'n, ɛmɔ tí yí bʊ kɛ yí ebubue tɛmʊn a ju a yue.
21 Tɛmʊn sɔ nɪn anun, bɛ́ mɔ bɛ wɔ Zude mân nɪn anun'n, bɛ nwánndi bɛ hɔ́ mmʊka'n-mɔ asʊ ɛlɔ. Bɛ́ mɔ bɛ wɔ Zoluzalɛmʊn kulo nɪn asʊ'n, bɛ nwánndi bɛ hɔ́ mʊa. Bɛ́ mɔ bɛ́ kʊsʊ bɛ wɔ nanmue nun'n, nán bɛ ba kulo.
22 Ɔ sanlɪn kɛ, tɛmʊn sɔ'n tɪ ndɛɛ ebua cɪan maan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kʊalaa kpɪn sʊ.
23 Tɛmʊn sɔ nɪn anun, nwʊnnzɛfʊɛ nʊn bɛ́ mɔ bɛ nʊan mma, bɛ́ yakɔ! Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan sikpɛ'n 'cɪ menian ɛhɪ-mɔ ɔ man alʊabɔ kpili kpa tɔ mân nɪn anun.
24 Bɛ́ mɔ bɛ kpɔ bɛ́'n-mɔ 'ba fa dadɪɛ bɛ kun mmie-mɔ, ɛsɛ bɛ cɪ ɛhɪnlɪn-mɔ nóle bɛ nʊn bɛ́ kɔ mân mân'n kʊalaatin anun. Bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n, bɛ 'ba sɛcɪ Zoluzalɛmʊn kulo'n bɔkɔɔ dede ɔ ju bɛ́ mɛlɛ dɪɛ nɪn ayuelɪɛ.

Mân Baa nɪn ɛwalɛ'n
(Matie 24.29-31, Maakɪ 13.24-27)

25 "Bɛ 'ba nwun nzɔlɛ sɛnzɛ nɪn anun, sala nɪn anun ɔ nʊn nzalama'n-mɔ anun. Esulo 'ba han asɪɛ nɪn asʊ ɛwa menian'n-mɔ. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ 'tɪ jenvie'n nʊn yí mgbaha'n m'ɔ lɛ bɔ nɪn angan an, anɪn like bie lɛ yɔ bɛ́.
26 Kɛmɔ anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ 'ba kpusu'n, esulo 'ba han menian'n-mɔ bɛ susu dede bɛ wu. Ɔ sanlɪn kɛ asɪɛ nɪn asʊ ɛwa yê ninnge sɔ'n-mɔ 'ba yue ɔ.
27 Ɛbɛlɛ nɪn anun, bɛ 'ba nwun *Mân Baa'n kɛ ɔ le tunmin nʊn anunminnyanmʊn kpili kpa, ɔ wɔ bɔlɛ́ nɪn anun ɔ lɛ ba.
28 Sɛ ɛmɔ nwun yí kɛ ninnge sɔ'n-mɔ lɛ yɪ bɛ́ nwʊn an, anɪn ɛmɔ tínngɛ bɛ́ nwʊn nun bɛ kúku bɛ́ ti sʊ. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn ɛmɔ ati ele tɛmʊn a ju a yue."

Figi baka nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Matie 24.32-35, Maakɪ 13.28-31)

29 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ bu anyɪnndala ɛhɪ kɔ hele bɛ́, yí nwan: "Ɛmɔ tú bɛ́ nyɪn bɛ nían *figi baka'n nʊn mmaka ɛhɪnlɪn-mɔ kʊalaatin.
30 Tɛmʊn mɔ ɛmɔ kɔ nwun kɛ bɛ lɛ fɪfɛ'n, anɪn ɛmɔ sɪ kɛ mɛlɛ kpa nɪn a ju a yue.
31 Kɛ ɔ tɪ yí nɪn anɪn, sɛ ɛmɔ nwun kɛ ninnge sɔ'n-mɔ lɛ ba a, anɪn ɛmɔ tí yí bʊ kɛ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn a mantan kʊkʊ.
32 "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ ajulisʊ menian ɛhɪ-mɔ, bɛ́ kʊalaa bɛ ngɔ yue man wu nán ɛhɪ kʊalaa a ju.
33 Anwunno nʊn asɪ'n 'ba kpɛ nun, nan mín nʊan ɛjɔlɛ'n, ɔ mgbɛ man nun lɛ́.

Bɛ nían bɛ́ nwʊn

34 "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn! Nán bɛ yaci bɛ́ nwʊn maan edidie nʊn nzan ɛnʊan ɛjɔlɛ ɔ nʊn eyuadɪ ɛhɪ anun nzusue wʊlʊ ɛmɔ ajʊnlɪn nun. Sɛ ɔ yɔ sɔ a, *Mân Baa nɪn ɛwalɛ'n 'di ɛmɔ nvu nun baa kʊnmgba.

35 Ɔ sanlın kɛ, yí ɛwalɛ'n 'ba yɔ kɛ dada mɔ bɛ lɛ tʊ bɛ gua asıɛ nın asʊ menian'n-mɔ asʊ
ɔ.
36 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn, bɛ yɔ́ asɔnın tɛmʊn biala nán ɛmɔ a nwanndi ninnge sɔ'n-mɔ b'a
hʊala Mân Baa nın anyunnun fite."
37 Alıhıan nın anun, Zozi kekele menian'n-mɔ ninnge Nyanmıan awulo nın anun. Nan
nɔsʊba, ɔ kɔ bʊka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Olivʊ bʊka nın asʊ. Ɛlɔ y'ɔ da ɔ.
38 Ngɛlɛmɔ, menian'n-mɔ kʊalaa ba ndɛ bɛ ba tie Zozi Anʊan Ɛjɔlɛ'n Nyanmıan awulo
ɛbɛlɛ.

22

Zufʊ mgbain'n-mɔ 'ba hɔ Zozi ati ahuan
(Matie 26.1-5, Maakı 14.1-2, Zʊan 11.45-53)

1 Ɛhı, anın Zufʊ'n-mɔ fɛtı'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakı'n, mɔ bɛ di kpaʊn'n mɔ fali ayile nnʊn man
nun'n ka kaan ju.
2 Kɛmɔ *tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn *mala nın asʊ mgbain'n-mɔ sulo kɛ bɛ cı Zozi a,
bagua'n 'ba jasʊ bɛ kɔmın anun'n, bɛ kɔ kpʊnndɛ atın mɔ bɛ 'sın sʊ bɛ kun Zozi.

Zudası 'ba yı Zozi man Zufʊ mgbain'n-mɔ
(Matie 26.14-16, Maakı 14.10-11)

3 Ɛhı, *Satan kɔ wʊlʊ Zudası mɔ bɛ fɛlɛ yí Isikaliɔtı nın anun. Zudası sɔ'n, ɔ wɔ Zozi
menian bulu nʊn nnyuan nın anun bie.
4 Zudası kɔ hɔ kɔ tʊ tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn Nyanmıan awulo nın asʊ nzalafʊ
mgbain'n-mɔ. Ɔ nʊn bɛ́ bɛ kɔ han atın mɔ ɔ 'bu sʊ ɔ yı Zozi man bɛ́ nın anwʊn ɛjɔlɛ.
5 Mɔ Zudası hanlın sɔ helelı bɛ́'n, ɔ kɔ yɔ bɛ́ fɛ sʊnman. Bɛ kɔ bɔbʊa Zudası kɛ sɛ ɔ man
bɛ sa kan Zozi sakpa a, bɛ 'man yí esika.
6 Zudası kɔ tie. Ɔ kɔ kpʊnndɛ atın mɔ ɔ 'sın sʊ ɔ yı Zozi man bɛ́ nán bagua nın a nnwun
man nun.

Zozi 'ba man yí menian'n-mɔ tʊn Pakı alıɛ'n.
(Matie 26.17-25, Maakı 14.12-21, Zʊan 13.21-30)

7 Ɛhı, cıan'n mɔ bɛ di kpaʊn'n mɔ fali ayile'n nnʊn man nun'n kɔ ju. Cıan sɔ'n y'ɔ fata kɛ
bɛ kun mmʊa mma'n-mɔ mɔ bɛ 'fa bɛ tʊn *Pakı alıɛ nın ɔ.
8 Zozi kɔ sʊan Pıɛlı nʊn Zʊan. Yí nwan: "Ɛmɔ hɔ́ tʊ́n yɛ́ Pakı alıɛ'n."
9 Pıɛlı nʊn Zʊan kɔ bisa yí kɛ: "Nin lıka dıɛ yɛ̂ ɛ kulo kɛ yɛ tʊn yí ɔ."
10 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ kɔ ju kulo ɛlɔ a, ɛmɔ nʊn belenzua kʊn 'ba yia. Ɔ sʊ nzue bua
nun. Ɛmɔ sí yí sʊ bɛ wʊ́lʊ awulo'n m'ɔ kɔ wʊlʊ nun nın anun.
11 Ɛmɔ ju ɛbɛlɛ a, bɛ hán bɛ héle sʊanlan'n m'ɔ le awulo'n kɛ: 'Kpain nwan yɛ bísa wɔ́ kɛ:
Nin lıka dıɛ yɛ̂ ɔ nʊn yí menian'n-mɔ bɛ 'di Pakı alıɛ'n?'
12 Sɛ ɛmɔ bisa yí a, ɔ 'kele ɛmɔ dabɛlɛ kpili kʊn awaa nın asʊ ɛlɔ. B'a sesie nun. Ɛmɔ sésie
Pakı alıɛ nın ɛbɛlɛ."
13 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, yí menian nnyuan'n kɔ hɔ kɔ ju kulo nın asʊ. Kɛ Zozi kpınlın
hanlın yí'n, bɛ nwunlin yí kʊalaa sɔ. Bɛ kɔ tʊn Pakı alıɛ'n bɛ kɔ sesie yí ɛbɛlɛ.

Zozi 'ba man yí menian'n-mɔ kominnian
(Matie 26.26-30, Maakı 14.22-26, 1 Kolıntı 11.23-25)

14 Mɔ alılie tɛmʊn'n juli'n, Zozi nʊn yí mmɔfʊɛ'n-mɔ kɔ lıla tɔbılı nın anwʊn.
15 Yí nwan: "Mın kulo kɛ mın nʊn ɛmɔ yɛ di Pakı alıɛ ɛhı kʊalaa nán m'an nwun mín
nyunnun.
16 Afı mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, mın ngɔ li man fíí kʊ́n dede ɔ 'ju mɛlɛ mɔ bɛ
'nwun yí bʊ kpa Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ'n."
17 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ fa nzan kangɔ kʊn. Ɔ kɔ la Nyanmıan ası, yí nwan:
"Ɛmɔ lé ɛhı bɛ hyé bɛ nʊ́n.

18 Afɪ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, mɪn ngɔ nʊn man nzan fíí kʊ́n dede ɔ
'ju Nyanmɪan belemgbin elie'n tɛmʊn."
19 M'ɔ hanlɪn ɛhɪ yuelɪ'n, ɛsɛ ɔ kɔ fa kpaʊn'n. Ɔ kɔ la Nyanmɪan asɪ kɔ yue, ɔ kɔ bubu nun
ɔ kɔ man bɛ́. Yí nwan: "Kpaʊn ɛhɪ tɪ mín nwʊnnaan. [B'a fa b'a man ɛmɔ. Ɛmɔ yɔ́ yí sɔ bɛ
kácɪ mín."
20 Mɔ bɛ lili like'n yuelɪ'n, Zozi kɔ fa nzan'n kɔ man bɛ́. Yí nwan: "Nzan ɛhɪ tɪ mín moja.
Moja sɔ nɪn a butu a man ɛmɔ. Ɔ di ajinlanmun kɛ Nyanmɪan nʊn ɛmɔ a li nyɪhyɛ fʊfɔlɛ.]
21 Nan ɛmɔ nían, sʊanlan'n mɔ ɔ 'ba yɪ mín man'n, ɔ nʊn mín wɔ tɔbɪlɪ nɪn anwʊn ɛwa!
22 Ɔ tɪ ananhɔlɛ, *Mân Baa'n 'ba wu kɛ Nyanmɪan a kpɪn a han yí'n. Nan kʊsʊ, sʊanlan'n
mɔ ɔ 'ba yɪ Mân Baa'n man'n, munnzue hán yí!"
23 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, bɛ lɛ bisa bisa bɛ́ nwʊn bɛ kpʊnndɛ sʊanlan'n mɔ ɔ 'ba li junman
sɔ'n.

Nunhan benin yê ɔ tɪ kpili ɔ?

24 Ɛhɪ anzin, akpʊlʊwa kʊn kɔ tɔ mmɔfʊɛ'n-mɔ afian ɛlɔ. Bɛ́ mmɔfʊɛ bulu nʊn nnyuan
nɪn anun, bɛ lɛ kpʊnndɛ sʊanlan m'ɔ tɪ kpili tala yí manngʊn'n-mɔ'n.
25 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Asɪɛ nɪn asʊ mmelemgbin'n-mɔ sie menian. Bɛ́ mɔ bɛ le
tunmin'n man bɛ fɛlɛ bɛ́ 'Defʊɛ'.
26 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɔ tɪ man sɔ mman man ɛmɔ. Ɛmɔ afian, sʊanlan m'ɔ tɪ kpili'n, ɔ di kɛ ɔ
bu yí nwʊn kɛ bɛ́ nunhan kaan. M'ɔ li bɛ́ ti'n kʊsʊ, ɔ di kɛ ɔ bu yí nwʊn kɛ sʊanlan m'ɔ sʊ
ɛhɪnlɪn-mɔ.
27 Sʊanlan kʊn lɛ didi tɔbɪlɪ nɪn asʊ, kʊn lɛ yɪ alɪɛ man yí. Bɛ́ munnyuan'n, benin yê ɔ tɪ
kpili ɔ? Sɛ sʊanlan'n m'ɔ tɪ tɔbɪlɪ nɪn anwʊn nɪn ɔ? Mín kʊsʊ mín, n wɔ ɛmɔ afian ɛwa kɛ
sʊanlan m'ɔ lɛ sʊ ɔ!
28 Ɛmɔ dɪɛ, mín ɛfɛ'n-mɔ anun, ɛmɔ a bɔ mɔndɪnlɪn bɛ nʊn mɪn a tanlan nun.
29 Ɛhɪka ati, kɛmɔ mín Sɪ a fa Belemgbin Mân nɪn a wula mín sa nun'n, mín kʊsʊ, mɪn
'fa Belemgbin Mân'n mɪn man ɛmɔ.
30 Ɛmɔ 'tanlan mín tɔbɪlɪ nɪn anwʊn bɛ didi bɛ nʊnnʊn mín belemgbin mân nɪn anun.
Ɛsɛ ɛmɔ 'tanlan belemgbin bia sʊ bɛ bua Izalayɛ nvilie bulu nʊn nnyuan'n ndɛɛ."

Zozi 'ba kannzʊ Simʊn Pɪɛlɪ
(Matie 26.31-35, Maakɪ 14.27-31, Zʊan 13.36-38)

31 Ɛhɪ anzin, Zozi nwan: "Simʊn, Simʊn! Nɪan wɔ́ nwʊn kpa. *Satan a sɛlɛ ɛmɔ anwʊn
atɪn ɔ'a nyan yí kɛ ɔ 'sɔ ɛmɔ nɪan kɛ bɛ huhu ninnge'n-mɔ asʊ bɛ ju m'ɔ tɪ man kpa'n bɛ
gua'n.
32 Nan m'an sɛlɛ m'an man wɔ́ nán dedi a nyue man wɔ́ nun. Mɛlɛ mɔ ɛ kɔ sa kɔ a mín
nwʊn'n, wowula wɔ́ nianman'n-mɔ anwʊnsɛlɛ."
33 Pɪɛlɪ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: "Yɛ́ Mɪn, sɛ ɔ di mɔ bɛ tʊ wɔ́ nʊn mín fiadɪ, ɛsɛ sɛ ɔ di mɔ ɛ
wu a, mín nʊn wɔ́ yɛ 'wu."
34 Zozi nwan: "Pɪɛlɪ, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ ɛnɛ, ɔ nʊn dede mɔ akɔ'n 'bɔ'n,
ɛ kan yí kpê nsan kɛ ɛ nzɪ man mín"

Esika, bɔ́lɛ'n nʊn dadɪɛ'n

35 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ bisa yí menian'n-mɔ kʊalaatin kɛ: "Mɛlɛ mɔ n zʊanlɪn ɛmɔ mɔ ɛmɔ
a nva man esika b'a nza man bɛ́ nwʊn, b'a nva man bɔ́lɛ nʊn mgbabʊa'n, asʊ ɛmɔ mianlɪn
like anwʊn ɔ?"
Yí menian'n-mɔ nwan: "Cɛcɛ, y'a mmian man like anwʊn."
36 Ɛhɪ a, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Nan kɪkaala dɪɛ, sʊanlan m'ɔ le esika'n, ɔ fá. M'ɔ le
bɔ́lɛ'n, ɔ fá. M'ɔ le man dadɪɛ'n, ɔ tɔ́nɪn yí taladɪɛ kpili'n ɔ fá tó kʊn.
37 Afɪ, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, mín nwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nɪn anun'n: *B'a ha yí b'a wula ɛtɛfʊɛ'n-mɔ anun bie.* Ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ fata kɛ ɔ kpɪn sʊ."
38 Mɔ Zozi hanlɪn ɛhɪ'n, yí menian'n-mɔ nwan: "Yɛ́ Mɪn, ɛ 'nwun dadɪɛ nnyuan."
Zozi nwan: "Ɔ sa."

Zozi 'ba yɔ asɔnɪn Olivʋ bʋka nɪn asʋ
(Matie 26.36-46, Maakɪ 14.32-42)

39 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ fite kɔ hɔ Olivʋ bʋka nɪn asʋ kɛ ɔ yɔ yí titi'n. Mɔ ɔ 'kɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ si yí sʋ.
40 Mɔ Zozi juli lɪka sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ yɔ́ asɔnɪn nán ɛmɔ a ndɔ man sɔnɪan nɪn anun."
41 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ ɔ helelɪ bɛ́'n, ɔ kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ yí nyunnun mʋa kaan, lɪka mɔ bɛ tʋ ɛbʋɛ a, ɔ kɔ ju'n. Ɔ kɔ kʋtʋ ɔ kɔ yɔ asɔnɪn.
42 Yí nwan: "Mín Sɪ, sɛ ɛ kulo a, amannɪnhunlun ɛhɪ mɔ mɪn 'ba nwun yí'n, kpala gua. Kʋsʋ, yɔ mɔ wɔ́ kunnun kulo'n, nan n'ɛ yɔ mɔ mín kunnun kulo'n." [
43 Nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn kɔ yɪ yí nwʋn kɔ hele yí. Ɔ kɔ wowula yí anwʋnsɛlɛ.
44 Alʋabɔ kɔ han Zozi. Ɔ man ɔ kɔ yɔ asɔnɪn sɛlɛ kpa. Yí nwʋn efifile'n lɛ kpɪkpɪn kɛ moja.]
45 M'ɔ yɔlɪ asɔnɪn yuelɪ'n, ɔ kɔ sa yí nzin yí menian'n-mɔ anwʋn ɛlɔ. Ɔ 'kɔ ju a, alʋabɔ nɪn a han bɛ́ dede b'a ha nun b'a lafɪ.
46 Ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ dafɪ ɔ? Ɛmɔ jásʋ bɛ yɔ́ asɔnɪn nán ɛmɔ a ndɔ man sɔnɪan nɪn anun!"

Zozi ɛhyɪɛ'n
(Matie 26.47-56, Maakɪ 14.43-50, Zʋan 18.3-11)

47 Anɪn Zozi anʋan tɛ wɔ sʋ, menian-mɔ kɔ fite fite ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ 'ba'n, Zozi menian'n-mɔ anun kʋn'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zudasɪ Isikaliɔtɪ'n y'ɔ li bɛ́ ti ɔ. Zudasɪ kɔ hyʋɪn kɔ kpunnge Zozi ɔ kɔ tɔ yí nun.
48 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, nán Zozi a se yí kɛ: "Yí ti, Zudasɪ, ɛ 'tɔ *Mân Baa nɪn anun nán ɛ yɪ yí man ɔ?"
49 Mɔ Zozi menian'n-mɔ nwunlin ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ ba yí nzin'n, bɛ kɔ bisa Zozi kɛ: "Yɛ́ Mɪn, yɛ mán yɛ́ dadɪɛ'n-mɔ bíli ɔ?"
50 Bɛ 'kan sɔ ala, bɛ́ nunhan kʋn kɔ yɪ yí dadɪɛ'n, ɔ kɔ kpɛ tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn akʋa nɪn anzʋ fama'n.
51 Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ jínlan, ɔ tɪ kpa sɔ." Ɔ kɔ han bian sɔ nɪn anzʋ'n, ɔ kɔ man yí nwʋn kɔ sa.
52 Mɔ Zozi yɔlɪ sɔ'n, ɔ kɔ kaci yí nyɪn tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ, nʋn Nyanmɪan awulo nɪn asʋ nzalafʋ mgbain'n-mɔ nʋn Izalayɛ mgbain'n-mɔ anwʋn ɛlɔ. Yí nwan: "Ɛmɔ bu mín kɛ n dɪ kodiawu. Yí ti yê ɛmɔ 'ba a, ɛmɔ lile dadɪɛ nʋn koloman-mɔ bɛ́ sa nun ɔ?
53 Cɪan daa mɪn nʋn ɛmɔ yɛ gua Nyanmɪan awulo nɪn anun, kʋsʋ ɛmɔ a njɪ man mín. Nan dɔhyʋɪlɪ ɛhɪka tɪ ɛmɔ dɔɛ, ɔ tɪ awosin tunmin dɔɛ."

Pɪɛlɪ 'ba se kɛ ɔ nzɪ man Zozi
(Matie 26.57-58,69-75, Maakɪ 14.53-54,66-72, Zʋan 18.12-18,25-27)

54 Menian'n-mɔ kɔ hyɪ Zozi, bɛ nʋn yí kɔ hɔ tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn awulo. Pɪɛlɪ si Zozi sʋ ɔ di yí fannvanndʋ.
55 Anɪn b'a huan sîn awulo nɪn afian. Pɪɛlɪ kɔ wʋlʋ ɔ kɔ tanlan bɛ́ mɔ bɛ gua sîn nɪn anwʋn nɪn afian.
56 Afanɪan kʋn kɔ nwun Pɪɛlɪ sîn nɪn anwʋn ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ nɪan Pɪɛlɪ koun, yí nwan: "Sʋanlan ɛhɪ kʋsʋ si Zozi sʋ bie!"
57 Mɔ Pɪɛlɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ su akpʋlʋwa. Yí nwan: "Zozi sɔ'n, mɪn nzɪ man yí."
58 Ɔ hyɛlɪ kaan, sʋanlan kʋn biekun kɔ nwun yí, yí nwan: "Wɔ́ kʋsʋ wɔ́, ɔ tɪ yí sʋanlan'n kʋn!"
Mɔ Pɪɛlɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Cɛcɛ, nán yí sʋanlan'n kʋn y'ɔ le mín."
59 Kɔ yɔ dɔhyʋɪlɪ kʋn kɔ sɪn. Sʋanlan kʋn biekun kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: "Ɔ tɪ fɔ́ún, sʋanlan ɛhɪ tɪ Zozi sʋanlan. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ Galile mân nɪn anun ɛlɔ sʋanlan."
60 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Pɪɛlɪ nwan: "Ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ lɛ kan'n, mɪn ndɪ man yí bʋ." Anɪn Pɪɛlɪ anʋan tɛ wɔ sʋ, kokolokoo! Akɔ kʋn kɔ bɔ.

61 Yɛ́ Mın kɔ bılı yí nyın ɔ kɔ nıan Pıɛlı. Mɔ Pıɛlı anyın tɔlı yɛ́ Mın anyunnun'n, yí ti kɔ kacı
ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ́ Mın hanlın helelı yí'n. Yɛ́ Mın nwan: "Ɛnɛ, asannan nán akɔ nın a bɔ'n, ɛ 'kan
yí kpɛ̂ nsan kɛ ɛ nzı man mín."
62 Pıɛlı kɔ fite ɔ kɔ sun sɛlɛ kpa.

Bɛ 'ba hele Zozi ahʋlʋwa
(Matie 26.67-68, Maakı 14.65)

63 Bɛ́ mɔ anın bɛ nıan Zozi asʋ'n lɛ gʋlʋ yí nwʋn.
64 Bɛ butu yí ti bɛ tʋtʋ yí kɔtɔlɛ anın bɛ lɛ bisa yí kɛ: "Nwan yɛ̂ ɔ'a tʋ wɔ́ kɔtɔlɛ'n? Kele!"
65 Ɛhı mɔ bɛ lɛ yɔ'n, anın ɛsɛ bɛ lɛ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ dɔʋn bɛ tia yí.

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ mgbain'n-mɔ aja sʋ.
(Matie 26.59-66, Maakı 14.55-64, Zʋan 18.19-24)

66 Mɔ alíɛ hınlın'n, Zufʋ mgbain'n-mɔ, nʋn tɛɛyıfʋɛ'n-mɔ nʋn mala nın asʋ mgbain'n-mɔ
kɔ yia. Bɛ kɔ man bɛ kɔ fa Zozi bɛ kɔ a bɛ́ ja sʋ.
67 Bɛ kɔ bisa bisa yí kɛ: "Kan kele yɛ́ maan yɛ tí. Asʋ *Kilisi'n, Izalayɛ Belemgbin
Ngʋandefʋɛ'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?"
Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Sɛ mın kan mın kele ɛmɔ a, ɛmɔ ngɔ le ngɔ li man.
68 Sɛ kʋsʋ mın bisa ɛmɔ kosuan kʋn an, ɛmɔ ngɔ bua man mín bie.
69 Nan kıkaala dıɛ, Mân Baa'n 'ba tanlan tunminfʋɛ Nyanmıan'n fama sʋ."
70 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan: "Yí ti, Nyanmıan Awa y'ɔ le wɔ́?"
Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ lɛ kan. N dı yí Wa."
71 Ɛhı a, bɛ́ nwan: "Yɛ mgbʋnndɛ man adanzıɛ kʋ́n! Yɛ́ bɔbɔ muonun y'a tı yí nʋan nun
ɛjɔlɛ."

23

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ Lɔmʋn kʋnmanna Pilatı aja sʋ
(Matie 27.1-2,11-14, Maakı 15.1-5, Zʋan 18.28-38)

1 Ɛhı, mgbain'n-mɔ kʋalaa kɔ jasʋ, bɛ nʋn Zozi kɔ hɔ *Pilatı aja sʋ.
2 Pilatı anyunnun ɛbɛlɛ, bɛ kɔ bɔ yí bʋ bɛ kɔ tʋn yí ɛsʋan kɛ: "Sʋanlan ɛhı lɛ kele yɛ́ mân
nın anun menian'n-mɔ atın ɛtɛ. Ɔ kan kele bɛ́ kɛ nán man bɛ tua ajule'n bɛ man belemgbin
Sezaa. Ɛsɛ yí nwan yí muonun ɔ tı *Kilisi, Belemgbin Ngʋandefʋɛ."
3 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Pilatı kɔ bisa Zozi kɛ: "Asʋ Zufʋ'n-mɔ belemgbin'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?"
Zozi kɔ bua yí kɛ: "Yɛ̂ wɔ́ nʋan wɔ sʋ m'ɔ lɛ kan nın ɔ."
4 Mɔ Zozi bualı ɛhı'n, Pilatı kɔ kaci yí nyın tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn meninsʋnman nın
anwʋn ɛlɔ. Yí nwan: "Mın nnwun man like ɛtɛ mɔ sʋanlan ɛhı a yɔ ɔ."
5 Nan mɔ Pilatı hanlın sɔ'n, bɛ kɔ han bɛ kɔ fua sʋ kɛ: "Ɔ kele yɛ́ mân nın anun menian'n-
mɔ atın ɛtɛ maan bɛ jasʋ awaa akɔmın anun. Ɔ'a bɔ yí bʋ Galile mân nın anun ɛlɔ, ɔ'a sın
Zude mân'n lıka kʋalaatin dede ɔ'a ju Zoluzalɛmʋn ɛwa."

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ belemgbin Elɔdı Antipası aja sʋ

6 Mɔ Pilatı tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kosuan kɛ: "Yí ti, sʋanlan ɛhı fi Galile mân nun?"
7 M'ɔ tılı kɛ Zozi fi belemgbin Elɔdı mân nın anun'n, ɔ man bɛ nʋn Zozi kɔ hɔ Elɔdı aja sʋ
ɛlɔ. Ɔ sanlın kɛ, tɛmʋn sɔ'n, anın belemgbin Elɔdı kʋsʋ fi Galile ɔ a Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ.
8 Mɔ Elɔdı nwunlin Zozi'n, ɔ lili yí nwʋn fɛ. Ɔ sanlın kɛ bɛ kan Zozi ɛjɔlɛ'n m'ɔ tıtı'n, nán
ɛnɛ bie ɔ. Kʋsʋ ɔ nyanlın man atın bɛ́ nnyuan bɛ́ nyın yialı man lé. Elɔdı jʋnlın kɛ anın
Zozi 'ba yɔ asinbɛnwʋn like kʋn kele yí.
9 Ɔ kɔ bisa bisa Zozi kosuan dɔʋn kpa. Nan kʋsʋ Zozi ngɔ bua man ɛjɔlɛ fíí.
10 Anın tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn mala nın asʋ mgbain'n-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Ɛsʋan mɔ bɛ
tʋnlın Zozi'n, ɔ tı man nzɛmındɛ.

11 Elɔdı nʊn yí nzalafʊ'n-mɔ kɔ bu Zozi sʊanlan mgban mgban, bɛ kɔ gʊlʊ yí nwʊn. Elɔdı
kɔ man bɛ kɔ fa taladıɛ kanlanman kʊn bɛ kɔ wula Zozi. Ɔ kɔ man bɛ nʊn Zozi kɔ sa kɔ hɔ
Pilatı anwʊn ɛlɔ.
12 Cıan sɔ kʊnmgba'n, Elɔdı nʊn Pilatı bɛ kacili amanngʊan. Daba, anın bɛ́ munnyuan
bɛ nni man.

Bɛ 'ba bua Zozi ndɛɛ bɛ kun yí
(Matie 27.15-26, Maakı 15.6-15, Zʊan 18.39-19.16)

13 Ɛhı, Pilatı kɔ yia *tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ, Izalayɛ mân nın asʊ mgbain'n-mɔ nʊn
bagua'n.
14 Ɔ kɔ fa kɔ tʊ bɛ́ nyunnun kɛ: "Ɛmɔ a fa sʊanlan ɛhı a bɛlɛ mín kɛ ɔ kele menian'n-mɔ
atın ɛtɛ. Ɛmɔ anyunnun ɛwa, m'an bisa yí kosuan. Mın nnwun man ɛtɛ fíí mɔ ɔ'a yɔ, mɔ yí
ti yê ɛmɔ a tʊn yí ɛsʊan'n.
15 Elɔdı kʊsʊ a nnwun man ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ ɔ. Ɔ sanlın kɛ, ɔ a man bɛ nʊn yí a sa a a yɛ́ nwʊn
ɛwa. Mɔ yɛ nwun yí nun'n y'ɔ le kɛ sʊanlan ɛhı yɔlı man ɛtɛ fíí m'ɔ di kɛ bɛ kun yí ɔ.
16 Yí ti, mın 'ba man bɛ fin yí mgbele nán mın yaci yí nun." [
17 Bɛ 'di *Pakı fɛtı biala, ɔ di kɛ Pilatı man bɛ yı bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadı nın anun kʊn.]
18 Nan mɔ Pilatı hanlın kɛ ɔ 'man bɛ fin Zozi mgbele nán ɔ yaci yí nun'n, bɛ́ kʊalaa bɛ́
nʊan kɔ yɔ kʊn, bɛ lɛ tɛtıan bɛ kan kɛ: "Man bɛ hún sʊanlan ɛhı! Yaci Balabası nun man
yɛ́!"
19 (Bɛ tʊlı Balabası fiadı, ɔ sanlın kɛ ɔ kɔ man kulo nın asʊ menian'n-mɔ kɔ jasʊ awaa
akɔmın anun, ɛsɛ ɔ kɔ hun sʊanlan.)
20 Kɛmɔ afı Pilatı kulo kɛ ɔ yaci Zozi nun'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kosuan biekun.
21 Anın menian'n-mɔ tɛ tɛtıan. Bɛ́ nwan: "Bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ! Bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ!"
22 Ɛsɛ Pilatı kɔ bisa bɛ́ kosuan biekun. Yí kpê nsan nın asʊ, yí nwan: "Nyɔlıɛ ɛtɛ benin yê
ɔ'a yɔ ɔ? Mın nnwun man ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ, m'ɔ di kɛ bɛ kun yí ɔ. Ɛhıka ati, mın 'ba man bɛ fin
yí mgbele nán mın yaci yí nun."
23 Bɛ ngɔ li man ɛjɔlɛ'n mɔ Pilatı lɛ kan kele bɛ́ nın anwʊn bie. Anın bɛ lɛ tɛtıan sɛlɛ kpa
bɛ kan bɛ kele Pilatı kɛ ɔ mán bɛ búbɔ Zozi kʊlʊwa sʊ. Bɛ le ɛtɛtıan dede Pilatı kɔ kpati kɔ
sın bɛ́ atın dıɛ nın asʊ.
24 Ɔ kɔ le bɛ́ ɛjɔlɛ'n kɔ tʊ nun.
25 Ɔ kɔ yaci Balabası nun. Ɔ sanlın kɛ Balabası sɔ'n m'ɔ manlın menian'n-mɔ jasʊlı awaa
akɔmın anun ɛsɛ ɔ hunlin sʊanlan mɔ bɛ tʊlı yí fiadı'n, yí yê menian'n-mɔ bisalı Pilatı kɛ ɔ
yáci yí nun ɔ. Mɔ Pilatı yılı Balabası'n, ɔ falı Zozi wulalı bɛ́ sa nun kɛ bɛ yó yí kɛ bɛ kulo ɔ.

Bɛ 'ba bʊbɔ Zozi kʊlʊwa sʊ
(Matie 27.32-44, Maakı 15.21-32, Zʊan 19.17-27)

26 Mɛlɛ mɔ bɛ nʊn Zozi 'kɔ'n, bɛ nʊn bian kʊn kɔ yia, ɔ fi yí ebolo. Bɛ fɛlɛ bian sɔ'n Simʊn.
Ɔ fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Silɛnın nın asʊ. Nzalafʊ'n-mɔ kɔ hyı yí, bɛ kɔ fa Zozi kʊlʊwa'n bɛ kɔ
sʊa yí kɛ ɔ fá ɔ sí Zozi sʊ.
27 Anın bagua nın anun menian dɔʊn kpa si Zozi sʊ, bɛ nʊn mmalasua-mɔ. Anın
mmalasua sɔ'n-mɔ lɛ sun Zozi bɛ yı awɔ́lɛ.
28 Zozi kɔ kpɛ yí nyın bɛ́ nwʊn ɛlɔ, yí nwan: "Zoluzalɛmʊn mmalasua, nán bɛ sun mín!
Ɛmɔ sún bɛ́ nwʊn nʊn bɛ́ mma'n-mɔ!
29 Ɔ sanlın kɛ mɛlɛ'n lɛ ba mɔ menian'n-mɔ 'ba han kɛ: 'Nyila hán mmalasua mɔ bɛ tı
mʊta, bɛ́ mɔ bɛ wʊlı man baa lé, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ nnʊanlın man baa lé'n!'
30 Mɛlɛ sɔ'n, menian'n-mɔ 'ba han kele mmʊka'n-mɔ kɛ: 'Mmʊka, ɛmɔ túlu bɛ gúa yɛ́ sʊ!'
Ɛsɛ bɛ 'kan bɛ kele kʊnngʊnlʊnman'n-mɔ kɛ: 'Ɛmɔ fá yɛ́ fía!'
31 Mín mɔ n dı kɛ baka ɛmanlan'n, sɛ bɛ lɛ yɔ mín sʊa a, anın ɛmɔ mɔ bɛ tı kɛ baka
yʊlʊwa'n, yí dıɛ bɛ ngan man ɛmɔ ɛjɔlɛ kʊ́n!"
32 Mɛlɛ mɔ bɛ nʊn Zozi 'kɔ'n, anın kodiawu nnyuan kʊsʊ wɔ nun. Bɛ lɛ kɔ a hun bɛ́.

33 Bɛ hɔlı dede mɔ bɛ juli lıka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí “Tile kangɔ'n”, bɛ kɔ bʊbɔ Zozi kʊlʊwa nın asʊ ɛbɛlɛ. Ɛsɛ bɛ kɔ bʊbɔ kodiawu nnyuan'n kʊsʊ kʊlʊwa sʊ. Nunhan kʊn wɔ Zozi fama sʊ, nunhan kʊn kʊsʊ wɔ yí bê sʊ.
34 [Mɔ bɛ bʊbɔlı Zozi kʊlʊwa nın asʊ'n, yí nwan: “Mín Sı, yaci bɛ́ nwʊn sa ce bɛ́. Ɔ sanlın kɛ bɛ nzı man mɔ bɛ lɛ yɔ ɔ.”] Nzalafʊ'n-mɔ kɔ hyʊın tondo bɛ kɔ hye yí nwʊn taladıɛ'n-mɔ.
35 Bagua'n jin ɛbɛlɛ ɔ lɛ nıan. Zufʊ mgbain'n-mɔ lɛ kan bɛ gʊlʊ Zozi anwʊn kɛ: “Ɔ a le ɛhınlın-mɔ ati, yí mɔ yí nwan ɔ tı Kilisi'n, Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n, mɔ Nyanmıan a yı yí'n, ɔ lé yí muonun yí nwʊn e!”
36 Nzalafʊ'n-mɔ kʊsʊ kɔ gʊlʊ yí nwʊn. Bɛ kɔ hyʊın yí nwʊn ɛlɔ, bɛ kɔ man yí nzannvin.
37 Bɛ́ nwan: “Sɛ Zufʊ'n-mɔ belemgbin'n y'ɔ le wɔ́ a, de wɔ́ muonun wɔ́ nwʊn e!”
38 Bɛ kɔ hɛlɛ ɛjɔlɛ bɛ kɔ bɔ yí ti sʊ ɛbɛlɛ kɛ: “Sʊanlan ɛhı tı Zufʊ'n-mɔ belemgbin.”
39 Kodiawu nnyuan'n mɔ b'a bʊbɔ bɛ́ kʊlʊwa nın asʊ'n, bɛ́ nunhan kʊn kɔ kpɛ yí nzʊba kɛ: “Nán Kilisi'n, Belemgbin Defʊɛ'n y'ɔ le wɔ́ ɔ? De wɔ́ ti nán de yɛ́ kʊsʊ yɛ́ ti e!”
40 Kodiawu kʊn'n kɔ totua yí manngʊn'n, yí nwan: “Ɛ nzulo man Nyanmıan!
41 Yɛ́ epinnian dıɛ'n mɔ bɛ lɛ pinnin yɛ́'n, yí nyın ɔ. Ɔ sanlın kɛ yɛ́ nyɔlıɛ'n-mɔ anwʊn yê bɛ lɛ nıan bɛ pinnin yɛ́ ɔ. Nan yí mɔ bɛ lɛ pinnin yí kɛ yɛ́'n, ɔ'a nyɔ man like ɛtɛ.”
42 M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kacili yí nyın Zozi anwʊn ɛlɔ a, yí nwan: “Zozi, man wɔ́ ti kácı mín mɛlɛ mɔ ɛ 'di belemgbin'n.”
43 Zozi nwan: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele wɔ́ kɛ, ɛnɛ, ɛ nʊn mín yɛ 'tanlan Nyanmıan anwʊn ɛlɔ.”

Zozi ewue'n
(Matie 27.45-56, Maakı 15.33-41, Zʊan 19.28-30)

44 Anın b'a bɔ kɔ yɔ sɛnzɛjinlan, mân nın anun lıka kʊalaatin kɔ lu dede eyua dɔɛ nsan.
45 Sɛnzɛ'n kɔ fıa bɔkɔɔ. Mgbenun ɛtanlan'n m'ɔ wɔ Nyanmıan Sua Nwannzan-nwannzan nın anun'n kɔ sua sɛsɛ nnyuan.
46 Zozi kɔ tıan nun sɛlɛ kpa, yí nwan: “Baba, mıın fa mín ɛkala'n mın wula wɔ́ sa nun.” M'ɔ hanlın sɔ nın ala y'ɔ wuli ɔ.
47 Mɔ *Lɔmʊn nzalafʊ kpain'n nwʊnlin yí sɔ'n, ɔ kɔ yı Nyanmıan ayɛ kɛ: “Ɔ tı ananhɔlɛ, sʊanlan ɛhı tı sɛsɛfʊɛ.”
48 Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ tuli woo bɛ walı nıanlın Zozi ehuan'n, bɛ nwunlin ɛjɔlɛ m'ɔ walı ɔ. Sıan'n mɔ bɛ 'sa bɛ kɔ'n, anın afı alʊabɔ a han bɛ́.
49 Zozi amanngʊn'n-mɔ, bɛ́ nʊn mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ si yí sʊ sunmin Galile mân nın anun'n, bɛ jin mʊa yê bɛ lɛ nıan ɔ.

Zozi esie'n
(Matie 27.57-61, Maakı 15.42-47, Zʊan 19.38-42)

50 Anın Zufʊ'n-mɔ kpain kʊn wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ yí Zozɛfʊ. Ɔ fi Zufʊ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Alimate nın asʊ. Ɔ tı sʊanlan mɔ yí ti anun tı kpa ɛsɛ ɔ tı sɛsɛ.
51 Bɛ hɔlı yialı mɔ Zufʊ mgbain'n-mɔ 'fa Zozi anwʊn ajʊnlın ɛtɛ'n, Zozɛfʊ sɔ nın a mgbınlın man. Ɔ sanlın kɛ yí dıɛ, ɔ lɛ nwʊnndɛ Nyanmıan Belemgbin Mân'n.
52 Ɔ kɔ hɔ kɔ tʊ Pilatı ɔ kɔ sɛlɛ Zozi fuin'n.
53 Mɔ Pilatı manlın atın'n, Zozɛfʊ kɔ yı Zozi fuin'n fi kʊlʊwa nın asʊ. Ɔ kɔ fa kisaan kɔ fʊfɔ yí nwʊn ɔ kɔ hɔ kɔ sie yí sɛka kʊn anun. Sɛka sɔ'n, b'a koto yí ɛbʊta nun, ɛsɛ anın bɛ sielı man sʊanlan nun lé.
54 Cıan sɔ'n tı yâ. Yí nɔsʊba, anın ɛnwʊnmıan ele cıan'n lɛ bɔ yí bʊ.
55 Mmalasua'n-mɔ mɔ anın bɛ si Zozi sʊ sunmin Galile mân nın anun'n, bɛ nʊn Zozɛfʊ y'ɔ hɔlı sɛka nın asʊ ɔ. Bɛ nıanlın sɛka'n ɔ nʊn kɛ bɛ kpınlın bɛ sielı Zozi'n.
56 M'ɔ yɔlı sɔ yuelı'n, bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ awulo. Bɛ kɔ kpʊnndɛ kpʊnndɛ alufanlan nʊn anatılı-mɔ mɔ bɛ 'fa bɛ sesie Zozi fuin'n. Bɛ kɔ le bɛ́ ɛnwʊnmıan *ɛnwʊnmıan ele cıan'n kɛ mala'n kele'n.

24

Zozi ewuetinnge'n
(Matie 28.1-10, Maakɪ 16.1-8, Zʋan 20.1-10)

1 Mɔlɛ nɪn alɪbahɪan, mmalasua'n-mɔ kɔ fa alufanlan'n nʋn anatɪlɪ'n-mɔ mɔ bɛ
kpʋnndɛlɪ bɛ sielɪ'n bɛ kɔ hɔ Zozi sɛka nɪn asʋ.
2 Ɛbʋɛ'n mɔ bɛ falɪ bɛ nyinlin sɛka nɪn anʋan'n, bɛ 'kɔ a ju a, b'a kunndo ɛbʋɛ sɔ'n b'a sie
ahanmɪan.
3 Bɛ kɔ wʋlʋ sɛka nɪn anun, kʋsʋ bɛ ngɔ nwun man yɛ́ Mɪn Zozi fuin'n.
4 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ nwʋn. Ɛbɛlɛ ala, menian nnyuan kɔ yɪ bɛ́ nwʋn kɔ hele bɛ́. Menian
nnyuan sɔ'n-mɔ wowula taladɪɛ nvufue nyɪhyɪɛɪn.
5 Esulo kɔ han mmalasua'n-mɔ, bɛ kɔ sisi bɛ́ ti asɪ. Menian nnyuan'n kɔ bisa bɛ́ kɛ:
"Sʋanlan'n mɔ yí nyɪn wɔ sʋ'n, ɔ yɔ sɛ mɔ ewue mma'n-mɔ afian yê ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ yí'n?
6 Ɔ nnʋn man ɛwa, nan ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. Mɛlɛ mɔ anɪn ɔ tɛ wɔ Galile mân nɪn
anun'n, ɛmɔ ati kácɪ ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlɪn helelɪ ɛmɔ'n.
7 Ɔ hanlɪn helelɪ ɛmɔ kɛ: 'Ɔ fata kɛ bɛ yɪ Mân Baa'n bɛ man menian ɛtɛfʋɛ'n-mɔ. Bɛ 'bʋbɔ
yí kʋlʋwa sʋ bɛ kun yí. Nan yí cɪan nsan nɪn asʋ, ɔ fi ewue nun ɔ 'tinnge.' "
8 Mɔ menian nnyuan'n hanlɪn sɔ'n, mmalasua'n-mɔ ati kacɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ mɔ Zozi
hanlɪn'n.
9 Bɛ fi sɛka nɪn asʋ, bɛ kɔ hɔ kɔ bɔ ɛjɔlɛ sɔ'n kʋalaa bɛ kɔ hele Zozi menian bulu nʋn kʋn'n
ɔ nʋn ɛhɪnlɪn-mɔ kʋalaatin.
10 Mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ helelɪ mmɔfʋɛ'n-mɔ'n y'ɔ le Mali m'ɔ fi
Magɪdala'n, Zʋanɪn, Zʋakɪ anin Mali, ɔ nʋn mmalasua ɛhɪnlɪn-mɔ mɔ bɛ nʋn bɛ hɔlɪ sɛka
nɪn asʋ'n.
11 Mmɔfʋɛ'n-mɔ buli ɛjɔlɛ'n mɔ mmalasua'n-mɔ hanlɪn helelɪ bɛ́'n kɛ ɛlalɪɛ. Ɛhɪka ati,
mmɔfʋɛ'n-mɔ a nne man ɛjɔlɛ sɔ'n b'a nni man.
12 Nan kʋsʋ, Pɪɛlɪ jasʋlɪ, ɔ nwanndili ɔ hɔlɪ sɛka nɪn asʋ. M'ɔ juli ɛlɔ'n, ɔ hanlɪn yí nwʋn
asɪ ɔ nɪanlɪn sɛka nɪn anun. Kisaan'n mɔ bɛ falɪ fʋfɔlɪ Zozi anwʋn nɪn ala yê ɔ nwunlin yí
sɛka nɪn anun ɔ. M'ɔ nwunlin yí sɔ'n, ɛjɔlɛ'n sinlin yí nwʋn, ɔ salɪ hɔlɪ yí awulo.

Emayusɪ atɪn nɪn asʋ
(Maakɪ 16.12-13)

13 Mɔlɛ cɪan sɔ'n kʋnmgba, anɪn Zozi menian'n-mɔ anun nnyuan lɛ kɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ
yí Emayusɪ nɪn asʋ. Zoluzalɛmʋn nʋn Emayusɪ, cilo bulu ɔ nʋn kʋn y'ɔ wɔ bɛ́ afian ɔ.
14 Anɪn Zozi menian nnyuan sɔ'n lɛ kan ɛjɔlɛ'n kʋalaa m'ɔ tɔlɪ Zoluzalɛmʋn nɪn anwʋn
ɛjɔlɛ.
15 Mɛlɛ mɔ anɪn bɛ lɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ bɛ su yí bʋsʋ akpʋlʋwa'n, Zozi muonun kɔ kpʋ bɛ́
ɔ nʋn bɛ́ bɛ kɔ san nun.
16 Nan kʋsʋ b'a nnwun man Zozi nzɔlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ kɛ like bie a hala bɛ́ nyɪn.
17 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nzu like dɪɛ anwʋn akpʋlʋwa yê ɛmɔ lɛ tia kɔ a, anɪn ɛmɔ lɛ su'n?"
Mɔ Zozi bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ kɔ jejinlan, bɛ́ nyunnun kunngoun.
18 Bɛ́ nunhan kʋn, bɛ fɛlɛ yí Keleyopasɪ, ɔ kɔ bua Zozi kɛ: "Bode'n mɔ ɔ'a si ɛlɛnyuan
ɛhɪ'n, yí ti, wó ngʋnmɪn cein ala yê ɛ wɔ Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ mɔ ɛ tɪlɪ man ɛjɔlɛ sɔ nɪn ɔ?"
19 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Anɪn nzu ɛjɔlɛ dɪɛ ɔ?"
Bɛ kɔ bua yí kɛ: "Ɛjɔlɛ a tʋ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ'n. Anɪn Zozi tɪ kpɔmanfʋɛ m'ɔ le
tunmin. Yí nyɔlɪɛ'n-mɔ nʋn yí nʋan ɛjɔlɛ nɪn anun, ɔ'a hele wɔ Nyanmɪan nʋn menian'n-
mɔ anyunnun kɛ ɔ le tunmin.
20 Yɛ́ tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn yɛ́ mân nɪn asʋ mgbain'n-mɔ, b'a yɪ yí a man maan b'a
bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ b'a hun yí.
21 Yɛ́ afan, yɛ lelɪ yɛ lili kɛ, yí dein yê Nyanmɪan a sʋan yí kɛ ɔ bála a a le Izalayɛ mân nɪn
ati ɔ. Nan kʋsʋ, kɛ bode sɔ'n sili'n, ɛnɛ tɪ yí cɪan nsan.

22 Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ yɛ́ fâ nın anun mmalasua mmie-mɔ a han asinbɛnwʋn ɛjɔlɛ b'a hele
yɛ́. Asinbɛnwʋn ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ, ɛnɛ alıbahıan bɛ hɔlı Zozi sɛka nın asʋ a,
23 bɛ ngɔ nwun man yí fuin'n. Bɛ fi sɛka nın asʋ bɛ kɔ sa bɛ kɔ a. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yɛ́
kɛ nyanmıansʋ mmɔfʋɛ-mɔ a yı bɛ́ nwʋn a hele bɛ́. Mmɔfʋɛ sɔ'n-mɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ
Zozi anyın wɔ sʋ.
24 Yɛ́ manngʋn'n mmie-mɔ kɔ hɔ sɛka nın asʋ. Bɛ nwunlin ninnge'n-mɔ kʋalaa kɛ
mmalasua'n-mɔ kpınlın hanlın yí'n. Kʋsʋ, Zozi muonun dıɛ, b'a nnwun man yí."
25 Ɛhı a, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Mmelenzua tomgban! ɛjɔlɛ kʋalaa mɔ Nyanmıan
mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ a hɛlɛ'n, yí bʋ ɛtıɛ yɔ sı man ɛmɔ o!
26 Asʋ, ɔ nzɛ nvata man kɛ *Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n, ɔ nwún amannınhunlun
sɔ'n nán ɔ wʋ́lʋ yí anunminnyanmʋn nın anun ɔ?
27 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, yí nwʋn ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun'n, ɔ kɔ hehele bɛ́
nun. Ɔ kɔ bɔ yí bʋ Moyizı kalata dıɛ'n-mɔ asʋ ɔ kɔ ju mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ dıɛ'n-mɔ asʋ."
28 Mɔ bɛ hɔlı dede mɔ bɛ ka kaan bɛ ju kulo'n mɔ bɛ lɛ kɔ sʋ nın asʋ'n, Zozi yɔlı kɛ sʋanlan
m'ɔ lɛ kpɛ nun ɔ kɔ mʋa ɔ.
29 Menian nnyuan'n kɔ hyı Zozi kɔ sie, bɛ́ nwan: "Da yɛ́ nwʋn ɛwa. Ɔ sanlın kɛ alíɛ a san
a yue." Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ tie ɔ nʋn bɛ́ bɛ kɔ hɔ awulo.
30 Zozi nʋn bɛ́ bɛ kɔ tɛtanlan tɔbılı nın anwʋn. Ɔ kɔ fa kpaʋn'n ɔ kɔ la Nyanmıan ası. M'ɔ
lalı Nyanmıan ası yuelı'n, ɔ kɔ bu kpaʋn nın anun ɔ kɔ man bɛ́.
31 Zozi falı kpaʋn'n manlın bɛ́ ala a, bɛ́ nyın'n kɔ buke bɛ kɔ nwun yí nzɔlɛ. Nan kʋsʋ
Zozi nwannyanlın bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ.
32 Mɔ Zozi hɔlı'n, bɛ lɛ kan bɛ kele bɛ́ nwʋn kɛ: "Atunnun, mɛlɛ mɔ ɔ 'tutu Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın
abʋ ɔ kele yɛ́'n, yí ti yê anın yɛ́ ahʋnlın a tɔ yɛ́ nun a man y'a li fɛ kpa nın ɔ."
33 Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ jasʋ bɛ kɔ sa bɛ́ nzin Zoluzalɛmʋn. Bɛ kɔ 'ju a, Zozi menian bulu nʋn
kʋn'n nʋn bɛ́ manngʋn'n-mɔ a yia.
34 Bɛ lɛ kan kɛ: "Yɛ́ Mın fi ewue nun a tinnge sakpa! Simʋn a nwun yí!"
35 Menian nnyuan'n mɔ bɛ́ kʋsʋ bɛ fi Emayusı bɛ juli ɛbɛlɛ'n, ɛjɔlɛ mɔ Zozi hanlın helelı
bɛ́ atunnun, kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ bɛ nwunlin Zozi nzɔlɛ mɛlɛ mɔ ɔ 'fa kpaʋn'n man bɛ́'n, bɛ
kɔ han yí kʋalaa bɛ kɔ hele ɛhınlın-mɔ.

Zozi 'ba yı yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ
(Matie 28.16-20, Maakı 16.14-18, Zʋan 20.19-23, Junman'n 1.6-8)

36 Mɛlɛ mɔ anın bɛ́ nʋan wɔ sʋ bɛ lɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n, fıaın, Zozi kɔ fite bɛ́ afian ɛbɛlɛ, yí
nwan: "Ɛmɔ mán bɛ́ lʋa cícı bɛ́ nwʋn!"
37 Mɔ bɛ nwunlin Zozi'n, esulo hanlın bɛ́ ɛsɛ bɛ́ nwʋn ngɔmʋa tuli. Ɔ sanlın kɛ bɛ jʋnlın
kɛ b'a nwun ɛnwʋnmın.
38 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nzukɛ ati yê ɛmɔ sulo sʋa ɔ? Nzukɛ ati yê ɛmɔ ajʋnlın'n tı nnyuan
nnyuan ɔ?
39 Ɛmɔ nían mín sa'n-mɔ nʋn mín ja'n-mɔ! Ɛmɔ nwun yí kɛ mín ɔ! Ɛmɔ hán mín bɛ nían.
Ɔ sanlın kɛ ɛnwʋnmın lɛ man anwʋnnaan ɔ nʋn bowe kɛ n ne yí mɔ ɛmɔ nwun mín'n."
40 Mɔ Zozi 'kan ɛhı kele bɛ́'n, anın ɔ lɛ fa yí sa'n-mɔ nʋn yí ja'n-mɔ kele bɛ́.
41 Ɛjɔlɛ'n kɔ yɔ bɛ́ fɛ sʋnman, ɛsɛ ɔ kɔ sin bɛ́ nwʋn dede bɛ ngʋala bɛ nnwun man kɛ ɔ tı
ananhɔlɛ ɔ. Ɛhı a, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Asʋ ɛmɔ le like ɛwa mɔ bɛ di ɔ?"
42 Mɔ Zozi bisalı bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ kɔ fa ejue ndʋan bɛ kɔ man yí.
43 Ɔ kɔ li ejue sɔ'n bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ.
44 M'ɔ lili yuelı'n, yí nwan: "Mɛlɛ mɔ anın mın nʋn ɛmɔ yɛ tɛ tı'n, n ganlın n gelelı ɛmɔ
kɛ, mín nwʋn ɛjɔlɛ'n kʋalaatin mɔ b'a hɛlɛ wɔ Moyizı mala nın anun, mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ
kalata nın anun, ɔ nʋn Izalayɛ ejue ɛtʋɛ kalata nın anun'n, ɔ di kɛ ɔ kpın sʋ. Ɛjɔlɛ sɔ nın a
kpın sʋ."
45 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ buke bɛ́ ajʋnlın'n maan bɛ kɔ tı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın abʋ.

46 Ɛhıka ati, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ b'a hɛlɛ'n: ɔ di kɛ *Kilisi'n,
Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n, nwun amannınhunlun bɛ kun yí. Bɛ kun yí a, yí cıan nsan nın
asʋ, ɔ fi ewue nun ɔ 'tinnge.
47 Ɛsɛ ɔ fata kɛ Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n, dunman nun, bɛ bɔ yí bʋ Zoluzalɛmʋn
ɛwa, bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kele eyuadı nın anun menian'n-mɔ kʋalaatin maan bɛ kaci bɛ́
abalabɔ'n bɛ fa bɛ́ nwʋn bɛ man Nyanmıan nán b'a nyan ɛtɛ face.
48 Ɛmɔ di ɛjɔlɛ sɔ nın anwʋn adanzıɛ.
49 Like'n mɔ mín Sı a fa a bɔ ɛmɔ anɔhʋba'n, mín muonun mın 'ba man ɔ ba ɛmɔ sʋ. Nan
kʋsʋ, ɛmɔ tánlan Zoluzalɛmʋn kulo nın asʋ ɛwa dede maan anwunno tunmin'n wʋ́lʋ ɛmɔ
nun.”

Zozi 'ba fʋ kɔ nyanmıansʋ
(Maakı 16.19-20, Junman'n 1.9-11)

50 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ nʋn bɛ́ bɛ fi kulo nın anun bɛ kɔ fite. Bɛ kɔ hɔ Betanin afan.
Ɛbɛlɛ, Zozi kɔ kuku yí sa'n-mɔ anwunno ɔ kɔ yeyila bɛ́ sʋ.
51 Mɛlɛ mɔ ɔ 'yeyila bɛ́ sʋ'n, ɔ nʋn bɛ́ bɛ́ afian kɔ tı, ɔ kɔ fʋ kɔ hɔ nyanmıansʋ.
52 Zozi menian'n-mɔ dıɛ, mɔ bɛ sʋlı yí yuelı'n, bɛ le fɛ elie kpili kpa bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ
Zoluzalɛmʋn.
53 Tɛmʋn biala bɛ gua Nyanmıan awulo nın anun bɛ yı yí ayɛ.

ƐJƆLƐKPA'N MƆ ZƱAN HƐLƐLƱ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Zʋan? Anɪn Zʋan nʋn yí nianman bian Zʋakɪ, bɛ wɔ Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan nɪn anun. Anɪn, bɛ nʋn bɛ́ sɪ Zebede, bɛ di asue nun junman bɛ cɪ ejue Galile asue nɪn anun. Ɛhɪ, mɔ Zozi fɛlɛlɪ bɛ́'n, bɛ yacili asue nun junman'n mɔ bɛ di'n bɛ sili yí sʋ. Ɔ fi ɛbɛlɛ, bɛ kacili Zozi amanngʋn kpa. Ɛjɔlɛkpa'n mɔ Zʋan hɛlɛlɪ nɪn anun, ɔ mmɔ man yí muonun yí dunman, nan ɛjɔlɛ m'ɔ kan'n y'ɔ le "sʋanlan'n mɔ Zozi kulo yí'n" (yí ti 13.23). Ɔ kan sɔ ɔ bɛbɛlɛ yí nwʋn asɪ. Mɛlɛ mɔ bɛ bʋbɔlɪ Zozi kʋlʋwa nɪn asʋ'n, Zozi falɪ yí nin Mali ɔ wulalɪ Zʋan asa nun kɛ ɔ nían yí sʋ mán yí (19.25-27).

Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ anun, Zʋan lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi Kilisi tɪ Sɪɛ Nyanmɪan Bangɔlɔ. Ɔ sʋanlɪn yí Wa Zozi asɪɛ nɪn asʋ ɛwa kɛ ɔ wú wɔ yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ dunman nun maan sʋanlan biala m'ɔ kɔ le yí kɔ li'n nyan nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n (3.16).

Zʋan lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi kan yí "dɔɛ" nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (2.4; 7.30; 8.20; 12.23,27, 13.1; 16.32; 17.1). "Dɔɛ" sɔ'n y'ɔ le Zozi ewue'n nʋn yí anunminnyanmʋn ɛyɪɛ tɛmʋn'n. Ɛhɪka ati, Zʋan a hye yí Ɛjɔlɛkpa nɪn anun nnyuan. Alimʋa dɪɛ nɪn anun, yɛ nwun ninnge mɔ Zozi yɔlɪ asannan nán yí dɔɛ nɪn a ju'n (yí ti 1-12). Zʋan lɛ kan Zʋan Batisi adanzɪɛ'n m'ɔ lili yí Zozi anwʋn'n, ɔ nʋn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Zozi fɛlɛlɪ yí alimʋa menian'n-mɔ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. Yɛ nwun yí kɛ Zozi hɔlɪ Zoluzalɛmʋn dɔʋn kpa mɛlɛ mɔ Zufʋ'n-mɔ 'di bɛ́ fɛtɪ'n-mɔ'n. Zozi nʋn menian'n-mɔ jʋjɔlɪ, ɔ heheleli bɛ́ ninnge m'ɔ sʋ ɛbʋɛ. Zozi yɔlɪ asinbɛnwʋn ninnge dɔʋn, nan Zʋan a kpa nun nzɔlɛ nsʋ ala m'ɔ kele yɛ́ kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa sakpa.

M'ɔ tɔ sʋ nnyuan nɪn anun, Zʋan lɛ kan ninnge mɔ Zozi yɔlɪ mɛlɛ mɔ yí dɔɛ'n juli nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (yí ti 13-21). Nɔsʋba mɔ yí alíɛ cɪn an, bɛ 'kun Zozi'n, ɔ nʋn yí menian bulu nʋn nnyuan'n bɛ didili, ɔ manlɪn bɛ́ afʋtu, ɔ yɔlɪ bɛ́ ti asɔnɪn. Ɛsɛ Zʋan lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi kpɪnlɪn wuli ɔ tinngelɪ, ɛsɛ ɔ yɪlɪ yí nwʋn ɔ heleli yí menian'n-mɔ'n. Kalata nɪn agualɪɛ nun, Zʋan lɛ kele yɛ́ kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Zozi nʋn yí menian'n-mɔ yialɪ Galile asue nɪn anʋan'n.

Zozi Kilisi tɪ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ

1 Abʋbɔ nɪn anun, mɔ Nyanmɪan 'bɔ ninnge kʋalaatin'n, anɪn sʋanlan kʋn wɔ ɛbɛlɛ. Sʋanlan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ. Ɔ nʋn Nyanmɪan yê bɛ tɪ ɔ. Ɔ tɪ Nyanmɪan sakpa.

2 Abʋbɔ nɪn anun, sʋanlan sɔ'n nʋn Nyanmɪan yê bɛ tɪ ɔ.

3 Nyanmɪan nanndɪlɪ yí sʋ y'ɔ bɔlɪ ninnge kʋalaatin ɔ. Like fíí nnʋn man ɛbɛlɛ mɔ Nyanmɪan a nnanndɪ man yí sʋ ɔ'a mmɔ man ɔ.

4 Ngʋan baka'n y'ɔ le yí. Yê ngʋan baka sɔ'n y'ɔ tɪ menian'n-mɔ kanlannɪɛ nɪn ɔ.

5 Kanlannɪɛ sɔ'n lɛ ta awosin mân nɪn anun. Awosin'n nwan ɔ 'fɪa kanlannɪɛ nɪn anyɪn. Ɔ mantanlɪn yí dede a, ɔ'a ngʋala man yí nyɪn fɪa.

Zʋan Batisi adanzɪɛ m'ɔ lili'n

6 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede a, cɪan kʋn Nyanmɪan kɔ yɪ sʋanlan kʋn asɪɛ nɪn asʋ ɛwa kɛ ɔ lí adanzɪɛ. Sʋanlan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zʋan.

7 Zʋan walɪ kanlannɪɛ nɪn anwʋn adanzɪɛ elie maan menian'n-mɔ kʋalaa nanndɪ yí sʋ bɛ de kanlannɪɛ sɔ'n bɛ di.

8 Nán kɛ yí y'ɔ tɪ kanlannɪɛ nɪn ɔ, nan ɔ walɪ kanlannɪɛ nɪn anwʋn adanzɪɛ elie.

9 Kanlannɪɛ kpa sɔ'n m'ɔ man menian'n-mɔ kʋalaa nwun asɪ'n lɛ ba mân nɪn anun.

10 Ɔ walɪ juli asɪɛ nɪn asʋ ɛwa. Yí yê Nyanmɪan man ɔ sesielɪ eyuadɪ nɪn ɔ. Kʋsʋ menian dɔʋn a mmu man yí like.

11 Ɔ walɪ menian'n mɔ Nyanmɪan falɪ bɛ́ yɔlɪ yí dɪɛ'n-mɔ afian, bɛ́ kʋsʋ bɛ́ dɔʋn, b'a nne man yí.

12 Nan kʋsʋ mmie-mɔ lelı yí. Menian sɔ'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ leli yí bɛ lili'n, ɔ'a man bɛ́ atın maan b'a kaci Nyanmıan amma.
13 Nyanmıan mma'n mɔ b'a kaci'n, nán kulo sʋanlan tunmin nun kɛ belenzua nʋn balasua bɛ́ wa mɔ b'a wʋ yí ɔ. Nan Nyanmıan muonun yê ɔ'a fa ngʋan fʋfɔlɛ sɔ'n ɔ'a man bɛ́ ɔ.
14 Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ nın a kaci yí nwʋn kulo sʋanlan, ɔ a a tanlan yɛ́ afian ɛwa. Ɔ'a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe kpili kpa. Ɛsɛ ɔ'a yı Nyanmıan ɔ'a hele yɛ́ yuein. Y'a nwun yí anunminnyanmʋn'n, anunminnyanmʋn'n mɔ Sıɛ Nyanmıan falı manlın yí'n. Ɔ sanlın kɛ ɔ tı yí Bangɔlɔ.
15 Sʋanlan sɔ nın anwʋn ɛjɔlɛ yê Zʋan tıanlın nun hanlın nın ɔ. Yí nwan: "Sʋanlan ɛhı yê n ganlın kɛ ɔ li mín nzin ɔ lɛ ba nın ɔ. Ɔ tı kpili tala mín. Ɔ sanlın kɛ ɔ tı ası dahuu."
16 Ɛhı, anwunnvoe baka'n m'ɔ tı nın ati, ɔ'a yeyila yɛ́ sʋ. Ɛsɛ bɔbɔ, ɔ tɛ yeyila yɛ́ sʋ kpili kpa.
17 Afı, daba Nyanmıan nanndılı yɛ́ nan *Moyizı asʋ yê ɔ falı yí mala'n manlın yɛ́ ɔ. Nan sian dıɛ, Nyanmıan nanndı Zozi Kilisi asʋ ɔ'a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe ɔ'a hele yɛ́ ananhɔlɛ atın'n.
18 Sʋanlan fíí nwunlin man Nyanmıan lé. Nan Nyanmıan Bangɔlɔ Zozi m'ɔ tı Nyanmıan'n, m'ɔ mantan Sıɛ'n, yí y'ɔ man yɛ nwun yí ɔ.

Zʋan Batisi 'ba han yí muonun yí ɛwalɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ
(Matie 3.1-12, Maakı 1.1-8, Luku 3.1-18)

19 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Zʋan lɛ sɔnın menian wɔ asue Zuludın nın anzin ɛlɔ lıka kʋn. Zoluzalɛmʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ kɔ tı. Cıan kʋn, bɛ kɔ sʋan Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mmie-mɔ nʋn *Levifʋɛ kʋsʋ mmie-mɔ, bɛ kɔ a kɔ tʋ Zʋan, bɛ́ nwan: "Zʋan, wɔ́ muonun, nwan sʋanlan dıɛ y'ɔ le wɔ́?"
20 Mɔ bɛ bisalı kosuan sɔ'n, Zʋan kpacılı nun ɔ hanlın yí ananhɔlɛ yuein helelı bɛ́ kɛ: "Nán *Kilisi'n y'ɔ le mín."
21 Mɔ Zʋan bualı bɛ́ sɔ'n, bɛ́ nwan: "Sɛ nán yí y'ɔ le wɔ́ a, anın nwan sʋanlan dıɛ kpa y'ɔ le wɔ́? *Eli y'ɔ le wɔ́ anaan?"
Zʋan nwan: "Nán Eli y'ɔ le mín."
Ɛsɛ bɛ kɔ bisa yí biekun kɛ: "Anın Nyanmıan *Kpɔmanfʋɛ'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?"
Zʋan nwan: "Cɛcɛ."
22 Ɛjɔlɛ ɛhı kɔ sin bɛ́ nwʋn, bɛ́ nwan: "A! Anın nwan sʋanlan dıɛ bɔbɔ kpa y'ɔ le wɔ́? Bua yɛ́ bie maan yɛ hɔ́ hán héle bɛ́ mɔ bɛ sʋanlın yɛ́'n. Ɛ bu wɔ́ nwʋn kɛ nwan y'ɔ le wɔ́?"
23 Ɛhı a, Zʋan nwan: "Sʋanlan'n mɔ Nyanmıan Kpɔmanfʋɛ *Ezayi lili mʋa hanlın yí nwʋn ɛjɔlɛ kɛ:
Sʋanlan kʋn lɛ tıan ɛwâ nın anun ɛlɔ kɛ:
'Ɛmɔ sésie yɛ́ Mın atın'n!'
sʋanlan sɔ'n y'ɔ le mín."
24 Bɛ́ mɔ bɛ sʋanlın bɛ́ Zʋan anwʋn ɛlɔ'n mmie-mɔ tı *Falisifʋɛ.
25 Bɛ́ nwan: "Sɛ nán Kilisi'n y'ɔ le wɔ́, sɛ nán Eli y'ɔ le wɔ́, ɛsɛ sɛ nán Nyanmıan Kpɔmanfʋɛ'n y'ɔ le wɔ́ a, anın nzukɛ ati yê ɛ sɔnın menian'n-mɔ ɔ?"
26 Mɔ bɛ bisalı kosuan sɔ'n, Zʋan nwan: "Mín dıɛ, n ne nzue yê mın fa mın sɔnın ɔ, nan sʋanlan kʋn wɔ ɛmɔ afian ɛbɛlɛ, ɛmɔ nzı man yí.
27 Sʋanlan sɔ'n fi mín nzin ɔ lɛ ba, mın nzɛ nvata man kɛ mın nyannjı yí ja mgbabʋa nyanman'n bɔbɔ mgban ɔ."
28 Ɛjɔlɛ ɛhı kʋalaa sınlın Betanin, asue Zuludın nın ebue kʋn ɛlɔ, lıka mɔ anın Zʋan sɔnın menian'n-mɔ'n.

Nyanmıan Bʋa Baa'n y'ɔ le Zozi

29 Mɔ bɛ hanlın ɛhı yuelı'n, yí alíɛ hınlın, Zʋan 'tʋ yí nyın an, anın Zozi lɛ ba yí nwʋn
ɛbɛlɛ, yí nwan: "Ɛ 'nwun Nyanmıan *Bʋa Baa'n, Nyanmıan 'ba fa yí yı mân nın ati tɛɛ ɔ tu
yí ɛtɛ'n kɔ.
30 Yí dein yê n ganlın yí ɛjɔlɛ kɛ: 'Sʋanlan kʋn li mín nzin ɔ lɛ ba, ɔ tı kpili tala mín. Ɔ
sanlın kɛ ɔ tı ası dahuu.'
31 Mın nzı man yí daba. Nan kɛmɔ ɔ fata kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ nwun yí'n, yí ti yê
Nyanmıan a sʋan mín kɛ m mála n vá nzue n zónın bɛ́ ɔ."
32 Ɛhı, Zʋan lili Zozi anwʋn adanzıɛ kɛ: "Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ, m'an nwun kɛ Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n fi nyanmıansʋ kɛ abubule ɔ'a ju ɔ'a tanlan yí sʋ.
33 Mín bɔbɔ muonun, anın mın nzı man yí sʋanlan ɛhɔlɛ kʋn'n, nan Nyanmıan a han
a hele mín kɛ: 'Sʋanlan'n mɔ ɛ kɔ nwun kɛ mín Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ ju kɔ
tanlan yí sʋ'n, sʋanlan sɔ'n yê ɔ 'fa Wawɛ sɔ'n sɔnın menian'n-mɔ ɔ.'
34 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ m'an nwun yí mín nyınsʋ nın ati, mın di yí nwʋn adanzıɛ kɛ ɔ tı
Nyanmıan Awa sakpa."

Zozi 'ba fɛlɛ yí alimʋa menian'n-mɔ yí nwʋn

35 Ɛhı mɔ alíɛ hınlın'n, anın Zʋan nʋn yí menian'n-mɔ anun nnyuan jijin ɛbɛlɛ.
36 M'ɔ nwunlin kɛ Zozi lɛ sın'n, yí nwan: "Ɛ 'nwun Nyanmıan *Bʋa Baa'n."
37 Mɔ yí menian nnyuan'n tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ yacili yí ɛbɛlɛ yê cuein, bɛ kɔ si Zozi sʋ.
38 Zozi hɔlı kaan, ɔ 'tʋ yí nyın yí nzin an, menian si yí sʋ. Ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ
nzu?" Bɛ́ nwan: "*Labi" (yí bʋ y'ɔ le kɛ ngehelefʋɛ), "yɛ lɛ kpʋnndɛ lıka mɔ ɛ tı'n."
39 Ɛhı a, Zozi nwan: "Ɛmɔ bála a nıan."
Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ si yí sʋ bɛ nʋn yí kɔ hɔ lıka m'ɔ tı'n, bɛ nʋn yí kɔ tanlan ɛbɛlɛ dede sɛnzɛ'n
kɔ tɔ. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, mɔ Zʋan menian nnyuan'n 'si Zozi sʋ'n, anın b'a bɔ nɔsʋba dɔɛ nnan.
40 Zʋan menian nnyuan sɔ'n, kʋn li Andele. Andele sɔ'n, yí nianman y'ɔ le Simʋn Pıelı.
41 Andele y'ɔ lili mʋa hɔlı tʋlı yí nianman bian Simʋn an, yí nwan: "Mín nianman Simʋn,
y'a nwun *Mesi'n." (Yí bʋ y'ɔ le kɛ *Kilisi, Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ.)
42 Mɔ Andele hanlın sɔ yuelı'n, ɔ nʋn yí kɔ hɔ Zozi anwʋn ɛlɔ ɔ kɔ fa yí kɔ hele yí. Zozi
nıanlın yí a, yí nwan: "Wɔ́, bɛ fɛlɛ wɔ́ Simʋn. Zʋan awa y'ɔ le wɔ́. Ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, bɛ 'ba
fɛlɛ wɔ́ Sefası." (Sefası'n tı *ebele anıɛ, yí *gɛlɛkı nun an, anın ɔ li Pıelı. Yí bʋ y'ɔ le kɛ ɛbʋɛ.)

Natanayɛ 'ba nwun kɛ Zozi tı Nyanmıan Awa

43 Ɛhı, mɔ alíɛ hınlın'n, Zozi nwan ɔ 'kɔ Galile mân nın anun ɛlɔ. M'ɔ tuli yí bʋ mɔ ɔ 'kɔ'n,
ɔ kɔ hɔ kɔ tʋ Filipʋ, yí nwan: "Filipʋ, si mín sʋ!"
44 Filipʋ nʋn Andele nʋn Pıelı, bɛ fi kulo kʋn. Bɛ fɛlɛ kulo sɔ'n Bɛtısayida.
45 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, Filipʋ kɔ hɔ kɔ tʋ Natanayɛ, yí nwan: "Sʋanlan'n mɔ *Moyizı
hanlın yí nwʋn ɛjɔlɛ *Mala Kalata nın anun, mɔ ɛsɛ Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ
hɛlɛlı yí nwʋn ɛjɔlɛ'n, y'a nwun yí. Bɛ fɛlɛ yí Zozi. Ɔ fi Nazalɛtı. Yí sı y'ɔ le Zozɛfʋ."
46 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Filipʋ hanlın helelı yí'n sinlin yí nwʋn, yí nwan: "Nazalɛtı kulo ɛhı m'ɔ
wɔ ɛlɔ'n, asʋ like kpa 'fite sʋ lé?"
Filipʋ nwan: "Bala, ba nıan."
47 Mɔ Zozi nwunlin kɛ Natanayɛ lɛ ba yí nwʋn ɛbɛlɛ'n, yí nwan: "Ɛmɔ nían, Izalayɛ
sʋanlan bɔkɔɔ y'ɔ le sʋanlan ɛhı, ɔ nni man ato fíí."
48 Ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ sin Natanayɛ anwʋn, yí nwan: "Nan ɛ sı mín nin?"
Zozi nwan: "Mɔ anın ɛ tı *figi baka nın abʋ, mɔ Filipʋ fɛlɛlı man wɔ́'n yê n nwunlin wɔ́
ɔ."
49 Natanayɛ nwan: "*Labi, ɛ tı Nyanmıan Awa, ɛsɛ ɛ tı Izalayɛ Belemgbin sakpa."
50 Zozi nwan: "Kɛmɔ mín nwan n nwunlin wɔ́ figi baka nın abʋ'n, ɔ man a le a li? Ɛ 'ba
nwun ninnge dɔʋn mɔ bɛ tala ɛhı."

51 Ɛsɛ yí nwan: “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, ɛmɔ 'ba nwun kɛ anwunno nɪn
a buke yê nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ fi *Mân Baa nɪn anwʊn asɪɛ nɪn asʊ ɛwa, mmie-mɔ lɛ
fʊ a, anɪn mmie-mɔ lɛ ju.”

2

Zozi 'ba hɔ atɔnvɔlɛ kʊn abʊ Kana kulo nɪn asʊ

1 Mɔ Zozi fɛlɛlɪ yí menian sɔ'n-mɔ yuelɪ'n, yí nzin cɪan nsan, anɪn bɛ lɛ fa atɔnvɔlɛ kʊn
Galile mân nɪn anun ɛlɔ kulo kʊn asʊ. Kulo sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Kana. Anɪn Zozi anin'n wɔ ɛbɛlɛ
bie.
2 Atɔnvɔlɛ sɔ nɪn abʊ, bɛ kɔ fɛlɛ Zozi nʊn yí menian'n-mɔ.
3 Bɛ lili fɛtɪ'n dede mɔ ɔ 'kɔ bie'n, bɛ́ nzan'n kɔ yue. Ɛhɪ a, Zozi anin'n kɔ hɔ kɔ tʊ yí, yí
nwan: “Zozi, bɛ́ nzan nɪn a yue o.”
4 Zozi manlɪn yí nʊan sʊ a, yí nwan: “M mo, si abʊtamʊn, nán mín *dɔɛ dɪɛ'n nyan juli
man.”
5 Ɛbɛlɛ ala, yí nin kɔ hɔ kɔ tʊ bɛ́ mɔ bɛ lɛ su nzan'n, yí nwan: “Like biala mɔ Zozi kɔ se kɛ
ɛmɔ yɔ́'n, ɛmɔ kpínlɪn sʊ bɛ yɔ́.”
6 Anɪn, nyɔbʊɛ ɛ́tɛ́ nsian jijin ɛbɛlɛ, kʊn kʊala kɛ ɔ fa nzue elitili ɛya kʊn. Nun nzue'n,
Zufʊ'n-mɔ fa nwunnzin bɛ́ sa bɛ tu bɛ́ nwʊn efian bɛ yɔ bɛ́ nwʊn nwannzan-nwannzan,
ɛsɛ bɛ fa bɛ kputa bɛ́ ninnge. Afɪ, ɔ tɪ bɛ́ mala.
7 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ lɛ su nzan'n kɛ: “Ɛmɔ sá nzue bɛ gúa ɛ́tɛ́ ɛhɪ-mɔ anun maan
ɔ yí.” Mɔ Zozi hanlɪn sɔ helelɪ bɛ́'n, bɛ kɔ sa nzue bɛ kɔ gugua nun dede bɛ kɔ yi tɪtɛkɛɛ.
8 Zozi nwan: “Sian dɪɛ, ɛmɔ sá bie bɛ hɔ́ mán fɛtɪ nɪn asʊ kpain'n.”
Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ sa bie bɛ kɔ hɔ.
9 Fɛtɪ nɪn asʊ kpain'n 'bɔ sʊ o, nzue nɪn a kaci nzan. Bian'n nɪan an, ɔ nnwun man lɪka
mɔ nzan sɔ'n fi ɔ, kʊsʊ bɛ́ mɔ bɛ lɛ su'n, bɛ dɪɛ, bɛ sɪ.
10 M'ɔ bɔlɪ nzan nɪn asʊ yuelɪ'n, ɔ kɔ fɛlɛ atɔnvɔlɛ bian'n, yí nwan: “Eja, mɪn 'yɔ wɔ́ mo
kpa! A bɔ mɔndɪnlɪn sakpa! Menian'n-mɔ kʊalaa, sɛ bɛ 'fa bɛ́ atɔnvɔlɛ nɪn an, bɛ di mʊa
bɛ su nzan'n m'ɔ yɔ fɛ kpa'n. Bɛ nʊn dede bɛ fɛ a, bɛlɛ mɔ anɪn bɛ lɛ su m'ɔ nyɔ man fɛ kpa
nɪn ɔ. Nan wɔ́ dɪɛ, mɔ a su yí sian'n yɔ fɛ tala mɔ ɛ lili mʊa suli'n.”
11 Anɪn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Zozi yɪlɪ alimʊa asinbɛnwʊn like m'ɔ tɪ nzɔlɛ nɪn anɪn. Ɔ yɪlɪ
yí wɔ Galile mân nɪn anun, kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kana nɪn asʊ. Ɔ yɔlɪ sɔ maan bɛ nwunlin
yí anunminnyanmʊn'n. Asinbɛnwʊn like sɔ'n manlɪn yí menian'n-mɔ lelɪ yí lili.
12 Mɔ bɛ falɪ atɔnvɔlɛ'n yuelɪ'n, Zozi nʊn yí nin nʊn yí nianman'n-mɔ nʊn yí menian'n-
mɔ, bɛ hɔlɪ Kapɛɛnawɔmʊn kulo nɪn asʊ, bɛ lili kɔ yɔ ɛlɛ nnyuan kʊn ɛbɛlɛ.

Zozi 'ba fʊan bɛ́ mɔ bɛ lɛ di gua

Nyanmɪan awulo nɪn anun'n
(Matie 21.12-13, Maakɪ 11.15-17, Luku 19.45-46)

13 Kɛmɔ anɪn Zufʊ'n-mɔ fanwʊndi fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n ka kaan ju'n, Zozi kɔ hɔ
Zoluzalɛmʊn.
14 M'ɔ juli ɛlɔ'n, ɔ wʊlʊlɪ Nyanmɪan awulo nɪn anun, ɔ 'kɔ a ju a, anɪn menian mmie-mɔ
tɪtɪ ɛbɛlɛ, bɛ lɛ tɔnɪn bɛ́ nnalɛ nʊn bɛ́ mmʊa ɔ nʊn bɛ́ mɔlɔnʊnman. (Bɛ to ninnge sɔ'n-mɔ bɛ
fa bɛ yɪ tɛɛ.) Ɔ 'tʊ yí nyɪn an, anɪn menian mmie-mɔ tɪtɪ bɛ́ tɔbɪlɪ nwʊn, bɛ lɛ di esika ɛkacie
junman.
15 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ hɔ kɔ fa nyanman ɔ kɔ nwʊn mgbele. Ɔ kɔ fa kɔ
fʊan bɛ́ kʊalaa kɔ fite awulo, bɛ́ nʊn bɛ́ mmʊa, nʊn bɛ́ nnalɛ'n-mɔ kʊalaa. Bɛ́ mɔ bɛ lɛ kaci
bɛ́ esika'n kʊsʊ, ɔ kɔ han bɛ́ esika'n-mɔ kɔ gua asɪ, ɔ kɔ kunnzun bɛ́ tɔbɪlɪ'n-mɔ kɔ gua asɪ.
16 Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ lɛ tɔnɪn mɔlɔnʊnman'n-mɔ kɛ: “Ɛmɔ yíyɪ bɛ́ ninnge'n-mɔ
kʊalaa ɛwa, nán bɛ fa mín Sɪ awulo'n bɛ kaci gua elie lɪka.”
17 Mɔ Zozi hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n yuelɪ'n, yí menian'n-mɔ ati kɔ kpɪn *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɪka ɛhɪ asʊ:
Mín Nyanmɪan, wɔ́ awulo nɪn anwʊn ehulo

mɔ n ne yí'n, ɔ 'ba man mɪn wu.
18 Ɛhɪ a, Zufʊ mgbain'n-mɔ nwan: "Nzu like dɪɛ kpa yê ɛ kʊala yí yɔ m'ɔ kele kɛ ɛ le tunmin ɛ bɔ bala sʊa ɔ?"
19 Zozi nwan: "Ɛmɔ búbu sua nwannzan-nwannzan ɛhɪ, nan mɪn 'fa cɪan nsan mɪn si."
20 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, Zufʊ mgbain'n-mɔ nwan: "An! *Sua Nwannzan-nwannzan ɛhɪ, mɔ b'a fa afʊɛ abulanan nʊn nsian b'a si'n, wó dɪɛ, ɛ 'fa cɪan nsan kpê ɛ si yí fʊfɔlɛ?"
21 Sua nwannzan-nwannzan'n mɔ anɪn Zozi lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n y'ɔ le yí muonun yí sʊanlan baka'n.
22 M'ɔ fi ewue nun tinngelɪ'n, yí menian'n-mɔ kacɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ hanlɪn'n. Ɔ man bɛ lelɪ *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nʊn mɔ Zozi hanlɪn'n bɛ lili.
23 Cɪan dʊdʊ mɔ Zozi lili yí Zoluzalɛmʊn ɛbɛlɛ Zufʊ'n-mɔ *Pakɪ elie nɪn anun'n, menian dɔʊn nwunlin yí asinbɛnwʊn ninnge'n m'ɔ yɔ'n, bɛ lelɪ yí bɛ lili.
24 Zozi dɪɛ, ɔ'a nva man yí ajʊnlɪn ɔ'a ndʊ man bé sʊ, ɔ sanlɪn kɛ ɔ sɪ bé ahʊnlɪn nɪn anun ɛjɔlɛ'n kʊalaatin.
25 Ɔ mgbʊnndɛ man kɛ bɛ kan kulo sʊanlan anwʊn ɛjɔlɛ bɛ kele yí bɔbɔ, afɪ yí muonun, ɔ sɪ menian'n-mɔ ahʊnlɪn nɪn anun ɛjɔlɛ'n kʊalaatin.

3

Zozi nʊn Ninkodɛmʊn 'ba jʊjɔ

1 Anɪn Zufʊ'n-mɔ kpain kʊn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Ninkodɛmʊn. Ɔ di *Falisifʊɛ'n-mɔ fâ'n bie.
2 Cɪan kʊn kɔngɔɛ, ɔ kɔ a kɔ tʊ Zozi. Yí nwan: "*Labi, y'a nwun kɛ Nyanmɪan a sʊan wó sakpa kɛ ɛ bála a hehele yé ninnge. Asinbɛnwʊn ninnge'n-mɔ mɔ ɛ yɔ'n kele kɛ Nyanmɪan jin wó nzin. Afɪ sʊanlan mɔ Nyanmɪan jin man yí nzin'n, ɔ ngʊala man bie yɔ."
3 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wó kɛ sʊanlan biala mɔ b'a nwʊ man yí fʊfɔlɛ biekun'n, yí nyɪn ngʊala mmɔ man Nyanmɪan Belemgbin Mân'n."
4 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, Ninkodɛmʊn nwan: "Nan anɪn, sʊanlan mɔ ɔ'a yɔ kpain a yue'n, ɔ 'yɔ sɛ nán b'a wʊ yí fʊfɔlɛ biekun? Asʊ ɔ kʊala kɛ ɔ sa kɔ yí nin akunnun maan bɛ wʊ yí biekun ɔ?"
5 Zozi nwan: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wó kɛ sʊanlan mɔ b'a nva man nzue nʊn Nyanmɪan Wawɛ'n b'a mman man yí ngʊan fʊfɔlɛ'n, ɔ ngʊala man kɛ ɔ kaci Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun sʊanlan.
6 Sɛ kulo sʊanlan wʊ wó a, nwun yí kɛ ɛ di sʊanlan afilie. Yê sɛ Nyanmɪan Wawɛ'n kʊsʊ wʊ wó a, nwun yí kɛ ɛ di yí Wawɛ nun afilie'n bie.
7 Sɛ mɪɪn kan mɪn kele wó kɛ ɔ fata kɛ bɛ wʊ́ ɛmɔ kʊalaa fʊfɔlɛ biekun an, n'ɛ man ɔ sin wó nwʊn.
8 Lɪka mɔ anwʊnman'n kulo'n y'ɔ fita kɔ ɔ. Ɛ tɪ yí ngan, nan sɛ ɔ fi nin e, sɛ ɔ lɛ kɔ nin e, ɛ nzɪ man. Awɔlɛ fʊfɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n wʊ menian'n-mɔ'n, kɛ ɔ tɪ yí nɪn anɪn."
9 Ɛhɪ a, Ninkodɛmʊn nwan: "Anɪn ɔ 'yɔ sɛ kpa nán ɔ'a yɔ sɔ?"
10 Zozi nwan: "E! Ninkodɛmʊn, wó mɔ ɛ tɪ Izalayɛ mân nɪn asʊ kpain mɔ ɛ kekele Nyanmɪan anʊan ɛjɔlɛ'n, ɛ nzɪ man ninnge sɔ'n-mɔ ɔ?
11 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wó kɛ yɛ lɛ kan ninnge'n-mɔ mɔ yɛ sɪ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ yɛ kele ɛmɔ, ɛsɛ yɛ lɛ di mɔ y'a nwun yí nɪn anwʊn adanzɪɛ, kʊsʊ ɛmɔ mmu man yí ananhɔlɛ.
12 Sɛ mɪn kan asɪɛ nɪn asʊ ɛwa ɛjɔlɛ mɪn kele ɛmɔ a, ɛmɔ mmu man yí ananhɔlɛ, nan sɛ mɪn kan nyanmɪansʊ ɛlɔ ɛjɔlɛ mɪn kele ɛmɔ a, ɔ 'yɔ sɛ nán ɛmɔ a le a li?
13 Sʊanlan fíí fʊlɪ man nyanmɪansʊ lé, cɛlɛ kɛ *Mân Baa'n m'ɔ fi nyanmɪansʊ ɔ'a ju asɪɛ nɪn asʊ ɛwa'n.
14 Kɛ *Moyizɪ falɪ jɛtɛ kɔkɔlɛ'n ɔ bɔlɪ owo kʊn ɔ sinnzelɪ yí baka ati ɔ kpanlanlɪn yí ɛwâ nɪn anun ɛlɔ daba'n, ɔ di kɛ bɛ fʊla Mân Baa'n kʊsʊ anwunno,
15 maan sʊanlan biala m'ɔ kɔ le yí kɔ li'n, ɔ nyan nyanmɪansʊ ngʊan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n."

16 Afɪ, Nyanmɪan Kpili a hulo eyuadɪ'n dede ɔ'a fa yí Bangɔlɔ'n ɔ'a hye yí maan sʋanlan
biala m'ɔ kɔ le Baa sɔ'n kɔ li'n, Nyanmɪan sikpɛ'n ngun man yí, nan ɔ nyan nyanmɪansʋ
ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n.
17 Nyanmɪan Kpili a nzʋan man yí Wa'n kɛ ɔ bála a tua eyuadɪ nɪn ɛtɛ nɪn anwʋn kalɛ,
nan ɔ sʋanlɪn yí kɛ ɔ bála a le yí ti ngʋan.
18 Sʋanlan m'ɔ de yí di'n, bɛ mmu man yí fʋɔ, nan sʋanlan m'ɔ nne man yí nni man'n,
b'a bu yí fʋɔ dada angʋnmɪn. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a nne man Nyanmɪan Bangɔlɔ'n ɔ'a nni man.
19 Lɪka mɔ bɛ 'fa bɛ bu menian'n-mɔ fʋɔ'n, y'ɔ le kɛ kanlannɪɛ nɪn a a mân nɪn anun, nan
kʋsʋ kɛmɔ menian'n-mɔ yɔ ɛtɛ nɪn ati, bɛ kulo awosin'n bɛ tala kanlannɪɛ'n.
20 Sʋanlan biala m'ɔ yɔ ɛtɛ'n, ɔ kpɔ kanlannɪɛ'n, ɔ nvite man nun, afɪ ɔ sulo kɛ bɛ kɔ nwun
yí nyɔlɪɛ ɛtɛ'n m'ɔ yɔ'n.
21 Nan sʋanlan m'ɔ yɔ nyɔlɪɛ kpa'n, yí dɪɛ, ɔ fite kanlannɪɛ nɪn anun, ɔ man bɛ nwun yí
fɔ́ʋ́n kɛ ɔ yɔ like mɔ Nyanmɪan kulo'n.

Zʋan Batisi 'ba han yí nwʋn asɪ man Zozi

22 Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ fi Zoluzalɛmʋn bɛ jasʋlɪ bɛ hɔlɪ Zude mân nɪn
akunnun ɛlɔ. Ɔ nʋn bɛ́ kɔ li ɛbɛlɛ kɔ yɔ ɛlɛ nnyuan kʋn, ɔ kɔ sɔnɪn menian.
23 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Zʋan wɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Ɛnʋn nɪn asʋ. Kulo sɔ'n mantan Salimʋn
kulo'n. Ɛbɛlɛ lɪka'n tɪ asuma ngʋnmɪn. Menian dɔʋn kpa ba yí nwʋn ɛbɛlɛ maan ɔ sɔnɪn
bɛ́.
24 Tɛmʋn sɔ nɪn anun, anɪn bɛ tʋlɪ man Zʋan fiadɪ.
25 Zufʋ'n-mɔ efian etue ebialɛ nɪn anwʋn, Zʋan menian'n-mɔ nʋn Zufʋ bian kʋn suli
akpʋlʋwa kpili kpa.
26 Bɛ kɔ hɔ bɛ kɔ tʋ Zʋan, bɛ́ nwan: "*Labi, sʋanlan'n mɔ anɪn yɛ nʋn yí wɔ asue Zuludɪn
nɪn anzin ɛlɔ mɔ ɛ hanlɪn yí ɛjɔlɛ'n, sian'n, ɔ lɛ sɔnɪn menian, bɛ́ kʋalaa bɛ́ nyɪn lɛ kaci yí
nwʋn."
27 Zʋan nwan: "Like mɔ Nyanmɪan a nva a mman man sʋanlan'n, sʋanlan ngʋala man
kɛ ɔ nyan yí ɔ.
28 Ɛmɔ muonun di mín adanzɪɛ kɛ mín nwan nán *Kilisi'n y'ɔ le mín, nan mín dɪɛ, b'a
sʋan mín maan m'an li mʋa yí nyunnun.
29 Yí ti, mín dɪɛ, sʋanlan'n m'ɔ lɛ ja bala'n, n dɪ kɛ yí manngʋn m'ɔ yɔ biala maan
atɔnvɔlɛ'n yɔ kanlanman. Sɛ sʋanlan'n mɔ ɔ'a ja bala'n bɔ yí amannɪɛ kɛ ajaa nɪn a yɔ
kpa a, yí manngʋn'n di yí nwʋn fɛ kpili kpa. Mín kʋsʋ mín fɛ dɪɛ m'ɔ kun mín'n, kɛ ɔ tɪ yí
nɪn anɪn.
30 Ɛhɪ ati, ɔ di kɛ yí dunman'n fó, nán mín dɪɛ'n hán asɪ."
31 Ɔ tɪ ananhɔlɛ, sʋanlan m'ɔ fi nyanmɪansʋ'n, ɔ tɪ kpili tala menian'n-mɔ kʋalaatin.
Sʋanlan m'ɔ fi asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n, anɪn ɔ tɪ asɪɛ nɪn asʋ sʋanlan, yê asɪɛ nɪn asʋ ɛwa ɛjɔlɛ
y'ɔ kan ɔ. Nan sʋanlan m'ɔ fi nyanmɪansʋ'n, ɔ tala kulo sʋanlan biala.
32 Like mɔ ɔ'a nwun yí nyanmɪansʋ nʋn mɔ ɔ'a tɪ'n, bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ y'ɔ kan ɔ. Yê yí ɛjɔlɛ m'ɔ
kan'n, sʋanlan fíí nne ndʋ man nun.
33 Nan sʋanlan m'ɔ kɔ le yí nʋan ɛjɔlɛ'n kɔ li'n, anɪn sʋanlan sɔ'n lɛ kele kɛ mɔ Nyanmɪan
kan'n tɪ ananhɔlɛ sakpa.
34 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan mɔ Nyanmɪan Kpili a sʋan yí'n, Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ y'ɔ kan ɔ.
Afɪ Nyanmɪan a fa yí Wawɛ nɪn a wula yí nun kpa bɔkɔɔ.
35 Sɪɛ'n kulo Baa'n, ɔ'a fa ninnge kʋalaa ɔ'a wula yí sa nun.
36 Sʋanlan m'ɔ kɔ susu yí ti kɔ gua Baa sɔ nɪn asʋ'n, ɔ le nyanmɪansʋ ngʋan'n. Sʋanlan
mɔ ɔ'a nzusu man yí ti ɔ'a gua man yí sʋ'n, ɔ nnyan man ngʋan sɔ'n bie. Nan Nyanmɪan
sikpɛ'n wɔ yí sʋ dahuu.

4

Zozi nʋn Samali balasua kʋn 'ba jʋjɔ

1 Ɛhı, bɛ wɔ ɛbɛlɛ a, yɛ́ Mın kɔ nwun nun kɛ *Falisifʋɛ'n-mɔ a tı yí nwʋn ɛjɔlɛ kɛ ɔ lɛ sɔnın
menian tala Zʋan.
2 Ɔ tı man kɛ yí Zozi muonun y'ɔ sɔnın menian'n-mɔ aho, nan yí menian'n-mɔ yê bɛ di
junman sɔ nın ɔ.
3 Mɔ Zozi tılı yí sɔ'n, ɔ fi Zude mân nın anun ɔ kɔ hɔ Galile mân nın anun ɛlɔ biekun.
4 Ɔ fi Zude mɔ ɔ 'kɔ Galile'n, ɔ di kɛ ɔ sın Samali mân nun.
5 Ɛhı a, ɔ kɔ hɔ dede ɔ kɔ ju Samali kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sisaa'n tiba, ebo'n mɔ daba Zʋakɔbʋ
falı manlın yí wa Zozɛfʋ nın asʋ.
6 Ebo sɔ nın asʋ yê sikala'n mɔ Zʋakɔbʋ funlin'n wɔ ɔ. Zozi nanndılı dede m'ɔ juli ɛbɛlɛ'n,
anın ɔ'a yue fɛ. Ɛhı, ɔ kɔ ha sikala nın anʋan kɔ tanlan. Yí tɛmʋn sɔ nın anun, anın sɛnzɛ
nın a jinlan bɛ́ ti afian.
7 Zozi tı ɛbɛlɛ kaan, ɔ 'nıan an, Samali balasua kʋn fi Sisaa kɔ a, ɔ lɛ ba a sa yí nzue. Zozi
nwan: "Mín nianman bala, sa nzue kaan maan n nʋ́n."
8 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʋsʋ, anın Zozi menian'n-mɔ a hɔ kulo ɛlɔ, bɛ lɛ kɔ a to like bɛ 'ba li.
9 Ɛhı a, balasua'n nwan: "E! Anianman bian, ɛ tı Zufʋ, mín kʋsʋ n dı Samali balasua,
nan ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ lɛ sɛlɛ mín nzue'n?" M'ɔ man balasua'n lɛ kan sɔ'n, y'ɔ le kɛ Zufʋ'n-mɔ nʋn
Samali menian'n-mɔ nni man.
10 Zozi nwan: "Sɛ ɔ tı kɛ ɛ sı like'n mɔ Nyanmıan fa ce menian, ɛsɛ sɛ ɛ sı sʋanlan'n m'ɔ lɛ
sɛlɛ wɔ́ nzue nın an, ahan wɔ́ lılı wɔ́ yê ɛ 'sɛlɛ yí maan ɔ man wɔ́ ngʋan nzue fɛ m'ɔ nzısan
man lé ɔ."
11 Balasua'n tılı yí sɔ a, yí nwan: "Yɛmınlın, ɛ le man bokiti, yê sikala ɛhı kʋsʋ abʋ hɔlı,
anın ninhan yê ɛ 'sa ngʋan nzue fɛ sɔ'n man mín ɔ?
12 Yɛ́ nan Zʋakɔbʋ falı sikala nzue kpa ɛhı manlın yɛ́ nán ɛnɛ bie ɔ. Yí bɔbɔ muonun, ɔ
nʋn yí mma'n-mɔ, nʋn yí ayɛmʋa'n-mɔ bɛ nʋnlın nun nzue'n bie. Nan ɛ tı wɔ́ dıɛ sɛ dede
mɔ ɛ 'nyan nzue biekun kpa m'ɔ tala ɛhı asʋ man yɛ́ ɔ? Ɛ jʋnlın kɛ ɛ tı kpa tala Zʋakɔbʋ ɔ?"
13 Ɛhı a, Zozi nwan: "Sʋanlan m'ɔ nʋn nzue ɛhı'n, nzuhoe 'kun yí biekun.
14 Nan sʋanlan m'ɔ kɔ nʋn nzue'n mɔ n gɔ sa n gɔ man yí'n, yí dıɛ, nzuhoe ngun man
yí lé. Ɔ sanlın kɛ nzue sɔ'n mɔ n gɔ sa n gɔ man ɔ kɔ nʋn'n, ɔ 'kaci asutile mɔ nyanmıansʋ
ngʋan'n fi nun fite ɔ."
15 Ɛhı, Samali balasua'n manlın yí nʋan sʋ a, yí nwan: "Yɛmınlın, sɛ yí sɔ a, anın man
mín bie n nʋ́n nán nzuhoe a ngun mín kʋ́n. Yí dıɛ anın cıan fʋfɔlɛ mın mma nza man nzue
ɛwa kʋ́n."
16 Zozi nwan: "Balasua, kɔ fɛlɛ wɔ́ hun, ɛ nʋn yí bɛ bála ɛwa."
17 Zozi hanlın sɔ a, balasua'n nwan: "N nja man bian."
Ɛhı a, Zozi nwan: "Sɛ ɛ se kɛ ɛ ja man bian an, ɔ tı fɔ́ʋ́n.
18 Afı mín sı kɛ a ja mmelenzua ngʋkʋn nnun a yila, yê nunhan'n kʋsʋ mɔ ɛ nʋn yí bɛ wɔ
ɛbɛlɛ'n, ɔ jalı man wɔ́. Sakpa, a han ananhɔlɛ."
19 Mɔ Zozi hanlın ɛhı'n, balasua'n nwan: "Yɛmınlın, m'an nwun kɛ ɛ tı Nyanmıan
kpɔmanfʋɛ sakpa.
20 Yɛ́ nan-mɔ sʋlı Nyanmıan bʋka ɛhı asʋ, kʋsʋ ɛmɔ Zufʋ'n-mɔ dıɛ, ɛmɔ nwan lıka m'ɔ
fata kɛ bɛ sʋ Nyanmıan'n y'ɔ le Zoluzalɛmʋn."
21 Zozi nwan: "Balasua, de di kɛ ɔ 'ba ju mɛlɛ bie, ɛmɔ ngɔ sʋ man Sıɛ'n bʋka ɛhı asʋ kʋ́n,
ɔ nʋn Zoluzalɛmʋn kʋsʋ kʋ́n.
22 Ɛmɔ Samali amma, ɛmɔ lɛ sʋ Nyanmıan, kʋsʋ ɛmɔ nzı man yí. Nan yɛ́ Zufʋ'n-mɔ, yɛ́
dıɛ, yɛ sı yí. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan nanndı Zufʋ'n-mɔ asʋ yê ɔ de eyuadı nın ati ngʋan ɔ.
23 Nwun yí kɛ mɛlɛ bie lɛ ba, mɛlɛ sɔ nın a ju a yue bɔbɔ, mɔ bɛ́ mɔ bɛ sʋ Sıɛ'n kpa'n, bɛ
'sʋ yí wawɛ nun nʋn ananhɔlɛ nun. Ɔ sanlın kɛ sɔ menian'n-mɔ yê Sıɛ'n lɛ kpʋnndɛ ɔ.
24 Nyanmıan Kpili tı wawɛ. Yí ti, bɛ́ mɔ bɛ sʋ yí'n, ɔ fata kɛ bɛ sʋ yí wawɛ nun nʋn
ananhɔlɛ nun."
25 Zozi hanlın ɛhı a, balasua'n nwan: "Mín dıɛ, mın sı kɛ *Mesi'n, (defʋɛ'n mɔ *gɛlɛkı anıɛ
nın anun bɛ fɛlɛ yí *Kilisi'n), ɔ 'ba a. Nan sɛ ɔ ba a, ɔ 'ba hehele yɛ́ ninnge'n kʋalaatin."

26 Zozi nwan: “Kilisi'n y'ɔ le mín, mín mɔ mɪɪn kan ɛjɔlɛ'n mɪn kele wɔ́ ɛwa'n.”
27 Kɛ Zozi anʋan 'tɔ ala, yí menian'n-mɔ kɔ ju ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ nwunlin kɛ ɔ nʋn balasua'n lɛ jʋjɔ'n, ɔ kɔ sin bɛ́ nwʋn kpa. Kʋsʋ bɛ́ bie fíí a ngʋala man yí bisa kɛ: “Ɛ 'se bala'n sɛ?” Anaan: “Nzu ɛjɔlɛ dɪɛ yɛ̂ ɛ lɛ kan kele yí ɔ?”
28 Ɛhɪ a, balasua'n kɔ yaci yí bua nɪn ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ kulo. Ɔ kɔ hɔ kɔ bɔ kulo mma'n-mɔ amannɪɛ.
29 Yí nwan: “Ebia-mɔ, ɛmɔ bála a nɪan, bian kʋn jin yɛ́ nan Zʋakɔbʋ sikala nɪn asʋ ɛlɔ. Ɔ'a han mín ninnge'n mɔ mɪn yɔ'n kʋalaa anwʋn ɛjɔlɛ ɔ'a hele mín. Asʋ bian sɔ'n, nán Kilisi nɪn ɔ?”
30 Ɛhɪ a, bɛ́ mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n kʋalaa, bɛ fi kulo ɛbɛlɛ bɛ kɔ kpʋ Zozi.
31 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʋsʋ, mɔ bala'n hɔlɪ kulo ɔ 'kɔ a bɔ kpayɛ'n, Zozi menian'n-mɔ fɛlɛlɪ yí a, bɛ́ nwan: “*Labi, di like!”
32 Zozi nwan: “N ne mín alɪɛ kʋn mɔ mɪn di ɔ, alɪɛ sɔ'n, ɛmɔ nzɪ man yí.”
33 Yí menian'n-mɔ tɪlɪ yí sɔ a, bɛ kɔ bisa bisa bɛ́ nwʋn kɛ: “Asʋ sʋanlan bie a bɛlɛ yí like a li ɔ?”
34 Ɛhɪ a, Zozi nwan: “Mín alɪɛ'n mɔ mɪn di'n y'ɔ le junman'n mɔ mín Sɪ sʋanlɪn mín kɛ m mála n ní'n. Ɔ tɪ kpa kɛ mɪn yɔ yí ehulo like, yí ti, junman'n m'ɔ falɪ manlɪn mín'n, ɔ fata kɛ mɪn di yí kʋalaa maan ɔ yue.
35 Ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ nwan bɛ gua bɛ́ ninnge nɪn an, ɔ di sala nnan nán b'a tɪ. Ɔ tɪ man sɔ? Nan mín dɪɛ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ tʋ́ bɛ́ nyɪn bɛ nían ebo ɛhɪ-mɔ, sʋ ninnge'n-mɔ kʋalaa a tin, bɛ́ ɛtɪɛ a ju.
36 Sʋanlan'n m'ɔ lɛ tɪ ebo'n, b'a bɔ yí bʋ bɛ lɛ tua yí kalɛ dada angʋnmɪn. Ebo nɪn asʋ ninnge'n mɔ bɛ lɛ hohuan yí nʋan nán ɔ'a nzɛcɪ man'n, ɔ tɪ kɛ menian mɔ bɛ lɛ fɛlɛ bɛ́ maan bɛ nyan nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n. Ɔ man sʋanlan'n m'ɔ yɔlɪ ebo'n, ɔ nʋn sʋanlan'n m'ɔ lɛ tɪ'n, bɛ́ munnyuan bɛ di fɛ kʋn.
37 Bɛ kan kɛ: ‘Sʋanlan kʋn yɔ ebo nán sʋanlan fʋfɔlɛ a tɪ.’ Ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ tɪ ananhɔlɛ.
38 Nan mín dɪɛ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, nán ɛmɔ yɛ̂ b'a li ebo nɪn asʋ junman ɔ, menian nvʋfɔlɛ yɛ̂ b'a li sʋ junman ɔ. Nan m'an sʋan ɛmɔ kɛ ɛmɔ hɔ́ fá sʋ alɪɛ.”
39 Ɔ nʋn Zozi anʋan mɔ ɔ 'tɔ ala, Samali menian'n-mɔ kɔ fite fite ɛbɛlɛ. Kɛmɔ balasua'n hanlɪn kɛ Zozi a han yí ninnge'n m'ɔ yɔ'n kʋalaa anwʋn ɛjɔlɛ ɔ a hele yí'n, ɔ man Samali kulo nɪn asʋ menian dɔʋn lelɪ Zozi lili.
40 Ɛhɪ ati, mɔ Samali menian'n-mɔ walɪ Zozi anwʋn ɛbɛlɛ'n, bɛ bʋtʋlɪ yí kɛ ɔ tánlan bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ kaan. Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Zozi nʋn bɛ́ ngɔ su yí nwʋn akpʋlʋwa, ɔ kɔ li ɛlɛ nnyuan bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ.
41 Ɔ fi ɛjɔlɛ'n mɔ yí muonun ɔ lɛ kan nɪn ati, ɔ man mmiekun-mɔ dɔʋn kɔ le yí kɔ li.
42 Mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi lɛ kan'n, bɛ kpɛlɪ bɛ́ nyɪn balasua nɪn anwʋn ɛlɔ a, bɛ́ nwan: “Sian dɪɛ, nán wɔ́ ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ hanlɪn nɪn ati y'ɔ man y'a le y'a li ɔ, nan yɛ́ muonun y'a tɪ yí nʋan nun ɛjɔlɛ. Y'a nwun yí ananhɔlɛ kɛ ɔ tɪ mân'n Ngʋandefʋɛ sakpa.”

Zozi 'ba man abɪlɪba kpili kʋn awa nɪn anwʋn sa

43 Ɛhɪ, Zozi kɔ li cɪan nnyuan Sisaa ɛbɛlɛ, ɔ kɔ tu yí bʋ kɔ hɔ Galile mân nun.
44 Zozi muonun fa kan kɛ, “Nyanmɪan *kpɔmanfʋɛ biala le man anyɪnnzɔ yí muonun yí kulo.”
45 Nan kʋsʋ, sian'n m'ɔ hɔlɪ juli Galile'n, ɛlɔ menian'n-mɔ sɔlɪ yí nun kanlanman. Ɔ sanlɪn kɛ mɔ bɛ 'di Zufʋ'n-mɔ fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n wɔ Zoluzalɛmʋn'n, bɛ́ mɔ bɛ hɔlɪ ɛlɔ'n, bɛ nwunlin ninnge'n kʋalaa mɔ Zozi yɔlɪ yí fɛtɪ nɪn anun'n.
46 Mɔ Zozi juli Galile mân nɪn anun'n, ɔ hɔlɪ Kana kulo nɪn asʋ ɛlɔ biekun, lɪka m'ɔ falɪ nzue kacili nzan'n. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn bian kʋn wɔ Kapɛɛnawɔmʋn kulo nɪn asʋ. Bian sɔ'n tɪ Galile mân nɪn asʋ belemgbin nɪn abɪlɪba kpili kʋn. Yí wa belenzua kʋn a fʋkɛ.
47 Mɔ abɪlɪba sɔ'n tɪlɪ kɛ Zozi fi Zude ɔ'a a Galile'n, ɔ kɔ a kɔ tʋ Zozi Kana ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ yí wa'n ka kaan wu, yí ti ɔ bála nán ɔ mán yí nwʋn sá.

48 M'ɔ hanlın sɔ'n, Zozi nwan: "Ɛmɔ dıɛ b'a nnwun man asinbɛnwʋn ninnge ɔ nʋn nzɔlɛ angʋnmın an, ɛmɔ nne nni man."
49 Bian'n nwan: "Yɛ́ Mın ajo! Man yɛ hɔ́, sɛ a mma man an, mín wa'n 'ba wu."
50 Ɛhı a, Zozi nwan: "Kɔ awulo! Nán wɔ́ wa nın anwʋn a sa." Bian'n kɔ le Zozi anʋan ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ hanlın'n kɔ li. Ɔ kɔ sa kɔ hɔ awulo.
51 Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ nʋn yí ngʋa'n-mɔ kɔ yia. Bɛ́ nwan: "Yɛ́ mın, wɔ́ wa nın anwʋn a sa!"
52 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bian nın anwʋn, yí nwan: "E! Anın dɔɛ benin asʋ yê yí nwʋn salı ɔ?"
Ngʋa'n-mɔ nwan: "Anúnman eyua kɔ yɔ dɔɛ kʋn yê ebunnun'n fi yí nwʋn tuli ɔ."
53 Ɛhı, bian'n nwunlin kɛ dɔɛ'n mɔ Zozi hanlın kɛ: "Kɔ awulo nán wɔ́ wa nın anwʋn a sa." Dɔɛ sɔ nın asʋ yê yí wa nın anwʋn salı ɔ. Ɔ fi mɛlɛ sɔ'n, ɔ nʋn yí awulo amma'n-mɔ kʋalaa bɛ kɔ le Zozi bɛ kɔ li.
54 Kɛ Zozi fi Zude mân nun ɔ salı walı Galile mân nun'n, yí kpê nnyuan asʋ m'ɔ yɔ asinbɛnwʋn like m'ɔ tı nzɔlɛ nın anın.

5

Zozi 'ba man bubuluwafʋɛ kʋn anwʋn sa

1 Ɛhı anzin, cıan kʋn anın Zufʋ'n-mɔ lɛ di bɛ́ fɛtı bie Zoluzalɛmʋn ɛlɔ. Zozi kɔ hɔ bie.
2 Zoluzalɛmʋn kulo'n, b'a le yí nwʋn. Yí nwʋn anʋan'n kʋn li Mmʋa Anʋan. Anın nzubula kʋn wɔ mmʋa anʋan sɔ nın anwʋn ɛbɛlɛ. Nzubula sɔ'n bɛ fɛlɛ yí *ebele anıɛ nın anun Betesada. B'a sisi yí nwʋn abalanda nnun (m'ɔ tɔ sʋ nnun'n ce nzubula nın anun nnyuan).
3 Nwuluwafʋɛ dɔʋn kpa lıla abalanda sɔ'n-mɔ anun. Anyınsinlinwafʋɛ, nʋn bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ, nʋn bubuluwafʋɛ, bɛ́ kʋalaa bɛ lıla ɛbɛlɛ. (Bɛ lɛ nwʋnndɛ kɛ nzubula'n bɔ́ mgbaha.
4 Ɔ sanlın kɛ ɔ ju mɛlɛ'n bie a, nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn ju nzue nın anun ɔ bɔ yí mgbaha. Sɛ ɔ yɔ sɔ a, wuluwafʋɛ m'ɔ kɔ li mʋa kɔ tɔ nun'n, anın yí nwʋn a sa.)
5 Nwuluwafʋɛ sɔ'n-mɔ anun kʋn wɔ ɛbɛlɛ, ewue a bɔ yí dede afʋɛ abulasan nʋn mɔcʋɛ.
6 Zozi nıan yí nna m'ɔ la nın an, anın ɔ'a nwun kɛ ewue'n bɔlı yí nán ɛnɛ bie ɔ. Ɛhı a, ɔ kɔ bisa yí kɛ: "Ɛ kulo kɛ wɔ́ nwʋn sa ɔ?"
7 Wuluwafʋɛ'n nwan: "Yɛmınlın, mın kulo kɛ mín nwʋn sa o, nan kʋsʋ n ne man sʋanlan fíí mɔ sɛ nzue'n bɔ mgbaha a, ɔ fa mín tʋ nun ɔ. Ɔ nʋn mɔ mın 'yɔ dede mın 'kɔ a tɔ nun'n, anın sʋanlan fʋfɔlɛ a li mʋa a tɔ nun."
8 Zozi nwan: "Jasʋ, fa wɔ́ ɛbɛɛ'n, nanndı kɔ."
9 Ɛbɛlɛ ala, bian nın anwʋn kɔ sa. Ɔ nıanlın ɛbɛlɛ ɔ falı yí ɛbɛɛ nın ala, ɔ lɛ nanndı kɔ.
Zufʋ'n-mɔ *ɛnwʋnmıan ele cıan nın anun yê Zozi yɔlı like sɔ nın ɔ.
10 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zufʋ mgbain'n-mɔ kɔ han kɔ hele bian'n mɔ yí nwʋn a sa'n kɛ: "Ɛnɛ tı ɛnwʋnmıan ele cıan, mala'n ngele man kɛ ɛ sʋ́a wɔ́ ɛbɛɛ nın ɛnɛ. A tʋn mala."
11 Bian'n nwan: "Sʋanlan'n mɔ ɔ'a man mín nwʋn a sa'n, yí nwan n jásʋ n vá mín ɛbɛɛ'n, n nánndı n gɔ́."
12 Bɛ́ nwan: "Nwan yê ɔ selı wɔ́ kɛ ɛ fá wɔ́ ɛbɛɛ'n ɛ nánndı'n?"
13 Bian'n nnwun man sʋanlan ɛhɔlɛ kʋn'n m'ɔ manlın yí nwʋn salı'n, ɔ sanlın kɛ menian sʋnlın ɛbɛlɛ nın ati, Zozi kɔ jasʋ ɛbɛlɛ.
14 Ɛhı anzin, Zozi nʋn yí kɔ yia Nyanmıan awulo nın anun. Yí nwan: "Nıan, sian dıɛ, wɔ́ nwʋn a sa, yí ti n'ɛ yɔ ɛtɛ fíí kʋ́n nán munnzue m'ɔ tala ɛhınlınka a ndʋ man wɔ́."
15 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, bian'n kɔ hɔ kɔ tʋ Zufʋ mgbain'n-mɔ ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ Zozi y'ɔ manlın yí nwʋn salı ɔ.
16 Ɔ fi mɛlɛ sɔ'n yê Zufʋ mgbain'n-mɔ mantanlın Zozi ɛjıjıɛ ɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛnwʋnmıan ele cıan yê Zozi yɔ ninnge sɔ'n-mɔ ɔ.
17 Nan m'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛnɛ nʋn ɛnɛ, mín Sı tɛ di junman, mín kʋsʋ, mín sa wɔ junman nwʋn."

18 Ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʋnmgba ɛhɪ m'ɔ hanlɪn nɪn ati, sian dɪɛ anɪn ehuan bɔbɔ yê Zufʋ'n-mɔ kpʋnndɛ kɛ bɛ kun yí ɔ. Nán like'n mɔ ɔ'a yɔ yí ɛnwʋnmɪan ele cɪan kʋnmgba nɪn ala ati ɔ, nan ɛsɛ ɔ'a han kɛ yí Sɪ y'ɔ le Nyanmɪan. Anɪn ɔ tɪ kɛ ɔ lɛ kele yí nwʋn kɛ ɔ nʋn Nyanmɪan sɛ.

Zozi 'ba han yí tunmin nɪn anwʋn ɛjɔlɛ

19 Zozi kɔ han kɔ hele Zufʋ mgbain'n-mɔ kɛ: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ Baa'n, ɔ mmɔ man yí ti anun ɔ nyɔ man like fíí. Like m'ɔ kɔ nwun kɛ Sɪɛ'n lɛ yɔ'n, yí bie y'ɔ yɔ ɔ. Like biala mɔ Sɪɛ'n yɔ'n, Baa'n kʋsʋ yɔ bie.

20 Ɔ sanlɪn kɛ Sɪɛ'n kulo Baa'n yê ɔ'a hele yí ninnge'n-mɔ kʋalaatin mɔ yí muonun ɔ yɔ'n. Sɪɛ'n 'ba fa ninnge mgbili mmiekun-mɔ mɔ bɛ tala ɛhɪka maan ɔ yɔ. Sian'n, ɔ 'ba sin ɛmɔ anwʋn.

21 Nan kɛ menian'n-mɔ wu a, Sɪɛ'n tinnge bɛ́ ɔ man bɛ nyan ngʋan'n, yí sɔ kʋsʋ ala, sʋanlan mɔ Baa'n kulo kɛ ɔ nyan ngʋan'n, ɔ 'nyan ngʋan.

22 Yê Sɪɛ'n mmua man sʋanlan fíí ndɛɛ. Nan ɔ'a man Baa'n tunmin kɛ ɔ búa menian'n-mɔ ndɛɛ

23 nán menian'n-mɔ kʋalaa anyɪn a sɔ Baa'n kɛ bɛ́ nyɪn sɔ Sɪɛ'n. Sʋanlan mɔ yí nyɪn nzɔ man Baa'n, anɪn yí nyɪn nzɔ man Sɪɛ'n m'ɔ sʋanlɪn Baa'n.

24 "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sʋanlan biala m'ɔ tie mín ɛjɔlɛ'n mɔ ɛsɛ ɔ de sʋanlan'n mɔ ɔ'a sʋan mín'n di'n, sʋanlan sɔ'n, anɪn ɔ le nyanmɪansʋ ngʋan'n. Bɛ mmu man yí fʋɔ kún. Ɔ fi ewue nun ɔ'a fite ngʋan nun.

25 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ mɛlɛ'n lɛ ba, mɛlɛ sɔ nɪn a ju bɔbɔ, mɔ bɛ́ mɔ b'a wu'n, bɛ 'ba tɪ Nyanmɪan Awa nɪn anɪn'n. Nan bɛ́ mɔ bɛ kɔ tɪ yí nɪn'n, bɛ 'nyan nyanmɪansʋ ngʋan'n.

26 Kɛmɔ Sɪɛ'n muonun tɪ ngʋan baka'n, ɔ'a man yí Wa'n kʋsʋ a kaci ngʋan baka.

27 Ɔ'a man Baa'n tunmin kɛ ɔ búa menian'n-mɔ ndɛɛ, ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ *Mân Baa.

28 Nán bɛ man ɛhɪ sin bɛ́ nwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ'n lɛ ba mɔ bɛ́ mɔ b'a wu'n, bɛ 'ba tɪ yí nɪn'n bɛ fi bɛ́ sɛka'n-mɔ anun bɛ fite fite.

29 Bɛ́ mɔ bɛ bɔlɪ bala kpa'n, bɛ fi ewue nun bɛ 'tinnge bɛ nyan nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n. Nan bɛ́ mɔ bɛ bɔlɪ bala ɛtɛ'n, bɛ fi ewue nun bɛ 'tinnge bɛ tua bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anwʋn kalɛ.

30 Mɪn mmɔ man mín ti anun mɪn nyɔ man like fíí, yê mín ndɛɛ'n mɔ mɪn bua'n kʋsʋ, mɔ Nyanmɪan nwan m múa'n yê mɪn 'bua ɔ. Mín ndɛɛ ebua'n tɪ fóún, ɔ sanlɪn kɛ mɪn mgbʋnndɛ man mɔ mín muonun mɪn kulo. Sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín'n, m'ɔ kulo'n yê mɪn yɔ ɔ.

Ninnge mɔ bɛ di Zozi tunmin nɪn anwʋn adanzɪɛ'n

31 "Sɛ ɔ tɪ kɛ mín ngʋnmɪn yê mɪɪn di mín muonun mín nwʋn adanzɪɛ a, ahan mɔ mɪɪn kan'n, mɪn kʋala mɪn se kɛ nán bɛ bu yí ananhɔlɛ.

32 Nan sʋanlan fʋfɔlɛ y'ɔ di mín nwʋn adanzɪɛ ɔ. Yê mɪn sɪ kɛ mín nwʋn ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlɪn'n tɪ ananhɔlɛ.

33 Ɛmɔ yɪlɪ menian bɛ hɔlɪ *Zʋan anwʋn ɛlɔ, yí kʋsʋ ɔ lili ananhɔlɛ nɪn anwʋn adanzɪɛ.

34 Mín dɪɛ, mɪn mgbʋnndɛ man kɛ sʋanlan lí mín nwʋn adanzɪɛ. Nan mɪɪn kan ninnge sɔ'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ mɪn kele ɛmɔ maan ɛmɔ nyan ngʋan.

35 Anɪn Zʋan tɪ kɛ kanlannɪɛ mɔ b'a sɔ m'ɔ lɛ ta ɔ. Ɛmɔ hulolɪ kɛ bɛ 'tanlan yí jawe nɪn anun nán bɛ di fɛ mɛlɛ kaan.

36 Nan mín dɪɛ, n ne adanzɪɛ kʋn biekun m'ɔ tala mɔ Zʋan lili'n. Junman'n mɔ Sɪɛ nɪn a fa a man mín kɛ n ní mɔ mɪɪn di'n, junman sɔ'n bɔbɔ di mín adanzɪɛ kɛ Sɪɛ'n yê ɔ'a sʋan mín ɔ.

37 Yê Sɪɛ'n kʋsʋ mɔ ɔ'a sʋan mín'n, ɔ di mín nwʋn adanzɪɛ. Ɛmɔ tɪlɪ man yí nɪn'n lé, ɛsɛ ɛmɔ nwunlin man yí nwʋn lé.

38 Kɛmɔ ɛmɔ nne man sʋanlan'n mɔ Sɪɛ'n sʋanlɪn yí'n nni man'n, ɔ man ɛmɔ nva man yí ɛjɔlɛ'n bɛ nzie man.

39 Ɛmɔ suan Nyanmıan *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n sɛlɛ, afı ɛmɔ jʋnlın kɛ nun yê ɛmɔ 'nyan nyanmıansʋ
ngʋan nın ɔ. Ɔ tı ananhɔlɛ. Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kʋsʋ, mín nwʋn ɛjɔlɛ y'ɔ kan ɔ.
40 Nan kʋsʋ ɛmɔ ngulo man kɛ bɛ ba mín nwʋn nán bɛ nyan ngʋan.
41 "Mın mgbʋnndɛ man kɛ sʋanlan bó mín dunman kpa.
42 Afı mın sı ɛmɔ, mın sı kɛ ɛmɔ ngulo man Nyanmıan.
43 Mín Sı yê ɔ'a sʋan mín maan m'an a ɔ. Kʋsʋ ɛmɔ ngulo man kɛ bɛ de mín. Nan kʋsʋ sɛ
sʋanlan bie bɔ yí ti anun ba a, yí dıɛ ɛmɔ de yí.
44 Ɛmɔ ngulo man kɛ Nyanmıan angʋnmın cein yí ɛmɔ ayɛ. Nan ɛmɔ kulo kɛ ɛmɔ
muonun yı bé nwʋn ayɛ. Ɔ 'yɔ sɛ nán ɛmɔ a le mín a li?
45 Nan kʋsʋ, ɛmɔ nán bɛ jʋnlın kɛ mın 'ba bu ɛmɔ fʋɔ wɔ mín Sı anyunnun. Nan *Moyizı
mɔ ɛmɔ a susu bɛ ti b'a gua yí sʋ'n, yí yê ɔ 'bu ɛmɔ fʋɔ ɔ.
46 Afı sɛ ɔ tı kɛ ɛmɔ lelı *Moyizı lili sakpa a, ahan ɛmɔ 'de mín kʋsʋ bɛ di. Ɔ sanlın kɛ mín
nwʋn ɛjɔlɛ yê *Moyizı hɛlɛlı ɔ.
47 Nan sɛ ɛmɔ nne man ɛjɔlɛ'n mɔ Moyizı a hɛlɛ'n nni man an, ɔ 'yɔ sɛ nán ɛmɔ a le mín
ɛjɔlɛ nın a li?"

6

Zozi 'ba fa kpaʋn nnun nʋn ejue nnyuan

man menian akpıı nnun di
(Matie 14.13-21, Maakı 6.30-44, Luku 9.10-17)

1 Ɛhı anzin, Zozi kɔ sa kɔ hɔ Galile mân nın anun ɛlɔ. Cıan kʋn ɔ kɔ kpɛ Galile asue kpili'n
mɔ bɛ fɛlɛ yí biekun kɛ *Tibeliadı'n, ɔ kɔ hɔ yí nzin ɛlɔ.
2 Menian dɔʋn kpa kɔ si yí sʋ, ɔ sanlın kɛ bɛ nwunlin asinbɛnwʋn ninnge m'ɔ yɔlı manlın
nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn salı'n.
3 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ fʋ kɔ tanlan bʋka kʋn asʋ.
4 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Zufʋ'n-mɔ *Pakı elie'n ka kaan ju biekun.
5 Ɛhı a, bɛ tı ɛbɛlɛ kaan mɔ ɔ 'kɔ bie'n, Zozi 'tʋ yí nyın nıan an, menian dɔʋn kpa lɛ ba yí
nwʋn, nán ɔ'a bisa Filipʋ kɛ: "Filipʋ, ninhan yê yɛ 'nyan like yɛ to yɛ man menian nwala
ɛhı di ɔ?"
6 Ɔ 'kan sɔ nán ɔ nıan mɔ Filipʋ 'ba bua'n. Ɔ sanlın kɛ yí muonun ɔ sı like mɔ ɔ 'ba yɔ ɔ.
7 Filipʋ nwan: "Sɛ bɔbɔ yɛ fa jɛtɛ fufue mma ɛya nnyuan yɛ to kpaʋn an, ɔ nza man fíí
mɔ bé nun kʋn biala nyan sin kaan sʋa di ɔ."
8 M'ɔ Filipʋ anʋan tɔlı'n, Zozi menian'n-mɔ anun kʋn, bɛ fɛlɛ yí Andele m'ɔ tı Simʋn Pıelı
anianman'n nwan:
9 "Kpafɛlɛ kaan kʋn wɔ ɛwa, ɔ le *ɔlızʋ kpaʋn nnun nʋn ejue nnyuan. Nan kʋsʋ menian
nwala ɛhı, nzukɛ yê ɔ 'sa yí yɔ ɔ?"
10 Zozi nwan: "Ɛmɔ mán menian'n-mɔ kʋalaa tétanlan ası." Lıka sɔ'n tı tɛtɛlɛ kpa, ndile
dɔʋn kʋsʋ wɔ ɛbɛlɛ. Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, bé kʋalaa bɛ kɔ tɛtanlan ası. Bé mɔ bɛ walı ɛbɛlɛ'n,
mmelenzua mɔ bɛ wɔ bé nun'n, bɛ ju kɔ yɔ akpıı nnun.
11 Zozi kɔ fa kpaʋn nnun'n ɔ kɔ la Nyanmıan ası ɔ kɔ hye kɔ man bé. Ɛsɛ ɔ kɔ fa ejue
nnyuan'n ɔ kɔ la Nyanmıan ası biekun ɔ kɔ hye kɔ man bé. Sʋanlan kʋn biala nyanlın mɔ
yí kunnun jɔ yí nwʋn ɔ lili.
12 Mɔ bé kʋalaa bɛ yuelı didi'n, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ sísa yí bʋ'n
mɔ ɔ'a ha'n, nán bɛ ju fíí bɛ tʋ."
13 Ɔlızʋ kpaʋn nnun'n, bɛ lili dede m'ɔ halı yí bʋ mɔ Zozi menian'n-mɔ sısalı'n, ɔ tı ece
mma bulu nʋn nnyuan.
14 Mɔ menian'n-mɔ nwunlin asinbɛnwʋn like'n mɔ Zozi yɔlı'n, bé nwan: "Nyanmıan
*kpɔmanfʋɛ'n mɔ bɛ kan kɛ ɔ lɛ ba'n, sakpa, yí y'ɔ le bian ɛhıka."
15 Mɔ Zozi nwunlin kɛ bɛ 'kpʋnndɛ bɛ fa yí bɛ sie bé belemgbin'n, yí ngʋnmın ɔ tılı yí
nwʋn ɔ hɔlı bʋka nın asʋ ɛlɔ biekun.

Zozi 'ba nanndı Galile asue nın anyınsʋ
(Matie 14.22-33, Maakı 6.45-52)

16 Mɔ alíɛ'n tɔlı nun'n, Zozi menian'n-mɔ hɔlı asue nın anʋan ɛlɔ.
17 Bɛ kɔ fʋ ɛlɛɛ kʋn anun bɛ lɛ kpɛ asue'n bɛ kɔ Kapɛɛnawɔmʋn kulo nın asʋ. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın alíɛ nın a muan sʋ a yue, kʋsʋ Zozi a mma ndʋ man bɛ́.
18 Anın asutue kʋsʋ lɛ tu sɛlɛ kpa.
19 Bɛ hanlın ɛlɛɛ'n bɛ hɔlı dede kɔ yɔ cilo nnun anaan nsian'n, anın Zozi nanndı asue nın anyınsʋ ɔ lɛ ba bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ. Ɛbɛlɛ ala, esulo kɔ han bɛ́, bɛ jʋnlın kɛ like bie ɔ.
20 Nan m'ɔ walı dede m'ɔ ka kaan tʋ bɛ́'n, yí nwan: "Mín ɔ, nán bɛ sulo."
21 Sian'n m'ɔ hanlın sɔ'n, anın bɛ kulo kɛ bɛ fa yí ɛlɛɛ nın anun. Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ si ası, bɛ kɔ ju lıka mɔ bɛ lɛ kɔ'n.
22 Ɛhı, meninsʋnman'n mɔ bɛ halı asue nın anzin ɛlɔ'n nwunlin kɛ mɛlɛ mɔ Zozi menian'n-mɔ 'kpɛ asue'n, anın ɛlɛɛ kʋnmgba cein yê ɔ si ɛbɛlɛ ɔ. Bɛ sı kɛ Zozi a nvʋ man nun bie, yí menian'n-mɔ angʋnmın ala yê bɛ fʋlı nun bɛ hɔlı ɔ. Kʋsʋ mɔ alíɛ hınlın'n, meninsʋnman'n 'ba ju a, anın Zozi nnʋn man ɛbɛlɛ.
23 Ɛlɛɛ mmie-mɔ kʋsʋ fi Tibeliadı kulo nın asʋ, bɛ kɔ a kɔ sisi m'ɔ mantan lıka mɔ yɛ́ Mın lalı Nyanmıan ası, ɔ falı kpaʋn'n manlın meninsʋnman'n lili'n.
24 Nan mɔ meninsʋnman'n nwunlin kɛ Zozi nʋn yí menian'n-mɔ nnʋn man ɛbɛlɛ'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ kɔ fa ɛlɛɛ sɔ'n-mɔ bɛ kɔ hɔ Zozi ɛkpʋnndɛ Kapɛɛnawɔmʋn.

Zozi yê ɔ tı kpaʋn m'ɔ man

bɛ nyan nyanmıansʋ ngʋan nın ɔ

25 Menian'n-mɔ kɔ hɔ kɔ tʋ Zozi asue nın ebue kʋn ɛlɔ Kapɛɛnawɔmʋn kulo nın asʋ, bɛ́ nwan: "Labi, ɛ juli ɛwa cıan benin?"
26 Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ nán kɛ asinbɛnwʋn ninnge'n mɔ ɛmɔ tı yí bʋ nın ati yê ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ mín ɔ. Nan kpaʋn'n mɔ ɛmɔ a li dede bɛ́ kʋ a yi'n, yí ti yê ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ mín ɔ.
27 Alıɛ'n m'ɔ sɛcı'n, ɛmɔ nán bɛ di yí nwʋn junman. Nan ɛmɔ lí alıɛ'n m'ɔ man bɛ nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ nın anwʋn junman. Alıɛ sɔ'n, *Mân Baa'n yê ɔ fa man ɔ. Yí yê Sıɛ Nyanmıan Kpili a man yí atın kɛ ɔ fá alıɛ sɔ'n mán mân nın ɔ."
28 Bɛ́ nwan: "Nzu yê yɛ 'yɔ nán y'a li junman mɔ Nyanmıan kulo ɔ?"
29 Zozi nwan: "Junman'n mɔ Nyanmıan kulo kɛ ɛmɔ di'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ lé sʋanlan'n mɔ ɔ'a sʋan yí'n bɛ lí."
30 Bɛ́ nwan: "Nzukɛ asinbɛnwʋn like dıɛ yê ɛ 'yɔ maan yɛ nwun yí nán y'a le wɔ́ y'a li ɔ? Nzu junman dıɛ yê ɛ kʋala yí di ɔ?
31 Daba, ɛwâ nın anun ɛlɔ, yɛ́ nannan-mɔ lili *mannan kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí'n. Yí nwan: *Ɔ'a man bɛ́ nyanmıansʋ kpaʋn b'a li."*
32 Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, kpaʋn'n mɔ *Moyizı falı manlın ɛmɔ anan-mɔ'n, nán nyanmıansʋ kpaʋn kpa nın ɔ. Nan nyanmıansʋ kpaʋn kpa'n y'ɔ le mɔ mín Sı lɛ fa man ɛmɔ'n.
33 Ɔ sanlın kɛ, kpaʋn kpa'n mɔ Nyanmıan fa man menian'n-mɔ'n y'ɔ le sʋanlan'n m'ɔ fi nyanmıansʋ ɔ'a ju ası m'ɔ man mân'n nyan ngʋan'n."
34 Ɛhı a, bɛ́ nwan: "Yɛmınlın, anın fa kpaʋn sɔ'n bie man yɛ́ cıan daa e."
35 Zozi nwan: "Kpaʋn'n m'ɔ man bɛ nyan nyanmıansʋ ngʋan'n y'ɔ le mín. Sʋanlan biala m'ɔ kɔ a mín nwʋn'n, ɛhɔɛ ngun man yí lé. Yê sʋanlan biala m'ɔ kɔ le mín kɔ li'n, nzuhoe ngun man yí lé.
36 Nan m'an han m'an hele ɛmɔ, ɛmɔ a nwun mín, kʋsʋ afı ɛmɔ nne man mín nni man.
37 Sʋanlan biala mɔ Sıɛ'n kɔ fa yí kɔ man mín'n, ɔ 'ba mín nwʋn. Yê sʋanlan biala m'ɔ kɔ a mín nwʋn'n, cıan bie lé, mın nyı man yí.

38 Ɔ sanlın kɛ n vi nyanmıansʊ m'an mma man kɛ mın 'ba yɔ like mɔ mın kulo ɔ. Nan m
malı kɛ mın 'ba yɔ like mɔ sʊanlan'n mɔ ɔ'a sʊan mín'n kulo'n.
39 Like mɔ sʊanlan'n mɔ ɔ'a sʊan mín'n kulo'n y'ɔ le kɛ bɛ́ mɔ ɔ'a fa bɛ́ ɔ'a man mín'n fíí
n'ɔ minlin mín sa nun. Nan cıan m'ɔ li sian nın anun, n dínnge bɛ́ fi ewue nun maan bɛ
nyan nyanmıansʊ ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n.
40 Like mɔ Sıɛ'n kulo'n y'ɔ le kɛ bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ kɔ nwun Baa'n mɔ bɛ kɔ le yí bɛ kɔ li'n,
bɛ nyán nyanmıansʊ ngʊan'n. Ɛsɛ cıan m'ɔ li sian nın anun, n dínnge bɛ́ maan bɛ fi ewue
nun bɛ jásʊ."
41 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, Zufʊ'n-mɔ kɔ fɛ yí nwʊn ɛya, bɛ lɛ jʊjɔ yí bɛ́ konvin abʊ kɛ yí
nwan: "Kpaʊn'n m'ɔ fi nyanmıansʊ'n y'ɔ le mín".
42 Bɛ́ nwan: "Zozi sɔ'n muonun, nán Zozɛfʊ awa dıɛ nın ɔ? Yɛ sı yí sı nʊn yí nin. Yɛ̂ ɔ yɔ
sɛ m'ɔ kan kɛ ɔ fi nyanmıansʊ yɛ̂ ɔ'a ju ɔ?"
43 Zozi nwan: "Ɛmɔ yáci bɛ́ konvin abʊ ɛjʊjɔlɛ'n.
44 Sɛ ɛmɔ nwun kɛ sʊanlan kʊn lɛ ba mín nwʊn an, anın Sıɛ'n mɔ ɔ'a sʊan mín'n y'ɔ nʊn
yí a a ɔ. Mín kʊsʊ cıan m'ɔ li sian nın anun, mın 'tinnge yí maan ɔ fi ewue nun jasʊ.
45 Afı b'a hɛlɛ wɔ Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ kalata nın anun kɛ: *Nyanmıan 'ba hehele*
menian'n-mɔ kʊalaa ninnge. Yí sɔ ati, sʊanlan biala m'ɔ kɔ tie Sıɛ'n kɔ fa yí atın dıɛ nın asʊ'n,
ɔ 'ba mín nwʊn.
46 Nán kɛ sʊanlan bie a nwun Sıɛ'n lé ti ɔ, nan sʊanlan'n m'ɔ fi Nyanmıan anwʊn ɛlɔ ɔ'a
ju'n, yí ngʊnmın ala yɛ̂ ɔ'a nwun Sıɛ nın ɔ.
47 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ sʊanlan biala m'ɔ kɔ le mín kɔ li'n, ɔ 'nyan ngʊan
m'ɔ le man ayuelıɛ'n.
48 Ɔ sanlın kɛ alıɛ mɔ bɛ di a, bɛ nyan ngʊan'n y'ɔ le mín.
49 Kɛ ɛmɔ anan-mɔ lili mannan nın ɛwâ nın asʊ ɛlɔ'n, anun bɛ halı ɛbɛlɛ ɔ? Ɔ yɔlı dede
bɛ́ kʊalaa bɛ yuelı wu.
50 Nan kpaʊn'n m'ɔ fi nyanmıansʊ'n dıɛ, sʊanlan m'ɔ kɔ li bie'n, ɔ nwu man lé.
51 Ngʊan kpaʊn kpa'n m'ɔ fi nyanmıansʊ'n y'ɔ le mín. Sʊanlan m'ɔ kɔ li kpaʊn sɔ'n bie'n,
ɔ le ngʊan cıan daa. Kpaʊn'n mɔ mın 'fa mın man'n y'ɔ le mín nwʊnnaan'n. Mın 'fa mın
man maan mân nın anun menian'n-mɔ nyan ngʊan."
52 Ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ hanlın nın anwʊn, Zufʊ'n-mɔ kɔ su akpʊlʊwa kpili kpa bɛ́ afian ɛlɔ, bɛ́
nwan: "Nan sʊanlan ɛhı muonun, ɔ 'yɔ sɛ nán ɔ'a fa yí nwʊnnaan'n ɔ'a man y'a li?"
53 Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ sɛ ɛmɔ a nni man *Mân Baa nın
anwʊnnaan'n, ɛsɛ sɛ ɛmɔ a nnʊn man yí moja nın an, anın ɛmɔ le man ngʊan.
54 Sʊanlan m'ɔ kɔ li mín nwʊnnaan'n, m'ɔ kɔ nʊn mín moja'n, ɔ le nyanmıansʊ ngʊan
m'ɔ le man ayuelıɛ'n, ɛsɛ cıan m'ɔ li sian nın anun, mın 'tinnge yí maan ɔ fi ewue nun ɔ
jasʊ.
55 Afı ɛmɔ nwún yí kɛ, alıɛ kpa'n y'ɔ le mín nwʊnnaan'n yɛ̂ nzan kpa'n y'ɔ le mín moja'n.
56 Sʊanlan m'ɔ kɔ li mín nwʊnnaan'n, mɔ ɛsɛ ɔ kɔ nʊn mín moja'n, anın ɔ nʊn mín tı, mín
kʊsʊ, mın nʊn yí tı.
57 Kɛmɔ Sıɛ'n mɔ ɔ'a sʊan mín'n tı ası mɔ yí dunman nun yɛ̂ mín kʊsʊ n dı ası'n, yí sɔ kʊsʊ
ala, sʊanlan m'ɔ kɔ li mín nwʊnnaan'n, mín dunman nun, ɔ 'nyan ngʊan.
58 Kpaʊn'n m'ɔ fi nyanmıansʊ'n, kɛ ɔ tı yí nın anın. Ɔ tı man kɛ mɔ ɛmɔ anan-mɔ lili bɛ
wuli'n. Sʊanlan m'ɔ kɔ li kpaʊn sɔ'n, ɔ 'nyan ngʊan ɔ tanlan ası dahuu."
59 Tɛmʊn mɔ Zozi 'kan ɛjɔlɛ ɛhı-mɔ ɔ kekele menian'n-mɔ ninnge'n, anın ɔ wɔ
Kapɛɛnawɔmʊn, Zufʊ'n-mɔ asɔnın sua nın anun.

Zozi menian'n-mɔ dɔʊn 'ba yaci yí tʊ

60 Mɔ Zozi menian'n-mɔ dɔʊn tılı yí ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlın'n, bɛ́ nwan: "Hei! Ɛjɔlɛ ɛhı dıɛ ɔ yɔ
sı o! Nwan sʊanlan dıɛ yɛ̂ ɔ kʊala sʊ di ɔ?"
61 Mɔ Zozi nwunlin kɛ ɛhı anwʊn yɛ̂ yí menian'n-mɔ lɛ jʊjɔ bɛ́ konvin abʊ'n, yí nwan: "Yí
ti, ɛhı yɔ sı man ɛmɔ ɔ?

62 Nan anın sɛ cıan bie ɛmɔ nwun kɛ *Mân Baa'n lɛ fʋ kɔ lıka m'ɔ fi walı nın an, yí dıɛ, ɛmɔ 'yɔ bɛ́ nwʋn sɛ?
63 Nyanmıan Wawɛ'n yê ɔ man bɛ nyan ngʋan ɔ. Anwʋnnaan'n tı man like fíí. Ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n, ɔ kele kɛ bɛ kpın bɛ nyan Nyanmıan Wawɛ'n ɔ nʋn nyanmıansʋ ngʋan'n.
64 Nan kʋsʋ ɛmɔ anun mmie-mɔ nne nni man." Zozi hanlın kɛ menian'n mmie-mɔ nne nni man, ɔ sanlın kɛ mɔ ɔ 'bɔ yí junman nın abʋ'n, ɔ sı menian mɔ bɛ nne bɛ nni man'n, ɛsɛ ɔ sı sʋanlan'n mɔ ɔ 'kpɛ yí nwʋn atın maan bɛ cı yí'n.
65 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɛsɛ yí nwan: "Ɛhıka ati, sʋanlan biala mɔ mín Sı a nyı man yí kɛ ɔ bála mín nwʋn'n, ɔ ngʋala man mín nwʋn ba."
66 Ɔ fi ɛbɛlɛ, yí menian'n mmie-mɔ dɔʋn yacili yí tʋlı, b'a nzi man yí sʋ kʋ́n.
67 M'ɔ yɔlı sɔ'n, nán Zozi a bisa yí menian bulu nʋn nnyuan'n kɛ: "Nan ɛmɔ lılı, ɛmɔ dıɛ bɛ ngɔ man?"
68 Kɛ Zozi anʋan 'tɔ ala, Simʋn Pıɛlı kukuli yí nʋan sʋ a, yí nwan: "Yɛ́ Mın, anın nwan sʋanlan dıɛ anwʋn yê yɛ 'kɔ ɔ? Wɔ́ yê wɔ́ nʋan ɛjɔlɛ'n man bɛ nyan nyanmıansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ nın ɔ.
69 Yɛ́ dıɛ yɛ de wɔ́ yɛ di, ɛsɛ y'a nwun kɛ Sʋanlan Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmıan a sʋan yí'n y'ɔ le wɔ́."
70 Mɔ Simʋn Pıɛlı hanlın sɔ yuelı'n, Zozi nwan: "Ɛmɔ menian bulu nʋn nnyuan'n, asʋ nán mín yê n vɛlɛlı ɛmɔ ɔ? Nan kʋsʋ ɛmɔ anun kʋn tı busuɔfʋɛ."
71 Sʋanlan sɔ'n mɔ Zozi lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n y'ɔ le Simʋn Isikaliɔtı awa Zudası mɔ cıan bie ɔ 'yı Zozi man'n. Zudası sɔ'n tı Zozi menian bulu nʋn nnyuan nın anun kʋn.

7

Zozi anianman'n-mɔ nne man yí bɛ nni man

1 Ɛhı anzin, Zozi kɔ hɔ mgbanza Galile mân nın anun kulo'n-mɔ asʋ. Mgbanza sɔ nın anun, ɔ'a nju man Zude mân nun, ɔ sanlın kɛ ɛlɔ Zufʋ mgbain'n-mɔ lɛ kpʋnndɛ yí kun yí.
2 Nan kɛmɔ anın Zufʋ'n-mɔ *Kpato Bʋ Fɛtı'n ka kaan ju'n,
3 yí nianman'n-mɔ nwan: "Zozi, jasʋ ɛwa kɔ Zude maan wɔ́ menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛlɔ'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ nwʋ́n wɔ́ junman'n mɔ ɛ lɛ di'n.
4 Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ menian'n-mɔ nwun yí junman'n m'ɔ di'n, ɔ nni man yí nvıalıɛ nun. Kɛ wɔ́ lılı ɛ di junman sʋa'n, kɔ li yí ɛlɔ maan mân'n kʋalaa nwʋ́n wɔ́."
5 Bɛ lɛ kan sɔ'n, afı yí nianman'n-mɔ muonun, bɛ nne man yí bɛ nni man.
6 Zozi nwan: "Mín dıɛ, mín mɛlɛ dıɛ kpa'n juli man, nan ɛmɔ dıɛ, mɛlɛ kʋalaa tı kpa man ɛmɔ.
7 Ɛmɔ dıɛ, menian'n-mɔ ngʋala man kɛ bɛ kpɔ ɛmɔ, nan mín dıɛ, bɛ kpɔ mín. Afı mın kan kɛ bɛ́ nyɔlıɛ'n tı ɛtɛ.
8 Ɛmɔ hɔ́, bɛ hɔ́ li fɛtı'n, nan mín dıɛ, mın nni man fɛtı sɔ'n bie. Ɔ sanlın kɛ mín mɛlɛ dıɛ kpa'n juli man."
9 Kɛ ɔ hanlın sɔ helelı bɛ́ yuelı'n, ɔ kɔ ha Galile.

Zozi 'ba hɔ Zoluzalɛmʋn Kpato Bʋ Fɛtı nın abʋ

10 Mɔ Zozi anianman'n-mɔ hɔlı fɛtı elie'n, sian'n yí kʋsʋ ɔ kɔ kpʋ bɛ́. Nan kʋsʋ ɔ fıalı. Ɔ'a nyı man yí nwʋn ɔ'a ngele man menian'n-mɔ kʋalaatin.
11 Mɔ bɛ 'di fɛtı'n, anın Zufʋ mgbain'n-mɔ lɛ kpʋnndɛ yí. Ɛsɛ anın bɛ lɛ bisa bisa: "Ɔ wɔ nin? Ɔ wɔ nin?"
12 Meninsʋnman nın anun, anın bɛ lɛ su yí nwʋn akpʋlʋwa. Mmie-mɔ nwan: "Ɔ tı sʋanlan kpa." Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: "Cɛcɛ, nán sʋanlan kpa ɔ, ɔ lɛ laka laka menian'n-mɔ."
13 Nan kʋsʋ kɛmɔ bɛ sulo Zufʋ mgbain'n-mɔ nın ati, bɛ ngʋala man yí jawe nun kan.

14 Mɔ bɛ lili fɛtɪ'n dede mɔ ɔ 'kɔ yí afian'n, Zozi kɔ hɔ Nyanmɪan awulo nɪn anun ɔ lɛ kɔ
a hehele menian'n-mɔ ninnge.
15 Yí like'n m'ɔ lɛ kele'n kɔ sin Zufʋ'n-mɔ anwʋn, bɛ́ nwan: "Bian ɛhɪ mɔ ɔ'a ngɔ man
sukulu fíí'n, ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ sɪ kalata kpili sʋa ɔ?"
16 Zozi nwan: "Ninnge'n mɔ mɪɪn kekele ɛmɔ ɛwa'n, nán mín muonun mín ti anun
ninnge yê mɪɪn kekele ɛmɔ ɔ, nan ɔ fi sʋanlan'n mɔ ɔ'a sʋan mín nɪn ɛlɔ.
17 Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ yɔ like mɔ Nyanmɪan kulo'n, sɛ ninnge'n mɔ mɪɪn kele'n fi
Nyanmɪan ɛlɔ a, anaan ɔ tɪ mín muonun mín ti anwʋn ninnge a, ɔ kʋala ɔ nwun yí.
18 Sʋanlan m'ɔ kan yí muonun yí nwʋn ɛjɔlɛ'n, anɪn ɔ lɛ kpʋnndɛ yí muonun yí anunmin-
nyanmʋn. Nan nunhan m'ɔ kpʋnndɛ sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn yí nɪn anunminnyanmʋn'n,
sʋanlan sɔ'n, ɔ tɪ sʋanlan kpa. Ɔ nni man ato fíí.
19 *Moyizɪ yê ɔ falɪ mala'n manlɪn ɛmɔ ɔ. Ɔ tɪ man sɔ ɔ? Kʋsʋ ɛmɔ anun kʋn bɔbɔ nni man
mala sɔ nɪn asʋ. Nzu ati yê ɛmɔ kulo kɛ bɛ kun mín ɔ?"
20 Meninsʋnman'n nwan: "Wó, ɛ tɪ man sʋanlan kpa fɪfɪfɪ, ɛ le baye! Nwan yê ɔ kulo kɛ
ɔ kun wó ɔ?"
21 Zozi nwan: "Like kʋnmgba cein ɛhɪ mɔ m'an yɔ'n, ɔ'a sin ɛmɔ anwʋn. Ɛjɔlɛ sɔ nɪn a lɔ
ɛmɔ ngasi. Cɪan daa ɛmɔ bɔ sʋ.
22 Ɛmɔ tíe, Moyizɪ a man ɛmɔ mala kɛ bɛ kpɛ́ mmelenzua'n-mɔ mmian nun. Sakpa kʋsʋ,
mmelenzua mmian nun ɛkpɛ sɔ'n, ɛmɔ anan-mɔ yɔ yí daba yí nzin nán b'a wʋ Moyizɪ.
Kɛmɔ ɛmɔ kulo kɛ bɛ di mala sɔ nɪn asʋ nɪn ati, *ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n bɔbɔ, ɛmɔ kpɛ
mmelenzua'n-mɔ mmian nun.
23 Kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a nvʋn man Moyizɪ mala nɪn ati, ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n muonun
ɛmɔ kpɛ mmelenzua'n-mɔ mmian nun. Nan sɛ ɛmɔ kpɛ mmelenzua mmian nun
ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn an, anɪn nzu ati yê, sɛ m'an man kulo sʋanlan dasannin kʋn
anwʋn a sa ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn an, anɪn ɛmɔ fɛ mín nwʋn ɛya sʋa ɔ?
24 Ɛmɔ nán bɛ nɪan sʋanlan anyunnun bɛ bua yí ndɛɛ, nan ɛmɔ búa ndɛɛ ananhɔlɛ nun."

Menian'n-mɔ 'ba bisa bisa bɛ́ nwʋn sɛ Zozi yê ɔ tɪ Kilisi nɪn an

25 Ɛhɪ, anɪn Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ menian mmie-mɔ lɛ kan kɛ: "Sʋanlan'n mɔ yɛ́ mgbain'n-
mɔ lɛ kpʋnndɛ yí bɛ kun yí'n, nán yí ahɪ?
26 Bɛ nían kɛ ɔ lɛ jʋjɔ menian'n-mɔ anun ɛwa ɔ, kʋsʋ bɛ nze man yí sa fíí. Asʋ yɛ́ mgbain'n-
mɔ a nwun yí ananhɔlɛ kɛ yí y'ɔ le *Kilisi'n, sʋanlan'n mɔ ɔ 'ba le yɛ́ ti nɪn ɔ?
27 Bian ɛhɪ dɪɛ, yɛ sɪ lɪka m'ɔ fi ɔ. Kʋsʋ bɛ́ nwan Kilisi'n dɪɛ, sɛ ɔ 'ba a, sʋanlan fíí nnwun
man lɪka m'ɔ fi'n."
28 Yí sɔ ati, mɔ Zozi 'kekele bɛ́ ninnge wɔ Nyanmɪan awulo nɪn anun'n, ɔ kɔ tɪan nun, yí
nwan: "Asʋ ɛmɔ jʋnlɪn kɛ ɛmɔ sɪ mín ɛsɛ ɛmɔ sɪ lɪka mɔ n vi'n sakpa ɔ? Nán mín ti anwʋn
atɪn yê m'an a ɔ, nan sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín'n tɪ ananhɔlɛfʋɛ. Kʋsʋ ɛmɔ nzɪ man yí.
29 Mín dɪɛ mɪn sɪ yí, ɔ sanlɪn kɛ n vi yí nwʋn ɛbɛlɛ yê m'an a ɔ. Yí dein yê ɔ sʋanlɪn mín ɔ."
30 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, bɛ 'kpʋnndɛ kɛ bɛ cɪ yí ɛbɛlɛ ala. Nan sʋanlan fíí a ngʋala man yí
cɪ, ɔ sanlɪn kɛ anɪn yí dɔɛ'n juli man.
31 Nan kʋsʋ meninsʋnman nɪn anun, menian dɔʋn lelɪ yí lili. Bɛ́ nwan: "Cɪan mɔ Kilisi'n
kɔ a'n, asʋ ɔ 'yɔ asinbɛnwʋn ninnge m'ɔ tala sʋanlan ɛhɪ dɪɛ'n-mɔ ɔ?"

Bɛ 'ba yɪ nzalafʋ'n-mɔ kɛ bɛ hɔ́ hyí Zozi

32 Ɛhɪ, Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ anɪn bɛ lɛ kɪkan yí nhun nhun menian nɪn anun'n,
*Falisifʋɛ'n-mɔ tɪlɪ yí kʋalaa. Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ yɪ
Nyanmɪan awulo nɪn anun nzalafʋ'n-mɔ kɛ bɛ hɔ́ hyí Zozi.
33 Mɔ nzalafʋ'n-mɔ hɔlɪ juli Zozi anwʋn ɛlɔ'n, yí nwan: "Mɪn nʋn ɛmɔ yɛ 'tanlan mɛlɛ
kaan biekun kʋalaaka nán m'an hɔ sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín nɪn anwʋn ɛlɔ.
34 Ɛmɔ 'ba kpʋnndɛ mín, nan kʋsʋ, ɛmɔ ngɔ nwun man mín. Ɔ sanlɪn kɛ lɪka mɔ mɪn 'ba
hɔ'n, ɛmɔ ngɔ hʋala man ɛlɔ kɔ."

35 Zufʊ'n-mɔ lɛ bisa bisa bɛ́ nwʊn kɛ: “Anɪn ninhan lɪka dɪɛ yɛ̂ ɔ 'ba hɔ dede mɔ yɛ
kpʊnndɛ yí a, yɛ nnwun man yí ɔ? Asʊ ɔ 'ba tʊa Zufʊ'n-mɔ mɔ b'a tʊ b'a sanndɪ bɛ́ mɔ
bɛ tɪ man Zufʊ'n mân nun'n nán ɔ kekele bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n ninnge anaan?
36 Afɪ yí nwan: ‘Ɛmɔ 'ba kpʊnndɛ mín, nan kʊsʊ, ɛmɔ ngɔ nwun man mín. Ɔ sanlɪn kɛ
lɪka mɔ mɪn 'ba hɔ'n, ɛmɔ ngɔ hʊala man ɛlɔ kɔ.’ Ɛjɔlɛ ɛhɪ mɔ ɔ'a han'n, yí bʊ kele sɛ?”

Zozi 'ba han ngʊan nzue nɪn anwʊn ɛjɔlɛ

37 Zufʊ'n-mɔ fɛtɪ sɔ'n kʊsʊ, cɪan m'ɔ li sian'n yɛ̂ ɔ tɪ fɛtɪ'n cɪan kpili kpa nɪn ɔ. Cɪan sɔ'n,
Zozi jasʊlɪ jinlanlɪn menian'n-mɔ kʊalaa afian an, yí nwan: “Sʊanlan mɔ nzuhoe lɛ kun
yí'n, ɔ bála mín nwʊn ɔ bála a nʊn nzue.
38 Kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí'n, biala m'ɔ kɔ le mín kɔ li'n, ngʊan nzue fʊfɔlɛ fi yí ahʊnlɪn nɪn
anun ɔ 'sɪn wa wa wa.”
39 Ngʊan nzue sɔ'n mɔ Zozi lɛ kan yí ɛjɔlɛ ɛwa'n y'ɔ le Nyanmɪan Wawɛ'n mɔ sʊanlan
biala m'ɔ kɔ le yí kɔ li nɪn asa 'kan yí'n. Yí tɛmʊn sɔ nɪn anun, anɪn sʊanlan fíí asa hanlɪn
man Wawɛ'n bɔbɔ. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn bɛ wulalɪ man Zozi anunminnyanmʊn.
40 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, meninsʊnman'n kɔ bu bɛ́ nwʊn nun. Mmie-mɔ nwan:
“Bian ɛhɪ tɪ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ'n sakpa.”
41 Mmie-mɔ kʊsʊ nwan: “Kilisi nɪn ɔ!”
Mmiekun-mɔ kʊsʊ nwan: “Heei! Anɪn, Galile mân nun yɛ̂ Kilisi'n fi 'fite ɔ?
42 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan kɛ Kilisi'n, ɔ 'yɔ *Davidi abusuan nɪn anun sʊanlan, ɔ fi Betelehɛmʊn,
Davidi kulo nɪn asʊ.”
43 Kɛ ɔ yɔlɪ mɔ Zozi dunman nun, meninsʊnman'n buli bɛ́ nwʊn nun nɪn anɪn.
44 Mmie-mɔ kʊsʊ dɪɛ, anɪn bɛ lɛ kpʊnndɛ yí bɛ cɪ yí, nan kʊsʊ sʊanlan fíí a ngʊala man yí
sa fa kan yí.
45 Kɛ ɔ yɔlɪ sɔ'n, nzalafʊ'n-mɔ kɔ sa kɔ hɔ Nyanmɪan tɛɛyɪfʊɛ'n-mɔ nʊn Falisifʊɛ'n-mɔ
anwʊn ɛlɔ. Kɛ bɛ 'ju ɛbɛlɛ ala, mgbain'n-mɔ nwan: “Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ a njɪ man yí a mma
man ɔ?”
46 Nzalafʊ'n-mɔ nwan: “Ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan'n, nyanmɪnsɛmʊn, kɛ yɛ wɔ ɛwa'n, sʊanlan fíí
hanlɪn man bie lé.”
47 Falisifʊɛ'n-mɔ nwan: “Yí ti, ɛmɔ kʊsʊ, ɛmɔ a man ɔ'a laka ɛmɔ bie ɔ?
48 Asʊ yɛ́ mgbain'n-mɔ nunhan kʊn anaan Falisifʊɛ'n-mɔ nunhan kʊn lelɪ yí ɔ lili man
ɔ?
49 Meninsʊnman ɛhɪ, bɛ́ dɪɛ bɛ nzɪ man *Moyizɪ mala'n, bɛ tɪ menian mɔ b'a bɔ bɛ́ sasan!”
50 Falisifʊɛ sɔ'n-mɔ mɔ bɛ yialɪ ɛbɛlɛ'n, Ninkodɛmʊn m'ɔ walɪ tʊlɪ Zozi cɪan kʊn kɔngɔɛ'n,
anɪn ɔ wɔ bɛ́ nun bie.
51 Yí nwan: “Yɛ́ mala nɪn anun, sʊanlan mɔ bɛ nwunlin man like mɔ ɔ'a yɔ'n, bɛ mmua
man yí ndɛɛ kɛ ɔ di fʊɔ ɔ.”
52 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Ninkodɛmʊn hanlɪn'n ngɔ yɔ man bɛ́ fɛ. Ɛhɪ a, bɛ́ nwan: “Yí ti, wɔ́ kʊsʊ wɔ́
ɛ tɪ Galile sʊanlan? Suan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nán ɛ 'ba nwun kɛ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ fíí fi man
Galile.”
[
53 Kɛ ɔ yɔlɪ sɔ'n, ɛhɪ jasʊ a, anɪn cuein ɔ'a hɔ yí awulo, ɛhɪ jasʊ a, anɪn cuein ɔ'a hɔ yí
awulo.

8

Zozi nʊn balasua'n m'ɔ tʊnlɪn aja'n

1 Ɛhɪ, Zozi fi Nyanmɪan awulo nɪn anun, ɔ kɔ fite kɔ hɔ *Olivʊ bʊka nɪn asʊ.
2 Yí alíɛ hɪnlɪn, ngɛlɛmɔ tutun'n, Zozi kɔ sa kɔ hɔ Nyanmɪan awulo ɛlɔ biekun. Kɛ ɔ 'wʊlʊ
ɛbɛlɛ ala, meninsʊnman'n kɔ hyʊɪn kɔ kpunnge yí. Zozi kɔ tanlan asɪ ɔ lɛ kekele bɛ́ ninnge.
3 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, Nyanmɪan mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn *Falisifʊɛ'n-mɔ nʊn
balasua kʊn kɔ a kɔ tʊ yí. Balasua sɔ nɪn a tʊn aja. Bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ sie menian'n-mɔ kʊalaa
anyunnun ɛbɛlɛ.

4 Bɛ́ nwan: “Kpain, balasua ɛhı a tʊn aja. Bɛ 'kɔ ju a, anın ɔ nʊn belenzua kʊn la.
5 *Moyizı kʊsʊ hanlın wɔ yɛ́ mala nın anun kɛ mmalasua sʊa-mɔ, yɛ tʊ́tʊ bɛ́ ɛbʊɛ yɛ hʊ́n bɛ́. Nan wɔ́ kʊsʊ, wɔ́ nwan nzɛ?”
6 Bɛ 'kan sɔ bɛ tetie yí nʊan nun nán bɛ jinlan sʊ bɛ se kɛ ɔ'a yɔ ɛtɛ.
Mɔ bɛ 'bisa kosuan sɔ'n, anın Zozi a si yí ti ası. Ɔ le yí sa'n ɔ lɛ kɛkɛlɛ asıɛ nın anwʊn.
7 Kɛmɔ anın bɛ tɛ bisa yí kosuan'n, Zozi kɔ kuku yí ti sʊ, yí nwan: “Ɛmɔ nunhan kʊn m'ɔ yɔlı man ɛtɛ lé'n, ɔ lí mʊa ɔ tʊ́ ɛbʊɛ bɔ́ balasua ɛhı.”
8 Kɛ ɔ hanlın sɔ yuelı'n, ɛsɛ ɔ kɔ si yí ti ası biekun ɔ lɛ kɛkɛlɛ asıɛ nın anwʊn.
9 Bɛ́ mɔ bɛ nʊn balasua'n walı'n, kɛ bɛ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ mgbain o, bɛ́ mgbafɛlɛ o, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ yaci balasua nın ɛbɛlɛ bɛ kɔ hɔ. Balasua nın angʊnmın kɔ ha Zozi anwʊn ɛbɛlɛ.
10 Zozi kɔ kuku yí ti sʊ ɔ kɔ bisa balasua'n kɛ: “Balasua, menian'n-mɔ wɔ nin? Sʊanlan fíí a ndua man wɔ́ ɛtɛ nın anwʊn kalɛ ɔ?”
11 Balasua'n nwan: “Mín mın, sʊanlan fíí a nze man mín sa.”
Zozi nwan: “Sɛ sʊanlan fíí a nze man wɔ́ sa a, mín kʊsʊ mın nze man wɔ́ sa fíí. Yí ti, kɔ, nan kʊsʊ n'ɛ yɔ ɛtɛ fíí kʊ́n.”]

Mân nın anun kanlannıɛ'n y'ɔ le Zozi

12 Anın Zozi tɛ wɔ Nyanmıan awulo nın anun ɛbɛlɛ. Ɔ kacili yí nyın bagua nın anwʊn ɛlɔ biekun an, yí nwan: “Mân'n kanlannıɛ'n y'ɔ le mín. Sʊanlan m'ɔ kɔ si mín sʊ'n, ɔ nnanndı man awosin nun lé, nan ɔ 'nyan kanlannıɛ'n m'ɔ man ngʊan'n.”
13 *Falisifʊɛ'n-mɔ nwan: “Wɔ́ muonun ɛ lɛ di wɔ́ nwʊn adanzıɛ, yí sɔ ati wɔ́ ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ lɛ kan'n tı ato.”
14 Zozi nwan: “Sɛ mın di mín nwʊn adanzıɛ bɔbɔ a, mín ɛjɔlɛ'n mɔ mın kan'n tı ananhɔlɛ. Ɔ sanlın kɛ mın sı lıka mɔ n vi m malı ɔ, ɛsɛ mın sı lıka mɔ mın kɔ ɔ. Nan ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ nzı man lıka mɔ n vi m malı ɔ, ɛsɛ ɛmɔ nzı man lıka mɔ mın kɔ ɔ.
15 Ɛmɔ bua bɛ́ ndɛɛ'n kɛ kulo menian'n-mɔ bua yí'n. Nan mín dıɛ, mın mmua man sʊanlan fíí ndɛɛ.
16 Sɛ mín nwan mın 'bua ndɛɛ a, mín ndɛɛ ebua'n tı fɔ́ʊ́n. Ɔ sanlın kɛ nán mín ngʊnmın yê mın 'bua ɔ, nan mın nʊn Sıɛ'n m'ɔ sʊanlın mín'n yê yɛ 'bua ɔ.
17 B'a hɛlɛ wɔ mala nın anun kɛ sɛ menian nnyuan adanzıɛ elie'n yɔ kʊn an, bɛ fa bɛ́ ɛjɔlɛ nın ananhɔlɛ.
18 Mín muonun mın di mín nwʊn adanzıɛ, ɛsɛ Sıɛ'n kʊsʊ m'ɔ sʊanlan mín'n di mín nwʊn adanzıɛ.”
19 Bɛ́ nwan: “Wɔ́ sı sɔ'n wɔ nin?”
Zozi nwan: “Sian dıɛ, m'an nwun kɛ ɛmɔ nzı man mín, ɛsɛ ɛmɔ nzı man mín Sı. Nan sɛ ɛmɔ sı mín an, ahan ɛmɔ sı mín Sı kʊsʊ.”
20 Mɔ Zozi 'kan ɛjɔlɛ sɔ'n, anın ɔ wɔ Nyanmıan awulo nın anun lıka mɔ bɛ tʊ kɛtı'n. Sʊanlan fíí a nze man yí sa, ɔ sanlın kɛ anın yí dɔɛ'n juli man.
21 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: “Mın 'ba hɔ mın yaci ɛmɔ mân'n mın man bɛ́. Ɛmɔ 'ba kpʊnndɛ mín, nan kʊsʊ ɛmɔ 'ka bɛ́ ɛtɛ nın anun bɛ wu. Lıka mɔ mın kɔ'n, ɛmɔ ngʊala man ɛlɔ bie kɔ.”
22 Zufʊ'n-mɔ nwan: “Bian ɛhı muonun, anın ɔ lɛ ba hun yí nwʊn anaan? Afı yí nwan: ‘Lıka mɔ mın kɔ'n, ɛmɔ ngʊala man ɛlɔ bie kɔ.’ ”
23 Zozi nwan: “Ası ɛwa yê ɛmɔ fi ɔ, nan mín dıɛ, n vi anwunno. Ɛmɔ tı mân ɛhı anun menian, nan mín dıɛ, n dı man mân ɛhı anun sʊanlan.
24 Ɛhıka ati yê mín nwan ɛmɔ 'ka bɛ́ ɛtɛ nın anun bɛ wu nın ɔ. Afı mín mɔ n dı ası dahuu'n, sɛ ɛmɔ a nne man mín sʊanlan ɛhɔlɛ kʊn'n mɔ n dı'n b'a nni man an, ɛmɔ 'ka bɛ́ ɛtɛ nın anun bɛ wu.”
25 Mɔ Zufʊ'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwan: “Wɔ́ ejian mɔ ɛ jin ɛbɛlɛ'n, nzu sʊanlan dıɛ y'ɔ le wɔ́?”
Zozi nwan: “Kɛ m gbın n dı yí'n yê abʊbɔ nın anun n ganlın n gelelı ɛmɔ nın ɔ.

26 N ne ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ dɔʋn kpa mɔ mɪn kʋala mɪn kan ɛsɛ mɪn kʋala mɪn jinlan sʋ
mɪn bu ɛmɔ fʋɔ. Nan kʋsʋ sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín'n, ɔ tɪ ananhɔlɛfʋɛ. M'ɔ hanlɪn helelɪ
mín'n, yí ala yê mɪn kan mɪn kele mân nɪn ɔ."
27 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlɪn'n, b'a ndɪ man yí bʋ kɛ yí Sɪ anwʋn ɛjɔlɛ yê ɔ lɛ kan kele bé ɔ.
28 Ɛsɛ Zozi kɔ han biekun kɔ tʋ sʋ, yí nwan: "Cɪan mɔ ɛmɔ 'ba fʋla *Mân Baa nɪn
anwunno'n, cɪan sɔ'n yê ɛmɔ 'ba nwun mín sʋanlan ɛhɔlɛ kʋn'n mɔ n dɪ nɪn ɔ. Ɛmɔ 'ba
nwun kɛ mɪn mmɔ man mín ti anun mɪn nyɔ man like fíí, nan mɔ Sɪɛ'n helelɪ mín'n, yí
nwʋn ɛjɔlɛ ala yê mɪn kan ɔ.
29 Sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín'n jin mín nzin. Ɔ yɪlɪ man mín tʋlɪ man, ɔ sanlɪn kɛ like m'ɔ
kulo'n yê cɪan daa mɪn yɔ ɔ."
30 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlɪn nɪn ati, menian dɔʋn lelɪ yí lili.

Abalahamʋn amma kpa'n-mɔ

31 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ kpɛ yí nyɪn Zufʋ'n-mɔ mɔ b'a le yí b'a li'n-mɔ anwʋn ɛlɔ, yí nwan:
"Ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n, sɛ ɛmɔ sɔ nun kpa a, ɛmɔ 'kaci mín menian sakpa.
32 Ɛbɛlɛ nɪn anun yê ɛmɔ 'ba nwun ananhɔlɛ'n, nán ananhɔlɛ'n kʋsʋ a man ɛmɔ a nyan
bé ti b'a ngaci man nganga."
33 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlɪn nɪn a nyɔ man Zufʋ'n mmie-mɔ fɛ. Kɛ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ nɪn ala,
bé nwan: "Yé dɪɛ, Abalahamʋn amma y'ɔ le yé. Yɛ kacili man sʋanlan fíí nganga lé. Nan ɔ
yɔ sɛ mɔ ɛ lɛ kan kɛ ɛmɔ 'ba nyan bé ti ɔ?"
34 Zozi nwan: "Mɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sʋanlan biala m'ɔ yɔ ɛtɛ'n, anɪn ɔ
tɪ ɛtɛ'n kanga.
35 Nán daa yê kanga'n di afilie'n bie ɔ. Nan baa'n mɔ bɛ kɔ wʋ yí afilie nɪn anun'n, ɔ di
afilie'n dahuu.
36 Sɛ Baa'n man ɛmɔ nyan bé ti a, anɪn ɛmɔ a nyan bé ti sakpa.
37 Mɪn sɪ kɛ Abalahamʋn abʋsʋ menian y'ɔ le ɛmɔ. Kʋsʋ ɛmɔ 'kpʋnndɛ mín bɛ kun mín,
ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ nne man mín ɛjɔlɛ'n bɛ nni man.
38 Like mɔ mín Sɪ helelɪ mín nɪn anwʋn ɛjɔlɛ yê mɪɪn kan ɔ. Nan ɛmɔ dɪɛ, like mɔ ɛmɔ asɪ
nɪn a hele ɛmɔ'n yê ɛmɔ lɛ yɔ nɪn ɔ."
39 Bé nwan: "Yé sɪ yɔ le Abalahamʋn."
Zozi nwan: "Sɛ ɛmɔ asɪ y'ɔ le Abalahamʋn sakpa a, ahan yí ninnge'n m'ɔ yɔlɪ'n, bie yê
ɛmɔ yɔ ɔ.
40 Nan kʋsʋ ɛmɔ dɪɛ, sunnzun mɔ m'an han ananhɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan hanlɪn helelɪ
mín'n m'an hele ɛmɔ ɔ, ɛmɔ 'kpʋnndɛ mín kun mín. Like sʋa, Abalahamʋn a nyɔ man
bie lé.
41 Junman kʋnmgba'n mɔ ɛmɔ asɪ'n di'n, yí bie yê ɛmɔ kʋsʋ di nɪn ɔ."
Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, Zufʋ'n-mɔ kɔ fɛ ɛya kpili kpa. Bé nwan: "Nán gua sʋ mma y'ɔ le yé
ɛɪn! Yé Sɪ baa kʋnmgba cein'n y'ɔ le Nyanmɪan."
42 Zozi nwan: "Sɛ ɛmɔ asɪ y'ɔ le Nyanmɪan sakpa a, ahan ɛmɔ kulo mín ɛjɔlɛ. Ɔ sanlɪn
kɛ n vi Nyanmɪan anwʋn ɛlɔ yê m malɪ ɔ. Yê yí dunman nun ati yê n wɔ ɛwa ɔ. Nán mín
ngʋnmɪn mín ti anwʋn yê m'an a ɔ. Nan yí yê ɔ sʋanlɪn mín ɔ.
43 Nzukɛ ati yê mɪn kan mín ɛjɔlɛ dɪɛ a, ɛmɔ ndɪ man yí bʋ ɔ? Afɪ ɛmɔ ngʋala man kɛ bɛ tɪ
yí bʋ.
44 Ɛmɔ asɪ y'ɔ le *Abɔnsanmʋn. Ɛmɔ kulo kɛ bɛ yɔ like m'ɔ kulo'n. Kɛ alʋa bɔlɪ'n, kodiawu
junman y'ɔ di ɔ. Ɔ hanlɪn man ananhɔlɛ lé, ɔ sanlɪn kɛ ananhɔlɛ nnʋn man yí nun. Atofʋɛ
kʋn m'ɔ halɪ'n y'ɔ le yí. Ato nɪn a kaci yí abalabɔ, yí alɪɛ m'ɔ di nɪn anɪn. Ɔ tɪ atofʋɛ'n-mɔ
kʋalaa asɪ.
45 Nan kɛmɔ mín dɪɛ mɪn kan ananhɔlɛ'n, yí ti, ɔ man ɛmɔ nne man mín bɛ nni man.
46 Ɛmɔ nunhan benin yê ɔ kʋala ɔ se kɛ m'an yɔ ɛtɛ ɔ? Nan sɛ mɪn kan ananhɔlɛ a, nzukɛ
ati yê ɛmɔ nne man mín nni man ɔ?

47 Sʋanlan m'ɔ tɪ Nyanmɪan sʋanlan'n, ɔ tie Nyanmɪan anʋan ɛjɔlɛ'n. Nan kɛmɔ ɛmɔ tɪ man Nyanmɪan dɪɛ'n, yí ti yê ɔ man ɛmɔ ndie man mín ɛjɔlɛ nɪn ɔ."

Zozi tɪ kpili tala Abalahamʋn

48 Zufʋ'n-mɔ nwan: "Yɛ hanlɪn kɛ ɛ tɪ man Zufʋ kpa, ɛ tɪ *Samali sʋanlan, ɛsɛ ɛ le baye, ɔ tɪ man ananhɔlɛ ɔ?"
49 Zozi nwan: "Cɛcɛ, n ne man baye. Mín dɪɛ, mín Sɪ yê mɪɪn kannvʋ yí ɔ. Kʋsʋ ɛmɔ ngulo man kɛ bɛ man mín anyɪnnzɔ.
50 Mín dɪɛ mín muonun mɪn mgbʋnndɛ man mín anunminnyanmʋn. Sʋanlan kʋn wɔ ɛbɛlɛ m'ɔ wula mín anunminnyanmʋn ɔ. Ɛsɛ yí yê ɔ bua ndɛɛ nɪn ɔ.
51 Yí ti, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sʋanlan biala m'ɔ kɔ le ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan'n kɔ li'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ nwu man lé."
52 Zufʋ'n-mɔ nwan: "Kɪkaala dɪɛ, y'a nwun yí kɛ ɛ le baye. Ɔ sanlɪn kɛ Abalahamʋn a wu, mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ a wu. Ɔ yɔ sɛ mɔ afɪ ɛ lɛ kan kɛ: 'Sʋanlan biala m'ɔ kɔ le ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan'n kɔ li'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ nwun man le.'
53 Yɛ́ sɪ Abalahamʋn mɔ ɔ'a wu'n, ɛ de di kɛ ɛ tɪ kpili tala yí ɔ? Mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ a wu. Ɛ tɪ wɔ́ dɪɛ sɛ?"
54 Zozi nwan: "Sɛ mín muonun mɪn kannvʋ mín nwʋn an, mín nwʋn ɛkannvʋɛ'n tɪ mgban. Mín Sɪ mɔ ɛmɔ nwan ɔ tɪ ɛmɔ Nyanmɪan'n, yí yê ɔ kannvʋ mín ɔ.
55 Nan kʋsʋ, ɛmɔ nzɪ man yí. Mín dɪɛ, mɪn sɪ yí. Sɛ mɪn kan kɛ mɪn nzɪ man yí a, anɪn m'an kaci atofʋɛ kɛ ɛmɔ. Nan mɪn sɪ yí, ɛsɛ mɪn de yí nʋan ɛjɔlɛ'n mɪn di.
56 Ɛmɔ asɪ Abalahamʋn lili fɛ kɛ ahan ɔ nwunlɪn mín ɛwalɛ cɪan'n. Ɔ nwunlin yí kʋsʋ, ɛsɛ ɔ lili yí nwʋn fɛ."
57 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, Zufʋ'n-mɔ nwan: "An! Ɛ lili man afʋɛ abulanun bɔbɔ mgban, wɔ́ nwan a nwun Abalahamʋn."
58 Zozi nwan: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, asannan nán b'a wʋ Abalahamʋn'n, anɪn n wɔ ɛbɛlɛ."
59 Ɛhɪ a, bɛ kɔ sɪsa nyɔbʋɛ, bɛ 'tʋtʋ bɛ bɔ Zozi. Ɔ kɔ nwanndi kɔ fɪa, ɔ fi Nyanmɪan awulo nɪn anun ɛbɛlɛ ɔ kɔ fite kɔ hɔ.

9

Zozi 'ba tike anyɪnsinlinwafʋɛ kʋn anyɪn'n

1 Mɔ Zozi fi Nyanmɪan awulo ɛbɛlɛ fitelɪ'n, ɔ 'kɔ kaan an, ɔ nʋn bian kʋn kɔ yia. Bian sɔ'n, bɛ 'wʋ yí a, anɪn yí nyɪn a sin.
2 Mɔ Zozi menian'n-mɔ nwunlin yí'n, bɛ́ nwan: "*Labi, ɔ yɔ sɛ mɔ bian ɛhɪ, bɛ 'wʋ yí a, anɪn yí nyɪn a sin'n? Yí muonun yí ɛtɛ nɪn ati anaan yí sɪ nʋn yí nin ɛtɛ nɪn ati ɔ?"
3 Zozi nwan: "Nán ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ ti ɔ, yê nán ɛtɛ mɔ yí sɪ nʋn yí nin a yɔ ti ɔ. Nan bɛ wʋlɪ yí sɔ maan Nyanmɪan nanndɪ yí sʋ ɔ yɪ yí junman'n mɔ ɔ 'ba li'n kele mân'n.
4 Kɛmɔ alíɛ'n tɛ wɔ sʋ'n, ɔ sɛ kɛ yɛ lí sʋanlan'n mɔ ɔ'a sʋan mín'n junman'n. Nan alíɛ'n lɛ 'ba san mɔ sʋanlan fíí ngɔ hʋala man junman di ɔ.
5 Mɔ n dɛ wɔ mân nɪn anun ɛwa'n, mân'n kanlannɪɛ'n y'ɔ le mín."
6 Mɔ Zozi hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n yuelɪ'n, ɔ kɔ tʋ ngɛsɛlɛ asɪ, ɔ kɔ fa kɔ fɔtɔ ngɛtɪɛ, ɔ kɔ han anyɪnsinlinwafʋɛ nɪn anyɪn nɪn asʋ.
7 Yí nwan: "Kɔ nwunnzin wɔ́ nyunnun Silowe asubula nɪn anun." (Dunman Silowe'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ b'a sʋan yí.) Anyɪnsinlinwafʋɛ'n kɔ hɔ kɔ nwunnzin yí nyunnun. Mɔ ɔ 'sa yí nzin ba'n, anɪn yí nyɪn nɪn a tike.
8 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ nʋn yí mantan mantan sʋ nʋn bɛ́ mɔ bɛ sɪ yí daba kɛ yí nyɪn a sin nán ɔ sɛlɛ sɛlɛ di'n, bɛ kɔ nwun yí. Bɛ́ nwan: "Sʋanlan'n m'ɔ tanlan atɪn nɪn anʋan ɔ sɛlɛ sɛlɛ'n, asʋ nán yí ahɪ?"
9 Mmie-mɔ nwan: "Yí ɔ."
Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: "Cɛcɛ, nán yí ɔ, nan ɔ soman yí hɔ ɔ."
Mɔ bian'n tɪlɪ akpʋlʋwa'n mɔ bɛ lɛ su'n, yí nwan: "Mín ɔ, mín bɔbɔ mín ahɪ."

10 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ nwʋn, bɛ́ nwan: “Nan anɪn ɔ yɔlɪ sɛ kpa mɔ wɔ́ nyɪn nɪn a tike'n?”
11 Yí nwan: “Bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zozi'n, ɔ fɔtɔlɪ ngɛtɪɛ kaan bie ɔ falɪ ɔ kputalɪ mín nyɪn nɪn asʋ nán ɔ'a se mín kɛ: ‘Kɔ Siloe kɔ nwunnzin wɔ́ nyunnun.’ N gɔlɪ mɔ n nwunnzinlin mín nyunnun yuelɪ'n yê mín nyɪn'n tikelɪ ɔ.”
12 Bɛ́ nwan: “Bian sɔ'n wɔ nin?”
Yí nwan: “Mɪn nzɪ man.”

Falisifʋɛ'n-mɔ 'ba bisa sʋanlan'n mɔ Zozi tikelɪ yí nyɪn'n kosuan

13 Ɛhɪ a, bɛ kɔ fa bian'n mɔ yí nyɪn nɪn a tike'n bɛ kɔ hɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ aja sʋ.
14 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʋsʋ, Zufʋ'n-mɔ *ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn anun yê Zozi fɔtɔlɪ ngɛtɪɛ'n ɔ falɪ ɔ tikelɪ bian nɪn anyɪn nɪn ɔ.
15 Ɛhɪ ati yê Falisifʋɛ'n-mɔ lɛ bisa bian'n kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ dede mɔ sian ɔ nwun asɪ'n. Yí nwan: “Bian bie, bɛ fɛlɛ yí Zozi, ɔ falɪ ngɛtɪɛ hanlɪn mín nyɪn'n, n nwunnzinlin mín nyunnun yê mín nyɪn'n tikelɪ ɔ. Sian dɪɛ mɪn nwun asɪ.”
16 Falisifʋɛ'n mmie-mɔ nwan: “Sʋanlan sɔ'n, nán Nyanmɪan sʋanlan ɔ. Ɔ nni man ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n mala nɪn asʋ.”
Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: “Sʋanlan m'ɔ yɔ ɛtɛ'n, ɔ yɔ sɛ m'ɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge sʋa ɔ?” Bɛ́ nʋan a nzɛ man bɛ́ nwʋn. Bɛ kɔ bu bɛ́ nwʋn nun.
17 Ɛsɛ Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ bisa yí biekun kɛ: “Sʋanlan'n m'ɔ tikelɪ wɔ́ nyɪn'n, ɛ jʋnlɪn kɛ ɔ tɪ sɛ?”
Yí nwan: “Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ ɔ.”
18 Zufʋ mgbain'n-mɔ bɔbɔ dɪɛ, bɛ nne bɛ nni man kɛ yí nyɪn'n sinlin daba, nan sian'n yê yí nyɪn nɪn a tike ɔ. Ɛhɪ ati, bɛ kɔ fɛlɛ yí sɪ nʋn yí nin.
19 Bɛ́ nwan: “Ɛmɔ awa'n mɔ bɛ́ nwan yí nyɪn nɪn a sin'n, asʋ yí ahɪ? Ɔ yɔ sɛ m'ɔ nwun asɪ sian'n?”
20 Yí sɪ nʋn yí nin nwan: “Yɛ́ dɪɛ, yɛ sɪ kɛ yɛ́ wa nɪn ahɪ. Mɔ yɛ 'wʋ yí'n, anɪn yí nyɪn nɪn a sin.
21 Nan kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ dede mɔ yí nyɪn nɪn a tike'n, yí dɪɛ yɛ nzɪ man. Yê sʋanlan'n mɔ ɔ'a tike yí nyɪn'n, yɛ nzɪ man yí. Yí muonun yê ɔ jin ɛbɛlɛ nɪn ɔ. Ɛmɔ bísa yí, ɔ tɪ man batʋnman!”
22 Bɛ sulo Zufʋ mgbain'n-mɔ, yí ti yê ɔ man bɛ lɛ kan kɛ bɛ nzɪ man nɪn ɔ. Afɪ Zufʋ mgbain'n-mɔ nwan sʋanlan m'ɔ kɔ se kɛ Zozi tɪ *Kilisi'n, bɛ 'fʋan yí bɛ́ asɔnɪn sua nɪn anun.
23 Yí sɔ ati yê yí sɪ nʋn yí nin nwan ɔ tɪ man batʋnman nán bɛ bísa yí nɪn ɔ.
24 Ɛsɛ Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ fɛlɛ bian'n biekun, bɛ́ nwan: “Nɪan Nyanmɪan ɛlɔ kan ananhɔlɛ. Nan yɛ́ dɪɛ, yɛ sɪ kɛ bian sɔ'n tɪ ɛtɛfʋɛ.”
25 Bian'n nwan: “Sɛ ɔ tɪ ɛtɛfʋɛ o, sɛ ɔ tɪ man ɛtɛfʋɛ o, mín dɪɛ, mɪn nzɪ man. Mín dɪɛ mɔ mɪn sɪ'n y'ɔ le kɛ daba mɪn nnwun man asɪ, nan sian dɪɛ, mɪn nwun asɪ.”
26 Bɛ́ nwan: “Anɪn ɔ yɔlɪ sɛ kpa yê ɔ tikelɪ wɔ́ nyɪn nɪn ɔ?”
27 Bian'n nwan: “M'an han m'an hele ɛmɔ daba angʋnmɪn, nan ɛmɔ a ndie man. Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ kulo kɛ mɪn kan yí biekun ɔ? Ɛmɔ kʋsʋ kulo kɛ bɛ yɔ yí menian ɔ?”
28 Ɔ hanlɪn sɔ ala, Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ bɔ yí amgba kpa. Bɛ́ nwan: “Wɔ́ yê ɛ tɪ sʋanlan sɔ'n sʋanlan ɔ, nan yɛ́ dɪɛ yɛ tɪ *Moyizɪ menian.
29 Moyizɪ yê yɛ sɪ kɛ Nyanmɪan jʋjɔlɪ helelɪ yí ɔ. Nan sʋanlan ɛhɪ dɪɛ, lɪka bɔbɔ m'ɔ fi'n, yɛ nzɪ man.”
30 Bian'n nwan: “Nzukɛ asinbɛnwʋn ɛjɔlɛ dɪɛ ahɪ? Ɛmɔ nzɪ man lɪka m'ɔ fi'n kʋsʋ ɔ'a tike mín nyɪn'n!
31 Yɛ sɪ kɛ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ, Nyanmɪan ndie man bɛ́. Nan menian mɔ bɛ́ nyɪn sɔ yí mɔ bɛ yɔ like m'ɔ kulo'n yê ɔ tie bɛ́ ɔ.
32 Sʋanlan mɔ bɛ 'wʋ yí a, anɪn yí nyɪn nɪn a sin'n, yɛ tɪlɪ man kɛ sʋanlan a tike bie anyɪn'n lé.
33 Nan sɛ bian ɛhɪ tɪ man Nyanmɪan sʋanlan an, ahan ɔ ngʋala man like fíí yɔ.”

34 Bɛ́ nwan: “Wɔ́ mɔ wɔ́ busuɔfʋɛ nyɔlıɛ nın ati b'a wʋ wɔ́ anyınsinlinwafʋɛ'n, wɔ́ lılı ɛ
'ba hele yɛ́ ngɛlɛ?” Bɛ kɔ fʋan bian'n bɛ́ asɔnın sua nın anun.
35 Zozi kɔ tı kɛ b'a fʋan bian'n bɛ́ asɔnın sua nın anun, ɔ kɔ nwun yí, yí nwan: “Asʋ *Mân
Baa'n, ɛ de yí di ɔ?”
36 Bian'n nwan: “Yɛmınlın, kele mín sʋanlan sɔ'n maan n né yí n ní.”
37 Zozi nwan: “Wɔ́ nyın tua yí. Yí yê ɔ lɛ jʋjɔ kele wɔ́ nın ɔ.”
38 Bian'n nwan: “Mín Mın, mın de mın di.” Ɔ kɔ kʋtʋ Zozi anyunnun ɛbɛlɛ.
39 Zozi nwan: “Ndɛɛ ebua nın ati yê m malı ɔ. Mın 'ba nán mın man bɛ́ mɔ bɛ́ nyın a
sin'n nwun ası. Yê bɛ́ mɔ bɛ nwun ası'n kʋsʋ, mın man bɛ́ nyın'n sin.”
40 Anın *Falisifʋɛ'n mmie-mɔ nʋn yí wɔ ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ tılı ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlın'n, bɛ kɔ
bisa yí kɛ: “Yí ti, anın yɛ́ kʋsʋ yɛ́ nyın a sin?”
41 Zozi nwan: “Sɛ ɔ tı kɛ ɛmɔ anyın a sin an, ahan ɛmɔ nyɔ man ɛtɛ. Nan kɛmɔ ɛmɔ nwan
bɛ nwun ası'n, yí ti yê ɔ man ɛmɔ tɛ wɔ bɛ́ ɛtɛ nın anun ɔ.”

10

Zozi 'ba bu bʋa ɛnıanfʋɛ kpa nın anwʋn anyınndala

1 Ɛhı, mɔ Zozi hanlın sɔ helelı Falisifʋɛ'n-mɔ yuelı'n, ɛsɛ ɔ kɔ tʋ sʋ kɛ: “Mıın kan yí
ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, sʋanlan mɔ ɔ 'wʋlʋ mmʋa'n-mɔ tola nın anun an, ɔ nzın man
anʋan nın anun, nan ɔ bu lıka fʋfɔlɛ ɔ wʋlʋ tola nın anun'n, sʋanlan sɔ'n, anın ɔ tı awofʋɛ,
kodiawu y'ɔ le yí.
2 Nan sʋanlan m'ɔ kɔ sın anʋan nın anun'n, yí yê ɔ tı bʋa ɛnıanfʋɛ kpa nın ɔ.
3 Yí dıɛ sɛ ɔ 'wʋlʋ tola nın anun an, sʋanlan'n m'ɔ sisa tola'n tike anʋan'n man yí, yê
mmʋa'n-mɔ kʋsʋ tı yí nın'n. Bʋa ɛnıanfʋɛ'n fa mmʋa'n-mɔ anun kʋn biala dunman'n fɛlɛ
yí ɛsɛ ɔ fa bɛ́ fite awulo.
4 Mɔ bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ yue fite'n, ɔ li bɛ́ nyunnun yê mmʋa'n-mɔ si yí sʋ ɔ. Ɔ sanlın kɛ
mmʋa'n-mɔ sı yí nın'n.
5 Sʋanlan mɔ bɛ nzı man yí'n, bɛ nzi man yí sʋ lé. Sɛ bɛ nwun yí a, bɛ nwanndi yí, ɔ sanlın
kɛ bɛ nzı man yí nın'n.”
6 Zozi buli anyınndala sɔ'n helelı bɛ́, kʋsʋ b'a ndı man yí bʋ.
7 Kɛmɔ b'a ndı man yí bʋ nın ati, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: “Mıın kan yí ananhɔlɛ
mın kele ɛmɔ kɛ, mmʋa'n-mɔ tola nın anʋan'n y'ɔ le mín.
8 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ lili mʋa mín nyunnun'n, awofʋɛ nʋn kodiawu y'ɔ le bɛ́. Yê mmʋa'n-mɔ
a ndie man bɛ́ nın'n bɔbɔ.
9 Anʋan'n y'ɔ le mín. Sʋanlan m'ɔ kɔ wʋlʋ mín nun'n, ɔ 'nyan ngʋan. Ɔ kʋala ɔ wʋlʋ fite
kɛ ɔ kulo ɔ, ɛsɛ ɔ 'nyan like di.
10 Awofʋɛ'n-mɔ dıɛ, mmʋa'n-mɔ awue, nʋn bɛ́ ehuan, nʋn bɛ́ bʋsʋ ɛbɔ ati ala yê bɛ ba ɔ.
Nan mín dıɛ, m malı kɛ m 'ba maan menian'n-mɔ nyan ngʋan, mın man bɛ nyan yí dede
ɔ bʋ sʋ.
11 “Bʋa ɛnıanfʋɛ kpa'n y'ɔ le mín. Bʋa ɛnıanfʋɛ kpa'n, ɔ de yí mmʋa'n-mɔ ati ewue ɔ wu
maan bɛ nyan ngʋan.
12 Sʋanlan m'ɔ tı man bʋa ɛnıanfʋɛ kpa'n, mɔ yí dıɛ ɔ kan mmʋa'n-mɔ ɔ kpʋnndɛ yí
esika'n, sɛ ɔ nwun kɛ bedi'n lɛ ba a, ɔ yaci mmʋa'n-mɔ ɛbɛlɛ nwanndi maan bedi'n wʋlʋ
bɛ́ nun ɔ cı bie ɔ bɔ bɛ́ asanndıɛ.
13 Sʋanlan sɔ'n yaci mmʋa'n-mɔ ɛbɛlɛ nwanndi, ɔ sanlın kɛ yí esika ɛkpʋnndɛ ati yê ɔ lɛ
kıkan bɛ́ ɔ. Bɛ́ nwʋn njian man yí.
14 Bʋa ɛnıanfʋɛ kpa'n y'ɔ le mín. Mın sı mín mmʋa'n-mɔ, bɛ́ kʋsʋ bɛ sı mín
15 kɛ mín Sı sı mín mɔ mín kʋsʋ mın sı yí'n. Mın wu mín mmʋa'n-mɔ dunman nun mın
man bɛ nyan ngʋan.
16 N ne mmʋa mmiekun-mɔ, bɛ nnʋn man tola ɛhı anun bie. Ɔ sɛ kɛ n gókuan bɛ́ nʋan.
Bɛ 'ba tı mín nın'n. Mmʋa kpule'n 'ba yɔ kʋn. Yê sʋanlan kʋsʋ kʋn yê ɔ 'nıan bɛ́ sʋ ɔ.

17 “Mín Sı kulo mín, ɔ sanlın kɛ mın fa mín ngʋan'n mın man nán m'an nyan yí biekun.
18 Sʋanlan fíí ngʋala man kɛ ɔ tʋa mín de mín ngʋan nın ɔ. Mín muonun yê mın fa mın man ɔ. Mın kʋala kɛ mın fa mín ngʋan'n mın man, ɛsɛ mın kʋala kɛ mın nyan yí biekun. Like mɔ mín Sı nwan n yɔ́ nın anın.”
19 Ɛhıka kʋsʋ anwʋn, Zufʋ'n-mɔ anʋan a nzɛ man.
20 Mmie-mɔ dɔʋn nwan: “Sʋanlan'n mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun mɔ yí ti nnʋn man ɛbɛlɛ'n, nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ tie yí ɛjɔlɛ nın ɔ?”
21 Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: “Sʋanlan mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun'n, ɛjɔlɛ sʋa, ɔ ngʋala man yí kan. Asʋ sʋanlan mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun'n kʋala anyınsinlinwafʋɛ anyın tike?”

Zufʋ mgbain'n-mɔ nne nni man kɛ Zozi tı Nyanmıan Awa

22 Ɛhı, ɛyɛlɛ mɛlɛ nın anun, mɔ bɛ 'di Nyanmıan awulo nın anwʋn *Anwʋntıɛ fɛtı'n wɔ Zoluzalɛmʋn'n,
23 anın Zozi nanndı Nyanmıan awulo nın abalanda'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Salomʋn abalanda nın anun.
24 Zufʋ'n-mɔ kɔ yia yí nwʋn ɛbɛlɛ, bɛ́ nwan: “Cıan benin kpa bɔbɔ yê ɛ 'man yɛ́ ahʋnlın tɔ yɛ́ kunnun ɔ? Sɛ *Kilisi'n, yɛ́ Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n y'ɔ le wɔ́ a, kan yí ananhɔlɛ kele yɛ́.”
25 Zozi nwan: “M'an han m'an hele ɛmɔ daba, nan ɛmɔ nne nni man. Junman'n mɔ mın di wɔ mín Sı dunman nun'n di mín adanzıɛ.
26 Nan kɛmɔ ɛmɔ nnʋn man mín mmʋa'n-mɔ anun bie nın ati, ɛmɔ nne mín nni man.
27 Mín mmʋa'n-mɔ tie mín nın'n, mın sı bɛ́ yê bɛ si mín sʋ.
28 Mın man bɛ́ ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ. Bɛ nwu man lé, yê sʋanlan fíí ngʋala man bɛ́ de fi mín sa nun.
29 Mín Sı mɔ ɔ'a fa bɛ́ ɔ'a man mín'n, ɔ tı kpili tala ninnge'n kʋalaatin. Ninnge'n mɔ mín Sı le yí'n, sʋanlan ngʋala man kɛ ɔ tʋa yí de bie ɔ.
30 Mın nʋn mín Sı, yɛ tı sʋanlan munmuan kʋn.”
31 Ɛhı mɔ Zozi hanlın nın ati, Zufʋ'n-mɔ kɔ sısa nyɔbʋɛ biekun kɛ bɛ 'kɔ a hun yí.
32 Ɛhı a, Zozi nwan: “Mín Sı a man mín tunmin maan m'an li junman dɔʋn kpa m'an hele ɛmɔ, nan nunhan benin ati yê ɛmɔ kulo kɛ bɛ 'tʋtʋ nyɔbʋɛ bɛ kun mín ɔ?”
33 Zufʋ'n-mɔ nwan: “Nán kɛ junman kpa bie mɔ a li ati yê yɛ́ nwan yɛ 'kun wɔ́ ɔ, nan a han amannıɛ ɛjɔlɛ wɔ Nyanmıan anyunnun. Ɔ sanlın kɛ kulo sʋanlan mgban tı kɛ wɔ́, ɛ bu wɔ́ nwʋn kɛ ɛ tı Nyanmıan.”
34 Zozi nwan: “B'a hɛlɛ wɔ ɛmɔ mala kalata nın anun kɛ Nyanmıan nwan:

Ɛmɔ tı kɛ mín Nyanmıan muonun.

35 Ɛjɔlɛ kʋsʋ mɔ Nyanmıan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kɔ han'n, yɛ ngʋala man nun kpɛ. Yɛ sı kɛ bɛ́ mɔ Nyanmıan a fɛlɛ bɛ́ ɔ'a fa yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n ɔ'a wula bɛ́ sa nun'n, yí nwan bɛ tı kɛ yí.
36 Nan sɛ ɔ tı sɔ sakpa a, anın mín kʋsʋ mɔ Sıɛ nın a sie mín kʋnlʋn-ngʋnlʋn mɔ ɔ'a sʋan mín kɛ m mála mân nın anun'n, sɛ mın kan kɛ n dı Nyanmıan Awa a, anın m'an nyan amannıɛ ɔ? Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ kan kɛ m'an han ɛjɔlɛ ɛtɛ m'an tia Nyanmıan ɔ?
37 Sɛ mın nni man junman'n mɔ mín Sı kulo nın an, ɛmɔ nán bɛ de mín bɛ di.
38 Nan sɛ mın di junman sɔ'n, sɛ ɛmɔ nne man mín nni man bɔbɔ a, ɛmɔ lé nyɔlıɛ'n-mɔ mɔ mın yɔ'n lılı bɛ lí, nán ɛmɔ a nwun kɛ mín Sı wɔ mín nun yê mín kʋsʋ n wɔ yí nun.”
39 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, bɛ 'kpʋnndɛ bɛ cı yí biekun. Ɔ fi bɛ́ nun ɛbɛlɛ ɔ kɔ nwanndi, bɛ́ sa a ngan man yí.
40 Ɛhı anzin, Zozi kɔ sa kɔ hɔ asue Zuludın nın anzin ɛlɔ biekun. Ɔ kɔ hɔ kɔ tanlan lıka mɔ Zʋan sɔnınlın menian'n-mɔ daba'n.
41 Menian dɔʋn kpa kɔ kpʋ yí ɛlɔ, bɛ́ nwan: “Zʋan a nyɔ man asinbɛnwʋn like fíí, nan kʋsʋ bian ɛhı anwʋn ɛjɔlɛ m'ɔ hanlın'n, ɔ tı ananhɔlɛ.”
42 Ɛbɛlɛ, menian dɔʋn lelı yí lili.

11

Lazaa ewue'n

1 Anın bian kʊn wɔ Betanin kulo nın asʊ, bɛ fɛlɛ yí Lazaa. Lazaa sɔ'n nʊn yí nianman
mmalasua nnyuan yê bɛ tı Betanin ɛbɛlɛ ɔ. Kʊn li Mali yê kʊn kʊsʊ li Maatı.
2 Mali sɔ'n, yí yê ɔ 'ba fa anatılı ɔ nwunnzin yɛ́ Mın aja'n-mɔ anwʊn, ɛsɛ ɔ fa yí ti enyuan'n
ɔ cici nın ɔ. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ dede a, cıan kʊn Lazaa kɔ fʊkɛ.
3 Yí nianman mmalasua nnyuan'n kɔ yı sʊanlan kɔ hɔ kɔ tʊ Zozi. Yí nwan: "Yɛ́ Mın, wɔ́
manngʊn'n mɔ ɛ kulo yí'n nın a fʊkɛ. Yí ti, yí nianman mmala'n-mɔ nwan m mála m mɔ́
wɔ́ amannıɛ."
4 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Lazaa ɛfʊkɛ'n mɔ ɔ'a fʊkɛ'n, ɔ tı man ɛfʊkɛ mɔ ɔ 'kun
yí ɔ. Nan ɔ nanndı yí ɛfʊkɛ sɔ nın asʊ, Nyanmıan 'ba man yí Wa'n yı yí tunmin'n nʊn yí
anunminnyanmʊn'n kele mân'n."
5 Zozi kulo Lazaa nʊn yí nianman mmalasua'n-mɔ kpa, nan kʊsʊ,
6 m'ɔ tılı kɛ Lazaa a fʊkɛ'n, ɔ lili cıan nnyuan biekun yí bʊsʊ ɛbɛlɛ.
7 Yí cıan nnyuan nın asʊ, ɔ kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Bɛ mán yɛ sá yɛ hɔ́ Zude
mân nın anun ɛlɔ biekun."
8 M'ɔ hanlın sɔ'n, yí menian'n-mɔ nwan: "Kpain, ɔ hyɛlı man fíí yɛ hɔlı ɛlɔ ahan bɛ 'tʊtʊ
ɛbʊɛ bɛ kun wɔ́, yê ɛsɛ wɔ́ nwan yɛ hɔ́ ɛlɔ biekun'n?"
9 Zozi nwan: "Alíɛ kʊn m'ɔ kɔ hın'n, nán dɔɛ bulu nʊn nnyuan yê ɔ wɔ nun ɔ? Sʊanlan
m'ɔ nanndı alıhıan nın anun'n, yí ja mgbula man, ɔ sanlın kɛ mân nın anun tı yuein.
10 Nan sʊanlan m'ɔ nanndı kɔngɔɛ'n, yí ja kpula ɔ tɔ ası, ɔ sanlın kɛ awosin nın anun,
sʊanlan nnwun man ası."
11 M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n, ɛsɛ yí nwan: "Yɛ́ manngʊn Lazaa a lafı, yí ti, mın 'kɔ a tinnge
yí."
12 Yí menian'n-mɔ nwan: "Sɛ nafɛlɛ ala yê ɔ lɛ dafı a, anın yɛ 'kɔ a yɔ nzu? Ɔ 'ba jasʊ."
13 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlın'n kele kɛ Lazaa a wu, nan kʊsʊ yí menian'n-mɔ dıɛ, bɛ jʊnlın
kɛ nafɛlɛ mgban yê ɔ lɛ dafı ɔ.
14 Yí sɔ ati, Zozi kpacılı nun hanlın helelı bɛ́ yuein kɛ: "Lazaa a wu.
15 Ɛmɔ dunman nun ati, ɔ yɔ mín fɛ kpa kɛ m'an ngɔ man ɛlɔ ndɛ ɔ. Ɔ sanlın kɛ yí ewue
nın anzin ɛjɔlɛ mɔ ɔ 'ba a'n, ɔ 'ba man ɛmɔ de mín di. Nan ɛmɔ mán yɛ hɔ́ ɛlɔ."
16 Kɛ yí nʊan 'tɔ ala, yí menian'n-mɔ anun kʊn, bɛ fɛlɛ yí Toma, bɛ fɛlɛ yí biekun Didimʊn,
yí bʊ y'ɔ le kɛ nda, ɔ kɔ jasʊ, yí nwan: "Mín manngʊn-mɔ, sɛ yí sɔ a, bɛ mán yɛ́ kʊsʊ yɛ hɔ́
bie maan bɛ hún yɛ́ kʊalaa." Kɛ ɔ hanlın sɔ yuelı'n, yê bɛ hɔlı ɔ.
17 Mɔ Zozi 'ju Betanin'n, anın b'a sie Lazaa ɔ'a li ɛlɛ nnan.
18 Betanin nʊn Zoluzalɛmʊn kʊsʊ afian a nwa man. Cilo nsan yê ɔ wɔ bɛ́ afian ɔ.
19 Yí ti, ɔ man Zufʊ'n-mɔ dɔʊn fi Zoluzalɛmʊn bɛ walı Betanin kulo nın asʊ ɛbɛlɛ, bɛ 'ba
a cıcı Maatı nʊn Mali alʊa.
20 Mɔ Maatı tılı kɛ Zozi lɛ ba'n, ɔ hɔlı kpalı yí atın. Mali dıɛ, ɔ halı awulo ɛbɛlɛ.
21 Mɔ Maatı tʊlı Zozi'n, yí nwan: "Yɛ́ Mın, sɛ ɔ tı kɛ ɛ wɔ ɛwa a, ahan mín nianman nın a
nwu man.
22 Nan kʊsʊ mın sı kɛ kıkaala mɔ yɛ wɔ nun'n muonun, like biala mɔ ɛ kɔ bisa
Nyanmıan'n, ɔ 'fa man wɔ́."
23 Zozi nwan: "Wɔ́ nianman'n, ɔ 'ba jasʊ."
24 Maatı nwan: "Mın sı kɛ cıan mɔ mân'n kɔ yue'n, mín nianman'n fi ewue nun 'jasʊ."
25 Zozi nwan: "Sʊanlan'n m'ɔ cın menian ɔ man bɛ́ ngʊan'n y'ɔ le mín. M'ɔ kɔ le mín kɔ
li'n, sɛ ɔ wu bɔbɔ a, ɔ 'nyan ngʊan.
26 Yê sʊanlan mɔ yí anyınwɔsʊɛ nun ɔ kɔ le mín kɔ li'n, ɔ nwu man kún lé. Asʊ ɛ de ɛjɔlɛ
sɔ'n di ɔ?"
27 Maatı nwan: "Yuo o, mın de mın di kɛ *Kilisi'n y'ɔ le wɔ́, Nyanmıan Awa'n m'ɔ sɛ kɛ ɔ
ba mân nın anun'n y'ɔ le wɔ́."

28 Mɔ Maatɪ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ sa kɔ hɔ awulo kɔ tu yí nianman bala Mali asule, yí
nwan: “Yɛ́ Mɪn a a, yí nwan ɛ bála.”
29 Mɔ Mali tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ jasʋ, ɔ kɔ fa atɪn'n, ɔ lɛ kpʋ Zozi.
30 Anɪn Zozi wʋlʋlɪ man kulo nɪn anun, lɪka kʋnmgba'n mɔ Maatɪ yacili yí'n, ɛbɛlɛ yɛ̂ ɔ
halɪ ɔ.
31 Mɔ Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ gua awulo ɛbɛlɛ bɛ lɛ cɪcɪ Mali alʋa'n nwunlin kɛ ɔ'a jasʋ, ɔ lɛ kɔ
ndɛ-ndɛ'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ kɔ jasʋ bɛ kɔ si yí sʋ. Bɛ jʋnlɪn kɛ Mali lɛ kɔ sɛka nɪn asʋ ɛlɔ 'kɔ sun.
32 Mɔ Mali juli lɪka mɔ Zozi jin'n, ɔ kɔ kʋtʋ yí nyunnun ɛbɛlɛ, yí nwan: “Yɛ́ Mɪn, sɛ ɔ tɪ kɛ
ɛ wɔ ɛwa a, ahan mín nianman nɪn a nwu man.”
33 Kɛ Mali 'kan sɔ nɪn ala, ɔ kɔ sɪsa yí sa kɔ gua yí ti ɔ nʋn Zufʋ'n-mɔ kʋalaa bɛ lɛ yɪ awɔ́lɛ.
Mɔ Zozi nwunlin kɛ bɛ lɛ yɪ awɔ́lɛ'n, ewue nɪn anwʋn ɛya kɔ hun yí dede yí nwʋn kɔ wʋsʋ
yí.
34 Yí nwan: “Ɛmɔ sielɪ yí nin?”
Bɛ́ nwan: “Yɛ́ Mɪn, bala ba nɪan.”
35 Mɔ bɛ falɪ atɪn'n mɔ bɛ 'kɔ'n, anɪn Zozi anyɪn ɛmʋɪn lɛ ba.
36 Ɛbɛlɛ ala, Zufʋ'n-mɔ anun mmie-mɔ nwan: “Ɛmɔ nían, ɔ kulo Lazaa ɛjɔlɛ kpa o!”
37 Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: “Yí m'ɔ tikelɪ anyɪnsinlinwafʋɛ nɪn anyɪn'n, ahan ɔ yɔlɪ maan
Lazaa a wu man”
38 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ fɛ ɛya kpa, ɔ kɔ kpɪnlɪn yí konvin abʋ. Ɔ fi ɛbɛlɛ yí nʋan y'ɔ
le sɛka nɪn asʋ. Sɛka sɔ'n, b'a koto yí bʋka kʋn anun, b'a kpɛ anʋan kʋn b'a tʋ yí nwʋn kɛ
sua yɛ̂ b'a kunndo ɛbʋɛ kpili kʋn b'a fa b'a nyin yí anʋan.
39 Zozi nwan: “Ɛmɔ yí ɛbʋɛ'n m'ɔ nyin anʋan'n.”
Mɔ Zozi anʋan tɔlɪ'n, Maatɪ nwan: “Yɛ́ Mɪn, kɛ yɛ wɔ nun'n, mɪn jʋnlɪn kɛ ɔ lɛ ban. Ɔ
sanlɪn kɛ, kɛ bɛ sielɪ yí'n, yí ɛlɛ nnan ahɪ.”
40 Zozi nwan: “M'an ngan m'an ngele man wɔ́ kɛ sɛ ɛ de di a, ɛ 'nwun Nyanmɪan
anunminnyanmʋn nɪn ɔ?”
41 Ɛhɪ a, bɛ kɔ kunndo ɛbʋɛ'n m'ɔ nyin anʋan'n. Zozi kɔ tʋ yí ti anwunno, yí nwan: “Mín
Sɪ, mɪn 'da wɔ́ asɪ kɛ a tie mín ɛjɔlɛ nɪn ɔ.
42 Mɪn sɪ kɛ ɛ tie mín dahuu, nan kɛ ɛ kɔ yɔ nán bɛ́ mɔ b'a ta b'a si b'a yia mín nɪn a le a
li kɛ wɔ́ yɛ̂ ɛ sʋanlɪn mín'n, yí ti yɛ̂ ɔ man mɪɪn kan sɔ ɔ.”
43 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ tɪanlɪn nun sɛlɛ kpa, yí nwan: “Lazaa, fi ɛlɔ fite!”
44 Ɛbɛlɛ ala, Lazaa fi sɛka nɪn anun kɔ fite. Ɔ 'fite a, anɪn ɛtanlan'n mɔ bɛ falɪ bɛ sielɪ yí'n
tɛ fʋfɔ yí nwʋn.
M'ɔ fitelɪ'n, Zozi nwan: “Ɛmɔ nyánnjɪ yí nwʋn ɛtanlan'n, nán bɛ yáci yí maan ɔ hɔ́.”
45 Asinbɛnwʋn like sɔ'n mɔ Zozi yɔlɪ'n, ɔ man Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ walɪ Mali alʋa ɛcɪcɪɛ'n, bɛ́
dɔʋn bɛ lelɪ yí bɛ lili.
46 Bɛ́ nun mmie-mɔ kʋsʋ hɔlɪ tʋlɪ *Falisifʋɛ'n-mɔ bɛ hanlɪn like sɔ'n mɔ Zozi yɔlɪ'n helelɪ
bɛ́.
47 Ɛhɪ a, Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ kɔ bʋbɔ Zufʋ mgbain
abulasʋ'n mɔ bɛ di bɛ́ mân nɪn anun ɛjɔlɛ nɪn amannɪɛ, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ yia, bɛ́ nwan: “Bian
ɛhɪ muonun, yɛ 'yɔ yí sɛ? Asinbɛnwʋn ninnge m'ɔ lɛ yɔ'n tɪ man nzɛmɪndɛ.
48 Sɛ yɛ yaci yí maan ɔ di junman sɔ ɛhɪ a, menian'n-mɔ kʋalaa 'ba le yí di, ɛsɛ ɔ 'ba man
*Lɔmʋn mgbain'n-mɔ kpati sɛcɪ Nyanmɪan awulo'n nʋn yɛ́ mân'n!”
49 Bɛ́ nʋan a ndɔ man, bɛ́ nun kʋn kɔ jasʋ, bɛ fɛlɛ yí Kayifʋ. Afʋɛ sɔ nɪn anun, yí yɛ̂ anɪn ɔ
tɪ *Tɛɛyɪfʋɛ Kpain nɪn ɔ. Yí nwan: “Ɛmɔ ndɪ man ɛjɔlɛ bʋ fíí!
50 Asʋ ɛmɔ nnwun man kɛ sɛ sʋanlan kʋn wu menian'n-mɔ kʋalaa ati a, ɔ tɪ kpa tala kɛ
mân bɔndɪn'n kɔ bɔ ɔ?”
51 Ɛjɔlɛ'n mɔ Kayifʋ hanlɪn'n, nán kɛ yí muonun yí ngɛlɛ yɛ̂ anɪn ɔ lɛ fa kan sɔ ɔ. Nan kɛmɔ
afʋɛ sɔ nɪn anun yí yɛ̂ anɪn ɔ tɪ tɛɛyɪfʋɛ kpain'n, yí sɔ ati yɛ̂ Nyanmɪan man ɔ hanlɪn kɛ ɔ di
kɛ Zozi wu maan Izalayɛ mân nɪn anun menian-mɔ kʋalaa nyan bɛ́ ti ɔ.

52 Nán kɛ Izalayɛ mân nɪn anun menian'n-mɔ kʋnmgba ala yê ɔ 'wu man bɛ́ ɔ, nan ɔ 'wu
nán ɔ kokuan Nyanmɪan amma'n-mɔ kʋalaa mɔ b'a bɔ asanndɪɛ nɪn anʋan.
53 Ɔ fi cɪan sɔ'n, Zufʋ mgbain'n-mɔ nwan bɛ 'kun Zozi.
54 Ɛhɪ ati, Zozi a nvite man bagua nun kʋ́n Zufʋ'n-mɔ afian. Ɔ nʋn yí menian'n-mɔ hɔlɪ
kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Efalayimʋn nɪn asʋ. Ɔ mantan ɛwâ. Ɔ nʋn bɛ́, bɛ tanlanlɪn ɛbɛlɛ kaan.
55 M'ɔ ka kaan nán Zufʋ'n-mɔ a li bɛ́ fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n, menian dɔʋn kpa lili mʋa
Zoluzalɛmʋn bɛ hɔlɪ tuli bɛ́ nwʋn efian.
56 Mɔ bɛ wɔ Nyanmɪan awulo nɪn anun ɛbɛlɛ'n, anɪn bɛ lɛ kpʋnndɛ Zozi. Bɛ lɛ bisa bisa
bɛ́ manngʋn'n-mɔ kɛ: "Ɔ tɪ sɛ, asʋ ɔ 'ba a fɛtɪ elie'n bie anaan ɔ ngɔ a man ɔ?"
57 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ a man atɪn kɛ
sʋanlan kʋn biala m'ɔ sɪ lɪka mɔ Zozi wɔ'n, ɔ héle bɛ́ maan bɛ hó hyí yí.

12

Mali 'ba gua Zozi aja anwʋn anatɪlɪ
(Matie 26.6-13, Maakɪ 14.3-9)

1 Ɛhɪ, m'ɔ anɪn ɔ ka cɪan nsian nán b'a li Zufʋ'n-mɔ fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n, Zozi kɔ sa
kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Betanin nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ y'ɔ tinngelɪ Lazaa m'ɔ wuli'n fi ewue nun
ɔ.
2 M'ɔ juli ɛlɔ'n, yí alíɛ hɪnlɪn, nɔsʋba nun, yí manngʋn'n-mɔ kɔ tʋn alɪɛ bɛ kɔ fa bɛ kɔ sʋn
yí ɛyɛfʋɛ. Anɪn Maatɪ lɛ sesie alɪɛ'n, bɛ́ mɔ bɛ lɪla tɔbɪlɪ nɪn anwʋn bɛ lɛ didi'n, Lazaa kʋsʋ
wɔ bɛ́ nun bie.
3 Mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ sesie alɪɛ'n, Mali kʋsʋ wɔ bɛ́ nun ɛbɛlɛ bie. M'ɔ bɛ didili dede
mɔ ɔ 'kɔ bie'n, Mali kɔ hɔ kɔ fa anatɪlɪ bondoman kʋn. Anatɪlɪ sɔ'n, bɛ le baka bie bɛ fɛlɛ yí
náá yê bɛ fa bɛ yɔ ɔ. Yí gua yɔ sɪ kpa. Anatɪlɪ'n m'ɔ wɔ bondoman nɪn anun'n, ɔ tɪ elitili sin.
Mali kɔ butu yí Zozi aja nɪn anwʋn, ɔ kɔ fa yí ti enyuan'n kɔ cici. Anatɪlɪ nɪn ɛfanlan'n kɔ
fa sua nɪn anun.
4 Anɪn Zozi sʋanlan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zudasɪ Isikaliɔtɪ wɔ ɛbɛlɛ. Yí yê cian bie ɔ 'yɪ Zozi man
ɔ. M'ɔ nwunlin yí sɔ'n, yí nwan:
5 "Sɛ ɔ tɪ kɛ bɛ tɔnɪnlɪn anatɪlɪ ɛhɪ jɛtɛ fufue ɛya nsan yê bɛ falɪ yí esika'n bɛ manlɪn
ehianfʋɛ'n-mɔ a, ahan ɔ tɪ kpa."
6 Nán kɛ ehianfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛjʋnlɪan m'ɔ jʋnlɪn ti yê ɔ man ɔ lɛ kan sɔ ɔ, nan awofʋɛ
y'ɔ le yí. Esika kaan mɔ bɛ kɔ fa bɛ kɔ hye bɛ́'n, yí yê ɔ fa sie ɔ. Bɛ fa bɛ man yí a, ɔ di.
7 Nan mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ'n mɔ Zudasɪ hanlɪn'n, yí nwan: "Yaci Mali maan ɔ yó yí like'n m'ɔ
lɛ yɔ'n. Afɪ, anatɪlɪ ɛhɪ mɔ ɔ'a butu yí mín ja nɪn asʋ ɛwa'n, cɪan mɔ n gɔ wu'n, ebialɛ'n mɔ
bɛ 'bia mín'n yê ɔ lɛ di mʋa bia mín nɪn ɔ.
8 Ehianfʋɛ'n-mɔ dɪɛ, cɪan daa ɛmɔ nʋn bɛ́ wɔ ɛwa. Nan mín dɪɛ, mɪn nʋn ɛmɔ lɛ ndanlan
man ɛwa dede ɔ nga man ɛbɛlɛ."
9 Mɔ Zufʋ'n-mɔ dɔʋn tɪlɪ kɛ Zozi wɔ Betanin'n, bɛ kɔ kpʋ yí ɛlɔ. Kʋsʋ nán kɛ Zozi angʋnmɪn
ati yê bɛ hɔlɪ ɔ, nan bɛ́ nwan bɛ 'kɔ a nɪan Lazaa mɔ ɔ'a hɪn yí'n.
10 Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nwan bɛ 'kun Lazaa kʋsʋ.
11 Ɔ sanlɪn kɛ yí dunman nun ati, Zufʋ'n-mɔ dɔʋn nzi man bɛ́ sʋ kʋ́n, nan Zozi yê bɛ de
yí bɛ di ɔ.

Zozi 'ba wʋlʋ Zoluzalɛmʋn kulo nɪn anun
(Matie 21.1-11, Maakɪ 11.1-11, Luku 19.28-40)

12 Zozi lalɪ Betanin, mɔ yí alíɛ hɪnlɪn'n, meninsʋnman'n mɔ bɛ walɪ *Pakɪ elie'n, bɛ kɔ tɪ
kɛ Zozi lɛ ba Zoluzalɛmʋn.
13 Bɛ kɔ hɔ kɔ kpɪkpɛ aye malɛ, bɛ kɔ fa bɛ kɔ le Zozi atɪn. Bɛ 'kɔ a, anɪn bɛ lɛ tɪan bɛ tɛ bɛ
fɛlɛ yí. Bɛ́ nwan:
"Hozanna!
Nyanmɪan yíla Izalayɛ Belemgbin'n m'ɔ lɛ ba
wɔ Yɛ́ Mɪn Nyanmɪan dunman nun'n!"

14 Zozi kɔ nyan afunlunmun baa kʋn ɔ kɔ fʋ kɔ tanlan sʋ kɛ bɛ hɛlɛlı yí daba wɔ *Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ nın anun'n. Bɛ́ nwan:
15 *Zoluzalɛmʋn menian, nán bɛ sulo.*
Ɛmɔ nían, ɛmɔ belemgbin'n tı
afunlunmun baa kʋn sʋ, ɔ lɛ ba.
16 Ɛhı, alimʋa nın anun, Zozi menian'n-mɔ a ndı man ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ abʋ. Nan mɔ Zozi
fi ewue nun tinngelı mɔ Nyanmıan wulalı yí anunminnyanmʋn yuelı'n, afı sian'n, bɛ
nwunlin kɛ yí nwʋn ɛjɔlɛ fɔ́ʋ́n yê Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n hanlın nın ɔ, like mɔ bɛ yɔlı yí'n manlın ɛjɔlɛ
sɔ'n kpınlın sʋ.
17 Mɔ Zozi fɛlɛlı Lazaa m'ɔ tinngelı yí fi ewue nun'n, bɛ́ kʋalaa mɔ anın bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, bɛ
lili mɔ bɛ nwunlin yí nın anwʋn adanzıɛ.
18 Nzɔlɛ ɛhı ati y'ɔ man menisʋnman'n walı kpalı yí atın ɔ.
19 Mɔ Falisifʋɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ́ nwan: "Ebia-mɔ, ɛmɔ nían, y'a fɛ mgban o, sɛ
yɛ hyılı yí ngɛlɛmɔ nun an, ahan yɛ nyanlın sʋ nvasʋɛ. Nan kıkaala kɛ yɛ wɔ nun'n dıɛ ɔ'a
kpa yí nwʋn. Bɛ nían, mân bɔndın'n kʋalaa si yí sʋ!"

Zozi 'ba han yí ewue nın anwʋn ɛjɔlɛ

20 Bɛ́ mɔ bɛ walı Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ fɛtı nın anun kɛ bɛ 'ba a sʋ Nyanmıan'n, *Gɛlɛkı
ngʋkʋn wɔ bɛ́ nun.
21 Gɛlɛkı sɔ'n-mɔ hɔ tʋlı Zozi sʋanlan'n kʋn, bɛ fɛlɛ yí Filipʋ. Ɔ fi Galile mân nın anun,
kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Bɛtısayida nın asʋ. Gɛlɛkı sɔ'n-mɔ nwan: "Nja bian, yɛ kulo kɛ yɛ nwun
Zozi anwʋn."
22 Mɔ Filipʋ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ hɔ kɔ tʋ Andele, ɔ kɔ bɔ yí amannıɛ. Bɛ́ munnyuan bɛ kɔ hɔ
kɔ tʋ Zozi bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yí.
23 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Sian dıɛ, mɛlɛ'n m'ɔ sɛ kɛ bɛ wula Mân Baa nın
anunminnyanmʋn nın a ju.
24 Nan mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ *bele baa'n mɔ bɛ kɔ lua'n, sɛ ɔ'a mgbɔlɔ
man asıɛ nın abʋ a, ɔ ngʋala ɔ nvifi man ɔ nzu man mma. Cıan daa ɔ la ɛbɛlɛ kʋnlʋn-
ngʋnlʋn.
25 Sʋanlan m'ɔ tı ahyʋan ɔ kulo yí kunnun'n, ɔ nnyan man ngʋan. Nan sʋanlan m'ɔ
eyuadı ɛtɛ ɛhı anun ɔ kulo ɛhınlın-mɔ ɔ bʋka bɛ́'n, ɔ 'nyan nyanmıansʋ ngʋan m'ɔ le man
ayuelıɛ'n.
26 Sʋanlan biala m'ɔ kulo kɛ ɔ yɔ mín sʋanlan'n, ɔ sí mín sʋ. Yí dıɛ anın lıka mɔ n dı'n, yí
kʋsʋ, ɔ tanlan ɛbɛlɛ bie. Sʋanlan m'ɔ sʋ mín'n, mín Sı 'man yí asasʋɛ.
27 "Kıkaala dıɛ, mín ti anun a sɛcı mín. Nan kʋsʋ nzu ɛjɔlɛ dıɛ yê mın 'kan ɔ? N ze kɛ,
mín Sı, de mín fi yalɛ'n m'ɔ lɛ 'ba tʋ mín wɔ dɔɛ ɛhı anun anaan? Cɛcɛ, mín ngan man sɔ, ɔ
sanlın kɛ yí ti yê m malı ɔ.
28 Mín Sı, wula wɔ́ dunman nın anunminnyanmʋn!"
Zozi hanlın sɔ ala, anıɛ bie kɔ te anwunno ɛlɔ. Anıɛ sɔ'n nwan: "Mín dunman'n, m'an
wula yí anunminnyanmʋn dada angʋnmın, ɛsɛ mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nın anun, mın 'wula yí
biekun."
29 Meninsʋnman'n mɔ bɛ jijin ɛbɛlɛ mɔ bɛ tılı anıɛ sɔ'n, bɛ́ nun mmie-mɔ nwan:
"Nyanmıan'n lɛ kan nun."
Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: "Nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn a han ɛjɔlɛ a hele yí."
30 Zozi nwan: "Nán mín ti yê anıɛ sɔ nın a te ɔ, nan ɛmɔ ati ɔ.
31 Bɛlɛ mɔ mân'n ndɛɛ ebua cıan nın a ju ɔ. *Abɔnsanmʋn m'ɔ tı mân nın asʋ kpain'n,
sian dıɛ, bɛ 'ba ju yí bɛ tʋ gua sʋ.
32 Nan mín kʋsʋ, sɛ bɛ sinnze mín anwunno yue a, m 'ba hyʋın menian'n-mɔ kʋalaa mın
ba mín nwʋn."
33 Ɔ hanlın sɔ ɔ helelı ewue ɛhɔlɛ kʋn'n mɔ ɔ 'fa wu'n.

34 Kɛ yí nʋan 'tɔ ala, menian'n-mɔ nwan: “Mala kalata nɪn anun, yɛ tɪlɪ kɛ bɛ́ nwan
*Kilisi'n mɔ ɔ 'ba le yɛ́ ti'n, ɔ nwu man lé. Nan ɔ yɔ sɛ mɔ wɔ́ nwan *Mân Baa'n, bɛ 'ba
sinnze yí anwunno ɔ? Mân Baa'n muonun, ɔ tɪ yí dɪɛ sɛ?”
35 Zozi nwan: “Kɪkaala dɪɛ, kanlannɪɛ'n tɛ wɔ ɛmɔ afian ɛwa. Kɛmɔ ɛmɔ tɛ nwun asɪ'n,
ɛmɔ nánndɪ atɪn'n mɔ n gelelɪ ɛmɔ nɪn asʋ. Nán awosin'n ba a, anɪn ɛmɔ a mminlin man.
Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ nanndɪ awosin nun'n, ɔ nzɪ man lɪka m'ɔ lɛ kɔ ɔ.
36 Kɛmɔ ɛmɔ tɛ le kanlannɪɛ nɪn ɛwa'n, ɛmɔ lé yí bɛ lí, nán ɛmɔ a kaci kanlannɪɛ nɪn anun
menian.” Mɔ Zozi hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n yuelɪ'n, ɔ fi bagua nun ɔ nʋn yí menian'n-mɔ hɔlɪ fɪalɪ
kaan.
37 Ɔ yɔlɪ asinbɛnwʋn ninnge'n dɔʋn menian'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ, nan kʋsʋ b'a nne
man yí b'a nni man.
38 Ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan Kpɔmanfʋɛ *Ezayi hanlɪn'n, kpɪnlɪn sʋ. Ezayi hanlɪn kɛ:
Yɛ́ Mɪn, ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ hanlɪn'n,
nwan yɛ̂ ɔ lelɪ lili ɔ? Wɔ́ anwʋnsɛlɛ'n
mɔ a yɪ a hele'n, nwan yɛ̂ ɔ buli yí like ɔ?
39 Bɛ ngʋala man kɛ bɛ de bɛ di, afɪ Ezayi hanlɪn biekun kɛ:
40 *Nyanmɪan a sin bɛ́ nyɪn'n,*
ɔ man bɛ nnwun man asɪ kʋ́n.
Ɔ'a kaci bɛ́ ajʋnlɪn'n,
ɔ man bɛ ndɪ man yí ɛjɔlɛ'n kʋ́n.
Afɪ, bɛ tɪ a,
bɛ 'sa bɛ́ nzin bɛ ba yí nwʋn
ɔ fa bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ce bɛ́.
41 Ezayi lili mʋa nwunlin Zozi anunminnyanmʋn'n daba, yí ti yɛ̂ ɔ man ɔ hanlɪn yí nwʋn
ɛjɔlɛ nɪn ɔ.
42 Nan kʋsʋ Zufʋ mgbain'n-mɔ anun, mmie-mɔ dɔʋn lelɪ Zozi lili. Nan *Falisifʋɛ'n-mɔ
dunman nun, bɛ ngan man, bɛ sulo kɛ bɛ kɔ fʋan bɛ́ asɔnɪn sua nɪn anun.
43 Afɪ sɛ menian'n-mɔ bɔ bɛ́ dunman kpa a, bɛ kulo bɛ tala kɛ Nyanmɪan kɔ bɔ bɛ́
dunman kpa'n.
44 Mɔ Zozi fi meninsʋnman nɪn anun ɔ 'ba hɔ'n, ɔ tɪanlɪn nun hanlɪn kɛ: “Sʋanlan biala
m'ɔ de mín di'n, nán mín ngʋnmɪn yɛ̂ ɔ de mín di ɔ, nan anɪn ɔ de sʋanlan'n kʋsʋ m'ɔ sʋanlɪn
mín'n di.
45 Sʋanlan m'ɔ kɔ nwun mín'n, anɪn ɔ tɪ kɛ ɔ'a nwun m'ɔ sʋanlɪn mín'n.
46 M malɪ mân nɪn anun kɛ kanlannɪɛ, ɔ man sʋanlan biala m'ɔ de mín di'n, ɔ nga man
awosin nun.
47 “Sʋanlan m'ɔ kɔ tɪ mín ɛjɔlɛ'n, mɔ ɔ'a nne ɔ'a nni man'n, nán mín yɛ̂ mɪn 'bua yí ndɛɛ
ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ m malɪ kɛ m 'ba le mân nɪn ati ngʋan, m'an mma man kɛ m 'ba tua mân'n
nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anwʋn kalɛ.
48 Sʋanlan m'ɔ kɔ ju mín kɔ tʋ, m'ɔ nne man mín ɛjɔlɛ'n nni man'n, ɔ le yí ndɛɛ ebuafʋɛ.
Cɪan m'ɔ li sian nɪn anun, ninnge'n mɔ mɪɪn kekele ɛmɔ'n, yɛ̂ bɛ 'fa bɛ bua yí ndɛɛ ɔ.
49 Afɪ nán mín ngʋnmɪn mín tunmin yɛ̂ m'an fa m'an han ɛjɔlɛ nɪn ɔ. Nan Sɪɛ'n m'ɔ
sʋanlɪn mín'n, yí muonun yɛ̂ ɔ helelɪ mín ɛjɔlɛ'n m'ɔ di mɔ mɪn kan'n, ɔ nʋn ninnge'n m'ɔ
di mɔ mɪn kekele nɪn ɔ.
50 Yɛ̂ mɪn sɪ kɛ like m'ɔ kɔ hele'n, ɔ man bɛ nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ. Yí ti, mɔ mɪɪn
kan mɪn kele ɛmɔ'n, kɛ Sɪɛ'n helelɪ mín'n yɛ̂ mɪɪn kan nɪn ɔ.”

Zozi 'ba nwunnzin yí menian'n-mɔ aja nɪn anwʋn

13

1 Mɔ anɪn Zufʋ'n-mɔ 'ba li bɛ́ fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n, Zozi sɪ kɛ dɔɛ'n mɔ ɔ 'fa jasʋ asɪ
ɛwa kɔ yí Sɪ anwʋn ɛlɔ nɪn a ju. Yí mɛlɛ kaan'n m'ɔ lili yí asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n, ɔ hulolɪ yí
menian'n-mɔ dede ɔ juli yí ayuelɪɛ.

2 Ɛhı, nɔsʋba nun, anın Zozi nʋn yí menian'n-mɔ lıla tɔbılı nın anwʋn, bɛ lɛ didi. Simʋn
Isikaliɔtı awa Zudası wɔ bɛ́ nun ɛbɛlɛ bie. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʋsʋ, anın *Abɔnsanmʋn nın a fa a
wula Zudası ahʋnlın nun dada kɛ ɔ yí Zozi mán.
3 Zozi dıɛ, ɔ sı kɛ ɔ fi yí Sı anwʋn ɛlɔ yɛ̂ ɔ walı ɔ, ɔ di kɛ ɔ sá hɔ́ yí nwʋn ɛlɔ. Ɛsɛ ɔ sı kɛ
Nyanmıan a fa ninnge'n kʋalaa a wula yí sa nun.
4 Anın Zozi wula taladıɛ nnyuan, kʋn wɔ yí bʋ yɛ̂ kʋn wɔ sʋ. Zozi fi tɔbılı nın anwʋn ɔ kɔ
jasʋ, ɔ kɔ yı yí anwunno taladıɛ'n m'ɔ wula sʋ'n kɔ gua yí ɛbɛlɛ, ɔ kɔ ha yí bʋ dıɛ'n. Ɔ kɔ fa
duku kʋn ɔ kɔ kpɛ yí bʋ.
5 Ɔ kɔ hɔ kɔ kaci nzue kɔ gua basi kʋn anun, ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ bɔ yí bʋ, ɔ lɛ nwunnzin yí
menian'n-mɔ aja nın anwʋn. Ɔ 'nwunnzin anın ɔ lɛ fa duku'n m'ɔ kpɛ yí bʋ'n cici.
6 M'ɔ nwunnzinlin bɛ́ ja'n-mɔ anwʋn dede m'ɔ tʋlı Simʋn Pıɛlı'n, Simʋn Pıɛlı nwan: "Yɛ́
Mın, wɔ́ yɛ̂ ɛ 'nwunnzin mín ja nın anwʋn ɔ?"
7 Zozi nwan: "Like'n mɔ mıın yɔ'n, ɛ nyan tılı man yí bʋ, nan cıan bie dede ɛ 'ba tı yí bʋ."
8 Pıɛlı nwan: "Cɛcɛ, mín dıɛ mın mman ɛ nnwunnzin man mín ja nın anwʋn lé."
Mɔ Simʋn Pıɛlı hanlın sɔ'n, Zozi nwan: "Simʋn Pıɛlı, sɛ a mman m'an nnwunnzin man
wɔ́ ja nın anwʋn an, anın ɛ nʋn mín lɛ kpacı."
9 Simʋn Pıɛlı nwan: "Sɛ yí sɔ a, anın nwunnzin mín sa'n-mɔ anwʋn nʋn mín ti nın asʋ
bʋka sʋ."
10 Zozi nwan: "Sʋanlan m'ɔ kɔ bia kɔ yue'n, ɔ nwunnzin yí ja nın anwʋn ala anın ɔ'a
yue, ɔ sanlın kɛ yí nwʋn tı bɔkɔ-bɔkɔ. Ɛmɔ kʋsʋ, bɛ́ nwʋn a tı, kʋsʋ nán ɛmɔ kʋalaatin ɔ."
11 Zozi sı sʋanlan'n m'ɔ lɛ 'ba yı yí man'n, yí ti yɛ̂ ɔ lɛ kan kɛ nán bɛ́ kʋalaatin yɛ̂ bɛ́ nwʋn
a tı ɔ.
12 M'ɔ nwunnzinlin bɛ́ ja'n-mɔ anwʋn yuelı'n, ɔ falı yí taladıɛ'n m'ɔ yılı'n ɔ wulalı, ɔ salı
hɔlı lalı tɔbılı nın anwʋn. Yí nwan: "Like'n mɔ m'an yɔ ɛmɔ'n, asʋ ɛmɔ tı yí bʋ ɔ?
13 Yí bʋ y'ɔ le kɛ, ɛmɔ fɛlɛ mín Kpain, ɛsɛ ɛmɔ fɛlɛ mín Mınlıan, ɔ tı ananhɔlɛ, ɔ sanlın kɛ
n dı yí sɔ sakpa.
14 Nan sɛ mín mɔ n dı ɛmɔ kpain, ɛsɛ n dı ɛmɔ amın'n, sɛ m'an nwunnzin ɛmɔ aja'n-mɔ
anwʋn an, ɔ sɛ kɛ ɛmɔ kʋsʋ anun kʋn biala nwúnnzin ɛhınlın-mɔ aja nın anwʋn.
15 M'an yɔ sɔ m'an hele ɛmɔ kɛ ɛmɔ kʋsʋ nían sʋ bɛ yɔ́ bie bɛ mán bɛ́ manngʋn'n-mɔ.
16 Nan mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ akʋa'n tı man kpili ndala man yí mın'n. Yɛ̂
sʋanlan mɔ bɛ kɔ sʋan yí'n, ɔ tı man kpili ɔ ndala man sʋanlan'n m'ɔ sʋanlın yí'n.
17 Sian dıɛ mɔ ɛmɔ a tı yí sɔ'n, sɛ ɛmɔ fa sʋ a, nyila 'kan ɛmɔ.
18 "Nán ɛmɔ kʋalaa anwʋn ɛjɔlɛ yɛ̂ mıın kan ɔ. Mın sı ɛmɔ mɔ m'an fɛlɛ bɛ́'n. Nan ɛjɔlɛ'n
mɔ *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n hanlın'n, ɔ di kɛ ɔ kpın sʋ. Bɛ hɛlɛlı kɛ:
Sʋanlan'n m'ɔ nʋn mín lɛ didi'n,
ɔ 'ba fa mín kaci yí kpɔfʋɛ.
19 "Mıın di mʋa mın kan ɛjɔlɛ sɔ'n mın kele ɛmɔ, yí dıɛ, cıan mɔ ninnge sɔ'n-mɔ ɛyɔlɛ kɔ
ju'n, anın ɛmɔ de sʋanlan ɛhɔlɛ kʋn'n mɔ n dı'n di.
20 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, sʋanlan biala m'ɔ kɔ le sʋanlan mɔ n gɔ sʋan
yí'n, anın mín muonun yɛ̂ ɔ'a le mín ɔ. Yɛ̂ m'ɔ kɔ le mín'n, anın ɔ tı kɛ sʋanlan'n m'ɔ sʋanlın
mín'n yɛ̂ ɔ'a le yí ɔ."

Zozi 'ba han kɛ Zudası 'ba yı yí man
(Matie 26.20-25, Maakı 14.17-21, Luku 22.21-33)

21 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, yí lʋa bɔlı yí nwʋn, nán ɔ'a se kɛ: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın
kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ anun kʋn 'ba yı mín maan bɛ cı mín."
22 Yí menian'n-mɔ anyın totua bɛ́ nyunnun, bɛ nzı man sʋanlan'n mɔ Zozi lɛ kan yí nwʋn
ɛjɔlɛ'n.
23 Zozi menian'n-mɔ anun kʋsʋ, kʋn wɔ nun, yí dıɛ Zozi kulo yí kpa. Kʋn sɔ'n lalı yí nwʋn
ɛbɛlɛ.

24 Ɛbɛlɛ ala, Simʋn Pɪɛlɪ kɔ bɔ yí anyɪan kɛ ɔ bísa Zozi maan ɔ héle sʋanlan'n m'ɔ lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n.
25 Kɛmɔ sʋanlan sɔ'n kʋsʋ nzɪ man mɔ ɔ 'ba yɪ Zozi man'n, yí kʋsʋ ɔ kɔ fa yí ti kɔ bɔ Zozi anwʋn ɔ kɔ bisa yí kɛ: "Anɪn, Yɛ́ Mɪn, nwan sʋanlan dɪɛ ɔ?"
26 Zozi nwan: "Mɪɪn fa mín kpaʋn'n mɪn bɔ tolo nɪn anun, nan sʋanlan mɔ n gɔ fa n gɔ man yí'n, yí dein yí ɔ." Kɛ yí nʋan 'tɔ ala, ɔ kɔ fa kpaʋn'n kɔ bɔ tolo nɪn anun ɔ kɔ man Simʋn m'ɔ fi Isikaliɔtɪ nɪn awa Zudasɪ.
27 Mɔ Zudasɪ 'de kpaʋn nɪn ala, *Abɔnsanmʋn, mɔ *ebele anɪɛ nɪn anun bɛ fɛlɛ yí *Satan'n, kɔ wʋlʋ yí nun. Nán Zozi a se yí kɛ: "Like'n mɔ ɛ 'yɔ'n, yɔ yí ndɛ-ndɛ."
28 Like ati m'ɔ man ɔ hanlɪn sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ nʋn yí lɛ di alɪɛ'n, bɛ́ fíí b'a ndɪ man yí bʋ.
29 Kɛmɔ Zudasɪ yɛ̂ ɔ fa bɛ́ esika'n sie'n, bɛ́ dɔʋn kpa bɛ jʋnlɪn kɛ Zozi nwan ɔ hó tó like mɔ bɛ 'fa bɛ di fɛtɪ'n, anaan ɔ hyé ehianfʋɛ'n-mɔ like.
30 Kɛ Zudasɪ lelɪ kpaʋn nɪn ala, ɔ kɔ fite. Yí tɛmʋn sɔ nɪn anun, anɪn alíɛ lɛ san.

Zozi 'ba man yí menian'n-mɔ mala fʋfɔlɛ

31 Kɛ Zudasɪ 'fite ala, Zozi nwan: "Sian dɪɛ, Nyanmɪan a wula *Mân Baa nɪn anunminnyanmʋn yɛ̂ ɔ nanndɪ *Mân Baa nɪn asʋ, anunminnyanmʋn a han Nyanmɪan.
32 Sɛ ɔ nanndɪ Mân Baa nɪn asʋ anunminnyanmʋn a han Nyanmɪan an, Nyanmɪan kʋsʋ 'ba wula yí anunminnyanmʋn bie. Ɔ 'ba yɔ yí sɔ kɪkaala.
33 "Mín mma-mɔ, mɪn 'tanlan ɛmɔ anwʋn ɛwa mɛlɛ kaan sʋa biekun. Ɛmɔ 'ba kpʋnndɛ mín, nan mɔ n ganlɪn n gelelɪ Zufʋ'n-mɔ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kʋsʋ sian'n. Lɪka mɔ mɪɪn kɔ'n, ɛmɔ ngʋala man ɛlɔ bie kɔ.
34 "Mɪɪn man ɛmɔ mala fʋfɔlɛ: ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn. Ɔ sɛ kɛ ɛmɔ kulo bɛ́ nwʋn kɛ m gbɪnlɪn n gulolɪ ɛmɔ'n.
35 Sɛ ɛmɔ kulo bɛ́ nwʋn an, menian'n-mɔ kʋalaa 'ba nwun kɛ ɛmɔ tɪ mín menian sakpa."

Zozi 'ba han kɛ Pɪɛlɪ 'ba se kɛ ɔ nzɪ man yí
(Matie 26.31-35, Maakɪ 14.27-31, Luku 22.31-34)

36 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, Simʋn Pɪɛlɪ kɔ bisa yí kɛ: "Yɛ́ Mɪn, anɪn nin kpa yɛ̂ ɛ lɛ kɔ ɔ?"
Zozi nwan: "Lɪka mɔ mɪɪn kɔ'n, ɛ ngʋala man mín sʋ si kɪkaala, nan cɪan bie dede ɛ 'ba kpʋ mín."
37 Pɪɛlɪ nwan: "Yɛ́ Mɪn, nzukɛ ati yɛ̂ mɪn ngʋala man wɔ́ sʋ si kɪkaala ɔ? Wɔ́ dunman nun, sɛ ɔ di mɔ mɪn wu bɔbɔ a, mɪn 'wu."
38 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Pɪɛlɪ, asʋ wɔ́ nwan ɛ 'wu mín dunman nun sakpa? Nan nɪan, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ ɔ nʋn dede mɔ akɔ'n 'bɔ kokolokoo'n, anɪn a han yí fâ nsan kɛ ɛ nzɪ man mín."

14

Atɪn'n mɔ bɛ fa bɛ kɔ Sɪɛ nɪn anwʋn ɛlɔ'n y'ɔ le Zozi

1 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɛsɛ ɔ kɔ kpɛ yí nyɪn yí menian'n-mɔ ɛlɔ, yí nwan: "Nán bɛ man bɛ́ lʋa bɔ bɛ́ nwʋn, ɛmɔ lé Nyanmɪan bɛ lí, ɛsɛ ɛmɔ lé mín kʋsʋ bɛ lí.
2 Mín Sɪ awulo ɛlɔ, dabɛlɛ ngʋnmɪn wɔ ɛbɛlɛ. Mɪn 'kɔ a sesie lɪka mɪn man ɛmɔ. Sɛ ɔ tɪ man sɔ a, ahan n ganlɪn n gelelɪ ɛmɔ.
3 Sɛ mɪn kɔ nán mɪn sesie lɪka'n yue a, mɪn 'sa mɪn ba, mɪn fa ɛmɔ mɪn kɔ, nán lɪka mɔ n dɪ'n, ɛmɔ kʋsʋ tanlan ɛbɛlɛ bie.
4 Lɪka mɔ mɪɪn kɔ'n, ɛmɔ sɪ yí atɪn'n."
5 Mɔ Toma tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Yɛ́ Mɪn, yɛ nzɪ man lɪka mɔ ɛ lɛ kɔ'n, ɔ 'yɔ sɛ nán y'a nwun yí atɪn'n?"
6 Ɛhɪ a, Zozi kɔ bua yí kɛ: "Atɪn'n, nʋn ananhɔlɛ'n nʋn ngʋan'n y'ɔ le mín muonun. Sʋanlan fíí ngʋala man kɛ ɔ sɪn lɪka fʋfɔlɛ ɔ kɔ mín Sɪ anwʋn ɛlɔ sannan ɔ 'nanndɪ mín sʋ.
7 Sɛ ɔ tɪ kɛ ɛmɔ sɪ mín an, ahan ɛmɔ 'sɪ mín Sɪ. Kʋsʋ kɪkaala dɪɛ, ɛmɔ a nwun yí, ɛmɔ sɪ yí."

8 Filipʋ nwan: “Yɛ́ Mɪn, kele yɛ́ Sɪɛ'n nán man yɛ́ ahʋnlɪn tɔ́ yɛ́ kunnun.”
9 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “Filipʋ, yí ti, dada angʋnmɪn ɛhɪ mɔ mɪn nʋn ɛmɔ tɪ ɛwa'n, ɛ nzɪ man mín? Sʋanlan m'ɔ kɔ nwun mín'n, anɪn ɔ'a nwun mín Sɪ, nan nzukɛ ati yê wɔ́ nwan n gélе ɛmɔ Sɪɛ'n?
10 Ɛ nne nni man kɛ n wɔ Sɪɛ nɪn anun yê Sɪɛ'n kʋsʋ wɔ mín nun ɔ? Ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kʋalaatin ɛwa'n, ɔ fi man mín muonun. Sɪɛ'n m'ɔ wɔ mín nun'n yê ɔ lɛ di junman sɔ nɪn ɔ.
11 Sɛ mɪn kan kɛ n wɔ Sɪɛ nɪn anun yê Sɪɛ'n kʋsʋ wɔ mín nun an, ɛmɔ lé lí. Sɛ yí bɔbɔ ɛmɔ nne nni man an, ɛmɔ nían asinbɛnwʋn ninnge'n mɔ mɪn yɔ'n nán bɛ lé bɛ lí.
12 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sʋanlan biala m'ɔ de mín di'n, asinbɛnwʋn ninnge'n mɔ mɪn yɔ'n, yí kʋsʋ ɔ 'yɔ bie. Yí dɪɛ'n bɔbɔ mɔ ɔ 'yɔ'n, ɔ 'tala mín dɪɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ mɪɪn kɔ Sɪɛ nɪn anwʋn ɛlɔ.
13 Like biala mɔ ɛmɔ kɔ sɛlɛ wɔ mín dunman nun'n, mɪn 'fa mɪn man ɛmɔ, nán ɔ nanndɪ Baa nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaa a wula Sɪɛ nɪn anunminnyanmʋn.
14 Ɛmɔ sɛlɛ like biala wɔ mín dunman nun an, mɪn 'yɔ mɪn man ɛmɔ.”

Zozi 'ba han Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ

15 Ɛsɛ Zozi Nwan: “Sɛ ɛmɔ kulo mín sakpa a, ɛmɔ lí mín mala nɪn asʋ.
16 Mɪn 'ba sɛlɛ mín Sɪ maan ɔ man ɛmɔ *Bʋkafʋɛ fʋfɔlɛ m'ɔ nʋn ɛmɔ 'tanlan dahuu.
17 Ɔ tɪ Wawɛ m'ɔ kan ananhɔlɛ. Mân nɪn anun menian'n-mɔ mɔ bɛ nne man mín bɛ nni man'n, bɛ ngʋala man kɛ bɛ nyan yí, ɔ sanlɪn kɛ bɛ nnwun man yí, ɛsɛ bɛ nzɪ man yí. Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ sɪ yí, ɔ sanlɪn kɛ ɔ nʋn ɛmɔ y'ɔ tɪ ɔ, ɛsɛ ɔ 'ba tanlan ɛmɔ anun.
18 Mɪn ngɔ yaci man ɛmɔ angʋnmɪn kɛ awusian. Nan mɪn 'ba sa mɪn ba ɛmɔ anwʋn biekun.
19 Ɔ'a ha mɛlɛ kaan bie, mân nɪn anun menian'n-mɔ ngɔ nwun man mín kʋ́n. Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ 'ba nwun mín. Kɛmɔ mín lɪlɪ n dɪ asɪ'n, ɛmɔ kʋsʋ 'ba nyan ngʋan bɛ tanlan asɪ bie.
20 Sɛ cɪan sɔ'n ju a, ɛmɔ 'ba nwun kɛ n wɔ mín Sɪ anun, ɛmɔ wɔ mín nun, yê mín kʋsʋ n wɔ ɛmɔ anun.
21 Like mɔ mɪn kekele ɛmɔ'n, sʋanlan mɔ yí nyɪn kɔ sɔ yí m'ɔ kɔ fa kɔ sie'n, yí yê anɪn mɪn sɪ kɛ ɔ kulo mín ɔ. Sʋanlan sɔ'n, mín Sɪ 'kulo yí, mín kʋsʋ mɪn 'kulo yí, mɪn 'yɪ mín nwʋn mɪn kele yí.”
22 Mɔ Zudɪ (nán Zudasɪ Isikaliɔtɪ ɔ) tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “Yɛ́ Mɪn, ɔ yɔ sɛ mɔ wɔ́ nwan ɛ nyɪ man wɔ́ nwʋn ɛ ngele man mân nɪn anun menian nga'n-mɔ mɔ bɛ nne wɔ́ bɛ nni man'n, nan yɛ́ ngʋnmɪn ala yê ɛ 'yɪ wɔ́ nwʋn kele yɛ́'n?”
23 Ɛhɪ a, Zozi kɔ bua yí kɛ: “Sʋanlan m'ɔ kulo mín'n, ɔ di mɔ mɪn kan nɪn asʋ. Mɪn Sɪ 'kulo yí, ɛsɛ mɪn nʋn mín Sɪ yɛ 'ba yí nwʋn nán yɛ nʋn yí tanlan.
24 Sʋanlan m'ɔ ngulo man mín'n, mɔ mɪn kan'n, ɔ nni man sʋ. Ɛjɔlɛ kʋalaa mɔ ɛmɔ tɪ kɛ mɪɪn kan'n, ɔ fi man mín muonun, nan Sɪɛ'n m'ɔ sʋanlɪn mín'n, yí yê ɔ lɛ kan ɔ.
25 “Mɪɪn kan ɛjɔlɛ sɔ'n mɪn kele ɛmɔ wɔ abɛlɛ mɔ n dɛ wɔ ɛmɔ afian ɛwa'n.
26 Nan mín dunman nun Sɪɛ'n 'ba sʋan *Bʋkafʋɛ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n. Ɔ 'ba hehele ɛmɔ ninnge'n-mɔ kʋalaatin ɛsɛ ɔ 'ba man ɛmɔ ati kacɪ ɛjɔlɛ'n kʋalaatin mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n.
27 Mɪɪn yaci ɛmɔ alʋacɪcɪɛ nun. Mín alʋacɪcɪɛ dɪɛ'n yê mɪɪn fa mɪn man ɛmɔ ɔ. Alʋacɪcɪɛ'n mɔ mɪɪn fa mɪn man ɛmɔ'n, ɔ nʋn eyuadɪ nɪn anun dɪɛ'n tɪ man kʋ́n. Nán bɛ man bɛ́ lʋa bɔ bɛ́ nwʋn, ɛsɛ nán bɛ sulo.
28 “Ɛmɔ a tɪ mɔ m'an han'n. M'an han m'an hele ɛmɔ kɛ mɪɪn kɔ, nan kʋsʋ mɪn 'ba sa mɪn ba ɛmɔ anwʋn biekun. Sɛ ɔ tɪ kɛ ɛmɔ kulo mín sakpa a, ahan Sɪɛ nɪn anwʋn ɛlɔ mɔ mɪɪn kɔ'n, ɛmɔ 'di yí nwʋn fɛ kpa. Ɔ sanlɪn kɛ Sɪɛ'n tɪ kpili tala mín.
29 M'an li mʋa m'an han ninnge sɔ'n-mɔ kʋalaa anwʋn ɛjɔlɛ m'an hele ɛmɔ asannan nán bɛ́ ɛyɔlɛ tɛmʋn nɪn a ju sʋ. Yí dɪɛ, anɪn cɪan m'ɔ kɔ ju sʋ'n, ɛmɔ de mɔ n ganlɪn'n bɛ di.
30 Mɪn nʋn ɛmɔ yɛ lɛ njʋjɔ man dɔʋn kʋ́n. Ɔ sanlɪn kɛ mân ɛhɪ asʋ kpain'n lɛ ba. Ɔ le man tunmin fíí wɔ mín sʋ.

31 Nan ɔ fata kɛ menian'n-mɔ nwun yí kɛ mɪn kulo Sɪɛ'n yê like mɔ mín Sɪ kɔ hele mín kɛ
n yɔ́'n yê mɪn yɔ ɔ. Yí ti, bɛ jásʊ maan yɛ hɔ́."

15

Divɪn baka kpa'n y'ɔ le Zozi

1 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɛsɛ yí nwan: "Divɪn baka kpa'n y'ɔ le mín yê mín Sɪ y'ɔ tɪ divɪn
baka sɔ nɪn ɛnɪanfʊɛ nɪn ɔ.
2 Mín sa baa biala m'ɔ nzu man baa'n, mín Sɪ 'ko tʊ. Nan nunhan m'ɔ su'n, ɔ kpɪkpɛ nun
kanlanman ɔ man ɔ yɔ kpa, nán ɔ'a hʊala mma biekun dɔʊn su.
3 Nan ɛmɔ dɪɛ, ninnge'n-mɔ mɔ n gelelɪ ɛmɔ nɪn ati, ɛmɔ anwʊn a tɪ dada angʊnmɪn.
4 Yí sɔ ati, ɛmɔ fá bɛ́ nwʊn bɛ bɔ́ mín, nán mín kʊsʊ, mɪn nʊn ɛmɔ a tanlan dahuu. Divɪn
baka nɪn asa baa'n m'ɔ tua man yí nwʊn'n, ɔ ngʊala man baa su. Ɛmɔ kʊsʊ, sɛ ɛmɔ a nva
man bɛ́ nwʊn b'a mmɔ man mín an, ɛmɔ ngʊala man like kpa fíí yɔ.
5 "Divɪn baka'n y'ɔ le mín, yê mín sa mma'n-mɔ y'ɔ le ɛmɔ. Nunhan mɔ ɔ'a fa yí nwʊn
ɔ'a bɔ mín, m'ɔ nʊn mín tɪ daa, mɔ mín kʊsʊ mɪn nʊn yí tɪ'n, ɔ 'yɔ nyɔlɪɛ kpa dɔʊn. Afɪ sɛ n
nnʊn man nun an, ɛmɔ ngʊala man like kpa fíí yɔ.
6 Sʊanlan biala mɔ ɔ'a nva man yí nwʊn ɔ'a mmɔ man mín'n, anɪn ɔ tɪ kɛ baka nɪn asa
baa'n mɔ b'a kpɛ b'a tʊ. Ɔ 'yʊɪ bɛ fa bɛ tʊ sîn nun bɛ yala yí.
7 Sɛ ɛmɔ fa bɛ́ nwʊn bɛ bɔ mín, nán ɛmɔ di mín ɛjɔlɛ nɪn asʊ a, ɛmɔ sɛlɛ like biala mɔ ɛmɔ
kulo nɪn an, ɛmɔ 'nyan yí.
8 Sɛ ɛmɔ yɔ nyɔlɪɛ kpa dɔʊn an, ɔ tɪ mín Sɪ anunminnyanmʊn ɛsɛ ɔ kele kɛ ɛmɔ tɪ mín
menian sakpa.
9 "Mɪn kulo ɛmɔ kɛ mín Sɪ kulo mín'n. Yí ti, ɛmɔ mán n gúlo bɛ́ daa.
10 Kɛ mɪn di mín Sɪ mala nɪn asʊ m'ɔ kulo mín'n, mín kʊsʊ, sɛ ɛmɔ di mín mala nɪn asʊ a,
mɪn 'kulo ɛmɔ cɪan daa.
11 M'an han sɔ m'an hele ɛmɔ maan ɛmɔ di fɛ nán ɛsɛ ɛmɔ fɛ elie'n yɔ kpili kɛ mín dɪɛ'n.
12 Mín mala'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ húlo bɛ́ nwʊn kɛ mɪn kulo ɛmɔ'n.
13 Ehulo kpili kpa'n y'ɔ le sʊanlan m'ɔ wu yí manngʊn'n-mɔ dunman nun'n.
14 Sɛ ɛmɔ yɔ ninnge'n mɔ m'an hele ɛmɔ nɪn an, anɪn ɛmɔ tɪ mín manngʊn.
15 Mɪn mmu man ɛmɔ kɛ mín ngʊa. Ɔ sanlɪn kɛ mɪnlɪan ngan man yí nwʊn ɛjɔlɛ kʊalaa
ɔ ngele man yí akʊa kɛ m'an yɔ yí'n. Mɪn bu ɛmɔ kɛ mín manngʊn. Ɔ sanlɪn kɛ ninnge'n
kʊalaatin mɔ mín Sɪ helelɪ mín'n, m'an hele ɛmɔ.
16 Nán ɛmɔ yê b'a fɛlɛlɪ mín b'a sie mín bɛ́ kpain ɔ. Nan mín muonun yê m'an fɛlɛ ɛmɔ
mín nwʊn m'an wula ɛmɔ junman nun ɔ. M'an yɪ ɛmɔ kɛ ɛmɔ hɔ́, bɛ hɔ́ lí junman bɛ sú
mma m'ɔ nzɛcɪ man lé. Like biala mɔ ɛmɔ kɔ sɛlɛ mín Sɪ wɔ mín dunman nun'n, ɔ 'fa man
ɛmɔ.
17 Like mɔ mɪɪn kpʊnndɛ ɛmɔ ɛlɔ'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ húlo bɛ́ nwʊn."

Mân nɪn anun menian'n-mɔ kpɔ Zozi nʊn bɛ́ mɔ bɛ de yí bɛ di'n

18 Mɔ Zozi tuli yí menian'n-mɔ fʊɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: "Sɛ eyuadɪ'n
kpɔ ɛmɔ a, ɛmɔ nwún yí kɛ bɛ lili mʊa bɛ kpɔlɪ mín.
19 Sɛ ɛmɔ tɪ eyuadɪ'n dɪɛ lɪlɪ a, ahan eyuadɪ nɪn anun menian'n-mɔ kulo ɛmɔ ɛjɔlɛ, ɔ sanlɪn
kɛ bɛ́ bie y'ɔ le ɛmɔ. Nan kɛmɔ m'an nɪan eyuadɪ nɪn anun m'an yɪ ɛmɔ, mɔ ɛmɔ tɪ man
eyuadɪ'n dɪɛ kón'n, yí ti yê bɛ kpɔ ɛmɔ ɔ.
20 Ɛmɔ kácɪ mɔ n ganlɪn n gelelɪ ɛmɔ'n: 'Akʊa biala tɪ man kpili ndala man yí mɪn'n'. Nan
sɛ b'a hele mín ahʊlʊwa a, bɛ 'kele ɛmɔ kʊsʊ bie. Sɛ bɛ́ nyɪn sɔlɪ mín ninnge'n mɔ n gelelɪ
bɛ́ nɪn an, ahan bɛ́ nyɪn 'sɔ ɛmɔ kʊsʊ dɪɛ'n.
21 Mín dunman nun ati, bɛ 'fa ninnge sɔ'n kʊalaa bɛ yɔ ɛmɔ, ɔ sanlɪn kɛ bɛ nzɪ man
sʊanlan'n m'ɔ sʊanlɪn mín'n.

22 Sɛ ɔ tɪ kɛ m'an mma a ngan man ɛjɔlɛ fíí m'an ngele man bɛ́ a, ahan bɛ́ nwʋn saun.
Nan sian dɪɛ, mɔ m'an a a han ɛjɔlɛ m'an hele bɛ́, mɔ b'a nne b'a nni man'n, bɛ nva man
bɛ́ ɛtɛ'n bɛ nje man bɛ́ lé.
23 Sʋanlan m'ɔ kpɔ mín'n, anɪn ɔ kpɔ mín Sɪ.
24 Junman'n mɔ sʋanlan fíí lili man bie mân ɛhɪ anun lé'n, sɛ m'an nni man bie bɛ́ afian
ɛwa a, ahan bɛ́ nwʋn saun. Nan sunnzun mɔ b'a nwun asinbɛnwʋn ninnge'n kʋalaa mɔ
m'an yɔ'n, bɛ tɛ kpɔ mín nʋn mín Sɪ.
25 Ɛhɪka kʋalaa yɔlɪ sɔ, ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ hɛlɛlɪ wɔ bɛ́ *Mala kalata nɪn anun'n kpɪnlɪn
sʋ. Bɛ hɛlɛlɪ yí kɛ: *B'a kpɔ mín mgban.*
26 "Mín manngʋn-mɔ, *Bʋkafʋɛ'n mɔ mɪn 'ba sʋan yí'n, ɔ fi Sɪɛ nɪn anwʋn ɛlɔ yê ɔ 'ba ɔ.
Yí y'ɔ le Wawɛ'n mɔ kan ananhɔlɛ'n. Sɛ ɔ ba a, ɔ 'ba li mín nwʋn adanzɪɛ.
27 Yê ɛmɔ kʋsʋ 'ba li mín nwʋn adanzɪɛ, ɔ sanlɪn kɛ mɪn 'bɔ mín junman nɪn abʋ'n, ɛmɔ
nʋn mín yê yɛ sanlɪn nun ɔ.

16

1 "Mɪɪn kacɪ ɛmɔ kɛ bɛ lɛ 'ba hele ɛmɔ ahʋlʋwa, yí dɪɛ sɛ mɛlɛ'n ju sʋ a, anɪn ɛmɔ mminlin
man bɛ́ dedi'n.
2 Bɛ 'ba fʋan ɛmɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun. Ɛsɛ bɔbɔ, ɔ 'ba ju mɛlɛ'n bie, bɛ́ mɔ bɛ
lɛ kun ɛmɔ'n 'ba se kɛ anɪn bɛ lɛ sʋ Nyanmɪan sʋa.
3 Bɛ 'yɔ ɛmɔ sɔ, ɔ sanlɪn kɛ bɛ nzɪ man Sɪɛ'n, ɛsɛ bɛ nzɪ man mín.
4 Nan mɪɪn kan sɔ mɪn kele ɛmɔ, yí dɪɛ cɪan mɔ bɛ 'yɔ ɛmɔ sɔ'n, anɪn ɛmɔ kacɪ kɛ n ganlɪn
n gelelɪ ɛmɔ. M'an ngan m'an ngele man ɛmɔ daba, afɪ anɪn mɪn nʋn ɛmɔ y'ɔ san ɔ.

Zozi 'ba han Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n

junman nɪn anwʋn ɛjɔlɛ

5 "Sian dɪɛ, mɪɪn sa mɪn kɔ sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín nɪn anwʋn ɛlɔ, nan kʋsʋ ɛmɔ mmisa
man mín kɛ: 'Ɛ lɛ kɔ nin?'
6 Kɛmɔ m'an han m'an hele ɛmɔ kɛ mɪɪn kɔ'n, ɛmɔ alʋa a bɔ bɛ́ nwʋn kpa.
7 Nan kʋsʋ mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ ɔ tɪ kpa man ɛmɔ kɛ n gɔ́. Afɪ sɛ m'an
ngɔ man an, Bʋkafʋɛ'n ngɔ a man ɛmɔ anwʋn. Nan sɛ mɪn kɔ a, mɪn 'ba sʋan yí ɛmɔ anwʋn.
8 Sɛ ɔ ba a, ɔ 'yɪ ninnge'n-mɔ yuein yuein kele eyuadɪ amma'n. Ninnge sɔ'n-mɔ, kʋn y'ɔ
le ɛtɛ ɛyɔlɛ'n, kʋn y'ɔ le sɛsɛ ɛyɔlɛ'n, yê kʋn kʋsʋ y'ɔ le ndɛɛ ebua'n mɔ Nyanmɪan 'ba bu'n.
9 Ɔ 'ba hele bɛ́ kɛ b'a yɔ ɛtɛ, ɔ sanlɪn kɛ b'a nne man mín b'a nni man.
10 Yê, kɛmɔ mɪɪn kɔ Sɪɛ nɪn anwʋn ɛlɔ mɔ ɛmɔ ngɔ nwun man mín kʋ́n'n, ɔ 'ba hele bɛ́ kɛ
sɛsɛ ɛyɔlɛ yê Sɪɛ'n lɛ kpʋnndɛ ɔ.
11 Afɪ, ndɛɛ ebua'n mɔ Nyanmɪan 'ba bua'n y'ɔ le kɛ ɔ'a bua mân ɛhɪ asʋ kpain'n ndɛɛ
dada angʋnmɪn.
12 "N ne ɛjɔlɛ dɔʋn m'ɔ fata kɛ mɪn kan mɪn kele ɛmɔ, nan kʋsʋ ɛmɔ ngʋala man yí kʋalaa
fa sie kɪkaala.
13 Nan sɛ Wawɛ'n m'ɔ kan ananhɔlɛ'n ba a, ɔ 'ba hele ɛmɔ ananhɔlɛ atɪn'n. Nán yí
ngʋnmɪn yí ti anun ɛjɔlɛ yê ɔ 'kan kele ɛmɔ ɔ, nan mɔ ɔ'a tɪ ɔ nʋn mɔ ɔ 'ba a mân nɪn anun
nɪn anwʋn ɛjɔlɛ yê ɔ 'kan kele ɛmɔ ɔ.
14 Ɔ 'ba wula mín anunminnyanmʋn, ɔ sanlɪn kɛ m'ɔ kɔ nwun yí mín nwʋn'n, yí nwʋn
ɛjɔlɛ yê ɔ 'kan kele ɛmɔ ɔ.
15 Ninnge kʋalaa mɔ mín Sɪ le'n tɪ mín dɪɛ. Yí sɔ ati yê ɔ man mɪɪn kan kɛ mɔ Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n kɔ nwun yí mín nwʋn'n, yí nwʋn ɛjɔlɛ yê ɔ 'kan kele ɛmɔ ɔ."

Zozi 'ba han kele yí menian'n-mɔ kɛ

bɛ́ alʋabɔ'n 'ba kaci fɛ elie

16 Ɛsɛ Zozi nwan: "Ɔ ngɔ hyɛ man, ɛmɔ lɛ mma nnwun man mín kʋ́n, ɔ cɛ kaan an, ɛmɔ
'ba nwun mín biekun."

17 Mɔ yí menian'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, mmie-mɔ lɛ kan yí bɛ́ afian ɛbɛlɛ kɛ: “Anın ɛjɔlɛ ɛhı,
yí bʊ y'ɔ le benin? Ɔ lɛ kan kele yɛ́ kɛ: ‘Ɔ ngɔ hyɛ man, ɛmɔ lɛ mma nnwun man mín kʊ́n,
ɛsɛ ɔ cɛ kaan an, ɛmɔ 'ba nwun mín biekun,’ ɛsɛ yí nwan: ‘Mıın kɔ mín Sı anwʊn ɛlɔ.’ ”
18 Bɛ́ nwan: “ ‘Ɔ ngɔ hyɛ man,’ anın ɛjɔlɛ ɛhı m'ɔ lɛ kan'n, yí bʊ y'ɔ le benin? M'ɔ lɛ kan'n,
yɛ́ dıɛ yɛ ndı man yí bʊ.”
19 Mɔ Zozi nwunlin kɛ bɛ lɛ kpʊnndɛ bɛ bisa yí ɛjɔlɛ'n, ɔ kɔ se bɛ́ kɛ: “Kɛmɔ m'an han kɛ:
‘Ɔ ngɔ hyɛ man ɛmɔ lɛ mma nnwun man mín kʊ́n, ɛsɛ ɔ cɛ kaan an, ɛmɔ 'ba nwun mín
biekun,’ yí ti yê ɛmɔ lɛ bisa bɛ́ nwʊn kosuan'n?
20 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ lɛ 'ba sun bɛ́ nyın ɛmʊın bɛ yı awɔ́lɛ. Nan
eyuadı amma'n-mɔ mɔ bɛ nne man mín bɛ nni man'n, bɛ 'ba li fɛ. Ɛmɔ alʊa 'ba bɔ bɛ́ nwʊn,
nan kʊsʊ ɛmɔ alʊabɔ'n 'ba kaci fɛ elie.
21 Sɛ balasua kʊn nwʊnnzɛ dede nán ɔ 'ba wʊ a, anın yí lʊa a bɔ yí nwʊn. Ɔ sanlın kɛ anın
yí yalɛ elie mɛlɛ nın a ju. Nan sɛ ɔ wʊ yue a, anın yí lʊa a fi yí yalɛ'n mɔ ɔ'a nwun yí'n. Ɔ
sanlın kɛ ɔ'a wʊ baa kʊn ɔ'a tʊ asıɛ nın asʊ.
22 Yí sɔ kʊsʊ ala, kɛ yɛ wɔ nun'n, ɛmɔ alʊa a bɔ bɛ́ nwʊn, nan mɔ yɛ 'ba nwun yɛ́ nwʊn
biekun'n, ɛmɔ 'ba li fɛ kpa, sʊanlan fíí ngɔ hʊala man ɛmɔ fɛ elie'n yı.”
23 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n ɛsɛ yí nwan: “Sɛ cıan sɔ'n ju a, anın ɛmɔ mmisa man mín
like fíí anwʊn kosuan kʊ́n. Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ like biala mɔ ɛmɔ kɔ sɛlɛ
wɔ mín dunman nun'n, Sıɛ'n 'fa man ɛmɔ.
24 Kɛ m mɔlı mín junman nın abʊ dede mɔ ɔ'a ju bıcı'n, ɛmɔ sɛlɛlı man like fíí wɔ mín
dunman nun. Ɛmɔ sɛ́lɛ, nán ɛmɔ asa 'kan yí. Sɛ ɛmɔ asa kan yí a, ɛmɔ 'di fɛ kpili kpa.
25 “M'an bu ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ kʊalaa anyınndala nun, m'an hele ɛmɔ. Nan ɔ 'ba ju mɛlɛ'n
bie, mın ngɔ mmu man yí anyınndala nun kʊ́n, nan mın 'kan mín Sı anwʊn ɛjɔlɛ'n yuein
yuein mın kele ɛmɔ.
26 Cıan sɔ'n ju a, yí kʊalaa mɔ ɛmɔ 'ba sɛlɛ Sıɛ'n, ɛmɔ 'ba sɛlɛ wɔ mín dunman nun. Mın
mmʊtʊ man mín Sı'n bɔbɔ nán ɔ'a fa ɔ'a man ɛmɔ.
27 Ɔ sanlın kɛ, Sıɛ'n muonun kulo ɛmɔ. Ɔ kulo ɛmɔ, afı ɛmɔ kulo mín, yê ɛmɔ de di kɛ n
vi Nyanmıan anwʊn ɛlɔ yê m malı ɔ.
28 N vi Sıɛ nın anwʊn ɛlɔ yê m malı mân nın anun ɔ. Sian'n mıın jasʊ mân nın anun mın
kɔ Sıɛ nın anwʊn ɛlɔ.”
29 Mɔ yí menian'n-mɔ tılı yí sɔ'n, bɛ́ nwan: “Sian dıɛ, ɛ lɛ kpacı nun yuein kan kele yɛ́, ɛ
mmu man yí anyınndala nun kʊ́n.
30 Sian dıɛ, yɛ sı kɛ ɛ sı ninnge'n kʊalaatin, ɛ nnwʊnndɛ man maan yɛ mmisa man wɔ́
bie anwʊn kosuan bɔbɔ nán a bua yɛ́. Ɛhı ati, ɔ man yɛ de yɛ di kɛ ɛ fi Nyanmıan ɛlɔ sakpa.”
31 Zozi nwan: “Sian'n ɛmɔ de di?
32 Yaa! Mɛlɛ'n lɛ ba, ɔ'a ju bɔbɔ a yue, ɛmɔ 'ba bɔ asanndıɛ bɛ yaci mín ngʊnmın, ɛmɔ
anun kʊn biala 'ba nwanndi fıa. Nan kʊsʊ cɛcɛ, ɔ nga man mín ngʊnmın, ɔ sanlın kɛ Sıɛ'n
nʊn mín y'ɔ tı ɔ.
33 “Mıın kan sɔ mın kele ɛmɔ, nán mın man ɛmɔ nyan alʊacıcıɛ, afı ɛmɔ nʊn mín a yɔ
kʊn. Ɛmɔ lɛ 'ba nwun yalɛ mân nın anun, nan kʊsʊ ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın, nán bɛ man bɛ́
nwʊn bubu bɛ́, ɔ sanlın kɛ m'an li eyuadı nın asʊ kunnunmun.”

17

Zozi 'ba yɔ asɔnın man yí menian'n-mɔ

1 Mɔ Zozi hanlın ɛhı yuelı'n, ɔ kɔ tʊ yí nyın anwunno, yí nwan: “Mín Sı, dɔɛ nın a ju.
Wula wɔ́ Wa nın anunminnyanmʊn maan yí kʊsʊ ɔ wúla wɔ́ bie.
2 Afı, a man yí tunmin dasannin biala asʊ kɛ bɛ́ mɔ a fa bɛ́ a man yí'n, ɔ mán bɛ nyán
ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n.
3 Ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n, y'ɔ le kɛ bɛ nwún wɔ́ mɔ ɛ tı ananhɔlɛ Nyanmıan'n
kʊnmgba cein, ɔ nʊn Zozi Kilisi, mɔ a sʊan yí'n.

4 M'an wula wɔ́ anunminnyanmʋn asɪɛ nɪn asʋ ɛwa. Ɔ sanlɪn kɛ junman'n mɔ a fa a
man mín kɛ n ní'n, m'an yue yí di.
5 Afɪ kɪkaala dɪɛ, Mín Sɪ, anunminnyanmʋn'n mɔ anɪn n ne yí wɔ́ nwʋn ɛlɔ asannan nán
a sesie mân'n, maan n nyán yí kʋnmgba sɔ'n wɔ wɔ́ nyunnun.

6 "Menian'n-mɔ mɔ a fa bɛ́ a man mín asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n, m'an man b'a nwun wɔ́. Bɛ tɪ
wɔ́ dɪɛ, yɛ̂ a fa bɛ́ a man mín. Bɛ́ kʋsʋ, b'a li wɔ́ ɛjɔlɛ nɪn asʋ.
7 Sian'n, b'a nwun kɛ yí kʋalaa mɔ a fa a man mín'n, ɔ fi wɔ́ ɛlɔ.
8 Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ a fa a wula mín sa nun'n, mín kʋsʋ m'an fa m'an wula bɛ́ sa nun,
yɛ̂ b'a sɔ nun. B'a nwun yí kɛ n vi wɔ́ nwʋn ɛlɔ sakpa, yɛ̂ b'a le b'a li kɛ a sʋan mín.

9 "Mɪɪn yɔ asɔnɪn wɔ wɔ́ dunman nun mɪn man bɛ́. Mɪn nyɔ man asɔnɪn mɪn mman
man eyuadɪ'n. Nan bɛ́ mɔ a fa bɛ́ a man mín'n, bɛ́ ti asɔnɪn yɛ̂ mɪɪn yɔ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ tɪ
wɔ́ dɪɛ.
10 Like biala mɔ ɛ le yí'n tɪ mín dɪɛ, mín kʋsʋ mín dɪɛ'n kʋalaa tɪ wɔ́ dɪɛ. Bɛ nwun mín
anunminnyanmʋn'n wɔ bɛ́ nun.
11 Mín dɪɛ m'an jasʋ mân nɪn anun a yue, nan bɛ́ dɪɛ, bɛ tɛ wɔ nun. Mín dɪɛ mɪɪn ba wɔ́
nwʋn ɛlɔ. Sɪɛ Nwannzan-nwannzan, wɔ́ dunman'n mɔ tunmin wɔ nun'n, fa nɪan bɛ́ mɔ a
fa bɛ́ a man mín nɪn asʋ, maan bɛ yɔ́ kʋn kɛ mɪn nʋn wɔ́, yɛ tɪ kʋn'n.
12 Mɔ anɪn mɪn nʋn bɛ́ wɔ mân nɪn anun'n, mɪn nɪan bɛ́ sʋ wɔ wɔ́ dunman nun. N nɪanlɪn
bɛ́ sʋ kpa, bɛ́ bie fíí a mminlin man, sannan sʋanlan'n m'ɔ sɛ kɛ ɔ mínlin nán *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n
nɪn a kpɪn sʋ'n.

13 "Sian'n, mɪɪn ba wɔ́ nwʋn ɛlɔ, nan kɛmɔ n dɛ wɔ mân nɪn anun ɛwa'n, yí ti yɛ̂ ɔ man
mɪɪn kan sɔ maan bɛ di fɛ kpili kpa kɛ mín nɪn ɔ.
14 M'an fa wɔ́ ɛjɔlɛ'n m'an man bɛ́, yɛ̂ mân nɪn anun menian'n-mɔ lɛ kpɔ bɛ́, ɔ sanlɪn kɛ
bɛ tɪ kɛ mín, bɛ tɪ man mân ɛhɪ anun menian.
15 Mɪɪn nzɛlɛ man wɔ́ kɛ ɛ yí bɛ́ fi mân nɪn anun, nan mín nwan ɛ nían bɛ́ sʋ, n'ɛ man
*Abɔnsanmʋn nyan bɛ́.
16 Bɛ tɪ kɛ mín, kɛmɔ n dɪ man mân ɛhɪ anun sʋanlan'n, bɛ́ kʋsʋ, bɛ tɪ man mân ɛtɛ ɛhɪ
anun menian.
17 Kɛmɔ wɔ́ nʋan ɛjɔlɛ'n tɪ ananhɔlɛ'n, nanndɪ ananhɔlɛ nɪn asʋ maan bɛ káci wɔ́ menian
kpa bɔkɔɔ.
18 Mɪɪn sʋan bɛ́ mân nɪn anun kɛ ɛ sʋanlɪn mín'n.
19 Bɛ́ dunman nun ati, mɪɪn fa mín nwʋn mɪn wula wɔ́ sa nun kpa bɔkɔɔ maan bɛ́ kʋsʋ
bɛ kaci wɔ́ menian kpa bɔkɔɔ.

20 "Nán kɛ bɛ́ ngʋnmɪn bɛ́ ti ala yɛ̂ mɪɪn sɛlɛ wɔ́ ɔ, nan bɛ́ kʋalaa mɔ mín menian'n-mɔ kɔ
han ɛjɔlɛ kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ kɔ le bɛ kɔ li'n, mɪɪn sɛlɛ wɔ́ mɪn man bɛ́ kʋsʋ.
21 Mɪɪn sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ mán bɛ yɔ́ kʋn. Mín Sɪ, man bɛ nʋn yɛ́, yɛ yɔ́ kʋn kɛ mɪn nʋn wɔ́, yɛ tɪ
kʋn'n. Man bɛ yɔ́ kʋn nán eyuadɪ nɪn a le a li kɛ wɔ́ yɛ̂ ɛ sʋanlɪn mín ɔ.
22 Anunminnyanmʋn'n mɔ ɛ falɪ manlɪn mín'n, m'an fa m'an man bɛ́, yí dɪɛ anɪn bɛ́
kʋalaa bɛ yɔ kʋn kɛ mɪn nʋn wɔ́ yɛ tɪ kʋn'n.
23 Man mɪn nʋn bɛ́, yɛ yɔ́ kʋn kɛ wɔ́ kʋsʋ ɛ nʋn mín, yɛ tɪ kʋn'n. Man bɛ yɔ́ sʋanlan kʋn
bɔkɔɔ, nán eyuadɪ nɪn a nwun kɛ a sʋan mín, ɛsɛ ɛ kulo bɛ́ kɛ ɛ kulo mín'n.

24 "Mín Sɪ, kɛmɔ a fa bɛ́ a man mín'n, mín kʋsʋ mɪn kulo kɛ lɪka mɔ n dɪ'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ
tanlan ɛbɛlɛ bie, nán b'a nwun mín anunminnyanmʋn'n, anunminnyanmʋn'n mɔ ɛ falɪ
manlɪn mín'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɛ lili mʋa ɛ hulolɪ mín asannan nán a sesie mân'n.
25 Mín Sɪ, wɔ́ mɔ ɛ tɪ sɛsɛfʋɛ, eyuadɪ amma'n nzɪ man wɔ́, nan mín dɪɛ, mɪn sɪ wɔ́. Yɛ̂ mín
menian'n-mɔ kʋsʋ sɪ kɛ a sʋan mín.
26 M'an man b'a nwun wɔ́, ɛsɛ mɪn 'ba man bɛ nwun wɔ́ kpa biekun. Yí dɪɛ, anɪn ehulo'n
mɔ ɛ kulo mín'n tanlan bɛ nun, nán mín kʋsʋ mɪn nʋn bɛ́ a yɔ kʋn."

18

Zufʋ mgbain'n-mɔ 'ba man bɛ cɪ Zozi
(Matie 26.47-56, Maakɪ 14.43-50, Luku 22.47-53)

1 Mɔ Zozi sɛlɛlɪ nzɛlɛ sɔ'n m'ɔ yuelɪ'n, ɔ nʋn yí menian'n-mɔ bɛ hɔlɪ asue baa'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sedʋnlʋn nɪn anzin ɛlɔ. Asue sɔ'n mantan Zoluzalɛmʋn. Yí nzin ɛlɔ, tola kʋn wɔ ɛbɛlɛ, ɔ nʋn yí menian'n-mɔ hɔlɪ wʋlʋlɪ nun.

2 Zudasɪ mɔ ɔ 'ba yɪ yí man'n, ɔ sɪ lɪka sɔ'n, afɪ ɔ yɔ a, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ yia ɛlɔ.

3 Yí ti, Zudasɪ li *Lɔmʋn nʋn Zufʋ nzalafʋ dɔʋn anyunnun, bɛ kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ. Zufʋ nzalafʋ sɔ'n-mɔ, Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn *Falisifʋɛ'n-mɔ yɛ̂ bɛ yɪlɪ bɛ́ ɔ. Mɔ bɛ 'ba'n, bɛ le kʋan ninnge, kanlannɪɛ nʋn tɛɛ.

4 Nan Zozi dɪɛ, ɔ sɪ yí kʋalaa mɔ ɔ lɛ 'ba tʋ yí'n sie. Ɔ fi tola nɪn anun kɔ fite, yí nwan: "Ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ nwan?"

5 Bɛ́ nwan: "Yɛ lɛ kpʋnndɛ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ'n."

Zozi nwan: "Mín ahɪ." Zudasɪ m'ɔ lɛ yɪ yí man'n, anɪn ɔ nʋn bɛ́ yɛ̂ bɛ jijin ɛbɛlɛ ɔ.

6 Kɛ Zozi 'se kɛ: "Mín ahɪ" nɪn ala, nzalafʋ'n-mɔ kɔ bɔ si, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ hyʋɪn bɛ kɔ hɔ bɛ́ nzin bɛ kɔ han bɛ kɔ gua asɪ.

7 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: "Ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ nwan?"

Bɛ́ nwan: "Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ'n."

8 Zozi nwan: "M'an se ɛmɔ kɛ y'ɔ le mín. Nan sɛ mín yɛ̂ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ mín sakpa a, anɪn ɛmɔ yáci menian ɛhɪ-mɔ maan bɛ hɔ́."

9 Zozi hanlɪn sɔ maan ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlɪn yí mɛlɛ mɔ ɔ 'sɛlɛ Nyanmɪan man yí menian'n-mɔ'n kpɪnlɪn sʋ. Yí nwan: "Bɛ́ mɔ a fa bɛ́ a man mín'n, m'an mminlin man fíí."

10 Anɪn Simʋn Pɪɛlɪ le dadɪɛ, ɔ kɔ hyʋɪn kɔ kpɛ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn akʋa nɪn anzʋ fama'n. Akʋa sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Malikusi.

11 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: "Simʋn Pɪɛlɪ, fa wɔ́ dadɪɛ'n wula yí bʋa nɪn anun. Ɛ jʋnlɪn kɛ yalɛ'n mɔ mín Sɪ nwan n nwʋ́n yí'n, mɪn ngɔ nwun man yí ɔ?"

Bɛ 'ba fa Zozi bɛ fite Nannan Hannɪn anyunnun

12 Ɛhɪ a, *Lɔmʋn nzalafʋ'n-mɔ nʋn bɛ́ kpain'n, nʋn Zufʋ'n-mɔ nzalafʋ dɪɛ'n-mɔ kɔ hyɪ Zozi, bɛ kɔ cɪcɪ yí.

13 Bɛ nʋn yí kɔ li mʋa kɔ hɔ Nannan Hannɪn awulo. Hannɪn sɔ'n tɪ *tɛɛyɪfʋɛ kpain daba. Kayifʋ m'ɔ tɪ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain afʋɛ sɔ nɪn anun'n, ɔ ja Hannɪn awa balasua.

14 Kayifʋ kʋsʋ yɛ̂ ɔ hanlɪn helelɪ Zufʋ'n-mɔ kɛ: "Sɛ sʋanlan kʋn wu a, ɔ tɪ kpa tala kɛ mân bɔndɪn'n kɔ bɔ'n."

Pɪɛlɪ 'ba han kɛ ɔ nzɪ man Zozi
(Matie 26.69-70, Maakɪ 14.66-68, Luku 22.55-57)

15 Mɔ bɛ nʋn Zozi 'kɔ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn awulo ɛlɔ'n, Simʋn Pɪɛlɪ nʋn Zozi sʋanlan'n kʋn biekun bɛ sili yí sʋ. Zozi sʋanlan sɔ'n, tɛɛyɪfʋɛ kpain'n sɪ yí. Mɔ bɛ 'wʋlʋ awulo nɪn akunnun ɛlɔ'n, ɔ wʋlʋlɪ ɛlɔ bie.

16 Nan Pɪɛlɪ dɪɛ, ɔ halɪ gua sʋ ɛlɔ anʋan nɪn anwʋn ɛbɛlɛ. Zozi sʋanlan kʋn'n mɔ tɛɛyɪfʋɛ kpain'n sɪ yí'n kɔ fite. Ɔ kɔ han kɔ hele balasua'n m'ɔ sisa anʋan'n ɔ kɔ man Pɪɛlɪ kɔ wʋlʋ.

17 Afanɪan'n m'ɔ nɪan anʋan nɪn asʋ'n kɔ bisa Pɪɛlɪ kɛ: "N ja bian, asʋ wɔ́ kʋsʋ, ɛ tɪ man bian sɔ'n sʋanlan ɔ?"

Simʋn Pɪɛlɪ nwan: "Cɛcɛ, nán yí sʋanlan y'ɔ le mín."

18 Kɛmɔ anɪn ɛyɛlɛ wɔ nun'n, ngʋa'n-mɔ nʋn nzalafʋ'n-mɔ a huan sîn bɛ jijin yí nwʋn bɛ lɛ tɪ. Pɪɛlɪ kʋsʋ kɔ a kɔ jinlan bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ ɔ lɛ tɪ bie.

19 Mɛlɛ sɔ'n, anɪn Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain'n lɛ bisa Zozi yí menian'n-mɔ nʋn yí ninnge'n m'ɔ kekele nɪn anwʋn kosuan.

20 Zozi kɔ bua yí kɛ: "M'an han yí bagua nun m'an hele mân'n bɔndɪn'n. Mín ninnge'n kʋalaa mɪn kekele yí cɪan daa lɪka mɔ Zufʋ'n-mɔ yia'n, bɛ́ asɔnɪn sua'n-mɔ anun ɔ nʋn Nyanmɪan awulo nɪn anun. Mín ɛjɔlɛ'n kʋalaa mɔ mɪn kan'n, nán nvɪalɪɛ nun ɔ.

21 Nan nzukɛ ati yê ɛ tɛ bisa mín yí nwʋn kosuan ɔ? Bisa bé mɔ n ganlın ɛjɔlɛ'n n gelelı
bé mɔ bɛ tılı'n. Bé dıɛ, bɛ sı ɛjɔlɛ'n mɔ n ganlın n gelelı bé'n kpa bɔkɔɔ."
22 Zozi anʋan a ndɔ man, nzalafʋ'n-mɔ anun kʋn m'ɔ mantan yí nwʋn ɛbɛlɛ'n kɔ kpɛ yí
nyın nın asʋ. Yí nwan: "Asʋ, kɛ bɛ kan ɛjɔlɛ bɛ kele Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain nın anın?"
23 Zozi nwan: "Sɛ m'an han ɛjɔlɛ ɛtɛ a, kele mín ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhɔlɛ kʋn mɔ m'an han'n. Sɛ kʋsʋ
m'an ngan man ɛjɔlɛ ɛtɛ a, anın nzukɛ ati yê ɛ kpacı mín nyınsʋ ɔ?"
24 Ɛhı a, Hannın ngɔ man bɛ ngɔ nyannjı man Zozi, ɔ kɔ man bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ hɔ kɔ wula
Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain Kayifʋ asa nun.

Pıɛlı 'ba han biekun kɛ ɔ nzı man Zozi
(Matie 26.71-75, Maakı 14.69-72, Luku 22.58-62)

25 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Pıɛlı tɛ jin sîn nın anwʋn ɛbɛlɛ. Bé mɔ bɛ jijin sîn nın anwʋn ɛbɛlɛ'n
kɔ bisa yí kɛ: "Asʋ wɔ́ kʋsʋ wɔ́, ɛ tı man bian sɔ'n sʋanlan'n bie ɔ?"
Pıɛlı nwan: "Cɛcɛ, nán yí sʋanlan'n bie y'ɔ le mín."
26 Tɛɛyıfʋɛ kpain nın akʋa'n kʋn mɔ yí abie y'ɔ le nunhan'n mɔ Pıɛlı kpɛlı yí nzʋ'n nwan:
"Asʋ m'an nnwun man wɔ́ nʋn yí tola nın anun ɛlɔ ɔ?"
27 Ɛsɛ Simʋn Pıɛlı nwan nán yí ɔ. Ɔ 'kan sɔ nın ala, kokolokoo! Akɔ kʋn kɔ bɔ.

Bɛ 'ba fa Zozi bɛ fite Lɔmʋn Kʋnmanna Pilatı anyunnun
(Matie 27.1-2,11-14, Maakı 15.1-5, Luku 23.1-5)

28 Ngɛlɛmɔ tutun kpa, kɛ alíɛ'n hınlın ɛbɛlɛ ala, bé nʋn Zozi fi kpain Kayifʋ awulo ɛbɛlɛ,
bɛ kɔ fa yí kɔ hɔ *Lɔmʋn kʋnmanna nın awulo ɛlɔ. Kɛmɔ ɔ tı man Zufʋ'n, sɛ Zufʋ'n-mɔ wʋlʋ
yí awulo ɛlɔ a, anın efian a han bé, bɛ ngʋala man *Pakı'n bie di, ɛhı ati b'a nwʋlʋ man ɛlɔ
bie.
29 Bɛ manlın *Pilatı muonun fitelı walı bé nwʋn ɛbɛlɛ, nán ɔ'a bisa bé kɛ: "Bian ɛhı a yɔ
nzu mɔ ɛmɔ lɛ 'ba sanman yí ɔ?"
30 Bé nwan: "Sɛ ɔ tı man ɛtɛfʋɛ a, ahan yɛ nva man yí yɛ mmɛlɛ man wɔ́."
31 Pilatı nwan: "Ɛmɔ muonun nʋn yí hɔ́, bɛ hɔ́ búa yí ndɛɛ kɛ ɛmɔ mala'n kele'n."
Mɔ Zufʋ'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bé nwan: "Yɛ le man atın kɛ yɛ kun yí."
32 Ɛjɔlɛ mɔ Zozi hanlın helelı ehuan ɛhɔlɛ kʋn'n mɔ bɛ 'ba hun yí'n, kɛ ɔ yɔlı mɔ ɛjɔlɛ sɔ'n
kpınlın sʋ nın anın.
33 Ɛhı a, Pilatı kɔ wʋlʋ sua nın anun ɛlɔ ɔ kɔ fɛlɛ Zozi ɔ kɔ bisa yí kɛ: "N ja bian, asʋ Zufʋ'n-
mɔ belemgbin'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?"
34 Zozi nwan: "Wɔ́ muonun wɔ́ ti anun yê a bɔ mɔ ɛ lɛ kan sɔ anaan, menian yê b'a han
mín nwʋn ɛjɔlɛ b'a hele wɔ́, yí ti yê ɔ man ɛ lɛ bisa mín kosuan sɔ nın ɔ?"
35 Pilatı nwan: "Ɛ nıan an, anın Zufʋ y'ɔ le mín ɔ? Wɔ́ mân nın anun menian'n-mɔ nʋn
tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ yê b'a fa wɔ́ b'a bɛlɛ mín ɔ. Nan ɛ yɔlı nzu?"
36 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "N dı man mân ɛhı anun belemgbin. Nan sɛ n dı mân
ɛhı anun belemgbin an, ahan mɔ Zufʋ mgbain'n-mɔ 'cı mín'n, mín ngʋa'n-mɔ hʋnlın lelı
mín maan b'a ngʋala man mín cı. Nan kʋsʋ ɔ tı man sɔ, mın nni man belemgbin mân ɛhı
anun."
37 Pilatı nwan: "Yí ti, belemgbin y'ɔ le wɔ́ sakpa?"
Zozi nwan: "Wɔ́ nʋan wɔ sʋ ɛ lɛ kan, belemgbin y'ɔ le mín. Bɛ wʋlı mín, m malı mân
nın anun kɛ mın 'ba han ananhɔlɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ. Ɔ man sʋanlan biala m'ɔ tı ananhɔlɛ'n
sʋanlan'n, ɔ tie ɛjɔlɛ'n mɔ mın kan'n."
38 Mɔ Pilatı tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Apii, ananhɔlɛ'n y'ɔ le nzu?"

Pilatı 'ba man atın kɛ bɛ hún Zozi
(Matie 27.15-26, Maakı 15.6-20, Luku 23.13-25)

Kɛ Pilatı hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ sa kɔ hɔ Zufʋ'n-mɔ anwʋn ɛlɔ, yí nwan: "Mín dıɛ, mın
nnwun man like mɔ yí ti yê ɔ di kɛ bɛ kun sʋanlan sɔ nın ɔ.
39 Nan ɔ tı mala wɔ ɛmɔ afian ɛwa, sɛ bɛ 'di *Pakı biala a, bé mɔ bɛ kɔ gua bé fiadı'n, mın
yı kʋn. Yí ti, asʋ ɛmɔ kulo kɛ mın yaci Zufʋ'n-mɔ belemgbin nın ɔ?"

40 Mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ tɛtɪan nun, bɛ́ nwan: "Cɛcɛ, nán yí yê yɛ kulo kɛ ɛ yaci yí ɔ!
Nan yɛ́ dɪɛ, Balabasɪ yê yɛ kulo kɛ ɛ yɪ yí ɔ!" Balabasɪ sɔ'n kʊsʊ a, ɔ tɪ kodiawu.

19

1 Ɛhɪ a, Pilatɪ kɔ man nzalafʊ'n-mɔ atɪn kɛ bɛ fá Zozi bɛ hɔ́ fín yí mgbele.
2 Nzalafʊ'n-mɔ kɔ fin Zozi mgbele ɛsɛ bɛ kɔ nwʊn abotile kɛ mmelemgbin'n-mɔ dɪɛ'n,
bɛ kɔ bɔ Zozi ati. Abotile sɔ'n, bɛ le eminlan mmowe yê b'a nwʊn ɔ. Bɛ kɔ wula yí taladɪɛ
kɔkɔlɛ kʊsʊ bɛ kɔ bʊka sʊ.
3 Bɛ cʊɪn bɛ mantan yí, anɪn bɛ́ nwan: "Zufʊ'n-mɔ belemgbin, ahɪn o! Zufʊ'n-mɔ
belemgbin, ahɪn o!" Anɪn bɛ 'kpɛ yí nyɪn nɪn asʊ.
4 Bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, ɛsɛ Pilatɪ kɔ fite biekun, yí nwan: "Ɛmɔ Zufʊ'n-mɔ, bɛ nían, mɪɪn
fa yí mɪn bɛlɛ ɛmɔ mɪn man ɛmɔ nwun kɛ mɪn nnwun man like mɔ ɔ'a yɔ m'ɔ di kɛ bɛ kun
yí ɔ."
5 Kɛ Pilatɪ 'kan sɔ ala, nzalafʊ'n-mɔ nʊn Zozi kɔ fite, yí mmowe abotile'n bɔ yí ti, yí taladɪɛ
kɔkɔlɛ'n wula yí. Pilatɪ nwan: "Sʊanlan nɪn ahɪ o!"
6 Mɔ Nyanmɪan *tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn bɛ́ nzalafʊ'n-mɔ nwunlin yí'n, bɛ lɛ tɛtɪan
nun kpa, bɛ́ nwan: "Bɛ búbɔ yí kʊlʊwa sʊ, bɛ búbɔ yí kʊlʊwa sʊ!"
Mɔ Zufʊ'n-mɔ hanlɪn sɔ'n, Pilatɪ nwan: "Ɛmɔ muonun fá yí hɔ́ búbɔ yí kʊlʊwa sʊ, nan
mín dɪɛ, mɪn nnwun man ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ ɔ."
7 Zufʊ'n-mɔ nwan: "Yɛ le yɛ́ mala kʊn, mala sɔ'n kele kɛ nán bɛ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ tia
Nyanmɪan Kpili. Yí kʊsʊ ɔ'a han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a tia Nyanmɪan, afɪ yí nwan ɔ tɪ Nyanmɪan
Awa, yí ti, ɔ sɛ kɛ bɛ kun yí."
8 Mɔ Pilatɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, esulo hanlɪn yí biekun kpa.
9 Ɔ kɔ sa kɔ wʊlʊ awulo ɛlɔ, ɔ kɔ bisa Zozi kɛ: "Ɛ fi nin?" Zozi ngɔ tɛ yí sʊ.
10 Pilatɪ nwan: "Mín yê ɛ lɛ kpinlin mín'n? Ɛ nzɪ man kɛ mɪn kʊala kɛ mɪn man bɛ yaci
wɔ́, ɛsɛ mɪn kʊala kɛ mɪn man bɛ bʊbɔ wɔ́ kʊlʊwa sʊ ɔ?"
11 Mɔ Pilatɪ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: "Sɛ nán tunmin'n mɔ Nyanmɪan falɪ manlɪn wɔ́ nɪn
ala a, ɛ le man tunmin fíí kún mín sʊ. Yí sɔ ati, Kayifʊ m'ɔ yɪlɪ mín manlɪn wɔ́'n, yí ɛtɛ dɪɛ
mɔ ɔ'a yɔ'n tala wɔ́ dɪɛ'n."
12 Ɛbɛlɛ ala, Pilatɪ lɛ kpʊnndɛ atɪn ɔ yaci Zozi. Mɔ Zufʊ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ lɛ tɛtɪan
nun sɛlɛ kpa, bɛ́ nwan: "Sɛ ɛ yaci sʊanlan ɛhɪ a, anɪn nán wɔ́ manngʊn y'ɔ le *Sezaa, afɪ
sʊanlan biala m'ɔ bu yí nwʊn kɛ ɔ tɪ belemgbin'n, anɪn ɔ kpɔ belemgbin Sezaa."
13 Mɔ Pilatɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ fa Zozi bɛ nʊn yí kɔ fite Zufʊ'n-mɔ anyunnun.
Yí muonun kʊsʊ ɔ kɔ tanlan yí bia nɪn asʊ, lɪka mɔ bɛ tanlan bɛ di ɛjɔlɛ'n. Lɪka sɔ'n, bɛ le
nyɔbʊɛ ndɛtɛlɛ kpa yê b'a fa b'a sɪsɛ asɪɛ nɪn anwʊn kɛ kalo. *Ebele anɪɛ nɪn anun, bɛ fɛlɛ
yí "gabata".
14 Cɪan sɔ'n kʊsʊ, yí alíɛ cɪn an, anɪn ɔ tɪ Zufʊ'n-mɔ ɛnwʊnmɪan ele cɪan. Anɪn sɛnzɛ nɪn
a ju bɛ́ ti afian. Pilatɪ kɔ fa kɔ tʊ Zufʊ'n-mɔ anyunnun, yí nwan: "Ɛmɔ belemgbin nɪn ahɪ
o!"
15 Mɔ Pilatɪ hanlɪn sɔ helelɪ bɛ́'n, bɛ lɛ tɛtɪan nun, bɛ́ nwan: "Bɛ hún yí! Bɛ hún yí! Bɛ
búbɔ yí kʊlʊwa sʊ!"
Pilatɪ nwan: "Yí ti, bɛ búbɔ ɛmɔ belemgbin'n kʊlʊwa sʊ?"
Ɛbɛlɛ ala, Nyanmɪan tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ nwan: "Yɛ́ belemgbin nɪn ala y'ɔ le *Sezaa,
sɛ ɛ yɪ yí a, yɛ le man belemgbin fíí kún."
16 Kɛ bɛ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Pilatɪ manlɪn nzalafʊ'n-mɔ atɪn kɛ bɛ búbɔ Zozi kʊlʊwa sʊ. Ɛhɪ
a, bɛ kɔ sɔ Zozi bɛ nʊn yí kɔ hɔ.

Nzalafʊ'n-mɔ 'ba bʊbɔ Zozi kʊlʊwa sʊ
(Matie 27.32-44, Maakɪ 15.21-32, Luku 23.26-43)

17 Ɛhɪ, Zozi muonun sʊ yí kʊlʊwa'n fi kulo nɪn asʊ ɔ kɔ fite kɔ hɔ lɪka kʊn. Lɪka sɔ'n, *ebele
anɪɛ nɪn anun bɛ fɛlɛ yí "Gɔlʊgota", yí bʊ y'ɔ le kɛ "tile kangɔ lɪka."

18 Ɛbɛlɛ, nzalafʋ'n-mɔ kɔ bʋbɔ Zozi kʋlʋwa nɪn asʋ. Lɪka kʋnmgba sɔ'n, bɛ kɔ bʋbɔ
kodiawu nnyuan kʋsʋ kʋlʋwa sʋ, kʋn wɔ yí bê sʋ, kʋn kʋsʋ wɔ yí fama sʋ, yê Zozi wɔ bɛ́
afian.
19 Pilatɪ kɔ man bɛ kɔ hɛlɛ kalata bɛ kɔ bɔ Zozi kʋlʋwa nɪn ati sʋ kɛ: "Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ,
Zufʋ'n-mɔ belemgbin."
20 Zufʋ'n-mɔ dɔʋn kɪnngalɪ ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ bɛ hɛlɛlɪ'n, ɔ sanlɪn kɛ lɪka mɔ bɛ bʋbɔlɪ Zozi
kʋlʋwa nɪn asʋ'n mantan kulo'n kʋkʋ. Ɛjɔlɛ sɔ'n kʋsʋ, b'a hɛlɛ yí *ebele anɪɛ nun, b'a hɛlɛ
yí *latɪn anɪɛ nun, ɛsɛ b'a hɛlɛ yí *gɛlɛkɪ anɪɛ nun.
21 Mɔ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nwunlin ɛhɛlɛ sɔ'n, bɛ hɔlɪ tʋlɪ Pilatɪ a, bɛ́ nwan:
"Pilatɪ, ahan a ngɛlɛ man yí kɛ 'Zufʋ'n-mɔ belemgbin', nan ahan ɛ hɛlɛlɪ yí kɛ 'sʋanlan ɛhɪ
nwan ɔ tɪ Zufʋ'n-mɔ belemgbin.' "
22 Pilatɪ nwan: "Mɔ m'an hɛlɛ'n, bɛ ngaci man yí kʋ́n."
23 Ɛhɪ, bɛ kɔ bʋbɔ Zozi kʋlʋwa nɪn asʋ, bɛ kɔ hye yí taladɪɛ'n-mɔ anun nnan bɛ kɔ fa. Bɛ́
nun kʋn biala kɔ nyan m'ɔ fata ɔ. Ɔ kɔ ha yí bubu'n. Taladɪɛ sɔ'n kʋsʋ, ɔ fa yí anwunno
dede m'ɔ ju yí asɪ'n, ɔ le man mgbalɪɛ, bɛ nwʋnlɪn yí wolologɔ kʋnmgba.
24 Mɔ nzalafʋ'n-mɔ hyelɪ yí taladɪɛ ɛhɪnlɪn-mɔ anun yuelɪ'n, bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, nunhan
kʋn kɔ fa kɔ tʋ yí manngʋn'n-mɔ anyunnun kɛ: "Ebia-mɔ, taladɪɛ kʋn ɛhɪ m'ɔ wɔ ɛwa'n, nán
bɛ man yɛ sosua nun, nan bɛ mán yɛ hyʋ́ɪn tondo yɛ nwʋ́n sʋanlan m'ɔ kɔ nyan yí ɔ."
*Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun, b'a hɛlɛ kɛ:
B'a hye mín nwʋn ninnge'n-mɔ b'a fa,
yê b'a hyʋɪn tondo b'a fa mín taladɪɛ'n.
Kɛ ɔ yɔlɪ mɔ ɛjɔlɛ sɔ'n kpɪnlɪn sʋ nɪn anɪn. Mɔ nzalafʋ'n-mɔ yɔlɪ nɪn anɪn.
25 Anɪn Zozi anin'n nʋn yí nin anianman balasua'n nʋn Kolopasɪ ayɪ Mali yê Mali m'ɔ fi
Magɪdala'n, bɛ́ kʋalaa bɛ jijin Zozi kʋlʋwa nɪn anwʋn ɛbɛlɛ.
26 Mɔ Zozi nwunlin kɛ sʋanlan'n m'ɔ kulo yí'n jin yí nin anwʋn ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ fɛlɛ yí nin ɔ
kɔ han kɔ hele yí kɛ: "M mo, ɛ 'nwun wɔ́ wa."
27 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kpɛlɪ yí nyɪn sʋanlan'n m'ɔ kulo yí'n kʋsʋ anwʋn ɛlɔ a, yí nwan:
"Ɛ 'nwun wɔ́ nin." Ɔ fi ɛbɛlɛ, yí sʋanlan'n falɪ yí nin hɔlɪ yí awulo.

Zozi ewue nun
(Matie 27.45-56, Maakɪ 15.33-41, Luku 23.44-49)

28 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, sian'n yí muonun ɔ nɪan an, anɪn yí nwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ'n hanlɪn'n kʋalaa a kpɪn sʋ. Ɛbɛlɛ ala, yí nwan: "Nzuhoe lɛ kun mín."
29 Anɪn bua kʋn jin ɛbɛlɛ, vinɛgɪlɪ yi yí. Mɔ Zozi hanlɪn sɔ nɪn ala, nzalafʋ'n-mɔ kɔ nɪan
ɛbɛlɛ bɛ kɔ fa eminlan kʋn bɛ kɔ bɔ vinɛgɪlɪ sɔ nɪn anun. Bɛ kɔ sinnze yí baka kʋn ati. Baka
sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí *Izɔpʋ. Bɛ kɔ fa bɛ kɔ han Zozi anʋan.
30 Mɔ vinɛgɪlɪ'n hanlɪn yí nʋan yuelɪ'n, yí nwan: "Sian dɪɛ, ɔ'a yue." Kɛ ɔ hanlɪn sɔ mɔ ɔ
'si yí ti asɪ ala, ɔ kɔ ha nun.

Nzalafʋ kʋn 'ba wɔ Zozi anvɪn nun acɔ

31 Cɪan mɔ bɛ hunlin Zozi'n, yí alíɛ cɪn an, ɔ tɪ ɛnwʋnmɪan elie cɪan. Yí sɔ ati, bɛ́ mɔ b'a
bʋbɔ bɛ́ kʋlʋwa sʋ'n, Zufʋ'n-mɔ ngulo man kɛ bɛ́ fuin'n ka ɛbɛlɛ dede *ɛnwʋnmɪan elie
cɪan'n ju. Afɪ cɪan sɔ'n tɪ cɪan kpili kpa. Ɛhɪ kʋalaa ati, Zufʋ'n-mɔ sɛlɛlɪ *Pilatɪ kɛ ɔ mán
nzalafʋ'n-mɔ búbu menian sɔ'n-mɔ aja'n, nán bɛ yí bɛ́ kʋlʋwa nɪn asʋ.
32 Nzalafʋ'n-mɔ walɪ a, menian nnyuan'n mɔ b'a bʋbɔ bɛ́ kʋlʋwa sʋ Zozi anwʋn ɛbɛlɛ'n,
bɛ kɔ li mʋa bɛ kɔ bubu kʋn nɪn aja'n, ɛsɛ bɛ kɔ bubu kʋn'n kʋsʋ dɪɛ'n.
33 Bɛ́ nwan bɛ 'bubu Zozi dɪɛ'n, bɛ 'ju yí nwʋn ɛbɛlɛ a, anɪn ɔ'a wu. Yí ti, b'a mmubu man
yí ja'n.
34 Kɛ ɔ yɔlɪ sɔ'n, nzalafʋ'n-mɔ anun kʋn falɪ yí acɔ'n wɔlɪ Zozi anvɪn nɪn anun. Ɛbɛlɛ ala,
moja nʋn nzue fi nun kɔ fite.

35 Sʋanlan'n m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ ɛhɪ kʋalaatin'n, ɔ'a nwun ninnge sɔ'n-mɔ yí muonun yí nyɪnsʋ. Yê yí ɛjɔlɛ'n m'ɔ lɛ kan'n kʋsʋ tɪ ananhɔlɛ. Ɔ sɪ kɛ ɔ lɛ kan ananhɔlɛ, ɔ 'kan maan ɛmɔ kʋsʋ de di.
36 Ninnge sɔ'n yɔlɪ sɔ, ɔ man *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɪka m'ɔ lɛ kan kɛ: *B'a mmu man yí bowe kʋnmgba cein anun*, ɔ kpɪnlɪn sʋ.
37 Ɛsɛ b'a hɛlɛ wɔ lɪka fʋfɔlɛ kɛ: *Bɛ 'ba kaci bɛ́ nyɪn sʋanlan'n mɔ bɛ wɔlɪ yí nʋɪn nɪn anun acɔ nɪn anwʋn ɛlɔ.*

Zozi esie'n
(Matie 27.57-61, Maakɪ 15.42-47, Luku 23.50-56)

38 Ɛhɪ anzin, Zozɛfʋ m'ɔ fi Alimate kulo nɪn asʋ'n, ɔ hɔlɪ sɛlɛlɪ Pilatɪ kɛ ɔ 'fa Zozi fuin'n ɔ 'kɔ a sie yí. Zozɛfʋ sɔ'n, Zozi sʋanlan kʋn y'ɔ le yí, nan kʋsʋ, kɛmɔ ɔ sulo Zufʋ mgbain'n-mɔ nɪn ati, ɔ nyɪ man yí nwʋn ɔ ngele man. Kɛ ɔ hanlɪn sɔ nɪn ala, Pilatɪ kɔ man yí atɪn. Zozɛfʋ kɔ a kɔ fa Zozi fuin'n kɔ hɔ.
39 Ninkodɛmʋn mɔ cɪan kʋn kɔngɔɛ ɔ walɪ Zozi anwʋn ɛbɛlɛ'n, yí kʋsʋ ɔ 'ba a, ɔ le alufanlan kɔ yɔ tonun abulasan.
40 Bɛ́ menian nnyuan, bɛ kɔ fa Zozi fuin'n, bɛ kɔ fa kisaan bɛ kɔ fʋfɔ yí nwʋn. Bɛ kɔ fa alufanlan sɔ'n bɛ kɔ gugua kisaan nɪn anun kɛ Zufʋ'n-mɔ 'sie sʋanlan an, bɛ yɔ yí'n.
41 Lɪka mɔ bɛ bʋbɔlɪ Zozi kʋlʋwa nɪn asʋ'n, tola kʋn wɔ yí nwʋn ɛbɛlɛ. Tola sɔ nɪn anun, sɛka fʋfɔlɛ kʋn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ sielɪ man sʋanlan fíí nun lé.
42 Kɛmɔ alíɛ cɪn an, anɪn ɔ tɪ Zufʋ'n-mɔ ɛnwʋnmɪan elie cɪan'n, mɔ ɛsɛ sɛka'n kʋsʋ mantan bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ ala'n, ɔ man bɛ hɔlɪ sielɪ yí nun.

20

Zozi fi ewue nun ɔ 'ba tinnge
(Matie 28.1-8, Maakɪ 16.1-8, Luku 24.1-12)

1 Ɛhɪ, mɔlɛ'n ngɛlɛmɔ tutun kpa, anɪn mân nɪn anun yuelɪ man tɪtɪ, Mali m'ɔ fi Magɪdala'n kɔ jasʋ kɔ hɔ Zozi sɛka nɪn asʋ ɛlɔ. Ɔ 'kɔ a ju a, b'a kunndo ɛbʋta'n m'ɔ nyin sɛka nɪn anʋan'n.
2 Ɛhɪ a, ɔ le ɛnwanndie ɔ kɔ hɔ kɔ tʋ Simʋn Pɪɛlɪ nʋn sʋanlan'n mɔ Zozi kulo yí'n, yí nwan: "B'a yɪ yɛ́ Mɪn yí sɛka nɪn anun, yɛ nnwun man lɪka mɔ bɛ nʋn yí a hɔ ɔ."
3 Mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, sʋanlan sɔ'n nʋn Pɪɛlɪ, bɛ kɔ jasʋ bɛ kɔ fa Zozi sɛka nɪn asʋ atɪn'n, bɛ lɛ kɔ a nɪan.
4 Bɛ́ munnyuan bɛ 'kɔ a, anɪn bɛ lɛ nwanndi. Nan kɛmɔ sʋanlan kʋn'n kʋala nwanndi tala Pɪɛlɪ'n, ɔ kɔ yaci yí kɔ hɔ, ɔ kɔ li mʋa kɔ ju sɛka nɪn asʋ ɛlɔ.
5 Kɛ ɔ 'ju ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ han yí nwʋn asɪ kɔ nɪan kunman nɪn anun. Ɔ 'nɪan an, ɛtanlan'n mɔ bɛ falɪ bɛ sielɪ Zozi'n gua ɛbɛlɛ, kʋsʋ ɔ'a nju man kunman nɪn anun.
6 Simʋn Pɪɛlɪ juli ɛbɛlɛ a, ɔ kɔ ju kunman nɪn anun. Ɔ 'nɪan an, kisaan'n mɔ bɛ falɪ fʋfɔlɪ Zozi anwʋn'n gua asɪ ɛbɛlɛ.
7 Ɛsɛ ɔ 'tʋ yí nyɪn an, ɔ kɔ nwun ɛtanlan'n mɔ bɛ falɪ gualɪ yí ti'n, b'a bubu ɔ gua yí lɪka dɪɛ angʋnmɪn.
8 Kaan cɛ, sʋanlan'n m'ɔ lili mʋa juli sɛka nɪn asʋ'n kʋsʋ kɔ ju nun. Kɛ sʋanlan sɔ'n 'nwun yí sɔ ala, ɔ'a nwun kɛ Zozi fi ewue nun ɔ'a tinnge. Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ le Zozi kɔ li.
9 (Mɛlɛ sɔ'n kʋsʋ, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɪka'n m'ɔ kele kɛ sɛ Zozi wu a, ɔ 'tinnge'n, anɪn yí menian'n-mɔ tɪlɪ man yí bʋ.)
10 Yê bɛ́ munnyuan bɛ salɪ hɔlɪ awulo ɔ.

Zozi 'ba yɪ yí nwʋn kele Mali m'ɔ fi Magɪdala'n
(Matie 28.9-10, Maakɪ 16.9-11)

11 Mɔ Zozi menian nnyuan'n 'sa kɔ awulo'n, anɪn Mali jin sɛka nɪn anwʋn ɛbɛlɛ, ɔ lɛ sun. Tɛmʋn mɔ ɔ 'su'n, ɔ kɔ han asɪ ɔ kɔ nɪan kunman nɪn anun.
12 Ɔ 'nɪan an, anɪn nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ nnyuan, bɛ wowula taladɪɛ nvufue hyɪhyɪɛɪn, bɛ tɪtɪ lɪka mɔ bɛ tʋlɪ Zozi'n. Kʋn tɪ yí ja ngʋa yê kʋn tɪ yí ti sɔlɔ.

13 Mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ nwunlin Mali'n, bɛ́ nwan: “Balasua, nzukɛ ati yɛ̂ ɛ lɛ sun ɔ?”
Mɔ Mali tɪlɪ kosuan sɔ'n, yí nwan: “B'a yɪ mín Mɪn ɛwa, mɪn nnwun man lɪka mɔ bɛ nʋn yí a hɔ ɔ.”
14 M'ɔ hanlɪn sɔ helelɪ mmɔfʋɛ'n-mɔ yuelɪ'n, Ɔ 'tʋ yí nyɪn yí nzin an, Zozi jin yí nwʋn ɛbɛlɛ, nan kʋsʋ Mali a nnwun man kɛ yí ɔ.
15 Zozi kɔ bisa yí kɛ: “Balasua, nzukɛ ati yɛ̂ ɛ lɛ sun ɔ? Ɛ lɛ kpʋnndɛ nwan?”
Mali jʋnlɪn kɛ sʋanlan'n m'ɔ di tola nɪn anun junman nɪn ɔ. Yí nwan: “Yɛmɪnlɪn, sɛ wɔ́ yɛ̂ a yɪ yí ɛwa a, anɪn kele mín lɪka mɔ ɛ sielɪ yí'n maan n gɔ́ n vá.”
16 Mɔ Mali hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Zozi kɔ fɛlɛ yí: “Mali!”
Mali kɔ kpɛ yí nyɪn ɔ 'nɪan an, Zozi jin yí nwʋn ɛbɛlɛ. Ɛbɛlɛ ala, Mali kɔ tɪan kɔ kpayɪ yí: “*Labunin, wɔ́ ahɪ?” (Labunin'n tɪ *ebele anɪɛ, yí bʋ y'ɔ le kɛ sʋanlan m'ɔ kan Nyanmɪan anʋan ɛjɔlɛ kele menian.)
17 Sian'n mɔ Mali hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ tutu ɔ 'kɔ a tɔ yí nun. Zozi nwan: “N'ɛ kan mín, ɔ sanlɪn kɛ n vʋlɪ n gɔlɪ man mín Sɪ anwʋn ɛlɔ. Nan kɔ, kɔ han kele mín menian'n-mɔ kɛ mɪɪn fʋ mɪn kɔ mín Sɪ m'ɔ tɪ ɛmɔ kʋsʋ Asɪ nɪn anwʋn ɛlɔ, mɪɪn fʋ mɪn kɔ mín Nyanmɪan m'ɔ tɪ ɛmɔ kʋsʋ Nyanmɪan nɪn anwʋn ɛlɔ.”
18 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Mali kɔ hɔ kɔ tʋ Zozi menian'n-mɔ, ɔ kɔ bɔ bɛ́ amannɪɛ, yí nwan: “Anianman-mɔ, m'an nwun yɛ́ Mɪn!” Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ sʋsɔ sʋ kɔ han mɔ Zozi hanlɪn helelɪ yí'n kɔ hele bɛ́.

Zozi 'ba yɪ yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ
(Matie 28.16-20, Maakɪ 16.14-18, Luku 24.36-49)

19 Mɔlɛ cɪan kʋnmgba sɔ'n nɔsʋba, kɛmɔ Zozi menian'n-mɔ sulo Zufʋ mgbain'n-mɔ nɪn ati, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ tʋ bɛ́ nwʋn anʋan nun sua kʋn anun. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan ala, Zozi kɔ fite bɛ́ nun ɛbɛlɛ, ɔ jin bɛ́ kʋalaa bɛ́ afian, yí nwan: “Ɛmɔ mán bɛ́ lʋa cícɪ bɛ́ nwʋn!”
20 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ fa yí sa'n-mɔ anun nʋn yí nvɪn nɪn anun kafʋan'n kɔ hele bɛ́. Mɔ menian'n-mɔ nwunlin yɛ́ Mɪn'n, bɛ lili fɛ kpili kpa.
21 Ɛsɛ bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, Zozi nwan: “Ɛmɔ mán bɛ́ lʋa cɪcɪ bɛ́ nwʋn! Kɛ mín Sɪ sʋanlɪn mín'n, mín kʋsʋ mɪɪn sʋan ɛmɔ.”
22 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ mɔ yí nʋan tɔlɪ'n, ɔ kɔ fita bɛ́ nwʋn, yí nwan: “Ɛmɔ nyán Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n.
23 Menian mɔ ɛmɔ kɔ fa bɛ́ ɛtɛ'n kɔ hye bɛ́'n, bɛ 'nyan ɛtɛ face, nan bɛ́ mɔ yɛ̂ ɛmɔ a nva man bɛ́ ɛtɛ nɪn a nje man bɛ́'n, bɛ nnyan man ɛtɛ face.”

Zozi 'ba yɪ yí nwʋn kele Toma

24 Mɔ Zozi 'ba yí menian'n-mɔ anwʋn ɛbɛlɛ'n, anɪn Toma (mɔ bɛ fɛlɛ yí Nda'n) nnʋn man ɛbɛlɛ bie. Toma sɔ'n, ɔ wɔ Zozi menian bulu nʋn nnyuan nɪn anun.
25 Mɔ Toma hɔlɪ dede m'ɔ walɪ'n, yí manngʋn'n-mɔ nwan: “Y'a nwun yɛ́ Mɪn!”
M'ɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ ngɔ le ngɔ li man, yí nwan: “Mín dɪɛ, sɛ m'an nnwun man yí sa nɪn anun kafʋan'n, sɛ m'an nva man mín sa'n m'an ngan man yí kafʋan'n, ɛsɛ sɛ m'an nva man mín sa'n m'an nwula man yí nvɪn nɪn anun an, mɪn nne mɪn nni man lé.”
26 Ɛhɪ anzin mɔlɛ kʋn, ɛsɛ Zozi menian'n-mɔ kɔ hɔ kɔ yia sua sɔ nɪn anun biekun, bɛ kɔ tʋ bɛ́ nwʋn anʋan nun. Sian dɪɛ, anɪn Toma wɔ bɛ́ nun ɛbɛlɛ bie. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, Zozi kɔ fite bɛ́, ɔ jin bɛ́ afian ɛbɛlɛ. Yí nwan: “Ɛmɔ mán bɛ́ lʋa cícɪ bɛ́ nwʋn!”
27 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ kpɛ yí nyɪn Toma anwʋn ɛlɔ, yí nwan: “Toma, fa wɔ́ sa'n bala nán kan mín sa nɪn anun nɪan, ɛsɛ tɪnngɛ wɔ́ sa'n fa wula mín nvɪn nɪn anun. N'ɛ su akpʋlʋwa, nan de di.”
28 Mɔ Toma nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: “Mín Mɪn, mín Nyanmɪan!”
29 Zozi nwan: “Kɛmɔ a nwun mín'n, sian dɪɛ, ɛ de di? Nyila hán bɛ́ mɔ b'a nnwun man mín kʋsʋ b'a le mín b'a li'n.”

Kalata ɛhɪ abʋ'n

30 Yí menian'n-mɔ anyunnun, Zozi yɔlı asinbɛnwʋn ninnge mmiekun-mɔ dɔʋn mɔ b'a ngɛlɛ man yí kalata ɛhı anun.
31 Nan mɔ b'a hɛlɛ yí kalata ɛhı anun'n, b'a hɛlɛ maan ɛmɔ de di kɛ Zozi yê ɔ tı *Kilisi'n, yí yê ɔ tı Nyanmıan Awa nın ɔ. Ɔ man sɛ ɛmɔ de yí di a, ɛmɔ 'nyan ngʋan wɔ yí dunman nun.

21

Zozi 'ba yı yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ anun nsʋ.

1 Ɛhı anzin, cıan kʋn Zozi kɔ yı yí nwʋn biekun kɔ hele yí menian'n-mɔ. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın yí menian'n-mɔ wɔ Galile asue'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Tibeliadı nın anʋan. Ɛ 'nwun kɛ ɔ kpınlın yılı yí nwʋn helelı bɛ́'n.
2 Anın Simʋn Pıɛlı nʋn Toma mɔ bɛ fɛlɛ yí Nda'n, ɔ nʋn Natanayɛ m'ɔ fi Kana, Galile mân nın anun'n yê bian Zebede amma'n-mɔ, ɔ nʋn Zozi menian nnyuan biekun, bɛ́ kʋalaa bɛ gua asue nın anʋan ɛbɛlɛ.
3 Bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, Simʋn Pıɛlı nwan: "Mín nianman-mɔ, mın 'kɔ a gua dada."
Pıɛlı anʋan a ndɔ man, bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan: "Yɛ nʋn wɔ́ kɔ." Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ hɔ bɛ kɔ fʋ ɛlɛɛ kʋn anun. Cıan sɔ'n kɔngɔɛ, bɛ ngɔ hyı man ejue fíí.
4 Bɛ gualı dada'n dede mɔ alíɛ hınlın'n, Zozi kɔ a asue nın anʋan ɛbɛlɛ, nan kʋsʋ yí menian'n-mɔ a nnwun man kɛ yí ɔ.
5 Ɛhı a, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Mín mma-mɔ, ɛmɔ a hyı ejue ɔ?"
Bɛ́ nwan: "Cɛcɛ."
6 Zozi nwan: "Ɛmɔ gúa dada nın ɛlɛɛ'n fama sʋ, nán ɛmɔ 'ba hyı ejue." Mɔ yí menian'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ li sʋ. Bɛ kɔ gua dada'n. Sakpa kʋsʋ, bɛ 'gua yí ɛbɛlɛ a, bɛ kɔ hyı ejue ngʋnmın, bɛ nnwun man kɛ bɛ kpın bɛ yɔ yí ɔ. Bɛ cʋın yí a, ɔ njʋın man.
7 Mɔ sʋanlan'n mɔ Zozi kulo yí'n nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: "Yɛ́ Mın ɔ!"
Mɔ Simʋn Pıɛlı tılı kɛ yí nwan: "Yɛ́ Mın ɔ!", ɔ kɔ wula yí taladıɛ'n, afı anın yí nwʋn gua sʋ. Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ hulu kɔ tɔ asue nın anun.
8 Lıka mɔ bɛ wɔ'n kʋsʋ nʋn fie a nwa man. Ɔ 'ba yɔ kɔ yɔ mɛtılı ɛya kʋn. Zozi menian nga'n-mɔ halı ɛlɛɛ nın anun, bɛ hyʋhyʋınlın dada'n dede bɛ walı sili ası, ejue yi yí tɛkɛɛ.
9 Mɔ bɛ sili ası'n, bɛ 'nıan an, anın b'a huan sîn ɛbɛlɛ, ejue la sʋ yê kpaʋn kʋsʋ la yí nwʋn ɛbɛlɛ.
10 Zozi nwan: "Ejue'n mɔ ɛmɔ a hyı yí kıkaala'n, bɛ fá bie bɛ bála."
11 Simʋn Pıɛlı kɔ fʋ ɛlɛɛ nın anun, ɔ kɔ hyʋın dada'n mɔ ejue mgbili mgbili yi yí'n kɔ gua ası, Yí kʋalaa tı ejue ɛya kʋn abulanun nʋn nsan. Bɛ hyılı ejue nwala kpa, kʋsʋ dada nın a ndıtı man.
12 Zozi nwan: "Ɛmɔ bála a li like." Yí menian sɔ'n-mɔ fíí a ngʋala a mmisa yí bɔbɔ kɛ: "Nwan sʋanlan dıɛ y'ɔ le wɔ́?", ɔ sanlın kɛ bɛ́ kʋalaa bɛ sı kɛ yɛ́ Mın ɔ.
13 Zozi kɔ hɔ sîn nın anwʋn ɛlɔ, ɔ kɔ hɔ kɔ fa kpaʋn'n nʋn ejue'n kɔ hye kɔ man bɛ́.
14 Kɛ Zozi fi ewue nun tinngelı'n, yí kpê nsan asʋ mɔ ɔ 'yı yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ nın ahı.

Zozi 'ba han ɛjɔlɛ kele Pıɛlı

15 Mɔ bɛ lili like'n yuelı'n, Zozi kɔ bisa Simʋn Pıɛlı kɛ: "Zʋan awa Simʋn, asʋ ɛ kulo mín kpa tala ehulo'n mɔ menian ɛhı-mɔ fa kulo mín nın ɔ?"
Simʋn nwan: "Yuo o! Yɛ́ Mın, ɛ sı kɛ mın kulo wɔ́."
Zozi nwan: "Sɛ ɛ kulo mín an, anın nıan mín mmʋa mma'n-mɔ asʋ."
16 Bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, ɛsɛ Zozi kɔ fɛlɛ Simʋn Pıɛlı biekun, yí nwan: "Zʋan awa Simʋn, asʋ ɛ kulo mín ɔ?"
Yí nwan: "Yuo o! Yɛ́ Mın, ɛ sı kɛ mın kulo wɔ́."
Zozi nwan: "Anın nıan mín mmʋa'n-mɔ asʋ."

17 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ kan an, ɛsɛ ɔ kɔ fɛlɛ Simʊn Pɪɛlɪ biekun, yí nwan: “Zʊan awa Simʊn, asʊ ɛ
kulo mín ɔ?” Yí kpê nsan nɪn asʊ mɔ Yɛ́ Mɪn hanlɪn kɛ: “Zʊan awa Simʊn, asʊ ɛ kulo mín
ɔ?”
Pɪɛlɪ anwʊn kɔ bubu yí, yí nwan: “Yɛ́ Mɪn, ɛ sɪ ɛjɔlɛ biala, ɛ sɪ kɛ mɪn kulo wɔ́.”
Zozi nwan: “Anɪn nɪan mín mmʊa'n-mɔ asʊ.”
18 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ, daba, mɔ anɪn ɛ tɪ kpafɛlɛ'n, wɔ́ ngʊnmɪn yê ɛ fa
wɔ́ bɛlɛtɪ'n ɛ cɪ wɔ́ nwʊn sʊ, ɛ kɔ lɪka mɔ ɛ kulo ɔ. Nan mɔ ɛ 'ba yɔ awʊlʊwa'n, ɛ 'ba kuku wɔ́
sa'n-mɔ asʊ maan sʊanlan fʊfɔlɛ fa bɛlɛtɪ'n cɪ wɔ́ nwʊn sʊ, ɔ fa wɔ́ kɔ lɪka mɔ ɛ ngulo man
kɛ ɛ kɔ'n.
19 Zozi lɛ kan sɔ kele kɛ bɛ 'ba cɪcɪ Pɪɛlɪ, bɛ kele yí ahʊlʊwa dede bɛ kun yí, nán ɔ fa ewue
sɔ'n ɔ wula Nyanmɪan anunminnyanmʊn. Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, yí nwan: “Simʊn, si
mín sʊ!”
20 Pɪɛlɪ kɔ tʊ yí nyɪn yí nzin, ɔ 'nɪan an, anɪn sʊanlan'n mɔ Zozi kulo yí'n si bɛ́ sʊ. Sʊanlan
sɔ'n y'ɔ le mɔ bɛ 'di *Pakɪ alɪɛ'n m'ɔ hyɪalɪ yí nwʊn Zozi anwʊn ɛbɛlɛ ɔ bisalɪ yí kɛ: “Yɛ́ Mɪn,
nwan sʊanlan dɪɛ yê ɔ 'ba yɪ wɔ́ man ɔ?”.
21 Mɔ Pɪɛlɪ nwunlin kɛ sʊanlan sɔ'n si bɛ́ sʊ'n, ɔ kɔ bisa Zozi kɛ: “Yɛ́ Mɪn, yí dɪɛ, nzu ɛjɔlɛ
yê ɔ 'tʊ yí ɔ?”
22 Zozi nwan: “Sɛ mɪn kulo kɛ ɔ nyan ngʊan dede ɔ ju mín ɛwalɛ cɪan an, asʊ wɔ́ ɛjɔlɛ wɔ
nun ɔ? Wɔ́ lɪlɪ si mín sʊ!”
23 Ɛjɔlɛ'n kɔ te anianman'n-mɔ afian ɛlɔ kɛ bɛ́ nwan Zozi sʊanlan sɔ'n dɪɛ ɔ ngɔ wu man
lé. Kʊsʊ Zozi a ngan a ngele man Pɪɛlɪ kɛ ɔ ngɔ wu man le, nan Zozi nwan: “Sɛ mɪn kulo
kɛ ɔ nyan ngʊan dede ɔ ju mín ɛwalɛ cɪan an, asʊ wɔ́ ɛjɔlɛ wɔ nun ɔ?”
24 Zozi sʊanlan sɔ'n lɪlɪ yê ɔ'a nwun ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ ɔ'a hɛlɛ ɔ'a sie ɔ. Yê yɛ sɪ kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a
han'n tɪ ananhɔlɛ.

Kʊalaa kʊalaa

25 Zozi yɔlɪ asinbɛnwʊn ninnge dɔʊn kpa mmiekun-mɔ. Nan sɛ bɛ lɛ tʊa kʊn biala bɛ
kɛlɛ a, yí nwʊn kalata mɔ bɛ 'kɛlɛ'n, mɪn de mɪn di kɛ ɔ nzʊn man mân nɪn anun.

ZOZI MMƆFƱƐ'N-MƆ JUNMAN'N

M'ɔ wɔ nun'n

Luku kalata'n m'ɔ tian yí nnyuan'n m'ɔ hɛlɛlı'n y'ɔ le ɛhı. Kalata sɔ nın anun, Luku man yɛ nwun kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ Zozi mmɔfʋɛ'n-mɔ fi Zoluzalɛmʋn kulo nın asʋ ɛbɛlɛ, bɛ hɔlı bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n *Lɔmʋn belemgbin mân'n lıka dɔʋn bɛ bɔlı Asɔnın'n. Kalata sɔ'n tı cınnjın kpa, ɔ sanlın kɛ ɔ bʋka yé maan yɛ tı Zozi mmɔfʋɛ'n-mɔ kalata'n-mɔ mɔ bɛ hɛlɛlı nın abʋ.

Luku a hye yí kalata nın anun nsan. Alimʋa dıɛ'n (yí ti 1-7) kan ninnge mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ yɔlı wɔ Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ. Mɔ Zozi fʋlı hɔlı nyanmıansʋ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan fi nyanmıansʋ walı jinlanlın mmɔfʋɛ'n-mɔ anzin. Ɔ manlın bɛ́ tunmin maan bɛ bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n. Zoluzalɛmʋn Asɔnın'n tɛlɛlı ndɛ-ndɛ, sunnzun mɔ anın Zufʋ mgbain'n-mɔ lɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa ɔ.

M'ɔ tɔ sʋ nnyuan'n (yí ti 8-12), Luku lɛ kan ninnge mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ yɔlı wɔ Zude nʋn Samali mân nın anun nın anwʋn ɛjɔlɛ. Mɔ Zufʋ mgbain'n-mɔ manlın bɛ hunlin Zozi sʋanlan'n m'ɔ li Etıɛnın'n, bɛ́ nun kʋn, bɛ fɛlɛ yí Sɔlʋ, ɔ helelı Zozi menian'n-mɔ ahʋlʋwa kpili kpa. Yí bɛ-yue-asıɛ, Zoluzalɛmʋn Asɔnın mma'n-mɔ bɔlı asanndıɛ hɔlı Zude nʋn Samali mân nın anun. Yɛ́ Mın Zozi yılı yí nwʋn helelı Sɔlʋ, ɔ fɛlɛlı yí kɛ ɔ káci yí bɔfʋɛ wɔ bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n-mɔ afian. Ɛhı anzin, Sɔlʋ falı dunman Pɔlʋ. Asannan nán Luku a han Pɔlʋ junman nın anwʋn ɛjɔlɛ'n, ɔ lɛ kan Pıɛlı dıɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ, ɔ nʋn kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ alimʋa mma'n-mɔ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n kacili Zozi menian wɔ Zude mân nun, ɔ nʋn Antıɔsʋ kulo nın asʋ ɛbɛlɛ'n.

Kalata'n lıka nga'n (yí ti 13-28), Luku lɛ kan Pɔlʋ anwʋn ɛjɔlɛ. Pɔlʋ tuli atın ngʋkʋn fâ nsan ɔ hɔlı bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n *Lɔmʋn belemgbin mân'n lıka dɔʋn. Anın Pɔlʋ le menian dɔʋn bɛ bʋka yí bɛ di yɛ́ Mın junman'n. Bɛ́ nun mmie-mɔ y'ɔ le Baanabası, Silası, Timote, Titı, Apolɔsʋ ɔ nʋn Maakı. Pɔlʋ atın'n mmie-mɔ m'ɔ tuli'n, Luku nʋn yí y'ɔ hɔlı ɔ. Yí ti yê yí muonun, ɔ lɛ kan yí kalata nın anun kɛ "yɛ́" nın ɔ. Pɔlʋ bɔlı Asɔnın kulo mgbili dɔʋn asʋ. Bɛ helelı yí ahʋlʋwa kpa, ɛsɛ emian tʋlı yí. Nan kʋsʋ, ɔ bɔlı mɔndınlın ɔ lili junman manlın yí Mın Zozi. Kalata nın agualıɛ nun, Luku lɛ kan kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ Pɔlʋ juli Lɔmʋn kulo nın asʋ ɛlɔ'n.

1 Teofili,
Ninnge kʋalaa mɔ Zozi yɔlı, ɔ nʋn m'ɔ heheleli yí ngɛlɛmɔ nun
2 dede m'ɔ juli cıan m'ɔ fʋlı hɔlı nyanmıansʋ'n, m'an han yí nwʋn ɛjɔlɛ mín alimʋa kalata nın anun. Asannan nán Zozi a fʋ a hɔ nyanmıansʋ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tunmin nun, ɔ heheleli yí mmɔfʋɛ'n-mɔ m'ɔ fɛlɛlı bɛ́ yí nwʋn nın atın'n.
3 Mɔ menian'n-mɔ hunlin yí yuelı'n, ɔ buli atın ngacile dɔʋn asʋ ɔ yılı yí nwʋn ɔ helelı yí mmɔfʋɛ'n-mɔ maan bɛ nwunlin yí kɛ ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge sakpa. Ɔ yılı yí nwʋn ɔ helelı bɛ́ dede cıan abulanan, ɛsɛ ɔ hanlın Nyanmıan Belemgbin Mân nın anwʋn ɛjɔlɛ ɔ helelı bɛ́.
4 Ɛlɛhʋn kʋn, anın Zozi nʋn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ lɛ didi, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Nán man ɛmɔ fi Zoluzalɛmʋn ɛwa bɛ kɔ mʋa. Nan ɛmɔ tánlan bɛ nwʋ́nndɛ like'n mɔ Sıɛ nın a fa a bɔ ɛmɔ anɔhʋba mɔ n ganlın yí nwʋn ɛjɔlɛ n gelelı ɛmɔ'n.
5 Ɔ sanlın kɛ, Zʋan a sɔnın menian'n-mɔ asue nun, nan ɛmɔ dıɛ, ɔ ka kaan, bɛ 'ba fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan bɛ sɔnın ɛmɔ."

Zozi 'ba fʋ kɔ nyanmıansʋ

6 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, yí mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ anın b'a yia yí nwʋn ɛbɛlɛ'n kɔ bisa yí kɛ: "Yɛ́ Mın, asʋ mɛlɛ sɔ nın anun yê ɛ 'sesie Izalayɛ belemgbin mân'n biekun ɔ?"
7 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Mɛlɛ'n nʋn cıan'n mɔ Sıɛ'n muonun tunmin nun ɔ'a hele'n, nán ɛmɔ ɛjɔlɛ ɔ.

8 Nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n 'ba a ɛmɔ sʋ ɔ wowula ɛmɔ tunmin. Ɛbɛlɛ nɪn
anun, ɛmɔ 'ba li mín nwʋn adanzɪɛ wɔ Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ ɛwa, Zude nʋn Samali
mân nɪn anun lɪka kʋalaatin, ɛsɛ dede ɔ kɔ ju mân nɪn ati ɛlɔ ebue kʋn kʋalaatin."
9 Mɔ Zozi hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n yuelɪ'n, bɛ 'nɪan an, anɪn ɔ lɛ fʋ kɔ nyanmɪansʋ. Ɛbɛlɛ ala, bɔlé
kʋn kɔ fʋfɔ yí nwʋn ɔ kɔ fɪa bé nyɪn.
10 Mɛlɛ mɔ Zozi 'fʋ kɔ mɔ anɪn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ tɛ nɪan anwunno'n, kʋnmgba ala menian
nnyuan kɔ fite fite bé nwʋn ɛbɛlɛ. Menian nnyuan sɔ'n-mɔ wowula taladɪɛ nvufue.
11 Bɛ kɔ bisa Zozi mmɔfʋɛ'n-mɔ kɛ: "Galile amma, ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ jijin ɛwa bɛ lɛ nɪan
anwunno ɔ? Zozi m'ɔ fi ɛmɔ afian ɛwa ɔ'a fʋ ɔ'a hɔ nyanmɪansʋ'n, ɔ 'ba sa ba kɛ ɛmɔ a
nwun yí kɛ ɔ lɛ fʋ kɔ'n."

Zudasɪ ngacifʋɛ'n

12 Mɔ menian nnyuan sɔ'n-mɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi mmɔfʋɛ'n-mɔ fi bʋka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
"*Olivʋ bʋka" nɪn asʋ bɛ kɔ ju. Bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn. Bʋka sɔ'n nʋn Zoluzalɛmʋn
afian tɪ kɔ yɔ cilo kʋn.
13 Mɔ bɛ juli Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ hɔ kɔ fʋ awaa nɪn asʋ, bɛ kɔ wʋlʋ sua'n mɔ bɛ yia
nun titi nɪn anun. Bé mɔ bɛ hɔlɪ yialɪ sua nɪn anun'n y'ɔ le Pɪɛlɪ, Zʋan, Zʋakɪ, Andele, Filipʋ,
Toma, Baatelemin, Matie, Alɪfe awa Zʋakɪ, Simʋn m'ɔ kpʋnndɛ yí mân'n fanwʋndi'n ɔ nʋn
Zʋakɪ awa Zudɪ.
14 Bɛ yia daa bɛ yɔ asɔnɪn, bɛ nʋn mmalasua'n-mɔ nʋn Zozi anin Mali ɔ nʋn Zozi
anianman mmelenzua'n-mɔ.
15 Ɛlɛhʋn kʋn bɛ yialɪ, bé menian kɔ yɔ ɛya kʋn abulaa, Pɪɛlɪ jasʋlɪ a, yí nwan:
16 "Anianman-mɔ, ɛjɔlɛ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n hanlɪn m'ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn
anun'n, ɔ di kɛ ɔ kpín sʋ. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n nanndɪlɪ belemgbin Davidi sʋ ɔ
hanlɪn Zudasɪ anwʋn ɛjɔlɛ. Zudasɪ sɔ'n y'ɔ kpɛlɪ atɪn maan bɛ hyɪlɪ Zozi ɔ.
17 Anɪn Zudasɪ wɔ yé fâ nɪn anun bie. Junman'n mɔ yɛ lɛ di yí ɛwa'n, anɪn ɔ di bie.
18 Yí busuɔfʋɛ nyɔlɪɛ nɪn anwʋn esika mɔ bɛ tualɪ bɛ manlɪn yí'n, ɔ falɪ tolɪ ebo kʋn. Ebo
sɔ nɪn asʋ, ɔ kɔ fʋ anwunno ɔ kɔ lua yí ti asɪ ɔ kɔ tɔ asɪ, yí nyaa kʋalaa kɔ tulu.
19 Ɛjɔlɛ sɔ'n, Zoluzalɛmʋn menian'n-mɔ kʋalaa tɪlɪ. Ɔ man bé anɪɛ nɪn anun, b'a fɛlɛ ebo
sɔ'n 'Hakɛlɪdama'. Hakɛlɪdama'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ: 'moja ebo'.
20 "Ɛ 'nwun Zudasɪ anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ belemgbin *Davidi hɛlɛlɪ wɔ Izalayɛ ejue ɛtʋɛ
kalata nɪn anun'n:
Man yí awulo'n há to,
nán man sʋanlan fíí tanlan nun.
Ɛsɛ b'a hɛlɛ wɔ kalata sɔ nɪn anun biekun kɛ:
Man sʋanlan fʋfɔlɛ káci yí.
21 "Ɛhɪka ati, ɔ di kɛ sʋanlan kʋn fa yí nwʋn bɔ yé ɔ di yé Mɪn Zozi ewuetinnge nɪn anwʋn
adanzɪɛ.
22 Sʋanlan sɔ'n, ɔ yó bé mɔ bɛ si yé sʋ nɪn anun kʋn, sunmin tɛmʋn mɔ Zʋan sɔnɪnlɪn yé
Mɪn Zozi, m'ɔ sɪsɪnlɪn kulo kulo'n-mɔ asʋ, dede ɔ juli cɪan m'ɔ fʋlɪ hɔlɪ nyanmɪansʋ'n."
23 Mɔ Pɪɛlɪ anʋan tɔlɪ'n, bɛ kɔ sie menian nnyuan ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ kʋn Zozɛfʋ. Kʋn'n kʋsʋ li
Matiasɪ. Zozɛfʋ a, yí dunman biekun y'ɔ le Baasabasɪ mɔ yê bɛ tʋnlɪn yí Zusutusu'n.
24 Mɔ bɛ sielɪ menian nnyuan sɔ nɪn ɛbɛlɛ'n, bé kʋalaa bɛ kɔ yɔ asɔnɪn. Bé nwan: "Yé
Mɪn, wó mɔ ɛ sɪ menian'n-mɔ kʋalaa ahʋnlɪn nɪn anun ɛjɔlɛ'n, menian nnyuan ɛhɪ, kele yé
nunhan'n mɔ a yɪ yí kɛ
25 ɔ káci Zudasɪ mɔ ɔ'a yaci Zozi mmɔfʋɛ junman'n ɔ'a bɔ yí ti yí lɪka m'ɔ kulo'n."
26 Ɛhɪ a, bɛ kɔ hyʋɪn tondo, ɔ kɔ tɔ Matiasɪ sʋ. Ɔ fi ɛbɛlɛ yê bɛ falɪ Matiasɪ bɛ sɔlɪ mmɔfʋɛ
bulu nʋn kʋn nɪn asʋ ɔ.

2

Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɛwalɛ'n

1 Ɛhɪ, mɔ *Pantekɔtʋ fɛtɪ cɪan'n juli'n, Zozi menian'n-mɔ kʋalaatin yialɪ lɪka kʋn.

2 Kʊnmgba ala, bɛ kɔ tɪ like nɪn angan kɛ anwʊnman m'ɔ lɛ tu sɛlɛ kpa ɔ. Ɔ fi anwunno
huuu, ɔ kɔ wʊlʊ sua'n mɔ menian'n-mɔ gua nun nɪn anun.
3 Bɛ 'nɪan an, sîn tofeleman-mɔ. Bɛ kɔ tɪtɪ bɛ́ nwʊn nun, bɛ kɔ tɛtanlan bɛ́ nun kʊn biala
ati nɪn asʊ.
4 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ wʊlʊ bɛ́ kʊalaa bɛ́ nun kpa bɔkɔɔ. Ɛbɛlɛ ala, bɛ lɛ kan
anɪɛ ngacile ngacile mɔ Wawɛ nɪn a fa a wula bɛ́ nun kʊn biala anʊan kɛ ɔ hán'n.
5 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Zufʊ'n-mɔ mɔ bɛ fɛlɪ Nyanmɪan kpa'n fi mân mân'n kʊalaa anun ba
a, bɛ wɔ Zoluzalɛmʊn ɛbɛlɛ.
6 Mɔ bɛ tɪlɪ like sɔ nɪn angan'n, bɛ kɔ tutu bɛ kɔ hɔ kɔ yia yí bʊ ɛlɔ. Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʊalaa
bɛ́ nwʊn dede ɔ kɔ bʊ sʊ. Ɔ sanlɪn kɛ, anɪɛ ngacile ngacile'n mɔ Zozi menian'n-mɔ lɛ kan'n,
bɛ́ mɔ b'a yia ɛbɛlɛ nɪn anun kʊn biala tɪ kɛ yí kulo anɪɛ yê bɛ lɛ kan ɔ.
7 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ nwʊn ɛsɛ ɔ kɔ yɔ bɛ́ ɛnyɪnmɪn. Bɛ́ nwan: "Menian ɛhɪ-mɔ mɔ bɛ lɛ kan
anɪɛ ngacile ngacile'n, asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ tɪ man Galile mân nɪn anun menian ɔ?
8 Nan ɔ yɔ sɛ mɔ afɪ yɛ́ nun kʊn biala tɪ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan wɔ yɛ́ kulo anɪɛ nɪn anun'n?
9 Yɛ́ nun mmie-mɔ fi Paatɪ nʊn Medi nʊn Elamʊn mân nun. Mmie-mɔ fi Mezopotamin
mân nun, Zude nʊn Kapadɔsʊ mân nun, Pʊn nʊn Azi mân nun,
10 Filizi nʊn Panfili mân nun, Ezipiti mân nun nʊn Libi mân nɪn anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ
yí Silɛnɪn nɪn afan nun. Nyɔfʊɛ'n mɔ bɛ fi Lɔmʊn kulo nɪn asʊ'n,
11 b'a wʊ mmie-mɔ Zufʊ, mmie-mɔ kʊsʊ tɪ man Zufʊ, nan kʊsʊ bɛ kɔ Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn'n
bie. Mmie-mɔ fi Kɛlɛtɪ nʊn Alabi mân nun. Kʊsʊ afɪ, Nyanmɪan asinbɛnwʊn ninnge'n-mɔ
anwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan'n, yɛ́ kʊalaa yɛ tɪ wɔ yɛ́ kulo anɪɛ nɪn anun!"
12 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn dede ɔ kɔ bʊ bɛ́ nwʊn sʊ. Bɛ kɔ bisa bisa bɛ́ nwʊn kɛ:
"Ɛjɔlɛ ɛhɪ abʊ kele sɛ?"
13 Mmie-mɔ 'bisa kosuan ɛhɪ a, anɪn mmie-mɔ kʊsʊ lɛ kan bɛ gʊlʊ Zozi menian'n-mɔ
anwʊn kɛ: "Ɛhɪ-mɔ, b'a nʊn nzan b'a bʊ kpa bɔkɔɔ!"
14 Mɔ menian'n-mɔ 'kan sɔ'n, Pɪɛlɪ nʊn mmɔfʊɛ bulu nʊn kʊn'n kɔ jasʊ kɔ jinlan. Pɪɛlɪ
kɔ kuku yí nʊan sʊ ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ Zufʊ'n-mɔ nʊn ɛmɔ kʊalaa mɔ bɛ wɔ
Zoluzalɛmʊn ɛwa'n, ɛmɔ yɔ́ anzʊɛ bɛ tíe ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn 'ba han mɪn kele ɛmɔ'n kpa.
15 Menian ɛhɪ-mɔ mɔ ɛmɔ jʊnlɪn kɛ b'a nʊn nzan b'a bʊ'n, bɛ nnʊnlɪn man nzan bɛ bʊlɪ
man. Ɔ sanlɪn kɛ, bɛlɛ mɔ b'a bɔ ngɛlɛmɔ dɔɛ ngʊanlan ɔ.
16 Nan ɛjɔlɛ'n mɔ kpɔmanfʊɛ Zowɛ hanlɪn yí daba daba'n, ɛjɔlɛ sɔ'n yê ɔ lɛ kpɪn sʊ sian
nɪn ɔ. Kpɔmanfʊɛ Zowɛ hanlɪn kɛ Nyanmɪan nwan:
17 *Mɛlɛ kasian nɪn anun, mɪn 'ce mɪn Wawɛ'n*
mɪn man kulo sʊanlan dasannin biala.
Mɪn 'fa mín nʊan ɛjɔlɛ'n mɪn wula
ɛmɔ amma mmelenzua nʊn mmalasua'n-mɔ anʊan
maan bɛ kan.
Mɪn 'ba man ɛmɔ mgbafɛlɛ'n-mɔ
nwun ninnge'n-mɔ Wawɛ nun.
Mɪn 'ba hɪn ɛmɔ mmɪlɪwa'n-mɔ ɛlalɪɛ.
18 *Ɔ tɪ ananhɔlɛ, mɛlɛ sɔ nɪn anun,*
mɪn 'ce mín Wawɛ'n mɪn man
mín ngʊa mmelenzua nʊn mmalasua'n-mɔ.
Mɪn 'fa mín nʊan ɛjɔlɛ'n mɪn wula bɛ́ nʊan
maan bɛ kan.
19 *Mɪn 'ba man asinbɛnwʊn ninnge fite fite*
anwunno ɛlɔ.
Ɛsɛ mɪn 'ba man asinbɛnwʊn ninnge fite fite
asɪɛ nɪn asʊ ɛwa.
Menian'n-mɔ 'ba nwun moja,
sîn nʊn ewusanlan minndominndo.
20 *Asannan nán yɛ́ Mɪn cɪan nɪn a ju'n,*

cıan sɔ'n m'ɔ tı anunminnyanmʋn cıan kpili'n,
sɛnzɛ'n b'a lu tuun,
sala'n kʋsʋ 'ba kaci kɔkɔlɛ kɛ moja.
21 *Cıan sɔ'n, wɔ́ biala*
mɔ ɛ kɔ sun kɔ fɛlɛ yɛ́ Mın'n,
ɛ 'nyan wɔ́ ti."
22 Ɛsɛ Pıɛlı nwan: "Izalayɛ amma, ɛmɔ tíe ɛjɔlɛ'n mɔ mın 'ba han mın kele ɛmɔ'n kpa. Ɛmɔ muonun sı, Nyanmıan a man ɛmɔ a nwun yí kɛ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n tı sʋanlan m'ɔ le tunmin. Nyanmıan a man Zozi a yɔ asinbɛnwʋn ninnge mgbili mgbili kpa ɛmɔ afian ɛwa.
23 B'a yı Zozi b'a man ɛmɔ. Nan kʋsʋ Nyanmıan yê ɔ lili mʋa ɔ sesielı yí sɔ ɔ. Ɛmɔ nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ, b'a bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ b'a hun yí.
24 Nan kʋsʋ Nyanmıan a le yí fi ewue asa nun maan ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. Ɔ sanlın kɛ, ewue le man atın ɔ njı man yí nzie man.
25 Afı belemgbin *Davidi hanlın Zozi anwʋn ɛjɔlɛ kɛ:
Mın susu mín ti mın gua yɛ́ Mın sʋ mɛlɛ biala.
Ɔ di mín nzin, mín nwʋn nwʋsʋ man mín.
26 *Ɛhıka ati, mın di yí nwʋn fɛ kpa*
mín ahʋnlın nın anun, mın tʋ yí nwʋn ejue.
Afı mın sı kɛ sɛ ewue kun mín bɔbɔ a,
n ne anyındasʋɛ.
27 *Ɔ sanlın kɛ, ɛ ngɔ yaci man mín ɛbɔlɔ ɛlɔ,*
ɛ ngɔ man wɔ́ anwʋntıɛ sʋanlan nın anwʋnnaan'n
ngɔ kpɔlɔ man.
28 *Ɛ 'man mın nyan ngʋan*
mın di fɛ wɔ wɔ́ nyunnun.
29 "Anianman-mɔ, mın 'ba han belemgbin Davidi anwʋn ɛjɔlɛ kʋn mın kele ɛmɔ yuein. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ Davidi a wu, b'a sie yí. Ɛnɛ nʋn ɛnɛ yí sɛka'n tɛ wɔ yɛ́ afian ɛwa.
30 Nan anın Davidi tı Nyanmıan kpɔmanfʋɛ. Ɔ sı kɛ Nyanmıan a bɔ yí anɔhʋba ɔ'a han ndâ ɔ'a tʋ sʋ kɛ ɔ 'man yí mma'n-mɔ anun kʋn tanlan belemgbin bia nın asʋ.
31 Davidi lili mʋa ɔ nwunlin Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n m'ɔ tı *Kilisi nın ewuetinnge'n, nán ɔ'a han yí nwʋn ɛjɔlɛ kɛ:
B'a nyaci man yí maan ɔ'a nga man ɛbɔlɔ,
ɛsɛ yí nwʋnnaan nın a mgbɔlɔ man sɛka nın anun.
32 "Zozi anwʋn ɛjɔlɛ yê anın Davidi lɛ kan ɔ. Yɛ́ mɔ yɛ gua ɛwa'n, yɛ́ kʋalaa yɛ di adanzıɛ kɛ Nyanmıan a man Zozi fi ewue nun a tinnge.
33 Nyanmıan a sie Zozi yí fama sʋ. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Sıɛ'n falı bɔlı anɔhʋba'n, ɔ'a fa ɔ a wula Zozi asa nun. Zozi a hye a man yɛ́. Wawɛ sɔ'n yê ɛmɔ a tı yí ngan mɔ ɛmɔ nwun yí kıkaala nın ɔ.
34 "Nán kɛ Davidi muonun fʋlı hɔlı nyanmıansʋ ɔ, nan yí nwan:
Yɛ́ Mın Nyanmıan a han a hele mín Mın kɛ:
Tanlan mín sa fama sʋ
35 *maan nvá wɔ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ n zíe wɔ ja abɔ*
kɛ bia mɔ belemgbin sesie yí ja sʋ ɔ.
36 "Izalayɛ amma'n-mɔ kʋalaa nwún yí yuein kɛ, Zozi sɔ'n mɔ ɛmɔ bʋbɔlı yí kʋlʋwa nın asʋ'n, yí yê Nyanmıan a sie yí Mınlıan nʋn Kilisi, Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ nın ɔ!"
37 Mɔ Pıɛlı anʋan tɔlı'n, ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlın'n wʋlʋlı bɛ́ kpa. Bɛ kɔ bisa Pıɛlı nʋn mmɔfʋɛ ɛhınlın-mɔ kɛ: "Anianman-mɔ, atın benin yê yɛ fá sʋ ɔ?"
38 Pıɛlı kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ nún bɛ́ nwʋn bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n. Ɛmɔ nunhan kʋn biala maan bɛ sónın yí wɔ Zozi Kilisi dunman nun, nán ɛmɔ a nyan ɛtɛ face. Ɛbɛlɛ nın anun yê ɛmɔ kʋsʋ 'ba nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ tı Nyanmıan acɛdıɛ nın ɔ.

39 Ɔ sanlın kɛ, anəhʊba sə'n mə Nyanmıan bəlı'n, ə tı ɛmə dıɛ, ə tı ɛmə amma'n-mə dıɛ.
Ɛsɛ bɛ́ kʊalaa mə bɛ wə mʊa mə yɛ́ Mın Nyanmıan 'ba fɛlɛ bɛ́ yí nwʊn'n, ə tı bɛ́ kʊsʊ bɛ́ dıɛ
bie."
40 M'ə yəlı sə'n, Pıɛlı hanlın ɛjəlɛ mmiekun-mə dəʊn ə helelı bɛ́, ə man bɛ nwunlin yí kɛ
Zozi anwʊn ɛjəlɛ'n tı ananhəlɛ, ɛsɛ ə wowulalı bɛ́ anwʊnsɛlɛ. Yí nwan: "Ajulisʊ menian
ɛhı-mə mə b'a sın atın ɛtɛ nın asʊ'n, ɛmə nʊn bɛ́ kpácı nán ɛmə a nyan bɛ́ ti!"
41 Mə Pıɛlı hanlın sə yuelı'n, bɛ́ dəʊn bɛ lelı yí nʊan ɛjəlɛ'n bɛ lili maan bɛ sənınlın bɛ́. Cıan
sə'n, menian kə yə akpıı nsan kə a kə gua bɛ́ mə b'a le Zozi b'a li daba nın asʊ.

Alimʊa asənın nın asıtanlan'n

42 Ɔ fi ɛbɛlɛ, tɛmʊn biala, bɛ yia bɛ tie ɛjəlɛ'n mə mməfʊɛ'n-mə kan kele bɛ́'n kpa. Bɛ
tanlan wə anianman nun bɛ di yɛ́ Mın alıɛ'n, ɛsɛ bɛ yə asənın.
43 Anın menian'n-mə anun kʊn biala man Nyanmıan anyınnzə, ə sanlın kɛ anın
mməfʊɛ'n-mə lɛ yə asinbɛnwʊn ninnge-mə dəʊn kpa.
44 Bɛ́ kʊalaa mə bɛ lelı Zozi bɛ lili nın anʊan sɛ bɛ́ nwʊn, bɛ́ ninnge'n-mə kʊalaa wə lıka
kʊn.
45 Bɛ tənın bɛ́ anwʊndıɛ'n-mə. Esika mə bɛ kə nyan yí nun'n, bɛ nıan sʊanlan kʊn like
mə ə'a hian yí nwʊn'n yɛ̂ bɛ ce esika sə nın ə.
46 Cıan biala, bɛ yia Nyanmıan awulo nın anun. Bɛ yia bɛ́ awulo'n-mə anun bɛ le fɛ elie
yɛ̂ bɛ didi ə, bɛ ndu man bɛ́ nwʊn.
47 Bɛ yı Nyanmıan ayɛ. Menian'n-mə kʊalaa kulo bɛ́ ɛjəlɛ. Cıan daa, yɛ́ Mın cʊın bɛ́ mə
b'a nyan bɛ́ ti'n ə ba gua bɛ́ mə b'a li mʊa b'a le Zozi b'a li nın asʊ.

3

Kɛ ə kpınlın yəlı mə bubuluwafʊɛ kʊn anwʊn salı'n

1 Ɛhı, ɛlɛhʊn kʊn, eyua dəɛ nsan, mə dəɛ'n mə Zufʊ'n-mə fa yə asənın'n juli'n, anın Pıɛlı
nʊn Zʊan, bɛ lɛ kə Nyanmıan awulo ɛlə bɛ 'kə a yə asənın.
2 Awulo nın anʊan'n mə bɛ fɛlɛ yí "Anʊan Kanlanman" nın anwʊn ɛbɛlɛ, belenzua
bubuluwafʊɛ kʊn tı ɛbɛlɛ. Belenzua sə'n, bɛ 'wʊ yí a, anın ə'a bubu. Cıan biala, bɛ fa yí
bɛ ba sie yí ɛbɛlɛ, maan ə sɛsɛlɛ bɛ́ mə bɛ lɛ kə a wʊlʊ Nyanmıan awulo nın anun nın esika.
3 M'ə nwunlin kɛ Pıɛlı nʊn Zʊan lɛ ba wʊlʊ awulo nın anun'n, ə kə sɛlɛ bɛ́ esika.
4 Pıɛlı nʊn Zʊan bɛ kə nıan bian'n siin, nán Pıɛlı a se yí kɛ: "Nıan yɛ́!"
5 Bian'n kə nıan bɛ́, afı ə jʊnlın kɛ Pıɛlı nʊn Zʊan 'ba man yí esika.
6 Ɛhı a, Pıɛlı kə han kə hele yí kɛ: "N ne esika fíí. Nan nunhan mə n ne yí'n, mın 'fa mın
man wɔ́. Yí ti, Zozi Kilisi m'ə fi Nazalɛtı'n dunman nun, jasʊ nanndı!"
7 Mə Pıɛlı hanlın sə yuelı'n, ə kə sə bian nın asa fama nın anun ə kə jasʊ yí. Ɛbɛlɛ ala, bian
nın aja'n-mə kə yə kpa.
8 Ɔ kə jasʊ ə kə nanndı. Ɔ nʊn Pıɛlı nʊn Zʊan bɛ kə wʊlʊ awulo nın anun, anın ə lɛ nanndı
ə lɛ kukulu ə yı Nyanmıan ayɛ.
9 Menian'n-mə kʊalaa kə nwun yí kɛ ə lɛ nanndı ə yı Nyanmıan ayɛ.
10 Mɛlɛ mə menian'n-mə nwunlin kɛ bian'n m'ə tanlan Anʊan Kanlanman nın anwʊn
ɛbɛlɛ ə sɛsɛlɛ esika'n, ɛjəlɛ'n kə sin bɛ́ nwʊn bɛ kə sulo Nyanmıan wə like mə mməfʊɛ'n-mə
a yə a man bian nın anwʊn.
11 Kɛmə bian sə'n mgbəcı man Pıɛlı nʊn Zʊan'n, ɛjəlɛ'n kə sin menian'n-mə anwʊn. Bɛ́
kʊalaa bɛ kə tu woo bɛ kə hə bɛ́ nwʊn ɛlə lıka'n mə bɛ fɛlɛ yí "Salomʊn Abalada" nın anun.
12 Mə Pıɛlı nwunlin yí sə'n, yí nwan: "Izalayɛ amma, nzukɛ ati yɛ̂ bian ɛhı anwʊnnza'n
sin ɛmə anwʊn ə? Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmə lɛ nɛnıan yɛ́ sʊa ə? Ɛmə jʊnlın kɛ yɛ́ muonun yɛ́ tunmın
anaan Nyanmıan ɛsʊ́ɛ kpa mə yɛ sʊ tala ɛmə'n y'ə man bian ɛhı anwʊn a sa ə?

13 Abalahamʋn, Izakɪ nʋn Zʋakɔbʋ Nyanmɪan'n, yɛ́ nan-mɔ Nyanmɪan'n yɛ̂ ɔ'a wula yí akʋa Zozi anunminnyanmʋn ɔ. Ɛmɔ muonun yɪlɪ Zozi bɛ manlɪn mân nɪn asʋ mgbain'n-mɔ. Pilatɪ m'ɔ kulo kɛ ahan ɔ yaci Zozi nun'n, ɛmɔ hanlɪn wɔ Pilatɪ anyunnun ɛbɛlɛ kɛ ɛmɔ mmianlɪn man Zozi anwʋn.
14 Zozi m'ɔ tɪ sʋanlan nwannzan-nwannzan, mɔ ɛsɛ ɔ tɪ sɛsɛfʋɛ'n, ɛmɔ a yɪ yí a tʋ. Ɛmɔ a sɛlɛ Pilatɪ kɛ ɔ yáci kodiawu'n lɪlɪ nun maan ɔ nyán yí ti.
15 Sakpa, ɛmɔ a man b'a hun Mɪnlɪan'n m'ɔ man ngʋan'n. Nan Nyanmɪan kʋsʋ a man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge, yɛ́ kʋalaa yɛ di yí nwʋn adanzɪɛ.
16 Tunmin'n m'ɔ wɔ Zozi dunman nɪn anun'n, ɔ nʋn dedi'n mɔ yɛ le yí wɔ dunman sɔ nɪn anun'n, y'ɔ man sʋanlan ɛhɪ m'ɔ jin ɛmɔ anyunnun ɛwa, mɔ ɛmɔ sɪ yí nɪn a nyan anwʋnsɛlɛ ɔ. Yí ti, dedi'n mɔ yɛ le yí wɔ Zozi dunman nɪn anun'n, y'ɔ man bian ɛhɪ mɔ ɛmɔ nwun yí ɛwa nɪn a tɪ akpɔlɛ bɔkɔɔ ɔ.
17 "Nan sian dɪɛ, anianman-mɔ, ɛmɔ nʋn ɛmɔ mgbain'n-mɔ like mɔ b'a yɔ Zozi'n, mɪn sɪ kɛ ɛmɔ nzɪ man, yí ti y'ɔ man ɛmɔ a yɔ ɔ.
18 Nyanmɪan manlɪn atɪn kɛ Kilisi'n, Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n, nwún amannɪnhunlun maan ɛjɔlɛ m'ɔ manlɪn yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋalaatin hanlɪn yí daba'n, ɛjɔlɛ sɔ'n kpín sʋ.
19 Yí ti, ɛmɔ nún bɛ́ nwʋn wɔ Nyanmɪan anyunnun, bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n, nán Nyanmɪan a yaci ɛmɔ anwʋn sa ɔ'a hye ɛmɔ.
20 Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, yɛ́ Mɪn 'ba man ɛmɔ nyan alʋacɪcɪɛ. Ɛsɛ *Kilisi'n, Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ m'ɔ lili mʋa ɔ yɪlɪ yí kɛ ɔ 'fa man ɛmɔ'n, ɔ 'man ɔ ba. Kilisi sɔ'n y'ɔ le Zozi.
21 "Nan kɪkaala dɪɛ, ɔ di kɛ Zozi tanlan nyanmɪansʋ ɛlɔ. Ɔ 'tanlan ɛlɔ dede ninnge'n-mɔ kʋalaatin kaci biekun. Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n, Nyanmɪan manlɪn yí anwʋntɪɛ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn yí daba daba.
22 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ Moyizɪ hanlɪn'n: *Yɛ́ Mɪn m'ɔ tɪ ɛmɔ Nyanmɪan'n, ɔ 'ba man bɛ wʋ kpɔmanfʋɛ kʋn kɛ mín ɛmɔ afian ɛwa. Yí kʋalaa m'ɔ kɔ han kɔ hele ɛmɔ'n, ɛmɔ tíe yí.*
23 *Sʋanlan biala mɔ ɔ'a ndie man kpɔmanfʋɛ sɔ'n, bɛ 'kun yí bɛ yɪ yí fi Nyanmɪan menian'n-mɔ anun.*
24 "Ɔ fi Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ Samiɛ mɛlɛ sʋ, mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ tɔtʋa yí'n mɛlɛ sʋ, ɛnɛ edua'n mɔ yɛ wɔ nun'n, mgbɔmanfʋɛ sɔ'n-mɔ kʋalaa hanlɪn yí nwʋn ɛjɔlɛ.
25 Anɔhʋba'n mɔ Nyanmɪan nanndɪlɪ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ asʋ ɔ bɔlɪ'n, anɔhʋba sɔ'n tɪ ɛmɔ dɪɛ. Nyɪhyɛ'n kʋsʋ m'ɔ nʋn ɛmɔ anan-mɔ hyɪhyɛlɪ'n, ɛmɔ wɔ nun bie. Afɪ, Nyanmɪan hanlɪn helelɪ Abalahamʋn kɛ: *Ɔ nanndɪ wɔ́ sasʋ'n-mɔ asʋ, mɪn 'yeyila asɪɛ nɪn asʋ nvilie'n-mɔ kʋalaa asʋ.*
26 Ɛhɪka ati, ɛmɔ kpa ɛyɔlɛ dunman nun, Nyanmɪan lili mʋa ɔ yɪlɪ yí akʋa'n, ɔ sʋanlɪn yí kɛ ɔ bála a yeyila ɛmɔ sʋ, sɛ ɛmɔ anun kʋn biala fi yí nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anun jasʋ a."

4

Bɛ nʋn Pɪɛlɪ nʋn Zʋan 'ba hɔ mgbain'n-mɔ aja sʋ

1 Anɪn Pɪɛlɪ nʋn Zʋan anʋan tɛ wɔ sʋ bɛ lɛ kan ɛjɔlɛ bɛ kele bagua'n, ɛbɛlɛ ala Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ, Nyanmɪan awulo nɪn asʋ nzalafʋ kpain'n, ɔ nʋn *Sadusifʋɛ'n-mɔ bɛ kɔ a.
2 Mɔ bɛ tɪlɪ kɛ mmɔfʋɛ nnyuan'n lɛ kekele bagua'n ninnge, kɛ ewuetinnge wɔ ɛbɛlɛ, ɔ sanlɪn kɛ Zozi a wu a tinnge'n, ɛjɔlɛ nɪn a nyɔ man bɛ́ fɛ fíí sʋa.
3 Bɛ kɔ hyɪ Pɪɛlɪ nʋn Zʋan bɛ kɔ gua bɛ́ fiadɪ. Kɛmɔ anɪn alíɛ lɛ san'n, mmɔfʋɛ nnyuan'n kɔ la fiadɪ dede alíɛ kɔ hɪn.
4 Ɛhɪ nʋn ɛhɪ a, bɛ́ dɔʋn mɔ bɛ tielɪ ɛjɔlɛ'n mɔ Pɪɛlɪ nʋn Zʋan hanlɪn'n, bɛ lelɪ bɛ lili. Sɛ bɛ fa bɛ́ bɛ sɔ bɛ́ mɔ bɛ lili mʋa bɛ lelɪ Zozi bɛ lili nɪn asʋ a, bɛ́ kʋalaa bɛ́ menian lɛ kɔ kɔ yɔ akpɪu nnun.
5 Alíɛ hɪnlɪn an, Zufʋ mgbain'n-mɔ, Izalayɛ mân nɪn asʋ mgbain'n-mɔ, bɛ́ nʋn *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ, bɛ kɔ yia Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ.

6 Anyia sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ tɪ yí bʊ bie'n y'ɔ le tɛɛyɪfʊɛ kpain Hannɪn, Kayifʊ, Zʊan,
Alɛgɪzanndɪlɪ nʊn tɛɛyɪfʊɛ kpain Hannɪn anwʊn amma'n-mɔ kʊalaatin.
7 Bɛ man bɛ nʊn Pɪɛlɪ nʊn Zʊan kɔ a bɛ́ ja sʊ. Bɛ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Ɔ nanndɪ tunmin benin
anaan dunman benin asʊ yê ɛmɔ a man sʊanlan ɛhɪ anwʊn a sa'n?"
8 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ li Pɪɛlɪ anzin. Pɪɛlɪ kɔ bua bɛ́ kɛ: "Mân mgbain,
9 ɛnɛ bɛ nʊn yɛ́ a a ɛmɔ aja sʊ, ɔ sanlɪn kɛ, y'a yɔ bubuluwafʊɛ kʊn ye. Ɛmɔ lɛ bisa yɛ́ kɛ yɛ
hán kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ sʊanlan sɔ nɪn anwʊn a sa'n.
10 Kɛmɔ afɪ ɛmɔ kulo kɛ bɛ bisa nun bɛ tɪ yí bʊ'n, ɛmɔ nwún yí kɛ, Zozi Kilisi m'ɔ fi Nazalɛtɪ
mɔ ɛmɔ a bʊbɔ yí kʊlʊwa nɪn asʊ, mɔ Nyanmɪan a man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge'n, Zozi
Kilisi sɔ'n dunman'n y'ɔ man sʊanlan ɛhɪ anwʊn a sa ɔ.
11 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan Zozi ɛjɔlɛ yuein kɛ:
Ɛbʊɛ'n mɔ ɛmɔ mɔ bɛ lɛ si sua nɪn a bu yí kɛ
ɔ tɪ man kpa mɔ ɛmɔ juli tʊlɪ'n,
yí yê ɔ'a kaci ɛbʊɛ kpa
m'ɔ le sua nɪn anun nɪn ɔ!
12 Zozi angʊnmɪn ala y'ɔ kʊala kɛ ɔ man sʊanlan nyan yí ti ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ, eyuadɪ nɪn anun,
sɛ bɛ yɪ Zozi Kilisi a, Nyanmɪan a ngele man yɛ́ sʊanlan ngacile fíí kʊn m'ɔ kʊala kɛ ɔ man
yɛ nyan yɛ́ ti ɔ."
13 Kɛ Pɪɛlɪ nʊn Zʊan lɛ si jʊjɔ'n, ɔ kɔ sin mgbain'n-mɔ anwʊn. Ɔ sanlɪn kɛ, bɛ sɪ kɛ Pɪɛlɪ nʊn
Zʊan, bɛ kalata'n mɔ bɛ si'n ngɔ man mʊa, ɛsɛ anɪn bɛ si Zozi sʊ daba.
14 Nan kɛmɔ bɛ nwunlin kɛ bubuluwafʊɛ nɪn anwʊn a sa, ɔ jin mmɔfʊɛ nnyuan nɪn
anwʊn ɛbɛlɛ'n, bɛ ngɔ nyan man ɛjɔlɛ bɛ ngɔ bua mmɔfʊɛ nnyuan'n-mɔ.
15 Ɛhɪ a, mgbain'n-mɔ kɔ man bɛ́ atɪn kɛ bɛ fi sua'n mɔ bɛ di ɛjɔlɛ nun'n bɛ fíte. Mgbain'n-
mɔ kɔ su akpʊlʊwa bɛ́ afian ɛlɔ.
16 Bɛ́ nwan: "Menian ɛhɪ-mɔ, nzu like dɪɛ yê yɛ yɔ́ bɛ́ ɔ? Afɪ, Zoluzalɛmʊn amma'n-mɔ
kʊalaatin a nwun yí yuein kɛ like mɔ mmɔfʊɛ sɔ'n-mɔ a yɔ'n, ɔ tɪ asinbɛnwʊn like kpili
kpa. Ɔ man yɛ ngʊala yɛ nzu man yí nwʊn akpʊlʊwa.
17 Nan kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛjɔlɛ sɔ nɪn a ndɪnndɪn man ɔ'a ngɔ man mʊa'n, bɛ mán yɛ tótua bɛ́
kɛ, sɛ bɛ bɔ Zozi dunman'n biekun bɛ kele sʊanlan biala a, yɛ́ nʊn bɛ́ le yí."
18 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, bɛ kɔ fɛlɛ Pɪɛlɪ nʊn Zʊan, bɛ kɔ totua bɛ́ kɛ nán bɛ kekele
menian'n-mɔ ninnge, ɛsɛ nán bɛ kan Zozi ɛjɔlɛ bɛ kele bɛ́ fíí kún.
19 Mɔ mgbain'n-mɔ anʊan tɔlɪ'n, Pɪɛlɪ nʊn Zʊan kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ títɪ bɛ nían, Nyanmɪan
anyunnun, asʊ ɔ tɪ sɛsɛ kɛ yɛ bú ɛmɔ ɔ tála Nyanmɪan ɔ?
20 Nan yɛ́ dɪɛ, ɛjɔlɛ mɔ y'a tɪ, mɔ yɛ́ nyɪn a nwun yí'n, yɛ ngʊala yɛ mmuan man yɛ́ nʊan
nɪn asʊ."
21 Mgbain'n-mɔ kɔ totua bɛ́ kɛ sɛ bɛ bɔ Zozi sɔ'n dunman biekun an, bɛ nʊn bɛ́ le yí. Mɔ
bɛ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, bɛ kɔ yaci Pɪɛlɪ nʊn Zʊan nun maan bɛ kɔ hɔ. Ɔ sanlɪn kɛ, mgbain'n-mɔ
a nnwun man ɛjɔlɛ kpɔlɛ mɔ bɛ 'jinlan sʊ bɛ pinnin mmɔfʊɛ'n-mɔ ɔ. Afɪ, asinbɛnwʊn like'n
mɔ mmɔfʊɛ'n-mɔ yɔlɪ'n dunman nun, anɪn menian'n-mɔ kʊalaa lɛ yɪ Nyanmɪan ayɛ.
22 Bubuluwafʊɛ'n mɔ yí nwʊn salɪ asinbɛnwʊn nun'n, ɔ tɪ sʊanlan mɔ anɪn ɔ'a li afʊɛ
abulanan nʊn yí nzin.

Zozi menian'n-mɔ 'ba yɔ asɔnɪn

23 Pɪɛlɪ nʊn Zʊan hɔlɪ tʊlɪ bɛ́ manngʊn'n-mɔ, mɛlɛ mɔ mgbain'n-mɔ yacili bɛ́ nun'n. Ɛjɔlɛ
mɔ mgbain'n-mɔ hanlɪn helelɪ bɛ́'n, bɛ kɔ sʊsɔ sʊ bɛ kɔ han bɛ kɔ hele ɛhɪnlɪn-mɔ.
24 Mɔ Zozi menian ɛhɪnlɪn-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ kʊalaa bɛ́ bʊ kɔ yɔ kʊn. Bɛ kɔ yɔ asɔnɪn, bɛ́
nwan: "Yɛ́ Mɪn, wɔ́ yê ɛ bɔlɪ anwunno nʊn asɪ ɔ, ɔ nʊn asue jenvie'n nʊn nun ninnge'n-mɔ
kʊalaatin ɔ.
25 Wɔ́ yê ɛ falɪ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn ɛ wulalɪ yɛ́ nan *Davidi anun ɔ. Ɔ
manlɪn Davidi hanlɪn kɛ:
Nzukɛ ati yê mân mân'n-mɔ

fa Nyanmıan anwʊn ɛkpɔ mgban ɔ?
Nzukɛ ati yê menian'n-mɔ
jasʊ Nyanmıan akɔmın anun ɔ?
26 *Asıɛ nın asʊ mmelemgbin'n-mɔ*
nʊn mgbain'n-mɔ abʊ a yɔ kʊn,
bɛ lɛ kɔ a tʊa yɛ́ Mın
*nʊn yí *Kilisi'n bɛ kʊn ɛlɔɛ.*
27 "Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ kulo ɛhı asʊ, belemgbin Elɔdı, kʊnmanna Pʊnsʊ Pilatı, Zufʊ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ'n, bɛ́ kʊalaa bɛ hɔlı wɔ́ anwʊntıɛ akʊa Zozi m'ɔ a yı yí kɛ Belemgbin Ngʊandefʊɛ nın ati ahuan.
28 Ngɛlɛ'n mɔ ɛ sı ɔ nʊn tunmin'n mɔ ɛ le yí'n, ɛjɔlɛ mɔ ɛ lili mʊa ɛ jʊnlınlın yí nwʊn ɛ sielı daba'n, b'a yɔ maan yí kʊalaa a kpın sʊ.
29 Sian dıɛ, yɛ́ Mın, nıan yɛ́ ti efua mɔ b'a fua'n, nán man wɔ́ ngʊa'n-mɔ anwʊnsɛlɛ kpa maan bɛ hán wɔ́ nʊan ɛjɔlɛ'n.
30 Fa wɔ́ sa sie nwuluwafʊɛ'n-mɔ asʊ maan bɛ́ nwʊn sá, yɔ asinbɛnwʊn ninnge maan bɛ nwún yí wɔ wɔ́ anwʊntıɛ akʊa Zozi dunman nın anun."
31 Mɔ bɛ yuelı asɔnın'n yɔ'n, lıka mɔ bɛ yialı'n, ɛbɛlɛ asıɛ'n kɔ kpusu. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ jinlan bɛ́ kʊalaa bɛ́ nzin kpa bɔkɔɔ. Bɛ kɔ nyan anwʊnsɛlɛ bɛ kɔ han Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n.

Anʊannzɛ
32 Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ lelı Zozi bɛ lili nın anʊan sɛ bɛ́ nwʊn kpa, bɛ́ ahʊnlın'n tı kʊn, bɛ́ ajʊnlın'n tı kʊn. Bie njasʊ man ɔ ngan man kɛ like m'ɔ le yí'n tı yí ngʊnmın yí dıɛ. Nan bɛ́ afian, sʊanlan kʊn like m'ɔ le yí'n tı bɛ́ kʊalaa bɛ́ dıɛ.
33 Anın mmɔfʊɛ'n-mɔ le tunmin kpili kpa bɛ kan yɛ́ Mın Zozi ewuetinnge nın anwʊn ɛjɔlɛ. Nyanmıan kʊsʊ kɔ yeyila bɛ́ sʊ kpa.
34 Bɛ́ nun bie fíí mmian man like anwʊn. Afı, bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ le ebo anaan sua'n, bɛ tɔnın yí bɛ fa yí esika'n
35 bɛ wula mmɔfʊɛ'n-mɔ asa nun. Bɛ nıan like mɔ sʊanlan kʊn a mian yí nwʊn'n yê bɛ ce esika nın ɔ.
36 Nunhan kʊn, bɛ fɛlɛ yí Zozɛfʊ, ɔ tı *Levifʊɛ. Mmɔfʊɛ'n-mɔ tʊnlın yí dunman Baanabası. Baanabası'n yí bʊ y'ɔ le kɛ "Sʊanlan m'ɔ wowula anwʊnsɛlɛ". Bɛ wʊlı yí Sipʊlʊ mân nun.
37 Anın ɔ le yí ebo kʊn. Ɔ kɔ tɔnın yí, ɔ kɔ fa yí esika'n kɔ bɛlɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ.

5

Ananiası nʊn Safila
1 Anın bian kʊn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Ananiası. Yí yı'n li Safila. Ananiası nʊn yí yı bɛ́ nʊan kɔ sɛ bɛ́ nwʊn, ɔ kɔ tɔnın bɛ́ asıɛ'n.
2 Ɔ tɔnınlın yí a, ɔ nʊn yí yı bɛ́ bʊ kɔ yɔ kʊn. Bɛ kɔ bu esika nın anun. Ananiası kɔ fa yí ebue kɔ hɔ kɔ wula mmɔfʊɛ'n-mɔ asa nun.
3 Mɔ Pıɛlı nwunlin esika'n, ɔ kɔ bisa Ananiası kɛ: "Ananiası, asıɛ'n mɔ a tɔnın yí nın esika'n, nzukɛ ati yê a yaci *Satan maan ɔ'a laka wɔ́ a tı bie a sie awulo, mɔ ɛ lɛ ba li ato ɛ kele Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın ɔ?
4 Asıɛ'n tı wɔ́ dıɛ, b'a mmian man wɔ́ kɛ ɛ tɔ́nın yí. Sɛ a tɔnın yí kʊsʊ a, yí esika'n tı wɔ́ dıɛ. Nan afı benin ati yê ɛ man ajʊnlın sʊa ba wɔ́ ti anun ɔ? Nán kulo menian yê a li ato a hele bɛ́ ɔ, nan Nyanmıan muonun yê a li ato a hele yí ɔ."
5 Pıɛlı hanlın sɔ ala, kpaaa, Ananiası kɔ kpɛ kɔ fin, ɔ kɔ ha ɛbɛlɛ ɔ kɔ wu. Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, esulo kɔ han bɛ́.
6 Mgbafɛlɛ'n-mɔ kɔ a kɔ fʊfɔ fuin nın anwʊn, bɛ kɔ fa yí kɔ hɔ kɔ sie yí.
7 Kɔ yɔ dɔhyʊılı nsan kɔ sın, Safila kɔ a, ɔ'a ndı man kɛ yí hun a wu ɔ.
8 Pıɛlı kɔ fɛlɛ yí kɔ bisa yí kɛ: "Safila, asʊ gua sʊa yê ɛmɔ tɔnınlın ɛmɔ asıɛ nın ɔ?"

Safila kɔ bua Pɪɛlɪ kɛ: “Yuo, gua sʊa yê yɛ tɔnɪnlɪn asɪɛ nɪn ɔ.”
9 Ɛhɪ a, Pɪɛlɪ kɔ bisa yí kɛ: “Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ nʊn wɔ́ hun, ɛmɔ abʊ a yɔ kʊn bɛ lɛ sa yɛ́ Mɪn
Wawɛ'n bɛ nɪan ɔ? Nɪan, bɛ́ mɔ bɛ hɔlɪ sielɪ wɔ́ hun'n, b'a ju anʊan nun ɛbɛlɛ. Wɔ́ kʊsʊ wɔ́,
bɛ nʊn wɔ́ 'ba hɔ bie.”
10 Ɛbɛlɛ ala, Safila kɔ kpɛ kɔ fin Pɪɛlɪ aja abʊ ɛbɛlɛ ɔ kɔ wu. Mgbafɛlɛ'n-mɔ 'ba ju a, anɪn
Safila a wu. Bɛ kɔ fa yí kɔ hɔ kɔ sie yí yí hun anwʊn ɛbɛlɛ.
11 Asɔnɪn mma'n-mɔ kʊalaa nʊn bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ sulo Nyanmɪan kpa.

Asinbɛnwʊn ninnge'n-mɔ

12 Anɪn mmɔfʊɛ'n-mɔ lɛ yɔ asinbɛnwʊn ninnge dɔʊn kpa bagua nɪn afian. Bɛ́ kʊalaa mɔ
bɛ de Zozi bɛ di'n, bɛ́ kʊalaa bɛ yia Salomʊn abalanda nɪn anun Nyanmɪan awulo ɛbɛlɛ.
13 Sʊanlan fíí ngulo man kɛ ɔ fa yí nwʊn ɔ bɔ Zozi menian'n-mɔ. Nan kʊsʊ bɛ́ kʊalaa bɛ
kulo Zozi menian'n-mɔ ɛjɔlɛ kpa.
14 Mmelenzua nʊn mmalasua dɔʊn kpa kɔ le yɛ́ Mɪn bɛ kɔ li, bɛ kɔ bʊka daba dɪɛ'n-mɔ
asʊ.
15 Bɛ fa nwuluwafʊɛ'n-mɔ bɛ fite gua nɪn asʊ, bɛ lɪla mgba sʊ ɔ nʊn ɛkpan sʊ. Yí dɪɛ, anɪn
Pɪɛlɪ 'sɪn an, yí wawɛ'n sɪn bɛ́ nun bie asʊ.
16 Menian dɔʊn kpa fi kulo kulo'n-mɔ mɔ bɛ mantan mantan Zoluzalɛmʊn nɪn asʊ bɛ
ba. Bɛ 'ba a, bɛ nʊn nwuluwafʊɛ'n-mɔ nʊn bɛ mɔ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ lɛ kele bɛ́ yalɛ'n yê bɛ ba
ɔ. Bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn kɔ sa.

Bɛ 'ba hyɪ mmɔfʊɛ'n-mɔ bɛ kele bɛ́ yalɛ

17 Ɛhɪ a, *tɛɛyɪfʊɛ kpain'n nʊn *Sadusifʊɛ'n-mɔ m'ɔ nʊn bɛ́ y'ɔ di fâ'n, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ fa
mmɔfʊɛ'n-mɔ anwʊn ɛkpɔ kpa.
18 Bɛ kɔ hyɪ mmɔfʊɛ'n-mɔ bɛ kɔ gua bɛ́ fiadɪ.
19 Nan mɔ alíɛ sanlɪn'n, nyanmɪansʊ bɔfʊɛ kʊn kɔ a kɔ tike tike fiadɪ sua nɪn anʊan'n-mɔ.
Ɔ kɔ man mmɔfʊɛ'n-mɔ kɔ fite, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ:
20 “Ɛmɔ hɔ́ Nyanmɪan awulo nɪn anun, ɛmɔ hán ngʊan fʊfɔlɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ bɛ héle
menian'n-mɔ.”
21 Mmɔfʊɛ'n-mɔ kɔ le ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ tʊ nun. Ngɛlɛmɔ tutun kpa, bɛ kɔ hɔ menian'n-mɔ like
ehehele Nyanmɪan awulo ɛlɔ. Tɛɛyɪfʊɛ kpain'n nʊn yí sasʊ'n-mɔ kɔ a, bɛ kɔ yia Izalayɛ mân
nɪn asʊ mgbain'n-mɔ ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n. Bɛ kɔ yɪ menian kɛ bɛ hɔ́ fiadɪ sua nɪn anun
ɛlɔ nán bɛ nʊn mmɔfʊɛ'n-mɔ bála.
22 Nzalafʊ sɔ'n-mɔ hɔlɪ juli fiadɪ sua nɪn anun ɛlɔ a, bɛ ngɔ nwun man mmɔfʊɛ'n-mɔ. Bɛ
kɔ sa bɛ kɔ a kɔ tʊ mgbain'n-mɔ.
23 Bɛ́ nwan: “Yɛ 'kɔ a ju a, anɪn fiadɪ sua nɪn anʊan'n nyin kanlanman kpa. Bɛ́ mɔ bɛ sisa
fiadɪ sua'n kʊsʊ jijin bɛ́ bʊsʊ ɛbɛlɛ anʊan nɪn anun. Nan mɛlɛ mɔ yɛ tikelɪ tikelɪ anʊan'n-
mɔ'n, y'a nnwun man sʊanlan fíí sua nɪn anun.”
24 Mɔ nzalafʊ kpain'n m'ɔ nɪan Nyanmɪan awulo nɪn asʊ nʊn tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ tɪlɪ
ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ sin bɛ́ nwʊn. Bɛ kɔ bisa bisa bɛ́ nwʊn kɛ: “Ɛnwannyan'n mɔ mmɔfʊɛ'n-mɔ a
nwannyan'n, asʊ ɛjɔlɛ ngɔ a man yí nzin ɔ?”
25 Kaan cɛ, sʊanlan kʊn kɔ a kɔ tʊ bɛ́. Yí nwan: “Ɛmɔ nían, menian'n-mɔ mɔ ɛmɔ gualɪ bɛ́
fiadɪ'n, bɛ gua Nyanmɪan awulo ɛlɔ, bɛ lɛ kekele menian'n-mɔ ninnge.”
26 Mɔ nzalafʊ kpain'n tɪlɪ kɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ wɔ Nyanmɪan awulo ɛlɔ'n, ɔ nʊn yí nzalafʊ'n-
mɔ bɛ kɔ hɔ kɔ hyɪ bɛ́ bɛ nʊn bɛ́ kɔ a. Nan kʊsʊ, nzalafʊɛ'n-mɔ a ngele man mmɔfʊɛ'n-mɔ
ahʊlʊwa. Afɪ, bɛ sulo kɛ bagua'n kɔ tʊtʊ bɛ́ ɛbʊɛ.
27 Mɔ bɛ nʊn bɛ́ walɪ juli mgbain'n-mɔ aja sʊ'n, tɛɛyɪfʊɛ kpain'n kɔ bisa bɛ́ kɛ:
28 “Y'a ndotua man ɛmɔ kɛ nán man ɛmɔ kekele menian'n-mɔ ninnge kún wɔ Zozi
dunman nun ɔ? Ɛmɔ le dunman sɔ'n b'a hehele Zoluzalɛmʊn kulo bɔndɪn'n like. Ɛmɔ
kulo kɛ yí ewue'n m'ɔ wuli'n, yí jɔwɔlɛ ka yɛ́ sʊ!”
29 Mɔ tɛɛyɪfʊɛ kpain'n hanlɪn sɔ'n, Pɪɛlɪ nʊn mmɔfʊɛ'n-mɔ kɔ bua bɛ́ kɛ: “Ɔ sɛ kɛ yɛ bú
Nyanmɪan yɛ tála kulo menian'n-mɔ.

30 Zozi sɔ'n mɔ ɛmɔ bʋbɔlɪ yí kʋlʋwa nɪn asʋ bɛ hunlin yí'n, yɛ́ nan-mɔ Nyanmɪan nɪn a
man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge.
31 Yí yê Nyanmɪan a fa yí a sie yí fama sʋ kɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ, mɔ ɔ 'man Izalayɛ
kaci yí abalabɔ'n ɔ nyan ɛtɛ face ɔ.
32 Yɛ nʋn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmɪan a fa a man bɛ́ mɔ bɛ bu yí'n, yɛ
di ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ anwʋn adanzɪɛ."
33 Mɔ mgbain'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ fɛ mmɔfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛya kpa. Bɛ́ nwan bɛ 'man
bɛ kun bɛ́.
34 Anɪn Falisifʋɛ kʋn wɔ bɛ́ nun. Bɛ fɛlɛ bian sɔ'n Gamaliɛ. Ɔ tɪ mala nɪn asʋ kpain'n kʋn.
Menian'n-mɔ kʋalaa fɛlɪ yí. Ɔ kɔ jasʋ kɔ jinlan mgbain'n-mɔ afian, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ
bɛ mán mmɔfʋɛ'n-mɔ fíte kaan.
35 Mɔ bɛ manlɪn mmɔfʋɛ'n-mɔ fitelɪ'n, Gamaliɛ kɔ han kɔ hele mgbain'n-mɔ kɛ: "Izalayɛ
amma, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ like mɔ ɛmɔ kulo kɛ bɛ yɔ menian ɛhɪ-mɔ nɪn anwʋn.
36 Ɔ sanlɪn kɛ, Tedasɪ fitelɪ, ɔ hyɛlɪ man biala. Tedasɪ buli yí nwʋn kɛ ɔ tɪ sʋanlan kpili.
Menian ɛya nnan kɔ si yí sʋ. Mɔ bɛ hunlin yí'n, menian ɛya nnan'n bɔlɪ asanndɪɛ, bɛ́ eku'n
tɔlɪ asɪ.
37 Bɛ yɪ Tedasɪ a, Zudasɪ m'ɔ fi Galile mân nun'n kʋsʋ fitelɪ yí dɪɛ tɛmʋn mɔ bɛ 'ka
menian'n-mɔ'n. Menian sili yí sʋ. Mɔ bɛ hunlin yí'n, bɛ́ mɔ anɪn bɛ si yí sʋ'n kʋalaa bɔlɪ
asanndɪɛ.
38 Yí ti, kɪkaala dɪɛ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ yáci menian sɔ'n-mɔ koun, nán bɛ tɛ
bɛ́ sʋ fíí kón. Ɔ sanlɪn kɛ junman'n mɔ bɛ lɛ di'n, sɛ ɔ fi man Nyanmɪan ɛlɔ a, ɔ 'tɔ asɪ.
39 Nan sɛ junman'n mɔ bɛ lɛ di yí ɛbɛlɛ'n fi Nyanmɪan ɛlɔ sakpa a, ɛmɔ ngɔ hʋala man yí
sɛcɪ. Yí ti, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa nán ɛmɔ nʋn Nyanmɪan b'a ngʋn man ngondin!"
40 Mɔ Gamalɪɛ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, mgbain'n-mɔ kɔ fa atɪn'n mɔ ɔ'a hele bɛ́ nɪn asʋ. Bɛ
kɔ fɛlɛ mmɔfʋɛ'n-mɔ, bɛ kɔ man bɛ kɔ fin bɛ́ mgbele ɛsɛ bɛ kɔ totua bɛ́ kɛ nán bɛ bɔ Zozi
dunman'n fíí kʋn asannan nán b'a yaci bɛ́ nun.
41 Mmɔfʋɛ'n-mɔ fi mgbain'n-mɔ anyunnun bɛ 'kɔ a, anɪn b'a li fɛ kpa kɛ Zozi dunman
nun, menian'n-mɔ a hele bɛ́ yalɛ ɔ.
42 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, cɪan daa bɛ kekele menian'n-mɔ ninnge Nyanmɪan awulo nɪn anun ɔ
nʋn awulo'n-mɔ anun, bɛ bɔ Zozi m'ɔ tɪ *Kilisi nɪn anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n.

6

Menian nsʋ'n mɔ bɛ 'bʋka mmɔfʋɛ'n-mɔ'n

1 Tɛmʋn sɔ'n, anɪn Zozi menian'n-mɔ lɛ sʋn. Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ kan gɛlɛkɪ anɪɛ'n kɔ
jʋjɔ Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ kan Ebele anɪɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ, bɛ 'ce esika nɪn an, bɛ nnɪan man
kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ kan gɛlɛkɪ anɪɛ'n lɪka.
2 Ɛhɪ a, mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan'n kɔ yia Zozi menian'n-mɔ kʋalaatin, bɛ kɔ fa bɛ kɔ tʋ
bɛ́ nyunnun kɛ: "Ɔ tɪ man sɛsɛ kɛ yɛ yáci Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn ɛhan yɛ nían alɪɛ nɪn
ehye nun.
3 Yí ti, anianman-mɔ, ɛmɔ nénɪan ɛmɔ afian ɛlɔ, bɛ kpʋ́nndɛ menian nsʋ mɔ bɛ bɔ bɛ́
dunman kpa, mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wɔ bɛ́ nun, mɔ ɛsɛ bɛ sɪ ngɛlɛ. Yɛ 'fa
junman sɔ'n yɛ wula bɛ́ sa nun.
4 Yí dɪɛ anɪn yɛ́ kʋsʋ yɛ nyan atɪn yɛ yɔ asɔnɪn ɛsɛ yɛ kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n."
5 Mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ hanlɪn sɔ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ le bɛ kɔ tʋ nun. Ɛhɪ, bɛ kɔ yɪ Etiɛnɪn.
Etiɛnɪn tɪ sʋanlan m'ɔ le dedi kpa, ɛsɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wɔ yí nun. Bɛ kɔ
yɪ Filipʋ, Polokɔɔ, Ninkanɔɔ, Timʋn, Paamenasɪ nʋn Ninkola. Ninkola sɔ'n fi kulo'n mɔ bɛ
fɛlɛ yí Antiɔsʋ nɪn asʋ. Daba, anɪn ɔ kɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn'n bie.
6 Mɔ bɛ yɪlɪ menian nsʋ sɔ'n-mɔ'n, bɛ kɔ fa bɛ́ bɛ kɔ hele mmɔfʋɛ'n-mɔ. Mmɔfʋɛ'n-mɔ kɔ
fa bɛ́ sa bɛ kɔ fua bɛ́ ti sʋ bɛ kɔ sɛlɛ Nyanmɪan bɛ kɔ man bɛ́.

7 Anın Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n lɛ tɛlɛ kɔ, Zoluzalɛmʊn ɛbɛlɛ menian mɔ b'a fa bɛ́ nwʊn
b'a man yɛ́ Mın Zozi'n kɔ sʊn kpa. Tɛɛyıfʊɛ dɔʊn kɔ le Zozi kɔ li.

Etiɛnın ɛhyıɛ'n

8 Anın Etiɛnın lɛ yɔ asinbɛnwʊn ninnge mgbili kpa menian'n-mɔ afian. Ɔ sanlın kɛ
Nyanmıan tunmin'n nʊn yí anwʊnsɛlɛ'n wɔ yí nun.
9 Ɛhı a, Zufʊ mmie-mɔ, bɛ kɔ asɔnın'n mɔ bɛ fɛlɛ yí "B'a kpɛ asue'n" bɛ nʊn Etiɛnın kɔ sota
nun. Zufʊ sɔ'n-mɔ fi Silɛnın nʊn Alɛgızanndili kulo nın asʊ, ɔ nʊn Silisi nʊn Azi mân nun.
10 Kɛmɔ bɛ nıan an, bɛ ngʊala man Etiɛnın, afı Wawɛ Nwannzan-nwannzan wɔ yí nun
ɛsɛ ɔ kan ɛjɔlɛ'n ngɛlɛ sʊ'n,
11 bɛ kɔ bɔ menian kpa kɛ bɛ tʊ́n yí ɛsʊan kɛ: "Etiɛnın a han ɛjɔlɛ ɛtɛ a tia Moyizı nʊn
Nyanmıan. Ɔ 'kan tia bɛ́'n, yɛ tı yí bʊ."
12 Bɛ kɔ man bagua'n nʊn Zufʊ mgbain'n-mɔ nʊn *mala nın asʊ mgbain'n-mɔ kɔ jasʊ
Etiɛnın akɔmın anun. Bɛ kɔ li Etiɛnın nvu nun bɛ kɔ hyı yí bɛ nʊn yí kɔ hɔ mgbain'n-mɔ
aja sʊ.
13 Mɔ bɛ 'kɔ'n, adanzıyua'n-mɔ wɔ bɛ́ nun. Bɛ́ nwan: "Sʊanlan ɛhı nyaci man Moyizı
mala'n nʊn Nyanmıan Awulo Nwannzan-nwannzan nın anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan fíí sʊa!
14 Y'a tı yí nʊan nun kɛ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n 'ba bubu Nyanmıan awulo'n, ɛsɛ ɔ 'kaci
mala'n mɔ Moyizı falı manlın yɛ́'n."
15 Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ gua ɛjɔlɛ elie sua nın anun nın anyın kɔ ha Etiɛnın anwʊn. Ɔ sanlın
kɛ yí nyın nın anun kacili kɛ nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ dıɛ'n.

7

1 Ɛhı a, *tɛɛyıfʊɛ kpain'n kɔ bisa Etiɛnın kɛ: "Asʊ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan'n tı ananhɔlɛ ɔ?"
2 Etiɛnın kɔ bua yí kɛ: "Mín nianman nʊn mín sı-mɔ, ɛmɔ tíe! Mɛlɛ mɔ anın yɛ́ nan
*Abalahamʊn wɔ Mezopotamin mân nın anun'n, asannan nán ɔ'a tu ɔ'a tanlan Halan'n,
Anunminnyanmʊn Nyanmıan'n yılı yí nwʊn ɔ helelı yí.
3 Nyanmıan hanlın helelı yí kɛ: *Abalahamʊn, fi wɔ́ mân nın anun tu, jasʊ wɔ́ afilie nın abʊ
anwʊn nán kɔ mân'n mɔ mın 'ba hele wɔ́ nın anun.*
4 Mɔ Nyanmıan hanlın sɔ'n, sakpa Abalahamʊn fi Kalide mân nın anun ɔ kɔ tu, ɔ kɔ a
kɔ tanlan Halan. Halan ɛbɛlɛ yê yı sı wuli ɔ. Mɔ yí sı wuli'n, Nyanmıan man ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ
tu, ɔ kɔ a kɔ tanlan mân ɛhı mɔ ɛnɛ ɛmɔ tı nun ɛwa nın anun.
5 Mân sɔ nın anun, Nyanmıan a mman man yí like, ɔ'a mman man yí asıɛ bɛ́ ja kʊn
mgban. Kʊsʊ Nyanmıan bɔlı yí anɔhʊba kɛ ɔ 'fa mân sɔ'n man yí, ɔ nʊn yí sasʊ'n-mɔ mɔ bɛ
lɛ ba a yí nzin'n. Tɛmʊn mɔ ɔ 'kan ɛjɔlɛ sɔ'n ɔ kele Abalahamʊn'n, anın Abalahamʊn wʊlı
man baa.
6 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ biekun m'ɔ hanlın helelı Abalahamʊn'n: *Wɔ́ sasʊ'n-mɔ mɔ bɛ lɛ ba a wɔ́
nzin'n, bɛ 'ba ha mân fʊfɔlɛ anun bɛ kaci nganga. Bɛ 'ba hele bɛ́ ahʊlʊwa dede afʊɛ ɛya nnan.*
7 *Bɛ́ mɔ bɛ kɔ fa bɛ́ bɛ kɔ yɔ bɛ́ nganga'n, mín yê mın 'bua bɛ́ ndɛɛ ɔ. Mın yɔ yí sɔ yue a, bɛ fi mân
sɔ nın anun bɛ 'tu bɛ ba bɛ sʊ mín ɛwa lıka ɛhı anun.*
8 Mɔ Nyanmıan hanlın sɔ yuelı'n, ɔ nʊn Abalahamʊn bɛ kɔ li nyıhyɛ. Nyıhyɛ sɔ'n, yí
nzɔlɛ y'ɔ le mmian nun ɛkpɛ'n. Ɛhıka ati yê Abalahamʊn wʊlı yí wa belenzua Izakı m'ɔ lili
ɛlɛɔcʊɛ'n, ɔ kpɛlı yí mmian nun nın ɔ. Izakı kʊsʊ kɔ kpɛ Zʊakɔbʊ dıɛ'n. Zʊakɔbʊ kʊsʊ kɔ kpɛ
Izalayɛ nvilie bulu nʊn nnyuan'n mgbain'n-mɔ dıɛ'n.
9 "Mgbain sɔ'n-mɔ anun mmie-mɔ kɔ fa bɛ́ nianman Zozɛfʊ anwʊn ɛkpɔ. Bɛ kɔ tɔnın yí.
Bɛ nʊn yí kɔ hɔ Ezipiti mân nun ɔ kɔ kaci kanga. Nan kʊsʊ anın Nyanmıan nʊn yí san.
10 Nyanmıan kɔ le yí fi yí amannınhunlun'n kʊalaatin anun. Ɔ manlın yí ngɛlɛ ɔ manlın
Falaʊn m'ɔ tı Ezipiti mân nın asʊ belemgbin'n kɔ bu yí sʊanlan. Falaʊn kɔ fa Zozɛfʊ kɔ sie
mân nın asʊ ɔ nʊn yí awulo nın asʊ kpain.
11 Ɛhɔɛ kʊn kɔ kpın Ezipiti nʊn Kanaân mân'n kʊalaatin anun. Yɛ́ nan-mɔ nwunlin yalɛ
kpa, afı anın bɛ nnyan man like fíí bɛ nni man.

12 “Mɔ Zʋakɔbʋ tɪlɪ kɛ bɛ nyan *bele Ezipiti mân nun'n, ɔ kɔ li mʋa ɔ kɔ sʋan yí mma'n-mɔ
mɔ bɛ tɪ yɛ́ nan nɪn ɛlɔ kʋn.
13 Mɔ Zʋakɔbʋ sʋanlɪn yí mma'n-mɔ Ezipiti mân nun m'ɔ tɪan yí kpɛ nnyuan'n, Zozɛfʋ kɔ
yɪ yí nwʋn kɔ hele yí nianman'n-mɔ. Falaʋn kɔ nwun lɪka mɔ Zozɛfʋ fi'n, ɔ kɔ nwun Zozɛfʋ
anwʋn amma.
14 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozɛfʋ kɔ yɪ yí nianman'n-mɔ kɛ bɛ hɔ́ fá bɛ́ sɪ nʋn bɛ́ nwʋn amma'n-mɔ
kʋalaatin, maan bɛ bála Ezipiti mân nun. Bɛ́ kʋalaa, bɛ tɪ menian abulasʋ ɔ nʋn nnun.
15 Zʋakɔbʋ kɔ hɔ Ezipiti mân nun. Ɛlɔ yê ɔ nʋn yɛ́ nan-mɔ bɛ wuli ɔ.
16 Bɛ nʋn bɛ́ fuin'n kɔ hɔ Sisɛmʋn. Bɛ kɔ sie bɛ́ sɛka'n mɔ Abalahamʋn tolɪ nɪn anun. Sɛka
sɔ'n, Abalahamʋn tolɪ yí Emɔɔ amma'n-mɔ asa nun Sisɛmʋn ɛbɛlɛ.
17 “Kɛmɔ anɪn anɔhʋba'n mɔ Nyanmɪan bɔlɪ Abalahamʋn'n tɛmʋn'n lɛ kpunnge'n,
Izalayɛ amma'n-mɔ kɔ li ata bɛ kɔ sʋn dɔʋn dɔʋn kpa Ezipiti mân nɪn anun ɛlɔ.
18 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede belemgbin fʋfɔlɛ kɔ tanlan bia nɪn asʋ. Belemgbin sɔ'n, ɔ'a nzɪ man
Zozɛfʋ.
19 Ɔ kɔ laka yɛ́ nan-mɔ ɔ kɔ hele bɛ́ ahʋlʋwa. Ɔ kɔ tinndin bɛ́ maan bɛ kɔ hun bɛ́ mma
ngangan'n-mɔ.
20 “Mɛlɛ sɔ nɪn anun yê bɛ wʋlɪ *Moyizɪ ɔ. Moyizɪ tɪ baa belenzua kanlanman kpa.
Nyanmɪan kulo yí ɛjɔlɛ. Yí sɪ-mɔ falɪ yí fɪalɪ bɛ tɪtɪlɪ yí dede sala nsan.
21 Mɔ afɪ bɛ nɪan an bɛ ngʋala man yí fa fɪa kʋ́n'n, bɛ kɔ yɪ yí bɛ kɔ fite. Falaʋn awa
balasua'n kɔ nwun yí, ɔ kɔ fa yí ɔ kɔ tɪtɪ yí kɛ yí muonun yí kunnun baa.
22 Bɛ kɔ hehele Moyizɪ Ezipiti mân nɪn anun amanmuo'n kʋalaatin. Moyizɪ kɔ kaci
tunminfʋɛ sʋanlan ɛjʋjɔlɛ nun nʋn junman elie nun.
23 “Mɔ Moyizɪ nyanlɪn afʋɛ abulanan'n, cɪan kʋn yí nwan ɔ 'kɔ a fua yí nianman Izalayɛ
amma'n-mɔ anwʋn.
24 Ɔ 'nɪan an, anɪn Ezipiti sʋanlan kʋn lɛ kele Izalayɛ amma'n-mɔ anun kun yalɛ. Moyizɪ
kɔ le yí nianman nɪn ati alɔman ɔ kɔ hun Ezipiti sʋanlan'n.
25 Ɔ jʋnlɪn kɛ anɪn yí nianman'n-mɔ 'ba tɪ ɛjɔlɛ nɪn abʋ kɛ, ɔ nanndɪ yí sʋ, Nyanmɪan 'ba
le bɛ́ ti. Kanngʋ bɛ ngɔ tɪ man ɛjɔlɛ sɔ nɪn abʋ.
26 Bɛ lalɪ alíɛ hɪnlɪn, Moyizɪ 'kɔ a ju a, Izalayɛ amma'n-mɔ anun nnyuan lɛ kʋn ngondin.
Ɔ kɔ tila bɛ́. Yí nwan: ‘Nán bɛ kʋn, nán ɛmɔ tɪ anianman.’
27 “Mɔ Moyizɪ hanlɪn sɔ'n, nunhan'n m'ɔ lɛ bʋ yí manngʋn'n tua se Moyizɪ kɛ: *Nwan
sʋanlan dɪɛ y'ɔ falɪ wɔ́ sielɪ yɛ́ sʋ kpain anaan kɛ ɛ búa yɛ́ ndɛɛ ɔ?*
28 *Ɛ kulo kɛ ɛ kun mín kɛ anʋ́nman ɛ hunlin Ezipiti sʋanlan nɪn ɔ?*
29 “Mɔ Moyizɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ nwanndi kɔ hɔ kɔ tanlan Madian mân nun. Ɛlɔ, ɔ kɔ ja
bala ɔ nʋn yí bɛ kɔ wʋ mma mmelenzua nnyuan.
30 “Ɛhɪ anzin afʋɛ abulanan, Moyizɪ kɔ hɔ ɛwâ nun Sinayi bʋka nɪn anwʋn ɛbɛlɛ.
Nyanmɪan bɔfʋɛ'n kʋn kɔ yɪ yí nwʋn kɔ hele yí sîn nun baka kʋn asʋ.
31 M'ɔ nwunlin like sɔ'n, ɔ kɔ sin yí nwʋn. Nan kɛmɔ anɪn ɔ lɛ kpunnge baka nɪn anwʋn
ɔ nɪan like sɔ'n kpa'n, ɔ 'tie a anɪn yɛ́ Mɪn lɛ kan kɛ:
32 *N dɪ wɔ́ nan-mɔ Nyanmɪan, Abalahamʋn, Izakɪ nʋn Zʋakɔbʋ Nyanmɪan.* Esulo kɔ han
Moyizɪ, yí nwʋn kɔ wʋsʋ yí, afɪ ɔ ngulo man kɛ ɔ nɪan like sɔ'n kʋ́n.
33 Ɛhɪ a, yɛ́ Mɪn kɔ han kɔ hele yí kɛ: *Moyizɪ, yɪyɪ wɔ́ mgbabʋa'n, ɔ sanlɪn kɛ, lɪka'n mɔ ɛ jin'n
tɪ nwannzan-nwannzan.*
34 *M'an nwun yalɛ'n mɔ mín menian'n-mɔ lɛ di ɔ nʋn ɛkpɪnlɪan mɔ bɛ lɛ kpɪnlɪn wɔ Ezipiti
mân nɪn anun ɛlɔ'n. M'an ju asɪ mɪn 'ba le bɛ́ ti. Yí ti, bala maan n zʋ́an wɔ́ Ezipiti mân nɪn
anun ɛlɔ.*
35 “Moyizɪ sɔ'n, Izalayɛ amma'n-mɔ yɪlɪ yí tʋlɪ. Bɛ́ nwan: *Nwan yê ɔ sielɪ wɔ́ yɛ́ sʋ kpain
anaan kɛ ɛ búa yɛ́ ndɛɛ ɔ?* Yí dein yê Nyanmɪan sʋanlɪn yí bɛ́ nwʋn ɛlɔ kɛ kpain nʋn defʋɛ ɔ.
Nyanmɪan bɔfʋɛ'n m'ɔ yɪlɪ yí nwʋn helelɪ yí baka nɪn asʋ'n kɔ suan yí.
36 Moyizɪ yê ɔ yɪlɪ bɛ́ fi Ezipiti mân nɪn anun fitelɪ ɔ. Ɔ yɪlɪ asinbɛnwʋn ninnge nʋn atɛlɛ
mân sɔ nɪn anun, jenvie kɔkɔlɛ nɪn anʋan nʋn ɛwâ nɪn anun dede afʋɛ abulanan.

37 “Moyizı kʊnmgba sɔ'n yê ɔ hanlın helelı Izalayɛ amma'n-mɔ kɛ: *Nyanmıan 'ba sʊan*
kpɔmanfʊɛ kʊn kɛ mín ɛmɔ anwʊn. Ɔ tı ɛmɔ afilie nın anun sʊanlan.
38 “Mɛlɛ mɔ Izalayɛ amma'n-mɔ yialı ɛwâ nın anun ɛlɔ'n, Moyizı yê anın ɔ di yɛ́ nan-mɔ
nʊn nyanmıansʊ bɔfʊɛ'n m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ'n kele yí Sinayi bʊka nın asʊ nın asafian ɔ. Yí yê
Nyanmıan falı ngʊan ɛjɔlɛ'n wulalı yí sa nun kɛ ɔ fá mán yɛ́ ɔ.
39 “Kʊsʊ yɛ́ nan-mɔ ngɔ man yí anyınnzɔ, bɛ kɔ yı yí bɛ kɔ tʊ, bɛ kulo kɛ ahan bɛ sa bɛ kɔ
Ezipiti mân nın anun ɛlɔ.
40 Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Aalʊn kɛ: *Bɔ amʊan-mɔ man yɛ́, man bɛ sʊ́a bɛ lí yɛ́ nyunnun. Ɔ*
sanlın kɛ Moyizı sɔ'n m'ɔ yılı yɛ́ fi Ezipiti mân nın anun fitelı'n, yɛ nzı man ɛjɔlɛ mɔ ɔ'a tʊ yí ɔ.
41 “Ɛhı a, bɛ kɔ bɔ amʊan kʊn, ɔ tı ɛnalɛ baa. Bɛ kɔ yı tɛɛ bɛ kɔ man amʊan'n mɔ bɛ́ muonun
b'a bɔ'n, bɛ kɔ li yí nwʊn ndutue.
42 “Nan mɔ bɛ yɔlı sɔ'n, Nyanmıan kɔ kaci yí nzin kɔ si bɛ́. Ɔ kɔ yaci bɛ́ maan bɛ kɔ sɔ
anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ, kɛ b'a kpın b'a hɛlɛ wɔ Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ kalata
nın anun'n kɛ:
Izalayɛ amma, kɛ ɛmɔ gua ɛwâ nın anun ɛwa
dede mɔ yí afʊɛ abulanan ahı'n,
asʊ mín yê ɛmɔ a yı tɛɛ b'a man mín ɔ?
43 *Cɛcɛ, nan mín yê ɛmɔ a yı a man mín ɔ.*
Nan ɛmɔ a sʊa ɛmɔ amʊan Molɔkı tantı'n
ɔ nʊn ɛmɔ amʊan Elefan nzalama'n mɔ ɛmɔ a yɔ'n,
bɛ́ yê ɛmɔ a sɔ bɛ́ ɔ.
Ɛhıka ati, mın 'fa ɛmɔ mın kɔ mʊa
m'ɔ tala Babilɔnʊn mân nın anzin.
44 “Ɛwâ nın anun ɛlɔ, yɛ́ nan-mɔ 'tu bɛ́ bʊ a, bɛ tu nyıhyɛ tantı nın abʊ. Ɛbɛlɛ yê anın
nyɔbʊɛ'n mɔ b'a se b'a hɛlɛ Nyanmıan mala'n sʊ'n wɔ ɔ. Tantı sɔ'n, b'a bɔ yí kɛ nunhan'n
mɔ Nyanmıan helelı Moyizı kɛ ɔ nían sʊ ɔ bɔ́'n.
45 Yɛ́ nan-mɔ kɔ fa tantı'n kɔ wula bɛ́ nzin menian'n-mɔ asa nun. Zozie mɛlɛ sʊ, bɛ le
tantı sɔ'n dede bɛ kɔ li kunnunmun mân'n mɔ Nyanmıan fʊanlın nun menian'n-mɔ nın
asʊ. Tantı'n halı ɛbɛlɛ dede belemgbin *Davidi mɛlɛ sʊ.
46 “Nyanmıan kɔ yɔ Davidi ye. Davidi kɔ sɛlɛ Nyanmıan atın kɛ ɔ 'si sua man Zʊakɔbʊ
Nyanmıan'n.
47 Nyanmıan kɔ man yí atın, kʊsʊ yí wa Salomʊn yê ɔ sili Nyanmıan sua nın ɔ.
48 “Nan Nyanmıan'n m'ɔ wɔ anwunno'n dıɛ, nan sua mɔ kulo menian'n-mɔ kɔ si nın
anun yê ɔ da ɔ. Kɛ Nyanmıan kpɔmanfʊɛ'n hanlın yí'n, ɔ hanlın kɛ Nyanmıan nwan:
49 *Mín bia'n wɔ nyanmıansʊ,*
asıɛ'n tı bia mɔ mın sesie mín ja sʊ ɔ.
Nzu sua dıɛ yɛ ɛmɔ kʊala si man mín ɔ?
Lıka benin yê mın 'tanlan
mın de mín ɛnwʊnmıan ɔ?
50 *Ninnge ɛhı-mɔ kʊalaatin,*
asʊ nán mín yê m mɔlı ɔ?
51 “Izalayɛ amma akɔmın ketee, akunnun ɛtɛ, anzʊsɛlɛ mma, tɛmʊn biala Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n bılı ɛmɔ a, ɛmɔ mmılı man. Like mɔ ɛmɔ anan-mɔ yɔlı'n yê ɛmɔ
kʊsʊ lɛ yɔ ɔ.
52 Nyanmıan kpɔmanfʊɛ benin yê ɛmɔ anan-mɔ a ngele man yí ahʊlʊwa ɔ? Bɛ́ mɔ bɛ
walı bɔlı sɛsɛfʊɛ kʊnmgba cein nın ɛwalɛ nın anwʊn ɛjɔlɛ'n, b'a sɔ bɛ́ b'a hun bɛ́. Sɛsɛfʊɛ
kʊnmgba cein sɔ'n yê kıkaala ɛmɔ a tʊ yí ɛsʊan b'a hun yí nın ɔ.
53 Ɛmɔ mɔ Nyanmıan nanndılı nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ asʊ ɔ falı mala'n manlın
ɛmɔ'n, ɛmɔ a nni man mala sɔ nın asʊ!”

Etiɛnın ewue'n
54 Mɔ mgbain'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ fɛ Etiɛnın anwʊn ɛya kpa bɛ kɔ kıka bɛ́ nʊan.

55 Mɔ bɛ 'yɔ ɛhɪ'n, anɪn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n jin Etiɛnɪn anzin. Ɔ kɔ tʊ yí nyɪn
anwunno ɔ kɔ nwun Nyanmɪan anunminnyanmʊn'n, ɔ nʊn Zozi kɛ ɔ jin Nyanmɪan fama
sʊ.
56 Etiɛnɪn kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "M'an nwun kɛ anwunno a buke, Mân Baa'n jin
Nyanmɪan fama sʊ."
57 Mɔ Etiɛnɪn hanlɪn sɔ mɔ bɛ tɪlɪ'n, bɛ kɔ tɛtɪan sɛlɛ kpa, bɛ kɔ totua bɛ́ nzʊ'n. Bɛ́ kʊalaa
bɛ kɔ tɪ bɛ kɔ gua Etiɛnɪn sʊ.
58 Bɛ kɔ hyʊɪn yí bɛ nʊn yí kɔ hɔ kulo tiba, bɛ kɔ tʊtʊ yí ɛbʊɛ bɛ kɔ hun yí. Adanzɪɛ mma'n-
mɔ kɔ yɪyɪ bɛ́ taladɪɛ'n-mɔ bɛ kɔ man kpafɛlɛ kʊn kɛ ɔ nían sʊ. Kpafɛlɛ sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Sɔlʊ.
59 Mɛlɛ mɔ menian'n-mɔ 'tʊtʊ Etiɛnɪn ɛbʊɛ'n, anɪn Etiɛnɪn lɛ yɔ asɔnɪn kɛ: "Yɛ́ Mɪn Zozi,
de mín ɛkala'n!"
60 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ kʊtʊ ɔ kɔ tɪan nun sɛlɛ kpa kɛ: "Yɛ́ Mɪn, ɛtɛ ɛhɪ mɔ b'a yɔ'n,
yaci ce bɛ́!" Ɔ hanlɪn sɔ ala yê ɔ halɪ nun ɔ.

8

Sɔlʊ 'ba hele Zozi menian'n-mɔ ahʊlʊwa

1 Etiɛnɪn ehuan'n mɔ bɛ hunlin yí'n, Sɔlʊ de tʊ nun. Cɪan sɔ kʊnmgba'n, yê Zoluzalɛmʊn
asɔnɪn mma'n-mɔ ahʊlʊwa ehele kpili kpa'n bɔlɪ yí bʊ ɔ. Asɔnɪn mma'n-mɔ kʊalaatin kɔ bɔ
asanndɪɛ Zude nʊn Samali mân nɪn anun. Mmɔfʊɛ'n-mɔ ala yê bɛ halɪ Zoluzalɛmʊn ɛbɛlɛ
ɔ.
2 Menian mmie-mɔ, bɛ fɛlɪ Nyanmɪan kpa, bɛ kɔ hɔ kɔ fa Etiɛnɪn fuin'n bɛ kɔ yɪ awɔ́lɛ bɛ
kɔ hɔ kɔ sie yí.
3 Sɔlʊ dɪɛ, ɛtɛ mɔ anɪn ɔ lɛ yɔ asɔnɪn mma'n-mɔ'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ. Ɔ wʊwʊlʊ awulo'n-
mɔ anun, mmelenzua nʊn mmalasua mɔ bɛ de Zozi bɛ di mɔ yí sa kɔ han bɛ́'n, ɔ cɪ bɛ́ gua
bɛ́ fiadɪ.

Filipʊ 'ba bɔ Ɛjɔlɛkpa'n Samali mân nɪn anun

4 Bɛ́ mɔ bɛ bɔlɪ asanndɪɛ'n, lɪka mɔ bɛ kɔ sɪn'n, bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa bɛ kele menian'n-mɔ.
5 Ɛhɪ a, Filipʊ kɔ hɔ Samali mân nɪn anun, bɛ́ kulo kpili nɪn asʊ. Ɔ kɔ han *Kilisi nɪn
anwʊn ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ hele ɛbɛlɛ menian'n-mɔ.
6 Mɔ menian'n-mɔ nwunlin kɛ Filipʊ lɛ yɔ asinbɛnwʊn ninnge'n, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ yɔ anzʊɛ
bɛ kɔ tie yí ɛjɔlɛ'n m'ɔ lɛ kan'n kpa.
7 Afɪ anɪn wawɛ ɛtɛ ɛtɛ dɔʊn kpa fi nwuluwafʊɛ'n-mɔ anun fite. Bɛ 'fite a, anɪn bɛ lɛ tɛtɪan
kpa. Bubuluwafʊɛ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʊ'n dɔʊn kpa kʊsʊ anwʊn kɔ sa.
8 Kulo sɔ nɪn asʊ menian'n-mɔ kʊalaa kɔ li fɛ kpili kpa.
9 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn bian kʊn wɔ kulo sɔ nɪn asʊ ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ bian sɔ'n Simʊn. Ɔ yɪ jiliwa
ɔ man ɔ sin Samali menian'n-mɔ anwʊn. Ɔ bu yí nwʊn kɛ ɔ tɪ sʊanlan kpili.
10 Kulo nɪn asʊ mmatʊnman o, mgbain o, bɛ́ kʊalaa bɛ de yí bɛ di kpa. Bɛ kan kɛ:
"Nyanmɪan tunmin'n, nunhan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí tunmin kpili kpa'n muonun y'ɔ wɔ bian
ɛhɪ anun ɔ."
11 Menian'n-mɔ de yí di kpa, ɔ sanlɪn kɛ, ɔ mantanlɪn jiliwa'n yɪ kele bɛ́'n nán ɛnɛ bie ɔ.
12 Nan mɔ Filipʊ bɔlɪ Nyanmɪan Belemgbin Mân'n nʊn Zozi Kilisi anwʊn ɛjɔlɛ'n helelɪ
bɛ́, mɔ bɛ lelɪ bɛ lili'n, bɛ mmelenzua o, bɛ́ mmalasua o, bɛ kɔ man Filipʊ kɔ sɔnɪn bɛ́.
13 Simʊn muonun kɔ le kɔ li, bɛ kɔ sɔnɪn yí. Ɔ kɔ fa yí nwʊn kɔ bɔ Filipʊ. Afɪ asinbɛnwʊn
ninnge mgbili mgbili'n mɔ Filipʊ lɛ yɔ, ɔ nʊn atɛlɛ'n m'ɔ lɛ yɪ'n, yí kʊalaa sin Simʊn anwʊn.
14 Mɔ Samali amma'n-mɔ lelɪ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n lili'n, mmɔfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ halɪ
Zoluzalɛmʊn ɛbɛlɛ'n kɔ tɪ ɛjɔlɛ sɔ'n. Ɛhɪ a, bɛ kɔ yí Pɪɛlɪ nʊn Zʊan kɛ bɛ hɔ́ bɛ́ nwʊn ɛlɔ Samali
mân nɪn anun.
15 Mɔ Pɪɛlɪ nʊn Zʊan juli ɛlɔ'n, bɛ kɔ sɛlɛ Nyanmɪan maan Samali amma'n-mɔ kɔ nyan
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n.
16 Afɪ anɪn b'a sɔnɪn bɛ́ wɔ yɛ́ Mɪn Zozi dunman nun ala, nan bɛ nyanlɪn man Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n.

17 Pɪɛlɪ nʊn Zʊan kɔ fa bɛ́ sa bɛ kɔ sie bɛ́ sʊ maan bɛ kɔ nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n.
18 Mɔ Simʊn nwunlin kɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ a fa bɛ́ sa b'a sie menian'n-mɔ sʊ maan b'a nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n, ɔ kɔ yɪ esika kɔ man mmɔfʊɛ'n-mɔ.
19 Yí nwan: "Ɛmɔ mán mín tunmin sɔ'n bie nán sʊanlan mɔ n gɔ fa mín sa n gɔ sie yí sʊ nɪn a nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n."
20 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Pɪɛlɪ kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Munnzue hán wɔ́ nʊn wɔ́ esika'n. Afɪ ɛ jʊnlɪn kɛ ɛ kʊala esika fa to Nyanmɪan acɛdɪɛ'n!
21 Yí ti, ɛ nnyan man bie, ɔ sanlɪn kɛ wɔ́ ajʊnlɪn tɪ ɛtɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun.
22 Kaci wɔ́ ajʊnlɪn ɛtɛ sɔ'n, nán sɛlɛ yɛ́ Mɪn sɛ ɔ kɔ tie kɔ yaci wɔ́ nwʊn sa kɔ hye wɔ́ a.
23 Afɪ mɪn nwun yí kɛ wɔ́ ti anun tɪ ɛtɛ sʊnman, ɔ man a kaci ɛtɛ'n kanga."
24 Ɛhɪ a, Simʊn kɔ han kɔ hele Pɪɛlɪ nʊn Zʊan kɛ: "Ɛmɔ muonun sɛ́lɛ yɛ́ Mɪn bɛ mán mín nán ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ a han nɪn anzin munnzue a ngan man mín."
25 Mɔ mmɔfʊɛ nnyuan'n lili yɛ́ Mɪn anwʊn adanzɪɛ bɛ hanlɪn yí nʊan ɛjɔlɛ'n yuelɪ'n, bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ Zoluzalɛmʊn. Mɔ bɛ 'kɔ'n, bɛ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n Samali kulo dɔʊn asʊ bɛ hele menian'n-mɔ.

Filipʊ nʊn Etiopi sʊanlan'n

26 Ɛlɛhʊn kʊn, yɛ́ Mɪn bɔfʊɛ'n kʊn kɔ han kɔ hele Filipʊ kɛ: "Filipʊ, jasʊ kɔ Ngʊa ɛlɔ, fa atɪn'n m'ɔ fi Zoluzalɛmʊn ɔ tʊlʊ kɔ Gaza'n. Atɪn sɔ'n tɪ fuaan."
27 Mɔ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n hanlɪn sɔ'n, ɛbɛlɛ ala Filipʊ kɔ jasʊ kɔ hɔ. Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ kɔ nwun bian kʊn. Bian sɔ'n, ɔ fi Etiopi mân nɪn anun. Ɔ tɪ Etiopi mân nɪn asʊ belemgbin balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kandansɪ nɪn abɪlɪba kpili kpa. Yí yê ɔ nɪan Kandansɪ esika'n kʊalaa asʊ ɔ. Bian sɔ'n, b'a sa yí. Ɔ walɪ Nyanmɪan ɛsʊɛ Zoluzalɛmʊn
28 yê ɔ lɛ sa kɔ yí mân nun. Ɔ tɪ yí hyuili nɪn anun, ɔ lɛ kɪnnga kalata'n mɔ kpɔmanfʊɛ Ezayi hɛlɛlɪ'n.
29 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ han kɔ hele Filipʊ kɛ: "Kɔ wɔ́ nyunnun nán cʊɪn mantan hyuili sɔ'n."
30 Filipʊ kɔ nwanndi kɔ hyʊɪn kɔ mantan hyuili'n. Ɔ 'tie a, anɪn Etiopi sʊanlan'n lɛ kɪnnga kalata'n mɔ kpɔmanfʊɛ Ezayi hɛlɛlɪ'n. Filipʊ kɔ bisa yí kɛ: "Asʊ kalata'n mɔ ɛ lɛ kɪnnga'n, ɛ tɪ yí bʊ ɔ?"
31 Bian'n kɔ bua Filipʊ kɛ: "Sɛ m'an nnyan man sʊanlan mɔ ɔ 'bʊka mín an, ɔ 'yɔ sɛ mɔ mɪn 'tɪ yí bʊ ɔ?" Ɔ kɔ man Filipʊ kɔ fʊ kɔ tanlan yí nwʊn ɛbɛlɛ hyuili nɪn anun.
32 Kalata'n lɪka mɔ bian'n lɛ kɪnnga'n, b'a hɛlɛ yí nun kɛ:
Ɔ'a yɔ kɛ bʊa mɔ bɛ nʊn yí lɛ kɔ
bɛ 'kɔ a hun yí ɔ.
Ɔ'a tɔ amunle kɛ bʊa baa'n tɔ amunle
bɛ́ mɔ bɛ lɛ tɪtɪ yí nwʊn enyuan nɪn anyunnun'n.
Ɔ'a mmuke man yí nʊan fíí sʊa.
33 *Bɛ gualɪ yí nyunnun asɪ, b'a mman man yí dibɪ.*
Yí mɛlɛ sʊ menian ati anun ɛtɛ'n-mɔ,
nwan yê ɔ 'kan bɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ ɔ?
Afɪ b'a hun yí b'a yɪ yí asɪɛ nɪn asʊ.
34 Bian'n kɔ bisa Filipʊ kɛ: "Mɪn 'sɛlɛ wɔ́, kan kele mín, nwan anwʊn ɛjɔlɛ dɪɛ yê kpɔmanfʊɛ'n lɛ kan yí sʊa ɔ? Asʊ yí muonun yí nwʊn ɛjɔlɛ yɛ́ ɔ lɛ kan anaan sʊanlan fʊfɔlɛ anwʊn ɛjɔlɛ ɔ?"
35 Ɛhɪ a, Filipʊ kɔ sʊsɔ sʊ, ɔ nanndɪ mɔ b'a hɛlɛ yí kalata nɪn anun nɪn asʊ, ɔ kɔ bɔ Zozi anwʊn Ɛjɔlɛkpa'n ɔ kɔ hele bian'n.
36 Kɛmɔ anɪn bɛ́ ja wɔ nun bɛ lɛ kɔ'n, bɛ juli lɪka kʊn, bɛ kɔ tʊ asue. Bian'n kɔ se Filipʊ kɛ: "Ɛ 'nwun nsue, nzu yê ɔ jɪjɪ mɔ mɪn ngʊala man sɔnɪn ɔ?"
[

37 Filipʋ kɔ bua yí kɛ: “Sɛ ɛ de di wɔ́ ahʋnlın nın anun sakpa a, ɛ kʋala kɛ ɛ sɔnın.”
Mɔ Filipʋ hanlın sɔ'n, bian'n nwan: “Mın de mın di kɛ Zozi Kilisi tı Nyanmıan Awa.”]
38 Ɛbɛlɛ ala, bian'n kɔ man bɛ kɔ jinlan hyuili'n. Ɔ nʋn Filipʋ bɛ́ munnyuan bɛ fi nun bɛ kɔ ju bɛ kɔ hɔ asue nın anun. Filipʋ kɔ sɔnın yí.
39 Nan mɔ bɛ fi asue nın anun bɛ fitelı'n, yɛ́ Mın Wawɛ'n kɔ fa Filipʋ kɔ hɔ. Bian'n ngɔ nwun man Filipʋ fíí kʋ́n. Ɔ le fɛ elie ɔ kɔ fa atın'n.
40 Yɛ́ Mın Wawɛ'n kɔ fa Filipʋ kʋsʋ, ɔ kɔ hɔ kɔ sie yí kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Azɔtʋ nın asʋ. Ɔ fi ɛbɛlɛ, ɔ kɔ sısın kulo'n-mɔ kʋalaa asʋ, ɔ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kɔ hele menian'n-mɔ dede ɔ kɔ fite Sezale kulo nın asʋ.

9

Sɔlʋ 'ba fa yí nwʋn man yɛ́ Mın Zozi.

1 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Sɔlʋ tɛ kele yɛ́ Mın menian'n-mɔ ahʋlʋwa ɛsɛ bɛ́ ehuan ɛjɔlɛ wɔ yí ajʋnlın nun. Ɛhıka ati, ɔ kɔ hɔ kɔ tʋ *tɛɛyıfʋɛ kpain'n.
2 Ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ mán yí kalata maan ɔ hɔ́ Daması kulo nın asʋ, Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun. Sɛ ɔ ju ɛlɔ nán ɔ nwun mmelenzua nʋn mmalasua mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi Kilisi a, anın ɔ 'cı bɛ́ ɔ nʋn bɛ́ ba Zoluzalɛmʋn.
3 Tɛɛyıfʋɛ kpain'n kɔ hɛlɛ kalata'n kɔ man yí, cuein yê ɔ hɔlı ɔ. Ɔ hɔlı dede m'ɔ ka kaan ju Daması kulo nın asʋ'n, kʋnmgba ala, like'n fi anwunno, ɔ tı kɛ kanlannıɛ, ɔ kɔ ta yí nwʋn ɛbɛlɛ.
4 Sɔlʋ kɔ fin ası. Ɔ 'tie a, anıɛ bie nwan: “Sɔlʋ, Sɔlʋ, nzukɛ ati yê ɛ lɛ kele mín ahʋlʋwa ɔ?”
5 Sɔlʋ kɔ bisa kɛ: “Wɔ́ nwan ɔ, yɛ́ Mın?”
Anıɛ'n kɔ bua yí kɛ: “Bɛ fɛlɛ mín Zozi. Mín yê ɛ lɛ kele mín ahʋlʋwa nın ɔ.
6 Jasʋ kɔ kulo. Ɛ ju ɛlɔ a, bɛ 'ba hele wɔ́ like'n m'ɔ di kɛ ɛ yɔ'n.”
7 Bɛ́ mɔ anın bɛ nʋn Sɔlʋ yê bɛ lɛ kɔ'n kɔ tɔ amunle, bɛ kɔ ha ɛbɛlɛ bɛ kɔ jinlan. Bɛ tı kɛ sʋanlan'n lɛ jʋjɔ, kʋsʋ bɛ nnwun man yí nwʋn.
8 Sɔlʋ fi asıɛ nın anwʋn ɔ kɔ jasʋ. Ɔ kɔ tike yí nyın'n kʋsʋ ɔ ngʋala ɔ nnwun man ası. Bɛ kɔ sɔ yí sa bɛ nʋn yí kɔ hɔ Daması.
9 Sɔlʋ lili cıan nsan anın ɔ nwunlin man ası. Ɛlɛsan sɔ nın anun, Sɔlʋ ngo li like ɛsɛ ɔ ngɔ nʋn man nzue fíí.
10 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın yɛ́ Mın sʋanlan'n kʋn wɔ Daması ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ sʋanlan sɔ nın Ananiası. Yɛ́ Mın kɔ yı yí nwʋn kɔ hele yí ɛlalıɛ nun. Yí nwan: “Ananiası!”
Ananiası kɔ sulo. Yí nwan: “Yɛ́ Mın, ɛ 'nwun mín.”
11 Yɛ́ Mın kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Jasʋ, fa gota'n mɔ bɛ fɛlɛ yí ‘gota fɔ́ʋ́n'n’ kıkaala, nán kɔ Zudası awulo ɛlɔ. Bisa Sɔlʋ abʋsʋ. Sɔlʋ sɔ'n fi Talısı kulo nın asʋ. Ɔ lɛ sɛlɛ Nyanmıan dɔɛ ɛhı asʋ.
12 Ɛlalıɛ nun, Sɔlʋ 'nıan an, anın sʋanlan kʋn, bɛ fɛlɛ yí Ananiası, ɔ'a wʋlʋ sua nın anun. Ɔ'a fa yí sa ɔ'a sie yí sʋ ɔ'a man ɔ'a nwun ası kɛ yí daba'n.”
13 Ananiası kɔ bua yɛ́ Mın kɛ: “Sʋanlan ɛhı ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ wɔ́ menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ'n, menian dɔʋn kpa a han yí kʋalaa a hele mín.
14 Yí ɛwalɛ mɔ ɔ'a a ɛwa'n, tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ a man yí tunmin kɛ ɔ hyí bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ bɔ wɔ́ dunman kulo ɛhıka asʋ'n.”
15 Mɔ Ananiası anʋan tɔlı'n, yɛ́ Mın kɔ han hɔ hele yí kɛ: “Kɔ, ɔ sanlın kɛ, m'an yı sʋanlan sɔ'n kɛ ɔ hɔ́ hán mín ɛjɔlɛ ɔ hélе bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n ɔ nʋn bɛ́ mmelemgbin'n-mɔ, ɔ nʋn Izalayɛ amma'n-mɔ kʋsʋ.
16 Mín dunman nın anwʋn yalɛ'n kʋalaa mɔ ɔ 'ba nwun yí'n, mín muonun mın 'ba yı mın kele yí.”
17 Ɛhı a, Ananiası kɔ jasʋ kɔ hɔ kɛ yɛ́ Mın hanlın helelı yí'n. Ɔ kɔ tʋ Sɔlʋ Zudası awulo ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fa yí sa kɔ sie Sɔlʋ sʋ. Yí nwan: “Mín nianman Sɔlʋ, yɛ́ Mın Zozi mɔ ɔ'a yı yí nwʋn ɔ'a hele wɔ́ atın'n m'ɔ ba Daması ɛwa nın asʋ'n, ɔ'a sʋan mín kɛ m mála maan ɛ nwʋ́n ası kɛ yí daba'n, maan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wʋ́lʋ wɔ́ nun.”

18 Ɛbɛlɛ ala, like'n tı kɛ ejue abʋın, ɔ fi Sɔlʋ anyın nın asʋ ɔ kɔ yı kɔ gua. Sɔlʋ kɔ nwun ası
kɛ yí daba'n. Ɔ kɔ jasʋ ɔ kɔ man bɛ kɔ sɔnın yí.
19 Mɔ bɛ sɔnınlın yí yuelı'n, ɔ kɔ li like ɔ kɔ nyan anwʋnsɛlɛ.
Sɔlʋ kɔ li ɛlɛnyuan kʋn yɛ́ Mın menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Daması nın anwʋn ɛbɛlɛ.
20 Ɛbɛlɛ ala, Sɔlʋ kɔ hɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun, ɔ kɔ han kɔ hele menian'n-mɔ
kɛ Zozi tı Nyanmıan Awa.
21 Sɔlʋ ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn. Bɛ́ nwan: “Nán sʋanlan ɛhı yê Zoluzalɛmʋn ɛlɔ,
ɔ kele bɛ́ mɔ bɛ bɔ Zozi dunman nın ahʋlʋwa kpili nın ɔ? Yí ɛwalɛ mɔ a a ɛwa'n, asʋ ɔ lɛ
man njı man yɛ́ Mın menian'n-mɔ ɔ ngɔ wula man tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ asa nun ati yê ɔ
a a ɛwa ɔ?”
22 Bɛ 'kıkan ɛhı a, anın Sɔlʋ lɛ di junman'n tunmin sʋ ɔ kɔ yí nyunnun cıan daa. Zufʋ'n-
mɔ mɔ bɛ wɔ Daması'n nnwun man ɛjɔlɛ mɔ bɛ kan ɔ. Afı Sɔlʋ kele nun maan bɛ nwun yí
kɛ Zozi tı *Kilisi, Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ.
23 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede yí nzin hyɛlı kaan. Zufʋ'n-mɔ kɔ hɔ Sɔlʋ ati ahuan kɛ bɛ 'kun yí.
24 Abie kɔ yı Sɔlʋ anzʋti. Sɔlʋ ehuan ati, kɛmɔ anın b'a hyı Daması kulo nın anwʋn'n,
Zufʋ'n-mɔ sisa kulo nın anwʋn anʋan'n-mɔ kɔngɔɛ nʋn eyua.
25 Ɛhı, cıan kʋn kɔngɔɛ, bɛ́ mɔ bɛ kulo Sɔlʋ ɛjɔlɛ'n kɔ fa ece kpili kpa. Bɛ kɔ mınnda
mınnda yí nʋan'n nyanman, bɛ kɔ fa kɔ sın mınnzɛlɛ kʋn anun. Bɛ kɔ man Sɔlʋ kɔ fʋ nun
bɛ kɔ jula yí talɛ nın anzin ɛlɔ bɛ kɔ man ɔ kɔ hɔ.
26 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Sɔlʋ kɔ sa kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn. M'ɔ juli ɛbɛlɛ'n, anın ɔ kulo kɛ ɔ fa yí nwʋn
ɔ bɔ yɛ́ Mın menian'n-mɔ. Nan kʋsʋ anın, yɛ́ Mın menian'n-mɔ kʋalaatin sulo yí. Ɔ sanlın
kɛ, menian'n-mɔ nne nni man kɛ Sɔlʋ a kaci yɛ́ Mın sʋanlan sakpa.
27 Ɛhı a, Baanabası kɔ fa yí ɔ nʋn yí kɔ hɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛlɔ. Kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ yɛ́
Mın yılı yí nwʋn helelı Sɔlʋ atın nın asʋ ɔ hanlın ɛjɔlɛ ɔ hele yí'n, anwʋnsɛlɛ mɔ Sɔlʋ nyanlın
yí ɔ hanlın Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n ɔ helelı Daması menian'n-mɔ, Baanabası kɔ sʋsɔ sʋ ɔ kɔ han
yí kʋalaa kɔ hele mmɔfʋɛ'n-mɔ.
28 Ɔ fi mɛlɛ sɔ'n, yê mmɔfʋɛ'n-mɔ falı Sɔlʋ bɛ bɔlı bɛ́ nwʋn ɔ. Junman kʋalaa mɔ mmɔfʋɛ'n-
mɔ 'di wɔ Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ'n, Sɔlʋ nʋn bɛ́. Ɔ le anwʋnsɛlɛ ɔ bɔ yɛ́ Mın dunman nın anwʋn
ɛjɔlɛ ɔ kele menian'n-mɔ.
29 Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ kan gɛlɛkı anıɛ'n kulo kɛ bɛ kun Sɔlʋ. Ɔ sanlın kɛ ɔ kan yɛ́ Mın ɛjɔlɛ'n
ɔ kele bɛ́ ɔ nʋn bɛ́ bɛ su yí bʋsʋ akpʋlʋwa.
30 Mɔ anianman'n-mɔ tılı kɛ Zufʋ'n-mɔ lɛ kpʋnndɛ Sɔlʋ bɛ kun yí'n, bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ hɔ
Sezale kulo nın asʋ. Ɛbɛlɛ, bɛ kɔ man ɔ kɔ hɔ yí kulo Talısı.
31 Ɛhı anzin, Zude mân nun o, Galile mân nun o, ɔ nʋn Samali mân anun o, Zufʋ'n-mɔ
kɔ yaci yɛ́ Mın menian'n-mɔ koun. Asɔnın mma'n-mɔ asıtanlan nın anun, bɛ man yɛ́ Mın
anyınnzɔ. Anın asɔnın'n lɛ jinlan yí ja nun, ɛsɛ anın Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n lɛ
man ɔ tɛlɛ.

Pıɛlı 'ba man Ene anwʋn sa

32 Tɛmʋn sɔ'n, anın Pıɛlı nanndı nun ɔ lɛ fofua yɛ́ Mın menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ kulo
kulo'n-mɔ asʋ nın anwʋn. Cıan kʋn, ɔ kɔ hɔ Lida menian dıɛ'n-mɔ abʋsʋ efua.
33 Ɔ 'kɔ a ju a, anın bian kʋn a bubu ɔ la ɛbɛɛ sʋ, yí afʋɛ mɔcʋɛ ahı. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí
Ene.
34 Pıɛlı kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Ene, Zozi Kilisi a man wɔ́ nwʋn a sa. Yí ti, jasʋ nán yı wɔ́
ɛbɛɛ'n.” Ɛbɛlɛ ala, Ene kɔ jasʋ.
35 Mɔ Lida kulo nın asʋ menian'n-mɔ nʋn Saalʋn mgbofo nın anun dıɛ'n-mɔ kʋalaa tılı
kɛ Ene anwʋn a sa'n, bɛ kɔ fa bɛ́ nwʋn bɛ kɔ man yɛ́ Mın Zozi.

Dɔlıkası ewuetinnge'n

36 Anın balasua kʋn wɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zope nın asʋ. Balasua sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Tabita. Ɔ
tı yɛ́ Mın Zozi sʋanlan. Gɛlɛkı anıɛ nın anun an, anın Tabita'n y'ɔ le dunman Dɔlıkası, yí bʋ

y'ɔ le kɛ ɛnwʊnnzanɪn. Ehianfʊɛ'n-mɔ ɛbʊka ɔ nʊn menian ye ɛyɔlɛ y'ɔ tɪ Dɔlɪkasɪ junman ɔ.
37 Tɛmʊn sɔ'n, anɪn Dɔlɪkasɪ ndɪ man akpɔlɛ yê ɔ wuli ɔ. Mɔ bɛ bialɪ yí yuelɪ'n, bɛ kɔ la yí awaa nɪn asʊ dabɛlɛ kʊn anun.
38 Yé Mɪn menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zope'n kɔ tɪ kɛ Pɪɛlɪ wɔ Lida kulo nɪn asʊ. Lida kʊsʊ nʊn Zope afian a nwa man. Bɛ kɔ sʊan menian nnyuan Pɪɛlɪ anwʊn ɛlɔ kɛ: "Sɛ wɔ́ sa kan yé ngalɪɛ nɪn an, yɛ 'sɛlɛ wɔ́, bala yé nwʊn ɛwa ndɛ-ndɛ."
39 Pɪɛlɪ tɪlɪ ngalɪɛ nɪn ala, ɔ nʊn bé bɛ kɔ hɔ. M'ɔ juli ɛlɔ'n, bɛ nʊn yí kɔ hɔ sua nɪn anun awaa nɪn asʊ ɛlɔ. Kunlannvʊɛ mmalasua'n-mɔ kʊalaatin le esuan bɛ kɔ a yí nwʊn ɛbɛlɛ. Mɛlɛ mɔ anɪn Dɔlɪkasɪ anyɪn wɔ sʊ'n, taladɪɛ'n-mɔ m'ɔ kpalɪ'n, bɛ kɔ fa bɛ kɔ hele Pɪɛlɪ.
40 Pɪɛlɪ kɔ man bé kʊalaa bɛ fi sua nɪn anun bɛ kɔ fite. Ɔ kɔ kʊtʊ ɔ kɔ yɔ asɔnɪn. M'ɔ yɔlɪ asɔnɪn yuelɪ'n, ɔ kɔ kaci yí nyɪn fuin nɪn anwʊn ɛlɔ, yí nwan: "Tabita, jasʊ!" Tabita kɔ tike tike yí nyɪn'n. M'ɔ nwunlin Pɪɛlɪ'n, ɔ kɔ tanlan asɪ.
41 Pɪɛlɪ kɔ sɔ yí sa ɔ kɔ bʊka yí kɔ man ɔ kɔ jasʊ. Ɔ kɔ fɛlɛ yé Mɪn menian'n-mɔ ɔ nʊn kunlannvʊɛ mmalasua'n-mɔ. Ɔ 'fa Tabita kele bé a, Tabita a nyɪn wɔ sʊ.
42 Zope kulo nɪn asʊ ɛbɛlɛ menian'n-mɔ kʊalaa kɔ nwun yí kɛ Tabita fi ewue nun ɔ'a tinnge. Ɔ man bé dɔʊn bɛ lelɪ yé Mɪn bɛ lili.
43 Pɪɛlɪ hyɛlɪ Zope ɛbɛlɛ kaan kpa. Anɪn ɔ tɪ bian kʊn awulo. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Simʊn, ɔ di naan kpolo junman.

10

Nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n kʊn 'ba yɪ yí nwʊn kele Kɔɔnɛyɪ

1 Ɛhɪ, anɪn bian kʊn wɔ Sezale kulo nɪn asʊ ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Kɔɔnɛyɪ. Ɔ tɪ *Lɔmʊn kʊan mma'n-mɔ fâ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí "Itali kʊan fâ" nɪn asʊ sahɪnlan.
2 Ɔ nʊn yí yɪ nʊn yí mma, bɛ fɛlɪ Nyanmɪan kpa, ɛsɛ bɛ sʊ yí. Ɔ bʊka Zufʊ ehianfʊɛ'n-mɔ kpa ɛsɛ ɔ yɔ asɔnɪn cɪan daa.
3 Cɪan kʊn eyua dɔɛ nsan, ɔ kɔ nwun like kʊn kɛ ɛlalɪɛ nun. Ɔ 'nɪan an, anɪn nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n kʊn lɛ wʊlʊ yí awulo ɛbɛlɛ. Ɔ wʊlʊlɪ a, yí nwan: "Kɔɔnɛyɪ!"
4 Esulo kɔ han Kɔɔnɛyɪ, yí nyɪn tua bɔfʊɛ'n. Ɔ kɔ bisa yí kɛ: "Yé Mɪn, nzu ɛjɔlɛ ɔ?"
Bɔfʊɛ'n kɔ bua yí kɛ: "Wɔ́ asɔnɪn ɛyɔlɛ'n nʊn ɛbʊka'n mɔ ɛ bʊka ehianfʊɛ'n-mɔ'n, Nyanmɪan a le a tʊ nun, yí lʊa a nvi man wɔ́.
5 Yí ti, sʊan menian Zope kulo nɪn asʊ ɛlɔ kɪkaala maan bɛ hɔ́ yía bian'n m'ɔ li Simʊn mɔ bɛ fɛlɛ yí Pɪɛlɪ'n maan ɔ bála.
6 Ɔ tɪ bian kʊn awulo. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Simʊn, ɔ di naan kpolo junman. Yí awulo'n wɔ jenvie nɪn anʊan."
7 Mɔ bɔfʊɛ'n m'ɔ walɪ hanlɪn ɛjɔlɛ'n helelɪ yí'n hɔlɪ'n, Kɔɔnɛyɪ kɔ fɛlɛ yí ngʊa'n-mɔ anun nnyuan ɔ nʊn nzalafʊ kʊn. Nzalafʊ sɔ'n, ɔ di junman Kɔɔnɛyɪ asa nun. Yí nyɪn sɔ Nyanmɪan kpa.
8 Kɔɔnɛyɪ kɔ sʊsɔ ɛjɔlɛ nɪn asʊ ɔ kɔ han yí kʊalaa kɔ hele bé, yê ɔ sʊanlɪn bé Zope ɔ.

Pɪɛlɪ 'ba nwun like kʊn kɛ ɛlalɪɛ nun

9 Menian nsan'n la atunnun dede alíɛ kɔ hɪn. Alíɛ hɪnlɪn mɔ ɔ 'kɔ sɛnzɛjinlan'n yê anɪn bɛ ka kaan bɛ ju Zope ɔ. Tɛmʊn sɔ'n, Pɪɛlɪ kɔ fʊ sua'n mɔ b'a sɛ yí ti sʊ nɪn asʊ, ɔ 'kɔ a yɔ asɔnɪn.
10 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn ɛhɔɛ lɛ kun yí, ɔ lɛ kpʊnndɛ like di. Nan mɛlɛ mɔ bɛ 'tʊn like bɛ man yí'n, ɔ kɔ nwun like kʊn kɛ ɛlalɪɛ nun.
11 Ɔ 'nɪan an, anɪn anwunno nɪn a buke. Like'n tɪ kɛ tɔbɪlɪ sʊ ɛtanlan kpili kpa. Bɛ lile yí nʊan nna nɪn anun, ɔ fi anwunno ɔ lɛ ju asɪ.
12 Naan ngacile ngacile, mɔ bé ja tɪ nnan, mɔ bɛ cʊɪn bé nwʊn asɪ nʊn nnʊnman, bé kʊalaa bɛ wɔ ɛtanlan kpili sɔ nɪn anun.
13 Anɪɛ kʊn kɔ se Pɪɛlɪ kɛ: "Pɪɛlɪ, jasʊ kun bie di!"

14 Mɔ Pɪɛlɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Cɛcɛ, yɛ́ Mɪn. Ɔ sanlɪn kɛ, like mɔ a tua yɛ́ kɛ nán yɛ di,
ɔ nʊn mɔ efian a gua yí nwʊn'n, n nnili man bie lé."
15 Anɪɛ'n kɔ han kɔ hele yí biekun kɛ: "Like mɔ Nyanmɪan kɔ han kɛ ɔ tɪ kpa'n, n'ɛ bu yí
kɛ ɔ tɪ man kpa."
16 Pɪɛlɪ kɔ nwun like sɔ'n fâ nsan. Yí fâ nsan nɪn asʊ, like'n kɔ fʊ kɔ hɔ anwunno.
17 Anɪn Pɪɛlɪ lɛ bisa yí nwʊn kosuan ɔ tɪ ɛlalɪɛ'n mɔ ɔ'a hɪn nɪn abʊ. Tɛmʊn sɔ'n, anɪn
menian'n-mɔ mɔ Kɔɔnɛyɪ sʊanlɪn bɛ́'n kʊsʊ a bisa bisa dede b'a nwun Simʊn awulo'n b'a
ju yí anʊan nun ɛbɛlɛ.
18 Bɛ kɔ fɛlɛ awulo nɪn anun sʊanlan'n kʊn bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Simʊn mɔ bɛ fɛlɛ yí Pɪɛlɪ'n,
asʊ ɛwa y'ɔ tɪ ɔ?"
19 Anɪn Pɪɛlɪ tɛ jʊjʊnlɪn ɛlalɪɛ'n m'ɔ hɪnlɪn nɪn anwʊn, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ
han kɔ hele yí kɛ: "Pɪɛlɪ, nɪan, menian nsan lɛ kpʊnndɛ wɔ́.
20 Yí ti, jasʊ nán ɛ nʊn bɛ́ hɔ́ kɪkaala. Ɔ sanlɪn kɛ, mín yê m'an sʊan bɛ́ ɔ."
21 Ɛhɪ, Pɪɛlɪ kɔ ju kɔ kpʊ menian sɔ'n-mɔ. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Sʊanlan'n mɔ ɛmɔ lɛ
kpʊnndɛ yí'n y'ɔ le mín. Nan ɛmɔ walɪ nzʊ ɛyɔlɛ?"
22 Bɛ kɔ bua Pɪɛlɪ kɛ: "Sahɪnlan Kɔɔnɛyɪ yê ɔ'a sʊan yɛ́ ɔ. Ɔ tɪ sɛsɛfʊɛ sʊanlan, ɔ sʊ
Nyanmɪan. Zufʊ'n-mɔ kʊalaatin kulo yí ɛjɔlɛ. Nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n kʊn a yɪ yí nwʊn a hele
yí. Bɔfʊɛ'n nwan Kɔɔnɛyɪ mán bɛ fɛ́lɛ wɔ́ nán ɔ tíe ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ 'ba han kele yí'n."
23 Mɔ Pɪɛlɪ tɪlɪ ngalɪɛ'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ wʊlʊ awulo ɔ kɔ sesie bɛ́ dabɛlɛ.

Pɪɛlɪ 'ba hɔ Kɔɔnɛyɪ awulo

Bɛ lalɪ mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, Pɪɛlɪ kɔ jasʊ ɔ nʊn bɛ́ bɛ kɔ hɔ. Mɔ bɛ 'kɔ'n, Zope ɛbɛlɛ anianman'n
mmie-mɔ hɔlɪ somanlɪn Pɪɛlɪ. Bɛ la atunnun dede alíɛ kɔ hɪn.
24 Alíɛ hɪnlɪn mɔ bɛ 'ju Sezale'n, anɪn Kɔɔnɛyɪ nʊn yí nwʊn amma nʊn yí manngʊn'n-mɔ
m'ɔ tʊlɪ yí sa fɛlɛlɪ bɛ́'n, bɛ lɛ nwʊnndɛ bɛ́.
25 Mɔ Pɪɛlɪ 'ju ɛbɛlɛ'n, Kɔɔnɛyɪ kɔ jasʊ ɔ kɔ hɔ kɔ kpa yí atɪn. Ɔ kɔ tu kɔ tɔ Pɪɛlɪ aja nun ɔ kɔ
bɛlɛ yí nwʊn asɪ ɔ kɔ sʊ yí.
26 Pɪɛlɪ kɔ jasʊ yí ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Jasʊ, n'ɛ sʊ mín, nán mín kʊsʊ, n dɪ kulo sʊanlan
kɛ wɔ́."
27 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ nʊn Kɔɔnɛyɪ bɛ le ɛjʊjɔlɛ dede bɛ kɔ wʊlʊ awulo. Ɔ 'ju ɛbɛlɛ a,
menian dɔʊn kpa a yia.
28 Pɪɛlɪ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ sɪ kɛ Zufʊ'n-mɔ mala'n mman man yɛ́ atɪn kɛ yɛ nʊn
bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n sán nun ɛsɛ yɛ wʊ́lʊ bɛ́ awulo. Nan mín dɪɛ, Nyanmɪan a hele mín
kɛ n nne man atɪn mɪn mmun man sʊanlan'n bie nvuin mɔ bɛ ngɔ man yí nwʊn, bie kpa
mɔ bɛ kɔ yí nwʊn ɔ.
29 Ɛhɪka ati, kɛ ɛmɔ fɛlɛlɪ mín nɪn ala, m'an njʊnlɪn man ɛjɔlɛ ngacile fíí, m'an a a. Afɪ
Like'n mɔ yí ti yê ɛmɔ a fɛlɛ mín'n, ɛmɔ hán maan n dí."
30 Kɔɔnɛyɪ nwan: "Ɛnɛ tɪ cɪan nsan, bɛ bɔlɪ dɔɛ nsan mɔ bɛ 'fa bɛ yɔ asɔnɪn'n, anɪn n wɔ
mín awulo mɪɪn yɔ asɔnɪn. Ɛbɛlɛ ala, sʊanlan kʊn kɔ yɪ yí nwʊn kɔ hele mín. Sʊanlan sɔ'n
wula taladɪɛ fufue hyɪɛɪn hyɪɛɪn.
31 Yí nwan: 'Kɔɔnɛyɪ, Nyanmɪan a tie wɔ́ asɔnɪn ɛyɔlɛ'n, ɛsɛ yí lʊa a nvi man ɛbʊka'n mɔ
ɛ bʊka ehianfʊɛ'n-mɔ'n.
32 Yí ti, sʊan menian Zope maan bɛ hɔ́ yía Simʊn mɔ bɛ fɛlɛ yí Pɪɛlɪ'n bála. Ɔ tɪ Simʊn m'ɔ
di naan kpolo junman nɪn awulo. Awulo sɔ'n wɔ jenvie nɪn anʊan ɛlɔ.'
33 Ɛbɛlɛ ala, n gɔ yɪ menian kɛ bɛ hɔ́ yía wɔ́. Mʊafʊɛ a a. Kɪkaala dɪɛ mɔ yɛ́ kʊalaa y'a yia
ɛwa'n, Nyanmɪan anyunnun, ɛjɔlɛ mɔ yɛ́ Mɪn a fa a wula wɔ́ nʊan'n, kan nán yɛ lɛ tie."
34 Ɛhɪ a, Pɪɛlɪ kɔ jasʊ kɔ sʊsɔ ɛjɔlɛ sʊ. Yí nwan: "Sian dɪɛ, m'an nwun yí yuein kɛ Nyanmɪan
mgba man menian'n-mɔ nun.
35 Sʊanlan bia ala m'ɔ fi mân ngacile anun m'ɔ fɛlɪ Nyanmɪan, m'ɔ bu mân sɛsɛ'n,
Nyanmɪan kulo yí ɛjɔlɛ.

36 Nyanmıan m'ɔ tı kulo menian'n-mɔ Amın'n, ɔ nanndı Zozi Kilisi asʋ ɔ'a bɔ Ɛjɔlɛkpa'n
m'ɔ man alʋacıcıɛ'n ɔ'a hele Izalayɛ amma'n-mɔ.
37 Ɛmɔ sı ɛjɔlɛ'n m'ɔ walı'n, ɔ nʋn kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ Ɛjɔlɛkpa ɛhı a tʋ a sanndı Zude mân
nın anun'n. Galile mân nın anun yê yí kʋalaa lili mʋan bɔlı yí bʋ ɔ, mɛlɛ mɔ anın Zʋan lɛ
fɛfɛlɛ menian'n-mɔ kɛ bɛ bála maan ɔ sónın bɛ́'n.
38 Ɛmɔ sı kɛ Nyanmıan falı Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ nʋn tunmin ɔ manlın Zozi
m'ɔ fi Nazalɛtı'n. Zozi kɔ kulo'n-mɔ asʋ. Ɔ yɔ menian'n-mɔ ye, ɔ man bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ wɔ
Abɔnsanmʋn asa abʋ nın anwʋn sa. Ɔ sanlın kɛ, anın Nyanmıan li yí nzin.
39 "Junman'n kʋalaa mɔ ɔ'a li yí Zufʋ'n-mɔ mân nın anun nʋn Zoluzalɛmʋn kulo nın
asʋ'n, yɛ di yí nwʋn adanzıɛ. B'a bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ b'a hun yí.
40 Nan yí cıan nsan nın asʋ, Nyanmıan man ɔ fi ewue nun ɔ a tinnge. Nyanmıan a man
ɔ'a yı yí nwʋn ɔ'a hele.
41 Nyanmıan a man ɔ'a nyı man yí nwʋn ɔ'a ngele man bagua'n. Nan ɔ'a man ɔ'a yı
yí nwʋn ɔ'a hele yɛ́ mɔ ɔ lili mʋa falı yɛ́ kɛ adanzıɛ'n. Mɔ Nyanmıan man ɔ fi ewue nun
tinngelı'n, yɛ nʋn yí a tʋ asa.
42 Ɔ a han ɔ'a hele yɛ́ kɛ yɛ bɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n yɛ héle menian'n-mɔ, ɛsɛ yɛ lí adanzıɛ kɛ yí Zozi
yê Nyanmıan a sie yí ngʋan mma nʋn ewue mma ndɛɛbuafʋɛ ɔ.
43 Mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋalaa hanlın yí ɛjɔlɛ kɛ, sʋanlan biala m'ɔ kɔ le yí kɔ li'n, yí
dunman nun, sʋanlan sɔ'n nyan ɛtɛ face."

Bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n 'ba nyan Nyanmıan Wawɛ'n

44 Anın Pıelı anʋan wɔ sʋ ɔ tɛ kan ɛjɔlɛ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ a kɔ wʋlʋ bɛ́
kʋalaa mɔ bɛ lɛ tie ɛjɔlɛ'n mɔ Pıelı lɛ kan nın anun.
45 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin Zufʋ'n-mɔ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man yɛ́ Mın mɔ bɛ walı sɔmanlın Pıelı
nın anwʋn. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan a fa yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın a man bɛ́ mɔ
bɛ tı man Zufʋ'n kʋsʋ.
46 Afı bɛ 'tie a, anın menian sɔ'n-mɔ lɛ kan anıɛ ngacile ngacile bɛ yı Nyanmıan Kpili
ayɛ.
Ɛhı a, Pıelı nwan:
47 "Menian ɛhı-mɔ mɔ b'a nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɛ yɛ́'n, asʋ sʋanlan
kʋala totua bɛ́ kɛ nán bɛ sɔnın ɔ?"
48 Pıelı kɔ man atın kɛ bɛ sónın bɛ́ wɔ Zozi Kilisi dunman nun. Mɔ bɛ sɔnınlın bɛ́ yuelı'n,
bɛ kɔ sɛlɛ Pıelı kɛ ɔ lí kɔ yɔ ɛlɛnyuan kʋn bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ.

11

Pıelı 'ba bɔ yí junman nın anun amannıɛ

1 M'ɔ yɔlı sɔ'n, mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn anianman'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zude mân nın anun'n kɔ tı
kɛ bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n, bɛ́ kʋsʋ b'a le Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n b'a li.
2 Nan mɔ Pıelı salı walı Zoluzalɛmʋn'n, Zufʋ'n-mɔ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man yɛ́ Mın'n
kɔ tu yí nyunnun.
3 Bɛ́ nwan: "A wʋlʋ menian mɔ bɛ tı man Zufʋ nın awulo, ɛsɛ ɛ nʋn bɛ́ a didi!"
4 Ɛhı a, Pıelı kɔ sʋsɔ ɛjɔlɛ sʋ ɔ kɔ hehele bɛ́ nun kɛ ɛjɔlɛ'n kpınlın yɔlı'n. Yí nwan:
5 "Anın n wɔ Zope kulo nın asʋ ɛbɛlɛ. Ɛlɛhʋn kʋn, mɛlɛ mɔ mın 'yɔ asɔnın'n, n gɔ nwun
like kʋn kɛ ɛlalıɛ nun. Like'n mɔ n nwunlin yı'n tı kɛ tɔbılı sʋ ɛtanlan kpili kpa. Bɛ lile yí
nʋan nnan nın anun, ɔ fi anwunno anın ɔ lɛ ju ba mín nwʋn ɛbɛlɛ.
6 Mın 'nıan ɛtanlan nın anun an, n gɔ nwun naan ngacile ngacile'n-mɔ kʋalaatin m'ɔ tı
yɛ́ cilie'n. Bɛ́ mɔ bɛ́ ja tı nnan, bɛ́ mɔ bɛ cʋın bɛ́ nwʋn ası ɔ nʋn nnʋnman'n-mɔ.
7 Mın 'tie a, anın anıɛ kʋn lɛ kan kele mín kɛ: 'Pıelı, jasʋ kun bie di!'
8 "Mɔ n dılı yí sɔ'n, nán m'an se kɛ: 'Cɛcɛ, yɛ́ Mın! Ɔ sanlın kɛ like mɔ a tua kɛ nán yɛ di
anaan efian a gua yí nwʋn'n, n nili man bie lé.'

9 “Ɛsɛ anɪɛ'n fi anwunno ɔ kɔ te biekun. Yí nwan: ‘Like mɔ Nyanmɪan nwan ɔ tɪ kpa'n,
n'ɛ bu yí kɛ ɔ tɪ man kpa.’
10 Like'n kɔ yɔ sɔ dede fâ nsan yê ɔ salɪ fʊlɪ anwunno ɔ.
11 “Tɛmʊn sɔ kʊnmgba'n, menian nsan kɔ a kɔ jinlan awulo'n mɔ anɪn n wɔ nun ɛbɛlɛ
nɪn anʊan nun. Bɛ fi Sezale. B'a sʊan bɛ́ kɛ b'a a yia mín.
12 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ han kɔ hele mín kɛ nán man mɪn hyʊhyʊɪn mín bʊ
asɪ, nán mɪn nʊn bɛ́ hó. Anianman nsian ɛhɪ mɔ ɛmɔ nwun bɛ́ ɛwa'n, bɛ hɔlɪ somanlɪn mín
Sezale. Mɪn nʊn bɛ́ yê yɛ wʊlʊlɪ bian nɪn awulo nɪn anun ɔ.
13 Mɔ yɛ wʊlʊlɪ yí awulo nɪn anun'n, Kɔɔnɛyɪ kɔ han kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ nyanmɪansʊ
bɔfʊɛ kʊn yɪlɪ yí nwʊn helelɪ yí yí sua nɪn anun. Bɔfʊɛ sɔ'n hanlɪn helelɪ yí kɛ: ‘Yɪ sʊanlan
maan ɔ hó yía Simʊn mɔ bɛ fɛlɛ yí Pɪɛlɪ Zope ɛlɔ bála.
14 Ɛjɔlɛ mɔ ɛ nʊn wɔ́ afilie'n, ɛmɔ tie a, bɛ 'nyan bɛ́ ti'n, ɔ 'ba han kele wɔ́.’
15 “N juli ɛbɛlɛ mɔ mɪn 'kan ɛjɔlɛ nɪn ala, bɛ kɔ nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɛ
yɛ́ kʊsʊ yɛ nyanlɪn yí ngɛlɛmɔ nun'n.
16 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, nán mín ti a kacɪ ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ́ Mɪn hanlɪn'n. Yí nwan: ‘Zʊan a sɔnɪn
menian'n-mɔ asue nun, nán ɛmɔ dɪɛ, Nyanmɪan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n yê bɛ 'fa
bɛ sɔnɪn ɛmɔ ɔ.’
17 Acɛdɪɛ'n mɔ Nyanmɪan a fa a man yɛ́ mɔ y'a le yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi y'a li'n, acɛdɪɛ
kʊnmgba sɔ'n yê ɔ'a fa ɔ'a man bɛ́ kʊsʊ bɛ́ ɔ. Anɪn n dɪ mín dɪɛ sɛ mɔ mɪn nʊn Nyanmɪan yɛ
'cʊɪn yí bʊsʊ mannzʊan ɔ?”
18 Mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ'n sʊa'n, bɛ kɔ muan bɛ́ nʊan bɛ kɔ yɪ Nyanmɪan ayɛ. Bɛ́ nwan: “Ɔ tɪ
ananhɔlɛ, Nyanmɪan a man bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n kʊsʊ atɪn kɛ bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá
bɛ́ nwʊn bɛ mán yí bɛ nyán ngʊan.”

Antɪɔsʊ asɔnɪn'n

19 Ɛhɪ, mɛlɛ mɔ bɛ 'kele yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ ahʊlʊwa mɔ bɛ hunlin Etɪɛnɪn'n, asɔnɪn
mma'n-mɔ bɔlɪ asanndɪɛ. Mmie-mɔ bɔlɪ bɛ́ ti Feninsi nʊn Sipʊlʊ mân nun. Mmie-mɔ kʊsʊ
hɔlɪ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Antɪɔsʊ nɪn asʊ. Zufʊ'n-mɔ ala yê anɪn bɛ kan Nyanmɪan Anʊan
Ɛjɔlɛ'n bɛ kele bɛ́ ɔ.
20 Nan kʊsʊ, yɛ́ Mɪn menian'n mmie-mɔ fi Sipʊlʊ nʊn Silɛnɪn bɛ kɔ hɔ Antɪɔsʊ. Mɔ bɛ juli
ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ bɔ yɛ́ Mɪn Zozi Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n.
21 Yɛ́ Mɪn kɔ fa yí sa kpa'n kɔ sie bɛ́ sʊ. Menian dɔʊn kpa kɔ le Ɛjɔlɛkpa'n bɔ kɔ li bɛ kɔ fa
bɛ́ nwʊn bɛ kɔ man yɛ́ Mɪn.
22 Mɔ Zoluzalɛmʊn asɔnɪn nɪn anun menian'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ sʊan Baanabasɪ
Antɪɔsʊ ɛlɔ.
23 Baanabasɪ hɔlɪ juli ɛlɔ m'ɔ nwunlin junman'n mɔ Nyanmɪan a li yí ɛbɛlɛ'n, ɔ lili yí
nwʊn fɛ. Ɔ kɔ wowula anianman'n-mɔ kʊalaa anwʊnsɛlɛ kɛ bɛ fá bɛ́ ahʊnlɪn'n kʊalaatin
bɛ sʊ́ yɛ́ Mɪn.
24 Baanabasɪ tɪ sʊanlan kpa, ɔ le dedi ɛsɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wɔ yí nun kpa.
Ɛhɪ ati, menian dɔʊn kpa falɪ bɛ́ nwʊn bɛ manlɪn yɛ́ Mɪn.
25 Ɛhɪ anzin, Baanabasɪ hɔlɪ Sɔlʊ ɛfa Talɪsɪ.
26 M'ɔ tʊlɪ Sɔlʊ'n, ɔ nʊn yí kɔ a Antɪɔsʊ bɛ kɔ li ɛbɛlɛ afʊɛ kɔkɔlɛ kʊn, bɛ kɔ li junman asɔnɪn
sɔ nɪn anun. Bɛ kɔ hehele menian dɔʊn kpa ninnge. Antɪɔsʊ ɛbɛlɛ yê bɛ lili mʊa bɛ fɛlɛlɪ yɛ́
Mɪn menian'n-mɔ “Kilisi amma” ɔ.
27 Tɛmʊn sɔ'n, yɛ́ Mɪn mgbɔmanfʊɛ mmie-mɔ fi Zoluzalɛmʊn bɛ kɔ a Antɪɔsʊ.
28 Mgbɔmanfʊɛ sɔ'n, bɛ́ nunhan kʊn li Agabisi. Agabisi kɔ jasʊ, Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n kɔ man ɔ kɔ han kɛ ɔ ngɔ hyɛ man, ɛhɔɛ kpili kpa 'ba kpɪn asɪɛ'n lɪka kʊalaatin.
Ɛjɔlɛ sɔ'n kpɪnlɪn sʊ mɛlɛ mɔ anɪn Kulodʊ tɪ *Lɔmʊn belemgbin kpain'n.
29 Mɔ yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ fualɪ kɛ sʊanlan kʊn biala like mɔ yí sa kɔ tʊ
yí'n, ɔ fá bála maan bɛ fá bɛ nwán anianman'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zude mân nɪn anun ɛlɔ'n.

30 Bɛ kɔ yɔ yí sɔ sakpa. Bɛ kɔ yı Baanabası nʊn Sɔlʊ kɛ bɛ fá acɛdıɛ sɔ'n-mɔ, bɛ hɔ́ fá mán
Zude mân nın anun ɛlɔ asɔnın nın asʊ mgbain'n-mɔ.

12

Belemgbin Elɔdı Agilipa 'ba man bɛ tʊ Pıɛlı fiadı

1 Ɛhı, mɛlɛ mɔ Baanabası nʊn Sɔlʊ bɛ juli Zoluzalɛmʊn ɛbɛlɛ'n, belemgbin *Elɔdı kɔ bɔ yí
bʊ ɔ kɔ hele asɔnın mma'n mmie-mɔ ahʊlʊwa.
2 Ɔ kɔ man bɛ kɔ fa dadıɛ bɛ kɔ hun Zʊan anianman bian Zʊakı.
3 Kɛmɔ Elɔdı nıan an, yí nyɔlıɛ sɔ'n yɔ Zufʊ'n-mɔ ɛnyınmın'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ hyı Pıɛlı.
Zufʊ'n-mɔ fɛtı'n mɔ bɛ 'di a, bɛ nni man kpaʊn'n mɔ fali ayile wɔ nun'n tɛmʊn sɔ'n yê bɛ
hyılı yí ɔ.
4 Mɔ bɛ hyılı Pıɛlı yuelı'n, Elɔdı kɔ man bɛ kɔ tʊ yí fiadı. Ɔ kɔ fa yí kɔ wula nzalafʊ fatule
nnan asa nun. Fatule kʊn biala, nzalafʊ nnan yê bɛ wɔ nun ɔ. Anın Elɔdı lɛ nwʊnndɛ kɛ
bɛ di Pakı fɛtı'n yue a, yê ɔ 'fa Pıɛlı fite bagua nın anyunnun ɔ bua yí ndɛɛ ɔ.

Nyanmıan 'ba le Pıɛlı fi belemgbin Elɔdı asa nun

5 Anın Pıɛlı la fiadı sua nın anun, nan asɔnın mma'n-mɔ kɔ sɛlɛ Pıɛlı ati nzɛlɛ m'ɔ sʊ ɛbʊɛ.
6 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, alíɛ cın an, anın Elɔdı lɛ bua Pıɛlı ndɛɛ. Bɛ kɔ fa ngɔnzɔngɔnzɔ nnyuan bɛ
kɔ cıcı Pıɛlı, ɔ la nzalafʊ nnyuan afian ɔ lɛ dafı. Nzalafʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ sisa fiadı sua'n jijin
anʊan nın anyunnun ɛbɛlɛ.
7 Ɛbɛlɛ ala, yê Mın bɔfʊɛ'n kʊn kɔ fite. Lıka mɔ Pıɛlı la'n kɔ ta yuein kɛ kanlannıɛ.
Nyanmıansʊ bɔfʊɛ'n kɔ kpusu kpusu Pıɛlı ɔ kɔ tinnge yí. Yí nwan: "Pıɛlı, kan wɔ́ nwʊn
jasʊ!" Yí sa ngɔnzɔngɔnzɔ'n-mɔ kɔ foti kɔ gua.
8 Bɔfʊɛ'n nwan: "Fa wɔ́ bɛlɛtı'n cı wɔ́ nwʊn sʊ nán wowula wɔ́ mgbabʊa'n." Pıɛlı kɔ jasʊ
ɔ kɔ fa yí bɛlɛtı'n kɔ hyı yí nwʊn sʊ ɔ kɔ wowula yí mgbabʊa'n. Bɔfʊɛ'n nwan: "Wula wɔ́
taladıɛ kpili'n nán si mín sʊ."
9 Pıɛlı si bɔfʊɛ'n sʊ ɔ fi fiadı sua nın anun ɔ kɔ fite. Yí ajʊnlın nun an, anın ɛlalıɛ yê ɔ lɛ cın
ɔ. Afı ɔ nwunlin man nun kɛ bɔfʊɛ'n yê ɔ lɛ di junman sɔ'n sakpa ɔ.
10 Ɔ nʊn bɔfʊɛ'n, bɛ kɔ san alimʊa nzalafʊ fatule nın anwʊn, bɛ kɔ san m'ɔ tian yí
nnyuan'n kʊsʊ anwʊn. Bɛ kɔ tʊ bulalɛ anʊan'n mɔ bɛ tʊ yí a, anın bɛ lɛ wʊlʊ kulo nın
anun'n. Anʊan sɔ nın angʊnmın kɔ tike bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ fite. Bɛ kɔ sın gota kʊn
asʊ, bɔfʊɛ'n kɔ yaci Pıɛlı ɛbɛlɛ ɔ kɔ nwannyan.
11 Afı m'ɔ yɔlı sɔ'n, bɛlɛ mɔ Pıɛlı a nwun nun ɔ. Yí nwan: "Sıan dıɛ, m'an nwun yí yuein.
Yɛ́ Mın a sʊan yí bɔfʊɛ'n kɛ ɔ bála a le mín fi Elɔdı asa nun ɔ nʊn ɛtɛ'n kʊalaa mɔ Zufʊ'n-mɔ
susu mín'n."
12 M'ɔ jʊnlınlın dede m'ɔ tılı ɛjɔlɛ nın abʊ'n, ɔ kɔ bɔ yí ti Zʊan mɔ bɛ fɛlɛ yí Maakı nın anin
Mali awulo ɛlɔ. Ɔ 'kɔ a ju a, menian dɔʊn kpa a yia ɛbɛlɛ bɛ lɛ yɔ asɔnın.
13 Pıɛlı kɔ bɔ anʊan'n. Afanıan balasua kʊn, bɛ fɛlɛ yí Lodı, ɔ kɔ hɔ anʊan nın etike.
14 Mɔ Lodı tılı Pıɛlı anın'n, ɔ kɔ li yí nwʊn fɛ nan kʊsʊ ɔ ngɔ tike man anʊan'n. Ɔ kɔ
nwanndi kɔ hɔ kɔ bɔ amannıɛ awulo kunnun ɛlɔ kɛ Pıɛlı y'ɔ lɛ bɔ anʊan nın ɔ.
15 M'ɔ bɔlı amannıɛ sɔ'n, bɛ́ nwan: "Se kɛ ɛ lɛ sɛ!"
Anın Lodı lɛ kan fua sʊ kɛ: "Sakpa, Pıɛlı y'ɔ lɛ bɔ anʊan nın ɔ."
Bɛ́ nwan: "Sɛ kɛ yí bɔfʊɛ'n yê ɔ'a yı yí nwun ɔ'a hele yí ɔ."
16 Mɔ bɛ 'kıkan ɛhı'n, anın Pıɛlı tɛ jin anʊan nın anzin ɔ tɛ bɔ. Bɛ 'tike anʊan nın an, Pıɛlı
jin. Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ nwʊn.
17 Pıɛlı kɔ bʊbʊ bɛ́ kɛ bɛ múan bɛ́ nʊan. Kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ yê Mın yılı yí fi fiadı sua nın
anun'n, ɔ kɔ sʊsɔ sʊ ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́. Ɛsɛ yí nwan: "Ɛmɔ hán ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ hele Zʊakı nʊn
anianman'n-mɔ." M'ɔ hanlın sɔ'n, ɔ fitelı ɔ bɔlı yí ti lıka fʊfɔlɛ.
18 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede alíɛ kɔ hın. Nzalafʊ'n-mɔ kpʊnndɛ Pıɛlı a, bɛ nwun Pıɛlı nin. Bɛ́ nyın
kɔ bʊlʊ.

19 Elɔdı kɔ man bɛ kɔ hɔ yí ɛkpʊnndɛ. Bɛ kɔ kpʊnndɛ yí dede ɔ tı man mɔ bɛ lɛ nwun yí
ɔ. Ɛhı a, Elɔdı kɔ man bɛ kɔ bisa bisa nzalafʊ sɔ'n-mɔ kosuan. Yí bɛ-yue-asıɛ, Elɔdı manlın
atın kɛ bɛ húⁿ bɛ́.

Kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ belemgbin Elɔdı wuli'n

Ɛhı anzin, Elɔdı fi Zude mâⁿ nun ɔ kɔ hɔ kɔ tanlan Sezale kaan.
20 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Elɔdı a fɛ Tii nʊn Sidʊn amma'n-mɔ anwʊn ɛya kpa. Ɛhıka ati, bɛ kɔ
nwun Elɔdı menian'n-mɔ mɔ bɛ di yí sua nın anun junman nın asʊ kpain nın anwʊn bɛ
nʊn yí kɔ tila amanngʊan. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Balasıtusi. Bɛ́ nʊan kɔ sɛ bɛ́ nwʊn, bɛ kɔ a kɔ
tʊ Elɔdı. Bɛ kɔ sın Balasıtusi asʊ bɛ kɔ fa bɛ kɔ tʊ Elɔdı anyunnun kɛ bɛ kulo kɛ bɛ sesie bɛ́
afian. Ɔ sanlın kɛ, Elɔdı mâⁿ'n y'ɔ man bɛ didi ɔ.
21 Bɛ kɔ hele bɛ́ nwʊn cıan. Mɔ cıan sɔ'n juli'n, Elɔdı kɔ wula yí belemgbin taladıɛ'n ɔ kɔ
tanlan yí bia nın asʊ. Ɔ kɔ han ɛjɔlɛ dede yí nʊan kɔ tɔ.
22 Menian'n-mɔ kɔ bɔ bɛ́ sa nun. Bɛ́ nwan: "Nyanmıan yê ɔ'a jʊjɔ ɔ, nánⁿ nan kulo sʊanlan
ɔ!"
23 Tɛmʊn sɔ'n, yɛ́ Mın bɔfʊɛ'n kʊn kɔ yı ewue kɔ tʊ Elɔdı anwʊn. Ɔ sanlın kɛ, Elɔdı a man
b'a sʊ yí kɛ bɛ sʊ Nyanmıan'n. Ngakʊba kɔ li Elɔdı bɛ kɔ hun yí.
24 Ɛhı nʊn ɛhı a, anın Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n lɛ tɛlɛ, menian dɔʊn lɛ fa bɛ́ nwʊn bɛ man
yɛ́ Mın.
25 Baanabası nʊn Sɔlʊ dıɛ, mɔ bɛ nʊn anwan'n walı Zoluzalɛmʊn yuelı'n, bɛ kɔ sa bɛ kɔ
hɔ Antiɔsʊ. Mɔ bɛ 'kɔ'n, bɛ nʊn Zʊan mɔ bɛ fɛlɛ yí Maakı'n yê ɔ hɔlı ɔ.

13

Nyanmıan Wawɛ'n 'ba sʊan Baanabası nʊn Sɔlʊ

1 Ɛhı, anın mgbɔmanfʊɛ nʊn ngehelefʊɛ wɔ Antiɔsʊ asɔnın nın anun. Ɛ 'nwun bɛ́:
Baanabası, Simeʊn mɔ bɛ fɛlɛ yí Bíle, Lusiyusi m'ɔ fi Silɛnın'n, Manahɛnın mɔ bɛ talı yí
nʊn belemgbin Elɔdı lıka kʊn'n yê Sɔlʊ.
2 Ɛlɛhʊn kʊn, anın bɛ lɛ cı ɛhɔɛ bɛ yɔ asɔnın. Ɛhı a, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ han
kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ síe Baanabası nʊn Sɔlʊ ahanmıan maan bɛ lí junman'n mɔ yí ti yê m'an
fɛlɛ bɛ́'n."
3 Mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n hanlın sɔ, mɔ bɛ hyılı ɛhɔɛ bɛ yɔlı asɔnın, mɔ bɛ 'ba
yue'n, bɛ kɔ fa bɛ́ sa bɛ kɔ fua Baanabası nʊn Sɔlʊ anwʊn, bɛ kɔ sɛlɛ Nyanmıan bɛ kɔ man
bɛ́ bɛ kɔ yaci bɛ́ maan bɛ kɔ hɔ.

Baanabası nʊn Sɔlʊ 'ba hɔ Sipʊlʊ mâⁿ nun

4 Ɛhı, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ sʊan Baanabası nʊn Sɔlʊ. Bɛ kɔ ju Selesi kulo
nın asʊ. Bɛ kɔ fa meli ɛbɛlɛ bɛ kɔ hɔ Sipʊlʊ mâⁿ'n m'ɔ wɔ asue afian nın anun.
5 Mɛlɛ mɔ bɛ juli kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Salaminnin nın asʊ'n, bɛ kɔ han Nyanmıan Anʊan
Ɛjɔlɛ'n Zufʊ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun. Mɔ Baanabası nʊn Sɔlʊ bɛ 'kɔ'n, bɛ nʊn Zʊan mɔ
bɛ fɛlɛ yí Maakı'n y'ɔ hɔlı ɔ. Ɔ tı bɛ́ bʊkafʊɛ.
6 Ɛsɛ bɛ fi Salaminnin ɛbɛlɛ, bɛ kɔ kpɛ asue afian kpɔlɛ sɔ'n dede bɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ
fɛlɛ yí Pafɔsʊ nın asʊ. Bɛ tʊlı Zufʊ bian kʊn ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Bâ-Zozi. Ɔ yı jiliwa ɛsɛ
ɔ bu yí nwʊn kɛ ɔ tı Nyanmıan kpɔmanfʊɛ.
7 Anın Bâ-Zozi sɔ'n wɔ bian m'ɔ sie Sipʊlʊ mâⁿ nın anwʊn ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ bian sɔ'n Sɛɛzusu
Polusu. Ɔ tı ngɛlɛfʊɛ. Ɔ kɔ man bɛ kɔ fɛlɛ Baanabası nʊn Sɔlʊ, ɔ sanlın kɛ ɔ kulo kɛ ɔ tie
Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n.
8 Mɔ Sɛɛzusu Polusu man bɛ fɛlɛlı bɛ́'n, Bâ-Zozi mɔ gɛlɛkı anıɛ nın anun bɛ fɛlɛ yí Eliması
mɔ yí bʊ y'ɔ le kɛ sʊanlan m'ɔ yı jiliwa, ɔ kɔ totua Baanabası nʊn Sɔlʊ atın, ɛsɛ ɔ kɔ han kɔ
hele kpain'n kɛ n'ɔ de Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n di.
9 Ɛhı a, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ jinlan Sɔlʊ mɔ ɛsɛ bɛ fɛlɛ yí Pɔlʊ nın anzin. Ɔ
kɔ tu yí nyın kɔ gua Eliması anwʊn. yí nwan:

10 “Apoo ati anun ɛtɛ sʋanlan, Abɔnsanmʋn awa, m'ɔ kpɔ like kʋalaa m'ɔ tɪ kpa, cɪan
benin yɛ̂ Nyanmɪan ninnge m'ɔ kɔ sesie'n ɛ 'yaci yí ɛsɛcɪ ɔ.
11 Kɪkaala dɪɛ, nwun yí kɛ yɛ́ Mɪn 'ba fin wɔ́ like. Wɔ́ nyɪn'n 'ba sin mɛlɛ kaan sʋa, ɛ ngɔ
nwun man sɛnzɛ'n kʋ́n.”
Ɛbɛlɛ ala, Elimasɪ anyɪn'n kɔ sin ɔ kɔ ha awosin nun. Anɪn ɔ lɛ tʋtʋ yí sa ɔ kpʋnndɛ
sʋanlan ɔ sɔ yí sa maan ɔ di yí taataa.
12 Mɔ kʋnmanna'n nwunlin yí sɔ'n, ɛjɔlɛ'n sinlin yí nwʋn. Ɔ kɔ le yɛ́ Mɪn Anʋan Ɛjɔlɛ'n
kɔ li.

Pizidi Antiɔsʋ kulo nɪn asʋ

13 Ɛhɪ anzin, Pɔlʋ nʋn yí manngʋn'n-mɔ bɛ kɔ fʋ meli nun Pafɔsʋ ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ bɔ bɛ́ ti
Panfili mân nɪn anun. Bɛ kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Pɛlɪzʋ nɪn asʋ. Zʋan Maakɪ kɔ yaci bɛ́
ɛbɛlɛ ɔ kɔ sa yí nzin Zoluzalɛmʋn.
14 Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ bɛ kɔ fa atɪn'n bɛ́ nʋan y'ɔ le Antiɔsʋ m'ɔ wɔ Pizidi mân nun'n.
Ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n, bɛ kɔ wʋlʋ Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn anun bɛ kɔ tɛtanlan asɪ.
15 Asɔnɪn ɛyɔlɛ nɪn anun, menian kɔ kɪnnga Moyizɪ mala kalata'n nʋn mgbɔmanfʋɛ'n-
mɔ dɪɛ'n. Mɔ bɛ kɪnngalɪ yuelɪ'n, asɔnɪn nɪn asʋ mgbain'n-mɔ man bɛ hanlɪn bɛ helelɪ Pɔlʋ
nʋn Baanabasɪ kɛ: “Anianman mmelenzua-mɔ, sɛ ɛmɔ le ɛjɔlɛ bɛ kan bɛ wowula bɛ́ mɔ
b'a yia ɛwa nɪn anwʋnsɛlɛ a, atɪn wɔ nun.”
16 Mɔ mgbain'n-mɔ hanlɪn sɔ'n, Pɔlʋ kɔ jasʋ, ɔ kɔ tʋ yí sa ɔ kɔ bʋbʋ bɛ́, yí nwan: “Izalayɛ
amma ɔ nʋn ɛmɔ mɔ ɛmɔ anyɪn sɔ Nyanmɪan bɛ sʋ yí'n, ɛmɔ tíe.
17 Izalayɛ amma'n-mɔ Nyanmɪan nɪn a fɛlɛ yɛ́ nan-mɔ. Ɔ a man b'a li ata bɛ́ nwʋn a sʋn
mɛlɛ mɔ anɪn bɛ tɪ nyɔfʋɛ Ezipiti mân nɪn anun ɛlɔ'n. Ɛhɪ anzin, tunmin sʋ, Nyanmɪan a yɪ
bɛ́ fi Ezipiti mân nɪn anun.
18 Mɛlɛ mɔ anɪn bɛ nanndɪ ɛwâ nɪn anun'n, Nyanmɪan gualɪ bɛ́ nʋan alɪɛ kɔ yɔ afʋɛ
abulanan.
19 Nyanmɪan kɔ bɔ mân nsʋ abʋsʋ Kanaân mân nɪn anun ɔ kɔ fa bɛ́ lɪka'n kɔ man yɛ́
nan-mɔ kɛ bɛ́ ajâ like.
20 Afʋɛ kɔ yɔ ɛya nnan abulanun kɔ sɪn.
“Ɛhɪ anzin, bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n buli mân'n dede ɔ juli kpɔmanfʋɛ Samiɛ mɛlɛ sʋ.
21 Samiɛ mɛlɛ sʋ, bɛ́ nwan bɛ kulo kɛ bɛ nyan belemgbin maan ɔ sie bɛ́. Nyanmɪan kɔ
sie Kisi awa Sayuli m'ɔ fi Bɪnnzʋamɪn afilie nɪn anun'n belemgbin kɔ man bɛ́. Sayuli lili
belemgbin afʋɛ abulanan.
22 Mɔ Nyanmɪan tuli yí'n y'ɔ sielɪ Davidi belemgbin ɔ. Nyanmɪan lili Davidi anwʋn
adanzɪɛ kɛ: *M'an nwun yí kɛ Jese awa Davidi tɪ mín ahʋnlɪn nun sʋanlan. Like kʋalaa mɔ
mɪn kulo'n yɛ̂ ɔ 'yɔ ɔ.*
23 “Davidi abʋsʋ sʋanlan kʋn y'ɔ le Zozi. Nyanmɪan a sie Zozi kɛ Izalayɛ mân nɪn ati
Ngʋandefʋɛ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan bɔlɪ anɔhʋba sɔ'n.
24 Asannan nán Zozi a a'n, Zʋan hanlɪn helelɪ Izalayɛ mân bɔndɪn'n kɛ bɛ káci bɛ́
abalabɔ'n bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Nyanmɪan maan ɔ sɔ́nɪn bɛ́.
25 Mɔ Zʋan 'kɔ yí ayuelɪɛ'n, ɔ kɔ bisa menian'n-mɔ kɛ: ‘Ɛmɔ nwan: nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ
le mín? Sʋanlan'n mɔ ɛmɔ lɛ nwʋnndɛ yí'n, nán yí y'ɔ le mín! Nan ɛmɔ tíe, sʋanlan kʋn fi
mín nzin ɔ lɛ ba, mɪn nzɛ nvata man kɛ mɪn nyannjɪ yí ja mgbabʋa nyanman'n.’
26 “Anianman mmelenzua, ɛmɔ mɔ bɛ tɪ Abalahamʋn abʋsʋ menian, ɔ nʋn ɛmɔ mɔ ɛmɔ
tɪ man Zufʋ kʋsʋ ɛmɔ anyɪn sɔ Nyanmɪan bɛ sʋ yí'n, yɛ́ dunman nun ati yɛ̂ bɛ́ ti ele ngalɪɛ
ɛhɪ a a ɔ.
27 Afɪ, Zoluzalɛmʋn amma'n-mɔ nʋn bɛ́ mgbain'n-mɔ, b'a mmu man Zozi sʋanlan. Ɛsɛ
ɛjɔlɛ mɔ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hɛlɛlɪ mɔ ɛnwʋnmɪan ele biala bɛ kɪnnga'n, b'a ndɪ man yí bʋ.
Nan bɛ́ dɪɛ, b'a man b'a hun Zozi. B'a man ɛjɔlɛ'n mɔ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn nɪn a kpɪn
sʋ.
28 Bɛ si Pilatɪ sʋ kɛ ɔ mán bɛ hún yí. Kʋsʋ b'a ngʋala b'a ngele man kɛ like sʋa ati yɛ̂ yɛ́
nwan bɛ́ hún yí ɔ.

29 Mɔ Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n kʋalaa m'ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun'n kpɪnlɪn sʋ'n, bɛ kɔ yɪ yí fi
kʋlʋwa nɪn asʋ bɛ kɔ hɔ kɔ sie yí.
30 Nan Nyanmɪan man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge.
31 Mɔ Zozi fi ewue nun tinngelɪ'n, ɔ yɪlɪ yí nwʋn cɪan kɔ yɔ nyɛ nyɛ ɔ helelɪ bɛ́ mɔ bɛ nʋn
yí nanndɪlɪ'n, ɔ bɔ yí bʋ Galile mân nɪn anun ɔ kɔ ju Zoluzalɛmʋn. Menian sɔ'n-mɔ, bɛ́ yê
sian dɪɛ, bɛ lɛ di adanzɪɛ bɛ kan yí ɛjɔlɛ'n bɛ kele Izalayɛ mân nɪn ɔ.
32 "Yɛ́ muonun yɛ lɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa sɔ'n yɛ kele ɛmɔ. Ɔ tɪ like mɔ Nyanmɪan falɪ bɔlɪ yɛ́ nan-
mɔ anɔhʋba ɔ.
33 Nyanmɪan a man anɔhʋba sɔ nɪn a kpɪn sʋ a man yɛ́ mɔ yɛ tɪ yɛ́ nan-mɔ abʋsʋ
menian'n. Ɔ sanlɪn kɛ, ɔ'a man Zozi fi ewue nun a tinnge kɛ bɛ kpɪnlɪn bɛ hɛlɛlɪ yí wɔ
Izalayɛ ejue ɛtʋɛ kalata nɪn ati nnyuan nɪn anun'n kɛ:
Ɛ tɪ mín Wa,
ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, n dɪ wɔ́ Sɪ.
34 "Nyanmɪan hanlɪn kɛ ɔ 'man ɔ fi ewue nun tinnge, ɔ 'man ɔ nwu man kʋ́n. Ɛ 'nwun
kɛ ɔ kpɪnlɪn hanlɪn yí'n:
Anwʋntɪɛ nyila mgbakpa'n
*mɔ n valɪ m mɔlɪ *Davidi anɔhʋba'n*
yê mɪn 'fa mɪn man ɛmɔ ɔ.
35 Ɛhɪka ati, lɪka kʋn biekun yí nwan:
Ɛ ngɔ man man atɪn
maan wɔ́ anwʋntɪɛ sʋanlan'n
ngɔ kpɔlɔ man sɛka nɪn anun.
36 "Mɛlɛ mɔ anɪn belemgbin Davidi tɛ tɪ asɪ'n, like mɔ Nyanmɪan bisalɪ yí kɛ ɔ yɔ́'n, ɔ yɔlɪ.
Davidi a wu, b'a sie yí lɪka mɔ bɛ sielɪ yí nan-mɔ'n, ɔ'a kpɔlɔ.
37 Nan sʋanlan'n mɔ Nyanmɪan a man ɔ fi ewue nun ɔ a tinnge'n, ɔ'a mgbɔlɔ man.
38 "Anianman mmelenzua-mɔ, ɛmɔ nwʋ́n yí kɛ Zozi dunman nun yê ɛmɔ kʋala kɛ bɛ
nyan ɛtɛ face ɔ.
39 Sʋanlan biala m'ɔ de yí di'n, ɔ nyan yí ti fi yí nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ kʋalaa mɔ Moyizɪ mala
nɪn a ngʋala a nne man ɛmɔ'n fi nun fite.
40 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa, nán ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn nɪn a nga
man ɛmɔ anwʋn. Afɪ, bɛ́ nwan:
41 *Atubɛnwʋn mma,*
ɛmɔ nían maan ɔ sín bɛ́ nwʋn,
ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ dɪɛ a yue.
Ɛmɔ mɛlɛ sʋ, mɪn 'ba yɔ like kʋn.
Sɛ sʋanlan kan like sɔ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ kele ɛmɔ a,
ɛmɔ ngɔ le ngɔ li man."
42 Mɔ Pɔlʋ anʋan tɔlɪ mɔ bɛ fi asɔnɪn bɛ fitelɪ'n, bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ
kɛ bɛ sá bɛ bála ɛnwʋnmɪan ele cɪan fʋfɔlɛ nán bɛ hán ɛjɔlɛ sɔ'n biekun.
43 Mɔ bɛ sanndɪlɪ'n, Zufʋ'n-mɔ dɔʋn nʋn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ nan kʋsʋ bɛ kɔ Zufʋ'n-mɔ
asɔnɪn'n bie'n, bɛ kɔ fa bɛ́ nwʋn bɛ kɔ bɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ bɛ́ nʋn bɛ kɔ jʋjɔ. Pɔlʋ nʋn
Baanabasɪ bɛ kɔ bʋtʋ bɛ́ kɛ Zozi anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n mɔ b'a tɪ'n, bɛ tíla nun kpa.
44 Mɔ ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n mɔ bɛ helelɪ'n juli'n, yɛ́ Mɪn Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn etie ati, kulo
bɔndɪn'n kɔ yia.
45 Mɔ Zufʋ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ fa Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ anwʋn ɛkpɔ. Ɛjɔlɛ'n mɔ
Pɔlʋ lɛ kan'n, anɪn bɛ lɛ bɔ bɛ yɪ bɛ kpɛ yí nzʋba.
46 Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ kɔ nyan anwʋnsɛlɛ bɛ kɔ han bɛ kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ Zufʋ'n-mɔ, ɛmɔ
yê ɔ di kɛ bɛ di mʋa bɛ kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ kele ɛmɔ ɔ. Nan kɛmɔ ɔ njian man
ɛmɔ, mɔ ɛsɛ ɛmɔ nɪan an, ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n nzɛ nvata man ɛmɔ'n, yí ti, kɪkaala
dɪɛ, yɛ lɛ kaci yɛ́ nyɪn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n-mɔ ɛlɔ.
47 Ɔ sanlɪn kɛ, ɛ 'nwun junman'n mɔ yɛ́ Mɪn a fa a wula yɛ́ sa nun'n, yí nwan:

M'an sie wɔ́ kɛ kanlannɪɛ
maan ɛ ta man bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n-mɔ
nán ɛ bɔ ngʊan ele nɪn anwʊn ɛjɔlɛ
ɛ kele asɪɛ nɪn asʊ menian'n-mɔ kʊalaatin.”
48 Mɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ li yí nwʊn fɛ, bɛ kɔ yɪ yɛ́ Mɪn Anʊan Ɛjɔlɛ nɪn ayɛ. Bɛ́ kʊalaa mɔ Nyanmɪan a hɛlɛ bɛ́ dunman yí kalata nɪn anun kɛ bɛ nyán ngʊan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n, menian sɔ'n-mɔ kɔ fa bɛ́ nwʊn bɛ kɔ man yɛ́ Mɪn.
49 Yɛ́ Mɪn Anʊan Ɛjɔlɛ'n kɔ tɛlɛ ɛbɛlɛ etin nɪn asʊ.
50 Ɛhɪ a, Zufʊ'n-mɔ kɔ wowula mmalasua mgbili mgbili'n-mɔ mɔ bɛ sʊ Nyanmɪan'n nʊn kulo nɪn asʊ menian mgbili mgbili'n-mɔ abʊ. Bɛ kɔ hele Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ ahʊlʊwa bɛ kɔ fʊan bɛ́ fi bɛ́ mân nɪn anun.
51 Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ bɛ kɔ wʊsʊ bɛ́ ja nɪn anun anyʊan'n bɛ kɔ gua bɛ́ kulo nɪn asʊ ɛbɛlɛ bɛ kɔ hɔ Ikoninwɔmʊn kulo nɪn asʊ. (Yí bʊ kele kɛ Zufʊ'n-mɔ mɔ bɛ ngulo man kɛ bɛ fa bɛ́ nwʊn bɛ man yɛ́ Mɪn'n, sɛ bɛ minlin an, nán Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ ɛjɔlɛ ɔ.)
52 Bɛ́ mɔ b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man yɛ́ Mɪn Antiɔsʊ ɛlɔ'n, bɛ́ dɪɛ, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wɔ bɛ́ nun, ɛsɛ bɛ le fɛ elie.

14

Ikoninwɔmʊn kulo nɪn asʊ
1 Mɔ Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ juli Ikoninwɔmʊn ɛlɔ'n, bɛ hɔlɪ Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn anun. Kɛ bɛ kpɪnlɪn bɛ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n, ɔ man Zufʊ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n, bɛ́ dɔʊn bɛ falɪ bɛ́ nwʊn bɛ manlɪn yɛ́ Mɪn.
2 Nan Zufʊ'n-mɔ mɔ bɛ ngulo man kɛ bɛ fa bɛ́ nwʊn bɛ man yɛ́ Mɪn'n, bɛ kɔ wowula bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ nɪn abʊ maan bɛ kɔ fa anianman'n-mɔ anwʊn ɛkpɔ.
3 Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ dɪɛ, bɛ tanlanlɪn Ikoninwɔmʊn ɛbɛlɛ ɔ hyɛlɪ kpa. Bɛ le anwʊnsɛlɛ nʊn dedi yɛ́ Mɪn anun bɛ kan yí nʊan ɛjɔlɛ'n. Yɛ́ Mɪn man bɛ́ tunmin maan bɛ yɪ atɛlɛ bɛ yɔ asinbɛnwʊn ninnge. Ɔ yɔ yí sɔ ɔ man bɛ nwun yí kɛ yí anwunnvoe enwuan ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ kan'n tɪ ananhɔlɛ.
4 Kulo nɪn asʊ ɛbɛlɛ menian'n-mɔ kɔ bu bɛ́ nwʊn nun. Mmie-mɔ jin Zufʊ'n-mɔ anzin, mmie-mɔ kʊsʊ jin mmɔfʊɛ'n-mɔ anzin.
5 Ɛhɪ a, Zufʊ'n-mɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n nʊn bɛ́ mgbain'n-mɔ kɔ bɔbʊa bɛ́ nwʊn, bɛ lɛ ba hele Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ ahʊlʊwa bɛ tʊtʊ bɛ́ ɛbʊɛ bɛ kun bɛ́.
6 Mɔ Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ nwunlin nun'n, bɛ kɔ yɪ bɛ́ bɔ́lɛ nɪn ɛbɛlɛ. Bɔ kɔ hɔ Lisitili nʊn Dɛlɪbʊ nʊn kulo'n-mɔ mɔ bɛ mantan mantan bɛ́'n-mɔ asʊ. Lisitili nʊn Dɛlɪbʊ tɪ Likawonin mân nun kulo.
7 Ɛbɛlɛ, bɛ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kɔ hele menian'n-mɔ.

Lisitili kulo nɪn asʊ
8 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn bian kʊn wɔ Lisitili kulo nɪn asʊ ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n tɪ bubuluwafʊɛ sunmin yí mmatʊnman nun, ɔ nanndɪlɪ man lé.
9 Ɛlɛhʊn kʊn, anɪn ɔ lɛ tie ɛjɔlɛ'n mɔ Pɔlʊ lɛ kan kele menian'n-mɔ'n. Pɔlʊ anyɪn kɔ ha yí nwʊn. Ɔ 'nɪan an, anɪn bian'n le dedi ɔ kʊala kɛ yí nwʊn sa.
10 Ɛhɪ a, Pɔlʊ kɔ tɪan kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Jasʊ jinlan fɔ́ʊ́n!” Mɔ Pɔlʊ hanlɪn sɔ'n, waka, bian'n kɔ jasʊ kɔ jinlan ɛsɛ ɔ kɔ nanndɪ.
11 Mɔ Menian'n-mɔ nwunlin mɔ Pɔlʊ yɔlɪ'n, bɛ kɔ bɔ bɛ kɔ sulo Likawonin anɪɛ nɪn anun kɛ: “Mmʊsʊɪn'n-mɔ a kaci bɛ́ nwʊn kulo menian b'a a yɛ́ afian ɛwa!”
12 Bɛ kɔ tʊn Baanabasɪ “Zesɪ” (m'ɔ tɪ bɛ́ bʊsʊɪn kpili'n) yê bɛ kɔ tʊn Pɔlʊ kʊsʊ “Ɛlɪmɛsɪ” (m'ɔ tɪ bɛ́ mmʊsʊɪn'n-mɔ kpɔmanfʊɛ'n). Ɔ sanlɪn kɛ Pɔlʊ yê anɪn ɔ jʊjɔ ɔ nʊn Baanabasɪ anʊan ɔ.
13 Mɔ ɛ 'wʊlʊ kulo nɪn anun'n, ɛbɛlɛ yê b'a si bʊsʊɪn Zesɪ sua nɪn ɔ. Sʊanlan'n m'ɔ tʊtɔ Zesɪ'n kɔ man bɛ kɔ fa nnalɛ. Bɛ kɔ sɪsan bɛ́ sʊ nyanman bɛ kɔ sisan nun falawasɪ. Bɛ nʊn nnalɛ'n-mɔ kɔ a kulo nɪn anʊan nɪn anyunnun. Bian sɔ'n nʊn kulo mma'n kulo kɛ bɛ fa nnalɛ sɔ'n-mɔ bɛ yɪ tɛɛ bɛ man Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ.

14 Mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ sɔ taladɪɛ'n mɔ bɛ wula'n bɛ kɔ tɪtɪ nun. Bɛ le ɛnwanndie bɛ kɔ wʋlʋ menian'n-mɔ afian. Bɛ le ɛtɪan, bɛ́ nwan:
15 "Ebia-mɔ, nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ yɔ sʋa ɔ? Yɛ tɪ kulo menian kɛ ɛmɔ ala. Yɛ hanlɪn yɛ helelɪ ɛmɔ, mɛlɛ mɔ yɛ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n kɛ ɛmɔ yáci ninnge mgban mgban ɛhɪ-mɔ bɛ gúa. Nán bɛ káci bɛ́ nyɪn Tɪasɪfʋɛ Nyanmɪan nɪn anwʋn ɛlɔ. Ɔ sanlɪn kɛ yí y'ɔ bɔlɪ anwunno nʋn asɪ, asue jenvie'n nʋn nun ninnge'n kʋalaatin ɔ.
16 Daba, Nyanmɪan yacili mân nɪn anun menian'n-mɔ maan sʋanlan kʋn biala sɪnlɪn atɪn m'ɔ kulo nɪn asʋ.
17 Nan kʋsʋ tɛmʋn biala ɔ yɔ ye maan bɛ nwun yí. Ɔ man esue'n tɔ maan ɛmɔ ninnge'n-mɔ yɔ kpa. Ɔ gua ɛmɔ anʋan alɪɛ ɛsɛ ɔ wula fɛ elie kpili kpa ɛmɔ ahʋnlɪn nɪn anun."
18 Ɛhɪ, ɛjɔlɛ'n muonun mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ lɛ kan maan bɛ yacɪ tɛɛ ɛyɪɛ'n, nán yí nwʋn bie yɛ̂ anɪn bɛ lɛ di ɔ.
19 Ɛhɪ, Zufʋ mmie-mɔ fi Antɪɔsʋ m'ɔ wɔ Pizidi mân nun'n, ɔ nʋn Ikoninwɔmʋn kulo nɪn asʋ, bɛ kɔ a. Bɛ kɔ kaci kulo mma nɪn ati. Bɛ kɔ tʋtʋ Pɔlʋ ɛbʋɛ kɛ bɛ 'kun yí. Mɔ bɛ yɔlɪ yí sɔ'n, bɛ jʋnlɪn kɛ anɪn ɔ'a wu. Bɛ kɔ hyʋɪn yí bɛ kɔ tʋ kulo tiba.
20 Nan mɔ bɛ́ mɔ bɛ de Nyanmɪan bɛ di'n yialɪ yí nwʋn'n, ɔ kɔ jasʋ, ɔ kɔ wʋlʋ kulo nɪn anun. Bɛ lalɪ mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Dɛlɪbʋ nɪn asʋ.

Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ 'ba sa bɛ́ nzin

bɛ kɔ Sili Antɪɔsʋ

21 Ɛhɪ, mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ juli Dɛlɪbʋ kulo nɪn asʋ'n, bɛ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kɔ nyan menian dɔʋn kpa ɛbɛlɛ bɛ kɔ man yɛ́ Mɪn. Bɛ fi ɛbɛlɛ bɛ kɔ sa bɛ́ nzin Lisitili, Ikoninwɔmʋn nʋn Antɪɔsʋ m'ɔ wɔ Pizidi mân nun'n.
22 Bɛ kɔ wowula yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ anwʋnsɛlɛ, bɛ kɔ bʋtʋ bɛ́ kɛ bɛ jínlan kpunndiin wɔ bɛ́ dedi nɪn anun. Bɛ kan bɛ kele bɛ́ kɛ: "Ɔ di kɛ yɛ nwun yɛ́ nyunnun kpa kʋalaaka nán y'a wʋlʋ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun."
23 Kulo kʋn biala asɔnɪn nɪn anun, bɛ man bɛ sie mgbain. Bɛ cɪ ɛhɔɛ bɛ yɔ asɔnɪn yue a, bɛ sɛlɛ Nyanmɪan bɛ fa bɛ́ bɛ wula yɛ́ Mɪn mɔ b'a le yí b'a li nɪn asa nun.
24 Ɛhɪ anzin, bɛ kɔ kpɛ nun Pizidi mân nɪn anun bɛ kɔ ju Panfili mân nɪn anun.
25 Bɛ kɔ han Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n Pɛlɪzʋ kulo nɪn asʋ. Bɛ fi ɛbɛlɛ, bɛ kɔ hɔ Atali kulo'n kʋsʋ asʋ.
26 Atali ɛbɛlɛ, bɛ kɔ fʋ meli'n m'ɔ lɛ kɔ Antɪɔsʋ nɪn anun. Ɔ sanlɪn kɛ Antɪɔsʋ ɛbɛlɛ yɛ̂ bɛ falɪ bɛ́ bɛ wulalɪ Nyanmɪan asa nun mɔ bɛ hɔlɪ yí junman nɪn elie ɔ.
27 Mɔ bɛ juli Antɪɔsʋ ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ yia asɔnɪn mma'n-mɔ. Yí kʋalaa mɔ Nyanmɪan nanndɪlɪ bɛ́ sʋ ɔ yɔlɪ, ɔ nʋn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n lelɪ Nyanmɪan lili'n, bɛ kɔ bɔ nun amannɪɛ bɛ kɔ hele bɛ́.
28 Mɔ bɛ nwunlin bɛ́ nwʋn yuelɪ'n, Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ halɪ anianman'n-mɔ anwʋn ɛbɛlɛ, bɛ hyɛlɪ Antɪɔsʋ.

15

Zoluzalɛmʋn ɛlɔ anyia'n

1 Ɛhɪ, menian fi Zude mân nun bɛ kɔ a Antɪɔsʋ. Bɛ juli ɛbɛlɛ mɔ bɛ 'kekele anianman'n-mɔ ninnge'n, bɛ́ nwan: "Sɛ b'a mgbɛ man ɛmɔ mmian nun kɛ *Moyizɪ mala'n kpɪn kele nɪn an, ɛmɔ ngʋala bɛ nnyan man ngʋan."
2 Mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ nʋn menian sɔ'n-mɔ kɔ su yí bʋsʋ akpʋlʋwa kpa. Ɛhɪ a, ɔ kɔ yɔ mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ nʋn anianman'n mmie-mɔ, bɛ hɔ́ Zoluzalɛmʋn bɛ hɔ́ tʋ́ mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn mgbain'n-mɔ wɔ ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʋn.
3 Mɔ bɛ 'kɔ'n, asɔnɪn mma'n-mɔ kɔ gua bɛ́ atɪn. Bɛ kɔ kpɛ nun Feninsi nʋn Samali mân nɪn anun. Lɪka mɔ bɛ kɔ ju'n, kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n falɪ bɛ́ nwʋn bɛ manlɪn Nyanmɪan'n, bɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ a, anianman'n-mɔ di yí nwʋn fɛ kpili kpa.

4 Mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ nʋn ɛhɪnlɪn-mɔ juli Zoluzalɛmʋn'n, asɔnɪn mma'n-mɔ nʋn
mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn mgbain'n-mɔ kɔ le bɛ́ atɪn. Junman mɔ Nyanmɪan nanndɪlɪ bɛ́ sʋ ɔ lili'n,
Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ kɔ han yí kʋalaa bɛ kɔ hele bɛ́.
5 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Falisifʋɛ mmie-mɔ mɔ bɛ falɪ bɛ́ nwʋn bɛ manlɪn yɛ́ Mɪn'n kɔ jasʋ, bɛ́ nwan:
"Ɔ di kɛ bɛ kpɛ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n mmian nun, ɛsɛ ɔ di kɛ bɛ man bɛ di Moyizɪ mala
nɪn asʋ."
6 Ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʋn, mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn mgbain'n-mɔ kɔ hɔ anyia.
7 Bɛ basalɪ yí dede a, Pɪɛlɪ kɔ jasʋ, yí nwan: "Anianman-mɔ, ɛmɔ sɪ kɛ ɛmɔ afian ɛwa,
Nyanmɪan yɪlɪ mín a hyɛ kɛ m mɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n n gélɛ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n maan bɛ lé yí
bɛ lí.
8 Nyanmɪan m'ɔ sɪ menian'n-mɔ ahʋnlɪn nɪn anun ɛjɔlɛ'n, ɔ'a fa yí Wawɛ Nwannzan-
nwannzan ɔ'a man bɛ́ kɛ ɔ'a fa ɔ'a man yɛ́'n. Nyanmɪan a yɔ sɔ ɔ'a hele kɛ ɔ'a sɔ bɛ́ nun.
9 Yɛ́ o, bɛ́ o, Nyanmɪan a mgba man nun. Ɔ sanlɪn kɛ b'a le Nyanmɪan b'a li, ɔ'a tɪ bɛ́
ahʋnlɪn nɪn anwʋn.
10 Ɔ yɔ sɛ mɔ afɪ sian dɪɛ, ɛmɔ kulo kɛ bɛ sɔ Nyanmɪan bɛ nɪan'n? Bɔ́lɛ mɔ yɛ́ nan-mɔ nʋn
yɛ́ y'a ngʋala man yí sʋa'n, bɛ́ kɔmɪn sʋ yɛ̂ ɔ yúe ɔ?
11 Nan yɛ̂ dɪɛ, yɛ de yɛ di kɛ yɛ́ ti enyan'n mɔ y'a nyan yí kɛ bɛ́ kʋsʋ b'a nyan yí'n, yɛ́ Mɪn
Zozi anwunnvoe'n dunman nun ɔ."
12 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ gua didiin, bɛ kɔ tie Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ. Atɛlɛ
nʋn asinbɛnwʋn ninnge mɔ Nyanmɪan nanndɪlɪ bɛ́ sʋ ɔ yɔlɪ wɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ nɪn
afian'n, Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ kɔ han yí ɛjɔlɛ bɛ kɔ hele bɛ́.
13 Mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ anʋan tɔlɪ'n, Zʋakɪ kɔ jasʋ, yí nwan: "Anianman mmelenzua-
mɔ, ɛmɔ tíe mín!
14 Kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ abʋbɔ nɪn anun Nyanmɪan falɪ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ nɪn anun
mmie-mɔ ɔ'a kaci yí menian mɔ yí dunman la bɛ́ sʋ'n, Simʋn a han yí nwʋn ɛjɔlɛ.
15 Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a han'n, ɔ nʋn mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn'n tɪ kʋn. Ɔ sanlɪn
kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n le kele kɛ yɛ́ Mɪn nwan:
16 *Ɛhɪ anzin, mɪn 'ba sa mɪn ba.*
Davidi sua'n mɔ ɔ'a bubu ɔ a gua'n,
mɪn 'sa mɪn si yí bʋsʋ nɪn anun
ɛsɛ mɪn 'tɪnngɛ yí.
17 *Mɛlɛ sɔ'n, menian bʋ nga'n kʋalaatin,*
bɛ 'ba kpʋnndɛ yɛ́ Mɪn anzin atɪn.
Yuo, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ tɪ man Zufʋ
mɔ m'an fɛlɛ bɛ́ kɛ bɛ káci mín menian'n,
bɛ 'ba yɔ yí sɔ.
18 *Yɛ́ Mɪn m'ɔ yɪlɪ ninnge sɔ'n-mɔ*
helelɪ daba daba'n,
ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan nɪn anɪn.
19 "Ɛhɪka ati, mɪn de mɪn tʋ nun kɛ ɔ tɪ man kpa kɛ bɛ kele bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ mɔ b'a
fa bɛ́ nwʋn b'a wula Nyanmɪan asa nun'n yalɛ.
20 Nan kʋsʋ, yɛ hɛ́lɛ bɛ́ kalata yɛ hán yɛ hélɛ bɛ́ kɛ nán bɛ di amʋan sʋ naan, nán bɛ di
naan bʋka yí moja'n, nán bɛ di cunmun, ɛsɛ nán bɛ yɔ satɪlɪfʋɛ nyɔlɪɛ.
21 Afɪ, ɔ fi tɪtɪ, kulo kʋn biala asʋ, menian kan Moyizɪ mala nɪn anun ɛjɔlɛ. Bɛ kɪnnga yí
*ɛnwʋnmɪan ele cɪan daa Zufʋ-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun."

Kalata'n mɔ bɛ hɛlɛlɪ nwanlɪn asɔnɪn mma'n-mɔ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n

22 Mɔ Zʋakɪ anʋan tɔlɪ'n, mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn mgbain-mɔ nʋn asɔnɪn mma'n-mɔ kʋalaa
anʋan kɔ sɛ bɛ́ nwʋn. Bɛ kɔ yɪ anianman mmie-mɔ bɛ́ afian ɛbɛlɛ mɔ bɛ nʋn Pɔlʋ nʋn
Baanabasɪ 'kɔ Antiɔsʋ ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ yɪlɪ bɛ́'n-mɔ y'ɔ le Zudɪ mɔ bɛ fɛlɛ yí Baasabasɪ'n, ɔ nʋn
Silasɪ. Zudɪ nʋn Silasɪ tɪ asɔnɪn nɪn anun menian mɔ anianman'n-mɔ fɛlɪ bɛ́ kpa ɔ.
23 Kalata'n mɔ bɛ falɪ wulalɪ bɛ́ sa nun'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ nun'n:

Anianman-mɔ,
Ɛmɔ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ mɔ bɛ wɔ Antiɔsʊ kulo nɪn asʊ, Sili nʊn Silisi mân nɪn anun'n,
Zozi mmɔfʊɛ'n-mɔ nʊn asɔnɪn mgbain'n-mɔ mɔ bɛ tɪ ɛmɔ anianman'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa
ɛmɔ ahɪn.
24 Y'a tɪ yí kɛ menian fi yɛ́ afian ɛwa b'a hɔ a hehele ninnge b'a sɛcɪ ɛmɔ ati anun, ɛsɛ
b'a man ɛmɔ lʊa a bɔ bɛ́ nwʊn. Menian sɔ'n-mɔ, nán yɛ́ yê yɛ sʊanlɪn bɛ́ ɔ.
25 Ɛhɪka ati, yɛ́ nʊan a sɛ yɛ́ nwʊn ɛwa, y'a yɪ menian kɛ bɛ hó tú ɛmɔ. Bɛ nʊn yɛ́
nianman Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ mɔ bɛ́ nwʊn cian yɛ́'n yê bɛ lɛ ba ɔ.
26 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi dunman nun, ahan menian'n-mɔ 'kun Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ.
27 Ɛjɔlɛ mɔ y'a hɛlɛ yí ɛwa'n, Zudɪ nʊn Silasɪ muonun, bɛ 'ba han nun ɛjɔlɛ bɛ kele ɛmɔ.
28 Ɔ sanlɪn kɛ yɛ nʊn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n, yɛ ngulo man kɛ ɛmɔ nwun ɛfɛ
kʊ́n. Nan m'ɔ tɪ cɪnnjɪn'n yê yɛ lɛ fa yɛ tʊ ɛmɔ anyunnun ɔ.
29 Ɛhɪka ati, nán bɛ di amʊan sʊ naan, nán bɛ di naan bʊka yí moja'n, nán bɛ di
cunmun. Ɛsɛ nán bɛ yɔ satɪlɪfʊɛ nyɔlɪɛ. Sɛ ɛmɔ yaci nyɔlɪɛ sɔ'n-mɔ gua a, ɔ tɪ kpa.
Yɛ wɔ cɪan fʊfɔlɛ!
30 Ɛhɪ, bɛ kɔ man bɛ́ mɔ bɛ yɪlɪ bɛ́ nɪn atɪn kɛ bɛ hó Antiɔsʊ. Mɔ bɛ juli ɛlɔ'n, bɛ kɔ yia yɛ́
Mɪn menian'n-mɔ kʊalaatin bɛ kɔ fa kalata'n bɛ kɔ wula bɛ́ sa nun.
31 Bɛ kɔ kɪnnga kalata'n. Mɔ bɛ tɪlɪ nun ɛjɔlɛ nʊn anwʊnsɛlɛ'n m'ɔ wowulalɪ bɛ́'n, bɛ́
kʊalaa bɛ kɔ li yí nwʊn fɛ.
32 Kɛmɔ anɪn Zudɪ nʊn Silasɪ muonun, bɛ tɪ mgbɔmanfʊɛ'n, bɛ kɔ han ɛjɔlɛ dɔʊn bɛ kɔ
hele anianman'n-mɔ bɛ kɔ wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ bɛ kɔ cɪcɪ bɛ́ lʊa.
33 Zudɪ nʊn Silasɪ kɔ li kɔ yɔ ɛlɛnyuan kʊn ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ́ ɛhɔlɛ tɛmʊn juli'n, anianman'n-
mɔ nʊn bɛ́ bɛ kɔ li ngalɪɛ bɛ kɔ man bɛ́ atɪn bɛ kɔ sa bɔ kɔ hɔ bɛ́ mɔ bɛ sʊanlɪn bɛ́ nɪn anwʊn
ɛlɔ. [
34 Nan Silasɪ dɪɛ, ɔ kɔ ha Antiɔsʊ ɛbɛlɛ.]
35 Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ, bɛ́ kʊsʊ bɛ kɔ ha Antiɔsʊ ɛbɛlɛ. Bɛ nʊn mmie-mɔ dɔʊn kpa bɛ
kekele menian'n-mɔ ninnge ɛsɛ bɛ kan yɛ́ Mɪn Anʊan Ɛjɔlɛ'n.

Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ 'ba tɪtɪ bɛ́ nwʊn nun

36 M'ɔ lili kɔ yɔ ɛlɛnyuan kʊn'n, Pɔlʊ kɔ han kɔ hele Baanabasɪ kɛ: "Kulo'n-mɔ kʊalaatin
mɔ yɛ sɪnlɪn sʊ yɛ hanlɪn yɛ́ Mɪn Anʊan Ɛjɔlɛ'n, yɛ hó sʊ yɛ fófua anianman'n-mɔ anwʊn."
37 Ɛhɔlɛ nɪn anun an, anɪn Baanabasɪ kulo kɛ Zʊan mɔ bɛ fɛlɛ yí Maakɪ'n nʊn bɛ́ kɔ.
38 Pɔlʊ nɪanlɪn an, anɪn ɔ nvata man kɛ Zʊan Maakɪ kɔ bie. Ɔ sanlɪn kɛ, ɔ yacili Pɔlʊ nʊn
Baanabasɪ Panfili mân nun, ɔ a mmʊka man bɛ́ junman nɪn anun fíí kʊ́n.
39 Ɛhɪ a, akpʊlʊwa kɔ tɔ Pɔlʊ nʊn Baanabasɪ afian dede bɛ kɔ tɪtɪ bɛ́ nwʊn nun. Baanabasɪ
kɔ fa Zʊan Maakɪ bɛ kɔ fʊ meli nun bɛ kɔ hɔ Sipʊlʊ mân nun.
40 Pɔlʊ kʊsʊ kɔ fa Silasɪ. Mɔ anianman'n-mɔ falɪ bɛ́ wulalɪ yɛ́ Mɪn asa nun yuelɪ'n, cuein,
yê Pɔlʊ nʊn yí, bɛ hɔlɪ ɔ.
41 Bɛ kɔ nanndɪ Sili nʊn Silisi mân nɪn anun. Bɛ kɔ wowula asɔnɪn mma'n-mɔ anwʊnsɛlɛ.

16

Pɔlʊ nʊn Silasɪ 'ba fa Timote bɛ bɔ bɛ́ nwʊn

1 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Pɔlʊ nʊn Silasɪ b'a hɔ Dɛlɪbʊ nʊn Lisitili. Anɪn yɛ́ Mɪn sʊanlan'n kʊn
wɔ Lisitili ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ yí Timote. Yí nin'n tɪ Zufʊ, ɔ de Nyanmɪan di. Nan yí sɪ'n tɪ Gɛlɛkɪ.
2 Anianman'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Lisitili ɛbɛlɛ nʊn bɛ́ mɔ bɛ wɔ Ikoninwɔmʊn'n, bɛ kan kɛ
Timote tɪ sʊanlan kpa.
3 Ɛhɪ a, Pɔlʊ nwan ɔ 'fa Timote bɔ yí nwʊn. Ɔ kɔ fa yí kɔ bɔ yí nwʊn. Zufʊ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ
ɛbɛlɛ etin dɪɛ nɪn asʊ'n dunman nun, Pɔlʊ kɔ man bɛ kɔ kpɛ Timote mmian nun. Ɔ sanlɪn
kɛ bɛ́ kʊalaa bɛ sɪ kɛ Timote asɪ'n tɪ Gɛlɛkɪ.
4 Kulo mɔ bɛ kɔ sɪn sʊ'n, ninnge'n mɔ Zoluzalɛmʊn ɛlɔ asɔnɪn nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn
mmɔfʊɛ'n-mɔ helelɪ'n, ninnge sɔ'n yê bɛ kan bɛ kele anianman'n-mɔ kɛ bɛ lí sʊ ɔ.

5 Anın asɔnın mma'n-mɔ dedi'n lɛ kɔ yí nyunnun, ɛsɛ anın bɛ́ nwʋn lɛ sʋn. Afı cıan daa
menian fa bɛ́ nwʋn bɛ man yɛ́ Mın.

Yɛ́ Mın 'ba hın Pɔlʋ ɛlalıɛ

6 Ɛhı anzin, Pɔlʋ nʋn Silası nʋn Timote bɛ kɔ hɔ Azi mân nun. Ɛbɛlɛ, Wawɛ Nwannzan-
nwannzan nın a mman man bɛ́ atın maan b'a ngan man Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n. Bɛ kɔ
kpɛ nun Filizi nʋn Galasi mân nun.
7 Mɔ anın bɛ ka kaan bɛ ju Misi mân nun'n, bɛ́ nwan bɛ 'kɔ Bitinin mân nun. Nan kʋsʋ
Zozi Wawɛ'n ngɔ man bɛ́ atın.
8 Ɛhı a, bɛ kɔ kpɛ nun Misi mân nın anun, bɛ kɔ hɔ Tolowası kulo nın asʋ lıka mɔ meli'n-
mɔ jinlan'n.
9 Ɛbɛlɛ, kɔngɔɛ, yɛ́ Mın kɔ hın Pɔlʋ ɛlalıɛ. Ɛlalıɛ nın anun, Pɔlʋ 'nıan an, anın Masedʋanın
mân nın anun sʋanlan kʋn jin yí nyunnun ɛbɛlɛ, ɔ lɛ sɛlɛ yí kɛ: "Sın Masedʋanın mân nın
anun ɛwa nán bala bʋka yɛ́!"
10 Mɔ Pɔlʋ hınlın ɛlalıɛ sɔ'n yuelı'n, ɛbɛlɛ ala, yɛ kɔ bɔbʋa yɛ́ nwʋn mɔ yɛ 'kɔ Masedʋanın
ɔ. Ɔ sanlın kɛ, anın y'a nwun yí fɔ́ʋ́n kɛ yɛ́ Mın lɛ fɛlɛ yɛ́ kɛ yɛ hó bɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n yɛ héle ɛlɔ
mân nın anun menian'n-mɔ.

Filipʋ kulo nın asʋ

11 Yɛ kɔ fʋ meli nun Tolowası ɛbɛlɛ yê cuein, yɛ́ nʋan y'ɔ le asue afian kpɔlɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ
yí Samotalası nın asʋ. Mɔ alíɛ hınlın'n, yɛ kɔ bɔ yɛ́ ti Neyapolisi kulo nın asʋ.
12 Yɛ fi Neyapolisi ɛbɛlɛ yɛ kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Filipʋ nın asʋ. Filipʋ tı Masedʋanın
alimʋa etin'n kulo, ɛsɛ Lɔmʋn menian wɔ ɛbɛlɛ. Yɛ lili kɔ yɔ ɛlɛsan kʋn kulo sɔ nın asʋ.
13 Mɔ *ɛnwʋnmıan ele cıan'n juli'n, yɛ fi kulo nın asʋ yɛ kɔ jasʋ. Yɛ kɔ hɔ asue kʋn anʋan.
Yɛ yɔlı ajʋnlın kɛ ɛbɛlɛ yê Zufʋ'n-mɔ yia bɛ yɔ asɔnın ɔ. Yɛ kɔ tɛtanlan ası. Yɛ kɔ han ɛjɔlɛ'n
yɛ kɔ hele mmalasua'n-mɔ mɔ anın b'a yia ɛbɛlɛ'n.
14 Mɔ yɛ 'kan ɛjɔlɛ'n, anın balasua kʋn lɛ tie. Balasua sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Lidi. Ɔ fi kulo'n mɔ
bɛ fɛlɛ yí Tiatili nın asʋ. Ɔ tɔnın ɛtanlan kɔkɔlɛ mɔ yí nwʋn cian. Ɔ sʋ Nyanmıan. Yɛ́ Mın
kɔ buke yí ajʋnlın maan ɔ kɔ yɔ anzʋɛ ɔ kɔ tie ɛjɔlɛ'n mɔ anın Pɔlʋ lɛ kan'n.
15 Bɛ kɔ sɔnın yí nʋn yí sasʋ'n-mɔ. Mɔ bɛ sɔnınlın yí yuelı'n, ɔ kɔ fɛlɛ yɛ́, yí nwan: "Sɛ ɛmɔ
de tʋ nun kɛ mın de yɛ́ Mın mın di sakpa a, anın ɛmɔ bála a tanlan mín awulo." Ɔ si yɛ́ sʋ
dede yɛ kɔ kpati yɛ kɔ tie.

Bɛ 'ba gua Pɔlʋ nʋn Silası fiadı

16 Ɛhı, mɔ anın yɛ lɛ kɔ lıka mɔ yɛ yɔ asɔnın ɛlɔ'n, afanıan kʋn kɔ a kɔ tʋ yɛ́. Balasua sɔ'n,
wawɛ ɛtɛ kʋn wɔ yí nun. Wawɛ ɛtɛ sɔ'n man ɔ yı munnzue ɔ nyan esika dɔʋn kpa man yí
mın-mɔ.
17 Afanıan'n kɔ si yɛ́ sʋ, yɛ nʋn Pɔlʋ, ɔ lɛ tıan kan kɛ: "Nyanmıan'n m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ'n,
yí ngʋa y'ɔ le menian ɛhı-mɔ. Atın'n mɔ bɛ sın sʋ a bɛ nyan bɛ́ ti'n, yí nwʋn ɛjɔlɛ yê bɛ lɛ kan
bɛ kele ɛmɔ ɔ!"
18 Afanıan'n le yí sɔ dede kɔ yɔ cıan nyɛ nyɛ. Yí bɛ-yue-asıɛ, yí nyɔlıɛ'n kɔ hun Pɔlʋ ɛya.
Pɔlʋ kɔ bılı yí nyın ɔ kɔ han kɔ hele wawɛ ɛtɛ'n kɛ: "Zozi Kilisi dunman nun, mín nwan ɛ
fi balasua nın anun ɛ fíte!" Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, ɛbɛlɛ ala, wawɛ ɛtɛ'n fi balasua nın anun
ɔ kɔ fite.
19 Sian dıɛ mɔ afanıan nın amın-mɔ nıan an, ɔ nyı man munnzue nán b'a nyan esika'n,
bɛ kɔ hyʋın Pɔlʋ nʋn Silası ası dede bɛ nʋn bɛ́ kɔ hɔ lıka mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n mgbain'n-mɔ aja
sʋ.
20 Bɛ kɔ fa bɛ́ bɛ kɔ hɔ kɔ wula *Lɔmʋn awaa menian'n-mɔ asa nun. Bɛ́ nwan: "Menian
ɛhı-mɔ lɛ sɛcı yɛ́ kulo'n.
21 Bɛ tı Zufʋ, ninnge mɔ bɛ kekele'n, yɛ́ mɔ yɛ tı *Lɔmʋn menian'n, yɛ́ mala'n mman man
yɛ́ atın kɛ yɛ tíe anaan yɛ yɔ́."
22 Bagua'n kʋsʋ kɔ jasʋ Pɔlʋ nʋn Silası akɔmın anun. Awaa menian'n-mɔ man bɛ kɔ tʋa
Pɔlʋ nʋn Silası bɛ kɔ le bɛ́ taladıɛ'n. Bɛ kɔ man atın kɛ bɛ fín bɛ́ mgbele.

23 Mɔ bɛ finlin bɛ́ mgbele yuelı'n, bɛ kɔ gua bɛ́ fiadı. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele nzalafʋ'n m'ɔ nıan fiadı nın asʋ'n kɛ ɔ sísa bɛ́ kpa.
24 Mɔ bɛ hanlın sɔ bɛ helelı nzalafʋ'n, yí kʋsʋ ɔ kɔ gua bɛ́ fiadı sua nın akunnun ɛlɔ kpa. Ɔ kɔ fa tabʋa ɔ kɔ bɔ bɛ́ ja kpaun.
25 Kɔ yɔ alımunnun, anın Pɔlʋ nʋn Silası lɛ yɔ asɔnın bɛ tʋ ejue bɛ yı Nyanmıan ayɛ. Ɛhınlın-mɔ mɔ bɛ wɔ fiadı sua nın anun'n, anın bɛ lɛ tie.
26 Kʋnmgba ala, asıɛ'n kɔ kpusu sɛlɛ kpa dede fiadı sua nın awulabɛbʋ nın anwʋn kɔ han. Ɛbɛlɛ ala, fiadı sua nın anʋan'n-mɔ kɔ tike tike. Bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadı'n-mɔ ngɔnzɔngɔnzɔ'n-mɔ kɔ tıtı tıtı.
27 Nzalafʋ'n kɔ tinnge. M'ɔ nwunlin kɛ fiadı sua nın anʋan'n-mɔ gugua sʋ'n, ɔ kɔ hyʋın yí dadıɛ'n, ɔ 'fa kun yí nwʋn. Afı ɔ jʋnlın kɛ anın bɛ́ mɔ bɛ wɔ fiadı sua nın anun nın a nwanndi nwanndi.
28 Mɔ Pɔlʋ nwunlin yí'n, ɔ kɔ tıan sɛlɛ kpa, yí nwan: "N'ɛ kun wɔ́ nwʋn! Yɛ́ kʋalaa yɛ wɔ ɛwa!"
29 Ɛhı a, nzalafʋ'n kɔ bisa kɛ bɛ mán yí kanlannıɛ. Ndɛ-ndɛ, ɔ kɔ wʋlʋ sua'n mɔ Pɔlʋ nʋn Silası wɔ nun nın anun. Esulo kɔ han yí, yí nwʋn lɛ wʋsʋ yí ɔ kɔ tu kɔ tɔ Pɔlʋ nʋn Silası aja nun.
30 M'ɔ yɔlı sɔ'n, ɔ kɔ man Pɔlʋ nʋn Silası kɔ fite. Ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nja-mɔ, mın 'yɔ sɛ nán m'an nyan mín ti!"
31 Pɔlʋ nʋn Silası nwan: "De yɛ́ Mın Zozi di, ɛ nʋn wɔ́ nwʋn amma'n-mɔ 'ba nyan bɛ́ ti."
32 Pɔlʋ nʋn Silası kɔ han yɛ́ Mın Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ kɔ hele yí nʋn yí awulo nın anun menian'n-mɔ kʋalaatin.
33 Kɔngɔɛ kpa, dɔɛ sɔ nın asʋ, nzalafʋ'n nʋn Pɔlʋ nʋn Silası bɛ kɔ hɔ, ɔ kɔ nwunnzin bɛ́ nwʋn nganlan'n-mɔ anun. Ɔ kɔ man bɛ kɔ sɔnın yí nʋn yí awulo nın anun menian'n-mɔ kʋalaatin.
34 Ɔ nʋn Pɔlʋ nʋn Silası kɔ hɔ awulo ɔ kɔ man bɛ́ like bɛ kɔ li. Bian sɔ'n nʋn yí nwʋn amma'n-mɔ kʋalaatin kɔ li fɛ kpa. Ɔ sanlın kɛ b'a le Nyanmıan b'a li.
35 Mɔ alíɛ hınlın'n, Lɔmʋn awaa menian'n-mɔ kɔ yı menian kɛ bɛ hɔ́ hán héle nzalafʋ'n kɛ: "Yaci menian sɔ'n-mɔ nun."
36 Nzalafʋ'n kɔ a kɔ han kɔ hele Pɔlʋ kɛ: "Mgbain'n-mɔ a man atın kɛ bɛ yáci ɛmɔ nun. Yí ti, ɛmɔ kʋala kɛ bɛ fite bɛ kɔ anzʋnunjɔ nun."
37 Ɛhı a, Pɔlʋ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ mgbain'n-mɔ yılı bɛ́'n kɛ: "Yɛ́ mɔ yɛ tı *Lɔmʋn menian'n, b'a mmua man yɛ́ ndɛɛ, b'a bʋ yɛ́ bagua nun ɛsɛ b'a hyı yɛ́ b'a gua fiadı! Sian anın afı bɛ kulo kɛ bɛ fıa bɛ yı yɛ́ ɔ? Cɛcɛ! Ɛmɔ hɔ́ hán héle bɛ́ kɛ bɛ́ bɔbɔ muonun bɛ bála a yı yɛ́!"
38 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, menian'n-mɔ kɔ sa kɔ hɔ kɔ tʋ mgbain'n-mɔ bɛ kɔ han ɛjɔlɛ'n sʋa. Mɔ mgbain'n-mɔ tılı kɛ Pɔlʋ nʋn Silası tı Lɔmʋn menian'n, bɛ́ nwʋn kɔ wʋsʋ bɛ́.
39 Bɛ́ muonun bɛ kɔ a kɔ tʋ Pɔlʋ nʋn Silası. Bɛ kɔ li bɛ́ mgbata. M'ɔ yuelı'n, bɛ kɔ yı bɛ́ fi fiadı sua nın anun bɛ kɔ bʋtʋ bɛ́ kɛ bɛ fi kulo nın asʋ bɛ tú.
40 Mɔ Pɔlʋ nʋn Silası fi fiadı sua nın anun fitelı'n, bɛ hɔlı Lidi awulo ɛlɔ. Mɔ bɛ nwunlin anianman'n-mɔ anwʋn bɛ wowulalı bɛ́ anwʋnsɛlɛ yuelı'n, cuein yê bɛ hɔlı ɔ.

17

Tesaloninki kulo nın asʋ

1 Ɛhı, Pɔlʋ nʋn Silası kɔ kpɛ nun kɔ sın Anfipolisi nʋn Apolonin kulo nın asʋ. Bɛ kɔ hɔ kɔ ju Tesaloninki kulo nın asʋ. Tesaloninki ɛbɛlɛ, Zufʋ'n-mɔ le asɔnın sua kʋn.
2 Kɛ Pɔlʋ kpın yɔ yí daa'n, ɔ kɔ hɔ Zufʋ asɔnın sua nın anun. *Ɛnwʋnmıan ele cıan nsan solo sʋ, Pɔlʋ nʋn menian'n-mɔ mɔ anın bɛ wɔ asɔnın sua nın anun'n kɔ han Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun ɛjɔlɛ.
3 Pɔlʋ kɔ hehele Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ ɔ di kɛ *Kilisi'n nwun yí nyunnun ɔ wu ɔ fi ewue nun ɔ tinnge. Ɛsɛ ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Zozi sɔ'n mɔ mıın kan yí ɛjɔlɛ mın kele ɛmɔ'n, yí dein yê ɔ tı Kilisi nın ɔ."

4 Mɔ bɛ tɪlɪ yí sɔ'n, bɛ́ nun mmie-mɔ lelɪ tʊlɪ nun bɛ falɪ bɛ́ nwʊn bɛ bɔlɪ Pɔlʊ nʊn Silasɪ.
Gɛlɛkɪ menian dɔʊn kpa mɔ bɛ sʊ Nyanmɪan'n, bɛ nʊn mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ le dibɛlɛ
kpa'n, bɛ́ kʊsʊ bɛ kɔ fa bɛ́ nwʊn bɛ kɔ bɔ Pɔlʊ nʊn Silasɪ.
5 Mɔ Zufʊ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ fa bɛ́ nwʊn ɛkpɔ. Bɛ kɔ nwun tomgban mmie-
mɔ gua nɪn asʊ. Bɛ kɔ hohuan bɛ́ nʊan maan bɛ kɔ tɪ bɛ kɔ wʊlʊ menian'n-mɔ anun bɛ kɔ
fannyan kulo'n. Bɛ kɔ hɔ bian kʊn awulo. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zʊasʊn. Bɛ 'kɔ a kpʊnndɛ
Pɔlʊ nʊn Silasɪ bɛ fa bɛ́ bɛ fite bagua nɪn anyunnun.
6 Bɛ kɔ kpʊnndɛ Pɔlʊ nʊn Silasɪ dede bɛ ngɔ nwun man bɛ́. Ɛhɪ a, bɛ kɔ fa bɛ́ ɛjɔlɛ bɛ kɔ
gua Zʊasʊn nʊn anianman'n mmie-mɔ anwʊn. Bɛ nʊn bɛ́ kɔ hɔ kulo nɪn asʊ mgbain'n-mɔ
aja sʊ. Anɪn bɛ lɛ tɪan bɛ kan kɛ: "Menian ɛhɪ-mɔ a bɔ mân bɔndɪn'n. Sian'n, ɛwa yê b'a ju
ɔ!
7 Zʊasʊn a sike bɛ́ yí awulo! Amanmuo mɔ menian sɔ'n kʊalaa bu'n, ɔ nʊn belemgbin
kpain'n mala dɪɛ'n-mɔ tɪ man kʊn. Afɪ bɛ lɛ kele kɛ belemgbin kʊn biekun wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ
yí Zozi."
8 Mɔ kulo nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn bagua'n tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwʊn kɔ jue bɛ́.
9 Mgbain'n-mɔ kɔ bɔ Zʊasʊn nʊn ɛhɪnlɪn-mɔ kalɛ kʊalaaka nán b'a yaci bɛ́ nun.

Belee kulo nɪn asʊ

10 Mɔ alíɛ sanlɪn'n, anianman'n-mɔ kɔ man Pɔlʊ nʊn Silasɪ bɛ kɔ hɔ Belee kulo nɪn asʊ.
Mɔ bɛ juli ɛlɔ'n, Pɔlʊ nʊn Silasɪ kɔ hɔ Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn anun.
11 Belee ɛbɛlɛ Zufʊ'n-mɔ ati anun tɪ kpa tala Tesaloninki dɪɛ'n-mɔ. Bɛ kɔ yɔ anzʊɛ bɛ kɔ
tie Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n kpa. Cɪan daa bɛ nɪan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun bɛ nɪan sɛ ɛjɔlɛ'n
mɔ Pɔlʊ kan'n nʊn yí tɪ kʊn an.
12 Bɛ́ nun dɔʊn kpa kɔ le Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n kɔ li. Gɛlɛkɪ'n-mɔ anun, mmalasua mɔ
bɛ le dibɛlɛ mgbili mgbili'n, bɛ́ nʊn mmelenzua dɔʊn kpa kʊsʊ kɔ fa bɛ́ nwʊn bɛ kɔ man yɛ́
Mɪn.
13 Nan mɔ Tesaloninki Zufʊ'n-mɔ tɪlɪ kɛ Pɔlʊ lɛ kan Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n Belee ɛlɔ'n,
bɛ kɔ a bɛ kɔ wowula menian'n-mɔ abʊ bɛ kɔ fannyan kulo'n.
14 Ɛbɛlɛ ala, anianman'n-mɔ kɔ man Pɔlʊ kɔ bɔ yí ti asue jenvie nɪn anʊan ɛlɔ. Nan kʊsʊ
Silasɪ nʊn Timote halɪ Belee ɛbɛlɛ.
15 Bɛ́ mɔ anɪn bɛ nʊn Pɔlʊ lɛ kɔ'n, bɛ nʊn yí hɔlɪ dede bɛ juli Atɛnɪn kulo nɪn asʊ. Mɔ bɛ
sielɪ yí Atɛnɪn ɛbɛlɛ'n yê bɛ salɪ hɔlɪ Belee ɔ. Mɔ bɛ 'sa bɛ kɔ'n, Pɔlʊ manlɪn bɛ́ ngalɪɛ kɛ Silasɪ
nʊn Timote bála ndɛ-ndɛ ba a tʊ yí Atɛnɪn ɛbɛlɛ.

Atɛnɪn kulo nɪn asʊ

16 Mɔ anɪn Pɔlʊ wɔ Atɛnɪn ɛbɛlɛ ɔ lɛ nwʊnndɛ Silasɪ nʊn Timote'n, kulo nɪn asʊ amʊan
nwala nwala nɪn anwʊn ɛya kɔ hun yí kpa.
17 Pɔlʊ nʊn Zufʊ'n-mɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ mɔ bɛ sʊ Nyanmɪan'n, ɔ nʊn bɛ́ bɛ kan
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun ɛjɔlɛ bɛ́ asɔnɪn sua nɪn anun. Cɪan daa gua nɪn asʊ, bɛ́ mɔ Pɔlʊ nʊn bɛ́
kɔ yia'n, ɔ kan Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n ɔ kele bɛ́.
18 Epikuli nʊn Ɛsɪtoyiki fâ'n-mɔ asʊ mgbain mmie-mɔ kʊsʊ nʊn Pɔlʊ kɔ jʊjɔ. Anɪn mmie-
mɔ lɛ bisa kɛ: "Atɪba ɛhɪ nwan nzɛ?" Anɪn mmie-mɔ a sɔ sʊ kɛ: "Ɔ lɛ kan mmʊsʊɪn ngacile-
mɔ anwʊn ɛjɔlɛ". Bɛ lɛ kan sɔ, afɪ anɪn Pɔlʊ lɛ kan Zozi nʊn yí ewuetinnge nɪn anwʊn ɛjɔlɛ.
19 Ɛhɪ a, bɛ kɔ fɛlɛ Pɔlʊ bɛ nʊn yí kɔ hɔ mgbain'n-mɔ mɔ bɛ sie kulo nɪn anyunnun. Mgbain
sɔ'n-mɔ, bɛ fɛlɛ bɛ́ "Ayelopazʊ mma". Bɛ kɔ bisa Pɔlʊ kɛ: "Asʊ, ɛ kʊala kɛ ɛ kan ngehele fʊfɔlɛ
sɔ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ kaan kele yɛ́ ɔ?
20 Ɔ sanlɪn kɛ, ninnge ngacile ngacile'n mɔ ɔ lɛ kan yí nwʊn ɛjɔlɛ ɛ kele yɛ́'n, yɛ kulo kɛ ɛ
tu yí bʊ."
21 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Atɛnɪn ɛbɛlɛ, kulomannin nʊn nyɔfʊɛ amannɪɛ ɛbɔ, ɔ nʊn amannɪɛ
fʊfɔlɛ etie ala y'ɔ tɪ bɛ́ like mɔ bɛ yɔ ɔ.
22 Ɛhɪ, Pɔlʊ kɔ jinlan Ayelopazʊ mma'n-mɔ afian, yí nwan: "Atɛnɪn amma, m'an tʊ mín
nyɪn m'an nɛnɪan dede a, anɪn ɛmɔ tɪ menian mɔ bɛ lɛ kpʊnndɛ Nyanmɪan sakpa.

23 Afɪ mɛlɛ mɔ mɪn 'kpannza ɛmɔ kulo nɪn asʊ mɪn nɛnɪan ɛmɔ amʊan'n-mɔ ninnge'n,
m'an nwun kɛ b'a hɛlɛ b'a gua amʊan sua kʊn anwʊn kɛ: 'Ɛhɪ tɪ bʊsʊɪn bie mɔ yɛ nzɪ man
yí'n dɪɛ.' Ɪnhɪn! Like sɔ'n mɔ ɛmɔ sʊ yí nan kʊsʊ ɛmɔ nzɪ man yí'n, yí nwʊn ɛjɔlɛ yê mɪn 'ba
han mɪn kele ɛmɔ nɪn ɔ.
24 "Nyanmɪan Kpili m'ɔ bɔlɪ mân'n nʊn nun ninnge'n-mɔ kʊalaatin'n, ɔ tɪ anwunno nʊn
asɪ'n mɪnlɪan. Sua mɔ sʊanlan kɔ si kɔ man yí'n, nán nun y'ɔ da ɔ.
25 Ɛsɛ kʊsʊ ɔ'a nze man kɛ sʊanlan gúa yí nʊan alɪɛ. Ɔ sanlɪn kɛ yí lɪlɪ yê ɔ man kulo
menian'n-mɔ kʊalaa ngʊan, ɔ man bɛ de ɛnwʊnmɪan ɔ man bé ninnge kʊalaatin ɔ.
26 Ɔ nanndɪ kulo sʊanlan kʊnmgba cein asʊ yê ɔ'a bɔ menian'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ wɔ asɪɛ
nɪn asʊ nɪn ɔ. Ɛlʊlɔɛ nʊn lɪka mɔ bɛ 'tɛtanlan nɪn ɛyɛɛ ɛyɛɛ, ɔ'a hele yí kʊalaatin.
27 Ɔ a yɔ yí sɔ maan menian'n-mɔ kpʊnndɛ yí, bɛ tʊtʊ bé sa dede bɛ nwun yí. Afɪ
Nyanmɪan wɔ yé nun kʊn biala anwʊn kʊkʊ.
28 Ɔ sanlɪn kɛ 'sɛ yɛ tɪ menian an, ɔ fi yí.' Ɛjɔlɛ kʊnmgba sɔ'n yê ɛmɔ menian'n-mɔ mɔ bɛ
kele kalata'n hɛlɛlɪ ɔ. Bé nwan: 'Yé kʊsʊ, yɛ di yí afilie'n bie.'
29 "Kɛmɔ afɪ yɛ di yí afilie'n bie'n, nán man yɛ jʊnlɪn kɛ Nyanmɪan tɪ esika ɛmanlan
amʊan, jɛtɛ anaan ɛbʊɛ mɔ kulo sʊanlan a bɔ yí ti anun ɔ'a yɔ ɔ.
30 Nyanmɪan mmu man mɛlɛ'n mɔ anɪn menian'n-mɔ nzɪ man ɛjɔlɛ fíí'n kʊ́n. Nan sian
dɪɛ, ɔ lɛ fɛlɛ menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ lɪka kʊalaatin'n kɛ bɛ káci bé abalabɔ'n.
31 Afɪ, ɔ'a hele cɪan kʊn mɔ ɔ 'ba bua mân bɔndɪn'n ndɛɛ sɛsɛ sʊ ɔ. Yí ti, ɔ'a yɪ yí nwʊn
sʊanlan. Sʊanlan sɔ'n, ɔ man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge maan menian'n-mɔ kʊalaa a nwun
yí!"
32 Mɔ Pɔlʊ hanlɪn ewuetinnge ɛjɔlɛ mɔ bɛ tɪlɪ'n, mmie-mɔ kɔ gʊlʊ yí nwʊn, mmie-mɔ kʊsʊ
nwan: "Cɪan fʊfɔlɛ yɛ kɔ tie wó ɛjɔlɛ sɔ'n."
33 Anɪn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Pɔlʊ fi bé nun ɛbɛlɛ ɔ jasʊlɪ nɪn anɪn.
34 Nan kʊsʊ, bé nun mmie-mɔ falɪ bé nwʊn bɛ bɔlɪ Pɔlʊ ɛsɛ bɛ lelɪ yé Mɪn bɛ lili. Bé mɔ
bɛ lelɪ yé Mɪn bɛ lili'n mmie-mɔ y'ɔ le Deninsi m'ɔ wɔ Ayelopazʊ nɪn anun bie'n. Balasua
kʊn, bɛ fɛlɛ yí Damali nʊn mmiekun-mɔ.

18

Kolɪntɪ kulo nɪn asʊ

1 Ɛhɪ anzin, Pɔlʊ fi Atɛnɪn ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ Kolɪntɪ kulo nɪn asʊ.
2 M'ɔ juli ɛlɔ'n, ɔ kɔ tʊ Zufʊ belenzua kʊn. Belenzua sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Akilasɪ. Ɔ fi Pʊn mân
nun. Yí yɪ'n li Pilisili. Bɛlɛ mɔ bɛ fi Itali mân nun ba a ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ belemgbin kpain'n mɔ
bɛ fɛlɛ yí Kulodʊ nɪn a han kɛ Zufʊ'n-mɔ kʊalaatin fi Lɔmʊn kulo nɪn asʊ bɛ tú. Pɔlʊ kɔ fa
yí nwʊn kɔ bɔ bé.
3 Kɛmɔ bé junman'n mɔ bɛ di'n nʊn Pɔlʊ dɪɛ'n tɪ kʊn'n, afɪ bɛ nwʊn tantɪ, Pɔlʊ nʊn bé bɛ
kɔ tanlan bɛ kɔ li junman.
4 *Ɛnwʊnmɪan ele cɪan daa, Pɔlʊ kan Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn
anun. Ɔ kulo kɛ Zufʊ'n-mɔ nʊn bé mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n de ɛjɔlɛ sɔ'n tʊ nun.
5 Nan mɔ Silasɪ nʊn Timote fi Masedʊanɪn mân nun bɛ walɪ tʊlɪ Pɔlʊ'n, Nyanmɪan Anʊan
Ɛjɔlɛ nɪn ala yê anɪn Pɔlʊ kan ɔ. Ɔ kan yí yuein kele Zufʊ'n-mɔ kɛ Ngʊandefʊɛ'n y'ɔ le Zozi.
6 Ɛjɔlɛ'n mɔ Pɔlʊ kɔ han'n, Zufʊ'n-mɔ bɔ yɪ. Bɛ kpɛ Pɔlʊ nzʊba. Ɛhɪ a, Pɔlʊ kɔ wʊsʊ yí
taladɪɛ'n-mɔ anun kɔ gua bé nwʊn, ɔ kɔ han kɔ hele bé kɛ: "Sɛ ɛmɔ minlin an, ɛmɔ muonun
bé ɛjɔlɛ ɔ. Mɪn nzɪ man nun. Sian dɪɛ, bé mɔ bɛ tɪ man Zufʊ nɪn anwʊn yê mɪɪn kɔ ɔ."
7 Mɔ Pɔlʊ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ bian kʊn awulo. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Titiyusi
Zusutusu. Ɔ sʊ Nyanmɪan. Yí awulo'n mantan Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua'n.
8 Nunhan kʊn, bɛ fɛlɛ yí Kilisipusi, ɔ tɪ Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn asʊ kpain. Ɔ nʊn yí
awulo nɪn anun menian'n-mɔ kʊalaatin bɛ kɔ fa bé nwʊn bɛ kɔ man yé Mɪn. Kolɪntɪ ɛbɛlɛ
menian dɔʊn mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ'n mɔ Pɔlʊ hanlɪn'n, bɛ falɪ bé nwʊn bɛ manlɪn yé Mɪn ɛsɛ bɛ
sɔnɪnlɪn bé.

9 Ɛhı, kɔngɔɛ kʋn, yɛ́ Mın kɔ hın Pɔlʋ ɛlalıɛ ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Pɔlʋ, n'ɛ sulo, nan wɔ́
lılı kan ɛjɔlɛ'n kɔ wɔ́ nyunnun, n'ɛ muan wɔ́ nʋan.
10 Ɔ sanlın kɛ mın nʋn wɔ́ yɛ̂ ɔ san ɔ. Sʋanlan fíí ngʋala man kɛ ɔ cı wɔ́ ɔ yɔ wɔ́ ɛtɛ. Afı
mín menian dɔʋn kpa wɔ kulo ɛhıka asʋ.”
11 Mɔ yɛ́ Mın hanlın sɔ yuelı'n, Pɔlʋ tanlanlın Kolıntı ɛbɛlɛ afʋɛ kʋn sala nsian ɔ heheleli
menian'n-mɔ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n.
12 Ɛhı, mɛlɛ mɔ anın Galiʋn tı Lɔmʋn kʋnmanna Akayi mân nun'n, Zufʋ'n-mɔ kɔ hɔ Pɔlʋ
ati ahuan. Bɛ nʋn yí kɔ hɔ awaa nun mgbain'n-mɔ aja sʋ.
13 Bɛ́ nwan: “Atın mɔ mala'n ngele man'n yɛ̂ sʋanlan ɛhı kele menian'n-mɔ maan bɛ sın
sʋ bɛ sʋ Nyanmıan ɔ.”
14 Nan bɛ hanlın ɛhı mɔ ahan Pɔlʋ 'buke yí nʋan'n, Galiʋn kɔ han kɔ hele Zufʋ'n-mɔ
kɛ: “Sɛ sʋanlan ehuan ɛjɔlɛ anaan nyɔlıɛ ɛtɛ bie ɛjɔlɛ a, mın 'sie mín nzʋ mın tie ɛmɔ, ɛmɔ
Zufʋ'n-mɔ.
15 Nan kɛmɔ ɔ'a yɔ dunman nʋn ɛmɔ muonun bɛ́ mala nın anwʋn akpʋlʋwa esúe ɛjɔlɛ'n,
yí dıɛ ɛmɔ ɛjɔlɛ ɔ. Mın ngulo man kɛ mın di ɛjɔlɛ sʋa-mɔ!”
16 Mɔ Galiʋn hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ hıhan bɛ́ nun.
17 Ɛhı a, Zufʋ'n-mɔ kʋalaatin kɔ sɔ Sɔsʋtɛnın m'ɔ tı Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua nın asʋ kpain'n,
bɛ kɔ bʋ yí awaa nun ɛbɛlɛ. Nan mɔ bɛ 'bʋ yí'n, Galiʋn kɔ yı yí nyın sʋa tili.

Pɔlʋ 'ba sa kɔ Antiɔsʋ.

18 Ɛhı anzin, Pɔlʋ hyɛlı Kolıntı ɛbɛlɛ kpa. Ɛlɛhʋn kʋn, ɔ kɔ sɛlɛ anianman'n-mɔ atın. Mɔ
bɛ manlın yí atın'n, ɔ nʋn Akilası nʋn Pilisili bɛ kɔ fʋ meli kʋn anun bɛ kɔ hɔ Sili mân nun.
Asannan nán b'a tu bɛ́ bʋ'n, Pɔlʋ man bɛ kpalı yí ti'n kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sankele nın asʋ.
Ɔ sanlın kɛ, ɔ bɔbʋalı Nyanmıan.
19 Bɛ kɔ hɔ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Efɛzı nın asʋ. Ɔ kɔ yaci Akilası nʋn Pilisili ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ
hɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua nın anun ɔ nʋn bɛ́ bɛ kɔ han Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n.
20 Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Pɔlʋ kɛ ɔ hyɛ́ ɛbɛlɛ kaan. Pɔlʋ nwan cɛcɛ.
21 Mɔ Pɔlʋ fi bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ ɔ 'kɔ'n, yí nwan: “Sɛ Nyanmıan bʋa a, mın 'ba sa mın ba fua
ɛmɔ anwʋn.” Ɔ kɔ fʋ meli nun Efɛzı ɛbɛlɛ
22 ɔ kɔ hɔ Sezale. Ɔ fi Sezale ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ asɔnın mma nın ahın ebisa Zoluzalɛmʋn ɛlɔ. Ɔ
fi Zoluzalɛmʋn ɔ kɔ hɔ Antiɔsʋ.
23 Ɔ lili tɛmʋn kaan ɛbɛlɛ. Ɛsɛ ɔ kɔ sa kɔ fa atın'n biekun. Ɔ kɔ sınsın Galasi nʋn Filizi mân
nın anun kulo kulo'n-mɔ asʋ, ɔ kɔ fofua anianman'n-mɔ kʋalaatin abʋsʋ, ɔ kɔ wowula bɛ́
anwʋnsɛlɛ, ɔ kɔ man bɛ́ dedi'n kɔ hɔ yí nyunnun.

Apolɔsʋ 'ba hɔ Efɛzı nʋn Kolıntı

24 Ɛhı, Zufʋ belenzua kʋn kɔ a kɔ ju Efɛzı ɛbɛlɛ. Belenzua sɔ'n bɛ fɛlɛ yí Apolɔsʋ. Ɔ fi
Ezipiti mân nın anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Alɛgızanndili nın asʋ. Apolɔsʋ tı sʋanlan m'ɔ sı
jʋjɔ ɛsɛ ɔ sı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kpa bɔkɔɔ.
25 Bɛ hanlın yɛ́ Mın Anʋan Ɛjɔlɛ bɛ helelı yí. Ɔ le anwʋnndɛlɛ ɔ kan ɛsɛ ɔ kekele menian'n-
mɔ Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n fɔ́ún. Nan kʋsʋ, Zʋan ɛsɔnıan dıɛ nın ala y'ɔ sı yí ɔ.
26 Ɛlɛhʋn kʋn, Zufʋ'n-mɔ asɔnın nın anun, Apolɔsʋ kɔ han ɛjɔlɛ dede yí nʋan kɔ tɔ. Mɔ
Pilisili nʋn Akilası tılı ɛjɔlɛ'n mɔ Apolɔsʋ hanlın'n, bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ bɔ bɛ́ nwʋn. Bɛ kɔ hehele
yí Nyanmıan atın'n yuein yuein kpa.
27 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Apolɔsʋ yɔlı ajʋnlın kɛ ɔ 'kɔ Akayi mân nun. Anianman'n-mɔ kɔ wowula
yí anwʋnsɛlɛ. Bɛ kɔ hɛlɛ kalata kɛ ɔ fá mán Kolıntı asɔnın mma'n-mɔ. B'a hɛlɛ yí kalata
nın anun kɛ bɛ só Apolɔsʋ nun kanlanman. Mɔ Apolɔsʋ hɔlı juli ɛlɔ'n, bɛ́ mɔ Nyanmıan a
nwun bɛ́ nwʋn anwunnvoe maan b'a kaci yí menian'n, ɔ bʋkalı bɛ́ kpa.
28 Ɔ sanlın kɛ ɔ kan ɛjɔlɛ'n ɔ kekele nun Zufʋ'n-mɔ anyunnun kɛ b'a fʋn. Ɔ le Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n
ɔ kele bɛ́ kɛ Zozi y'ɔ tı *Kilisi nın ɔ.

19

Efɛzɪ kulo nɪn asʊ

1 Ɛhɪ, mɛlɛ mɔ anɪn Apolɔsʊ wɔ Kolɪntɪ'n, Pɔlʊ nanndɪ Azi mân nɪn anun mmʊka'n-mɔ
asʊ dede ɔ kɔ a kɔ ju Efɛzɪ kulo nɪn asʊ. M'ɔ juli ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ nwun anianman mmie-mɔ,
b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man yɛ́ Mɪn.
2 Pɔlʊ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Kɛ ɛmɔ falɪ bɛ́ nwʊn bɛ manlɪn yɛ́ Mɪn'n, asʊ ɛmɔ a nyan Wawɛ
Nwannzan-nwannzan nɪn ɔ?"
Mɔ Pɔlʊ bisalɪ bɛ́ sɔ'n, bɛ́ nwan: "Yɛ tɪlɪ man kɛ bɛ fɛlɛ like bie Wawɛ Nwannzan-
nwannzan bɔbɔ."
3 Ɛhɪ a, Pɔlʊ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Anɪn ɛsɔnɪan benin yê bɛ sɔnɪnlɪn ɛmɔ ɔ?"
Bɛ́ nwan: "Zʊan ɛsɔnɪan dɪɛ'n yê b'a sɔnɪn yɛ́ ɔ."
4 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Pɔlʊ nwan: "Bɛ́ mɔ bɛ kɔ kaci bɛ́ abalabɔ'n mɔ bɛ kɔ fa bɛ́ nwʊn bɛ
kɔ man Nyanmɪan'n, bɛ́ yê Zʊan sɔnɪn bɛ́ ɔ. Ɛsɛ anɪn ɔ lɛ kan kele Izalayɛ mân'n kɛ sʊanlan
kʊn fi yí nzin ɔ lɛ ba. Sʊanlan sɔ'n m'ɔ di kɛ bɛ de yí bɛ di'n, bɛ fɛlɛ yí Zozi."
5 Mɔ Pɔlʊ hanlɪn sɔ mɔ bɛ tɪlɪ'n, bɛ kɔ man bɛ kɔ sɔnɪn bɛ́ wɔ yɛ́ Mɪn Zozi dunman nun.
6 Mɔ bɛ sɔnɪnlɪn bɛ́ yuelɪ'n, Pɔlʊ kɔ fa yí sa'n kɔ fua bɛ́ nwʊn bɛ kɔ nyan Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n. Bɛ kɔ han anɪɛ ngacile ngacile ɛsɛ Nyanmɪan kɔ fa ɛjɔlɛ kɔ wula bɛ́ nʊan bɛ
kɔ han.
7 Bɛ tɪ kɔ yɔ menian bulu nʊn nnyuan.
8 Ɛhɪ anzin, Pɔlʊ kɔ hɔ Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn anun. Ɛbɛlɛ asʊ sala nsan, ɔ nzulo man
nun, ɔ kan Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʊn ɛjɔlɛ ɔ kele bɛ́ maan bɛ́ kʊsʊ bɛ de bɛ di.
9 Ɛjɔlɛ'n mɔ Pɔlʊ kan'n nvalɪ man mmie-mɔ anwʊn ɛsɛ bɛ ngulo man kɛ bɛ de bɛ di. Bɛ
kan yɛ́ Mɪn atɪn nɪn anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛtɛ asɔnɪn sua nɪn anun. Ɛhɪ ati, Pɔlʊ kɔ yaci bɛ́. Ɔ nʊn
bɛ́ mɔ b'a le yɛ́ Mɪn b'a li'n kɔ hɔ. Anɪn sukulu kʊn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Tilanunsi sukulu.
Sukulu sɔ nɪn anun yê cɪan daa Pɔlʊ kan Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ nɪn ɔ.
10 Ɔ helelɪ like ɛbɛlɛ dede afʊɛ nnyuan. Ɔ man bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ wɔ Azi mân nɪn anun'n,
Zufʊ o, bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ o, bɛ tɪlɪ yɛ́ Mɪn Anʊan Ɛjɔlɛ'n.

Seva amma mmelenzua'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ'n

11 Ɛhɪ, anɪn Nyanmɪan nanndɪ Pɔlʊ sʊ ɔ yɔ asinbɛnwʊn ninnge mgbili mgbili kpa.
12 Ɔ man hanmɪntɪ duku anaan ɛtanlan m'ɔ kɔ han Pɔlʊ anwʊnnaan'n, sɛ bɛ fa bɛ kan
nwuluwafʊɛ'n-mɔ a, nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn sa, ɛsɛ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi bɛ́ nun tu.
13 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Zufʊ mmie-mɔ kɔ kulo kulo'n-mɔ asʊ bɛ fʊan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi
nwuluwafʊɛ'n-mɔ anun. Zufʊ sɔ'n-mɔ kʊsʊ nwan bɛ 'fa yɛ́ Mɪn Zozi dunman'n bɛ fʊan
wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Yí ti, bɛ kan bɛ kele wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kɛ: "Zozi mɔ Pɔlʊ kan yí ɛjɔlɛ'n dunman
nun, mín nwan ɛmɔ fíte!"
14 Bɛ́ mɔ anɪn bɛ lɛ di junman sɔ'n, bɛ tɪ mma mmelenzua nsʊ. Bɛ́ sɪ'n li Seva, ɔ tɪ Zufʊ'n-
mɔ anun tɛɛyɪfʊɛ kpain'n kʊn.
15 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, wawɛ ɛtɛ'n nwan: "Mɪn sɪ Zozi ɛsɛ mɪn sɪ Pɔlʊ kʊsʊ. Nan ɛmɔ, nwan
menian dɪɛ y'ɔ le ɛmɔ?"
16 Ɛhɪ a, sʊanlan'n mɔ wawɛ ɛtɛ'n wɔ yí nun'n kɔ tɪ kɔ tɔ bɛ́ sʊ. Yí sa kɔ hʊala bɛ́ kʊalaatin,
ɔ kɔ hele bɛ́ yalɛ kpa dede bɛ fi sua nɪn anun bɛ 'nwanndi a, anɪn bɛ́ nwʊn gua sʊ b'a bʊta
bʊta.
17 Efɛzɪ amma, Zufʊ o, m'ɔ tɪ man Zufʊ o, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ tɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, esulo kɔ han bɛ́. Ɛsɛ
bɛ kɔ man yɛ́ Mɪn Zozi anyɪnnzɔ kpa.
18 Bɛ́ dɔʊn mɔ bɛ falɪ bɛ́ nwʊn bɛ manlɪn yɛ́ Mɪn'n, bɛ ba bɛ kan bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ bagua
nɪn anun.
19 Menian'n-mɔ dɔʊn mɔ anɪn bɛ yɪ jiliwa'n nʊn bɛ́ jiliwa kalata'n-mɔ kɔ a. Bɛ kɔ yala yí
menian'n-mɔ kʊalaa anyunnun ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ sɪsɪn bɛ kɔ nwun kalata sɔ'n-mɔ gua, ɔ tɪ esika
jɛtɛ mma akpɪɪ abulanun.
20 Anɪn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ tunmin sʊ nʊn anwʊnsɛlɛ sʊ yɛ́ Mɪn Anʊan Ɛjɔlɛ'n tɛlɛlɪ nɪn
anɪn.

Efɛzɪ kulo'n 'ba fannyan

21 Ɛhɪ anzin, Pɔlʋ kɔ fua kɛ ɔ 'kpɛ nun Masedʋanɪn nʋn Akayi mân nɪn anun ɔ kɔ
Zoluzalɛmʋn. Ɛhɪka ati, yí nwan: "Sɛ mɪn kɔ mɪn ju ɛlɔ a, ɔ di kɛ mɪn kɔ Lɔmʋn kʋsʋ."
22 Ɛhɪ a, ɔ kɔ sʋan yí mmʋkafʋɛ'n-mɔ anun nnyuan, Timote nʋn Elasɪtɪ. Nan yí muonun
yí Pɔlʋ, ɔ kɔ ha Azi mân nɪn anun ɛbɛlɛ kaan biekun.
23 Mɛlɛ sɔ'n, yé Mɪn Anʋan Ɛjɔlɛ'n dunman nun, Efɛzɪ kulo'n kɔ fannyan.
24 Anɪn bian kʋn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Demetiliyusi. Ɔ tɪ junnvʋɛ. Ɔ fa jɛtɛ ɔ bɔ bʋsʋɪn
balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Aateminsi'n sua mma mma. Ɔ nʋn bé mɔ bɛ di junman sɔ'n nyan
nun esika kpili kpa.
25 Ɛlɛhʋn kʋn, Demetiliyusi kɔ yia yí menian'n-mɔ nʋn junnvʋɛ ɛhɪnlɪn-mɔ. Ɔ kɔ fa kɔ tʋ
bé nyunnun kɛ: "Ebia-mɔ, ɛmɔ sɪ kɛ yé ɛkpasie'n fi junman ɛhɪ.
26 Nan kʋsʋ, like mɔ bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Pɔlʋ yɔ'n, ɛmɔ tɪ ɛsɛ ɛmɔ nwun yí. Nán kɛ Efɛzɪ
ɛwa angʋnmɪn ɔ, nan Azi mân'n kʋalaa anun, Pɔlʋ sɔ'n nanndɪ nun ɔ kan kɛ amʋan'n mɔ
menian'n-mɔ sɔ'n, ɔ tɪ mgban. Menian dɔʋn a le yí ɛjɔlɛ nɪn a tʋ nun.
27 Ɛjɔlɛ sɔ'n kʋala kɛ ɔ man yé junman'n tɔ, ɛsɛ ɔ kʋala kɛ ɔ man bʋsʋɪn kpili Aateminsi
sua'n m'ɔ le dunman'n minlin. Bʋsʋɪn Aateminsi mɔ Azi mân nɪn anun nʋn eyuadɪ nɪn
anun bé kʋalaa bɛ sɔ'n, sʋanlan fíí lɛ ngɔ bɔ yí dunman kún!"
28 Mɔ Demetiliyusi hanlɪn sɔ mɔ bɛ tɪlɪ'n, ɛya kɔ a, anɪn bɛ lɛ tɛtɪan bɛ kan kɛ: "Efɛzɪ
amma, yé bʋsʋɪn Aateminsi'n tɪ kpili o! Efɛzɪ amma yé bʋsʋɪn Aateminsi'n tɪ kpili o!"
29 Ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ fannyan kulo bɔndɪn nɪn anun. Bé kʋalaa bɛ kɔ tu woo bɛ kɔ hyʋɪn
Gayiyusi nʋn Alisitakɪ, bé nʋan y'ɔ le lɪka mɔ bɛ yia bɛ kan bé ngɔhʋa'n. Gayiyusi nʋn
Alisitakɪ fi Masedʋanɪn mân nun. Bɛ tɪ Pɔlʋ amanngʋn. Bɛ nʋn yí yê ɔ kɔ yí atɪn'n-mɔ.
30 Pɔlʋ kulo kɛ ahan ɔ fite bagua nɪn anyunnun, nan yé Mɪn menian'n-mɔ a mman man
yí atɪn.
31 Yí manngʋn mmie-mɔ kɔ bɛlɛ yí ngalɪɛ kɛ n'ɔ kɔ lɪka mɔ menian'n-mɔ a yia'n. Yí
manngʋn sɔ'n-mɔ fi Azi mân nɪn anun, bɛ di awaa junman.
32 Tɛmʋn sɔ'n, anɪn lɪka mɔ b'a yia ɛlɔ a yɔ beje beje kpa. Menian mmie-mɔ lɛ tɪan bɛ kan
ɛjɔlɛ kʋn, anɪn mmie-mɔ kʋsʋ lɛ tɪan bɛ kan ɛjɔlɛ fʋfɔlɛ. Bé nun mmie-mɔ dɔʋn nzɪ man like
mɔ yí ti yê b'a yia'n bɔbɔ.
33 Ɛhɪ a, bɛ kɔ sʋsɔ ɛjɔlɛ nɪn asʋ bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Zufʋ bian kʋn. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ
yí Alɛgɪzanndɪlɪ. Anɪn Zufʋ'n-mɔ lɛ wowula yí bʋ kɛ ɔ fíte bagua nɪn anyunnun. Mɔ
Alɛgɪzanndɪlɪ fitelɪ bagua nɪn anyunnun'n, ɔ kɔ tʋ yí sa kɛ bɛ gúa diin nán ɔ 'kan ɛjɔlɛ ɔ
kele bé.
34 Mɔ menian'n-mɔ nwunlin kɛ ɔ tɪ Zufʋ'n, bé kʋalaa bé bʋ kɔ yɔ kʋn bɛ lɛ tɪan bɛ kan kɛ:
"Efɛzɪ amma, yé bʋsʋɪn Aateminsi'n tɪ kpili o! Efɛzɪ amma, yé bʋsʋɪn Aateminsi'n tɪ kpili
o!" Bɛ le ɛtɪan sʋa dede kɔ yɔ dɔhyʋɪlɪ nnyuan.
35 Yí bɛ-yue-asɪɛ, kulo nɪn asʋ kpɔmanfʋɛ'n kɔ yɔ kɔ man bɛ kɔ gua bé ahʋnlɪn asɪ. Yí
nwan: "Efɛzɪ amma, sʋanlan benin y'ɔ nzɪ man kɛ Efɛzɪ kulo'n yê ɔ sisa bʋsʋɪn kpili
Aateminsi sua'n nʋn yí abaaba'n m'ɔ fi nyanmɪansʋ ɔ'a ju nɪn ɔ?
36 Sʋanlan fíí ngʋala ɔ nzu man yí nwʋn akpʋlʋwa. Yí ti, ɛmɔ gúa bé ahʋnlɪn asɪ nán b'a
nzɛcɪ man like.
37 Ɔ sanlɪn kɛ menian'n-mɔ mɔ ɛmɔ nʋn bé a a ɛwa'n, b'a nwua man amʋan sua'n-mɔ
anun ninnge, ɛsɛ b'a ngan man bʋsʋɪn Aateminsi kʋsʋ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.
38 Sɛ Demetiliyusi nʋn yí junnvʋɛ'n-mɔ kulo kɛ bɛ sanman sʋanlan an, ɔ le cɪan mɔ
mgbain'n-mɔ tanlan asɪ bɛ di ɛjɔlɛ ɔ. Anɪn lɪka mɔ bɛ kʋala kɛ bɛ nʋn bé ɛjɔlɛ'n kɔ nɪn anɪn!
39 Sɛ Ɛjɔlɛ biekun wɔ ɛbɛlɛ a, anɪn mgbain'n-mɔ yia a, ɛmɔ kɔ fa kɔ tʋ bé nyunnun.
40 Afɪ like mɔ y'a yɔ yí ɛnɛ'n, bɛ kʋala kɛ bɛ tʋn yé ɛsʋan kɛ y'a jasʋ awaa akɔmɪn anun. Ɔ
sanlɪn kɛ, sɛ bɛ bisa yé like mɔ yí ti yê y'a yia nɪn an, yɛ ngɔ hʋala man yí nʋan tu nán y'a
sa yé nɪn."
41 Mɔ kpɔmanfʋɛ'n hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ sanndɪ.

20

Pɔlʋ 'ba tu atɪn

1 Ɛhɪ, ɔ yɔlɪ mɔ kulo nɪn anun gualɪ diin'n, Pɔlʋ kɔ yia yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ. Ɔ kɔ wowula
bɛ́ anwʋnsɛlɛ, ɔ nʋn bɛ́, bɛ kɔ li ngalɪɛ, cuein yɛ̂ ɔ hɔlɪ Masedʋanɪn mân nun ɔ.
2 Ɔ kɔ nanndɪ ɛbɛlɛ mân sɔ nɪn anun ɔ kɔ han ɛjɔlɛ dɔʋn ɔ kɔ wowula yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ
anwʋnsɛlɛ. Mɔ Pɔlʋ wowulalɪ bɛ́ anwʋnsɛlɛ yuelɪ'n, ɔ kɔ hɔ Gɛlɛsɪ mân nun
3 ɔ kɔ li ɛbɛlɛ sala nsan. Mɛlɛ mɔ ahan ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ 'kɔ Sili mân nun'n, bɛ kɔ yɪ yí anzʋti kɛ
Zufʋ'n-mɔ a hɔ yí ti ahuan. Ɛhɪ a, Pɔlʋ kɔ yɔ ajʋnlɪn kɛ ɔ di kɛ ɔ sa yí nzin ɔ sɪn Masedʋanɪn
mân nun.
4 Mɔ ɔ 'ba'n, menian mɔ bɛ walɪ somanlɪn yí dede bɛ juli Azi mân nun'n y'ɔ le Sopatɛɛ m'ɔ
fi Belee kulo nɪn asʋ mɔ yí sɪ y'ɔ le Pilusi'n, Alisitakɪ nʋn Segʋndusi mɔ bɛ fi Tesaloninki
kulo nɪn asʋ'n, Gayiyusi m'ɔ fi Dɛlɪbʋ kulo nɪn asʋ'n nʋn Timote, Tisiki nʋn Tolofimʋn mɔ
bɛ fi Azi mân nun'n.
5 Bɛ kɔ li mʋa yɛ́ nyunnun Tolowasɪ kulo nɪn asʋ bɛ lɛ nwʋnndɛ yɛ́ ɛbɛlɛ.
6 Mɔ bɛ lili *Pakɪ fɛtɪ'n yuelɪ'n, mín nʋn Pɔlʋ yɛ kɔ tu yɛ́ bʋ Filipʋ kulo nɪn asʋ. Yɛ la asue
nyɪnsʋ dede cɪan nnun nán y'a ju Tolowasɪ y'a tʋ ɛhɪnlɪn-mɔ. Mɔ yɛ juli Tolowasɪ'n, yɛ lili
ɛbɛlɛ mɔlɛ kʋn.

Etisusi ewuetinnge'n

7 Ɛhɪ, mɔlɛ'n, yɛ yialɪ yɛ́ Mɪn alɪɛ nɪn anwʋn. Pɔlʋ kɔ han ɛjɔlɛ ɔ kɔ hele asɔnɪn mma'n-mɔ.
Kɛmɔ alíɛ cɪn an, anɪn ɔ di kɛ Pɔlʋ kɔ'n, ɔ kɔ han ɛjɔlɛ dede bɛ kɔ bɔ kɔ yɔ alɪmunnun.
8 Anɪn kanlannɪɛ dɔʋn kpa wɔ awaa nɪn asʋ sua'n mɔ y'a yia nun nɪn anun.
9 Mɛlɛ mɔ Pɔlʋ 'kan ɛjɔlɛ'n, anɪn kpafɛlɛ kʋn tɪ mɛnzɛlɛ nɪn anʋan ɔ lɛ dafɪ kpa. Kpafɛlɛ
sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Etisusi. Etisusi fi awaa'n m'ɔ wɔ sʋ ngʋkʋn ngʋkʋn nsan'n, ɔ kɔ tɔ asɪ. Bɛ
'kuku yí sʋ a, Etisusi a wu.
10 Ɛhɪ a, Pɔlʋ kɔ ju asɪ ɔ kɔ han yí nwʋn asɪ ɔ kɔ fa Etisusi yí sa sʋ, yí nwan: "Nán bɛ di
yalɛ, ɔ sanlɪn kɛ ɔ wuli man!"
11 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Pɔlʋ salɪ fʋlɪ awaa nɪn asʋ. Ɔ kɔ bu kpaʋn'n ɔ kɔ li. Ɔ kɔ han ɛjɔlɛ dede alíɛ
kɔ hɪn. Mɔ alíɛ hɪnlɪn'n yɛ̂ ɔ hɔlɪ ɔ.
12 Kpafɛlɛ'n dɪɛ, bɛ nʋn yí 'ba a, anɪn yí nyɪn wɔ sʋ. Ɔ man bɛ́ kʋalaa bɛ́ lʋa cɪcɪlɪ kpa.
13 Ɛhɪ, Pɔlʋ kɔ fa bɛ́ ja nun atɪn'n m'ɔ kɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Asɔsʋ nɪn asʋ. Yɛ́ dɪɛ, yɛ kɔ fʋ
meli nun yɛ kɔ li mʋa yí nyunnun Asɔsʋ ɛlɔ. Afɪ Pɔlʋ helelɪ kɛ yɛ yía ɛbɛlɛ nán y'a fa yí meli
nɪn anun.
14 Mɔ Pɔlʋ walɪ tʋlɪ yɛ́ Asɔsʋ ɛbɛlɛ'n nán y'a fa yí meli nɪn anun y'a hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Mintilɛnɪn nɪn asʋ.
15 Yɛ juli Mintilɛnɪn mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, yɛ la sʋ dede yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kio nɪn
anʋan nun. Alíɛ hɪnlɪn biekun, yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Samɔsʋ nɪn asʋ. Alíɛ hɪnlɪn
biekun, yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Minle nɪn asʋ.
16 Afɪ Pɔlʋ fualɪ kɛ bɛ ju Efɛzɪ kulo nɪn asʋ ɛbɛlɛ a, bɛ njinlan man nán b'a nga man Azi
mân nɪn anun ɛbɛlɛ. Kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɔ'a ju Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ ndɛ *Pantekɔtʋ fɛtɪ
cɪan'n, ɛhɪ yɛ̂ anɪn Pɔlʋ lɛ jʋnlɪn ɔ.

Pɔlʋ nʋn Efɛzɪ asɔnɪn nɪn asʋ mgbain'n-mɔ 'ba li ngalɪɛ

17 Mɔ yɛ juli Minle'n, Pɔlʋ kɔ tʋ Efɛzɪ asɔnɪn nɪn asʋ mgbain'n-mɔ ngalɪɛ kɛ bɛ bála a tʋ yɛ́
Minle ɛbɛlɛ.
18 Bɛ walɪ juli ɛbɛlɛ a, Pɔlʋ nwan: "Ɔ bɔ yí bʋ alimʋa cɪan mɔ n juli Azi mân nɪn anun'n,
kɛ m gbɪnlɪn mɪn nʋn ɛmɔ yɛ nanndɪlɪ'n, ɛmɔ sɪ.
19 M'an bɛbɛlɛ mɪn nwʋn yɛ́ Mɪn ɛsʋ́ɛ nɪn anun, mɪn tɪtɪ mín nyɪn ɛmʋɪn mín sa nun, ɛsɛ
Zufʋ'n-mɔ man n nwunlin amannɪnhunlun. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn bɛ kɔ mín ti ahuan.
20 Ɛmɔ sɪ kɛ like m'ɔ tɪ kpa man ɛmɔ'n, m'an va man fíí m'an vɪa man ɛmɔ. M'an han yí
kʋalaa m'an hele ɛmɔ bagua nun ɔ nʋn ɛmɔ awulo'n-mɔ anun.

21 M'an han m'an hele bɛ́ mɔ bɛ tɪ Zufʊ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tɪ *Gɛlɛkɪ'n kɛ bɛ núⁿ bɛ́ nwʊn bɛ
káci bɛ́ abalabɔ'n wɔ Nyanmɪan anwʊn ɛsɛ bɛ lé yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi bɛ lí.
22 "Kɪkaala dɪɛ, n dɪ kɛ sʊanlan mɔ b'a cɪcɪ yí ɔ, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n lɛ cʊɪn
mín kɔ Zoluzalɛmʊn, mɪn nzɪ man ɛjɔlɛ mɔ ɔ 'ba tʊ mín ɛlɔ ɔ.
23 Mɔ mɪn sɪ nɪn ala y'ɔ le kɛ, kulo biala mɔ n gɔ ju sʊ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
kan kele mín kɛ bɛ lɛ ba tʊ mín fiadɪ ɛsɛ mɪn 'ba nwun nyinlinlin.
24 Nan mín dɪɛ, nánⁿ mín ngʊan'n y'ɔ tɪ mín cɪnnjɪn ɔ. Nyanmɪan anwunnvoe ɛsíɛ
Ɛjɔlɛkpa'n mɔ yɛ́ Mɪn Zozi a fa a wula mín sa nun kɛ m mɔ́ n gélɛ menian'n-mɔ'n, kɛ ɔ
kɔ yɔ nánⁿ m'an li junman sɔ'n dede m'an gua yí bʊ'n, ɛhɪ y'ɔ tɪ mɪn cɪnnjɪn ɔ.
25 "Sian dɪɛ, mɪn sɪ kɛ ɛmɔ mɔ m'an tanlan ɛmɔ afian m'an bɔ Nyanmɪan Belemgbin Mânⁿ
nɪn anwʊn ɛjɔlɛ m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ lɛ ngɔ nwun man mín nyunnun kʊ́n.
26 Yí ti, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ ɛnɛ kɛ ɛmɔ anun kʊn m'ɔ kɔ minlin'n, mɪn nzɪ man yí ɛjɔlɛ
nun.
27 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan afʊtu'n kʊalaatin, m'an tu ɛmɔ, m'an nva man fíí m'an nvɪa
man ɛmɔ.
28 Yí ti, ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn ye ɛsɛ bɛ nían menian'n-mɔ kʊalaatin mɔ Wawɛ Nwannzan-
nwannzan nɪn a fa a wula ɛmɔ asa nun nɪn asʊ kpa. Ɛmɔ nían Asɔnɪn'n mɔ Nyanmɪan
a man yí kunnun Baa nɪn a wu a to yí ti ngʊan nɪn asʊ kpa. Ɔ sanlɪn kɛ Asɔnɪn sɔ'n tɪ yí
muonun yí dɪɛ.
29 "Mɪn sɪ kɛ mɪn kɔ a, menian anwʊn esulo kɛ naan bedi 'ba wʊlʊ ɛmɔ afian bɛ fannyan
asɔnɪn mma'n-mɔ anun.
30 Ɛmɔ muonun afian, menian 'ba jasʊ bɛ kan ato ɛjɔlɛ bɛ man dedi mma'n-mɔ si bɛ́ sʊ.
31 Yí ti, ɛmɔ kácɪ bɛ sísa bɛ́ nwʊn. Ɔ sanlɪn kɛ, kɔngɔɛ nʊn eyua dede afʊɛ nsan, mín nʊan
wɔ sʊ m'an tu ɛmɔ anun kʊn biala fʊɔ. Mɪn 'tu ɛmɔ fʊɔ a, anɪn mɪɪn sun.
32 "Afɪ sian dɪɛ, mɪɪn fa ɛmɔ mɪn wula Nyanmɪan asa nun. Ɔ kʊala kɛ ɔ man yí
anwunnvoe ɛsíɛ ɛjɔlɛ'n bʊka ɛmɔ, ɛsɛ ɛmɔ asa kan ajâ'nⁿ mɔ ɔ'a fa ɔ'a sie bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ tɪ
yí dɪɛ'n.
33 Mín nyɪn a mmʊlʊ man sʊanlan fíí esika, anaan taladɪɛ.
34 Ɛmɔ muonun sɪ kɛ n ne mín sa n nili junman n nyanlɪn like mɔ anɪn mɪn nʊn mín
manngʊn'n-mɔ y'a mian yí nwʊn'n.
35 M'an yɔ yí sɔ m'an man ɛmɔ a nwun yí nyunnun nʊn yí nzin'n kʊalaatin kɛ ɔ fata kɛ
yɛ di junman sʊa yɛ bʊka ehianfʊɛ'n-mɔ. Anɪn yɛ́ ti kacɪ ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ́ Mɪn Zozi hanlɪn'n. Yí
nwan: 'Sɛ ɛ fa man an, salɪɛ wɔ nun tala mɔ bɛ lɛ fa bɛ man wɔ́'n.' "
36 Mɔ Pɔlʊ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ nʊn bɛ́ bɛ kɔ gua bɛ́ nanngʊnlʊnman asɪ ɔ kɔ yɔ asɔnɪn.
37 Bɛ́ kʊalaa bɛ le esuan bɛ kɔ tɔ Pɔlʊ nun bɛ kɔ li ngalɪɛ.
38 Alʊabɔ'n m'ɔ hanlɪn bɛ́'n y'ɔ le mɔ Pɔlʊ hanlɪn hele bɛ́ kɛ bɛ lɛ ngɔ nwun man yí nwʊn
kʊ́n'n. Ɛhɪ anzin, bɛ hɔlɪ gualɪ yí atɪn dede ɔ fʊlɪ meli nɪn anun.

21

Pɔlʊ 'ba hɔ Zoluzalɛmʊn

1 Ɛhɪ, mɔ yɛ nʊn bɛ́ yɛ lili ngalɪɛ yuelɪ mɔ yɛ sanndɪlɪ'n, meli'n falɪ yɛ́ fɔ́ʊ́n dede yí nʊan
y'ɔ le lɪka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kɔsʊ'n. Alíɛ hɪnlɪn, yɛ kɔ tu yɛ́ bʊ ɛbɛlɛ yɛ kɔ ju lɪka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Lodɪ'n. Ɛsɛ yɛ fi ɛbɛlɛ, yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Patala nɪn asʊ.
2 Mɔ yɛ juli ɛbɛlɛ'n, anɪn meli kʊn lɛ kɔ Feninsi mânⁿ nun. Yɛ kɔ fʊ nun, cuein yê yɛ hɔlɪ ɔ.
3 Yɛ hɔlɪ dede mɔ yɛ 'mantan Sipʊlʊ mânⁿ'n, mɔ anɪn yɛ gua meli nɪn anun yɛ́ nyɪn tua
yí'n, yɛ kɔ sɪn asue afian kpɔlɛ mânⁿ sɔ nɪn abʊ asɪ nánⁿ y'a tʊ yɛ́ ti Sili mânⁿ nun. Yɛ hɔlɪ dede
mɔ yɛ juli kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Tii nɪn asʊ'n, meli'n kɔ si asɪ. Afɪ anɪn ɛbɛlɛ y'ɔ di kɛ bɛ yɪ nun
ninnge'n bɛ gua ɔ.
4 Yɛ kɔ nwun yɛ́ Mɪn menian, yɛ kɔ li mɔlɛ kʊn bɛ́ nwʊn ɛbɛlɛ. Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n kɔ man bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Pɔlʊ kɛ n'ɔ kɔ Zoluzalɛmʊn.

5 Nan mɔ yɛ lili mɔlɛ kʋn yuelı mɔ yɛ 'kɔ'n, bɛ nʋn bɛ́ yı nʋn bɛ́ mma'n-mɔ, bɛ́ kʋalaa bɛ
kɔ hɔ yɛ́ atın egua dede kulo'n tiba. Yɛ kɔ gua yɛ́ nanngʋnlʋnman ası jenvie nın anʋan yɛ
kɔ yɔ asɔnın.
6 Yɛ yɔlı asɔnın yuelı mɔ yɛ lili ngalıɛ'n, yɛ kɔ fʋ meli nın anun yê bɛ salı hɔlı awulo ɔ.
7 Yɛ kɔ tu yɛ́ bʋ Tii ɛbɛlɛ, yɛ́ nʋan y'ɔ le kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Pʋtolemayisi nın asʋ. Mɔ yɛ
juli ɛbɛlɛ'n, yɛ hɔlı bisalı anianman'n-mɔ ahın yɛ kɔ li cıan kʋn bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ.
8 Mɔ alíɛ hınlın'n, yɛ kɔ sa yɛ kɔ fʋ meli nın anun, yɛ́ nʋan y'ɔ le kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sezale
nın asʋ. Mɔ yɛ juli ɛbɛlɛ'n, yɛ kɔ sike Filipʋ m'ɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kpayɛ nın awulo. Filipʋ wɔ
menian nsʋ'n mɔ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ asɔnın'n kpalı bɛ́ nın anun bie.
9 Anın Filipʋ le mma mmalasua muan nnan. Mma mmalasua muan nnan sɔ'n-mɔ di
Nyanmıan kpɔman.
10 Yɛ lili kɔ yɔ ɛlɛsan kʋn ɛbɛlɛ. Tɛmʋn sɔ'n, kpɔmanfʋɛ belenzua kʋn fi Zude mân nun ɔ
kɔ a. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Agabisi.
11 Ɔ walı tʋlı yɛ́ a, ɔ kɔ le Pɔlʋ bɛlɛtı'n. Ɔ kɔ fa kɔ hyı yí muonun yí sa nʋn yí ja'n-mɔ. Yí
nwan: "Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n lɛ kan'n: 'Sʋanlan'n m'ɔ le bɛlɛtı
ɛhı'n, Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ'n, bɛ 'ba hyı yí sa nʋn yí ja'n-mɔ sʋa bɛ fa yí bɛ
wula bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan nın asa nun.' "
12 Mɔ Agabisi hanlın sɔ mɔ yɛ tılı'n, yɛ nʋn anianman'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Sezale ɛbɛlɛ'n, yɛ
kɔ han yɛ kɔ hele Pɔlʋ kɛ n'ɔ kɔ Zoluzalɛmʋn.
13 Mɔ yɛ hanlın sɔ'n, nán Pɔlʋ a bua yɛ́ kɛ: "Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ lɛ sun bɛ man mín nwʋn bubu
mín ɔ? Sɛ bɛ 'cı mín sa nʋn mín ja, anaan sɛ bɛ 'kun mín bɔbɔ wɔ yɛ́ Mın Zozi dunman nun
an, m'an bɔbʋa mín nwʋn."
14 Kɛmɔ yɛ hanlın ngo yɛ hanlın njın mɔ Pɔlʋ a ndie man'n, yɛ yacili yí. Ɛjɔlɛ mɔ yɛ
hanlın'n y'ɔ le kɛ: "Mɔ yɛ́ Mın kulo'n, man ɔ yɔ́ sɔ!"
15 Mɔ cıan kaan'n mɔ yɛ lili yí ɛbɛlɛ'n yuelı'n, yɛ kɔ sesie yɛ́ nwʋn yɛ kɔ fa Zoluzalɛmʋn
atın'n.
16 Mɔ yɛ 'kɔ'n, yɛ́ Mın menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Sezale ɛbɛlɛ'n mmie-mɔ nʋn yɛ́ yê ɔ hɔlı ɔ.
Mɔ yɛ juli ɛlɔ'n, bɛ nʋn yɛ́ kɔ hɔ kɔ sike bian kʋn. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Mʋnnasʋn. Ɔ fi Sipʋlʋ
mân nun. Ɔ falı yí nwʋn manlın yɛ́ Mın a hyɛ.

Pɔlʋ 'ba hɔ fua Zʋakı anwʋn

17 Mɔ yɛ juli Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ'n, anianman'n-mɔ sɔlı yɛ́ nun kanlanman kpa.
18 Mɔ alíɛ hınlın'n, Pɔlʋ nʋn yɛ kɔ hɔ Zʋakı awulo ɛlɔ. Yɛ 'kɔ a ju a, anın asɔnın nın asʋ
mgbain'n-mɔ a yia ɛbɛlɛ.
19 Pɔlʋ kɔ bisa bɛ́ ahın yê junman'n kʋalaa mɔ Nyanmıan a li wɔ bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ
nın afian'n, ɔ kɔ sʋsɔ sʋ ɔ kɔ han yí kʋalaa ɔ kɔ hele bɛ́.
20 Mɔ Pɔlʋ anʋan tɔlı'n, bɛ kɔ yı Nyanmıan ayɛ, ɛsɛ bɛ́ nwan: "Nıan, anianman, Zufʋ akpıı
kɔ yɔ nyɛ nyɛ a fa bɛ́ nwʋn a man yɛ́ Mın. Nan kʋsʋ, bɛ́ mala ɛjɔlɛ'n tɛ tı bɛ́ cınnjın.
21 B'a han b'a hele Zufʋ sɔ'n-mɔ kɛ, ɛ 'kele like a, ɛ kan kele Zufʋ'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ
gugua mân mân'n-mɔ asʋ'n kɛ bɛ káci bɛ́ nzin bɛ sí Moyizı mala'n, nán bɛ kpɛ bɛ́ mma'n-mɔ
mmian nun, ɛsɛ nán bɛ di Zufʋ'n-mɔ mala'n-mɔ asʋ.
22 Yɛ 'yɔ sɛ? Afı, yí biala, bɛ 'tı kɛ a ju ɛwa.
23 Yí ti, atın'n mɔ yɛ 'ba hele wɔ́'n, sın sʋ. Yɛ le menian nnan ɛwa, b'a bɔbʋa Nyanmıan.
24 Ɛ nʋn bɛ́ hɔ́ tú bɛ́ nwʋn efian nán tua bɛ́ ti kalɛ'n maan bɛ nyán atın bɛ kpá bɛ́ ti'n. Yí
dıɛ anın bɛ́ kʋalaa bɛ nwun yí kɛ ato yê b'a li b'a tʋ wɔ́ bʋ ɔ, nán wɔ́ muonun ɛ di *Moyizı
mala nın asʋ.
25 Nan bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man yɛ́ Mın Zozi'n, ɛjɔlɛ mɔ yɛ́ nʋan
sɛlı yí nwʋn, mɔ yɛ hɛlɛlı yɛ hanlın yɛ hɛlɛlı bɛ́'n y'ɔ le kɛ nán bɛ di amʋan sʋ naan, nán bɛ
di naan nʋn yí moja'n nʋn cunmun, ɛsɛ nán bɛ yɔ satılıfʋɛ nyɔlıɛ."

26 Ɛhı a, Pɔlʋ nʋn menian nnan sɔ'n-mɔ kɔ hɔ. Mɔ alíɛ hınlın'n, Pɔlʋ nʋn bɛ́ bɛ kɔ bɔ bɛ́
efian etue nın abʋ. Mɔ bɛ bɔlı yí bʋ'n, Pɔlʋ kɔ hɔ Nyanmıan awulo ɛlɔ ɔ kɔ hele cıan mɔ bɛ
'gua efian etue nın abʋ bɛ yı bɛ́ nun kʋn biala ati tɛɛ'n.

Zufʋ'n-mɔ 'ba hyı Pɔlʋ Nyanmıan awulo nın anun

27 Ɛhı, bɛ bɔlı efian etue nın abʋ dede mɔ ɔ 'ju yí cıan nsʋ'n, Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ fi Azi mân
nun'n kɔ nwun Pɔlʋ Nyanmıan awulo nın anun. Bɛ kɔ wowula bagua nın abʋ bɛ kɔ hyı
Pɔlʋ.
28 Anın bɛ lɛ tɛtıan bɛ kan kɛ: "Izalayɛ amma, ɛmɔ bála a bʋka yɛ́ o! Yɛ́ sa a han sʋanlan'n
m'ɔ nanndı nun ɔ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ tia Izalayɛ mân'n, Moyizı mala'n nʋn Nyanmıan awulo'n.
Ɛsɛ bɛ nían, ɔ'a man bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ nın a wʋlʋ Nyanmıan awulo nın anun ɔ'a man
efian a han lıka nwannzan-nwannzan ɛhı!"
29 Anın bɛ lɛ kan sɔ, ɔ sanlın kɛ bɛ nwunlin Tolofimʋn m'ɔ fi Efɛzı'n nʋn Pɔlʋ kulo nın
anun. Bɛ jʋnlın kɛ anın Pɔlʋ a fa yí a wʋlʋ Nyanmıan awulo nın anun.
30 Kulo bɔndın nın anun kɔ fannyan. Yí bê o, yí fama o, menian'n-mɔ kɔ tu woo. Bɛ kɔ
sɔ Pɔlʋ bɛ kɔ fa yí Nyanmıan awulo nın anun bɛ kɔ fite bɛ kɔ tʋtʋ anʋan nın anun ɛbɛlɛ ala.
31 Anın bɛ lɛ kpʋnndɛ bɛ kun Pɔlʋ, nán ngalıɛ a tʋ Lɔmʋn nzalafʋ'n-mɔ kpain nın ɛlɔ kɛ
Zoluzalɛmʋn kulo bɔndın'n lɛ sɔ.
32 Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ hohuan nzalafʋ'n-mɔ nʋn bɛ́ mgbain'n-mɔ anʋan bɛ kɔ kpʋ bagua'n. Mɔ
bagua'n nwunlin nzalafʋ'n-mɔ nʋn bɛ́ kpain'n, bɛ kɔ yaci Pɔlʋ ɛbʋ́ɛ.
33 Ɛhı a, nzalafʋ kpain'n kɔ hyʋın kɔ kpunnge Pɔlʋ, ɔ kɔ man atın kɛ bɛ gúa yí sa
ngɔnzɔngɔnzɔ nnyuan. Mɔ bɛ gualı yí sa ngɔnzɔngɔnzɔ'n, nzalafʋ kpain'n kɔ bisa yí
sʋanlan ɛhɔlɛ kʋn m'ɔ tı'n ɔ nʋn like mɔ ɔ'a yɔ'n.
34 Mɔ nzalafʋ kpain'n 'bisa Pɔlʋ ɛjɔlɛ'n, anın bagua nın anun menian'n mmie-mɔ lɛ
tɛtıan bɛ kan ɛjɔlɛ kʋn, anın mmie-mɔ kʋsʋ lɛ tɛtıan bɛ kan ɛjɔlɛ fʋfɔlɛ. Nzalafʋ kpain'n
nnwun man ɛjɔlɛ nın ati nʋn yí bʋ, afı ɛbɛlɛ a yɔ beje beje. Ɔ kɔ man atın kɛ bɛ nʋn Pɔlʋ hó
nzalafʋ'n-mɔ lıka mɔ bɛ wɔ ɛlɔ.
35 Pɔlʋ nʋn bɛ hɔlı mɔ bɛ fʋ ɛsıkalie'n, nzalafʋ'n-mɔ kɔ fa yí bɛ sa sʋ. Ɔ sanlın kɛ ɛbʋ́ɛ mɔ
bagua nın a bʋ yí'n, ɔ'a man yí nwʋn a bɛlɛ yí.
36 Afı anın bɛ́ kʋalaa bɛ si yí sʋ bɛ lɛ tɛtıan bɛ kan kɛ: "Bɛ hún yí! Bɛ hún yí!"
37 Ɛhı, mɛlɛ mɔ bɛ 'fa Pɔlʋ bɛ wʋlʋ sua nın anun'n, ɔ kɔ bisa nzalafʋ kpain'n kɛ: "Asʋ mın
kʋala kɛ mın nyan atın mın kan ɛjɔlɛ mın kele wó ɔ?"
Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, nán nzalafʋ kpain nın a bisa yí kɛ: "Ɛ kan Gɛlɛkı anıɛ ɔ?
38 Ezipiti mân nın anun sʋanlan ɛhı mɔ ɔ'a bɔ mân ɛlɛsan asʋ ɛwa, m'ɔ nʋn kodiawu
akpıı nnan b'a bɔ bɛ́ ti ɛwâ nın anun ɛlɔ'n, nán yí y'ɔ le wó ɔ?"
39 M'ɔ bisa sɔ'n, nán Pɔlʋ a bua yí kɛ: "N dı Zufʋ, b'a wʋ mín Silisi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Talısı nın asʋ. Kulo sɔ'n mɔ b'a wʋ mín sʋ'n lɛ dunman. Yí ti, man mín atın maan n gán
ɛjɔlɛ n géle bagua'n."
40 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, nzalafʋ kpain'n kɔ man yí atın. Ɛhı a, Pɔlʋ kɔ jinlan ɛsıkalie nın
asʋ ɔ kɔ tʋ yí sa ɔ kɔ hele bagua'n. Mɔ bɛ gualı diin'n, Pɔlʋ kɔ kuku yí nʋan sʋ ɔ kɔ han yí
*alameın anıɛ nın anun ɔ kɔ hele bɛ́. Yí nwan:

22

Pɔlʋ 'ba sa yí nın

1 "Anianman mmelenzua nʋn mín sı-mɔ, ɛmɔ tíe ɛjɔlɛ'n mɔ mın 'ba han mın kele ɛmɔ
kıkaala mın sa mín nın'n".
2 Mɔ menian'n-mɔ tılı kɛ Pɔlʋ lɛ jʋjɔ alameın anıɛ nın anun ɔ kele bɛ́'n, bɛ kɔ gugua didiin
biekun kpa. Ɛhı a, Pɔlʋ nwan:
3 "N dı Zufʋ. B'a wʋ mín Talısı, Silisi mân nun, nan Zoluzalɛmʋn ɛwa yê b'a ta mín ɔ. Mín
mın'n y'ɔ le Gamalıɛ. Ɔ a hele mín yɛ́ nan-mɔ mala'n kpa bɔkɔɔ. Mín Nyanmıan ɛjɔlɛ'n, bɛ
nva man bɛ ngan man ngɔhʋa kɛ ɛnɛ kʋsʋ ɛmɔ kʋalaatin nva ngan man ngɔhʋa'n.

4 N gelelı bɛ́ mɔ bɛ nanndı yɛ́ Mın atın nın asʊ nın ahʊlʊwa n gunlun bɛ́. N cılı
mmelenzua nʊn mmalasua n gualı bɛ́ fiadı.
5 *Tɛɛyıfʊɛ kpain'n nʊn Izalayɛ mân nın asʊ mgbain'n-mɔ di mín adanzıɛ. Bɛ manlın
mín kalata kɛ n gɔ́ n dʊ́ anianman Zufʊ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Daması kulo nın asʊ ɛlɔ'n. Mın tʊ
bɛ́ a, anın n jí bɛ́ mɔ b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man yɛ́ Mın mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n m mála Zoluzalɛmʊn
m mán bɛ pínnin bɛ́.
6 "Ɛhı, anın mín ja wɔ nun mın ka kaan mın ju Daması. Mɔ bɛ 'kɔ a bɔ kɔ yɔ sɛnzɛ jinlan'n,
kʊnmgba ala, dʊɛın, kanlannıɛ kʊn fi nyanmıansʊ. Yí ta m'ɔ lɛ ta'n, ɔ kɔ ta kɔ si kɔ yia mín.
7 N gɔ fin ası. Mın 'tie a, anın anıɛ kʊn lɛ kan kele mín kɛ: 'Sɔlʊ Sɔlʊ, nzukɛ ati yê ɛ lɛ kele
mín ahʊlʊwa ɔ?'
8 "Mɔ n dılı anıɛ sɔ'n, nán m'an bisa kɛ: 'Wɔ́ nwan ɔ, yɛ́ Mın?'
"Nán anıɛ nın a bua mín kɛ: 'Mín Zozi mɔ n vi Nazalɛtı'n yê ɛ lɛ kele mín ahʊlʊwa ɔ.'
9 Anın mın nʊn menian yê yɛ lɛ kɔ ɔ. Bɛ nwunlin kanlannıɛ'n, kʊsʊ b'a ndı man sʊanlan'n
m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ'n kele mín nın anın'n.
10 "Mɔ yɛ́ Mın hanlın sɔ'n, nán m'an bisa yí kɛ: 'Yê Mın, nzu y'ɔ di kɛ mın yɔ ɔ?'
"Yí nwan: 'Jasʊ, kɔ Daması. Ɛ ju ɛlɔ a, yí kʊalaa m'ɔ di mɔ ɛ yɔ'n, Nyanmıan 'ba man bɛ
kele wɔ́.'
11 "Mɔ yɛ́ Mın anʊan tɔlı'n, mín manngʊn'n-mɔ mɔ anın mın nʊn bɛ́ yɛ lɛ kɔ Daması'n,
bɛ kɔ sɔ mín sa bɛ kɔ li mín taataa. Ɔ sanlın kɛ, kanlannıɛ'n m'ɔ talı'n sinlin mín nyın'n.
12 "Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın bian kʊn wɔ Daması ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Ananiası. Ananiası tı sʊanlan
m'ɔ fɛlı Nyanmıan ɛsɛ ɔ di yí mala nın asʊ. Daması ɛbɛlɛ Zufʊ'n-mɔ kʊalaatin de yí di.
13 Ananiası walı tʊlı mín an, yí nwan: 'Mín nianman Sɔlʊ, man wɔ́ nyın'n tíke!' Ɔ hanlın
sɔ nın ala, mín nyın'n kɔ tike n gɔ nwun yí.
14 Mɔ mín nyın'n tikelı'n, yí nwan: 'Yɛ́ nan-mɔ Nyanmıan nın a li mʊa a yı wɔ́ kɛ ɛ nwún
like m'ɔ kulo'n, ɛ nwún sɛsɛfʊɛ baa kʊnmgba'n, ɛ tí yí nʊan nun ɛjɔlɛ.
15 Afı, like mɔ a nwun yí ɔ nʊn ɛjɔlɛ mɔ a tı'n, ɔ di kɛ ɛ di yí nwʊn adanzıɛ ɛ kele menian'n-
mɔ kʊalaatin.
16 Kıkaala mɔ a tı ɛjɔlɛ'n sʊa'n, n'ɛ nwʊnndɛ kʊ́n. Yí ti, sun fɛlɛ yɛ́ Mın, jasʊ maan bɛ sɔ́nın
wɔ́ nán a nyan wɔ́ ɛtɛ nın anwʊn face.'
17 "Ɛhı anzin, n gɔ sa n gɔ hɔ Zoluzalɛmʊn. Ɛlɛhʊn kʊn, anın mıın yɔ asɔnın Nyanmıan
awulo ɛbɛlɛ nán m'an hın ɛlalıɛ.
18 Ɛlalıɛ nın anun, n gɔ nwun yɛ́ Mın, ɔ kɔ han kɔ hele mín kɛ: 'Kan wɔ́ nwʊn fi
Zoluzalɛmʊn ɛwa jasʊ, ɔ sanlın kɛ mín nwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ 'ba han kele bɛ́'n, bɛ ngɔ le bɛ
ngɔ li man.'
19 "Mɔ yɛ́ Mın hanlın sɔ'n, mín nwan: 'Yɛ́ Mın, bɛ sı yí yuein kɛ anın mın kɔ asɔnın sua'n-
mɔ anun mın cı bɛ́ mɔ b'a le wɔ́ b'a li'n mın man bɛ gua bɛ́ fiadı bɛ fin bɛ́ mgbele.
20 Tɛmʊn mɔ bɛ 'kun wɔ́ adanzıfʊɛ Etiɛnın'n, n jin yí bʊ bie. N nelı bɛ́ mɔ bɛ hunlin
Etiɛnın'n n dʊlı nun nán m'an le bɛ́ taladıɛ'n-mɔ m'an tila.'
21 "Mɔ n ganlın sɔ'n, nán yɛ́ Mın a han a hele mín kɛ: 'Kɔ, afı mın kulo kɛ mın sʊan wɔ́
mʊa maan ɛ kɔ bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ'n-mɔ anwʊn.' "

Pɔlʊ 'ba hele yí nwʊn kɛ ɔ tı Lɔmʊn sʊanlan

22 Ɛhı, Pɔlʊ hanlın ɛjɔlɛ'n Zufʊ'n-mɔ tielı dede m'ɔ juli ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ sɔ ɛtɛtıan sʊ. Bɛ́ nwan:
"Bɛ hún sʊanlan sɔ'n bɛ yí yí ɛbɛlɛ! Ɔ nzɛ nvata man kɛ ɔ nyan ngʊan!"
23 Anın bɛ lɛ kpo bɛ tʊ bɛ́ taladıɛ'n-mɔ anwunno ɛsɛ anın bɛ lɛ tu nvutule'n.
24 Ɛhı a, nzalafʊ kpain'n kɔ man atın kɛ bɛ fá Pɔlʊ bɛ wʊ́lʊ sua nın anun bɛ fín yí mgbele
maan ɔ hán like ati mɔ Zufʊ'n-mɔ lɛ tɛtıan yí kɔmın anun'n.
25 Nan mɔ bɛ cıcılı Pɔlʊ mɔ bɛ 'ba fin yí mgbele'n, ɔ kɔ bisa nzalafʊ'n m'ɔ sie nzalafʊ ɛya
kʊn mɔ anın ɔ wɔ ɛbɛlɛ'n kɛ: "Asʊ atın wɔ nun kɛ bɛ fín *Lɔmʊn sʊanlan kʊn mɔ b'a mmu
man yí fʊɔ'n mgbele ɔ?"

26 Mɔ Pɔlʋ bisalı nzalafʋ'n m'ɔ sie nzalafʋ ɛya kʋn'n kosuan sɔ'n, nzalafʋ'n kɔ nwanndi
kɔ tʋ bɛ́ kpain'n, yí nwan: “Yaaa, nıan ɛjɔlɛ mɔ ahan ɛ hyʋhyʋın ba'n. Kanngʋ bian sɔ'n tı
Lɔmʋn sʋanlan.”
27 Mɔ nzalafʋ kpain'n tılı yí sʋa'n, ɔ kɔ kpʋ Pɔlʋ ɔ kɔ bisa yí kɛ: “Kan yí yuein kele mín,
asʋ Lɔmʋn sʋanlan y'ɔ le wɔ́ ɔ?”
M'ɔ bisalı kosuan sɔ'n nán Pɔlʋ a bua yí kɛ: “Yuo, Lɔmʋn sʋanlan y'ɔ le mín.”
28 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, nzalafʋ kpain kukuli yí nʋan sʋ a, yí nwan: “Mín dıɛ, dede mɔ
mın 'kaci Lɔmʋn sʋanlan'n, n dualı kalɛ kpili kpa.”
Mɔ nzalafʋ nın anʋan tɔlı'n, Pɔlʋ kʋsʋ nwan: “Mín dıɛ, bɛ 'wʋ mín an, anın n dı Lɔmʋn
sʋanlan.”
29 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, ɛbɛlɛ ala, bɛ́ mɔ anın bɛ lɛ bisa Pɔlʋ kosuan'n kɔ hyʋın bɛ́ nzin.
Kɛmɔ nzalafʋ kpain'n nıan an, Pɔlʋ tı Lɔmʋn sʋanlan'n, esulo kɔ han yí. Ɔ sanlın kɛ ɔ man
bɛ gualı yí sa ngɔnzɔngɔnzɔ.

Pɔlʋ 'ba fite Izalayɛ mgbain'n-mɔ anyunnun

30 Kɛmɔ anın nzalafʋ kpain'n kulo kɛ ɔ nwun like fɔ́ún mɔ yí ti yɛ̂ Zufʋ'n-mɔ lɛ tʋn Pɔlʋ
ɛsʋan'n, alíɛ hınlın an, nzalafʋ kpain'n kɔ man bɛ kɔ yı Pɔlʋ asa ngɔnzɔngɔnzɔ'n. Ɔ kɔ man
atın kɛ tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Izalayɛ mgbain'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n yía. Bɛ yialı
a, ɔ kɔ fa Pɔlʋ kɔ fite bɛ́ nyunnun.

23

1 Ɛhı, Pɔlʋ kɔ tʋ yí nyın ɔ kɔ nɛnıan bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n, yí nwan: “Anianman-
mɔ, dede mɔ ɔ 'ju ɛnɛ'n, mın yɔ ajʋnlın kɛ mín ɛnanndıɛ nın anwʋn buli man ɛbʋın wɔ
Nyanmıan anyunnun.”
2 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, *tɛɛyıfʋɛ kpain'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Ananiası'n kɔ man atın kɛ bɛ́ mɔ bɛ
mantan Pɔlʋ'n fín yí nʋan nın asʋ.
3 Ɛhı a, Pɔlʋ kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Nyanmıan muonun yɛ̂ ɔ 'fin wɔ́. Ɛ nwun wɔ́ a ɛ nwan
talɛ mɔ b'a han yí ayile fufue ɔ! Ɛ tı ɛbɛlɛ ɛ lɛ nıan mala nın anwʋn ɛ bua mín ndɛɛ, kʋsʋ ɛ
san mala nın anwʋn ɛ man atın kɛ bɛ fín mín nʋan nın asʋ!”
4 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ mantan yí ɛbɛlɛ'n nwan: “Ee! Ɛ lɛ bɔ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ
kpain nın amgba!”
5 Mɔ Pɔlʋ tılı yí sɔ'n, yí nwan: “Anianman-mɔ, mın nzı man kɛ tɛɛyıfʋɛ kpain nın ɔ. Afı ɔ
wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: ‘Ɛ ngɔ han man wɔ́ mân kpain nın anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.’ ”
6 Kɛmɔ Pɔlʋ sı kɛ bɛ́ mɔ bɛ lɛ di ɛjɔlɛ'n mmie-mɔ tı *Falisifʋɛ, mmie-mɔ kʋsʋ tı
*Sadusifʋɛ'n, ɔ kɔ tıan nun bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ. Yí nwan: “Anianman-mɔ, n dı Falisifʋɛ,
mín sı-mɔ tı Falisifʋɛ. Nan kɛmɔ mın de mın di kɛ bɛ́ mɔ b'a wu'n 'ba tinnge'n, yí ti yɛ̂ bɛ lɛ
bua mín ndɛɛ ɔ.”
7 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, akpʋlʋwa kɔ tɔ Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn Sadusifʋɛ'n-mɔ afian, bɛ kɔ bu
bɛ́ nwʋn nun.
8 Ɔ sanlın kɛ Sadusifʋɛ'n-mɔ lɛ kele kɛ ewuetinnge nnʋn man ɛbɛlɛ, ɛsɛ nyanmıansʋ
mmɔfʋɛ nʋn wawɛ'n-mɔ kʋsʋ nnʋn man ɛbɛlɛ. Nan Falisifʋɛ'n-mɔ dıɛ, bɛ de bɛ di kɛ ninnge
sɔ'n-mɔ wɔ ɛbɛlɛ.
9 Bɛ kɔ fannyan ɛjɔlɛ nın anun. Mala nın asʋ mgbain'n mmie-mɔ mɔ bɛ wɔ Falisifʋɛ'n-
mɔ anun'n kɔ jasʋ kɔ jinlan, bɛ́ nʋan kɔ kpi ɛjɔlɛ nın anun kpa. Bɛ́ nwan: “Yɛ nnwun man
like ɛtɛ mɔ sʋanlan ɛhı a yɔ ɔ. Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, wawɛ bie anaan nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn
a han ɛjɔlɛ a hele yí!”
10 Kɛ ɛjɔlɛ'n sili yɔlı yí'n, nzalafʋɛ'n-mɔ kpain'n sulolı yí nzin. Ɔ jʋnlınlın kɛ bɛ́ menian
sɔ'n nyan Pɔlʋ a, bɛ 'tıtı yí nun. Yí ti, ɔ kɔ man yí nzalafʋ'n-mɔ atın kɛ bɛ hɔ́ yí Pɔlʋ menian'n-
mɔ afian ɛlɔ bɛ nʋn yí sá wʋ́lʋ sua nın anun.
11 Mɔ ɛjɔlɛ'n yɔlı sɔ'n, yí kɔngɔɛ m'ɔ tian yí nnyuan'n, yɛ́ Mın kɔ yı yí nwʋn kɔ hele Pɔlʋ.
Yí nwan: “Pɔlʋ, bɔ mɔndınlın! A li mín nwʋn adanzıɛ Zoluzalɛmʋn ɛwa, ɔ di kɛ ɛsɛ ɛ di mín
nwʋn adanzıɛ Lɔmʋn ɛlɔ.”

Zufʊ'n-mɔ kulo kɛ bɛ kun Pɔlʊ

12 Ɛhɪ, mɔ alíɛ hɪnlɪn'n ngɛlɛmɔ, Zufʊ'n-mɔ kɔ hɔ Pɔlʊ ati ahuan. Bɛ kɔ han ndâ kɛ sɛ b'a
ngun man Pɔlʊ a, bɛ nni man like ɛsɛ bɛ nnʊn man nzue.
13 Bɛ́ mɔ bɛ hɔlɪ Pɔlʊ ati ahuan'n, bɛ tala menian abulanan.
14 Bɛ kɔ hɔ kɔ tʊ tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn Izalayɛ mgbain'n-mɔ, bɛ́ nwan: "Y'a han ndâ
kɛ ɔ di kɛ yɛ kun Pɔlʊ kʊalaaka nán y'a li like.
15 Yí ti, kɪkaala dɪɛ, ɛmɔ mgbain'n-mɔ kʊalaatin, ɛmɔ hó nwún nzalafʊ kpain nɪn anwʊn.
Ɛmɔ hán héle yí kɛ ɔ mán Pɔlʊ bála ɛmɔ aja sʊ maan ɛmɔ nían yí ɛjɔlɛ nɪn anun yuein kpa.
Yí dɪɛ, Pɔlʊ fi ɛlɔ dede mɔ ɔ 'ju ɛmɔ anyunnun ɛbɛlɛ'n, anɪn y'a sesie yɛ́ nwʊn y'a hun yí."
16 Mɛlɛ mɔ bɛ 'kan Pɔlʊ ati ahuan ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nianman balasua nɪn awa belenzua kʊn
kɔ tɪ. Ɔ kɔ hɔ sua nɪn anun ɛlɔ ɔ kɔ hɔ kɔ yɪ Pɔlʊ anzʊti.
17 Pɔlʊ kɔ fɛlɛ nzalafʊ'n-mɔ mɔ bɛ sie nzalafʊ ɛya kʊn nɪn asʊ kpain'n kʊn. Yí nwan: "Fa
kpafɛlɛ ɛhɪ kɔ nzalafʊ kpain nɪn anwʊn ɛlɔ. Ɔ 'kan ɛjɔlɛ ɔ kele yí."
18 Mɔ Pɔlʊ anʊan tɔlɪ'n, nzalafʊ'n m'ɔ sie nzalafʊ ɛya kʊn'n kɔ fa kpafɛlɛ'n ɔ nʊn yí kɔ hɔ
bɛ́ kpain nɪn anwʊn ɛlɔ. Yí nwan: "Kpain, Pɔlʊ mɔ b'a tʊ yí fiadɪ nɪn a fɛlɛ mín ɔ a han ɔ'a
hele mín kɛ n vá kpafɛlɛ ɛhɪ m mɛ́lɛ wó, nán ɔ 'kan ɛjɔlɛ ɔ kele wó."
19 Mɔ nzalafʊ'n hanlɪn sɔ yuelɪ'n, bɛ́ kpain'n kɔ sɔ kpafɛlɛ nɪn asa ɔ nʊn yí bɛ kɔ tɪ bɛ́
nwʊn. Ɔ kɔ bisa kpafɛlɛ'n kɛ: "Nzʊ ɛjɔlɛ dɪɛ yê ɛ kulo kɛ ɛ kan kele mín ɔ?"
20 Ɛhɪ a, kpafɛlɛ'n kɔ sʊsɔ ɛjɔlɛ sʊ, yí nwan: "Zufʊ'n-mɔ anʊan a sɛ bɛ́ nwʊn. Bɛ 'ba a tʊ wó
bɛ sɛlɛ wó kɛ ɛhɪnman ɛ fá Pɔlʊ ɛ fíte bɛ́ mgbain'n-mɔ anyunnun maan bɛ nían yí ɛjɔlɛ nɪn
anun yuein kpa.
21 Sɛ bɛ ba a tʊ wó a, n'ɛ tɛ bɛ́ sʊ. Ɔ sanlɪn kɛ, bɛ́ nun abulanan nʊn yí nzin a hɔ Pɔlʊ
ati ahuan b'a han ndâ kɛ sɛ bɛ hunlin man yí a, bɛ nni man like ɛsɛ bɛ nnʊn man nzue.
Kɪkaala dɪɛ, b'a bɔbʊa bɛ́ nwʊn a yue, nan wó yê bɛ lɛ nwʊnndɛ wó ɔ."
22 Mɔ nzalafʊ kpain'n tɪlɪ ɛjɔlɛ'n sʊa'n, ɔ kɔ han kɔ hele kpafɛlɛ'n kɛ n'ɔ kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele
sʊanlan fíí, nan ɔ hó awulo.

Bɛ nʊn Pɔlʊ 'ba hɔ kʊnmanna Felisi aja sʊ.

23 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, nzalafʊ kpain'n kɔ fɛlɛ yí nzalafʊ'n-mɔ anun nnyuan mɔ bɛ sie nzalafʊ
ɛya ngʊkʊn ngʊkʊn'n. Yí nwan: "Ɛmɔ hóhuan nzalafʊ ɛya nnyuan anʊan, menian abulasʊ
mɔ bɛ fʊ ɛkpanngɔ nʊn menian ɛya nnyuan mɔ bɛ tʊ acɔ. Ɛmɔ kokuan bɛ́ nʊan yue a, ɛmɔ
kʊalaa sésie bɛ́ nwʊn nán bɛ hó Sazale ɛnɛ kɔngɔɛ dɔɛ ngʊanlan.
24 Ɛmɔ sésie ɛkpanngɔ kʊn bɛ mán Pɔlʊ, nán bɛ fá yí kʊnlʊn-ngʊnlʊn bɛ hó fá yí wúla
kʊnmanna Felisi asa nun."
25 Mɔ nzalafʊ kpain'n hanlɪn ɛhɪ helelɪ bɛ́'n, ɛsɛ ɔ kɔ hɛlɛ kalata kɔ tʊ sʊ. Yí nwan:
26 Kʊnmanna Felisi,
Mín Kulodʊ Liziasɪ yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan wó ɔ. Mɪn 'bisa wó ahɪn.
27 Like ati m'ɔ man mɪɪn kɛlɛ wó'n y'ɔ le kɛ Zufʊ'n-mɔ a hyɪ sʊanlan ɛhɪ mɔ m'an fa yí
m'an bɛlɛ wó'n. Tɛmʊn mɔ ahan bɛ 'kun yí'n yê mɪn nʊn mín menian'n-mɔ hɔlɪ lelɪ yí ɔ.
Ɔ sanlɪn kɛ m'an tɪ kɛ ɔ tɪ Lɔmʊn sʊanlan.
28 Kɛmɔ afɪ mɪn kulo kɛ mɪn nwun like ati mɔ Zufʊ'n-mɔ lɛ tʊn yí ɛsʊan'n, mɪn nʊn yí
kɔ hɔ bɛ́ mgbain'n-mɔ aja sʊ.
29 Mɔ m'an nwun yí nun'n y'ɔ le kɛ bɛ́ mala nɪn anwʊn ɛjɔlɛ ati yê b'a tʊn yí ɛsʊan ɔ. Ɔ
yɔlɪ man like ɛtɛ mɔ yí ti ɔ di kɛ bɛ tʊ yí fiadɪ anaan bɛ kun yí ɔ.
30 Nan mɔ bɛ yɪlɪ mín anzʊti kɛ Zufʊ'n-mɔ a hɔ yí ti ahuan bɛ kulo kɛ bɛ kun yí'n, ɛbɛlɛ
ala, n gɔ fa ajʊnlɪn kɛ mɪn 'fa yí mɪn bɛlɛ wó. M'an bɔ bɛ́ mɔ b'a tʊn yí ɛsʊán nɪn amannɪɛ
kɛ sɛ bɛ nʊn yí le ɛjɔlɛ a, anɪn bɛ tó wó ɛlɔ.
31 Ɛhɪ, kɛ bɛ́ kpain'n kpɪnlɪn helelɪ bɛ́'n, nzalafʊ'n-mɔ kɔ fa Pɔlʊ kɔngɔɛ bɛ nʊn yí kɔ hɔ
kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Antipatilisi nɪn asʊ.
32 Mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, nzalafʊ'n-mɔ mɔ bɛ nanndɪ asɪ'n kɔ sa kɔ hɔ Zoluzalɛmʊn. Bɛ́ mɔ bɛ
fʊ mgbanngɔ'n nʊn Pɔlʊ kɔ hɔ.

33 Mɔ bɛ juli Sezale ɛbɛlɛ'n, bɛ́ mɔ bɛ fʋ mgbanngɔ'n kɔ fa kalata'n nʋn Pɔlʋ kɔ wula
Kʋnmanna Felisi asa nun.
34 Kʋnmanna Felisi kɔ kınnga kalata'n. M'ɔ kınngalı yuelı'n, ɔ kɔ bisa Pɔlʋ lıka mɔ bɛ
wʋlı yí'n. Mɔ Pɔlʋ hanlın helelı yí kɛ ɔ fi Silisi mân nun'n,
35 Felisi nwan: "Bɛ́ mɔ bɛ nʋn wɔ́ le ɛjɔlɛ'n 'ba a, n gɔ bisa wɔ́ kosuan." Ɛhı a, Felisi kɔ
man atın kɛ bɛ fá Pɔlʋ bɛ síe belemgbin Elɔdı sua nın anun ɛlɔ.

24

Zufʋ'n-mɔ 'ba tʋn Pɔlʋ ɛsʋan

1 Ɛhı, cıan nnun kɔ sın, *tɛɛyıfʋɛ kpain'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Ananiası'n muonun kɔ a Sezale.
Ɔ 'ba a, ɔ nʋn Izalayɛ mân nın asʋ mgbain'n mmie-mɔ ɔ nʋn bian kʋn. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí
Tɛɛtulusi. Tɛɛtulusi tı avoka. Bɛ kɔ hɔ bɛ kɔ tʋ kʋnmanna Felisi bɛ kɔ sanman Pɔlʋ.
2 Bɛ kɔ fɛlɛ Pɔlʋ nán Tɛɛtulusi a tʋn yí ɛsʋan. Tɛɛtulusi kɔ han kɔ hele kʋnmanna Felisi
kɛ: "Kpain, sɛ yɛ le anzʋnunjɔ kpa bɔkɔɔ a, ɔ fi wɔ́. Ɔ sanlın kɛ a li ngɛlɛ junman a sesie yê
mân'n kpa a man yɛ́.
3 Lıka biala mɔ cıan daa yɛ kɔ sın'n, yɛ bɔ wɔ́ dunman kpa wɔ junman'n mɔ a li nın
anwʋn.
4 Yí ti, mın ndʋa man yí tındıın mın nzɛcı wɔ́ alaje. Nan kʋsʋ, mın 'sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ mán yɛ́
tɛmʋn kaan, wɔ́ ti anun kpa'n dunman nun nán ɛ tíe yɛ́ ɛjɔlɛ'n.
5 "Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ sʋanlan ɛhı, y'a nwun yí kɛ ɔ tı man sʋanlan kpa fíí sʋa. Ɔ a fa Zufʋ'n-
mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ asıɛ nın asʋ nın ati'n-mɔ ɔ'a kpokpula sʋ. Ɛsɛ ɔ tı Nazalɛtı amma fâ nın
asʋ kpain.
6 Tɛmʋn mɔ ahan ɔ 'gua Nyanmıan awulo nın efian'n yê yɛ hyılı yí ɔ. [Yɛ́ nwan yɛ 'nıan
yɛ́ mala nın anwʋn yɛ bua yí ndɛɛ.
7 Nan nzalafʋ kpain Liziası kɔ a anwʋnsɛlɛ sʋ kpa kɔ le yí fi yê sa nun.
8 M'ɔ lelı yí yuelı'n, yí nwan bɛ́ mɔ bɛ nʋn Pɔlʋ le bie'n, bɛ bála wɔ́ ja sʋ.] Sɛ wɔ́ muonun
ɛ bisa yí a, ɛ 'ba nwun yí kɛ yí nwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ lɛ kan'n kʋalaa tı ananhɔlɛ."
9 Mɔ Tɛɛtulusi anʋan tɔlı'n, Zufʋ'n-mɔ kʋalaa anʋan kɔ yɔ kʋn. Bɛ́ nwan: "Mɔ Tɛɛtulusi
a han'n tı ananhɔlɛ."

Pɔlʋ 'ba sa yí nın wɔ Felisi anyunnun

10 Ɛhı, kʋnmanna Felisi kɔ man Pɔlʋ atın kɛ ɔ jújɔ. Pɔlʋ jasʋlı a, yí nwan: "Kpain Felisi,
mın sı kɛ nán ɛnɛ bie ɔ, ɛjɔlɛ m'ɔ kɔ tɔ mân ɛhı anun'n, ɛ di. Yí ti, sɛ mıın fite wɔ́ nyunnun
mın sa mín nıan an, mín kunnun ndı man mín.
11 Wɔ́ muonun ɛ kʋala ɛ fınfın nun ɛ nıan, n vi atın m malı n juli Zoluzalɛmʋn kɛ mın
'ba a sʋ Nyanmıan'n, ɔ ndala man cıan bulu ɔ nʋn nnyuan.
12 B'a mma a ndʋ man mín kɛ anın mın nʋn sʋanlan lɛ su akpʋlʋwa Nyanmıan awulo
nın anun, anaan kɛ m'an man menian a jomgbo asɔnın sua'n-mɔ anun, anaan kulo nın
anun.
13 Like mɔ yí ti yê menian ɛhı-mɔ lɛ tʋn mín ɛsʋan'n, sɛ bɛ bisa bɛ́ a, bɛ ngʋala bɛ ngele
man.
14 Nan mɔ mın sı'n y'ɔ le kɛ yɛ́ nan-mɔ Nyanmıan'n yê mın sʋ yí ɔ. Atın'n mɔ mın nanndı
sʋ mın sʋ yí'n yê bɛ́ mɔ bɛ lɛ tʋn mín ɛsʋan'n fɛlɛ yí Nazalɛtı amma fâ nın ɔ. Ɛjɔlɛ'n kʋalaa
mɔ b'a hɛlɛ wɔ *Moyizı mala kalata'n nʋn *mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ dıɛ nın anun'n, mın de mın
di.
15 N ne anyındasʋɛ Nyanmıan anwʋn kɛ bɛ́ muonun bɛ le yí'n. Anyındasʋɛ sɔ'n y'ɔ le
kɛ Nyanmıan 'ba man bɛ́ mɔ bɛ́ ti anun tı kpa'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ́ ti anun tı man kpa'n, bɛ́
kʋalaa bɛ fi ewue nun bɛ 'tinnge.
16 Yí ti yê Nyanmıan nʋn menian'n-mɔ anyunnun, mın sie tile nán b'a ndu man mín
nyunnun.

17 “Ɔ man n gəlı n nili afʋɛ kɔ yɔ nyɛ nyɛ mɔ mın 'sa mın ba Zoluzalɛmʋn'n, mın nʋn
esika walı mɔ mın 'fa mın bʋka mín mân nın anun menian'n-mɔ, ɛsɛ mın yı tɛɛ mın man
Nyanmıan.
18 Tɛmʋn mɔ anın n wɔ Nyanmıan awulo nın anun mɔ Zufʋ'n-mɔ walı'n, bɛ walı tʋlı mín
kɛ anın mıın tu mín nwʋn efian. Nan b'a mma a ndʋ man mín kɛ anın mıın jomgbo.
19 Tɛmʋn sɔ'n, anın Azi Zufʋ mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Sɛ bɛ nʋn mín le ɛjɔlɛ a, ahan Azi Zufʋ
sɔ'n-mɔ yê ɔ di kɛ bɛ ba wó ja sʋ bɛ 'ba a sanman mín ɔ.
20 Sɛ kʋsʋ tɛmʋn mɔ bɛ fɛlɛlı mín mgbain'n-mɔ aja sʋ'n, bɛ́ nwan m'an yɔ like ɛtɛ, yí ti y'ɔ
man m'an nyan amannıɛ a, anın ɛmɔ mɔ bɛ gua ɛwa'n, bɛ hán.
21 Ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʋn yê n dıanlın nun n ganlın yí bɛ́ afian ɛbɛlɛ ɔ. Mín nwan: ‘Ewuetinnge
nın ati yê ɔ man ɛnɛ ɛmɔ lɛ bua mín ndɛɛ ɔ!’ ”
22 Ɛhı, mɔ Pɔlʋ anʋan tɔlı'n, kɛmɔ kʋnmanna Felisi sı yɛ́ Mın Ɛjɔlɛkpa nın anun ɛjɔlɛ yuein
yuein'n, ɔ kɔ tu ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ sie ɔ kɔ man bɛ kɔ sanndı. Yí nwan: “Sɛ kpain Liziası ba a, n gɔ
bua ɛmɔ bie.”
23 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Felisi kɔ han kɔ hele nzalafʋ kpain'n m'ɔ nıan Pɔlʋ sʋ'n kɛ ɔ tʋ́ yí fiadı.
Nan kʋsʋ ɔ mán Pɔlʋ atın maan yí manngʋn'n-mɔ bála a fua yí nwʋn ɛsɛ bɛ nían yí lıka.

Pɔlʋ 'ba fite Felisi nʋn yí yı Dulusili anyunnun

24 Ɛhı anzin, cıan kɔ yɔ nsan kʋn kɔ sın, kʋnmanna Felisi 'ba a, ɔ nʋn yí yı Dulusili.
Dulusili tı Zufʋ balasua. Felisi kɔ man bɛ kɔ fɛlɛ Pɔlʋ, ɔ kɔ tie dedi'n m'ɔ di kɛ bɛ nyan
yí wɔ yɛ́ Mın Zozi Kilisi anun nın anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ anın ɔ lɛ kan'n.
25 Nan kɛmɔ anın Pɔlʋ lɛ kan amanmuo sɛsɛ, bɛ́ nwʋn ye esíe nʋn ndɛɛ ebua'n m'ɔ lɛ ba
nın anwʋn ɛjɔlɛ'n, esulo kɔ han Felisi, yí nwan: “Pɔlʋ, ɛnɛ dıɛ'n tı kpa sɔ. Yí ti, cʋın wó nzin.
Mın nyan alaje a, mın 'ba fɛlɛ wó biekun.”
26 Ɔ yɔ dede a, anın Felisi a man b'a fɛlɛ Pɔlʋ ɔ nʋn yí bɛ jʋjɔ. Afı yí ajʋnlın nun an, ɔ bu
yí kɛ Pɔlʋ b'a wula yí nvʋka maan ɔ yaci yí nun.
27 Ɛhı, afʋɛ kɔkɔlɛ nnyuan kɔ sın, kʋnmanna fʋfɔlɛ kɔ a kɔ kaci Felisi. Kʋnmanna sɔ'n, bɛ
fɛlɛ yí Pɔlʋsiyusi Fɛsıtusi. Nan mɔ Felisi 'kɔ'n, ɔ kɔ yaci Pɔlʋ fiadı sua nın anun, afı ɔ ngulo
man kɛ Zufʋ'n-mɔ bɔ yí dunman ɛtɛ.

25

Pɔlʋ kulo kɛ bɛ di yí ɛjɔlɛ'n Sezaa aja sʋ

1 Mɔ Fɛsıtusi walı juli ɛbɛlɛ mân nın anun'n, yí cıan nsan, ɔ fi Sezale ɔ kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn.
2 Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Izalayɛ mân nın asʋ mgbain'n-mɔ kɔ
sanman Pɔlʋ kɔ man Fɛsıtusi.
3 Bɛ kɔ sɛlɛ Fɛsıtusi bɛ kɔ bʋtʋ yí kɛ ɔ yáci maan bɛ nʋn Pɔlʋ bála Zoluzalɛmʋn. Ɔ 'ba yɔ
sɔ'n, anın b'a hɔ Pɔlʋ ati ahuan, yí dıɛ bɛ nyan yí a, anın bɛ kun yí atunnun.
4 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, nan Fɛsıtusi a bua bɛ́ kɛ Pɔlʋ la fiadı Sezale ɛlɔ yê ɔ ngɔ hyɛ man, yí
muonun ɔ 'ba sa kɔ Sezale.
5 Ɛhı a, yí nwan: “Sɛ sʋanlan sɔ nın a yɔ ɛtɛ nán ɛmɔ kulo kɛ bɛ sanman yí a, anın ɛmɔ
mgbain'n-mɔ mán yɛ hó Sezale nán bɛ sánman yí ɛlɔ.”
6 Fɛsıtusi lili kɔ yɔ cıan mɔcʋɛ anaan cıan bulu ala bɛ́ afian ɛbɛlɛ yê ɔ salı hɔlı Sezale ɔ.
Mɔ Fɛsıtusi juli Sezale mɔ alíɛ hınlın'n, bɛ kɔ yia. Ɔ kɔ man atın kɛ bɛ fá Pɔlʋ bɛ bála.
7 Pɔlʋ 'ju ɛbɛlɛ ala, Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ fi Zoluzalɛmʋn bɛ walı'n kɔ ta kɔ si kɔ yia yí bɛ kɔ tʋn
yí ɛsʋan. Ɛsʋan'n mɔ bɛ tʋnlın yí'n, sɛ bɛ bisa bɛ́ like mɔ Pɔlʋ a yɔ nın an, bɛ ngʋala bɛ ngele
man.
8 Mɔ bɛ́ nʋan tɔlı'n nán Pɔlʋ a sa yí nın. Yí nwan: “N vʋnlın man Zufʋ'n-mɔ mala'n, n gualı
man Nyanmıan awulo nın anwʋn efian yê ɛsɛ n ganlın ɛjɔlɛ ɛtɛ n dialı man belemgbin
kpain'n.”
9 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, kɛmɔ Fɛsıtusi kulo kɛ ɔ cıcı Zufʋ'n-mɔ alʋa'n, ɔ kɔ bisa Pɔlʋ kɛ: “Asʋ
ɛ kulo kɛ ɛ kɔ Zoluzalɛmʋn maan yɛ di ɛjɔlɛ ɛhı mín ja sʋ ɔ?”

10 Mɔ Fɛsɪtusi bisalɪ kosuan sɔ'n nán Pɔlʋ a bua yí kɛ: “Belemgbin kpain nɪn aja sʋ yê
mɪn kulo kɛ yɛ di ɛjɔlɛ sɔ nɪn ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ mɪn nwun man like ɛtɛ mɔ m'an yɔ Zufʋ'n-mɔ
ɔ, wó muonun a nwun yí sɔ.
11 Sɛ m'an yɔ like ɛtɛ mɔ yí ti y'ɔ di kɛ bɛ kun mín an, yí dɪɛ ɔ njɪjɪ man. Nan sɛ nán yí sɔ
nán ɛsʋan mgban yê bé nwan bɛ 'tʋn mín an, yí dɪɛ sʋanlan fíí ngʋala ɔ ndɔnɪn man mín ɔ
mman man bé. Yí ti, mɪn kulo kɛ yɛ di ɛjɔlɛ'n *Lɔmʋn belemgbin kpain Sezaa aja sʋ.”
12 Ɛhɪ, mɔ Pɔlʋ hanlɪn sɔ'n, Fɛsɪtusi nʋn yí mgbain'n-mɔ hɔlɪ asule walɪ a, yí nwan: “Sɛ
wó nwan bé lí ɛjɔlɛ'n Sezaa aja sʋ a, ɔ tɪ man ɛtɛ. Ɛ 'ba hɔ yí ja sʋ.”

Pɔlʋ 'ba fite Agilipa nʋn yí yɪ Beleninsi anyunnun

13 Ɛhɪ, kɔ yɔ ɛlɛsan kʋn kɔ sɪn, belemgbin Agilipa nʋn yí yɪ Beleninsi kɔ a Fɛsɪtusi ahɪn
ebisa Sezale.
14 Kɛmɔ bɛ lili kɔ yɔ ɛlɛnyuan kʋn ɛbɛlɛ'n, Fɛsɪtusi kɔ susu Pɔlʋ ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ hele belemgbin
Agilipa. Yí nwan: “Nannan, Felisi a yaci sʋanlan kʋn fiadɪ sua nɪn anun ɛwa ɔ a hɔ.
15 Nan mɔ n vi ɛwa n gɔlɪ Zoluzalɛmʋn'n, tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Izalayɛ mân nɪn asʋ
mgbain'n-mɔ kɔ a kɔ tʋ mín, bɛ kɔ sanman sʋanlan sɔ'n kɛ m mán bɛ hún yí.
16 “Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, nán m'an bua bé kɛ Lɔmʋn amma'n-mɔ dɪɛ, nán kɛ bɛ di bé ɛjɔlɛ
nɪn ahɪ. Ɔ sanlɪn kɛ, sɛ bɛ sanman sʋanlan an, ɔ di kɛ bɛ yia bɛ tɪ sʋanlan sɔ'n kʋsʋ anʋan
nun ɛjɔlɛ.
17 Ɛhɪ a, bɛ nʋn mín kɔ a ɛwa. Mín kʋsʋ m'an nne m'an nzie man, alíɛ hɪnlɪn an, n gɔ man
bɛ kɔ fɛlɛ sʋanlan sɔ'n mín ja sʋ.
18 Mín ti anun an, mín nwan Zufʋ'n-mɔ lɛ ba han kɛ ɔ'a yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ ɔ'a hun sʋanlan. Bɛ
walɪ a, nán ɛhɪ ɛjɔlɛ ɔ.
19 Kanngʋ bé asɔnɪn nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɔ nʋn sʋanlan bie, bɛ fɛlɛ yí Zozi, yí kʋsʋ yí nwʋn
ɛjɔlɛ. Zozi sɔ nɪn a wu, Pɔlʋ kʋsʋ lɛ kele kɛ yí nyɪn wɔ sʋ.
20 Mɪn nɪan ɛjɔlɛ nɪn an, mɪn nnwun man kɛ mɪn kpɪn mɪn di yí ɔ. N gɔ han n gɔ hele
Pɔlʋ kɛ sɛ ɔ kulo a, anɪn ɔ hó Zoluzalɛmʋn maan bɛ hó lí ɛjɔlɛ sɔ nɪn ɛlɔ.
21 N ganlɪn an, Pɔlʋ nwan ɔ kulo kɛ bɛ di yí ɛjɔlɛ'n belemgbin kpain Sezaa aja sʋ. Yí ti,
m'an man atɪn kɛ ɔ há fiadɪ sua nɪn anun dede ɔ jú cɪan mɔ mɪn 'fa yí mɪn kɔ belemgbin
kpain Sezaa aja sʋ.”
22 Mɔ Fɛsɪtusi anʋan tɔlɪ'n, belemgbin Agilipa nwan: “Mɪn kulo kɛ mín bɔbɔ muonun
mɪn nwun sʋanlan sɔ'n mɪn tɪ yí nʋan nun ɛjɔlɛ.”
Mɔ belemgbin Agilipa hanlɪn sɔ'n, Fɛsɪtusi nwan: “Ɛhɪnman, ɛ 'ba tie yí.”
23 Ɛhɪ, mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, Agilipa nʋn Beleninsi bɛ kɔ sesie bé nwʋn faɪn bɛ kɔ a kɔ wʋlʋ
lɪka mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n. Bɛ 'ba a, bɛ nʋn nzalafʋ mgbain'n-mɔ nʋn kulo nɪn asʋ mgbain'n-mɔ.
Fɛsɪtusi kɔ man atɪn kɛ bɛ nʋn Pɔlʋ bála.
24 Mɔ bɛ nʋn Pɔlʋ walɪ'n, Fɛsɪtusi kukuli yí nʋan sʋ a, yí nwan: “Belemgbin Agilipa, ɛmɔ
kʋalaa mɔ ɛmɔ nʋn yé y'a yia ɛwa'n, sʋanlan'n mɔ Zufʋ'n-mɔ kʋalaa a a sanman yí mín ja
sʋ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ ɔ nʋn ɛwa kʋsʋ'n, mɔ yí yê bɛ lɛ tɛtɪan bɛ kan kɛ ɔ fata kɛ bɛ kun yí'n, yí
ahɪ.
25 Mín dɪɛ, m'an nɪan ɛjɔlɛ nɪn anun an, mɪn nnwun man like ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ mɔ yí ti yê ɔ
fata kɛ bɛ kun yí ɔ. Nan kɛmɔ yí nwan bɛ lí ɛjɔlɛ'n belemgbin kpain Sezaa aja sʋ'n, mín
kʋsʋ mín nwan n gɔ fa yí n gɔ hɔ.
26 Kʋsʋ afɪ, mɪn nnwun man like ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ mɔ mɪn kɛlɛ yí nwʋn kalata mɪn kɔ man
belemgbin kpain nɪn ɔ. Yí ti, m'an man ɔ'a fite wó muonun wó belemgbin Agilipa ɔ nʋn
ɛmɔ kʋalaa anyunnun. Yí dɪɛ, bɛ bisa yí kosuan yue a, anɪn mɪn nyan bie mɪn kɛlɛ.
27 Afɪ, mɪn nnwunlin man kɛ bɛ 'fa sʋanlan mɔ b'a tʋ yí fiadɪ bɛ fite belemgbin
anyunnun an, anɪn bɛ ngele man like fɔ́ʋ́n'n mɔ sʋanlan sɔ nɪn a yɔ'n.”

26

Pɔlʋ 'ba sa yí nɪn wɔ belemgbin Agilipa anyunnun

1 Ɛhı, mɔ Fɛsıtusi hanlın sɔ'n, belemgbin Agilipa nwan: “Pɔlʋ, atın wɔ nun, sa wɔ́ nın.”

2 Pɔlʋ kɔ tınngɛ yí sa, yí nwan: “Nannan Agilipa, mın di yí nwʋn fɛ kɛ ɛnɛ mın kʋala kɛ mın fite wɔ́ nyunnun mın kan ɛsʋan'n kʋalaa mɔ Zufʋ'n-mɔ a tʋn mín nın anwʋn ɛjɔlɛ.

3 Ɔ sanlın kɛ ɛ sı bɛ́ amanmuo'n ɔ nʋn bɛ́ ninnge'n-mɔ anwʋn akpʋlʋwa esúe'n kpa bɔkɔɔ. Yí ti, mın 'bʋtʋ wɔ́ kɛ ɛ sí abʋtamʋn ɛ tíe mín ɛjɔlɛ'n.

4 “Zufʋ'n-mɔ kʋalaatin sı mín mmatʋnman nun, afı m mɔlı yí bʋ Zoluzalɛmʋn mín menian'n-mɔ afian ɛlɔ.

5 Bɛ sı mín a hyɛ yê sɛ bɛ lɛ kan ananhɔlɛ a, ahan bɛ 'kan kɛ yɛ́ asɔnın fâ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Falisifʋɛ'n, mɔ bɛ́ ɛjɔlɛ elie yɔ sı'n, anın n wɔ nun bie.

6 Ɛnɛ, bɛ lɛ bua mín ndɛɛ, ɔ sanlın kɛ mın susu mín ti mın gua anɔhʋba'n mɔ Nyanmıan bɔlı yɛ́ nan-mɔ nın asʋ.

7 Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan'n m'ɔ sʋ Nyanmıan kɔngɔɛ nʋn eyua'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ kpʋnndɛ kɛ anɔhʋba'n kpın sʋ. Anɔhʋba sɔ'n kʋsʋ dunman nun yê Zufʋ'n-mɔ lɛ kun mín ɔ, Nannan Agilipa!

8 Nan benin yê ɔ wɔ nun, mɔ ɛmɔ nne bɛ nni man kɛ Nyanmıan man menian fi ewue nun bɛ tinnge ɔ?

9 “Mín bɔbɔ muonun, n yɔlı ajʋnlın kɛ n zín atın ngacile kʋalaa asʋ n dótua menian'n-mɔ kɛ nán bɛ bɔ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n dunman fíí kʋ́n.

10 N yɔlı yí sɔ wɔ Zoluzalɛmʋn. Tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ manlın mín yí nwʋn atın, n jılı yɛ́ Mın menian dɔʋn n gualı bɛ́ fiadı. Ɛsɛ sɛ bɛ 'kun bɛ́ a, mın de mın tʋ nun kɛ bɛ hʋ́n bɛ́.

11 Tɛmʋn bie a, mın man bɛ fin bɛ́ mgbele Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun, mın mian bɛ́ kɛ bɛ yáci bɛ́ dedi'n m'ɔ wɔ yɛ́ Mın Zozi anun'n bɛ tʋ́. Ɛkpɔ kpili'n mɔ mın kpɔ bɛ́ nın dunman nun, mın kɔ dede mân ɛhınlın-mɔ anun, mın kɔ mın kele bɛ́ ahʋlʋwa kulo'n mɔ bɛ tı sʋ'n-mɔ asʋ.

12 “Ɛhı, *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ kɔ man mín tunmin ɛsɛ bɛ kɔ man atın yê cuein, mín nʋan y'ɔ le Daması.

13 Nan mɔ n valı atın'n mɔ mın 'kɔ'n, bɛ bɔlı kɔ yɔ sɛnzɛjinlan, nannan Agilipa, kanlannıɛ kʋn fi anwunno, yí ɛta m'ɔ ta'n, ɔ tala sɛnzɛ'n. Kanlannıɛ sɔ'n kɔ ta kɔ si kɔ yia mín nʋn bɛ́ mɔ anın mın nʋn bɛ́, yɛ lɛ kɔ'n.

14 Yɛ́ kʋalaa yɛ kɔ fin ası. Mın 'tie a, anın anıɛ kʋn lɛ bisa mín Ebele anıɛ nın anun kɛ: ‘Sɔlʋ, Sɔlʋ, nzukɛ ati yê ɛ lɛ kele mín ahʋlʋwa ɔ? Ɛ ngɔ hʋala man mín nʋn kpınmgbın.’

15 “Mɔ anıɛ'n hanlın sɔ'n, nán m'an bisa kɛ: ‘Wɔ́ nwan ɔ, yɛ́ Mın?’

“Mɔ m misalı kosuan sɔ'n, nán yɛ́ Mın a bua mín kɛ: ‘Mín Zozi yê ɛ lɛ kele mín ahʋlʋwa nın ɔ.

16 Nan jasʋ jinlan. M'an yı mín nwʋn m'an hele wɔ́ maan ɛ yɔ mín akʋa, ɛ di mín nwʋn adanzıɛ kele ɛhınlın-mɔ kɛ a kpın a nwun mín ɛnɛ'n, ɛsɛ like biekun mɔ mın 'ba yı mın kele wɔ́'n, kan yí nwʋn ɛjɔlɛ kele bɛ́.

17 Mın 'ba le wɔ́ fi Zufʋ'n-mɔ nʋn anıɛ bʋ nga'n-mɔ asa nun. Ɔ sanlın kɛ mın 'ba sʋan wɔ́ bɛ́ afian

18 maan ɛ tike bɛ́ nyın bɛ fi awosin nın anun bɛ ba kanlannıɛ nın anun, bɛ fi Satan tunmin nın abʋ bɛ jasʋ bɛ ba Nyanmıan anwʋn. Sɛ bɛ de mín bɛ di a, bɛ 'nyan bɛ́ ɛtɛ nın anwʋn face ɔ nʋn lıka wɔ bɛ́ mɔ bɛ tı Nyanmıan dıɛ nın afian.’

19 “Ɛhı, nannan Agilipa, m'an ngʋala man mín ja nun jinlan like'n m'ɔ fi nyanmıansʋ nın anyunnun.

20 Nan n nili mʋa m mɔlı ɛjɔlɛ sɔ'n n gelelı Daması amma, ɛsɛ m mɔlı n gelelı Zoluzalɛmʋn kʋsʋ amma, Zude mân nın anun lıka kʋalaatin, ɔ nʋn mân ɛhınlın-mɔ kɛ bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Nyanmıan, bɛ bɔ́ bala m'ɔ kele kɛ bɛ́ asıtanlan nın a kaci.

21 Ɛhıka ati yê Zufʋ'n-mɔ a a tɔ mín sʋ mɛlɛ mɔ anın n wɔ Nyanmıan awulo nın anun mɔ bɛ́ nwan bɛ 'kun mín nın ɔ.

22 Nan Nyanmıan a sisa mín dede ɔ'a ju ɛnɛ, ɔ man n jin ɛwa mıın di adanzıɛ
mmatʊnman kʊalaa nʊn mgbain kʊalaa anyunnun. Like mɔ Moyizı nʊn mgbɔmanfʊɛ'n-
mɔ hanlın yí ɛjɔlɛ kɛ ɔ lɛ ba'n, like sɔ nın anwʊn ɛjɔlɛ dein yê mıın kan nın ɔ.
23 Afı, Moyizı nʊn mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlın kɛ *Kilisi'n 'ba nwun yí nyunnun, yí dein
y'ɔ fi ewue nun ɔ 'di mʊa tinnge ɔ, ɛsɛ ɔ 'bɔ kanlannıɛ'n m'ɔ man bɛ nyan ngʊan nın anwʊn
ɛjɔlɛ ɔ kele yɛ́ mân'n nʊn mân ɛhınlın-mɔ."
24 Mɔ Pɔlʊ anʊan wɔ sʊ ɔ lɛ sa yí nın'n, Fɛsıtusi kɔ tıan, yí nwan: "Pɔlʊ, wɔ́ ti a sɛcı!
Nwʊnman'n mɔ ɛ sı yí kpili nın a man wɔ́ ti a kpɛ yí nwʊn!"
25 Mɔ Fɛsıtusi hanlın sɔ'n, nán Pɔlʊ a bua yí kɛ: "Kpain, mín ti sɛcılı man. Nan ɛjɔlɛ'n mɔ
mıın kan'n tı ananhɔlɛ ɛsɛ yí ɛhan sʊ ɔ.
26 Belemgbin Agilipa muonun sı ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ. Sɛ mıın kan an, mın nzulo man yí nzin.
Ɔ sanlın kɛ, ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ fíí nvʊn man yí nyın, ɛsɛ nán awosin nun yê b'a fıa b'a li ɔ.
27 Nannan Agilipa, ɛjɔlɛ'n mɔ mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlın'n, asʊ ɛ nne ɛ nni man ɔ? Mın sı
kɛ ɛ de di!"
28 Mɔ Pɔlʊ hanlın ɛhı'n, belemgbin Agilipa nwan: "Pɔlʊ, ɛ de di kɛ kıkaala mɔkʊn ɛ kʊala
kɛ ɛ yɔ maan mın kaci Zozi Kilisi sʊanlan?"
29 Mɔ belemgbin Agilipa hanlın sɔ'n, Pɔlʊ nwan: "Sɛ kıkaala o, sɛ ɛwa asʊ tɛmʊn nyɛ
o, mıın sɛlɛ Nyanmıan kɛ nán ɔ yɔ wɔ́ ngʊnmın, nan bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ wɔ ɛwa bɛ lɛ tie
mín ɛnɛ'n, bɛ káci Zozi Kilisi menian kɛ m'an kaci yí'n. Kʊsʊ, nán man bɛ gua bɛ́ sa
ngɔnzɔngɔnzɔ kɛ b'a gua mín'n!"
30 Mɔ Pɔlʊ anʊan tɔlı'n, belemgbin Agilipa, kʊnmanna Fɛsıtusi, Beleninsi nʊn bɛ́ mɔ bɛ
nʊn bɛ́ tıtı tɔbılı nın anwʊn'n kɔ jasʊ jasʊ.
31 Bɛ hɔlı asule a, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Sʊanlan sɔ'n yɔlı man like m'ɔ di mɔ kɛ
kun yí anaan bɛ tʊ yí fiadı ɔ."
32 Ɛhı a, belemgbin Agilipa kɔ han kɔ hele Fɛsıtusi kɛ: "Sɛ nán kɛ sʊanlan sɔ'n nwan bɛ
nʊn yí hɔ́ Sezaa aja sʊ a, ahan ɔ di kɛ bɛ yaci yí nun."

27

Bɛ nʊn Pɔlʊ 'ba hɔ Lɔmʊn

1 Ɛhı, mɛlɛ mɔ bɛ́ nwan yɛ fʊ́ meli yɛ hɔ́ Lɔmʊn'n, bɛ kɔ fa Pɔlʊ nʊn bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́
fiadı'n mmie-mɔ bɛ kɔ wula nzalafʊ kpain kʊn asa nun. Nzalafʊ sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zuliyusi. Ɔ
sie nzalafʊ ɛya kʊn. Bɛ́ nzalafʊ fâ dıɛ'n li "Belemgbin Sezaa Fâ"
2 Cıan'n juli a, yɛ kɔ fʊ meli kʊn anun. Meli sɔ'n fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Adalaminti nın
asʊ. Yɛ́ ɛhɔlɛ nın anun, ɔ di kɛ meli'n jejinlan Azi mân nın anun kulo'n-mɔ mɔ meli lıka
wɔ'n. Yɛ nʊn Alisitakı m'ɔ fi Masedʊanın mân nın anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Tesaloninki
nın asʊ'n y'ɔ hɔlı ɔ.
3 Ɛhı, mɔ alíɛ hınlın'n, yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sidʊn nın asʊ. Mɔ yɛ juli ɛbɛlɛ'n,
Zuliyusi kɔ man Pɔlʊ atın kɛ ɔ hɔ́ fúa yí manngʊn'n-mɔ anwʊn yê like mɔ ɔ'a mian yí
nwʊn'n, yí manngʊn'n-mɔ kʊala kɛ bɛ fa bɛ man yí. Zuliyusi tı sʊanlan m'ɔ nıan Pɔlʊ sʊ
kanlanman kpa.
4 Mɔ yɛ fi Sidʊn ɛbɛlɛ yɛ tuli yɛ́ bʊ'n, yɛ kɔ sın Sipʊlʊ asue afian kpɔlɛ nın anʊan. Ɔ sanlın
kɛ anın anwʊnman'n tu si yɛ́.
5 Yɛ kɔ kpɛ jenvie'n m'ɔ mantan Silisi nʊn Panfili mân'n. Yɛ kɔ ju Lisi mân nun kulo'n
mɔ bɛ fɛlɛ yí Mila nın asʊ.
6 Mɔ yɛ juli ɛbɛlɛ'n, anın meli kʊn fi Ezipiti mân nun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Alɛgızanndili
nın asʊ ɔ lɛ kɔ Itali mân nun. Nzalafʊ kpain Zuliyusi kɔ man yɛ kɔ fʊ nun.
7 Ɛhı, meli'n mɔ yɛ fʊlı nun'n kɔ bɛtɛ-bɛtɛ. Ɔ man yɛ lili kɔ yɔ ɛlɛnun kʊn asue nın anyınsʊ
dede mɔ yɛ 'ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sinindi anʊan nun'n, yɛ fɛlı kpa. Ɔ sanlın kɛ anın
anwʊnman'n lɛ jıjı yɛ́. Yí ti, y'a ngʊala man ɛbɛlɛ jinlan. Yɛ kɔ sın Kɛlɛtı mân'n m'ɔ tı asue
afian kpɔlɛ nın abʊ ası. Ɛbɛlɛ mantan kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Salımone'n.

8 Yɛ le ɛfɛ yɛ san asue'n dede yɛ kɔ ju lıka kʋn. Lıka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí “Meli lıka Mgbakpa”,
ɔ mantan kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Lase'n.
9 Yɛ hyɛlı ɛbɛlɛ sʋnman yê asue nın anyınsʋ ɛhɔlɛ'n yɔlı esulo. Ɔ sanlın kɛ anın bocie
tɛmʋn'n mɔ bɛ cı ɛhɔɛ nın a sın.
10 Ɛhıka ati, Pɔlʋ kɔ kannzʋ bɛ́. Yí nwan “Ebia-mɔ, mın nıan an, atın etue ɛhı 'ba yɔ esulo.
Ɔ sanlın kɛ meli'n nʋn ninnge'n m'ɔ wɔ nun nın anwʋn 'ba han kpa. Yɛ́ muonun bɔbɔ, sɛ
Nyanmıan a nni man yɛ́ nzin an, yɛ 'wu.”
11 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Pɔlʋ hanlın nın a njian man nzalafʋ kpain'n. Nan nunhan mɔ sʋanlan'n
m'ɔ kan meli'n nʋn sʋanlan'n m'ɔ le meli'n hanlın'n, sʋ yê ɔ lili ɔ.
12 Ɛbɛlɛ lıka mɔ meli'n-mɔ jinlan'n tı man lıka kpa fɔsıɛ nın anun. Yí ti, bɛ́ dɔʋn mɔ bɛ
wɔ meli nın anun nın anʋan yɔlı kʋn kɛ bɛ fi ɛbɛlɛ bɛ hó bɛ jú kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Feninkisi
nın asʋ. Feninkisi tı Kɛlɛtı mân nın anun kulo. Ɛbɛlɛ lıka mɔ meli'n-mɔ jinlan nın anyın
kaci ngʋa nʋn sɛnzɛ atɔlıɛ nʋn sɔlɔ nʋn sɛnzɛ atɔlıɛ. Ɛbɛlɛ yê fɔsıɛ nın anun ahan ɔ di kɛ yɛ
jinlan ɔ.

Anwʋnman kpili'n

13 Ɛhı, anwʋnman kaan bie fi ngʋa ɛlɔ ɔ kɔ fita. Mɔ anwʋnman sɔ'n fitalı'n, bɛ́ nwan
anın ɛjɔlɛ fíí. Bɛ kɔ fʋla meli'n sɛhɛ'n, meli'n kɔ tu yí bʋ ɔ kɔ san Kɛlɛtı mân nın asue nın
anʋan kʋkʋ kpa.
14 Kaan cɛ, huuu, anwʋnman kpili kʋn fi Kɛlɛtı mân nın anun ɔ kɔ fita jenvie nın
anyınsʋ. Anwʋnman sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí “Elakilʋn”.
15 Anwʋnman'n kɔ bɔlı meli nın abʋ. Bɛ bılı meli nın an, ɔ nyɔ man ye. Anın ɔ di kɛ yɛ
yaci yɛ́ nwʋn nun yɛ man anwʋnman'n.
16 Anwʋnman'n kɔ bɔlı meli nın abʋ yɛ kɔ sın asue afian kpɔlɛ kʋn abʋ ası. Asue afian
kpɔlɛ sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Koda. Koda lelı anwʋnman'n kaan manlın yɛ́. Anın ɛlɛɛ kʋn sota meli
nın anzin. Ɛlɛɛ sɔ'n, sɛ emian ba a yê bɛ fa ɔ. Yɛ fɛlı kpa nán yɛ́ sa a han yí.
17 Bɛ́ mɔ bɛ di meli nın anun junman'n kɔ fʋla ɛlɛɛ'n meli nın anun. Mɔ bɛ fʋlalı ɛlɛɛ'n,
bɛ kɔ fa nyanman bɛ kɔ sʋsɔ meli nın afian maan ɔ kɔ yɔ kunngun. Kɛmɔ bɛ sulo kɛ meli'n
kɔ nyʋın Libi mân nın asue nʋan anyʋan nın asʋ'n, bɛ kɔ yaci tabʋa nʋnnɔɛ'n m'ɔ sota yí
nzin nın anun, anwʋnman'n yê anın ɔ nʋn yɛ́ lɛ kɔ ɔ.
18 Kɛ anın asutue'n lɛ kpın tu si yɛ́'n, mɔ alíɛ hınlın'n, bɛ kɔ ju meli nın anun ninnge'n-mɔ
bie bɛ kɔ gua jenvie nın anun.
19 Ɛsɛ mɔ alíɛ hınlın biekun'n, bɛ mɔ bɛ di meli nın anun junman'n, bɛ́ muonun bɛ kɔ ju
meli nın anwʋn ninnge'n-mɔ bɛ kɔ gua jenvie nın anun.
20 Yí cıan kɔ yɔ nyɛ, eyua nvi man, nzalama nda man, kɛ asutue'n la sʋ nın ala'n. Afı
sian dıɛ, yɛ́ nyın ta nun kɛ ewue yê yɛ lɛ ba wu ɔ.
21 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʋsʋ, anın yɛ lili like a hyɛ kpa. Ɛhı a, Pɔlʋ kɔ jasʋ kɔ jinlan bɛ́ afian. Yí
nwan: “Mín manngʋn-mɔ, ahan ɛmɔ tielı mín maan yɛ halı Kɛlɛtı. Sɛ yɛ halı ɛbɛlɛ a, ahan
y'a nnwun man yalɛ y'a nzɛcı man ninnge.
22 Nan kıkaala dıɛ, ɛmɔ tíla bɛ́ ahʋnlın. Sʋanlan fíí ngɔ wu man, nan meli nın ala yê ɔ
'nʋan ɔ.
23 Afı ɛnɛ kɔngɔɛ, Nyanmıan mɔ n dı yí sʋanlan mɔ mın sʋ yí'n, yí bɔfʋɛ'n kʋn walı mín
nwʋn.
24 Yí nwan: ‘Pɔlʋ, n'ɛ sulo! Ɔ di kɛ ɛ fite belemgbin kpain nın anyunnun. Nyanmıan a
tie wó mmʋtʋɛ'n. Wó dunman nun, Nyanmıan 'ba man bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nʋn wó gua meli
nın anun'n nyan ngʋan.’
25 Ɛhıka ati, mín manngʋn-mɔ, ɛmɔ tíla bɛ́ ahʋnlın. Ɔ sanlın kɛ mın de Nyanmıan mın
di. Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a han ɔ a hele mín'n, ɔ 'kpın sʋ.
26 Nan kʋsʋ, asue afian kpɔlɛ kʋn asʋ yê yɛ 'yue ɔ.”

Meli'n 'ba nyʋın

27 Ɛhı, kɛ asutue'n mantanlın yɛ́ meli'n tango tango ɛbɔ asue'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Adiliyatiki nın asʊ'n, yí cıan bulu ɔ nʊn nnan ahı. Mɔ ɔ 'kɔ kɔ yɔ alımunnun'n, ɔ kɔ yɔ bɛ́ mɔ bɛ di meli nın anun junman'n kɛ bɛ ka kaan bɛ tʊ etin.
28 Nyanman'n mɔ bɛ fa bɛ susu bɛ nwun lıka mɔ asue nın abʊ kɔ ɔ ju'n, bɛ kɔ tʊ bɛ kɔ gua asue nın anun. Nyanman sɔ'n, bulalɛ wɔ yí ti. Bɛ susuli a, bɛ kɔ nwun kɛ yí bʊ tı mɛtılı abulasan ɔ nʊn nsʊ. Bɛ hɔlı bɛ́ nyunnun kaan an, ɛsɛ bɛ kɔ susu yí biekun. Bɛ kɔ nwun kɛ yí bʊ tı mɛtılı abulaa ɔ nʊn mɔcʊɛ.
29 Bɛ sulo kɛ yɛ́ meli'n kɔ fʊ ɛbʊɛ sʊ. yí ti, bɛ kɔ gua sɛhɛ nnan asue nın anun meli nın abʊ ati. Anın bɛ lɛ sɛlɛ kɛ alíɛ hín ndɛ-ndɛ.
30 Kanngʊ anın bɛ lɛ kpʊnndɛ atın bɛ fi meli nın anun bɛ nwanndi. Bɛ kɔ jula ɛlɛɛ'n mɔ emian ba a bɛ fa nın asue nın anyınsʊ. Bɛ 'bisa bɛ́ a, bɛ́ nwan bɛ 'ju bɛ yɔ meli nın anyunnun sɛhɛ dıɛ'n-mɔ kpa.
31 Mɔ Pɔlʊ nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele nzalafʊ kpain'n nʊn nzalafʊɛ'n-mɔ kɛ: "Sɛ menian ɛhı-mɔ a ndanlan man meli nın anun an, ɛmɔ nnyan man ngʊan."
32 Ɛhı a, nzalafʊ'n-mɔ kɔ kuko nyanman'n-mɔ m'ɔ lile ɛlɛɛ nın anun'n, Bɛ kɔ yaci ɛlɛɛ'n maan ɔ kɔ hɔ.
33 Ɛhı, anın bɛ lɛ nwʊnndɛ kɛ alíɛ hín. Pɔlʊ kɔ wowula bɛ́ kʊalaa bɛ́ anwʊnsɛlɛ kɛ bɛ lí like. Yí nwan: "Ɛmɔ nían, ɛnɛ tı cıan bulu nʊn nnan, yalɛ'n dunman nun, ɛmɔ lili man like.
34 Yí ti, mın 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ lí like kaan nán b'a nyan anwʊnsɛlɛ. Ɔ sanlın kɛ, ɛmɔ anun bie fíí anwʊn ngɔ bu man ɛbʊın."
35 Mɔ Pɔlʊ hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ fa kpaʊn, ɔ kɔ la Nyanmıan ası bɛ́ kʊalaa bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ. M'ɔ lalı Nyanmıan ası ɔ yuelı'n, ɔ kɔ bu nun ɔ kɔ li.
36 Mɔ bɛ́ kʊalaa bɛ nwunlin kɛ Pɔlʊ a li like'n, bɛ́ kʊsʊ bɛ nyanlın anwʊnsɛlɛ bɛ lili like.
37 Yɛ́ kʊalaa mɔ anın yɛ wɔ meli nın anun'n, yɛ tı menian ɛya nnyuan menian abulasʊ ɔ nʊn nsian.
38 Mɔ bɛ́ kʊalaa bɛ lili like bɛ́ kʊ yili'n, bɛ kɔ ju *bele'n bɛ kɔ gua jenvie nın anun maan meli'n kɔ yɔ halu-halu.
39 Ɛhı, mɔ alíɛ hınlın'n, bɛ́ mɔ bɛ di meli nın anun junman nın a nnwun man lıka'n nzɔlɛ. Nan bɛ 'nıan an, anın jenvie'n lıka kʊn tı kɔ wʊlʊ asıɛ nın anun. Lıka sɔ'n tı anyʊan. Ɛbɛlɛ yê bɛ́ mɔ bɛ di meli nın anun junman'n kulo kɛ, sɛ bɛ yɔ nán ɔ yɔ ye a, anın bɛ man meli'n nyʊın ɔ.
40 Bɛ kɔ foti foti sɛhɛ'n-mɔ bɛ kɔ gua jenvie nın anun. Bɛ kɔ yıyı nyanman'n-mɔ kʊalaatin mɔ bɛ sɔ nun bɛ bıbılı meli nın ati'n. Mɔ bɛ yuelı yí yıyı'n, bɛ kɔ mınnda afela kʊn meli nın anyunnun maan anwʊnman bɔlı yí bʊ. Mɔ anwʊnman'n 'bɔlı meli nın abʊ'n, anın ɔ nʊn bɛ́ lɛ kɔ lıka mɔ anyʊan'n wɔ ɛlɔ.
41 Nan bɛ juli lıka kʊn an, meli'n kɔ nyʊın. Ɔ sanlın kɛ ɛbɛlɛ lıka'n tı asue nnyuan ayialıɛ. Meli nın ati'n kɔ nyʊın dede ɔ ngʊala man yí bʊ tu fíí. Mgbaha'n kɔ fin meli nın abʊ ati sɛlɛ sɛlɛ kpa dede ɔ kɔ bubu nun.
42 Mɔ nzalafʊ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ́ nwan bɛ 'kun bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadı'n kʊalaatin nán bɛ́ nun bie a nyɔ man asue ɔ a nwanndi man.
43 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n nán bɛ́ kpain nın a totua bɛ́. Ɔ sanlın kɛ ɔ kulo kɛ ɔ de Pɔlʊ ati. Ɔ manlın atın kɛ bɛ́ mɔ bɛ sı asue yɔ'n, bɛ lí mʊa bɛ tɔ́ asue nın anun. Bɛ yɔ́ asue bɛ fʊ́ fie.
44 Ɛhınlın-mɔ 'ba fʊ bɛ gugua meli'n tabʊa'n nʊn yí mgbʊnmgbɔ nın asʊ bɛ kɔ fie. Anın kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn kʊnlʊn-ngʊnlʊn bɛ fʊlı fie nın anın.

28

Malıtı mân'n

1 Ɛhı, mɔ yɛ nyanlın yɛ́ ti yuelı'n, bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yɛ́ kɛ asue afian kpɔlɛ'n mɔ yɛ fitelı sʊ'n li Malıtı.

2 Ɛbɛlɛ menian'n-mɔ kɔ sɔ yɛ́ nun kanlanman kpa. Kɛmɔ anɪn esue'n lɛ tɔ mɔ ɛyɛlɛ wɔ
nun'n, bɛ kɔ huan sîn kpili kpa kʊn. Sîn kpili sɔ nɪn anwʊn yê bɛ lelɪ yɛ́ kʊalaa yɛ́ atɪn ɔ.
3 Mɔ yɛ gua sîn nɪn anwʊn'n, Pɔlʊ kɔ sɪsa mmaka mmaka'n-mɔ, yí nwan ɔ 'fa gua sîn nɪn
anun. Mɔ ɔ 'fa gua nun'n, kanngʊ anɪn owo kʊn wɔ nun. Mɔ sîn'n wulu-wulu'n hanlɪn
yí'n, ɔ kɔ fite kɔ sinze Pɔlʊ asa.
4 Mɔ ɛbɛlɛ menian'n-mɔ nwunlin kɛ owo'n sinze Pɔlʊ asa'n, bɛ kɔ han bɛ kɔ hele bɛ́ nwʊn
kɛ: "Fɔ́ʊ́n kɛ sʊanlan ɛhɪ tɪ kodiawu! Ahan ɔ 'wu asue nun mɔ mʊafʊɛ ɔ'a nyan yí ti'n, ɔ'a
nju man, Nyanmɪan lɛ bua yí ndɛɛ ɔ kun yí."
5 Nan Pɔlʊ kɔ kpʊnndɪn owo'n kɔ gua sîn nɪn anun. Yí bʊsʊ'n ngɔ yɔ man yí like fíí.
6 Ɛhɪnlɪn-mɔ dɪɛ, anɪn bɛ lɛ nwʊnndɛ bɛ nɪan, sɛ Pɔlʊ asa'n kɔ nwun, anaan sɛ ɔ kɔ wu
nvu nun e. Nan bɛ tanlanlɪn bɛ nwʊnndɛlɪ dede mɔ bɛ nɪan an, ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí mma man yí
nzin'n, bɛ kɔ kaci bɛ́ nʊan. Bɛ́ nwan ɔ tɪ bʊsʊɪn.
7 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn lɪka kʊn mantan yɛ́ nwʊn ɛbɛlɛ. Sʊanlan'n m'ɔ le lɪka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí
Pubiliyusi. Yí dein yê ɔ tɪ Malɪtɪ mân nɪn anun ɛbɛlɛ alimʊa sʊanlan kpili ɔ. Bian sɔ'n kɔ le
yɛ́ kanlanman, ɛsɛ ɔ kɔ sike yɛ́ dede cɪan nsan.
8 Tɛmʊn sɔ'n, anɪn Pubiliyusi asɪ'n la. Ɔ sanlɪn kɛ ebunnun a hyɪ yí, ɛsɛ abutunman
kanlan kʊsʊ a li yí. Pɔlʊ kɔ hɔ kɔ nɪan yí bʊsʊ, ɔ kɔ yɔ asɔnɪn, ɔ kɔ fa yí sa kɔ sie wuluwafʊɛ
nɪn asʊ maan yí nwʊn kɔ sa.
9 Mɔ bian kpain'n nɪn anwʊn salɪ'n, ɛbɛlɛ mân nɪn anun nwuluwafʊɛ'n-mɔ kʊsʊ kɔ a kɔ
man bɛ́ nwʊn kɔ sa.
10 Ɛhɪ a, bɛ kɔ kuku yɛ́ anwunno. Yɛ wɔ ɛbɛlɛ dede cɪan mɔ yɛ 'tu yɛ́ bʊ'n, like biala mɔ
yɛ kʊala kɛ yɛ mian yí nwʊn atunnun'n, Malɪtɪ menian'n-mɔ kɔ fa kɔ man yɛ́.

Pɔlʊ 'ba ju Lɔmʊn

11 Ɛhɪ, yɛ lili sala nsan Malɪtɪ mân nɪn anun ɛbɛlɛ. Tɛmʊn mɔ yɛ 'kɔ'n, yɛ fʊlɪ Alɛgɪzanndili
meli kʊn anun. Meli sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí "Mmʊsʊɪn nda". Fɔsɪɛ nɪn ati, Mmʊsʊɪn nda sili asɪ
Malɪtɪ mân nɪn anun ɛbɛlɛ.
12 Mɔ yɛ tuli yɛ́ bʊ'n, kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Silacuzɪ nɪn asʊ yê yɛ lili mʊa yɛ juli ɔ. Yɛ lili cɪan
nsan ɛbɛlɛ.
13 Yɛ fi ɛbɛlɛ, yɛ kɔ san asue nɪn anʊan yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Elezio nɪn asʊ. Mɔ alíɛ
hɪnlɪn'n, ngʊa anwʊnman'n kɔ bɔ yí bʊ ɔ kɔ fita. Ɔ man yɛ lili cɪan nnyuan atunnun nán
y'a ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Puzɔlʊ nɪn asʊ.
14 Mɔ yɛ juli Puzɔlʊ ɛbɛlɛ'n, yɛ kɔ nwun anianman mmie-mɔ. Bɛ́ nwan yɛ lí mɔlɛ kʊn bɛ́
nwʊn ɛbɛlɛ. Anɪn kɛ yɛ kpɪnlɪn yɛ yɔlɪ mɔ yɛ juli Lɔmʊn ɛlɔ nɪn anɪn.
15 Nan dede mɔ yɛ 'ju Lɔmʊn'n, ɛlɔ anianman'n-mɔ kɔ tɪ yɛ́ ngan. Mmie-mɔ kɔ a yɛ́ atɪn
ele Apiyusi kulo nɪn asʊ ɛbɛlɛ Gua nun. Mmie-mɔ kʊsʊ kɔ a yɛ́ atɪn ele kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Lɪka Nsan mɔ bɛ Da nɪn asʊ. Mɔ Pɔlʊ nwunlin anianman sɔ'n-mɔ'n, ɔ kɔ la Nyanmɪan asɪ
ɔ kɔ nyan anwʊnsɛlɛ.
16 Mɔ yɛ juli Lɔmʊn ɛlɔ'n, bɛ kɔ man Pɔlʊ atɪn kɛ ɔ tí yí nwʊn ɔ tánlan ɔ nʊn nzalafʊ'n m'ɔ
sisa yí'n.

Pɔlʊ 'ba bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kele Lɔmʊn amma'n-mɔ

17 Ɛhɪ mɔ yɛ juli Lɔmʊn'n, yí cɪan nsan, Pɔlʊ kɔ yia ɛbɛlɛ Zufʊ mgbain'n-mɔ yí awulo
ɛlɔ. Mɔ bɛ́ ti yialɪ'n, Pɔlʊ nwan: "Anianman-mɔ, m'an nze man yɛ́ mân nɪn anun ɛlɔ
menian'n-mɔ sa, m'an ngan man yɛ́ nan-mɔ amanmuo nɪn anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ, kʊsʊ b'a hyɪ
mín Zoluzalɛmʊn ɛlɔ b'a tʊ mín fiadɪ ɛsɛ b'a fa mín b'a wula Lɔmʊn menian'n-mɔ asa nun.
18 Nan mɔ Lɔmʊn menian'n-mɔ tɪlɪ mín nʊan nun ɛjɔlɛ yuelɪ'n, bɛ́ nwan bɛ 'yaci mín
nun. Ɔ sanlɪn kɛ, bɛ nnwun man like ɛtɛ mɔ m'an yɔ m'ɔ di kɛ bɛ kun mín yí nwʊn ɔ.
19 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Zufʊ'n-mɔ nwan bɛ ndie man. Kɛmɔ mín kʊsʊ mɪn ngulo man kɛ
mɪn tʊn mɪn mân nɪn ɛsʊan'n, mín nwan ɛjɔlɛ sɔ'n, belemgbin kpain nɪn aja sʊ ɛwa yê yɛ
'di yí ɔ.

20 Anın like ati m'ɔ man m'an fɛlɛ ɛmɔ'n, yí ahı. Ɔ sanlın kɛ, sʋanlan'n mɔ Izalayɛ mân'n
susu yí ti gua yí sʋ'n, yí dunman nun ati yê b'a gua mín sa ngɔnzɔngɔnzɔ ɛhı ɔ."
21 Mɔ Pɔlʋ anʋan tɔlı'n, bɛ́ nwan: "Yɛ́ sa hanlın man wɔ́ ti kalata m'ɔ fi Zude mân nın
anun. Ɛsɛ yɛ́ nianman'n-mɔ anun fíí fi ɛlɔ ɔ walı hanlın man wɔ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ helelı man
yɛ́ ɛwa.
22 Nan kʋsʋ yɛ kulo kɛ yɛ tı wɔ́ nʋan nun ɛjɔlɛ yɛ nwun m'ɔ wɔ wɔ́ kunnun'n. Ɔ sanlın kɛ
fâ sɔ'n mɔ ɛ di'n, lıka biala, menian'n-mɔ tu bɛ́ nyın bɛ sa yí."
23 Mɔ bɛ hanlın sɔ yuelı'n, bɛ nʋn Pɔlʋ bɛ kɔ hele bɛ́ nwʋn cıan. Mɔ cıan sɔ'n juli'n, bɛ kɔ
a dɔʋn kpa. Bɛ kɔ a kɔ tʋ Pɔlʋ yí lıka m'ɔ da ɛbɛlɛ. Ɔ bɔ yí bʋ ngɛlɛmɔ dede ɔ kɔ ju nɔsʋba,
Pɔlʋ kɔ han Nyanmıan Belemgbin Mân nın anwʋn ɛjɔlɛ kɔ hele bɛ́. Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ
b'a hɛlɛ wɔ *Moyizı mala nın anun ɔ nʋn mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kalata'n-mɔ anun'n, Pɔlʋ kɔ
bubu kɔ hele bɛ́.
24 Mɔ bɛ nwunlin yí sɔ'n, mmie-mɔ lelı Pɔlʋ anʋan ɛjɔlɛ'n bɛ lili. Nan mmie-mɔ kʋsʋ dıɛ,
b'a nne b'a nni man.
25 Kɛmɔ afı bɛ́ afian ɛlɔ bɛ́ nʋan a nzɛ man bɛ́ nwʋn yê bɛ jasʋlı'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ
Pɔlʋ hanlın helelı bɛ́'n. Yí nwan: "Ɛjɔlɛ'n mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n nanndılı
kpɔmanfʋɛ *Ezayi asʋ ɔ hanlın helelı ɛmɔ mgbain'n-mɔ'n, kanngʋ ɔ tı ananhɔlɛ sakpa!
26 Kpɔmanfʋɛ Ezayi nwan:
Kɔ menian ɛhı-mɔ anwʋn nán kan kele bɛ́ kɛ:
Ɛmɔ 'ba tie yí kpa, kʋsʋ ɛmɔ ngɔ tı man yí bʋ.
Ɛmɔ 'ba nıan yí kpa, kʋsʋ ɛmɔ ngɔ nwun man yí.
27 *Ɔ sanlın kɛ menian ɛhı-mɔ a kete bɛ́ ahʋnlın'n,*
b'a totua bɛ́ nzʋ'n ɛsɛ b'a momuan bɛ́ nyın'n.
Ɔ man bɛ́ nyın'n nnwun man ası,
bɛ́ nzʋ'n ndı man ɛjɔlɛ nán b'a nwun ngɛlɛ
b'a kaci bɛ́ nyın mín nwʋn nán bɛ́ nwʋn a sa.
28 "Yí ti, ɛmɔ nwún yí kɛ Nyanmıan ngalıɛ'n m'ɔ man bɛ nyan bɛ́ ti'n, ngalıɛ sɔ nın a tʋ bɛ́
mɔ bɛ tı man Zufʋ'n. Bɛ́ dıɛ, bɛ tie bɛ de Nyanmıan bɛ di."
[
29 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ yuelı'n, Zufʋ'n-mɔ 'kɔ a, anın bɛ lɛ su akpʋlʋwa kpa bɛ́ afian ɛlɔ.]
30 Ɛhı anzin, Pɔlʋ tanlanlın sua'n m'ɔ hayılı nın anun ɛbɛlɛ dede afʋɛ nnyuan. Ɔ sɔ bɛ́
kʋalaa mɔ bɛ kulo kɛ bɛ nwun yí nwʋn nın anun.
31 Ɔ le atın ɔ kan Nyanmıan Belemgbin Mân nın anwʋn ɛjɔlɛ, ɛsɛ ɔ bɔ yɛ́ Mın Zozi Kilisi
Ɛjɔlɛkpa'n ɔ kele menian'n-mɔ, like fíí njıjı man yí.

PƆLƱ KALATA'N
M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN
LƆMƱN ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Pɔlʋ? Pɔlʋ tɪ Zufʋ, bɛ wʋlɪ yí Silisi mân nun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Talɪsɪ nɪn asʋ. Nan kʋsʋ, Zoluzalɛmʋn yê bɛ talɪ yí ɔ suanlɪn Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn ɔ. Ɔ kacili sʋanlan mɔ yí nwʋn tɛ yí wɔ Zufʋ'n-mɔ amanmuo nɪn anun. Pɔlʋ helelɪ alimʋa Kilisi amma'n-mɔ ahʋlʋwa. Nan yɛ́ Mɪn Zozi yɪlɪ yí nwʋn helelɪ yí, ɔ fɛlɛlɪ yí kɛ ɔ káci yí bɔfʋɛ wɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n-mɔ afian. Pɔlʋ hɔlɪ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n wɔ *Lɔmʋn belemgbin mân nɪn anun lɪka dɔʋn.

Mɛlɛ mɔ Pɔlʋ 'kɛlɛ kalata ɛhɪ'n, anɪn ɔ wɔ Kolɪntɪ kulo nɪn asʋ. Ɔ kulo kɛ ɔ kɔ Zoluzalɛmʋn, ɛsɛ kʋsʋ ɔ kɔ Lɔmʋn. Yí ti, ɔ hɛlɛlɪ Lɔmʋn asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ ɔ lɛ ba bɛ́ nwʋn ɛlɔ ɔ kekele bɛ́ like ɔ wowula bɛ́ anwʋnsɛlɛ.

Pɔlʋ a hye kalata ɛhɪ anun nsan. Alimʋa lɪka dɪɛ'n (yí ti 1-8), ɔ lɛ tu Ɛjɔlɛkpa nɪn abʋ. Ɔ lɛ kan kɛ menian'n-mɔ kʋalaatin, Zufʋ o, bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ o, bɛ́ kʋalaa bɛ tɪ ɛtɛfʋɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun yê bɛ di fʋɔ, Nyanmɪan sikpɛ'n 'kun bɛ́ (1.18-3.20). Nan Zozi Kilisi mɔ ɔ'a nyɔ man ɛtɛ fíí nɪn adawʋlʋman, yí ewue m'ɔ wuli'n, ɔ tuli yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ɔ lelɪ yɛ́ ti. Ɔ man bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ de yí bɛ di'n, Nyanmɪan bu bɛ́ kɛ sɛsɛfʋɛ (3.21-5.21). Pɔlʋ lɛ kele nun yuein kɛ Nyanmɪan mala'n tɪ like kpa, nan kʋsʋ, kɛmɔ yɛ le man anwʋnsɛlɛ'n, yɛ ngʋala man sʋ di. Ɛhɪka ati, Nyanmɪan a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe ɔ'a fa yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ'a man yɛ́ maan ɔ bʋka yɛ́ yɛ kaci Nyanmɪan amma (yí ti 6-8).

Kalata nɪn ati 9-11, Pɔlʋ lɛ kan Zufʋ dɔʋn mɔ bɛ falɪ man bɛ́ nwʋn manlɪn man Zozi nɪn ɛjɔlɛ. Sɛ b'a yɪ Zozi a, Nyanmɪan dɪɛ, ɔ yɪlɪ man yí menian'n-mɔ.

Kalata nɪn ati 12.1-15.13, Pɔlʋ lɛ kekele atɪn m'ɔ di kɛ asɔnɪn mma'n-mɔ sɪn sʋ bɛ bu mân'n kanlanman maan bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n nwun yí kɛ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi sakpa. Nunhan m'ɔ tɪ cɪnnjɪn'n y'ɔ le bɛ́ manngʋn ehulo'n. Kalata nɪn agualɪɛ nun, ɔ lɛ bisa yí manngʋn'n-mɔ dɔʋn mɔ bɛ wɔ ɛlɔ nɪn ahɪn (15.14-16.27).

Ahɪn ebisa

1 Mín Pɔlʋ mɔ n dɪ Kilisi Zozi akʋa'n yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan ɛmɔ ɔ. Nyanmɪan Kpili a fɛlɛ mín kɛ n gáci Zozi bɔfʋɛ, ɔ'a yɪ mín kɛ m mɔ́ yí Ɛjɔlɛkpa'n.

2 Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, Nyanmɪan manlɪn yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ falɪ bɔlɪ anɔhʋba daba. Ɔ manlɪn bɛ hɛlɛlɪ yí nwʋn ɛjɔlɛ yí Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ Nwannzan-nwannzan nɪn anun.

3 Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, y'ɔ le yí Wa nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n. Nyanmɪan manlɪn yí Wa'n nyanlɪn kulo sʋanlan anwʋnnaan, bɛ wʋlɪ yí belemgbin *Davidi afilie nɪn anun.

4 Kɛmɔ ɔ tɪ sʋanlan nwannzan-nwannzan'n, Nyanmɪan manlɪn ɔ fi ewue nun ɔ tinngelɪ maan bɛ nwunlin kɛ ɔ tɪ Nyanmɪan tunmin Baa sakpa. Yí Wa sɔ'n y'ɔ le yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi.

5 Yí dunman nun, Nyanmɪan a nwun mín nwʋn anwunnvoe, ɔ'a yɪ mín kɛ n gáci Zozi bɔfʋɛ. Ɔ'a sʋan mín kɛ n vɛ́lɛ menian'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n maan bɛ lé Zozi bɛ lí nán bɛ́ nyɪn a sɔ yí.

6 Menian sɔ'n-mɔ, ɛmɔ wɔ bɛ́ nun bie, ɛmɔ mɔ Zozi Kilisi a fɛlɛ ɛmɔ'n.

7 Mɪɪn kɛlɛ ɛmɔ kʋalaa mɔ, Lɔmʋn ɛlɔ, Nyanmɪan kulo ɛmɔ ɛjɔlɛ mɔ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ kɛ bɛ káci yí anwʋntɪɛ mma'n. Mɪn 'bisa ɛmɔ ahɪn.

Yɛ́ Sɪ Nyanmɪan nʋn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe, ɛsɛ bɛ mán ɛmɔ alʋa cícɪ bɛ́ nwʋn.

Pɔlʋ kulo kɛ ɔ kɔ Lɔmʋn

8 Zozi Kilisi adawʋlʋman, mɪn 'di mʋa mɪn da mín Nyanmɪan asɪ wɔ ɛmɔ dunman nun. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ kan dedi'n mɔ ɛmɔ le yí nɪn anwʋn ɛjɔlɛ kpa mân nɪn anun lɪka kʋalaatin.

9 Nyanmıan Kpili mɔ n ne mín ahʋnlın kʋalaa mın sʋ yí, mın bɔ yí Wa nın Ɛjɔlɛkpa'n, ɔ di mín adanzıɛ kɛ mın sɛlɛ mın man ɛmɔ cıan daa.
10 Mın sɛlɛ Nyanmıan kɛ sian dıɛ, sɛ ɔ kulo a, ɔ mán mín atın maan n gɔ́ n vúa ɛmɔ anwʋn.
11 Ɔ sanlın kɛ mın kulo kɛ mın nwun ɛmɔ anwʋn sakpa, nán mın kekele ɛmɔ like maan ɛmɔ nyan Nyanmıan Wawɛ'n nyila'n.
12 Ɛsɛ bɔbɔ m'ɔ man mın kulo kɛ mın ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n y'ɔ le kɛ sɛ mın ba a, anın dedi'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɔ nʋn mín dıɛ'n mɔ n ne yí'n, yɛ́ kʋalaa yɛ fa yɛ wowula yɛ́ nwʋn anwʋnsɛlɛ.
13 Anianman-mɔ, ɛmɔ nwún yí kɛ m'an bu ɛmɔ ɛlɔ ɛwalɛ nın anwʋn mgbʋnndan dɔʋn. Nan kʋsʋ m'an nnyan man yí nwʋn atın dede ɔ'a ju ɛnɛ. Mín nwan bɔbɔ mın 'ba nán mın di junman ɛmɔ afian ɛlɔ maan mín junman'n kɔ yí nyunnun kɛ n yɔlı yí mân ɛhınlın-mɔ anun'n.
14 Junman m'ɔ tı kalɛ m'ɔ la mín sʋ'n y'ɔ le kɛ m mɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n n gélɛ bɛ́ mɔ bɛ́ nyın a tı nʋn bɛ́ mɔ bɛ́ nyın tılı man'n, bɛ mɔ́ bɛ sı kalata nʋn bɛ́ mɔ bɛ nzı man kalata'n.
15 Yí sɔ ati, ɔ cian kɛ mın ba Lɔmʋn ɛlɔ nán mın bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mın kele ɛmɔ kʋsʋ.

Ɛjɔlɛkpa'n kele Nyanmıan tunmin'n

16 Afı, mín dıɛ, mın nza man Ɛjɔlɛkpa nın anwʋn nyian. Ɔ sanlın kɛ ɔ tı tunmin mɔ Nyanmıan fa de menian'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ de yí bɛ di'n ngʋan. Ɔ fa de Zufʋ'n-mɔ kʋalaaka, nán ɔ'a le bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n kʋsʋ.
17 Yí bʋ y'ɔ le kɛ Ɛjɔlɛkpa sɔ nın anun yê yɛ nwun kɛ Nyanmıan kpın bu menian'n-mɔ sɛsɛ ɔ. Ɔ kele kɛ ɔ fi abʋbɔ dede ɔ ju ayuelıɛ, sʋanlan dedi m'ɔ le yí wɔ Nyanmıan anun'n yê Nyanmıan fa bu sʋanlan sɛsɛ ɔ. Afı ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Sɛsɛfʋɛ, yí dedi nın ati yê Nyanmıan 'man ɔ nyan ngʋan ɔ.*

Nyanmıan sikpɛ'n

18 Afı kɛmɔ menian'n-mɔ mman man Nyanmıan anyınnzɔ, ɛsɛ bɛ bɔ bala ɛtɛ bɛ totua ananhɔlɛ nın anwʋn atın'n, Nyanmıan a fa bɛ́ nwʋn sikpɛ a wula yí kunnun. Ɔ man Nyanmıan sikpɛ sɔ'n fi anwunno ɛlɔ dede ɔ ju ası ɛwa ɔ cı menian'n-mɔ.
19 Nyanmıan 'tua bɛ́ yí nwʋn kalɛ, ɔ sanlın kɛ yí muonun, ɔ'a yı yí nwʋn yuein a hele mân'n, b'a nwun yí kɛ ɔ kpın tı yí'n.
20 Afı kɛ Nyanmıan bɔlı mân'n, yí ninnge'n-mɔ mɔ ɔ'a yɔ'n, ɔ man menian'n-mɔ nwun yí kɛ ɔ wɔ ɛbɛlɛ ɛsɛ yí tunmin'n m'ɔ le yí'n tı tunmin m'ɔ le man ayuelıɛ. Yí sɔ ati, menian'n-mɔ le man ɛjɔlɛ fíí mɔ bɛ kan bɛ sa bɛ́ nın ɔ.
21 Menian'n-mɔ sı kɛ Nyanmıan wɔ ɛbɛlɛ, nan kʋsʋ bɛ nyı man yí ayɛ bɛ nna man yí ası kɛ ɔ sɛ fata'n. B'a kaci tomgban. Yê kɛmɔ bɛ nzı man ngɛlɛ'n, bɛ nanndı awosin nun.
22 Bɛ nwan bɛ tı ngɛlɛfʋɛ, kʋsʋ anın b'a tolo.
23 Nyanmıan m'ɔ nwu man m'ɔ di mɔ bɛ sʋ yí bɛ wula yí anunminnyanmʋn'n, cɛcɛ, abaaba m'ɔ soman kulo sʋanlan m'ɔ wu'n, nnʋnman, naan nʋn naan mɔ bɛ cʋın bɛ́ nwʋn ası'n yê bɛ tʋtɔ bɛ́ ɔ.
24 Ɛhıka ati, Nyanmıan a yaci bɛ́ bɛ́ satılıfʋɛ nyɔlıɛ'n-mɔ mɔ bɛ kulo nın anun. Ɔ man bɛ́ abalabɔ'n mɔ kʋn nʋn yí manngʋn bɔ'n man anyunnunguasıɛ kan bɛ́ bɔbɔ muonun bɛ́ nwʋnnaan'n.
25 Nyanmıan anwʋn ɛjɔlɛ'n m'ɔ tı ananhɔlɛ'n, bɛ ngulo man kɛ ato ɛjɔlɛ'n. Bɛ tʋtɔ ninnge'n-mɔ bɛ yaci Nyanmıan muonun mɔ ɔ'a bɔ ninnge sɔ'n-mɔ'n m'ɔ fata kɛ cıan daa bɛ yı yí ayɛ'n. Amın!
26 Ɛhıka ati, Nyanmıan a yaci bɛ́ bɛ́ anyunnunguasıɛ nyɔlıɛ'n-mɔ anun. Bɛ́ mmalasua'n-mɔ a bɔ alʋa. Bɛ yɔ satılıfʋɛ nyɔlıɛ.
27 Bɛ́ mmelenzua'n-mɔ kʋsʋ a bɔ alʋa. Bɛ nʋn bɛ́ mmalasua'n-mɔ nna man. Bɛ́ manngʋn mmelenzua'n-mɔ anwʋn yê bɛ́ nyın bʋlʋ ɔ. Busuɔfʋɛ nyɔlıɛ yê bɛ yɔ ɔ. Busuɔfʋɛ nyɔlıɛ sɔ nın anwʋn ahatua m'ɔ fata'n yê bɛ lɛ nyan yı nın ɔ.
28 Kɛmɔ b'a nni man Nyanmıan ɛkpʋnndɛ ɛjɔlɛ'n, Nyanmıan a man sɛnvʋɛ ajʋnlın a tɔ bɛ́ ti anun. Ɔ man nyɔlıɛ m'ɔ nzɛ nvata man kɛ bɛ yɔ'n yê bɛ yɔ ɔ.

29 Ajʋnlɪn'n m'ɔ wɔ bɛ́ ti anun'n tɪ man fɔ́ʋ́n: ɛtɛ ɛyɔlɛ, anyɪnbʋlʋ, ati anun ɛtɛ ɛyɔlɛ, kʋ́ála
esʋ́e, awue elie, butule elie, akɔbɛ ɛtʋɛ, ɔ nʋn abɔlɛ esusue.
30 Bɛ tɪ ngʋndʋnmgbɔ, bɛ kan bɛ́ manngʋn-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Bɛ kpɔ Nyanmɪan, bɛ tɪ
apanninma, bɛ tu bɛ́ nwʋn, bɛ bɔ bɛ́ nwʋn apoo. Bɛ sɪ ɛtɛ ɛyɔlɛ nɪn anyɪnsʋ, bɛ́ nyɪn nzɔ
man bɛ́ sɪ nʋn bɛ́ nin-mɔ.
31 Bɛ tɪ tomgban, bɛ nni man bɛ́ nʋan ɛjɔlɛ nɪn sʋ, bɛ́ ti yɔ sɪ, bɛ nzɪ man koun.
32 Bɛ sɪ kɛ Nyanmɪan kpɪn bua yí ndɛɛ'n, kɛ bɛ́ mɔ bɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ, bɛ fata ewue.
Nan kʋsʋ, bɛ tɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ, ɛsɛ bɔbɔ bɛ di bɛ́ mɔ bɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ nɪn anzin.

2

Bɛ́ mɔ bɛ bu bɛ́ nwʋn menin kpa'n

1 Ɛhɪka ati, wɔ́ kulo sʋanlan, mɔ ɛ bu wɔ́ nwʋn sʋanlan kpa nán a bu menian nga'n-mɔ
ɛtɛfʋɛ'n, nwun yí kɛ ɛ ngʋala man wɔ́ nwʋn yɪ wɔ bɛ́ nun. Afɪ, abɛlɛ mɔ ɛ bu ɛhɪnlɪn-mɔ
ɛtɛfʋɛ, nan kʋsʋ ɛ yɔ ɛtɛ kʋnmgba sɔ'n bie'n, anɪn wɔ́ bɔbɔ muonun, ɛ lɛ bu wɔ́ nwʋn fʋɔ.
2 Yɛ sɪ kɛ, ahatua mɔ Nyanmɪan 'ba tua bɛ́ mɔ bɛ bu bɛ́ nwʋn sɔ'n tɪ sɛsɛ.
3 Wɔ́ kulo sʋanlan, mɔ sɛ ɛhɪnlɪn-mɔ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ a, ɛ bu bɛ́ ɛtɛfʋɛ nan kʋsʋ ɛ yɔ
nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ bie'n, asʋ ɛ nɪan an, Nyanmɪan ngɔ tua man wɔ́ ɛtɛ nɪn anwʋn kalɛ ɔ?
4 Anaan ɛ nnwun man kɛ Nyanmɪan anwunnvoe m'ɔ sa'n, yí kpa m'ɔ tɪ nɪn ati, ɔ'a si
abʋtalɛ kpa, ɔ lɛ nwʋnndɛ kɛ ɛ nʋ́n wɔ́ nwʋn ɛ yáci wɔ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn ɔ?
5 Kʋsʋ nwun yí kɛ wɔ́ anzʋsɛlɛ'n mɔ ɛ yɔ yí Nyanmɪan anwʋn'n, m'ɔ man ɛ nnun man wɔ́
nwʋn nɪn ati, ɛ lɛ cɪcɪ Nyanmɪan sikpɛ'n bɔ́lɛ wɔ́ ti sʋ. Ɛ 'ba nwun yí cɪan mɔ Nyanmɪan 'ba
tua mân nɪn ɛtɛ nɪn anwʋn kalɛ ananhɔlɛ.
6 Cɪan sɔ'n, sʋanlan kʋn biala 'ba nyan yí junman'n m'ɔ lili nɪn anwʋn ahatua.
7 Menian mɔ bɛ bɔ mɔndɪnlɪn bɛ bɔ bala kpa, mɔ bɛ kpʋnndɛ kɛ cɪan bie dede, Nyanmɪan
wʋ́la bɛ́ anunminnyanmʋn, ɔ yí bɛ́ ayɛ ɔ mán bɛ́ asɪtanlan kpa m'ɔ nzɛcɪ man'n, bɛ́ dɪɛ, bɛ
'nyan nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n.
8 Nan bɛ́ mɔ bɛ́ ti tɪ ɛtɛ, mɔ bɛ nne man ananhɔlɛ'n bɛ ndʋ man nun, mɔ bɛ bɔ bala m'ɔ
ngɔ atɪn sʋ'n, bɛ́ dɪɛ, Nyanmɪan 'fɛ bɛ́ nwʋn ɛya, yí sikpɛ'n 'cɪ bɛ́.
9 Menian'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n, yalɛ nʋn ahunnunndɪtɪɛ 'kan bɛ́. Yalɛ kpili sɔ'n, ɔ
'kan Zufʋ'n-mɔ kʋalaaka, nán ɔ'a han bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n kʋsʋ.
10 Nan menian mɔ bɛ bɔ bala kpa'n, Nyanmɪan 'yɪ bɛ́ ayɛ, ɔ 'wula bɛ́ anunminnyanmʋn,
ɔ 'man bɛ́ alʋacɪcɪɛ. Ɔ 'di mʋa ɔ man Zufʋ'n-mɔ kʋalaaka nán ɔ'a man bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n
kʋsʋ.
11 Nyanmɪan Kpili dɪɛ, ɔ nnɪan man sʋanlan nyunnun ɔ mmua man yí ndɛɛ.
12 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nzɪ man *Moyizɪ mala'n mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n, bɛ 'bua bɛ́ ndɛɛ, nan kʋsʋ
Moyizɪ mala'n nvite man nun. Bɛ́ mɔ bɛ́ kʋsʋ bɛ sɪ mala sɔ'n, mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n, yí nwʋn yɛ̂ bɛ
'nɪan bɛ bua bɛ́ ndɛɛ ɔ.
13 Ɔ sanlɪn kɛ nán bɛ́ mɔ bɛ tie Nyanmɪan mala'n mgban'n yɛ̂ bɛ tɪ sɛsɛ wɔ Nyanmɪan
anyunnun ɔ, nan bɛ́ mɔ bɛ tie mala'n bɛ yɔ like mɔ mala'n kele'n, bɛ́ yɛ̂ Nyanmɪan bu bɛ́
sɛsɛfʋɛ ɔ.
14 Afɪ, abɛlɛ mɔ menian nga'n-mɔ mɔ bɛ nzɪ man Moyizɪ mala'n yɔ like mɔ mala'n kele'n,
anɪn bɛ kʋsʋ, bɛ le bɛ́ mala dɪɛ kpa mɔ bɛ di sʋ ɔ.
15 Bɛ kele kɛ ninnge'n mɔ mala'n nwan bɛ yɔ́'n, b'a hɛlɛ wɔ bɛ́ ahʋnlɪn nɪn anun. Like
mɔ bɛ kɔ yɔ'n, sɛ ɔ tɪ kpa o, sɛ ɔ tɪ man kpa o, bɛ nwun yí bɛ́ ajʋnlɪn nun. Afɪ, bɛ́ ti'n se bɛ́.
16 Cɪan'n lɛ ba mɔ Nyanmɪan 'ba man Zozi Kilisi bua menian'n-mɔ ndɛɛ wɔ bɛ́ nvɪalɪɛ
nun ajʋnlɪn'n mɔ bɛ le yí nɪn anwʋn. Cɪan sɔ'n ju a, Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mɪn bɔ'n 'ba kpɪn sʋ.

Zufʋ'n-mɔ nʋn mala'n

17 Nan wɔ́ mɔ wɔ́ nwan ɛ tɪ Zufʋ mɔ bɛ le wɔ́ a, bɛ le mala'n, ɛ fʋa wɔ́ nwʋn kɛ ɛ sɪ
Nyanmɪan.
18 Wɔ́ nwan ɛ sɪ like m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn'n, afɪ mala nɪn a man a nwun like m'ɔ tɪ kpa
ɔ nʋn m'ɔ tɪ man kpa nɪn angʋnmɪn.

19 Ɛ de di kɛ wɔ́ yɛ̂ ɛ kele bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn a sin nɪn atɪn nɪn ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ tɪ awosin nun'n, ɛ
jʋnlɪn kɛ ɛ tɪ bɛ́ kanlannɪɛ.
20 Bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn tɪlɪ man'n, wɔ́ nwan wɔ́ yɛ̂ ɛ kele bɛ́ anyɪntɪɛ ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man ɛjɔlɛ'n,
wɔ́ nwan wɔ́ yɛ̂ ɛ kekele bɛ́ like ɔ. Afɪ ɛ de di sakpa kɛ mala nɪn anun yɛ̂ ngɛlɛ'n nʋn
ananhɔlɛ'n wɔ ɔ.
21 Nan sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn, wɔ́ mɔ ɛ kekele wɔ́ manngʋn'n-mɔ ninnge'n, nzukɛ ati yɛ̂ ɛ ngele
man wɔ́ muonun wɔ́ nwʋn bie ɔ? Wɔ́ nwan nán man bɛ wua, nzukɛ ati yɛ̂ wɔ́ lɪlɪ, ɛ wua ɔ?
22 Wɔ́ nwan nán man bɛ tʋn ajaa, nzukɛ ati yɛ̂ wɔ́ lɪlɪ, ɛ tʋn ajaa ɔ? Wɔ́ nwan ɛ nʋn amʋan
nni man, nan nzukɛ ati yɛ̂ ɛ wʋlʋ amʋan sua nɪn anun ɛ wua nun ninnge ɔ?
23 Wɔ́ nwan ɛ sɪ mala'n, ɛ fa tu wɔ́ nʋan nun, nzukɛ ati yɛ̂ ɛ nni man mɔ mala'n kele nɪn
asʋ nan ɛ man anyunnunguasɪɛ kan Nyanmɪan ɔ?
24 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ: "Ɛmɔ Zufʋ'n-mɔ dunman nun, menian nga'n-mɔ kan
Nyanmɪan anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ."
25 Afɪ wɔ́ mɔ ɛ tɪ Zufʋ, mɔ a kpɛ wɔ́ mmian nun'n, sɛ ɛ di mala nɪn asʋ lɪlɪ a, anɪn nvasʋɛ
wɔ sʋ. Nan sɛ ɛ nni man mala nɪn asʋ a, wɔ́ mmian nun'n mɔ a kpɛ'n tɪ mgban.
26 Yí ti, sʋanlan mɔ bɛ kpɛlɪ man yí mmian nun'n, sɛ ɔ di mala nɪn asʋ a, asʋ Nyanmɪan
mmu man yí kɛ sʋanlan mɔ b'a kpɛ yí mmian nun ɔ?
27 Wɔ́ mɔ ɛ nni man mala nɪn asʋ'n, ɛ nʋn wɔ́ mala kalata'n kʋalaa, ɔ nʋn wɔ́ mmian nun
mɔ a kpɛ'n kʋalaa, sʋanlan mɔ bɛ kpɛlɪ man yí mmian nun kʋsʋ ɔ di mala nɪn asʋ'n, ɔ 'bu
wɔ́ fʋɔ.
28 Zufʋ kpa'n nán y'ɪ y'ɔ le anwʋnnaan sʋ Zufʋ'n ɔ nʋn kɛ sʋanlan mɔ menian'n-mɔ sɪ kɛ
b'a kpɛ yí mmian nun nɪn ala.
29 Nan Zufʋ kpa'n y'ɔ le m'ɔ tɪ Zufʋ yí kunnun'n. Yí mmian nun ɛkpɛ kpa'n y'ɔ le yí
ahʋnlɪn nɪn anun. Ɔ tɪ Wawɛ nun ɛjɔlɛ, nan nán kalata sʋ ɛjɔlɛ ɔ. Zufʋ kpa sɔ'n, yí ɛfʋa dɪɛ'n
fi man sʋanlan ɛlɔ, nan ɔ fi Nyanmɪan ɛlɔ.

3

Zufʋ'n-mɔ nvasʋɛ'n

1 Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn bɛ́ mɔ bɛ tɪ Zufʋ'n, bɛ́ nvasʋɛ dɪɛ y'ɔ le benin? Anaan bɛ́ mmian nun
ɛkpɛ'n mɔ bɛ kpɛ'n, yí kpa dɪɛ m'ɔ tɪ'n y'ɔ le benin?
2 Sakpa lɪlɪ, yí biala kʋalaa nvasʋɛ mɔ bɛ le yí sʋ'n tɪ kpili! Ɔ sanlɪn kɛ alimʋa nvasʋɛ'n
y'ɔ le kɛ bɛ́ yɛ̂ Nyanmɪan falɪ yí nʋan ɛjɔlɛ'n wulalɪ bɛ́ sa nun ɔ.
3 Yɛ 'kan sɛ? Sɛ bɛ́ mmie-mɔ a nni man Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn asʋ ati a, asʋ ɔ kele
kɛ Nyanmɪan kʋsʋ a nni man yí Nʋan Ɛjɔlɛ dɪɛ nɪn asʋ?
4 Cɛcɛ! Ɔ tɪ man sɔ. Sɛ menian'n-mɔ kʋalaatin tɪ atofʋɛ bɔbɔ a, Nyanmɪan dɪɛ, ɔ tɪ
ananhɔlɛfʋɛ. Afɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ lɛ kele kɛ:
Ɔ sɛ kɛ wɔ́ ɛjɔlɛ'n kʋalaa mɔ ɛ kan nɪn anun,
bɛ nwʋ́n wɔ́ kɛ ɛ tɪ sɛsɛfʋɛ
nán sɛ bɛ nʋn wɔ́ lɛ yɪ ndɛɛ a,
anɪn a li bɪ.
5 Mɪɪn jʋjɔ kɛ eyuadɪ amma'n. Sɛ yɛ́ sɛsɛ'n mɔ yɛ tɪ man'n man bɛ nwun kɛ Nyanmɪan tɪ
sɛsɛ a, anɪn yɛ 'se sɛ? Sɛ Nyanmɪan sikpɛ'n cɪ yɛ́ a, asʋ ɔ kele kɛ Nyanmɪan tɪ man sɛsɛfʋɛ ɔ?
6 Cɛcɛ! Ɔ tɪ man sɔ. Afɪ, sɛ Nyanmɪan tɪ man sɛsɛfʋɛ a, anɪn ɔ 'yɔ sɛ nán ɔ'a hʋala mân'n
ndɛɛ bua?
7 Yí ti, sɛ mín ato'n mɔ mɪn di'n man bɛ nwun kɛ Nyanmɪan tɪ ananhɔlɛfʋɛ, anunmin-
nyanmʋn kan yí kpa a, anɪn nzukɛ ati yɛ̂ bɛ tɛ bu mín kɛ n dɪ ɛtɛfʋɛ ɔ?
8 Anɪn nzukɛ ati yɛ̂ yɛ ngan man kɛ: "Yɛ yɔ́ ɛtɛ maan like kpa fíte nun ɔ?" Dunmannzɛcɪɛ
mma'n-mɔ nwan mín ɛjɔlɛ mɔ mín kan nɪn anɪn. Nan dunmannzɛcɪɛ mma sɔ'n-mɔ,
Nyanmɪan ahatua nɪn ala yɛ̂ ɔ sɛ fata bɛ́ ɔ.

Sʋanlan fíí tɪ man sɛsɛfʋɛ

9 Ɛhı nʋn ɛhı a, anın yɛ 'se sɛ? Asʋ yɛ tı kpa yɛ tala menian nga'n-mɔ anaan? Cɛcɛ. Afı,
m'an hele kɛ menian'n-mɔ kʋalaa, Zufʋ o, m'ɔ tı man Zufʋ o, bɛ́ kʋalaa bɛ wɔ ɛtɛ nın anun.
10 Ɛhı b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ:
Sʋanlan fíí nnʋn man ɛbɛlɛ m'ɔ tı sɛsɛfʋɛ ɔ.
11 *Sʋanlan fíí ndı man ɛjɔlɛ bʋ,*
bɛ́ bie fíí mgbʋnndɛ man Nyanmıan.
12 *Bɛ́ kʋalaa b'a fʋn Nyanmıan atın'n,*
b'a kaci tomgban.
Bɛ́ bie fíí nnʋn man ɛbɛlɛ
m'ɔ bɔ bala kpa ɔ.
13 *Ɛjɔlɛ mɔ bɛ kan bɛ kele sʋanlan'n,*
ɔ kele yí ewue atın.
Bɛ́ nʋan nun tı mınlın-mınlın.
Bɛ́ nʋan kan wɔ́ a,
ɔ tala owo bɔlɛ.
14 *Sasan ɛbɔ nʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan*
a yi bɛ́ nʋan'n tɛkɛɛ.
15 *Sʋanlan ehuan tı man bɛ́ nyınsʋ like fíí.*
16 *Lıka biala mɔ bɛ kɔ sın'n,*
bɛ sɛcı ninnge bɛ yaci alʋabɔ ɛbɛlɛ.
17 *Bɛ nzı man anzʋnunjɔ atın'n.*
18 *Bɛ́ ɛtıɛ mɔ bɛ tı'n,*
bɛ nzulo man Nyanmıan bɔbɔ fíí.
19 Nan yɛ́ dıɛ, yɛ nwun yí kɛ ɛjɔlɛ kʋalaa mɔ Nyanmıan mala kalata'n kan'n, ɔ kan man
menian'n-mɔ mɔ bɛ́ nwʋn wɔ mala nın anun'n. Ɔ man sʋanlan fíí ngʋala man yí nʋan
buke kʋ́n, nan bɛ́ kʋalaa bɛ di fʋɔ Nyanmıan anyunnun.
20 Ɛhı, ɔ man ɔ nanndı mala elie nın asʋ, sʋanlan fíí ngɔ li bı Nyanmıan anyunnun. Afı,
mala'n yê ɔ man sʋanlan nwun kɛ ɔ'a yɔ ɛtɛ ɔ.

Kɛ ɔ kpın yɔ mɔ Nyanmıan man sʋanlan kaci sɛsɛfʋɛ'n

21 Nan sian dıɛ, sɛ bɛ yı mala'n nun an, Nyanmıan a hele yɛ́ kɛ ɔ kpın yɔ maan yɛ kaci
sɛsɛfʋɛ wɔ yí nyunnun'n. Moyizı mala'n nʋn Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlın ɛjɔlɛ
sɔ'n.
22 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ de Zozi Kilisi bɛ di'n, bɛ́ dedi nın anwʋn yê Nyanmıan nıan bu bɛ́
sɛsɛfʋɛ ɔ. Ɔ sanlın kɛ bɛ mgba man menian'n-mɔ anun,
23 bɛ́ kʋalaa b'a yɔ ɛtɛ, ɔ man Nyanmıan anunminnyanmʋn nın a tʋ a fʋn bɛ́.
24 Nan bɛ́ ɛtɛ nın ati kalɛ'n mɔ Kilisi Zozi a tua'n dunman nun, Nyanmıan a nwun bɛ́
kʋalaa bɛ́ nwʋn anwunnvoe ɔ'a bu bɛ́ sɛsɛfʋɛ.
25 Zozi yê Nyanmıan a yı yí kɛ ɔ bála fá yí moja'n lí bɛ́ mɔ bɛ de yí bɛ di nın ati mgbata
ɔ. Nyanmıan a yɔ sɔ ɔ a hele kɛ ɔ tı sɛsɛfʋɛ. Ɔ sanlın kɛ ɛtɛ'n mɔ menian'n-mɔ yɔlı yí daba
daba'n, ɔ sili abʋtalɛ, ɔ'a ndua man bɛ́ ɛtɛ nın anwʋn kalɛ.
26 Nan kıkaala dıɛ, ɔ lɛ kele kɛ ɔ kpın yɔ maan sʋanlan kaci sɛsɛfʋɛ wɔ yí nyunnun'n. Ɔ
sanlın kɛ abɛlɛ m'ɔ lɛ bu bɛ́ mɔ bɛ de Zozi bɛ di'n sɛsɛfʋɛ'n, ɔ kele kɛ yí muonun ɔ tı sɛsɛfʋɛ.
27 Sɛ ɛjɔlɛ'n tı sʋa a, asʋ kulo sʋanlan le atın ngacile ɔ sın sʋ fʋa yí nwʋn ɔ? Atın ngacile
fíí nnʋn man ɛbɛlɛ. Anın nzukɛ ati ɔ? Mala nın asʋ elie ati ɔ, anaan? Cɛcɛ, nán mala nın
asʋ elie ati ɔ, nan dedi nın ati ɔ.
28 Yí ti, yɛ́ dıɛ mɔ yɛ sı'n, y'ɔ le kɛ sʋanlan dedi nın anwʋn yê Nyanmıan nıan ɔ bu yí
sɛsɛfʋɛ wɔ yí nyunnun ɔ. Nan nán mala nın asʋ elie nın ɔ.
29 Asʋ ɛmɔ jʋnlın kɛ Nyanmıan tı Zufʋ'n-mɔ angʋnmın cein ala Nyanmıan, nan ɔ tı man
menian nga'n-mɔ Nyanmıan bie ɔ? Cɛcɛ, ɔ tı man sɔ. Nan ɔ tı menian nga'n-mɔ kʋsʋ
Nyanmıan.

30 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan tı baa kʋnmgba cein. Wɔ́ mɔ ɛ tı Zufʋ o, ɔ nʋn wɔ́ mɔ ɛ tı man
Zufʋ o, wɔ́ dedi nın anwʋn yê ɔ 'nıan bu wɔ́ sɛsɛfʋɛ wɔ yí nyunnun ɔ.
31 Asʋ ɔ kele kɛ anın yɛ lɛ fa dedi'n yɛ bɔ mala nın abʋsʋ ɔ? Cɛcɛ, nán yí sɔ ɔ. Nan yɛ lɛ
kele kɛ mala'n tı like kpa.

4

Bɛ́ mɔ bɛ le dedi'n, bɛ́ sı y'ɔ le Abalahamʋn

1 Nzu ɛjɔlɛ yê yɛ 'kan wɔ yɛ nannan Abalahamʋn anwʋn ɔ? Yí m'ɔ tı kulo sʋanlan'n, nzu
yê ɔ nyanlın yí ɔ?
2 Afı, sɛ ɔ tı kɛ junman bie yê Abalahamʋn lili mɔ Nyanmıan nıanlın yí nwʋn ɔ buli yí
sɛsɛfʋɛ a, ahan Abalahamʋn kʋala kɛ ɔ fa tu yí nʋan nun. Ɔ kʋala yí sɔ yɔ lılı, nan nán
Nyanmıan anyunnun ɔ.
3 Afı, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ: *Abalahamʋn lelı Nyanmıan lili ɛhıka ati yê Nyanmıan buli yí
sɛsɛfʋɛ ɔ.*
4 Sɛ sʋanlan di junman an, like m'ɔ nyan yí nun'n y'ɔ le ahatua, nan nán acɛdıɛ ɔ.
5 Sʋanlan mɔ ɔ'a nni man junman fíí'n, sɛ ɔ de Nyanmıan m'ɔ man ɛtɛfʋɛ'n kaci sɛsɛfʋɛ'n
di a, Nyanmıan nıan yí dedi nın anwʋn ɔ bu yí sɛsɛfʋɛ.
6 Ɛhıka ati, mɔ belemgbin *Davidi 'kan nyila'n mɔ Nyanmıan 'yeyila sʋanlan maan ɔ
kaci sɛsɛfʋɛ a, ɔ nnıan man yí junman nın anwʋn nın ɛjɔlɛ'n, yí nwan:
7 *Nyila hán bɛ́ mɔ Nyanmıan a yaci*
bɛ́ mala ɛtʋan nın a hye bɛ́'n.
Bɛ́ mɔ Nyanmıan a cici bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ,
nyila hán bɛ́.
8 *Sʋanlan mɔ yɛ́ Mın ndʋa man yí ɛtɛ'n*
m'ɔ yɔ'n ɔ ndua man yí nwʋn kalɛ'n,
nyila hán sʋanlan sɔ'n.
9 Anın nyila sɔ'n muonun, asʋ ɔ wɔ ɛbɛlɛ man bɛ́ mɔ b'a kpɛ bɛ́ mmian nun nın anaan,
ɔ wɔ ɛbɛlɛ man bɛ́ mɔ bɛ kpɛlı man bɛ́ mmian nun'n kʋsʋ bie ɔ? Yɛ́ dıɛ, yɛ lɛ kele kɛ dedi'n
y'ɔ man Nyanmıan buli Abalahamʋn sɛsɛfʋɛ ɔ.
10 Mɛlɛ benin yê Nyanmıan buli yí sɛsɛfʋɛ'n? Asʋ mɛlɛ mɔ bɛ kpɛlı yí mmian nun nın
ɔ, anaan mɛlɛ mɔ anın bɛ kpɛlı man yí mmian nun nın ɔ? Cɛcɛ. Nán mɛlɛ mɔ bɛ kpɛlı yí
mmian nun nın ɔ, nan mɛlɛ mɔ anın bɛ kpɛlı man nın ɔ.
11 Yí mmian nun'n mɔ bɛ kpɛlı'n, ɔ tı yí nzɔlɛ. Abalahamʋn lelı Nyanmıan lili, yí nzin
kʋalaaka nán b'a kpɛ yí mmian nun'n. Nyanmıan falı nzɔlɛ sɔ'n ɔ helelı kɛ Abalahamʋn tı
sɛsɛfʋɛ yí dedi'n m'ɔ le yí dunman nun. Yí ti, bɛ́ kʋalaa mɔ b'a mgbɛ man bɛ́ mmian nun
kʋsʋ bɛ de Nyanmıan bɛ di, mɔ ɔ'a bu bɛ́ sɛsɛfʋɛ'n, Abalahamʋn tı bɛ́ sı.
12 Ɛsɛ bɛ́ mɔ b'a kpɛ bɛ́ mmian nun, mɔ bɛ nanndı dedi atın nın asʋ kɛ yɛ́ sı Abalahamʋn
nanndılı sʋ asannan nán b'a kpɛ mmian nun'n, nán kɛ b'a kpɛ yí mgban, ɔ tı bɛ́ kʋsʋ bɛ́ sı
bie.
13 Ananhɔlɛ pelein, nán mala nın asʋ elie ati yê Nyanmıan bɔlı Abalahamʋn nʋn yí bʋsʋ
amma'n-mɔ anɔhʋba kɛ ɔ 'fa mân'n man bɛ́ ɔ. Nan Abalahamʋn lelı Nyanmıan lili, nán
Nyanmıan a bu yí sɛsɛfʋɛ.
14 Nan sɛ ɔ tı kɛ bɛ́ mɔ bɛ di mala nın asʋ'n, bɛ́ ngʋnmın ala yê bɛ 'nyan mân'n bɛ yɔ bɛ́
dıɛ a, ahan dedi'n tı mgban, ɛsɛ ahan nvasʋɛ fíí nnʋn man Nyanmıan anɔhʋba'n m'ɔ bɔlı
nın asʋ.
15 Ɔ sanlın kɛ mala'n yê ɔ man Nyanmıan sikpɛ'n ba ɔ. Afı lıka mɔ mala nnʋn man'n,
mala ɛtʋan kʋsʋ nnʋn man ɛbɛlɛ.
16 Ɛhı, dedi'n dunman nun y'ɔ manlın Nyanmıan bɔlı anɔhʋba nın ɔ. Dedi'n tı
Nyanmıan acɛdıɛ, ɔ cian man Abalahamʋn abʋsʋ menian'n-mɔ kʋalaatin. Nán kɛ bɛ́ mɔ
bɛ di mala nın asʋ angʋnmın ala yê bɛ 'nyan mân sɔ nın ɔ, nan ɔ tı bɛ́ mɔ bɛ le dedi kɛ
Abalahamʋn'n kʋsʋ dıɛ. Ɔ sanlın kɛ Abalahamʋn tı yɛ́ kʋalaa yɛ́ sı

17 kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí'n. Nyanmıan nwan: *M'an man a kaci mân mân dɔʋn ası.* Nyanmıan m'ɔ man ewue mma nyan ngʋan, m'ɔ man ninnge m'ɔ nnʋn man ɛbɛlɛ tu fite'n, yí nyunnun an, Abalahamʋn tı yɛ́ sı. Ɔ sanlın kɛ Abalahamʋn lelı Nyanmıan lili.
18 Abalahamʋn sı kɛ ɔ ngʋala man baa wʋ kʋ́n. Kʋsʋ, ɔ lelı lili ɔ nyanlın anyındasʋɛ ɔ kacili "mân mân dɔʋn ası" kɛ Nyanmıan kpınlın helelı yí'n. Nyanmıan nwan: *Kɛ wʋ́ bʋsʋ amma'n-mɔ 'ba li ata nın anın.*
19 Anın Abalahamʋn a li kɔ yɔ afʋɛ ɛya kʋn, ɔ tı kɛ ɔ'a wu a yue. Anın yí yı Sala kʋsʋ a bʋ awɔlɛ sʋ. Nan kʋsʋ Abalahamʋn a nnıan man ɛhı fíí, ɔ tilalı yí dedi nın anun kpa.
20 Ɔ'a mminlin man yí dedi'n, anɔhʋba sɔ'n mɔ Nyanmıan bɔlı yí'n, sɛ ɔ 'nyan nun like e, sɛ ɔ nnyan man nun like e, ɔ'a nzusu man yí nwʋn fíí. Yí dedi'n wulalı yí anwʋnsɛlɛ, nán ɔ'a yı Nyanmıan ayɛ.
21 Afı, anın ɔ sı yí fʋ́ʋ́n kɛ Nyanmıan le tunmin ɔ kʋala ɔ yɔ like'n m'ɔ falı bɔlı yí anɔhʋba'n.
22 Yí sɔ ati yê yí dedi'n dunman nun, Nyanmıan buli yí sɛsɛfʋɛ ɔ.
23 Nan kʋsʋ, nán yí ngʋnmın ati yê bɛ hɛlɛlı kɛ: *Ɔ buli yí sɛsɛfʋɛ ɔ.*
24 Nan yɛ́ mɔ yɛ de Nyanmıan m'ɔ tinngelı yɛ́ Mın Zozi fi ewue nun'n yɛ di'n, yɛ́ kʋsʋ ɔ 'bu yɛ́ kɛ sɛsɛfʋɛ.
25 Ɔ sanlın kɛ yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ati yê bɛ hunlin yí ɔ. Yê yɛ́ sɛsɛ ebue wɔ Nyanmıan anyunnun ati yê ɔ fi ewue nun ɔ tinngelı ɔ.

5

Zozi Kilisi wuli ɛtɛfʋɛ'n-mɔ dunman nun

1 Ɛhıka ati, dedi'n mɔ yɛ le yí'n, ɔ nanndı yɛ́ Mın Zozi Kilisi asʋ, y'a kaci sɛsɛfʋɛ wɔ Nyanmıan anyunnun y'a nyan alʋacıcıɛ.
2 Yê dedi nın ati, Zozi Kilisi a man y'a hʋala y'a kpunnge Nyanmıan maan ɔ'a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe kıkaala kɛ yɛ wɔ nun'n. Like m'ɔ man yɛ di fɛ'n y'ɔ le kɛ, yɛ le anyındasʋɛ kɛ yɛ wɔ Nyanmıan anunminnyanmʋn nın anun bie.
3 Sɛ yɛ lɛ nwun yalɛ bɔbɔ a, yɛ di yí nwʋn fɛ. Ɔ sanlın kɛ yalɛ elie'n man bɛ si abʋtalɛ.
4 Abʋtalɛ esie'n man bɛ jinlan bɛ́ ja nun wɔ yalɛ elie nın anun. Bɛ́ ja nun ejinlan'n kʋsʋ man bɛ nyan anyındasʋɛ.
5 Anyındasʋɛ sɔ'n mɔ yɛ le yí'n, ɔ man yɛ́ nwʋn mmubu man yɛ́. Ɔ sanlın kɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmıan a fa man yɛ́'n kele kɛ Nyanmıan a fa yí ehulo'n ɔ'a wula yɛ́ ahʋnlın nın anun.
6 Ɛhı, daba mɔ anın yɛ le man anwʋnsɛlɛ fíí'n, mɔ Nyanmıan mɛlɛ'n m'ɔ helelı'n juli'n, Kilisi wuli ɛtɛfʋɛ'n-mɔ dunman nun.
7 Nan ɔ yɔ sı man kulo sʋanlan kʋn kɛ ɔ wʋ́ wɔ sɛsɛfʋɛ kʋn dunman nun. Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, sʋanlan kʋn kʋala kɛ ɔ wu wɔ sʋanlan kpa bie dunman nun.
8 Nan Nyanmıan dıɛ, ɔ'a hele kɛ ɔ kpın kulo yɛ́'n. Ɔ sanlın kɛ mɔ anın yɛ tɛ tı ɛtɛfʋɛ'n, ɔ manlın Kilisi wuli wɔ yɛ́ dunman nun.
9 Yí ewue'n m'ɔ wuli nın ati, ɔ'a man y'a kaci sɛsɛfʋɛ wɔ Nyanmıan anyunnun. Anın sian dıɛ, ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ ngɔ yı man yɛ́ fi Nyanmıan sikpɛ nın anun ɔ?
10 Afı daba, anın yɛ kpɔ Nyanmıan. Nan kʋsʋ Nyanmıan a man yı Wa nın a wu ɔ'a sesie yɛ́ nʋn yí yɛ́ afian. Nan sɛ ɔ'a sesie yɛ́ nʋn yí yɛ́ afian an, yí Wa'n m'ɔ tı ası'n dunman nun, ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ ngɔ le man yɛ́ ɔ?
11 Ɛsɛ nán ɛhı angʋnmın ala ati ɔ, nan Zozi Kilisi adawʋlʋman, yɛ di Nyanmıan anwʋn fɛ. Ɔ sanlın kɛ sian dıɛ, yɛ́ Mın Zozi Kilisi a sesie yɛ́ nʋn Nyanmıan yɛ́ afian.

Adamʋn nʋn Kilisi

12 Ɛhı, sʋanlan kʋnmgba cein dunman nun, ɛtɛ nın a a mân nın anun. Ɛtɛ'n 'ba a, ɔ nʋn ewue. Ewue kʋsʋ a fa yí sa a tʋ menian'n-mɔ kʋalaatin asʋ, ɔ sanlın kɛ bɛ́ kʋalaa b'a yɔ ɛtɛ.

13 Asannan nán Nyanmıan a fa mala nın a man Moyizı'n, anın ɛtɛ'n wɔ mân nın anun.
Nan kɛmɔ anın mala fíí nnʊn man ɛbɛlɛ'n, sɛ menian'n-mɔ yɔ ɛtɛ a, Nyanmıan ndɛ man
bɛ́ sʊ.
14 Adamʊn anyın a nzɔ man Nyanmıan mala'n m'ɔ falı manlın yí'n. Kʊsʊ afı, ɔ bɔ yí
bʊ Adamʊn mɛlɛ sʊ dede m'ɔ kɔ ju Moyizı mɛlɛ sʊ'n, ɛtɛ mɔ menian'n-mɔ yɔlı m'ɔ nʊn
Adamʊn dıɛ'n tı man kʊn bɔbɔ'n, ewue tʊlı yí sa menian sɔ'n-mɔ kʊalaa asʊ. Adamʊn
soman Ngʊandefʊɛ'n mɔ di kɛ ɔ ba'n.
15 Nan kʊsʊ Adamʊn dıɛ, ɔ'a yɔ ɛtɛ. Zozi Kilisi a, ɔ'a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe ɔ'a man
y'a nyan ngʊan. Ɔ tı acɛdıɛ kpili kpa mɔ Nyanmıan a fa a hye yɛ́ ɔ. Adamʊn angʊnmın
cein ɛtɛ'n dunman nun, ewue a hun menian dɔʊn. Nan kʊsʊ Zozi Kilisi angʊnmın cein
dunman nun, Nyanmıan a nwun menian dɔʊn anwʊn anwunnvoe. Ɔ tı like m'ɔ sʊ ɛbʊɛ.
16 Yê like'n mɔ Nyanmıan a fa a hye yê'n, ɔ nʊn ɛtɛ'n mɔ sʊanlan kʊnmgba cein a yɔ'n,
bɛ́ junman'n mɔ bɛ di'n tı man kʊn. Ɔ sanlın kɛ ɛtɛ'n mɔ sʊanlan kʊnmgba cein yɔlı'n, a
man ewue a a. Nan Nyanmıan acɛdıɛ'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a hye yɛ́'n, ɛtɛ nwala nwala ɛhı mɔ y'a
yɔ'n, y'a nyan ɛtɛ face y'a kaci sɛsɛfʊɛ.
17 Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ sʊanlan kʊnmgba cein ɛtɛ'n dunman nun, ewue a tʊ yí sa menian'n-
mɔ kʊalaatin asʊ. Nan kʊsʊ, Zozi Kilisi kʊnmgba cein dunman nun, yɛ nyan ninnge dɔʊn
ɔ bʊ sʊ. Afı menian'n-mɔ kʊalaa mɔ Nyanmıan a nwun bɛ́ nwʊn anwunnvoe kpa, mɔ yí
acɛdıɛ nın a man b'a kaci sɛsɛfʊɛ'n, bɛ 'nyan ngʊan, ɛsɛ bɛ nʊn Kilisi 'di belemgbin.
18 Yí sɔ ati, kɛmɔ ɛtɛ'n mɔ Adamʊn kʊnmgba cein yɔlı nın a man ewue a tʊ yí sa menian'n-
mɔ kʊalaatin asʊ'n, yí sɔ kʊsʊ ala, Zozi Kilisi angʊnmın sɛsɛ junman'n m'ɔ lili'n dunman
nun, ɔ'a le menian'n-mɔ kʊalaatin fi Nyanmıan sikpɛ nın abʊ maan bɛ nyan ngʊan.
19 Sʊanlan kʊnmgba cein apanninma'n m'ɔ yɔlı'n dunman nun, ɔ'a man menian'n-mɔ
kʊalaatin a kaci ɛtɛfʊɛ. Yí sɔ ala, sʊanlan kʊnmgba cein kʊsʊ anyınnzɔ'n dunman nun, ɔ
'man menian dɔʊn a kaci sɛsɛfʊɛ wɔ Nyanmıan anyunnun.
20 Afı, mala'n y'ɔ man ɛtɛ nın a sʊn ɔ. Lıka kʊsʊ mɔ ɛtɛ'n kɔ sʊn'n, ɛbɛlɛ yê Nyanmıan
nwun menian'n-mɔ anwʊn anwunnvoe sʊnman ɔ.
21 Ɔ sanlın kɛ, kɛmɔ ɛtɛ nın a man ewue a tʊ yí sa menian'n-mɔ kʊalaa asʊ'n, yɛ́ Mın Zozi
Kilisi kʊsʊ dunman nun, Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe ɔ'a man y'a kaci sɛsɛfʊɛ
yɛ nyan ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n.

6

Nyanmıan nganga anaan Abɔnsanmʊn nganga

1 Sɛ ɔ tı sɔ a, anın nzu ɛjɔlɛ dıɛ yê yɛ 'kan ɔ? Asʊ yɛ 'kan kɛ yɛ tánlan yɛ yó ɛtɛ'n yɛ hó yɛ́
nyunnun nán Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe ɔ'a bʊ sʊ ɔ?
2 Cɛcɛ! Ɔ tı man sɔ! Yɛ́ mɔ ɛtɛ'n dunman nun ɔ tı kɛ y'a wu'n, ɔ yɔ sɛ mɔ yɛ 'tanlan yɛ́ ɛtɛ
nın anun biekun ɔ?
3 Yɛ́ kʊalaa mɔ b'a sɔnın yɛ́ mɔ yɛ nʊn Zozi Kilisi y'a yɔ kʊn'n, asʊ ɛmɔ nzı man kɛ yí ewue
nın anwʊn ɛsɔnıan yê b'a sɔnın yɛ́ ɔ?
4 Yí sɔ ati, b'a sie yí nʊn yɛ́. Ɔ man kɛmɔ Sıɛ nın a fa yí anunminnyanmʊn tunmin nın a
tinnge Kilisi fi ewue nun'n, yɛ́ kʊsʊ, ɔ di kɛ yɛ tanlan yɛ bu amanmuo fʊfɔlɛ.
5 Afı, sɛ yɛ nʊn yí a yɔ kʊn yí ewue mɔ ɔ'a wu nın anun an, anın kɛ Nyanmıan a tinnge
yí fi ewue nun'n, ɔ 'ba tinnge yɛ́ kʊsʊ.
6 Afı, yɛ nwun yí kɛ yɛ́ sʊanlan daba'n mɔ yɛ tı'n, b'a bʊbɔ yɛ́ nʊn Kilisi kʊlʊwa nın asʊ.
Ɔ man b'a bɔ ɛtɛ anwʊnnaan daba sɔ nın abʊsʊ nán y'a ngaci nan ɛtɛ'n nganga kún.
7 Ɔ sanlın kɛ sʊanlan m'ɔ kɔ wu'n, anın ɔ nʊn ɛtɛ'n bɛ́ afian a tı.
8 Sɛ yɛ nʊn Kilisi y'a wu sakpa a, yɛ de yɛ di kɛ, yɛ nʊn yí yê yɛ 'tanlan ası kʊsʊ ɔ.
9 Afı, yɛ sı yɛ sie kɛ Kilisi m'ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge'n, ɔ nwu man fíí kún. Ewue le man
yí sʊ tunmin kún.

10 Ɔ sanlın kɛ ɛtɛ'n dunman nun, ɔ'a wu baa kʋnmgba cein ɔ a gua yí kʋalaa abʋ. Kıkaala dıɛ m'ɔ tı ası'n, ɔ tı ɔ man Nyanmıan.
11 Yí ti, ɛmɔ kʋsʋ bú bɛ́ nwʋn kɛ ɛtɛ'n dunman nun, ɛmɔ a wu. Yɛ̂ sɛ Zozi Kilisi dunman nun ɛmɔ tı ası a, anın ɛmɔ tı bɛ man Nyanmıan.
12 Ɛhıka ati, nán bɛ man Abɔnsanmʋn di ɛmɔ sʋanlan baka wuluwa nın asʋ belemgbin fíí kʋ́n. Nán bɛ tɛ bɛ́ sʋanlan baka'n mɔ yí nyın bʋlʋ like nın asʋ.
13 Nán bɛ fa bɛ́ nwʋn bɛ wula Abɔnsanmʋn asa nun maan ɔ fa ɛmɔ di yí junman ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ. Nan ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Nyanmıan kpa bɔkɔɔ maan ɔ fá ɛmɔ ɔ lí yí sɛsɛ junman'n. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ tı kɛ b'a wu yɛ̂ ɔ'a tinnge ɛmɔ ɔ.
14 Ɔ nvata man kɛ Abɔnsanmʋn di ɛmɔ asʋ kpain fíí kʋ́n. Afı, ɛmɔ dıɛ, mala'n nji man ɛmɔ kʋ́n. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan a nwun ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.
15 Yí ti nán sɛ? Kɛmɔ mala'n ngʋala man yɛ́ cı kʋ́n, afı Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe'n, asʋ yɛ kʋala kɛ yɛ tanlan wɔ ɛtɛ nın anun ɔ? Cɛcɛ! Ɔ tı man sɔ.
16 Ɛmɔ sı yí yuein kɛ sɛ ɛmɔ wula bɛ́ nwʋn awʋba sʋanlan asa nun an, anın ɛmɔ a kaci sʋanlan sɔ'n nganga. Sɛ ɛmɔ fa bɛ́ nwʋn bɛ man ɛtɛ nın an, ɛtɛ'n 'fa ɛmɔ kɔ ewue nun. Sɛ ɛmɔ fa bɛ́ nwʋn bɛ wula Nyanmıan asa nun bɛ man yí anyınnzɔ a, Nyanmıan 'man ɛmɔ asıtanlan'n yɔ sɛsɛ.
17 Nan bɛ mán yɛ yí Nyanmıan ayɛ, ɔ sanlın kɛ daba anın ɛmɔ tı ɛtɛ'n nganga. Nan sian dıɛ, ananhɔlɛ like'n mɔ yɛ heheleı ɛmɔ'n, ɛmɔ a yı bɛ́ kunnun b'a li sʋ.
18 Nyanmıan a yı ɛmɔ fi ɛtɛ nın anun a fite man ɛmɔ a kaci sɛsɛ ɛyɔlɛ'n nganga.
19 Sɛ mın kan sɔ a, bɛ́ ehie wú. Nan kɛmɔ ɛmɔ tı kulo menian mɔ ɛjɔlɛ nın abʋ ɛtıɛ yɔ sı man ɛmɔ'n, mıın jʋjɔ kɛ eyuadı amma. Kɛmɔ daba ɛmɔ falı bɛ́ sʋanlan baka'n bɛ manlın ɛtɛ'n bɛ lili munnzusɛmʋn'n, sian dıɛ, ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn'n kʋalaatin bɛ yɔ́ sɛsɛ nyɔlıɛ, bɛ káci nun nganga, nán bɛ tánlan anwʋntıɛ nun.
20 Afı daba, mɔ anın ɛmɔ tı ɛtɛ'n nganga'n, sɛsɛ ɛyɔlɛ'n tı man ɛmɔ ɛjɔlɛ.
21 Abalabɔ ɛtɛ sɔ'n mɔ daba ɛmɔ bɔ'n, nzu nvasʋɛ dıɛ yɛ̂ ɛmɔ nyanlın yí sʋ ɔ? Ɛnɛ yí nwʋn nyian kun ɛmɔ. Afı, ɛhı kʋalaa agualıɛ y'ɔ le ewue.
22 Nan sian dıɛ mɔ b'a yı ɛmɔ fi ɛtɛ nın anun'n, ɛmɔ a kaci Nyanmıan nganga. Ɔ di kɛ ɛmɔ tanlan anwʋntıɛ nun nán yí bɛ-yue-asıɛ, ɛmɔ a nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ'n.
23 Afı ɛtɛ nın anwʋn ahatua y'ɔ le ewue. Nan kɛmɔ yɛ nʋn yɛ́ Mın Kilisi Zozi a yɔ kʋn'n, Nyanmıan acɛdıɛ'n m'ɔ fa ce yɛ́'n y'ɔ le nyanmıansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ'n.

7

Asɔnın mma'n-mɔ nʋn Moyizı mala'n

1 Anianman-mɔ, ɛjɔlɛ'n mɔ mıın 'ba han mın kele ɛmɔ'n, ɛmɔ sı sie. Ɔ sanlın kɛ, ɛmɔ tı menian mɔ bɛ sı Moyizı mala'n. Ɛmɔ sı kɛ mala'n le tunmin wɔ sʋanlan mɔ yí nyın wɔ sʋ nın asʋ. Nan sʋanlan m'ɔ kɔ wu'n, mala'n le man tunmin kʋ́n wɔ yí sʋ.
2 Kɛ ɔ tı yí nın ala y'ɔ le balasua m'ɔ ja bian'n. Mɛlɛ mɔ yí hun anyın wɔ sʋ'n, mala'n wɔ yí nʋn yí hun bɛ́ afian. Sɛ belenzua'n wu a, anın mala nnʋn man yí nʋn yí hun bɛ́ afian fíí kʋ́n.
3 Nan sɛ belenzua nın anyın wɔ sʋ, nán balasua nın anwʋn kan belenzua fʋfɔlɛ a, anın balasua nın a bɔ bian. Nan sɛ yí hun'n wu a, mala'n man yí atın maan ɔ ja belenzua fʋfɔlɛ. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, anın ɔ'a mmɔ man bian.
4 Anianman-mɔ, kɛ ɔ tı yí man ɛmɔ nın anın. Mala nın anyunnun an, ɛmɔ nʋn Kilisi yɛ̂ b'a wu ɔ. Ɔ man ɛmɔ nʋn mala nın afian a tı b'a kaci sʋanlan fɔfʋlɛ dıɛ. Sʋanlan sɔ'n y'ɔ le Kilisi mɔ Nyanmıan man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge'n. Yí dunman nun, ɔ di kɛ yɛ bɔ bala m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın.
5 Afı, daba mɔ anın yɛ yɔ mɔ yɛ kulo'n, ninnge ɛtɛ ɛtɛ'n mɔ mala'n wowula anwʋnnaan nın abʋ maan yí nyın bʋlʋ yí nwʋn'n, ewue ninnge yɛ̂ anın yɛ yɔ nın ɔ.

6 Nan sian dɪɛ, y'a wu yɛ nʊn mala'n yɛ́ afian a tɪ. Ɔ man yɛ tɪ man mala'n nganga kʊ́n. Yí ti, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man yɛ sɪn atɪn fʊfɔlɛ asʊ yɛ sʊ Nyanmɪan. Nan yɛ nzʊ man Nyanmɪan kɛ mala'n mɔ b'a hɛlɛ'n kele yí daba'n.

7 Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn nzu ɛjɔlɛ dɪɛ yê yɛ 'kan ɔ? Asʊ mala'n tɪ like ɛtɛ ɔ? Cɛcɛ! Nan kʊsʊ mala'n y'ɔ man m'an nwun like mɔ bɛ fɛlɛ yí ɛtɛ nɪn ɔ. Afɪ sɛ b'a ngɛlɛ man wɔ mala nɪn anun kɛ: *N'ɛ man wɔ́ nyɪn bʊlʊ like a*, ahan mɪn nzɪ man like'n mɔ bɛ fɛlɛ yí anyɪnbʊlʊ'n.

8 Nan mala nɪn a kpɛ atɪn ɔ man mín nyɪn a bʊlʊ ninnge ngacile ngacile m'an tɔ ɛtɛ nɪn anun. Afɪ sɛ mala nnʊn man nun an, ahan bɛ mmu man ɛtɛ'n like fíí.

9 Daba mɔ anɪn mala fíí nnʊn man ɛbɛlɛ mman man mín'n, anɪn n ne ngʊan. Nan mɔ mala'n walɪ'n, ɛtɛ nɪn a tanlan asɪ bʊ wɔ mín nun ɔ'a man m'an wu.

10 Mala'n m'ɔ man bɛ nyan ngʊan'n, mín dɪɛ, ewue yê ɔ man m'an nyan yí ɔ.

11 Ɔ sanlɪn kɛ, ɛtɛ'n nanndɪ mala nɪn asʊ ɔ'a hyɪ mín ɔ'a laka mín ɔ'a hun mín.

12 Nan mala'n muonun tɪ nwannzan-nwannzan, nun ɛjɔlɛ'n kʊsʊ tɪ nwannzan-nwannzan, ɔ tɪ sɛsɛ ɛsɛ ɔ tɪ kpa.

13 Like m'ɔ tɪ kpa'n, asʊ ɔ kʊalaa kɛ ɔ man mɪn nyan ewue ɔ? Cɛcɛ! Nan sɛ m'an nyan ewue a, anɪn ɔ fi ɛtɛ'n. Afɪ ɛtɛ nɪn a yɪ yí nwʊn ɔ'a man b'a nwun kɛ ɔ kpɪn tɪ yí'n kpa bɔkɔɔ. Yí ti yê ɔ'a nanndɪ like'n m'ɔ tɪ kpa nɪn asʊ ɔ'a man m'an nyan ewue ɔ. Anɪn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ ɛtɛ'n nanndɪ mala nɪn asʊ ɔ'a hele yí nwʊn kɛ ɔ tɪ ɛtɛ sakpa nɪn anɪn.

14 Ɛhɪ, yɛ sɪ kɛ mala'n tɪ Wawɛ nun like. Nan mín dɪɛ, n dɪ kulo sʊanlan, b'a tɔnɪn mín kɛ kanga b'a man ɛtɛ'n.

15 Ɔ sanlɪn kɛ like muonun mɔ mɪn yɔ'n, mɪn nnwun man nun. Like mɔ mɪn kulo kɛ mɪn yɔ'n, mɪn nyɔ man, nan mɔ mɪn ngulo man'n, yê mɪn yɔ ɔ.

16 Nan sɛ mɪn yɔ like mɔ mɪn ngulo man nɪn an, anɪn mɪn nwun yí kɛ mala'n tɪ kpa.

17 Mɪn nwun yí kɛ nán mín nyunnunfuu yê mɪn yɔ like sɔ nɪn ɔ, nan ɛtɛ'n m'ɔ wɔ mín nun nɪn ɔ.

18 Afɪ mɪn nwun yí fʊ́ʊ́n kɛ mín sʊanlan baka baa'n muonun anun, nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ kpa fíí nnʊn man nun. Mɪn kulo kɛ mɪn yɔ nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ kpa, nan kʊsʊ mɪn nnyan man anwʊnsɛlɛ mɪn nyɔ man.

19 Ɔ sanlɪn kɛ, nyɔlɪɛ kpa'n mɔ mɪn kulo kɛ mɪn yɔ'n, mɪn nyɔ man. Nan ɛtɛ'n mɔ mɪn ngulo man'n yê mɪn yɔ ɔ.

20 Sɛ mɪn yɔ like mɔ mɪn ngulo man nɪn an, anɪn nán mín muonun yê mɪn yɔ ɔ, nan ɛtɛ'n m'ɔ wɔ mín nun nɪn ɔ.

21 Ɔ man m'an sie yí nzɔlɛ kɛ cɪan biala mɔ mɪn kulo kɛ mɪn yɔ nyɔlɪɛ kpa'n, anɪn ɛtɛ nɪn a cɪcɪ mín.

22 Mín kunnun ɛlɔ a, mɪn di Nyanmɪan mala nɪn anwʊn fɛ.

23 Nan kʊsʊ mɪn nɪan mín nwʊn an, mɪn nwun yí kɛ mala kʊn biekun nʊn m'ɔ wɔ mín ti anun'n bɛ juju. Mala sɔ nɪn a man m'an kaci ɛtɛ'n m'ɔ wɔ mín nun'n kanga.

24 N dɪ alʊabɔfʊɛ o! Nwan yê ɔ 'de mín fi anwʊnnaan ɛhɪ m'ɔ lɛ cʊɪn mín kɔ ewue nun nɪn asa nun ɔ?

25 Nan yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi adawʊlʊman, yɛ 'da Nyanmɪan asɪ!

Afɪ, sɛ mɪn nɪan mín ajʊnlɪn nɪn anun an, anɪn n dɪ Nyanmɪan mala'n kanga. Nan kʊsʊ anwʊnnaan nɪn anun an, anɪn ndɪ ɛtɛ'n mala'n kanga.

8

Nyanmɪan Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun

1 Ɛhɪka ati, kɪkaala dɪɛ, fʊɔ ebue mɔ man sʊanlan wu'n nnʊn man ɛbɛlɛ fíí kʊ́n mman man bɛ́ mɔ bɛ nʊn Zozi Kilisi b'a yɔ kʊn'n.

2 Ɔ sanlɪn kɛ, kʊn ɛyɔlɛ'n mɔ mín nʊn Kilisi Zozi y'a yɔ'n dunman nun, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ man ngʊan m'ɔ sie mín'n, ɔ'a man mɪn nʊn ɛtɛ'n mala'n nʊn ewue yɛ́ afian a tɪ.

3 Anwʋnnaan'n bɛtɛɛ'n m'ɔ tɪ nɪn ati, mɔ mala nɪn a ngʋala man yí yɔ'n, Nyanmɪan Kpili
a yɔ. Ɔ man ɛtɛ sɔ'n dunman nun, Nyanmɪan sʋanlɪn yí Wa'n m'ɔ kacili yí nwʋn kulo
sʋanlan'n ɔ walɪ wuli ɔ tuli ɛtɛ'n. Nyanmɪan a yɔ yí sɔ, ɔ'a man ewue'n m'ɔ di kɛ sʋanlan
wu nɪn a hun yí Wa Zozi.
4 Ɔ'a man yɛ́ mɔ yɛ tɪ man wɔ ɛtɛ anwʋnnaan nun'n, nan yɛ tɪ wɔ Nyanmɪan Wawɛ nun'n,
yɛ bɔ bala sɛsɛ kpa bɔkɔɔ kɛ mala'n kele'n.
5 Menian mɔ bɛ tɪ wɔ ɛtɛ anwʋnnaan nun'n, ninnge'n mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n kulo'n yɛ̂ bɛ
kpʋnndɛ ɔ. Nan bɛ́ kʋsʋ mɔ bɛ tɪ wɔ Wawɛ nun'n, ninnge mɔ Wawɛ'n kulo'n yɛ̂ bɛ kpʋnndɛ
ɔ.
6 Sɛ yɛ kpʋnndɛ ninnge mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n kulo a, yɛ 'nyan ewue. Nan sɛ yɛ kpʋnndɛ
ninnge mɔ Wawɛ'n kulo a, yɛ 'nyan ngʋan nʋn alʋacɪcɪɛ.
7 Afɪ bɛ́ mɔ bɛ kpʋnndɛ ninnge mɔ ɛtɛ anwʋnnaan kulo'n, bɛ kpɔ Nyanmɪan, bɛ nni man
yí mala nɪn asʋ. Bɛ ngʋala man sʋ di bɔbɔ.
8 Bɛ́ mɔ bɛ tɪ wɔ ɛtɛ anwʋnnaan nun'n, bɛ nyɔlɪɛ'n-mɔ nzɔ man Nyanmɪan anyɪn.
9 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ tɪ man wɔ ɛtɛ anwʋnnaan nun, nan ɛmɔ tɪ wɔ Wawɛ nun. Ɔ sanlɪn
kɛ Nyanmɪan Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun. Nan sʋanlan mɔ Kilisi Wawɛ'n nnʋn man yí nun'n,
anɪn sʋanlan sɔ'n tɪ man Kilisi dɪɛ.
10 Sɛ Kilisi wɔ ɛmɔ anun, ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ ɛtɛ'n dunman nun, anwʋnnaan'n 'wu, nan
kʋsʋ, Wawɛ'n mɔ wɔ ɛmɔ anun'n man ɛmɔ le ngʋan. Ɔ sanlɪn kɛ, Nyanmɪan anyunnun
an, ɛmɔ a kaci sɛsɛfʋɛ.
11 Sɛ Nyanmɪan m'ɔ manlɪn Zozi fi ewue nun tinngeli'n Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun an, ɔ
'nanndɪ yí Wawɛ m'ɔ wɔ ɛmɔ anun nɪn asʋ, ɔ 'man ɛmɔ anwʋnnaan'n m'ɔ wu'n cɪn kɛ ɔ
manlɪn Kilisi fi ewue nun tinngelɪ'n.
12 Yí sɔ ati, anianman-mɔ, ɛtɛ anwʋnnaan'n kalɛ fíí kʋ́n nnʋn man yɛ́ sʋ nán y'a tanlan
y'a yɔ like m'ɔ kulo ɔ.
13 Ɔ sanlɪn kɛ, sɛ ɛmɔ tanlan bɛ yɔ like mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n kulo a, ɛmɔ 'wu. Nan sɛ
ɛmɔ man Wawɛ'n di ninnge mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n kulo nɪn asʋ kunnunmun an, ɛmɔ 'nyan
ngʋan.
14 Ɔ sanlɪn kɛ, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nanndɪ atɪn'n mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n kele nɪn asʋ'n, bɛ tɪ
Nyanmɪan amma.
15 Nyanmɪan Wawɛ'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a man ɛmɔ'n, ɔ 'man ɛmɔ ngaci man nganga nán esulo
a han ɛmɔ kʋ́n. Nan Wawɛ sɔ nɪn a man ɛmɔ a kaci Nyanmɪan amma. Yí yɛ̂ ɔ man yɛ kʋala
yɛ kan kɛ: “Aba!” yí bʋ y'ɔ le kɛ “Mín Sɪ”.
16 Nyanmɪan Wawɛ'n muonun kan yí yɛ́ kunnun ɛlɔ kɛ yɛ tɪ Nyanmɪan amma.
17 Kɛmɔ yɛ tɪ Nyanmɪan amma'n, ninnge mɔ ɔ 'fa sie Kilisi ajâ'n, ɔ 'man yɛ nʋn Kilisi ce
yɛ́ kʋsʋ yɛ nyan bie. Ɔ sanlɪn kɛ sɛ yɛ nʋn yí di ajâ a, yɛ nʋn yí nwun amannɪnhunnun, nán
y'a tanlan yí anunminnyanmʋn nɪn anun ɔ.

Anunminnyanmʋn'n m'ɔ lɛ ba'n

18 Ɛhɪ, amannɪnhunnun'n mɔ yɛ lɛ nwun yí mɛlɛ ɛhɪ anun'n, mɪn de mɪn di kɛ ɔ nʋn
anunminnyanmʋn'n mɔ Nyanmɪan lɛ ba wula yɛ́'n nzɛ man.
19 Ɔ man mân bɔndɪn'n lɛ si abʋtalɛ ɔ nwʋnndɛ cɪan mɔ Nyanmɪan 'ba man yí mma'n-mɔ
fite anunminnyanmʋn nɪn anun'n.
20 Ɔ sanlɪn kɛ ninnge'n mɔ Nyanmɪan bɔlɪ'n, yí kʋalaa a yɔ mgban-mgban. Mgban sɔ'n,
ɔ fi man bɛ́ muonun, nan Nyanmɪan yɛ̂ ɔ'a yɔ yí sɔ ɔ. Kʋsʋ yí biala, bɛ le anyɪndasʋɛ.
21 Afɪ, cɪan bie dede Nyanmɪan 'ba le mân'n fi tunmin'n m'ɔ lɛ sɛcɪ yí nɪn asa nun. Ɔ 'man
ɔ nyan yí ti maan yí mma'n-mɔ anunminnyanmʋn'n kan yí bie.
22 Nan kɪkaala dɪɛ, yɛ sɪ yí fʋ́ʋ́n kɛ mân'n kʋalaa lɛ kpɪnlɪn, ɛsɛ ɔ lɛ fɛ kɛ balasua mɔ ɔ'a fʋ
awɔlɛ sʋ ɔ.
23 Nán kɛ mân nɪn angʋnmɪn ala ɔ, nan yɛ́ muonun mɔ Nyanmɪan a fa yí Wawɛ nɪn a
man yɛ́ kɛ acɛdɪɛ m'ɔ li mʋa'n, yɛ lɛ kpɪnlɪn yɛ́ kunnun. Yɛ lɛ nwʋnndɛ mɛlɛ mɔ Nyanmɪan
'fa yɛ́ yɔ yí mma ɔ de yɛ́ ti kpa bɔkɔɔ'n.

24 Y'a nyan yɛ́ ti lılı, nan yí kpa bɔkɔɔ'n tɛ wɔ yɛ́ nyunnun, ɔ tı anyındasʊɛ like. Anyındasʊɛ like mɔ bɛ́ nyın tua yí'n, ɔ tı man anyındasʊɛ like kʊn. Like mɔ bɛ nwun yí'n, asʊ ɔ tı anyındasʊɛ like ɔ?
25 Nan sɛ yɛ le anyındasʊɛ wɔ like'n mɔ yɛ nnwun man yí nın anwʊn an, anın yɛ lɛ si abʊtalɛ yɛ nwʊnndɛ.
26 Yɛ le man anwʊnsɛlɛ fíí, nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n yê ɔ bʊka yɛ́ ɔ. Ɔ sanlın kɛ, yɛ nzı man like m'ɔ fata yɛ́ mɔ yɛ bisa wɔ yɛ́ asɔnın ɛyɔlɛ nın anun ɔ. Nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n muonun yê ɔ yɔ yɛ́ ti asɔnın yɛ́ nun ɔ man yɛ́ ɔ.
27 Yê Nyanmıan m'ɔ sı yɛ́ ahʊnlın nın anun ɛjɔlɛ'n kʊalaatin'n, ɔ sı like mɔ Wawɛ'n lɛ bisa ɔ. Ɔ sanlın kɛ Wawɛ'n sɛlɛ man menian mɔ bɛ tı Nyanmıan dıɛ'n, kɛ Nyanmıan muonun kulo yí'n.
28 Nan yɛ sı kɛ bɛ́ mɔ Nyanmıan nyıhyɛ nın anun, ɔ'a fɛlɛ bɛ yí nwʊn, mɔ bɛ kulo yí'n, yí kʊalaa mɔ Nyanmıan kɔ yɔ'n, ɔ tı kpa man bɛ́.
29 Ɔ sanlın kɛ, menian mɔ Nyanmıan lili mʊa hulolı bɛ́'n, ɔ lili mʊa ɔ yɔlı ajʊnlın kɛ ɔ 'man bɛ kaci kɛ yí Wa'n. Anın yí Wa'n kaci bamuan baa anianman dɔʊn afian.
30 Menian mɔ yí ti ɔ yɔlı ajʊnlın sɔ'n, ɔ'a fɛlɛ bɛ yí nwʊn. Bɛ́ mɔ ɔ'a fɛlɛ bɛ́ yí nwʊn'n, ɔ'a man b'a kaci sɛsɛfʊɛ wɔ yí nyunnun. Bɛ́ mɔ ɔ'a man b'a kaci sɛsɛfʊɛ wɔ yí nyunnun'n, ɛsɛ kʊsʊ ɔ'a wula bɛ́ anunminnyanmʊn.

Nyanmıan ehulo'n tı kpili

31 Sɛ ɔ tı sɔ a, anın nzu ɛjɔlɛ dıɛ biekun yê yɛ 'kan ɔ? Sɛ Nyanmıan wɔ yɛ́ afan an, nwan yê ɔ kʊala yɛ́ like yɔ ɔ?
32 Nyanmıan a nva man yí muonun yí Wa nın a nyɔ man abɔlɛ, nan ɔ'a yı yí ɔ'a man wɔ yɛ́ kʊalaa yɛ́ dunman nun. Ɔ kɔ yɔ sɛ mɔ ngɔ fa man ninnge kʊala ngɔ bʊka yí Wa nın asʊ ngɔ man man yɛ́ ɔ?
33 Menian mɔ Nyanmıan muonun a fɛlɛ bɛ́ yí nwʊn'n, nwan yê ɔ 'tʊn bɛ́ ɛsʊan ɔ? Sʊanlan fíí. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan nwan bɛ di bı.
34 Anın nwan yê ɔ 'kan kɛ bɛ di fʊɔ ɔ? Sʊanlan fíí. Ɔ sanlın kɛ Zozi Kilisi a wu. Ɛsɛ ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. Ɔ tı Nyanmıan fama sʊ ɔ sɛlɛ man yɛ́.
35 Ehulo mɔ Kilisi kulo yɛ́'n, nwan sʊanlan dıɛ bɔbɔ yɛ́ ɔ kʊala tı yɛ́ afian ɔ? Yalɛ anaan, alʊabɔ anaan, ahʊlʊwa anaan, ɛhɔɛ anaan, ehian anaan, like esulo anaan ewue?
36 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ: *Wɔ́ dunman nun ati, cıan biala kɛ ewue tʊa yɛ́ nın anın. Bɛ yɔ yɛ́ kɛ mmʊa mɔ bɛ lɛ kɔ a hun bɛ́ ɔ.*
37 Nan kʊsʊ ɛhıka kʊalaa anun, Zozi m'ɔ kulo yɛ́'n dunman nun, yɛ di kunnunmun m'ɔ tala sʊ.
38 Afı mın de mın di sakpa kɛ, ehulo'n mɔ Nyanmıan a hulo yɛ'n, like fíí ngʊala ndı man yɛ́ afian. Nán ewue ɔ, nán ngʊan ɔ, nán nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ anaan anwunno ɛlɔ tunmin ngacile mmiekun-mɔ ɔ, nán ɛnɛ mɛlɛ nın ɔ, nán mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba a'n kʊsʊ ɔ,
39 nán anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ ɔ, nán ası ɛwa dıɛ'n-mɔ ɔ, nán like fíí mɔ Nyanmıan a bɔ nın ɔ. Ɔ sanlın kɛ, ehulo'n mɔ Nyanmıan a hulo yɛ́ wɔ yɛ́ Mın Kilisi Zozi dunman nun'n, like fíí ngʊala ndı man yɛ́ afian.

9

Izalayɛ ɛjɔlɛ'n

1 Ɛhıka ati, ɛjɔlɛ'n mɔ mın 'ba han'n tı ananhɔlɛ, mın nni man ato. Ɔ sanlın kɛ n dı Kilisi dıɛ yê Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man mın nwun yí mín ti anun kɛ ɛjɔlɛ'n tı ananhɔlɛ.
2 Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ cıan daa, alʊabɔ kpili kpa nʊn yalɛ kan mín.
3 Ɔ sanlın kɛ, mín nianman'n-mɔ mɔ mın nʊn bɛ́ yɛ tı anıɛ kʊn'n, bɛ́ kpa ɛyɔlɛ dunman nun, sɛ bɔbɔ Nyanmıan bɔ mín sasan mın nʊn Kilisi yɛ́ afian tı a, mın kulo.

4 Afɪ bɛ tɪ yɛ́ nan Zʋakɔbʋ mɔ bɛ fɛlɛ yí Izalayɛ nɪn abʋsʋ menian. Nyanmɪan Kpili a fa
bɛ́ a yɔ yí mma, ɔ nʋn bɛ́ y'ɔ tɪ ɔ. Ɔ nʋn bɛ́ a hyɪhyɛ nyɪhyɛ, ɔ'a man bɛ́ mala, ɔ'a hele bɛ́ kɛ
bɛ kpín bɛ sʋ́ yí'n, ɛsɛ ɔ'a bɔ bɛ́ anɔhʋba.
5 Zufʋ'n-mɔ anan-mɔ: Abalahamʋn nʋn Izakɪ nʋn Zʋakɔbʋ yê bɛ wʋlɪ bɛ́ ɔ. Kilisi m'ɔ
kacili yí nwʋn kulo sʋanlan bɛ wʋlɪ yí, m'ɔ tɪ Nyanmɪan m'ɔ tala like biala'n, ɔ nʋn bɛ́ bɛ tɪ
anɪɛ kʋn. Nyila hán Nyanmɪan cɪan daa. Amɪn.
6 Nán kɛ mɪɪn kan sɔ mɪn kele kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan hanlɪn nɪn a mgbɪn man sʋ ɔ. Afɪ
Izalayɛ abʋsʋ menian'n-mɔ, nán bɛ́ kʋalaa yɛ bɛ tɪ Izalayɛ amma kpa ɔ.
7 Yê yɛ́ nan Abalahamʋn abʋsʋ menian'n-mɔ, nán bɛ́ kʋalaa yê bɛ tɪ yí mma kpa ɔ. Ɔ
sanlɪn kɛ Nyanmɪan Kpili selɪ Abalahamʋn kɛ: *Izakɪ asʋ yê mɪn 'sɪn maan ɛ di ata ɔ.*
8 Yí bʋ y'ɔ kɛ nán menian mɔ b'a wʋ bɛ́ anwʋnnaan sʋ awɔlɛ'n yê bɛ tɪ Nyanmɪan amma
ɔ. Nan bɛ́ mɔ Nyanmɪan Kpili anɔhʋba'n m'ɔ bɔlɪ nɪn anun yê b'a wʋ bɛ́'n, Abalahamʋn
abʋsʋ menian kpa'n-mɔ anɪn.
9 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan Kpili anɔhʋba'n m'ɔ bɔlɪ'n y'ɔ le kɛ: *Mɛlɛ kɛ ɛhɪka ju a, mɪn 'sa mɪn
ba. Mɪn sa mɪn ba a, wʋ́ yɪ Sala 'ba wʋ baa belenzua kʋn.*
10 Ɛ 'nwun nvadʋhʋn kʋn biekun. Anɪn yɛ́ nan Izakɪ nʋn Elebeka le mma mmelenzua
nnyuan.
11 Anɪn bɔbɔ bɛ wʋlɪ man mma sɔ'n-mɔ nán b'a bɔ bala kpa anaan bala ɛtɛ'n, ɛsɛ kɛ ɔ
kɔ yɔ nán menian'n-mɔ a nwun kɛ nán nyɔlɪɛ'n-mɔ anwʋn yê Nyanmɪan nɪan fɛlɛ bɛ́ yí
nwʋn'n, nan yí muonun y'ɔ fɛlɛ menian'n-mɔ m'ɔ kulo bɛ́ nɪn ɔ.
12 Ɛhɪka ati, Nyanmɪan kɔ han kɔ hele Elebeka kɛ: *Wʋ́ mma nnyuan'n, nunhan kaan'n
'ba sie kpain'n.*
13 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ lɛ kele kɛ: *M'an hulo Zʋakɔbʋ m'an yaci Ezayu.*
14 Anɪn nzu ɛjɔlɛ dɪɛ yê yɛ 'kan ɔ? Asʋ yɛ 'kan kɛ Nyanmɪan tɪ man sɛsɛ ɔ? Cɛcɛ!
15 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan hanlɪn helelɪ Moyizɪ kɛ: *Sʋanlan mɔ mɪn kulo kɛ mɪn nwun yí
nwʋn anwunnvoe'n, mɪn 'nwun yí nwʋn anwunnvoe sakpa!*
16 Nan ɛhɪ, ɔ fi man sʋanlan muonun anaan yí tunmin'n, nan ɔ fi Nyanmɪan muonun
m'ɔ nwun sʋanlan anwʋn anwunnvoe'n.
17 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun, Nyanmɪan lɛ kan kele Ezipiti belemgbin'n kɛ: *Mɪn kulo kɛ mɪn fa
wʋ́ mɪn kele mín tunmin'n mɔ n ne yí'n mɪn man mân mân'n kʋalaa nwun mín dunman'n, yí
ti yê n zielɪ wʋ́ belemgbin ɔ.*
18 Yí ti, sʋanlan mɔ Nyanmɪan kulo kɛ ɔ nwun yí nwʋn anwunnvoe'n yê ɔ nwun yí nwʋn
anwunnvoe ɔ. Yê sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kulo kɛ ɔ kete yí ahʋnlɪn'n yê ɔ kete yí ɔ.

Nyanmɪan sikpɛ'n nʋn yí anwunnvoe'n

19 Nan afɪ sʋanlan bie 'ba bisa mín kɛ: "Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn nzukɛ ati yê sɛ menian'n-mɔ yɔ
ɛtɛ a, Nyanmɪan tua bɛ́ yí nwʋn kalɛ ɔ? Yê like mɔ Nyanmɪan kulo kɛ ɔ yɔ'n, nwan sʋanlan
dɪɛ yê ɔ kʋala ɔ totua yí atɪn ɔ?"
20 O dasannin, ɛ tɪ wʋ́ dɪɛ sɛ mɔ Nyanmɪan kan ɛjɔlɛ a, ɛ kʋala su yí akpʋlʋwa ɔ? Talie'n
mɔ bɛ le afâ b'a nwʋn'n, asʋ ɔ kʋala ɔ se sʋanlan'n mɔ ɔ'a nwʋn yí'n kɛ: "Nzukɛ ati yê a
nwʋn mín sʋa ɔ?"
21 Sʋanlan'n m'ɔ nwʋn ninnge'n, like biala m'ɔ kulo kɛ ɔ nwʋn'n y'ɔ fa afâ'n nwʋn ɔ. Ɔ
kʋala kɛ ɔ fa afâ kʋnmgba sɔ'n ɔ nwʋn ninnge mgbakpa mɔ bɛ́ nwʋn cian ɔ nʋn m'ɔ tɪ asɪ
asɪ dɪɛ.
22 Ɛhɪ sɛ Nyanmɪan kulo kɛ ɔ yɪ yí sikpɛ'n kele ɔ man bɛ nwun yí tunmin'n m'ɔ le yí nɪn
an, yɛ 'kan nzu ɛjɔlɛ? Afɪ bɛ́ mɔ yí sikpɛ nɪn a hyɪ bɛ́ m'ɔ di mɔ bɛ wu'n, ɔ'a si bɛ́ nwʋn
abʋtalɛ kpa.
23 Ɔ'a yɔ yí sɔ kʋsʋ ɔ'a hele yɛ́ kɛ yí anunminnyanmʋn'n tɪ anyanbɛnwʋn kpili kpa man
yɛ́ mɔ ɔ'a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ sesielɪ yɛ́ daba daba kɛ yɛ tánlan yí
anunminnyanmʋn sɔ nɪn anun.

24 Ɛhıka ati, yɛ tı menian mɔ Nyanmıan a fɛlɛ yɛ́ yí nwʋn ɔ. Nán kɛ yɛ́ Zufʋ'n-mɔ anun angʋnmın ala yê Nyanmıan a fɛlɛ yɛ́ yí nwʋn ɔ, nan menian bʋ nga'n-mɔ kʋsʋ wɔ nun bie.
25 Ɛjɔlɛ sɔ'n yê Nyanmıan hanlın wɔ kpɔmanfʋɛ Oze kalata nın anun ɔ. Yí nwan:
Menian mɔ bɛ tı man mín menian'n,
mın 'ba fɛlɛ bɛ́ mín menian.
Mân mɔ m'an ngulo man yí'n,
mın 'ba fɛlɛ yí mín ehulo mân.
26 Yê lıka kʋsʋ mɔ bɛ selı bɛ́ kɛ:
'Ɛmɔ tı man mín menian'n,'
ɛbɛlɛ menian'n-mɔ, bɛ 'ba fɛlɛ bɛ́
'Tıasıfʋɛ Nyanmıan amma.'
27 Kpɔmanfʋɛ Ezayi kʋsʋ lɛ kan Izalayɛ amma'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ kɛ:
Sɛ Izalayɛ amma'n-mɔ sʋn dede
bɛ yɔ kɛ jenvie nın anʋan anyʋan'n bɔbɔ a,
menian kaan bie sʋa ala yê bɛ 'nyan ngʋan ɔ.
28 *Ɔ sanlın kɛ like mɔ Nyanmıan Kpili nwan*
ɔ 'yɔ yí asıɛ nın asʋ'n,
ɔ 'yɔ yí ndɛ-ndɛ kpa bɔkɔɔ.
29 Ɛsɛ kɛ Ezayi kʋnmgba'n lili mʋa hanlın yí daba'n, yí nwan:
Sɛ Tunminfʋɛ Nyanmıan Kpili
a nyaci man yɛ́ bʋsʋ kaan an,
ahan yɛ́ kʋalaa yɛ́ kʋsʋ yɛ́ bʋsʋ bɔlı kɛ
Sodɔmʋn amma'n-mɔ,
ahan yɛ́ kʋalaa yɛ kacili kɛ
Gomɔɔ amma'n-mɔ.
30 Anın nzukɛ ɛjɔlɛ yê yɛ 'kan ɔ? Mɔ yɛ 'kan'n y'ɔ lɛ kɛ menian mɔ bɛ tı man Zufʋ, mɔ daba bɛ nzı man kɛ bɛ kpın bɛ yɔ sɛsɛ wɔ Nyanmıan anyunnun'n, bɛ́ dedi nın a man b'a yɔ sɛsɛ wɔ Nyanmıan anyunnun.
31 Nan kʋsʋ Izalayɛ amma'n-mɔ muonun mɔ bɛ lɛ kpʋnndɛ mala kʋn m'ɔ kʋala kɛ ɔ man bɛ yɔ sɛsɛ wɔ Nyanmıan anyunnun'n, b'a nnyan man mala sɔ'n.
32 Anın nzukɛ ati ɔ? Ɔ sanlın kɛ bɛ mgbʋnndɛ man kɛ bɛ nyan dedi nán b'a yɔ sɛsɛ wɔ Nyanmıan anyunnun. Bɛ kulo kɛ bɛ di junman kpa dede bɛ man Nyanmıan bu bɛ́ sɛsɛ. B'a man bɛ́ ja a kpula ɛbʋɛ'n m'ɔ man menian'n-mɔ fin ası'n.
33 Ɛbʋɛ sɔ'n y'ɔ le Zozi. Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí nwʋn ɛjɔlɛ kɛ:
Ɛmɔ nían, mıın fa ɛbʋɛ kʋn
mın sie Sivn ɛbɛlɛ,
ɔ man sʋanlan aja kpula.
Ɔ tı ɛbʋta m'ɔ man sʋanlan fin ası ɔ.
Nan sʋanlan m'ɔ kɔ le yí kɔ li'n,
anyunnunguasıɛ ngan man yí lé.

10

1 Anianman-mɔ, like mɔ mıın kpʋnndɛ sɛlɛ kpa, mɔ yí ti mın sɛlɛ Nyanmıan mın man Izalayɛ amma'n-mɔ'n y'ɔ le kɛ Nyanmıan mán bɛ́ kʋalaa bɛ nyán ngʋan.
2 Mın di bɛ́ nwʋn adanzıɛ kɛ bɛ le anwʋnndɛlɛ kpa wɔ Nyanmıan junman nın elie nın anun. Nan kʋsʋ anwʋnndɛlɛ sɔ'n, bɛ nzı man yí nwʋn ngɛlɛ.
3 Bɛ nzı man kɛ Nyanmıan kpın yɔ maan menian'n-mɔ yɔ sɛsɛ wɔ yí nyunnun'n. Bɛ́ muonun bɛ kpɛ bɛ́ atın bɛ kpʋnndɛ sɛsɛ ɛyɔlɛ'n.
4 Nan kʋsʋ Kilisi a a ɔ'a yɔ like kʋalaa mɔ Moyizi mala'n kele'n. Ɔ man bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ de yí bɛ di'n yɔ sɛsɛ wɔ Nyanmıan anyunnun.

5 Ɛhı sɛsɛ ɛyɔlɛ'n mɔ mala'n man sʋanlan yɔ'n, Moyizı hanlın yí nwʋn ɛjɔlɛ kɛ: *Sʋanlan biala m'ɔ kɔ li mala nın asʋ'n, ɔ 'nyan ngʋan.*
6 Nan ɛ 'nwun sɛsɛ ɛyɔlɛ'n mɔ dedi'n kʋsʋ man sʋanlan yɔ wɔ Nyanmıan anyunnun nın anwʋn ɛjɔlɛ dıɛ'n. Bɛ́ nwan: *N'ɛ kan yí wɔ wɔ́ ti anun kɛ: "Nwan yɛ̂ ɔ 'fʋ nyanmıansʋ ɛlɔ ɔ?"* (Yí bʋ y'ɔ le kɛ: nwan yɛ̂ ɔ 'man Kilisi ju ası ɔ?)
7 *Ɛsɛ n'ɛ kan kɛ: "Nwan yɛ̂ ɔ 'ju bɔnza nın anun ɛlɔ ɔ?"* (Yí bʋ y'ɔ lɛ kɛ nwan yɛ̂ ɔ man Kilisi fi ewue nun tinnge ɔ?)
8 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan nzɛ? Yí nwan: *Ɛjɔlɛ'n wɔ wɔ́ nwʋn ɛbɛlɛ ala, ɔ wɔ wɔ́ nʋan, ɛsɛ ɔ wɔ wɔ́ ti anun.* Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le dedi ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ kan yɛ kele menian'n-mɔ.
9 Sɛ ɛ kpacı nun ɛ kan yí menian'n-mɔ kʋalaa anyunnun kɛ: "Kilisi tı yɛ́ Mın," ɛsɛ sɛ ɛ de di wɔ́ ahʋnlın nın anun kɛ Nyanmıan man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge a, ɛ 'nyan ngʋan.
10 Ɔ sanlın kɛ sɛ ɛ de di wɔ́ ahʋnlın nın anun an yɛ̂ Nyanmıan Kpili man ɛ yɔ sɛsɛ ɔ. Ɛsɛ sɛ ɛ kan kɛ Kilisi tı wɔ́ Mın an, Nyanmıan 'man ɛ nyan ngʋan.
11 Afı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Sʋanlan biala m'ɔ kɔ le yí kɔ li'n, anyunnunguasıɛ ngan man yí lé.*
12 Ɛhıka ati, mgbacı mgbacıɛ fíí kʋ́n nnʋn man Zufʋ'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ nın afian. Ɔ sanlın kɛ bɛ́ kʋalaa, bɛ́ Mın'n tı kʋn. Yí yɛ̂ ɔ yila bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ sun bɛ fɛlɛ yí nın asʋ ɔ.
13 Afı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Sʋanlan biala m'ɔ kɔ sun kɔ fɛlɛ yɛ́ Mın'n, ɔ 'nyan ngʋan.*
14 Anın ɔ 'yɔ sɛ nán b'a sun b'a fɛlɛ sʋanlan'n mɔ b'a nne man yí b'a nni man'n? Ɛsɛ ɔ 'yɔ sɛ nán b'a le yí b'a li, mɔ b'a ngan man yí nwʋn ɛjɔlɛ b'a ngele man bɛ́'n? Yɛ̂ sɛ sʋanlan a ngan man yí nwʋn ɛjɔlɛ a ngele man bɛ́ a, ɔ 'yɔ sɛ nán b'a tı?
15 Sɛ b'a nyı man ɛjɔlɛ sɔ nın anwʋn menian an, ɔ 'yɔ sɛ nán b'a han? Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Ɛ nwun bɛ́ mɔ bɛ kan Ɛjɔlɛkpa'n kɛ bɛ lɛ ba a, anın ɔ yɔ ɛnyınmın.*
16 Nan kʋsʋ, bɛ́ kʋalaa b'a nne man Ɛjɔlɛkpa'n b'a nni man. Ɛhıka ati yɛ̂ Ezayi hanlın kɛ: *Yɛ́ Mın, Ɛjɔlɛkpa'n mɔ yɛ bɔlı yɛ helelı menian'n-mɔ'n, nwan y'ɔ lelı lili ɔ?*
17 Ɛhıka ati, Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ nın etie y'ɔ man bɛ nyan dedi ɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n kʋsʋ y'ɔ le Kilisi Anʋan Ɛjɔlɛ'n.
18 Nan mıın bisa kɛ: "Asʋ b'a ndı man Ɛjɔlɛkpa sɔ nın ɔ?" Bɛ tılı yí kpa! Ɔ sanlın kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ:
Bɛ tılı bɛ́ mɔ bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa nın anın
asıɛ'n lıka kʋalaatin.
Bɛ́ nʋan ɛjɔlɛ nın a fa
mân'n lıka kʋalaatin.
19 Mıın bisa biekun kɛ: "Asʋ Izalayɛ amma'n-mɔ a ndı man ɔ?" Bɛ tılı. Afı Moyizı lili mʋa hanlın kɛ Nyanmıan nwan:
Mân mɔ ɛmɔ mmu man bɛ́ like fíí'n,
mın 'ba man ɛmɔ fa bɛ́ nwʋn ɛkpɔ.
Bɛ́ mɔ ɛmɔ bu bɛ́ kɛ bɛ nzı man ngɛlɛ'n,
mın 'ba man ɛmɔ anyın bʋlʋ bɛ́ nwʋn.
20 Ezayi kʋsʋ nyanlın anwʋnsɛlɛ hanlın kɛ Nyanmıan nwan:
Menian mɔ bɛ lɛ mgbʋnndɛ man mín'n,
bɛ́ yɛ̂ b'a nwun mín ɔ.
Bɛ́ mɔ b'a mgbʋnndɛ man like fíí mín ɛlɔ'n,
bɛ́ yɛ̂ m'an yı mín nwʋn m'an hele bɛ́ ɔ.
21 Nan Izalayɛ amma'n-mɔ dıɛ, ɛ 'nwun bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ m'ɔ hanlın'n. Yí nwan:
Cıan daa mın tɛtɛlɛ mín sa nun
mın man mân kʋn.
Mân sɔ'n tı anzʋsɛlɛfʋɛ
nʋn menian mɔ bɛ kpalı
mín nʋan ɛjɔlɛ nın abʋ mân.

11

Nyanmıan yacili man Izalayɛ amaa'n-mɔ tʋlı man

1 Nan afı mıın bisa kɛ: “Asʋ Nyanmıan Kpili a yaci yí menian'n-mɔ a tʋ ɔ?” Cɛcɛ! Ɔ
sanlın kɛ mín bɔbɔ muonun n dı Izalayɛ sʋanlan. N dı Abalahamʋn abʋsʋ sʋanlan. N vi
Bınnzʋamın abusuan nın anun.
2 Menian mɔ Nyanmıan lili mʋa ɔ falı bɛ́'n, ɔ yacilı man bɛ́ tʋlı man. Ɛmɔ sı kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nın anun, kpɔmanfʋɛ Eli lɛ kan Izalayɛ amma'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɔ kele Nyanmıan kɛ:
3 *Yɛ́ Mın, b'a hun wɔ́ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋalaatin. B'a bubu wɔ́ afɔlıɛ mʋcıa'n-mɔ. Ɔ'a ha mín*
ngʋnmın cein. Ɛsɛ bɛ lɛ kpʋnndɛ mín kʋsʋ bɛ kun mín.
4 Nan mɔ Eli hanlın sɔ'n, nzu mmua dıɛ yê Nyanmıan bualı yí ɔ? Nyanmıan nwan: *M'an*
kpa mín menian akpıı nsʋ man sie. Bɛ́ dıɛ, b'a ngʋtʋ man Baalı anyunnun fíí b'a nzʋ man yí
5 Ɛnɛ mɛlɛ ɛhı anun kʋsʋ, kɛ ɔ tı yí nın ala anın. Menian kaan'n mɔ Nyanmıan a nwun
bɛ́ nwʋn anwunnvoe ɔ'a yı bɛ́'n, bɛ wɔ ɛbɛlɛ.
6 Nán kɛ junman mɔ b'a li ati yê Nyanmıan a yı bɛ́ ɔ. Nan anwunnvoe yê Nyanmıan a
nwun bɛ́ ɔ. Sɛ ɔ tı man sɔ a, ahan bɛ ngan man kɛ Nyanmıan a nwun bɛ́ nwʋn anwunnvoe.
7 Nan sɛ ɔ tı sɔ a, anın nzu ɛjɔlɛ dıɛ yê yɛ 'kan ɔ? Like mɔ Izalayɛ menian'n-mɔ lɛ
kpʋnndɛ'n, b'a nnyan man yí. Nan menian mɔ Nyanmıan falı bɛ́ nın ala yê bɛ nyanlın
yí ɔ. Bɛ́ bʋ nga'n, bɛ ngʋala bɛ ndı man ɛjɔlɛ bʋ, b'a sʋlʋ.
8 Kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kele'n, yí nwan:
Nyanmıan a man b'a sʋlʋ.
Ɔ'a man bɛ́ nyın a sin
ɛsɛ ɔ'a man bɛ́ nzʋ a ti dede
ɔ'a ju ɛnɛ.
9 Belemgbin *Davidi kʋsʋ nwan:
Man bɛ́ fɛtı alıɛ fɛ'n mɔ bɛ di'n
káci ngaa, ɔ káci dada ɔ hyí bɛ́,
ɔ mán bɛ tɔ́ ası nán bɛ pínnin bɛ́.
10 *Man bɛ́ nyın'n sín,*
nán b'a nnwun man ası,
man bɛ́ hʋ́lʋ sʋ cıan daa.

Bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ nın ati ele'n

11 Nan afı mıın bisa kɛ: “Asʋ Zufʋ'n-mɔ ası ɛtɔ mɔ b'a tɔ'n, bɛ 'ka ɛbɛlɛ ɔ?” Cɛcɛ! Nan bɛ́
ası ɛtɔ'n mɔ b'a tɔ'n y'ɔ man menian bʋ nga'n-mɔ a nyan bɛ́ ti ɔ. Menian bʋ nga'n-mɔ ati
mɔ b'a nyan yí'n, ɔ man Zufʋ'n-mɔ a fa bɛ́ nwʋn ɛkpɔ.
12 Sɛ Zufʋ'n-mɔ ası mɔ b'a tɔ nın a man mân nın anyan yí nwʋn, ɛsɛ sɛ Zufʋ'n-mɔ ası ɛbɔ
nın a man bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ nın a nyan bɛ́ nwʋn an, bɛ́ ɛjasʋɛ dıɛ mɔ bɛ 'ba jasʋ kpa
bɔkɔɔ'n, ɔ tı man nzɛmındɛ!

Olivʋ baka nın anwʋn anyınndala'n

13 Nan afı sian dıɛ, mıın kan mın kele ɛmɔ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n kɛ bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n,
bɛ́ bɔfʋɛ'n y'ɔ le mín. Yí ti kɛ n gbın n dı yí'n, mın di junman'n mɔ mın di nın anwʋn fɛ kpa.
14 Mın de mın di kɛ junman sɔ'n mɔ mın di'n, ɔ 'ba wula bɛ́ mɔ mın nʋn bɛ́ yɛ tı anıɛ kʋn
nın akpue maan bɛ́ mmie-mɔ nyan bɛ́ ti.
15 Afı sɛ bɛ́ ahanmıan esie mɔ b'a sie bɛ́ nın a man mân'n nʋn Nyanmıan bɛ́ afian a sɛ
a, sɛ Nyanmıan sa fa bɛ́ biekun an, nzu ɛjɔlɛ dıɛ yê ɔ 'ba ɔ? Ɔ 'yɔ kɛ menian mɔ bɛ fi ewue
nun b'a tinnge!
16 Sɛ bɛ fa *bele nın alimʋa mma'n mɔ bɛ kɔ tı'n bɛ yɔ fali bɛ tʋn kpaun bɛ man Nyanmıan
an, yí bʋ nga'n kʋalaa m'ɔ ka'n kʋsʋ tı yí dıɛ. Ɛsɛ sɛ bɛ fa baka nın abʋ ndıan'n bɛ man
Nyanmıan an, yí sa mma'n-mɔ kʋsʋ tı yí dıɛ.
17 Izalayɛ amma'n-mɔ tı kɛ *olivʋ baka mɔ b'a lua mɔ b'a kpıkpɛ yí sa mma'n-mɔ bie b'a
gua ɔ. Wɔ́ mɔ ɛ tı man Zufʋ'n, ɛ tı kɛ ebolo olivʋ baka mɔ b'a kpɛ yí sa baa'n kʋn b'a sie mɔ

b'a lua nɪn asʊ ɔ. Sian dɪɛ, olivʊ baka'n mɔ b'a lua'n, yí ndɪan'n-mɔ cʊɪn nzue bɛ man wɔ́ bie.
18 Ɛhɪka ati, n'ɛ bu wɔ́ nwʊn kɛ ɛ tɪ kpa tala olivʊ baka'n mɔ b'a lua nɪn asa mma'n mɔ b'a kpɛ b'a gua'n. Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ kʊala kɛ ɛ tu wɔ́ nwʊn ɔ? Nán wɔ́ yê ɛ le ndɪan nɪn ɔ, nan ndɪan'n lɪlɪ yê ɔ le wɔ́ ɔ.
19 Bie sʊa a, ɛ 'ba han kɛ: "Nan b'a kpɪkpɛ baka nɪn asa amma sɔ'n-mɔ maan m'an fa bɛ́ lɪka'n."
20 Sɛ ɛ kan sɔ a, ɔ tɪ fɔ́ún. Ɔ sanlɪn kɛ dedi'n mɔ b'a nnyan man yí'n, yí ti yê ɔ man b'a kpɪkpɛ bɛ́ b'a gua ɔ. Wɔ́ kʊsʊ wɔ́ dedi'n mɔ a nyan yí'n, yí ti y'ɔ man b'a fa wɔ́ b'a sie bɛ́ bʊsʊ nɪn ɔ. Nan kʊsʊ nɪan wɔ́ nwʊn kpa, n'ɛ tu wɔ́ nwʊn! Sɛ ɛ nwun Nyanmɪan an, sulo yí.
21 Ɔ sanlɪn kɛ, sɛ Nyanmɪan a yaci Zufʊ'n-mɔ muonun mɔ bɛ tɪ kɛ olivʊ baka'n mɔ ɔ'a lua nɪn ɔ'a tʊ a, nán wɔ́ mɔ ɛ tɪ kɛ ebolo olivʊ baka'n yê ɔ ngɔ yaci man wɔ́ ngɔ tʊ man ɔ.
22 Ɛhɪka ati, nwun yí kɛ Nyanmɪan tɪ kpa ɛsɛ ɔ yɔ sɪ. Ɔ kpɛ bɛ́ mɔ b'a tɔ asɪ nɪn ati sɛlɛ. Nan wɔ́ dɪɛ, ɔ'a nwun wɔ́ nwʊn anwunnvoe. Nan kʊsʊ, ɔ fata kɛ ɛ nʊn Nyanmɪan bɛ tanlan kanlanman. Sɛ ɔ'a nyɔ man sɔ a, ɔ 'kpɛ wɔ́ kʊsʊ ɔ tʊ kɛ baka nɪn asa baa'n.
23 Yê sɛ Zufʊ'n-mɔ kʊsʊ yaci bɛ́ anzʊsɛlɛ nɪn an, bɛ sa 'kan bɛ́ lɪka daba'n. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan le tunmin, ɔ kʊala kɛ ɔ fa bɛ́ ɔ sie bɛ́ lɪka daba'n biekun.
24 Wɔ́ mɔ ɛ tɪ man Zufʊ'n, ebolo olivʊ baka nɪn asa baa'n y'ɔ le wɔ́. B'a kpɛ wɔ́ b'a sie olivʊ baka'n mɔ b'a lua nɪn asa baa nɪn abʊsʊ. olivʊ baka sɔ'n mɔ b'a lua nɪn asa mma'n-mɔ y'ɔ le Zufʊ'n-mɔ. Ɛhɪka ati, sɛ bɛ 'fa bɛ́ bɛ sie bɛ́ bʊsʊ'n biekun an, ɔ nyɔ man sɪ fíí sʊa.

Izalayɛ amma'n-mɔ 'ba nyan bɛ́ ti

25 Ɛhɪ, anianman-mɔ, kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a mmu man bɛ́ nwʊn bɛngɛlɛfʊɛ'n, yí ti, mɪn kulo kɛ mɪn kan ananhɔlɛ nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ kʊn mɪn kele ɛmɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n, y'ɔ le kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ ebue ndɪ man ɛjɔlɛ kʊ́n. Bɛ ndɪ man ɛjɔlɛ dede ɔ 'ju mɛlɛ mɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n kʊalaatin kɔ nyan bɛ́ ti'n.
26 Kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ kʊalaatin 'kpɪn nyan bɛ́ ti nɪn anɪn. Ɔ sanlɪn kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan:
*Ngʊandefʊɛ'n fi *Sɪʊn ɔ 'ba a.*
Zʊakɔbʊ abʊsʊ menian'n-mɔ nyɔlɪɛ'n
mɔ ɔ nzɔ man Nyanmɪan anyɪn'n,
ɔ 'ba nunnun yí kʊalaa abʊsʊ.
27 *Mɛlɛ mɔ mɪn 'ba fa bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ*
mɪn ce bɛ́'n,
nyɪhyɛ mɔ mɪn nʊn bɛ́ yɛ 'hyɪhyɛ nɪn anɪn.
28 Ɛjɔlɛkpa'n mɔ Zufʊ'n-mɔ a nne a nni man'n, sɛ yɛ lɛ nɪan yí kpa a, yɛ nwun yí kɛ ɛmɔ kpa ɛyɔlɛ dunman nun, Nyanmɪan a kaci bɛ́ kpɔfʊɛ. Nan kʊsʊ sɛ yɛ lɛ nɪan menian mɔ Nyanmɪan a yɪ bɛ́ nɪn an, anɪn bɛ tɪ menian mɔ bɛ́ nan-mɔ dunman nun, Nyanmɪan kulo bɛ́.
29 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan dɪɛ, like m'ɔ kɔ fa kɔ man sʊanlan'n, anɪn ɔ'a fa ɔ'a man. Yê menian m'ɔ kɔ fɛlɛ bɛ́ yí nwʊn'n, ɔ ngaci man yí nzin ɔ nzi man bɛ́.
30 Daba, ɛmɔ anyɪn a nzɔ man Nyanmɪan. Nan sian dɪɛ, Nyanmɪan a nwun ɛmɔ anwʊn anwunnvoe. Afɪ Zufʊ'n-mɔ anyɪn a nzɔ man yí.
31 Kɪkaala, bɛ́ nyɪn m'ɔ nzɔ man Nyanmɪan nɪn a man ɔ'a nwun ɛmɔ anwʊn anwunnvoe. Nan ɔ 'ba nwun bɛ́ kʊsʊ bɛ́ nwʊn anwunnvoe.
32 Kɪkaala bɛ́ nyɪn m'ɔ nzɔ man Nyanmɪan nɪn a man menian'n-mɔ kʊalaa a yɔ anzʊsɛlɛ mma, nán ɔ'a nwun bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn anwunnvoe.

Nyanmɪan tɪ kpili sakpa

33 Nyanmɪan anyanbɛnwʊn'n tɪ kpili o! Yí ngɛlɛ nʊn yí ninnge'n m'ɔ sɪ nɪn abʊ hɔlɪ! Nyanmɪan ajʊnlɪn m'ɔ kɔ fa'n, nwan yê ɔ kʊala ɔ nwun yí nzin ɔ? Yí atɪn m'ɔ kɔ kpɛ'n-mɔ, nwan yê ɔ kʊala tɪ yí bʊ ɔ?

34 Afɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ:
Nwan yɛ̂ ɔ sɪ Nyanmɪan ajʋnlɪn nun ɔ?
Nwan yɛ̂ ɔ kʋala ɔ tu yí fʋɔ ɔ?
35 *Nwan yɛ̂ ɔ lili mʋa ɔ manlɪn Nyanmɪan like*
nán Nyanmɪan kʋsʋ a man yí bie ɔ?
36 Ninnge kʋalaa fi Nyanmɪan ɛlɔ, yí yɛ̂ ɔ man ninnge wɔ mân nɪn anun ɔ, yí kʋalaa tɪ yí dɪɛ. Anunminnyanmʋn hán Nyanmɪan cɪan daa! Amɪn.

12

Ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn bɛ bɔ́ afɔlɪɛ bɛ mán Nyanmɪan

1 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, kɛmɔ Nyanmɪan a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe sʋa'n, mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ mɪn bʋtʋ bɛ́ kɛ ɛmɔ muonun fá bɛ́ nwʋn bɛ bɔ́ afɔlɪɛ bɛ mán Nyanmɪan kpa bɔkɔɔ. Afɔlɪɛ m'ɔ tɪ nwannzan-nwannzan m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn nɪn anɪn. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, ɛmɔ asɔnɪn ɛyɔlɛ 'yɔ faɪn.
2 Ɛmɔ nán bɛ nɪan eyuadɪ nɪn anun menian'n-mɔ abalabɔ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ asʋ bɛ yɔ bie. Nan ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Nyanmɪan maan ɔ káci ɛmɔ ajʋnlɪn'n kpa bɔkɔɔ. Ɛbɛlɛ nɪn anun yɛ̂ ɛmɔ 'ba hʋala bɛ nwun like mɔ Nyanmɪan kulo ɔ, like m'ɔ tɪ kpa, like m'ɔ sɔ yí nyɪn, mɔ ɛsɛ ɔ tɪ kanlanman kpa.
3 Anwunnvoe kpili'n mɔ Nyanmɪan a nwun mín nɪn ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ anun kʋn biala kɛ n'ɔ bu yí nwʋn kpa sʋnman maan ɔ bʋ sʋ, nan ɔ yó mɛlɛhʋandɪ, ɔ nían yí dedi'n mɔ Nyanmɪan a fa a man yí nɪn anwʋn ɔ bú amanmuo m'ɔ sɛ fata'n.
4 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan baka'n, akpɔlɛ akpɔlɛ dɔʋn wɔ nun. Nan kʋsʋ, nunhan kʋn biala le yí junman m'ɔ di ɔ.
5 Yí kʋnmgba nɪn ala, kannzɛ yɛ sʋnlɪn bɔbɔ a, yɛ́ kʋalaa yɛ nʋn Kilisi y'a kaci sʋanlan munmuan kʋn. Yɛ́ kʋalaa kʋsʋ y'a yɔ kʋn kɛ anwʋnnaan nɪn akpɔlɛ akpɔlɛ'n-mɔ.
6 Nyanmɪan a hye yɛ́ nun kʋn biala acɛdɪɛ ngacile ngacile. Acɛdɪɛ sɔ'n tɪ tunmin mɔ yɛ fa yɛ di Nyanmɪan junman'n. Sʋanlan mɔ Nyanmɪan kɔ fa ɛjɔlɛ kɔ wula yí nʋan kɛ ɔ hán'n, ɔ nían yí dedi nɪn anwʋn ɔ hán.
7 Sʋanlan mɔ Nyanmɪan kɔ man yí ɛsʋɛ acɛdɪɛ kɛ ɔ sʋ́ yí manngʋn'n-mɔ'n, ɔ sʋ́ bɛ́. Sʋanlan mɔ Nyanmɪan kɔ man yí like ehele acɛdɪɛ kɛ ɔ héhele yí manngʋn'n-mɔ ninnge'n, ɔ héhele bɛ́.
8 Sʋanlan mɔ Nyanmɪan kɔ man yí anwʋnsɛlɛ ewowula acɛdɪɛ kɛ ɔ wówula yí manngʋn'n-mɔ anwʋnsɛlɛ'n, ɔ wówula bɛ́. Sʋanlan mɔ Nyanmɪan kɔ man yí afian ɛsɔ acɛdɪɛ kɛ ɔ sʋ́ yí manngʋn'n-mɔ afian'n, ɔ yí yí kunnun kpa ɔ sʋ́ bɛ́ afian. Sʋanlan mɔ Nyanmɪan kɔ man yí sʋanlan sʋ ɛnɪan acɛdɪɛ kɛ ɔ nían yí manngʋn'n-mɔ asʋ'n, ɔ tí yí nyɪn ɔ nían bɛ́ sʋ kpa. Sʋanlan mɔ Nyanmɪan kɔ man yí ɛbʋka acɛdɪɛ kɛ ɔ búka yalɛfʋɛ'n-mɔ, ɔ lí fɛ ɔ búka bɛ́.

Ɛmɔ húlo bɛ́ manngʋn'n-mɔ

9 Nán bɛ kulo bɛ́ manngʋn'n-mɔ bɛ́ je sʋ mgban. Ɛmɔ kpó ɛtɛ'n. Ɛmɔ mán ye ɛyɔlɛ'n hían bɛ́ kpa.
10 Ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn kpa kɛ anianman-mɔ kulo bɛ́ nwʋn'n. Ɛmɔ nwun ɛmɔ amanngʋn'n-mɔ a, ɛmɔ anwʋn tɛ́ bɛ́ bɛ bú bɛ́.
11 Nán bɛ yɔ ɛfʋan, nan ɛmɔ yó juejue. Ɛmɔ fá anwʋnndɛlɛ bɛ lí yɛ̂ Mɪn junman'n.
12 Ɛmɔ lí anyɪndasʋɛ'n mɔ ɛmɔ le yí nɪn anwʋn fɛ. Amannɪnhunlun nɪn anun, ɛmɔ sí abʋtalɛ. Ɛmɔ mían bɛ́ bʋ kpa bɛ sɛ́lɛ.
13 Ɛmɔ búka asɔnɪn nɪn anun anianman'n-mɔ mɔ bɛ wɔ emian nɪn anun'n. Yɛ̂ menian mɔ bɛ kɔ a ɛmɔ awulo'n, ɛmɔ sʋ́ bɛ́ nun kanlanman.
14 Menian mɔ bɛ le kele ɛmɔ ahʋlʋwa'n, ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan kɛ ɔ yéyila bɛ́ sʋ. Nán bɛ bɔ bɛ́ sasan, nan bɛ sɛ́lɛ Nyanmɪan bɛ mán bɛ́.
15 Bɛ́ mɔ bɛ lɛ di ndutue'n, ɛmɔ nʋn bɛ́ lí. Bɛ́ mɔ bɛ lɛ sun'n, ɛmɔ nʋn bɛ́ sún.

16 Ɛmɔ nʋn ɛmɔ amanngʋn'n-mɔ tánlan kanlanman. Nán bɛ tu bɛ́ nwʋn, nan bɛ sɔ́ junman nganngan mɔ bɛ kɔ fa bɛ kɔ man ɛmɔ nɪn anun. Nán bɛ nɪan bɛ́ nwʋn bɛ bu bɛ́ nwʋn kɛ bɛ sɪ ngɛlɛ bɛ tala bɛ́ manngʋn'n-mɔ.
17 Nán bɛ fa ɛtɛ bɛ tua ɛtɛ'n kalɛ. Nan ɛmɔ kpʋ́nndɛ atɪn bɛ yɔ́ menian'n-mɔ kʋalaa ye.
18 Sɛ ɛmɔ kʋala kɛ bɛ sɪn atɪn ngacile biala asʋ a, ɛmɔ sín sʋ bɛ nʋn menian'n-mɔ kʋalaa bɛ tánlan wɔ anzʋnunjɔ nun.
19 Anianman ehulo mma, ɛmɔ muonun nán bɛ de bɛ́ ti alɔman. Nan ɛmɔ yáci bɛ́ ɛjɔlɛ'n bɛ mán Nyanmɪan. Ɔ sanlɪn kɛ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ Nyanmɪan nwan: *Mín yê mɪn de ɛmɔ ati alɔman ɔ. Mín yê mɪn 'tua bɛ́ nyɔlɪɛ nɪn anwʋn kala ɔ.*
20 Ɛsɛ ɔ lɛ kan yí biekun kɛ:
Sɛ ɛhɔɛ lɛ kun sʋanlan m'ɔ kpɔ wɔ́ nɪan an,
man yí like lí.
Sɛ nzuhoe lɛ kun yí a,
man yí nzue nʋ́n.
Ɔ sanlɪn kɛ mɔ ɛ lɛ yɔ yí sɔ'n,
ɔ tɪ kɛ sîn
yê ɛ lɛ kpʋnmgbɔ gua yí ti nɪn asʋ ɔ.
21 N'ɛ man ɛtɛ nɪn asa kʋala wɔ́, nan yɔ ye di ɛtɛ nɪn asʋ kunnunmun.

13

Mgbain'n-mɔ mɔ bɛ sie mân'n

1 Sʋanlan biala bɛ́bɛlɛ yí nwʋn asɪ ɔ mán mgbain'n-mɔ mɔ bɛ sie mân'n. Ɔ sanlɪn kɛ kpain fíí nnʋn man ɛbɛlɛ mɔ nán Nyanmɪan yê ɔ'a sie yí ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ tɪ mân nɪn asʋ mgbain'n-mɔ kʋalaa, Nyanmɪan yê ɔ'a sie bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ.
2 Ɛhɪka ati, sʋanlan m'ɔ kɔ jasʋ mân mgbain'n-mɔ akɔmɪn anun'n, anɪn Nyanmɪan yê sʋanlan sɔ nɪn a jasʋ yí kɔmɪn anun ɔ. Yê menian kʋsʋ mɔ bɛ yɔ ninnge sʋa-mɔ'n, anɪn bɛ lɛ hyʋhyʋɪn ndɛɛ ebua bɛ tʋ bɛ́ nwʋn.
3 Menian mɔ bɛ bɔ bala kpa'n, bɛ nzulo man mân mgbain'n-mɔ. Nan bɛ́ mɔ bɛ bɔ bala ɛtɛ'n yê bɛ sulo mân mgbain'n-mɔ ɔ. Ɛ ngulo man kɛ ɛ sulo mân mgbain'n-mɔ, anɪn bɔ bala kpa, nán bɛ́ kʋsʋ bɛ 'ba yɪ wɔ́ ayɛ.
4 Ɔ sanlɪn kɛ bɛ di Nyanmɪan junman bɛ bʋka wɔ́ maan ɛ bɔ bala kpa. Nan sɛ ɛ yɔ ɛtɛ a, sulo bɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ nán mgban ati yê Nyanmɪan a sie bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ. Nyanmɪan a sie bɛ́ ɛbɛlɛ kɛ bɛ lé alɔman, bɛ túa bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ nɪn anwʋn kalɛ.
5 Ɛhɪka ati, ɔ tɪ kpa kɛ bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ mán bɛ́ mɔ bɛ sie mân'n. Nán kɛ esulo mɔ yɛ sulo kɛ bɛ kɔ tua yɛ́ yí nwʋn kalɛ ti ala ɔ, nan ɔ tɪ like mɔ yɛ́ ajʋnlɪn'n man yɛ́ kɛ yɛ yɔ́ ɔ.
6 Ɛhɪka ati kʋsʋ yê ɛmɔ totua ajule nɪn ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ mɔ yê ɛmɔ totua ajule'n man bɛ́'n, Nyanmɪan yê ɔ'a sie bɛ́ ɛbɛlɛ kɛ bɛ tí bɛ́ nyɪn bɛ lí junman sɔ nɪn ɔ.
7 Ɛhɪka ati, bɛ́ kʋalaa mɔ ɛmɔ tua bɛ́ kalɛ'n, ɛmɔ túa bɛ mán bɛ́. Ajule mɔ awaa kɔ tɪtɪ kɔ man ɛmɔ'n, ɛmɔ tótua. Sʋanlan m'ɔ fata kɛ ɛmɔ man yí anyɪnnzɔ'n, ɛmɔ mán yí anyɪnnzɔ. Sʋanlan m'ɔ di kɛ ɛmɔ yɪ yí ayɛ'n, ɛmɔ yí yí ayɛ.

Ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn

8 Nán bɛ tua sʋanlan fíí kalɛ, nan ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ kulo yí manngʋn-mɔ'n, anɪn ɔ'a li mala nɪn asʋ bɔkɔɔ.
9 Afɪ mala'n kan kɛ: *N'ɛ tʋn ajaa, n'ɛ wua like, n'ɛ man wɔ́ nyɪn bʋlʋ abie like.* Mala ɛhɪ-mɔ nʋn yí bʋ nga'n, yí bʋ'n kʋalaa wɔ ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhɪ anun: *Kulo wɔ́ manngʋn kɛ wɔ́ muonun wɔ́ nwʋn.*
10 Sʋanlan m'ɔ kulo sʋanlan'n, ɔ nyɔ man yí manngʋn ɛtɛ. Ɛhɪka ati, sʋanlan m'ɔ kulo sʋanlan'n, anɪn ɔ'a li mala nɪn asʋ bɔkɔɔ.

Kilisi ɛwalɛ cɪan nɪn a ju

11 Ɛhıka kʋalaa mɔ m'an bubu m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ lí sʋ. Afı ɛmɔ sı mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ
nun'n. Yí ti, tɛmʋn nın a ju m'ɔ di kɛ ɛmɔ fi bɛ́ nafɛlɛ nın anun bɛ tinnge ɔ. Ɔ sanlın kɛ,
kıkaala dıɛ, yɛ́ ti ele nın a suan yɛ́ nwʋn kʋkʋ ɔ'a tala mɛlɛ mɔ yɛ lelı Ɛjɔlɛkpa'n yɛ lili fɛsı'n.
12 Alíɛ sanlın a hyɛ, alíɛ'n ka kaan cın. Bɛ́ mán yɛ yáci awosin nun nyɔlıɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ mɔ
yɛ yɔ'n yɛ gúa, nán yɛ fá jawe nun ɛlɔɛ ninnge'n-mɔ mɔ bɛ fa bɛ kʋn'n yɛ síe yɛ́ nwʋn.
13 Bɛ mán yɛ nánndı fʋ́ʋ́n kɛ menian mɔ bɛ nanndı jawe nun ɔ. Ninnge kɛ alıɛ mɔ bɛ di
maan ɔ fʋ bɛ́ ɛbʋɛ sʋ, nzan ɛnʋan, ajaa ɛtʋan nʋn mgban mgban ɛyɔlɛ, butule elie nʋn bɛ́
nwʋn ɛkpɔ ɛfa, yɛ yáci ɛhıka-mɔ kʋalaa yɛ gúa.
14 Ɛmɔ ati kácı kɛ Zozi Kilisi m'ɔ tı yɛ́ Mın nın a man b'a wʋ ɛmɔ awɔlɛ fʋfɔlɛ. Ɛhıka ati,
nán bɛ yacı bɛ́ nwʋn bɛ man ɛtɛ anwʋnnaan'n yɔ ninnge ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ m'ɔ kulo'n kʋ́n.

14

Ɛmɔ nán bɛ kan sʋanlan anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ

1 Sʋanlan mɔ yí dedi'n tinlin man'n, ɛmɔ sʋ́ yí nun. Kɛ ɔ kpın jʋnlın'n, sɛ ɔ nʋn ɛmɔ dıɛ'n
tı man kʋn an, nán bɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.
2 Sʋanlan bie nıan an, ɔ kʋala ninnge kʋalaa di. Bie kʋsʋ mɔ yí dedi'n tinlin man'n, nyâ
nyâ ala yê ɔ di ɔ.
3 Nunhan m'ɔ kʋala ninnge kʋalaa di'n, n'ɔ bu yí nwʋn kɛ ɔ tı kpa tala sʋanlan m'ɔ di
nyâ nyâ'n. M'ɔ di nyâ nyâ'n kʋsʋ n'ɔ kan m'ɔ kʋala ninnge kʋalaa di nın anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.
4 Ɛ tı wʋ́ dıɛ sɛ mɔ ɛ bu abie akʋa'n ndɛɛ ɔ? Sɛ ɔ 'jinlan yí ja nun o, sɛ ɔ 'tɔ ası o, yí Mın nın
ɛjɔlɛ ɔ. Ɔ 'jinlan yí ja nun kpunndiin. Ɔ sanlın kɛ yɛ́ Mın le tunmın ɔ kʋala ɔ man ɔ jinlan
yí ja nun.
5 Sʋanlan'n bie jʋnlın kɛ cıan'n bie tı kpa tala bie. Bie kʋsʋ nıan an, cıan'n-mɔ kʋala tı
kʋn. Man sʋanlan kʋn biala nwʋ́n yí wɔ yí ajʋnlın nun kɛ m'ɔ lɛ yɔ'n tı kpa.
6 Sʋanlan m'ɔ yı cıan sie'n, ɔ yı sie ɔ wula yɛ́ Mın anunminnyanmʋn. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ
di ninnge kʋalaa'n, ɔ di ɔ wula yɛ́ Mın anunminnyanmʋn. Ɔ sanlın kɛ, sɛ ɔ 'di a, ɔ da yɛ́
Mın ası. M'ɔ di nyâ nyâ'n kʋsʋ, ɔ yɔ yí sɔ ɔ wula yɛ́ Mın anunminnyanmʋn ɛsɛ ɔ da yí ası.
7 Afı yɛ nun bie fíí nni man yí ti anwʋn. Yê sʋanlan fíí kʋsʋ nwu man yí ti anwʋn ewue.
8 Sɛ yɛ tı ası a, yɛ tı yɛ́ man yɛ́ Mın. Sɛ yɛ wu kʋsʋ a, yɛ wu yɛ man yɛ́ Mın. Ɔ man sɛ yɛ tı
ası o, sɛ yɛ wu o, yɛ wɔ yɛ́ Mın asa nun.
9 Ɔ sanlın kɛ Kilisi a wu a tinnge. Ɔ'a kaci anyınwɔsʋɛ mma nʋn ewue mma Amın.
10 Nan wʋ́, ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ lɛ bua wʋ́ nianman'n ndɛɛ ɔ? Nzukɛ ati yê ɛ bu wʋ́ nwʋn kpa ɛ
tala wʋ́ nianman nın ɔ? Yɛ́ kʋalaa yɛ 'fite Nyanmıan anyunnun ɔ bua yɛ́ ndɛɛ.
11 Ɔ sanlın kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ yɛ́ Mın nwan:

N dı ası,
menian'n-mɔ kʋalaa 'ba kʋtʋ mín nyunnun.
Ɛsɛ biala 'ba wula Nyanmıan anunminnyanmʋn.

12 Ɔ man yɛ́ nun kʋn biala 'ba bu yí junman'n m'ɔ lili nın anwʋn mgbʋnndan ɔ kele
Nyanmıan.

Like m'ɔ man sʋanlan yɔ ɛtɛ'n, ɛmɔ nán bɛ yɔ

13 Ɛhıka ati, nán bɛ man yɛ bua yɛ́ nwʋn ndɛɛ. Nan yɛ yʋ́ ajʋnlın yɛ yáci like mɔ yɛ yɔ a,
ɔ kʋala kɛ ɔ man yɛ́ nianman nın aja kpula, anaan ɔ tɔ ɛtɛ nın anun'n.
14 Mın sı, ɛsɛ mın de mın di wɔ yɛ́ Mın Zozi dunman nun kɛ like mɔ bɛ di fíí ngua man
sʋanlan anwʋn efian gua. Sʋanlan m'ɔ de di kɛ ɔ gua bɛ́ nwʋn efian'n, anın ɔ gua bɛ́ nwʋn
efian man yí ngʋnmın.
15 Sɛ like mɔ ɛ lɛ di'n man alʋabɔ kan wʋ́ nianman an, anın ɛ nnanndı man ehulo nun
kʋ́n. Alıɛ dunman nun, n'ɛ man wʋ́ nianman'n mɔ yí ti yê Kilisi wuli'n minlin.
16 Ɛhıka ati, like m'ɔ tı kpa man ɛmɔ'n, nán bɛ yɔ maan bɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.

17 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan Belemgbin Mân'n, ɔ tı man alıɛ anaan nzan ɛjɔlɛ. Nan ɔ tı
amanmuo sɛsɛ ebue ɔ nʋn alʋacıcı ɔ nʋn fɛ elie mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man ɔ.
18 Sʋanlan m'ɔ di Kilisi junman'n sʋa'n, ɔ sɔ Nyanmıan anyın, ɛsɛ menian'n-mɔ kʋalaa
fʋa yí.
19 Ɛhıka ati, bɛ mán yɛ yó like mɔ yɛ yɔ a, ɔ man anzʋnunjɔ ba, ɛsɛ yɛ kʋala yɛ fa yɛ wowula
yé nwʋn anwʋnsɛlɛ wɔ dedi nın anun'n.
20 N'ɛ fa alıɛ ɛjɔlɛ ɛ sɛcı Nyanmıan junman'n. Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ like kʋalaa mɔ bɛ di'n tı
kpa. Nan kʋsʋ, like mɔ ɛ di a, ɔ kʋala kɛ ɔ man wó nianman bie tɔ ɛtɛ nın anun'n, n'ɛ di.
21 M'ɔ tı kpa'n y'ɔ le kɛ nán bɛ di naan, nán bɛ nʋn nzan anaan like biala mɔ ɛ yɔ a, ɔ
kʋala kɛ ɔ man wó nianman bie tɔ ɛtɛ nın anun'n, n'ɛ yɔ.
22 Wó dedi'n mɔ ɛ le yí'n, man ɔ há wó nʋn Nyanmıan bé afian. Nyila hán sʋanlan m'ɔ
nzulo man like m'ɔ lɛ yɔ nın anzin'n!
23 Nan sʋanlan m'ɔ di like a, ɔ sulo yí nzin'n, sɛ ɔ di a, anın Nyanmıan a bu yí fʋɔ. Ɔ sanlın
kɛ anın ɔ'a nnyan man dedi. Like biala kʋsʋ mɔ dedi nnʋn man nun'n, anın ɔ tı ɛtɛ.

15

Bɛ búka bé mɔ bé dedi'n tinlin man'n

1 Ɛhıka ati, yé mɔ yé dedi nın a tin'n, bɛ mán yɛ búka bé mɔ bé dedi'n tinlin man'n. Ɔ
nvata man kɛ yɛ tanlan yɛ yɔ like mɔ yé muonun yé kunnun kulo ɔ.
2 Ɔ di kɛ yɛ kpʋnndɛ like m'ɔ tı kpa man yé manngʋn'n-mɔ, like mɔ yɛ yɔ a, bé kunnun jɔ
yí nwʋn maan bé dedi dıɛ'n kɔ yí nyunnun'n.
3 Ɔ sanlın kɛ mɔ Kilisi walı'n, ɔ'a nyɔ man like mɔ yí muonun ɔ kulo ɔ. Nan kɛ Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ'n lɛ kele'n, yí nwan: *Wó nzʋba mɔ bɛ kpɛlı wó'n, yí kʋalaa gua mín sʋ.*
4 Yí kʋalaa mɔ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun'n, bɛ hɛlɛlı yí daba kɛ bɛ 'fa bɛ kele yé ngɛlɛ.
Yí dıɛ anın yɛ si abʋtalɛ yɛ nwun yí kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n cıcı yé lʋa ɔ man yɛ nyan anyındasʋɛ.
5 Nyanmıan m'ɔ wowula sʋanlan anwʋnsɛlɛ ɔ cıcı yí lʋa, ɛsɛ ɔ man bɛ si abʋtalɛ'n, ɔ mán
ɛmɔ ajʋnlın yó kʋn kɛ Zozi Kilisi lɛ kpʋnndɛ yí'n,
6 nán ɛmɔ kʋalaa anʋan a yɔ kʋn b'a yı yé Sı Nyanmıan Kpili m'ɔ tı yé Mın Zozi Kilisi Ası
nın ayɛ.

Ɛjɔlɛkpa'n tı mân mân'n kʋalaa dıɛ

7 Ɛhıka ati, ɛmɔ só bé nwʋn nun kanlanman kɛ Kilisi sɔlı ɛmɔ nun'n. Ɛmɔ yó yí sɔ bɛ wúla
Nyanmıan anunminnyanmʋn.
8 Nan mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ, Kilisi kacili Zufʋ'n-mɔ akʋa. Ɔ yɔlı like'n mɔ Nyanmıan
nwan ɔ 'yɔ man bé nan-mɔ'n. Ɔ man bɛ nwunlin yí kɛ Nyanmıan tı ananhɔlɛfʋɛ.
9 Ɛsɛ Kilisi ɛwalɛ m'ɔ walı'n, ɔ'a man bé mɔ bɛ tı man Zufʋ nın a yí Nyanmıan ayɛ, ɔ sanlın
kɛ Nyanmıan tı kpa. Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan:
Ɛhıka ati, mın 'kannvʋ wó
bé mɔ bɛ tı man Zufʋ nın afian.
Mın 'tʋ ejue mın wula wó anunminnyanmʋn.
10 Ɛsɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ:
Ɛmɔ mân nga'n, ɛmɔ nʋn Nyanmıan menian'n-mɔ lí fɛ!
11 Ɛsɛ ɔ lɛ kan yí biekun kɛ:
Ɛmɔ mân nın anun menian'n-mɔ kʋalaatin,
ɛmɔ wúla yé Mın anunminnyanmʋn,
ɛmɔ menian'n-mɔ kʋalaatin kánnvʋ yí!
12 Ezayi kʋsʋ lɛ kan kɛ:
Bɛ 'ba wʋ Izayi abʋsʋ sʋanlan kʋn.
Ɔ 'ba jasʋ ɔ sie menian'n-mɔ.
Bé kʋalaa bɛ 'ba susu bé ti bɛ gua yí sʋ.

13 Nyanmıan m'ɔ man sʋanlan nyan anyındasʋɛ'n, ɔ mán ɛmɔ nyán fɛ elie ɔ nʋn alʋacıcıɛ
kpa bɔkɔɔ wɔ dedi nın anun. Ɛsɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tunmin nun, ɛmɔ nyán
anyındasʋɛ'n mʋlʋsʋɛ.

Pɔlʋ junman'n

14 Anianman-mɔ, mín muonun, mın de mın di kɛ ɛmɔ dıɛ, ye ɛyɔlɛ ajʋnlın wɔ ɛmɔ nun
kpa. Ɛsɛ ninnge m'ɔ sɛ fata'n, ɛmɔ sı yí kʋalaa, ɛmɔ kʋala bɛ fa bɛ bʋka bʋka bé nwʋn.
15 Nan kʋsʋ, m'an nyan anwʋnsɛlɛ wɔ lıka dɔʋn mín kalata nın anun m'an hɛlɛ ɛmɔ
maan ɛmɔ ati kacı ninnge'n mɔ ɛmɔ suanlın yí daba'n. Nyanmıan a nwun mín nwʋn
anwunnvoe
16 ɔ'a man mın di Zozi Kilisi junman'n wɔ bé mɔ bɛ tı man Zufʋ nın afian. Mın bɔ
Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tı junman nwannzan-nwannzan'n mın kele bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n maan
bɛ kaci afɔlıɛ m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın. Afɔlıɛ sɔ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n y'ɔ man
yí nwʋn tı ɔ.
17 Yé nʋn Zozi Kilisi y'a yɔ kʋn. Ɛhıka ati, mın kʋala mın di Nyanmıan junman nın
anwʋn fɛ.
18 Ɔ sanlın kɛ sɛ n ne ɛjɔlɛ bie mın kan an, junman'n mɔ Kilisi a nanndı mın sʋ ɔ'a li maan
bé mɔ bɛ tı man Zufʋ nın a fa bé nwʋn b'a man Nyanmıan'n, yí nwʋn ɛjɔlɛ ala yê mın 'kan
ɔ. Kilisi le yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n nʋn yí sa ati nyɔlıɛ'n yê ɔ'a hyʋın bé ɔ'a man Nyanmıan ɔ.
19 Ɔ'a yɔ asinbɛnwʋn nʋn atɛlɛ ninnge tunmin sʋ ɔ nʋn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
tunmin'n. Kɛ ɔ kpınlın yɔlı m'ɔ bɔ yí bʋ Zoluzalɛmʋn, ɔ sın lıka kʋalaatin dede ɔ kɔ ju Ilili
mân nun mɔ n mɔlı Zozi Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n bɔkɔɔ nın anın.
20 Ɔ cian mín kpa kɛ lıka mɔ menian'n-mɔ tılı man Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n, lıka sɔ'n-mɔ ala yê
mın bɔ mın kele menian'n-mɔ ɔ. Yí dıɛ anın mın nni man mín junman'n lıka mɔ sʋanlan
bie a li mʋa a bɔ yí bʋ'n.
21 N yɔlı yí sɔ maan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kpınlın sʋ kɛ:

Bé mɔ bɛ hanlın man yí nwʋn ɛjɔlɛ
bɛ helelı man bé'n, bɛ 'ba nwun yí.
Yê bé mɔ bɛ tılı man yí nwʋn ɛjɔlɛ'n
bɛ 'ba tı.

Pɔlʋ kulo kɛ ɔ kɔ Lɔmʋn

22 Like m'ɔ jıjılı mín m'ɔ man m'an ngʋala man ɛmɔ anwʋn ɛlɔ ba nın anın.
23 Nan kıkaala dıɛ, m'an yue mân sɔ'n-mɔ anun junman'n di. N valı ajʋnlın kɛ mın 'ba
nıan ɛmɔ abʋsʋ'n, ɔ'a bʋ afʋɛ kɔ y ɔ nyɛ.
24 Mɛlɛ mɔ mın 'ba hɔ Ɛsıpanyın'n, mın kulo kɛ mın bɔ nun ɛmɔ ɛbɛlɛ mın nıan bé bʋsʋ
kɔ yɔ ɛlɛnyuan kʋn wɔ fɛ elie nun, nán ɛmɔ a gua mín atın maan m'an hɔ.
25 Nan tɛmʋn ɛhı anun dıɛ, mıın kɔ Zoluzalɛmʋn mın 'kɔ a li junman mın man ɛlɔ
anwʋntıɛ mma'n-mɔ.
26 Ɔ sanlın kɛ Masedʋanın nʋn Akayi mân nın anun asɔnın mma'n, b'a fua kɛ bɛ 'tıtı
esika bɛ bʋka Zoluzalɛmʋn ɛlɔ anwʋntıɛ mma'n-mɔ mɔ bɛ tı ehianfʋɛ'n.
27 Masedʋanın nʋn Akayi mân nın anun asɔnın mma'n, bé muonun yê bɛ fualı kɛ bɛ
'tıtı esika bɛ bʋka Zoluzalɛmʋn ɛlɔ anwʋntıɛ mma'n-mɔ mɔ bɛ tı ehianfʋɛ nın ɔ. Nan ɔ tı
ananhɔlɛ, ɔ di kɛ bɛ tıtı esika bɛ bʋka ehianfʋɛ sɔ'n-mɔ. Ɔ sanlın kɛ, bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n,
sɛ bɛ nʋn Zufʋ'n-mɔ a hye wawɛ nun ninnge'n-mɔ a, ɔ di kɛ bé kʋsʋ bɛ bʋka Zufʋ'n-mɔ wɔ
ninnge mɔ b'a mian yí nwʋn nın anun.
28 Sɛ mın yue junman sɔ'n di, nán mın fa esika'n mın man bé a, mın 'kɔ Ɛsıpanyın an,
mın 'bɔ nun ɛmɔ ɛlɔ.
29 Mın sı kɛ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ mɔ mın 'ba hɔ'n, Kilisi nyila kpa bɔkɔɔ yê mın 'fa mın kɔ ɔ.
30 Nan kʋsʋ anianman-mɔ, mın 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ yé mın Zozi Kilisi dunman nun, ɔ nʋn
ehulo'n mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın a fa a wula yé nun'n dunman nun, ɛmɔ bʋ́ka
mín kʋan nın anun nán bɛ sélɛ Nyanmıan bɛ mán mín.

31 Ɛmɔ sélɛ maan Nyanmıan lé mín fi bɛ́ mɔ bɛ wɔ Zude mân nun mɔ bɛ nne man
Nyanmıan bɛ nni man nın asa nun. Ɔ mán mmʋa'n mɔ mıın fa mın kɔ Zoluzalɛmʋn'n,
anwʋntıɛ mma'n-mɔ só nun kanlanman.
32 Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ nán Nyanmıan di sʋ ɔ man atın an, mın 'nyan fɛ elie mın ju ɛmɔ ɛlɔ mın
de mín ɛnwʋnmıan kaan.
33 Nyanmıan cícı ɛmɔ alʋa, ɔ nʋn ɛmɔ kʋalaa tánlan. Amın.

16

Ahın ebisa

1 Mıın fa yɛ́ nianman bala Febe m'ɔ lɛ ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n, mın wula ɛmɔ asa nun. Ɔ di
junman Sankele asɔnın nın anun.
2 Yɛ́ Mın dunman nun, ɛmɔ só yí nun kanlanman kpa kɛ ɔ sɛ kɛ bɛ sɔ Nyanmıan
menian'n-mɔ nun'n. Sɛ ɔ mian like nwʋn an, ɛmɔ búka yí maan yí sa hán yí. Ɔ sanlın
kɛ, ɔ'a tı menian dɔʋn nyanman nun. Mín bɔbɔ muonun, ɔ'a tı mín nyanman nun.
3 Mín manngʋn Pilisili nʋn Akilası mɔ mın nʋn bɛ́ di Zozi Kilisi junman'n, ɛmɔ yɔ́ bɛ́ like
bɛ mán mín.
4 Mín dunman nun, ahan bɛ 'man bɛ kun bɛ́ bɛ de mín ti. Nán mín ngʋnmın yê mın 'da
bɛ́ ası ɔ, nan mân nın anun asɔnın mma'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ tı man Zufʋ'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ 'da
bɛ́ ası.
5 Asɔnın mma'n-mɔ mɔ bɛ yia bɛ́ sua nın anun'n, ɛmɔ yɔ́ bɛ́ kʋsʋ bɛ́ like bɛ mán mín.
Mín nianman kpa Epayinɛtı m'ɔ lili mʋa falı yí nwʋn manlın Kilisi wɔ Azi mân nın
anun'n, ɛmɔ yɔ́ yí like bɛ mán mín.
6 Mali m'ɔ lili junman dɔʋn manlın ɛmɔ'n, mın 'bisa yí ahın.
7 Mín nwʋn amma Andoloninkusı nʋn Zuniası mɔ bɛ tʋlı mín nʋn bɛ́ fiadı'n, mın 'bisa
bɛ́ ahın. Menian'n-mɔ bu bɛ́ kɛ Zozi mmɔfʋɛ kpa. Ɛsɛ bɛ lili mʋa mín nyunnun bɛ falı bɛ́
nwʋn bɛ manlın Kilisi.
8 Bɛ yɔ́ Anpiliatusı mɔ yɛ́ Mın dunman nun ɔ tı mín manngʋn kpa'n like bɛ mán mín.
9 Mın 'bisa Ulubın mɔ yɛ nʋn yí di Kilisi junman'n ɔ nʋn mín manngʋn kpa Sıtasisı ahın.
10 Apɛlɛsı m'ɔ helelı kɛ ɔ de Kilisi di'n, mın 'bisa yí ahın.
Mın 'bisa Alitolobulu awulo nın anun menian'n-mɔ ahın.
11 Elodiʋn m'ɔ tı mín abie'n, mın 'bisa yí ahın.
Nasisi awulo nın anun menian'n-mɔ mɔ bɛ de yê Mın bɛ di'n, mın 'bisa bɛ́ ahın.
12 Mın 'bisa Tilifɛnın nʋn Tilifɔzı mɔ bɛ di yɛ́ Mın junman nın ahın.
Mın 'bisa m mo Pɛlısidı m'ɔ lili junman dɔʋn manlın yɛ́ Mın nın ahın.
13 Mın 'bisa Lufusi mɔ yɛ́ Mın a fa a yɔ yí dıɛ'n, ɔ nʋn yí nin m'ɔ tı kɛ mín kʋsʋ mın nin
nın ahın.
14 Mın 'bisa Azınkilitı nʋn Felegʋn nʋn Ɛlımɛsı, nʋn Patolobası, nʋn Ɛlıması nʋn
anianman'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ bɛ́ nwʋn ɛlɔ nın ahın.
15 Mın 'bisa Filoloɔgı nʋn Zuli nʋn Nele nʋn yí nianman bala'n nʋn Olınpası ɔ nʋn
Nyanmıan menian'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ bɛ́ nwʋn ɛlɔ nın ahın.
16 Ɛmɔ yɔ́ bɛ́ nwʋn like anianman nun, bɛ tɔ́ bɛ́ nwʋn nun.
Zozi Kilisi asɔnın mma'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ ɛwa'n, bɛ́ nwan bɛ 'yɔ ɛmɔ like.

Kasian afʋtu'n

17 Anianman-mɔ, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ menian mɔ bɛ ngulo man kɛ bɛ fa atın'n mɔ
b'a hele ɛmɔ nın asʋ, mɔ bɛ lɛ man mgbacı mgbacıɛ ba ɛmɔ afian'n. Ɛmɔ tí bɛ́ nwʋn fi bɛ́
nwʋn.
18 Ɔ sanlın kɛ menian sʋa-mɔ nzʋ man Kilisi m'ɔ tı yɛ́ Mın'n. Bɛ́ muonun bɛ́ kʋ ɛsê'n yê
bɛ sʋ yí ɔ. Bɛ́ nʋan nun tı mınlın mınlın. Bɛ kan ɛjɔlɛ bɛ laka menian mɔ bɛ tı fɔtılıfɔ'n.
19 Nan ɛmɔ dıɛ, anyınnzɔ mɔ ɛmɔ man yɛ́ Mın'n, menian'n-mɔ kʋalaa sı. Ɔ man mın di
ɛmɔ anwʋn fɛ kpa. Mın kulo kɛ ɛmɔ nwun ngɛlɛ bɛ yɔ ye'n bɛ man bɛ́ nwʋn tı fi ɛtɛ nın
anwʋn.

20 Nyanmıan m'ɔ man alʋacıcıɛ'n, ɔ ngɔ hyɛ man, ɔ 'ba man ɛmɔ tetia Abɔnsanmʋn sʋ
bɛ nunkun yí.
Yɛ́ Mın Zozi Kilisi nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.
21 Timote mɔ mın nʋn yí di junman'n, ɔ nʋn mín nwʋn amma Lusiyusı nʋn Zʋasʋn, ɔ
nʋn Sosipatɛ, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahın.
22 Mín Tɛɛtiyusı mɔ Pɔlʋ a man m'an hɛlɛ kalata ɛhı'n, mın 'bisa ɛmɔ ahın wɔ yɛ́ Mın
dunman nun.
23 Mín sikefʋɛ Gayiyusı mɔ asɔnın mma'n-mɔ kʋalaa yia yí awulo ɛbɛlɛ'n nwan ɔ 'bisa
ɛmɔ ahın.
Elasıtı mɔ kulo nın asʋ esika'n wɔ yí sa nun'n, ɔ nʋn yɛ́ nianman Kalıtusı, bɛ́ nwan bɛ
'bisa ɛmɔ ahın.
[
24 Yɛ́ Mın Zozi Kilisi nwún ɛmɔ kʋalaa anwʋn anwunnvoe. Amın.]

Ayɛ ɛyıɛ

25 Bɛ mán yɛ́ yí Nyanmıan Kpili ayɛ. Ɔ sanlın kɛ ɔ le tunmin ɔ kʋalaa kɛ ɔ man ɛmɔ dedi'n
tin, ɔ nanndı Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mın bɔ nın asʋ. Ɛjɔlɛkpa sɔ'n tı Zozi Kilisi anwʋn ɛjɔlɛ. Ɛjɔlɛkpa
nın a man Nyanmıan nvıalıɛ nun nyıhyɛ m'ɔ fıalı sʋ daba'n,
26 ɛnɛ ɔ'a fite kɛ Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kpınlın hɛlɛlı yí'n, ɔ fi mɔ Ɛdannganman
Nyanmıan hanlın nın anwʋn. Ɔ'a fa nvıalıɛ nun nyıhyɛ sɔ'n ɔ'a hele menian'n-mɔ
kʋalaatin maan bɛ de yí bɛ di, ɛsɛ bɛ man yí anyınnzɔ.
27 Zozi Kilisi dunman nun, anunminnyanmʋn hán Nyanmıan angʋnmın m'ɔ tı
Bɛngɛlɛfʋɛ'n cıan daa! Amın.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ LILI MƱA HƐLƐLɪ NWANLɪN KOLɪNTɪ ASƆNɪN MMA'N-MƆ'N

M'ə wə nun'n

Anɪn Kolɪntɪ tɪ Akayi mân nɪn anun kulo kpili kpa. Ɛnɛ bɛ fɛlɛ mân sə'n Gɛlɛsɪ, ɔ wə Aboloci mân nɪn anun. Ɛbɛlɛ menian'n-mə sə amʊan dəʊn, ɛsɛ ajʊamannɪn ɛbə'n y'ɔ tɪ bɛ́ junman ɔ. Pəlʊ lili junman ɛbɛlɛ afʊɛ kʊn sala nsian ɔ bəlɪ Asənɪn'n (Junman 18). Mɛlɛ mə Pəlʊ 'kɛlɛ kalata ɛhɪ'n, anɪn ɔ wə Azi mân nɪn anun kulo'n mə bɛ fɛlɛ yí Efɛzɪ nɪn asʊ. Kolɪntɪ asənɪn mma'n mmie-mə nʊn bɛ́ asənɪn nɪn anun kalata walɪ tʊlɪ Pəlʊ kɛ kosuan'n-mə mə b'a bisa'n, ɔ mán bɛ́ yí nwʊn asan.

Kɛ yɛ nwun yí Pəlʊ kalata ɛhɪnlɪn-mə anun'n, ɔ man sʊanlan y'ɔ kɛlɛ man yí ɔ. Kalata ɛhɪ, anianman Səsʊtɛnɪn yê Pəlʊ manlɪn ɔ hɛlɛlɪ ɔ (yí ti 1.1). Anianman sə'n tɪ Kilisi sʊanlan, nan kʊsʊ yɛ nzɪ man yí nwʊn ɛjəlɛ fíí.

Pəlʊ a hye kalata ɛhɪ nɪn anun nnyuan. Alimʊa lɪka dɪɛ'n (yí ti 1-6), yɛ nwun yí kɛ Pəlʊ nʊn anianman'n-mə b'a li amannɪɛ a yue, nan kʊsʊ ɛjəlɛ kpəlɛ nsan wə nun m'ɔ jɪjɪ Pəlʊ ɔ: (1) asənɪn mma'n-mə a bubu bɛ́ nwʊn nun (yí ti 1.10-4.21), (2) sʊanlan kʊn nʊn yí sɪ ayɪ nɪn a la (yí ti 5), (3) asənɪn mma'n mmie-mə sanman sanman bɛ́ nwʊn bɛ́ mə bɛ nzɪ man Nyanmɪan nɪn anyunnun (yí ti 6). Ɛhɪka ati, Pəlʊ lɛ kan kele asənɪn mma'n-mə kɛ bɛ sésie anyunnunguasɪɛ ɛjəlɛ sə'n-mə, nán bɛ tánlan wə anʊannzɛ nun.

Lɪka'n m'ɔ tə sʊ nnyuan'n (yí ti 7-16), Pəlʊ lɛ man bɛ́ kosuan'n-mə anwʊn asan. Ɔ lɛ kan ajaa nɪn anwʊn ɛjəlɛ (yí ti 7). Ɔ lɛ kannzʊ bɛ́ kɛ bɛ síe bɛ́ nwʊn ye wə amʊan'n-mə anwʊn (8.1-11.1). Ɔ lɛ kan yɛ́ Mɪn Alɪɛ nɪn anwʊn ɛjəlɛ (11.2-34). Ɔ lɛ kan kele bɛ́ kɛ bɛ kpʊ́nndɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn acɛdɪɛ'n m'ɔ bʊka asənɪn'n, ɛsɛ bəbə, bɛ nánndɪ wə ehulo nun (12-14). Ɔ lɛ kan ewuetinnge nɪn ɛjəlɛ (yí ti 15). Kalata nɪn agualɪɛ nun (yí ti 16), Pəlʊ lɛ kan kele bɛ́ kɛ ɔ 'ba sɪn bɛ́ nwʊn elə, ɔ de Zoluzalɛmʊn elə ehianfʊɛ'n-mə kɛtɪ'n mə bɛ lɛ tʊ'n ɔ fa kə. Ɛsɛ ɔ lɛ bisa bɛ́ ahɪn.

Ahɪn ebisa

1 Mín Pəlʊ mə Nyanmɪan a hulo ɔ'a fɛlɛ mín maan m'an kaci Kilisi Zozi bəfʊɛ'n, mɪn nʊn yɛ́ nianman Səsʊtɛnɪn, yɛ́ yê yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ.

2 Yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ yɛ nwan ɛmə Kolɪntɪ asənɪn mma'n-mə. Ɛmə asənɪn'n tɪ Nyanmɪan dɪɛ. Nyanmɪan a fa ɛmə ɛtɛ'n-mə ɔ'a hye ɛmə, ɔ'a man ɛmə a yə nwannzan-nwannzan, ɔ fi junman'n mə Kilisi Zozi a li'n dunman nun. Ɔ'a fɛlɛ ɛmə kɛ ɛmə nʊn Kilisi Zozi bɛ yə́ munmuan kʊn bɛ tánlan anwʊntɪɛ nun. Ɔ'a fɛlɛ ɛmə nʊn asənɪn mma'n-mə mə bɛ wə kulo kulo'n-mə kʊalaa asʊ'n. Bɛ de yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi bɛ di kɛ yɛ́ kʊsʊ yɛ de yí yɛ di'n.

3 Yɛ 'bisa ɛmə ahɪn. Yɛ́ Sɪ Nyanmɪan Kpili nʊn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi, bɛ yéyila ɛmə sʊ, bɛ nwún ɛmə anwʊn anwunnvoe, bɛ mán ɛmə alʊa cícɪ bɛ́ nwʊn.

Asɪna

4 Nyanmɪan nanndɪ Zozi Kilisi sʊ ɔ'a nwun ɛmə anwʊn anwunnvoe. Anwunnvoe sə'n mə Nyanmɪan a nwun ɛmə nɪn ati, cɪan daa mɪn da yí asɪ.

5 Ɔ sanlɪn kɛ, kɛmə ɛmə nʊn Zozi Kilisi a yə kʊn'n, Nyanmɪan a bʊka ɛmə man ɛmə dedi nɪn a hə yí nyunnun kpa. Ɔ a man ɛmə sɪ yí nwʊn ɛjəlɛ'n kpa, ɛsɛ ɛmə sɪ yí nʊan ɛjəlɛ'n kan kpa.

6 Afɪ, Kilisi anwʊn ɛjəlɛ'n mə ɛmə tɪlɪ nɪn a sə ndɪan kpa wə ɛmə afian.

7 Ɔ man ɛmə mə bɛ lɛ nwʊnndɛ mɛlɛ mə yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi 'ba yɪ yí nwʊn kele'n, ɛmə mmian man Nyanmɪan acɛdɪɛ fíí anwʊn.

8 Nyanmıan 'man ɛmɔ jinlan bɛ́ ja nun kpunndiin dede ɔ kɔ ju yí ayuelıɛ. Yí dıɛ anın cıan mɔ Zozi Kilisi kɔ a'n, sʊanlan fíí nnyan man ɛmɔ anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ ngan man.
9 Nyanmıan dıɛ, ɔ nnaka man sʊanlan. Yí yê ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ nʊn yí Wa Zozi Kilisi m'ɔ tı yɛ́ Mın'n yɔ́ kʊn ɔ.

Asɔnın nın anun mmubue'n

10 Anianman-mɔ, mın 'sɛlɛ ɛmɔ mın bʊtʊ bɛ́ kɛ yɛ́ Mın Zozi Kilisi dunman nun, ɛmɔ mán bɛ́ afian sɛ́, nan nán bɛ bubu bɛ́ nwʊn nun. Ɛmɔ mán bɛ́ ajʊnlın yɔ́ kʊn. Ɛmɔ mán bɛ́ nʊan sɛ́ bɛ́ nwʊn kpa bɔkɔɔ.
11 Afı, anianman-mɔ, balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kolowe nın anwʊn menian a a yı mín anzʊti kɛ akpʊlʊwa a tɔ ɛmɔ afian.
12 Akpʊlʊwa sɔ'n y'ɔ le kɛ sʊanlan bie jasʊ a, yí nwan: “N wɔ Pɔlʊ afan”, bie kʊsʊ nwan: “N wɔ Apoləsʊ afan”, bie kʊsʊ nwan: “N wɔ *Sefası afan”, bie kʊsʊ nwan: “N wɔ Kilisi afan.”
13 Hei! Yí ti, ɛmɔ jʊnlın kɛ kulo sʊanlan nʊn Kilisi sɛ ɔ? Asʊ mín, Pɔlʊ, mín yê n wuli kʊlʊwa nın asʊ wɔ ɛmɔ dunman nun ɔ? Asʊ Pɔlʊ dunman nun yê bɛ sɔnınlın ɛmɔ ɔ? Cɛcɛ!
14 Nan mın 'da Nyanmıan ası kɛ m'an nzɔnın man ɛmɔ anun bie fíí kɛ bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kilisipusi'n ɔ nʊn Gayiyusi ala.
15 Ɔ man sʊanlan fíí ngʊala ɔ nze man kɛ bɛ sɔnınlın yí wɔ mín dunman nun.
16 Ɛsɛ n zɔnınlın bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sıtefanası'n nʊn yí sasʊ'n-mɔ. Bɛ yı bɛ́ a, mın nne nni man kɛ n zɔnınlın sʊanlan ngacile biekun ɔ.
17 Afı Kilisi a nzʊan man mín kɛ m mála n zɔ́nın sʊanlan. Nan ɔ sʊanlın mín kɛ m mála m mɔ́ yí Ɛjɔlɛkpa'n n géle menian'n-mɔ. Ɛjɔlɛkpa sɔ'n mɔ mın bɔ'n, nán kulo sʊanlan dasannin ngɛlɛ ɛjɔlɛ ɔ. Ɔ sanlın kɛ sɛ kulo sʊanlan dasannin ngɛlɛ ɛjɔlɛ yê mın bɔ a, anın Kilisi ewue'n m'ɔ wuli kʊlʊwa nın asʊ'n tı mgban.

Kilisi kʊlʊwa nın anwʊn ɛjɔlɛ'n

18 Ɛhı, Kilisi ewue'n m'ɔ wuli kʊlʊwa nın asʊ nın anwʊn ɛjɔlɛ'n, ɔ tı kʊasıanzɛmʊn ɛjɔlɛ man menian mɔ bɛ lɛ minlin'n. Nan yɛ́ mɔ y'a nyan yɛ́ ti'n, ɛjɔlɛ sɔ'n tı Nyanmıan tunmin.
19 Afı b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ Nyanmıan nwan:

Mın 'ba man ngɛlɛfʊɛ'n-mɔ kaci sɛnvʊɛ.
Mın 'ba sɛcı bɛ́ mɔ bɛ le ajʊnlın nın ajʊnlın'n.

20 Nan ɔ tı sʊa a, anın bɛngɛlɛfʊɛ'n halı nin? Zufʊ'n-mɔ mɔ bɛ sı *mala'n anaan Gɛlɛkı'n-mɔ mɔ bɛ sı jʊjɔ'n, bɛ́ bɛngɛlɛfʊɛ'n halı nin? Nyanmıan a hele kɛ eyuadı ɛhı anun ngɛlɛ'n tı kʊasıanzɛmʊn!
21 Eyuadı'n nʊn yí ngɛlɛ m'ɔ sı'n, ɔ'a nnwun man kɛ Nyanmıan sı ngɛlɛ ɔ. Ɛhıka ati, Kilisi ewue'n m'ɔ wuli kʊlʊwa nın asʊ anwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ kan'n, eyuadı'n bu yí kʊasıanzɛmʊn. Nan kʊsʊ Nyanmıan nanndı ɛjɔlɛ sɔ nın asʊ, ɔ de bɛ́ mɔ bɛ de bɛ di'n ngʊan.
22 Zufʊ'n-mɔ kulo kɛ bɛ nwun asinbɛnwʊn ninnge bɛ́ nyınsʊ nán b'a le b'a li. Gɛlɛkı'n-mɔ kʊsʊ kulo kɛ bɛ fa bɛ́ muonun bɛ́ ti anun ngɛlɛ'n dede bɛ nwun Nyanmıan.
23 Nan yɛ́ dıɛ, Zozi Kilisi mɔ b'a bʊbɔ yí kʊlʊwa nın asʊ nın anwʊn ɛjɔlɛ yê yɛ kan ɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n jıjı Zufʊ'n-mɔ. Bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ nın anyunnun an, ɛjɔlɛ sɔ'n tı kʊasıanzɛmʊn.
24 Nan bɛ́ mɔ Nyanmıan a fɛlɛ bɛ́ yí nwʊn'n, Zufʊ o, m'ɔ tı man Zufʊ o, bɛ́ kʊalaa bɛ nwun yí kɛ Nyanmıan tunmin'n wɔ Kilisi anun, ɛsɛ Nyanmıan ngɛlɛ'n wɔ Kilisi anun.
25 Afı, menian'n-mɔ bu kɛ Nyanmıan a sɛ. Nan kʊsʊ yí ɛsɛɛ mɔ ɔ'a sɛ'n, ɔ sı ngɛlɛ ɔ tala menian'n-mɔ ngɛlɛ mɔ bɛ́ nwan bɛ sı yí sʊnman'n. Menian'n-mɔ nwan Nyanmıan tı ɛfʊan. Nan kʊsʊ, yí ɛfʊan m'ɔ tı'n, ɔ le anwʊnsɛlɛ ɔ tala menian'n-mɔ anwʊnsɛlɛ mɔ bɛ́ nwan bɛ le yí sʊnman'n.
26 Anianman-mɔ, ɛmɔ muonun tʊ́ bɛ́ nyın bɛ nían bɛ́ afian kɛ ɛmɔ mɔ Nyanmıan a fɛlɛ bɛ yí nwʊn'n, ngɛlɛfʊɛ a nzʊn man nun, tunminfʊɛ a nzʊn man nun, dıhyıɛ kʊsʊ a nzʊn man nun.

27 Nan Nyanmɪan dɪɛ, like mɔ eyuadɪ'n bu yí kʋasɪanzɛmʋn'n y'ɔ fa ɔ gua ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ anyunnun asɪ ɔ. Ɛsɛ like mɔ menian'n bu yí bɛtɛɛ'n y'ɔ fa gua m'ɔ yɔ sɪ nɪn anyunnun asɪ ɔ.
28 Ɛsɛ like mɔ menian'n-mɔ mmu man yí bie'n, m'ɔ tɪ mgban mgban bɛ́ nyunnun'n yê Nyanmɪan fa ɔ sɛcɪ mɔ bɛ bu yí kɛ ɔ tɪ kpa sʋnman nɪn ɔ.
29 Nyanmɪan yɔ yí sɔ nán kulo sʋanlan fíí a ndu man yí nwʋn ɔ'a ngele man yí.
30 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan adawʋlʋman yê ɛmɔ nʋn Zozi Kilisi a yɔ kʋn. Nyanmɪan adawʋlʋman, Zozi Kilisi a hele yɛ́ ngɛlɛ. Ɔ'a man y'a yɔ sɛsɛ, ɔ'a man yɛ́ nwʋn a tɪ ɛsɛ ɔ'a man y'a nyan yɛ́ ti.
31 Ɔ'a man Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn a kpɪn sʋ. Yí nwan:
Sʋanlan mɔ yí nwan ɔ lɛ tu yí nwʋn'n,
anɪn ɔ tú yí nwʋn wɔ like mɔ yɛ́ Mɪn a yɔ nɪn anwʋn.

2

Ɛjɔlɛkpa'n mɔ Pɔlʋ bɔ'n

1 Ɛhɪ, anianman-mɔ, mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ m mɔlɪ Nyanmɪan nvɪalɪɛ nun Ɛjɔlɛkpa'n n gelelɪ ɛmɔ'n, m'an ngolo man mín nʋan nun anaan m'an ngele ɛmɔ kɛ mɪn sɪ ngɛlɛ.
2 Afɪ anɪn ɔ wɔ mín kunnun kɛ sɛ mɪn ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ a, Zozi Kilisi m'ɔ wuli kʋlʋwa nɪn asʋ nɪn angʋnmɪn ala anwʋn ɛjɔlɛ yê mɪn 'kan ɔ.
3 Ɛhɪka ati, mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n, n nolɪ mín nwʋn nun, ɛsɛ anɪn mɪn sulo, mín nwʋn wʋsʋ mín kpa.
4 Ɛjɔlɛ mɔ n ganlɪn ɔ nʋn Nyanmɪan ninnge'n mɔ n gekelelɪ ɛmɔ'n, m'an ngolo man mín nʋan nun m'an gele man ɛmɔ kɛ mɪn sɪ ngɛlɛ. Nan tunmin sʋ, Nyanmɪan Wawɛ'n muonun a man ɛmɔ a nwun yí kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n tɪ ananhɔlɛ.
5 Ɔ man ɛmɔ dedi'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɔ fi man kulo sʋanlan ngɛlɛ'n m'ɔ sɪ nɪn anwʋn. Nan ɛmɔ dedi'n mɔ ɛmɔ le yí'n fi Nyanmɪan tunmin nɪn anwʋn.

Nyanmɪan ngɛlɛ'n

6 Nan kʋsʋ ngɛlɛ ɛjɔlɛ kʋn yê mɪn 'ba han mɪn kele menian mɔ bɛ́ dedi nɪn a tin wɔ Nyanmɪan ninnge'n-mɔ anun ɔ. Ngɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ fi man mân ɛhɪ anun, ɛsɛ ɔ fi man bɛ́ mɔ bɛ sie mân ɛhɪ mɔ bɛ́ tunmin'n 'ba yue nɪn ɛlɔ.
7 Nan ngɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ tɪ Nyanmɪan nvɪalɪɛ nun ngɛlɛ ɛjɔlɛ. Ɔ'a fa ɔ'a fɪa menian'n-mɔ. Asannan nán Nyanmɪan a sesie mân'n, ɔ yɔlɪ ajʋnlɪn kɛ ɔ 'man yɛ tanlan yí anunminnyanmʋn nɪn anun bie. Ɛhɪka ati, ɔ'a yɪ nvɪlɪɛ nun ngɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n ɔ'a hele yɛ́.
8 Mân ɛhɪ anun menian mɔ bɛ le tunmin'n fíí a nnwun man ngɛlɛ sɔ'n. Sɛ ɔ tɪ kɛ bɛ nwunlin yí a, ahan b'a mmʋbɔ man yɛ́ Mɪn m'ɔ le anunminnyanmʋn'n kʋlʋwa nɪn asʋ.
9 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ Nyanmɪan nwan:
Like mɔ sʋanlan fíí anyɪn bɔlɪ man yí lé,
mɔ sʋanlan fíí tɪlɪ man yí nwʋn ɛjɔlɛ lé,
mɔ ɛsɛ sʋanlan fíí jʋnlɪnlɪn man yí nwʋn lé'n,
like sɔ'n yê Nyanmɪan fa man menian
mɔ bɛ kulo yí nɪn ɔ.
10 Yɛ́ dɪɛ, Nyanmɪan nanndɪ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn asʋ ɔ'a yɪ nvɪalɪɛ nun like sɔ'n ɔ'a hele yɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n dɪɛ, ɔ kʋala ɔ nwun ninnge'n-mɔ kʋalaa yuein. Nyanmɪan muonun nyɪhyɛ ninnge'n-mɔ m'ɔ fɪa kpa'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n nwun yí.
11 Kulo sʋanlan afan kʋsʋ, cɛlɛ kɛ sʋanlan sunsunmin'n m'ɔ wɔ yí nun'n yê ɔ sɪ yí bʋ ɛjɔlɛ'n kʋalaa ɔ. Kɛ ɔ tɪ yí nɪn ala anɪn, Nyanmɪan Wawɛ'n kʋsʋ y'ɔ sɪ Nyanmɪan abʋ ɛjɔlɛ'n kʋalaa ɔ.

12 Yɛ́ dɪɛ nán eyuadɪ ɛhɪ anun wawɛ'n yê ɔ wɔ yɛ́ nun ɔ. Nan Nyanmɪan Wawɛ'n y'ɔ wɔ yɛ́ nun ɔ. Ɔ man yɛ kʊala kɛ yɛ nwun ninnge'n-mɔ kʊalaa mɔ Nyanmɪan a fa a man yɛ́'n.
13 Ɛhɪka ati, sɛ yɛ lɛ kan ninnge sɔ'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ yɛ kele menian'n-mɔ a, yɛ nva man kulo sʊanlan ngɛlɛ yɛ ngan man bɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ. Nan Nyanmɪan Wawɛ'n ngɛlɛ dɪɛ'n yê yɛ fa yɛ kan ninnge sɔ'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ ɔ. Ɔ man sɛ yɛ lɛ kan ɛjɔlɛ yɛ kele bɛ́ mɔ bɛ le Wawɛ nɪn an, wawɛ nun ninnge'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ yê yɛ kan ɔ.
14 Sʊanlan m'ɔ le man Nyanmɪan Wawɛ'n, ɔ ngʊala ɔ mmu man Nyanmɪan Wawɛ sɔ nɪn ɛjɔlɛ nɪn ananhɔlɛ. Yí nyunnun an, ɛjɔlɛ sɔ'n tɪ kʊasɪanzɛmʊn, ɔ ngʊala ɔ ndɪ man yí bʊ. Ɔ sanlɪn kɛ wawɛ nun yê bɛ bua ndɛɛ ɔ.
15 Sʊanlan mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n wɔ yí nun'n, ɔ kʊala kɛ ɔ bua ninnge kʊalaa ndɛɛ. Nan kʊsʊ yí muonun dɪɛ, sʊanlan fíí ngʊala man yí ndɛɛ bua.
16 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ Nyanmɪan nwan:
Nwan yê ɔ sɪ yɛ́ Mɪn ati anun ajʊnlɪn ɔ?
Nwan yê ɔ kʊala kɛ ɔ tu yí fʊ ɔ?
Nan yɛ́ dɪɛ, Kilisi ajʊnlɪn'n yê yɛ le yí ɔ.

3

Nyanmɪan junman'n mɔ yí ngʊa'n-mɔ di'n

1 Ɔ man mín dɪɛ, anianman-mɔ, m'an ngʊala man ɛjɔlɛ kan kele ɛmɔ kɛ menian mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n wɔ bɛ́ nun ɔ. N jʊjɔlɪ n gelelɪ ɛmɔ kɛ bɛ jʊjɔ bɛ kele mân ɛhɪ anun menian'n-mɔ'n kɛ bɛ jʊjɔ bɛ kele mmatʊnman mɔ b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man Kilisi'n.
2 Nán alɪɛ m'ɔ yɔ nʊnnɔɛ yê n valɪ m manlɪn ɛmɔ ɔ. Nan nyafʊsue yê n valɪ manlɪn ɛmɔ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ ngʊala man alɪɛ di. Ɛnɛ nʊn ɛnɛ bɔbɔ muonun, ɛmɔ ngʊala man alɪɛ di.
3 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ tɛ bɔ bɛ́ bala'n kɛ mân ɛhɪ anun menian'n-mɔ bɔ yí'n. Sunmin cɪan'n mɔ ɛmɔ kulo bɛ́ kunnun, ɔ nʊn butule elie m'ɔ wɔ ɛmɔ afian'n, ɔ kele kɛ ɛmɔ kacili man. Ɛmɔ abalabɔ'n tɪ kɛ mân ɛhɪ anun menian nga'n-mɔ dɪɛ'n.
4 Ɛmɔ anun kʊn bie jasʊ a, yí nwan: "Mín sʊanlan dɪɛ'n y'ɔ le Pɔlʊ." Kʊn biekun nwan: "Mín sʊanlan dɪɛ'n y'ɔ le Apolɔsʊ." Nán kulo sʊanlan nyɔlɪɛ y'ɔ le ɛhɪ ɔ?
5 Nan Apolɔsʊ y'ɔ le nwan? Pɔlʊ y'ɔ le nwan? Nyanmɪan ngʊa ala yê yɛ tɪ ɔ. Ɔ nanndɪ yɛ́ sʊ ɔ'a man ɛmɔ a nyan dedi. Yɛ́ nunhan kʊn biala a yɔ like'n mɔ yɛ́ Mɪn manlɪn yí kɛ ɔ yɔ́'n.
6 M'an lua baka baa'n, Apolɔsʊ kʊsʊ a gugua sʊ nzue, nan Nyanmɪan y'ɔ man ɔ'a fifi ɔ.
7 Ɔ man sʊanlan'n m'ɔ kɔ lua'n ɔ nʊn nunhan'n m'ɔ kɔ gugua sʊ nzue'n, bɛ́ bie tɪ man like fíí, nan Nyanmɪan m'ɔ man ɔ fifi'n y'ɔ le dunman ɔ.
8 Sʊanlan'n mɔ ɔ'a lua'n ɔ nʊn mɔ ɔ'a gugua sʊ nzue'n, bɛ́ munnyuan bɛ sɛ. Nyanmɪan 'ba nɪan sʊanlan kʊn junman dɪɛ'n m'ɔ kɔ li nɪn anwʊn ɔ ce yí like.
9 Ɔ sanlɪn kɛ, yɛ́ menian nnyuan'n, yɛ tɪ amanngʊan wɔ Nyanmɪan junman nɪn anun. Nan ɛmɔ dɪɛ, Nyanmɪan ebo'n y'ɔ le ɛmɔ. Ɛsɛ ɛmɔ tɪ sua mɔ Nyanmɪan a si ɔ.
10 Ɔ nanndɪ Wawɛ nun junman'n mɔ Nyanmɪan a fa a man mín kɛ n ní nɪn asʊ, m'an wula sua sɔ nɪn abʊ. M'an li junman sɔ'n ngɛlɛ sʊ kɛ bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua'n bɛ́ kpain'n yɔ yí'n. Sian dɪɛ, sʊanlan fʊfɔlɛ lɛ fʊla sʊ. Nan nunhan kʊn biala m'ɔ lɛ fʊla sua nɪn asʊ'n, ɔ nían yí nyɪn.
11 Ɔ sanlɪn kɛ Zozi Kilisi yê b'a fa b'a wula sua sɔ nɪn abʊ ɔ. Sʊanlan fíí kʊ́n ngʊala man kɛ ɔ fa like fʊfɔlɛ wula yí bʊ.
12 Menian mmie-mɔ 'ba fa esika ɛmanlan, anaan jɛtɛ, anaan nyɔbʊɛ mɔ bɛ mian yí nwʊn kpa bɛ fa bɛ fʊla sua nɪn asʊ. Mmie-mɔ kʊsʊ 'ba fa mmaka anaan ndile, anaan nyâ bɛ fʊla sua nɪn asʊ.
13 Cɪan mɔ Nyanmɪan 'bua menian'n-mɔ ndɛɛ'n, bɛ 'nwun sʊanlan kʊn biala junman dɪɛ m'ɔ lili'n. Ɔ sanlɪn kɛ, bɛ 'ba fa sîn bɛ sa sʊanlan kʊn biala junman'n m'ɔ lili'n bɛ nɪan.
14 Sʊanlan mɔ sîn nɪn a nnyala man yí like dɪɛ m'ɔ kɔ fa kɔ fʊla sua nɪn asʊ'n, sʊanlan sɔ'n, ɔ 'nyan nun like kpa.

15 Nan sʋanlan mɔ sîn'n kɔ yala yí like dɪɛ m'ɔ kɔ fa kɔ fʋla sua nɪn asʋ'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ nnyan man nun like. Ɔ 'nyan yí ti lɪlɪ, nan kʋsʋ, ɔ tɪ kɛ sʋanlan mɔ ɔ'a tɔ sîn nun ɔ'a fite ɔ.
16 Ɛmɔ muonun sɪ yí fɔ́ʋ́n kɛ Nyanmɪan asɔnɪn sua'n y'ɔ le ɛmɔ, Nyanmɪan Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun.
17 Ɛhɪka ati, sɛ sʋanlan kʋn bubu Nyanmɪan asɔnɪn sua nɪn an, sʋanlan sɔ'n, Nyanmɪan kʋsʋ 'bubu yí nun bɔkɔɔ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan sua'n tɪ nwannzan-nwannzan. Sua sɔ'n kʋsʋ y'ɔ le ɛmɔ.
18 Sʋanlan fíí n'ɔ laka laka yí nwʋn. Sɛ sʋanlan kʋn bu yí nwʋn kɛ ɔ sɪ mân ɛhɪ anun ngɛlɛ nɪn an, anɪn ɔ káci kʋasɪafʋɛ, nán ɔ'a nwun ngɛlɛ.
19 Ɔ sanlɪn kɛ mân ɛhɪ anun ngɛlɛ'n tɪ kʋasɪanzɛmʋn wɔ Nyanmɪan anyunnun. Ɔ man Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ Nyanmɪan nwan: *Ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ ngɛlɛ mɔ bɛ kɔ bɔ nɪn anun yê Nyanmɪan fa cɪ bé ɔ.*
20 Ɛsɛ yí nwan: *Yé Mɪn sɪ kɛ ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ ajʋnlɪn'n tɪ nvuin.*
21 Ɛhɪka ati, bie fíí n'ɔ fa sʋanlan ɔ tu yí nʋan nun. Ɔ sanlɪn kɛ ninnge kʋalaa tɪ ɛmɔ dɪɛ.
22 Pɔlʋ o, Apoləsʋ o, *Sefasɪ o, mân nɪn o, ngʋan o, ewue o, mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun o, ɔ nʋn m'ɔ lɛ ba nɪn o, yí kʋalaa tɪ ɛmɔ dɪɛ.
23 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ tɪ Kilisi dɪɛ yê Kilisi tɪ Nyanmɪan dɪɛ.

4

Kilisi mmɔfʋɛ'n-mɔ

1 Ɛhɪka ati, mɪn kulo kɛ ɛmɔ nwun yé kɛ yɛ tɪ Kilisi ngʋa, yɛ tɪ menian mɔ Nyanmɪan a fa yí nvɪalɪɛ nun ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n ɔ'a wula yé sa nun kɛ yɛ hán yí nwʋn ɛjɔlɛ yɛ héle ɛmɔ.
2 Like kʋalaa m'ɔ cian man sʋanlan mɔ bɛ kɔ fa junman bɛ kɔ wula yí sa nun'n y'ɔ le kɛ ɔ mán bɛ nwún yí ti anun kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛfʋɛ.
3 Mín dɪɛ, sɛ ɛmɔ bua mín ndɛɛ o, anaan menian'n-mɔ bua mín ndɛɛ o, ɛhɪ fíí nvalɪ man mín nwʋn. Ɛsɛ bɔbɔ, mín muonun mɪn mmua man mín nwʋn ndɛɛ
4 Ɔ tɪ ananhɔlɛ, mín ti'n nze man mín kɛ m'an yɔ ɛtɛ. Nan kʋsʋ nán ɛhɪ y'ɔ kele kɛ n dɪ sɛsɛfʋɛ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ yé Mɪn y'ɔ bua mín ndɛɛ ɔ.
5 Ɛhɪka ati, sɛ cɪan'n m'ɔ 'fa bua ndɛɛ'n juli man angʋnmɪan an, nán bɛ bua sʋanlan fíí ndɛɛ. Ɛmɔ nwʋ́nndɛ maan yé Mɪn bála kʋalaaka. Ninnge m'ɔ fɛfɪa awosin nɪn anun'n, ɔ 'ba tu yí kʋalaa fite jawe nun. Menian'n-mɔ nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ bé ahʋnlɪn nun'n, yé Mɪn 'ba man bɛ nwun yí. Cɪan sɔ'n yê Nyanmɪan 'ba yɪ sʋanlan kʋn biala ayɛ wɔ yí junman'n m'ɔ lili nɪn anwʋn ɔ.
6 Anianman-mɔ, m'an fa ɛhɪ kʋalaa mɔ m'an han'n m'an tʋ Apoləsʋ nʋn mín muonun yé nwʋn m'an hele ɛmɔ like. Anyɪnndala'n mɔ bé nwan: "N'ɛ kan tala mɔ b'a hɛlɛ nɪn asʋ'n", mɪn kulo kɛ yé nwʋn nvandʋhʋn nɪn anun, ɛmɔ suan bɛ tɪ yí bʋ. Ɛmɔ anun bie le man atɪn ɔ njinlan man sʋanlan kʋn afan ɔ ndu man yí nwʋn ɔ ngele man kʋn.
7 Ɔ sanlɪn kɛ wɔ́ mɔ ɛ bu wɔ́ nwʋn kɛ ɛ tɪ kpa tala wɔ́ manngʋn'n-mɔ'n, wɔ́ muonun ɛ tɪ wɔ́ dɪɛ sɛ? Nzu yê ɛ le yí mɔ nán Nyanmɪan y'ɔ manlɪn wɔ́ ɔ? Nyanmɪan yê ɔ'a fa ninnge kʋalaa ɔ'a man wɔ́ ɔ, nan nzukɛ ati yê ɛ fa tu wɔ́ nwʋn kɛ nán Nyanmɪan yê ɔ falɪ manlɪn wɔ́ ɔ?
8 Kɪkaala dɪɛ, ɛmɔ asa a han ninnge'n kʋalaatin. Ɛmɔ a nyan bé nwʋn a yue. Ɛmɔ a kaci mmelemgbin b'a san yé nwʋn. Mɪn kulo kɛ ɛmɔ kaci mmelemgbin sakpa, nán yé kʋsʋ yɛ nʋn ɛmɔ a li belemgbin sɔ'n.
9 Afɪ, mɪn nwun yí kɛ yé mɔ yɛ tɪ Zozi Kilisi mmɔfʋɛ'n, Nyanmɪan a fa yé a sie menian'n-mɔ kʋalaa anzin. Yɛ tɪ kɛ menian mɔ bagua nun yê bɛ kun bé ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ yɪ yé bɛ kele mân bɔndɪn'n, bɛ yɪ yé bɛ kele nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ ɔ nʋn menian'n-mɔ kʋsʋ.
10 Kilisi dunman nun, menian'n-mɔ bu yé kɛ sɛnvʋɛ. Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ nʋn Kilisi b'a yɔ kʋn ɛmɔ a nwun ngɛlɛ. Yɛ le man anwʋnsɛlɛ, nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ le anwʋnsɛlɛ. Menian'n-mɔ mmu man yé like fíí, nan ɛmɔ dɪɛ, bɛ lile ɛmɔ anwunno.

11 Bıcı ɛhı, ɛhɔɛ nʊn nzuhoe lɛ kun yɛ́, yɛ nnyan man taladıɛ yɛ nwula man. Menian'n-mɔ lɛ bʊ yɛ́. Yɛ nnyan man lıka yɛ ndanlan man, yɛ nanndı nun.
12 Yɛ́ muonun yɛ fa yɛ́ nwʊn yɛ tı, nán y'a nyan yɛ́ nʊan nun alıɛ y'a li. Bɛ 'kpɛ yɛ́ nzʊba a, anın yɛ lɛ yeyila bɛ́ sʊ. Bɛ 'kele yɛ́ ahʊlʊwa a, anın yɛ lɛ tila yɛ́ ahʊnlın.
13 Menian'n-mɔ 'sɛcı yɛ́ dunman an, yɛ ndɛ man bɛ́ sʊ. Bıcı nʊn bıcı, menian'n-mɔ bu yɛ́ kɛ eyuadı nın anun ewula. Bɛ bu yɛ́ kɛ fʊfʊɛ sʊ ewula.
14 Nán kɛ mıın kɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ mın gua ɛmɔ anyunnun ası ɔ. Nan mın kulo kɛ mın tu ɛmɔ fʊɔ kɛ mín mma mɔ mın kulo bɛ́ kpa ɔ.
15 Ɔ sanlın kɛ, sɛ bɔbɔ menian akpıı bulu tınngɛ ɛmɔ wɔ Kilisi atın nın asʊ a, ɛmɔ ası'n y'ɔ le mín. Mín yê m mɔlı Kilisi anwʊn Ɛjɔlɛkpa'n n gelelı ɛmɔ ɔ.
16 Ɛhıka ati, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ nían mín ɛnanndıɛ dıɛ nın asʊ, bɛ nánndı.
17 Ɔ man m'an sʊan Timote ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. Ɔ tı mín wa mɔ mın kulo yí kpa ɛsɛ ɔ nanndı yɛ́ Mın atın nın asʊ ananhɔlɛ nun. Ɔ 'ba hele ɛmɔ kɛ mın kpın mın nanndı Kilisi atın nın asʊ'n. Atın sɔ nın anwʊn ɛjɔlɛ yê mın kele yí lıka kʊalaatin Asɔnın'n-mɔ anun ɔ.
18 Ɛmɔ mmie-mɔ lɛ tu bɛ́ nʊan nun, bɛ jʊnlın kɛ m mma man ɛmɔ anwʊn ɛlɔ.
19 Nan sɛ yɛ́ Mın bʊa a, mın 'ba a ɛmɔ anwʊn ɛlɔ ɛlɛ nsan ɛhı anun. Sɛ mın ju ɛlɔ a, yê mın 'ba nwun atubɛnwʊn mma sɔ'n-mɔ ɔ. Nán bɛ́ nʊan nun etue nın ala yê mın 'fa mın nwun bɛ́ ɔ. Nan sɛ bɛ́ tunmin'n mɔ bɛ le yí'n fi Nyanmıan ɛlɔ a, mın 'ba nwun yí.
20 Ɔ sanlın kɛ, Nyanmıan Belemgbin Mân'n tı man bɛ́ nʊan nun etue ɛjɔlɛ, nan ɔ tı tunmin ɛjɔlɛ.
21 Benin yê ɛmɔ kulo ɔ? Asʊ ɛmɔ kulo kɛ n vá mgbele m mála n vín ɛmɔ, anaan m mála n jícı ɛmɔ alʊa ɔ?

5

Asɔnın nın anun abalabɔ ɛtɛ'n

1 Bɛ kannvʊ kɛ ɛmɔ mmalasua ɛjɔlɛ nʊn mmelenzua ɛjɔlɛ m'ɔ la ɛmɔ anwʊn'n, bɛ́ bɔbɔ muonun mɔ bɛ nzı man Nyanmıan'n, bɛ ngɔ yɔ man yí sɔ. M'an tı kɛ ɛmɔ anun kʊn nʊn yí sı ayı'n da.
2 Esuan kpa m'ɔ di kɛ ɛmɔ sun bɛ fʊan sʊanlan sʊa fi Asɔnın nın anun'n, kanngʊ ɛmɔ dıɛ ɛmɔ anwʊn yê bɛ tu ɔ.
3 Mín dıɛ, anwʊnnaan nun an, n nnʊn man ɛmɔ afian ɛlɔ, kʊsʊ wawɛ nun an, mın nʊn ɛmɔ yê yɛ wɔ ɛlɔ. Yɛ́ Mın Zozi dunman nun, sʊanlan'n mɔ ɔ'a li ɛjɔlɛ ɛtɛ sɔ'n, m'an bua yí ndɛɛ dada angʊnmın kɛ n wɔ ɛmɔ afian.
4 Sɛ ɛmɔ yia a, n wɔ ɛmɔ afian wawɛ nun. Yɛ́ Mın Zozi tunmin'n 'ba jinlan ɛmɔ anzin.
5 Ɛmɔ wúla sʊanlan sɔ nın awʊba *Satan asa nun maan nyian hún yí nán cıan mɔ yɛ́ Mın Zozi kɔ sa kɔ a'n, anın sʊanlan sɔ nın ɛkala'n nyan ngʊan.
6 Ɛmɔ anʊan nun etue'n tı man kpa. Ɛmɔ nzı man kɛ fali ayile kaan sʊa mɔ bɛ kɔ fa bɛ kɔ wula fali'n maan ɔ tu ɔ?
7 Ɛmɔ yí ɛtɛ sɔ'n fi ɛmɔ afian maan ɛmɔ anwʊn tí kpa bɔkɔɔ. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, ɛmɔ 'ba kaci fali fʊfɔlɛ mɔ ayile nnʊn man nun ɔ. Ɛmɔ a kaci kɛ fali fʊfɔlɛ dada angʊnmın bɔbɔ. Ɔ sanlın kɛ yɛ́ *Pakı fɛtı dıɛ nın a bɔ yí bʊ. Afı Kilisi m'ɔ tı kɛ yɛ́ Pakı bʊa baa'n, b'a hun yí b'a yı yɛ́ ti tɛɛ.
8 Ɛhıka ati, sɛ yɛ 'di yɛ́ fɛtı nın an, nán bɛ man fali ayile daba tanlan yɛ́ kpaʊn nın anun. Nán man ati anun ɛtɛ nʊn basa basa fali ayile'n tanlan ɛmɔ asıtanlan nın anun. Nan ɛmɔ kpʊ́nndɛ anwʊntıɛ nʊn ananhɔlɛ kpaʊn dıɛ'n mɔ fali ayile nnʊn man nun'n.
9 Ɛhı, mín kalata'n mɔ n gɛlɛlı ɛmɔ nın anun, n ganlın kɛ menian mɔ bɛ tʊn ajaa'n, ɛmɔ nʊn bɛ́ nán bɛ san nun.
10 M'an nze man ɛmɔ kɛ nán bɛ jʊjɔ bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan mɔ bɛ gua mân nın anun bɛ tʊn ajaa, bɛ tı anyınbʊlʊ, bɛ wua anaan bɛ sɔ amʊan nın ɛlɔ. Sɛ yí sɔ a, anın ɛmɔ fi mân nın anun bɛ tú!

11 Nan mɪɪn kele kɛ nán man ɛmɔ nʊn sʊanlan mɔ yí nwan ɔ tɪ Kilisi dɪɛ, kʊsʊ ɔ tʊn ajaa, ɔ
tɪ anyɪnbʊlʊ, ɔ sɔ amʊan, ɔ tɪ ngʊnndʊnmgbɔ, ɔ tɪ kɔnʊnmɪnnzan anaan awofʊɛ'n, sʊanlan
sʊa, nán man ɛmɔ nʊn yí san nun. Nán man ɛmɔ nʊn yí bɛ wula bɛ́ sa talie kʊn anun bɔbɔ.
12 Bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Kilisi dɪɛ'n, sɛ bɛ 'bua bɛ́ ndɛɛ e, sɛ bɛ mmua man bɛ́ ndɛɛ e, nán mín
ɛjɔlɛ ɔ. Nyanmɪan muonun yê ɔ 'bua bɛ́ ndɛɛ ɔ.
13 Nan menian mɔ ɛmɔ nʊn bɛ́ wɔ eku kʊn anun'n, asʊ yɛ ngʊala man kɛ yɛ bua bɛ́ ndɛɛ
ɔ? B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ Nyanmɪan nwan: *Ɛmɔ fʊ́an abɔlɛfʊɛ'n fi ɛmɔ afian.*

6

Bɛ́ nwʊn ɛsanman'n

1 Ɛhɪ, sɛ ɛmɔ anun kʊn nʊn yí nianman bie nyan ɛjɔlɛ a, ɔ yɔ sɛ m'ɔ yaci Nyanmɪan
menian'n-mɔ ɛbɛlɛ ɔ fa ɛjɔlɛ'n kɔ ahɪnlɪnnvie maan bɛ di yí bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan
nɪn aja sʊ ɔ?
2 Ɛmɔ nzɪ man kɛ cɪan bie dede Nyanmɪan menian'n-mɔ yê bɛ 'bua mân nɪn anun
menian'n-mɔ kʊalaa ndɛɛ ɔ? Nán sɛ cɪan bie dede Nyanmɪan menian'n-mɔ yê bɛ 'bua mân
nɪn anun menian'n-mɔ kʊalaa ndɛɛ a, anɪn ɛjɔlɛ nganngan sʊa yê ɛmɔ ngʊala man yí di ɔ?
3 Ɛmɔ nzɪ man kɛ cɪan bie dede, yɛ́ yê yɛ 'bua nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ ndɛɛ ɔ? Nán sɛ
yɛ́ yê yɛ 'bua bɛ́ ndɛɛ a, anɪn mân ɛhɪ anun ɛjɔlɛ yê ɛmɔ ngʊala man yí di ɔ?
4 Nan ɛmɔ dɪɛ, sɛ ɛjɔlɛ tɔ ɛmɔ afian an, menian mɔ Asɔnɪn'n mmu man bɛ́ like nɪn aja sʊ
yê ɛmɔ sanman bɛ́ nwʊn ɔ.
5 Mɪɪn kan maan nyian tɔ ɛmɔ anyɪnsʊ. Yí ti, ngɛlɛfʊɛ baa kʊnmgba nnʊn man Asɔnɪn
nɪn anun mɔ sɛ ɛjɔlɛ tɔ a, ɔ kʊala kɛ ɔ sesie anianman'n-mɔ afian ɔ?
6 Sɛ ɛjɔlɛ tɔ anianman nnyuan afian an, anɪn kanngʊ menian mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan
nɪn aja sʊ yê bɛ fa ɛjɔlɛ'n bɛ kɔ ɔ?
7 Ɛsanman'n mɔ ɛmɔ sanman bɛ́ nwʊn bɛ jinlan bagua nun bɛ yɪ ndɛɛ'n, dada angʊnmɪn,
ɔ kele kɛ ɔ'a nyɔ man ye. Nzukɛ ati yê ɛmɔ nyaci man menian'n-mɔ maan bɛ nzisi man
ɛmɔ ɔ? Nzukɛ ati yê ɛmɔ nyaci man menian'n-mɔ maan bɛ nni man ɛmɔ ndunlunmun ɔ?
8 Kanngʊ ɛmɔ muonun yê ɛmɔ sisi bɛ́ nianman'n-mɔ bɛ di bɛ́ ndunlunmun ɔ.
9 Ɛmɔ muonun sɪ yí fɔ́ún kɛ menian mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n, bɛ nnyan man asɪtanlan wɔ
Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ bie. Nán bɛ laka laka bɛ́ nwʊn. Menian mɔ bɛ
yɔ satɪlɪfʊɛ nyɔlɪɛ, bɛ́ mɔ bɛ sɔ amʊan, bɛ́ mɔ bɛ tʊn ajaa, bɛ́ mɔ bɛ kpʊnndɛ bɛ́ nwʊn,
10 bɛ́ mɔ bɛ wua, bɛ́ mɔ bɛ tɪ anyɪnbʊlʊ, bɛ́ mɔ bɛ tɪ kɔnʊnmɪnnzan, bɛ́ mɔ bɛ tɪ
ngʊnndʊnmgbɔ anaan bɛ ngan man ananhɔlɛ, menian sɔ'n-mɔ ngɔ nnyan man asɪtanlan
wɔ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ bie.
11 Daba, kɛ anɪn ɛmɔ anun mmie-mɔ tɪ yí nɪn anɪn. Nan Nyanmɪan a tɪ ɛmɔ anwʊn fi ɛtɛ
nɪn anun, ɔ'a fa ɛmɔ ɔ'a yɔ yí dɪɛ, ɔ'a man ɛmɔ a yɔ sɛsɛ wɔ yí nyunnun yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi
nʊn yɛ́ Nyanmɪan Wawɛ'n dunman nun.

Bɛ fá bɛ́ sʊanlan baka'n bɛ wúla yɛ́ Mɪn anunminnyanmʊn

12 Ɛmɔ anun mmie-mɔ nwan: "Mɪn kʊala mɪn yɔ like biala mɔ mɪn kulo ɔ." Ɔ tɪ ananhɔlɛ,
nan kʊsʊ yí kʊalaa tɪ man kpa mman man ɛmɔ. Mɪn kʊala mɪn se kɛ: "Mɪn kʊala mɪn yɔ
like biala mɔ mɪn kulo ɔ", nan kʊsʊ mɪn ngʊala man kɛ mɪn yaci mín nwʊn maan like
biala fa mín yɔ yí kanga.
13 Ɛmɔ nwan: "Alɪɛ ati yê bɛ bɔlɪ kʊɛ ɔ, yê kʊɛ kʊsʊ ati yê bɛ bɔlɪ alɪɛ ɔ." Ɔ tɪ ananhɔlɛ, nan
kʊsʊ Nyanmɪan 'ba sɛcɪ ninnge nnyuan sɔ'n-mɔ. Nan sʊanlan baka'n dɪɛ, nán satɪlɪfʊɛ ɛyɔlɛ
ati yê bɛ bɔlɪ ɔ. Ɔ tɪ yɛ́ Mɪn dɪɛ, yê yɛ́ Mɪn kʊsʊ tɪ sʊanlan baka'n dɪɛ.
14 Nyanmɪan m'ɔ man yɛ́ Mɪn fi ewue nun a tinnge'n, ɔ 'ba fa yí tunmin'n ɔ man yɛ́ kʊsʊ
yɛ fi ewue nun yɛ tinnge.
15 Ɛmɔ sɪ kɛ ɛmɔ anwʊnnaan'n tɪ Kilisi anwʊnnaan kpa bɔkɔɔ. Asʊ ɔ tɪ kpa kɛ n vá Kilisi
anwʊnnaan'n sin mɪn nʊn balasua m'ɔ si tutu'n yɛ hán yɛ bɔ́ nun ɔ? Cɛcɛ!

16 Anaan, asʋ ɛmɔ nzɪ man kɛ belenzua kʋn m'ɔ kɔ fa yí nwʋn kɔ bɔ balasua m'ɔ si tutu'n, anɪn ɔ nʋn yí b'a kaci anwʋnnaan kʋn ɔ? Ɔ sanlɪn kɛ, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Bé menian nnyuan'n, bɛ 'ba kaci sʋanlan munmuan kʋn.*
17 Nan sʋanlan m'ɔ kɔ fa yí nwʋn kɔ bɔ yé Mɪn'n, ɔ nʋn yí bɛ kaci sʋanlan munmuan kʋn wɔ wawɛ nun.
18 Ɛhɪka ati, ɛmɔ nwánndi satɪlɪfʋɛ ɛyɔlɛ'n. Ɛtɛ biala mɔ sʋanlan kɔ yɔ'n, ɔ ngan man yí nwʋnnaan'n. Nan sʋanlan m'ɔ tɪ satɪlɪfʋɛ'n, ɔ yɔ ɛtɛ ɔ kan yí muonun yí nwʋnnaan'n.
19 Asʋ ɛmɔ nzɪ man kɛ ɛmɔ sʋanlan baka'n tɪ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmɪan a fa a man ɛmɔ'n sua ɔ? Wawɛ sɔ'n wɔ ɛmɔ anun. Ɛmɔ muonun nzie man bé nwʋn kʋ́n.
20 Nyanmɪan a tua ɛmɔ ati kalɛ ɔ'a to ɛmɔ. Ɛhɪka ati, ɛmɔ fá bé sʋanlan baka'n bɛ wúla Nyanmɪan anunminnyanmʋn.

7

Ajaa nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n

1 Afɪ sian dɪɛ, kosuan'n mɔ ɛmɔ hɛlɛlɪ mín kalata bɛ bisalɪ mín'n, ɛ 'nwun yí mmua'n. Ɔ tɪ kpa man belenzua kʋn kɛ n'ɔ ja bala.
2 Nan kʋsʋ satɪlɪfʋɛ ɛyɔlɛ'n mɔ ɔ'a tolo'n dunman nun, ɔ tɪ kpa kɛ belenzua kʋn biala já yí yɪ yê balasua kʋn biala kʋsʋ já yí hun.
3 Ɔ di kɛ belenzua'n di yí yɪ anwʋn ɛjɔlɛ, balasua'n kʋsʋ di kɛ ɔ di yí hun anwʋn ɛjɔlɛ.
4 Balasua'n le man tunmin yí muonun yí sʋanlan baka nɪn asʋ. Yí sʋanlan baka'n tɪ yí hun dɪɛ. Belenzua'n kʋsʋ le man tunmin yí muonun yí sʋanlan baka nɪn asʋ. Yí sʋanlan baka'n tɪ yí yɪ dɪɛ.
5 Nán bɛ tua bé nwʋn nna. Ɛmɔ kʋala kɛ bé nʋan sɛ bé nwʋn bɛ fa tɛmʋn bɛ yɔ asɔnɪn. Sɛ tɛmʋn sɔ'n sɪn an, anɪn atɪn wɔ nun kɛ yí daba'n. Sɛ ɔ'a nyɔ man sɔ a, ɛmɔ ngɔ hʋala man nun sɔ kʋ́n. *Satan kʋala kɛ ɔ laka ɛmɔ maan ɛmɔ tɔ yí ngaa nɪn anun.
6 Mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ'n, ɔ tɪ afʋtu nan nán mala ɔ.
7 Mɪn kulo kɛ ahan menian'n-mɔ kʋalaa kaci kɛ mín. Nan kʋsʋ ɔ le sʋanlan kʋn acɛdɪɛ dɪɛ mɔ Nyanmɪan a fa a man yí ɔ, ɛhɪ dɪɛ le yí ngʋnmɪn, ɛhɪ dɪɛ le yí ngʋnmɪn.
8 Ɛjɔlɛ mɔ mɪɪn kan mɪn kele mmiannzin, mmalasin nʋn kunlannvʋɛ'n-mɔ'n y'ɔ le kɛ ɔ tɪ kpa man ɛmɔ kɛ ɛmɔ tánlan kɛ n dɪ yí'n.
9 Nan sɛ ɛmɔ nɪan nán bɛ ngʋala man nun sɔ a, anɪn ɛmɔ já bala anaan bian. Ɔ sanlɪn kɛ sɛ ɛmɔ ja bala anaan bian an, ɔ tɪ kpa tala kɛ ɛmɔ kɔ li bé ɛbʋɛ'n.
10 Afɪ bé mɔ bɛ tɪ abufʋɛ'n kʋsʋ, nán mín yê mɪɪn kan ɔ, nan yé Mɪn muonun yê ɔ lɛ kan ɔ.
11 Balasua m'ɔ ja bian'n, n'ɔ yila yí hun. Sɛ ɔ yila a, n'ɔ ja bian kʋ́n. Sɛ ɔ kulo a, ɔ nʋn yí hun bɛ sésie bé afian bɛ já. Belenzua'n kʋsʋ n'ɔ yila yí yɪ.
12 Bé bʋ nga'n-mɔ (Mín muonun yê mɪɪn kan ɔ, nán yé Mɪn yê ɔ lɛ kan ɔ.) Sɛ Asɔnɪn nɪn anun belenzua kʋn ja yí yɪ mɔ yí yɪ'n ngɔ man asɔnɪn'n, sɛ yɪɛ sɔ'n kulo kɛ ɔ nʋn yí tanlan nun an, belenzua'n n'ɔ yila yí.
13 Yí sɔ kʋnmgba nɪn ala, sɛ Asɔnɪn nɪn anun balasua kʋn ja bian mɔ yí hun'n ngɔ man asɔnɪn'n, sɛ huan sɔ'n kulo kɛ ɔ nʋn yí yɪ bɛ tanlan nun an, ɔ tíe, n'ɔ yila yí.
14 Afɪ balasua'n m'ɔ kɔ asɔnɪn'n dunman nun, yí hun mantan Nyanmɪan kʋkʋ. Belenzua'n kʋsʋ m'ɔ kɔ asɔnɪn'n dunman nun, yí yɪ mantan Nyanmɪan kʋkʋ. Sɛ ɔ tɪ man sɔ a, ɛmɔ amma'n-mɔ tɪ kɛ menian mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan kʋsʋ anɪn bé nwʋn a tɪ.
15 Sɛ kʋsʋ nunhan'n m'ɔ ngɔ man asɔnɪn'n, sɛ belenzua nɪn o, sɛ balasua nɪn o, mɔ yí nwan ɔ 'yila'n, bɛ yáci yí maan ɔ yíla. Ɛbɛlɛ nɪn anun, anɪn belenzua'n anaan balasua'n m'ɔ kɔ asɔnɪn nɪn a nyan alaje. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan a fɛlɛ yé kɛ yɛ tánlan anzʋnunjɔ nun.
16 Wɔ́ balasua'n mɔ a fa wɔ́ nwʋn a man Kilisi'n, asʋ ɛ kʋala ɛ nwun yí fɔ́ʋ́n kɛ ɛ 'man wɔ́ hun fa yí nwʋn man Nyanmɪan? Anaan wɔ́ belenzua'n mɔ a fa wɔ́ nwʋn a man Kilisi'n, asʋ ɛ kʋala ɛ nwun yí fɔ́ʋ́n kɛ ɛ 'man wɔ́ yɪ fa yí nwʋn man Nyanmɪan?

17 Ɛhɪ, sɛ yɛ yɪ ajaa nɪn anwʊn ɛjɔlɛ dɪɛ'n nun an, ɔ di kɛ sʊanlan kʊn biala nanndɪ atɪn'n
mɔ Nyanmɪan a hele yí nɪn asʊ. Kɛ anɪn ɔ kpɪn tɪ yí mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ yí'n, ɔ fá yí sɔ.
Anɪn ɛjɔlɛ mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ nɪn anɪn. Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ m'an han'n, ɔ tɪ mala man
Asɔnɪn'n-mɔ kʊalaatin.
18 Wɔ́ mɔ Nyanmɪan 'fɛlɛ wɔ́ a, anɪn b'a kpɛ wɔ́ mmian nun'n, man wɔ́ like tánlan ɛbɛlɛ.
Wɔ́ kʊsʊ mɔ Nyanmɪan 'fɛlɛ wɔ́ a, anɪn bɛ kpɛlɪ man wɔ́ mmian nun'n, man wɔ́ like tánlan
ɛbɛlɛ.
19 Sɛ b'a kpɛ wɔ́ mmian nun o, sɛ bɛ kpɛlɪ man wɔ́ mmian nun o, nán ɛhɪ yê ɔ cian ɔ. Like
m'ɔ cian'n y'ɔ le Nyanmɪan mala nɪn asʊ elie'n.
20 Kɛ anɪn sʊanlan kʊn kpɪn tɪ yí mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ yí'n, ɔ fá yí sɔ.
21 Ɛ tɪ kanga yê Nyanmɪan a fɛlɛ wɔ́ ɔ? N'ɛ di yí nwʊn yalɛ. Sɛ ɛ kʊala kɛ ɛ sɪn ɛbɛlɛ ɛ nyan
fanwʊndi a, anɪn sɪn ɛbɛlɛ.
22 Ɔ sanlɪn kɛ kanga mɔ yɛ́ Mɪn kɔ fɛlɛ yí'n, anɪn yɛ́ Mɪn a man ɔ'a nyan fanwʊndi.
Sʊanlan kʊsʊ m'ɔ di yí ti anwʊn mɔ yɛ́ Mɪn kɔ fɛlɛ yí'n, anɪn ɔ'a kaci yɛ́ Mɪn kanga.
23 Nyanmɪan a tua ɛmɔ ati kalɛ ɔ'a to ɛmɔ. Ɛhɪka ati, nán bɛ kaci menian'n-mɔ nganga.
24 Anianman-mɔ, ɔ tɪ ananhɔlɛ, kɛ sʊanlan kʊn biala kpɪn tɪ yí mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ yí'n,
ɔ fá yí sɔ ɔ nʊn Nyanmɪan bɛ tánlɪn.

Mmiannzin nʊn mmalasin nʊn kunlannvʊɛ'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ dɪɛ'n

25 M'ɔ tʊ de mmiannzin nʊn mmalasin'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ dɪɛ'n, yɛ́ Mɪn a ngan man nun
ɛjɔlɛ ɔ'a ngele man mín. M'ɔ wɔ mín muonun mín ajʊnlɪn nun'n yê mɪɪn kan nɪn ɔ. Ɔ sɛ kɛ
ɛmɔ de ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ di. Ɔ sanlɪn kɛ, yɛ́ Mɪn a nwun mín nwʊn anwunnvoe ɔ'a man m'an
kaci ananhɔlɛfʊɛ.
26 Emian ngacile dɔʊn mɔ yɛ wɔ nun'n dunman nun, mɪn de mɪn di kɛ ɔ tɪ kpa kɛ sʊanlan
kʊn biala há kɛ ɔ tɪ yí'n.
27 M'ɔ ja bala'n, n'ɔ yila yí. M'ɔ nja man bala'n, n'ɔ kpʊnndɛ bala.
28 Nan sɛ wɔ́ belenzua'n wɔ́ nwan ɛ 'ja bala a, anɪn a nyɔ man ɛtɛ. Sɛ talua'n kʊsʊ nwan ɔ
'ja bian an, anɪn ɔ'a nyɔ man ɛtɛ. Nan kʊsʊ bɛ́ mɔ bɛ lɛ ja bɛ́ nwʊn'n, bɛ 'ba nwun bɛ́ nyɪnsʊ
cɪan daa. Mɪn ngulo man kɛ ɛmɔ nwun bɛ́ nyɪnsʊ.
29 Anianman-mɔ, ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ'n y'ɔ le kɛ mɛlɛ'n tɪ tika. Yí ti kɪkaala
dɪɛ, bɛ́ mɔ bɛ ja bala'n, bɛ tánlan kɛ bɛ nja man bala.
30 Bɛ́ mɔ bɛ́ lʊa a bɔ'n, bɛ yɔ́ kɛ bɛ́ lʊa bɔlɪ man. Bɛ́ mɔ bɛ lɛ di fɛ'n, bɛ yɔ́ kɛ bɛ lɛ nni man
fɛ. Bɛ́ mɔ bɛ to ninnge'n, bɛ yɔ́ kɛ bɛ le man like fíí.
31 Bɛ́ mɔ bɛ le mân ɛhɪ anun ninnge'n, bɛ yɔ́ kɛ bɛ le man like fíí. Ɔ sanlɪn kɛ mân ɛhɪ mɔ
yɛ wɔ nun'n, ɔ 'sɪn.
32 Mɪn ngulo man kɛ nzusue tɔ ɛmɔ anwʊn fíí sʊa. Sʊanlan m'ɔ nja man bala'n, yɛ́ Mɪn
ninnge'n-mɔ anwʊn akpʊnndan ala yê ɔ bu ɔ. Like m'ɔ yɔ a, ɔ kɔ sɔ yɛ́ Mɪn anyɪn'n, yê ɔ yɔ
ɔ.
33 Nan belenzua m'ɔ ja bala'n, mân nɪn anun ninnge'n-mɔ anwʊn yê ɔ jʊnlɪn ɔ. Like m'ɔ
yɔ a yí yɪ di fɛ'n yê ɔ yɔ ɔ.
34 Ɛjɔlɛ'n yɔ sua a, anɪn belenzua nɪn anyɪn wɔ ninnge nnyuan anwʊn. Balasua anaan
talua kʊsʊ m'ɔ nja man bian'n, yɛ́ Mɪn ninnge'n-mɔ anwʊn akpʊnndan ala yê ɔ bu ɔ. Sɛ
like yê ɔ lɛ yɔ o, sɛ ɛjɔlɛ yê ɔ lɛ susu o, ɔ fa yí sʊanlan baka'n kʊalaa wula yɛ́ Mɪn asa nun.
Nan balasua m'ɔ ja bian'n, yí dɪɛ mân nɪn anun ninnge'n-mɔ anwʊn y'ɔ jʊnlɪn ɔ. Like m'ɔ
yɔ a yí hun di fɛ'n yê ɔ yɔ ɔ.
35 Ɛhɪ mɔ mɪɪn kan'n, mɪɪn kan mɪn man ɛmɔ. Nan nán kɛ mɪɪn kan sɔ mɪn tʊnndʊn ɛmɔ
aja nun ɔ. Mɪn kulo kɛ ɛmɔ bu bɛ mân'n kɛ ɔ fata kɛ bɛ bu yí'n, nán ɛmɔ a fa bɛ́ nwʊn b'a
bɔ yɛ́ Mɪn kpa bɔkɔɔ b'a li yí junman'n.
36 Sɛ kʊsʊ sʊanlan kʊn nɪan nán ɔ tɪ anyunnunguasɪɛ man yí wa balasua'n kɛ ɔ lɛ bʊ aja
sʊ, sɛ ɔ tɪ cɪnnjɪn kɛ ɔ já bian an, anɪn ɔ fá yí aja. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, anɪn ɔ'a nyɔ man ɛtɛ.
37 Nan sɛ belenzua kʊsʊ kʊn si yí hue kɛ ɔ nja man bala, mɔ nán kɛ b'a mian yí kɛ ɔ já
bala'n, sɛ ɔ nɪan yí kunnun nán ɔ'a nja man bala ɔ kɔ hʊala tanlan an, ɔ tɪ like kpa.

38 Ɔ man sɛ sʋanlan kʋn ja bala a, ɔ tɪ like kpa. Nan nunhan kʋsʋ mɔ ɔ'a nja man bala'n,
ɔ tɪ like kpa.
39 Balasua m'ɔ kɔ ja bian'n, ɔ nʋn yí hun bɛ wɔ nun dede yí hun wu. Sɛ ɔ wu a, ɔ le atɪn ɔ
kʋala kɛ ɔ ja belenzua m'ɔ kulo ɔ. Nan kʋsʋ, ɔ le man atɪn kɛ ɔ ja belenzua m'ɔ falɪ man yí
nwʋn manlɪn man Kilisi ɔ.
40 Nan sɛ ɔ'a nja man bian kʋ́n an, ɔ 'di yí nwʋn fɛ tala kɛ ɔ kɔ ja bian'n. Ɛjɔlɛ'n mɔ m'an
han'n, mɪn de mɪn di kɛ mín kʋsʋ n ne Nyanmɪan Wawɛ'n yê m'an han ɔ.

8

Amʋan sʋ naan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n

1 M'ɔ tɪ amʋan sʋ naan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ dɪɛ'n, yɛ́ kʋalaa yɛ sɪ nun ɛjɔlɛ kɛ ɛmɔ lɛ kpɪn kele'n.
Nan like ɛsɪɛ sɔ'n, ɔ man bɛ tu bɛ́ nwʋn. Like kʋsʋ m'ɔ man bɛ kpasi'n y'ɔ le ehulo'n.
2 Sʋanlan m'ɔ bu yí nwʋn kɛ ɔ sɪ like'n, anɪn ɔ nzɪ ɔ ngua man yí bʋ kpa kɛ ɔ fata kɛ ɔ sí
yí'n.
3 (M'ɔ cian'n y'ɔ le Nyanmɪan ehulo'n.) Sʋanlan m'ɔ kulo Nyanmɪan'n yê Nyanmɪan
kʋsʋ sɪ yí ɔ.
4 M'ɔ tɪ amʋan sʋ naan elie nɪn anwʋn ɛjɔlɛ dɪɛ'n, yɛ sɪ kɛ amʋan'n tɪ man yí ti anwʋn like
fíí mân nɪn anun. Mɔ yɛ sɪ'n y'ɔ le kɛ Nyanmɪan tɪ baa kʋnmgba cein.
5 Sɛ bɔbɔ menian mmie-mɔ de di kɛ anwunno ɛlɔ nʋn asɪ ɛwa, ninnge dɔʋn wɔ ɛbɛlɛ mɔ
bɛ sʋ bɛ́, ɛsɛ b'a fa bɛ́ b'a kaci bɛ́ mɪn an,
6 yɛ́ dɪɛ mɔ yɛ sɪ'n y'ɔ le kɛ Nyanmɪan tɪ baa kʋnmgba cein. Ɔ tɪ Sɪɛ mɔ ɔ'a bɔ ninnge'n-
mɔ kʋalaatin ɔ. Yí dunman nun yê yɛ wɔ mân nɪn anun ɔ. Mɪnlɪan kʋsʋ baa kʋnmgba
cein'n y'ɔ le Zozi Kilisi. Yí dunman nun yê ninnge'n-mɔ kʋalaa wɔ mân nɪn anun ɔ, ɛsɛ yí
dunman nun yê yɛ le ngʋan ɔ.
7 Nan kʋsʋ menian dɔʋn nzɪ man ananhɔlɛ sɔ'n. Amʋan ɛjɔlɛ nɪn a fɔtɔ mmie-mɔ dede
sɛ kɪkaala bɛ di naan sɔ nɪn an, ɔ yɔ bɛ kɛ bɛ lɛ di amʋan sʋ naan. Kɛmɔ bɛ́ ti tinlin man'n,
sɛ bɛ lɛ di alɪɛ sɔ nɪn an, anɪn ɔ yɔ bɛ kɛ b'a tɔ ɛtɛ nun.
8 Nán alɪɛ y'ɔ man yɛ́ ɛnanndɪɛ'n sɔ Nyanmɪan anyɪn ɔ. Sɛ yɛ di o, sɛ y'a nni man o, yɛ
nnyan man nun like fíí.
9 Nan kʋsʋ, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa. Fanwʋndi'n mɔ Nyanmɪan a man ɛmɔ'n, bɛ nánndɪ
yí nwʋn kpa nán bɛ́ mɔ bɛ dedi'n tinlin man nɪn a ndɔ man ɛtɛ nun.
10 Afɪ, wɔ́ mɔ ɛ sɪ ɛjɔlɛ'n, sɛ sʋanlan mɔ yí dedi'n tinlin man'n nwun wɔ́ amʋan sua ɛlɔ kɛ
ɛ lɛ didi a, yí kʋsʋ yí ajʋnlɪn'n 'man yí anwʋnsɛlɛ kɛ ɔ hɔ́ lí amʋan sʋ like.
11 Anɪn like'n mɔ wɔ́ nwan ɛ sɪ'n dunman nun, wɔ́ nianman'n mɔ yí ti yê Kilisi a wu mɔ
yí dedi'n tinlin man'n, ɛ lɛ man ɔ minlin.
12 Sɛ ɛmɔ yɔ sɔ maan ɛmɔ anianman'n-mɔ tɔ ɛtɛ nɪn anun an, anɪn Kilisi muonun yê ɛmɔ
lɛ yɔ yí ɛtɛ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ, ɛmɔ man bɛ yɔ like mɔ bɛ́ ajʋnlɪn'n man bɛ́ kɛ ɔ tɪ man kpa.
13 Ɛhɪka ati, alɪɛ mɔ mɪn di a mín nianman'n kɔ tɔ ɛtɛ nun'n, alɪɛ sɔ'n, mɪn 'tua, m mman
man mín nianman'n ndɔ man ɛtɛ nun.

9

Ɔ fata kɛ Pɔlʋ nyan yí junman nɪn anun like

1 N ne fanwʋndi. N dɪ Zozi Kilisi bɔfʋɛ. M'an nwun yɛ́ Mɪn Zozi muonun mín nyɪnsʋ.
Junman'n mɔ n nili manlɪn yɛ́ Mɪn'n, yí mma m'ɔ suli'n y'ɔ le ɛmɔ.
2 Sɛ bɔbɔ mmie-mɔ mmu man mín kɛ n dɪ Kilisi bɔfʋɛ a, ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ bu mín kɛ n dɪ
Kilisi bɔfʋɛ. Ɔ sanlɪn kɛ junman'n mɔ n nili m'ɔ man ɛmɔ nʋn yɛ́ Mɪn Zozi b'a yɔ kʋn'n, ɛmɔ
tɪ nzɔlɛ m'ɔ kele kɛ n dɪ Kilisi bɔfʋɛ.
3 Sɛ menian kan kɛ n dɪ man Kilisi bɔfʋɛ a, ɛjɔlɛ mɔ mɪn bua bɛ́'n y'ɔ le kɛ
4 mín junman'n mɔ mɪn di'n, asʋ ɔ nvata man kɛ mɪn nyan nun alɪɛ mɪn di mɪn nʋn nzue
ɔ?

5 Asʊ n nne man atɪn kɛ mɪn ja asɔnɪn nɪn anun balasua kɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ, kɛ *Sefasɪ nʊn
yɛ́ Mɪn anianman'n-mɔ yɔ yí nɪn ɔ?
6 Asʊ ɔ tɪ kpa kɛ mɪn nʊn Baanabasɪ yɛ́ munnyuan ala yɛ̂ yɛ lí junman yɛ gúa yɛ́ nʊan alɪɛ
ɔ?
7 Nzalafʊ benin yɛ̂ yí muonun ɔ gua yí nʊan alɪɛ ɔ? Nwan sʊanlan dɪɛ yɛ̂ ɔ yɔ ebo m'ɔ nni
man yí ebo nɪn asʊ alɪɛ ɔ? Sʊanlan benin yɛ̂ ɔ sie ayɛmʊa m'ɔ le man atɪn ɔ nyuihyuin man
bɛ́ nyafʊsue'n bie a nnʊn man ɔ?
8 Nvandʊhʊn ɛhɪ-mɔ mɔ m'an fa m'an tʊ yí nwʊn'n, asʊ nán kɛ kulo menian'n-mɔ yɔ yí
nɪn an? Nán ɛjɔlɛ kʊnmgba sɔ'n kʊsʊ yɛ̂ Moyizɪ mala'n kan ɔ?
9 Afɪ b'a hɛlɛ wɔ *Moyizɪ mala nɪn anun kɛ: *Sɛ ɛnalɛ'n lɛ tetia *bele nɪn asʊ ɔ kpʊnmgba a,
n'ɛ cɪcɪ yí nʊan'n.* Asʊ nnalɛ'n-mɔ anwʊn cian Nyanmɪan ɔ?
10 Nán yɛ́ lɪlɪ yɛ́ dunman nun ati yɛ̂ ɔ man ɔ'a han sɔ ɔ? Yuo, yɛ́ dunman nun ati yɛ̂ ɔ man
b'a hɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ nɪn ɔ. Ɔ di kɛ sʊanlan'n m'ɔ lɛ futu asɪɛ'n maan bɛ dua'n, ɔ nʊn sʊanlan'n
m'ɔ lɛ kpʊnmgbɔ bele'n, bɛ nyan anyɪndasʊɛ kɛ junman'n mɔ bɛ lɛ di'n, bɛ 'nyan nun like.
11 Sɛ y'a han Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n nán ɔ su mma a, ɛmɔ jʊnlɪn kɛ mɔ yɛ lɛ kpʊnndɛ
yí ɛmɔ ɛlɔ'n sʊnlɪn sʊnman ɔ?
12 Sɛ mmie-mɔ le atɪn bɛ didi ɛmɔ anwʊn an, asʊ yɛ le man atɪn yɛ ndala man bɛ́ ɔ? Nan
kʊsʊ y'a nnɪan man yí sɔ. Y'a mian yɛ́ nyɪn y'a yɔ maan like fíí a mma a ndʊnndʊn man
Kilisi Ɛjɔlɛkpa nɪn aja nun.
13 Ɛmɔ sɪ yí fɔ́ún kɛ bɛ́ mɔ bɛ di Nyanmɪan awulo nɪn anun junman'n, Nyanmɪan awulo
nɪn anun ninnge'n yɛ̂ bɛ fa bɛ nɪan bɛ́ nwʊn ɔ. Bɛ́ mɔ yɛ̂ bɛ yɪ tɛɛ'n kʊsʊ, tɛɛ ɛyɪɛ mʊcɪa nɪn
asʊ ninnge'n yɛ̂ bɛ fa bɛ nɪan bɛ́ nwʊn ɔ.
14 Kɛ ɔ tɪ yí nɪn ala anɪn. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ Mɪn a man atɪn kɛ menian mɔ bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n,
Ɛjɔlɛkpa sɔ nɪn anwʊn yɛ̂ ɔ di kɛ bɛ didi ɔ.
15 Nan mín dɪɛ, ninnge sɔ'n m'ɔ fata kɛ mɪn nyan yí'n, m'an nne man bie fíí. Nán kɛ mɪɪn
kɛlɛ ɛmɔ kalata ɛhɪ mɪn bisa maan ɛmɔ yɪ man mín ɔ. Sɛ mɪn 'wu bɔbɔ a, ɔ tɪ kpa. Ɔ man
sʊanlɪn fíí ngʊala ndu man mín ti kele sɔ'n.
16 Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mɪn bɔ'n, ɔ tɪ man like mɔ mɪn fa mɪn tu mín nʊan nun ɔ. Nan ɔ tɪ like
mɔ b'a fa b'a tinndin mín ɔ. Sɛ m'an mmɔ Ɛjɔlɛkpa'n m'an ngele man menian'n-mɔ a,
munnzue yɛ ɔ 'kan mín ɔ.
17 Sɛ ɔ tɪ kɛ mín muonun mín ti anwʊn junman mɔ m'an hulo yɛ̂ mɪɪn di a, ahan mɪn
man bɛ tua mín yí nwʊn kalɛ. Nan ɔ tɪ junman mɔ b'a fa b'a wula mín sa nun, sɛ mɪn
ngulo man bɔbɔ a, ɔ sɛ kɛ n ní.
18 Anɪn mín ahatua'n y'ɔ le benin? Mín ahatua'n dɪɛ'n y'ɔ le fɛ elie'n mɔ mɪn nyan yí mɛlɛ
mɔ mɪɪn bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kele menian'n-mɔ'n. Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mɪn bɔ'n, mɪn mgbʊnndɛ
man kɛ bɛ tua mín yí nwʊn kalɛ.
19 N ne fanwʊndi, n ndɪ sʊanlan fíí kanga. Nan kʊsʊ kɛ ɔ kɔ yɔ nán m'an nyan menian
dɔʊn m'an man yɛ́ Mɪn'n, ɔ man m'an kaci menian'n-mɔ kʊalaa kanga.
20 Mɪn nni man Moyizɪ mala nɪn asʊ, nan kʊsʊ kɛ ɔ kɔ yɔ nán mín sa a han Zufʊ'n-mɔ mɔ
bɛ di mala sɔ nɪn asʊ m'an man yɛ́ Mɪn'n, ɔ man sɛ mɪn nʊn bɛ́ yɛ̂ tɪ a, mɪn yɔ mín nwʊn kɛ
bɛ́.
21 Bɛ́ mɔ bɛ́ kʊsʊ bɛ nni man Moyizɪ mala nɪn asʊ'n, sɛ n wɔ bɛ́ afian an, mɪn yɔ mín nwʊn
kɛ bɛ́ nán mín sa a han bɛ́, m'an man yɛ́ Mɪn. Nán kɛ bie a mín nyɪn nzɔ man Nyanmɪan
mala nɪn ɔ. Cɛcɛ, nan Kilisi mala nɪn asʊ yɛ́ mɪn di ɔ.
22 Bɛ́ mɔ bɛ́ dedi'n tinlin man'n, sɛ mɪn nʊn bɛ́ tɪ a, mɪn yɔ mín nwʊn kɛ mín kʊsʊ mín
dedi'n tinlin man nán mín sa a han bɛ́, m'an man yɛ́ Mɪn. Mɪn fa mín nwʊn mɪn tɪ mɪn yɔ
like biala nán mín sa a han mmie-mɔ m'an man yɛ́ Mɪn.
23 Ɛjɔlɛkpa nɪn ati yɛ̂ mɪn yɔ ɛhɪ-mɔ kʊalaa nán mín kʊsʊ m'an nyan nun nyila.
24 Ɛmɔ sɪ yí fɔ́ún kɛ bɛ́ mɔ bɛ su ɛnwanndie'n, bɛ́ kʊalaa bɛ nwanndi, nan kʊsʊ bɛ́ nunhan
kʊn yɛ̂ ɔ nyan ɔ. Ɛhɪka ati, ɛmɔ nwánndi kpa, nán b'a nyan nun like.

25 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ su ɛnwanndie'n, mɛlɛ mɔ bɛ 'kpunndin kpunndin bɛ́ akpɔlɛ'n-mɔ
anun'n, bɛ totua bɛ́ nwʋn ninnge kpa. Bɛ yɔ yí sɔ nán b'a nyan ɛnwanndie nɪn anun kele'n.
Kele sɔ'n, ɔ sɛcɪ. Nan yɛ́ dɪɛ mɔ yɛ lɛ yɔ'n, yɛ lɛ yɔ yɛ nyan kele m'ɔ le man ɛsɛcɪɛ'n.
26 Ɛhɪka ati, ɛnwanndie'n mɔ mɪɪn nwanndi'n, mín nyɪn wɔ lɪka kʋn. N dɪ kɛ sʋanlan
m'ɔ lɛ kʋn ngondin ɔ. Mɪn ndʋ man mín kɔtɔlɛ dɪɛ nɪn anwʋnman nun.
27 Kɛ ɔ kɔ yɔ nán mín mɔ m'an bɔ Ɛjɔlɛkpa'n m'an hele menian'n-mɔ'n b'a nyɪ man mín
b'a ndʋ man'n, mɪn bɪlɪ mín nwʋn kpa, ɛsɛ mɪn sie mín nwʋn ye.

10

Bɛ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ amʋan'n-mɔ anwʋn

1 Anianman-mɔ, ɛjɔlɛ m'ɔ tʋlɪ yɛ́ nan-mɔ mɛlɛ mɔ anɪn bɛ nʋn Moyizɪ nanndɪ ɛwâ nɪn
anun ɛlɔ'n, mɪn kulo kɛ ɛmɔ ati kacɪ. Mɔ anɪn bɛ nanndɪ ɛwâ nɪn anun ɛlɔ'n, Nyanmɪan
manlɪn like kʋn kɛ bɔlɛ́ walɪ helelɪ bɛ́ atɪn'n, ɛsɛ ɔ kpacɪlɪ jenvie nɪn anun maan bɛ nanndɪ
bɛ́ ja nun bɛ kpɛlɪ yí.
2 Mɔ bɛ wɔ bɔlɛ́ nɪn anun ɔ nʋn mɔ bɛ 'kpɛ jenvie'n, bɛ sɔnɪnlɪn bɛ́ kʋalaatin ɔ man bɛ
nʋn Moyizɪ yɔlɪ kʋn.
3 Alɪɛ kʋnmgba'n m'ɔ fi Nyanmɪan asa nun'n yê bɛ́ kʋalaa bɛ lili ɔ.
4 Nzue kʋnmgba'n m'ɔ fi Nyanmɪan ɛlɔ'n yê bɛ́ kʋalaa bɛ nʋnlɪn ɔ. Nzue sɔ'n fi Nyanmɪan
ɛbʋta'n m'ɔ si bɛ́ sʋ nɪn anun. Ɛbʋta sɔ'n y'ɔ le Kilisi.
5 Nan kʋsʋ Nyanmɪan akunnun a njɔ man bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn. Ɔ man bɛ wuli ɛwa nɪn
anun.
6 Ninnge sɔ'n-mɔ, ɔ tɪ kɛ nzɔlɛ yê bɛ lɛ yɪ yí bɛ kele yɛ́, nán yɛ́ kʋsʋ y'a nnyan man ajʋnlɪn
ɛtɛ kɛ bɛ́.
7 Ɔ nvata man kɛ ɛmɔ sɔ amʋan kɛ bɛ́ nun mmie-mɔ sɔlɪ amʋan'n. B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nɪn anun kɛ: *Menian'n-mɔ kɔ tanlan asɪ bɛ kɔ li like bɛ kɔ nʋn sʋ nzan. Ɛsɛ bɛ kɔ jasʋ bɛ kɔ si yí
nwʋn abile.*
8 Nán bɛ man yɛ yɔ satɪlɪfʋɛ kɛ bɛ́ nun mmie-mɔ yɔlɪ yí mɔ menian akpɪɪ abulaa nʋn nsan
wuli cɪan kʋnmgba'n.
9 Nán bɛ man yɛ sɔ yɛ́ Mɪn yɛ nɪan kɛ bɛ́ nun mmie-mɔ yɔlɪ yí mɔ owo-mɔ kɪkalɪ bɛ́ maan
bɛ wuli'n.
10 Nán bɛ jʋjɔ bɛ́ konvin abʋ, kɛ bɛ́ nun mmie-mɔ yɔlɪ yí mɔ nyanmɪansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ kun
sʋanlan'n hunlin bɛ́'n.
11 Munnzue sɔ'n m'ɔ hanlɪn bɛ́'n, ɔ tɪ fʋɔ yê bɛ lɛ fa bɛ tu ɛhɪnlɪn-mɔ ɔ. B'a hɛlɛ ninnge
sɔ'n bɛ lɛ fa bɛ kannzʋ yɛ́, ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun ɛwa'n, mân nɪn ayuelɪɛ a ju.
12 Ɛhɪka ati, sʋanlan m'ɔ de di kɛ ɔ jin yí ja nun'n, ɔ nían yí nwʋn kpa nán ɔ'a ndɔ man.
13 Sɔnɪan fíí nnʋn man ɛbɛlɛ mman man ɛmɔ m'ɔ bʋ ɛmɔ sʋ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan tɪ
ananhɔlɛfʋɛ. Ɔ ngʋala man kɛ ɔ yaci maan sɔnɪan'n bʋ ɛmɔ anwʋnsɛlɛ nɪn asʋ ɔ. Sɛ sɔnɪan'n
tʋ ɛmɔ a, Nyanmɪan 'sesie maan ɛmɔ kʋala yí nyunnun jinlan bɛ di yí sʋ kunnunmun.
14 Ɛhɪka ati, anianman ehulo mma, ɛmɔ nwánndi amʋan ɛsɔ'n.
15 Ɛmɔ tɪ menian mɔ bɛ sɪ ngɛlɛ, ɛjɔlɛ ɛhɪ mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ muonun títɪ
nían.
16 Yɛ́ Mɪn nzan'n mɔ yɛ 'nʋn an yɛ da Nyanmɪan asɪ nán y'a nʋn'n, ɔ kele kɛ yɛ nʋn Kilisi
yɛ́ moja nɪn a yɔ kʋn. Kpaʋn'n mɔ yɛ bubu nun yɛ di'n, ɔ kele kɛ yɛ nʋn Kilisi yɛ́ sʋanlan
baka nɪn a yɔ kʋn.
17 Kpaʋn'n tɪ baa kʋnmgba cein. Kannzɛ yɛ sʋnlɪn bɔbɔ a, yɛ́ kʋalaa yɛ tɪ anwʋnnaan
kʋn. Ɔ sanlɪn kɛ kpaʋn kʋn sɔ'n tɪ yɛ́ kʋalaa yɛ́ dɪɛ.
18 Ɛmɔ nían kɛ daba anɪn Izalayɛ amma'n-mɔ yɔ yí'n. Bɛ́ mɔ bɛ kɔ li naan'n mɔ bɛ kɔ fa
bɛ kɔ yɪ tɛɛ Nyanmɪan mʋcɪa nɪn asʋ bɛ kɔ man yí'n, anɪn bɛ nʋn yí a yɔ kʋn.
19 Sɛ mɪn kan sɔ a, asʋ mín nwan amʋan'n anaan amʋan sʋ naan'n tɪ like ɔ?

20 Cɛcɛ! Nan mín nwan bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n, nán Nyanmɪan yɛ bɛ yɪ bɛ́ tɛɛ'n
bɛ man yí ɔ, nan bɛ yɪ bɛ man wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Nan mín dɪɛ mɪn ngulo man kɛ ɛmɔ nʊn
wawɛ ɛtɛ'n-mɔ yɔ kʊn.
21 Ɛmɔ ngʊala man kɛ bɛ nʊn yɛ́ Mɪn kangɔ nɪn anun nán ɛsɛ ɛmɔ a nʊn wawɛ ɛtɛ'n-mɔ
kʊsʊ kangɔ dɪɛ nɪn anun. Ɛmɔ ngʊala man kɛ bɛ tanlan yɛ́ Mɪn tɔbɪlɪ nɪn anwʊn bɛ didi nán
ɛsɛ ɛmɔ a tanlan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kʊsʊ dɪɛ nɪn anwʊn b'a didi.
22 Anaan ɛmɔ kulo kɛ bɛ wula yɛ́ Mɪn akpue ɔ? Asʊ ɛmɔ jʊnlɪn kɛ yɛ le anwʊnsɛlɛ yɛ tala
yí ɔ?

Bɛ kpʊ́nndɛ ɛhɪnlɪn-mɔ ati anwʊn nvasʊɛ

23 Ɛmɔ kan kɛ: "Yɛ kʊala yɛ yɔ like biala mɔ yɛ kulo ɔ." Ɔ tɪ ananhɔlɛ, nan kʊsʊ yí kʊalaa
tɪ man kpa mman man ɛmɔ. Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ ɛmɔ kʊala kɛ bɛ yɔ like biala mɔ ɛmɔ kulo ɔ,
nan kʊsʊ yí kʊalaa mmʊka man ɛmɔ maan ɛmɔ dedi'n ngɔ man yí nyunnun.
24 Sʊanlan fíí n'ɔ kpʊnndɛ yí ti anwʊn nvasʊɛ, nan ɔ kpʊ́nndɛ ɛhɪnlɪn-mɔ dɪɛ.
25 Like mɔ bɛ di, mɔ ɛmɔ kɔ to yí gua nun'n, nán bɛ sulo yí nzin bɛ bisa bisa yí nwʊn
kosuan nán ɛmɔ lí.
26 Ɔ sanlɪn kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ: *Asɪɛ'n nʊn sʊ ninnge'n kʊalaatin tɪ yɛ́ Mɪn dɪɛ.*
27 Sɛ sʊanlan m'ɔ nzɪ man Nyanmɪan'n fɛlɛ ɛmɔ alɪɛ nán ɛmɔ tie a, like biala mɔ bɛ kɔ fa
bɛ kɔ man ɛmɔ'n, ɛmɔ lí, nán bɛ sulo yí nzin bɛ bisa bisa yí nwʊn kosuan.
28 Nan sɛ sʊanlan bie kan kele ɛmɔ kɛ: "Naan ɛhɪ tɪ amʊan sʊ naan," yí dɪɛ anɪn nán bɛ
di, ɔ fi ɛjɔlɛ'n mɔ sʊanlan sɔ nɪn a han a hele ɛmɔ'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a kacɪ ɛmɔ.
29 Nán wɔ́ ajʊnlɪn dɪɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ yê mɪɪn kan yí ɛwa ɔ, nan ɛhɪnlɪn ajʊnlɪn dɪɛ nɪn
anwʊn ɛjɔlɛ yê mɪɪn kan ɔ. Nan afɪ ɔ yɔ sɛ mɔ like mɔ mɪn kʊala kɛ mɪn yɔ'n, sʊanlan mgban
kʊala ɔ kan yí nwʊn ɛjɔlɛ ɔ?
30 Sɛ mɪn da Nyanmɪan asɪ nán m'an li like a, anɪn ɔ yɔ sɛ mɔ mɪn nyan yí nwʊn amannɪɛ
ɔ?
31 Ɛhɪka ati, sɛ ɛmɔ 'di alɪɛ o, sɛ ɛmɔ 'nʊn nzue o, yí kʊalaa mɔ ɛmɔ 'yɔ'n, ɛmɔ yɔ́ bɛ wúla
Nyanmɪan anunminnyanmʊn.
32 Like mɔ ɛmɔ yɔ a, ɔ kʊala kɛ ɔ man Zufʊ o, m'ɔ tɪ man Zufʊ o, anaan Nyanmɪan asɔnɪn'n
tɔ asɪ'n, like sɔ'n, nán bɛ yɔ.
33 Ɛmɔ yɔ́ kɛ mín. Like biala mɔ mɪn yɔ a bɛ́ kʊalaa bɛ di yí nwʊn fɛ'n yê mɪn yɔ ɔ. Nán
m'ɔ tɪ kpa man mín'n yê mɪn yɔ ɔ, nan m'ɔ tɪ kpa man ɛhɪnlɪn-mɔ'n yê mɪn yɔ nán b'a nyan
ngʊan ɔ.

11

1 Ɛmɔ sósuan mín kɛ mɪn sosuan Kilisi'n.
2 Mɪɪn yɪ ɛmɔ ayɛ. Ɔ sanlɪn kɛ like biala anun, ɛmɔ kacɪ mín cɪan daa, ɛsɛ ninnge kʊsʊ mɔ
n gelelɪ ɛmɔ'n, ɛmɔ nánndɪ sʊ kpa.

Ɔ sɛ kɛ mmalasua'n-mɔ cɪcɪ bɛ́ ti sʊ

mɛlɛ mɔ bɛ 'yɔ asɔnɪn'n

3 Nan kʊsʊ mɪn kulo kɛ ɛmɔ tɪ ɛjɔlɛ ɛhɪ abʊ kpa kɛ Kilisi y'ɔ sie belenzua biala ɔ.
Belenzua'n kʊsʊ y'ɔ sie yí yɪ ɔ. Yê Nyanmɪan y'ɔ sie Kilisi ɔ.
4 Belenzua kʊn mɔ ɔ 'yɔ asɔnɪn, anaan Nyanmɪan kɔ fa ɛjɔlɛ kɔ wula yí nʊan kɛ ɔ hán
héle menian m'ɔ kɔ cɪcɪ yí ti sʊ'n, anɪn belenzua sɔ nɪn anyɪn a nzɔ man Kilisi.
5 Nan balasua kʊn kʊsʊ mɔ ɔ 'yɔ asɔnɪn, anaan Nyanmɪan kɔ fa ɛjɔlɛ kɔ wula yí nʊan kɛ
ɔ hán héle menian mɔ ɔ'a njɪcɪ man yí ti nɪn asʊ'n, anɪn balasua sɔ nɪn anyɪn nzɔ man yí
hun. Anɪn ɔ tɪ kɛ balasua mɔ b'a kpa yí ti ɔ.
6 Balasua kʊsʊ m'ɔ ngulo man kɛ ɔ cɪcɪ yí ti sʊ'n, anɪn ɔ títɪ. Nan kʊsʊ ɔ tɪ anyunnunguasɪɛ
man balasua kʊn kɛ ɔ kpá anaan ɔ títɪ yí ti'n. Yí sɔ ati, ɔ cícɪ sʊ.

7 Ɔ nzɛ nvata man kɛ belenzua cıcı yí ti sʊ ɔ. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan nıanlın yí nwʊn
sʊ y'ɔ bɔlı yí ɔ, ɔ tı Nyanmıan anunminnyanmʊn. Nan balasua'n dıɛ, ɔ tı belenzua nın
anunminnyanmʊn.
8 Afı belenzua anvın bowe yê Nyanmıan falı bɔlı balasua ɔ, nan nán balasua'n dıɛ'n yê
Nyanmıan falı bɔlı belenzua ɔ.
9 Nyanmıan bɔlı balasua manlın belenzua nán ɔ'a mmɔ man belenzua ɔ'a mman man
balasua.
10 Ɛhıka ati, nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ dunman nun, balasua'n cícı yí ti sʊ ɔ héle kɛ ɔ
bɛbɛlɛ yí nwʊn ası man yí hun.
11 Nan kʊsʊ, yɛ́ mân'n mɔ yɛ nʊn yɛ́ Mın yɛ lɛ bu'n, belenzua'n nni man yí ti anwʊn yê
balasua'n kʊsʊ nni man yí ti anwʊn.
12 Afı sɛ bɔbɔ belenzua nın anvın bowe yê Nyanmıan falı bɔlı balasua nın an, balasua'n
kʊsʊ yê ɔ wʊ belenzua nın ɔ. Ɛhı kʊalaa fi Nyanmıan ɛlɔ.
13 Ɛmɔ muonun bɛ nían balasua m'ɔ lɛ yɔ asɔnın mɔ ɔ'a njıcı man yí ti sʊ'n, asʊ ɔ tı kpa?
14 Mân'n muonun mɔ yɛ wɔ nun'n kele yɛ́ kɛ, ɔ tı anyunnunguasıɛ man belenzua kʊn kɛ
ɔ síe yí ti'n maan ɔ nyín ndınndıın kɛ balasua.
15 Nan sɛ balasua sie yí ti nın an, ɔ tı anunminnyanmʊn man yí. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan
falı enyuan ndınndıın sɔ'n manlın balasua kɛ ɔ fá hála yí ti.
16 Ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han'n, sʊanlan mɔ yí nwan ɔ 'su ɛjɔlɛ ɛhı anwʊn akpʊlʊwa'n, mıın kan
yí tika mın kele yí kɛ yɛ́ muonun o, Nyanmıan asɔnın'n-mɔ anun o, kɛ yɛ yɔ yí nın anın.

Yɛ́ Mın alıɛ nın anwʊn ɛjɔlɛ'n

17 M'ɔ tı yɛ́ Mın alıɛ nın elie nın anwʊn ɛjɔlɛ dıɛ'n, mın nyı man ɛmɔ ayɛ. Ɔ sanlın kɛ mɛlɛ
mɔ ɛmɔ kɔ yia'n, like mɔ ɛmɔ yɔ'n tı man kpa fíí.
18 M'an tı kɛ mɛlɛ mɔ ɛmɔ asɔnın mma'n-mɔ kɔ yia'n, ɛmɔ anʊan nzɛ man bɛ́ nwʊn, ɛmɔ
bubu bɛ́ nwʊn nun. Mın nne man ɛjɔlɛ sɔ'n mın nni man kpa.
19 Nan sɛ ɛmɔ bubu bɛ́ nwʊn nun an, anın bɛ nwun menian kʊsʊ mɔ bɛ sʊ Zozi Kilisi
ananhɔlɛ nun sakpa'n.
20 Mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ yia'n, nán yɛ́ Mın alıɛ nın elie ati yê ɛmɔ yia ɔ.
21 Ɔ sanlın kɛ sɛ ɛmɔ yia tɔbılı nın anwʊn an, sʊanlan kʊn kpılı di yí muonun yí alıɛ dıɛ
m'ɔ tʊnlın'n, nan bɛ nje man bɛ nni man. Ɔ man mmie-mɔ didi dede bɛ́ kʊ yi kpa. Mmie-
mɔ nʊn nzan dede bɛ bʊ, kʊsʊ anın ɛhɔɛ lɛ kun mmie-mɔ.
22 Ɛmɔ le man awulo mɔ bɛ di like nun bɛ nʊn nzan ɔ? Anaan ɛmɔ mmu man Nyanmıan
Asɔnın'n like ɔ? Ɛmɔ kulo kɛ anyunnunguasıɛ kan bɛ́ mɔ bɛ wɔ nun mɔ bɛ le man like fíí
nın ɔ? Nzu ɛjɔlɛ dıɛ yê ɛmɔ kulo kɛ n gán n géle ɛmɔ ɔ? Asʊ ɔ fata kɛ mın yı ɛmɔ ayɛ ɔ? Cɛcɛ!
Mın ngʊala man kɛ mın yı ɛmɔ ayɛ!
23 Ɛhı, like mɔ yɛ́ Mın helelı mín'n yê mín kʊsʊ m'an hele ɛmɔ ɔ. Like sɔ'n y'ɔ le kɛ
kɔngɔɛ'n, asannan nán b'a yı yɛ́ Mın Zozi b'a man'n, ɔ falı kpaʊn.
24 M'ɔ lalı Nyanmıan ası yuelı'n, ɔ kɔ bubu nun. Yí nwan: "Ɛhı tı mín nwʊnnaan, mıın
fa mın man ɛmɔ. Ɛmɔ yó ɛhı bɛ fá bɛ kácı mín."
25 Mɔ bɛ lili kpaʊn'n yuelı'n, ɔ kɔ fa nzan kangɔ'n. Yí nwan: "Nzan'n m'ɔ wɔ kangɔ ɛhı
anun'n y'ɔ le nyıhyɛ fʊfɔlɛ'n mɔ Nyanmıan lɛ fa mín moja'n hyıhyɛ'n. Mɛlɛ biala mɔ ɛmɔ
'nʊn nzan sɔ'n, ɛmɔ nún bɛ kácı mín."
26 Afı mɛlɛ biala mɔ ɛmɔ lɛ di kpaʊn ɛhı, mɔ ɛmɔ lɛ nʊn nzan ɛhı'n, anın ɛmɔ lɛ bɔ yɛ́ Mın
ewue'n m'ɔ wuli nın anwʊn kpayɛ dede ɔ kɔ ju mɛlɛ mɔ ɔ 'sa ba'n.
27 Ɛhıka ati, sɛ sʊanlan kʊn sın atın m'ɔ nzɛ nvata man nın asʊ ɔ di yɛ́ Mın kpaʊn'n ɔ nʊn
yí nzan nın an, anın sʊanlan sɔ nın a yɔ ɛtɛ ɔ'a tia yɛ́ Mın anwʊnnaan'n nʊn yí moja'n.
28 Ɔ man sʊanlan kʊn biala só yí nwʊn nían kʊalaaka nán ɔ'a li kpaʊn sɔ'n ɔ'a nʊn nzan'n.
29 Ɔ sanlın kɛ sʊanlan m'ɔ lɛ di kpaʊn sɔ'n ɔ nʊn nzan'n mɔ ɔ'a mmu man kɛ yɛ́ Mın
anwʊnnaan'n nʊn yí moja'n, anın sʊanlan sɔ'n lɛ bu yí muonun yí nwʊn fʊɔ.

30 Ɛhɪka ati yê ɛmɔ anun mmie-mɔ dɔʊn a fʊkɛ fʊkɛ, mmie-mɔ a bubu, mmie-mɔ kʊsʊ
dɔʊn a wu nɪn ɔ.
31 Sɛ yɛ di mʊa yɛ sɔ yé nwʊn yɛ nɪan kʊalaaka nán y'a li yé Mɪn alɪɛ nɪn an, Nyanmɪan
mmua man yé ndɛɛ.
32 Nan sɛ yé Mɪn bua yé ndɛɛ a, ɔ 'pinnin yé nán yé ti a nga man nun kɛ ɛyuadɪ'n dɪɛ'n.
33 Ɔ man anianman-mɔ, sɛ ɛmɔ yia mɔ ɛmɔ 'ba li yé Mɪn alɪɛ'n, ɛmɔ nwʊ́nndɛ bé nwʊn.
34 Kɛ ɔ kɔ yɔ nán Nyanmɪan a mbinnin man ɛmɔ mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ yia'n, sʊanlan m'ɔ nɪan
an, ɔ'a gɔlɔ'n, ɔ lí like yí awulo nán ɔ'a a. Yí bʊ nga'n, sɛ mɪn ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ a, n gɔ sesie.

12

Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn acɛdɪɛ'n-mɔ

1 Ɛhɪ, anianman-mɔ, m'ɔ tʊ de Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn acɛdɪɛ'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ
dɪɛ'n, mɪn kulo kɛ ɛmɔ tɪ yí bʊ kpa.
2 Ɛmɔ sɪ kɛ daba mɔ anɪn ɛmɔ nzɪ man Nyanmɪan'n, amʊan'n-mɔ mɔ bɛ njʊjɔ man'n, bé
yê anɪn ɛmɔ nanndɪ nun bɛ sɔ ɔ.
3 Ɛhɪka ati, mɪn kulo kɛ ɛmɔ tɪ yí bʊ kpa kɛ, sʊanlan mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n wɔ yí nun'n
ngʊala ngan man kɛ: "Zozi a fa munnzue!" Sɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kʊsʊ nnʊn
man nun an, sʊanlan kʊn ngʊala ngan man kɛ: "Zozi tɪ yé Mɪn!"
4 Acɛdɪɛ'n-mɔ tɪ ngacile dɔʊn, nan kʊsʊ yí kʊalaa fi Wawɛ Nwannzan-nwannzan
kʊnmgba'n.
5 Junman'n tɪ ngacile dɔʊn nan kʊsʊ yé Mɪn kʊnmgba'n yê bɛ lɛ sʊ yí ɔ.
6 Junman elie'n tɪ ngacile dɔʊn nan kʊsʊ Nyanmɪan kʊnmgba'n sɪn yí kʊalaa asʊ ɔ di
junman yé asɪtanlan nɪn anun.
7 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man sʊanlan kʊn biala acɛdɪɛ kʊn maan ɔ fa bʊka
ɛhɪnlɪn-mɔ kʊalaatin.
8 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n fa ngɛlɛ ɛjɔlɛ ɔ wula sʊanlan'n bie anʊan maan ɔ kan.
Wawɛ kʊnmgba'n kele sʊanlan'n bie like maan ɔ nwun yí yuein ɔ bʊka ɛhɪnlɪn-mɔ.
9 Wawɛ kʊnmgba sɔ'n man sʊanlan'n bie dedi. Ɔ man sʊanlan'n bie kʊsʊ tunmin maan
nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn sa.
10 Ɔ man sʊanlan'n bie tunmin maan ɔ yɔ asinbɛnwʊn ninnge. Ɔ man bie kʊsʊ kan ɛjɔlɛ
mɔ Nyanmɪan kɔ fa kɔ wula yí nʊan kɛ ɔ hán'n. Ɔ man sʊanlan'n bie kʊsʊ nwun wawɛ
ɛtɛ'n nʊn Nyanmɪan Wawɛ nɪn angʊnmɪn. Ɔ man sʊanlan'n bie kan anɪɛ ngacile ngacile.
Ɔ man bie kʊsʊ tutu anɪɛ ngacile ngacile sɔ'n-mɔ abʊ.
11 Wawɛ kʊnmgba cein sɔ'n yê ɔ yɔ ninnge sɔ'n-mɔ kʊalaa ɔ. Acɛdɪɛ m'ɔ kulo kɛ ɔ fa man
sʊanlan kʊn biala'n y'ɔ fa man ɔ.

Zozi Kilisi menian'n-mɔ kʊalaa tɪ anwʊnnaan kʊn

12 Ɛhɪ, ɛmɔ sɪ kulo sʊanlan kɛ ɔ kpɪn tɪ yí'n. Yí akpɔlɛ akpɔlɛ'n-mɔ sʊnlɪn. Bɛ kan yí kʊalaa
bɛ bɔ nun an, anɪn ɔ yɔ anwʊnnaan kʊn. Kilisi kʊsʊ, kɛ ɔ tɪ yí nɪn ala anɪn.
13 Yé kʊalaatin, Zufʊ o, m'ɔ tɪ man Zufʊ o, kanga o, m'ɔ tɪ man kanga o, Wawɛ kʊnmgba
sɔ nɪn a hohuan yé nʊan, y'a kaci anwʊnnaan kʊn, b'a sɔnɪn yé, ɛsɛ Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n wɔ yé kʊalaa yé nun.
14 Nán akpɔlɛ baa kʊnmgba y'ɔ yɔ anwʊnnaan nɪn ɔ, nan akpɔlɛ dɔʊn y'ɔ yɔ anwʊnnaan
nɪn ɔ.
15 Sɛ ajalɛ'n nwan: "Mín dɪɛ, nán asaa y'ɔ le mín, yí ti, n nnʊn man anwʊnnaan nɪn anun
bie." Sɛ ɔ kan sɔ ti a, asʊ ɔ nnʊn man anwʊnnaan nɪn anun bie ɔ?
16 Sɛ anzʊɛ'n kʊsʊ nwan: "Mín dɪɛ, nán anyɪan y'ɔ le mín, yí ti, n nnʊn man anwʊnnaan
nɪn anun bie." Sɛ ɔ kan sɔ ti a, asʊ ɔ nnʊn man anwʊnnaan nɪn anun bie ɔ?
17 Sɛ ɔ tɪ kɛ anwʊnnaan'n kʊalaa y'ɔ le anyɪan an, ahan sʊanlan 'yɔ sɛ nán ɔ'a tɪ ɛjɔlɛ? Sɛ
ɔ tɪ kɛ anwʊnnaan'n kʊalaa y'ɔ le anzʊɛ a, ahan sʊanlan 'yɔ sɛ nán ɔ'a tɪ nvan?
18 Mʊafʊɛ, kɛ kulo sʊanlan akpɔlɛ akpɔlɛ'n lɪka mɔ Nyanmɪan kulo kɛ ɔ sie yí'n, ɛbɛlɛ yê
ɔ'a sie yí ɔ.

19 Afɪ sɛ ɔ tɪ kɛ yí kʊalaa tɪ tɔlɛ baa kʊnmgba a, ahan bɛ nvɛlɛ man yí sʊanlan.
20 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ kulo sʊanlan akpɔlɛ akpɔlɛ'n-mɔ sʊnlɪn, nan yí kʊalaa yɔ anwʊnnaan kʊn.
21 Ɛhɪka ati, anyɪan ngʊala ngan ngele man asaa kɛ: "Wɔ́ asaa, m mianlɪn man wɔ́ nwʊn!" Bɛ́ ti kʊsʊ ngʊala ngan ngele man ajalɛ kɛ: "Wɔ́ ajalɛ, m mianlɪn man wɔ́ nwʊn!"
22 Bɛ ngʊala bɛ ngan man sɔ. Ɔ sanlɪn kɛ anwʊnnaan nɪn akpɔlɛ'n-mɔ mɔ bɛ mmu man bɛ́ like fíí'n, bɛ́ yê bɛ́ nwʊn cian ɔ.
23 Yɛ́ anwʊnnaan'n lɪka mɔ yɛ mmu man yí like fíí'n, yí yê yɛ sesie yí kpa ɔ. Lɪka mɔ sʊanlan nwun yí a, ɔ tɪ anyunnunguasɪɛ man yɛ́'n, yɛ kala sʊ.
24 Lɪka mɔ sʊanlan nwun yí a, ɔ tɪ kpa'n, yɛ yaci yɛ gua sʊ. Anwʊnnaan'n lɪka sɔ'n-mɔ yɛ nwun bɛ́ a, yɛ mmu man bɛ́ like fíí'n, Nyanmɪan a sesie maan bɛ́ nwʊn cian yɛ́ kpa.
25 Ɔ yɔ yí sɔ nán mgbacɪ mgbacɪɛ a ndanlan man anwʊnnaan nɪn anun. Ɔ sanlɪn kɛ anwʊnnaan nɪn anun akpɔlɛ akpɔlɛ'n-mɔ kʊalaa sʊsɔ bɛ́ nwʊn nun.
26 Sɛ anwʊnnaan nɪn anun akpɔlɛ'n bie lɛ nwun yalɛ a, bɛ́ kʊalaa yɛ́ anɪn bɛ nʊn yí lɛ nwun yalɛ sɔ nɪn ɔ. Yê sɛ bɛ́ nun kʊn bie kʊsʊ lɛ di fɛ a, bɛ́ kʊalaa yê anɪn bɛ lɛ di fɛ sɔ nɪn ɔ.
27 Kilisi anwʊnnaan'n y'ɔ le ɛmɔ kʊalaa. Ɛmɔ anun kʊn biala tɪ anwʊnnaan sɔ nɪn anun akpɔlɛ kʊn.
28 Ɛhɪka ati y'ɔ man Nyanmɪan lili mʊa sielɪ mmɔfʊɛ'n-mɔ Asɔnɪn nɪn anun ɔ. M'ɔ tian yí nnyuan'n y'ɔ le mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ. M'ɔ tian yí nsan'n y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ kekele menian'n-mɔ ninnge'n. M'ɔ tɔ sʊ'n y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ yɔ asinbɛnwʊn ninnge'n, bɛ́ mɔ bɛ le tunmin maan nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn sa'n, bɛ́ mɔ bɛ bʊka yalɛfʊɛ'n-mɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ nɪan Asɔnɪn nɪn asʊ'n, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ kan anɪɛ ngacile'n-mɔ'n.
29 Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ tɪ mmɔfʊɛ ɔ? Cɛcɛ! Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ tɪ mgbɔmanfʊɛ ɔ? Cɛcɛ! Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ kekele menian'n-mɔ ninnge ɔ? Cɛcɛ! Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ yɔ asinbɛnwʊn ninnge ɔ? Cɛcɛ!
30 Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ man nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn sa ɔ? Cɛcɛ! Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ kan anɪɛ ngacile ngacile ɔ? Cɛcɛ! Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ tu anɪɛ sɔ'n-mɔ abʊ ɔ? Cɛcɛ!
31 Ɛhɪka ati, ɛmɔ kpʊ́ndɛ acɛdɪɛ'n-mɔ mɔ bɛ́ nwʊn cian'n. Nan mɪn 'ba hele ɛmɔ atɪn kanlanman kanlanman kpa kʊn.

13

Ehulo'n

1 Ɛhɪ, sɛ bɔbɔ mɪn kʊala mân nɪn anun anɪɛ'n-mɔ kʊalaatin kan an, sɛ mɪn kʊala nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ dɪɛ'n kan an, sɛ mɪn ngulo man sʊanlan an, anɪn n dɪ kɛ kpakpan mɔ bɛ lɛ fa bɛ bɔ sʊ mgban.
2 Man n ní Nyanmɪan kpɔman, man n zí ninnge'n kʊalaatin dede n zí Nyanmɪan nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ'n kʊalaatin, man n nyán dedi dede n dútu mmʊka'n-mɔ abʊ bɔbɔ, sɛ mɪn nwun sʊanlan nán m'an ngulo man yí a, anɪn n dɪ man like fíí.
3 Man n vá mín nwʊn ninnge'n kʊalaa mɔ n ne yí'n n jé, ɛsɛ bɔbɔ n dónɪn mín nwʊn nán m'an fa m'an tu mín nʊan nun, sɛ n nne man ehulo a, n nne man sʊ nvasʊɛ.
4 M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ si abʊtalɛ, ɔ yɔ ati anun kpa ninnge. M'ɔ kulo sʊanlan'n, yí nyɪn mmʊlʊ man sʊanlan like, ɛsɛ ɔ ndu man yí nʊan nun. M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ ndu man yí nwʊn.
5 M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ nyɔ man anyunnunguasɪɛ like, ɔ tɪ man ahyʊan. Ɔ nvɛ man sʊanlan anwʊn ɛya. M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ nva man sʊanlan anwʊn ɛjɔlɛ ɔ nzie man yí kunnun.
6 M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ nni man ɛtɛ nɪn anwʊn fɛ nan ananhɔlɛ nɪn anwʊn fɛ y'ɔ di ɔ.
7 M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ tila yí ahʊnlɪn kpa, ɔ le dedi, ɔ le anyɪndasʊɛ, ɔ si abʊtalɛ.
8 Ehulo'n le man ayuelɪɛ. Kpɔman elie'n tɛmʊn 'ba sɪn, anɪɛ ngacile ngacile nɪn ɛhan'n tɛmʊn 'ba sɪn, ninnge'n-mɔ ɛsɪɛ'n tɛmʊn 'ba sɪn.
9 Ɔ sanlɪn kɛ yɛ sɪ ninnge'n-mɔ ebue, ɛsɛ yɛ di kpɔman nɪn ebue.

10 Nan mɛlɛ mɔ like'n m'ɔ tɪ kʊnlʊn-ngʊnlʊn kpa'n 'ba fite'n, m'ɔ tɪ ebue ebue'n 'ba minlin.
11 Mɔ n dɪ batʊnman'n, anɪn mɪn jʊjɔ kɛ batʊnman, mɪn jʊnlɪn kɛ batʊnman, mɪn yɔ mín ninnge'n-mɔ kɛ batʊnman. Nan mɔ n yɔlɪ kpain'n, n nyacili mmatʊnman ninnge'n.
12 Mɔ yɛ nwun yí ɛnɛ'n, ɔ tɪ kɛ yɛ lɛ nɪan nɪannun nun. Ɔ tɪ mɪnnzanlɪn-mɪnnzanlɪn man yɛ́. Nan mɛlɛ'n 'ba ju, yɛ 'ba nwun yí tofee. Ɛnɛ, ninnge'n-mɔ ebue ebue yê mɪn sɪ ɔ. Nan tɛmʊn'n 'ba ju, mɪn 'ba sɪ yí kpa bɔkɔɔ kɛ Nyanmɪan sɪ mín'n.
13 Sian dɪɛ, ninnge nsan ɛhɪ-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Ninnge nsan sɔ'n-mɔ y'ɔ le dedi'n, anyɪndasʊɛ'n, ɔ nʊn ehulo'n. Nan bɛ́ nsan nɪn anun kpili kpa'n y'ɔ le ehulo'n.

14

Ɛmɔ kpʊ́nndɛ Nyanmɪan Wawɛ nɪn acɛdɪɛ mgbakpa'n-mɔ

1 Ɛhɪka ati, ɛmɔ mán sʊanlan ehulo'n hían ɛmɔ cɪnnjɪn kpa. Ɛsɛ ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn kpa bɛ kpʊ́nndɛ acɛdɪɛ'n-mɔ mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n man'n. Man Nyanmɪan kpɔman elie acɛdɪɛ dɪɛ'n hían ɛmɔ kpa.
2 Sʊanlan m'ɔ lɛ kan anɪɛ ngacile ngacile'n, anɪn nán menian-mɔ y'ɔ lɛ kan kele bɛ́ ɔ, nan ɔ lɛ kan kele Nyanmɪan. Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan fíí ndɪ man anɪɛ'n m'ɔ lɛ kan'n. Nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ yê Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n lɛ man ɔ kan ɔ.
3 Nan sʊanlan m'ɔ lɛ di Nyanmɪan kpɔman'n, ɔ kan ɛjɔlɛ'n kele menian'n-mɔ ɔ man bɛ́ dedi'n kɔ yí nyunnun, ɔ wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ ɛsɛ ɔ cɪcɪ bɛ́ lʊa.
4 Sʊanlan m'ɔ lɛ kan anɪɛ ngacile ngacile'n, anɪn ɔ lɛ kan maan yí ngʊnmɪn yí dedi'n kɔ yí nyunnun. Nan sʊanlan m'ɔ lɛ di Nyanmɪan kpɔman'n, ɔ kan ɛjɔlɛ'n ɔ man bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ wɔ asɔnɪn nɪn anun'n dedi'n kɔ yí nyunnun.
5 Mín dɪɛ, sɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man ɛmɔ kʊalaa kan anɪɛ ngacile ngacile a, mɪn di yí nwʊn fɛ. Nan kʊsʊ mɔ mɪɪn kpʊnndɛ'n, y'ɔ le kɛ ɛmɔ kʊalaa bɛ lí Nyanmɪan kpɔman. Afɪ sʊanlan m'ɔ di Nyanmɪan kpɔman'n, yí junman dɪɛ'n tɪ kpa tala sʊanlan mɔ kan anɪɛ ngacile ngacile'n dɪɛ'n. Nan sɛ sʊanlan kʊn kʊala kɛ ɔ tutu anɪɛ ngacile ngacile sɔ'n-mɔ abʊ maan Asɔnɪn mma'n-mɔ kʊalaatin dedi'n kɔ yí nyunnun an, yí kʊsʊ ɔ tɪ kpa.
6 Anianman-mɔ, sɛ mɪn ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ, nán sɛ mɪn kan anɪɛ ngacile ngacile mɪn kele ɛmɔ a, nzu nvasʊɛ dɪɛ yê ɛmɔ 'nyan yí sʊ ɔ? Nvasʊɛ nnʊn man sʊ. Nan sɛ Nyanmɪan yɪ like kele nán mɪn kan yí nwʊn ɛjɔlɛ mɪn kele ɛmɔ a, anaan mɪn kekele ɛmɔ ɛjɔlɛ nun an, anaan mɪn di Nyanmɪan kpɔman an, anaan mɪn kan Nyanmɪan anwʊn ɛjɔlɛ mɪn kele ɛmɔ a, ɛmɔ 'nyan sʊ nvasʊɛ.
7 Bɛ mán yɛ fá ɛjɔlɛ sɔ'n yɛ tʊ́ kɛ sʊanlan m'ɔ le ku fulutu anaan ɔ lɛ bɔ sanngo anwʊn. Sɛ ɔ'a mmɔ man yí kpa a, ɔ 'yɔ sɛ nán b'a nwun ejue'n m'ɔ lɛ tʊ'n?
8 Sʊanlan m'ɔ lɛ ku kɔnɔtɪ'n, sɛ ɔ'a ngu man yí kpa a, nwan yê ɔ 'sesie yí nwʊn ɔ kɔ ɛlɔɛ ɔ?
9 Kɛ ɔ tɪ yí kʊsʊ man ɛmɔ nɪn ala anɪn. Anɪɛ mɔ ɛmɔ lɛ kan mɔ sʊanlan ndɪ man'n, anɪn ɛmɔ lɛ kan gua anwʊnman nun mgban.
10 Anɪɛ sʊnlɪn mân nɪn anun kpa, nan kʊsʊ kʊn nnʊn man ɛbɛlɛ mɔ sʊanlan ndɪ man yí bʊ ɔ.
11 Anɪɛ mɔ mɪn ndɪ man'n, sɛ sʊanlan lɛ fa kan ɛjɔlɛ kele mín an, mɪn bu sʊanlan sɔ nɪn ɛyɛfʊɛ, yí kʊsʊ ɔ bu mín ɛyɛfʊɛ.
12 Ɔ man, kɛmɔ ɛmɔ kpʊnndɛ kɛ bɛ nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn acɛdɪɛ'n-mɔ'n, anɪn ɛmɔ kpʊ́nndɛ nunhan mɔ ɛmɔ nyan yí dɔʊn kpa a, ɔ kʊala kɛ ɔ man Asɔnɪn mma'n-mɔ kʊalaatin dedi'n kɔ yí nyunnun'n.
13 Ɛhɪka ati, sʊanlan m'ɔ kan anɪɛ ngacile ngacile'n, ɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan maan ɔ hʊ́ala yí bʊ tʊ́.
14 Ɔ sanlɪn kɛ sɛ mɪɪn yɔ asɔnɪn anɪɛ ngacile ngacile nun an, anɪn mín wawɛ'n yê ɔ lɛ yɔ asɔnɪn nɪn ɔ, mín ajʊnlɪn'n wɔ ɛbɛlɛ mgban.

15 Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn mɪn 'yɔ yí sɛ? Mɪn 'fa mín wawɛ mɪn yɔ asɔnɪn, ɛsɛ mɪn 'fa mín ajʊnlɪn'n
kʊsʊ mɪn yɔ asɔnɪn. Mɪn 'fa mín wawɛ'n mɪn tʊ ejue, ɛsɛ mɪn 'fa mín ajʊnlɪn'n kʊsʊ mɪn tʊ
ejue.
16 Afɪ sɛ ɛ lɛ da Nyanmɪan asɪ anɪɛ ngacile ngacile nun, mɔ sʊanlan bie wɔ ɛmɔ afian m'ɔ
ndɪ man anɪɛ sɔ'n, sɛ ɛ da Nyanmɪan asɪ yue a, ɔ ngʊala ɔ ngan man "Amɪn", ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a
ndɪ man ɛjɔlɛ'n mɔ a han'n.
17 Sɛ bɔbɔ asɪna'n tɪ like kpa a, ɔ mman man sʊanlan sɔ'n dedi'n ngɔ man yí nyunnun.
18 Mɪn 'da Nyanmɪan asɪ, ɔ sanlɪn kɛ mɪn kan anɪɛ ngacile ngacile dɔʊn mɪn tala ɛmɔ
kʊalaatin.
19 Nan kʊsʊ sɛ Asɔnɪn mma'n-mɔ yia nán mɪn kan ɛjɔlɛ mgbɔlɛ nnun mɔ bɛ tɪ yí bʊ, ɔ bʊka
bɛ́'n, ɔ tɪ kpa tala kɛ n gɔ han ɛjɔlɛ mgbɔlɛ akpɪɪ bulu anɪɛ ngacile ngacile nun mɔ sʊanlan
fíí ndɪ man ɔ.
20 Anianman-mɔ, nán man ɛmɔ ajʊnlɪn'n yɔ kɛ mmatʊnman ajʊnlɪn, nan ɛmɔ nyán
mgbain ajʊnlɪn. Kʊsʊ ɛtɛ nɪn anyunnun an, ɛmɔ káci kɛ adɔman.
21 B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ yɛ́ Mɪn nwan:

Mɪn 'nanndɪ nyɔfʊɛ
mɔ ɛmɔ ndɪ man bɛ́ anɪɛ nɪn asʊ,
mɪn kan ɛjɔlɛ mɪn kele meninsʊnman'n.
Ɛhɪ bɔbɔ muonun, bɛ lɛ ngɔ tie man mín.

22 Ɛhɪka ati, anɪɛ ngacile ngacile'n mɔ bɛ kan'n, ɔ tɪ nzɔlɛ mɔ Nyanmɪan yɪ kele bɛ́ mɔ bɛ
nzɪ man yí'n, nan ɔ tɪ man nzɔlɛ mman man bɛ́ mɔ bɛ sɪ yí'n, nan Nyanmɪan kpɔman nɪn
elie dɪɛ'n, ɔ tɪ nzɔlɛ man sʊanlan'n m'ɔ sɪ Nyanmɪan'n, nan ɔ tɪ man nzɔlɛ mman man m'ɔ
nzɪ man Nyanmɪan'n.
23 Yɛ fá yí kɛ asɔnɪn mma'n-mɔ kʊalaa a yia bɛ lɛ kan anɪɛ ngacile ngacile. Sɛ menian
mɔ bɛ nzɪ man asɔnɪn nɪn anun ɛjɔlɛ, anaan bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n wʊlʊ lɪka mɔ
ɛmɔ a yia nɪn an, bɛ ngan man kɛ ɛmɔ lɛ sɛ ɔ?
24 Nan sɛ ɛmɔ kʊalaa lɛ di Nyanmɪan kpɔman nán sʊanlan m'ɔ nzɪ man asɔnɪn nɪn anun
ɛjɔlɛ, anaan m'ɔ nzɪ man Nyanmɪan wʊlʊ lɪka mɔ ɛmɔ a yia nɪn an, ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ lɛ kan'n
maan ɔ nwʊn yí kɛ ɔ tɪ ɛtɛfʊɛ. Ɔ nwun yí kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a tɪ'n maan ɔ di fʊɔ.
25 Anɪn yí nwʊn ɛjɔlɛ kʊalaa a tulu. Ɔ 'kʊtʊ Nyanmɪan anyunnun ɔ sʊ yí, ɔ se kɛ:
"Nyanmɪan wɔ ɛmɔ afian ɛwa sakpa!"

Like m'ɔ sɛ kɛ bɛ yia a, bɛ yɔ́'n

26 Anianman-mɔ, afɪ nzu yê ɔ sɛ kɛ ɛmɔ yia a, bɛ yɔ́ ɔ? Mɛlɛ mɔ ɛmɔ kʊalaa kɔ yia'n, sɛ
sʊanlan kʊn le ejue ɔ tʊ, kʊn lɛ kekele yí manngʊn'n-mɔ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ, kʊn lɛ di
kpɔman, kʊn lɛ kan anɪɛ ngacile ngacile, kʊn kʊsʊ lɛ tu anɪɛ ngacile sɔ nɪn abʊ a, yí kʊalaa
mɔ ɛmɔ lɛ yɔ'n, bɛ yɔ́ bɛ búka bɛ́ nwʊn bɛ mán bɛ́ dedi'n hɔ́ yí nyunnun.
27 Sɛ ɛmɔ lɛ kan anɪɛ ngacile a, man menian nnyuan anaan nsan hán. Nan kʊsʊ bɛ hán
yí bɛ́ ti ngʊkʊn, yê sʊanlan kʊn kʊsʊ tú mɔ bɛ lɛ kan nɪn abʊ.
28 Sɛ sʊanlan fíí nnʊn man ɛbɛlɛ m'ɔ tu mɔ bɛ lɛ kan nɪn abʊ a, anɪn sʊanlan'n m'ɔ lɛ
kan anɪɛ ngacile sɔ'n múan yí nʊan Asɔnɪn sua nɪn anun. Ɔ hán yí kunnun, ɔ hán mán
Nyanmɪan.
29 Bɛ́ mɔ bɛ di Nyanmɪan kpɔman'n kʊsʊ, nunhan nnyuan, anaan nsan lí kpɔman'n nán
bɛ́ nga'n títɪ bɛ́ ɛjɔlɛ'n bɛ nían.
30 Sɛ nunhan kʊn wɔ ɛmɔ afian mɔ Nyanmɪan a yɪ like a hele yí kɛ ɔ hán'n, sʊanlan'n mɔ
yí nʊan wɔ ɛjɔlɛ sʊ'n, ɔ múan yí nʊan.
31 Ɛmɔ kʊalaa, bɛ kʊala kɛ bɛ di kpɔman'n bɛ́ ti ngʊkʊn maan bɛ́ kʊalaa bɛ nwun like, ɛsɛ
bɛ wowula bɛ́ nwʊn anwʊnsɛlɛ.
32 Bɛ́ mɔ bɛ di kpɔman'n, ɔ di kɛ bɛ lí kpɔman'n kɛ ɔ sɛ fata'n.
33 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan ngulo man basa basa, nan ɔ kulo anzʊnunjɔ.
Kɛ ɔ tɪ yí wɔ anwʊntɪɛ mma'n-mɔ asɔnɪn'n-mɔ anun'n,

34 Sɛ ɛmɔ yia nán bɛ́ 'yɔ asɔnɪn an, mmalasua'n-mɔ tánlan koun, bɛ le atɪn bɛ ngan ɛjɔlɛ.
Ɔ sɛ kɛ mmalasua'n-mɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ kɛ b'a hɛlɛ wɔ Nyanmɪan mala nɪn anun'n.
35 Sɛ Ɛjɔlɛ'n bie wɔ ɛbɛlɛ mɔ bɛ nnwun man yí kpa, nán bɛ kulo kɛ bɛ bisa a, bɛ bísa bɛ́
hun-mɔ bɛ́ awulo ɛlɔ. Afɪ ɔ tɪ man kpa man balasua kɛ ɔ hán ɛjɔlɛ mɛlɛ mɔ Asɔnɪn mma'n-
mɔ kɔ yia'n.
36 Ɛmɔ jʋnlɪn kɛ ɛmɔ ɛlɔ yê Nyanmɪan ɛjɔlɛ'n bɔlɪ yí bʋ ɔ? Anaan ɛmɔ jʋnlɪn kɛ ɛmɔ
ngʋnmɪn ala yê b'a tɪ Nyanmɪan ɛjɔlɛ nɪn ɔ?
37 Sʋanlan mɔ yí nwan ɔ di Nyanmɪan kpɔman, anaan Wawɛ Nwannzan-nwannzan
kan ɛjɔlɛ kele yí'n, ɔ nwún yí kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ m'an hɛlɛ ɛmɔ'n tɪ yɛ́ Mɪn mala.
38 Sʋanlan m'ɔ mmu man ɛjɔlɛ sɔ nɪn ananhɔlɛ'n, nán bɛ tie yí.
39 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, ɛmɔ kpʋ́nndɛ kpɔman elie acɛdɪɛ'n kpa. Nan kʋsʋ, nán bɛ
totua anɪɛ ngacile ngacile nɪn ɛhan.
40 Ɛmɔ yɔ́ ninnge'n-mɔ kʋalaa kpɛ kpɛ, nán bɛ yɔ yí sɪsakaa.

15

1 Anianman-mɔ, mɪɪn kacɪ ɛmɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ m mɔlɪ n gelelɪ ɛmɔ mɔ ɛmɔ lelɪ lili'n.
Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, ɛmɔ bɔlɪ nun mɔndɪnlɪn kpa.
2 Sɛ ɛmɔ de Ɛjɔlɛkpa sɔ'n bɛ di kɛ m gbɪnlɪn m mɔlɪ n gelelɪ ɛmɔ nɪn an, Nyanmɪan 'de
ɛmɔ ngʋan. Sɛ ɔ tɪ man sɔ a, anɪn ɛmɔ dedi nɪn a yɔ mgban.
3 Ɛjɔlɛ m'ɔ sʋ ɛbʋɛ tala ɛjɔlɛ'n kʋalaa mɔ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ mín mɔ mín kʋsʋ n ganlɪn n
gelelɪ ɛmɔ'n y'ɔ le kɛ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ati yê Kilisi wuli ɔ.
4 Ɛsɛ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ ɔ wuli bɛ sielɪ. Yí cɪan nsan nɪn asʋ, ɔ fi ewue
nun tinngelɪ.
5 M'ɔ fi ewue nun tinngelɪ'n, ɔ lili mʋa yɪlɪ yí nwʋn helelɪ *Sefasɪ nán ɔ'a yɪ yí nwʋn ɔ'a
hele yí mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan'n.
6 Yí menian ɛya nnun nʋn yí nzin yialɪ ɛsɛ ɔ kɔ yɪ yí nwʋn ɔ kɔ hele bɛ́. Yí menian sɔ'n-mɔ
mmie-mɔ dɔʋn tɛ tɪ asɪ, ngʋkʋn ala yê b'a wu ɔ.
7 Ɛhɪ anzin, ɔ kɔ yɪ yí nwʋn kɔ hele Zʋakɪ, ɛsɛ ɔ kɔ yɪ yí nwʋn ɔ kɔ kele mmɔfʋɛ'n-mɔ
kʋalaatin.
8 Mɔ afɪ ɔ yɪlɪ yí nwʋn helelɪ bɛ́ kʋalaa yuelɪ'n, ɔ kɔ yɪ yí nwʋn ɔ kɔ hele mín kʋsʋ mín.
Nan mín yê n dɪ bɛ́ kʋala bɛ́ kasian nɪn ɔ.
9 N dɪ mmɔfʋɛ'n-mɔ kʋalaa anun kasian. Ɔ nvata man kɛ bɛ fɛlɛ mín bɔfʋɛ bɔbɔ. Ɔ sanlɪn
kɛ n gelelɪ Nyanmɪan Asɔnɪn nɪn ahʋlʋwa.
10 Nan Nyanmɪan adawʋlʋman, ɛnɛ ɔ'a man m'an kaci yí bɔfʋɛ. Yí anwunnvoe'n
m'ɔ nwunlin mín'n kʋsʋ a nyɔ man mgban. Ɔ sanlɪn kɛ m'an li junman kpa m'an tala
mmɔfʋɛ'n-mɔ kʋalaatin. Nán kɛ mín muonun mín tunmin yê m'an fa m'an li junman sɔ
nɪn ɔ, nan Nyanmɪan muonun nwunlin anwunnvoe ɔ jinlanlɪn mín nzin.
11 Ɔ man sɛ mín yê m mɔlɪ Ɛjɔlɛkpa nɪn o, sɛ mmɔfʋɛ'n-mɔ yê bɛ bɔlɪ o, Ɛjɔlɛkpa kʋnmgba
sɔ'n mɔ yɛ bɔ'n yê ɛmɔ lelɪ lili nɪn ɔ.

Yɛ́ ewuetinnge'n

12 Sɛ yɛ kan yɛ kele menian'n-mɔ kɛ Kilisi fi ewue nun ɔ'a tinnge a, anɪn ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ
anun mmie-mɔ kan kɛ ewue tinnge nnʋn man ɛbɛlɛ ɔ?
13 Sɛ ewuetinnge nnʋn man ɛbɛlɛ a, anɪn Kilisi kʋsʋ wuli'n, ɔ'a ndinnge man.
14 Sɛ Kilisi a nwu man ɔ'a ndinnge man an, anɪn yí Ɛjɔlɛkpa'n mɔ yɛ bɔ yɛ kele menian'n-
mɔ tɪ ato ɛjɔlɛ, anɪn ɛsɛ ɛmɔ dedi'n kʋsʋ a yɔ mgban.
15 Sɛ Kilisi fi ewue nun ɔ'a ndinnge man an, anɪn yɛ lɛ tʋn Nyanmɪan ɛsʋan. Afɪ anɪn yɛ
lɛ kele kɛ ɔ'a tinnge Kilisi fi ewue nun, kʋsʋ anɪn ɛjɔlɛ'n tɪ man sɔ.
16 Ɔ sanlɪn kɛ sɛ bɛ́ mɔ b'a wu'n fi ewue nun ndinnge man fíí a, anɪn Kilisi kʋsʋ fi ewue
nun ɔ'a ndinnge man.

17 Yê sɛ Kilisi fi ewue nun ɔ'a ndinnge man an, anɪn ɛmɔ dedi nɪn a yɔ mgban, ɛsɛ anɪn
ɛmɔ ɛtɛ'n-mɔ kʋalaa tɛ sʋ ɛmɔ.
18 Ɛsɛ anɪn ɔ kele kɛ bɛ́ mɔ bɛ de Kilisi bɛ di mɔ b'a wu'n, b'a minlin.
19 Nan sɛ mân ɛhɪ mɔ yɛ wɔ nun ɛwa nɪn ala yê yɛ le anyɪndasʋɛ wɔ Kilisi anwʋn an, anɪn
yɛ tɪ alʋabɔfʋɛ kpili kpa yɛ tala menian'n-mɔ kʋalaatin.
20 Nan ɔ tɪ ananhɔlɛ, Kilisi fi ewue nun ɔ'a tinnge. Yí ewuetinnge sɔ'n tɪ ajinlanmun, ɔ
kele kɛ bɛ́ mɔ b'a wu'n kʋsʋ fi ewue nun bɛ 'ba tinnge.
21 Sʋanlan kʋnmgba dunman nun yê ewue walɪ mân nɪn anun ɔ. Ewuetinnge'n kʋsʋ fi
sʋanlan kʋnmgba cein ɛlɔ.
22 Kɛmɔ menian'n-mɔ kʋalaa 'wu, ɔ sanlɪn kɛ bɛ tɪ Adamʋn abʋsʋ menian'n, yí kʋnmgba
nɪn ala, bɛ́ mɔ bɛ nʋn Kilisi b'a yɔ kʋn'n kʋsʋ fi ewue nun 'tinnge.
23 Nan kʋsʋ ɔ le sʋanlan kʋn nʋn yí mɛlɛ. Kilisi yê ɔ'a li mʋa ɔ'a tike atɪn nɪn ɔ. Cɪan mɔ ɔ
'ba sa ba'n, bɛ́ mɔ bɛ tɪ yí dɪɛ'n kʋsʋ fi ewue nun 'ba tinnge.
24 Ɛhɪ anzin, anɪn mân nɪn ayuelɪɛ a ju. Tɛmʋn sɔ'n, nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ ɛtɛ'n-mɔ mɔ
bɛ kpɔ Kilisi, mɔ bɛ le tunmin bɛ sie mân'n, Kilisi 'fin bɛ́ asɪ ɔ fa belemgbin mân'n ɔ wula
Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ nɪn asa nun.
25 Afɪ, ɔ fata kɛ Kilisi sie mân'n dede ɔ ju mɛlɛ mɔ Nyanmɪan maan ɔ tia bɛ́ mɔ bɛ kpɔ yí'n
kʋalaatin ati sʋ.
26 Kpɔfʋɛ kasian'n mɔ bɛ 'fin yí asɪ'n y'ɔ le ewue.
27 Afɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Nyanmɪan a fa ninnge kʋalaa a gua yí ja abʋ.* Nan sɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n
kan kɛ: "Nyanmɪan a fa ninnge kʋalaa a gua yí ja abʋ" a, ɔ tɪ yuein kɛ Nyanmɪan mɔ ɔ'a
fa ninnge kʋalaa ɔ'a gua Kilisi aja abʋ'n nnʋn man ninnge sɔ'n-mɔ anun bie.
28 Mɛlɛ mɔ Kilisi 'ba li ninnge kʋalaa asʋ kunnunmun'n, yí Kilisi muonun 'ba bɛbɛlɛ yí
nwʋn asɪ ɔ man Nyanmɪan. Ɔ 'bɛlɛlɛ yí nwʋn asɪ ɔ man Nyanmɪan mɔ ɔ 'man ɔ di ninnge
kʋalaa asʋ kunnunmun'n, nán Nyanmɪan a li ninnge kʋalaa asʋ belemgbin.
29 Nan sɛ bɛ́ mɔ b'a wu'n fi ewue nun ndinnge man an, anɪn bɛ́ mɔ bɛ man bɛ́ sɔnɪn
bɛ́'n, nzu like dɪɛ yê bɛ lɛ kpʋnndɛ ɔ? Sɛ bɛ́ mɔ b'a wu'n fi ewue nun ndinnge man an, anɪn
nzukɛ ati yê yɛ man bɛ sɔnɪn yɛ́'n?
30 Yɛ́ muonun, ɔ yɔ sɛ mɔ tɛmʋn biala ewue fɔfʋan yɛ́ ɔ?
31 Anianman-mɔ, mɪn di ɛmɔ anwʋn fɛ kɛ ɛmɔ nʋn mín y'a yɔ kʋn wɔ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi
dunman nun. Ɛhɪka ati, cɪan biala ewue fɔfʋan mín.
32 Mɔ anɪn n wɔ Efɛzɪ kulo nɪn asʋ ɛlɔ'n, menian dɔʋn nʋn mɪn jinlanlɪn sʋ kpa kɛ ebolo
naan mɔ bɛ́ nwʋn yɔ esulo. Sɛ bɛ́ mɔ b'a wu'n fi ewue nun ndinnge man, nan mín nwʋn
ehele ati yê mɪn nʋn naan sɔ'n-mɔ hʋnlɪn ɛlɔɛ nɪn an, anɪn nzu nvasʋɛ dɪɛ yê mɪn nyan yí
sʋ ɔ? Anɪn anyɪnndala'n mɔ bɛ buli nɪn a kpɪn sʋ. Bɛ́ nwan:

Yɛ dídi ɛsɛ yɛ nʋ́nnʋn,
ɔ sanlɪn kɛ ɛhɪnman nán yɛ wu a,
anɪn yɛ́ dɪɛ a yue.

33 Nán man ɛmɔ laka laka bɛ́ nwʋn. Sɛ ɛmɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n tu nun an, bɛ 'yɔ
dede bɛ man ɛmɔ kʋsʋ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n bie.
34 Ɛmɔ nyán ajʋnlɪn nán bɛ yáci ɛtɛ ɛyɔlɛ'n. Mɪɪn kan maan nyian kun ɛmɔ, afɪ ɛmɔ anun
mmie-mɔ nzɪ man Nyanmɪan.

Ewuetinnge mma'n-mɔ, bɛ́ nwʋnnaan'n tɪ sɛ?

35 Nan sʋanlan bie 'ba bisa kɛ: "Bɛ́ mɔ b'a wu'n, bɛ 'tinnge sɛ? Sɛ bɛ tinnge kʋsʋ a, bɛ́
nwʋnnaan'n tɪ sɛ?"
36 Sɛ ɛ bisa ɛjɔlɛ sʋa a, anɪn ɛ tɪ tomgban. Ɛ nzɪ man kɛ baka baa mɔ sʋanlan kɔ lua'n, ɔ
kpɔlɔ kʋalaaka nán ɔ'a fifi ɔ?
37 Like mɔ ɛ kɔ lua'n, sɛ abolowe o, sɛ *bele o, yí wa'n yê ɛ fun wula ɔ, nán yí baka'n yê ɛ
kpɛ dua ɔ.

38 Nyanmıan man baka baa sɔ'n fifi ɔ kaci baka, Nyanmıan man baka baa biala fifi kɛ
yí nin'n tı yí'n.
39 Mân nın anun ninnge'n kʋalaa mɔ bɛ de ɛnwʋnmıan'n, bɛ́ nwʋnnaan'n tı ngacile
ngacile. Ɔ le kulo menian'n-mɔ dıɛ nın angʋnmın. Ɔ le naan'n-mɔ dıɛ nın angʋnmın. Ɔ
le nnʋnman'n-mɔ dıɛ nın angʋnmın. Ɔ le ejue'n-mɔ kʋsʋ dıɛ nın angʋnmın.
40 Anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ ɔ le kɛ bɛ si tı yí ɔ. Ası ɛwa dıɛ'n-mɔ kʋsʋ ɔ le kɛ bɛ si tı yí
ɔ. Anwunno ɛlɔ dıɛ'n-mɔ le bɛ́ nganlanman dıɛ nın angʋnmın. Ası ɛwa dıɛ'n-mɔ kʋsʋ le bɛ́
nganlanman dıɛ nın angʋnmın.
41 Sɛnzɛ'n tı yí ti anwʋn kanlanman dıɛ, sala'n tı yí ti anwʋn kanlanman dıɛ. Nzalama'n-
mɔ kʋsʋ tı bɛ́ ti anwʋn nganlanman dıɛ. Nzalama'n-mɔ muonun afian, ɔ le kʋn biala nʋn
yí ti anwʋn kanlanman.
42 Kɛ ɛjɔlɛ'n tı yí nın ala anın man bɛ́ mɔ bɛ fi ewue nun bɛ 'ba tinnge'n. Sʋanlan m'ɔ kɔ
wu mɔ bɛ kɔ sie yí'n, sɛ ɔ fi ewue nun tinnge a, ɔ nwu man fíí kʋ́n.
43 Sʋanlan m'ɔ kɔ wu mɔ bɛ kɔ sie yí'n, ɔ tı nvuin, ɛsɛ ɔ le man anwʋnsɛlɛ. Nan sɛ ɔ fi
ewue nun tinnge a, anın ɔ'a yɔ kanlanman, ɛsɛ anın yí nwʋn a yɔ sı.
44 Sɛ sʋanlan wu bɛ sie yí a, anın ɔ tɛ tı yí kulo sʋanlan nın ala. Nan sɛ ɔ fi ewue nun
tinnge a, anın ɔ'a kaci wawɛ nun sʋanlan. Sɛ ɔ le anwʋnnaan nun sʋanlan an, anın ɔ le
wawɛ nun kʋsʋ sʋanlan.
45 B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Adamʋn mɔ Nyanmıan lili mʋa bɔlı yí'n, ɔ bɔlı yí kɛ
ɔ'a a nyan ngʋan.* Nan Kilisi m'ɔ tı Adamʋn m'ɔ li sian'n, Nyanmıan bɔlı yí kɛ ɔ'a a man
menian'n-mɔ ngʋan.
46 Ɛmɔ nían, anwʋnnaan nun sʋanlan'n di mʋa kʋalaaka nán ɔ'a tʋ wawɛ nun sʋanlan
dıɛ'n.
47 Adamʋn mɔ Nyanmıan lili mʋa bɔlı yí'n, ɔ le asıɛ nın anwʋn nvutule'n y'ɔ bɔlı yí ɔ.
Nan Kilisi m'ɔ tı Adamʋn m'ɔ li sian'n, yí dıɛ ɔ fi nyanmıansʋ.
48 Bɛ́ mɔ bɛ tı asıɛ nın asʋ menian'n, bɛ tı kɛ Adamʋn mɔ bɛ falı ngɛtıɛ bɛ bɔlı yí'n. Nan bɛ́
mɔ bɛ tı Nyanmıan amma'n, bɛ tı kɛ sʋanlan'n m'ɔ fi nyanmıansʋ'n.
49 Kɛmɔ afı kıkaala dıɛ yɛ tı kɛ sʋanlan'n mɔ bɛ falı ngɛtıɛ bɛ bɔlı yí'n, cıan kʋn yɛ 'ba kaci
kɛ sʋanlan'n m'ɔ fi nyanmıansʋ'n.
50 Anianman-mɔ, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ mıın kan mın kele ɛmɔ'n. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ like m'ɔ le
anwʋnnaan nʋn moja'n, ɔ ngʋala man Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ kɔ. Like
m'ɔ sɛcı'n, ɔ ngʋala ɔ nga man ɛbɛlɛ dahuu.
51 Ɛmɔ tíe, mıın 'ba han nvıalıɛ nun ɛjɔlɛ kʋn mın kele ɛmɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ yɛ́ kʋalaa
yɛ ngɔ yue man wu, nan yɛ́ kʋalaa yɛ 'ba kaci.
52 Ɔ 'yɔ nvu nun, bɛ 'muan bɛ́ nyın bɛ tı, mɛlɛ mɔ bɛ kɔ hu kɔnɔtı kasian nın anun'n. Bɛ
ku nun an, bɛ́ mɔ b'a wu'n fi ewue nun 'ba tinnge. Sɛ bɛ tinnge a, bɛ nwun man kʋ́n ɛsɛ
yɛ́ kʋalaa yɛ 'ba kaci.
53 Ɔ sanlın kɛ anwʋnnaan'n m'ɔ wu'n, ɔ 'kaci anwʋnnaan m'ɔ nwu man kʋ́n ɔ.
54 Mɛlɛ mɔ anwʋnnaan'n m'ɔ wu'n kɔ kaci anwʋnnaan m'ɔ nwu man kʋ́n'n, anın Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ nın a kpın sʋ. Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan:

B'a fin ewue ası b'a li yí sʋ kunnunmun.

55 *Ewue, wɔ́ tunmin'n wɔ nin?*
Wɔ́ tunmin'n mɔ ɛ fa kun sʋanlan'n wɔ nin?
56 Ɛtɛ nın ati y'ɔ man ewue le tunmin ɔ kun sʋanlan ɔ. Ɛtɛ'n kʋsʋ tunmin'n fi *Moyizı
mala'n.
57 Nan bɛ mán yɛ lá Nyanmıan ası, ɔ sanlın kɛ yɛ́ Mın Zozi Kilisi dunman nun, ɔ'a man yɛ
di ɛtɛ nın asʋ kunnunmun.
58 Ɛhıka ati, anianman ehulo mma, ɛmɔ jínlan bɛ́ ja nun kpunndiin kpa, nán bɛ man
like fíí kaci ɛmɔ ajʋnlın, nan bɛ lí yɛ́ Mın junman'n bɛ hɔ́ bɛ́ nyunnun. Ɛmɔ ati tánlan sʋ kɛ
junman'n mɔ ɛmɔ lɛ di man yɛ́ Mın'n, ɔ tı man junman nvule.

16

Kɛtɪ'n mɔ bɛ 'tʋ bɛ kɔ man

Zoluzalɛmʋn asɔnɪn mma'n-mɔ'n

1 Ɛhɪ, m'ɔ tʋ de kɛtɪ'n mɔ bɛ 'tʋ bɛ kɔ man Nyanmɪan menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ
Zoluzalɛmʋn'n, ɛmɔ yɔ́ yí kɛ n gelelɪ Galasi mân nɪn anun asɔnɪn mma'n-mɔ'n.
2 Mɔlɛ daa, sʋanlan kʋn biala nían yí esika'n m'ɔ nyan yí nɪn anwʋn, ɔ fá kaan síe mɔ ɔ
'fa bʋka Nyanmɪan menian'n-mɔ ɔ. Nán bɛ man mɪn ju ɛlɔ kʋalaaka nán b'a tɪtɪ ndɪtɪ.
3 Sɛ mɪn ju ɛmɔ anwʋn ɛlɔ a, menian mɔ ɛmɔ a yɪ bɛ́ kɛ bɛ fá ɛmɔ esika'n bɛ hɔ́
Zoluzalɛmʋn'n, mɪn 'kɛlɛ kalata mɪn tʋ sʋ mɪn man bɛ kɔ.
4 Sɛ ɔ di mɔ mín muonun mɪn kɔ bie a, mɪn nʋn bɛ́ yɛ 'kɔ.

Lɪka mɔ Pɔlʋ kulo kɛ ɔ kɔ'n

5 Sɛ mɪn kpɛ Masedʋanɪn mânn'n yue a, mɪn 'ba a ɛmɔ anwʋn ɛlɔ.
6 Sɛ mɪn ba a, mɪn 'di kɔ yɔ ɛlɛsan kʋn ɛmɔ afian. Sɛ Nyanmɪan bʋa a, mɪn kʋala kɛ mɪn
tanlan ɛmɔ anwʋn ɛbɛlɛ dede fɔsɪɛ'n sɪn. Yí dɪɛ anɪn lɪka biala mɔ mɪn kulo kɛ mɪn kɔ'n,
ɛmɔ kɔ soman mín.
7 Mɪn ngulo man kɛ mɪn kpɛ nun, nan sɛ Nyanmɪan bʋa, mɪn kulo kɛ mɪn di kɔ yɔ ɛlɛsan
kʋn ɛmɔ anwʋn ɛbɛlɛ.
8 Nan kʋsʋ mɪn 'tanlan Efɛzɪ ɛwa dede *Pantekɔtʋ cɪan'n ju.
9 Ɔ sanlɪn kɛ junman kpili kpa anwʋn atɪn a tike a man mín Efɛzɪ ɛwa. Nan kʋsʋ bɛ́ mɔ
bɛ nʋn mín jin sʋ'n sʋnlɪn.
10 Ɛhɪ, sɛ Timote ju ɛmɔ anwʋn ɛlɔ a, ɛmɔ sɔ́ yí nun kanlanman. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ di yɛ́ Mɪn
junman'n kɛ mɪn di yí'n.
11 Yí ti, sʋanlan fíí n'ɔ fa yí nyɪn ci yí. Nan ɛmɔ búka yí wɔ yí atɪn etue nun maan ɔ hɔ́
anzʋnunjɔ nun dede ɔ sá bála tʋ́ mín. Afɪ mɪn lɛ nwʋnndɛ yí nʋn anianman'n-mɔ mɔ bɛ
hɔlɪ somanlɪn yí'n.
12 Yɛ́ nianman Apolɔsʋ dɪɛ, m'an sɛlɛ yí dede kɛ ɔ nʋn anianman ɛhɪnlɪn-mɔ, bɛ hɔ́ nían
ɛmɔ abʋsʋ. Kɪkaala dɪɛ, ɔ nyanlɪn man yí nwʋn alaje. Nan sɛ ɔ nyan alaje a, ɔ 'kɔ a nɪan
ɛmɔ abʋsʋ.

Afʋtu nʋn ahɪn ebisa

13 Anianman-mɔ, ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye, bɛ tíla bɛ́ dedi nɪn anun sɛlɛ kpa. Ɛmɔ tíla bɛ́
ahʋnlɪn, nán bɛ man bɛ́ nwʋn bubu bɛ́.
14 Like biala mɔ ɛmɔ 'yɔ'n, bɛ yɔ́ yí ehulo nun.
15 Ɛmɔ sɪ Sɪtefanasɪ nʋn yí awulo nɪn anun menian'n-mɔ. Akayi mân nɪn anun, bɛ́ yê
bɛ lili mʋa bɛ lelɪ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ lili ɔ. Bɛ di junman kpa bɛ man Nyanmɪan menian'n-mɔ.
Anianman-mɔ, mɪɪn sɛlɛ ɛmɔ kpa kɛ
16 ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ mán bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ di yɛ́ Mɪn junman'n kɛ yí'n.
17 Mɪn di Sɪtefanasɪ nʋn Fɔɔtunatusi nʋn Akayikusi bɛ́ ɛwalɛ nɪn anwʋn fɛ kpa. Ɔ sanlɪn
kɛ b'a li ɛmɔ aja nun.
18 Bɛ́ ɛwalɛ nɪn a man mín lʋa a cɪcɪ, ɔ'a man ɛmɔ kʋsʋ alʋa a cɪcɪ. Menian sʋa-mɔ, ɛmɔ
nwun bɛ́ a, bɛ bú bɛ́ kpa.
19 Asɔnɪn mma'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ Azi mân nɪn anun'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn.
Akilasɪ nʋn Pilisi, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ yia bɛ́ awulo ɛbɛlɛ bɛ yɔ asɔnɪn'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ
ahɪn wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun.
20 Anianman'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ ɛwa'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn. Ɛmɔ bísa bɛ́ nwʋn
ahɪn bɛ tɔ́ bɛ́ nwʋn nun kɛ anianman-mɔ yɔ yí'n bɛ mán mín.
21 Mín muonun yê mɪɪn kɛlɛ ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhɪ mɪn bisa ɛmɔ ahɪn ɔ.
22 Sʋanlan m'ɔ ngulo man yɛ́ Mɪn'n, munnzue hán yí! Malanata, yɛ́ Mɪn lɛ ba.
23 Yɛ́ Mɪn Zozi yéyila ɛmɔ, ɔ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.
24 Mɪn kulo ɛmɔ kʋalaatin, ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ kʋalaa yɛ nʋn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi y'a yɔ kʋn.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ TIAN Yɪ NNYUAN M'Ɔ HƐLƐLɪ NWANLɪN KOLɪNTɪ ASƆNɪN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Mɔ Pɔlʊ hɛlɛlɪ yí alimʊa kalata'n nwanlɪn Kolɪntɪ asɔnɪn mma'n-mɔ yuelɪ'n, ɔ sʊanlɪn Timote ɛlɔ kɛ ɔ hɔ́ nían like'n m'ɔ helelɪ bɛ́ kɛ bɛ yɔ́'n. Timote hɔlɪ walɪ a, amannɪɛ'n m'ɔ bɔlɪ helelɪ Pɔlʊ nɪn a nyɔ man fɛ. Ɛhɪ a, Pɔlʊ muonun kɔ han yí nwʊn kɔ hɔ kɔ tʊ Kolɪntɪ asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n. Mɔ Pɔlʊ hɔlɪ juli ɛlɔ'n, asɔnɪn nɪn anun sʊanlan'n kʊn kɔ gua Pɔlʊ anyunnun asɪ ɔ kɔ man yalɛ kɔ han yí (yí ti 2.5-11, 7.12). Pɔlʊ kɔ sa kɔ a Efɛzɪ ndɛ-ndɛ. Efɛzɪ ɛbɛlɛ, Pɔlʊ "anyɪn la ɛmʊɪn nun kpa" Kolɪntɪ asɔnɪn mma'n-mɔ dunman nun, ɔ kɔ hɛlɛ kalata kun biekun kɔ nwan bɛ́ ɔ kɔ gua bɛ́ ayile (2.4; 7.8). Kalata sɔ'n, ɛnɛ ɔ'a minlin. Titɪ yê Pɔlʊ falɪ manlɪn yí maan ɔ hɔlɪ ɔ. Ɛhɪ anzin, Pɔlʊ kɔ hɔ Masedʊanɪn mân nun ɔ nʊn Titɪ m'ɔ sʊanlɪn yí Kolɪntɪ'n kɔ yia. Titɪ kɔ bɔ amannɪɛ fɛ kɔ hele Pɔlʊ kɛ Kolɪntɪ asɔnɪn mma'n-mɔ a tɪ yí ɛjɔlɛ nɪn abʊ b'a kaci bɛ́ abalabɔ'n. Mɔ Pɔlʊ tɪlɪ amannɪɛ sɔ'n, ɔ kɔ hɛlɛ kalata ɛhɪ kɔ nwan Kolɪntɪ asɔnɪn mma'n-mɔ. Kalata nɪn anun, Pɔlʊ lɛ kele Kolɪntɪ Asɔnɪn'n m'ɔ bɔlɪ'n kɛ ɔ kulo bɛ́, ɛsɛ ɔ kulo kɛ ɔ nʊn bɛ́ bɛ́ nʊan sɛ bɛ́ nwʊn.

Pɔlʊ a hye kalata sɔ nɪn anun nsan. Alimʊa lɪka dɪɛ'n (yí ti 1-7), ɔ lɛ da Nyanmɪan asɪ kɛ ɔ'a cɪcɪ yí lʊa wɔ yí ɛfɛ'n-mɔ anun. Ɔ sanlɪn kɛ bile'n m'ɔ walɪ bɛ́ afian nɪn a tu. Pɔlʊ lɛ kacɪ bɛ́ yí junman'n m'ɔ lili wɔ bɛ́ afian'n, ɛsɛ ɔ lɛ kele bɛ́ kɛ ɔ kulo bɛ́.

Lɪka'n m'ɔ tɔ sʊ nnyuan'n (yí ti 8-9), Pɔlʊ lɛ kan kɛtɪ'n m'ɔ di kɛ bɛ tʊ bɛ kɔ man Zoluzalɛmʊn asɔnɪn mma'n-mɔ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ. Yí ti, ɔ lɛ sɛlɛ bɛ́ kɛ bɛ mán bɛ́ sa lʊ́.

Lɪka'n m'ɔ tɔ sʊ nsan'n (yí ti 10-13), Pɔlʊ lɛ sa yí nɪn kpa wɔ ato mmɔfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ tʊn yí ɛsʊan anwʊn. Kalata nɪn agualɪɛ nun, Pɔlʊ lɛ bisa bɛ́ ahɪn ɛsɛ yí nwan ɔ 'ba hɔ fua bɛ́ nwʊn biekun.

Ahɪn ebisa

1 Mín Pɔlʊ, mɔ Nyanmɪan Kpili a hulo kɛ n gáci Zozi Kilisi bɔfʊɛ'n, mɪn nʊn yɛ́ nianman Timote yê yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ.

Yɛ lɛ kɛlɛ yɛ nwan Nyanmɪan asɔnɪn mma'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Kolɪntɪ kulo nɪn asʊ ɔ nʊn Nyanmɪan anwʊntɪɛ mma'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ wɔ Akayi mân bɔndɪn nɪn anun'n.

2 Yɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn. Yɛ́ Sɪ Nyanmɪan Kpili nʊn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi, bɛ nwún ɛmɔ anwʊn anwunnvoe, ɛsɛ bɛ mán ɛmɔ alʊa cícɪ bɛ́ nwʊn.

Nyanmɪan cɪcɪ yɛ́ lʊa

3 Yɛ 'yɪ Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi Asɪ nɪn ayɛ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe, ɛsɛ ɔ cɪcɪ yɛ́ lʊa kpa bɔkɔɔ.

4 Ɔ cɪcɪ yɛ́ lʊa wɔ yɛ́ yalɛ elie kʊalaa anun. Ɔ man menian mɔ bɛ lɛ nwun yalɛ ngacile dɔʊn'n, yɛ́ lʊa mɔ Nyanmɪan a cɪcɪ'n, yɛ́ kʊsʊ yɛ cɪcɪ bɛ́ lʊa.

5 Kɛmɔ Kilisi dunman nun yɛ lɛ nwun yalɛ ngacile dɔʊn'n, yí sɔ kʊsʊ ala, ɔ cɪcɪ yɛ́ lʊa kpa.

6 Kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a nyan bɛ́ ti nán ɛmɔ a lʊa a cɪcɪ'n, yí ti yê yɛ lɛ nwun yalɛ ɔ. Sɛ yɛ́ lʊa a cɪcɪ a, yɛ kulo kɛ ɛmɔ kʊsʊ alʊa cɪcɪ bɛ tila bɛ́ ahʊnlɪn bɛ si abʊtalɛ wɔ yalɛ'n mɔ ɛmɔ lɛ nwun yí kɛ yɛ́ nɪn anun.

7 Yɛ sɪ kɛ kɛmɔ ɛmɔ lɛ nwun yalɛ kɛ yɛ́'n, yɛ le anyɪndasʊɛ kpa kɛ ɛmɔ alʊa 'ba cɪcɪ kɛ yɛ́ lʊa a cɪcɪ'n.

8 Anianman-mɔ, yɛ kulo kɛ ɛmɔ nwun nun kɛ yalɛ mɔ yɛ nwunlin yí Azi mân nun'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ. Yalɛ'n mɔ yɛ nwunlin yí'n bʊlɪ yɛ́ sʊ dede bɔbɔ yɛ́ nwan yɛ́ dɪɛ a yue.

9 Yɛ nwun yí kɛ anɪn yɛ́ ewue cɪan a ju. Yalɛ sɔ'n tʊlɪ yɛ́ nán Nyanmɪan a hele yɛ́ kɛ ɔ nni
man kɛ yɛ susu yɛ́ ti yɛ gua yɛ́ muonun yɛ́ nwʊn sʊ. Nan yí lɪlɪ yí, Nyanmɪan m'ɔ tinnge
menian fi ewue nun'n y'ɔ di kɛ yɛ susu yɛ́ ti yɛ gua yí sʊ ɔ.
10 Yí yê ɔ'a yɪ yɛ́ fi ewue sɔ nɪn anun ɔ. Ɔ'a le yɛ́ ti. Ɛsɛ yɛ le anyɪndasʊɛ kɛ Nyanmɪan 'de
yɛ́ biekun.
11 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ muonun 'ba sɛlɛ Nyanmɪan bɛ bʊka yɛ́. Ɛbɛlɛ nɪn anun, Nyanmɪan
'ba tie menian dɔʊn mmʊtʊɛ'n mɔ bɛ lɛ yɔ bɛ man yɛ́'n. Ɔ 'di junman sɔ'n man yɛ́ ɔ man
menian dɔʊn da yí asɪ.

Pɔlʊ 'ba tu yí Kolɪntɪ ɛhɔlɛ tɛmʊn'n sie

12 Anianman-mɔ, like m'ɔ man yɛ di ndutue'n y'ɔ le kɛ mân nɪn anyunnun ɔ nʊn ɛmɔ
muonun afian, ɛnanndɪɛ m'ɔ tɪ kanlanman, m'ɔ tɪ fɔ́ún ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn'n yê yɛ nʊn
ɛmɔ nanndɪlɪ ɔ. Nán ngɛlɛ mɔ yɛ sɪ yí ti y'ɔ man yɛ nʊn ɛmɔ nanndɪlɪ sɔ ɔ, nan Nyanmɪan
muonun y'ɔ bʊkalɪ yɛ́ ɔ.
13 Ɔ man yɛ ngan man ɛjɔlɛ ngacile fíí yɛ ngele man ɛmɔ kɛ mɔ ɛmɔ lɛ kɪnnga bɛ tie'n.
Mɪn de mɪn di kɛ ɛmɔ 'ba tie dede bɛ gua yí bʊ.
14 Kɪkaala dɪɛ, ɛmɔ nyue man yí bʊ tɪ. Nan cɪan mɔ yɛ́ Mɪn Zozi 'ba a'n, ɛmɔ 'ba li yɛ́ nwʊn
ndutue, yɛ́ kʊsʊ yɛ 'ba li ɛmɔ nwʊn ndutue.
15 Ɛhɪka ati yê n vualɪ kɛ ahan mɪn 'ba fua ɛmɔ anwʊn maan ɛmɔ di ndutue sɔ'n fâ
nnyuan nɪn ɔ.
16 Mín nwan ahan mɪn bɔ nun ɛmɔ anwʊn ɛlɔ nán m'an hɔ Masedʊanɪn, nán mɪn 'sa mín
nzin an, ɛsɛ mɪn bɔ nun ɛmɔ anwʊn ɛlɔ biekun. Yí dɪɛ anɪn ɛmɔ gua mín atɪn maan mɪn kɔ
Zude mân nun.
17 Atɪn mɔ m gbɛlɪ nɪn anɪn. Kɛmɔ m'an han kɛ mɪn 'ba nɪan ɛmɔ abʊsʊ mɔ n gɔlɪ man'n,
anɪn ɔ kele kɛ mín nʊan nun tɪ nnyuan nnyuan ɔ? Anaan like mɔ n gɔ se kɛ mɪn 'yɔ'n, mɪn
kaci mín nʊan kɛ mân nɪn anun menian'n-mɔ yɔ yí nɪn ɔ?
18 Sɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ Nyanmɪan tɪ fɔ́ún an, like mɔ n gɔ han kɛ mɪn 'yɔ'n, mɪn yɔ. Like mɔ
n gɔ han kɛ mɪn nyɔ man'n mɪn nyɔ man.
19 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan Awa Zozi Kilisi mɔ mɪn nʊn Silasɪ nʊn Timote yɛ walɪ hanlɪn
yí nwʊn ɛjɔlɛ'n yɛ helelɪ ɛmɔ'n, ɔ tɪ man sʊanlan m'ɔ kan ɛjɔlɛ a, anɪn ɛsɛ ɔ'a kaci yí nʊan ɔ.
20 Afɪ anɔhʊba'n kʊalaa mɔ Nyanmɪan bɔlɪ mɔ ɔ 'kpɪn sʊ'n, ɔ fi Zozi Kilisi. Zozi Kilisi
dunman nun yê yɛ kan amɪn yɛ wula Nyanmɪan anunminnyanmʊn ɔ.
21 Nyanmɪan muonun yê ɔ'a fa yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ wɔ yɛ́ nun'n ɔ'a
man yɛ́ maan yɛ́ dedi'n mɔ yɛ le yí wɔ Kilisi anun'n tin ɔ.
22 Nyanmɪan a sie yɛ́ nzɔlɛ, ɔ'a fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ'a wula yɛ́ ahʊnlɪn
nɪn anun ɔ'a hele kɛ yɛ tɪ yí menian.
23 Ɛhɪ, Nyanmɪan Kpili di mín adanzɪɛ. Sɛ mɪɪn di ato a, ɔ hún mín. Mɪn ngulo man kɛ
mɪn bɔ ɛmɔ alʊa, yí ti y'ɔ man m'an ngɔ man ɛmɔ abʊsʊ efua nɪn ɔ.
24 Yɛ ngulo man kɛ yɛ fa dedi'n yɛ tinndin ɛmɔ nán ɛmɔ a le a li. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ dedi'n
ti kunngun kpa. Nan kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a nyan salɪɛ'n, yí ti yê yɛ kulo kɛ yɛ nʊn ɛmɔ di
junman ɔ.

2

1 Mɪn ngulo man kɛ mɪn bɔ ɛmɔ alʊa kʊ́n, yí ti y'ɔ man m'an nza man mín nzin ɛmɔ
anwʊn ɛlɔ nɪn ɔ.
2 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ yê bɛ cɪcɪ mín lʊa ɔ. Nan sɛ mɪn bɔ ɛmɔ alʊa a, anɪn nwan menian dɪɛ-mɔ
biekun yê bɛ 'cɪcɪ mín lʊa ɔ?
3 Like ati m'ɔ man n gɛlɛlɪ ɛmɔ kɛ ɔ fata kɛ mɪn kɛlɛ'n, yí bʊ nɪn anɪn. Ɔ sanlɪn kɛ menian
mɔ bɛ́ yê bɛ 'cɪcɪ mɪn lʊa mɛlɛ mɔ n gɔ ju bɛ́ nwʊn ɛlɔ'n, mɪn ngulo man kɛ mɪn bɔ ɛmɔ alʊa
nán m'an ju ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. Afɪ mɪn sɪ yí fɔ́ún kɛ sɛ mín lʊa cɪcɪ a, anɪn ɛmɔ kʊalaatin kʊsʊ
alʊa a cɪcɪ.

4 Mın 'kɛlɛ ɛmɔ'n, ɔ tı yalɛ man mín, ɛsɛ mín kunnun tıtı mín. Mın 'kɛlɛ a, anın mıın tıtı
mín nyın ɛmʊın mín sa nun. Mıın ngɛlɛ man ɛmɔ maan bɛ́ lʊa mmɔ man bɛ́ nwʊn, nan
mın kulo kɛ ɛmɔ nwun yí kɛ ehulo'n mɔ mın kulo ɛmɔ'n tı kpili sʊnman.

Ɛtɛ face

5 Sɛ sʊanlan bie a bɔ sʊanlan lʊa a, nán mín yê ɔ'a bɔ mín lʊa ɔ. Ɛmɔ kʊalaa yê ɔ'a bɔ bɛ́
lʊa ɔ. Yɛ ngan man maan ɔ mmʊ man sʊ, ɛmɔ anun mmie-mɔ yê ɔ'a bɔ bɛ́ lʊa ɔ.
6 Sʊanlan sɔ'n nyɔlıɛ nın anwʊn epinnian'n mɔ ɛmɔ a pinnin yí'n, bɛ mán ɔ lí sɔ.
7 Ɛhıka ati, kıkaala dıɛ, ɛmɔ yáci yí nwʊn sa bɛ hyé yí, ɛsɛ bɛ wówula yí anwʊnsɛlɛ. Sɛ ɛmɔ
a nyɔ man yí sɔ a, yí lʊa 'ba bɔ yí nwʊn dede yí nwʊn bubu yí.
8 Yí sɔ ati, mıın sɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ yó maan ɔ nwún yí kɛ ɛmɔ kulo yí.
9 Afı, ɛhɛlɛ'n mɔ n gɛlɛlı ɛmɔ'n, yí bʊ y'ɔ le kɛ, mín nwan mın 'nıan sɛ ɛmɔ di ɛjɔlɛ'n mɔ
ngɔ han nın asʊ a.
10 Sɛ sʊanlan kʊn yɔ ɛtɛ, nán ɛmɔ fa yí nwʊn sa ce yí a, mín kʊsʊ mın fa sʊanlan sɔ nın
anwʊn sa mın ce yí ɛmɔ dunman nun. Ɔ sanlın kɛ Kilisi a fa yɛ́ ɛtɛ'n ɔ'a hye yɛ́.
11 Mın yɔ yí sɔ nán *Satan a nvʊ man yɛ́ sʊ. Ɔ sanlın kɛ yɛ sı m'ɔ wɔ yí ti anun'n.

Pɔlʊ 'ba kpʊnndɛ Titı

12 Ɛhı, mɛlɛ mɔ n gɔlı Tolowası kɛ mın 'kɔ a bɔ Kilisi anwʊn Ɛjɔlɛkpa'n, yɛ́ Mın dunman
nun, n nyanlın junman nın anwʊn atın kanlanman. Nan kʊsʊ n juli ɛbɛlɛ mɔ m'an ndʊ
man yɛ́ nianman Titı'n, mín ti anun sɛcɛlı mín kpa.
13 Ɛhıka ati, n gɔ halı ɛbɛlɛ anianman'n-mɔ yê n gɔlı Masedʊanın mân nun ɔ.

Zozi man yɛ di kunnunmun

14 Nan bɛ mán yɛ lá Nyanmıan ası, ɔ sanlın kɛ kɛmɔ yɛ nʊn Zozi a yɔ kʊn'n, cıan daa
ɔ man yɛ di kunnunmun. Lıka biala, ɔ nanndı yɛ́ sʊ ɔ man menian'n-mɔ nwun Kilisi kɛ
anatılı mɔ yí fanlan'n fa lıka kʊalaatin ɔ.
15 Yɛ́ tı kɛ anatılı fanlan mɔ Kilisi a fa a man Nyanmıan ɔ. Yɛ wɔ ɛbɛlɛ yɛ man bɛ́ mɔ bɛ
nanndı ngʊan ele atın nın asʊ'n, ɔ nʊn bɛ́ kʊsʊ mɔ b'a sın eminlian atın nın asʊ'n.
16 Nan bɛ́ mɔ bɛ lɛ minlin'n, ɔ tı ewue nvan m'ɔ kun sʊanlan y'ɔ lɛ wʊlʊ bɛ́ ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ́
kʊsʊ bɛ nanndı ngʊan ele atın nın asʊ'n, like fanlan m'ɔ man bɛ nyan ngʊan, y'ɔ lɛ wʊlʊ bɛ́
ɔ. Nwan y'ɔ kʊala sɔ junman'n di ɔ?
17 Yɛ tı man kɛ menian nga'n-mɔ mɔ bɛ fa Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n bɛ kpʊnndɛ bɛ́
esika'n. Nan yɛ́ dıɛ, kɛmɔ Nyanmıan yê ɔ'a sʊan yɛ́'n, yɛ kan yí Nʊan Ɛjɔlɛ nın ananhɔlɛ
nun wɔ yí nyunnun kɛ Kilisi ngʊa'n-mɔ kan yí'n.

3

1 Asʊ ɛhıka kʊalaa kele kɛ yɛ lɛ tu yɛ́ nwʊn biekun ɔ? Cɛcɛ! Asʊ yɛ kpʊnndɛ kɛ asɔnın
ɛhınlın-mɔ hɛ́lɛ yɛ́ ti kalata bɛ fá bɛ nwán ɛmɔ kɛ yɛ tı menin kpa, anaan yɛ bísa ɛmɔ kɛ bɛ
hɛ́lɛ yɛ́ ti kalata sɔ'n bɛ nwán asɔnın ɛhınlın-mɔ kɛ mmie-mɔ yɔ yí nın ɔ?
2 Yɛ́ ti kalata'n mɔ b'a hɛlɛ'n y'ɔ le ɛmɔ. B'a hɛlɛ wɔ yɛ́ ahʊnlın nın anun. Menian'n-mɔ
kʊalaa kʊala kɛ bɛ nwun yí, ɛsɛ bɛ kʊala yí kınnga.
3 Bɛ nwun yí yuein kɛ ɛmɔ tı kɛ kalata mɔ Kilisi nanndı yɛ́ sʊ ɔ'a hɛlɛ ɔ. Bɛ le man lankılı
yê b'a hɛlɛ ɔ, nan bɛ le Tıasıfʊɛ Nyanmıan Wawɛ'n. Ɛsɛ b'a ngɛlɛ man yí ɛbʊɛ sʊ, nan b'a
hɛlɛ wɔ kulo sʊanlan ahʊnlın nun.
4 Anyındasʊɛ'n m'ɔ nanndı Kilisi asʊ yɛ le yí wɔ Nyanmıan anun'n yí ti y'ɔ man yɛ lɛ kan
sɔ ɔ.
5 Yɛ́ muonun yɛ le man anwʊnsɛlɛ yɛ ngʊala man like fíí yɔ. Nan Nyanmıan y'ɔ man yɛ́
anwʊnsɛlɛ maan yɛ kʊala yɛ di junman ɔ.
6 Yí dein y'ɔ man y'a kaci nyıhyɛ fʊfɔlɛ nın asʊ ngʊa ɔ. Nyıhyɛ fʊfɔlɛ sɔ'n, ɔ fi man mala'n
mɔ b'a hɛlɛ'n, nan ɔ fi Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n. Mala'n mɔ b'a hɛlɛ'n man sʊanlan
ati ka nun, nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n dıɛ, ɔ man bɛ nyan ngʊan.

7 Ɛhɪ, *Moyizɪ junman'n m'ɔ lili maan yɛ nyanlɪn *mala'n, anɪn anunminnyanmʊn
wɔ nun. Mala sɔ'n mɔ b'a hɛlɛ yí ɛbʊɛ'n mɔ b'a se yí kɛ tabʊa nɪn asʊ'n cʊɪn menian
kɔ ewue nun. Anyunminnyanmʊn'n mɔ Moyizɪ nyanlɪn yí'n, ɔ man Izalayɛ amma'n-
mɔ ngʊala man Moyizɪ anyunnun nɪan, ɔ sanlɪn kɛ anɪn yí nyɪn nɪn anun ta. Nan kʊsʊ
anunminnyanmʊn sɔ nɪn abʊsʊ njɛ man.
8 Sɛ anunminnyanmʊn sʊa fitelɪ mala'n mɔ yí junman'n kun sʊanlan nɪn anun an,
anunminnyanmʊn m'ɔ wɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n junman'n m'ɔ di nɪn anun'n
tɪ kpili sʊnman tala sʊ!
9 Sɛ anunminnyanmʊn fitelɪ mala'n junman'n m'ɔ cʊɪn menian kɔ ewue nun nɪn
anun an, anunminnyanmʊn m'ɔ wɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n junman'n m'ɔ man
menian'n-mɔ kaci sɛsɛfʊɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun'n tɪ kpili sʊnman tala sʊ!
10 Sɛ yɛ fa daba anunminnyanmʊn'n yɛ tʊ ɛnɛ dɪɛ nɪn anwʊn an, yɛ kʊala bɔbɔ yɛ kan kɛ
daba dɪɛ'n njinlan man ɛnɛ dɪɛ nɪn anwʊn fíí.
11 Nan sɛ like mɔ yí bʊsʊ a njɛ man'n nyanlɪn anunminnyanmʊn an, anunminnyanmʊn
mɔ like m'ɔ le man ayuelɪɛ'n le yí'n, ɔ tɪ kpili sʊnman tala sʊ.
12 Kɛmɔ afɪ yɛ le anyɪndasʊɛ sʊa'n, yí ti y'ɔ man yɛ le nzusuguasʊ ɔ.
13 Yɛ́ dɪɛ, yɛ tɪ man kɛ Moyizɪ mɔ anunminnyanmʊn'n m'ɔ kpɛ nun sɪn m'ɔ man yí nyɪn
nɪn anun ta nɪn ati, ɔ munndun yí ti ɛtanlan nán Izalayɛ amma'n-mɔ a nnwun man yí
nyunnun.
14 Nan kʊsʊ Izalayɛ amma'n-mɔ ndɪ man ɛjɔlɛ bʊ. Ɔ man ɛnɛ, sɛ bɛ yia nán bɛ 'kɪnnga
daba nyɪhyɛ kalata nɪn an, bɛ munndun bɛ́ ti ɛtanlan. Nan sʊanlan m'ɔ nʊn Kilisi bɛ kɔ yɔ
kʊn'n, yí dɪɛ, ɔ mmunndun man yí ti.
15 Ɛnɛ nʊn ɛnɛ, bɛ 'kɪnnga Moyizɪ mala kalata'n-mɔ a, bɛ tɪ kɛ menian mɔ b'a hyɪ bɛ́
ajʊnlɪn ɔ.
16 Nan kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kele'n, sɛ sʊanlan kʊn kaci yí nyɪn yɛ́ Mɪn anwʊn ɛlɔ, ɔ fa yí nwʊn
man yê Mɪn a, yɛ́ Mɪn yɪ ɛtanlan'n m'ɔ munndun sʊanlan sɔ nɪn ati'n, ɔ man ɔ tɪ yí ɛjɔlɛ nɪn
abʊ.
17 Yɛ́ Mɪn mɔ yɛ lɛ kan yí nwʊn ɛjɔlɛ ɛwa'n y'ɔ le Wawɛ'n. Lɪka kʊsʊ mɔ yɛ́ Mɪn Wawɛ'n
wɔ'n, fanwʊndi wɔ ɛbɛlɛ.
18 Yɛ́ kʊalaa mɔ b'a yɪ ɛtanlan'n mɔ munndun yɛ́ ti'n, bɛ nwun yɛ́ Mɪn anunmin-
nyanmʊn'n yɛ́ nwʊn. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ lɛ kaci yɛ nʊn yɛ́ Mɪn yɛ yɔ kʊn. Ɔ 'wula yɛ́
anunminnyanmʊn anɪn ɔ 'wula. Junman'n mɔ yɛ́ Mɪn Wawɛ'n di nɪn anɪn.

4

Yɛ́ anwʊnsɛlɛ'n fi Nyanmɪan ɛlɔ

1 Ɛhɪka ati, kɛmɔ Nyanmɪan a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe, ɔ'a fa junman sɔ'n ɔ'a wula
yɛ́ sa nun, yɛ le nun anwʊnsɛlɛ.
2 Nyɔlɪɛ'n mɔ bɛ yɔ yí nvɪalɪɛ nun ɔ nʊn anyunnunguasɪɛ ninnge'n-mɔ, y'a yaci y'a
gua. Yɛ nnaka man menian'n-mɔ, ɛsɛ yɛ ngaci man Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n. Yɛ kan
Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n yuein, yɛ man menian'n-mɔ nwun yí kɛ yɛ kpɪn yɛ tɪ yí'n wɔ
Nyanmɪan anyunnun.
3 Nan sɛ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ yɛ bɔ yɛ kele menian'n-mɔ tɪ man yuein an, anɪn ɔ tɪ man yuein
man bɛ́ mɔ bɛ lɛ minlin'n-mɔ.
4 Bɛ nne man Ɛjɔlɛkpa'n bɛ nni man, ɔ sanlɪn kɛ Abɔnsanmʊn m'ɔ tɪ mân ɛhɪ anun
mɪnlɪan nɪn a hyɪ bɛ́ ajʊnlɪn'n. Ɔ man bɛ nnwun man Ɛjɔlɛkpa nɪn anun anunmin-
nyanmʊn'n m'ɔ tɪ kɛ kanlannɪɛ'n m'ɔ fi Kilisi m'ɔ tɪ Nyanmɪan nvoninnin'n.
5 Nán yɛ́ muonun yɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ yê yɛ kan ɔ. Nan Zozi Kilisi m'ɔ tɪ Mɪnlɪan nɪn anwʊn
ɛjɔlɛ yê yɛ bɔ yɛ kele menian'n-mɔ ɔ. Zozi dunman nun yɛ kan kɛ yɛ tɪ ɛmɔ ngʊa.

6 Ɔ sanlɪn kɛ, Nyanmɪan m'ɔ hanlɪn kɛ: "Man kanlannɪɛ'n tá wɔ awosin nɪn afian!"
Nyanmɪan kʊnmgba'n y'ɔ lɛ man kanlannɪɛ'n ta wɔ yé ahʊnlɪn'n-mɔ anun ɔ. Kanlannɪɛ
sɔ'n man yɛ nwun yí kɛ Nyanmɪan anunminnyanmʊn'n lɛ ta wɔ Kilisi anyɪn nɪn anun.
7 Nan yé mɔ b'a fa wawɛ nun anwʊndɪɛ sɔ'n b'a wula yé sa nun'n, yɛ tɪ kɛ bua. Ɔ tɪ sɔ
maan bɛ nwun yí yuein kɛ tunmin kpili sɔ'n fi man yé ɛlɔ, nan ɔ fi Nyanmɪan ɛlɔ.
8 Yɛ wɔ emian ngacile dɔʊn anun, nan kʊsʊ yɛ telɪ man. Yɛ wɔ alʊabɔ nun nan kʊsʊ yé
nwʊn bubuli man yé.
9 Bɛ kele yé ahʊlʊwa, nan kʊsʊ Nyanmɪan jin yé nzin. B'a fin yé asɪ, nan kʊsʊ bɛ bɔlɪ man
yé bʊsʊ.
10 Kɛmɔ bɛ helelɪ Zozi ahʊlʊwa bɛ hunlin yí'n, yí sɔ ati yê bɛ kele yé ahʊlʊwa cɪan daa,
nan yí ngʊan'n kʊsʊ a wʊlʊ yé nun ɔ man yé anwʊnsɛlɛ.
11 Yé asɪtanlan nɪn anun, cɪan daa ewue fɔfʊan yé ɔ fi Zozi mɔ yɛ sʊ yí'n dunman nun,
nan Zozi ngʊan nɪn a wʊlʊ yé ewue anwʊnnaan nɪn anun ɔ man yé anwʊnsɛlɛ.
12 Yí sɔ ati, yé dɪɛ, ewue fɔfʊan yé, nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ le ngʊan.
13 B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ: "N nelɪ n nili, yí ti y'ɔ man n ganlɪn ɔ." Yê kʊsʊ ɔ
nanndɪ dedi kʊnmgba'n mɔ yɛ le yí nɪn asʊ, yí ti y'ɔ man yɛ kan ɔ.
14 Yɛ sɪ yí fɔ́ʊ́n kɛ Nyanmɪan m'ɔ manlɪn yé Mɪn Zozi fi ewue nun tinngelɪ'n, ɔ 'ba man
yé kʊsʊ yɛ fi ewue nun yɛ tinnge yɛ nʊn ɛmɔ yɛ fite yí nyunnun.
15 Ɛmɔ dunman nun ati yê yɛ lɛ nwun yalɛ ɛhɪ maan Nyanmɪan nwun menian dɔʊn
anwʊn anwunnvoe, bɛ da yí asɪ bɛ wula yí anunminnyanmʊn.

Yɛ tánlan wɔ dedi nɪn anun

16 Ɛhɪka ati, yé nwʊn mmubu man yé. Sɛ bɔbɔ yé sʊanlan baka'n sɛcɪ a, yé wawɛ'n kaci
fʊfɔlɛ cɪan daa.
17 Yalɛ kaan ɛhɪ mɔ yɛ lɛ nwun yí ɛnɛ mɔ ɔ 'ba sɪn'n, ɔ 'man yɛ nyan anunminnyanmʊn
m'ɔ le man ayuelɪɛ. Anunminnyanmʊn sɔ'n kpili m'ɔ tɪ'n, ɔ tala ɛfɛ ɛhɪ mɔ yɛ lɛ fɛ'n.
18 Ɔ sanlɪn kɛ nán ninnge mɔ bɛ nwun yí bé nyɪnsʊ'n yê yé ti wɔ sʊ ɔ, nan nunhan mɔ
bɛ nnwun man yí bé nyɪnsʊ'n, mɔ b'a fa b'a sie yé nyanmɪansʊ ɛlɔ'n yê yé ti wɔ sʊ ɔ. Afɪ
ninnge'n mɔ bɛ nwun yí bé nyɪnsʊ'n, bé bʊsʊ njɛ man. Nan nunhan mɔ bɛ nnwun man yí
bé nyɪnsʊ'n, ɔ le man ɛsɛcɪɛ. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ cɪan daa.

5

1 Ɛhɪ, yɛ sɪ yí fɔ́ʊ́n kɛ yé nwʊnnaan ɛhɪ m'ɔ tɪ kɛ asɪ ɛwa sua'n, sɛ ɔ sɛcɪ bɔbɔ a, Nyanmɪan
a sesie sua anwunno ɛlɔ ɔ'a man yé. Ɔ tɪ sua mɔ yí muonun ɔ'a si, m'ɔ nzɛcɪ man lé ɔ.
2 Anwʊnnaan ɛhɪ mɔ yɛ le yí'n lɛ man yɛ kpɪnlɪn. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ kulo kɛ yé sa kan
anwunno ɛlɔ sua dɪɛ'n.
3 Afɪ, mɛlɛ mɔ yɛ 'wʊlʊ sua sɔ nɪn anun'n, yɛ 'nyan anwʊnnaan fʊfɔlɛ.
4 Ɔ tɪ ananhɔlɛ, mɛlɛ mɔ yɛ tɛ le asɪɛ nɪn asʊ ɛwa anwʊnnaan'n, yɛ le ɛkpɪnlɪan kɛ sʊanlan
mɔ ninnge lɛ bu yí kɔmɪn ɔ. Nán kɛ yɛ kpʊnndɛ kɛ yɛ yaci asɪ ɛwa anwʊnnaan'n mɔ yɛ le
yí'n yɛ tʊ ɔ, nan yɛ kulo kɛ yɛ nyan nyanmɪansʊ dɪɛ'n. Yí dɪɛ anɪn ngʊan anwʊnnaan'n di
kunnunmun ewue anwʊnnaan nɪn asʊ.
5 Nyanmɪan muonun y'ɔ helelɪ yé kɛ cɪan bie yɛ 'ba kaci sɔ ɔ. Ɛsɛ yí yê ɔ'a fa yí Wawɛ'n
m'ɔ di ninnge sɔ'n-mɔ anun ajinlanmun'n ɔ'a man yé ɔ.
6 Ɛhɪka ati, yɛ le anwʊnsɛlɛ cɪan daa. Yɛ sɪ kɛ kɛmɔ yɛ tɛ le anwʊnnaan ɛhɪ'n, yɛ wɔ yé
Mɪn awulo nɪn anwʊn mʊa.
7 Yé nnwun man yí, nan kʊsʊ yɛ nanndɪ wɔ dedi nun.
8 Yɛ le anwʊnsɛlɛ kpa ɛsɛ yɛ kulo kɛ yɛ yaci anwʊnnaan ɛhɪ yɛ tʊ, nán yɛ tanlan wɔ yé
Mɪn anwʊn ɛbɛlɛ.
9 Ɛhɪka ati, m'ɔ wɔ yé ajʊnlɪn nun'n y'ɔ le kɛ sɛ yɛ tɛ le anwʊnnaan ɛhɪ o, sɛ yɛ yaci
anwʊnnaan ɛhɪ yɛ tʊ o, like m'ɔ sɔ yé Mɪn anyɪn'n y'ɔ di kɛ yɛ kpʊnndɛ ɔ.
10 Afɪ yé kʊalaa yɛ 'ba fite Kilisi anyunnun ɔ bua yé ndɛɛ. Sʊanlan kʊn biala junman'n
m'ɔ nanndɪ asɪɛ nɪn asʊ ɛwa m'ɔ lili'n, ɔ 'nyan yí nwʊn ahatua.

Kilisi a sesie yɛ́ nʊn Nyanmɪan yɛ́ afian

11 Yɛ́ nyɪn sɔ Nyanmɪan kpa. Yí sɔ ati yɛ̂ yɛ di Nyanmɪan junman'n sɛlɛ kpa yɛ man menian de Zozi di ɔ. Nyanmɪan sɪ yɛ́ kpa bɔkɔɔ, yɛ̂ mɪn de mɪn di kɛ ɛmɔ kʊsʊ akunnun ɛlɔ ɛmɔ sɪ mín.

12 Yɛ́ muonun yɛ nva man yɛ́ nwʊn yɛ ngele man ɛmɔ kʊ́n. Nan yɛ lɛ man atɪn maan ɛmɔ di yɛ́ nwʊn fɛ. Yí dɪɛ, anɪn bɛ́ mɔ anwʊnnaan sʊ like'n mɔ bɛ nwun yí'n yɛ̂ bɛ fa bɛ tu bɛ nʊan nun, nan nán nunhan'n m'ɔ wɔ bɛ́ ahʊnlɪn nɪn anun'n, anɪn ɛmɔ nyan atɪn bɛ totua bɛ́ sʊ.

13 Sɛ menian mmie-mɔ kan kɛ yɛ́ ti nnʊn man ɛbɛlɛ a, ɔ tɪ Nyanmɪan ɛjɔlɛ. Sɛ kʊsʊ bɛ kan kɛ yɛ́ ti wɔ ɛbɛlɛ a, anɪn yɛ́ ti wɔ ɛbɛlɛ man ɛmɔ.

14 Afɪ ehulo'n mɔ Kilisi kulo yɛ́'n tɪ kpili sʊnman. Kɛmɔ yɛ sɪ kɛ Kilisi a wu yɛ́ kʊalaa yɛ́ dunman nun'n, ɔ tɪ kɛ yɛ́ kʊalaa y'a wu.

15 Kilisi a wu a man menian'n-mɔ kʊalaatin maan bɛ́ mɔ bɛ tɪ asɪ'n nni man bɛ ti anwʊn kʊ́n, nan bɛ bu bɛ́ mân'n bɛ man sʊanlan'n mɔ bɛ́ dunman nun ɔ'a wu ɔ'a tinnge'n.

16 Ɛhɪka ati, ɔ fi ɛnɛ, yɛ mmua man sʊanlan fíí anwʊnnaan sʊ ndɛɛ kʊ́n. Sɛ bɔbɔ daba yɛ bualɪ Kilisi anwʊnnaan sʊ ndɛɛ a, sian dɪɛ, ɔ tɪ man sɔ kʊ́n.

17 Ɔ sanlɪn kɛ sɛ sʊanlan kʊn nʊn Kilisi bɛ yɔ kʊn an, anɪn ɔ'a kaci abɔdɪɛ fʊfɔlɛ. Yí abalabɔ daba nɪn abʊ a gua. Ɔ'a bɔ abalabɔ fʊfɔlɛ abʊ.

18 Ɛhɪ kʊalaa fi Nyanmɪan mɔ ɔ'a nanndɪ Kilisi sʊ ɔ'a sesie yɛ́ nʊn yí yɛ́ afian'n. Ɛsɛ ɔ'a fa menian nʊn yí afian esesie junman'n ɔ'a wula yɛ́ sa nun.

19 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan nanndɪlɪ Kilisi sʊ, ɔ sesielɪ yí muonun ɔ nʊn menian'n-mɔ kʊalaa afian, ɔ'a nnɪan man bɛ́ ɛtɛ'n mɔ bɛ yɔlɪ nɪn anwʊn. Afian esesie junman sɔ'n, ɔ'a fa ɔ'a wula yɛ́ nʊan kɛ yɛ hán yí nwʊn ɛjɔlɛ yɛ héle menian'n-mɔ.

20 Ɛhɪka ati, ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ kan'n, Kilisi muonun yɛ̂ ɔ'a sʊan yɛ́ kɛ yí mmɔfʊɛ maan yɛ kan ɔ. Ɔ tɪ kɛ Nyanmɪan muonun nanndɪ yɛ́ sʊ y'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele ɛmɔ ɔ. Yɛ 'sɛlɛ ɛmɔ kpa kɛ, Kilisi dunman nun, ɛmɔ mán bɛ nʊn Nyanmɪan bɛ́ afian sɛ́!

21 Kilisi mɔ ɔ'a nyɔ man ɛtɛ fíí'n, yɛ́ dunman nun, Nyanmɪan a fa yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ kʊalaa a sʊa yí, ɔ'a man Kilisi a yɔ ɛtɛfʊɛ nán y'a hʊala y'a kaci sɛsɛfʊɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun.

6

1 Ɛhɪka ati, yɛ́ mɔ yɛ di Nyanmɪan junman'n, yɛ lɛ sɛlɛ ɛmɔ kpa kɛ anwunnvoe'n mɔ Nyanmɪan a nwun ɛmɔ'n, nán bɛ man yí anwunnvoe enwuan sɔ'n yɔ mgban.

2 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun, Nyanmɪan nwan:

Mɔ mɛlɛ kpa'n juli'n,
n dielɪ wɔ́ sunfɛlɛ'n.
Mɔ bɛ́ ti ele cɪan'n juli'n,
m malɪ n nelɪ wɔ́ ti.

Ɛmɔ nían, mɛlɛ kpa'n m'ɔ di kɛ ɛmɔ sɔ Nyanmɪan nun'n yɛ̂ yɛ wɔ nun ɛwa ɛnɛ nɪn ɔ. Bɛ́ ti ele cɪan'n, y'ɔ le ɛnɛ.

3 Yɛ ngulo man kɛ sʊanlan fíí kan yɛ́ junman nɪn anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Ɛhɪka ati, yɛ nyɔ man like fíí m'ɔ kʊala kɛ ɔ tʊnndʊn sʊanlan aja nun ɔ.

4 Nan like biala anun, yɛ man bɛ nwun yí kɛ yɛ tɪ Nyanmɪan ngʊa. Yalɛ nun o, ehian nun o, ahunnun ndɪtɪɛ nun o, yɛ si abʊtalɛ kpa.

5 Bɛ bilalɪ yɛ́ dede bɛ tʊlɪ yɛ́ fiadɪ. Menian'n-mɔ jasʊlɪ yɛ́ kɔmɪn anun, yɛ lili junman sɛlɛ kpa. Y'a nnyan man atɪn y'a nna man ɛsɛ yɛ bualɪ yɛ lalɪ.

6 Yɛ sɪ like m'ɔ tɪ ananhɔlɛ'n, yɛ si abʊtalɛ, yɛ́ ti anun tɪ kpa, ɛsɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man yɛ kulo ɛhɪnlɪn-mɔ ananhɔlɛ nun.

7 Ɛsɛ Nyanmɪan tunmin nun, yɛ bɔ ananhɔlɛ Ɛjɔlɛkpa'n yɛ kele menian'n-mɔ. Sɛsɛ ɛyɔlɛ'n y'ɔ tɪ yɛ́ kʊan ninnge mɔ yɛ fa yɛ kʊn ɛsɛ yɛ fa yɛ sisa yɛ́ nwʊn ɔ.

8 Cıan bie a, bɛ wula yɛ́ anunminnyanmʊn, cıan bie kʊsʊ a, bɛ gua yɛ́ nyunnun ası. Cıan
bie a, bɛ kan yɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ, cıan bie kʊsʊ a, bɛ kan yɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ kpa. Bɛ bu yɛ́ kɛ yɛ tı
atofʊɛ, nan kʊsʊ ananhɔlɛ yɛ̂ yɛ kan ɔ.
9 Bɛ yɔ kɛ bɛ nzı man yɛ́, kʊsʊ anın bɛ́ kʊalaa bɛ sı yɛ́ kpa. Bɛ bu kɛ y'a wu a yue, nan kʊsʊ,
yɛ tɛ tı ası. Bɛ kele yɛ́ ahʊlʊwa kpa, nan kʊsʊ bɛ ngun man yɛ́.
10 Bɛ bɔ yɛ́ lʊa nan kʊsʊ yɛ di fɛ cıan daa. Yɛ tı ehianfʊɛ, nan kʊsʊ yɛ man menian dɔʊn
nyan bɛ́ nwʊn. Bɛ bu kɛ yɛ le man like fíí nan kʊsʊ yɛ le ninnge'n kʊalaatin.
11 Anianman Kolıntı amma, y'a han ɛjɔlɛ'n kʊalaa yuein y'a hele ɛmɔ. Y'a hulo ɛmɔ kpili
sʊnman.
12 Y'a yı yɛ́ kunnun y'a hele ɛmɔ maan ɛmɔ a nwun yí kɛ yɛ kulo ɛmɔ, nan ɛmɔ lılı yɛ̂ b'a
ngulo man yɛ́ ɔ.
13 Ɛhıka ati, kɛmɔ ɛmɔ tı kɛ mín mma'n, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ fá yɛ́ bɛ wúla bɛ́
kunnun, ɛmɔ húlo yɛ́ kpa kɛ yɛ kulo ɛmɔ'n.

Nán bɛ nʊn bɛ́ mɔ bɛ nne man Kilisi

bɛ nni man'n tu nun

14 Bɛ́ mɔ bɛ nne man Kilisi bɛ nni man'n, ɛmɔ nʊn bɛ́ n'ɔ tu nun. Bɛ tı man menian m'ɔ
fata kɛ ɛmɔ nʊn bɛ́ tu nun ɔ. Asʊ sɛsɛ ɛyɔlɛ'n ɔ nʊn ɛtɛ ɛyɔlɛ'n tı kʊn ɔ? Anaan awosin'n nʊn
jawe'n tı kʊn ɔ?
15 Asʊ Kilisi kʊala kɛ ɔ nʊn Abɔnsanmʊn bɛ́ nʊan sɛ bɛ́ nwʊn ɔ? Sʊanlan m'ɔ de Kilisi
di'n, ɔ nʊn m'ɔ nne man Kilisi nni man'n, asʊ bɛ́ ajʊnlın kʊala kɛ ɔ yɔ kʊn ɔ?
16 Asʊ Nyanmıan asɔnın sua'n nʊn amʊan'n-mɔ di anʊannzɛ ɔ? Afı yɛ tı Tıasıfʊɛ
Nyanmıan nın asɔnın sua kɛ yí muonun ɔ fa kan'n. Yí nwan:
Mın 'tanlan bɛ́ afian, mın nʊn bɛ́ yɛ san nun,
mın 'kaci bɛ́ Nyanmıan,
bɛ́ kʊsʊ bɛ 'kaci mín menian.
17 *Ɛhıka ati, yɛ́ Mın lɛ kan kɛ:*
Ɛmɔ jásʊ bɛ́ nwʊn ɛbɛlɛ,
nán bɛ fa bɛ́ nwʊn bɛ mantan bɛ́.
Nán bɛ fa bɛ́ sa bɛ kan like m'ɔ tı efian fíí,
nan mín kʊsʊ mın 'de ɛmɔ.
18 *Mın 'kaci ɛmɔ ası*
yɛ̂ ɛmɔ kʊsʊ 'kaci mín mma
mmelenzua nʊn mmalasua.
Yɛ́ Mın m'ɔ tı Tunminfʊɛ Nyanmıan Kpili'n, ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan nın anın.

7

1 Ehulo mma, kɛmɔ yɛ́ ti yɛ̂ Nyanmıan a bɔ anɔhʊba sɔ'n-mɔ'n, yɛ yáci like biala mɔ yɛ
yɔ a, ɔ gua anwʊnnaan'n nʊn wawɛ nın anwʊn efian'n yɛ gúa. Nán yɛ súlo Nyanmıan yɛ
bɔ́ mɔndınlın kpa yɛ tánlan wɔ anwʊntıɛ nun.

Pɔlʊ fɛ elie'n

2 Ɛmɔ fá yɛ́ bɛ wúla bɛ́ kunnun! Ɔ sanlın kɛ y'a nni sʊanlan fíí anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ, y'a mman
man sʊanlan fíí a ndɔ man ɛtɛ nun, ɛsɛ y'a nzisi sʊanlan fíí.
3 Nán kɛ mıın kan sɔ mın bu ɛmɔ fʊɔ ɔ. Nan n nili mʊa n zelı kɛ ɛmɔ anwʊn cian yɛ́
sʊnman. Yí ti, sɛ ɛmɔ 'cın o, sɛ ɛmɔ 'wu o, yɛ nʊn ɛmɔ.
4 Mın sı ɛmɔ ati anun kpa, ɛsɛ mın di ɛmɔ anwʊn fɛ kpa. Yɛ́ yalɛ biala anun, mín lʊa cıcı
mín nwʊn kpa mın di fɛ maan ɔ bʊ sʊ.
5 Afı mɔ yɛ hɔlı juli Masedʊanın mân nun ɛlɔ'n, y'a nnyan man alaje sin kaan sʊa. Yɛ
'kaci ɛwa, ɛfɛ, yɛ 'sın ɛwa, ɛfɛ. Mmie-mɔ nʊn yɛ la mannzʊan sʊ, yɛ́ kunnun tıtı yɛ́.
6 Nan Nyanmıan m'ɔ cıcı alʊabɔfʊɛ lʊa'n, ɔ manlın Titı ɛwalɛ'n cıcılı yɛ́ lʊa.

7 Ɛsɛ nán kɛ Titɪ ɛwalɛ nɪn ala y'ɔ cɪcɪlɪ yɛ́ lʊa ɔ, nan ɔ'a han ɔ'a hele yɛ́ kɛ ɛmɔ alʊa dɔ mín sʊnman, ɛmɔ di mín nwʊn yalɛ, ɛsɛ ɛmɔ kulo kɛ bɛ bʊka mín. Ɛjɔlɛ sɔ nɪn a man fɛ elie a hun mín kpili kpa.

8 Sɛ bɔbɔ kalata'n mɔ n gɛlɛlɪ ɛmɔ nɪn a bɔ ɛmɔ alʊa a, mɪn nni man yí nwʊn yalɛ. Sɛ bɔbɔ n nili yí nwʊn yalɛ mɛlɛ mɔ n nwunlin kɛ mín kalata nɪn a bɔ ɛmɔ alʊa'n,

9 dɔɛ ɛhɪka asʊ, mɪn di yí nwʊn fɛ, nán ɛmɔ alʊa mɔ ɔ'a bɔ nɪn ati ɔ, nan ɛmɔ abalabɔ'n mɔ ɛmɔ kaci yí nɪn ati ɔ. Ɛmɔ alʊabɔ sɔ nɪn anun, ɛmɔ a kaci bɛ́ nzin b'a si ɛtɛ'n b'a yɔ mɔ Nyanmɪan kulo. Ɔ man mɔ yɛ yɔlɪ nɪn a nyɔ man ɛmɔ ɛtɛ.

10 Ɔ sanlɪn kɛ alʊabɔ'n m'ɔ fi Nyanmɪan ɛlɔ'n, ɔ man sʊanlan nwun yí ɛtɛ'n ɔ yaci gua ɔ fa yí nwʊn man Nyanmɪan ɔ nyan ngʊan. Alʊabɔ sɔ'n dɪɛ, ɔ man bɛ nni man yalɛ mgban. Nan mân nɪn anun alʊabɔ dɪɛ'n, ɔ man bɛ wu.

11 Alʊabɔ'n mɔ Nyanmɪan man ɔ hanlɪn ɛmɔ'n, ɛmɔ nían junman mɔ ɔ'a li wɔ ɛmɔ asɪtanlan nɪn anun'n! Junman kpili kpa ɔ! Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ a nwun bɛ́ anyunnunguasɪɛ'n, ɛmɔ a sulo yí nzin, ɛmɔ a tʊ bɛ́ nʊan asɪ. Ɛmɔ alʊa a lɔ mín sʊnman bɛ kulo kɛ bɛ nwun mín nwʊn. Ɛmɔ anwʊn lɛ jue bɛ́ bɛ kulo kɛ bɛ pinnin sʊanlan'n m'ɔ yɔlɪ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n sɛlɛ kpa. Ɛmɔ a hele maan b'a nwun yí wɔ ɛmɔ abalabɔ'n kʊalaa anun kɛ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n, ɛmɔ anwʊn nnʊn man nun.

12 Ɛhɪka, sɛ m'an hɛlɛ ɛmɔ a, nán sʊanlan'n m'ɔ yɔlɪ ɛtɛ sɔ'n, anaan sʊanlan'n mɔ bɛ yɔlɪ yí ɛtɛ nɪn ati ɔ. Nan mɪn kulo kɛ ɛmɔ afian ɛlɔ, yɛ́ nwʊn'n m'ɔ cian ɛmɔ ɔ nʊn ehulo mɔ ɛmɔ kulo yɛ́'n, ɛmɔ kele yí yuein wɔ Nyanmɪan anyunnun. Yí ti yɛ̂ n gɛlɛlɪ ɛmɔ ɔ.

13 Nan mɔ ɛmɔ a yɔ'n, ɔ'a man yɛ́ lʊa a cɪcɪ yɛ́ nwʊn. Yɛ́ lʊa cɪcɪlɪ yɛ́ nwʊn, nan mɔ anianman Titɪ fi ɛmɔ ɛlɔ ɔ walɪ'n, kɛ ɛmɔ kʊalaa kpɪnlɪn sɔlɪ yí nun'n, ɔ'a man fɛ elie kpili kpa biekun a hun yɛ́.

14 Afɪ, n valɪ ɛmɔ n duli mín nʊan nun n gelelɪ Titɪ, yɛ̂ ɛmɔ kʊsʊ a man anyunnunguasɪɛ a ngan man mín. Nan kɛmɔ cɪan daa ananhɔlɛ yɛ̂ yɛ kan yɛ kele ɛmɔ'n, mín nʊan nun etue mɔ n duli n gelelɪ Titɪ wɔ ɛmɔ dunman nun'n, yí kʊsʊ ɔ'a nwun yí ananhɔlɛ.

15 Yí muonun, sɛ yí ti kpɪn anyɪnnzɔ kpili'n mɔ ɛmɔ manlɪn yí nɪn asʊ, ɔ nʊn kɛ ɛmɔ kpɪnlɪn bɛ le anwʊnwʊsʊɛ nʊn esulo bɛ sɔlɪ yí nun'n, ɛmɔ anwʊn fɛ dɪɛ mɔ ɔ di'n, ɔ tala sʊ.

16 M'an li fɛ kɛ like kʊalaa anun, mɪn kʊala kɛ mɪn susu mín ti mɪn gua ɛmɔ asʊ.

8

Ɛmɔ mán bɛ́ sa lʊ́

1 Anianman-mɔ, junman mɔ Nyanmɪan Kpili lili wɔ Masedʊanɪn mân nun asɔnɪn'n-mɔ anun'n, yɛ kulo kɛ yɛ kan yɛ kele ɛmɔ.

2 Yalɛ m'ɔ hanlɪn ɛlɔ asɔnɪn mma'n-mɔ'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ. Nan kʊsʊ bɛ nyanlɪn fɛ elie kpili kpa bɛ́ ehian kpili nɪn anun, bɛ manlɪn bɛ́ sa lʊlɪ ɔ bʊlɪ sʊ.

3 Ananhɔlɛ tɪ kpa, bɛ yɪlɪ bɛ́ kunnun, mɔ bɛ kʊala yí man'n, bɛ manlɪn. Bɛ manlɪn dede ɔ talalɪ sʊ.

4 Bɛ sɛlɛlɪ yɛ́ bɛ bʊtʊlɪ yɛ́ kpa kɛ bɛ 'tɪtɪ esika maan bɛ fa kɔ bʊka Nyanmɪan menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zude mân nɪn anun'n.

5 Bɛ yɔlɪ m'ɔ tala mɔ yɛ jʊnlɪnlɪn'n. Afɪ, bɛ lili mʊa bɛ falɪ bɛ́ nwʊn bɛ manlɪn yɛ́ Mɪn. Nan afɪ, ɔ nanndɪ Nyanmɪan ehulo nɪn asʊ, b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man yɛ́ kʊsʊ.

6 Ɛhɪka ati, ahunnunye junman'n mɔ Titɪ bɔlɪ yí bʊ ɛmɔ afian ɛlɔ'n, y'a sɛlɛ yí kɛ ɔ hó tʊ́ ɛmɔ ɔ lí junman sɔ'n gúa yí bʊ.

7 Ɛmɔ a nyan bɛ́ nwʊn wɔ ninnge'n kʊalaa anun. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ le dedi, ɛmɔ sɪ Nyanmɪan ninnge'n-mɔ, ɛmɔ sɪ jʊjɔ, ɛmɔ le anwʊnndɛlɛ wɔ like biala anun, ɛsɛ ɛmɔ kulo yɛ́ kpa. Ɔ man ahunnunye ɛyɔlɛ ɛhɪ anun, ɛmɔ mán bɛ nwʊ́n ɛmɔ.

8 Nán kɛ mɪn tinndin ɛmɔ kɛ ɛmɔ yɔ́ ɔ. Nan mɪn kan ɛhɪnlɪn-mɔ anwʊnndɛlɛ dɪɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ mɪn kele ɛmɔ maan ɛmɔ nwun yí kɛ ɛmɔ ehulo'n kpɪn tɪ yí'n.

9 Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ sı anwunnvoe'n mɔ yɛ́ Mın Zozi Kilisi nwunlin yɛ́'n. Yí mɔ anın ɔ tı
anyanbɛnwʊn sʊanlan'n, ɛmɔ dunman nun, ɔ yɔlı yí nwʊn ehianfʊɛ ɔ'a man ɛmɔ a nyan
bɛ́ nwʊn.
10 Mín dıɛ mɔ m'an jʊnlın mɔ mıın kan mın kele ɛmɔ'n y'ɔ le kɛ, junman'n mɔ afʊɛ ɛhınlın
ɛmɔ bɔlı yí bʊ'n, ɛmɔ mán bɛ́ sa túa yí. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ yê ɛmɔ lili mʊa bɛ bɔlı yí bʊ ɔ, ɛsɛ ɛmɔ
yê ɛmɔ sili bɛ́ hue kɛ bɛ 'di ɔ.
11 Yí ti, kıkaala dıɛ, ɛmɔ mán bɛ́ sa túa yí bɛ lí bɛ mán ɔ yúe. Ɛmɔ nían mɔ bɛ́ sa tʊ'n, bɛ
nyán anwʊnndɛlɛ bɛ lí junman sɔ'n kɛ ɛmɔ sili bɛ́ hue kɛ bɛ 'di'n.
12 Ɔ sanlın kɛ like mɔ bɛ yı bɛ́ kunnun bɛ man'n, sɛ bɔbɔ ɔ tı kaan sɛ, Nyanmıan di yí
nwʊn fɛ ɔ sɔ nun kanlanman. Ɔ nze man sʊanlan kɛ like m'ɔ le man yí'n, ɔ fá mán yí.
13 B'a nze man kɛ ɛmɔ fá bɛ́ nwʊn ninnge'n-mɔ kʊalaa bɛ mán menian nán ɛmɔ lí ehian,
nan ɛmɔ yó maan bɛ́ ninnge'n-mɔ kʊalaa lí sʊ kpɛ-kpɛ.
14 Kıkaala ɛmɔ le ninnge dɔʊn, ɔ sɛ kɛ ɛmɔ fá bie bɛ búa bɛ́ mɔ bɛ́ sa a mian'n. Yí dıɛ, sɛ
cıan bie ɛmɔ kʊsʊ asa mian an, anın bɛ kʊala bɛ tı ɛmɔ nyanman nun. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a,
anın yí kʊalaa a li sʊ.
15 Afı, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ:
M'ɔ hohuanlın dɔʊn anʊan'n,
ɔ'a nnyan man mʊlʊsʊɛ,
yê m'ɔ hohuanlın kaan bie anʊan'n,
yí kʊsʊ ɔ mmian man like fíí anwʊn.

Titı nʊn yí manngʊn'n-mɔ

16 Yɛ 'da Nyanmıan Kpili ası. Ɔ'a yɔ ɔ'a man ɛmɔ anwʊn ɛjɔlɛ a hian Titı kpa kɛ ɛmɔ
anwʊn ɛjɔlɛ cian yɛ́'n.
17 Yɛ́ nwan ɔ hó ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. Ɔ kɔ le kɔ tʊ nun. Ɔ le anwʊnndɛlɛ kpa yí muonun ɔ kɔ
si yí hue kɛ ɔ 'kɔ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ.
18 Yɛ lɛ sʊan yí nʊn anianman kʊn. Anianman sɔ'n, Ɛjɔlɛkpa junman'n m'ɔ di'n dunman
nun, asɔnın mma'n-mɔ kʊalaatin yı yí ayɛ.
19 Ɔ tı sʊanlan mɔ asɔnın'n-mɔ kʊalaatin a yı yí kɛ yɛ́ atın etue nın anun, ɔ hó sóman yɛ́.
Ɔ mán yɛ fá ahunnunye like sɔ'n yɛ hó wúla yɛ́ Mın anunminnyanmʊn maan bɛ nwún yí
kɛ yɛ kulo kɛ yɛ bʊka ɛhınlın-mɔ.
20 Yɛ lɛ yɔ sɔ, nán sʊanlan fíí a ngan man yɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ wɔ esika kpili sɔ'n mɔ b'a fa
b'a man yɛ́ kɛ yɛ fá yɛ hó nın anwʊn.
21 Nyanmıan nʊn menian'n-mɔ anyunnun, like m'ɔ tı kpa'n yê yɛ bɔ mɔndınlın yɛ yɔ ɔ.
22 Yɛ lɛ sʊan bɛ́ nʊn yɛ́ nianman'n. Atın ngacile dɔʊn asʊ, y'a sɔ yí y'a nıan. Y'a nwun yí
kɛ ɔ tı sʊanlan mɔ cıan daa ɔ le anwʊnndɛlɛ ɔ. Nan sian anwʊnndɛlɛ'n m'ɔ le yí'n, ɔ bʊ sʊ.
Afı, ɔ de ɛmɔ di kpili sʊnman.
23 Titı dıɛ, ɔ tı mín manngʊn. Mın nʊn yí y'ɔ di junman yɛ man ɛmɔ ɔ. Nan anianman
ɛhınlın-mɔ mɔ bɛ lɛ kɔ a soman yí'n, bɛ́ dıɛ asɔnın'n-mɔ yê b'a yı bɛ́ ɔ. Bɛ di junman bɛ wula
Kilisi anunminnyanmʊn.
24 Yí ti, ɛmɔ héle bɛ́ maan bɛ nwún yí kɛ ɛmɔ kulo bɛ́ sakpa. Yí dıɛ anın asɔnın mma'n-mɔ
tı yí bʊ kɛ yɛ nva man ɛmɔ yɛ ndu man yɛ́ nʊan nun mgban.

9

Ahunnunye like'n yê Nyanmıan kulo ɔ

1 M'ɔ tʊ de mmʊa'n mɔ bɛ 'fa bɛ kɔ man Nyanmıan menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zude mân
nın anun'n, ɔ tı man cınnjın fíí kɛ n gɛ́lɛ ɛmɔ ɛhı anwʊn kalata.
2 Ɔ sanlın kɛ mın sı kɛ ɛmɔ a si bɛ́ hue, ɔ man m'an fa ɛmɔ m'an tu mín nʊan nun wɔ
Masedʊanın asɔnın mma'n-mɔ anyunnun. M'an han m'an hele bɛ́ kɛ: "Anianman'n-mɔ
mɔ bɛ wɔ Akayi mân nın anun ɛlɔ'n, sunmin afʊɛ ɛhınlın angʊnmın yê bɛ bɔbʊalı bɛ́ nwʊn
bɛ sielı ɔ." Ɛmɔ anwʊnndɛlɛ'n y'ɔ wowulalı bɛ́ dɔʊn bɛ́ anwʊnsɛlɛ ɔ.

3 Ɛhɪka ati, mɪɪn sʊan anianman ɛhɪ-mɔ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. Yí dɪɛ anɪn, ayɛ'n mɔ y'a yɪ ɛmɔ
wɔ mmʊa sɔ nɪn anwʊn nɪn a nyɔ man mgban. Nan kɛ m gbɪnlɪn n ganlɪn yí'n, mɪn kulo
kɛ ɛmɔ bɔbʊa bɛ́ nwʊn bɛ sie sakpa.
4 Afɪ, sɛ ɛmɔ a mmɔbʊa man bɛ́ nwʊn b'a nzie man, nan sɛ Masedʊanɪn amma'n-
mɔ b'a soman mín ɛmɔ anwʊn ɛlɔ a, ɔ 'yɔ anyunnunguasɪɛ ɔ man yɛ́. Nan kʊsʊ ɛmɔ
anyunnunguasɪɛ dɪɛ mɔ ɔ 'kan ɛmɔ'n 'bʊ sʊ.
5 Ɛhɪka ati, m'an nɪan dede a, anɪn ɔ tɪ kpa kɛ m mán anianman ɛhɪ-mɔ lí mʊa mín
nyunnun ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. Yí dɪɛ anɪn, ahunnunye acɛdɪɛ'n mɔ ɛmɔ hanlɪn kɛ bɛ 'man'n,
anianman ɛhɪ-mɔ kokuan yí nʊan bɛ sie. Afɪ mɪn ngulo man kɛ mɪn tʊ ɛmɔ ɛlɔ a, ɔ yɔ kana.
Nan mɪn kulo kɛ ɔ yɔ ahunnunye acɛdɪɛ.
6 Ɛmɔ ati kácɪ kɛ sʊanlan mɔ ɔ'a nnua man dɔʊn'n, ɔ ndɪ man dɔʊn. Nan sʊanlan m'ɔ kɔ
lua dɔʊn'n, ɔ 'tɪ dɔʊn.
7 Ɛhɪka ati, mɔ ɛmɔ anun kʊn biala a fua kɛ ɔ 'man'n, ɔ mán. N'ɔ di yí nwʊn yalɛ, ɛsɛ n'ɔ
bu yí kɛ bɛ lɛ tinndin yí. Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan m'ɔ yɪ yí kunnun ɔ man'n yê Nyanmɪan kulo
yí ɛjɔlɛ ɔ.
8 Afɪ, Nyanmɪan le tunmin ɔ kʊala kɛ ɔ man nyila ngacile'n kʊalaa kan ɛmɔ. Ɔ kʊala kɛ
ɔ man ɛmɔ nyan ninnge'n kʊalaa mɔ cian'n cɪan daa. Ɛsɛ ɔ kʊala kɛ ɔ man ɛmɔ nyan yí ɔ
bʊ sʊ maan ɛmɔ fa bɛ yɔ nyɔlɪɛ mgbakpa'n kʊalaatin
9 kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí'n. Yí nwan:
Ɔ'a hye ninnge dɔʊn kpa
ɔ'a man ehianfʊɛ'n-mɔ.
Yí ahunnunye'n le man eyue.

Menian dɔʊn 'ba nwun Nyanmɪan anwʊn ye

10 Nyanmɪan m'ɔ man kulo sʊanlan like maan ɔ dua ɔ nyan alɪɛ di'n, ɔ 'ba fa ninnge'n
kʊalaa mɔ ɛmɔ a mian yí nwʊn'n man ɛmɔ, ɔ 'man ɔ fifi ɔ su mma dɔʊn kpa. Ɔ 'man ɛmɔ
ahunnunye'n kʊsʊ su mma dɔʊn kpa.
11 Ɔ 'man ɛmɔ nyan bɛ́ nwʊn mɛlɛ biala maan ɛmɔ kʊsʊ yɔ ahunnunye cɪan daa. Ɔ
nanndɪ yɛ́ sʊ, esika'n mɔ ɛmɔ 'ba yɪyɪ maan yɛ fa yɛ kɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ́ sa 'ba han yí'n, bɛ 'ba la
Nyanmɪan asɪ kpa.
12 Ɔ sanlɪn kɛ like sɔ'n mɔ ɛmɔ 'ba yɔ'n, nán Nyanmɪan menian nɪn ala y'ɔ 'ba bʊa bɛ́ ɔ,
nan ɛsɛ ɔ 'ba man menian dɔʊn nwun Nyanmɪan anwʊn ye.
13 Ɛmɔ ahunnunye like ɛyɔlɛ sɔ'n 'ba man bɛ nwun yí kɛ ɛmɔ kpɪn tɪ yí'n. Menian dɔʊn
'ba wula Nyanmɪan anunminnyanmʊn. Ɔ sanlɪn kɛ ahunnunye ninnge sɔ'n-mɔ mɔ ɛmɔ
'ba fa bʊa bɛ́ nʊn ɛhɪnlɪn-mɔ kʊalaatin'n, ɔ kele kɛ ɛmɔ de Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n bɛ di bɛ man yí
anyɪnnzɔ.
14 Bɛ́ kʊsʊ, bɛ 'sɛlɛ Nyanmɪan bɛ man ɛmɔ. Bɛ 'fa ɛmɔ bɛ wula bɛ́ kunnun, ɔ fi nyila dɔʊn
mɔ Nyanmɪan a yeyila ɛmɔ'n.
15 Yɛ lá Nyanmɪan asɪ. Ɔ sanlɪn kɛ acɛdɪɛ'n mɔ yí muonun ɔ'a fa ɔ'a hye yɛ́'n, bɛ nnyan
man yí nwʊn sʊ!

10

Pɔlʊ tunmin'n

1 Mín bɔbɔ mín Pɔlʊ, mɪɪn tʊ ɛmɔ ngalɪɛ. Mɪn kulo kɛ mɪn yɔ yí bɛtɛɛ ɛsɛ mɪn nwun
anwunnvoe kɛ Kilisi muonun yɔ yí'n. Nan ɛmɔ anun mmie-mɔ lɛ kele kɛ sɛ n wɔ ɛmɔ
afian ɛlɔ a, mɪn kan mín nwʊn asɪ. Kʊsʊ afɪ sɛ n nnʊn man ɛmɔ afian ɛlɔ a, mɪn di tutule.
2 Mɪɪn sɛlɛ ɛmɔ kɛ nán bɛ tinndin mín maan mɪn kele tunmin'n mɔ n ne yí'n tɛmʊn m'ɔ
m 'ba a ɛmɔ ɛlɔ'n. Ɔ sanlɪn kɛ sɛ mɪn ba ɛmɔ ɛlɔ a, mɪn 'ba yɪ mín tunmin'n mɪn kele bɛ́ mɔ
bɛ́ nwan yɛ nanndɪ kɛ eyuadɪ nɪn anun menian'n.
3 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ yɛ tɪ kulo menian, nan kʊsʊ yɛ ngʊn man yɛ́ kʊan dɪɛ'n kɛ kulo
menian'n-mɔ kpɪn kʊan yí'n.

4 Yɛ́ kʋan ninnge dɪɛ'n-mɔ nʋn mân ɛhɪ anun menian'n-mɔ dɪɛ'n tɪ man kʋn. Yɛ́ dɪɛ'n-mɔ
tɪ Nyanmɪan kʋan ninnge. Bɛ́ nwʋn yɔ esulo. Bɛ fa bɛ bubu sua mgbili mgbili'n-mɔ. Yɛ fa
yɛ sɛcɪ ajʋnlɪn ɛtɛ ɛtɛ'n mɔ menian'n-mɔ le yí'n.
5 Atubɛnwʋn ninnge m'ɔ man menian'n-mɔ nzɪ man Nyanmɪan'n, yɛ fa kʋan ninnge
sɔ'n-mɔ yɛ kan bɛ́ yɛ gua asɪ. Ɛsɛ bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn nzɔ man Kilisi'n, yɛ sɪ bɛ́ ajʋnlɪn'n yɛ cʋɪn
bɛ́ maan bɛ de yí bɛ di.
6 Y'a bɔbʋa yɛ́ nwʋn a yue, sɛ ɛmɔ man Kilisi anyɪnnzɔ kpa bɔkɔɔ a, yɛ 'pinnin bɛ́ kʋalaa
mɔ bɛ mman man yí anyɪnnzɔ'n.
7 Ɛmɔ dɪɛ, mɔ ɛmɔ anyɪn nwun yí'n y'ɔ tɪ ɛmɔ cɪnnjɪn ɔ. Yí ti, sɛ sʋanlan kʋn de di kɛ ɔ tɪ
Kilisi dɪɛ a, ɔ títɪ ɔ nían, nán sɛ ɔ tɪ sɔ man yí a, anɪn ɔ nwún yí kɛ yɛ́ kʋsʋ yɛ tɪ Kilisi dɪɛ.
8 Tunmin'n mɔ yɛ́ Mɪn a fa a man mín'n, sɛ bɔbɔ m'an fa m'an tu mín nʋan nun maan
ɔ'a bʋ sʋ a, yí nwʋn nyian ngun man mín. Ɔ sanlɪn kɛ, ɛmɔ kpa ɛyɔlɛ ati yê yɛ́ Mɪn a fa a
man yɛ́ ɔ, nan nán ɛmɔ ehuan ti ɔ.
9 Nán kɛ enwonwunlan mɔ mɪn kulo kɛ mɪn nwonwunlan ɛmɔ ati y'ɔ man mɪɪn kɛlɛ
kalata ɛhɪ-mɔ ɔ.
10 Afɪ, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ menian'n-mɔ kan'n: "Pɔlʋ kalata'n-mɔ anun ɛjɔlɛ'n yɔ sɪ. Nan
kʋsʋ sɛ yí muonun ɔ wɔ yɛ́ afian ɛwa a, ɔ tɪ bɛtɛɛ, ɛsɛ ɔ nzɪ man bagua nun jʋjɔ."
11 Bɛ́ mɔ bɛ kan sɔ'n, bɛ nwún yí kɛ sɛ yɛ nnʋn man ɛmɔ afian ɛlɔ a, ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ kalata'n
mɔ yɛ kɔ hɛlɛ yɛ kɔ nwan ɛmɔ nɪn anun'n, yí kʋnmgba'n yê sɛ yɛ ba ɛmɔ afian ɛlɔ a, yɛ 'kan
ɔ.
12 Bɛ́ mɔ bɛ bu bɛ́ nwʋn kpa bɛ tala bɛ́ manngʋn-mɔ'n, yɛ nze man kɛ yɛ nʋn bɛ́ sɛ. Ɛsɛ
yɛ nva man yɛ́ nwʋn yɛ ndʋ man bɛ́. Bɛ tɪ menian mɔ bɛ́ muonun bɛ fʋa bɛ́ nwʋn. Bɛ fa bɛ́
nwʋn bɛ susu bɛ́ muonun bɛ́ nwʋn. Bɛ́ ajʋnlɪn'n nza man bɛ́.
13 Nan yɛ́ dɪɛ, yɛ ngulo man kɛ yɛ tu yɛ́ nʋan nun maan ɔ bʋ sʋ. Ɔ sanlɪn kɛ lɪka mɔ
Nyanmɪan a hele kɛ yɛ lí junman'n yɛ jú'n, ɛbɛlɛ yê yɛ 'di yɛ ju ɔ. Nyanmɪan kʋsʋ yê ɔ'a
man atɪn maan y'a li junman'n dede y'a ju ɛmɔ ɛlɔ ɔ.
14 Yí ti, yɛ nyɔ man maan ɔ mmʋ man sʋ. Ɔ sanlɪn kɛ mɔ yɛ hɔlɪ ɛmɔ ɛlɔ'n, yɛ́ dein yê yɛ
lili mʋa yɛ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tʋ de Kilisi'n yɛ helelɪ ɛmɔ ɔ.
15 Ɔ man sɛ yɛ lɛ tu yɛ́ nʋan nun an, nán sʋanlan bie junman mɔ ɔ'a li'n yê yɛ 'fa yɛ 'tu yɛ́
nʋan nun ɔ. Nan yɛ le anyɪndasʋɛ kɛ ɛmɔ dedi'n 'kɔ yí nyunnun. Yí dɪɛ anɪn, yɛ di junman
nɪn ɛmɔ afian ɛlɔ maan ɔ tɛlɛ kpili kpa dede ɔ kɔ ju lɪka mɔ Nyanmɪan helelɪ yɛ́'n.
16 Yí dɪɛ anɪn, yɛ fi ɛmɔ ɛbɛlɛ, yɛ kʋala kɛ yɛ kɔ lɪka fʋfɔlɛ yɛ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n. Nan y'a nva
man abie junman dɪɛ mɔ ɔ'a li'n y'a ndu man yɛ́ nʋan nun.
17 B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ: *Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ tu yí nʋan nun'n, anɪn ɔ fá like*
mɔ yɛ́ Mɪn a yɔ'n ɔ tú yí nʋan nun.
18 Yí sɔ ati, ananhɔlɛ nun, sʋanlan mɔ yí muonun ɔ fʋa yí nwʋn'n, ɔ tɪ man sʋanlan. Nan
nunhan mɔ yɛ́ Mɪn muonun fʋa yí'n y'ɔ tɪ sʋanlan ɔ.

11

Pɔlʋ nʋn ato mmɔfʋɛ'n-mɔ

1 Sɛ bɔbɔ mɪn jʋjɔ kɛ sʋanlan mɔ yí ti nnʋn man ɛbɛlɛ a, ɛmɔ fá yí sɔ, bɛ jínlan mín nzin!
2 Ɛmɔ nwún yí kɛ mɪn cʋɪn ɛmɔ ati nyunnunngunlan kɛ Nyanmɪan cʋɪn yí'n. Ɔ sanlɪn kɛ
ɛmɔ tɪ kɛ talua muan mɔ yí ɛnanndɪɛ nɪn anwʋn buli man ɛbʋɪn mɔ m'an si yí siyɛlɛ m'an
man belenzua kʋnmgba cein ɔ. Belenzua sɔ'n y'ɔ le Kilisi.
3 Nan yɛ́ nan balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Ɛvʋ'n manlɪn owo'n lakalɪ yí. Yí ti, mɪn susu ɛmɔ
anwʋn kɛ Kilisi mɔ ɛmɔ a fa bɛ́ nwʋn b'a man yí kanlanman kanlanman'n, ɛmɔ ati 'ba
kaci bɛ yaci yí bɛ tʋ.
4 Ɔ sanlɪn kɛ y'a bɔ Kilisi anwʋn ɛjɔlɛ'n y'a hele ɛmɔ. Nan afɪ, ɔ yɔ sɛ mɔ sʋanlan biala
ba ɛmɔ ɛlɔ, ɔ bɔ Zozi fʋfɔlɛ anwʋn ɛjɔlɛ ɔ kele ɛmɔ a, ɛmɔ de yí tʋ nun ɔ? Y'a han Wawɛ
Nwannzan-nwannzan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n y'a hele ɛmɔ. Nan afɪ, ɔ yɔ sɛ mɔ sʋanlan biala

ba ɛmɔ ɛlɔ ɔ kan wawɛ fʊfɔlɛ anwʊn ɛjɔlɛ ɔ kele ɛmɔ a, ɛmɔ de yí tʊ nun ɔ? Y'a bɔ Ɛjɔlɛkpa'n y'a hele ɛmɔ. Nan afɪ, ɔ yɔ sɛ mɔ sʊanlan biala ba ɛmɔ ɛlɔ, ɔ bɔ ɛjɔlɛkpa fʊfɔlɛ ɔ kele ɛmɔ a, ɛmɔ de yí tʊ nun kpa ɔ?

5 Ɛmɔ mmɔfʊɛ mgbili mgbili sɔ'n-mɔ, bɛ ndala man mín like fíí anun.

6 Sɛ bagua nun yê mɪn nzɪ man jʊjɔ a, nán Nyanmɪan ninnge'n-mɔ ɛsɪɛ nun ɔ. Afɪ, y'a man ɛmɔ a nwun yí sɔ yuein tɛmʊn biala nʊn ninnge kʊalaa anun.

7 Mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ ɛlɔ m mɔlɪ Nyanmɪan Ɛjɔlɛkpa'n n gelelɪ ɛmɔ'n, m'an nne man ɛmɔ babulu kʊn. Nan mín bɔbɔ muonun, m mɛbɛlɛlɪ mín nwʊn asɪ n nili junman n nɪanlɪn mín nwʊn manlɪn ɛmɔ nyanlɪn anunminnyanmʊn. Like sɔ'n mɔ n yɔlɪ'n, kanngʊ ɛtɛ yê m'an yɔ ɔ?

8 N gbʊkpʊlɪ asɔnɪn ɛhɪnlɪn-mɔ anwʊn, bɛ tualɪ mín kalɛ yê n valɪ m mʊalɪ ɛmɔ ɔ.

9 Mɛlɛ mɔ anɪn n wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ mɔ emian'n tʊlɪ mín'n, m'an man sʊanlan fíí a mmɔ man mín nwʊn kalɛ. Ɔ sanlɪn kɛ anianman'n-mɔ mɔ bɛ fi Masedʊanɪn mân nun ɛlɔ bɛ walɪ'n, ninnge'n kʊalaa mɔ anɪn m'an mian yí nwʊn'n, bɛ falɪ bɛ bɛlɛlɪ mín. N zielɪ mín nwʊn ye, m'an man sʊanlan fíí a mmɔ man mín nwʊn kalɛ. Yê mɪn 'sie mín nwʊn ye sɔ cɪan daa.

10 Sɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ Kilisi wɔ mín nun an, ɛbɛlɛ ndutue dɪɛ mɔ mɪn di'n, sʊanlan fíí ngʊala ngan man yí nzin ɛjɔlɛ wɔ Akayi mân bɔndɪn nɪn anun.

11 Mɪn yɔ sɔ ti a, asʊ ɔ kele kɛ mɪn ngulo man ɛmɔ ɔ? Nyanmɪan muonun sɪ kɛ mɪn kulo ɛmɔ.

12 Mɔ m'an yɔ'n, mɪn 'yɔ yí sɔ cɪan daa man anyunnunguasɪɛ kan bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ nyan atɪn bɛ tu bɛ́ nʊan nun'n. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ nwan bɛ di bɛ́ junman'n kɛ yɛ kpɪn yɛ di yɛ́ dɪɛ'n.

13 Menian sɔ'n-mɔ tɪ ato mmɔfʊɛ. Bɛ laka menian bɛ yɔ kɛ Kilisi mmɔfʊɛ y'ɔ le bɛ́.

14 Bɛ́ nyɔlɪɛ sɔ'n nzin man yɛ́ nwʊn fíí sʊa. Afɪ, Satan muonun kʊala ɔ kaci yí nwʊn kɛ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ mɔ yí anunminnyanmʊn'n ta kɛ kanlannɪɛ ɔ.

15 Yí ti, sɛ Satan ngʊa'n-mɔ lɛ yɔ bɛ́ nwʊn kɛ bɛ tɪ ngʊa kpa a, ɛhɪ nzin man yɛ́ nwʊn fíí sʊa. Nan ayuelɪɛ cɪan nɪn anun yê bɛ 'nyan bɛ́ nyɔlɪɛ'n-mɔ anwʊn ahatua ɔ.

Pɔlʊ ɛfɛ'n

16 Mɪɪn kan yí biekun kɛ sʊanlan fíí n'ɔ bu yí kɛ m'an sɛ. Sɛ kʊsʊ ɛmɔ bu mín kɛ m'an sɛ a, anɪn ɛmɔ lé mín bɛ tʊ́ nun, bɛ mán mín kʊsʊ n vá n dʊ́ mín nʊan nun kaan.

17 Ɛjɔlɛ mɔ mɪɪn kan yí kɪkaala'n, ɔ fi man yɛ́ Mɪn. Nan sɛ m'an han mín nʊan nun etue ɛjɔlɛ a, anɪn mɪɪn jʊjɔ kɛ mín ti a sɛcɪ.

18 Kɛmɔ afɪ menian mmie-mɔ dɔʊn tu bɛ́ nʊan nun kɛ eyuadɪ amma yɔ yí'n, yí ti mín kʊsʊ, mɪn 'tu mín nʊan nun bie.

19 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ mɔ bɛ tɪ ngɛlɛfʊɛ'n, ɛmɔ tie bɛ si sɛnvʊɛ'n-mɔ sʊ, ɛhɪka yɔ ɛmɔ fɛ kpa.

20 Sɛ bɛ lɛ sie ɛmɔ kɛ nganga a, ɛmɔ kpɪnlɪn sʊ, sɛ bɛ lɛ di ɛmɔ dufule a, ɛmɔ kpɪnlɪn sʊ, sɛ bɛ lɛ laka ɛmɔ a, sɛ bɛ lɛ tu bɛ́ nwʊn bɛ kele ɛmɔ a, ɛmɔ kpɪnlɪn sʊ, sɛ bɛ lɛ kpacɪ ɛmɔ anyɪnsʊ a, ɛmɔ kpɪnlɪn sʊ.

21 Yɛ lɛ kan yí ananhɔlɛ, ɔ tɪ nyian. Y'a nnyan man anwʊnsɛlɛ y'a nyɔ man ɛmɔ sɔ.

Nan kʊsʊ like biala mɔ sʊanlan kʊn kʊala kɛ ɔ nanndɪ sʊ ɔ tu yí nʊan nun'n, mɪɪn jʊjɔ kɛ mín ti a sɛcɪ, mín kʊsʊ mɪn kʊala kɛ mɪn nanndɪ sʊ bie mɪn tu mín nʊan nun.

22 Sɛ bɛ tɪ Ebele a, mín kʊsʊ, n dɪ Ebele. Sɛ sakpa bɛ tɪ Izalayɛ menian an, mín kʊsʊ, sakpa n dɪ Izalayɛ sʊanlan. Sɛ bɛ tɪ Abalahamʊn abʊsʊ menian an, mín kʊsʊ, n dɪ Abalahamʊn abʊsʊ sʊanlan.

23 Sɛ bɛ tɪ Kilisi ngʊa a, mín kʊsʊ, n dɪ Kilisi akʊa. Mɪɪn jʊjɔ kɛ mín tɪ a sɛcɪ. Kilisi ngʊa sɔ'n mɔ bɛ tɪ'n, mɪn tala bɛ́. M'an li junman m'an tala bɛ́. B'a tʊ mín fiadɪ dɔʊn a tala bɛ́. B'a bʊ mín dɔʊn a tala bɛ́. Ɛfɔfʊan mɔ ewue a fɔfʊan mín'n, mɪn tala bɛ́.

24 Zufʊ'n-mɔ hyɪlɪ mín ngʊkʊn ngʊkʊn fâ nnun. Kʊn biala anun, bɛ fin mín mgbele abulasan nʊn ngʊanlan.

25 *Lɔmʋn menian'n-mɔ sɔlı mín nun ngʋkʋn ngʋkʋn fâ nsan. Kʋn biala anun, bɛ fin
mín mgbele. Ɛsɛ cıan kʋn, bɛ tʋtʋlı mín ɛbʋɛ, ahan bɛ kun mín. Yɛ butuli asue nun ngʋkʋn
ngʋkʋn fâ nsan. Tɛmʋn kʋn anun, n nili cıan kʋn asue nun.
26 Mín atın etue nwala'n mɔ mın tu nın anun, mın nwun ninnge esulo kpa. Bie sʋa,
mın ngʋala man asue'n-mɔ kpɛ, mın nʋn kodiawu-mɔ yia, mín nianman Zufʋ'n-mɔ nʋn
bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n man mın nwun amannınhunlun. Mın ka kulo mgbili'n-mɔ asʋ a,
mın nwun amannınhunlun. Mın fa nanmue atın'n-mɔ a, mın nwun amannınhunlun. N
nanndı asue jenvie nın anyınsʋ a, mın nwun amannınhunlun. Bɛ́ mɔ bɛ tı man anianman
kpa'n-mɔ, bɛ́ kʋsʋ, bɛ man mın nwun amannınhunlun.
27 Junman ngiketee mɔ m'an li ɔ nʋn yalɛ mɔ m'an nwun yí'n, ɔ tı man nzɛmındɛ. Tɛmʋn
bie, mın nnyan man atın mın nna man, ɛhɔɛ nʋn nzuhoe kun mín, mın kpati mın cı
ɛhɔɛ. Bie kʋsʋ a, mın nnyan man taladıɛ mın nwula man, ɛyɛlɛ kun mín dede ɔ wʋlʋ mín
kunnun.
28 Bɛ ngan man ɛjɔlɛ mun. Cıan daa, asɔnın'n-mɔ kʋalaa anwʋn nzusue la mín nwʋn.
29 Sɛ asɔnın nın anun sʋanlan kʋn le man anwʋnsɛlɛ a, anın ɔ tı kɛ mín kʋsʋ, n nne man
anwʋnsɛlɛ. Sɛ bie tɔ ɛtɛ nın anun an, mın di yí nwʋn yalɛ sʋnman.
30 Sɛ ɔ di mɔ mın tu mín nʋan nun an, ninnge'n-mɔ mɔ n nne man nun anwʋnsɛlɛ nın
anwʋn yê mın 'fa mın 'tu mín nʋan nun ɔ.
31 Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Mın Zozi Ası'n, ɔ sı kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han'n tı ananhɔlɛ. Yí ti, nyila
hán yí dunman'n cıan daa!
32 Mɔ anın n wɔ Daması kulo nın asʋ'n, mín ɛhyıɛ ati, belemgbin Aletası kʋnmanna'n
kɔ yı nzalafʋ kɛ bɛ sísa kulo nın anwʋn anʋan'n-mɔ.
33 Ɛhı ati, bɛ kɔ sie mín ece nun, bɛ kɔ jula mín mɛnzɛlɛ kʋn anun kulo nın anwʋn talɛ
nın anzin. Kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ kʋnmanna sɔ nın asa a ngan man mín nın anın.

12

Like mɔ Nyanmıan yılı helelı Pɔlʋ'n

1 Bɛ́ nʋan nun etue'n tı man like kpa. Nan kʋsʋ mın 'tu, afı ninnge mɔ yɛ́ Mın a yı a hele
mín mɔ m'an nwun yí mín nyınsʋ, ɔ nʋn mɔ ɔ'a yı ɔ'a hele mín ɛlalıɛ nun'n, mın 'kan yí
nwʋn ɛjɔlɛ mın 'kele ɛmɔ.
2 Mın sı Kilisi menian'n-mɔ anun kʋn. Nyanmıan falı yí fʋlı yí nwʋn ɛlɔ. Yí afʋɛ bulu
nʋn nnan ahı. (Sɛ ɔ le yí nwʋnnaan kʋnlʋn-ngʋnlʋn'n yê Nyanmıan manlın ɔ fʋlı hɔlı yí
nwʋn ɛlɔ e, sɛ kʋsʋ yí wawɛ'n yê Nyanmıan manlın ɔ fʋlı hɔlı yí nwʋn ɛlɔ e, mın nzı man,
Nyanmıan muonun y'ɔ sı ɔ.)
3 Mın sı kɛ sʋanlan sɔ'n fʋlı hɔlı nyanmıansʋ. (Nan kʋsʋ sɛ ɔ le yí nwʋnnaan kʋnlʋn-
ngʋnlʋn'n yê Nyanmıan manlın ɔ fʋlı hɔlı yí nwʋn ɛlɔ e, sɛ kʋsʋ yí wawɛ'n yê Nyanmıan
manlın ɔ fʋlı hɔlı yí nwʋn ɛlɔ e, yí dıɛ, mın nzı man, Nyanmıan muonun y'ɔ sı ɔ.)
4 Ɛjɔlɛ m'ɔ tılı yí ɛlɔ'n, ɔ tı yí ngʋnmın yí dıɛ. Ɔ le man atın ɔ ngan ɔ ngele man sʋanlan.
5 Sʋanlan sʋa yê mın di yí nwʋn fɛ mɔ mın kʋala mın fa mın tu mín nʋan nun ɔ. Nan
mın nva man mín muonun mın ndu man mín nʋan nun. Sɛ mın 'tu mín nʋan nun an,
anın mın nıan ninnge'n-mɔ mɔ n nne man nun anwʋnsɛlɛ nın anwʋn yê mın 'fa mın 'tu
mín nʋan nun ɔ.
6 Sɛ n gulolı kɛ mın 'tu mín nʋan nun an, nán kɛ mín ti a sɛcı ɔ, ɔ sanlın kɛ mɔ mın 'ba
han'n tı ananhɔlɛ. Nan mín dıɛ, mın ndu man mín nʋan nun. Yí dıɛ anın, sʋanlan bie
mmu man mín sʋanlan kpili ɔ ndala man like mɔ bɛ nwun yí mín nwʋn'n, anaan ɛjɔlɛ mɔ
mın kan mɔ bɛ tı'n.
7 Ɛhı, ninnge mɔ Nyanmıan yılı helelı mín'n tı mgbili mgbili sʋnman. Nan kɛ ɔ kɔ yɔ nán
m'an ndu man mín nwʋn'n, Nyanmıan kɔ man ewue kɔ tɔ mín nwʋn. Afı, Satan kɔ yı yí
bɔfʋɛ'n kʋn kɛ ɔ héle mín ahʋlʋwa nán m'an ndu man mín nwʋn.
8 Ɛhı a, n gɔ sɛlɛ yɛ́ Mın ngʋkʋn ngʋkʋn fâ nsan kɛ ɔ mán mín nwʋn sá.

9 Yɛ́ Mɪn kɔ bua mín kɛ: “Anwunnvoe'n mɔ mɪn nwun wɔ́'n, ɔ bʊ sʊ. Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ
wɔ́ anwʊnsɛlɛ'n kɔ yue'n yê mɪn man ɛ nwun mín tunmin nɪn ɔ.” Yí ti, sɛ mɪn 'tu mín nʊan
nun an, anɪn ninnge'n-mɔ mɔ n nne man nun anwʊnsɛlɛ nɪn anwʊn yê mɪn tu mín nʊan
nun ɔ. Yí dɪɛ anɪn, Kilisi fa yí tunmin'n sisa mín.
10 Yí sɔ ati, mɪn di mín anwʊnsɛlɛ'n mɔ n nne man yí nɪn anwʊn fɛ. Ɛkpɛ'n mɔ bɛ kpɛ
mín'n, ɔ nʊn alʊabɔ'n, ɔ nʊn nyinlinlin'n mɔ mɪn nwun yí'n, ɔ nʊn ahʊlʊwa'n mɔ bɛ kele
mín wɔ Kilisi dunman nun'n, mɪn di yí kʊalaa anwʊn fɛ. Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ anwʊnsɛlɛ
kɔ yue mín nun'n yê mɪn nyan anwʊnsɛlɛ ɔ.

Pɔlʊ di Kolɪntɪ asɔnɪn mma'n-mɔ anwʊn yalɛ

11 Sɛ mɪɪn jʊjɔ kɛ mín ti a sɛcɪ a, ɔ fi ɛmɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ y'ɔ sɛ kɛ bɛ lé mín ti alɔman ɔ.
Nan sɛ n dɪ man like fíí bɔbɔ a, ɛmɔ mmɔfʊɛ mgbili mgbili sɔ'n-mɔ ndala man mín.
12 Mɛlɛ mɔ anɪn n wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ'n, n zili abʊtalɛ wɔ emian kʊalaa m'ɔ tʊlɪ mín nɪn
anun. N yɪlɪ atɛlɛ ɔ nʊn asinbɛnwʊn ninnge ɔ nʊn nzɔlɛ m'ɔ kele kɛ sakpa n dɪ Kilisi bɔfʊɛ.
13 Nzu like dɪɛ yê n yɔlɪ m manlɪn asɔnɪn ɛhɪnlɪn-mɔ mɔ m'an nyɔ man bie m'an mman
man ɛmɔ ɔ? Anaan kɛmɔ m'an mman ɛmɔ a mmɔ man mín nwʊn kalɛ'n, sɛ yí nwʊn akpue
y'ɔ lɛ kun ɛmɔ a, anɪn ɛmɔ ehyiewu!
14 M'an sesie mín nwʊn a yue kɛ mɪɪn ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. Mɪn de mɪn di kɛ yí kpê nsan
nɪn asʊ mɔ mɪn 'ba ɛlɔ anɪn. Nan kʊsʊ, sɛ mɪn ju ɛlɔ a, mɪn mman ɛmɔ anun bie fíí mmɔ
man mín nwʊn kalɛ. Ɔ sanlɪn kɛ nán ɛmɔ esika'n y'ɔ cian mín ɔ, nan ɛmɔ muonun yê ɛmɔ
anwʊn cian mín ɔ. Afɪ, sɪɛ'n-mɔ y'ɔ di kɛ bɛ kpʊnndɛ esika bɛ sie bé mma nganngan'n-mɔ
ɔ, nan nán mmatʊnman y'ɔ di kɛ bɛ kpʊnndɛ esika bɛ sie bé sɪ-mɔ ɔ.
15 Nan mín dɪɛ, sɛ mɪn fa yí kʊalaa mɔ n ne yí'n mɪn bʊa ɛmɔ, ɛsɛ mɪn fa mín nwʊn mɪn
tɪ mɪn bʊka sʊ mɪn bʊa ɛmɔ a, ɔ yɔ mín fɛ. Afɪ, sɛ bɔbɔ ɛmɔ ngulo man mín an, mín dɪɛ, mɪn
kulo ɛmɔ kpa.
16 Ɛmɔ de tʊ nun kɛ m'an mman sʊanlan fíí a mmɔ man mín nwʊn kalɛ. Nan ɛmɔ anun
sʊanlan kʊn kʊala kan kɛ m'an bɔ ngɛlɛ m'an laka ɛmɔ maan ɛmɔ a tɔ ngaa nun.
17 Asʊ bé mɔ yê n zʊanlɪn bé ɛmɔ anwʊn ɛlɔ'n, n nanndɪlɪ bie sʊ n nakalɪ ɛmɔ ɔ?
18 N zɛlɛlɪ Titɪ kɛ ɔ hɔ́ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. N zʊanlɪn yí nʊn anianman'n mɔ ɛmɔ sɪ yí'n. Asʊ
ɛmɔ kʊala kan kɛ Titɪ hɔlɪ'n, ɔ lakalɪ ɛmɔ ɔ lelɪ like ɔ? Mɪn nʊn Titɪ, yɛ́ ajʊnlɪn'n kʊalaa tɪ
kʊn, ɛsɛ yɛ́ bala mɔ yɛ́ bɔ'n tɪ kʊn.
19 Bɪcɪ, ɛmɔ jʊnlɪn kɛ ndɛnvɛ yê yɛ lɛ kpʊnndɛ wɔ ɛmɔ anyunnun ɔ? Cɛcɛ, nán yí sɔ ɔ. Nan
like mɔ Kilisi muonun kulo'n yê yɛ lɛ kan wɔ Nyanmɪan anyunnun ɔ. Anianman-mɔ, yɛ
kulo kɛ ɛmɔ dedi'n kɔ yí nyunnun, yí ti yê yɛ lɛ kan ɛhɪ kʊalaa ɔ.
20 Mɪn sulo nun, afɪ, mɪn ba mɪn tʊ ɛmɔ ɛlɔ, nán sɛ ɛmɔ asɪtanlan'n tɪ man sɛsɛ a, ɔ ngɔ
yɔ man mín fɛ. Ɛbɛlɛ nɪn anun, ɛmɔ kʊsʊ lɛ ngɔ tie man mín. Mɪn sulo kɛ ɔ kɔ kaci butule,
ɛkpɔ, ɛya, mannzʊan, nzʊba, ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan, atubɛnwʊn ɔ nʊn kʊasɪadɪ nyɔlɪɛ ɛmɔ afian.
21 Mɪn sulo kɛ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ ɛhɔlɛ'n mɔ mɪn 'ba hɔ biekun'n, ɛmɔ kɔ man anyunnun-
guasɪɛ kɔ han mín wɔ mín Nyanmɪan anyunnun. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ anun mmie-mɔ dɔʊn yɔlɪ
satɪlɪfʊɛ nyɔlɪɛ, bɛ tʊnlɪn ajaa, ɛsɛ bɛ yɔlɪ ninnge mgban mgban. B'a nnun man bé nwun
b'a nyaci man nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ b'a ngua man. Yí ti, sɛ mɪn tʊ ɛmɔ ɛlɔ a, mɪn 'sun mɪn gua
bé nwʊn.

13

Pɔlʊ 'ba kannzʊ Kolɪntɪ asɔnɪn mma'n-mɔ

1 Ɛhɪ, sɛ mɪn ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ biekun an, anɪn yí kpê nsan asʊ ahɪ. Kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kele'n:
Ɛjɔlɛ kʊalaa mɔ bɛ 'di'n, ɔ di kɛ bɛ nyan yí nwʊn adanzɪɛ nnyuan anaan nsan.
2 Mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ ɛlɔ m'ɔ tian yí nnyuan'n, n gannzʊlɪ bé mɔ bɛ bɔ bala ɛtɛ'n-mɔ nʊn
bé bʊ nga'n. Ɛnɛ mɔ n nnʊn ɛmɔ afian ɛlɔ'n, ɛsɛ mɪɪn kannzʊ bé mɔ bɛ bɔlɪ bala ɛtɛ'n ɔ nʊn
bé bʊ nga'n kɛ, sɛ mɪn tʊ ɛmɔ ɛlɔ a, mɪn ngɔ nwun man sʊanlan fíí anwʊn anwunnvoe.

3 Afɪ, kɛmɔ ɛmɔ kulo kɛ bɛ nwun yí kɛ Kilisi nanndɪ mín sʊ yê ɔ kan yí ɛjɔlɛ'n, ɛmɔ 'ba
nwun yí kʊsʊ. Kilisi tɪ man ɛmɔ anwʊn ɛfʊan, nan ɔ le tunmin wɔ ɛmɔ afian.
4 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ mɛlɛ mɔ bɛ 'bʊbɔ yí kʊlʊwa nɪn asʊ'n, ɔ lolɪ yí nwʊn nun maan bɛ bʊbɔ
yí sʊ. Nan kɪkaala dɪɛ, Nyanmɪan tunmin nun, ɔ tɪ asɪ. Kɛmɔ yɛ nʊn yí a yɔ munmuan
kʊn'n, yɛ́ kʊsʊ y'a yɔ bɛtɛɛ. Nyanmɪan tunmin nun, ɛmɔ anwʊn bala'n mɔ yɛ bɔ'n, yɛ nʊn
Kilisi m'ɔ tɪ asɪ'n yê yɛ bɔ ɔ.
5 Ɛmɔ muonun sɔ́ bɛ́ nwʊn bɛ nían sɛ ɛmɔ de Kilisi bɛ di a. Ɛmɔ a nwun yí kɛ Zozi Kilisi
wɔ bɛ́ afian, nán yí ɔ? Sɛ ɛmɔ nɪan nán ɔ nnʊn man bɛ́ afian an, anɪn ɔ kele kɛ ɛmɔ nne man
yí bɛ nni man.
6 Mɪn yɔ ajʊnlɪn kɛ ɛmɔ nwun yí kɛ yɛ de Kilisi yɛ di.
7 Yí ti, yɛ sɛlɛ Nyanmɪan yɛ man ɛmɔ nán ɛmɔ a ndɔ man ɛtɛ nɪn anun fíí, yí dɪɛ anɪn yɛ
nvʊ man ɛmɔ ati anwʊn. Nán kɛ yɛ́ kpa mɔ yɛ tɪ ati ɔ. Nan yɛ sɛlɛ Nyanmɪan kɛ ɔ mán ɛmɔ
bɔ́ bala kpa.
8 Ɔ sanlɪn kɛ sɛ ɛmɔ di ananhɔlɛ a, yɛ ngʊala man ananhɔlɛ sɔ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí kan.
Nan yɛ le tunmin yɛ di ananhɔlɛ nɪn anzin.
9 Ɔ man sɛ ɛmɔ jin bɛ́ ja nun, nán yɛ le man anwʊnsɛlɛ a, yɛ di yí nwʊn fɛ. Yí ti, yɛ́
mmʊtʊɛ'n-mɔ anun, yɛ sɛlɛ Nyanmɪan kɛ ɔ búka ɛmɔ maan bɛ́ ɛnanndɪɛ'n yɔ́ fɔ́ún kɛ yí
muonun ɔ kulo yí'n.
10 Like ati mɔ mɪɪn kɛlɛ ɛmɔ nɪn anɪn, afɪ n nnʊn man ɛmɔ afian ɛlɔ. Yí dɪɛ, sɛ mɪn ba ɛmɔ
anwʊn ɛlɔ a, anɪn mɪn nnanndɪ man tunmin'n mɔ yɛ́ Mɪn a man mín nɪn asʊ mɪn mbinnin
man ɛmɔ. Nan mɪn fa tunmin sɔ'n mɪn wowula ɛmɔ anwʊnsɛlɛ mɪn bʊka ɛmɔ.

Ngalɪɛ

11 Kikaala dɪɛ, anianman-mɔ, mín nʊan a tɔ. Ɛmɔ lí fɛ, bɛ yɔ́ like mɔ Nyanmɪan kulo'n.
Ɛmɔ cícɪ bɛ́ nwʊn lʊa. Bɛ mán bɛ́ nʊan sɛ́ bɛ́ nwʊn, bɛ tánlan wɔ anzʊnunjɔ nun. Sɛ ɛmɔ yɔ
yí sɔ a, Nyanmɪan m'ɔ tɪ ehulo Nyanmɪan m'ɔ man alʊacɪcɪɛ'n, ɔ nʊn ɛmɔ 'tanlan.
12 Ɛmɔ bísa bɛ́ nwʊn ahɪn anianman nun, bɛ tɔ́ bɛ́ nwʊn nun.
13 Nyanmɪan menian'n-mɔ mɔ bɛ nʊn yɛ́ wɔ ɛwa'n, bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn.
14 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi m'ɔ nwun ɛmɔ anwʊn anwunnvoe'n, Nyanmɪan m'ɔ kulo ɛmɔ'n, ɔ
nʊn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ man ɛmɔ di anʊannzɛ'n, bɛ nʊn ɛmɔ kʊalaa tánlan.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLƱ NWANLƱN GALASI MAN NƱN ANUN ASƆNƱN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Pɔlʋ bɔlı asɔnın Galasi mân nın anun kulo mgbili'n mmie-mɔ asʋ. Galasi mân sɔ'n, ɛnɛ bɛ fɛlɛ yí Tuluki mân. Nan mɔ Pɔlʋ fi ɛbɛlɛ hɔlı'n, ɔ kɔ tı kɛ Zufʋ menian mmie-mɔ a hɔ ɛlɔ bɛ lɛ kekele ninnge ngacile. Bɛ́ nwan Pɔlʋ tı man Zozi bɔfʋɛ kpa, ɔ nni man Moyizı mala nın asʋ, ɛsɛ ɔ nni man Zufʋ'n-mɔ amanmuo nın asʋ. Bɛ́ ngehele nın anun, bɛ lɛ kele bɔbɔ kɛ ɔ tı cınnjın kɛ bɛ kpɛ́ mmelenzua'n-mɔ mmian nun nán b'a nyan bɛ́ ti. Pɔlʋ lɛ sa yí nın ɔ bua bɛ́ bie anwʋnsɛlɛ sʋ wɔ yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ'n ɔ nʋn Zozi Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n mɔ ɔ'a bɔ nın anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ mɔ Zufʋ sɔ'n-mɔ a han'n.

Kalata nın ati 1-2, Pɔlʋ lɛ kan like m'ɔ sı ɔ nʋn mɔ ɔ'a nwun yí m'ɔ kele kɛ ɔ tı Zozi Kilisi bɔfʋɛ sakpa nın ɛjɔlɛ. Zozi Kilisi muonun y'ɔ fɛlɛlı yí ɔ. Kalata nın ati 3-4, Pɔlʋ lɛ kele kɛ nán Moyizı mala'n y'ɔ man sʋanlan nyan yí ti ɔ, nan dedi'n m'ɔ wɔ yɛ́ Mın Zozi anun'n y'ɔ man sʋanlan nyan yí ti ɔ. Kalata nın ati 5-6, Pɔlʋ lɛ kan kele yí nianman asɔnın mma'n-mɔ kɛ nán bɛ tie Zufʋ sɔ'n-mɔ ngehele'n. Nan bɛ tíla bɛ́ dedi'n m'ɔ wɔ Zozi Kilisi nun nın anun, bɛ mán Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tínngɛ bɛ́ atın bɛ bɔ́ bala m'ɔ tı kpa. Kalata nın agualıɛ nun, Pɔlʋ lɛ kannzʋ bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ tinndin menian maan bɛ kpɛ bɛ́ mmian nun'n.

Ahın ebisa

1 Mín Pɔlʋ mɔ n dı Zozi bɔfʋɛ'n, mín yê mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın nwan ɛmɔ ɔ. Nán menian'n-mɔ anaan sʋanlan yê ɔ sielı mín bɔfʋɛ ɔ. Nan Zozi Kilisi nʋn Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Sı mɔ ɔ'a jasʋ Zozi fi ewue nun'n, bɛ́ yê b'a sie mín bɔfʋɛ ɔ.

2 Anianman'n-mɔ mɔ bɛ nʋn mín yɛ wɔ ɛwa'n, bɛ nʋn mín yê yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı yɛ nwan ɛmɔ mɔ bɛ wɔ asɔnın nın anun Galasi mân nın anun ɛlɔ nın ɔ.

3 Yɛ 'bisa ɛmɔ ahın. Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Sı'n, ɔ nʋn Zozi Kilisi m'ɔ tı yɛ́ Mın'n, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe bɛ mán ɛmɔ alʋa cícı bɛ́ nwʋn.

4 Yɛ́ ɛtɛ'n dunman nun, Zozi Kilisi falı yí nwʋn yılı tɛɛ maan y'a nyan yɛ́ ti. Ɔ man mân ɛhı anun ninnge ɛtɛ'n-mɔ le man tunmin yɛ́ sʋ kún. Zozi Kilisi yɔlı Nyanmıan m'ɔ tı Sıɛ nın akunnun like.

5 Anunminnyanmʋn hán Nyanmıan cıan daa! Amın!

Ɛjɔlɛkpa'n tı ba kʋnmgba cein

6 Ɔ sin mín nwʋn kpa kɛ kıkaala ɛhı, ɛmɔ a kaci bɛ́ nzin b'a si Nyanmıan. Zozi Kilisi anwunnvoe'n mɔ ɔ'a nwun ɛmɔ'n dunman nun, Nyanmıan a fɛlɛ ɛmɔ. Nan kʋsʋ afı ɛmɔ a kaci bɛ́ nzin b'a si yí bɛ lɛ tie ɛjɔlɛkpa fʋfɔlɛ.

7 Nán kɛ ɛjɔlɛkpa fʋfɔlɛ biekun wɔ ɛbɛlɛ ɔ. Nan menian mmie-mɔ lɛ sɛcı ɛmɔ ati anun. Afı bɛ kulo kɛ bɛ kaci Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n.

8 Yí ti, sɛ yɛ́ nun sʋanlan kʋn bɔbɔ, anaan nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n bie ba bɔ ɛjɔlɛkpa kele ɛmɔ, sɛ ɛjɔlɛkpa sɔ'n nʋn mɔ yɛ bɔlı yɛ helelı ɛmɔ'n tı man kʋn an, munnzue hán sʋanlan sɔ'n!

9 Y'a li mʋa y'a han y'a hele ɛmɔ, ɛsɛ mıın kan mín funlan nun kɛ, sɛ sʋanlan bie ba bɔ ɛjɔlɛkpa kele ɛmɔ, sɛ ɛjɔlɛkpa sɔ'n nʋn mɔ b'a li mʋa ba bɔ ba hele ɛmɔ'n tı man kʋn an, munnzue hán sʋanlan sɔ'n.

10 Asʋ mın kulo kɛ menian'n-mɔ yı mín ayɛ anaan Nyanmıan yí mín ayɛ ati yê mıın kan sɔ ɔ? Asʋ mın kpʋnndɛ kɛ mın yɔ like mɔ menian'n-mɔ kulo ɔ? Cɛcɛ, ɔ sanlın kɛ sɛ mın kpʋnndɛ kɛ mın yɔ like mɔ menian'n-mɔ kulo a, anın n dı man Kilisi akʋa kʋ́n.

Kɛ ɔ kpınlın yəlı mə Pəlʋ kacili Zozi bəfʋɛ'n

11 Anianman-mə, mıın kan mın kele ɛmə kɛ Ɛjəlɛkpa'n mə m məlı n gelelı ɛmə'n, ɔ tı man like mə kulo sʋanlan dasannin yê ɔ'a hyıhyɛ ɔ.
12 Ɔ sanlın kɛ, nán sʋanlan yê ɔ falı wulalı mín sa nun anaan ɔ heheleli mín ɔ. Nan Zozi Kilisi muonun yê ɔ yılı ɔ helelı mín ɔ.
13 Daba mə anın mın nʋn Zufʋ'n-mə yé asənın'n tı kʋn'n, ɛmə tılı mín abalabə mə mın bə nın anwʋn ɛjəlɛ. Ɛmə sı kɛ anın mın kele Nyanmıan asənın mma'n-mə yalɛ kpili kpa. Ɛsɛ anın mın kulo kɛ mın bə yí bʋsʋ.
14 Zufʋ'n-mə mə bɛ wə yé mân nın anun'n, bé mə mın nʋn bé yɛ tı tikpɛ yé Zufʋ asənın nın anun'n, anın mín nwʋn tɛ mín yé nan-mə amanmuo mə bɛ helelı yé nın anun ɔ tala bé kʋalaatin.
15 Nan Nyanmıan a nwun mín nwʋn anwunnvoe. Mə anın bɛ wʋlı man mín'n, Nyanmıan yılı mín ɛsɛ ɔ fɛlɛlı mín kɛ n zʋ́ yí.
16 Mɛlɛ mə Nyanmıan nwan ɔ 'yı yí Wa'n kele mín, maan mın kə bə Ɛjəlɛkpa'n mın kele bé mə bɛ tı man Zufʋ'n, mə mın 'kə'n, m'an gə a mmisa man sʋanlan ɛjəlɛ.
17 Ɛsɛ bəbə, bé mə bɛ lili mʋa mín nyunnun bɛ kacili mməfʋɛ mə bɛ wə Zoluzalɛmʋn ɛlə'n, m'an ngə a nnwun man bé nwʋn. Nan n vi ɛbɛlɛ ala, mín nʋan y'ɔ le Alabi mân nun. N vi ɛbɛlɛ yê n zalı n gəlı Daması ɔ.
18 Ɔ lili afʋɛ nsan kʋalaaka nán m'an sın m'an hə Zoluzalɛmʋn. Ɛbɛlɛ yê n nwunlin Pıɛlı (Sefası) ɔ, nán m'an li məlɛ nnyuan yí nwʋn ɛbɛlɛ.
19 M'an nnwun man mməfʋɛ'n-mə anun bie fíí, cɛlɛ kɛ yé Mın anianman Zʋakı ala.
20 Ɛjəlɛ'n mə mıın kan yí kalata nın anun ɛwa'n tı ananhəlɛ, Nyanmıan anyunnun mín nni man ato.
21 Ɛsɛ n vi ɛbɛlɛ, mín nʋan y'ɔ le Sili nʋn Silisi mân nun.
22 Tɛmʋn sə'n kʋalaatin, anın Zozi Kilisi asənın mma'n-mə mə bɛ wə Zude mân nın anun'n, bɛ nzı man mín sʋanlan baka'n.
23 Ɛjəlɛ mə anın bɛ sı'n y'ɔ le mə menian'n-mə kan'n. Bé nwan: "Sʋanlan'n mə daba anın ɔ kele yé yalɛ, ɔ kpʋnndɛ kɛ ɔ bə yé bʋsʋ'n, sian dıɛ, yí yê ɔ lɛ bə Ɛjəlɛkpa'n kpayɛ ɔ."
24 Mín dunman nun ati, menian'n-mə yı Nyanmıan ayɛ.

2

Pəlʋ nʋn Zozi Kilisi mməfʋɛ nga'n-mə

1 Ɛhı, afʋɛ bulu nʋn nnan sınlın, yí nzin yê n zalı n gəlı Zoluzalɛmʋn ɔ. Mə mın 'kə Zoluzalɛmʋn'n, mın nʋn Baanabası nʋn Titı yê yɛ həlı ɔ.
2 Nyanmıan hanlın helelı mín kɛ n gó. Yí ti y'ɔ man n gəlı ɔ. Mə n juli ɛlə'n, cıan kʋn mın nʋn Asənın nın asʋ mgbain'n-mə kə yia. Ɛjəlɛkpa'n mə mın bə mın kele bé mə bɛ tı man Zufʋ'n, n gə hehele bé nun. Afı mın ngulo man kɛ junman'n mə m'an li, anaan mə mıın di'n yə mgban.
3 Sakpa, bɛ kə le mín junman'n bɛ kə tʋ nun. Ɔ sanlın kɛ Titı mə mın nʋn yí həlı'n, ɔ tı Gɛlɛkı. Nan kʋsʋ, b'a ndinndin man yí kɛ ɔ kpé yí mmian nun.
4 Sɛ mmian nun ɛkpɛ ɛjəlɛ walı nun an, anın ɔ fi ato anianman'n-mə mə bɛ falı bé nwʋn bɛ fʋlalı yé nun'n. Bɛ fıalı bɛ fʋlalı yé nun, yí dıɛ, anın bɛ nyan atın bɛ tıtɛ yé bɛ nwun fanwʋndi'n mə Zozi Kilisi a man y'a nyan yí'n. Afı, bɛ kulo kɛ yɛ kaci bé nganga.
5 Y'a mman man ato anianman sə'n-mə atın sin kaan sʋa ala. Yɛ yəlı sə maan Ɛjəlɛkpa'n m'ɔ tı ananhəlɛ nın a ndʋnndʋn man ɛmə afian.
6 Nan bé mə bɛ bu bé menian mgbili mgbili'n, kɛ anın bɛ kpın bɛ tı yí daba'n, nán ɛhı y'ɔ cian mín ɔ. Ɔ sanlın kɛ, Nyanmıan nnıan man sʋanlan anyunnun ɔ mmua man yí ndɛɛ. Menian sə'n-mə muonun, b'a ndinndin man mín kɛ n yó like fʋfəlɛ.
7 Afı bé muonun bɛ nwunlın yí kɛ Nyanmıan a fa Ɛjəlɛkpa nın a wula mın sa nun kɛ m mó n géle bé mə bɛ tı man Zufʋ'n, kɛ ɔ falı wulalı Pıɛlı asa nun kɛ ɔ bó héle Zufʋ'n-mə'n.

8 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan m'ɔ manlın Pıɛlı tunmin ɔ sielı yí bɔfʋɛ manlın Zufʋ'n-mɔ'n, yí yê ɔ'a man mín tunmin ɔ'a sie mín bɔfʋɛ ɔ'a man bé mɔ bɛ tı man Zufʋ nın ɔ.
9 Ɔ man Zʋakı, Pıɛlı (Sefası) nʋn Zʋan mɔ anın bɛ tı kɛ asɔnın nın asʋ mgbain'n, bɛ nwunlın yí kɛ Nyanmıan yê ɔ falı junman sɔ'n wulalı mín sa nun ɔ. Bɛ kɔ soman mın nʋn Baanabası yé sa nun. Ɔ fi ɛbɛlɛ, yé kʋalaa yɛ kɔ han, ɔ kɔ sɛ yé nʋan kɛ, bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n, bé afian ɛlɔ junman'n wɔ yé sa nun. Yê bɛ mɔ bɛ tı Zufʋ'n, bé afian ɛlɔ junman'n wɔ bé kʋsʋ bé sa nun.
10 Ɛjɔlɛ kʋnmgba ala yê bɛ hanlın bɛ helelı yé ɔ. Bé nwan yé ti kácı Zoluzalɛmʋn Asɔnın nın anun ehianfʋɛ'n-mɔ. Ɛbɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n dıɛ, m mɔlı mɔndınlın kpa n nili.

Pɔlʋ 'ba tu Pıɛlı anyunnun Antiɔsʋ

11 Ɛhı, mɔ Pıɛlı (Sefası) walı Antiɔsʋ'n, n duli yí nyunnun bagua nun. Ɔ sanlın kɛ yí nyɔlıɛ m'ɔ yɔlı'n tı man kpa fíí.
12 Anın Pıɛlı nʋn bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n yê ɔ di like ɔ. Nan mɔ Zʋakı sʋanlın menian Antiɔsʋ ɛlɔ, mɔ Pıɛlı nwunlin bé'n, ɔ kɔ tı yí nwʋn, ɔ nʋn bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n ngɔ li man like kʋ́n. Ɔ sanlın kɛ anın Pıɛlı sulo Zufʋ sɔ'n-mɔ mɔ bɛ lɛ kele kɛ, menian mɔ b'a mgbɛ man bé mmian nun'n, bɛ nnyan man ngʋan.
13 Anianman Zufʋ ɛhınlın-mɔ kʋsʋ kɔ nıan Pıɛlı nyɔlıɛ ɛtɛ sɔ nın asʋ. Baanabası muonun kɔ fa yí nwʋn kɔ wula nyɔlıɛ ɛtɛ sɔ nın anun bie.
14 Nan mɔ n nwunlin kɛ bé ɛnanndıɛ'n ngɔ man atın sʋ, mɔ ɛsɛ bé abalabɔ'n nʋn ananhɔlɛ Ɛjɔlɛkpa'n tı man kʋn'n, n gɔ bisa Pıɛlı (Sefası) bagua nın anyunnun ɛbɛlɛ kɛ: "Wó Pıɛlı, ɛ tı Zufʋ, ɛ nʋn bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n yê bɛ san ɔ. Nan afı ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ kulo kɛ ɛ tinndin bé maan bɛ kaci Zufʋ ɔ?"
15 Yé dıɛ, bɛ 'wʋ yé a, anın yɛ tı Zufʋ. Yɛ tı man kɛ mân ɛhınlın-mɔ anun menian'n-mɔ mɔ yé Zufʋ'n-mɔ yɛ bu bé ɛtɛfʋɛ'n.
16 Nan kʋsʋ yɛ sı kɛ nán like mɔ mala'n kele'n yê sʋanlan yɔ a Nyanmıan bu yí sɛsɛfʋɛ ɔ. Nan sʋanlan m'ɔ kɔ le Zozi Kilisi kɔ li nın ala yê Nyanmıan bu yí sɛsɛfʋɛ ɔ. Ɛhıka ati, yé kʋsʋ y'a le Zozi Kilisi y'a li. Dedi sɔ'n mɔ yɛ le yí Kilisi anun'n yê ɔ man yɛ kaci sɛsɛfʋɛ ɔ. Nan nán like mɔ Moyizı mala'n kɔ hele mɔ sʋanlan kɔ yɔ'n y'ɔ man ɔ kaci sɛsɛfʋɛ Nyanmıan anyunnun ɔ. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan anyunnun, bé mɔ bɛ di mala nın asʋ'n, bé nun bie fíí ngɔ ngaci man sɛsɛfʋɛ.
17 Nan kɛmɔ Zozi Kilisi dunman nun yɛ kulo kɛ yɛ kaci sɛsɛfʋɛ'n, sɛ bɛ nwun yí kɛ yɛ yɔ ɛtɛ kɛ bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n yɔ yí nın an, asʋ ɔ kele kɛ Kilisi di bé mɔ bɛ yɔ ɛtɛ nın anzin ɔ? Cɛcɛ!
18 Afı sɛ mın sa mın bɔ mın hyıhyɛ mala'n mɔ m gbɛlı nun'n mın tʋ ɛbɛlɛ biekun an, anın ɔ kele kɛ n dı sʋanlan mɔ yí nyın nzɔ man mala nın ɔ.
19 Afı mala sɔ nın a man m'an nyan ewue, ɔ man mala'n le man tunmin wɔ mín sʋ kʋ́n. Nan sɛ n ne ngʋan mın sʋ Nyanmıan an, ɔ fi Zozi Kilisi mɔ mın de yí mın di'n.
20 Ɔ sanlın kɛ, mín nʋn Kilisi b'a bʋbɔ yé kʋlʋwa nın asʋ. Sɛ n ne ngʋan an, ɔ fi man mín. Ɔ fi Kilisi m'ɔ wɔ mín nun'n. Asıɛ nın asʋ ɛwa mɔ n dı'n, sian dıɛ mın tanlan wɔ dedi'n mɔ n ne yí wɔ Nyanmıan Awa nın anun'n. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan Awa nın a hulo mín dede ɔ'a wu ɔ'a man m'an nyan mín ti.
21 Mín nwʋn anwunnvoe'n mɔ Nyanmıan a nwun mín'n, mın mmu man yí junman nvule. Afı, sɛ bɛ di mala nın asʋ bɛ kaci sɛsɛfʋɛ wɔ Nyanmıan anyunnun an, anın Kilisi ewue'n m'ɔ wuli nın a yɔ mgban.

3

Mala'n nʋn dedi'n tı man kʋn

1 O! Galasi amma ngʋasıafʋɛ. Nwan yê ɔ'a tʋ ɛmɔ ndınndan ɔ? Ɛmɔ sı yí yuein kɛ kʋlʋwa nın asʋ yê bɛ bʋbɔlı Zozi Kilisi ɔ.

2 Mın kulo kɛ mın bisa ɛmɔ kosuan baa kʋnmgba cein maan ɛmɔ bua mín bie.
Nyanmıan Wawɛ'n m'ɔ wɔ ɛmɔ anun'n, asʋ mala'n mɔ ɛmɔ a li sʋ'n yê ɔ man ɛmɔ a nyan
yí anaan Ɛjɔlɛkpa'n mɔ ɛmɔ a tı b'a le b'a li'n yê ɔ man ɛmɔ a nyan yí ɔ?
3 Ngɛlɛ yê ɛmɔ nzı man anaan? Ɛmɔ le Nyanmıan Wawɛ'n yê ɛmɔ a bɔ yí bʋ. Sian dıɛ,
ɛmɔ kulo kɛ bɛ gua yí bʋ wɔ anwʋnnaan nun ɔ?
4 Asʋ ɛmɔ a fɛ mgban ɔ? Atın nnʋn man ɛbɛlɛ kɛ ɔ yɔ́ sɔ.
5 Nyanmıan a fa yí Wawɛ'n ɔ'a man ɛmɔ. Ɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge ɛmɔ afian. Asʋ mala'n
mɔ ɛmɔ di sʋ nın ati yê ɔ yɔ sɔ anaan Ɛjɔlɛkpa'n mɔ ɛmɔ a tı b'a le b'a li nın ati ɔ?
6 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ b'a hɛlɛ wɔ Abalahamʋn anwʋn'n: *Abalahamʋn lelı Nyanmıan lili.*
Nyanmıan nıanlın Abalahamʋn dedi nın anwʋn ɔ buli yí kɛ sɛsɛfʋɛ.
7 Yí ti, ɛmɔ tí yí bʋ kɛ bɛ́ mɔ bɛ de Nyanmıan bɛ di'n, bɛ́ yê bɛ tı Abalahamʋn amma kpa
nın ɔ.
8 Afı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ, bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n, Nyanmıan 'nıan bɛ́ dedi nın anwʋn
ɔ bu bɛ́ sɛsɛfʋɛ. Ɛhıka ati yê Nyanmıan lili mʋa ɔ bɔlı Ɛjɔlɛkpa sɔ'n ɔ helelı Abalahamʋn kɛ:
Mın 'sın wɔ́ sʋ mın yeyila asıɛ nın asʋ menian'n-mɔ kʋalaatin.
9 Kɛmɔ Abalahamʋn lelı Nyanmıan lili, mɔ Nyanmıan 'yeyilalı yí'n, ɔ man bɛ́ kʋalaa mɔ
bɛ de Nyanmıan bɛ di'n, Nyanmıan yeyila bɛ́ kɛ ɔ yeyilalı Abalahamʋn'n.
10 Nan bɛ́ mɔ bɛ susu bɛ́ ti bɛ gua mala nın asʋ'n, munnzue yê b'a fa ɔ. Afı b'a hɛlɛ wɔ
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Yí kʋalaa mɔ b'a hɛlɛ m'ɔ wɔ mala kalata nın anun'n, wɔ́ sʋanlan mɔ*
a nni man sʋ kpa bɔkɔɔ'n, munnzue hán wɔ́.
11 Sɛ ɛmɔ fa bɛ́ nyın bɛ tʋ a, ɛmɔ nwun yí yuein kɛ, Nyanmıan anyunnun, sʋanlan ngʋala
man kɛ ɔ di mala nın asʋ ɔ kaci sɛsɛfʋɛ ɔ. Ɔ sanlın kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ: *Sʋanlan mɔ yí*
dedi nın ati Nyanmıan bu yí sɛsɛfʋɛ'n, sʋanlan sɔ'n 'nyan ngʋan.
12 Mala'n nʋn dedi'n tı man kʋn. Nan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ: *Sʋanlan m'ɔ kɔ li mala nın*
asʋ'n, mala'n maan ɔ 'nyan ngʋan.
13 Nan mala nın asʋ munnzue'n m'ɔ di kɛ ɔ kan yɛ́'n, Kilisi a fa munnzue sɔ'n ɔ'a le yɛ́ ti.
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ lɛ kele kɛ: *Munnzue hán sʋanlan biala mɔ bɛ kɔ hun yí bɛ kɔ mınnda yí baka sʋ'n.*
14 Ɛjɔlɛ sɔ nın a kpın sʋ. Ɔ sanlın kɛ, Zozi Kilisi dunman nun, Nyanmıan nyila nın a han
bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n kɛ ɔ falı bɔlı Abalahamʋn anɔhʋba'n. Yí ti, dedi'n y'ɔ man yɛ nyan
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmıan a fa a bɔ yɛ́ anɔhʋba nın ɔ.
15 Anianman-mɔ, ɔ tı eyuadı nın anun ɛwa nvandʋhʋn. Nvandʋhʋn sɔ'n y'ɔ le kɛ, sɛ
sʋanlan kʋn kɛlɛ ajâ kalata kɛ ɔ sɛ fata'n sie ɛbɛlɛ a, sʋanlan fíí le man atın ɔ mgbɔ man
ɛjɔlɛ sɔ'n, ɛsɛ ɔ le man atın ɔ ndʋ man ɛjɔlɛ sɔ nın asʋ.
16 Kɛ ɛjɔlɛ'n tı yí nın anın. Nyanmıan bɔlı Abalahamʋn nʋn yí bʋsʋ sʋanlan nın anɔhʋba.
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n ngan man kɛ: "Abalahamʋn nʋn yí bʋsʋ menian'n-mɔ" kɛ like mɔ bɛ sʋnlın
ɔ. Nan yí nwan: "Ɛ nʋn wɔ́ bʋsʋ sʋanlan." Ɛbɛlɛ nın anun, yɛ nwun yí kɛ, yí bʋsʋ sʋanlan
sɔ'n y'ɔ le Kilisi.
17 Mɔ mıın kan'n y'ɔ le kɛ Nyanmıan nʋn Abalahamʋn bɛ yɔlı nyıhyɛ bɛ sielı. Ɔ sanlın kɛ
ɔ bɔlı Abalahamʋn anɔhʋba yí nzin afʋɛ ɛya nnan abulasan kʋalaaka nán ɔ'a fa mala'n ɔ'a
man Moyizı. Mala'n ngʋala man kɛ ɔ kpɔ ɛjɔlɛ sɔ'n ɔ man anɔhʋba'n mɔ Nyanmıan bɔlı'n
ka.
18 Afı ajâ'n mɔ Nyanmıan sie'n, sɛ mala'n y'ɔ man bɛ nyan yí a, anın anɔhʋba ɛjɔlɛ nnʋn
man nun kʋ́n. Nan kʋsʋ, anɔhʋba'n mɔ Nyanmıan bɔlı Abalahamʋn'n, yí ti y'ɔ man ɔ
nwunlin yí nwʋn anwunnvoe ɔ.
19 Sɛ ɛjɔlɛ'n tı sʋa a, anın nzukɛ ati yê Nyanmıan falı mala'n manlın bɛ́ ɔ? Nyanmıan falı
mala'n manlın bɛ́ maan bɛ nwun yí kɛ menian'n-mɔ nyɔlıɛ'n nzɔ man yí nyın. Mala sɔ'n
lalı ɛbɛlɛ dede ɔ juli Abalahamʋn abʋsʋ sʋanlan'n, mɔ yí ti yê Nyanmıan bɔlı yí anɔhʋba
nın ɛwalɛ tɛmʋn. Nyanmıan sʋanlın yí mmɔfʋɛ'n-mɔ maan bɛ nʋn mala'n walı, ɔ nanndı
sʋanlan kʋn m'ɔ di asafian nın asʋ.
20 Sʋanlan'n m'ɔ di asafian'n, nán sʋanlan kʋnmgba ati ɛjɔlɛ y'ɔ di ɔ, nan anɔhʋba'n mɔ
Nyanmıan bɔlı'n, yí muonun y'ɔ lili nun ɛjɔlɛ nın ɔ.

21 Asʊ, like mɔ Nyanmɪan kɔ bɔ anɔhʊba kɛ ɔ 'yɔ'n, mala'n kʊala kɛ ɔ totua yí atɪn ɔ? Cɛcɛ!
Ɔ sanlɪn kɛ, sɛ mala kʊn wɔ ɛbɛlɛ m'ɔ man sʊanlan nyan ngʊan an, ahan mala'n kʊala kɛ ɔ
man sʊanlan kaci sɛsɛfʊɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun.
22 Nan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ ɛtɛ nɪn a fa yí sa a tʊ yé kʊalaa yé sʊ. Ɔ man bé mɔ bɛ le
dedi'n, bé dedi'n mɔ bɛ le yí wɔ Zozi Kilisi anun'n dunman nun, bɛ nyan anɔhʊba'n mɔ
Nyanmɪan bɔlɪ nɪn anun like.
23 Asannan nán dedi'n tɛmʊn a ju sʊ'n, anɪn yɛ wɔ mala nɪn asa abʊ. Anɪn yɛ lɛ nwʊnndɛ
dedi'n m'ɔ di kɛ bɛ yɪ bɛ kele'n
24 Ɔ man mala'n tɪ kɛ sʊanlan m'ɔ lɛ di yé taataa fa yé wula Kilisi asa nun, nán dedi'n mɔ
yɛ le yí nɪn a man y'a kaci sɛsɛfʊɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun.
25 Ɛnɛ mɔ yɛ wɔ dedi mɛlɛ nɪn anun'n, yɛ nnʊn man mala nɪn asa abʊ kún.
26 Afɪ, ɛmɔ nʊn Zozi Kilisi b'a yɔ kʊn, ɛmɔ dedi nɪn ati, ɛmɔ a kaci Nyanmɪan amma.
27 Ɛmɔ kʊalaatin mɔ b'a sɔnɪn ɛmɔ, mɔ ɛmɔ nʊn Kilisi b'a yɔ kʊn'n, ɛmɔ asɪtanlan nɪn a
yɔ kɛ Kilisi dɪɛ nɪn ala.
28 Yí ti, kɪkaala dɪɛ, Zufʊ o, m'ɔ tɪ man Zufʊ o, kanga o, m'ɔ tɪ man kanga o, belenzua o,
balasua o, mgbacɪ mgbacɪɛ nnʊn man bé afian kún. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ nʊn Zozi Kilisi a yɔ
kʊn.
29 Sɛ ɛmɔ tɪ Kilisi dɪɛ a, anɪn ɛmɔ tɪ Abalahamʊn amma. Like mɔ Nyanmɪan falɪ bɔlɪ
Abalahamʊn anɔhʊba'n, ɔ tɪ ɛmɔ dɪɛ.

4

1 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ mɪn kulo kɛ mɪn kan mɪn kele ɛmɔ'n. Baa'n mɔ yí sɪ wu a, yí yê ɔ di
yí ajâ'n, kannzɛ ninnge'n-mɔ kʊalaa tɪ yí dɪɛ bɔbɔ, nan sɛ ɔ tɛ tɪ batʊnman an, anɪn ɔ tɪ kɛ
kanga.
2 Ɔ sanlɪn kɛ, mɛlɛ mɔ ɔ tɛ tɪ batʊnman'n, menian sie yí, ɛsɛ bɛ nɪan yí ninnge'n-mɔ asʊ
dede ɔ kɔ ju cɪan mɔ yí sɪ helelɪ'n.
3 Yé kʊsʊ yé, mɛlɛ mɔ anɪn yɛ tɛ tɪ kɛ mmatʊnman'n, anɪn yɛ tɪ eyuadɪ nɪn anun mala'n-mɔ
nganga.
4 Nan mɔ tɛmʊn'n juli'n, Nyanmɪan sʊanlɪn yí Wa'n. Baa sɔ'n, balasua kʊn y'ɔ wʊlʊ yí ɔ.
Bɛ 'wʊ yí a, anɪn Zufʊ'n-mɔ mala'n wɔ ɛbɛlɛ.
5 Nyanmɪan kɔ sʊan yí kɛ ɔ bála a le bé mɔ bɛ tɪ mala'n nganga'n maan yɛ káci Nyanmɪan
amma.
6 Like m'ɔ kele kɛ ɛmɔ tɪ Nyanmɪan amma'n y'ɔ le yí Wa'n Wawɛ'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a wula yé
nun'n. Wawɛ sɔ'n lɛ tɪan kan kɛ: “Aba!” Yí bʊ y'ɔ le kɛ Baba.
7 Yí ti, anianman, ɛ tɪ man kanga kún. Nan ɛ tɪ Nyanmɪan awa. Kɛmɔ ɛ tɪ yí wa'n, like
kʊalaa mɔ Nyanmɪan 'fa man yí mma'n-mɔ'n, ɛ 'nyan bie.

Pɔlʊ lɛ di Galasi asɔnɪn mma'n-mɔ anwʊn yalɛ

8 Daba mɔ anɪn ɛmɔ nzɪ man Nyanmɪan'n, ɛmɔ tɪ mmʊsʊɪn'n-mɔ mɔ bɛ tɪ man
Nyanmɪan'n nganga.
9 Nan sian dɪɛ mɔ ɛmɔ sɪ Nyanmɪan, mɔ ɛsɛ bɔbɔ Nyanmɪan sɪ ɛmɔ'n, ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ lɛ
kaci bé nyɪn ninnge mgban-mgban sɔ'n-mɔ anwʊn ɛlɔ biekun ɔ? Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ kulo kɛ
bɛ kaci bé nganga biekun ɔ?
10 Ɛmɔ le bɛ anaân cɪan, sala'n m'ɔ bɔ yí bʊ fi'n ɔ nʊn afʊɛ anʊan fɛtɪ'n-mɔ elie'n tɪ ɛmɔ
cɪnnjɪn kpa.
11 Mɪn di ɛmɔ anwʊn yalɛ, junman'n mɔ m'an li yí ɛmɔ afian ɛlɔ nɪn a yɔ mgban.
12 Anianman-mɔ, mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ bɛ káci kɛ mín. N dɪ man Zufʊ'n-mɔ mala'n kanga
kún. Yí ti, ɛmɔ kʊsʊ, nán bɛ kaci Zufʊ'n-mɔ mala'n nganga. Afɪ mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ anwʊn
ɛlɔ'n, n gacɪlɪ kɛ ɛmɔ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n, ɛmɔ anun bie fíí yɔlɪ man mín ɛtɛ.
13 Nan ɛmɔ ati kácɪ kɛ, mɛlɛ mɔ mɪn 'di mʊa mɪn bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kele ɛmɔ'n, anɪn ewue
lɛ kun mín.

14 Ewue sɔ'n, anɪn ɛmɔ ngʋala man yí nɪan. Nan kʋsʋ, ɛmɔ a mmu man mín sʋanlan
mgban, ɛsɛ ɛmɔ a ndʋtʋ man mín nyunnun ngɛsɛlɛ. Ɛmɔ a sɔ mín nun kɛ nyanmɪansʋ
bɔfʋɛ yê ɔ'a a tʋ ɛmɔ ɔ. Ɛmɔ a sɔ mɪn nun kɛ Zozi Kilisi muonun yê ɔ'a a tʋ ɛmɔ ɔ.
15 Tɛmʋn sɔ'n, ɛmɔ lili fɛ kpa. Afɪ mɪn di ɛmɔ anwʋn adanzɪɛ kɛ sɛ ɔ tɪ mɔ bɛ kʋala anyɪan
fʋfɔlɛ fa sie ɛbɛlɛ a, ahan ɛmɔ falɪ bɛ́ nyɪn dɪɛ'n bɛ sielɪ mín dɪɛ nɪn abʋsʋ. Afɪ ɔ yɔ sɛ mɔ bɛ
nnwun man ɛmɔ fɛ elie sɔ'n kún ɔ?
16 Ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ'n, asʋ yí ti y'ɔ man m'an kaci ɛmɔ kpɔfʋɛ
ɔ?
17 Ɛmɔ nwún yí kɛ menian sɔ'n-mɔ lɛ bɔ mɔndɪnlɪn kpa maan ɛmɔ kaci bɛ si bɛ́ sʋ, nan
kʋsʋ ajʋnlɪn sɔ'n mɔ b'a fa'n tɪ man kpa. Mɔ bɛ lɛ kpʋnndɛ'n y'ɔ le kɛ, ɛmɔ káci bɛ́ nzin bɛ
sí mín nán ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn bó bɛ́ kpa.
18 Ɔ tɪ kpa kɛ ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn bɛ bó bɛ́ mɔ bɛ kele ɛmɔ atɪn kpa'n. Nan atɪn'n mɔ n gelelɪ
ɛmɔ mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ ɛlɔ'n, sɛ bɔbɔ n nnʋn man ɛmɔ anwʋn ɛlɔ a, ɛmɔ nánndɪ atɪn sɔ
nɪn asʋ bɛ hó bɛ́ nyunnun.
19 Mín mma-mɔ, mɪn di ɛmɔ anwʋn yalɛ biekun. Ɛmɔ anwʋn yalɛ'n mɔ mɪɪn di'n, ɔ nʋn
balasua mɔ yí kʋ a han yí'n dɪɛ tɪ kʋn. Mɪn 'bɔ ɛmɔ anwʋn mɔndɪnlɪn dede ɛmɔ nanndɪ
Kilisi atɪn dɪɛ nɪn asʋ.
20 Ɔ 'ka mín ngʋnmɪn an, ahan n wɔ ɛmɔ anwʋn ɛbɛlɛ nán m'an nwun kɛ mɪn 'kpɪn mɪn
jʋjɔ bɛtɛɛ sʋ mɪn kele ɛmɔ'n. Ɔ sanlɪn kɛ mɪn di ɛmɔ anwʋn yalɛ kpa!

Agaa nʋn Sala

21 Ɛmɔ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ di mala nɪn asʋ'n, ɛjɔlɛ'n m'ɔ wɔ mala nɪn anun'n, asʋ ɛmɔ tɪlɪ
man ɔ?
22 Mala'n lɛ kele kɛ *Abalahamʋn wʋlɪ mma mmelenzua nnyuan. Nunhan kʋn anin'n
tɪ kanga, bɛ fɛlɛ yí Agaa yê nunhan kʋn kʋsʋ anin dɪɛ'n tɪ man kanga, bɛ fɛlɛ yí Sala.
23 Kanga balasua nɪn awa dɪɛ'n, ɔ wʋlɪ yí kɛ mmalasua'n-mɔ kʋalaa wɔ bɛ́ mma'n-mɔ'n.
Nan balasua'n m'ɔ tɪ man kanga nɪn awa dɪɛ'n, Nyanmɪan falɪ bɔlɪ Abalahamʋn anɔhʋba.
24 Ɛjɔlɛ sɔ'n, yɛ kʋala kɛ yɛ fa yɛ tʋ like kʋn anwʋn. Like sɔ'n y'ɔ le kɛ mmalasua nnyuan
sɔ'n-mɔ tɪ kɛ nyɪhyɛ nnyuan'n mɔ Nyanmɪan nʋn menian'n-mɔ hyɪhyɛlɪ'n. Nyɪhyɛ'n mɔ
Nyanmɪan nʋn menian'n-mɔ hyɪhyɛlɪ yí *Sinayi bʋka nɪn asʋ'n, kanga balasua'n mɔ bɛ
fɛlɛ yí Agaa'n, yí anɪn. Yí mma dɪɛ m'ɔ wʋ bɛ́'n tɪ nganga mma.
25 Yí ti, Sinayi bʋka'n m'ɔ wɔ Alabi mân nɪn anun ɛlɔ'n, yê ɔ tɪ kɛ Agaa nɪn ɔ. Agaa sɔ'n,
ɛsɛ ɔ tɪ kɛ ɛnɛ Zoluzalɛmʋn kulo'n. Ɔ nʋn yí mma'n-mɔ bɛ tɪ nganga.
26 Nan nyanmɪansʋ Zoluzalɛmʋn kulo dɪɛ'n, ɔ tɪ man kanga. Yɛ́ nin dɪɛ nɪn anɪn.
27 Afɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ:
Wɔ́ mɔ ɛ tɪ mʋta mɔ ɛ nwʋ man baa'n,
di yí nwʋn fɛ!
Wɔ́ mɔ ɛ nwunlin man awɔlɛ yalɛ,
bɔ e se ye! Ɔ sanlɪn kɛ,
balasua'n mɔ yí hun a nian man yí bʋsʋ'n,
yí mma'n-mɔ b'a sʋn tala nunhan'n
m'ɔ tɪ ajaa nɪn abʋ dɪɛ'n-mɔ.
28 Nan anianman-mɔ, ɛmɔ dɪɛ, anɔhʋba'n mɔ Nyanmɪan bɔlɪ'n, nun mma y'ɔ le ɛmɔ kɛ
Izakɪ.
29 Daba, baa'n mɔ bɛ wʋlɪ yí kɛ mmatʋnman nga'n-mɔ'n, ɔ helelɪ baa'n mɔ bɛ wʋlɪ yí
Wawɛ Nwannzan-nwannzan tunmin nɪn anun ahʋlʋwa. Ɛnɛ anun kʋsʋ, kɛ ɛjɔlɛ'n tɪ yí
nɪn anɪn.
30 Nan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan nzɛ? Yí nwan: "Fʋan kanga balasua sɔ'n nʋn yí wa
belenzua'n, ɔ sanlɪn kɛ kanga baa'n le man atɪn ɔ nni man yí sɪ ajâ. Nan nunhan'n mɔ
yí nin tɪ man kanga'n y'ɔ di ajâ ɔ."
31 Yí ti, anianman-mɔ, yɛ tɪ man kanga balasua nɪn amma, nan nunhan'n m'ɔ tɪ man
kanga'n, yí mma y'ɔ le yɛ́.

5

Fanwʋndi'n

1 Ɛhı, fanwʋndi'n dunman nun y'ɔ man Kilisi a a le yɛ́ ti ɔ. Yí ti, ɛmɔ jínlan bɛ́ ja nun
kpunndiin kpa, nán bɛ man sʋanlan fíí fa ɛmɔ kaci yí nganga kʋ́n.
2 Ɛmɔ tíe, mín Pɔlʋ, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ, sɛ ɛmɔ man bɛ kpɛ ɛmɔ mmian nun an,
anın Kilisi tı mgban man ɛmɔ.
3 Ɛsɛ mıın kan mın funlan nun kɛ, sʋanlan biala m'ɔ kulo kɛ ɔ kpɛ yí mmian nun'n, anın
ɔ lí mala'n kʋalaatin asʋ.
4 Ɛmɔ mɔ ɛmɔ kulo kɛ bɛ di mala nın asʋ maan Nyanmıan bu ɛmɔ sɛsɛfʋɛ'n, ɛmɔ nʋn
Kilisi afian a tı. Ɛmɔ a tʋ a fʋn Nyanmıan anwunnvoe'n.
5 Nan yɛ́ dıɛ, dedi'n mɔ Nyanmıan Wawɛ'n man'n, nun yê yɛ lɛ kpʋnndɛ anyındasʋɛ'n
nʋn sɛsɛ ɛyɔlɛ'n wɔ Nyanmıan anyunnun ɔ.
6 Afı sɛ sʋanlan fa yí nwʋn man Zozi Kilisi a, b'a kpɛ yí mmian nun o, bɛ kpɛlı man yí
mmian nun o, like m'ɔ tı cınnjın'n y'ɔ le dedi'n m'ɔ man yɛ kulo yɛ́ nwʋn'n.
7 Ngɛlɛmɔ nun, ɛmɔ bɔlı yí bʋ kanlanman. Nan nwan yê ɔ'a totua ɛmɔ kɛ nán bɛ nanndı
ananhɔlɛ atın nın asʋ kʋ́n ɔ?
8 Atın'n mɔ atofʋɛ'n-mɔ a hele ɛmɔ kɛ bɛ sín sʋ'n, ɔ fi man Nyanmıan m'ɔ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ yí
nwʋn'n.
9 Afı fali ayile kaan sʋa, ɔ man fali'n kʋalaa tu.
10 Nan kʋsʋ, mın de mın di kɛ yɛ́ Mın dunman nun, ɛmɔ ngɔ nyan man ajʋnlın ngacile.
Nan sʋanlan'n m'ɔ lɛ tan ɛmɔ anyınsʋ'n, kɛ ɔ kpın tı yí'n biala, Nyanmıan 'tua yí kalɛ.
11 Anianman-mɔ, m'ɔ tʋ de mín'n, sɛ ɔ tı ananhɔlɛ kɛ mmian nun ɛkpɛ ɛjɔlɛ yê mın bɔ mın
kele menian'n-mɔ a, anın ɔ yɔ sɛ mɔ afı menian'n-mɔ tɛ kele mín ahʋlʋwa ɔ? Sɛ mmian
nun ɛkpɛ ɛjɔlɛ yê mın bɔ mın kele menian'n-mɔ a, ahan Kilisi ewue'n m'ɔ wuli kʋlʋwa nın
asʋ'n njıjı man sʋanlan fíí.
12 Bɛ́ mɔ bɛ lɛ tan ɛmɔ anyınsʋ'n, mɔ mmian nun ɛkpɛ y'ɔ cian bɛ́'n, bɛ sá bɛ́ nwʋn e!
13 Anianman-mɔ, fanwʋndi nın ati yê Nyanmıan a fɛlɛ ɛmɔ ɔ. Yí ti, nán bɛ fa fanwʋndi
sɔ'n bɛ bu atın ngacile bie asʋ bɛ yɔ mɔ anwʋnnaan'n kulo ɔ. Nan ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn bɛ
sʋ́sɔ bɛ́ nwʋn nun.
14 Ɔ sanlın kɛ, mala'n kʋalaatin wɔ ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhı anun: “Kulo wɔ́ manngʋn kɛ wɔ́ bɔbɔ
muonun wɔ́ nwʋn.”
15 Nan sɛ ɛmɔ yɔ kɛ ebolo naan bɛ kıka kıka bɛ́ nwʋn, ɛsɛ ɛmɔ cı bɛ́ nwʋn bɛ di a, anın
ɛmɔ nían bɛ nwʋn kpa nán ɛmɔ a nyue man ɛmɔ abʋsʋ bɔ.

Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n nʋn ɛtɛ anwʋnnaan'n

16 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ mıın kan mın kele ɛmɔ'n: Ɛmɔ yɔ́ like mɔ Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n kulo'n nán bɛ yáci ɛtɛ anwʋnnaan'n dıɛ'n.
17 Ɔ sanlın kɛ, like mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n kulo'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ngulo
man. Like kʋsʋ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kulo'n, ɛtɛ anwʋnnaan'n ngulo man.
Bɛ́ munnyuan bɛ nzʋn man etin kʋn asʋ. Yí ti y'ɔ man ɛmɔ ngʋala man like mɔ ɛmɔ kulo'n
yɔ ɔ.
18 Afı sɛ ɛmɔ yɔ like mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kulo a, mala'n le man tunmin
ɛmɔ sʋ.
19 Ninnge'n mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n kulo'n, ɔ nvıa man. Ninnge sɔ'n y'ɔ le basa basa ɛjɔlɛ,
satılıfʋɛ ɛyɔlɛ, mgban-mgban ɛyɔlɛ,
20 amʋan ɛsɔ, jiliwa ɛyıɛ, anvɔlɛ etua, butule elie, bɛ́ nwʋn ɛkpɔ, ɛya ɛfɛ, ejujue, bɛ́ nwʋn
nun ebubue, ato eku ɛhyıɛ
21 mân nın anun ninnge anyınbʋlʋ, kɔnʋnmınnzan, alıɛ mɔ bɛ di dede ɔ fʋ bɛ́ ɛbʋɛ sʋ
ɔ nʋn yí nzin ninnge ɛtɛ ɛtɛ mmiekun-mɔ kɛ ɛhıka. Ɛjɔlɛ'n mɔ n nili mʋa n ganlın n
gelelı ɛmɔ'n, mıın kan mın funlan nun kɛ, bɛ́ mɔ bɛ bɔ abalabɔ sɔ'n-mɔ'n, bɛ nnyan man
asıtanlan Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ.

22 Nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n baa dɪɛ m'ɔ su'n y'ɔ le ehulo, fɛ elie, alʋacɪcɪɛ,
abʋtalɛ esie, ahunnunye ɛyɔlɛ, kpa ɛyɔlɛ, ananhɔlɛ elie
23 bɛtɛɛ ɛyɔlɛ, bɛ́ nwʋn ye esie. Mala'n ngan man like mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
kulo nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.
24 Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ mɔ bɛ tɪ Zozi Kilisi dɪɛ'n, ninnge mgban mgban'n-mɔ mɔ ɛtɛ
anwʋnnaan'n kulo'n, b'a yaci yí kʋalaa b'a gua. Ɔ tɪ kɛ b'a bʋbɔ ninnge sɔ'n-mɔ kʋlʋwa'n
mɔ Zozi Kilisi wuli sʋ nɪn asʋ.
25 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n y'ɔ man y'a nyan ngʋan ɔ. Yí ti, yɛ yáci yí maan ɔ
tínngɛ yɛ́ atɪn.
26 Nán bɛ man yɛ tu yɛ́ nwʋn, nán man yɛ kan yɛ́ nwʋn ɛya, ɛsɛ nán man yɛ́ nyɪn bʋlʋ yɛ́
nwʋn.

6

Bɛ mán yɛ bʋ́ka bʋ́ka yɛ́ nwʋn

1 Ɛhɪ, anianman-mɔ, sɛ sʋanlan kʋn tɔ ɛtɛ nɪn anun nán ɛmɔ nwun yí a, ɛmɔ mɔ Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n wɔ bɛ́ nun'n, ɛmɔ fá ahʋnlɪn bɛtɛɛ bɛ síe yí atɪn kpa nɪn asʋ. Wɔ́
mɔ ɛ lɛ bʋka yí'n, síe wɔ́ nwʋn ye nán a ndɔ man ɛtɛ nɪn anun.
2 Ɛmɔ bʋ́ka bʋ́ka bɛ́ nwʋn wɔ bɛ́ emian'n-mɔ anun. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, anɪn ɛmɔ lɛ di Kilisi
mala nɪn asʋ.
3 Sɛ sʋanlan kʋn bu yí nwʋn kpa tala yí manngʋn-mɔ, nan kʋsʋ ɔ tɪ man like fíí a, anɪn ɔ
lɛ laka laka yí nwʋn.
4 Sʋanlan kʋn biala sɔ́ yí muonun yí ɛnanndɪɛ'n ɔ nían. Sɛ ɔ tɪ m'ɔ di yí nwʋn fɛ a, anɪn
yí ngʋnmɪn ɔ lí yí nwʋn fɛ, nán man ɔ fa tʋ yí manngʋn'n-mɔ dɪɛ nɪn anwʋn.
5 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan kʋn biala 'ba bu yí muonun yí ɛnanndɪɛ nɪn anwʋn akpʋnndan ɔ
kele Nyanmɪan.
6 Sʋanlan mɔ bɛ lɛ kele yí Ɛjɔlɛkpa'n, ɔ di kɛ ɔ fa yí ninnge'n m'ɔ le yí'n bie man sʋanlan'n
m'ɔ lɛ kele yí'n.
7 Nán bɛ laka laka bɛ́ nwʋn, bɛ ngʋlʋ man Nyanmɪan anwʋn. Like mɔ sʋanlan kɔ lua'n,
like sɔ'n yê ɔ 'tɪ ɔ.
8 Sɛ ɔ dua like mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n kulo a, like m'ɔ kpɔlɔ'n yê ɔ 'tɪ ɔ. Nan sɛ ɔ dua like
mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kulo a, Wawɛ'n 'man ɔ nyan nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ
le man ayuelɪɛ'n.
9 Yɛ yɔ́ ye'n yɛ hɔ́ yɛ́ nyunnun, nán bɛ man yɛ́ nwʋn bubu yɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ cɪan bie dede
yɛ 'nyan nun like.
10 Ɛhɪka ati, tɛmʋn biala mɔ atɪn wɔ nun'n, yɛ yɔ́ menian'n-mɔ kʋalaa ye. Nan menian
m'ɔ di kɛ yɛ yɔ bɛ́ ye kpa'n y'ɔ le Zozi Kilisi menian'n-mɔ.

Afʋtu nʋn ngalɪɛ

11 Sian dɪɛ, mín muonun mín sa yê mɪɪn fa mɪn kɛlɛ ɛmɔ ɔ. Ɛmɔ sɪ mín ɛhɛlɛ'n nzɔlɛ. Ɔ
sanlɪn kɛ mɪn kɛlɛ mgbili mgbili kpa.
12 Bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ mân'n nwun bɛ́'n, bɛ́ yê bɛ lɛ tinndin ɛmɔ kɛ ɛmɔ kpɛ́ bɛ́ mmian nun
nɪn ɔ. Bɛ lɛ yɔ sɔ, afɪ bɛ ngulo man kɛ bɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa wɔ Kilisi kʋlʋwa'n dunman nun.
13 Bɛ́ muonun mɔ b'a kpɛ bɛ́ mmian nun'n, bɛ nni man mala nɪn asʋ. Nan bɛ kulo kɛ
ɛmɔ kpɛ bɛ́ mmian nun maan bɛ fa ɛmɔ bɛ tu bɛ́ nʋan nun.
14 Nan mín dɪɛ, yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi kʋlʋwa nɪn ala yê mɪn fa mɪn tu mín nʋan nun. Ɔ sanlɪn
kɛ Kilisi kʋlʋwa'n dunman nun, ɛtɛ mân'n nwun mín kɛ b'a bʋbɔ mín kʋlʋwa sʋ. Mín kʋsʋ
mín, mɪn nwun ɛtɛ mân'n kɛ b'a bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ. Yí bʋ y'ɔ le kɛ mɪn nʋn ɛtɛ mân'n yɛ́
afian a tɪ.
15 Sɛ b'a kpɛ sʋanlan kʋn mmian nun o, sɛ bɛ kpɛlɪ man yí mmian nun o, nán ɛhɪ yê ɔ tɪ
cɪnnjɪn ɔ. Nan m'ɔ cian'n y'ɔ le kɛ yɛ káci abɔdɪɛ fʋfɔlɛ.

16 Nyanmıan yílaɩ bɛ́ mɔ bɛ 'nanndı atın sɔ'n mɔ m'an hele nın asʋ'n, bɛ nʋn Nyanmıan
Izalayɛ amma kpa'n-mɔ. Ɔ nwúɩn bɛ́ nwʋn anwunnvoe ɔ mán bɛ́ tánlan alʋacıcıɛ nun.
17 Ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, sʋanlan fíí n'ɔ wula mín akpue. Ɔ sanlın kɛ mín nwʋn kafʋan'n-mɔ
kele kɛ n dı Zozi akʋa.
18 Anianman-mɔ, yɛ́ Mın Zozi Kilisi nwúɩn ɛmɔ anwʋn anwunnvoe. Amın!

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLƗ NWANLIN EFƐZƗ ASƆNƗN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Tɛmʋn mɔ Pɔlʋ 'kɛlɛ kalata sɔ'n, anɪn ɔ la fiadɪ. Anɪn Efɛzɪ y'ɔ tɪ Azi mân nɪn anun kulo kpili nɪn ɔ. Mân sɔ'n, ɛnɛ bɛ fɛlɛ yí Tuluki. Pɔlʋ yê ɔ bɔlɪ ɛbɛlɛ asɔnɪn nɪn abʋ ɔ. Ɔ lili afʋɛ nsan ɛbɛlɛ ɔ sesielɪ asɔnɪn'n. Asɔnɪn'n kɔ tɛlɛ dede ɔ kɔ ju kulo bʋ nga'n mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ etin nɪn asʋ'n kʋalaatin. Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ Efɛzɪ dunman yê ɔ fite ɔ. Kʋsʋ kalata nɪn ɛhɛlɛ mɔ Pɔlʋ a hɛlɛ'n, ɔ tɪ etin sɔ nɪn asʋ asɔnɪn'n-mɔ kʋalaatin bé kalata. Yí ti yê Pɔlʋ mmʋbɔ man menian dɔʋn dunman yí kalata sɔ nɪn anun ɔ.

Kalata sɔ'n, yɛ kʋala kɛ yɛ ce nun mgbili nnyuan. Mɔ li mʋa'n (yí ti 1-3), Pɔlʋ lɛ yɪ Nyanmɪan ayɛ ɔ da yí asɪ wɔ yí nyila'n kʋalaa m'ɔ fa man yé wɔ Kilisi dunman nun'n. Afɪ, bé mɔ bɛ de Kilisi bɛ di'n, m'ɔ tɪ Zufʋ o, m'ɔ tɪ man Zufʋ o, Zozi a han bé a bɔ nun ɔ'a man b'a kaci Nyanmɪan anwʋntɪɛ mma. Anwʋntɪɛ mma sɔ'n-mɔ yê bɛ fɛlɛ bé asɔnɪn nɪn ɔ. Pɔlʋ lɛ sɛlɛ Nyanmɪan kɛ ɔ mán bɛ nyán yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n nán b'a tɪ Kilisi ehulo nɪn abʋ kpa. M'ɔ li sian'n (yí ti 4-6), Pɔlʋ lɛ bʋtʋ asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ bɛ bó abalabɔ kpa m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn. Kalata nɪn agualɪɛ nun (6.10-18), ɔ lɛ kacɪ asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ bɛ fá Nyanmɪan ɛlɔɛ ninnge'n-mɔ bɛ síe bé nwʋn nán b'a hʋala bé ja nun jinlan wɔ Abɔnsanmʋn naka junman'n m'ɔ di nɪn anyunnun.

Ahɪn ebisa

1 Mín Pɔlʋ, mɔ Nyanmɪan a hulo kɛ n gáci Kilisi Zozi bɔfʋɛ'n, mín yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan ɛmɔ mɔ bɛ tɪ Nyanmɪan anwʋntɪɛ mma [Efɛzɪ kulo nɪn asʋ ɛlɔ], mɔ bɛ de Kilisi Zozi bɛ di'n.

2 Mɪn 'bisa ɛmɔ ahɪn. Yé Sɪ Nyanmɪan Kpili nʋn yé Mɪn Zozi Kilisi nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe ɛsɛ bɛ cícɪ ɛmɔ alʋa.

Nyanmɪan nyila'n-mɔ

3 Yɛ yí Nyanmɪan Kpili m'ɔ tɪ yé Mɪn Zozi Kilisi Asɪ nɪn ayɛ. Ɔ sanlɪn kɛ kɛmɔ yɛ nʋn Kilisi a yɔ sʋanlan munmuan kʋn'n, Nyanmɪan a fa yí nyila'n kʋalaa m'ɔ le yí anwunno ɛlɔ'n ɔ'a man yé.

4 Ɔ nanndɪ Kilisi sʋ, Nyanmɪan lili mʋa kpalɪ yé sielɪ kʋalaaka nán ɔ'a bɔ mân'n. Afɪ ɔ kulo kɛ yé ɛnanndɪɛ'n yɔ nwannzan-nwannzan wɔ yí nyunnun nán ɔ'a nyan man yé nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a ngan man. Ehulo mɔ Nyanmɪan kulo yé nɪn ati,

5 ɔ lili mʋa ɔ hyɪhyɛlɪ sielɪ kɛ ɔ 'fa yé kaci yí mma wɔ Zozi Kilisi dunman nun. Ɔ yɔlɪ yí sɔ, ɔ sanlɪn kɛ ɔ yɔ yí ɛnyɪnmɪn.

6 Afɪ, ɔ kulo kɛ yé mɔ yɛ tɪ yí mma'n, yɛ yɪ yí ayɛ, yɛ wula yí anunminnyanmʋn ɔ fi yí ye kpili'n mɔ ɔ'a yɔ yé nɪn anwʋn wɔ yí ehulo Baa'n dunman nun.

7 Kilisi ewue'n m'ɔ wuli gualɪ yí moja nɪn asɪ nɪn a tua yé ti kalɛ'n. Nyanmɪan ye kpili ɛhɪ mɔ ɔ'a man yé'n, ɔ'a man y'a nyan ɛtɛ face.

8 Ye sɔ'n mɔ ɔ'a yɔ yɛ'n tɪ kpili sʋnman. Ɔ man yé ngɛlɛ nʋn ajʋnlɪn.

9 Ɔ nanndɪ Kilisi asʋ, nvɪalɪɛ nun ɛhyɪhyɛ'n m'ɔ tɪ yí kunnun sʋ like, m'ɔ sesielɪ yí daba'n, ɔ'a yɪ ɔ'a hele yé.

10 Ɛhyɪhyɛ sɔ'n mɔ Nyanmɪan 'ba gua yí bʋ mân nɪn ayuelɪɛ nun'n y'ɔ le kɛ ɔ 'ba han anwunno ɛlɔ nʋn asɪɛ nɪn asʋ ɛwa ninnge'n kʋalaatin bɔ nun ɔ fa bé wula Kilisi m'ɔ tɪ kpain nɪn asa nun.

11 Yɛ nʋn Kilisi y'a yɔ sʋanlan munmuan kʋn. Y'a kaci Nyanmɪan menian. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan kpalɪ yé sielɪ daba daba ɔ fi yí ɛhyɪhyɛ nɪn anwʋn. Afɪ, ɔ'a hulo ɔ'a yɔ yí sɔ,

12 nán yɛ́ mɔ y'a li mʋa y'a fa yɛ́ lʋa'n y'a wula Ngʋandefʋɛ nɪn anun'n, yɛ yɪ Nyanmɪan ayɛ, yɛ wula yí anunminnyanmʋn.
13 Ɛmɔ kʋsʋ, mɛlɛ mɔ ɛmɔ tɪlɪ ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n, Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ man ɛmɔ ngʋan'n, ɛmɔ a le Kilisi a li. Ɛhɪka ati, Nyanmɪan a fa yí Wawɛ nwannzan-nwannzan'n m'ɔ falɪ bɔlɪ anɔhʋba'n ɔ'a wula ɛmɔ nun. Ɔ kele kɛ ɛmɔ tɪ yí dɪɛ.
14 Wawɛ Nwannzan-nwannzan sɔ'n di ajinlanmun kɛ yɛ tɪ Nyanmɪan afilie nɪn anun menian. Yɛ lɛ nwʋnndɛ kɛ ɔ lé yɛ́ ti bɔkɔɔ maan yɛ yɔ́ yí dɪɛ dahuu nán y'a yɪ yí ayɛ y'a wula yí anunminnyanmʋn.

Pɔlʋ ɛbʋtʋɛ'n

15 Ɛhɪka ati, sian mɔ mín kʋsʋ m'an tɪ kɛ ɛmɔ a fa bɛ́ dedi'n b'a wula yɛ́ Mɪn Zozi anun, ɛsɛ ɛmɔ kulo bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ tɪ Nyanmɪan anwʋntɪɛ menian'n,
16 mɪn da Nyanmɪan asɪ cɪan biala wɔ ɛmɔ dunman nun. Mín ti kacɪ ɛmɔ mín mmʋtʋɛ'n-mɔ anun
17 mɪn sɛlɛ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi Nyanmɪan'n, m'ɔ tɪ Sɪɛ'n m'ɔ le anunminnyanmʋn'n kɛ ɔ mán ɛmɔ nwʋ́n ngɛlɛ kpa, ɔ yí yí nwʋn yuein ɔ héle ɛmɔ maan ɛmɔ sí yí kpa bɔkɔɔ.
18 Ɔ mán yí kanlannɪɛ'n tá ɛmɔ ajʋnlɪn nɪn anun yuein nán ɛmɔ a tɪ anyɪndasʋɛ'n mɔ yí ti yê ɔ fɛlɛlɪ ɛmɔ nɪn abʋ. Ɔ mán ɛmɔ tɪ yí bʋ kɛ ninnge mgbakpa'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a sie yí anwʋntɪɛ menian'n-mɔ'n tɪ anunminnyanmʋn like m'ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ.
19 Ɔ mán ɛmɔ tí yí bʋ kɛ yí tunmin'n tɪ kpili sʋnman man yɛ́ mɔ yɛ de Kilisi yɛ di'n. Tunmin sɔ'n, yí yê ɔ yɪlɪ helelɪ anwʋnsɛlɛ sʋ
20 ɔ manlɪn Ngʋandefʋɛ'n fi ewue nɪn anun tinngelɪ ɔ. Ɔ'a fa yí ɔ'a sie yí anunminnyanmʋn lɪka yí sa fama sʋ anwunno ɛlɔ mân dɪɛ nɪn anun.
21 Ɛbɛlɛ, Kilisi y'ɔ sie nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ mgbain nʋn nganngan'n-mɔ kʋalaatin ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ di kpain o, tunminfʋɛ o, kʋalafʋɛ o, bɛ́ mɔ bɛ di belemgbin o, yí y'ɔ sie bɛ́ kʋalaa ɔ. Yí asasʋɛ'n tala asasʋɛ biala mɔ bɛ kʋala kɛ bɛ nyan yí mân ɛhɪ anun nʋn fʋfɔlɛ'n kʋsʋ mɔ Nyanmɪan 'ba bɔ nɪn anun dɪɛ'n.
22 Nyanmɪan Kpili a sie Kilisi kpain like biala asʋ. Ɔ'a fa yí a man Asɔnɪn'n.
23 Asɔnɪn'n tɪ kɛ yí nwʋnnaan yê ɔ tɪ kɛ Asɔnɪn nɪn ati. Ɔ wɔ eyuadɪ'n lɪka kʋalaatin. Yí yê ɔ yɪ Asɔnɪn'n kpa bɔkɔɔ ɔ.

2

Nyanmɪan anwunnvoe'n

1 Ɛhɪ, ɛmɔ ɛtɛ'n-mɔ ati, daba nɪn anun, Nyanmɪan nwun ɛmɔ kɛ menian mɔ b'a wu ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ fʋnndʋnlɪn yí.
2 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, anɪn ɛmɔ ɛnanndɪɛ'n nʋn eyuadɪ dɪɛ'n tɪ kʋn kpɛ. Abɔnsanmʋn m'ɔ tɪ eyuadɪ nɪn asʋ kpain'n, yí yê anɪn ɛmɔ sʋ yí ɔ. Kpain sɔ'n yê ɔ lɛ di bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn ci Nyanmɪan nɪn anun junman tɛmʋn ɛhɪ mɔ yɛ wɔ nun nɪn ɔ.
3 Daba nɪn anun, anɪn kɛ yɛ́ kʋalaa yɛ tɪ yí nɪn anɪn. Like mɔ ɛtɛ anwʋnnaan nɪn anyɪn bʋlʋ yí nwʋn'n yê yɛ kpʋnndɛ ɔ. Like mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n nʋn yɛ́ ajʋnlɪn'n kulo kɛ yɛ yɔ́'n, like sɔ'n yê yɛ yɔ ɔ. Ɛtɛ'n mɔ b'a wʋ yɛ́ nʋn nɪn ati, yɛ́ tɪ menian mɔ Nyanmɪan sikpɛ'n cɪ yɛ́ kɛ menian bʋ nga'n-mɔ.
4 Nan Nyanmɪan Kpili a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe. Ɔ sanlɪn kɛ ehulo'n m'ɔ kulo yɛ́'n tɪ kpili sʋnman.
5 Yɛ́ mɔ yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ man yɛ wuli'n, ɔ'a man yɛ́ nʋn Kilisi y'a nyan ngʋan. Sɛ ɛmɔ a nyan ngʋan an, ɔ kele kɛ Nyanmɪan a nwun ɛmɔ anwʋn anwunnvoe ɔ'a man ɛmɔ a nyan ngʋan.
6 Kilisi Zozi dunman nun, Nyanmɪan a man yɛ́ nʋn Zozi fi ewue nun y'a tinnge, yɛ́ nʋn yí tɪ anwunno ɛlɔ mân nɪn anun.
7 Nyanmɪan a yɔ yí sɔ, ɔ'a hele kɛ mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nɪn anun, yí ye nɪn anwʋn ninnge mgbakpa'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a sie yɛ́ mɔ y'a le Kilisi Zozi y'a li'n tɪ man nzɛmɪndɛ.

8 Ɔ sanlın kɛ, sɛ ɛmɔ a nyan ngʋan an, ɔ kele kɛ Nyanmıan a nwun ɛmɔ anwʋn
anwunnvoe, ɔ fi ɛmɔ dedi nın anwʋn. Ngʋan sɔ'n mɔ ɛmɔ a nyan yí'n, ɔ fi man ɛmɔ
muonun. Nan ɔ tı Nyanmıan acɛdıɛ.
9 Nán kɛ mɔndınlın mɔ ɛmɔ a bɔ nın anun like ɔ, nán sʋanlan a fa a tu yí nwʋn.
10 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan yê ɔ'a sesie yé ɔ'a bɔ yé ɔ. Ɔ'a bɔ yé kɛ yɛ nʋn Ngʋandefʋɛ Zozi yɛ
yɔ́ sʋanlan munmuan kʋn nán y'a hʋala y'a yɔ nyɔlıɛ kpa. Nyɔlıɛ sɔ'n-mɔ, Nyanmıan Kpili
lili mʋa sesielı manlın yé kɛ yɛ yɔ́.

Yɛ nʋn Kilisi a yɔ sʋanlan munmuan kʋn

11 Ɛhı, b'a nwʋ man ɛmɔ Zufʋ. Zufʋ'n-mɔ fɛlɛ ɛmɔ "bé mɔ bɛ kpɛlı man bé mmian nun".
Bɛ fɛlɛ bé nwʋn "bé mɔ b'a kpɛ bé mmian nun", ɔ fi nzɔlɛ'n mɔ menian'n-mɔ a yɔ a sie yí bé
nwʋnnaan nın asʋ'n.
12 Ɛmɔ kácı kɛ mɛlɛ sɔ nın anun'n anın ɛmɔ nni man Kilisi afilie'n bie. Izalayɛ amma'n-
mɔ anyunnun an, bɛ nga man ɛmɔ bie. Nyıhyɛ'n mɔ Nyanmıan nʋn Izalayɛ amma'n-mɔ
hyıhyɛlı'n, anɔhʋba'n m'ɔ bɔlı bé'n, anın ɛmɔ nnʋn man nun bie. Ɛmɔ gua mân nın anun
mgban, ɛmɔ le man anyındasʋɛ, ɛsɛ ɛmɔ nzı man Nyanmıan.
13 Nan sian dıɛ, ɛmɔ nʋn Zozi Kilisi b'a yɔ sʋanlan munmuan kʋn. Ɛmɔ mɔ anın ɛmɔ nʋn
Izalayɛ amma'n-mɔ afian tı'n, Ngʋandefʋɛ Zozi moja nın a hyʋın ɛmɔ ɔ'a mantan bé.
14 Ɔ sanlın kɛ Kilisi a man bé mɔ bɛ tı Zufʋ o, bé mɔ bɛ tı man Zufʋ o, yé kʋalaa y'a nyan
anzʋnunjɔ, yɛ nʋn yí y'a yɔ sʋanlan munmuan kʋn. Anın Zufʋ'n-mɔ nʋn bé mɔ bɛ tı man
Zufʋ'n bɛ kpɔ bé nwʋn. Ɛkpɔ sɔ'n tı kɛ talɛ m'ɔ ja menian afian. Kilisi a wu ɔ'a tu ɛkpɔ'n kɛ
talɛ mɔ b'a bubu yí ɔ. Ɔ'a han Zufʋ'n-mɔ nʋn bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n ɔ'a bɔ nun, ɔ'a man b'a
yɔ fatule kʋnmgba cein.
15 Kilisi a wu ɔ'a kpɛ Zufʋ'n-mɔ mala'n nʋn sʋ ninnge'n-mɔ anun. Ɔ'a han Zufʋ'n-mɔ
nʋn bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n ɔ'a bɔ nun. Ɔ'a man fatule nnyuan nın a yɔ fatule fʋfɔlɛ baa
kʋnmgba cein. Fatule fʋfɔlɛ sɔ'n nʋn Kilisi a yɔ sʋanlan munmuan kʋn. Kɛ ɔ kpınlın yɔlı
mɔ Kilisi a man y'a nyan anzʋnunjɔ nın anın.
16 Ɛkpɔ'n m'ɔ la fatule nnyuan nın afian'n, Kilisi a wu kʋlʋwa nın asʋ ɔ'a nunnun yí bʋsʋ.
Ewue'n m'ɔ wuli kʋlʋwa nın asʋ nın ati, ɔ'a han fatule nnyuan'n, ɔ'a bɔ nun, ɛsɛ ɔ'a sesie
bé nʋn Nyanmıan bé afian.
17 Ɛhı, Kilisi a a, ɔ'a bɔ Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ man alʋacıcıɛ'n nın ɔ'a hele ɛmɔ mɔ bɛ tı man Zufʋ
mɔ anın ɛmɔ nʋn Nyanmıan bé afian tı'n. Ɛsɛ Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ mantan Nyanmıan kʋkʋ'n,
Kilisi a a, ɔ'a bɔ Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ man alʋacıcıɛ'n ɔ'a hele bé kʋsʋ.
18 Sɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man Zufʋ o, bé mɔ bɛ tı man Zufʋ o, yé kʋalaa yɛ
kʋala kɛ yɛ fite Nyanmıan anyunnun an, anın ɔ fi Kilisi.
19 Ɛhıka ati, ɛmɔ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n, ɛmɔ tı man nyɔfʋɛ anaan menian mgban kʋ́n. Nan
sian dıɛ, ɛmɔ tı Nyanmıan anwʋntıɛ mma kpa bɔkɔɔ, ɛmɔ di yí afilie'n bie.
20 Ɛmɔ tí yí bʋ kpa. Asɔnın'n tı kɛ sua. Alimʋa nın anun, Nyanmıan a sie Zozi Kilisi
mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kɛ sua nın awula bé bʋ. Ɛmɔ kʋsʋ wɔ yí sʋ ɛfʋla nın
anun bie kɛ biliki. Alimʋa biliki'n mɔ bé mɔ bɛ lɛ si sua'n bɛ sie yí ayialıɛ nın asʋ kʋalaaka
nán b'a fʋla sua nın asʋ'n, biliki sɔ'n y'ɔ le Kilisi muonun.
21 Yí y'ɔ man sua bɔndin'n yɔ kunngun ɔ. Ɛsɛ yí y'ɔ man sua'n kɔ anwunno ɔ kaci asɔnın
sua nwannzan-nwannzan man yé Mın ɔ.
22 Ɛmɔ nʋn Kilisi, b'a yɔ sʋanlan munmuan kʋn. Ɛmɔ wɔ sua'n mɔ bɛ lɛ si nın anun
bie kɛ biliki. Ɛmɔ nʋn bé bʋ nga'n-mɔ b'a kaci kɛ sua mɔ Nyanmıan Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n wɔ nun ɔ.

3

Pɔlʋ junman'n

1 Ɛhıka ati, mın sɛlɛ Nyanmıan mın man ɛmɔ. Ɛmɔ sı kɛ Zozi dunman nun, Ɛjɔlɛkpa'n
mɔ m malı m mɔlı n gelelı ɛmɔ mɔ bɛ tı man Zufʋ nın ati, b'a hyı mín Pɔlʋ b'a tʋ mín fiadı.

2 Junman'n mɔ Nyanmıan Kpili ehulo nın anun ɔ'a fa ɔ'a wula mín sa nun kɛ n ní man
ɛmɔ'n, mın de mın di kɛ ɛmɔ a tı junman sɔ nın angan.
3 Junman sɔ'n, nvıalıɛ nun like yê Nyanmıan a yı ɔ'a hele mín ɔ. Mín sa ati kalata ɛhı
anun, m'an li mʊa m'an han like sɔ nın anwʊn ɛjɔlɛ kaan m'an hele ɛmɔ dada angʊnmın.
4 Sɛ ɛmɔ kınnga a, ɛmɔ 'ba nwun yí kɛ nvıalıɛ nun like sɔ'n tʊ de Kilisi.
5 Nvıalıɛ nun like sɔ'n, daba Nyanmıan a nyı man ɔ'a ngele man menian'n-mɔ. Nan
sian dıɛ, ɔ nanndı yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın asʊ, ɔ'a yı ɔ'a hele yí mmɔfʊɛ nʊn yí
mgbɔmanfʊɛ nwannzan-nwannzan'n-mɔ.
6 Ɛ 'nwun nvıalıɛ nun like sɔ'n: bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ mɔ bɛ nʊn Kilisi a yɔ sʊanlan
munmuan kʊn, ɔ fi Ɛjɔlɛkpa'n mɔ b'a le b'a li'n, bɛ di Nyanmıan afilie'n bie kɛ Zufʊ'n-mɔ.
Anɔhʊba'n mɔ Nyanmıan bɔlı yí menian'n-mɔ nʊn sʊ nyila'n, ɛmɔ kʊsʊ wɔ nun bie.
7 Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, Nyanmıan a nwun mín nwʊn anwunnvoe ɔ'a fa ɔ'a wula mín sa nun.
Ɔ'a man m'an kaci sʊ akʊa kɛ m mɔ́ n géle menian'n-mɔ kʊalaatin wɔ yí tunmin nın anun.
8 Nyanmıan anwʊntıɛ mma'n-mɔ anun, n dı man like fíí. Nan kʊsʊ, ɔ'a man mín acɛdıɛ
kɛ m mɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n n géle ɛmɔ mɔ bɛ tı man Zufʊ'n. Ɛjɔlɛkpa sɔ'n m'ɔ tʊ de Kilisi'n kele
ninnge mgbakpa mɔ Kilisi le yí m'ɔ bʊ yɛ́ sʊ'n.
9 Nyanmıan Kpili mɔ ɔ'a bɔ like biala'n, ɔ'a man mín atın kɛ n yí yí nvıalıɛ nun ɛhyıhyɛ'n
m'ɔ fıalı sʊ dede ɔ'a ju ɛnɛ'n n géle menian'n-mɔ kʊalaatin.
10 Ɔ man sian dıɛ, Asɔnın'n y'ɔ man nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ di kpain nʊn
tunminfʊɛ'n nwun Nyanmıan ngɛlɛ kpili'n m'ɔ sı nın ɔ.
11 Like'n m'ɔ jʊnlınlın yí nwʊn daba kɛ ɔ 'yɔ'n, ɔ nanndı yɛ́ Mın Zozi Kilisi sʊ, ɔ'a man ɔ'a
kpın sʊ.
12 Kɛmɔ yɛ de Kilisi yɛ di, ɛsɛ yɛ nʊn yí y'a yɔ sʊanlan munmuan kʊn'n, yɛ́ kunnun ndıtı
man yɛ́ kʊ́n. Yɛ le atın yɛ kʊala kɛ yɛ fite Nyanmıan anyunnun ahʊnmınkan nun.
13 Ɛjɔlɛkpa nın ati, sɛ mıın nwun yalɛ ɛmɔ dunman nun an, nán bɛ man bɛ́ nwʊn bubu
bɛ́. Nan ɔ tı ɛmɔ anunminnyanmʊn wɔ Nyanmıan anyunnun.

Pɔlʊ ɛbʊtʊɛ'n

14 Ɛhıka ati, sɛ mın tʊ mín nyın mın nıan junman kpili'n mɔ Nyanmıan a li a man yɛ́ nın
an, mın kʊtʊ mín ja ebue nın asʊ Sıɛ nın anyunnun.
15 Sıɛ sɔ'n dunman'n la anwunno ɛlɔ nʊn ası ɛwa afilie kʊalaa asʊ.
16 Mın sɛlɛ yí kɛ, ɔ nanndı yí anunminnyanmʊn kpili'n m'ɔ le yí nın asʊ, ɔ fá yí Wawɛ'n
ɔ wúla ɛmɔ ɛkala nın anwʊnsɛlɛ kpa.
17 Ɛsɛ, ɔ nanndı ɛmɔ dedi nın asʊ, ɔ mán Kilisi tánlan ɛmɔ ahʊnlın nın anun. Mın sɛlɛ yí
kɛ ɔ mán ɛmɔ só ndıan bɛ tánlan Kilisi ehulo nın anun sɛlɛ kpa.
18 Mın sɛlɛ Nyanmıan kɛ ɔ mán ɛmɔ nʊn anwʊntıɛ mma'n-mɔ kʊalaatin húala bɛ tí yí bʊ
kɛ ehulo'n mɔ Kilisi kulo yɛ́'n tı tɛtɛlɛ, ɔ tı tınndın, ɔ kɔ anwunno ɛsɛ ɔ tı kpʊnlʊn-mgbʊnlʊn
kpa. Ɔ tı man like nzɛmındɛ.
19 Nyanmıan mán ɛmɔ nwún ehulo'n mɔ Kilisi kulo yɛ́'n. Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ sʊanlan fíí
ngʊala man kɛ ɔ nwun yí dede ɔ gua yí bʊ. Nan kʊsʊ, Nyanmıan mán ɛmɔ nwún yí kpa
bɔkɔɔ like biala anun, nán Nyanmıan nyila'n kʊalaatin a han ɛmɔ.
20 Nyanmıan Kpili m'ɔ le tunmin m'ɔ fa di junman wɔ yɛ́ nun'n, ɔ kʊala kɛ ɔ yɔ like biala
m'ɔ tala mɔ yɛ kɔ sɛlɛ anaan mɔ yɛ kɔ jʊnlın nın asʊ.
21 Yí m'ɔ kʊala like biala yɔ maan ɔ tala sʊ'n, anunminnyanmʊn hán yí wɔ Asɔnın nın
anun wɔ Zozi Kilisi dunman nun cıan daa! Amın.

4

Asɔnın junman'n

1 Ɛhı, mín mɔ yɛ́ Mın dunman nun b'a tʊ mín fiadı'n, mın 'sɛlɛ ɛmɔ mın bʊtʊ bɛ́: Kɛmɔ
Nyanmıan a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʊn'n, ɛmɔ bɔ́ abalabɔ kpa m'ɔ sɔ yí nyın.

2 Ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ cɪan daa. Ɛmɔ nyán ahʋnlɪn bɛtɛɛ, ɛsɛ bɛ sí abʋtalɛ. Ɛmɔ fá ehulo
bɛ súsɔ bɛ́ nwʋn nun.
3 Kɛmɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn a hohuan ɛmɔ anʋan maan ɛmɔ a yɔ kʋn'n,
ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ tánlan anʋannzɛ sɔ nɪn anun wɔ anzʋnunjɔ nun.
4 Asɔnɪn'n m'ɔ tɪ kɛ Kilisi anwʋnnaan'n tɪ baa kʋnmgba. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
kʋsʋ tɪ baa kʋnmgba. Anyɪndasʋɛ like'n kʋsʋ mɔ yí ti yê Nyanmɪan a fɛlɛ ɛmɔ'n tɪ baa
kʋnmgba.
5 Yɛ́ Mɪn Zozi tɪ baa kʋnmgba. Dedi'n tɪ baa kʋnmgba. Ɛsɔnɪan'n tɪ baa kʋnmgba.
6 Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ kʋalaa yɛ́ Sɪ'n tɪ baa kʋnmgba. Ɔ sie yɛ́ kʋalaatin. Ɔ nanndɪ yɛ́
kʋalaa yɛ́ sʋ, ɔ di yí junman'n. Ɛsɛ ɔ wɔ yɛ́ kʋalaa yɛ́ nun.
7 Nan kʋsʋ, Kilisi a nɪan yí acɛdɪɛ nɪn anwʋn ɔ'a hye ɔ'a man yɛ́ ngʋkʋn ngʋkʋn. Acɛdɪɛ
sɔ'n tɪ tunmin mɔ bɛ fa bɛ di Asɔnɪn nɪn anun junman.
8 Ɛhɪ ati, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ:

Ɔ'a li kunnunmun ɔ'a fʋ anwunno
ɔ nʋn nganga'n-mɔ a hɔ.
Ɛsɛ ɔ'a hye menian'n-mɔ acɛdɪɛ.

9 Bɛ́ nwan: "Ɔ'a fʋ anwunno". Yí bʋ y'ɔ le benin? Yí bʋ y'ɔ le kɛ ɔ lili mʋa ɔ juli asɪɛ nɪn
asʋ ɛwa.
10 Sʋanlan'n mɔ ɔ'a ju asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n, yí kʋnmgba'n yê ɔ'a sa ɔ'a fʋ anwunno ɛlɔ
nyanmɪansʋ nɪn ɔ. Ɔ wɔ like biala ati asʋ, ɛsɛ ɔ wɔ eyuadɪ'n lɪka kʋalaatin.
11 Yí yê ɔ'a hye acɛdɪɛ nɪn ɔ. Ɔ'a sesie menian'n mmie-mɔ kɛ yí mmɔfʋɛ, mmie-mɔ kɛ yí
mgbɔmanfʋɛ, mmie-mɔ kɛ Ɛjɔlɛkpabɔfʋɛ yê mmie-mɔ kʋsʋ kɛ ɛsɔfʋ mɔ bɛ kele like.
12 Ɔ'a sesie bɛ́ kʋalaa sɔ maan Nyanmɪan anwʋntɪɛ mma'n-mɔ kʋala bɛ di yí junman'n
bɛ man Asɔnɪn'n m'ɔ tɪ Kilisi anwʋnnaan'n kɔ yí nyunnun.
13 Yí dɪɛ, anɪn yɛ́ kʋalaa yɛ́ dedi'n yɔ kʋn yɛ sɪ Nyanmɪan Awa'n. Ɛbɛlɛ nɪn anun, anɪn yɛ́
ti a tin, y'a kaci kɛ Kilisi bɔbɔ muonun kpa bɔkɔɔ.
14 Yí sɔ ɛhɪ anun, anɪn yɛ ngaci man kɛ mmatʋnman kʋ́n, nán atofʋɛ'n-mɔ a nnaka man
yɛ́, b'a mmɔ man yɛ́ tanngo tanngo kɛ asutue mgbaha bɔ ɛlɛɛ tanngo tanngo'n.
15 Nan sɛ yɛ le ehulo yɛ kan ananhɔlɛ, yɛ yɔ ananhɔlɛ like a, yɛ 'nyin yɛ tʋ Kilisi m'ɔ li yɛ́
ti'n wɔ like biala anun.
16 Sɛ anwʋnnaan nɪn akpɔlɛ akpɔlɛ'n kʋalaa a hohuan bɛ́ nʋan b'a yɔ kunngun kpa a, ɔ
fi Kilisi. Yí yê ɔ man anwʋnnaan bɔndɪn nɪn akpɔlɛ akpɔlɛ'n kʋalaa sisa sʋ ɔ yɔ munmuan
kʋn ɔ. Yí sɔ ati, sɛ akpɔlɛ'n kʋn biala yɔ like m'ɔ sɛ fata nɪn an, anwʋnnaan bɔndɪn'n nyin
ɛsɛ ɔ kpasi ehulo nɪn anun.

Abalabɔ ɛtɛ'n nʋn abalabɔ kpa'n

17 Ɛhɪ, yɛ́ Mɪn dunman nun, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ mɪɪn kan mɪn fua sʋ mɪn kele ɛmɔ'n. Nán
man ɛmɔ bu bɛ́ mân'n kɛ bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Kilisi'n. Ɔ sanlɪn kɛ ajʋnlɪn mgban-mgban y'ɔ
wɔ bɛ́ ti anun ɔ.
18 Bɛ nzɪ man ngɛlɛ fíí. Ngʋan'n mɔ Nyanmɪan fa ce'n, bɛ nnyan man bie. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ
nzɪ man yí nwʋn ɛjɔlɛ fíí bɔbɔ. Ɛsɛ bɛ́ ahʋnlɪn nɪn a kete sʋnman.
19 Bɛ nzɪ man nyian. B'a fa bɛ́ nwʋn b'a wula satɪlɪfʋɛ nyɔlɪɛ'n-mɔ anun yê ɛtɛ ngacile
ngacile'n kʋalaa gua bɛ́ nwʋn efian.
20 Nan ɛmɔ dɪɛ, nán ɛhɪ yê ɛmɔ suanlɪn wɔ Kilisi anwʋn ɔ.
21 Ɛmɔ a tɪ Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n kʋalaatin. Ananhɔlɛ'n m'ɔ tʋ de Zozi'n, ɛmɔ mɔ bɛ tɪ yí
menian'n, b'a han b'a hele ɛmɔ.
22 Mɔ b'a hele ɛmɔ'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ yáci bɛ́ asɪtanlan daba'n bɛ tʋ́. Asɪtanlan daba sɔ'n,
anyɪnbʋlʋ ɛtɛ m'ɔ wɔ nun'n, ɔ man ewue.
23 Ɛmɔ mán Nyanmɪan Wawɛ'n káci ɛmɔ ahʋnlɪn'n nʋn bɛ́ ajʋnlɪn'n kpa bɔkɔɔ.

24 Ɛmɔ bɔ́ abalabɔ kpa m'ɔ kele kɛ ɛmɔ tɪ menian nvʊfɔlɛ mɔ Nyanmɪan muonun a bɔ ɔ.
Abalabɔ kpa sɔ'n, ɔ di kɛ bɛ nwun yí asɪtanlan sɛsɛ nʊn anwʊntɪɛ nun, m'ɔ kele kɛ ɛmɔ tɪ
ananhɔlɛ nɪn anun sakpa.
25 Ɛhɪ ati, ɛmɔ yáci ato elie'n. Sʊanlan kʊn biala hán ananhɔlɛ héle yí manngʊn. Ɔ sanlɪn
kɛ yɛ tɪ anwʊnnaan baa kʊnmgba nɪn anun akpɔlɛ akpɔlɛ.
26 Sɛ ɛmɔ fɛ ɛya a, ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa nán ɛmɔ a ndɔ man ɛtɛ nɪn anun. Nán bɛ fɛ ɛya
dede maan alíɛ san sʊ.
27 Nán bɛ man Abɔnsanmʊn nyan ɛmɔ anwʊn atɪn fíí.
28 Sʊanlan m'ɔ wua'n, ɔ yáci yí awue'n. Ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn, ɔ lí junman. Ɔ nyán yí nʊan nun
alɪɛ nán ɔ'a nyan bie ɔ'a bʊka sʊanlan m'ɔ wɔ emian nun'n.
29 Nán bɛ man ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí fi bɛ́ nʊan fite. Nan bɛ mán ɛjɔlɛ m'ɔ tɪ kpa fi bɛ́ nʊan fíte. Ɛjɔlɛ
m'ɔ man sʊanlan dedi'n kɔ yí nyunnun, ɔ bʊka bɛ́ mɔ bɛ lɛ tie'n yê ɔ tɪ kpa ɔ.
30 Nán bɛ bɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan alʊa. Ɔ wɔ ɛmɔ anun maan ɛmɔ nwun yí kɛ
ɛmɔ tɪ Nyanmɪan dɪɛ dede ɔ kɔ ju cɪan mɔ Nyanmɪan 'de ɛmɔ ati kpa bɔkɔɔ'n.
31 Ɛmɔ yáci akunnun bile ɛyɔlɛ'n nʊn ɛya ɛfɛ'n, nʊn menian'n-mɔ ɛya ɛhan'n nʊn
ɛtɛtɪan'n, ɔ nʊn nzʊba ɛkpɛ'n. Ɛmɔ yáci ati anun ɛtɛ ninnge'n kʊalaa bɛ gúa.
32 Nan ɛmɔ yɔ́ ati anun kpa menian, bɛ húlo bɛ́ nwʊn. Ɛmɔ fá bɛ́ nwʊn ɛtɛ'n-mɔ bɛ hyé
bɛ́ nwʊn kɛ Nyanmɪan falɪ ɛmɔ dɪɛ'n hyelɪ ɛmɔ wɔ Kilisi dunman nun'n.

5

Yuein nɪn anun menian

1 Ɛhɪka ati, kɛmɔ ɛmɔ tɪ Nyanmɪan ehulo mma'n, ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ yɔ́ bɛ́ ninnge'n-mɔ
kɛ yí.
2 Ɛmɔ mán bɛ́ asɪtanlan'n héle kɛ ɛmɔ kulo Nyanmɪan nʊn bɛ́ manngʊn-mɔ kɛ Kilisi a
hulo yɛ́ dede ɔ'a wu yɛ́ dunman nun'n. Ewue'n mɔ Kilisi a wu yɛ́ dunman nun'n tɪ kɛ
afɔlɪɛ nʊn tɛɛ ɛyɪɛ like m'ɔ tu ɛtɛ'n. Like sɔ'n ban fanlan kɛ anatɪlɪ, ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn.
3 Ɛmɔ tɪ Nyanmɪan anwʊntɪɛ mma, yí ti, nán man bɛ tɪ satɪlɪfʊɛ nyɔlɪɛ fíí, anaan basa-basa
ɛyɔlɛ ɔ nʊn anyɪnbʊlʊ bɔbɔ ɛmɔ afian ɛlɔ.
4 Kʊasɪanzɛmʊn, agʊlʊbɛnwʊn, ɔ nʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ, nán bɛ man bie fíí fi bɛ́ nʊan fite. Nan like
m'ɔ di kɛ ɛmɔ yɔ'n, y'ɔ le Nyanmɪan asɪna.
5 Afɪ, ɛmɔ nwún yí yuein kɛ sʊanlan biala m'ɔ yɔ satɪlɪfʊɛ nyɔlɪɛ, m'ɔ tɪ basa-basa, m'ɔ
tɪ acɛbɛ (afɪ, acɛbɛ ɛyɔlɛ'n tɪ kɛ amʊan ɛsɔ), bɛ́ mɔ bɛ yɔ sɔ'n, bie fíí ngɔ man Kilisi nʊn
Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ lé.
6 Nán bɛ man sʊanlan fíí kan mgban-mgban ɛjɔlɛ ɔ laka ɛmɔ. Mgban-mgban ɛjɔlɛ sɔ'n-
mɔ ati yê Nyanmɪan sikpɛ'n 'cɪ bɛ́ mɔ bɛ nyɪn nzɔ man yí nɪn ɔ.
7 Menian sɔ'n-mɔ, nán bɛ nʊn bɛ́ tu nun fíí.
8 Daba anɪn ɛmɔ wɔ awosin nɪn anun. Nan sian dɪɛ mɔ ɛmɔ nʊn yɛ́ Mɪn a yɔ sʊanlan
munmuan kʊn'n, ɛmɔ wɔ yuein nɪn anun. Ɛhɪka ati, ɛmɔ nánndɪ kɛ yuein nun menian.
9 Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan m'ɔ nanndɪ yuein nɪn anun'n, ɔ bɔ bala kpa, ɔ tɪ sɛsɛ, ɛsɛ ɔ kan
ananhɔlɛ.
10 Ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ nwún like m'ɔ sɔ Yɛ́ Mɪn anyɪn nɪn angʊnmɪn.
11 Mgban-mgban ninnge'n-mɔ mɔ menian'n-mɔ yɔ yí awosin nɪn anun'n, nán bɛ fa bɛ́
nwʊn bɛ bɔ bɛ́ bɛ yɔ bie. Nan sɛ ɛmɔ nwun yí a, ɛmɔ héle kɛ ɔ tɪ ɛtɛ.
12 Menian sɔ'n-mɔ nyɔlɪɛ'n mɔ bɛ yɔ yí nvɪalɪɛ nun'n, sɛ bɛ kan an, ɔ tɪ nyian.
13 Nan mɔ bɛ kɔ tu nyɔlɪɛ sɔ'n-mɔ kʊalaa bɛ kɔ gua yuein nɪn anun'n, kɛ bɛ kpɪn bɛ tɪ yí'n,
anɪn b'a nwun yí yuein.
14 Afɪ like biala mɔ bɛ nwun yí yuein'n, anɪn ɔ wɔ yuein nun. Yí sɔ ati yê b'a han kɛ:
Wɔ́ mɔ ɛ lɛ dafɪ'n, tinnge,
Nyanmɪan anyunnun an, ɔ tɪ kɛ a wu.
Yí ti, fi ewue nun jasʊ

nán Kilisi 'ba man ɛ fite yí yuein nɪn anun.
15 Ɛhɪ ati, ɛmɔ nían bɛ́ ɛnanndɪɛ nɪn asʊ kpa. Nán bɛ nanndɪ kɛ menian mɔ bɛ nzɪ man
ɛjɔlɛ fíí ɔ. Nan ɛmɔ nánndɪ kɛ mmɛngɛlɛfʊɛ.
16 Kɛmɔ mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun'n yɔ sɪ'n, tɛmʊn kaan mɔ ɛmɔ kɔ nyan yí'n, ɛmɔ fá lí
Nyanmɪan junman'n kpa.
17 Ɛhɪ ati, nán bɛ yɔ kɛ ngʊasɪafʊɛ'n-mɔ. Nan ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ tí like mɔ Nyanmɪan
kulo kɛ ɛmɔ yɔ nɪn abʊ kpa.
18 Nán bɛ nʊn nzan bɛ bʊ. Ɔ man sʊanlan yɔ ninnge basa-basa. Nan ɛmɔ mán Nyanmɪan
Wawɛ'n tánlan ɛmɔ nun kpa.
19 Ɛmɔ tʊ́ Izalayɛ ayɛ ɛyɪɛ ejue ɔ nʊn asɔnɪn ejue bɛ wówula bɛ́ nwʊn anwʊnsɛlɛ. Ɛmɔ fá
bɛ́ ahʊnlɪn'n kʊalaatin bɛ tʊ́ ejue bɛ yí Yɛ́ Mɪn ayɛ.
20 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi dunman nun, ɛmɔ lá Sɪɛ nɪn asɪ dahuu wɔ like biala anun.
21 Anyɪnnzɔ'n mɔ ɛmɔ man Kilisi nɪn ati, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ bɛ́ manngʊn'n-mɔ
anyunnun.

Yɪɛ nʊn huan

22 Ɛhɪ, ɛmɔ mmalasua'n-mɔ, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ bɛ́ hun-mɔ anyunnun kɛ ɛmɔ bɛbɛlɛ
bɛ́ nwʊn asɪ Yɛ́ Mɪn anyunnun'n.
23 Afɪ, belenzua sie yí yɪ kɛ Kilisi kʊsʊ sie Asɔnɪn'n. Asɔnɪn'n m'ɔ tɪ Kilisi anwʊnnaan'n,
Kilisi y'ɔ tɪ yí Ngʊandefʊɛ nɪn ɔ.
24 Yí sɔ ati, ɛmɔ mmalasua'n-mɔ, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ like biala anun bɛ́ hun-mɔ
anyunnun kɛ Asɔnɪn'n yɔ yí Kilisi anyunnun'n.
25 Ɛmɔ mmelenzua'n-mɔ kʊsʊ, ɛmɔ húlo bɛ́ yɪ-mɔ kɛ Kilisi hulolɪ Asɔnɪn'n dede ɔ wuli yí
dunman nun'n.
26 Ɔ'a yɔ yí sɔ ɔ'a fa yí nʊan ɛjɔlɛ'n nʊn nzue ɔ'a bia Asɔnɪn'n, ɔ'a man yí nwʊn a tɪ ɔ'a fata
Nyanmɪan.
27 Afɪ, Kilisi kulo kɛ Asɔnɪn'n fite yí muonun yí nyunnun anunminnyanmʊn nun, mɔ
efian fíí nʊn like ɛtɛ fíí nnʊn man yí nwʊn. Yí nwʊn a tɪ, bɛ nnyan man yí nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí
bɛ ngan man.
28 Kɛ Kilisi kpɪn kulo Asɔnɪn'n, mmelenzua'n-mɔ kʊsʊ húlo bɛ́ yɪ-mɔ kɛ bɛ́ muonun bɛ
kulo bɛ́ nwʊn'n. Sʊanlan m'ɔ kulo yí yɪ'n kulo yí muonun yí nwʊn.
29 Afɪ, sʊanlan fíí kpɔlɪ man yí sʊanlan baka'n lé. Nan ɔ di alɪɛ ɛsɛ ɔ nɪan yí nwʊn kɛ Kilisi
nɪan Asɔnɪn nɪn asʊ'n.
30 Asɔnɪn'n m'ɔ tɪ Kilisi anwʊnnaan'n, yí akpɔlɛ akpɔlɛ'n y'ɔ le yɛ́.
31 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Ɛhɪka ati, belenzua'n fi yí sɪ nʊn yí nin abʊ anwʊn 'ba jasʊ. Ɔ 'fa yí
nwʊn bɔ yí yɪ nán bɛ́ munnyuan'n bɛ yɔ sʊanlan munmuan kʊn.*
32 Ajaa nɪn anwʊn ɛjɔlɛ sɔ'n, mɪn nɪan an, anɪn ɔ tʊ de Kilisi nʊn yí Asɔnɪn'n. Ɛjɔlɛ sɔ'n tɪ
nʊɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ kpili kpa.
33 Ɛjɔlɛ'n kʊalaa kʊalaa'n y'ɔ le kɛ belenzua biala húlo yí yɪ kɛ yí muonun ɔ kulo yí
nwʊn'n. Balasua biala kʊsʊ mán yí hun anyɪnnzɔ.

6

Mmatʊnman'n-mɔ nʊn bɛ́ sɪ nʊn bɛ́ nin

1 Ɛmɔ mmatʊnman'n-mɔ, kɛmɔ ɛmɔ nʊn yɛ́ Mɪn a yɔ sʊanlan munmuan kʊn'n, ɛmɔ mán
bɛ́ nyɪn sɔ́ bɛ́ sɪ nʊn bɛ́ nin. Ɔ sanlɪn kɛ yí sɔ tɪ kpa.
2 Nyanmɪan mala'n lɛ kele kɛ: “Man wɔ́ nyɪn sɔ́ wɔ́ sɪ nʊn wɔ́ nin.” Ɔ tɪ alimʊa mala mɔ
b'a bɔ anɔhʊba b'a tʊ sʊ kɛ:
3 “Nán wɔ́ asɪtanlan nɪn a yɔ kpa ɛsɛ a hyɛ asɪɛ nɪn asʊ.”
4 Ɛmɔ mɔ ɛmɔ tɪ sɪɛ'n kʊsʊ, nán man ɛmɔ kan ɛmɔ mma'n-mɔ ɛya. Nan ɛmɔ tá bɛ́ bɛ héle
bɛ́ ngɛlɛ, ɛsɛ ɛmɔ tínngɛ bɛ́ wɔ yɛ́ Mɪn atɪn dɪɛ nɪn asʊ.

Nganga'n-mɔ nʊn bɛ́ mɪn-mɔ

5 Ɛmɔ mɔ ɛmɔ tɪ nganga'n, ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ bɛ́ mɪn-mɔ mɔ bɛ wɔ asɪɛ nɪn asʊ ɛwa'n
kpa. Ɛmɔ yí bɛ kunnun bɛ sʊ́ bɛ́ kɛ Kilisi yɛ̂ ɛmɔ lɛ sʊ yí ɔ.
6 Ɛmɔ amɪn'n-mɔ anyunnun, nán man ɛmɔ yɔ kɛ menian mɔ bɛ lɛ di junman bɛ kpʊnndɛ
ɛfʊa, kʊsʊ bɛ kaci bɛ́ nzin an, anɪn ɛmɔ a bubu bɛ́ sa nʊn bɛ́ ja b'a tanlan sʊ. Nan ɛmɔ yí bɛ́
kunnun bɛ yɔ́ like mɔ Nyanmɪan kulo kɛ Kilisi ngʊa'n-mɔ yɔ'n.
7 Ɛmɔ fá ahʊnlɪn kpa bɛ lí kanga junman'n kanlanman. Ɔ tɪ kɛ yɛ́ Mɪn yɛ̂ ɛmɔ lɛ di man
yí, nan nán kulo menian'n-mɔ ala yɛ̂ ɛmɔ lɛ di man bɛ́ ɔ.
8 Ɛmɔ kácɪ kɛ sʊanlan biala, sɛ ɔ tɪ kanga o, sɛ ɔ tɪ man kanga o, yí junman kpa m'ɔ kɔ
li'n, ɔ 'nyan yí nwʊn ahatua m'ɔ fata'n yɛ́ Mɪn asa nun.
9 Ɛmɔ mɪnlɪan'n-mɔ kʊsʊ mɔ bɛ le nganga'n, ɛmɔ yɔ́ bɛ́ kpa. Nán bɛ kele bɛ́ ahʊlʊwʊa.
Ɛmɔ kácɪ kɛ ɛmɔ muonun kʊsʊ tɪ Kilisi ngʊa. Ɛmɔ nʊn bɛ́, ɛmɔ Amɪn'n tɪ kʊn. Ɔ tɪ anwunno.
Yí dɪɛ, ɔ nnɪan man sʊanlan nyunnun ɔ mmu man yí bɪ.

Nyanmɪan ɛlɔɛ nɪn anwʊn ninnge'n-mɔ

10 Mín kalata nɪn agualɪɛ nun, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ kpʊ́nndɛ anwʊnsɛlɛ'n
sʊanlan munmuan kʊn'n mɔ ɛmɔ nʊn yɛ́ Mɪn b'a yɔ'n, ɔ nʊn yí tunmin kpili nɪn anun.
11 Ɛmɔ fá Nyanmɪan ɛlɔɛ ninnge'n-mɔ kʊalaa bɛ síe bɛ́ nwʊn. Ɛmɔ fá síe bɛ́ nwʊn nán ɛmɔ
a hʊala bɛ́ ja nun jinlan wɔ Abɔnsanmʊn naka junman'n m'ɔ di nɪn anyunnun.
12 Ɔ sanlɪn kɛ nán kulo menian'n-mɔ yɛ̂ yɛ nʊn bɛ́ le ɛlɔɛ ɔ. Nan anwunno ɛlɔ mmɔfʊɛ ati
anun ɛtɛ'n-mɔ, bɛ́ mɔ bɛ di kpain, tunminfʊɛ nʊn bɛ́ mɔ bɛ sie awosin mân'n mɔ bɛ tɪ yɛ́
mgbɔfʊɛ'n yɛ̂ yɛ nʊn bɛ́ le ɛlɔɛ ɔ.
13 Ɛhɪka ati, ɛmɔ fá Nyanmɪan ɛlɔɛ ninnge'n-mɔ kʊalaa bɛ síe bɛ́ nwʊn! Yí dɪɛ, cɪan
mɔ kpɔfʊɛ'n kɔ han ɛmɔ'n, ɛmɔ 'kʊala yí nyunnun jinlan bɛ nʊn yí kʊn dede bɛ di yí sʊ
kunnunmun, anɪn ɛmɔ tɛ jin bɛ́ ja nun kpunndiin.
14 Yí ti, ɛmɔ bɔ́bʊa bɛ́ nwʊn kpa bɛ síe. Ɛmɔ mán ananhɔlɛ'n tánlan ɛmɔ anun. Ananhɔlɛ'n
tɪ kɛ nzalafʊ'n bɛlɛtɪ'n m'ɔ hyɪ yí taladɪɛ nɪn asʊ'n. Sɛsɛ ɛyɔlɛ'n mɔ Kilisi a man ɛmɔ a yɔ wɔ
Nyanmɪan anyunnun'n, ɔ kácɪ kɛ ɛmɔ ɛlɔɛ taladɪɛ. Taladɪɛ sɔ'n tɪ bulalɛ. Bɛ wula bɛ sisa bɛ́
hue'n.
15 Ɛmɔ mán bɛ́ nwʊn tɛ bɛ́ bɛ bɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ man alʊacɪcɪɛ'n. Ɔ tɪ kɛ ɛlɔɛ mgbabʊa mɔ
nzalafʊ'n wula ɔ.
16 Ɛmɔ tíla dedi nɪn anun bɛ sísa bɛ́ nwʊn. Ɔ tɪ kɛ ɛlɔɛ nɪn anun ɛbʊɪn tɛtɛlɛ'n mɔ nzalafʊ'n
tila ɔ sisa yí sʊanlan baka'n, nán taa nʊn acɔ nʊn dadɪɛ'n-mɔ a ngan man yí. Sɛ ɛmɔ yɔ yí
sɔ a, ɛmɔ 'ba hʊala Abɔnsanmʊn taa'n-mɔ kʊalaa mɔ b'a sɔ gʊgɔhɪn'n nonuan.
17 Ngʊan'n mɔ Ngʊandefʊɛ Zozi a man ɛmɔ'n, ɔ tɪ kɛ nzalafʊ'n bulalɛ kele'n m'ɔ sʊ'n. Ɛmɔ
fá Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n fa man ɛmɔ'n bɛ lí junman
kɛ nzalafʊ'n fa yí dadɪɛ'n di'n.
18 Mɛlɛ biala anun, ɛmɔ tánlan Nyanmɪan Wawɛ nɪn anun bɛ sélɛ Nyanmɪan. Ɛmɔ mán bɛ́
nyɪn kpála bɛ tánlan mmʊtʊɛ nɪn anun cɪnnjɪn kpa. Ɛmɔ sélɛ Nyanmɪan bɛ mán yí anwʊntɪɛ
mma'n-mɔ kʊalaatin.
19 Ɛmɔ sélɛ Nyanmɪan bɛ mán mín kʊsʊ maan ɔ fá ɛjɔlɛ m'ɔ di mɔ mɪn kan nɪn ala ɔ wúla
mín nʊan. Ɔ mán n nyán anwʊnsɛlɛ m mɔ́ nvɪalɪɛ Ɛjɔlɛkpa'n n gélɛ menian'n-mɔ.
20 Ɛjɔlɛkpa sɔ'n mɔ n dɪ sʊ bɔfʊɛ, mɔ yí ti yɛ̂ b'a bɔ mín kpaun'n, ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan kulo
kɛ mɪn kan'n, ɔ mán n nyán anwʊnsɛlɛ n gán.

Ngalɪɛ nʊn nyila

21 Tisiki m'ɔ tɪ yɛ́ ehulo anianman'n, ɔ sʊ Kilisi ananhɔlɛ nun ɔ bʊka mín yɛ di yɛ́ Mɪn
junman'n. Ɔ 'ba bɔ kʊalaa kʊalaa'n ɔ kele ɛmɔ, nán ɛmɔ a nwun ɛjɔlɛ mɔ ɔ'a tʊ mín'n.
22 Ɛhɪka ati, mɪɪn sʊan anianman sɔ'n ɛmɔ anwʊn ɛlɔ maan ɔ kan kele ɛmɔ kɛ yɛ tɪ akpɔlɛ,
nán ɛmɔ ahʊnlɪn a tɔ bɛ́ kunnun b'a nyan anwʊnsɛlɛ.
23 Sɪɛ Nyanmɪan Kpili nʊn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi cícɪ anianman'n-mɔ kʊalaa alʊa, bɛ mán bɛ
nyán ehulo, ɔ nʊn dedi.

24 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ le ehulo m'ɔ le man ayuelɪɛ bɛ kulo yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi'n, Nyanmɪan nwún bɛ́ nwʋn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N
M'Ɔ HƐLƐLƱ NWANLƱN
FILIPƱ ASƆNÍN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Filipʋ tɪ Masedʋanɪn mân nɪn anun kulo kpili'n kʋn. Aboloci mân nun, alimʋa kulo'n mɔ Pɔlʋ hɔlɪ sʋ ɔ bɔlɪ Asɔnɪn nɪn anɪn (Junman 16.11-40). Mɔ Pɔlʋ fi ɛbɛlɛ ɔ hɔlɪ yɛ́ Mɪn junman nɪn elie kulo nvʋfɔlɛ asʋ'n, Filipʋ asɔnɪn mma'n-mɔ kɔ nwan yí esika bɛ kɔ bʋka yí. Kalata ɛhɪ anun, Pɔlʋ lɛ da Filipʋ asɔnɪn mma'n-mɔ asɪ wɔ acɛdɪɛ'n mɔ bɛ nanndɪlɪ anianman bian Epafoloditɪ asʋ bɛ falɪ nwanlɪn yí'n. Anɪn b'a tʋ Pɔlʋ fiadɪ. Nan mɔ yí sa hanlɪn acɛdɪɛ sɔ'n, ɔ lili yí nwʋn fɛ kpa.

Kalata nɪn ati 1.1-26 yɛ nwun yí kɛ Nyanmɪan anyunnun, Pɔlʋ sɪ Filipʋ asɔnɪn mma'n-mɔ anwʋn ye yɛ̂ ɔ lɛ bɔ yí fiadɪ nna'n m'ɔ la nɪn anun amannɪɛ kele bɛ́. Kalata nɪn ati 1.27-2.18, Pɔlʋ lɛ fa tʋ asɔnɪn mma'n mɔ anyunnun kɛ bɛ mán bɛ́ nʋan sɛ bɛ́ nwʋn, bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ, bɛ mán bɛ́ nwʋn anyɪnnzɔ. Kalata nɪn ati 2.19-30, Pɔlʋ lɛ kan Timote nʋn Epafoloditɪ m'ɔ sʋanlɪn bɛ́ Filipʋ elɔ nɪn ɛjɔlɛ. Kalata nɪn ati 3, Pɔlʋ lɛ kannzʋ Filipʋ asɔnɪn mma'n-mɔ wɔ bɛ́ mɔ bɛ kekele Zufʋ mala ninnge nɪn anwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ menian sɔ'n-mɔ kekele kɛ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n, ɔ di kɛ bɛ kpɛ bɛ́ mmian nun nán b'a sɔ Nyanmɪan anyɪn. Pɔlʋ nwan bɛ nían yí ɛnanndɪɛ dɪɛ nɪn asʋ, yí bʋ y'ɔ le kɛ bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Zozi Kilisi bɔkɔɔ. Kalata nɪn ati 4, Pɔlʋ lɛ man bɛ́ afʋtu, ɛsɛ ɔ lɛ bɔ sʋ biekun kɛ bɛ́ acɛdɪɛ'n-mɔ anwʋn, ɔ sɪ bɛ́ nwʋn ye.

Ahɪn ebisa

1 Mín Pɔlʋ, mɪn nʋn Timote mɔ yɛ tɪ Zozi Kilisi ngʋa'n, yɛ́ yɛ̂ yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ yɛ nwan ɛmɔ mɔ bɛ wɔ Filipʋ kulo nɪn asʋ ɛbɛlɛ nɪn ɔ. Ɛmɔ kʋalaa mɔ Zozi Kilisi a man ɛmɔ anwʋn a tɪ'n, Asɔnɪn nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn bɛ́ bʋkafʋɛ'n-mɔ, yɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn.

2 Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Sɪ'n, ɔ nʋn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Mɪn'n, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe ɛsɛ bɛ mán ɛmɔ alʋa cícɪ bɛ́ nwʋn.

3 Ɛhɪ, cɪan biala mɔ mɪn ti kɔ kpɪn ɛmɔ asʋ'n, mɪn da Nyanmɪan asɪ wɔ ɛmɔ dunman nun.

4 Mɛlɛ biala mɔ mɪn 'sɛlɛ Nyanmɪan mɪn man ɛmɔ kʋalaatin'n, mɪn di yí nwʋn fɛ.

5 Ɔ sanlɪn kɛ, alimʋa cɪan'n mɔ n juli ɛmɔ elɔ mɔ ɛmɔ lelɪ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ lili'n, ɛmɔ bʋkalɪ mín maan m mɔlɪ Ɛjɔlɛkpa sɔ'n n gelelɪ menian'n-mɔ dede ɔ'a ju ɛnɛ.

6 Yí ti, mɪn de mɪn di kɛ Nyanmɪan mɔ ɔ'a li junman kanlanman sɔ nɪn ɛmɔ afian ɛlɔ'n, ɔ 'sesie yí kpa man ɛmɔ dede ɔ ju Kilisi Zozi ɛwalɛ cɪan.

7 Ɔ tɪ sɛsɛ kɛ n nyán ɛmɔ kʋalaa anwʋn ajʋnlɪn sɔ, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ anwʋn cian mín kpa. Nyila'n mɔ Nyanmɪan a yeyila mín'n, bie a han ɛmɔ. Afɪ, mɛlɛ mɔ n na fiadɪ sua nɪn anun mɔ ngɔnzɔngɔnzɔ'n gua mín sa'n, ɛsɛ kʋsʋ, mɛlɛ mɔ bɛ nʋn mín kɔ fite mgbain'n-mɔ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n-mɔ aja sʋ'n, mɔ mɪn nyan atɪn mɪn bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kekele nun kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ sakpa'n, ɛmɔ nʋn mín. Sɛ n na fiadɪ sua nɪn anun an, anaan sɛ mɪn nyan atɪn mɪn bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kekele menian'n-mɔ nun kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ ɛjɔlɛ a, ɛmɔ nʋn mín yɛ̂ yɛ bɔ ɔ.

8 Nyanmɪan muonun di mín adanzɪɛ kɛ mɪn kulo ɛmɔ kʋalaatin kpa kɛ Zozi Kilisi kulo ɛmɔ'n.

9 Ɛhɪ, mɪn sɛlɛ Nyanmɪan kɛ ehulo'n mɔ ɛmɔ kulo yí'n, ɔ nʋn mɔ ɛmɔ fa kulo bɛ́ nwʋn'n, ɔ mán ehulo sɔ'n hɔ́ yí nyunnun. Ɔ mán ɛmɔ sí Nyanmɪan bɛ hɔ́ bɛ́ nyunnun, ɛsɛ ɔ mán ɛmɔ nwún ngɛlɛ kpa.

10 Afɪ, mɪn kulo kɛ ɛmɔ nyan anyɪan bɛ nwun like m'ɔ tɪ kpa ɔ nʋn like m'ɔ tɪ man kpa'n kʋsʋ angʋnmɪn. Yí dɪɛ, anɪn cɪan mɔ Kilisi 'sa ba'n, ɛmɔ anwʋn tɪ nán b'a ndu man bɛ́ nyunnun.

11 Zozi Kilisi 'ba man ɛmɔ yɔ nyɔlɪɛ mgbakpa ngʋnmɪn m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn. Menian'n-mɔ nwun yí sɔ a, bɛ 'ba yɪ Nyanmɪan ayɛ bɛ wula yí anunminnyanmʋn.

12 Ɛhı, anianman-mɔ, mın kulo kɛ ɛmɔ nwun yí kɛ fiadı'n mɔ b'a tʋ mín'n, ɔ'a man
Ɛjɔlɛkpa nın a nga man nvıalıɛ nun nán ɔ'a hɔ yí nyunnun.
13 Afı, nzalafʋ'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ sisa belemgbin kpain nın awulo'n, ɔ nʋn ɛhınlın-
mɔ, bɛ́ kʋalaa bɛ sı kɛ Kilisi mɔ mın sʋ yí'n dunman nun ati yê n na fiadı ɔ.
14 Anianman'n-mɔ mɔ bɛ de yɛ́ Mın bɛ di nın a nwun yí kɛ n na fiadı, kʋsʋ bɛ́ dɔʋn b'a
nzulo man kʋ́n. B'a nyan anwʋnsɛlɛ bɛ lɛ kan Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ kele menian'n-
mɔ.
15 Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ ejujue'n mɔ mmie-mɔ nʋn mın lɛ juju'n, ɔ nʋn akpʋlʋwa esue
ajʋnlın'n, yí ti y'ɔ man bɛ bɔ Kilisi Ɛjɔlɛkpa nın ɔ. Nan mmie-mɔ kʋsʋ dıɛ, b'a yı bɛ́ kunnun
bɛ lɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa sɔ'n.
16 Bɛ́ mɔ b'a yı bɛ́ kunnun sɔ'n, bɛ sı kɛ Nyanmıan a man mín junman kɛ m mɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n
n gɛ́le menian'n-mɔ, ɛsɛ n gɛ́le bɛ́ nun kɛ ɔ tı ananhɔlɛ ɛjɔlɛ.
17 Bɛ́ mɔ bɛ nʋn mın lɛ juju'n, bɛ 'kan Kilisi ɛjɔlɛ nıan an, bɛ nyı man bɛ́ kunnun. Nan
ejujue ajʋnlın yê bɛ fa bɛ di junman nın ɔ. Kɛmɔ n na fiadı'n, bɛ́ nwan bɛ 'yɔ sɔ nan bɛ
wula mín akpue.
18 Sɛ bɛ yılı bɛ́ kunnun e, sɛ b'a nyı man bɛ́ kunnun e, nán ɛhı y'ɔ cian bɔbɔ ɔ. Nan m'ɔ
cian'n y'ɔ le kɛ bɛ lɛ bɔ Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kele menian'n-mɔ. Mın di yí nwʋn fɛ kɛ bɛ lɛ bɔ
Kilisi Ɛjɔlɛkpa nın ɔ. Ɛsɛ mın 'di yí nwʋn fɛ biekun.
19 Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ mmʋtʋɛ'n-mɔ adawʋlʋman, ɔ nʋn Zozi Kilisi kʋsʋ Wawɛ'n m'ɔ suan
mín'n, mın sı kɛ mın 'nyan yí kʋalaa asʋ nvasʋɛ.
20 Afı, mɔ mıın kpʋnndɛ'n y'ɔ le kɛ nán man mın yɔ anyunnunguasıɛ like fíí. Nan sɛ
mín nyın wɔ sʋ o, sɛ mın wu o, menian'n-mɔ anyunnun, mín sʋanlan baka'n 'wula Kilisi
anunminnyanmʋn kpa bɔkɔɔ ɛnɛ ɔ nʋn cıan daa.
21 Ɔ sanlın kɛ mín dıɛ, sɛ n dı ası a, n dı mın man Kilisi. Sɛ mın wu kʋsʋ a, mın nyan sʋ
nvasʋɛ, afı mın 'kɔ yí nwʋn ɛlɔ.
22 Nan sɛ ɔ di mɔ mın nyan ngʋan mın di junman kpa biekun an, anaan sɛ ɔ di mɔ mın
wu a, mın nnwun man kʋn mɔ mın 'fa ɔ.
23 M'an ha ninnge nnyuan sɔ'n-mɔ afian. Mın kulo kɛ mın fi mân ɛhı anun mın jasʋ mın
kɔ Kilisi anwʋn ɛlɔ. Asıtanlan sɔ'n tı kpa man mín.
24 Nan kʋsʋ ɛmɔ dunman nun, ɔ tı cınnjın kpa kɛ n dánlan ɛwa.
25 Kɛmɔ mın nwun yí kɛ ɛbɛlɛ dıɛ'n y'ɔ tı fʋ́ʋ́n'n, mın sı kɛ mın 'ka ɛwa. Mın 'ka ɛwa mın
bʋka ɛmɔ kʋalaatin maan bɛ́ dedi'n kɔ yí nyunnun bɛ di yí nwʋn fɛ.
26 Yí ti, sɛ bɛ yı mín fi fiadı nın anun nán yɛ nwun yɛ́ nwʋn ɛmɔ ɛlɔ biekun an, ɛmɔ 'di
mín nwʋn ndutue kpili kpa wɔ Zozi Kilisi dunman nun.
27 Ɛhı, mɔ tı cınnjın kpa'n y'ɔ le kɛ, ɛmɔ nánndı kɛ Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n kele'n. Yí dıɛ, sɛ mın
ba ɛmɔ abʋsʋ efua o, sɛ m'an mma man ɛmɔ abʋsʋ efua o, anın mın tı kɛ ɛmɔ jin bɛ́ ja nun,
ɛmɔ ajʋnlın'n tı kʋn, ɛmɔ abʋ tı kʋn bɛ lɛ kpılı Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ man bɛ nyan dedi nın ati.
28 Nán bɛ man menian mɔ bɛ kpɔ ɛmɔ'n nyan atın bɛ nwonwunlan ɛmɔ. Sɛ ɛmɔ a mman
man bɛ́ atın an, ɔ tı nzɔlɛ ɔ kele bɛ́ kɛ b'a minlin. Nan m'ɔ tʋ de ɛmɔ'n, ɔ tı nzɔlɛ ɔ kele kɛ
ɛmɔ nanndı ngʋan atın nın asʋ. Ɛhı fi Nyanmıan ɛlɔ.
29 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan a nwun ɛmɔ anwʋn anwunnvoe kɛ ɛmɔ lé Kilisi bɛ lí. Nán kɛ
ɛmɔ lé yí bɛ lí mgban ɔ, nan ɛmɔ nwún yí ti yalɛ bɛ búka sʋ.
30 Afı kıkaala dıɛ, ɛmɔ lɛ bʋka mín maan yɛ kʋn. Kʋan sɔ'n mɔ ɛmɔ nwunlin kɛ mıın kʋn
yí daba'n, kɛmɔ ɛmɔ muonun sı'n, kʋan kʋnmgba sɔ'n yê n dɛ kʋn ɔ.

2

Anwʋnmɛbɛlɛ nʋn anʋannzɛ elie'n

1 Ɛhıka ati, sɛ dedi'n mɔ ɛmɔ le yí Kilisi anun'n jin yí ja nun, sɛ yí ehulo'n wɔ ɛmɔ anun,
sɛ ɛmɔ nʋn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n di anʋannzɛ, sɛ ɛmɔ amanngʋn'n-mɔ anwʋn
cian bɛ́ bɛ bʋka bɛ́ a,

2 anın ɛmɔ mán bɛ́ nʋan sɛ́ bɛ́ nwʋn, bɛ húlo bɛ́ nwʋn, ɛmɔ ajʋnlın yɔ́ kʋn, ɛsɛ ɛmɔ
amanmuo'n yɔ́ kʋn nán mín lʋa a cıcı kpa bɔkɔɔ.
3 Nán bɛ fa ejujue ajʋnlın bɛ yɔ like fíí, ɛsɛ nán bɛ yɔ like bɛ fa bɛ tu bɛ́ nwʋn mgban
sʋa. Nan ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ́ manngʋn'n-mɔ anyunnun, ɛsɛ sʋanlan kʋn biala bú
yí manngʋn'n-mɔ kɛ bɛ tı kpa bɛ tala yí.
4 Sʋanlan fíí n'ɔ man yí ngʋnmın yí kʋ ɛsɛ̂'n cian yí, nán ɔ nían ɛhınlın-mɔ kʋsʋ lıka.
5 Ɛmɔ nían Kilisi Zozi amanmuo nın asʋ bɛ bú bie.
6 Zozi Kilisi m'ɔ tı Nyanmıan'n,
ɔ'a ngele man yí nwʋn kɛ yí tikpɛ y'ɔ le Nyanmıan.
7 Nan yí ninnge'n-mɔ kʋalaa m'ɔ le yí'n,
ɔ sielı yí ahanmıan ɔ kacili akʋa.
Ɔ falı yí nwʋn fʋlalı menian'n-mɔ anun,
ɔ kaci yí nwʋn kɛ kulo sʋanlan.
8 Ɔ bɛbɛlɛlı yí nwʋn ası yí nyın sɔlı Nyanmıan dede
ɔ wuli anyunnunguasıɛ ewue kʋlʋwa nın asʋ.
9 Ɛhıka ati kʋsʋ yɛ̂ Nyanmıan a kuku yí sʋ,
ɛsɛ dunman'n mɔ ɔ'a tʋn yí'n,
ɔ tı dunman m'ɔ sʋ ɛbʋɛ ɔ tala dunman'n kʋalaatin.
10 Ɔ man Zozi dunman nun, nyanmıansʋ ɛlɔ o,
asıɛ asʋ ɛwa o, asıɛ bʋ ɛlɔ o,
biala 'gua yí nanngʋnlʋnman ası
11 ɛsɛ ɔ 'kan kɛ Zozi Kilisi tı yɛ́ Mın.
Ɛbɛlɛ nın anun yɛ̂ anunminnyanmʋn 'kan Nyanmıan
m'ɔ tı Sıɛ nın ɔ.

Ɛmɔ tá kɛ nzalama

12 Ɛhıka ati, ehulo mma, mɔ anın n wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ'n, ɛjɔlɛ'n mɔ n ganlın n gelelı ɛmɔ'n,
tɛmʋn biala ɛmɔ di sʋ. Ɛsɛ kıkaala mɔ n nnʋn man ɛmɔ afian ɛlɔ'n, ɔ tı cınnjın kpa kɛ ɛmɔ lí
mín ɛjɔlɛ nın asʋ. Ɛmɔ mán ɛjɔlɛ sɔ'n hían bɛ́ cınnjın kpa, bɛ nían bɛ́ asıtanlan nın asʋ kpa
nán b'a ndɔ man ɛtɛ nın anun.
13 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan y'ɔ di junman ɛmɔ afian ɔ man ɛmɔ kʋala bɛ yɔ like m'ɔ kulo
nın ɔ.
14 Like kʋalaa mɔ ɛmɔ 'yɔ'n, nán bɛ jʋjɔ bɛ́ konvin abʋ, ɛsɛ nán bɛ hyʋhyʋın bɛ́ bʋ ası.
15 Yí dıɛ anın ɛmɔ anın fi nán sʋanlan fíí a ndu man ɛmɔ anyunnun. Ɛmɔ mɔ bɛ tı
Nyanmıan amma mɔ bɛ wɔ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ nʋn abɔlɛ mma'n-mɔ afian asıɛ nın asʋ'n, ɛmɔ tá
kɛ nzalama
16 bɛ bɔ́ ngʋan ɛjɔlɛ'n bɛ héle bɛ́. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, Kilisi ɛwalɛ cıan'n, mın 'di ɛmɔ anwʋn fɛ.
Ɔ sanlın kɛ anın mín junman'n nʋn mín ɛfɛ mɔ n vɛlı ɛmɔ afian ɛlɔ nın a nyɔ man mgban.
17 Sɛ bɔbɔ ɔ di mɔ bɛ kun mín an, bɛ 'fa mín ngʋan'n bɛ bʋka ɛmɔ dedi nın asʋ bɛ fite
Nyanmıan anyunnun kɛ afɔlıɛ. Sɛ ɔ yɔ sɔ a, mın di yí nwʋn fɛ ɛsɛ mın nʋn ɛmɔ kʋalaatin
yɛ 'di yí nwʋn ndutue.
18 Ɛmɔ kʋsʋ, ɛmɔ lí yí nwʋn fɛ ɛsɛ ɛmɔ nʋn mín yɛ lí yí nwʋn ndutue.
19 Ɛhıka ati, mın de mın di kɛ yɛ́ Mın Zozi man atın an, ɔ ngɔ hyɛ man, mın 'ba man
Timote ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. Yí dıɛ, anın ɔ ba ɔ bɔ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ amannıɛ ɔ kele mín maan
mín lʋa cıcı.
20 Afı yí ngʋnmın ala y'ɔ wɔ ɛwa ɔ bʋka mín ɔ. Ɛsɛ yí ngʋnmın ala yɛ̂ ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ
cian yí kpa sakpa ɔ.
21 Nan bɛ́ bʋ nga'n-mɔ kʋalaatin dıɛ, bɛ́ ti anwʋn dıɛ yɛ̂ bɛ lɛ kpʋnndɛ ɔ, nan Zozi Kilisi
dıɛ'n njian man bɛ́.
22 Ɛmɔ muonun sı kɛ b'a sɔ Timote b'a nıan b'a nwun yí kɛ ɔ kʋala Zozi junman'n di. Ɔ
sanlın kɛ ɔ'a bʋka mín kɛ baa bʋka yí sı'n maan m'an bɔ Ɛjɔlɛkpa'n.

23 Sɛ mɪn nwun mín asɪtanlan nɪn anun yuein kaan ala, mɪn de mɪn di kɛ mɪn 'ba man
Timote ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ.
24 Mɪn nwun yí fɔ́ʊ́n kɛ yɛ́ Mɪn dunman nun, ɔ ngɔ hyɛ man, mɪn 'ba a nɪan ɛmɔ abʊsʊ.
25 Ɛhɪ, mɪn nɪan an, ɔ tɪ cɪnnjɪn kɛ m mán Epafoloditɪ sá yí nzin ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. Yí mɔ ɛmɔ
falɪ like manlɪn yí kɛ n vá m múka mín nwʊn'n, ɔ tɪ mín manngʊn. Ɔ bʊka mín junman
elie nɪn anun ɔ nʊn kʊan nɪn anun.
26 Yí lʊa dɔ ɛmɔ kʊalaa kpa. Nan mɛlɛ mɔ ɛmɔ tɪlɪ kɛ ɔ'a fʊkɛ'n, ɔ lili yí nwʊn yalɛ.
27 Ɔ fʊkɛlɪ sakpa dede ɔ ka m'ɔ wu ɔ. Nan Nyanmɪan a nwun yí nwʊn anwunnvoe. Nán
kɛ yí ngʊnmɪn yí nwʊn anwunnvoe ala yê Nyanmɪan a nwun yí ɔ, nan ɔ'a nwun mín kʊsʊ
mín nwʊn anwunnvoe. Ɔ sanlɪn kɛ mín yê ahan mɪn 'nwun amannɪɛ kpili nɪn ɔ.
28 Yí ti, mɪɪn kan mín nwʊn mɪn man ɔ tʊ ɛmɔ ɛlɔ. Yí dɪɛ, sɛ ɛmɔ nwun yí a, anɪn ɛmɔ alʊa
cɪcɪ maan mín kʊsʊ mín ti da.
29 Yí sɔ ati, yɛ́ Mɪn dunman nun, ɛmɔ lé yí atɪn kanlanman kpa. Menian mɔ bɛ tɪ kɛ yí'n,
ɛmɔ fɛ́lɪ bɛ́.
30 Ɔ sanlɪn kɛ Kilisi dunman nun ati yê ahan ɔ 'wu ɔ. Mín ɛbʊka ati yê ahan ɔ 'wu ɔ, afɪ,
like'n mɔ ɛmɔ falɪ sʊanlan yí kɛ ɔ fá bɛ́lɛ mín'n, ɛmɔ muonun ngʊala man yí nʊn ba.

3

Kɛ bɛ kpɪn bɛ kaci sɛsɛfʊɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun'n

1 Yí bɛ-yue-asɪɛ, anianman-mɔ, ɛmɔ lí ndutue wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun. Ɔ njɪjɪ man mín
kɛ n gɛ́lɛ ɛmɔ biekun nán n vúnlan ɛjɔlɛ'n mɔ m'an li mʊa m'an han m'an hele ɛmɔ nɪn
anun. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ kpa man ɛmɔ kɛ n yɔ́ yí sɔ.
2 Yí ti, ɛmɔ síe bɛ́ nwʊn ye wɔ bɛ́ mɔ bɛ bɔ bala ɛtɛ nɪn anwʊn. Bɛ tɪ kɛ njʊa-mɔ, bɛ di
junmannvule, bɛ́ nwan b'a kpɛ bɛ́ mmian nun, kʊsʊ ɔ tɪ man sɔ.
3 Nan Nyanmɪan amma kpa'n-mɔ y'ɔ le yɛ́, nan nán bɛ́ ɔ. Afɪ, yɛ́ dɪɛ, Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n y'ɔ bʊka yɛ́ maan yɛ sʊ Nyanmɪan ɔ. Yɛ́ anunminnyanmʊn'n y'ɔ le Kilisi Zozi,
nan nán anwʊnnaan nɪn anun ninnge'n-mɔ anun yê yɛ fa yɛ́ dedi'n yɛ wula ɔ.
4 Nan sɛ anwʊnnaan nɪn anun ninnge'n-mɔ yê bɛ yɔ bɛ nyan bɛ ti a, mín kʊsʊ mɪn kʊala
fa tu mín nwʊn. Yí ti, sɛ sʊanlan bie de di kɛ ninnge sɔ'n-mɔ y'ɔ yɔ a, ɔ nyan yí ti a, mín
kʊsʊ mɪn kʊala fa tu mín nwʊn maan ɔ tala sʊ.
5 Ɔ sanlɪn kɛ bɛ wʊlɪ mín n nili ɛlɛɔcʊɛ yê bɛ kpɛlɪ mín mmian nun ɔ. B'a wʊ mín Zufʊ.
Mɪn di Bɪnnzʊamɪn afilie. Mín sɪ nʊn mín nin tɪ Ebele. Zufʊ mala fâ'n mɔ anɪn mɪn di'n
y'ɔ le Falisifʊɛ'n-mɔ dɪɛ'n.
6 Mín fâ dɪɛ nɪn anun, anɪn mín nwʊn tɛ mín dede mɪn kele yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi Asɔnɪn
nɪn anun menian'n-mɔ ahʊlʊwa. Kɛmɔ mɪn kulo kɛ mɪn kaci sɛsɛfʊɛ nɪn ati, anɪn mɪn di
Zufʊ'n-mɔ mala'n kʊalaa asʊ dede bɛ nyan man mín nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man.
7 Daba, anɪn mɪn nyan ninnge sɔ'n-mɔ asʊ nvasuɛ. Nan kɪkaala dɪɛ, Kilisi dunman nun,
mɪn mmu man ninnge sɔ'n-mɔ like fíí.
8 Afɪ, kɛ m'an kpɪn m'an sɪ Zozi Kilisi m'ɔ tɪ mín Mɪn'n, like fíí tɪ man kpa ndala man yí
ɛsɪɛ'n. Ninnge'n kʊalaa mɔ anɪn mɪn nyan sʊ nvasʊɛ'n, Kilisi Zozi dunman nun, m'an yaci
m'an gua. Mɪn bu ninnge sɔ'n-mɔ kʊalaa kɛ fʊfʊɛ sʊ ewula. Ɔ sanlɪn kɛ mɪn kulo kɛ mɪn fa
mín nwʊn mɪn bɔ Kilisi
9 mɪn nʊn yí yɛ yɔ kʊn. Nán sɛsɛ ɛyɔlɛ'n mɔ bɛ di mala nɪn asʊ bɛ kaci'n yê mɪɪn kpʊnndɛ
ɔ, nan sɛsɛ ɛyɔlɛ'n mɔ sʊanlan de Zozi Kilisi di a ɔ kaci'n yê mɪɪn kpʊnndɛ ɔ. Sɛsɛ ɛyɔlɛ sɔ'n
dɪɛ, dedi nɪn anwʊn yê Nyanmɪan nɪan maan bɛ kaci ɔ.
10 Mín nzusue'n kʊalaatin y'ɔ le kɛ mɪn nʊn Zozi Kilisi yɛ yɔ́ kʊn, n nwún yí tunmin'n
m'ɔ man ɔ fi ewue nun tinngelɪ'n, n nwún amannɪnhunlun'n bie ɛsɛ n wú kɛ yí
11 nán ewuetinnge cɪan'n, mín kʊsʊ m'an nyan ngʊan.
12 Nán kɛ mín sa a han ahatua nɪn ɔ, anaan kɛ mín nwʊn a tɪ a yue ɔ, cɛcɛ. Nan mɪɪn bɔ
mɔndɪnlɪn mɪn kpʊnndɛ ninnge sɔ'n-mɔ. Ɔ sanlɪn kɛ yí ti y'ɔ man Zozi Kilisi a tʊ yí sa a fɛlɛ
mín ɔ.

13 Anianman-mɔ, mɪn ngan man kɛ mín sa a han ahatua'n dada angʋnmɪn, cɛcɛ. Nan
mɔ mɪɪn kpʋnndɛ'n y'ɔ le kɛ mín lʋa fi ninnge'n mɔ ɔ'a sɪn'n nán m mían mín bʋ maan mín
sa hán like'n m'ɔ wɔ mín nyunnun'n.
14 Ɛhɪka ati, mɪɪn nwanndi mɪn 'kɔ a le ahatua'n mɔ Nyanmɪan nanndɪ Kilisi Zozi asʋ,
ɔ'a fɛlɛ yé kɛ y'a a le wɔ nyanmɪansʋ ɛlɔ'n.
15 Ɔ man ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʋn, yé kʋalaa mɔ y'a tin wɔ Nyanmɪan ninnge'n-mɔ anun'n,
yɛ mán yé ajʋnlɪn yó kʋn. Sɛ kʋsʋ, ɛmɔ anun mmie-mɔ le ajʋnlɪn fʋfɔlɛ a, Nyanmɪan 'ba
hehele ɛmɔ ɛjɔlɛ sɔ nɪn anun.
16 Kɛ ɔ kpɪn tɪ yí'n biala, atɪn mɔ yé nʋan a sɛ yɛ nwʋn y'a nanndɪ sʋ dede ɔ'a ju ɛnɛ'n, bɛ
mán yɛ nánndɪ atɪn sɔ nɪn asʋ yɛ hó yé nyunnun.
17 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, ɛmɔ kʋalaatin sósuan mín. Ɛmɔ nían bé mɔ bɛ nanndɪ kɛ yé
nɪn asʋ nán bɛ nánndɪ sɔ bie.
18 Afɪ, ɛjɔlɛ sɔ'n, n ganlɪn yí daba, ɛsɛ ɛnɛ mɪɪn sun mɪn kan mɪn funlan nun kɛ mmie-mɔ
dɔʋn a kaci bé nzin b'a si Kilisi kʋlʋwa'n.
19 Bé mɔ b'a kaci bé nzin b'a si Kilisi kʋlʋwa'n, sɛ bɛ wu a, bɛ ngɔ man nyanmɪansʋ. Ɔ
sanlɪn kɛ bé kʋ ɛsê nɪn ala y'ɔ cian bé ɔ. Anyunnunguasɪɛ ninnge'n-mɔ anwʋn ndutue yê
bɛ di ɔ. Ɛsɛ eyuadɪ nɪn anun ninnge'n-mɔ ala y'ɔ tɪ bé cɪnnjɪn ɔ.
20 Nan yé dɪɛ, yɛ tɪ nyanmɪansʋ ɛlɔ menian. Yɛ lɛ nwʋnndɛ kɛ yé Mɪn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ
Defʋɛ'n fi nyanmɪansʋ ɛlɔ ɔ bála.
21 Ɔ 'ba kaci ewue anwʋnnaan'n mɔ yɛ tɛ le yí ɛwa'n maan ɔ yɔ kɛ yí anunminnyanmʋn
anwʋnnaan dɪɛ'n. Ɔ le yí nwʋn tunmin. Ɔ sanlɪn kɛ yí y'ɔ sie ninnge'n-mɔ kʋalaatin ɔ.

4

Afʋtu

1 Ɛhɪka ati, anianman ehulo mma, mín lʋa dɔ ɛmɔ sʋnman, ɛsɛ mɪn kulo kɛ mɪn nwun
ɛmɔ anwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ, ɛmɔ tɪ mín junman'n mɔ m'an li nɪn asʋ nvasʋɛ. Mɪn di ɛmɔ anwʋn
fɛ. Yí ti, ɛmɔ bó mɔndɪnlɪn bɛ mántan yé Mɪn cɪnnjɪn kpa.
2 Kɪkaala dɪɛ, Evodi ɔ nʋn Sɪntisʋ yê mɪɪn kan ɛjɔlɛ'n mɪn kele bé ɔ. Mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ mɪn bʋtʋ
bé kɛ bɛ mán bé nʋan sé bé nwʋn bɛ tánlan kɛ anianman mmala mɔ b'a le yé Mɪn b'a li'n
tanlan yí'n.
3 Anianman, wó mɔ wó kʋsʋ ɛ nʋn mín yé junman'n tɪ kʋn'n, bʋka bé maan bé nʋan sé bé
nwʋn bɛ tánlan anianman ɛtanlán. Ɔ sanlɪn kɛ, bé nʋn Keleman nʋn bé kʋalaa mɔ yɛ nʋn
bé yɛ di junman'n mɔ bé dunman wɔ ngʋan kalata nɪn anun'n, bɛ bʋkalɪ mín maan yɛ bɔlɪ
Ɛjɔlɛkpa'n.
4 Kɛmɔ ɛmɔ nʋn yé Mɪn a yɔ kʋn'n, ɛmɔ lí yí nwʋn ndutue cɪan daa. Mɪɪn kan mɪn funlan
nun kɛ ɛmɔ lí yí nwʋn ndutue!
5 Ɛmɔ mán menian'n-mɔ kʋalaa nwún yí kɛ ɛmɔ tɪ bɛtɛɛ. Ɔ sanlɪn kɛ yé Mɪn ɛwalɛ nɪn a
ju a yue.
6 Nán man ɛmɔ susu like fíí anwʋn, nan like biala anun, ɛmɔ sélɛ Nyanmɪan bɛ súsu bé
ɛjɔlɛ'n bɛ héle yí, ɛsɛ ɛmɔ lá yí asɪ.
7 Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, Nyanmɪan m'ɔ man alʋacɪcɪɛ'n mɔ tala kulo sʋanlan ajʋnlɪn'n, ɔ 'man
ɛmɔ ahʋnlɪn tɔ bé kunnun, bé ti anun tɔ bɛ asɪ wɔ Kilisi Zozi dunman nun.
8 Anianman-mɔ, mín ɛjɔlɛ'n be-yue-asɪɛ'n y'ɔ le kɛ like biala m'ɔ tɪ kpa, mɔ bɛ yí ayɛ,
m'ɔ tɪ ananhɔlɛ, m'ɔ le anyɪnnzɔ, m'ɔ tɪ fóún, mɔ yí nwʋn tɪ, m'ɔ yɔ ɛnyɪnmɪn mɔ ɛsɛ ɔ le
anunminnyanmʋn'n, ɛmɔ mán bé ajʋnlɪn'n hó ɛbɛlɛ.
9 Like mɔ m'an hehele ɛmɔ'n, ɛjɔlɛ mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n, ɔ nʋn like mɔ m'an yɔ
m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ nían sʋ bɛ yó bie. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, Nyanmɪan m'ɔ man alʋacɪcɪɛ'n, ɔ
nʋn ɛmɔ 'tanlan.
10 Ɛhɪ, mɪn di ndutue kpili kpa wɔ yé Mɪn dunman nun. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ a man m'an
nwun yí kɛ ɛmɔ ati tɛ wɔ mín sʋ. Mɪn sɪ kɛ ɛmɔ nɪan mín lɪka, kʋsʋ tɛmʋn bie juli, ɛmɔ asa
a nyan man yí nwʋn.

11 Nán kɛ emian'n mɔ n wɔ nun nɪn ati y'ɔ man mɪɪn kan sɔ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ n nyanlɪn bie
o, m'an nnyan man bie o, mɪn nni man yí nwʋn yalɛ.
12 Mɪn sɪ mín ehian'n di, ɛsɛ mɪn sɪ mín fɛ'n kʋsʋ di. Lɪka biala, asɪtanlan kʋalaa anun,
sɛ n nyanlɪn bie n nili o, sɛ m'an nnyan man bie m'an nni man o, mɪn nni man yí nwʋn
yalɛ. Sɛ n ne bie dɔʋn o, sɛ nne man bie dɔʋn o, mɪn nni man yí nwʋn yalɛ.
13 Ɔ sanlɪn kɛ Kilisi m'ɔ man mín anwʋnsɛlɛ nɪn adawʋlʋman, mɪn kʋala asɪtanlan sɔ'n-
mɔ anun sɔ.
14 Nan kʋsʋ, mɔ ɛmɔ a yɔ'n tɪ like kpa, ɔ sanlɪn kɛ mín emian nɪn anun, ɛmɔ a sɔ mín
afian b'a bʋka mín.
15 Ɛmɔ Filipʋ amma, ɛmɔ muonun sɪ kɛ mɛlɛ mɔ m mɔlɪ yí bʋ m mɔlɪ Ɛjɔlɛkpa nɪn ɛmɔ ɛlɔ,
mɔ n vi Masedʋanɪn mân nun n gɔlɪ'n, ɛmɔ Asɔnɪn nɪn angʋnmɪn cein y'ɔ sɔlɪ mín afian ɔ
bʋkalɪ mín ɔ.
16 Ɛsɛ tɛmʋn mɔ anɪn n wɔ Tesaloninki kulo nɪn asʋ ɛbɛlɛ'n muonun mɔ m mianlɪn'n,
ɛmɔ sɔlɪ mín afian bɛ bʋkalɪ mín kɔ yɔ kpê nyɛ.
17 Nán kɛ mɪɪn kpʋnndɛ ɛmɔ asa nun like ɔ, nan mɪn kulo kɛ ɛmɔ yɔ nyɔlɪɛ mɔ kele kɛ
Nyanmɪan lɛ di junman kpili kpa wɔ ɛmɔ asɪtanlan nɪn anun. M'an nzuzu man kɛ mɪn
sa kɔ han like ɔ. Nan mɔ ɛmɔ a yɔ'n, mɪɪn sɛlɛ Nyanmɪan mɪn man ɛmɔ kɛ ɔ yéyila ɛmɔ asʋ
kpa.
18 Like'n mɔ ɛmɔ a fa wula Epafoloditɪ asa nun kɛ ɔ fá bɛ́lɛ mín'n, mín sa a han yí
kʋalaatin. Ɔ sa mín dede ɔ bʋ sʋ. Mɔ ɛmɔ a yɔ a man mín'n, ɔ tɪ kɛ afɔlɪɛ m'ɔ ban fanlan mɔ
Nyanmɪan kulo ɔ.
19 Yí ti, Zozi Kilisi dunman nun, Nyanmɪan mɔ mɪn sʋ yí, mɔ ɔ'a nyan yí nwʋn kpili'n, ɔ
'man ɛmɔ asa kan ninnge'n kʋalaatin mɔ ɛmɔ a hian yí nwʋn'n.
20 Anunminnyanmʋn hán Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Sɪ'n cɪan daa. Amɪn.

Ngalɪɛ

21 Yɛ 'bisa Nyanmɪan anwʋntɪɛ mma'n-mɔ kʋalaa ahɪn wɔ Kilisi Zozi dunman nun.
Anianman'n-mɔ mɔ mín nʋn bɛ́ yɛ wɔ ɛwa'n, bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn.
22 Asɔnɪn mma'n-mɔ, ɛsɛ bɔbɔ bɛ́ mɔ bɛ wɔ belemgbin *Sezaa awulo nɪn anun'n, bɛ́
kʋalaa bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn.
23 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi nwún ɛmɔ kʋalaa anwʋn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN KOLƆSƱ ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Anın, Kolɔsʊ tı Azi mân nın anun ɛlɔ kulo kʊn. Ɛnɛ bɛ fɛlɛ Azi mân sɔ'n Tuluki. Asɔnın'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ'n, Pɔlʊ amanngʊn kʊn, bɛ fɛlɛ yí Epafalası, y'ɔ bɔlı ɔ. Pɔlʊ muonun a ngɔ ɛlɔ lé. Nan Epafalası walı bɔlı yí amannıɛ kɛ ato ngehelefʊɛ mmie-mɔ lɛ tan asɔnın mma'n-mɔ anyınsʊ. Pɔlʊ kɔ hɛlɛ kalata ɛhı kɔ wowula asɔnın mma'n-mɔ anwʊnsɛlɛ kɛ bɛ lí ngehele kpa nın asʊ nán bɛ yáci ato ngehele'n bɛ tʊ́. Mɔ Pɔlʊ 'kɛlɛ kalata ɛhı'n, anın ɔ la fiadı. Ɔ soman kɛ Pɔlʊ hɛlɛlı kalata ɛhı nʊn Efɛzı asɔnın mma'n-mɔ nʊn Filemʊn dıɛ'n-mɔ kʊalaa nun kʊn.

Pɔlʊ 'bɔ yí kalata ɛhı ɛhɛlɛ nın abʊ'n, ɔ yɔlı asɔnın ɔ lalı Nyanmıan ası wɔ Kolɔsʊ asɔnın mma'n-mɔ dunman nun (1.1-14). Ɛhı anzin, Pɔlʊ lɛ kacı bɛ́ yí ngehele'n mɔ nun y'ɔ hanlın Zozi Kilisi anwʊn ɛjɔlɛ ɔ nʊn like mɔ Zozi yɔlı manlın bɛ́'n (1.15-2.3). Zozi tı Nyanmıan Awa, yí y'ɔ bɔlı ninnge kʊalaatin ɔ. Yí ewue'n m'ɔ wuli kʊlʊwa nın asʊ'n y'ɔ man yɛ nʊn Nyanmıan yɛ́ afian a sɛ ɔ. Kalata nın ati 2.4-25, Pɔlʊ lɛ kele kɛ Ɛjɔlɛkpa nın anwʊn ngehele dıɛ'n, ɔ nʊn mɔ ato ngehelefʊɛ'n-mɔ kekele yí bɛ́ afian ɛlɔ'n tı man kʊn. Ɔ sanlın kɛ Zufʊ'n-mɔ nʊn Gɛlɛkı'n-mɔ ngehele'n m'ɔ tʊ de nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ'n, ɔ nʊn mmian nun ɛkpɛ, ɔ nʊn Zufʊ'n-mɔ fɛtı'n-mɔ, ɔ nʊn mala mmie-mɔ, ɔ nʊn cilie-mɔ, ato ngehelefʊɛ sɔ'n-mɔ a han yí kʊalaa a bɔ nun yê bɛ lɛ kekele ɔ. Kalata nın ati 3.1-4.6, Pɔlʊ lɛ kacı asɔnın mma'n-mɔ kɛ bɛ si bɛ nanndı wɔ kʊn ɛyɔlɛ'n mɔ bɛ nʊn yɛ́ Mın Zozi Kilisi b'a yɔ'n. Kalata nın agualıɛ nun (4.7-18), Pɔlʊ a fa ahın ebisa nʊn yí ti anwʊn ngalıɛ ɔ'a wula nun.

Ahın ebisa

1 Mín Pɔlʊ mɔ Nyanmıan a hulo kɛ n gáci Kilisi Zozi bɔfʊɛ'n, mın nʊn anianman Timote yê yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı ɔ.

2 Yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı yɛ nwan ɛmɔ mɔ bɛ wɔ Kolɔsʊ kulo nın asʊ ɛbɛlɛ'n. Anianman-mɔ, ɛmɔ mɔ bɛ nʊn Kilisi a yɔ kʊn, mɔ ɔ'a man ɛmɔ anwʊn a tı, mɔ bɛ nanndı yí atın nın asʊ'n, yɛ 'bisa ɛmɔ ahın. Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Sı'n, ɔ nwún ɛmɔ anwʊn anwunnvoe, ɛsɛ ɔ mán ɛmɔ alʊa cícı bɛ́ nwʊn.

Asına nʊn asɔnın ɛyɔlɛ

3 Mɛlɛ biala mɔ yɛ 'sɛlɛ yɛ man ɛmɔ'n, yɛ da Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Mın Zozi Kilisi Ası nın ası wɔ ɛmɔ dunman nun.

4 Yɛ da Nyanmıan ası, ɔ sanlın kɛ y'a tı kɛ ɛmɔ de Zozi Kilisi bɛ di, ɛsɛ menian'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ tı yɛ́ Mın Nyanmıan Kpili menian'n, ɛmɔ kulo bɛ́.

5 Dedi'n nʊn ehulo'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɔ fi anyındasʊɛ like'n mɔ Nyanmıan a fa a sie ɛmɔ wɔ nyanmıansʊ ɛlɔ'n. Anyındasʊɛ like sɔ'n, bɛ lili mʊa bɛ hanlın yí nwʊn ɛjɔlɛ bɛ helelı ɛmɔ mɛlɛ mɔ bɛ 'kan Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tı ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n bɛ kele ɛmɔ'n.

6 Ɛjɔlɛkpa'n lɛ tɛlɛ ɔ fa mân'n lıka kʊalaatin, ɛsɛ ɔ lɛ man menian'n-mɔ abalabɔ'n kaci kɛ ɛmɔ dıɛ nın a kaci'n. Afı cıan mɔ bɛ bɔlı Ɛjɔlɛkpa sɔ'n bɛ helelı ɛmɔ nın ala yê ɛmɔ nwunlin kɛ kanngʊ Nyanmıan sı anwunnvoe sakpa ɔ.

7 Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, yɛ́ manngʊn kpa Epafalası m'ɔ nʊn yɛ di junman kʊn'n, y'ɔ bɔlı helelı ɛmɔ ɔ. Ɔ di yɛ́ ja nun ɔ di Kilisi junman'n kanlanman kpa wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ.

8 Ehulo'n mɔ Nyanmıan Wawɛ nın a fa a wula ɛmɔ anun, mɔ ɛmɔ fa kulo bɛ́ nwʊn'n, ɔ'a han yí nwʊn ɛjɔlɛ ɔ'a hele yɛ́.

9 Ɛhıka ati, ɔ fi cıan mɔ yɛ tılı ɛmɔ angan'n, cıan daa yɛ yɔ asɔnın yɛ man ɛmɔ. Yɛ lɛ sɛlɛ Nyanmıan kɛ ɔ mán yí Wawɛ'n héle ɛmɔ ngɛlɛ kpa ɔ mán ɛmɔ nyán ajʊnlın bɛ nwún like m'ɔ kulo kɛ ɛmɔ yɔ'n kpa bɔkɔɔ.

10 Ɛbɛlɛ nın anun yê ɛmɔ 'ba hʋala bɛ yɔ like mɔ yɛ́ Mın kulo'n, nán ɛmɔ ɛnanndıɛ nın a sɔ yí nyın atın biala asʋ. Ɛmɔ 'ba bɔ bala mgbakpa ngacile'n kʋalaatin, ɛsɛ ɛmɔ 'ba nwun Nyanmıan bɛ kɔ bɛ́ nyunnun.
11 Yɛ lɛ sɛlɛ Nyanmıan kɛ ɔ fá yí anunminnyanmʋn tunmin'n ɔ wówula ɛmɔ anwʋnsɛlɛ, ɔ mán ɛmɔ bó mɔndınlın bɛ tíla bɛ́ ahʋnlın wɔ yalɛ elie ngacile biala anun.
12 Ɛmɔ lí fɛ bɛ lá Nyanmıan m'ɔ tı Sıɛ nın ası. Ɔ sanlın kɛ yí anunminnyanmʋn mân nın anun ninnge'n mɔ ɔ'a sesie ɔ'a man bɛ́ mɔ bɛ tı yí dıɛ'n, ɔ'a man ɛmɔ a nyan ninnge sɔ'n bie.
13 Ɔ'a le yɛ́ fi awosin tunmin nın anun, ɔ'a fa yɛ́ ɔ'a sie yí ehulo Baa'n belemgbin mân nın anun.
14 Baa sɔ'n, ɔ'a tua yɛ́ ti kalɛ ɔ a le yɛ́ fi ɛtɛ nın anun ɔ'a man y'a nyan ɛtɛ face.

Kilisi tı kpili tala ninnge'n kʋalaatin

15 Nyanmıan mɔ bɛ nnwun man yí'n, yí nvoninnin y'ɔ le Kilisi. Ɔ sanlın kɛ Kilisi anun yê yɛ nwun kɛ Nyanmıan kpın tı yí nın ɔ. Anın Kilisi wɔ ɛbɛlɛ asannan nán b'a bɔ ninnge'n kʋalaatin. Ɔ tı ninnge'n kʋalaatin mɔ Nyanmıan a bɔ nın asʋ kpain.
16 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan nanndı Kilisi sʋ yê ɔ bɔlı ninnge kʋalaa ɔ. Anwunno ɛlɔ dıɛ o, ası ɛwa dıɛ o, mɔ bɛ́ nyın nwun yí o, mɔ bɛ́ nyın nnwun man yí o, wawɛ'n-mɔ mɔ bɛ di kpain nın o, bɛ́ mɔ bɛ le tunmin nın o, bɛ́ mɔ bɛ sie mân nın o, Nyanmıan nanndı Kilisi sʋ yê ɔ bɔlı ninnge'n kʋalaatin ɔ. Yí kʋalaa tı Kilisi dıɛ.
17 Asannan nán mân nın a bɔ yí bʋ'n, anın Kilisi wɔ ɛbɛlɛ dada angʋnmın. Yí dunman nun yê eyuadı'n jin yí ja nun ɔ.
18 Asɔnın'n m'ɔ tı kɛ sʋanlan baka'n, yí ti'n y'ɔ le Kilisi. Bɛ́ mɔ bɛ fi ewue mma'n-mɔ afian bɛ 'ba tinnge bɛ nyan ngʋan'n, Kilisi y'ɔ li bɛ́ ti ɔ.
19 Afı Nyanmıan a yı yí nwʋn kpa bɔkɔɔ wɔ yí Wa nın anun.
20 Nyanmıan nanndı yí Wa nın asʋ ɔ nʋn eyuadı'n b'a sesie bɛ́ afian. Nyanmıan a man yí Wa nın a wu kʋlʋwa nın asʋ yí moja nın a gua ası, ɔ'a man ɔ nʋn anwunno ɛlɔ nʋn ası ɛwa ninnge'n kʋalaa b'a sesie bɛ́ afian.
21 Ɛmɔ kʋsʋ, daba anın ɛmɔ kpɔ Nyanmıan ɛmɔ nʋn yí nni man. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ ajʋnlın'n tı ɛtɛ, ɛsɛ ɛmɔ nyɔ man nyɔlıɛ kpa.
22 Nan sian dıɛ, yí Wa nın anwʋnnaan nun ewue'n m'ɔ wuli nın ati, Nyanmıan a sesie yí nʋn ɛmɔ afian. Ɔ man ɛmɔ kʋala bɛ fite yí nyunnun anwʋntıɛ nun, ɛmɔ anwʋn saun, bɛ nnyan man ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man.
23 Nan kʋsʋ, ɔ sɛ kɛ ɛmɔ tíla bɛ́ dedi nın anun kpolo bɛ só ndıan kpa wɔ yɛ́ Mın nun. Nán bɛ yaci bɛ́ nwʋn nun maan anyındasʋɛ like'n mɔ ɛmɔ a tı yí nwʋn ɛjɔlɛ wɔ Ɛjɔlɛkpa nın anun'n tʋ fʋn ɛmɔ. Afı Ɛjɔlɛkpa sɔ'n mɔ ɛmɔ a tı'n, mɔ mín Pɔlʋ m'an kaci sʋ akʋa'n, b'a bɔ b'a hele mân nın anun menian'n-mɔ kʋalaatin.

Pɔlʋ ɛfɛ'n

24 Sian'n, sɛ mıın fɛ wɔ ɛmɔ dunman nun an, mın di yí nwʋn fɛ. Ɔ sanlın kɛ Asɔnın'n m'ɔ tı Kilisi anwʋnnaan'n dunman nun, ɛfɛ mɔ mıın fɛ wɔ mín kpolo nun'n, mın 'gua yí bʋ kɛ Kilisi muonun fɛlı dede ɔ gualı yí bʋ'n.
25 Kilisi Asɔnın sɔ'n dunman nun yê Nyanmıan a yı mín kɛ m múka ɛmɔ ɔ. Nyanmıan a yı mín kɛ n gán yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n kʋalaa n géle menian'n-mɔ.
26 Afı ɛjɔlɛ sɔ'n, daba anın ɔ tı nvıalıɛ nun ɛjɔlɛ man menian'n-mɔ. Nan ɛnɛ dıɛ, Nyanmıan a bɔ yí tɛtɛlɛ nun ɔ'a man bɛ́ mɔ bɛ tı yí dıɛ'n.
27 Bɛ́ yê Nyanmıan hulolı kɛ ɔ yı nvıalıɛ nun like'n maan bɛ nwun yí ɔ. Nvıalıɛ nun like sɔ'n tı anyanbɛnwʋn like, ɔ tı ɛnyınmıan like man menian'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ tı man Zufʋ'n. Nvıalıɛ nun like sɔ'n y'ɔ le Kilisi m'ɔ wɔ ɛmɔ nun'n. Ɛhı y'ɔ man ɛmɔ le anyındasʋɛ kɛ ɛmɔ 'nyan yí anunminnyanmʋn'n bie ɔ.

28 Ɛhıka ati yê yɛ bɔ Kilisi anwʊn ɛjɔlɛ'n yɛ kele menian'n-mɔ kʊalaa ɔ. Yɛ kannzʊ bɛ́, ɛsɛ
yɛ kekele bɛ́ ninnge sɔ'n-mɔ kʊalaa ngɛlɛ sʊ, nán biala m'ɔ ɔ'a fa yí nwʊn ɔ'a man Kilisi nın
a tınngɛ fɔ́ún wɔ Nyanmıan anyunnun.
29 Yí sɔ ati, anwʊnsɛlɛ kpili'n mɔ Kilisi a fa a wula mín nun'n, mıın bɔ mɔndınlın mın fa
mın di junman sɔ'n.

2

1 Ɛhı, mın kulo kɛ ɛmɔ nwun nun kɛ mɔndınlın kpili'n mɔ mıın bɔ'n, mıın fɛ mın man
ɛmɔ nʊn Laodise kulo nın asʊ asɔnın mma'n ɔ nʊn bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ nzı man mín'n.
2 Mıın di junman sɔ'n mın man ɛmɔ alʊa cıcı bɛ́ nwʊn, bɛ́ nʊan sɛ bɛ́ nwʊn bɛ kulo bɛ́
nwʊn, ɛsɛ ngɛlɛ'n fɔtɔ bɛ́ kpa bɔkɔɔ maan bɛ sı Kilisi m'ɔ tı Nyanmıan nvıalıɛ nun like'n.
3 Afı Kilisi anun yê Nyanmıan man sʊanlan kʊala kɛ ɔ nwun yí Nyanmıan muonun kpa
bɔkɔɔ, ɛsɛ ɔ kʊala ɔ nwun ngɛlɛ maan ɔ bʊ sʊ ɔ.
4 Mıın kan yí sʊa mın man ɛmɔ tı, nán ɛmɔ a mman man sʊanlan fíí a ngolo man yí nʊan
nun ɔ'a nnaka man ɛmɔ.
5 Sɛ n wɔ mʊa bɔbɔ a, mín ti wɔ ɛmɔ asʊ, ɛsɛ mın di ɛmɔ anwʊn fɛ. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ anʊan
sɛ bɛ́ nwʊn yê dedi'n mɔ ɛmɔ le yí wɔ Kilisi anun'n, ɛmɔ le nun kpolo.

Zozi Kilisi tı yɛ́ like kʊalaatin

6 Kɛmɔ ɛmɔ a le Kilisi Zozi kɛ bɛ́ Mın'n, ɛmɔ mán bɛ ɛnanndıɛ'n nʊn yí dıɛ'n yɔ́ kʊn.
7 Ɔ fi ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ hanlın bɛ helelı ɛmɔ'n, ɛmɔ fá bɛ́ susuguasʊ'n kʊalaa bɛ gúa Kilisi sʊ
bɛ sɔ́ ndıan wɔ yí nun, nán bɛ lá yí ası kpa.
8 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa, nán sʊanlan fíí a ngekele man ɛmɔ amanmuo m'ɔ fi kulo me-
nian ngɛlɛ'n ɔ'a nnaka man ɛmɔ. Ngehele sɔ'n-mɔ, kulo menian'n-mɔ ɔ nʊn Abɔnsanmʊn
nʊn yí sasʊ'n-mɔ yê bɛ kekele ɔ, nan nán Kilisi y'ɔ kekele ɔ.
9 Afı Kilisi sʊanlan baka'n muonun anun yê bɛ nwun Nyanmıan kpa bɔkɔɔ ɔ.
10 Ɔ man sɛ ɛmɔ le Kilisi m'ɔ di tunmin kʊalaa asʊ kpain nın an, anın ɛmɔ le like biala
kʊalaatin.
11 Kʊn ɛyɔlɛ'n mɔ ɛmɔ nʊn Kilisi b'a yɔ'n, yí nzɔlɛ'n m'ɔ kele kɛ ɛmɔ nʊn yí tı kʊn'n, y'ɔ le
ɛmɔ mmian nun ɛkpɛ'n. Mmian nun ɛkpɛ sɔ'n y'ɔ le nyɔlıɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ mɔ ɔ'a yı yɛ́ nun ɔ'a
fite'n. Kilisi y'ɔ di junman sɔ nın ɔ, nán ɔ fi man kulo sʊanlan.
12 Afı mɛlɛ mɔ bɛ sɔnınlın ɛmɔ'n, ɔ tı kɛ ɛmɔ nʊn Kilisi b'a wu. Yê kɛmɔ ɛmɔ de di kɛ
Nyanmıan le tunmin ɔ'a man Kilisi fi ewue nun ɔ'a tinnge'n, ɔ tı kɛ ɛmɔ nʊn Kilisi bɛ fi
ewue nun b'a tinnge.
13 Ɛmɔ mɔ daba anın b'a wu wɔ bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ anun'n, afı anın ɛmɔ tı man Nyanmıan
menian'n, sian dıɛ, Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe, ɔ'a man ɛmɔ nʊn Kilisi b'a
nyan ngʊan. Ɔ'a fa yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ kʊalaa ɔ'a hye yɛ́.
14 Yɛ́ nyɔlıɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ tı kɛ kalɛ. Yí nwʊn kalata mɔ bɛ hɛlɛlı'n kele kɛ y'a tʊn mala. Yí
ti, kalɛ sɔ'n dunman nun, ɔ sɛ kɛ bɛ kun yɛ́. Ɛhı, yɛ́ m'ɔ sɛ kɛ bɛ kun yɛ́'n, Kilisi a kaci yɛ́ ɔ'a
man b'a hun yí kʊlʊwa nın asʊ yɛ́ kalɛ'n dunman nun.
15 Kilisi a wu kʊlʊwa nın asʊ. Ɛbɛlɛ yê Nyanmıan sınlın ɔ lili mmɔnsanmʊn'n-mɔ asʊ
kunnunmun ɔ lelı bɛ́ tunmin'n kʊalaa ɔ. Ɔ tı kɛ sahınlan mɔ ɔ'a li kunnunmun ɛlɔɛ nun ɔ
lɛ fa yí nganga'n-mɔ kele bagua nın ɔ.
16 Ɛhıka ati, m'ɔ tʊ de alıɛ, nʊn nzan, nʊn cilie'n-mɔ, ɔ nʊn Zufʊ'n-mɔ fɛtı elie kɛ sala m'ɔ
kɔ fi fʊfɔlɛ nın anwʊn fɛtı'n anaan ɛnwʊnmıan ele cıan m'ɔ tı cınnjın man Zufʊ'n-mɔ'n, sɛ
bɛ bua ɛmɔ ndɛɛ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ nni man sʊ a, nán bɛ di yí nwʊn yalɛ.
17 Ɛhı kʊalaa tı kɛ like kpa'n m'ɔ lɛ ba'n wawɛ. Like kpa sɔ'n y'ɔ le Kilisi muonun.
18 Yí ti, bɛ́ mɔ bɛ kulo bɛ́ nwʊn ası bɛbɛlɛ bɛ yɔ asɔnın bɛ sʊ nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ,
mɔ ɛsɛ ninnge mɔ bɛ kɔ nwun yí wawɛ nun nın anwʊn cıan bɛ́ kpa'n, sɛ bɛ kan bɛ kele ɛmɔ
kɛ ɛmɔ a minlin, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ nyɔ man ninnge sɔ'n-mɔ bie a, nán bɛ di yí nwʊn yalɛ. Bɛ
tu bɛ́ nwʊn mgban, bɛ́ muonun bɛ́ ajʊnlın nın asʊ yê bɛ di ɔ.

19 Bɛ nva man bɛ́ nwʋn bɛ mmɔ man Kilisi m'ɔ li yɛ́ ti'n. Afɪ Asɔnɪn'n tɪ kɛ anwʋnnaan, yí
ti'n y'ɔ le Kilisi. Yí lɪlɪ y'ɔ man anwʋnnaan'n like di, ɔ man ɔ tɪ akpɔlɛ ɔ nyin kɛ Nyanmɪan
lɛ kpʋnndɛ yí nɪn ɔ.

Ɛmɔ nʋn Kilisi b'a wu

20 Ɛmɔ nʋn Kilisi b'a wu, bɛ nʋn mmɔnsanmʋn'n-mɔ mɔ bɛ sie mân nɪn afian a tɪ. Nan ɔ
yɔ sɛ mɔ afɪ ɛmɔ bɔ bɛ́ abalabɔ'n kɛ ɛmɔ tɪ ɛtɛ mân'n dɪɛ'n? Ɔ yɔ sɛ mɔ mân'n mala'n nʋn yí
ngehele'n-mɔ asʋ yê ɛmɔ di'n?

21 Mân'n nwan: “N'ɛ fa ɛhɪ!”, “N'ɛ di ɛhɪ!”, “N'ɛ kan ɛhɪ!”.

22 Alɪɛ mɔ bɛ di bɛ je bɛ gua'n, yí nwʋn mala nʋn ngehele mɔ mân'n kele nɪn anɪn.

23 Ɛ nwun kulo menian'n-mɔ mala sɔ'n-mɔ a, ɛ 'ba se kɛ ngɛlɛ ɛjɔlɛ m'ɔ fi Nyanmɪan ɛlɔ
ɔ. Afɪ kɛ bɛ kulo kɛ bɛ sʋ Nyanmɪan'n yê bɛ yɔ ɔ. Bɛ yɔ bɛ́ nwʋn kɛ bɛ tɪ menian mɔ bɛ bɛbɛlɛ
bɛ́ nwʋn asɪ bɛ kele bɛ́ nwʋnnaan'n yalɛ kpa. Nan ɛhɪ kʋalaa tɪ mgban. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ man
yɛ nni man yɛ́ abalabɔ ɛtɛ nɪn asʋ kunnunmun.

3

Ɛmɔ nʋn Kilisi bɛ fi ewue nun b'a tinnge

1 Ɛmɔ nʋn Kilisi bɛ fi ewue nun b'a tinnge. Yí ti, ɛmɔ kpʋ́nndɛ nyanmɪansʋ ɛlɔ ninnge'n-
mɔ. Yí bʋ y'ɔ le kɛ ɛmɔ bɔ́ bala m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn. Afɪ nyanmɪansʋ ɛlɔ yê Kilisi wɔ ɔ, ɔ
tɪ Nyanmɪan fama sʋ.

2 Yí ti, ɛmɔ mán nyanmɪansʋ ɛlɔ ninnge'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ hían ɛmɔ ɔ tála asɪ ɛwa dɪɛ'n-
mɔ.

3 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ a wu yê ɛmɔ ngʋan'n fɪa Kilisi m'ɔ nʋn Nyanmɪan bɛ tɪ munmuan kʋn
nɪn anun.

4 Nan mɛlɛ mɔ Kilisi m'ɔ man ɛmɔ ngʋan'n 'ba yɪ yí nwʋn kele menian'n-mɔ'n, ɔ nʋn ɛmɔ
yê ɔ 'ba fite wɔ yí anunminnyanmʋn nɪn anun ɔ.

Nyɔlɪɛ daba'n nʋn nyɔlɪɛ fʋfɔlɛ'n

5 Ɛhɪka ati, ɛmɔ yáci asɪɛ nɪn asʋ ɛwa ninnge ɛtɛ'n kʋalaa bɛ gúa. Ninnge sɔ'n-mɔ y'ɔ le
satɪlɪfʋɛ ɔ nʋn ajʋnlɪn ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ, ɔ nʋn anwʋnnaan'n nyɔlɪɛ m'ɔ kulo m'ɔ wɔ ɛmɔ asɪtanlan
nɪn anun'n, ɔ nʋn anyɪnbʋlʋ, ɔ nʋn acɛbɛ. Acɛbɛ ɛyɔlɛ'n kʋsʋ tɪ amʋan ɛsɔ'n bie.

6 Nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ ati y'ɔ man Nyanmɪan sikpɛ'n cɪ bɛ́ mɔ bɛ mman man yí anyɪnnzɔ
nɪn ɔ.

7 Ɛmɔ kʋsʋ, daba mɔ ɛmɔ nzɪ man Nyanmɪan'n, kɛ anɪn ɛmɔ asɪtanlan'n tɪ yí nɪn anɪn.

8 Nan sian dɪɛ, ɛmɔ yáci ɛhɪ kʋalaa bɛ gúa: ɛya ɛfɛ, ahʋnlɪn kpili, ati anun ɛtɛ ninnge, ɔ
nʋn menian anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan. Yê nán bɛ man ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí fi bɛ́ nʋan fite.

9 Nán bɛ di ato bɛ kele bɛ́ nwʋn fíí kʋ́n. Ɔ sanlɪn kɛ nyɔlɪɛ ɛtɛ ɛtɛ m'ɔ wɔ ɛmɔ asɪtanlan nɪn
anun daba'n, ɛmɔ a yaci a gua.

10 Ɛmɔ a nyan asɪtanlan fʋfɔlɛ. Ɛmɔ lɛ kaci kɛ Nyanmɪan muonun m'ɔ bɔlɪ ɛmɔ'n bɛ sɪ yí
kpa bɔkɔɔ bɛ kɔ bɛ́ nyunnun.

11 Yí ti, sɛ ɛmɔ a kaci menian nvʋfɔlɛ a, anɪn ɔ le man kɛ bia tɪ Zufʋ, anaan bia tɪ man
Zufʋ, b'a kpɛ bia mmian nun, anaan bɛ kpɛlɪ man bia mmian nun. Ɔ le man kɛ bia anyɪn
a tɪ, anaan bia anyɪn tɪlɪ man. Ɔ le man kɛ bia tɪ kanga, anaan bia tɪ man kanga. Nan m'ɔ
cian'n y'ɔ le Kilisi. Kilisi wɔ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ de yí bɛ di nɪn asɪtanlan nɪn anun.

12 Ɛhɪ, Nyanmɪan a hulo ɛmɔ, ɔ'a kpa ɛmɔ maan b'a kaci yí anwʋntɪɛ menian. Yí sɔ ati,
ɛmɔ nwʋ́n ɛhɪnlɪn-mɔ anwʋn anwunnvoe, bɛ yɔ́ ahunnunye, bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ, bɛ tʋ́
bɛ́ ahʋnlɪn asɪ bɛtɛɛ, ɛsɛ bɛ sí abʋtalɛ.

13 Ɛmɔ tíla bɛ́ ahʋnlɪn bɛ yáci bɛ́ nwʋn sa bɛ hyé bɛ́ nwʋn. Sɛ ɔ di kɛ sʋanlan bie fɛ yí
manngʋn anwʋn ɛya a, ɔ fá hyé yí. Afɪ kɛmɔ Kilisi a yaci ɛmɔ anwʋn sa ɔ'a hye ɛmɔ'n, ɛmɔ
kʋsʋ yáci bɛ́ manngʋn'n-mɔ anwʋn sa bɛ hyé bɛ́.

14 Like kʋalaa mɔ ɛmɔ 'yɔ'n, ɛmɔ yɔ́ yí ehulo nun, ɛmɔ mán bɛ́ nʋan sɛ́ bɛ́ nwʋn kpa bɔkɔɔ.

15 Kilisi mán ɛmɔ alʊa cícı bɛ́ nwʊn. Afı alʊacıcıɛ sɔ nın ati yɛ̂ Nyanmıan a fɛlɛ ɛmɔ ɔ'a
man bɛ nʊn Kilisi a yɔ munmuan kʊn ɔ. Yí ti, ɛmɔ nwún ye bɛ lá yí ası.
16 Ɛmɔ mán Kilisi Anʊan Ɛjɔlɛ'n wʊ́wʊlʊ ɛmɔ kpa, ɔ há ɛmɔ asıtanlan nın anun. Ngɛlɛ'n
kʊalaa mɔ Nyanmıan a fa a man ɛmɔ'n, ɛmɔ fá bɛ héhele yí ninnge'n, ɛsɛ bɛ fá bɛ tú bɛ́
nwʊn fʊɔ. Ye'n mɔ Nyanmıan a yɔ ɛmɔ'n, ɛmɔ nwún yí bɛ yí bɛ́ kunnun bɔkɔɔ bɛ tʊ́ Izalayɛ
ejue'n-mɔ, ɔ nʊn mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ hele ɛmɔ'n bɛ yí Nyanmıan ayɛ.
17 Ɛmɔ like ɛyɔlɛ nun o, ɛmɔ ɛjʊjɔlɛ nun o, yí kʊalaa mɔ ɛmɔ lɛ yɔ'n, bɛ yɔ́ wɔ yɛ́ Mın Zozi
dunman nun, nán ɔ nanndı yí sʊ, ɛmɔ a la Nyanmıan m'ɔ tı Sıɛ nın ası.

Asɔnın mma'n-mɔ abalabɔ'n

18 Ɛhı, ɛmɔ mmalasua'n-mɔ, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn ası bɛ mán bɛ́ hun-mɔ. Yɛ́ Mın
anyunnun, m'ɔ sɛ kɛ ɛmɔ yɔ nın anın.
19 Ɛmɔ mmelenzua'n-mɔ, ɛmɔ kʊsʊ húlo bɛ́ yı-mɔ, nán bɛ momunlan bɛ́ nyunnun bɛ kele
bɛ́.
20 Ɛmɔ mmatʊnman'n-mɔ, ɛmɔ mán bɛ́ sı nʊn bɛ́ nin-mɔ anyınnzɔ wɔ like biala anun.
Afı yí sɔ yɛ̂ yɛ́ Mın kulo ɔ.
21 Ɛmɔ mɔ bɛ tı sıɛ nʊn nian'n, nán bɛ kan bɛ́ mma'n-mɔ ɛya maan bɛ́ nwʊn bubu bɛ́.
22 Ɛmɔ mɔ bɛ tı nganga'n kʊsʊ, ɛmɔ mán bɛ́ mın-mɔ mɔ bɛ wɔ asıɛ nın asʊ ɛwa nın
anyınnzɔ wɔ like biala anun. Ɛmɔ amın'n-mɔ anyunnun, nán bɛ yɔ bɛ́ nwʊn kɛ menian mɔ
bɛ le di junman bɛ kpʊnndɛ ɛfʊa, kʊsʊ bɛ kaci bɛ́ nzin an, anın ɛmɔ a bubu bɛ́ sa ɔ nʊn bɛ ja
b'a tanlan sʊ. Nan kɛmɔ ɛmɔ man yɛ́ Mın anyınnzɔ'n, ɛmɔ yí bɛ́ kunnun bɛ lí bɛ́ junman'n.
23 Junman biala mɔ ɛmɔ 'di'n, ɛmɔ yí bɛ́ kunnun bɛ lí yí kanlanman kpa. Ɛmɔ lí yí kɛ bɛ
le di bɛ man yɛ́ Mın, nan nán kulo menian'n-mɔ yɛ̂ ɛmɔ lɛ di man bɛ́ ɔ.
24 Afı Mınlıan kpa'n mɔ ɛmɔ lɛ sʊ yí'n y'ɔ le Kilisi. Yí ti, ɛmɔ kácı kɛ ajâ'n mɔ Nyanmıan a
fa a bɔ ɛmɔ anɔhʊba'n, Kilisi yɛ̂ ɔ 'man ɛmɔ asa 'kan yí ɔ.
25 Nan sʊanlan m'ɔ yɔ nyɔlıɛ ɛtɛ'n, ɔ 'nyan yí ɛtɛ nın anwʊn ahatua. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan
dıɛ, ɔ nnıan man menian'n-mɔ anyunnun ɔ mmu man bɛ́ bı.

4

1 Ɛmɔ kʊsʊ mɔ ɛmɔ tı mınlıan'n, ɛmɔ nʊn bɛ́ ngʊa'n-mɔ sín atın m'ɔ tı fɔ́ʊ́n, ɔ tı sɛsɛ nın asʊ.
Ɛsɛ, nán man ɛmɔ alʊa fi kɛ ɛmɔ kʊsʊ le Mınlıan kʊn. Mınlıan sɔ'n wɔ nyanmıansʊ ɛlɔ.

Afʊtu nʊn ngalıɛ

2 Ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın bɛ tánlan mmʊtʊɛ ɛyɔlɛ nın anun, bɛ mán bɛ́ nyın kpála, ɛsɛ bɛ lá
Nyanmıan ası.
3 Mɛlɛ mɔ ɛmɔ 'sɛlɛ Nyanmıan'n, ɛmɔ sɛ́lɛ bie bɛ mán yɛ́ kʊsʊ maan Nyanmıan kpɛ́ atın
kpa ɔ mán yɛ hán yí Nʊan Ɛjɔlɛ'n, yɛ bɔ́ Kilisi nvıalıɛ nun ɛjɔlɛ'n mɔ sian dıɛ Nyanmıan a yı
a hele'n. Afı nvıalıɛ nun ɛjɔlɛ sɔ'n dunman nun yɛ̂ n na fiadı tɛmʊn mɔ yɛ wɔ nun nın ɔ.
4 Ɛhıka ati, ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan. Ɔ mán n gán nvıalıɛ nun ɛjɔlɛ sɔ'n kɛ ɔ fata kɛ mın kan
yí'n, nán menian'n-mɔ a tı yí bʊ kpa bɔkɔɔ.
5 Ɛmɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ nzı man Kilisi'n tı a, ɛmɔ nánndı ngɛlɛ sʊ. Tɛmʊn'n mɔ yɛ wɔ nun'n,
ɛmɔ hán Kilisi anwʊn ɛjɔlɛ'n bɛ héle bɛ́.
6 Ɛmɔ mán bɛ́ nʊan ɛjɔlɛ'n yɔ́ fɛ, ɛsɛ bɛ hán ɛjɔlɛ m'ɔ kɔ atın sʊ. Yí dıɛ, sɛ sʊanlan bie bisa
ɛmɔ kosuan an, anın ɛmɔ nyan bie bɛ bua yí kanlanman.
7 Tisiki tı yɛ́ nianman kpa, ɔ sʊ Kilisi ananhɔlɛ nun, ɔ bʊka mín yɛ di yɛ́ Mın junman'n.
Ɔ 'ba bɔ kʊalaa kʊalaa'n ɔ kele ɛmɔ, nán ɛmɔ a nwun ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a tʊ mín'n.
8 Ɛhıka ati, mıın sʊan anianman sɔ nın ɛmɔ anwʊn ɛlɔ, maan ɔ kan ɛwa ɛjɔlɛ ɔ kele ɛmɔ,
nán ɛmɔ ahʊnlın a tɔ bɛ́ kunnun b'a nyan anwʊnsɛlɛ.
9 Mıın sʊan yí nʊn Onezimʊn ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. Ɔ tı yɛ́ nianman kpa, ɔ sʊ yɛ́ Mın ananhɔlɛ
nun. Ɔ nʊn Tisiki, bɛ 'ba bɔ ɛwa kʊalaa kʊalaa'n bɛ kele ɛmɔ.

10 Alisitakı mɔ mın nʊn yí la fiadı sʊa nın anun ɛwa'n, yí nwan ɔ 'yɔ ɛmɔ like. Maakı m'ɔ tı Baanabası anianman'n, yí kʊsʊ yí nwan ɔ 'yɔ bɛ́ like. Maakı sɔ'n, m'an han yí nwʊn ɛjɔlɛ m'an hele ɛmɔ daba. Yí ti, sɛ ɔ ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ a, ɛmɔ sɔ́ yí nun kanlanman.
11 Zozi mɔ bɛ fɛlɛ yí Zusutusu'n, yí kʊsʊ yí nwan ɔ 'yɔ bɛ́ like. Bɛ́ menian nsan sɔ'n, bɛ́ ala yɛ̂ bɛ tı Zufʊ mɔ b'a le Kilisi b'a li bɛ nʊn mín yɛ di Nyanmıan Belemgbin Mân nın anwʊn junman ɔ. B'a man mín lʊa a cıcı mín nwʊn kpa.
12 Epafalası m'ɔ fi Kolɔsʊ'n, yí kʊsʊ yí nwan ɔ 'yɔ ɛmɔ like. Ɔ tı Kilisi akʊa. Ɔ yɔ mmʊtʊɛ m'ɔ sʊ ɛbʊɛ ɔ man ɛmɔ cıan daa. Ɔ sɛlɛ Nyanmıan kɛ ɛmɔ tíla bɛ́ dedi nın anun kpolo, ɔ mán ɛmɔ ati tín wɔ Wawɛ nun, ɛsɛ ɔ mán ɛmɔ hʊ́ala bɛ yɔ́ like biala m'ɔ kulo'n kpa bɔkɔɔ.
13 Mın kʊala mın di Epafalası anwʊn adanzıɛ kɛ, ɔ bɔ ɛmɔ anwʊn mɔndınlın kpa. Ɔ bɔ Laodise ɔ nʊn Hielapolisi asɔnın mma'n-mɔ kʊsʊ anwʊn mɔndınlın kpa.
14 Yɛ́ manngʊn Luku m'ɔ di dɔkʊtɛ junman'n, ɔ nʊn Deması, bɛ́ nwan bɛ 'yɔ ɛmɔ like.
15 Ɛmɔ yɔ́ Laodise ɛlɔ anianman'n-mɔ like. Ɛmɔ yɔ́ Nınfa nʊn asɔnın mma'n-mɔ mɔ bɛ yia yí awulo ɛbɛlɛ'n like.
16 Sɛ ɛmɔ kınnga kalata ɛhı yue a, bɛ mán ɔ tʊ́ Laodise ɛlɔ anianman'n-mɔ maan bɛ́ kʊsʊ bɛ kínnga yí asɔnın sua nın anun. Ɛmɔ kʊsʊ kínnga kalata'n m'ɔ fi Laodise ɛlɔ mɔ ɛmɔ asa kɔ han yí'n.
17 Ɛmɔ hán héle Alısipʊ kɛ junman'n mɔ yɛ́ Mın a fa a wula yí sa nun kɛ ɔ lí'n, ɔ bɔ́ mɔndınlın ɔ lí yí kpa bɔkɔɔ.
18 Ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhı-mɔ tı mín muonun mín Pɔlʊ mín sa ati kalata. Mıın kɛlɛ ɛmɔ mın bisa bɛ́ ahın. Nán bɛ man bɛ́ lʊa fi kɛ n dɛ la fiadı sua nın anun. Nyanmıan nyila'n hán ɛmɔ!

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ LILI MƱA HƐLƐLI NWANLIN TESALONINKI ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Anın, Tesaloninki tı Masedʊanın mân nın anun ɛlɔ kulo kpili'n kʊn. Silivın mɔ bɛ fɛlɛ yí biekun Silası'n, nʊn Timote yê bɛ bʊkalı Pɔlʊ maan ɔ bɔlı ɛlɔ asɔnın nın ɔ. Nan kɛmɔ Zufʊ'n-mɔ totua yí atın'n, Pɔlʊ a njɛ man Tesaloninki ɛbɛlɛ (Junman 17). Ɔ kpatili ɔ fi Masedʊanın mân nın anun ɔ hɔlı Akayi mân nın anun. Nan m'ɔ fi Masedʊanın mân nın anun hɔlı'n, ɔ sʊanlın Timote Tesaloninki ɛlɔ kɛ ɔ hó nían asɔnın mma'n-mɔ abʊsʊ sɛ bɛ yacili man bɛ́ dedi'n bɛ tılı man wɔ ahʊlʊwa'n mɔ bɛ lɛ kele bɛ́ nın anwʊn an. Mɔ Timote hɔlı walı m'ɔ bɔlı amannıɛ fɛ helelı Pɔlʊ'n, yí lʊa cıcılı nán ɔ'a hɛlɛ kalata ɛhı ɔ'a nwan bɛ́. Kalata nın anun, ɔ'a nwun Nyanmıan anwʊn ye, ɛsɛ ɔ'a wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ kɛ bɛ tíla bɛ́ dedi nın anun bɛ hó bɛ́ nyunnun.

Kalata nın ati 1-3, Pɔlʊ lɛ kacı kɛ ɔ kpınlın lili junman'n bɛ́ afian ɛlɔ'n. Yê ɔ di fɛ kɛ sunnzun mɔ bɛ lɛ nwun yalɛ, bɛ le bɛ́ dedi nın anun kpolo. Ɔ kulo kɛ ɔ nwun bɛ́ nwʊn biekun. Kalata nın ati 4.1-12, Pɔlʊ lɛ kacı bɛ́ ngehele'n m'ɔ helelı bɛ́ wɔ ɛnanndıɛ kpa nın anwʊn'n cınnjın, bɛ síe bɛ́ nwʊn ye wɔ ajʊamannın ngacile kʊalaa anwʊn. Kalata nın ati (4.13-5.11), Pɔlʊ lɛ kan yɛ́ Mın Zozi Kilisi ɛwalɛ'n mɔ ɔ 'sa ba nın ɛjɔlɛ. Kalata nın agualıɛ nun, Pɔlʊ lɛ tu bɛ́ fʊɔ ɛsɛ ɔ lɛ yeyila bɛ́.

Ahın ebisa

1 Mín Pɔlʊ, mín nʊn Silivın nʊn Timote yê yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı yɛ nwan ɛmɔ Tesaloninki asɔnın mma'n-mɔ ɔ. Ɛmɔ mɔ bɛ nʊn yɛ́ Sı Nyanmıan nʊn yɛ́ Mın Zozi Kilisi a yɔ kʊn'n, yɛ 'bisa ɛmɔ ahın.

Nyanmıan nwún ɛmɔ anwʊn anwunnvoe, ɛsɛ ɔ cícı ɛmɔ alʊa.

Asına

2 Yɛ da Nyanmıan ası cıan daa wɔ ɛmɔ dunman nun, ɛsɛ yɛ sɛlɛ Nyanmıan Kpili cıan daa yɛ man ɛmɔ.

3 Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Sı nın anyunnun, tɛmʊn biala yɛ́ ti kacı ɛmɔ nyɔlıɛ'n m'ɔ kele kɛ ɛmɔ le dedi, ɛmɔ kulo bɛ́ nwʊn, ɛsɛ yɛ́ Mın Zozi Kilisi ɛwalɛ cıan nın anwʊn anyındasʊɛ mɔ ɛmɔ le yí'n, ɔ tı man nzɛmındɛ.

4 Anianman-mɔ, yɛ sı kɛ Nyanmıan a hulo ɛmɔ, ɔ'a nıan menian'n-mɔ anun ɔ'a kpa ɛmɔ maan b'a yɔ yí dıɛ.

5 Ɔ sanlın kɛ nán yɛ́ nʊan mgban nın ala yê yɛ falı yɛ bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n yɛ helelı ɛmɔ ɔ. Nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n jinlanlın yɛ́ nzin maan yɛ bɔlı yí tunmin sʊ kʊsʊ yɛ helelı ɛmɔ. Ɔ manlın ɛmɔ nwunlin yí fɔ́ún kʊsʊ kpa kɛ Ɛjɔlɛkpa sɔ'n tı ananhɔlɛ. Kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a kpasi'n, ɛmɔ nwunlin kɛ yɛ kpınlın yɛ nʊn ɛmɔ tanlanlın'n.

6 Ɛmɔ a nıan yɛ́ nʊn yɛ́ Mın asıtanlan sɔ nın asʊ. Ɛhıka ati yê bɛ helelı ɛmɔ ahʊlʊwa kpa tɛmʊn mɔ ɛmɔ lelı Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n bɛ lili nın ɔ. Nan kʊsʊ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın a man ɛmɔ le fɛ elie.

7 Ɔ man Masedʊanın nʊn Akayi mân nın anun, sɛ bɛ 'kan bɛ́ kʊalaa mɔ b'a le Zozi Kilisi b'a li nın ɛjɔlɛ a, bɛ bɔ ɛmɔ dunman.

8 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n tɛtɛlı ɛmɔ Masedʊanın mân nın anun ɔ nʊn Akayi mân nın anun. Ɔ'a nga man ɛbɛlɛ ala, nan mân'n lıka kʊalaatin, bɛ bɔ dedi'n mɔ ɛmɔ le yí wɔ Nyanmıan anun nın anwʊn ɛjɔlɛ. Yí ti, yɛ́ muonun yɛ ngan man ɛmɔ dedi nın anwʊn ɛjɔlɛ kún.

9 Kɛ ɛmɔ kpɪnlɪn sɔlɪ yɛ́ nun mɛlɛ mɔ yɛ hɔlɪ ɛmɔ ɛlɔ, ɔ nʊn kɛ ɛmɔ kpɪnlɪn yɔlɪ bɛ yacili amʊan'n-mɔ bɛ gualɪ bɛ falɪ bɛ́ nwʊn bɛ manlɪn Tɪasɪfʊɛ Nyanmɪan'n m'ɔ tɪ ananhɔlɛ'n nán b'a sʊ yí'n, menian'n-mɔ kʊalaa kan yí nwʊn ɛjɔlɛ.
10 Ɛsɛ bɛ kan kɛ ɛmɔ lɛ nwʊnndɛ kɛ Nyanmɪan Awa Zozi m'ɔ man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge'n, ɔ fi nyanmɪansʊ ɔ bála. Afɪ, yí dein yê ɔ de yɛ́ ti nán Nyanmɪan sikpɛ'n m'ɔ lɛ ba nɪn a ngun man yɛ́ ɔ.

2

Pɔlʊ nʊn yí manngʊn'n-mɔ junman'n

1 Anianman-mɔ, ɛmɔ muonun sɪ kɛ, ɛmɔ anwʊn ɛlɔ ɛwalɛ mɔ yɛ walɪ'n, ɔ'a nyɔ man mgban. Afɪ, yɛ́ Mɪn junman'n mɔ yɛ walɪ lili yí ɛmɔ afian ɛlɔ nɪn a su mma kpa.
2 Ɛmɔ sɪ kɛ bɛ helelɪ yɛ́ ahʊlʊwa Filipʊ kulo nɪn asʊ ɛlɔ kʊalaaka nán y'a ju Tesaloninki. Mɔ yɛ juli ɛmɔ anwʊn ɛlɔ'n, menian'n-mɔ jɪjɪlɪ yɛ́ sɛlɛ kpa, nan kʊsʊ Nyanmɪan Kpili manlɪn yɛ́ anwʊnsɛlɛ maan yɛ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n yɛ helelɪ ɛmɔ.
3 Ɔ man Ɛjɔlɛkpa sɔ'n mɔ yɛ bɔ yɛ kele menian'n-mɔ'n, ɔ tɪ man ato ɛjɔlɛ, yɛ mmɔ yɛ mgbʊnndɛ man esika, ɛsɛ yɛ mmɔ yɛ nnaka sʊanlan fíí.
4 Nan yɛ kan ɛjɔlɛ'n kɛ Nyanmɪan Kpili muonun kulo kɛ yɛ kan yí'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a nwun yɛ́ ti anun, ɔ'a bu yɛ́ ɔ'a fa yí Ɛjɔlɛkpa'n ɔ'a wula yɛ́ sa nun. Yí sɔ ati, yɛ ngan man mɔ yɛ kan an, menian'n-mɔ akunnun jɔ yí nwʊn'n, nan mɔ Nyanmɪan Kpili akunnun jɔ yí nwʊn'n yê yɛ kan ɔ.
5 Ɛmɔ muonun sɪ kɛ yɛ lakalɪ man ɛmɔ lé, ɛsɛ yɛ́ nyɪn bʊlʊlɪ man ɛmɔ anwʊndɪɛ'n-mɔ lé. Nyanmɪan muonun di yí nwʊn adanzɪɛ.
6 Cɪan bie lé, y'a mgbʊnndɛ man kɛ ɛmɔ anaan ɛhɪnlɪn-mɔ fʊa yɛ́.
7 Kɛmɔ yɛ tɪ Kilisi mmɔfʊɛ'n, yɛ kʊala yɛ kele ɛmɔ yɛ́ tunmin'n mɔ yɛ le yí'n, nan yɛ́ dɪɛ, y'a nyɔ man yí sɔ. Mɔ anɪn yɛ wɔ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ'n, yɛ bɛbɛlɛlɪ yɛ́ nwʊn asɪ yɛ manlɪn ɛmɔ. Yɛ yɔlɪ kɛ ɛta m'ɔ lɛ nɪan yí mma ɔ.
8 Ehulo kpili'n mɔ yɛ kulo ɛmɔ nɪn ati, nán Ɛjɔlɛkpa nɪn angʊnmɪn ala yê ahan yɛ 'bɔ yɛ kele ɛmɔ ɔ, nan ɛsɛ ahan yɛ 'fa yɛ́ muonun yɛ́ ngʊan'n yɛ man ɛmɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ anwʊn hianlɪn yɛ́ sʊnman.
9 Anianman-mɔ, ɛmɔ sɪ yí fɔ́ún kɛ mɛlɛ mɔ anɪn yɛ lɛ bɔ Nyanmɪan Ɛjɔlɛkpa'n yɛ kele ɛmɔ'n, yɛ lili junman sɛlɛ kpa kɔngɔɛ nʊn eyua, yɛ nwunlin yalɛ nʊn ɛfɛ, yɛ nyanlɪn esika yɛ sielɪ yɛ́ nwʊn. Ɔ man ɛmɔ anun bie fíí a mmɔ man yɛ́ nwʊn kalɛ.
10 Ɛmɔ nʊn Nyanmɪan di yɛ́ nwʊn adanzɪɛ kɛ yɛ bɔlɪ abalabɔ mɔ yí nwʊn tɪ, m'ɔ tɪ fɔ́ún, mɔ bɛ nnyan man yí nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man wɔ ɛmɔ mɔ bɛ de Zozi bɛ di nɪn afian.
11 Ɛmɔ sɪ kɛ yɛ nʊn ɛmɔ anun kʊn biala tanlanlɪn kɛ sɪɛ nʊn yí mma.
12 Yɛ wowulalɪ ɛmɔ anwʊnsɛlɛ, yɛ cɪcɪlɪ ɛmɔ alʊa ɛsɛ yɛ tuli ɛmɔ fʊɔ kɛ ɛmɔ bɔ́ bala kpa m'ɔ sɔ Nyanmɪan Kpili anyɪn. Afɪ, yí muonun yê ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ bála bɛ káci yí anunminnyanmʊn belemgbin mân nɪn anun menian ɔ.
13 Ɛhɪka ati, yɛ da Nyanmɪan asɪ cɪan biala. Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ yɛ hanlɪn Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n yɛ helelɪ ɛmɔ'n, ɛmɔ a nne man ɛjɔlɛ sɔ'n b'a ndʊ man nun kɛ kulo sʊanlan ɛjɔlɛ, nan ɛmɔ sɔlɪ nun kɛ ɔ tɪ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ sakpa. Ɔ man ɛmɔ mɔ bɛ de bɛ di'n, Ɛjɔlɛkpa sɔ'n lɛ di junman sɛlɛ wɔ ɛmɔ asɪtanlan nɪn anun.
14 Anianman-mɔ, Nyanmɪan menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zude mân nɪn anun ɛlɔ mɔ bɛ nʊn Zozi Kilisi a yɔ kʊn'n, ɛmɔ a kaci kɛ bɛ́ ala. Yalɛ mɔ Zufʊ'n-mɔ helelɪ bɛ́'n, yí kʊnmgba nɪn ala yê menian mɔ bɛ nʊn ɛmɔ tɪ nɪn a hele ɛmɔ nɪn ɔ.
15 Zufʊ sɔ'n-mɔ mɔ bɛ hunlin yɛ́ Mɪn Zozi nʊn Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ'n, bɛ́ yê bɛ helelɪ yɛ́ yalɛ nɪn ɔ. Bɛ nzɔ man Nyanmɪan anyɪn, ɛsɛ bɛ kpɔ menian'n-mɔ kʊalaatin!
16 Bɛ kulo kɛ bɛ tan yɛ́ nyɪnsʊ, yí dɪɛ anɪn yɛ ngan man ɛjɔlɛ'n yɛ ngele man bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n nán b'a nyan bɛ́ ti. Bɛ́ nyɔlɪɛ sɔ'n, ɔ man bɛ́ ɛtɛ nɪn a sʊn. B'a yɔ dede b'a man Nyanmɪan sikpɛ nɪn a hyɪ bɛ́.

Pɔlʋ alʋa lɛ dɔ Tesaloninki asɔnɪn mma'n-mɔ

17 Yɛ́ dɪɛ, anianman-mɔ, kɛ yɛ tɪtɪlɪ yɛ́ nwʋn nun kaan'n, yɛ nwunlin man ɛmɔ anwʋn, nan kʋsʋ yɛ́ ti wɔ ɛmɔ sʋ dahuu. Yɛ́ lʋa lɛ dɔ ɛmɔ kpa, yɛ kulo kɛ yɛ nwun ɛmɔ anwʋn.
18 Ɛhɪka ati, yɛ́ nwan ahan yɛ 'ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. Nan mín bɔbɔ mín Pɔlʋ, m mɔbʋalɪ mín nwʋn kʋn, yí nzin biekun, mín nwan mɪn 'ba, nan *Satan a man y'a nnyan man atɪn.
19 Mɛlɛ mɔ yɛ́ Mɪn Zozi 'ba a, mɔ yɛ 'ba fite yí nyunnun'n, nzu like dɪɛ anwʋn yê ɔ 'nɪan fʋa yɛ́ ɔ? Yɛ́ fɛ elie like'n y'ɔ le benin? Nzukɛ yê ɔ kele kɛ yɛ lili kunnunmun mɔ yɛ kʋala kɛ yɛ fa yɛ tu yɛ́ nʋan nun ɔ?
20 Yɛ́ anunminnyanmʋn ɔ nʋn yɛ́ fɛ elie'n kʋalaa y'ɔ le ɛmɔ.

3

1 Ɛhɪka ati, kɛmɔ y'a tanlan dede yɛ ndɪ man ɛmɔ angan fíí'n, sian y'a ngʋala man nwʋnndɛ kʋ́n. Ɔ man y'a fa ajʋnlɪn kɛ Timote hɔ́ nían ɛmɔ abʋsʋ, nán yɛ́ ngʋnmɪn yɛ ka Atɛnɪn ɛwa.
2 Yɛ́ nianman Timote nʋn yɛ́ y'ɔ di Nyanmɪan junman nɪn ɔ. Yɛ́ nʋn yí y'ɔ bɔ Zozi anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n yɛ kele menian'n-mɔ ɔ. Yɛ lɛ sʋan yí ɛmɔ anwʋn ɛlɔ kɛ ɔ wówula ɛmɔ anwʋnsɛlɛ, ɔ cícɪ ɛmɔ alʋa, ɛsɛ ɔ búka ɛmɔ maan bɛ́ dedi'n jínlan yí ja nun kpa.
3 Yí dɪɛ, anɪn ɛmɔ anun bie fíí anwʋn a mmubu man yí wɔ yalɛ'n mɔ yɛ lɛ nwun yí kɪkaala nɪn anun. Afɪ ɛmɔ muonun sɪ kɛ yalɛ sɔ'n mɔ yɛ lɛ nwun yí'n wɔ ninnge'n-mɔ mɔ Nyanmɪan sesielɪ manlɪn yɛ́ nɪn anun bie.
4 Afɪ mɛlɛ mɔ anɪn yɛ tɛ wɔ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n, yɛ lili mʋa yɛ hanlɪn yɛ helelɪ ɛmɔ kɛ bɛ lɛ ba hele yɛ́ yalɛ. Mɛlɛ sɔ'n yê ɔ'a ju nɪn ɔ, ɛmɔ muonun sɪ.
5 Ɛhɪka ati, kɛmɔ m'an tanlan dede mɔ mɪn ndɪ man ɛmɔ angan fíí'n, mɪn tanlan an, ɔ ndanlan man. Ɔ man m'an sʋan Timote ɛmɔ anwʋn ɛlɔ, kɛ ɔ hɔ́ nían sɛ ɛmɔ tɛ le dedi wɔ Zozi nun an. N nili yalɛ kɛ bɪcɪ Abɔnsanmʋn a a a sɔ ɛmɔ a nɪan, ɔ'a kaci ɛmɔ ajʋnlɪn, ɔ'a man yɛ́ junman nɪn a yɔ mgban.

Timote amannɪɛ'n

6 Nan kɪkaala dɪɛ, Timote fi ɛmɔ anwʋn ɛlɔ ɔ'a a. Ɔ'a bɔ ɛmɔ anwʋn amannɪɛ fɛ ɔ'a hele yɛ́. Yí nwan ɛmɔ le dedi, ɛmɔ le ehulo, ɛsɛ yí nwan ɛmɔ ati wɔ yɛ́ sʋ dahuu, ɛmɔ alʋa lɛ dɔ yɛ́ sɛlɛ kpa, ɛmɔ kulo kɛ bɛ nwun yɛ́ nwʋn kɛ yɛ́ kʋsʋ yɛ kulo kɛ yɛ nwun ɛmɔ anwʋn'n.
7 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, yalɛ nʋn ɛfɛ'n mɔ yɛ tɪ nun'n, ɛmɔ a man yɛ́ lʋa a cɪcɪ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ dedi nɪn a wowula yɛ́ anwʋnsɛlɛ.
8 Ɔ man kɪkaala dɪɛ, yɛ́ nwʋn a sanndɪ yɛ́, afɪ ɛmɔ jin bɛ́ ja nun bɛ nʋn yɛ́ Mɪn tɛ nanndɪ.
9 Yɛ le ɛmɔ anwʋn fɛ elie kpili wɔ Nyanmɪan anyunnun, ɔ man yɛ nnwun man like fíí bɔbɔ mɔ yɛ 'fa yɛ 'da Nyanmɪan Kpili asɪ ɔ.
10 Kɔngɔɛ nʋn eyua, yɛ sɛlɛ yí kpa kɛ ɔ mán yɛ nyán atɪn yɛ nwún ɛmɔ anwʋn biekun, nán yɛ héhele ɛmɔ ninnge mɔ ɔ'a ha wɔ ɛmɔ dedi nɪn anwʋn'n yɛ sɔ́ sʋ.
11 Yɛ́ Sɪ Nyanmɪan Kpili muonun, ɔ nʋn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi, bɛ sésie yɛ́ atɪn kanlanman maan yɛ bála nwun ɛmɔ anwʋn.
12 Ehulo'n mɔ ɛmɔ kulo bɛ́ nwʋn, mɔ ɛmɔ fa kulo menian'n-mɔ kʋalaatin'n, yɛ́ Mɪn mán ɔ hɔ́ yí nyunnun kpa kɛ ehulo'n mɔ yɛ fa yɛ kulo ɛmɔ'n.
13 Yɛ́ Mɪn wówula ɛmɔ anwʋnsɛlɛ ɔ mán ɛmɔ ahʋnlɪn'n-mɔ anun tí, nán b'a nnyan ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí b'a ngan man wɔ Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ nɪn anyunnun, mɛlɛ mɔ yɛ́ Mɪn Zozi nʋn yí anwʋntɪɛ mma'n-mɔ kʋalaa 'ba a'n.

4

Abalabɔ m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn'n

1 Ɛhɪ, anianman-mɔ, abalabɔ mɔ ɛmɔ bɔ a, ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn'n, yɛ helelɪ ɛmɔ. Yɛ de yɛ di kɛ ɛmɔ bɔ abalabɔ sɔ'n. Nan, sian dɪɛ, yɛ lɛ bʋtʋ yɛ sɛlɛ ɛmɔ kɛ yɛ́ Mɪn Zozi dunman nun, ɛmɔ bɔ́ bala sɔ'n kpa bɛ hɔ́ bɛ́ nyunnun bɛ mán ɔ tála daba'n.

2 Afɪ ɛmɔ sɪ, amanmuo'n mɔ yɛ́ Mɪn Zozi helelɪ yɛ́ kɛ yɛ bú'n, y'a han yí nwʊn ɛjɔlɛ y'a
hele ɛmɔ.
3 Nyɔlɪɛ mɔ Nyanmɪan kulo'n y'ɔ le ɛhɪ: ɔ kulo kɛ ɛmɔ yɔ menian nwannzan-nwannzan,
ɛsɛ ɛmɔ nɪan bɛ́ nwʊn ye kpa wɔ satɪlɪfʊɛ nyɔlɪɛ'n-mɔ anwʊn.
4 Ɛmɔ anun kʊn biala nwún yí yɪ já, ɔ nʊn yí bɛ tánlan anwʊntɪɛ nun, ɔ nʊn anyɪnnzɔ nun,
5 nán ɛmɔ a nnyan man ajʊnlɪn basa basa kɛ bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n le yí'n.
6 Asɪtanlan sɔ nɪn anun, sʊanlan fíí n'ɔ bu yí manngʊn anyunnun ɔ sɛcɪ yí ajaa, anaan ɔ
di yí dufule. Yɛ hanlɪn yɛ helelɪ ɛmɔ, ɛsɛ yɛ kannzʊlɪ ɛmɔ kpa kɛ menian mɔ bɛ yɔ ɛtɛ sɔ'n,
Nyanmɪan Kpili 'ba tua bɛ́ yí nwʊn kalɛ.
7 Afɪ, Nyanmɪan a nvɛlɛ man yɛ́ kɛ yɛ yɔ́ satɪlɪfʊɛ nyɔlɪɛ, nan ɔ'a fɛlɛ yɛ́ kɛ yɛ bɔ́ abalabɔ
m'ɔ sɔ yí nyɪn yɛ mán yɛ́ nwʊn tí.
8 Ɛhɪka ati, sʊanlan mɔ ɔ'a nni man ngehele sɔ nɪn asʊ'n, nán kulo sʊanlan yê ɔ'a mmu
man yí like ɔ, nan Nyanmɪan Kpili'n mɔ ɔ'a fa yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ'a man
ɛmɔ'n yê ɔ'a yɪ yí ɔ'a tʊ ɔ.
9 M'ɔ tʊ de ehulo'n mɔ ɛmɔ kulo anianman'n-mɔ mɔ bɛ le dedi'n, ɔ njian man kɛ yɛ kɛlɛ
ɛmɔ yí nwʊn kalata biekun ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan muonun a hele ɛmɔ kɛ ɛmɔ kpín bɛ
húlo bɛ́ nwʊn'n.
10 Sakpa, ɛmɔ kulo anianman'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ wɔ Masedʊanɪn mân nɪn anun'n. Nan
kʊsʊ, anianman-mɔ, yɛ 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ nyán ehulo kpili m'ɔ tala ɛhɪ asʊ.
11 Ɛmɔ mían bɛ́ bʊ kpa bɛ tánlan wɔ anzʊnunjɔ nun, ɛmɔ nían ɛmɔ muonun anwʊn ɛjɔlɛ
bɛ lí, ɛsɛ ɛmɔ lí junman bɛ kpúnndɛ mɔ ɛmɔ a mɪan yí nwʊn'n, kɛ yɛ selɪ ɛmɔ kɛ ɛmɔ yɔ́'n.
12 Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, menian'n-mɔ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n, bɛ́ nyɪn 'ba sɔ ɛmɔ, ɛsɛ ɛmɔ
ngɔ mian man like fíí anwʊn.

Yɛ́ Mɪn yí ɛwalɛ'n

13 Anianman-mɔ, yɛ kulo kɛ ɛmɔ nwun bɛ́ mɔ b'a wu nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n fɔ́ún, nán ɛmɔ
anwʊn a mmubu man bɛ́ kɛ bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan nɪn anwʊn bubu bɛ́'n, ɔ sanlɪn
kɛ bɛ le man anyɪndasʊɛ kɛ yɛ́.
14 Yɛ́ dɪɛ, yɛ de yɛ di kɛ Zozi a wu, ɛsɛ ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. Yí ti, yɛ de yɛ di biekun kɛ
Zozi dunman nun, Nyanmɪan Kpili 'ba man bɛ́ mɔ bɛ de yí bɛ di mɔ b'a wu'n ngʊan maan
bɛ fi ewue nun bɛ tinnge.
15 Ɛhɪ anwʊn, ɛmɔ tie yɛ́ Mɪn ngehele ɛjɔlɛ kʊn mɔ yɛ lɛ kan yɛ kele ɛmɔ'n. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ
le kɛ mɛlɛ mɔ yɛ́ Mɪn 'ba a'n, yɛ́ mɔ yɛ́ nyɪn tɛ wɔ sʊ'n, yɛ ngɔ li man mʊa bɛ́ mɔ b'a le Zozi
b'a li mɔ b'a wu nɪn anyunnun.
16 Ɔ sanlɪn kɛ bɛ 'ba man atɪn, nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ mgbain'n-mɔ anun kʊn 'ba tɪan nun,
bɛ 'ba hu Nyanmɪan kɔnɔtɪ'n, anɪn yɛ́ Mɪn muonun fi anwunno ɛlɔ ɔ lɛ ju ba. Bɛ́ mɔ b'a le
Kilisi b'a li mɔ b'a wu'n, bɛ fi ewue nun bɛ 'di mʊa bɛ tinnge.
17 Yí nzin, yɛ́ mɔ yɛ́ nyɪn tɛ wɔ sʊ tɛmʊn sɔ nɪn anun'n, yɛ́ nʊn bɛ́ mɔ bɛ fi ewue nun b'a
tinnge'n, bɛ 'ba fʊla yɛ́ kʊalaa bɔlɛ́ nɪn anun anwunno ɛlɔ, yɛ 'kɔ a kpa yɛ́ Mɪn atɪn. Ɔ fi
ɛbɛlɛ, yɛ́ nʊn yɛ́ Mɪn yɛ 'tanlan dahuu.
18 Ɛhɪka ati, ɛmɔ fá ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ bɛ wówula bɛ́ nwʊn anwʊnsɛlɛ.

5

1 M'ɔ tʊ de cɪan anaan mɛlɛ mɔ ninnge sɔ'n-mɔ 'te'n, anianman-mɔ, ɔ njian man kɛ yɛ
kɛlɛ ɛmɔ yí nwʊn kalata.
2 Afɪ, ɛmɔ muonun sɪ yí fɔ́ún kɛ yɛ́ Mɪn yí ɛwalɛ cɪan'n 'ba li yɛ́ nvu nun kɛ awofʊɛ m'ɔ lɛ
wua kɔngɔɛ ɔ.
3 Mɛlɛ mɔ eyuadɪ nɪn anun menian'n-mɔ alʊa 'ba fi bɛ́ nwʊn, mɔ bɛ 'ba han kɛ: "Yɛ le
anzʊnunjɔ, ɛsɛ yɛ nzusu man ɛjɔlɛ fíí", tɛmʊn sɔ'n yê nvu nun mgban, munnzue'n 'ba tʊ
bɛ́ kɛ nwʊnnzɛfʊɛ mɔ yí kʊ kɔ han yí. Ɔ man bɛ́ nun bie fíí ngɔ nnyan man atɪn nán ɔ'a
nwanndi.

4 Nan ɛmɔ dɪɛ, anianman-mɔ, ɛmɔ tɪ man awosin nun, nán cɪan sɔ nɪn a li ɛmɔ nvu nun
kɛ awofʋɛ m'ɔ lɛ wua ɔ.
5 Afɪ, ɛmɔ kʋalaa tɪ kanlannɪɛ'n nʋn alɪhɪan nɪn anun menian. Nán alɪsan nʋn awosin
nun menian y'ɔ le yɛ́.
6 Ɛhɪka ati, nán bɛ man yɛ́ dafɪ kɛ menian ɛhɪnlɪn-mɔ, nan bɛ mán yɛ sísa, ɛsɛ yɛ yɔ́ yɛ́
ninnge'n-mɔ kʋalaa kpɛ kpɛ kpɛ.
7 Afɪ kɔngɔɛ yê bɛ da bɛ dafɪ ɔ, ɛsɛ kɔngɔɛ yê menian'n-mɔ nʋn nzan dede bɛ bʋ ɔ.
8 Nan yɛ́ dɪɛ, alɪhɪan nɪn anun menian y'ɔ le yɛ́. Ɛhɪka ati, bɛ mán yɛ yɔ́ yɛ́ ninnge'n-mɔ
kʋalaa kpɛ kpɛ kpɛ. Kɛ sʋanlan m'ɔ lɛ kɔ ɛlɔɛ'n wula bulalɛ taladɪɛ'n ɔ sisa yí hue'n, yɛ́ kʋsʋ
yɛ nyán dedi ɔ nʋn ehulo. Kɛ sʋanlan mɔ lɛ kɔ ɛlɔɛ'n sʋ bulalɛ kele'n ɔ sisa yí ti'n, yɛ́ kʋsʋ
yɛ nyán anyɪndasʋɛ kɛ Zozi a le yɛ́ ti.
9 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan a nvɛlɛ man yɛ́ yí nwʋn kɛ yɛ wú sikpɛ ewue, nan ɔ nanndɪ yɛ́
Mɪn Zozi Kilisi asʋ, ɔ'a fɛlɛ yɛ́ yí nwʋn kɛ y'a a nyan ngʋan.
10 Afɪ, yɛ́ ti yê Zozi wuli ɔ. Ɔ man sɛ yɛ́ nyɪn wɔ sʋ, anaan sɛ yɛ wu a, yɛ 'nyan ngʋan yɛ
nʋn yí tanlan dahuu mɛlɛ mɔ ɔ 'ba sa ba'n.
11 Ɛhɪka ati, ɛmɔ cícɪ bɛ́ nwʋn alʋa, ɛsɛ ɛmɔ wówula bɛ́ nwʋn anwʋnsɛlɛ kɛ ɛmɔ a bɔ yí bʋ
bɛ lɛ yɔ'n.

Afʋtu

12 Anianman-mɔ, yɛ lɛ sɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ menian mɔ bɛ di yɛ́ Mɪn junman
wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ, mɔ yɛ́ Mɪn dunman nun, bɛ li ɛmɔ ati, ɛsɛ bɛ kannzʋ ɛmɔ'n.
13 Bɛ́ junman'n mɔ bɛ di nɪn ati, ɛmɔ fʋ́a bɛ́ kpa, ɛsɛ bɛ húlo bɛ́ kpa. Ɛmɔ afian ɛlɔ, ɛmɔ
tánlan wɔ anzʋnunjɔ nun.
14 Anianman-mɔ, yɛ 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ, ɛmɔ kánnzʋ ɛfʋanfʋɛ'n-mɔ. Bɛ́ mɔ bɛ nwʋn a bubu bɛ́'n-
mɔ, ɛmɔ wówula bɛ́ anwʋnsɛlɛ, ɛmɔ búka bɛ́ mɔ bɛ le man anwʋnsɛlɛ'n, bɛ sí abʋtalɛ wɔ
menian'n-mɔ kʋalaa anwʋn.
15 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa, nán sʋanlan fíí a nva man ɛtɛ a ndua man ɛtɛ'n kalɛ. Mɛlɛ
biala anun, ɛmɔ afian, ɔ nʋn menian nga'n-mɔ kʋalaa afian, ɛmɔ bɔ́ abalabɔ kpa.
16 Ɛmɔ lí ndutue cɪan daa.
17 Ɛmɔ yɔ́ asɔnɪn tɛmʋn biala.
18 Ɛmɔ lá Nyanmɪan asɪ like biala anun. Ɛmɔ mɔ bɛ nʋn Kilisi Zozi a yɔ kʋn'n, like mɔ
Nyanmɪan lɛ kpʋnndɛ yí ɛmɔ ɛlɔ nɪn anɪn.
19 Ɛmɔ nán bɛ tan Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn anyɪnsʋ, nán ɔ fi ɛmɔ anun ɔ'a ndu
man.
20 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n kɔ fa kɔ wula sʋanlan anʋan m'ɔ kɔ han'n, nán man ɛmɔ
bu yí ɛjɔlɛ mgban-mgban.
21 Nan kʋsʋ, ɛmɔ nɛ́nɪan yí kʋalaa anun, bɛ fá m'ɔ tɪ kpa'n bɛ síe.
22 Like biala m'ɔ man bɛ tɔ ɛtɛ nun'n, nán bɛ yɔ.
23 Nyanmɪan Kpili m'ɔ tɪ alʋacɪcɪɛ baka'n, ɔ fá ɛmɔ yɔ́ yí dɪɛ kpa bɔkɔɔ. Ɔ nían ɛmɔ sʋanlan
baka nɪn asʋ, ɛmɔ ajʋnlɪn nɪn asʋ, ɔ nʋn ɛmɔ ɛkala nɪn asʋ. N'ɔ man efian fíí kan ɛmɔ dede
ɔ jú yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi ɛwalɛ cɪan.
24 Nyanmɪan Kpili mɔ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʋn'n tɪ ananhɔlɛfʋɛ, ɔ 'yɔ yí sɔ man ɛmɔ.
25 Anianman-mɔ, ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan bɛ mán yɛ́ kʋsʋ.
26 Yɛ 'yɔ anianman'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛlɔ'n kʋalaa like, ɛmɔ tɔ́ bɛ́ nun bɛ́ man yɛ́.
27 Mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ kpa wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun kɛ ɛmɔ kínnga kalata ɛhɪ bɛ héle
anianman'n-mɔ kʋalaatin.
28 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ TIAN YƱ NNYUAN M'Ɔ HƐLƐLƱ NWANLƱN TESALONINKI ASƆNƱN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Kalata ɛhɪ anun, ɔ nʊn nunhan kʊn'n mɔ Pɔlʊ hɛlɛlɪ nwanlɪn Tesaloninki asɔnɪn, mma'n-mɔ anun, ɔ lɛ da Nyanmɪan asɪ. Ɔ sanlɪn kɛ Tesaloninki asɔnɪn mma'n-mɔ lɛ bɔ mɔndɪnlɪn bɛ́ dedi nɪn anun bɛ kɔ bɛ́ nyunnun, ɛsɛ bɛ kulo bɛ́ nwʊn sunnzun mɔ bɛ lɛ kele bɛ́ ahʊlʊwa ɔ. Pɔlʊ a hɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ'a wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ, ɛsɛ ɔ'a tɪnngɛ bɛ́ wɔ ɛjɔlɛ mɔ anɪn ɔ jɪjɪ bɛ́ asɔnɪn nɪn anwʊn.

Kalata nɪn ati 1, Pɔlʊ lɛ wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ wɔ yalɛ'n mɔ bɛ lɛ nwun yí nɪn anun. Ɔ lɛ kacɪ bɛ́ kɛ yɛ́ Mɪn Zozi fi nyanmɪansʊ, ɔ 'ba sa ba ɔ yɪ bɛ́ wɔ yalɛ'n mɔ bɛ lɛ nwun yí nɪn anun nánɔ tua bɛ́ mɔ bɛ lɛ man bɛ nwun yalɛ'n kalɛ. Kalata nɪn ati 2.1-12, Pɔlʊ lɛ kan yɛ́ Mɪn ɛwalɛ nɪn ɛjɔlɛ biekun. Menian mmie-mɔ a sɛcɪ asɔnɪn mma'n-mɔ ati anun. Bɛ lɛ kele kɛ yɛ́ Mɪn a a dada angʊnmɪn. Pɔlʊ lɛ kele nun kɛ asannan nánZozi a sa a a'n, bɛ 'ba nwun yí kɛ sʊanlan ati anun ɛtɛ kʊn 'ba fite. Ɔ le Abɔnsanmʊn tunmin'n, ɔ 'ba jasʊ Nyanmɪan akɔmɪn anun. Nan yɛ́ Mɪn Zozi 'ba man sʊanlan sɔ'n wu. Kalata nɪn ati 2.13-3.15, Pɔlʊ lɛ kan kele asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ bɛ tíla bɛ́ dedi nɪn anun kpolo, ɛsɛ bɛ bɔ́ mɔndɪnlɪn wɔ mmʊtʊɛ ɛyɔlɛ nɪn anun. Mɔ ɔ 'kɔ kalata nɪn agualɪɛ'n, Pɔlʊ a kuku bɛ́ asɔnɪn nɪn anun ɛjɔlɛ kʊn asʊ. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ ɔ'a tɪ kɛ Tesaloninki ɛbɛlɛ asɔnɪn mma'n mmie-mɔ ngulo man kɛ bɛ di junman. Pɔlʊ nwan bɛ kánnzʊ bɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ abalabɔ nʊn ngehele'n m'ɔ heheleli bɛ́'n ngɔ man sʊ (3.6-15). Kalata nɪn agualɪɛ nun, Pɔlʊ lɛ yeyila bɛ́.

Ahɪn ebisa

1 Mín Pɔlʊ, mɪn nʊn Silivɪn nʊn Timote yê yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ yɛ nwan ɛmɔ Tesaloninki asɔnɪn mma'n-mɔ ɔ. Ɛmɔ mɔ bɛ nʊn yɛ́ Sɪ Nyanmɪan nʊn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi a yɔ kʊn'n, yɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn.

2 Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Sɪ'n, ɔ nʊn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi, bɛ nwúnɛmɔ anwʊn anwunnvoe, ɛsɛ bɛ cícɪ ɛmɔ alʊa.

Asɪna

3 Anianman-mɔ, ɔ fata kɛ tɛmʊn biala yɛ da Nyanmɪan asɪ wɔ ɛmɔ dunman nun. Ɔ di kɛ yɛ yɔ yí sɔ, afɪ dedi'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɔ nʊn ehulo mɔ ɛmɔ anun kʊn biala fa kulo bɛ́ bʊ nga'n-mɔ'n, ɔ kɔ yí nyunnun alɪhɪan biala.

4 Ɛhɪka ati, yɛ fa ɛmɔ yɛ tu yɛ́ nʊan nun wɔ Nyanmɪan asɔnɪn'n-mɔ anun. Afɪ sunnzun mɔ ɛmɔ lɛ nwun yalɛ ngacile kʊalaa, mɔ bɛ lɛ kele ɛmɔ ahʊlʊwa ɔ, ɛmɔ dedi'n jin yí ja nun.

5 Yalɛ'n mɔ ɛmɔ lɛ nwun yí'n kele kɛ ɛmɔ sɛ fata Nyanmɪan Belemgbin Mânɪ'n mɔ yí ti yê ɛmɔ lɛ nwun yalɛ sɔ'n. Ɔ man sɛ Nyanmɪan 'bua menian'n-mɔ ndɛɛ a, yí fɔ́ún sʊ ɔ.

6 Afɪ, Nyanmɪan anyunnun, ɛ tɪ sɛsɛ kɛ ɔ héle bɛ́ mɔ bɛ lɛ kele ɛmɔ yalɛ'n kʊsʊ yalɛ

7 yê ɛmɔ mɔ bɛ lɛ kele ɛmɔ ahʊlʊwa'n, Nyanmɪan 'ba man ɛmɔ nʊn yɛ́, yɛ 'nyan alaje. Alaje sɔ'n, yɛ 'ba nyan yí wɔ mɛlɛ mɔ yɛ́ Mɪn Zozi fi nyanmɪansʊ ɔ 'ba yɪ yí nwʊn kele'n. Ɔ nʊn yí tunminfʊɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ yê ɔ 'ba a ɔ.

8 Ɔ 'ba a sîn m'ɔ lɛ jue nɪn afian, ɔ 'tua bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan ɔ nʊn bɛ́ mɔ b'a nne man yɛ́ Mɪn Zozi Ɛjɔlɛkpa'n b'a nni man'n kalɛ.

9 Menian sɔ'n-mɔ, bɛ́ ahatua mɔ bɛ 'nyan yí'n y'ɔ le munnzue m'ɔ le man ayuelɪɛ'n. Bɛ́ nyɪn ngɔ bɔ man yɛ́ Mɪn ɔ nʊn yí anunminnyanmʊn tunmin'n lé.

10 Cɪan mɔ Zozi 'ba a'n, menian'n-mɔ mɔ b'a le yí b'a li mɔ bɛ tɪ yí dɪɛ'n 'ba wula yí
anunminnyanmʋn, ɛsɛ bɛ 'fʋa yí. Ɛmɔ 'ba tanlan menian sɔ'n-mɔ anun bie. Ɔ sanlɪn kɛ
Nyanmɪan Ɛjɔlɛkpa nɪn anwʋn kpayɛ'n mɔ yɛ bɔlɪ'n, ɛmɔ a le a li.
11 Ɛhɪka ati, cɪan daa yɛ sɛlɛ Nyanmɪan yɛ man ɛmɔ. Yɛ sɛlɛ yí kɛ ɔ mán ɛmɔ sé fata
ngʋan'n mɔ yí ti yê ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʋn'n. Ɔ nanndɪ tunmin'n m'ɔ le yí nɪn asʋ, yɛ sɛlɛ
yí kɛ, nyɔlɪɛ kpa mɔ yí nwʋn ajʋnlɪn wɔ ɛmɔ ati anun'n, ɔ mán ɛmɔ yí nwʋn anwʋnsɛlɛ
maan ɛmɔ húala yí yó. Ɛsɛ nyɔlɪɛ kpa m'ɔ kɔ man ɛmɔ kɔ bɔ yí bʋ, m'ɔ kele kɛ ɛmɔ le dedi'n,
ɔ mán ɛmɔ yó dede bɛ gúa yí bʋ.
12 Ɛbɛlɛ nɪn anun, ɔ nanndɪ Nyanmɪan Kpili ɔ nʋn yé Mɪn Zozi Kilisi anwunnvoe nɪn
asʋ, ɛmɔ 'ba wula yé Mɪn Zozi anunminnyanmʋn, yí kʋsʋ, ɔ 'ba wula ɛmɔ bie.

2

Ɛtɛfʋɛ Sʋanlan Kpili'n

1 Anianman-mɔ, m'ɔ tʋ de yé Mɪn Zozi Kilisi ɛwalɛ'n, ɔ nʋn yé nʋan ehuan mɔ yɛ 'kuan
wɔ yí nwʋn ɛbɛlɛ'n, yɛ 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ
2 sɛ ɛmɔ a tɪ kɛ yé Mɪn cɪan sɔ nɪn a ju dada angʋnmɪn an, nán bɛ man bé ti anun sɛcɪ
bé ndɛ-ndɛ sʋa, ɛsɛ nán bɛ man bé lʋa bɔ bé nwʋn. Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, sʋanlan bie a fa yé
dunman a han kɛ Nyanmɪan a yɪ a hele yé maan y'a han ɛjɔlɛ sɔ'n, anaan y'a hɛlɛ yí nwʋn
kalata kɛ yé Mɪn ɛwalɛ cɪan nɪn a ju dada angʋnmɪn.
3 Nán bɛ man sʋanlan fíí sɪn atɪn ngacile biala asʋ ɔ laka bé. Ɔ sanlɪn kɛ asannan nan
yé Mɪn Zozi a a'n, menian'n-mɔ 'ba yaci Nyanmɪan bɛ tʋ, Ɛtɛfʋɛ Sʋanlan Kpili'n mɔ ɔ 'jasʋ
Nyanmɪan akɔmɪn anun nán ɔ wu'n 'ba yɪ yɪ nwʋn kele.
4 Ɛtɛfʋɛ Sʋanlan Kpili sɔ'n, like biala mɔ menian'n-mɔ fa sʋ Nyanmɪan'n, ɔ ngɔ bu man
yí like fíí. Nyanmɪan Kpili mɔ menian'n-mɔ sʋ yí'n, ɔ 'ba jasʋ yí kɔmɪn anun. Ɛsɛ bɔbɔ, ɔ
'ba hɔ dede ɔ kɔ wʋlʋ Nyanmɪan Sua Nwannzan-nwannzan nɪn anun, ɔ 'tanlan asɪ ɔ bu
yí nwʋn kɛ yí bɔbɔ muonun y'ɔ tɪ Nyanmɪan nɪn ɔ.
5 Ɛmɔ ngacɪ man kɛ mɛlɛ mɔ anɪn n wɔ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n, n ganlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n n gelelɪ ɛmɔ
ɔ?
6 Nan kɪkaala, like kʋn jɪjɪ yí, yí ti yê ɔ man Ɛtɛfʋɛ Sʋanlan Kpili sɔ'n yɪlɪ man yí nwʋn
dede ɔ 'ju tɛmʋn m'ɔ fata'n, ɛmɔ sɪ like sɔ'n.
7 Nʋɪalɪɛ nun, Ɛtɛfʋɛ Sʋanlan Kpili sɔ'n tunmin'n lɛ di junman dada angʋnmɪn. Tɛmʋn
mɔ yɛ wɔ nun'n, ɔ di kɛ sʋanlan'n m'ɔ man Ɛtɛfʋɛ sɔ'n fitelɪ man'n jasʋ ɛbɛlɛ.
8 Nan sɛ ɔ jasʋ ɛbɛlɛ yue a, bɛlɛ mɔ anɪn Ɛtɛfʋɛ Sʋanlan Kpili'n lɛ ba fite ɔ. Ɛtɛfʋɛ sɔ'n,
tɛmʋn mɔ yé Mɪn Zozi 'ba a yí anunminnyanmʋn ɔ nʋn yí tunmin nɪn anun'n, ɔ 'ba bu yí
fʋɔ maan bɛ kun yí, ɛsɛ ɔ 'fa yí tunmin bɔ yí bʋsʋ bɔkɔɔ.
9 Mɛlɛ mɔ Ɛtɛfʋɛ Sʋanlan Kpili'n 'ba yɪ yí nwʋn'n, *Satan 'ba fa yí tunmin'n wula yí nun.
Sʋanlan sɔ'n 'ba fa tunmin kpili sɔ'n yɔ ato nzɔlɛ ɔ nʋn ato asinbɛnwʋn ninnge.
10 Ɔ 'ba fa ɛtɛ ɛyɔlɛ tunmin'n m'ɔ le yí'n yɔ ninnge ngacile kʋalaatin ɔ laka menian'n-mɔ
ɔ man bɛ minlin. Menian sɔ'n-mɔ 'ba minlin, ɔ sanlɪn kɛ b'a nne man ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n b'a
nni man, ɛsɛ b'a ngulo man ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n m'ɔ man bɛ nyan bé ti'n.
11 Ɛhɪka ati, Nyanmɪan Kpili a yɪ nnaka tunmin'n kɛ ɔ lí junman bé nun maan bɛ lé ato
ɛjɔlɛ'n bɛ lí.
12 Yí ti, bé kʋalaa mɔ b'a nne man ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n b'a nni man'n, nan ɛtɛ nɪn anwʋn
palasili yê bɛ lili'n, bé sɔ menian'n-mɔ, bɛ 'bu bé fʋɔ bɛ kun bé.

Ɛmɔ nánndɪ ngehele kpa nɪn asʋ

13 Anianman-mɔ, ɛmɔ mɔ yé Mɪn kulo bé'n, ɔ di kɛ tɛmʋn biala yɛ da Nyanmɪan asɪ wɔ
ɛmɔ dunman nun. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan a fɛlɛ ɛmɔ abʋbɔ nɪn anun kɛ ɔ 'man ɛmɔ nyan
bé ti, ɔ nanndɪ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn asʋ, ɛmɔ kaci yí menian bɛ de ananhɔlɛ'n
bɛ di.

14 Ɔ nanndı Ɛjɔlɛkpa'n mɔ yɛ bɔlı yɛ helelı ɛmɔ nın asʊ yɛ̂ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ maan ɛmɔ a nyan
ngʊan ɔ. Ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʊn kɛ ɛmɔ bála a nyan yɛ́ Mın Zozi Kilisi anunminnyanmʊn'n
bie.
15 Ɛhıka ati, anianman-mɔ, ngehele'n mɔ yɛ hanlın yí yɛ́ nʊan nun yɛ helelı ɛmɔ anaan
yɛ hɛlɛlı yí kalata sʊ yɛ nwanlın ɛmɔ'n, ɛmɔ fá síe kpa bɛ nánndı sʊ.
16 Yɛ́ Mın Zozi Kilisi muonun nʊn yɛ́ Sı Nyanmıan Kpili mɔ b'a hulo yɛ́, b'a nwun yɛ́
nwʊn anwunnvoe b'a wowula yɛ́ anwʊnsɛlɛ m'ɔ le man ayuelıɛ, ɛsɛ b'a man y'a nyan
anyındasʊɛ kpa'n.
17 Bɛ cícı ɛmɔ alʊa bɛ mán ɛmɔ anwʊnsɛlɛ maan ninnge kʊalaa mɔ ɛmɔ 'yɔ anaan ɛjɔlɛ
kʊalaa mɔ ɛmɔ 'kan'n, ɔ yɔ́ faın.

3

Ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan bɛ mán yɛ́

1 Yí bɛ-yue-asıɛ, anianman-mɔ, ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan bɛ mán yɛ́ maan yɛ́ Mın Anʊan Ɛjɔlɛ'n
bɔ́ sánndı ndɛ-ndɛ, menian'n-mɔ lé lí, bɛ wúla yí anunminnyanmʊn kɛ bɛ wulalı yí wɔ ɛmɔ
afian ɛlɔ'n.
2 Ɛsɛ ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan bɛ mán ɔ lé yɛ́ fi menian ɛtɛfʊɛ'n-mɔ nʊn ati anun ɛtɛ'n-mɔ asa
nun. Ɔ sanlın kɛ nán menian'n-mɔ kʊalaa yɛ̂ bɛ de Ɛjɔlɛkpa'n bɛ di ɔ.
3 Nan kʊsʊ yɛ́ Mın tı ananhɔlɛfʊɛ. Ɔ 'wowula ɛmɔ anwʊnsɛlɛ, ɛsɛ ɔ 'sisa ɛmɔ wɔ
Abɔnsanmʊn anwʊn.
4 Yɛ́ Mın dunman nun, yɛ de ɛmɔ yɛ di. Ɔ man yɛ nwun yí fɔ́ún kɛ ɛmɔ lɛ yɔ, ɛsɛ ɛmɔ 'ba
yɔ ninnge'n-mɔ mɔ y'a hele ɛmɔ kɛ ɛmɔ yɔ́'n.
5 Yɛ́ Mın búka ɛmɔ maan Nyanmıan ehulo'n tánlan ɛmɔ ahʊnlın'n-mɔ anun yɛ̂ yalɛ'n mɔ
ɛmɔ lɛ nwun yí'n, ɔ mán ɛmɔ sí abʊtalɛ kɛ Kilisi sili abʊtalɛ'n.

Junman elie'n yɔ ehian kpa

6 Anianman-mɔ, yɛ lɛ kɛlɛ ɛmɔ wɔ yɛ́ Mın Zozi Kilisi dunman nun kɛ nán man ɛmɔ nʊn
anianman'n-mɔ mɔ bɛ lɛ yɔ ɛfʊan'n, mɔ ɛsɛ bɛ nnanndı man ngehele'n mɔ yɛ falı yɛ manlın
ɛmɔ nın asʊ'n bie fíí tu nun.
7 Like mɔ ɛmɔ yɔ a, ɔ nʊn yɛ́ dıɛ'n tı kʊn'n, ɛmɔ sı. Ɔ sanlın kɛ mɛlɛ mɔ anın yɛ wɔ ɛmɔ
anwʊn ɛlɔ'n, y'a ngaci man ɛfʊanfʊɛ.
8 Y'a mman man sʊanlan fíí a ngua man yɛ́ nʊan alıɛ mgban. Nan ɛfɛ nʊn yalɛ nın anun,
yɛ lili junman sɛlɛ kpa kɔngɔɛ nʊn eyua, ɔ man ɛmɔ anun bie fíí a mmɔ man yɛ́ nwʊn kalɛ.
9 Yɛ yɔlı yí sɔ, nán kɛ bie a, yɛ le man atın kɛ yɛ sɔ ninnge'n mɔ ɛmɔ 'fa bɛ bʊka yɛ́ nın
anun ɔ. Nan yɛ́ nwan yɛ 'yɔ yí sɔ maan ɛmɔ nıan sʊ bɛ yɔ bie.
10 Mɛlɛ mɔ anın yɛ wɔ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ'n, yɛ hanlın yɛ helelı ɛmɔ kɛ: "Sʊanlan m'ɔ ngulo
man kɛ ɔ di junman'n, ɔ le man atın kʊsʊ kɛ ɔ di like ɔ".
11 Yɛ lɛ kan sɔ yɛ kele ɛmɔ, afı y'a tı kɛ ɛmɔ afian ɛlɔ, mmie-mɔ a kaci ɛfʊanfʊɛ, bɛ nni
man junman fíí, nan menian ɛjɔlɛ nun cenjin elie yɛ̂ ɔ cian bɛ́ ɔ.
12 Bɛ́ sɔ menian'n-mɔ, yɛ́ Mın Zozi Kilisi dunman nun, yɛ 'bʊtʊ bɛ́ yɛ kan yɛ kele bɛ́ kɛ bɛ
lí junman wɔ anzʊnunjɔ nun alıhıan biala bɛ nían bɛ́ nwʊn.
13 M'ɔ tʊ de ɛmɔ'n, anianman-mɔ, nán man ɛmɔ anwʊn bubu bɛ́ wɔ ye ɛyɔlɛ nın anwʊn.
14 Sʊanlan mɔ yí nyın a nzɔ man ngehele'n mɔ y'a hele wɔ kalata ɛhı anun'n, ɛmɔ hɛ́lɛ
yí dunman bɛ síe, ɛsɛ nán man ɛmɔ nʊn yí tu nun, bɛ mán nyian hún yí.
15 Nan kʊsʊ, nán man ɛmɔ bu yí kɛ kpɔfʊɛ, nan ɛmɔ kánnzʊ yí. Ɔ sanlın kɛ ɔ tı ɛmɔ
anianman.

Nyila

16 Yɛ́ Mın muonun m'ɔ man alʊacıcıɛ'n, ɔ sín atın biala asʊ ɔ mán ɛmɔ tánlan wɔ alʊacıcıɛ
nun cıan daa. Yɛ́ Mın nʊn ɛmɔ kʊalaa tánlan.
17 Ahın'n mɔ mıın bisa ɛmɔ'n, mín muonun, mín Pɔlʊ, n ne mín sa yɛ̂ m'an hɛlɛ ɔ. Kɛ mın
sannyın mín kalata'n-mɔ kʊalaa nın anın, kɛ mın kpın mın kɛlɛ yí nın anın.

18 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi nwún ɛmɔ kʋalaa anwʋn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ LILI MƱA HƐLƐLI NWANLIN TIMOTE'N

M'ɔ wɔ nun'n

Timote fi Likawonin mân nun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Lisitili nɪn asʊ (Junman 14.6). Ɛnɛ bɛ fɛlɛ mân sɔ'n Tuluki mân. Timote asɪ'n tɪ *Gɛlɛkɪ sʊanlan yê yí nin'n tɪ Zufʊ balasua. Pɔlʊ junman'n m'ɔ lili ɔ bɔlɪ Zozi anwʊn Ɛjɔlɛkpa'n Lisitɪlɪ kulo nɪn asʊ'n, Timote nʊn yí nin Eninsi nʊn yí nin anin dɪɛ Loyisi kɔ fa bɛ́ nwʊn kɔ man Zozi. Mɔ Pɔlʊ salɪ hɔlɪ Lisitɪlɪ ɛlɔ'n, ɔ falɪ Timote bɔlɪ yí nwʊn maan ɔ bʊkalɪ yí bɛ lili yɛ́ Mɪn junman'n (Junman 16.1-3).

Kalata ɛhɪ anun, yɛ nwun yí kɛ Pɔlʊ fi Efɛzɪ kulo'n m'ɔ wɔ Azi mân nɪn asʊ, ɔ'a hɔ Masedʊanɪn mân nun. Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ kɔ yaci Timote Efɛzɪ ɛbɛlɛ kɛ ɔ tótua ato ngehelefʊɛ'n-mɔ atɪn (yí ti 1.3). Pɔlʊ hɛlɛlɪ kalata sɔ'n, ɔ wowulalɪ Timote anwʊnsɛlɛ ɔ nʊn afʊtu kpa m'ɔ tʊ de yí junman'n m'ɔ di yí asɔnɪn nɪn anun'n.

Kalata nɪn ati 1, 4 nʊn 6 nɪn anun, Pɔlʊ lɛ kan bɛ́ mɔ bɛ kekele ato ninnge bɛ yaci ananhɔlɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ. Ato ninnge sɔ'n-mɔ tʊ de Nyanmɪan mala'n ɔ nʊn Zozi anwʊn dedi'n. Kalata nɪn ati 2, Pɔlʊ lɛ kan kele asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ bɛ yɔ́ mmʊtʊɛ, ɛsɛ ɔ lɛ kekele bɛ́ bɛ́ asɔnɪn ɛyɔlɛ nɪn anwʊn ninnge. Kalata nɪn ati 3, ɔ lɛ kan atɪn'n m'ɔ sɛ kɛ asɔnɪn mgbain'n-mɔ nanndɪ sʊ nɪn ɛjɔlɛ. Kalata nɪn ati 4.7-6.21, Pɔlʊ lɛ wowula Timote anwʊnsɛlɛ kɛ ɔ lí junman'n ɔ héhele Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n. Ɔ lɛ tu yí fʊɔ kɛ ɔ si yɔ nán ɔ'a nɛnɪan menian fâ fâ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ asɔnɪn nɪn anun nɪn asʊ kɛ Zozi Kilisi akʊa kpa'n yɔ yí'n. Kalata nɪn agualɪɛ nun, Pɔlʊ lɛ wowula Timote anwʊnsɛlɛ kɛ ɔ hʊ́n dedi nɪn ati kʊan kpa'n.

1 Timote,

Mɪn Pɔlʊ mɔ n dɪ Kilisi Zozi bɔfʊɛ'n, ɔ fi Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʊandefʊɛ'n, ɔ nʊn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ susuguasʊ'n dunman nun, mín yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan wɔ́ ɔ.

2 Wɔ́ dedi nɪn ati, mɪn bu wɔ́ kɛ mín kunnun baa kpa bɔkɔɔ. Mɪn 'bisa wɔ́ ahɪn mɪn yɔ wɔ́ ɛcɪan'n mo.

Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ'n, ɔ nʊn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Mɪn'n, bɛ nwún wɔ nwʊn anwunnvoe, bɛ yɔ́ wɔ́ ye, bɛ cícɪ wɔ́ lʊa.

Ato ngehelefʊɛ'n-mɔ

3 Ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn 'kɔ Masedʊanɪn mân nɪn anun mɔ n ganlɪn n gelelɪ wɔ́'n, mɪɪn kacɪ wɔ́ biekun. N zelɪ wɔ́ kɛ ɛ tánlan Efɛzɪ kulo nɪn asʊ nán ɛ tótua ato ninnge'n mɔ menian'n mmie-mɔ lɛ kekele wɔ asɔnɪn nɪn anun'n.

4 Kan kele bɛ́ kɛ bɛ yáci ɛhʊa m'ɔ man sʊanlan minlin yí dedi m'ɔ le yí wɔ Kilisi nun'n, nʊn bɛ́ nannan-mɔ dunman nɪn anwʊn akpʊlʊwa ndɪnndɪɪn esue'n. Ɔ man ngondin ba, ɔ man sʊanlan nnyan man dedi'n mɔ Nyanmɪan nanndɪ sʊ ɔ de yí'n.

5 Mɪɪn tu wɔ́ fʊɔ sɔ'n, yí dɪɛ, anɪn asɔnɪn mma'n-mɔ nyan ehulo wɔ bɛ́ afian, ehulo m'ɔ fi ahʊnlɪn mɔ nun a tɪ, m'ɔ tɪ fufue, mɔ de Nyanmɪan di sakpa.

6 Menian'n mmie-mɔ fi abalabɔ atɪn kpa nɪn asʊ b'a jasʊ b'a fa bɛ́ nwʊn b'a wula ɛjɔlɛ mgban-mgban'n-mɔ anun.

7 Bɛ kulo kɛ bɛ yɔ Nyanmɪan *mala'n ngehelefʊɛ, nan kʊsʊ ɛjɔlɛ mɔ bɛ́ muonun bɛ lɛ kan'n, bɛ ndɪ man yí bʊ, ɛsɛ ninnge'n muonun mɔ bɛ jin sʊ cɪnnjɪn bɛ lɛ kele'n, bɛ ndɪ man yí bʊ.

8 Yɛ sɪ kɛ Nyanmɪan mala'n tɪ kpa, sɛ sʊanlan di sʊ kpa a.

9 Afɪ yɛ sɪ kɛ menian mɔ bɛ bɔ bala kpa'n, nán bɛ́ ti yê Nyanmɪan Kpili kpɛlɪ mala'n tʊlɪ ɛbɛlɛ ɔ. Nan menian mɔ bɛ bɔ bala ɛtɛ'n, bɛ́ mɔ bɛ jasʊ Nyanmɪan akɔmɪn anun'n, bɛ́ mɔ bɛ́ ti akunnun tɪ ɛtɛ'n, ɔ nʊn ɛtɛfʊɛ'n-mɔ, bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn nzɔ Nyanmɪan mɔ bɛ́ nyɪn ci ninnge

mɔ bɛ tı nwannzan-nwannzan'n, bɛ́ mɔ bɛ kun bɛ́ sı nʊn bɛ́ nin-mɔ, bɛ́ mɔ bɛ tı kodiawu bɛ di awue,
10 bɛ́ mɔ bɛ yɔ satılıfʊɛ ninnge'n, mmelenzua mɔ bɛ nʊn bɛ́ manngʊn mmelenzua da anaan mmalasua mɔ bɛ nʊn bɛ́ manngʊn mmalasua da'n, bɛ́ mɔ bɛ tɔnın menian maan bɛ kaci nganga'n, bɛ́ mɔ bɛ di ato, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ kan ato ndâ, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ ngacile ngacile dɔʊn biekun m'ɔ nʊn ananhɔlɛ ngehele kpa'n tı man kʊn'n. Bɛ́ ti yê Nyanmıan kpɛlı mala'n tʊlı ɛbɛlɛ ɔ.
11 Ananhɔlɛ ngehele sɔ'n y'ɔ le m'ɔ wɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ b'a fa b'a wula mín sa nun nın anun'n. Anunminnyanmʊn Ɛjɔlɛkpa sɔ'n fi Nyanmıan m'ɔ tı nyila baka nın ɛlɔ.

Pɔlʊ 'ba la Zozi Kilisi ası

12 Yɛ́ Mın Zozi Kilisi mɔ ɔ'a wula mín anwʊnsɛlɛ wɔ mín junman elie nın anun'n, mın 'da yí ası. Mın 'da yí ası kɛ ɔ'a bu mín sʊanlan ɔ'a fa yí junman'n ɔ'a wula mín sa nun.
13 Mín mɔ daba mın kan ɛjɔlɛ ɛtɛ mın tia yí, mɔ ɛsɛ mın kele yí menian'n-mɔ yalɛ kpa'n, Zozi a nwun mín nwʊn anwunnvoe. Ɔ sanlın kɛ daba, anın mın nne man yí mın nni man, ɛsɛ anın mın nzı man kɛ like ɛtɛ yê anın mın yɔ ɔ.
14 Yɛ́ Mın a nwun mín nwʊn anwunnvoe kpili sʊnman. Ɔ'a man mın nʊn Zozi Kilisi y'a yɔ kʊn, mın de yí mın di, ɛsɛ n ne yí nwʊn ehulo.
15 Ɛjɔlɛ kʊn m'ɔ tı ananhɔlɛ ɛjɔlɛ m'ɔ sɛ kɛ yɛ de yɛ di'n y'ɔ le kɛ Zozi Kilisi a a mân nın anun kɛ ɔ 'ba le ɛtɛfʊɛ'n-mɔ ati ngʊan. Nan ɛtɛfʊɛ'n-mɔ anun kpain'n y'ɔ le mín Pɔlʊ.
16 Nan Nyanmıan a nwun mín nwʊn anwunnvoe. Afı mín mɔ n dı ɛtɛfʊɛ'n-mɔ kʊalaa anun kpain'n dunman nun, bɛ́ mɔ bɛ 'ba le Zozi Kilisi bɛ di bɛ nyan ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n, bɛ 'ba nwun yí kɛ Zozi Kilisi si abʊtalɛ kpa.
17 Belemgbin mɔ yí mɛlɛ'n le man ayuelıɛ, m'ɔ tı ası cıan daa m'ɔ tı Nyanmıan baa kʊnmgba cein mɔ bɛ nnwun man yí'n, asasʊɛ nʊn anunminnyanmʊn hán yí dahuu! Amın!

Like mɔ Pɔlʊ nwan Timote yɔ́'n

18 Mín wa Timote, junman'n mɔ m'an hele wɔ́ kɛ ɛ lí'n y'ɔ le kɛ ɛ tótua ato ninnge'n mɔ menian'n mmie-mɔ lɛ kekele yí ɛlɔ asɔnın nın anun'n. Junman sɔ'n tʊ de wɔ́ nwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ lili mʊa hanlın'n. Sɛ ɛ di ɛjɔlɛ sɔ nın asʊ a, ɛ 'ba hʊala kʊan kpa'n kʊn,
19 ɛ tila dedi'n mɔ ɛ le yí nın anun, ɛ nyan ajʊnlın kpa mɔ ahunnun ndıtıɛ nnʊn man yí nwʊn'n. Nan menian'n mmie-mɔ a ndie man afʊtu sɔ'n, ɔ man b'a minlin bɛ́ dedi'n.
20 Menian sɔ'n mmie-mɔ y'ɔ le Imene nʊn Alɛgızanndılı. M'an yı bɛ́ m'an man Abɔnsanmʊn maan bɛ nwun yí kɛ Nyanmıan anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan'n tı man like kpa.

2

Bɛ yɔ́ asɔnın bɛ mán menian'n-mɔ kʊalaa

1 Ɛhı, like mɔ mıın sɛlɛ kɛ bɛ lí mʊa bɛ yɔ́'n y'ɔ le kɛ bɛ bútʊ bɛ́ nwʊn bɛ héle Nyanmıan, bɛ yɔ́ asɔnın, bɛ sélɛ Nyanmıan bɛ mán menian'n-mɔ kʊalaatin, ɛsɛ bɛ lá Nyanmıan ası.
2 Ɛmɔ sélɛ Nyanmıan bɛ mán mmelemgbin'n-mɔ, ɔ nʊn bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ le tunmin bɛ sie mân'n. Yí dıɛ, anın yɛ tanlan wɔ anzʊnunjɔ nun, yɛ nyan yɛ́ nwʊn yɛ sʊ Nyanmıan, yɛ bɔ bala m'ɔ sɔ yí nyın.
3 Like m'ɔ tı kpa mɔ Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Ngʊandefʊɛ'n kulo nın anın.
4 Afı ɔ kulo kɛ menian'n-mɔ kʊalaatin nwun ananhɔlɛ atın'n bɛ nyan bɛ́ ti.
5 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan tı baa kʊnmgba cein. Sʊanlan kʊsʊ m'ɔ di kulo menian'n-mɔ nʊn Nyanmıan asafian'n tı baa kʊnmgba cein. Sʊanlan sɔ'n y'ɔ le Kilisi Zozi m'ɔ kacili yí nwʊn kulo sʊanlan'n.
6 Yí muonun, ɔ'a fa yí nwʊn ɔ'a bɔ afɔlıɛ ɔ'a yı tɛɛ ɔ'a tua kulo menian'n-mɔ kʊalaatin ɛtɛ nın ati kalɛ. Mɔ tɛmʊn'n juli'n, Kilisi yɔlı yí sɔ maan bɛ nwunlin yí kɛ Nyanmıan kulo kɛ kulo menian'n-mɔ kʊalaatin nyan bɛ́ ti.

7 Ɛhıka ati, ɔ'a yı mín kɛ n gán yí Nʊan Ɛjɔlɛ'n, ɛsɛ n gáci yí bɔfʊɛ m mán bɛ́ mɔ bɛ tı man
Zufʊ'n nyán dedi ɛsɛ bɛ nwún ananhɔlɛ nın anwʊn atın'n. Ananhɔlɛ yê mıın kan ɔ, mın
nni man ato.
8 Yí ti, mın kulo kɛ lıka kʊalaatin, mmelenzua'n-mɔ sélɛ Nyanmıan. Bɛ 'sɛlɛ a, bɛ kúku
bɛ́ sa'n-mɔ asʊ anwunno wɔ anwʊntıɛ nun, bɛ yí bɛ́ kunnun, nán bɛ man akpʊlʊwa esue
ba bɛ́ afian.
9 Ɛsɛ mın kulo kɛ mmalasua'n-mɔ kʊsʊ wowula bɛ́ nwʊn kɛ ɔ sɛ fata'n. Nán bɛ wowula
bɛ́ nwʊn bɛ kele bɛ́ nwʊn, nan bɛ wówula bɛ́ nwʊn kɛ ɔ sɛ fata'n. Nán bɛ nwan bɛ́ ti'n-mɔ
ngacile ngacile, nán bɛ sısa njʊaba'n-mɔ bɛ sesie bɛ́ nwʊn, nán bɛ kala ɛtanlan mɔ yí gua
yɔ sı'n bɛ kele bɛ́ nwʊn.
10 Nan bɛ bó bala kpa m'ɔ sɛ kɛ mmalasua mɔ bɛ lɛ sʊ Nyanmıan'n bɔ'n.
11 Ɔ sɛ kɛ mmalasua'n-mɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn ası, bɛ tánlan koun, bɛ tíe ninnge'n mɔ
mmelenzua'n-mɔ lɛ kele'n.
12 Mın ngulo man kɛ balasua kekele ninnge anaan ɔ fʊ belenzua sʊ. Nan mın kulo kɛ ɔ
sie yí nwʊn'n koun.
13 Ɔ sanlın kɛ Adamʊn yê Nyanmıan lili mʊa ɔ bɔlı yí asannan nán ɔ'a bɔ Ɛvʊ kʊsʊ ɔ.
14 Nán Adamʊn yê bɛ lakalı yí ɔ. Nan balasua'n yê bɛ lakalı yí mɔ yí nyın a nzɔ man
Nyanmıan ɔ.
15 Nan kʊsʊ, yí biala, kɛmɔ balasua'n tı ɛta'n, sɛ ɔ bɔ mɔndınlın ɔ tila yí dedi nın anun, ɔ
kulo Nyanmıan ɔ tanlan wɔ anwʊntıɛ nun nán ɔ'a ngele man yí nwʊn an, ɔ 'nyan yí ti.

3

Asɔnın nın asʊ mgbain'n-mɔ

1 Ɛjɔlɛ ɛhı mɔ mıın kan'n tı ananhɔlɛ: sɛ sʊanlan kʊn kulo kɛ ɔ di asɔnın nın asʊ kpain
an, anın like kpa yê ɔ'a kpʊnndɛ ɔ.
2 Nan kʊsʊ sʊanlan mɔ ɔ 'di asɔnın nın ati'n, ɔ di kɛ ɔ yó sʊanlan mɔ bɛ nnyan man yí
nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man. Ɔ ja balasua kʊnmgba cein. Ɔ sı yí nwʊn sisa. Ɔ 'yɔ like a, ɔ
jʊnlın yí nwʊn kpa. Ɔ bɔ abalabɔ m'ɔ fata, ɔ man menian'n-mɔ anyın sɔ yí. Sɛ sʊanlan ba
tʊ yí a, ɔ sɔ yí nun kanlanman. Ɔ tı sʊanlan m'ɔ kʊala like kele.
3 N'ɔ yɔ kɔnʊnmınnzan, ɛsɛ n'ɔ yɔ sʊanlan kpukpo-kpukpo. Ɔ tı sʊanlan mɔ yí ahʊnlın
la ası m'ɔ mgbʊndɛ man butule. N'ɔ yɔ sʊanlan mɔ yí nyın bʊlʊ esika.
4 Ɔ yó sʊanlan mɔ yí muonun ɔ kʊala yí awulo nın asʊ nıan, mɔ yí mma'n-mɔ anyın sɔ yí
kpa.
5 Ɔ sanlın kɛ sʊanlan mɔ yí muonun ɔ ngʊala man yí awulo nın asʊ nıan'n, ɔ 'yɔ sɛ nán
ɔ'a hʊala ɔ'a nıan Nyanmıan Kpili asɔnın mma'n-mɔ asʊ?
6 Nán man ɔ yɔ sʊanlan mɔ bɛlɛ mɔ ɔ'a fa yí nwʊn ɔ'a man Nyanmıan. Afı ɔ kʊala kɛ ɔ tu
yí nwʊn kɛ Abɔnsanmʊn yɔlı yí mɔ yí ti yê Nyanmıan 'ba bua yí ndɛɛ'n.
7 Ɔ fata kɛ ɔ yɔ sʊanlan mɔ bɛ́ mɔ bɛ nzı Nyanmıan'n de yí di, nán b'a ngʊlʊ man yí nwʊn,
nán Abɔnsanmʊn kʊsʊ asa a ngan man yí.

Asɔnın nın asʊ bʊkafʊɛ'n-mɔ

8 Asɔnın nın asʊ bʊkafʊɛ'n-mɔ kʊsʊ, ɔ fata kɛ bɛ yó menian mɔ bɛ fɛlı bɛ́, mɔ bɛ di
ananhɔlɛ. Nán bɛ yɔ kɔnʊnmınnzan, nán bɛ yɔ menian mɔ bɛ́ nyın bʊlʊ esika.
9 Ɔ fata kɛ bɛ nyan ajʊnlın kpa nán b'a tila bɛ́ dedi'n m'ɔ tı nvıalıɛ nun like nın anun kpa.
10 Menian sɔ'n-mɔ, bɛ sá bɛ́ nían kʊalaaka, nán sɛ ɛmɔ a ndı man bɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí a,
bɛlɛ mɔ anın bɛ lɛ ba li junman sɔ nın ɔ.
11 Ɔ sɛ kɛ bɛ́ yı-mɔ kʊsʊ yó mmalasua mɔ bɛ fɛlı bɛ́. Nán bɛ yɔ mmalasua mɔ bɛ kan
menian anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ sɛcı bɛ́ dunman. Bɛ lé bɛ́ nwʊn bɛ lí. Bɛ lí ananhɔlɛ wɔ ninnge
kʊalaa anun.
12 Ɔ sɛ kɛ asɔnın nın asʊ bʊkafʊɛ'n-mɔ já balasua kʊnmgba cein, ɛsɛ bɛ hʊala bɛ nían bɛ́
mma'n-mɔ nʊn bɛ́ awulo nın asʊ kpa.

13 Afı bɛ́ mɔ bɛ di bɛ́ junman'n kpa'n, menian'n-mɔ anyın sɔ bɛ́, ɛsɛ bɛ́ dedi'n mɔ bɛ le yí
wɔ Zozi Kilisi anun'n, ɔ jinlan yí ja nun kpa.

Nyanmıan nvıalıɛ nun like kpili kpa'n

14 Timote, mıın kɛlɛ wɔ́ kalata ɛhı, n ne anyındasʊɛ kɛ ɔ ngɔ hyɛ man fíí mın 'ba a wɔ́
nwʊn ɛlɔ.
15 Nan kʊsʊ sɛ mın cɛ nán m malı man an, kalata ɛhı 'ba hele wɔ́ bala m'ɔ sɛ kɛ Nyanmıan
awulo amma'n-mɔ bɔ'n. Nyanmıan awulo amma sɔ'n-mɔ y'ɔ le Tıasıfʊɛ Nyanmıan asɔnın
mma'n-mɔ. Asɔnın mma sɔ'n-mɔ tı kɛ sua mpila, bɛ suan ananhɔlɛ'n.
16 Yɛ́ kʊalaa yɛ nwun yí yuein, Nyanmıan a yı nvıalıɛ nun like kpili kpa ɔ'a hele yɛ́. Like
sɔ'n y'ɔ le Zozi.
Ɔ'a kaci yí nwʊn kulo sʊanlan.
Nyanmıan Wawɛ nın a hele kɛ
ɔ tı Nyanmıan Awa sɛsɛfʊɛ.
Nyanmıan mmɔfʊɛ'n-mɔ a nwun yí.
Yí nwʊn ɛjɔlɛ'n, b'a bɔ
b'a hele mân nın anun menian'n-mɔ.
Mân nın anun menian'n-mɔ a le yí a li.
Ɔ'a fʊ ɔ'a hɔ nyanmıansʊ
wɔ anunminnyanmʊn nun.

4

Ato ngehelefʊɛ'n-mɔ

1 Nyanmıan Wawɛ'n kan yí yuein kɛ mɛlɛ kasian nın anun, menian mmie-mɔ mma nne
man Kilisi bɛ nni man kún. Nan bɛ 'fa bɛ́ nwʊn bɛ bɔ ato ngehelefʊɛ'n-mɔ, ɛsɛ bɛ 'di wawɛ
ɛtɛ'n-mɔ ngehele dıɛ'n-mɔ asʊ.
2 Bɛ 'man apoo mma atofʊɛ'n-mɔ kolo bɛ́ nʊan nun bɛ laka bɛ́. Atofʊɛ sɔ'n-mɔ, bɛ le man
ajʊnlın kún. Bɛ́ ajʊnlın'n ngan man ɛjɔlɛ ngele man bɛ́ kún.
3 Bɛ 'kekele kɛ ajaa'n tı man like kpa, ɛsɛ like mɔ bɛ di'n, bie tı man kpa mɔ bɛ di ɔ.
Nan kʊsʊ Nyanmıan bɔlı ninnge sɔ'n-mɔ kɛ menian mɔ bɛ de Kilisi bɛ di mɔ b'a nwun
ananhɔlɛ'n, bɛ yɔ́ asɔnın, bɛ lá Nyanmıan ası, nán bɛ lí ninnge sɔ'n-mɔ.
4 Ninnge'n mɔ Nyanmıan Kpili bɔlı'n, yí kʊalaa tı kpa, baa kʊn nnʊn man nun m'ɔ tı
man kpa ɔ. Yí ti ɔ sɛ kɛ yɛ da Nyanmıan ası nán yɛ sɔ yí kʊalaa anun.
5 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n nʊn asɔnın ɛyɔlɛ'n, ɔ man ninnge kʊalaa anwʊn
tı wɔ Nyanmıan anyunnun.

Zozi Kilisi akʊa kpa'n

6 Sɛ ɛ kekele anianman'n-mɔ ninnge ɛhı-mɔ a, ɛ 'ba kaci Zozi Kilisi akʊa kpa. Dedi nın
anwʊn ngehele kpa'n mɔ ɛ nanndı sʊ'n y'ɔ tı wɔ́ ɛkala nın alıɛ ɔ.
7 Ɛhʊa ɛjɔlɛ mgban-mgban'n m'ɔ nʊn dedi'n tı man kʊn'n, yaci gua. Nan bɔ mɔndınlın
fa wɔ́ nwʊn bɔ Nyanmıan kpa.
8 Anwʊnnaan nın anun ekpunndian'n tı like kpa, nan kʊsʊ ɔ tı man cınnjın. Nan like
mɔ bɛ yɔ a, Nyanmıan kulo'n, ɔ tı kpa wɔ like biala anun. Ɔ sanlın kɛ sɛ yɛ bɔ bala sɔ nın
an, anın yɛ sı kɛ yɛ le ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ wɔ mɛlɛ ɛhı anun, ɔ nʊn mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba
nın anun.
9 Ɛjɔlɛ ɛhı tı ananhɔlɛ m'ɔ sɛ kɛ sʊanlan de di ɔ.
10 Yí sɔ ati yɛ̂ yɛ lɛ di junman ɛsɛ yɛ lɛ kpılı ɔ. Ɔ sanlın kɛ y'a fa yɛ́ anyındasʊɛ'n kʊalaa
y'a wula Tıasıfʊɛ Nyanmıan'n m'ɔ tı menian'n-mɔ kʊalaa Ngʊandefʊɛ nın anun. Nan kʊsʊ,
menian mɔ bɛ de yí bɛ di'n, bɛ́ ala yɛ̂ ɔ de bɛ́ ɔ.
11 Kekele ninnge sɔ'n-mɔ nán kan fua sʊ kpa maan bɛ yɔ́.

12 Ɛ tı batʋnman, kʋsʋ n'ɛ man sʋanlan fíí tʋtʋ wɔ́ nyunnun ngɛsɛlɛ. Nan wɔ́ ɛjʋjɔlɛ nun
o, wɔ́ abalabɔ nun o, wɔ́ ehulo mɔ ɛ fa kulo menian'n-mɔ o, wɔ́ dedi nun o, wɔ́ anwʋntıɛ
nun o, man menian mɔ bɛ le dedi'n, bɛ nían wɔ́ dıɛ nın asʋ bɛ yɔ́ bie.
13 Kınnga Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n bagua nun, kan Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n wowula asɔnın mma'n-
mɔ anwʋnsɛlɛ, ɛsɛ kekele bɛ́ ninnge dede maan m mála.
14 Mɛlɛ mɔ Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlın wɔ́ nwʋn ɛjɔlɛ, mɔ asɔnın mgbain'n-mɔ
falı bɛ́ sa fualı wɔ́ nwʋn'n, wawɛ nun junman'n mɔ Nyanmıan falı manlın wɔ́'n, n'ɛ bubu
wɔ́ nyın gua sʋ.
15 Tı wɔ́ nyın di junman sɔ'n maan bɛ́ kʋalaa bɛ nwún yí kɛ ɛ lɛ bɔ mɔndınlın.
16 Sie wɔ́ muonun wɔ́ nwʋn ye, ɛsɛ nıan wɔ́ ninnge'n mɔ ɛ kekele'n kʋsʋ asʋ, nán mian
wɔ́ bʋ. Ɔ sanlın kɛ, sɛ ɛ yɔ yí sɔ a, wɔ́ muonun ɛ 'nyan wɔ́ ti, ɛsɛ bɛ́ mɔ bɛ tie wɔ́'n kʋsʋ 'nyan
bɛ́ ti.

5

Pɔlʋ 'ba tu Timote fʋɔ

1 N'ɛ fa ahʋnlın kpili kan ɛjɔlɛ kele sʋanlan kpain. Nan sɛ ɛ 'kan ɛjɔlɛ ɛ kele yí ɛ tu yí fʋɔ
a, bu yí kɛ yí y'ɔ wʋlı wɔ́ ɔ. Bu mgbafɛlɛ'n-mɔ kɛ wɔ́ nianman mmelenzua y'ɔ le bɛ́.
2 Bu mmalasua mgbain'n-mɔ kɛ wɔ́ nin y'ɔ le bɛ́. Bu ndalua'n-mɔ kʋsʋ kɛ wɔ́ nianman
mmalasua y'ɔ le bɛ́. Sɛ ɛ 'kan ɛjɔlɛ ɛ kele bɛ́ ɛ tu bɛ́ fʋɔ a, kan wɔ anwʋntıɛ nun kpa bɔkɔɔ.

Kunlannvʋɛ'n-mɔ

3 Kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ le man sʋanlan fíí m'ɔ bʋka bɛ́'n, nıan bɛ́ lıka wɔ
anyınnzɔ nun kpa.
4 Nan sɛ kunlannvʋɛ balasua kʋn le yí mma-mɔ a, anaan yí nnʋnman-mɔ a, kekele bɛ́
kɛ bɛ́ Nyanmıan junman'n m'ɔ fata kɛ bɛ di mʋa bɛ di'n y'ɔ le kɛ bɛ nían bɛ́ nwʋn amma'n-
mɔ. Bɛ yɔ́ yí sɔ bɛ síe mɔ bɛ́ nwʋn amma'n-mɔ yɔlı manlın bɛ́ nın abʋsʋ. Yí sɔ yê Nyanmıan
Kpili kulo ɔ.
5 Balasua m'ɔ tı kunlannvʋɛ sakpa, m'ɔ le man sʋanlan fíí m'ɔ nıan yí'n, yí dıɛ, ɔ fa yí
lʋa'n kʋalaa ɔ wula Nyanmıan Kpili asa nun. Ɔ bɔ mɔndınlın ɔ sɛlɛ yí kɔngɔɛ nʋn eyua kɛ
ɔ nían yí sʋ.
6 Nan kunlannvʋɛ m'ɔ lɛ di mân'n, sɛ yí nyın wɔ sʋ bɔbɔ a, anın ɔ tı kɛ ɔ'a wu.
7 Kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele bɛ́, nán sʋanlan fíí a nnyan man bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ a ngan man.
8 Afı sɛ sʋanlan kʋn nnıan man yí nwʋn amma'n-mɔ, cilili yí ata dıɛ nın anun menian'n-
mɔ a, anın ɔ tı kɛ ɔ'a yaci yí dedi'n ɔ'a tʋ. Sʋanlan m'ɔ nzı man Nyanmıan'n tı kpa tala yí.
9 Kunlannvʋɛ balasua mɔ ɛ 'ka yí wula kunlannvʋɛ'n-mɔ anun'n, man ɔ yɔ́ balasua mɔ
ɔ'a li afʋɛ abulasian, m'ɔ jalı belenzua kʋnmgba cein.
10 Ɛsɛ ɔ yɔ́ balasua mɔ menian'n-mɔ bɔ yí dunman kpa, mɔ ɔ'a ta yí mma'n-mɔ kpa, mɔ
ɛyɛfʋɛ tʋ yí a, ɔ sike yí kanlanman, ɔ nwunnzin Nyanmıan menian'n-mɔ aja nın anwʋn, ɔ
bʋka alʋabɔfʋɛ'n-mɔ, mɔ ɛsɛ ɔ yɔ nyɔlıɛ ngacile kpa'n kʋalaatin'n.

Kunlannvʋɛ ndalua'n-mɔ

11 Nan kunlannvʋɛ ndalua'n-mɔ, n'ɛ ka bɛ́ wula nun. Ɔ sanlın kɛ sɛ bian ajaa ɛjɔlɛ tɔ bɛ́
ti anun an, anın b'a kaci bɛ́ nzin b'a si Kilisi.
12 B'a tʋn ndâ'n mɔ bɛ lili mʋa bɛ hanlın wɔ Kilisi anyunnun'n.
13 Sɛ bɔbɔ ɛ kɛlɛ bɛ́ dunman an, bɛ nyɔ man like kpa fíí, nan bɛ cinnin awulo'n-mɔ anun.
M'ɔ tı yalɛ biekun'n y'ɔ le kɛ adawu mgbili ɛbɔ nʋn cenjin yê bɛ di ɔ. Ɛjɔlɛ m'ɔ nvata man
mɔ bɛ kan'n yê bɛ kan ɔ.
14 Ɛhıka ati, mın kulo kɛ kunlannvʋɛ ndalua'n-mɔ já mmian, bɛ wʋ́ mma, bɛ nían bɛ́
awulo'n-mɔ asʋ, nán bɛ́ mɔ bɛ kpɔ yɛ́ nın a nnyan man yɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ a ngan man.
15 Mıın kan sɔ, ɔ sanlın kɛ bɛ́ mmie-mɔ fi ananhɔlɛ atın nın asʋ b'a jasʋ dada angʋnmın
b'a fa Abɔnsanmʋn dıɛ nın asʋ.

16 Sɛ balasua kʋn le dedi nán kunlannvʋɛ mmalasua-mɔ gua yí sa sʋ a, ɔ nían bɛ́. N'ɔ
yaci bɛ́ tʋ asɔnɪn nɪn asa sʋ, nán asɔnɪn nɪn a hʋala ɔ'a nɪan kʋnlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ
mɔ sakpa bɛ le man sʋanlan fíí m'ɔ nɪan bɛ́'n.

Asɔnɪn nɪn asʋ mgbain'n-mɔ

17 Asɔnɪn nɪn asʋ mgbain'n-mɔ mɔ bɛ nɪan asɔnɪn nɪn asʋ kpa'n, ɔ fata kɛ bɛ man bɛ́
anyɪnnzɔ nʋn ahatua kpa, nán yí lɪlɪ bɛ́ mɔ bɛ kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, mɔ ɛsɛ bɛ
kekele ninnge'n.

18 M'ɔ man mɪɪn kan sɔ'n y'ɔ le kɛ, b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ: *Ɛnalɛ'n m'ɔ lɛ tetia*
**bele nɪn asʋ'n, n'ɛ cɪcɪ yí nʋan'n.* Ɛsɛ b'a hɛlɛ yí biekun kɛ: *Sʋanlan m'ɔ lɛ di junman'n, yí*
ahatua m'ɔ fata'n, bɛ fá bɛ mán yí.

19 Asɔnɪn nɪn asʋ kpain kʋn mɔ bɛ kɔ tʋn yí ɛsʋan'n, sɛ menian nnyuan anaan nsan a
nni man yí nwʋn adanzɪɛ a, n'ɛ de tʋ nun.

20 Bɛ́ mɔ bɛ kɔ yɔ like ɛtɛ'n, tu bɛ́ nyunnun bagua nun maan ɛhɪnlɪn-mɔ súlo nán bɛ́ kʋsʋ
b'a nyɔ man ɛtɛ sɔ'n bie.

21 Nyanmɪan Kpili anyunnun, Kilisi Zozi nʋn nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ anyun-
nun, mɪn kan ndâ kɛ ɛ lí ngehele sɔ-mɔ asʋ. Yí ti, n'ɛ nɪan sʋanlan anyunnun wɔ like biala
anun, n'ɛ kulo menian'n-mɔ bie ɛ yaci bie.

22 N'ɛ ku fa wɔ́ sa sie sʋanlan ati asʋ, ɛ fa asɔnɪn'n junman wula yí sa nun, ɔ sanlɪn kɛ sɛ
ɔ'a yɔ ɛtɛ a, yí ɛtɛ sɔ'n 'kan wɔ́ bie. Wɔ́ muonun, nɪan wɔ́ nwʋn kpa, man wɔ́ nwʋn tí.

23 Kɛmɔ wɔ́ kʋ'n jɪjɪ wɔ́ m'ɔ man ɛ njɛ man nán a fʋkɛ'n, n'ɛ nʋn nzue ngʋnmɪn ala, nan
nʋn divɪn nganngan.

24 Menian'n mmie-mɔ ɛtɛ mɔ bɛ kɔ yɔ'n, bɛ di mʋa bɛ nwun yí yuein kʋalaaka nán b'a
bua bɛ́ ndɛɛ'n. Nan mmie-mɔ kʋsʋ dɪɛ'n, bɛ di mʋa bɛ bua bɛ́ ndɛɛ kʋalaaka nán b'a nwun
yí kɛ b'a yɔ ɛtɛ.

25 Yí sɔ kʋsʋ ala, nyɔlɪɛ kpa mɔ sʋanlan kɔ yɔ'n, bɛ nwun yí yuein, yê nunhan kʋsʋ mɔ bɛ
ngʋala bɛ nnwun man yí ɛbɛlɛ ala'n, ɔ nvɪa man lé.

6

Nganga'n-mɔ

1 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ tɪ nganga'n, bɛ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ bɛ́ mɪn-mɔ kpa, nán menian'n-mɔ a
nzɛcɪ man Nyanmɪan dunman, ɛsɛ b'a ngan man yɛ́ ngehele nɪn nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.

2 Nganga mɔ bɛ́ mɪn-mɔ de Kilisi di'n, nán bɛ tʋa kɛ bɛ́ nianman y'ɔ le bɛ́ nɪn ati, bɛ fa
bɛ́ nyɪn bɛ wowula bɛ́ nyunnun. Nan ɔ sɛ kɛ bɛ sʋ bɛ́ kanlanman kpa. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ di bɛ́
junman'n bɛ man bɛ́ mɔ b'a le yɛ́ Mɪn b'a li mɔ bɛ kulo bɛ́'n nyan sʋ nvasʋɛ. Kekele ninnge
sɔ'n maan bɛ yɔ́.

Ato ngehele'n nʋn anyanbɛnwʋn kpa'n

3 Sɛ sʋanlan bie kekele ninnge ngacile ngacile, nán ɔ nni man yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi
anwʋntɪɛ ɛjɔlɛ'n-mɔ asʋ ɔ nʋn ngehele'n m'ɔ man bɛ bɔ abalabɔ m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn
nɪn an,

4 anɪn sʋanlan sɔ'n tɪ atubɛnwʋn sʋanlan. Ɔ nzɪ man like fíí. Yí like m'ɔ la yí nwʋn kɛ
anwʋnnyalɛ'n y'ɔ le ninnge'n-mɔ anwʋn akpʋlʋwa esue nʋn ɛtɪan'n. Kɛ ɔ yɔ mɔ menian'n-
mɔ fa bɛ́ nwʋn ɛkpɔ bɛ di butule, bɛ kpɛ nzʋba, bɛ kan bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ,

5 bɛ su akpʋlʋwa ndɪnndɪɪn bɛ́ afian nɪn anɪn. Afɪ bɛ́ ajʋnlɪn nɪn a yɔ mgban-mgban, bɛ
nzɪ man ananhɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ fíí kón. Bɛ jʋnlɪn kɛ Nyanmɪan anwʋn dedi'n mɔ yɛ le
yí'n, ɔ tɪ like mɔ bɛ fa bɛ kpʋnndɛ anyanbɛnwʋn.

6 Ɔ tɪ ananhɔlɛ, Nyanmɪan anwʋn dedi'n mɔ yɛ le yí'n, ɔ tɪ anyanbɛnwʋn like kpili kpa
man sʋanlan mɔ yí nyɪn sɔ yí dɪɛ kaan m'ɔ le yí'n.

7 Ɔ sanlɪn kɛ mɔ yɛ 'ba mân ɛhɪ anun'n, yɛ nʋn like fíí a mma man, yê sɛ yɛ 'sa yɛ kɔ a, yɛ
ngʋala man bie nʋn kɔ.

8 Ɛhıka ati, sɛ yɛ nyan alıɛ yɛ di, yɛ nyan taladıɛ yɛ wula a, ɛhı ala sa yɛ́.
9 Nan menian mɔ bɛ kulo kɛ bɛ nyan bɛ́ nwʋn'n, menian sɔ'n-mɔ, bɛ tɔ sɔnıan nın anun kɛ ngaa. Ninnge mgban-mgban m'ɔ man menian sɛcı bɔkɔ-bɔkɔ, ɛsɛ bɛ́ bʋsʋ bɔ'n yê bɛ kulo ɔ.
10 Afı ɛtɛ ngacile'n kʋalaa fi esika anyınbʋlʋ'n. Menian mmie-mɔ anyın a bʋlʋ esika'n dede b'a yaci bɛ́ dedi'n b'a tʋ mʋa, b'a fa bɛ́ nwʋn b'a wula emian ngacile dɔʋn anun.

Pɔlʋ 'ba tu Timote fʋɔ

11 Nan wɔ́ dıɛ, ɛ tı Nyanmıan sʋanlan, n'ɛ yɔ ninnge sɔ'n-mɔ bie. Yɔ nyɔlıɛ kpa. Fa wɔ́ nwʋn bɔ Nyanmıan sɛlɛ kpa, nyan dedi, nyan ehulo, si abʋtalɛ, yɔ bɛtɛɛ.
12 Bɔ mɔndınlın kpa, man wɔ́ asıtanlan'n nʋn wɔ́ dedi'n yɔ́ kʋn. Kpʋnndɛ ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ'n mɔ Nyanmıan a fɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ nyán yí'n. Ɔ sanlın kɛ yí ti yê ɛ lili wɔ́ dedi nın anwʋn adanzıɛ kanlanman wɔ menian dɔʋn anyunnun ɔ.
13 Nyanmıan Kpili m'ɔ man ninnge kʋalaa ngʋan nın anyunnun, ɔ nʋn Kilisi Zozi m'ɔ lili yí dedi nın anwʋn adanzıɛ kanlanman wɔ Pʋnsʋ Pilatı anyunnun'n kʋsʋ anyunnun, mın kan ndâ kɛ
14 ɛ lí ɛjɔlɛ'n mɔ m'an hele wɔ́ nın asʋ, ɛsɛ ɛ síe wɔ́ nwʋn kʋnlʋn-ngʋnlʋn nán b'a nnyan man wɔ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ b'a ngan man. Yɔ yí sɔ dede m'ɔ jú cıan mɔ yɛ́ Mın Zozi Kilisi 'yı yı nwʋn kele'n.
15 Cıan'n mɔ yɛ́ Mın Zozi 'yı yı nwʋn kele'n, Nyanmıan yê ɔ 'kele ɔ. Nyanmıan sɔ'n, yí ngʋnmın cein y'ɔ tı Belemgbin ɔ, ɔ tı salıɛ baka, ɔ tı mmelemgbin'n-mɔ Belemgbin, ɔ tı mınlıan'n-mɔ Amın.
16 Yí kʋnmgba cein ala yê yí dıɛ ɔ nwu man lé ɔ. Jawe'n m'ɔ tı nun'n, sʋanlan fíí ngʋala man yí nwʋn kpunnge. Sʋanlan fíí nwunlin man yí lé, yê sʋanlan fíí ngʋala man yí nwʋn kpunnge. Kulo sʋanlan fíí nwunlin man yí lé, yê kulo sʋanlan fíí ngʋala man kɛ ɔ nwun yí. Asasʋɛ nʋn tunmin yɔ́ yí dıɛ cıan daa! Amın!
17 Bɛ́ mɔ b'a nyan mân ɛhı anun ninnge'n, tu bɛ́ fʋɔ kɛ nán bɛ fa bɛ tu bɛ́ nwʋn. Se bɛ́ kɛ nán bɛ fa bɛ́ anyındasʋɛ'n bɛ tʋ anwʋndıɛ'n m'ɔ njɛ man nán ɔ'a sɛcı nın asʋ. Nan bɛ fá bɛ́ anyındasʋɛ'n bɛ tʋ́ Nyanmıan Kpili asʋ. Yí mɔ sɛ ɔ 'fa like man yɛ́ a, ɔ man yɛ́ dɔʋn kpa maan yɛ di nun fɛ'n.
18 Tu bɛ́ fʋɔ kɛ bɛ yɔ́ nyɔlıɛ kpa, bɛ mán ye ɛyɔlɛ'n tí bɛ́ kpa, bɛ yɔ́ ahunnunye, ɛsɛ bɛ búka ɛhınlın-mɔ.
19 Sɛ bɛ yɔ yí sɔ a, ɔ tı kɛ anwʋnndıɛ m'ɔ tı kpa, ɛsɛ ɔ nzɛcı man yê bɛ lɛ kokuan bɛ sie bɛ man bɛ́ nwʋn wɔ mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nın anun ɔ, nán b'a hʋala b'a nyan ananhɔlɛ ngʋan kpa'n bɛ́ asıtanlan nın anun.
20 Timote, like'n mɔ Nyanmıan a fa a wula wɔ́ sa nun'n, nıan sʋ kpa. Ɛjɔlɛ mgban-mgban'n m'ɔ nʋn dedi'n tı man kʋn'n, n'ɛ tie bie, ɛsɛ bɛ́ ninnge'n mɔ bɛ́ nwan bɛ sı yí nan kʋsʋ ɔ tı ato mɔ bɛ lɛ kele'n, n'ɛ suan bie.
21 Like ati m'ɔ man mıın kan sɔ'n, y'ɔ le kɛ menian mmie-mɔ bu bɛ́ nwʋn kɛ bɛ sı ananhɔlɛ ngehele'n kpa, bɛ nne man ananhɔlɛ ngehele kpa'n mɔ yɛ kekele'n bɛ nni man. Ɔ man bɛ fi dedi atın nın asʋ b'a jasʋ.

Nyanmıan nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ TIAN YƱ NNYUAN M'Ɔ HƐLƐLƱ NWANLƱN TIMOTE'N

M'ɔ wɔ nun'n

Mɔ anɪn Pɔlʋ la fiadɪ ɔ lɛ nwun yalɛ *Lɔmʋn ɛlɔ'n, y'ɔ hɛlɛlɪ kalata ɛhɪ ɔ (yí ti 1.8,16-17, 2.9). Ɔ hɛlɛlɪ nwanlɪn Timote. Mɛlɛ sɔ'n, anɪn Timote wɔ Efɛzɪ kulo nɪn asʋ ɛbɛlɛ. Pɔlʋ nwan Timote asa kan kalata nɪn an, n'ɔ de sie nan ɔ tʋ yí Lɔmʋn ɛlɔ (4.9). Afɪ, ɔ de di kɛ yí ewue cɪan nɪn a kpunnge (4.6). Pɔlʋ a li junman kpa ɔ'a man yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi, yí ti, ɔ lɛ wowula Timote anwʋnsɛlɛ kɛ ɔ nían yí muonun yí Pɔlʋ dɪɛ nɪn asʋ nán ɔ lí bie.

Kalata nɪn ati 1.3-2.13, Pɔlʋ lɛ kan kele Timote kɛ ɔ tíla yí dedi nɪn anun kpa wɔ yalɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ bɔ Zozi Ɛjɔlɛkpa'n nwun yí nɪn anwʋn. Kalata nɪn ati 2.14-4.5, Pɔlʋ lɛ kan kele yí kɛ ɔ jínlan ngehele'n m'ɔ nʋn Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ sʋ nɪn anun kpa. Kɛ Pɔlʋ yɔlɪ yɪ yí alimʋa kalata nɪn anun'n, ɔ lɛ kannzʋ Timote kɛ ɔ nían yí nwʋn wɔ ato ngehelefʋɛ'n-mɔ anwʋn. Kalata nɪn agualɪɛ nun, Pɔlʋ lɛ bɔ yí asɪtanlan nɪn anun amannɪɛ, ɔ lɛ man Timote ngalɪɛ.

Ahɪn ebisa

1 Timote,

Mín Pɔlʋ mɔ n dɪ Kilisi Zozi bɔfʋɛ'n kʋn, mín yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan wɔ́ ɔ. Nyanmɪan a hulo, ɔ'a yɪ mín kɛ m mɔ́ nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn anwʋn kpayɛ. Ngʋan sɔ'n, Nyanmɪan falɪ bɔlɪ anɔhʋba daba. Sian dɪɛ, y'a nyan yí wɔ kʋn ɛyɔlɛ'n mɔ yɛ nʋn Zozi Kilisi y'a yɔ nɪn anun.

2 Mín wa mɔ mɪn kulo wɔ́ kpa, mɪn 'bisa wɔ́ ahɪn mɪn yɔ wɔ́ ɛcɪan'n mo.

Mɔndɪnlɪn nɪn anwʋn afʋtu'n

3 Nyanmɪan Kpili mɔ n ne ajʋnlɪn kpa mɪn sʋ yí kɛ yɛ nannan-mɔ sʋlɪ yí'n, mɪn 'da yí asɪ. Mɪn 'da yí asɪ kɛ kɔngɔɛ nʋn eyua, sɛ mɪn 'yɔ asɔnɪn an, mín tɪ kacɪ wɔ́.

4 Mɪn kacɪ wɔ́ nyɪn ɛmʋɪn nɪn an, anɪn mín lʋa lɛ dɔ wɔ́ sɛlɛ kpa mɪn kulo kɛ mɪn nwun wɔ́ nwʋn, nán mɪn nyan fɛ elie kpili kpa.

5 Wɔ́ dedi'n m'ɔ tɪ ananhɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ tɛ wɔ mín ti anun. Dedi'n mɔ wɔ́ nan balasua Loyisi nʋn wɔ́ nin Eninsi, bɛ lili mʋa bɛ nyanlɪn yí'n, mɪn de mɪn di kpa kɛ ɛ tɛ le dedi sɔ'n.

6 Ɛhɪka ati, mɪɪn kacɪ wɔ́ kɛ, mɛlɛ mɔ n valɪ mín sa n vualɪ wɔ́ nwʋn'n, junman'n mɔ Nyanmɪan Kpili falɪ manlɪn wɔ́ kɛ ɛ lí'n, bɔ mɔndɪnlɪn di.

7 Ɔ sanlɪn kɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmɪan Kpili a fa a man yɛ́'n, ɔ man yɛ nyɔ man minndiin, nan ɔ wowula yɛ́ anwʋnsɛlɛ, ɔ man yɛ nyan ehulo, ɛsɛ ɔ man yɛ kʋala yɛ́ nwʋn bɪlɪ.

Nyian nɪn anwʋn afʋtu'n

8 Yí ti n'ɛ man yɛ́ Mɪn adanzɪɛ elie nɪn anwʋn nyian kun wɔ́. Mín kʋsʋ mɔ yɛ́ Mɪn dunman nun ati yê b'a tʋ mín fiadɪ'n, n'ɛ man mín nwʋn nyian kun wɔ́. Nan nanndɪ anwʋnsɛlɛ'n mɔ Nyanmɪan Kpili a fa a man wɔ́ nɪn asʋ, nwun Ɛjɔlɛkpa nɪn anwʋn amannɪɛ'n bie kɛ mín.

9 Nyanmɪan yê ɔ'a le yɛ́ ngʋan ɔ, ɛsɛ yí yê ɔ'a fɛlɛ yɛ́ kɛ yɛ káci yí menian ɔ. Nán kɛ like kpa mɔ y'a yɔ ti ɔ, nan yí muonun ɔ'a hulo yí sɔ ɛsɛ ɔ'a nwun yí nwʋn anwunnvoe. Kilisi Zozi adawʋlʋman, Nyanmɪan a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe sɔ'n, yí nzin nán ɔ'a bɔ mân'n.

10 Nan sian dɪɛ, yɛ́ Ngʋandefʋɛ Kilisi Zozi mɔ ɔ'a yɪ yí nwʋn ɔ'a hele'n dunman nun, Nyanmɪan a hele yɛ́ kɛ ɔ'a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe. Ɔ sanlɪn kɛ Kilisi Zozi yê ɔ'a tʋa

ewue ɔ'a le yí tunmin'n m'ɔ le yí nɪn ɔ, ɛsɛ ɔ nanndɪ Ɛjɔlɛkpa nɪn asʊ, ɔ'a yɪ ngʊan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n ɔ'a hele.
11 Ɛjɔlɛkpa sɔ nɪn ati yê Nyanmɪan a yɪ mín kɛ bɔfʊɛ ɔ nʊn ngehelefʊɛ ɔ.
12 Ɛhɪka ati yê mɪɪn nwun yalɛ ɛhɪ ɔ, nan kʊsʊ yí nwʊn nyian ngun man mín. Ɔ sanlɪn kɛ mɪn sɪ sʊanlan'n mɔ m'an fa mín lʊa'n kʊalaa m'an wula yí nun'n. Mɪn de mɪn di kɛ ɔ le tunmin ɔ nɪan like'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a wula mín sa nun nɪn asʊ dede ɔ 'ju cɪan mɔ yé Mɪn 'bua menian'n-mɔ kʊalaa ndɛɛ'n.
13 Nɪan ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ n gelelɪ wɔ́ nɪn asʊ nanndɪ, nán jinlan wɔ́ ja nun kpa wɔ dedi'n nʊn ehulo'n mɔ yɛ le yí wɔ kʊn ɛyɔlɛ'n mɔ yé nʊn Zozi Kilisi y'a yɔ nɪn anun.
14 Ɔ nanndɪ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ wɔ yé nun nɪn asʊ, di ngehele kpa'n mɔ b'a fa b'a wula wɔ́ sa nun nɪn asʊ.
15 Wɔ́ muonun ɛ sɪ kɛ anianman'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ fi Azi mân nɪn anun'n, b'a nwanndi mín. Menian sɔ'n bé mmie-mɔ y'ɔ le Fizɛ nʊn Ɛlɪmozɛnɪn.
16 Nan Onezifɔɔ dɪɛ, Yé Mɪn yɔ́ yí nvilie'n-mɔ ye. Ɔ sanlɪn kɛ fiadɪ'n mɔ b'a tʊ mín'n, mín nwʊn nyian ngun man yí, ɔ cɪcɪ mín lʊa.
17 M'ɔ juli *Lɔmʊn ɛwa'n, ɔ bɔlɪ mɔndɪnlɪn ɔ kpʊnndɛlɪ mín dede ɔ nwunlin mín.
18 Yí ti, cɪan mɔ yé Mɪn 'ba bua menian'n-mɔ ndɛɛ'n, ɔ nwún yí nwʊn anwunnvoe. Mɔ anɪn n wɔ Efɛzɪ ɛlɔ'n, mín nwʊn mɔndɪnlɪn m'ɔ bɔlɪ'n, wɔ́ muonun ɛ sɪ.

2

Nwun Kilisi anwʊn amannɪɛ'n bie kɛ mɪɪn nwun yí'n

1 Nan wɔ́ dɪɛ, mín wa, Kilisi Zozi a nwun yé nwʊn anwunnvoe ɔ'a man yɛ nʊn yí y'a yɔ kʊn. Fa wɔ́ nyɪn tʊ nán wowula wɔ́ nwʊn anwʊnsɛlɛ.
2 Ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ tɪlɪ kɛ n ganlɪn yí menian dɔʊn anyunnun, menian mɔ ɛ de di kɛ sɛ ɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele bé a, bé kʊsʊ bɛ kɔ hʊala yí kan kele bé manngʊn'n-mɔ'n, kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele bé.
3 Amannɪɛ'n m'ɔ mɪɪn nwun yí kɛ Kilisi Zozi nzalafʊ kpa'n, wɔ́ kʊsʊ nwun yí sɔ bie.
4 Nzalafʊ mɔ yí nwan ɔ yɔ like m'ɔ sɔ yí sahɪnlan'n mɔ ɔ'a fa yí junman nun nɪn anyɪn'n, ɛjɔlɛ mɔ bé mɔ bɛ tɪ man nzalafʊ'n di'n, ɔ nva man yí nwʊn nwula man nun.
5 Sʊanlan kʊsʊ m'ɔ lɛ su ɛnwanndie'n, sɛ ɔ nwanndi kɛ mala'n kele nɪn an, yê bɛ fa kunnunmun elie nɪn anwʊn like bɛ man yí ɔ.
6 Sʊanlan m'ɔ kɔ li junman sɛlɛ kɔ fɛ kɔ lua ebo'n, yí yê ɔ di mʊa ɔ tɪ ebo nɪn asʊ baa ɔ.
7 Ɛjɔlɛ ɛhɪ mɔ mɪɪn kan mɪn kele wɔ́'n, jʊnlɪn yí nwʊn kpa, nán yé Mɪn 'ba bʊka wɔ́ maan ɛ tɪ ninnge sɔ'n-mɔ kʊalaa abʊ.
8 Man wɔ́ ti kácɪ Zozi Kilisi m'ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge'n. Ɔ tɪ belemgbin *Davidi abʊsʊ sʊanlan kɛ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mɪn bɔ'n kpɪn kele'n.
9 Ɛjɔlɛkpa sɔ nɪn ati yê mɪɪn nwun yalɛ m'ɔ ɛsɛ b'a gua mín sa ngɔnzɔngɔnzɔ kɛ kodiawu. Nan Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n dɪɛ, bɛ bɔlɪ man yí kpaun.
10 Ɛhɪka ati, bé mɔ Nyanmɪan Kpili a kpa bé a yɔ yí dɪɛ'n-mɔ dunman nun, mɪn tila mín ahʊnlɪn wɔ amannɪɛ enwuan'n kʊalaa anun. Yí dɪɛ anɪn bé kʊsʊ bɛ nʊn Zozi yɔ kʊn, nán b'a nyan ngʊan, bɛ nʊn yí a tanlan yí anunminnyanmʊn'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn anun.
11 Ɛjɔlɛ ɛhɪ-mɔ mɔ bɛ lɛ kan'n tɪ ananhɔlɛ:
Sɛ yɛ nʊn yí, y'a wu a,
yɛ nʊn yí 'nyan ngʊan.
12 Sɛ yɛ jinlan yé ja nun kpunndiin an,
yɛ nʊn yí 'di belemgbin.
Nan sɛ yɛ yɪ yí yɛ tʊ a,
yí kʊsʊ ɔ 'yɪ yé tʊ.
13 Sɛ yɛ nnanndɪ man fɔ́ʊ́n an,
yí dɪɛ, ɔ nanndɪ fɔ́ʊ́n.

Ɔ sanlın kɛ ɔ ngaci man yí nʊan lé.

Sʊanlan m'ɔ di junman kpa'n, Nyanmıan yɔ yí mo

14 Kacı bɛ́ ɛjɔlɛ ɛhı nán tu bɛ́ fʊɔ kpa wɔ Nyanmıan Kpili anyunnun, kɛ bɛ yáci ɛjɔlɛ'n-mɔ
anwʊn butule elie'n. Ɔ sanlın kɛ nvasʊɛ fíí nnʊn man sʊ, ɔ man bɛ́ mɔ bɛ lɛ tie'n minlin.
15 Bɔ mɔndınlın kɛ sʊanlan mɔ b'a sɔ yí b'a nıan m'ɔ fi nun ɔ'a fite, n'ɛ sa wɔ́ junman nın
anwʊn nyian, kan ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n fɔ́ʊ́n, nán ɛ fite Nyanmıan anyunnun an, ɔ'a ndu man
wɔ́ nyunnun
16 Akpʊlʊwa esue kʊasıa nun mgban m'ɔ nʊn dedi ɛjɔlɛ'n tı man kʊn'n, n'ɛ su bie. Ɔ
sanlın kɛ bɛ́ mɔ bɛ kulo akpʊlʊwa esue sɔ'n, cıan daa anın bɛ nʊn Nyanmıan bɛ́ afian lɛ tı.
17 Bɛ́ ninnge dıɛ'n mɔ bɛ kekele'n, ɔ tı kɛ anwʊnnyalɛ m'ɔ le man ayile. Menian sɔ'n bɛ́
mmie-mɔ y'ɔ le Imene nʊn Filɛtı.
18 Bɛ fi ananhɔlɛ atın nın asʊ b'a jasʊ, bɛ́ nwan ewuetinnge nın a sın dada angʊnmın.
Ɛjɔlɛ mɔ bɛ kan bɛ kele menian'n-mɔ maan bɛ yaci bɛ́ dedi'n bɛ tʊ nın anın.
19 Nan kʊsʊ Asɔnın'n m'ɔ tı kɛ sua mɔ Nyanmıan a wula yí bʊ'n, ɔ jin yí ja nun kunngun
kpa. B'a hɛlɛ sʊ kɛ: "Yɛ́ Mın sı bɛ́ mɔ bɛ tı yí dıɛ'n." Ɛsɛ "Sʊanlan biala m'ɔ kɔ se kɛ ɔ tı
Nyanmıan dıɛ'n, ɔ káci yí nzin ɔ sí nyɔlıɛ ɛtɛ'n."
20 Awulo kpili kʊn biala anun, nán esika kɔkɔlɛ nʊn jɛtɛ ninnge mɔ bɛ didi nun anaan bɛ
nʊn nun nın angʊnmın ala yɛ bɛ nwun yí nun ɔ. Nan bɛ nwun baka nʊn afa kʊsʊ ninnge
mɔ bɛ didi nun anaan bɛ nʊn nun kʊsʊ ɛbɛlɛ. Cıan mgbili'n-mɔ anun yɛ́ bɛ fa esika kɔkɔlɛ
nʊn jɛtɛ ninnge'n-mɔ ɔ. Nan baka nʊn afa dıɛ'n-mɔ, cıan daa bɛ fa bɛ yɔ like.
21 Yí sɔ kʊsʊ ala, sɛ sʊanlan kʊn sie yí nwʊn kʊnlʊn-ngʊnlʊn wɔ ɛtɛ'n-mɔ mɔ m'an bubu
m'an hele wɔ́ nın anwʊn an, Nyanmıan 'fa junman m'ɔ tı kpa'n ɔ man ɔ di. Ɔ sanlın kɛ ɔ tı
yí Mın dıɛ. Ɔ bɔbʊa yí nwʊn ɔ yɔ nyɔlıɛ biala m'ɔ tı kpa'n.
22 Yí ti, nwanndi ninnge'n-mɔ mɔ mgbafɛlɛ'n-mɔ anyın bʊlʊ yí nwʊn'n. Kpʊnndɛ sɛsɛ
ɛyɔlɛ wɔ́ asıtanlan nın anun, nyan dedi nʊn ehulo kɔ wɔ́ nyunnun, ɛ nʊn bɛ́ mɔ bɛ sʊ
Nyanmıan ananhɔlɛ nun'n bɛ tánlan wɔ anzʊnunjɔ nun.
23 Akpʊlʊwa esue kʊasıa nun mgban'n, n'ɛ su bie. Ɛ sı kɛ yí ayuelıɛ'n, ɔ kaci butule.
24 Sʊanlan kʊsʊ m'ɔ di Nyanmıan junman'n, ɔ nvata man kɛ ɔ di butule. Nan ɔ di kɛ ɔ
kulo menian'n-mɔ kʊalaatin, ɔ yɔ sʊanlan m'ɔ kʊala like kele, ɛsɛ ɔ si abʊtalɛ.
25 Kpʊlʊfʊɛ'n-mɔ, ɔ di kɛ ɔ tʊ yí ahʊnlın ası ɔ kekele bɛ́ like. Ɛ 'su yí akpʊlʊwa a, Nyanmıan
kʊala kɛ ɔ man bɛ kaci bɛ́ abalabɔ'n bɛ nwun ananhɔlɛ atın'n.
26 Anın bɛ́ nyın a a kulo, bɛ yıyı bɛ́ nwʊn fi Abɔnsanmʊn ngaa'n-mɔ mɔ bɛ tɔlı nun bɛ
kacili nganga bɛ yɔlı m'ɔ kulo nın anun.

3

Ayuelıɛ mɛlɛ nın anun asıtanlan'n

1 Kacı kɛ mɛlɛ kasian nın anun, mân nın anun 'ba yɔ sı kpa.
2 Afı menian'n-mɔ 'ba kaci ahyʊan, bɛ́ nyın 'ba bʊlʊ esika, bɛ 'tu bɛ́ nʊan nun, ɛsɛ bɛ 'tu
bɛ́ nwʊn. Bɛ 'kıkan ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ tia Nyanmıan, bɛ́ nyın ngɔ sɔ man bɛ́ sı nʊn bɛ́ nin-mɔ kʊ́n,
bɛ ngɔ sı man ye, bɛ́ nyın ngɔ sɔ man like m'ɔ tı nwannzan-nwannzan'n.
3 Bɛ ngɔ hulo man sʊanlan, bɛ ngɔ nwun man koun, bɛ 'sɛcı menian dunman, bɛ ngɔ
hʊala man bɛ́ nwʊn bılı fíí, bɛ 'ba yɔ ati ɛtɛ, bɛ ngɔ hulo man kpa nın ɛyɔlɛ.
4 Bɛ 'laka menian, bɛ 'yɔ mɔ bɛ kulo, bɛ 'kuku bɛ́ nwʊn sʊ. Bɛ 'kulo mân nın anun fɛ'n bɛ
tala Nyanmıan.
5 Bɛ 'yɔ bɛ́ nwʊn kɛ menian mɔ bɛ de Nyanmıan bɛ di kɛ yɛ́, nan kʊsʊ bɛ nne man yí
tunmin'n bɛ nni man. Sɔ menian'n-mɔ, n'ɛ fa wɔ́ nwʊn bɔ bɛ́.
6 Nunhan mmie-mɔ wʊwʊlʊ awulo'n-mɔ anun bɛ laka laka mmalasua mɔ bɛ́ ajʊnnın'n
tı tıka, ɛtɛ dɔʊn sʊ bɛ́ mɔ bɛ kulo mân nın anun ninnge ngacile kʊalaatin'n.
7 Mmalasua sɔ'n-mɔ, cıan daa bɛ kulo kɛ bɛ suan like, nan kʊsʊ bɛ nwunlin man
ananhɔlɛ'n lé.

8 Kɛ Zʋanɛsɪ nʋn Zʋanbɛlɛsɪ, bɛ nun *Moyizɪ, bɛ jinlanlɪn sʋ'n, yí sɔ kʋsʋ ala, menian
sɔ'n-mɔ nʋn ananhɔlɛ'n jin sʋ. Menian sɔ'n-mɔ ajʋnlɪn tɪ man kpa, ɛsɛ bɛ́ dedi'n kʋsʋ tɪ
mgban.
9 Nan bɛ ngɔ hʋala man mʋa kɔ. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ kʋasɪa mɔ bɛ tɪ'n, ɔ 'ba fite mân'n kʋalaa
anyunnun kɛ Zʋanɛsɪ nʋn Zʋanbɛlɛsɪ dɪɛ'n.

Pɔlʋ amannɪɛ m'ɔ nwunlin yí'n

10 Nan wɔ́ dɪɛ, ɛ nwunlin mín ninnge mɔ n gekelelɪ'n, mín abalabɔ mɔ m mɔlɪ'n, ɔ nʋn
mɔ m muli bɛ́ nwʋn akpʋnndan n yɔlɪ'n, ɛ nwunlin mín dedi'n, ɔ nʋn abʋtalɛ'n mɔ n zili'n,
ɔ nʋn ehulo'n mɔ n ne yí'n, ɔ nʋn mɔndɪnlɪn'n mɔ m mɔlɪ'n,
11 ɔ nʋn yalɛ'n mɔ n nwunlin yí'n. N nwunlin yalɛ kpa Antiɔsʋ, Ikoninwɔmʋn, ɔ nʋn
Lisitili ɛlɔ. Nzu ahʋlʋwa dɪɛ yê b'a ngele man mín ɔ? Nan kʋsʋ yɛ́ Mɪn lelɪ mín fi yí kʋalaa
anun.
12 Ɛsɛ bɔbɔ, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nʋn Kilisi Zozi b'a yɔ kʋn, mɔ bɛ kulo kɛ bɛ yɔ like mɔ
Nyanmɪan kulo'n, bɛ 'kele bɛ́ ahʋlʋwa.
13 Nan ati ɛtɛ mma'n-mɔ nʋn atofʋɛ'n-mɔ, bɛ́ ti 'min ɛtɛ nɪn anun bɛ laka laka menian
dede bɛ laka bɛ́ muonun bɛ́ nwʋn.
14 Nan wɔ́ dɪɛ, ninnge mɔ a suan, mɔ a nwun yí kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ'n, fa sie kpa. Wɔ́
muonun, ɛ sɪ sʋanlan'n m'ɔ heheleli wɔ́ ninnge sɔ'n-mɔ'n.
15 Anɪn ɛ tɪ batʋnman kaan sʋa yê ɛ nwunlin Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ Nwannzan-nwannzan nɪn ɔ. Ɔ
kʋala ɔ man ɛ nwun ngɛlɛ ɛ de Kilisi Zozi di ɛ nyan ngʋan.
16 Ɔ sanlɪn kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kʋalaa fi Nyanmɪan Kpili muonun ɛlɔ. Ɔ tɪ kpa mɔ bɛ fa bɛ
kekele menian ninnge maan bɛ nwun ananhɔlɛ'n. Bɛ fa bɛ kpala ato'n, bɛ fa bɛ tɪnngɛ
sʋanlan, bɛ fa bɛ bʋka sʋanlan maan ɔ bɔ bala m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn.
17 Yí dɪɛ, anɪn Nyanmɪan sʋanlan'n yɔ faɪn, ɔ kʋala like biala m'ɔ tɪ kpa'n yɔ.

4

1 Nyanmɪan Kpili nʋn Kilisi Zozi mɔ ɔ 'ba bua anyɪnwɔsʋɛ mma ɔ nʋn ewue mma ndɛɛ
nɪn anyunnun, mɪn kan ndâ kɛ Kilisi ɛwalɛ'n mɔ ɔ 'ba sa ba'n, ɔ nʋn yí belemgbin mɔ ɔ 'ba
li'n dunman nun,
2 kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ fua sʋ, sɛ mɛlɛ'n tɪ kpa o, sɛ ɔ tɪ man kpa o, kan dede maan
bɛ lé bɛ lí, tu bɛ́ nyunnun, wowula bɛ́ anwʋnsɛlɛ, si abʋtalɛ kpa bɔkɔɔ kekele bɛ́ ninnge.
3 Ɔ sanlɪn kɛ, ɔ 'ba ju mɛlɛ'n bie'n, menian'n-mɔ ngɔ tie man ananhɔlɛ ngehele'n kún.
Like mɔ bɛ́ ahʋnlɪn'n kulo'n yê bɛ 'yɔ ɔ. Ɛhɪka ati, ɛjɔlɛ mɔ bɛ́ muonun bɛ kulo kɛ bɛ tie'n,
bɛ 'ba yia yí nwʋn ngehelefʋɛ dɔʋn maan bɛ kan bɛ kele bɛ́.
4 Bɛ 'ba totua bɛ́ nzʋ wɔ ananhɔlɛ ɛjɔlɛ nɪn anwʋn nán bɛ tie ɛhʋa.
5 Nan wɔ́ dɪɛ, sie tile wɔ like biala anun, tila wɔ́ ahʋnlɪn wɔ yalɛ elie nɪn anun, man wɔ́
nwʋn tɛ wɔ́ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n, di junman mɔ Nyanmɪan a fa a man wɔ́'n.
6 Nan mín dɪɛ, n dɪ kɛ b'a hun mín, b'a butu mín moja nɪn asɪ dada angʋnmɪn. Afɪ mín
ewue tɛmʋn a ju.
7 M'an hʋn kʋan kpa'n. M'an sɔ mín dedi nɪn anun kpa, m'an nwanndi dede m'an gua
yí bʋ.
8 Kɪkaala dɪɛ, kunnunmun elie nɪn anwʋn ahatua lɛ nwʋnndɛ mín. Ahatua sɔ'n y'ɔ le
ngʋan ele abotile'n. Mɪn 'nyan yí cɪan mɔ yɛ́ Mɪn m'ɔ bua ndɛɛ sɛsɛ'n, ɔ 'bua kulo menian'n-
mɔ ndɛɛ'n. Ɛsɛ bɔbɔ, nan mín ngʋnmɪn ala yê mɪn 'nyan yí ɔ, nan mɪn nʋn bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ
le ehulo bɛ lɛ nwʋnndɛ mɛlɛ'n mɔ yɛ́ Mɪn 'yɪ yí nwʋn kele'n.

Ngalɪɛ

9 Bɔ mɔndɪnlɪn tʋ mín ɛwa ndɛ-ndɛ.
10 Ɔ sanlɪn kɛ Demasɪ a hulo ɛnɛ mân'n dede ɔ'a nwanndi mín. Ɔ'a hɔ Tesaloninki.
Kelesan a hɔ Galasi mân nun, Titɪ kʋsʋ a hɔ Dalɪmasi mân nun.

11 Luku angʊnmɪn yɛ̂ ɔ wɔ mín nwʊn ɛwa ɔ. Ɛ 'ba a, fa Maakɪ ɛ nʊn yí bɛ bála. Ɔ sanlɪn
kɛ ɔ kʊala ɔ bʊka mín wɔ mín junman elie nɪn anun.
12 M'an sʊan Tisiki Efɛzɪ ɛlɔ.
13 N yacili mín taladɪɛ kpili'n mɔ mɪn wula taladɪɛ a, mɪn fa mɪn wula sʊ'n Tolowasɪ ɛlɔ,
Kalɪpusɪ anwʊn ɛbɛlɛ. Sɛ ɛ 'ba a, fa bɛlɛ mín.
14 Alɛgɪzanndɪlɪ m'ɔ bɔ mmulalɛ'n, ɔ'a bɔ mɔndɪnlɪn ɔ'a li mín nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ kpa. Yɛ́ Mɪn
'ba tua yí nyɔlɪɛ sɔ nɪn anwʊn kalɛ.
15 Wɔ́ kʊsʊ wɔ́, sie wɔ́ nwʊn ye wɔ yí nwʊn. Ɔ sanlɪn kɛ, ɔ tanlɪn yɛ́ nyɪnsʊ kpa wɔ yɛ́
ngehele nɪn anwʊn.
16 Alimʊa tɛmʊn mɔ bɛ nʊn mín hɔlɪ bɛ́ mɔ bɔ di ɛjɔlɛ'n-mɔ aja sʊ, mɔ mɪn 'sa mín nɪn'n,
sʊanlan fíí a njinlan man mín nzin. Bɛ́ kʊalaa bɛ nwanndili mín.
17 Nan yɛ́ Mɪn jinlanlɪn mín nzin, ɔ wulalɪ mín anwʊnsɛlɛ, ɔ man m mɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n kpayɛ
kpa bɔkɔɔ manlɪn bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n tɪlɪ. Yɛ́ Mɪn a le mín fi tɛtɪanfʊɛ nɪn asa
nun.
18 Ɛsɛ yɛ́ Mɪn de mín fi ɛtɛ ngacile'n kʊalaa anun ɔ di mín taataa maan mɪn wʊlʊ yí
Belemgbin Mân nɪn anun. Anyunminnyanmʊn hán yí dahuu. Amɪn.
19 Mɪn 'yɔ Pilisili nʊn Akilasɪ, Onezifɔɔ nʊn yí awulo amma'n-mɔ kʊalaa like.
20 Elasɪtɪ a ha Kolɪntɪ ɛlɔ yɛ̂ m'an yaci Tolofimʊn Minle ɛlɔ, ɔ sanlɪn kɛ anɪn ɔ ndɪ man
akpɔlɛ.
21 Bɔ mɔndɪnlɪn bala kʊalaaka nán afʊɛ nɪn anʊan a yia. Ebulusi, Pudansɪ, Linunsɪ,
Kolodia, ɔ nʊn anianman'n-mɔ kʊalaa, bɛ́ nwan bɛ 'yɔ wɔ́ like.
22 Yɛ́ Mɪn nʊn wɔ́ tánlan. Nyanmɪan nwún ɛmɔ kʊalaa anwʊn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN TITI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Titi tı *Gɛlɛkı sʊanlan. Anın, ɔ wɔ bɛ́ mɔ bɛ nʊn Zozi Bɔfʊɛ Pɔlʊ di yɛ́ Mın junman nın anun bie. Ɔ nʊn Pɔlʊ bɛ tuli atın dɔʊn bɛ hɔlı bɔlı Zozi anwʊn Ɛjɔlɛkpa'n. Kɛ yɛ kpın yɛ nwun yí kalata ɛhı anun'n, Pɔlʊ yacili Titı Kɛlɛtı mân nun kɛ ɔ bʊ́ka asɔnın'n-mɔ mɔ bɛlɛ mɔ b'a bɔ yí bʊ'n (yí ti 1.5). Ɛsɛ yɛ nwun yí biekun wɔ alimʊa kalata'n mɔ Pɔlʊ hɛlɛlı nwanlın Timote nın anun'n kɛ Pɔlʊ lɛ man Titı nʊn asɔnın'n-mɔ kʊsʊ afʊtu.

Kalata nın anun, Pɔlʊ lɛ kan kele Titı kɛ ɔ sésie mgbain-mɔ asɔnın kʊn biala asʊ. Bɛ́ mɔ bɛ 'sesie bɛ́ mgbain'n, Pɔlʊ lɛ kacı Titı ninnge m'ɔ fata kɛ bɛ nwun yí bɛ́ asıtanlan nın anun'n (1.5-9). Pɔlʊ lɛ kan kele Titı nʊn asɔnın mma'n-mɔ kɛ bɛ lí ananhɔlɛ ngehele'n mɔ bɛ tılı nın asʊ, nán bɛ héle Zufʊ'n mmie-mɔ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ sɛcı asɔnın'n kɛ bɛ́ ngehele dıɛ'n-mɔ tı ato. Kalata nın ati 2-3 nın anun, Pɔlʊ lɛ man mmelenzua, mmalasua, mgbafɛlɛ, ndalua nʊn nganga mɔ bɛ wɔ asɔnın'n-mɔ anun nın afʊtu. Ɔ lɛ kacı bɛ́ kʊalaa kɛ Nyanmıan kpınlın yɔlı mɔ ɔ'a nwun bɛ́ nwʊn anwunnvoe ɔ'a man b'a nyan bɛ́ ti'n, nán ɔ wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ maan bɛ yɔ nyɔlıɛ mgbakpa. Kalata nın agualıɛ nun, Pɔlʊ lɛ kacı Titı kɛ ɔ fʊ́an bɛ́ mɔ bɛ man mgbacımgbacıɛ ba asɔnın nın anun'n fi nun fite.

Ahın ebisa

1 Titi,

Mín Pɔlʊ mɔ n dı Nyanmıan akʊa mɔ ɛsɛ n dı Zozi Kilisi bɔfʊɛ'n yê mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın nwan wɔ́ ɔ. B'a yı mín kɛ n jʊ́ın bɛ́ mɔ Nyanmıan a kpa bɛ́ a yɔ yí dıɛ'n maan bɛ nyán dedi, ɛsɛ bɛ nwʊ́n ananhɔlɛ'n kpa bɔkɔɔ nán b'a yɔ like mɔ Nyanmıan kulo.

2 Like mɔ Nyanmıan kulo'n y'ɔ man bɛ nyan ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ nın anwʊn anyındasʊɛ ɔ. Ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ sɔ'n, Nyanmıan m'ɔ nni man ato'n lili mʊa falı bɔlı yɛ́ anɔhʊba asannan nán ɔ'a bɔ mân'n.

3 Mɔ tɛmʊn'n juli'n, ɔ nanndı yí Nʊan Ɛjɔlɛ nın asʊ, ɔ'a yí ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n ɔ'a hele. Ɛhıka ati, Nyanmıan m'ɔ tı Ngʊandefʊɛ nın a fa ɛjɔlɛ sɔ nın a wula mín sa nun ɔ'a man mín atın kɛ m mɔ́ n géle menian'n-mɔ.

4 Titı, wɔ́ mɔ ɛ tı mín wa kpa'n, afı a le Zozi Kilisi a li kɛ mín kʊsʊ m'an le yí m'an li'n, mın 'bisa wɔ́ ahın mın yɔ wɔ́ ɛcıan'n mɔ.

Nyanmıan m'ɔ tı Sıɛ'n ɔ nʊn Zozi Kilisi m'ɔ tı yɛ́ Ngʊandefʊɛ'n, bɛ nwʊ́n wɔ́ nwʊn anwunnvoe ɛsɛ bɛ mán wɔ́ lʊa cícı wɔ́ nwʊn.

Junman m'ɔ sɛ kɛ Titı di wɔ Kɛlɛtı mân nın anun'n

5 N yacili wɔ́ Kɛlɛtı mân nın anun ɛlɔ kɛ ɛ sésie ɛjɔlɛ'n kʊalaa m'ɔ ka'n kpɛ kpɛ kpɛ. Kulo kʊn biala asʊ, sesie mgbain-mɔ ɛbɛlɛ asɔnın nın asʊ kɛ m gbınlın n gelelı wɔ́'n.

6 Sʊanlan mɔ ɛ 'sie yí kpain'n, ɔ sɛ kɛ ɔ yɔ́ sʊanlan mɔ bɛ nnyan man yí nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man. Ɔ ja balasua kʊnmgba cein, yí mma'n-mɔ de Zozi Kilisi bɛ di, bɛ mmɔ man bɛ́ dunman ɛtɛ kɛ bɛ yɔ mgban-mgban ninnge anaan bɛ́ nyın nzɔ man sʊanlan.

7 Afı asɔnın kpain'n, ɔ tı sʊanlan m'ɔ di Nyanmıan junman. Yí ti, ɔ sɛ kɛ ɔ yɔ́ sʊanlan mɔ bɛ nnyan man yí nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man. Ɔ nni man kɛ ɔ yɔ sʊanlan m'ɔ tu yí nwʊn, m'ɔ fɛ ɛya, m'ɔ tı kɔnʊnmınnzan, m'ɔ tı kpukpo kpukpo, mɔ yí nyın bʊlʊ esika.

8 Nan ɔ fata kɛ ɔ yɔ sʊanlan m'ɔ sɔ menian nun kanlanman, m'ɔ kulo ye ɛyɔlɛ, m'ɔ le ajʊnlın, m'ɔ tı sɛsɛ, mɔ ɔ'a fa yí nwʊn ɔ'a man Nyanmıan kpa bɔkɔɔ, m'ɔ kʊala yí nwʊn bılı,

9 m'ɔ di ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ b'a hehele yí nın asʊ, nán yí kʊsʊ ɔ'a hʊala ɔ'a fa ɔ'a wowula ɛhınlın-mɔ anwʊnsɛlɛ, nán ɔ'a hele bɛ́ mɔ bɛ di ato nzin'n maan bɛ nwun yí kɛ b'a fʊn.

10 Afɪ, Zufʊ'n-mɔ mɔ b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man Zozi'n, bɛ́ nun mmie-mɔ dɔʊn kpa tɪ
anzʊsɛlɛfʊɛ, bɛ kan mgban-mgban ɛjɔlɛ ɛsɛ bɛ laka menian.
11 Zufʊ sɔ'n-mɔ, ɔ sɛ kɛ ɛ tótua bɛ́ sʊ. Ɔ sanlɪn kɛ, awulo awulo mɔ nun menian'n-mɔ
kʊalaa a fa bɛ́ nwʊn b'a man Zozi'n, Zufʊ sɔ'n-mɔ lɛ kekele bɛ́ ninnge m'ɔ nzɛ nvata man
bɛ kpʊnndɛ ndunlunmun esika.
12 Kɛlɛtɪ amma'n-mɔ muonun le bɛ́ kpɔmanfʊɛ kʊn. Bɛ́ kpɔmanfʊɛ sɔ'n nwan:
Kɛlɛtɪ amma, bɛ di ato cɪan daa,
bɛ́ ti anun tɪ ɛtɛ bɛ yɔ bɛ ninnge'n-mɔ kɛ naan,
ɛsɛ bɛ tɪ ɛfʊanfʊɛ bɛ́ kʊ ɛsɛ̂ nɪn ala y'ɔ cian bɛ́ ɔ.
13 Ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ́ kpɔmanfʊɛ sɔ'n hanlɪn'n tɪ ananhɔlɛ. Ɛhɪka ati, tu bɛ́ nyunnun kpa, nán
bɛ́ dedi nɪn a yɔ fɔ́ún
14 b'a yaci Zufʊ ɛhʊa'n-mɔ b'a gua, nán ɛsɛ b'a nni man menian mɔ b'a kaci bɛ́ nzin b'a
si ananhɔlɛ'n mala dɪɛ'n-mɔ asʊ.
15 Menian mɔ bɛ́ nwʊn a tɪ'n, like fíí tɪ man efian mman man bɛ́. Nan bɛ́ mɔ efian a gua
bɛ́ nwʊn mɔ bɛ nne man Nyanmɪan bɛ nni man'n, like kʊalaa tɪ efian man bɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ
bɛ́ ngɛlɛ'n nʊn bɛ́ ajʊnlɪn'n tɪ ɛtɛ.
16 Bɛ kan kɛ bɛ sɪ Nyanmɪan, nan kʊsʊ bɛ́ nyɔlɪɛ'n-mɔ kele kɛ bɛ nzɪ man Nyanmɪan. Bɛ́
nwʊn le ɛkpɔ, bɛ tɪ anzʊsɛlɛfʊɛ yɛ̂ bɛ ngʊala man nyɔlɪɛ kpa baa kʊnmgba cein yɔ.

2

Pɔlʊ 'ba tu mgbain'n-mɔ fʊɔ

1 Nan wɔ́ dɪɛ, kekele menian'n-mɔ ɛjɔlɛ'n m'ɔ kɔ Nyanmɪan atɪn nɪn asʊ'n.
2 Kan kele mgbanmgbain'n-mɔ kɛ bɛ lé bɛ́ nwʊn bɛ lí, bɛ mán menian'n-mɔ félɪ bɛ́, bɛ
nánndɪ kanlanman, bɛ lé Nyanmɪan bɛ lí kpa, bɛ húlo bɛ́ nwʊn ɛsɛ bɛ sí abʊtalɛ wɔ yalɛ
elie nɪn anun.
3 Kan kele mmalasua mgbanmgbain'n-mɔ kʊsʊ kɛ bɛ bɔ́ bala mɔ Nyanmɪan kulo. Nán
bɛ sɛcɪ menian'n-mɔ dunman. Nán bɛ kaci nzan'n nganga. Nan bɛ mán afʊtu kpa,
4 nán b'a bʊka ndalua'n-mɔ maan b'a hulo bɛ́ hun nʊn bɛ́ mma'n-mɔ.
5 Anɪn bɛ́ ɛnanndɪɛ'n yɔ faɪn, bɛ́ nwʊn tɪ, bɛ bu awulo amanmuo kpa, bɛ kaci mmalasua
kpa mɔ kʊn biala anyɪn sɔ yí muonun yí hun, nán sʊanlan a nnyan man Nyanmɪan Anʊan
Ɛjɔlɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí ɔ'a ngan man.

Pɔlʊ 'ba tu mgbafɛlɛ'n-mɔ fʊɔ

6 Kan kele mgbafɛlɛ'n-mɔ kʊsʊ kɛ asɪtanlan'n kʊalaa anun, bɛ nánndɪ kanlanman.
7 Wɔ́ bɔbɔ muonun yɔ nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ kpa maan mgbafɛlɛ'n-mɔ nɪan sʊ bɛ yɔ́ bie. Man wɔ́
ngehele'n yɔ́ ananhɔlɛ, n'ɛ man ato ba nun.
8 Man ɛjɔlɛ mɔ ɛ kan'n yɔ́ sɛsɛ, mɔ bɛ nnyan man yí nzin ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man, nán b'a
ngan man yɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Sɛ ɛ yɔ yí sɔ a, anɪn kpɔfʊɛ nɪn anyunnun a gua asɪ.

Pɔlʊ 'ba tu nganga'n-mɔ fʊɔ

9 Kan kele nganga'n-mɔ kʊsʊ kɛ bɛ mán bɛ́ mɪn-mɔ anyɪnnzɔ wɔ like biala anun. Bɛ yɔ́
like mɔ bɛ́ mɪn-mɔ kulo. Nán bɛ yɔ menian mɔ bɛ tɪ bɔyɪ,
10 nán bɛ wua bɛ́ like fíí. Nan cɪan daa, bɛ héle kɛ bɛ tɪ ananhɔlɛfʊɛ sakpa. Sɛ bɛ yɔ yí sɔ
a, like biala anun, menian'n-mɔ 'ba le Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʊandefʊɛ nɪn Anʊan Ɛjɔlɛ'n
mɔ yɛ kekele'n bɛ tʊ nun.

Nyanmɪan sɪ anwunnvoe

11 Afɪ, Nyanmɪan m'ɔ sɪ anwunnvoe m'ɔ kulo kɛ kulo menian'n-mɔ kʊalaatin nyan bɛ́
ti'n, ɔ'a yɪ yí nwʊn ɔ'a hele.
12 Ɔ lɛ kele yɛ́ kɛ yɛ yáci nyɔlɪɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ m'ɔ nzɔ man Nyanmɪan anyɪn'n, ɔ nʊn mân
ɛhɪ anun ninnge'n-mɔ mɔ yɛ́ nyɪn bʊlʊ yí nwʊn'n yɛ gúa. Nán yɛ nánndɪ kanlanman wɔ ɛnɛ
mɛlɛ ɛhɪ anun, yɛ bɔ́ bala m'ɔ tɪ sɛsɛ m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn.

13 Sʊa y'ɔ di kɛ yɛ yɔ yɛ nwʊnndɛ anyɪndasʊɛ cɪan nɪn ɔ. Cɪan sɔ'n yɛ̂ Ngʊandefʊɛ Zozi
Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Nyanmɪan Kpili'n 'ba yɪ yí anunminnyanmʊn kele yɛ́ ɔ.
14 Zozi Kilisi muonun a wu yɛ́ dunman nun, ɔ'a man y'a nyan yɛ́ ti fi nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ
anun, anɪn yɛ kaci yí ti anwʊn menian mɔ ɔ'a man bɛ́ nwʊn a tɪ mɔ ɛsɛ bɛ́ nwʊn tɛ bɛ́ bɛ yɔ
nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ kpa.
15 Ɛjɔlɛ m'ɔ fata mɔ ɛ kan nɪn anɪn. Tunmin'n kʊalaa mɔ a nyan yí'n, fa wowula wɔ́
menian'n-mɔ anwʊnsɛlɛ, nán tu bɛ́ mɔ bɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ kʊsʊ anyunnun. N'ɛ man
sʊanlan fíí tʊtʊ wɔ́ nyunnun ngɛsɛlɛ.

3

Abalabɔ m'ɔ sɛ kɛ asɔnɪn sʊanlan bɔ'n

1 Kacɪ asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ bɛ mán bɛ́ mɔ bɛ lí mân nɪn ati ɔ nʊn bɛ́
mɔ bɛ le tunmin'n. Bɛ mán bɛ́ anyɪnnzɔ, bɛ bɔ́bʊa bɛ́ nwʊn bɛ yɔ́ nyɔlɪɛ biala m'ɔ tɪ kpa'n.
2 Nán bɛ kan sʊanlan fíí anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ, nan bɛ kpʊ́nndɛ anzʊnunjɔ'n, ɔ nʊn ati anun
kpa ɛyɔlɛ'n ɔ nʊn bɛtɛɛ ɛyɔlɛ'n kpa bɔkɔɔ wɔ menian'n-mɔ kʊalaa anyunnun.
3 Ɔ sanlɪn kɛ, daba, anɪn yɛ́ kʊsʊ yɛ tɪ ngʊasɪafʊɛ, yɛ́ nyɪn nzɔ man sʊanlan, yɛ minlinlin,
anɪn yɛ tɪ ninnge'n-mɔ kʊalaa mɔ yɛ kulo ɛsɛ yɛ yɔ'n nganga. Ati anun ɛtɛ mân yɛ̂ anɪn yɛ
bu ɔ, yɛ tɪ anyɪnbʊlʊ menian, yɛ tɪ busuɔfʊɛ ɛsɛ anɪn yɛ kpɔ yɛ́ nwʊn.
4 Nan mɛlɛ mɔ Nyanmɪan m'ɔ tɪ Ngʊandefʊɛ'n helelɪ kulo menian'n-mɔ kɛ yí ti anun tɪ
kpa ɛsɛ ɔ kulo bɛ́'n,
5 ɔ'a le yɛ́ ti ngʊan. Nán kɛ sɛsɛ nyɔlɪɛ mɔ y'a yɔ ati y'ɔ man ɔ'a le yɛ́ ti ngʊan ɔ, nan
anwunnvoe yɛ̂ ɔ'a nwun yɛ́ ɔ. Ɔ naandɪ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn asʊ ɔ'a tu yɛ́
nwʊn efian ɔ'a man b'a wʊ yɛ́ fʊfɔlɛ.
6 Afɪ, Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʊandefʊɛ'n dunman nun, Nyanmɪan a fa Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n ɔ'a man yɛ́ dede ɔ'a bʊ sʊ.
7 Nyanmɪan a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe ɔ'a man y'a kaci sɛsɛfʊɛ wɔ yí nyunnun, nán
y'a hʊala y'a nyan nyanmɪansʊ ngʊan'n m'ɔ le man ayuelɪɛ'n m'ɔ tɪ yɛ́ anyɪndasʊɛ like'n.
8 Ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han'n tɪ ananhɔlɛ. Yí ti, mɪn kulo kɛ ɛ jinlan ɛjɔlɛ sɔ nɪn asʊ cɪnnjɪn
kpa, nán bɛ́ mɔ b'a le Nyanmɪan b'a li nɪn a tɪ bɛ́ nyɪn b'a yɔ nyɔlɪɛ kpa ngʊnmɪn. Ninnge
sɔ'n-mɔ tɪ nganlanman ɛsɛ bɛ tɪ kpa bɛ man bɛ́ kʊalaatin.
9 Nan kʊasɪa akpʊlʊwa esúe'n, n'ɛ su bie. Wɔ́ nannan-mɔ dunman nɪn anwʊn akpʊlʊwa
esúe'n, n'ɛ su bie. Zufʊ'n-mɔ mala nɪn anwʊn akpʊlʊwa esúe'n ɔ nʊn sʊ butule elie'n, n'ɛ
wula wɔ́ nwʊn nun. Ɔ sanlɪn kɛ nvasʊɛ nnʊn man sʊ, ɔ tɪ mgban.
10 Sʊanlan m'ɔ man mgbacɪmgbacɪɛ ba'n, di mʊa kannzʊ yí kʊn. Sɛ ɔ'a nyaci man yí
nyɔlɪɛ nɪn an, ɛsɛ kannzʊ yí kʊn biekun. Sɛ ɔ'a nyaci man yí nyɔlɪɛ sɔ nɪn an, yɪ yí asɔnɪn
nɪn anun.
11 Afɪ, ɛ sɪ kɛ sʊanlan m'ɔ tɪ sʊa'n, ɔ fi ananhɔlɛ atɪn nɪn asʊ ɔ'a jasʊ, ɔ yɔ ɛtɛ, ɛsɛ ɔ lɛ bu yí
muonun yí nwʊn fʊɔ.

Ngalɪɛ

12 Mɪn 'ba sʊan Alɪtemasɪ anaan Tisiki wɔ́ nwʊn ɛlɔ. Sɛ ɛ nwun yí a, anɪn kan wɔ́ nwʊn
tʊ mín Ninkopolisi kulo nɪn asʊ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛlɔ yɛ̂ afʊɛ nɪn anʊan'n 'yia a, mɪn kulo kɛ mɪn
kɔ ɔ.
13 Gua Zenasɪ m'ɔ tɪ avoka'n ɔ nʊn Apolɔsʊ atɪn kanlanman. Like mɔ b'a mian yí nwʊn
wɔ bɛ́ atɪn etue nɪn anun'n, fa man bɛ́, n'ɛ man bɛ mian like fíí nwʊn.
14 Ɔ sɛ kɛ yɛ́ menian dɪɛ'n-mɔ kʊsʊ sósuan nyɔlɪɛ kpa'n-mɔ ngʊnmɪn ɛyɔlɛ, nán b'a bʊka
bɛ́ mɔ bɛ wɔ emian nɪn anun cɪnnjɪn'n. Nán man bɛ bubu bɛ́ sa bɛ tanlan sʊ.
15 Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ nʊn mín wɔ ɛwa'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa wɔ́ ahɪn. Bɛ́ mɔ bɛ nʊn wɔ́ tɪ ɛlɔ,
mɔ bɛ le dedi bɛ kulo yɛ́'n, yɛ 'bisa bɛ́ ahɪn.

Nyanmɪan nwʊ́n ɛmɔ kʊalaatin anwʊn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLƱ NWANLIN FILEMƱN'N

M'ɔ wɔ nun'n

Mɔ Pɔlʊ 'kɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ nwan Filemʊn'n, anɪn ɔ la fiadɪ. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Filemʊn wɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kolɔsʊ nɪn asʊ, ɔ kɔ ɛbɛlɛ asɔnɪn'n bie. Yí awulo ɛbɛlɛ bɔbɔ yê bɛ yɔ asɔnɪn nɪn ɔ. Afɪ, Pɔlʊ y'ɔ man Filemʊn leli Kilisi lili ɔ.

Anɪn Filemʊn le yí kanga kʊn. Kanga sɔ'n li Onezimʊn. Onezimʊn, yí bʊ y'ɔ le kɛ bʊkafʊɛ, mɔ yí nwʊn cian. Kanga sɔ'n nwanndili Filemʊn ɔ hɔlɪ tʊlɪ Pɔlʊ fiadɪ sua nɪn anun ɛlɔ. Pɔlʊ anwʊn ɛbɛlɛ, Onezimʊn kɔ le Zozi Kilisi kɔ li. Ɔ kɔ bʊka Pɔlʊ kpa. Nan kɛmɔ Pɔlʊ amanngʊn y'ɔ le Filemʊn m'ɔ de yí di'n, anɪn ɔ tɪ kpa kɛ ɔ man Onezimʊn sa kɔ Filemʊn anwʊn ɛlɔ. Afɪ, mala'n m'ɔ wɔ nun'n y'ɔ le kɛ kanga biala m'ɔ kɔ nwanndi yí mɪn'n nán bɛ cɪ yí a, bɛ pinnin yí sɛlɛ kpa. Ɛhɪka ati, Pɔlʊ kɔ hɛlɛ kalata ɔ kɔ nwan Filemʊn. Kalata nɪn anun, ɔ lɛ di Onezimʊn ati mgbata kɛ ɔ só yí nun kanlanman. Nán man ɔ bu Onezimʊn kɛ kanga, nan ɔ bú yí kɛ yí nianman Kilisi dunman nun.

Ahɪn ebisa

1 Filemʊn,
Mín Pɔlʊ mɔ Kilisi Zozi dunman nun b'a tʊ mín fiadɪ'n, mɪn nʊn anianman Timote, yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ yɛ nwan wó. Ɛ tɪ yé ehulo anianman kpa wɔ yé junman nɪn anun.
2 Yɛ 'bisa wó ahɪn, ɛ nʊn yé nianman bala Apia, ɔ nʊn Aasipʊ m'ɔ bʊka yé wawɛ nun kʊan nɪn anun'n, ɔ nʊn asɔnɪn mma'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ yia wó awulo ɛbɛlɛ'n.
3 Yé Sɪ Nyanmɪan Kpili ɔ nʊn yé Mɪn Zozi Kilisi, bɛ nwún ɛmɔ anwʊn anwunnvoe, ɛsɛ bɛ cícɪ ɛmɔ alʊa.

Dedi nʊn ehulo mɔ Filemʊn le yí'n

4 Cɪan daa sɛ mɪn 'sɛlɛ a, mín ti kacɪ wó, mɪn da Nyanmɪan asɪ wɔ wó dunman nun.
5 Ɔ sanlɪn kɛ ehulo mɔ ɛ kulo Nyanmɪan anwʊntɪɛ mma'n-mɔ kʊalaatin'n, ɔ nʊn dedi mɔ ɛ le yí wɔ yé Mɪn Zozi nun'n, mɪn tɪ kɛ menian'n-mɔ kan yí nwʊn ɛjɔlɛ kpa.
6 Mɪn sɛlɛ Nyanmɪan kɛ wó dedi'n m'ɔ nʊn yé dɪɛ'n tɪ kʊn'n dunman nun, ɔ mán ɛ bó mɔndɪnlɪn ɛ lí junman kpa ɛ hó wó nyunnun, nán a nwun ninnge mgbakpa'n mɔ yɛ le yí wɔ Kilisi anun'n kpa bɔkɔɔ.
7 Ɛhɪ ati, m'an li fɛ kpa, ɛsɛ mín lʊa a cɪcɪ ɔ sanlɪn kɛ ehulo mɔ ɛ kulo Nyanmɪan anwʊntɪɛ mma'n-mɔ nɪn a man bé ahʊnlɪn a tɔ bé kunnun.

Onezimʊn ati mgbata elie'n

8 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ Kilisi dunman nun, n ne atɪn mɪn kele wó like m'ɔ sɛ kɛ ɛ yó ɔ,
9 nan kʊsʊ ehulo'n dunman nun, mɪɪn bʊtʊ wó mɪn sɛlɛ wó like kʊn. Mín, Pɔlʊ, mɔ n dɪ sʊanlan kpain, mɔ ɛnɛ b'a hyɪ mín b'a tʊ fiadɪ wɔ Kilisi Zozi dunman nun'n,
10 mɪɪn di mín wa Onezimʊn ati mgbata. Mín mɔ b'a bɔ mín kpaun'n, ɔ tɪ mín wa. Afɪ, mín sa nun ɛwa yê ɔ'a le Kilisi ɔ'a li ɔ.
11 Daba, anɪn ɔ tɪ sʊanlan m'ɔ ngʊala man like fíí yɔ man wó ɔ. Nan sian dɪɛ, ɔ kʊala wó nʊn mín bʊka kpa.
12 Yí ti, mɪɪn man ɔ sa ba wó nwʊn ɛlɔ, yí m'ɔ tɪ kɛ mín nwʊnnaan'n sin'n.
13 Kɛmɔ Ɛjɔlɛkpa'n dunman nun b'a bɔ mín kpaun'n, mɪn kulo kɛ ahan ɔ di wó ja nun ɛwa ɔ nɪan mín.
14 Nan kʊsʊ mɪn ngulo man kɛ mɪn bu wó nzin mɪn yɔ like fíí, nán wó ye ɛyɔlɛ nɪn a nyɔ man kɛ ememian like. Nan sɛ ɔ yɔ wó kunnun sʊ a, kanlanman nɪn ahɪ.
15 Ɛ 'su yí akpʊlʊwa a, ɔ yacili wó ɔ hyʊɪnlɪn yí nzin kaan, yí dɪɛ, anɪn ɔ nʊn wó tanlan dahuu.

16 Mɪɪn man ɔ sa ba wɔ́ nwʋn ɛlɔ biekun. Kʋsʋ sian dɪɛ, n'ɛ bu yí kɛ kanga kʋ́n, nan bu
yí kɛ ɔ tɪ kpa tala kanga, bu yí kɛ wɔ́ ehulo anianman kpa. Mín dɪɛ, ɔ'a kaci mín nianman
mɔ yí nwʋn cian mín sɛlɛ kpa. Yí nwʋn 'ba hian wɔ́ sɛlɛ kpa, afɪ ɔ tɪ wɔ́ kanga, ɛsɛ ɔ tɪ wɔ́
nianman wɔ yɛ́ Mɪn nun.
17 Yí ti, sɛ ɛ bu mín kɛ wɔ́ manngʋn y'ɔ le mín an, anɪn sɔ yí nun kpa kɛ mín yɛ̂ ɛ lɛ sɔ mín
nun ɔ.
18 Sɛ ɔ'a yɔ wɔ́ ɛtɛ bie a, sɛ kʋsʋ ɔ tua wɔ́ kalɛ a, fa yí kʋalaa gua mín sʋ.
19 Mín muonun, n ne mín sa mɪɪn kɛlɛ wɔ́ kɛ: Mín Pɔlʋ, mɪn 'tua kalɛ sɔ'n mɪn man wɔ́.
Mín yɛ̂ m man ɛ nyanlɪn ngʋan ɔ, nan kʋsʋ mɪn ngulo man kɛ mɪn kacɪ wɔ́ kɛ wɔ́ kʋsʋ ɛ tua
mín kalɛ, ɛ tua mín ngʋan.
20 Ɔ tɪ sɔ, anianman, yɛ́ Mɪn dunman nun, mɪɪn bʋtʋ wɔ́, sɔ yí nun man mín maan mín
ahʋnlɪn tɔ́ mín kunnun wɔ Kilisi ehulo nɪn anwʋn.
21 Mɪn de mɪn di kɛ ɛhɪ mɔ mɪɪn kɛlɛ mɪn nwan wɔ́'n, kɛmɔ ɛ bu mín sʋanlan'n, like'n mɔ
mɪɪn sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ yɔ́'n, ɛ 'yɔ bɔbɔ maan ɔ tala sʋ.

Ngalɪɛ

22 Wɔ́ sa kan mín ngalɪɛ nɪn an, sesie dabɛlɛ kʋn man mín. Afɪ, mɪn de mɪn di kɛ
Nyanmɪan Kpili 'ba tie ɛmɔ mmʋtʋɛ'n-mɔ maan bɛ yɪ mín mɪn 'ba nɪan ɛmɔ abʋsʋ.
23 Epafalasɪ mɔ Kilisi Zozi dunman nun b'a tʋ yí nʋn mín fiadɪ'n, yí nwan ɔ 'yɔ wɔ́ like,
24 ɔ nʋn Maakɪ, ɔ nʋn Alisitakɪ, ɔ nʋn Demasɪ, ɔ nʋn Luku, mɔ bɛ nʋn mín di junman'n.
25 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi nwʋ́n ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.

KALATA'N MƆ BƐ HƐLƐLI NWANLIN EBELE'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Sʋanlan'n m'ɔ hɛlɛlı kalata ɛhı'n, ɔ'a ngɛlɛ man yí dunman ɔ'a ngua man nun. Nan kʋsʋ, ɔ tı sʋanlan m'ɔ kan *Gɛlɛkı anıɛ'n kpa, ɔ sı Nyanmıan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kpa, ɛsɛ ɔ sı Zufʋ'n-mɔ amanmuo'n kʋsʋ kpa. Kɛ bɛ lɛ kpın bɛ kele'n, kalata sɔ'n wɔ Pɔlʋ dıɛ'n-mɔ anun. Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, Apolɔsʋ m'ɔ nʋn Pɔlʋ bɛ lili yɛ́ Mın junman'n y'ɔ hɛlɛlı kalata sɔ nın ɔ (Junman 18.24-28, 1 Kolıntı 3.5-9, 4.1-2).

Ɔ hɛlɛlı kalata sɔ'n ɔ bʋtʋlı Ebele menian-mɔ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi mɔ bɛ lɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa'n kɛ bɛ tíla bɛ́ dedi nın anun. Ɔ lɛ kele bɛ́ kɛ nvasʋɛ nnʋn man sʋ mman man bɛ́ kɛ bɛ yáci bɛ́ dedi'n bɛ tʋ́ bɛ sá bɛ lí Zufʋ'n-mɔ mala nın asʋ. Ɔ sanlın kɛ bɛ́ ti ele nın anwʋn ɛjɔlɛ mɔ Zozi Kilisi walı hanlın nın ala y'ɔ tı ananhɔlɛ ɔ.

B'a hye kalata nın anun nnyuan. Alimʋa dıɛ'n (yí ti 1.4-10.18) man yɛ nwun yí kɛ Zozi ti kpili kpa tala nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ. Ɔ tı kpili kpa tala *Moyizı nʋn nyıhyɛ daba'n tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ. Zozi tı yɛ́ tɛɛyıfʋɛ kpain wɔ Nyanmıan anyunnun. Ɔ tı kɛ Mɛlɛkısedɛkı mɔ anın ɔ tı belemgbin ɛsɛ ɔ tı tɛɛyıfʋɛ Abalahamʋn mɛlɛ sʋ'n. Zozi muonun falı yí nwʋn yılı tɛɛ ɔ falı yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ sʋalı. Yɛ́ ɛtɛ sɔ'n-mɔ, nyıhyɛ daba nın anun tɛɛ'n mɔ bɛ yı'n ngʋala man bɛ́ cici.

M'ɔ tian yí nnyuan'n (10.19-13.17), ɔ lɛ wowula Ebele'n-mɔ anwʋnsɛlɛ kɛ bɛ bɔ́ mɔndınlın bɛ́ dedi nın anun kɛ daba mma'n mɔ bɛ lili kunnunmun'n yɔlı yí'n. Nyila nʋn ahın ebisa y'ɔ fa gua yí kalata nın abʋ ɔ.

Zozi Kilisi, m'ɔ tı Nyanmıan Awa'n,

ɛ 'nwun kɛ ɔ kpın tı yı'n

1 Daba nın anun, Nyanmıan nanndılı yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ asʋ ɔ hanlın ɛjɔlɛ ɔ helelı yɛ́ nan-mɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ yɔ dede a, anın Nyanmıan a sın atın ngacile dɔʋn asʋ ɔ'a han.

2 Nan tɛmʋn'n mɔ yɛ wɔ nun m'ɔ tı mɛlɛ kasian'n, Nyanmıan nanndı yí Wa nın asʋ yê ɔ'a han ɛjɔlɛ ɔ'a hele yɛ́ ɔ. Baa sɔ'n, Nyanmıan nanndı yí sʋ y'ɔ sesielı mân nın ɔ. Yí dein yê ɔ'a yı yí ɔ'a fa ninnge kʋalaa ɔ'a wula yí sa nun ɔ.

3 Yí y'ɔ man yɛ nwun Nyanmıan Kpili anunminnyanmʋn nın ɛta m'ɔ ta nın ɔ. Kɛ Nyanmıan Kpili'n kpın tı yí nın ala kpɛ y'ɔ le yí. Yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n m'ɔ tı tunmin'n le ninnge'n kʋalaa anun. M'ɔ yuelı menian'n-mɔ ɛtɛ ecicie nın anwʋn junman'n di'n, ɔ fʋlı hɔlı nyanmıansʋ. Ɔ hɔlı tanlanlın anunminnyanmʋn belemgbin bia nın asʋ Tunminfʋɛ Nyanmıan Kpili asa fama sʋ.

Zozi Kilisi tı kpili tala nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ

4 Nyanmıan Awa'n tı kpili tala nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ. Ɔ man dunman'n mɔ Nyanmıan tʋnlın yí'n tı kpili tala nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ dıɛ'n.

5 Nyanmıansʋ bɔfʋɛ benin yê cıan kʋn Nyanmıan a han a hele yí kɛ:
Ɛ tı mín Wa,
ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, wɔ́ Sı y'ɔ le mín'n?

Cıan bie lé, ɔ selı man yí mmɔfʋɛ'n-mɔ anun bie kɛ:
Mın 'ba kaci wɔ́ Sı,
nán wɔ́ kʋsʋ ɛ 'kaci mín Wa.

6 Nan cıan mɔ Nyanmıan 'man yí Bamuan Baa'n ba mân nın anun'n, ɔ hanlın kɛ:
Nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ kʋalaa, bɛ kʋ́tʋ yí.

7 Ɛ 'nwun nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun'n:
Nyanmıan man yí mmɔfʋɛ'n-mɔ

kaci kɛ anwʋnman,
ɛsɛ ɔ man yí ngʋa'n-mɔ kaci kɛ sîn tofeleman.
8 Nan m'ɔ tʋ de Baa'n, b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
Nyanmɪan Kpili, wɔ́ dɪɛ ɛ tɪ belemgbin cɪan daa.
Ɛ bu mân'n sɛsɛ sʋ.
9 *Ɛ kulo ananhɔlɛ'n,*
nan ɛtɛ'n dɪɛ, ɛ kpɔ yí sʋnman.
Nyanmɪan, wɔ́ Nyanmɪan nɪn a yɪ wɔ́,
ɔ'a man ɛ di fɛ,
ɔ'a fa anatɪlɪ ɔ'a gua wɔ́ ti sʋ
m'ɔ kele kɛ ɛ tala wɔ́ manngʋn'n-mɔ kʋalaa ɔ.
10 B'a hɛlɛ yí biekun kɛ:
Mín Mɪn, wɔ́ dein yê abʋbɔ nɪn anun
ɛ bɔlɪ mân nɪn ɔ.
Ɛsɛ anwunno'n tɪ wɔ́ sa ati like.
11 *Ninnge sɔ'n-mɔ tɛmʋn 'ba sɪn*
nan wɔ́ dɪɛ, wɔ́ tɛmʋn'n nzɪn man lé.
Anwunno nʋn asɪ 'ba yɔ kɛ ɛtanlan daba.
12 *Ɛ 'bubu bɛ́ kɛ taladɪɛ.*
Ɛsɛ ɛ 'kaci bɛ́ kɛ bɛ kaci taladɪɛ'n.
Nan wɔ́ dɪɛ, kɛ ɛ tɪ yí'n yê ɛ tɪ ɔ.
Wɔ́ mɛlɛ'n le man ayuelɪɛ.
13 Cɪan bie lé, Nyanmɪan hanlɪn helelɪ man yí mmɔfʋɛ'n-mɔ anun kʋn kɛ:
Tanlan mín sa fama sʋ
nán mɪn 'ba fa wɔ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ
mɪn gua wɔ́ ja abʋ
kɛ bia'n mɔ belemgbin sesie yí ja sʋ'n.
14 Nan nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ, bɛ tɪ bɛ́ dɪɛ sɛ? Bɛ́ kʋalaa, bɛ tɪ wawɛ. Bɛ sʋ Nyanmɪan. Ɔ sʋan bɛ́ maan bɛ bʋka bɛ́ mɔ b'a nyan bɛ́ ti mɔ Nyanmɪan 'fa yí ngʋan'n man bɛ́'n.

2

Bɛ mán yɛ́ ti tánlan

nyanmɪansʋ ngʋan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ nɪn asʋ kpa

1 Ɛhɪka ati, ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ y'a tɪ'n, bɛ mán yɛ́ ti tánlan sʋ kpa yɛ nánndɪ sʋ nán y'a mminlin man.
2 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan nanndɪlɪ nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ asʋ yê ɔ falɪ mala'n manlɪn *Moyizɪ ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ yɔlɪ anzʋsɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʋn'n, bɛ nyanlɪn yí nwʋn ahatua m'ɔ sɛ fata'n.
3 Ɛhɪ a, anɪn yɛ 'yɔ sɛ nán y'a nyan yɛ́ ti, mɔ y'a mmu man nyanmɪansʋ ngʋan'n like'n? Afɪ yɛ́ Mɪn Zozi muonun a li mʋa a han ɛjɔlɛ sɔ'n yê bɛ́ mɔ bɛ tɪlɪ'n kʋsʋ a hele kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ sakpa.
4 Kɛmɔ ɛjɔlɛ sɔ'n tɪ ananhɔlɛ sakpa'n, bɛ́ mɔ bɛ lili yɛ́ Mɪn Zozi anwʋn adanzɪɛ'n, Nyanmɪan nanndɪlɪ bɛ́ sʋ ɔ yɔlɪ nzɔlɛ nʋn asinbɛnwʋn ninnge ngacile dɔʋn. Ɛsɛ ɔ nanndɪ yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn asʋ, ɔ manlɪn bɛ́ tunmin maan bɛ lili junman ngacile ngacile m'ɔ kulo'n.

Zozi a kaci kulo sʋanlan

maan menian'n-mɔ nyan nyanmɪansʋ ngʋan'n

5 Ɛhɪ, mân fʋfɔlɛ'n mɔ yɛ lɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ'n, nán nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ yê Nyanmɪan a yɪ bɛ́ kɛ bɛ lí sʋ kpain ɔ.
6 Kʋsʋ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun lɪka kʋn, b'a hɛlɛ yí kɛ:
Nyanmɪan Kpili, kulo sʋanlan tɪ yí dɪɛ sɛ

mə wɔ́ ti 'kacı yí ə?
Kulo sʋanlan dasannin tı nzu
mə ɛ 'nıan yí ə?
7 *A han yí ası mɛlɛ kaan sʋa*
a man nyanmıansʋ mməfʋɛ'n-mə a tala yí.
A man ə'a nyan anunminnyanmʋn
ə nʋn asasʋɛ kɛ belemgbin.
8 *A man yí tunmin like biala asʋ.*

Sɛ bɛ kan kɛ Nyanmıan a man yí tunmin like biala asʋ a, anın ə kele kɛ like fíí nnʋn ɛbɛlɛ mə sʋanlan le man sʋ tunmin ə. Nan kʋsʋ kıkaala dıɛ, yɛ nnwun man kɛ sʋanlan le tunmin like biala asʋ.

9 Nan yɛ nwun yí kɛ Zozi mə Nyanmıan a han yí ası mɛlɛ kaan sʋa a man nyanmıansʋ mməfʋɛ'n-mə a tala yí'n, Nyanmıan adawʋlʋman, ə'a wu ə'a man menian'n-mə kʋalaatin. Ewue'n m'ɔ wuli nın ati, yɛ nwun yí sian dıɛ kɛ ə'a nyan anunminnyanmʋn ə nʋn asasʋɛ kɛ belemgbin.

10 Afı Nyanmıan y'ɔ bɔlı like biala ə. Ɛsɛ yí y'ɔ man like biala jin yí ja nun ə. Ɔ hulolı kɛ Zozi fɛ́ dede ə gúa yí bʋ bɔkɔɔ maan menian dɔʋn nyán bɛ́ ti bɛ wʋ́lʋ yí anunminnyanmʋn nın anun. Ɔ sanlın kɛ Zozi y'ɔ man menian'n-mə nyan ngʋan ə.

11 Zozi m'ɔ tı menian'n-mə anwʋn fi bɛ́ ɛtɛ nın anun'n, ə nʋn bɛ́ mə ə'a man bɛ́ nwʋn a tı'n, bɛ́ kʋalaa bɛ́ Sı'n tı kʋn. Ɛhıka ati, sɛ Zozi fɛlɛ bɛ́ yí nianman-mə a, nyian ngun man yí.

12 Afı ə'a han yí kɛ:
Nyanmıan, mın 'kan wɔ́ nwʋn ɛjɔlɛ'n
mın kele mín nianman'n-mə.
Mın 'tʋ ejue mın yı wɔ́ ayɛ bagua nın anun.

13 Ɛsɛ ə'a han yí biekun kɛ:
Mın 'fa mín lʋa'n mın wula Nyanmıan Kpili anun.

Ɛsɛ yí nwan:
Mma'n-mə mə Nyanmıan falı bɛ́ manlın mín'n,
ɛ 'nwun bɛ́ nʋn mín.

14 Kɛmə mma sə'n-mə tı kulo menian mə moja wə bɛ́ nwʋnnaan nın anun'n, Zozi kʋsʋ kacili yí nwʋn kulo sʋanlan kɛ bɛ́. Ɔ yɔlı yí sɔ nán ə'a nyan atın, ə fi ewue'n m'ɔ wuli'n, ə'a sɛcı Abɔnsanmʋn tunmin'n m'ɔ le yí ewue nın asʋ'n.

15 Abɔnsanmʋn tunmin sə'n, Zozi a sɛcı yí maan bɛ́ mə bɛ́ asıtanlan nın anun bɛ sulo ewue'n, mə b'a kaci kɛ nganga'n, bɛ nyan bɛ́ ti.

16 Afı ə tı ananhɔlɛ, nán nyanmıansʋ mməfʋɛ'n-mə y'ɔ bʋka bɛ́ ə. Nan Abalahamʋn asasʋ'n-mə y'ɔ bʋka bɛ́ ə.

17 Ɛhıka ati, like kʋalaa anun, ə'a kaci yí nwʋn kɛ yí nianman'n-mə. Ɔ'a yɔ yí sɔ ə'a kaci bɛ́ tɛɛyıfʋɛ kpain. Ɔ kan ananhɔlɛ ɛsɛ ə fa ati anun kpa ə di yí junman'n Nyanmıan anyunnun maan menian'n-mə kʋalaa nyan ɛtɛ face.

18 Kɛmə Zozi muonun nwunlin yalɛ mɛlɛ mə Abɔnsanmʋn sɔlı yí nıanlın'n, sian dıɛ, bɛ́ kʋalaa mə bɛ wə asıtanlan sɔ nın anun'n, ə kʋala tı bɛ́ nyanman nun.

3

Zozi tı kpili tala Moyizı

1 Ɛhıka ati, anianman anwʋntıɛ mma, ɛmə mə Nyanmıan a fɛlɛ ɛmə ə'a man ɛmə a kaci yí menian'n, ɛmə fá bɛ́ nyın bɛ tʋ́ Zozi. Ɔ sanlın kɛ dedi'n mə yɛ lɛ kan yí ɛjɔlɛ yɛ kele eyuadı'n, Zozi yê Nyanmıan a yı yí kɛ ə káci sʋ tɛɛyıfʋɛ kpain ə.

2 Tɛɛyıfʋɛ junman sə'n mə Nyanmıan helelı Zozi kɛ ə lí'n, Zozi lili yí ananhɔlɛ nun kɛ *Moyizı kʋsʋ lili yí wə Nyanmıan menian'n-mə kʋalaa afian'n.

3 Kɛ sʋanlan m'ɔ kə si sua nyan anunminnyanmʋn tala sua'n muonun'n, Zozi kʋsʋ a nyan anunminnyanmʋn a tala Moyizı.

4 Sua biala, sʋanlan y'ɔ si ɔ. Nan kʋsʋ sʋanlan'n m'ɔ bɔlı like biala'n y'ɔ le Nyanmıan.
5 Moyizı a, junman'n mɔ Nyanmıan helelı yí kɛ ɔ lí'n, ɔ lili yí ananhɔlɛ nun wɔ Nyanmıan menian'n-mɔ kʋalaa afian. Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmıan kulo kɛ ɔ kan'n, ɔ fa wula Moyizı anʋan maan ɔ kan.
6 Nan Kilisi a, anın ɔ tı kɛ baa mɔ b'a sie yí awulo kpain ɔ. Nan sɛ yɛ tila yɛ́ dedi nın anun kpa ɔ nʋn anyındasʋɛ'n m'ɔ man yɛ di ndutue'n dede ɔ kɔ ju yí ayuelıɛ a, anın yí awulo y'ɔ le yɛ́.
7 Afı Nyanmıan Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın a han kɛ:
Sɛ ɛnɛ ɛmɔ tı Nyanmıan anın nın an,
8 *nán bɛ totua bɛ́ nzʋ'n kɛ daba ɛmɔ anan-mɔ yɔlı*
mɛlɛ mɔ bɛ jasʋlı yí kɔmın anun'n.
Nán bɛ yɔ kɛ cıan mɔ ɛmɔ anan-mɔ sɔlı yí
bɛ nıanlın wɔ ɛwâ nın anun ɛlɔ'n.
9 *Nyanmıan nwan: Ɛlɔ, ɛmɔ anan-mɔ jıjılı mín*
bɛ sɔlı mín bɛ nıanlın
sunnzun mɔ bɛ nwunlin yí kʋalaa
mɔ n yɔlı manlın bɛ́ afʋɛ abulanan nın anun'n.
10 *Ɔ man m'an fa bɛ́ nwʋn sikpɛ*
m'an wula mín kunnun
nán m'an han kɛ:
Bɛ tı menian mɔ bɛ́ ahʋnlın bɔ nvo,
bɛ nnanndı man mín atın nın asʋ.
11 *Bɛ́ nwʋn ɛya'n m'ɔ kun mín nın ati,*
m'an han ndâ kɛ:
Ɛnwʋnmıan ele mân'n
mɔ m'an sesie m'an man bɛ́'n,
cıan bie lé, bɛ ngɔ hɔ man nun ɛlɔ.
12 Ɛhıka ati, anianman-mɔ, ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye. Sɛ ɛmɔ sie bɛ́ nwʋn ye a, ɛmɔ anun bie fíí ngɔ nyan man ahʋnlın ɛtɛ. Bie fíí ngɔ yaci man yí dedi'n ngɔ tʋ man nán ɔ'a kaci yí nzin ɔ'a si Tıasıfʋɛ Nyanmıan.
13 Nan m'ɔ wɔ nun'n, ɛmɔ wówula bɛ́ nwʋn anwʋnsɛlɛ alıhıan biala. Afı, yɛ́ ti yê b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Ɛnɛ nın ɔ.* B'a hɛlɛ yí sɔ nán ɛmɔ anun bie ati a ngaci man ɔ'a ndɔ man ɛtɛ nın anun.
14 Afı yɛ nʋn Kilisi a yɔ kʋn. Nan kʋsʋ ɔ di kɛ yɛ tila dedi'n mɔ yɛ nyanlın yí ngɛlɛmɔ nun nın anun kpa kpolo dede ɔ kɔ ju yí ayuelıɛ.
15 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun'n:
Sɛ ɛnɛ ɛmɔ tı Nyanmıan anın nın an,
nán bɛ totua bɛ́ nzʋ'n kɛ daba ɛmɔ anan-mɔ yɔlı
mɛlɛ mɔ bɛ jasʋlı yí kɔmın anun'n.
16 Nwan menian dıɛ-mɔ yê bɛ tılı Nyanmıan anın'n kʋsʋ bɛ jasʋlı yí kɔmın anun'n? Menian sɔ'n-mɔ y'ɔ le bɛ́ kʋalaa mɔ Moyizı nʋn bɛ́ fi Ezipiti mân nın anun fitelı'n.
17 Nwan-mɔ yê Nyanmıan sikpɛ'n hyılı bɛ́ afʋɛ abulanan'n mɔ bɛ lili wɔ ɛwâ nın anun ɛlɔ'n? Nyanmıan sikpɛ'n hyılı bɛ́ mɔ bɛ hulolı ɛtɛ nın ɛyɔlɛ'n. Bɛ́ yê bɛ wuli ɛwâ nın anun ɛlɔ nın ɔ.
18 Yê nwan-mɔ anwʋn yê Nyanmıan hanlın ndâ kɛ bɛ ngɔ man yí ɛnwʋnmıan ele mân nın anun ɛlɔ bie'n? Nyanmıan hanlın ndâ'n gualı bɛ́ mɔ bɛ jasʋlı yí kɔmın anun nın anwʋn.
19 Yɛ nwun yí yuein kɛ b'a ngʋala man ɛnwʋnmıan ele mân nın anun kɔ. Ɔ sanlın kɛ b'a nne man Nyanmıan b'a nni man.

4

Nyanmıan ɛnwʋnmıan ele mân'n.

1 Nan yɛ́ dıɛ, Nyanmıan a bɔ yɛ́ anɔhʋba kɛ yɛ kʋala kɛ yɛ kɔ yí ɛnwʋnmıan ele mân nın
anun bie. Ɛhıka ati, yɛ síe yɛ́ nwʋn ye nán sʋanlan fíí a nga man ası ɛmɔ afian ɛlɔ.
2 Ɔ sanlın kɛ y'a tı Ɛjɔlɛkpa'n kɛ bɛ́ kʋsʋ bɛ tılı yí daba ɛwâ nın anun ɛlɔ'n. Nan kʋsʋ b'a
mmu man Ɛjɔlɛkpa sɔ'n like. Afı, mɛlɛ mɔ bɛ tılı'n, b'a nne b'a nni man.
3 Nan yɛ́ mɔ yɛ de yɛ di'n, ɛnwʋnmıan ele mân sɔ'n mɔ Nyanmıan lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n, yɛ 'kɔ
nun bie. Afı Nyanmıan lɛ kele kɛ:
Bɛ́ nwʋn ɛya'n m'ɔ kun mín nın ati,
m'an han ndâ kɛ:
Ɛnwʋnmıan ele mân'n
mɔ m'an sesie m'an man bɛ́'n,
cıan bie lé bɛ ngɔ hɔ man nun ɛlɔ.
Mɔ Nyanmıan 'kan ɛjɔlɛ sɔ'n, anın ɔ'a li mʋa ɔ'a bɔ mân'n dada ɔ'a yue yí junman'n di.
4 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun lıka kʋn, b'a hɛlɛ ɛlɛsʋ nın anwʋn ɛjɔlɛ kɛ: *Nyanmıan falı cıan nsian*
ɔ lili yí junman'n kʋalaatin nan yí ɛlɛsʋ nın asʋ, ɔ lelı yí ɛnwʋnmıan.
5 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ bɛ hanlın yí daba'n, bɛ lɛ kan yí ɛwa biekun kɛ: *Ɛnwʋnmıan ele mân'n mɔ*
m'an sesie m'an man bɛ́'n, cıan bie lé bɛ ngɔ hɔ man nun ɛlɔ.
6 Alimʋa mma'n-mɔ mɔ bɛ tılı Ɛjɔlɛkpa'n mɔ b'a nne b'a nni man'n, b'a ngɔ man
Nyanmıan ɛnwʋnmıan ele mân nın anun bie. Nan kʋsʋ atın wɔ nun man mmie-mɔ kɛ
bɛ wʋ́lʋ Nyanmıan ɛnwʋnmıan ele mân nın anun.
7 Ɛhıka ati, Nyanmıan a sie cıan fʋfɔlɛ kʋn biekun mɔ bɛ fɛlɛ yí "ɛnɛ". Ɛnɛ sɔ'n mɔ b'a hɛlɛ
yí ɛbɛlɛ'n, afʋɛ dɔʋn kpa sınlın, Nyanmıan nanndılı belemgbin *Davidi asʋ ɔ hanlın kɛ:
Sɛ ɛnɛ ɛmɔ tı Nyanmıan anın nın an,
nán bɛ totua bɛ́ nzʋ'n.
8 Sɛ ɔ tı kɛ Zozie m'ɔ lili Moyizı aja nun'n hʋalı bagua'n nʋn ɛnwʋnmıan ele mân nın
anun kɔ a, ahan Nyanmıan a ngan man cıan fʋfɔlɛ kʋ́n anwʋn ɛjɔlɛ ɛhı anzin.
9 Ɛhı, yɛ nwun yí kɛ ɛnwʋnmıan ele cıan kʋn tɛ wɔ ɛbɛlɛ man Nyanmıan menian'n-mɔ.
10 Afı sʋanlan m'ɔ wɔ Nyanmıan ɛnwʋnmıan ele mân nın anun'n, anın ɔ lɛ de yí
ɛnwʋnmıan yí junman elie nın anun kɛ Nyanmıan lelı yí ɛnwʋnmıan'n.
11 Ɛhıka ati, yɛ bɔ́ mɔndınlın yɛ wʋ́lʋ ɛnwʋnmın ele mân sɔ nın anun. Nán bɛ man yɛ́
nunhan bie yɔ anzʋsɛlɛ ɔ ka yí ɛtɛ nın anun kɛ yɛ́ nan-mɔ yɔlı yí ɛwâ nın anun ɛlɔ'n.
12 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n wɔ ɛbɛlɛ dahuu, ɛjɔlɛ m'ɔ kɔ han'n, ɔ kpın sʋ. Ɔ yɔ
nâ tala dadıɛ ngacile biala mɔ b'a si yí nyunnun nʋn yí nzin ɔ. Kɛ dadıɛ'n wɔ sʋanlan an,
ɔ bɔ fite'n, Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n kʋsʋ nwun ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ sʋanlan ati anun ɔ nʋn m'ɔ kɔ
jʋnlın'n ɔ bua yí ndɛɛ.
13 Ninnge'n mɔ Nyanmıan bɔlı'n, fíí nnʋn man ɛbɛlɛ m'ɔ fʋn yí nyın ɔ. Yí nyunnun, yí
kʋalaa wɔ jawe nun. Yí ja asʋ yê yɛ 'bu yɛ́ junman'n mgbʋnndan ɔ.
14 Ɛhıka ati, dedi'n mɔ yɛ le yí mɔ yɛ lɛ bɔ yɛ kele mân'n, yɛ tíla nun kpolo. Afı yɛ le tɛɛyıfʋɛ
kpain kʋn mɔ ɔ'a hɔ dede ɔ'a ju Nyanmıan muonun anyunnun. Tɛɛyıfʋɛ kpain sɔ'n y'ɔ le
Zozi m'ɔ tı Nyanmıan Awa'n.
15 Yɛ́ tɛɛyıfʋɛ kpain'n kʋala yɛ́ nyanman nun tı wɔ emian ngacile kʋalaa anun. Nan kɛmɔ
Abɔnsanmʋn sɔlı Zozi nıanlın yí kʋalaa anun mɔ yí sa a ngan man yí'n, ɔ man sɔnıan nın
anun, Zozi kʋala tı yɛ́ nyanman nun.
16 Ɛhıka ati, nán man yɛ sulo, nan yɛ hyʋ́ın yɛ kpʋ́nnge Anwunnvoe Enwunfʋɛ
Nyanmıan'n m'ɔ tı belemgbin bia nın asʋ'n. Ɔ nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe ɔ fa yɛ́ ɛtɛ'n-
mɔ ce yɛ́. Ɛsɛ mɛlɛ mɔ emian'n kɔ tʋ yɛ́'n, ɔ 'tı yɛ́ nyanman nun.

5

Zozi y'ɔ tı tɛɛyıfʋɛ kpain nın ɔ.

1 Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain biala mɔ bɛ kɔ nıan menian'n-mɔ anun bɛ kɔ yı yí'n, ɔ di
asafian. Ɛtɛ nın anwʋn tɛɛ ɛyıɛ'n nʋn acɛdıɛ'n, yí yê ɔ fa man Nyanmıan ɔ.

2 Kɛmɔ tɛɛyɪfʋɛ sɔ'n muonun tɪ kulo sʋanlan'n, ɔ kʋala kɛ ɔ nwun bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man
Nyanmɪan mala'n nʋn bɛ́ mɔ b'a fʋn'n-mɔ anwʋn anwunnvoe. Ɔ sanlɪn kɛ, yí muonun
ɔ kʋala kɛ ɔ fʋn.
3 Ɛhɪka ati, ɔ di kɛ ɔ yɪ yí muonun yí ti tɛɛ kɛ ɔ yɪ bagua nɪn ati tɛɛ'n.
4 Sɛ Nyanmɪan muonun a nvɛlɛ man sʋanlan kʋn kɛ ɔ fɛlɛlɪ Moyizɪ anianman Aalʋn ɔ
sielɪ yí tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn an, sʋanlan fíí ngʋala njasʋ man ɔ nzie man yí nwʋn tɛɛyɪfʋɛ
kpain.
5 Kilisi muonun a njasʋ man ɔ'a nzie man yí nwʋn tɛɛyɪfʋɛ kpain. Nan Nyanmɪan
muonun a han a hele yí kɛ:
Ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, ɛ tɪ mín Wa,
mín kʋsʋ n dɪ wó Sɪ.
6 Ɛsɛ ɔ'a han yí lɪka fʋfɔlɛ biekun kɛ:
Ɛ tɪ tɛɛyɪfʋɛ titi
kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ tɪ yí'n.
7 Mɔ anɪn Zozi wɔ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n, ɔ yɔlɪ asɔnɪn ɔ tɪanlɪn sɛlɛ kpa ɔ sunlin fɛlɛlɪ
Nyanmɪan m'ɔ kʋala yí de fi ewue nun'n. Kɛmɔ Zozi manlɪn Nyanmɪan anyɪnnzɔ nɪn ati,
Nyanmɪan kʋsʋ tielɪ yí.
8 Zozi tɪ Nyanmɪan Awa, kʋsʋ yí amannɪnhunlun nɪn anun, ɔ manlɪn Nyanmɪan
anyɪnnzɔ.
9 Mɔ Nyanmɪan man Zozi fʋlɪ hɔlɪ nyanmɪansʋ yuelɪ'n, Zozi a kaci bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ man
yí anyɪnnzɔ'n, bɛ́ nyanmɪansʋ ngʋan baka.
10 Ɛhɪka ati, Nyanmɪan a sie yí tɛɛyɪfʋɛ kpain kɛ ɔ sielɪ Mɛlɛkɪsedɛkɪ'n.

Ɛkannzvɛ
11 Yɛ le ɛjɔlɛ dɔʋn yɛ kan yɛ kele ɛmɔ ɛhɪ anwʋn, nan kʋsʋ, yí bʋ etue yɔ sɪ. Ɔ sanlɪn kɛ
ɛmɔ ndɪ man ɛjɔlɛ bʋ ndɛ.
12 Ɛmɔ mɔ ahan ɛmɔ lɪlɪ y'ɔ di kɛ ɛmɔ kekele menian'n-mɔ Nyanmɪan anwʋn ɛjɔlɛ'n, ɛmɔ
kulo kɛ bɛ kekele ɛmɔ Nyanmɪan anwʋn ɛjɔlɛ fɔtɪlɪ'n-mɔ biekun. Alɪɛ mɔ ɛmɔ 'kpʋnndɛ bɛ
di'n, ɛhɪ nɔfanlan yê ɛmɔ tɛ nʋn ɔ.
13 Sʋanlan biala m'ɔ tɛ nʋn nɔfanlan'n, anɪn ɔ tɪ batʋnman. Ɔ nzɪ man amanmuo sɛsɛ'n
mɔ Nyanmɪan lɛ kpʋnndɛ'n.
14 Nan bɛ́ mɔ b'a tin'n, bɛ́ yê bɛ di alɪɛ ketee nɪn ɔ, afɪ bɛ́ dɪɛ bɛ́ ti a tin. Bɛ sɪ like m'ɔ tɪ kpa
nɪn angʋnmɪn. Bɛ sɪ m'ɔ tɪ man kpa'n kʋsʋ angʋnmɪn.

6

1 Ɛhɪka ati, yɛ yáci ɛjɔlɛ asɪ asɪ'n m'ɔ tʋ de Kilisi'n nán yɛ wʋ́lʋ mgbili mgbili'n-mɔ anun.
Yɛ yáci ɛjɔlɛ'n m'ɔ tʋ de nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn ɛyacie'n, Nyanmɪan anwʋn dedi'n,
2 ɛsɔnɪan ngacile nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n, bɛ́ sa'n mɔ bɛ fa bɛ fua menian'n-mɔ asʋ m'ɔ kele
kɛ Nyanmɪan a fa yí nyila nɪn a man'n, ewuetinnge'n nʋn menian'n-mɔ fʋɔ ebue'n mɔ
Nyanmɪan 'ba bu bɛ́'n. Ninnge sɔ'n-mɔ, yɛ ngan man bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ kʋ́n.
3 Nan yɛ hó yɛ́ nyunnun. Sɛ Nyanmɪan man atɪn an, mɔ yɛ 'ba yɔ nɪn anɪn.
4 Ɛhɪ, bɛ́ mɔ bɛ nanndɪ Nyanmɪan jawe nɪn anun'n, Nyanmɪan a yeyila bɛ́ ɔ'a man b'a
nyan yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n.
5 B'a nwun yí kɛ yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n tɪ like kpa. B'a nwun mân fʋfɔlɛ'n m'ɔ lɛ sesie nɪn anun
tunmin'n.
6 Nan sɛ bɛ kaci bɛ́ nzin bɛ si Nyanmɪan, nán yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n nvalɪ man bɛ́ nwʋn fíí kʋ́n
an, bɛ ngʋala man like fíí kʋ́n yɔ maan bɛ sa bɛ́ nzin yí nwʋn ɛlɔ. Ɔ sanlɪn kɛ menian sɔ'n-
mɔ bʋbɔ Kilisi kʋlʋwa nɪn asʋ biekun ɛsɛ bɛ gua yí nyunnun asɪ menian nun.
7 Tɛmʋn mɔ esue tɔ asɪɛ kʋn asʋ titi mɔ alɪɛ fite sʋ man bɛ́ mɔ b'a lua'n, asɪɛ sɔ'n, anɪn
Nyanmɪan a yeyila yí.
8 Nan sɛ eminlan mmowe nʋn ndile ɛtɛ fifi sʋ a, anɪn ɔ'a yɔ mgban ɔ'a ju yí sasan ɛbɔ. Yí
agualɪɛ nun, bɛ tʋ nun sîn.

9 Anianman-mɔ, sɛ bɔbɔ yɛ lɛ kan sɔ a, yɛ de ɛmɔ yɛ di kpa. Yɛ sɪ kɛ ɛmɔ nanndɪ atɪn kpa'n
m'ɔ fite nyanmɪansʊ ngʊan nɪn asʊ.
10 Afɪ Nyanmɪan dɪɛ, ɔ mmu man kpɔfʊndɛɛ. Junman'n mɔ ɛmɔ lɛ di'n, ye'n mɔ ɛmɔ a yɔ
m'ɔ kele kɛ ɛmɔ kulo Nyanmɪan, mɔ ɛsɛ ɛmɔ tɛ yɔ tɛ man Zozi menian'n-mɔ mɔ bɛ tɪ ɛmɔ
anianman'n, Nyanmɪan alʊa nvi man.
11 Nan yɛ kulo kɛ ɛmɔ nunhan kʊn biala bɔ́ mɔndɪnlɪn, ɔ hélɛ kɛ ɔ kulo Nyanmɪan dede
ɔ kɔ ju yí ayuelɪɛ, nán ɛmɔ asa a han mɔ ɛmɔ lɛ kpʊnndɛ yí Nyanmɪan asa nun'n kpa bɔkɔɔ.
12 Yí ti, nán man ɛmɔ kaci ɛfʊanfʊɛ. Nan ɛmɔ sín dedi mma'n-mɔ atɪn dɪɛ nɪn asʊ. Ɔ sanlɪn
kɛ bɛ si abʊtalɛ dede bɛ́ sa kan like'n mɔ Nyanmɪan kɔ fa kɔ bɔ bɛ́ anɔhʊba'n.
13 Mɔ Nyanmɪan 'bɔ Abalahamʊn anɔhʊba'n, ɔ hanlɪn ndâ tʊlɪ sʊ. Kɛmɔ sʊanlan fíí nnʊn
man ɛbɛlɛ m'ɔ tɪ kpili tala yí'n, yí muonun ɔ hanlɪn yí ti.
14 Yí nwan: *Mɪn kan mín ti kɛ mɪn 'yeyila wɔ́ sʊ maan ɛ di ata kpili kpa.*
15 Mɔ Abalahamʊn tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ sili abʊtalɛ dede yí sa hanlɪn like'n mɔ Nyanmɪan falɪ
bɔlɪ yí anɔhʊba'n.
16 Nan sɛ menian'n-mɔ 'kan ndâ a, bɛ kan sʊanlan m'ɔ tala bɛ́ nɪn ati. Ndâ sɔ'n tɪ
ajinlanmun. Yí y'ɔ man ɛjɔlɛ'n kpɛ ɔ.
17 Nan Nyanmɪan kʊsʊ ajʊnlɪn nun an, anɪn ɔ kulo kɛ bɛ́ m'ɔ di kɛ bɛ nyan anɔhʊba nɪn
anun ninnge'n, bɛ nwun yí yuein kɛ ɛjɔlɛ'n m'ɔ fi yí nʊan fitelɪ'n, ɔ ngaci man yí lé. Ɛhɪka
ati y'ɔ hanlɪn ndâ tʊlɪ anɔhʊba nɪn asʊ ɔ.
18 Anɔhʊba'n nʊn ndâ'n tɪ ninnge nnyuan mɔ bɛ ngʊala man yí kaci, ɛsɛ Nyanmɪan
ngʊala man nun ato di. Ninnge sɔ nnyuan'n wula yɛ́ mɔ y'a nyan ɛfɪabɛlɛ Nyanmɪan
anwʊn nɪn anwʊnsɛlɛ. Ɛfɪabɛlɛ sɔ nɪn anun, ɔ di kɛ yɛ tila anyɪndasʊɛ like'n m'ɔ wɔ yɛ́
nyunnun nɪn anun kpolo.
19 Kɛ sɛhɛ'n mɔ bɛ yɪ bɛ tʊ asue nɪn anun man meli'n jinlan bi'n, anyɪndasʊɛ like'n
kʊsʊ man yɛ́ ɛkala'n jin bi. Anyɪndasʊɛ like sɔ'n man yɛ bɔ tala nyanmɪansʊ asɔnɪn sua
nɪn anun mgbɛnun ɛtanlan'n. Yɛ kɔ dede yɛ ju lɪka nwannzan-nwannzan'n kɛ tɛɛyɪfʊɛ
kpain'n.
20 Ɛbɛlɛ yɛ̂ yɛ́ dunman nun, Zozi lili mʊa yɛ́ nyunnun ɔ wʊlʊlɪ ɔ. Yí yɛ̂ ɔ'a kaci tɛɛyɪfʊɛ
kpain'n cɪan daa kɛ anɪn Mɛlɛkɪsedɛkɪ tɪ yí nɪn ɔ.

7

Mɛlɛkɪsedɛkɪ tɪ belemgbin, ɛsɛ ɔ tɪ tɛɛyɪfʊɛ

1 Mɛlɛkɪsedɛkɪ sɔ'n, anɪn ɔ tɪ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Salɛmʊn nɪn asʊ belemgbin. Ɛsɛ anɪn ɔ tɪ
Nyanmɪan Kpili m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n kʊsʊ tɛɛyɪfʊɛ Abalahamʊn mɛlɛ sʊ. Mɛlɛ
mɔ Abalahamʊn fi ɛlɔɛ ɔ 'sa ba'n, Mɛlɛkɪsedɛkɪ kɔ hɔ kɔ kpa yí atɪn ɔ kɔ yeyila yí sʊ.
2 Yí kʊalaa mɔ Abalahamʊn nyanlɪn yí ɛlɔɛ nɪn anun'n, ɔ kɔ bu nun bulu. Ɔ kɔ tu kʊn kɔ
man Mɛlɛkɪsedɛkɪ.
Alimʊa nɪn anun, dunman Mɛlɛkɪsedɛkɪ'n kele kɛ: "belemgbin m'ɔ kulo sɛsɛ." M'ɔ la
sʊ'n, y'ɔ le kɛ ɔ tɪ Salɛmʊn belemgbin. Yí bʊ kele kɛ: "belemgbin m'ɔ kulo anzʊnunjɔ."
3 B'a ngan man yí sɪ nʊn yí nin nʊn yí nan-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ fíí. B'a ngan man yí awɔlɛ cɪan
nʊn yí ewue cɪan nɪn anwʊn ɛjɔlɛ kalata nɪn anun lɪka fíí. Nan ɔ tɪ kɛ Nyanmɪan Awa'n.
Mɛlɛkɪsedɛkɪ sɔ'n tɪ tɛɛyɪfʊɛ cɪan daa.
4 Ɛmɔ nwún yí kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ tɪ kpili. Yɛ́ nan Abalahamʊn ninnge'n kʊalaa m'ɔ nyanlɪn
yí ɛlɔɛ nɪn anun'n, ɔ buli nun bulu ɔ tuli kʊn manlɪn Mɛlɛkɪsedɛkɪ.
5 Levi asasʊ'n-mɔ tɪ Nyanmɪan tɛɛyɪfʊɛ. Moyizɪ mala'n man bɛ́ atɪn kɛ Izalayɛ amma'n-
mɔ bu bɛ́ ninnge'n-mɔ anun bulu a, bɛ tú kʊn. Kʊsʊ bɛ́ tɪ anianman, bɛ́ nan y'ɔ le
Abalahamʊn.
6 Mɛlɛkɪsedɛkɪ tɪ man Levi afilie nɪn anun sʊanlan. Kʊsʊ Abalahamʊn buli ninnge'n
m'ɔ nyanlɪn yí ɛlɔɛ nɪn anun'n bulu ɔ tuli kʊn manlɪn yí. Ɔ kɔ yeyila Abalahamʊn mɔ
Nyanmɪan bɔlɪ yí anɔhʊba nɪn asʊ.

7 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ kpain yê ɔ yeyila batʋnman sʋ ɔ.
8 Levi asasʋ'n-mɔ mɔ bɛ bubu ninnge'n-mɔ anun bulu, bɛ tu kʋn bɛ man bɛ́'n, kulo menian y'ɔ le bɛ́. Bɛ wu. Nan Mɛlɛkɪsedɛkɪ dɪɛ, ɔ tɪ sʋanlan m'ɔ tɪ asɪ kɛ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n kele'n.
9 Kɛmɔ Abalahamʋn buli yí ninnge'n-mɔ anun bulu ɔ tuli kʋn manlɪn Mɛlɛkɪsedɛkɪ'n, Levi muonun mɔ ɛnɛ bɛ bu ninnge'n-mɔ anun bulu bɛ tu kʋn bɛ man yí bʋsʋ menian'n-mɔ'n, yí kʋsʋ ɔ yɔlɪ sɔ bie.
10 Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ Mɛlɛkɪsedɛkɪ 'kɔ a kpa Abalahamʋn atɪn'n, anɪn Levi tɛ wɔ Abalahamʋn akunnun.

Zozi tɪ kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ

11 Tɛɛ'n mɔ Levi asasʋ'n-mɔ yɪ'n, mala'n mɔ Nyanmɪan falɪ manlɪn Izalayɛ amma'n-mɔ'n, sʋ yê anɪn ɔ jin ɔ. Nan sɛ ɔ tɪ kɛ Levi asasʋ'n-mɔ mɔ bɛ tɪ tɛɛyɪfʋɛ kɛ Aalʋn'n, efian fíí nnʋn man bɛ́ junman nɪn anwʋn an, ahan tɛɛyɪfʋɛ ngacile kʋn kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ a nvite man.
12 Ɔ sanlɪn kɛ sɛ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ a kaci a, ɔ sɛ kɛ mala'n kʋsʋ káci.
13 Yɛ́ Mɪn'n mɔ yɛ lɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛwa'n, ɔ fi afilie fʋfɔlɛ anun. Afilie sɔ nɪn anun sʋanlan kacili man Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ lé.
14 Bɛ́ kʋalaa bɛ sɪ kɛ yɛ́ Mɪn fi Zuda afilie nɪn anun. Mɔ Moyizɪ 'kan Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ'n, ɔ'a ngan kɛ Zuda afilie nɪn anun sʋanlan kʋn tɪ tɛɛyɪfʋɛ.
15 Like kʋn man yɛ nwun yí yuein biekun. Like sɔ'n y'ɔ le kɛ tɛɛyɪfʋɛ kʋn biekun kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ a fite.
16 Nán menian'n-mɔ mala nɪn asʋ yê bɛ nɪanlɪn bɛ sielɪ yí tɛɛyɪfʋɛ ɔ. Nan tunmin'n m'ɔ man nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n, y'ɔ man ɔ'a kaci Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ ɔ.
17 Afɪ ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:

Ɛ 'kaci tɛɛyɪfʋɛ cɪan daa kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ.

18 Ɛhɪ Nyanmɪan a yaci daba mala nɪn a tʋ. Ɔ sanlɪn kɛ tunmin nnʋn man nun, ɛsɛ ɔ'a yɔ mgban.
19 Afɪ Moyizɪ mala nɪn a man sʋanlan fíí anwʋn a ndɪ man. Nan Nyanmɪan a sie anyɪndasʋɛ like kʋn ɛbɛlɛ. Anyɪndasʋɛ like sɔ'n man yɛ cʋɪn yɛ kpunnge Nyanmɪan.
20 Afɪ m'ɔ la sʋ biekun'n y'ɔ le ndâ'n mɔ Nyanmɪan hanlɪn'n. Mɔ ɛhɪnlɪn-mɔ 'kaci tɛɛyɪfʋɛ'n, Nyanmɪan a ngan man yí nwʋn ndâ.
21 Nan Zozi dɪɛ, Nyanmɪan hanlɪn yí nwʋn ndâ. Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ hanlɪn helelɪ yí'n:

Yɛ́ Mɪn a han ndâ,
Yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n, ɔ ngaci man yí.
Yí nwan: Ɛ tɪ tɛɛyɪfʋɛ cɪan daa.

22 Ɛhɪka ati, Zozi di ajinlanmun maan yɛ nwun yí kɛ nyɪhyɛ'n mɔ Nyanmɪan nʋn yɛ́ a hyɪhyɛ'n tɪ ananhɔlɛ sakpa.
23 Ɛsɛ like biekun wɔ ɛbɛlɛ m'ɔ tɪ bɛ́ afian ɔ. Y'ɔ le kɛ anɪn tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ sʋnlɪn. Afɪ ewue'n man kʋn nni man junman'n dede ɔ nga man ɛbɛlɛ.
24 Kʋsʋ Zozi dɪɛ, ɔ tɪ asɪ dahuu. Tɛɛyɪfʋɛ junman'n m'ɔ di'n, junman sɔ'n nzɪn man sʋanlan fʋfɔlɛ asa nun.
25 Ɛhɪka ati, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nanndɪ yí sʋ bɛ kpunnge Nyanmɪan anwʋn'n, ɔ kʋala de bɛ́ kpa bɔkɔɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ asɪ dahuu ɔ sɛlɛ Nyanmɪan man bɛ́.
26 Tɛɛyɪfʋɛ kpain'n mɔ y'a mian yí nwʋn'n y'ɔ le Zozi. Ɔ tɪ nwannzan-nwannzan, efian fíí nnʋn man yí nwʋn. Ɛtɛ fíí nnʋn man yí nun. Ɔ nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ afian tɪ. Ɔ tɪ like biala asʋ kpain.
27 Zozi tɪ man kɛ tɛɛyɪfʋɛ mgbain ɛhɪnlɪn-mɔ. Tɛɛyɪfʋɛ sɔ'n-mɔ, ɔ di kɛ bɛ yɪ bɛ́ muonun bɛ́ ti tɛɛ nán b'a yɪ bagua'n kʋsʋ dɪɛ. Nan yí dɪɛ, ɔ falɪ yí nwʋn yɪlɪ yɛ́ kʋalaa yɛ́ ti tɛɛ baa kʋnmgba cein.

28 Menian mɔ bɛ́ nwʋn ndɪ man, ɔ fi ɛtɛ'n dunman nun'n yɛ̂ *Moyizɪ mala'n fa bɛ́ sie
tɛɛyɪfʋɛ mgbain ɔ. Mala nɪn anzin, Nyanmɪan hanlɪn ndâ tʋlɪ yí ɛjɔlɛ nɪn asʋ. Ɛjɔlɛ sɔ'n sie
Baa'n mɔ yí nwʋn a tɪ kpa bɔkɔɔ'n tɛɛyɪfʋɛ kpain cɪan daa.

8

Zozi tɪ yɛ́ tɛɛyɪfʋɛ kpain.

1 Ɛjɔlɛ ɛhɪ kʋalaa mɔ yɛ lɛ kan'n, yí ti'n y'ɔ le kɛ yɛ le tɛɛyɪfʋɛ kpain kʋn. Ɔ'a fʋ anwunno
ɛlɔ ɔ'a tanlan tunminfʋɛ Nyanmɪan kpili belemgbin bia'n fama sʋ.
2 Asɔnɪn sua nwannzan-nwannzan'n m'ɔ tɪ *tantɪ kpa'n, nán sʋanlan yɛ̂ ɔ'a bɔ ɔ. Nan yɛ́
Mɪn muonun yɛ̂ ɔ'a bɔ tantɪ sɔ nɪn ɔ. Ɛbɛlɛ yɛ̂ yɛ́ tɛɛyɪfʋɛ kpain'n di yí tɛɛ ɛyɪɛ junman nɪn ɔ.
3 Acɛdɪɛ nʋn tɛɛ ɛyɪɛ mɔ bɛ fa bɛ man Nyanmɪan'n, yí ti y'ɔ man bɛ sie tɛɛyɪfʋɛ biala ɔ. Ɔ
sɛ kɛ yɛ́ tɛɛyɪfʋɛ kpain sɔ'n kʋsʋ nyan like mɔ ɔ 'fa fite Nyanmɪan anyunnun ɔ.
4 Sɛ ɔ tɪ kɛ yɛ́ tɛɛyɪfʋɛ kpain'n wɔ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa a, ahan ɔ tɪ man tɛɛyɪfʋɛ bɔbɔ. Ɔ sanlɪn
kɛ tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ di junman sɔ'n wɔ ɛbɛlɛ kɛ Zufʋ'n-mɔ mala kpɪn kele'n.
5 Junman'n mɔ tɛɛyɪfʋɛ sɔ'n-mɔ di'n, anwunno ɛlɔ dɪɛ'n nvoninnin'n mɔ Nyanmɪan yɪlɪ
helelɪ Moyizɪ'n, sʋ yɛ̂ bɛ nɪan ɔ. Afɪ mɛlɛ mɔ Moyizɪ 'bɔ tantɪ'n man Nyanmɪan'n, Nyanmɪan
hanlɪn helelɪ yí kɛ: *Tantɪ'n mɔ m'an yɪ m'an hele wɔ́ bʋka nɪn asʋ'n, nɪan yí nwʋn sʋ yɔ.*
6 Nan sian dɪɛ, tɛɛ ɛyɪɛ junman'n mɔ Zozi di'n, ɔ tala tɛɛyɪfʋɛ ɛhɪnlɪn-mɔ kʋalaa dɪɛ'n. Ɔ
sanlɪn kɛ ɔ di nyɪhyɛ kpa nɪn anun asafian. Nyɪhyɛ sɔ'n jin anɔhʋba mgbakpa'n-mɔ asʋ.
7 Afɪ sɛ ɔ tɪ kɛ alimʋa nyɪhyɛ'n yɔlɪ kpa a, ahan ɔ'a ngaci man yí.
8 Nan Nyanmɪan lɛ tu yí menian'n-mɔ anyunnun. Yí ti, y'ɔ man ɔ lɛ kan kele bɛ́ kɛ:
Tɛmʋn'n lɛ ba ju,
mɪn nʋn Izalayɛ mân'n nʋn Zuda mân'n,
yɛ 'ba cɪcɪ nyɪhyɛ fʋfɔlɛ.
9 *Nyɪhyɛ sɔ'n tɪ man kɛ daba dɪɛ'n*
mɔ mɪn nʋn bɛ́ nan-mɔ hyɪhyɛlɪ'n.
Daba dɪɛ'n, y'ɔ le cɪan mɔ n zɔlɪ bɛ́ sa
n yɪlɪ bɛ́ fi Ezipiti mân nɪn anun n vitelɪ'n.
B'a nanndɪ man nyɪhyɛ sɔ nɪn asʋ.
Ɛhɪka ati, bɛ́ kʋsʋ bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ a njian man mín.
10 *Yɛ́ Mɪn nwan:*
Sɛ tɛmʋn sɔ'n ju a, ɛ 'nwun nyɪhyɛ'n
mɔ mɪn nʋn Izalayɛ mân'n 'ba hyɪhyɛ'n.
Mɪn 'fa mín mala'n mɪn wula bɛ́ ajʋnlɪn nɪn anun.
Mɪn 'kɛlɛ yí bɛ́ ahʋnlɪn nɪn anun.
Mɪn 'kaci bɛ́ Nyanmɪan,
bɛ́ kʋsʋ bɛ́ 'kaci mín menian.
11 *Sʋanlan fíí ngɔ hehele man yí manngʋn like,*
anaan ɔ ngɔ han ɔ ngɔ hele yí nianman kɛ:
Kpʋnndɛ yɛ́ Mɪn.
Afɪ batʋnman o, kpain o, bɛ́ kʋalaa bɛ sɪ mín.
12 *Mɪn 'fa bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ mɪn ce bɛ́.*
Mɪn mmɔ man sʋ fíí kʋ́n.
13 Sɛ Nyanmɪan lɛ kan nyɪhyɛ fʋfɔlɛ ɛjɔlɛ a, anɪn ɔ lɛ kele kɛ alimʋa dɪɛ nɪn a yɔ daba. Yɛ̂
like m'ɔ kɔ hyɛ, ɛsɛ ɔ kɔ yɔ daba'n, anɪn ɔ ka kaan yí bʋsʋ nunnun.

9

Asɪɛ nɪn asʋ ɛwa nʋn anwunno ɛlɔ Nyanmɪan tantɪ'n

1 Nyɪhyɛ daba nɪn anun, anɪn asɔnɪn ɛyɔlɛ'n le yí sua asɪɛ nɪn asʋ ɛwa ɔ nʋn yí nwʋn
mala.

2 Asɔnɪn sua sɔ'n, ɔ tɪ tantɪ. Nyanmɪan tantɪ sɔ'n, mgbɛ nun ɛtanlan kʋn ce nun nnyuan,
Lɪka m'ɔ wɔ mgbɛ nun ɛtanlan nɪn anyunnun'n, lɪka sɔ'n yê bɛ fɛlɛ yí lɪka nwannzan-
nwannzan nɪn ɔ. Ɛbɛlɛ yê kanlannɪɛ'n, ɔ nʋn tɔbɪlɪ'n mɔ bɛ gua Nyanmɪan kpaʋn'n sʋ'n
wɔ ɔ.
3 Nan mgbɛ nun ɛtanlan nɪn anzin lɪka dɪɛ'n, bɛ fɛlɛ yí lɪka nwannzan-nwannzan kpa.
4 Ɛbɛlɛ yê tɔbɪlɪ'n mɔ bɛ yala *ansan sʋ'n nʋn nyɪhyɛ alaka'n wɔ ɔ. Tɔbɪlɪ'n nʋn alaka
sɔ'n, b'a holo esika ɛmanlan b'a gua bɛ nwʋn. Alaka nɪn akunnun, ninnge nsan wa nun.
Esika ɛmanlan ɛsê kʋn jin nun. Ɛsê sɔ nɪn anun yê *mannan'n wɔ ɔ. Aalʋn kpɔman'n m'ɔ
bɔlɪ ndetele'n wɔ alaka nɪn anun. Yê ɛsɛ nyɔbʋɛ nnyuan'n mɔ b'a se bé ndɛtɛlɛ kɛ tabʋa b'a
hɛlɛ nyɪhyɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n b'a gua sʋ'n, bɛ wɔ alaka nɪn anun bie.
5 Bɛ kɔ se nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ nnyuan bɛ kɔ sesie nyɪhyɛ alaka nɪn asʋ. Nyanmɪansʋ
mmɔfʋɛ sɔ'n-mɔ, bɛ fɛlɛ bé selubɪn. Anunminnyanmʋn menian sɔ'n-mɔ kele kɛ Nyanmɪan
wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ ndɛba'n-mɔ sinnze alaka nɪn ati sʋ anwunno. Alaka nɪn ati sɔ nɪn asʋ yê bɛ
gua tɛɛ ɛyɪɛ moja nɪn ɔ. Nan mɪn ngulo man kɛ mɪn yɪyɪ ɛjɔlɛ nɪn anun dɔʋn kɪkaala.
6 Kɛ bɛ kpɪnlɪn bɛ sesielɪ lɪka sɔ'n, alɪhɪan biala, tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ wʋlʋ Nyanmɪan tantɪ'n lɪka
m'ɔ wɔ mgbɛ nun ɛtanlan nɪn anyunnun'n, bɛ di bé junman nɪn ɛbɛlɛ.
7 Nan mgbɛ nun ɛtanlan nɪn anzin ɛlɔ lɪka dɪɛ'n, tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn ala y'ɔ wʋlʋ ɛlɔ ɔ. Ɔ
wʋlʋ ɛlɔ afʋɛ nʋan. Ɔ 'wʋlʋ ɛlɔ a, yí muonun ɔ nʋn bagua'n ɛtɛ mɔ bɛ nzɪ man mɔ b'a yɔ'n
dunman nun, ɔ fa naan moja ɔ fite Nyanmɪan anyunnun.
8 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kele nun kɛ mɛlɛ mɔ Nyanmɪan tantɪ daba'n nʋn nun
junman elie'n tɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, anɪn atɪn'n m'ɔ man menian'n-mɔ kpunnge Nyanmɪan'n la
man nun.
9 Ɛhɪ tɪ nvandʋhʋn ɛnɛ mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun nɪn anun. Yí bʋ kele kɛ nán acɛdɪɛ nʋn tɛɛ
ɛyɪɛ y'ɔ man sʋanlan anwʋn tɪ wɔ Nyanmɪan anyunnun ɔ.
10 Afɪ, alɪɛ nʋn nzan nʋn bé nwʋn efian etue ebialɛ ngacile mala y'ɔ le ɛhɪ-mɔ. Ɔ tɪ
mala m'ɔ tʋ de eyuadɪ nɪn anun ninnge'n-mɔ. Mala sɔ'n-mɔ abʋsʋ 'ba nunnun wɔ mɛlɛ
Nyanmɪan 'kaci ninnge'n-mɔ kʋalaatin'n.
11 Nan ninnge mgbakpa'n m'ɔ wɔ yé nyunnun nɪn ati yê Zozi a a kɛ tɛɛyɪfʋɛ kpain
ɔ. Nyanmɪan tantɪ'n mɔ ɔ'a tanlan yí bʋ ɔ'a li yí junman nɪn anwʋn cian kpa, ɛsɛ ɛ tɪ
kanlanman tala daba dɪɛ'n. Tantɪ sɔ'n, nán menian'n-mɔ asa ati like ɔ. Yí bʋ y'ɔ le kɛ nán
mân ɛhɪ anun like ɔ.
12 Zozi a wʋlʋ lɪka nwannzan-nwannzan kpa'n kpê kʋnmgba cein bɔkɔɔ. Ɔ'a nva man
esile nʋn nnalɛ mma moja ɔ'a nvite man Nyanmɪan anyunnun. Nan ɔ le yí muonun yí
moja'n m'ɔ man bɛ nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n.
13 Nyanmɪan anyunnun, bé mɔ efian kɔ gua bé nwʋn'n, sɛ bɛ fa esile nʋn nnalɛ nyin
moja'n nʋn ɛnalɛ bɪlɪɛ mɔ bɛ kɔ yala yí'n nzʋan'n bɛ kpʋnndɪn bé nwʋn an, anɪn bé nwʋn
a tɪ.
14 Sɛ naan ɛhɪ-mɔ moja'n kʋala kɛ ɔ man sʋanlan anwʋn tɪ a, Kilisi moja'n kʋala kɛ ɔ man
sʋanlan ahʋnlɪn nɪn anun tɪ tala sʋ! Ɔ nanndɪ Ɛdannganman Wawɛ nɪn asʋ, Kilisi muonun
a fa yí nwʋn ɔ'a bɔ afɔlɪɛ mɔ efian fíí nnʋn man yí nwʋn ɔ'a man Nyanmɪan. Yí moja'n 'tɪ
yé ahʋnlɪn nɪn anun fi nyɔlɪɛ nvuin nvuin'n-mɔ anwʋn maan yɛ sʋ Tɪasɪfʋɛ Nyanmɪan'n.
15 Ɛhɪka ati yê Kilisi di nyɪhyɛ fʋfɔlɛ nɪn anun asafian ɔ. Ɔ di asafian maan bé mɔ
Nyanmɪan a fɛlɛ bé'n nyan nyanmɪansʋ ajapadɪɛ'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a bɔ bé anɔhʋba'n. Bɛ kʋala
kɛ bé sa kan yí. Ɔ sanlɪn kɛ Kilisi a wu. Yí ewue sɔ'n de menian'n-mɔ ati fi bé ɛtɛ nɪn anun
nyɪhyɛ daba nɪn abʋ.
16 Afɪ sʋanlan kɛlɛ yí kunnun ɛjɔlɛ kalata sʋ sie a, ɔ di kɛ bɛ nwun yí kɛ sʋanlan nɪn a wu
sakpa nán kalata sɔ'n mɔ ɔ'a hɛlɛ ɔ'a sie nɪn a nyan tunmin.
17 Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ sʋanlan'n mɔ ɔ'a hɛlɛ yí kʋnnun ɛjɔlɛ kalata sʋ ɔ'a sie'n tɛ tɪ asɪ'n,
kalata sɔ'n le man tunmin.
18 Ɛhɪka ati, dede mɔ bɛ 'di daba nyɪhyɛ nɪn asʋ'n, bɛ le naan moja.

19 Alimʊa nɪn anun, Moyizɪ kɔ kɪnnga mala'n kʊalaa m'ɔ wɔ kalata nɪn anun'n ɔ kɔ hele
bagua'n. M'ɔ kɪnngalɪ yuelɪ'n, ɔ kɔ fa nnalɛ mma nʊn esile moja'n nʊn nzue ɔ kɔ kpʊnndɪn
kɔ gua mala kalata'n nʊn bagua'n kʊalaa anwʊn. Mɔ ɔ 'kpʊnndɪn'n, ɔ le *izɔpʊ asa baa
nʊn naan enyuan kɔkɔlɛ y'ɔ kpʊnndɪnlɪn ɔ.
20 Moyizɪ nwan: *Nyɪhyɛ'n mɔ Nyanmɪan a fa a man yɛ́ kɛ yɛ lí sʊ'n, yí nwʊn moja nɪn ahɪ.*
21 Moyizɪ kpʊnndɪnlɪn Nyanmɪan tantɪ'n nʊn asɔnɪn nɪn anwʊn ninnge'n kʊalaatin
anwʊn moja.
22 Kɛ mala'n kpɪn kele'n, moja'n man ninnge dɔʊn anwʊn tɪ. Afɪ sɛ moja a ngua man an,
ɛtɛ face nnʊn man ɛbɛlɛ.

Zozi tɛɛ ɛyɪɛ'n tu ɛtɛ'n-mɔ

23 Ɛhɪka ati, anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ, bɛ́ nvoninnin y'ɔ le asɪ ɛwa dɪɛ'n-mɔ. Bɛ 'tɪ bɛ́
nwʊn an, bɛ le moja. Nan anwunno ɛlɔ dɪɛ'n-mɔ, sɛ bɛ 'tɪ bɛ́ nwʊn an, ɔ di kɛ bɛ nyan tɛɛ
ɛyɪɛ ninnge m'ɔ tɪ kpa tala asɪɛ nɪn asʊ ɛwa dɪɛ'n-mɔ.
24 Ɔ sanlɪn kɛ tantɪ'n mɔ Moyizɪ nɪanlɪn sʊ ɔ bɔlɪ asɪ ɛwa dɪɛ'n, nán ɛbɛlɛ yɛ̂ Kilisi wʊlʊlɪ ɔ.
Nan ɔ'a fʊ ɔ'a hɔ anwunno. Yɛ́ dunman nun, ɔ jin Nyanmɪan anyunnun ɛbɛlɛ sian dɪɛ.
25 Tɛɛyɪfʊɛ kpain'n, afʊɛ nʊan y'ɔ wʊlʊ lɪka nwannzan-nwannzan kpa nɪn ɔ. Ɔ 'wʊlʊ a, ɔ
le naan moja. Nan Kilisi dɪɛ, ɔ'a nwʊlʊ man ɛlɔ ɔ'a nva man yí nwʊn ɔ'a nyɪ man tɛɛ afʊɛ
daa. Nan ɔ'a wʊlʊ ɛlɔ kpɛ̂ kʊnmgba cein bɔkɔɔ.
26 Sɛ nán yí sɔ a, ahan kɛ bɛ bɔlɪ mân'n, ɔ di kɛ Kilisi nwun yí nyunnun kpɛ̂ nyɛ nyɛ. Nan
sian dɪɛ m'ɔ tɪ mɛlɛ kasian'n, Kilisi a yɪ yí nwʊn kpɛ̂ kʊnmgba bɔkɔɔ. Ɔ'a fa yí nwʊn ɔ'a yɪ
tɛɛ ɔ'a tu ɛtɛ'n.
27 Ɔ la ɛbɛlɛ man sʊanlan kʊn biala kɛ ɔ wú kpɛ̂ baa kʊnmgba cein. Ɔ wu yue a, bɛlɛ mɔ
anɪn Nyanmɪan lɛ ba bua yí ndɛɛ ɔ.
28 Yí sɔ kʊsʊ ala, Kilisi a fa yí nwʊn ɔ'a yí tɛɛ kpɛ̂ kʊnmgba cein bɔkɔɔ maan menian dɔʊn
fi bɛ́ ɛtɛ nɪn anun b'a jasʊ. Ɔ 'ba sa ba biekun, kʊsʊ nán kɛ ɛtɛ nɪn ecicie ti ɔ. Nan ɔ 'ba ɔ de
bɛ́ mɔ bɛ lɛ nwʊnndɛ yí'n ngʊan.

10

Asɪ ɛwa ninnge'n-mɔ tɪ anwunno dɪɛ'n-mɔ nvoninnin

1 Ɛhɪ, mala'n mɔ Nyanmɪan falɪ manlɪn Moyizɪ'n, ɔ tɪ ninnge mgbakpa'n m'ɔ lɛ ba nɪn
nvoninnin, nan nán yí kpa'n muonun ɔ. Bɛ́ mɔ afʊɛ daa bɛ nanndɪ tɛɛ ɛyɪɛ kʊnmgba nɪn
asʊ bɛ kpunnge Nyanmɪan'n, mala sɔ'n le man anwʊnsɛlɛ fíí m'ɔ man bɛ́ nwʊn tɪ ɔ.
2 Sɛ ɔ tɪ kɛ bɛ́ mɔ bɛ nanndɪ tɛɛ ɛyɪɛ nɪn asʊ bɛ kpunnge Nyanmɪan nɪn anwʊn tɪlɪ kpɛ̂
kʊnmgba bɔkɔɔ a, ahan bɛ́ ɛtɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ a mma man bɛ́ ajʊnlɪn nun kún, ɛsɛ ahan bɛ
yacili tɛɛ ɛyɪɛ'n.
3 Tɛɛ'n mɔ bɛ yɪ yí afʊɛ daa'n kacɪ menian'n-mɔ ɛtɛ'n mɔ bɛ yɔ'n.
4 Ɔ sanlɪn kɛ nnalɛ nʊn esile'n-mɔ moja'n ngʊala man ɛtɛ'n cici bɔbɔ fíí.
5 Ɛhɪka ati, mɛlɛ mɔ Kilisi 'ba mân nɪn anun'n, ɔ hanlɪn helelɪ Nyanmɪan kɛ:
Nán tɛɛ ɛyɪɛ nʊn acɛdɪɛ yɛ̂ ɛ lɛ kpʊnndɛ ɔ.
Nan a sesie anwʊnnaan a man mín.
6 *Tɛɛ ɛyɪɛ naan'n nʊn ɛtɛ face dɪɛ'n,*
bɛ nyɔ man wó ɛnyɪnmɪn.
7 *Yí ti yɛ̂ mín nwan: Nyanmɪan, ɛ 'nwun mín.*
Mɪn ba mɪn yɔ wó kʊnnun like kɛ
b'a kpɪn b'a hɛlɛ mín nwʊn ɛjɔlɛ'n
mala kalata nɪn anun'n.
8 Alimʊa nɪn anun, yí nwan: *Nán tɛɛ ɛyɪɛ nʊn acɛdɪɛ yɛ̂ ɛ lɛ kpʊnndɛ ɔ. Tɛɛ ɛyɪɛ naan'n nʊn
ɛtɛ face dɪɛ'n nyɔ man wó ɛnyɪnmɪn.* Kʊsʊ afɪ tɛɛ ɛyɪɛ sɔ'n-mɔ, kɛ mala'n kele'n, yí nwʊn yɛ̂ bɛ
nɪan bɛ yɪ ɔ.

9 Ɛhı anzin, yí nwan: *Nyanmıan, ɛ 'nwun mín. Mıın ba mın yɔ wó kunnun like.* Ɛbɛlɛ anun,
Nyanmıan a kpɛ daba like dıɛ nın anun ɔ'a fa fʊfɔlɛ ɔ'a sie yí bʊsʊ.
10 Ɔ sanlın kɛ Zozi Kilisi a yɔ Nyanmıan akunnun like. Ɔ'a fa yí nwʊn ɔ'a bɔ afɔlıɛ a man
Nyanmıan kpê kʊnmgba cein bɔkɔɔ. Afɔlıɛ sɔ nın a man yé nwʊn a tı fi yé ɛtɛ'n-mɔ anun.
11 Cıan daa tɛɛyıfʊɛ'n jin Nyanmıan *tantı nın abʊ ɔ di yí junman'n. Tɛɛ ɛyıɛ kʊnmgba'n
m'ɔ ngʊala man ɛtɛ'n tu fíí'n y'ɔ yı ɔ.
12 Nan Kilisi dıɛ, ɔ'a yı ɛtɛ nın anwʊn tɛɛ baa kʊnmgba cein. Ɛhı anzin, ɔ'a fʊ anwunno
ɔ'a hɔ a tanlan Nyanmıan asa fama sʊ. Ɔ 'tanlan ɛbɛlɛ mɛlɛ daa.
13 Sian dıɛ, ɛbɛlɛ y'ɔ lɛ nwʊnndɛ maan Nyanmıan fa yí mgbɔfʊɛ'n-mɔ gua yí ja abʊ kɛ bia
mɔ belemgbin sesie yí ja sʊ ɔ.
14 Afı Kilisi tɛɛ ɛyıɛ kʊnmgba cein ɛhı ati, ɔ'a man bé mɔ ɔ'a tı bé nwʊn nın anwʊn a tı kpa
bɔkɔɔ wɔ mɛlɛ daa.
15 Ɛjɔlɛ sɔ'n kʊsʊ yê Wawɛ Nwannzan-nwannzan kan kele yé ɔ. Afı alimʊa nın anun an,
yí nwan:
16 *Yé Mın nwan: Ɛ 'nwun kɛ cıan bie dede*
nyıhyɛ'n mɔ mın nʊn bé yɛ 'ba hyıhyɛ'n 'yɔ yí'n.
Mın 'fa mín mala'n mın wula bé ahʊnlın nın anun,
mın 'kɛlɛ mın sie bé ajʊnlın nın anun.
17 Ɛsɛ yí nwan:
Mın ngɔ bɔ man bé ɛtɛ'n
nʊn bé mala ɛtʊan nın asʊ fíí kʊ́n.
18 Lıka kʊsʊ mɔ ɛtɛ face wɔ'n, anın ɛtɛ nın anwʊn tɛɛ ɛyıɛ fíí kʊ́n nnʊn man ɛbɛlɛ.

Yɛ hyʊ́ın yɛ kpʊ́nnge Nyanmıan.

19 Ɛhıka ati, anianman-mɔ, Zozi moja'n dunman nun, yɛ le atın yɛ wʊlʊ lıka nwannzan-
nwannzan kpa'n.
20 Ɔ'a sın mgbɛ nun ɛtanlan nın anun. Mgbɛ nun ɛtanlan sɔ'n y'ɔ le yí muonun yí
nwʊnnaan'n. Ɔ'a fa ɔ'a kpɛ atın fʊfɔlɛ m'ɔ tı ngʊan atın ɔ'a man yé.
21 Yɛ le tɛɛyıfʊɛ kpain kʊn m'ɔ nıan Nyanmıan awulo nın anun menian'n-mɔ asʊ ɔ.
22 Ɛhıka ati, yɛ fá ahʊnlın mɔ nun a tı, yɛ nyán dedi nın anun anyındasʊɛ kpa yɛ hyʊ́ın
yɛ kpʊ́nnge Nyanmıan. Ɔ sanlın kɛ Zozi moja nın a nwunnzin yé ahʊnlın'n-mɔ anun. Ɛsɛ
ɔ'a fa efian etue nzue ɔ'a bia yé.
23 Anyındasʊɛ like'n mɔ yɛ lɛ bɔ yɛ kele mân'n, yɛ tíla nun sɛlɛ kpa. Ɔ sanlın kɛ sʊanlan'n
mɔ ɔ'a bɔ yé anɔhʊba'n kan ananhɔlɛ.
24 Yɛ nénıan yé nwʊn sʊ nán yɛ wówula yé nwʊn anwʊnsɛlɛ yɛ húlo yé nwʊn kpa, yɛ bó
bala m'ɔ tı kpa.
25 Lıka mɔ yɛ yia daa yɛ tie Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n, nán man yɛ yaci ɛbɛlɛ ɛhɔlɛ kɛ
mmie-mɔ yɔ yí'n. Nan yɛ wówula yé nwʊn anwʊnsɛlɛ maan ɔ tála sʊ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ nwun
yí kɛ yé Mın cıan nın a kpunnge.
26 Afı kɛmɔ y'a nwun ananhɔlɛ'n, sɛ yé nyunnunfuu yɛ tanlan yɛ yɔ ɛtɛ'n biekun an, tɛɛ
ɛyıɛ fíí kʊ́n nnʊn ɛbɛlɛ m'ɔ kʊala ɛtɛ sɔ'n cici ɔ.
27 Nan like mɔ ɔ 'nwʊnndɛ yé'n y'ɔ le Nyanmıan ndɛɛ ebua esulo'n nʊn sîn kpili'n mɔ ɔ
'yala Nyanmıan mgbɔfʊɛ'n-mɔ'n.
28 Sɛ sʊanlan kʊn tʊn Moyizı mala'n nán menian nyuan anan nsan di adanzıɛ kɛ ɔ'a tʊn
mala'n sakpa a, anwunnvoe ɛsa nnʊn man nun, bɛ kun sʊanlan sɔ'n.
29 Sɛ ɛjɔlɛ'n tı sʊa a, bé mɔ bé nyın ci Nyanmıan Awa'n, mɔ bɛ mmu man nyıhyɛ'n moja'n
mɔ ɔ'a tı bé nwʊn'n like fíí'n, mɔ bɛ kpɛ anwunnvoe ɛsıɛ Wawɛ'n nzʊba'n, asʊ bɛ 'yaci bé
nwʊn sa bɛ ce bé ɔ? Ɛmɔ anyın ta nun kɛ ahatua mɔ bɛ 'tua bé'n, ɔ tı man nzɛmındɛ.
30 Afı yɛ sı sʊanlan'n m'ɔ hanlın kɛ: *Mín dein yê mın 'de alɔman nın ɔ. Mín yê mın 'tua bé yí*
nwʊn kalɛ ɔ. Ɛsɛ sʊanlan sɔ'n hanlın kɛ: *Nyanmıan 'bua yí menian'n-mɔ ndɛɛ.*
31 Sʊanlan m'ɔ kɔ tɔ Tıasıfʊɛ Nyanmıan nın asa nun'n, anın sʊanlan sɔ nın a mian kpa.

32 Ɛmɔ ati kácı kɛ mɛlɛ mɔ Nyanmıan manlın ɛmɔ fitelı jawe nın anun'n, ɛmɔ nwunlin
bé nyunnun kpa ɛlɔɛ kpili'n mɔ ɛmɔ hʋnlın nın anun. Ɛlɔɛ sɔ nın anun, ɛmɔ jinlanlın bé ja
nun.
33 Mɛlɛ sɔ'n, cıan bie ju a, amgba yê bɛ bɔ ɛmɔ, ɛsɛ bɛ kele ɛmɔ ahʋlʋwa bagua nın anun.
Cıan bie kʋsʋ a, bé mɔ bɛ lɛ nwun yalɛ kɛ ɛmɔ'n, ɛmɔ fa bé nwʋn bɛ bɔ bé.
34 Bé mɔ b'a gua bé fiadı mɔ bɛ kele bé ahʋlʋwa'n, ɛmɔ bʋkalı bé. Tɛmʋn mɔ menian'n-mɔ
tʋalı ɛmɔ lelı bé nwʋn ninnge'n, ɛmɔ a nni man yí nwʋn yalɛ, nan fɛ yɛ ɛmɔ lili ɔ. Afı ɛmɔ
sı sie kɛ ɛmɔ le anwʋndıɛ mgbakpa-mɔ. Ɛsɛ anwʋndıɛ sɔ'n-mɔ nzɛcı man lé.
35 Anyındasʋɛ like'n mɔ ɛmɔ le yí'n, nán bɛ yaci bɛ tʋ. Ɔ sanlın kɛ nvasʋɛ kpili kpa wɔ sʋ.
36 Ɔ di kɛ ɛmɔ bɔ mɔndınlın bɛ yɔ like mɔ Nyanmıan kulo'n. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, yí anɔhʋba
nın anun like'n, ɛmɔ asa 'kan yí.
37 Afı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kele kɛ:
Mɛlɛ kaan sʋa, kaan sʋa bɔbɔ,
sʋanlan'n m'ɔ di kɛ ɔ ba'n,
ɔ ngɔ hyɛ man, ɔ 'ba a.
38 *Sʋanlan m'ɔ nanndı sɛsɛ wɔ mín nyunnun'n,*
yí dedi nın ati, ɔ 'nyan ngʋan.
Nan sɛ ɔ yı yí nwʋn fi mín sa nun an,
mın mmu man yí sʋanlan kʋ́n.
39 Bé mɔ bɛ yı bé nwʋn bɛ minlin'n, nán bé mmie-mɔ y'ɔ le yé. Nan yé dıɛ, yɛ le dedi, ɛsɛ
yɛ nanndı ngʋan atın nın asʋ.

11

Dedi nın anwʋn ɛjɔlɛ'n.

1 Dedi nın abʋ y'ɔ le kɛ like mɔ bé lʋa wɔ sʋ'n, bɛ sı yí fɔ́ʋ́n kɛ bé sa 'kan yí. Ɛsɛ like'n mɔ
bɛ nnwun man yí bé nyınsʋ'n, bɛ yɔ maan bɛ nwun yí kɛ like sɔ'n wɔ ɛbɛlɛ sakpa.
2 Daba menian'n-mɔ dedi'n mɔ anın bɛ le yí nın ati, Nyanmıan lelı bé tʋlı nun.
3 Dedi'n man yɛ nwun yí kɛ Nyanmıan le yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n y'ɔ bɔlı mân nın ɔ. Ɔ man like
mɔ bɛ nwun yí'n, Nyanmıan nanndılı mɔ bɛ nnwun man yí nın asʋ y'ɔ bɔlı ɔ.
4 Abɛlı lelı Nyanmıan lili. Afɔlıɛ'n m'ɔ bɔlı manlın Nyanmıan'n sɔlı yí nyın talalı yí
nianman kpain Kayın dıɛ'n. Dedi'n mɔ Abɛlı le yí nın ati, Nyanmıan buli yí sɛsɛfʋɛ. Ɔ
sanlın kɛ Nyanmıan muonun sɔlı Abɛlı afɔlıɛ'n-mɔ anun. Abɛlı a wu. Nan kʋsʋ dedi'n m'ɔ
le yí nın ati, ɔ tı kɛ yí nyın tɛ wɔ sʋ.
5 Dedi nın ati, ewue a ngu man Enɔkı. Nyanmıan kpili falı yí hɔlı yí nwʋn ɛlɔ. B'a nnwun
man yí fíí kʋ́n. Abɛlɛ mɔ anın Enɔkı tɛ wɔ eyuadı nın anun ɛwa'n, Nyanmıan lili yí nwʋn
adanzıɛ kɛ Enɔkı ɛnanndıɛ'n sɔ yí nyın.
6 M'ɔ wɔ nun'n y'ɔ le kɛ sʋanlan m'ɔ nne man Nyanmıan nni man'n, yí ɛnanndıɛ'n nzɔ
man Nyanmıan anyın. Ɛhıka ati, sʋanlan mɔ ɔ 'kpunnge Nyanmıan'n, ɔ lé lí kɛ Nyanmıan
wɔ ɛbɛlɛ yê ɔ ce bé mɔ bɛ kpʋnndɛ yí'n like.
7 Munnzue'n m'ɔ lɛ ba tɔ mân nın anun mɔ anın bɛ nwunlin man yí'n, Nyanmıan kɔ yı
kɔ hele Nowe. Dedi nın ati, Nowe kɔ fa ɛjɔlɛ sɔ'n ananhɔlɛ. Ɔ kɔ man Nyanmıan anyınnzɔ
ɔ kɔ bʋbɔ meli'n. Ɔ nʋn yí yı nʋn bé mma'n-mɔ bɛ kɔ fʋ nun bɛ kɔ nyan bé ti. Ɛhıka ati,
Nowe helelı kɛ mân'n bɔ bala ɛtɛ. Yí dedi nın ati, Nyanmıan buli yí sɛsɛfʋɛ.
8 Dedi nın ati, mɛlɛ mɔ Nyanmıan fɛlɛlı Abalahamʋn'n, Abalahamʋn a nne a nzie man.
Ɔ kɔ hɔ mân fʋfɔlɛ kʋn anun. Mân sɔ'n yê anın Nyanmıan lɛ ba fa man yí ɔ. Ɔ fi yí muonun
yí mân dıɛ nın anun ɔ kɔ tu kʋsʋ anın ɔ nzı lıka'n m'ɔ lɛ kɔ'n.
9 Dedi nın ati, ɔ tanlanlın mân'n mɔ Nyanmıan falı bɔlı yí anɔhʋba nın anun kɛ ɛyɛfʋɛ.
Abalahamʋn bɔlı tantı ɛbɛlɛ ɔ tanlanlın yí bʋ. Izakı nʋn Zʋakɔbʋ mɔ bɛ tı yí bʋsʋ menian'n,
bé kʋsʋ bɛ tanlanlın tantı nın abʋ. Anɔhʋba'n mɔ Nyanmıan bɔlı Abalahamʋn'n, yí
kpʋnmgba nın ala y'ɔ bɔlı bé kʋsʋ bé ɔ.

10 Afɪ anɪn Abalahamʊn lɛ nwʊnndɛ kulo'n mɔ yí awulabɛbʊ'n tɪ kunngun'n. Kulo sɔ'n,
sʊanlan m'ɔ nyanlɪn yí nwʊn ajʊnlɪn ɔ hyɪhyɛ'n y'ɔ le Nyanmɪan muonun.
11 Dedi nɪn ati, Abalahamʊn nʊn Sala hʊalalɪ baa wʊ kʊsʊ anɪn bɛ tɪ mɪlɪwa kpa bɔkɔɔ.
Ɔ sanlɪn kɛ ɔ lelɪ lili kɛ sʊanlan'n m'ɔ bɔlɪ anɔhʊba'n kʊala yɔ maan ɔ nyan nun like.
12 Ɛhɪka ati, ɔ nanndɪ sʊanlan baa kʊnmgba sɔ nɪn asʊ, yí mɔ anɪn ɔ tɪ kɛ ɔ'a wu a yue'n,
menian nwala nwala kɛ nzalama, nwala nwala kɛ jenvie nʊan anyʊan fi yí kunnun fitelɪ.
13 Menian sɔ'n-mɔ kʊalaa nyanlɪn dedi dede bɛ falɪ bɛ wuli. Bɛ́ sa a ngan man ninnge'n-
mɔ mɔ Nyanmɪan falɪ bɔlɪ bɛ́ anɔhʊba'n. Nan kʊsʊ bɛ nwunlin ninnge sɔ'n-mɔ mʊa bɛ lili
yí nwʊn fɛ. Bɛ hanlɪn yí yuein kɛ bɛ tɪ nyɔfʊɛ, ɛsɛ bɛ walɪ mgbanza asɪɛ nɪn asʊ ɛwa.
14 Bɛ́ mɔ bɛ kan sɔ'n, bɛ kele nun kɛ bɛ lɛ kpʊnndɛ mân kʊn bɛ tanlan nun.
15 Nan sɛ ɔ tɪ kɛ bɛ lili mân'n mɔ bɛ fi nun bɛ tuli nɪn anwʊn yalɛ a, ahan bɛ kpɛlɪ atɪn bɛ
salɪ hɔlɪ tanlanlɪn ɛlɔ.
16 Nan b'a nyɔ man yí sɔ. Ɔ sanlɪn kɛ nyanmɪansʊ mân dɪɛ'n yê anɪn bɛ lɛ kpʊnndɛ ɔ.
Ɛhɪka ati, sɛ bɛ fɛlɛ Nyanmɪan Kpili bɛ́ Nyanmɪan an, nyian ngun man yí. Afɪ ɔ'a cɪcɪ kulo
kʊn ɔ'a sie bɛ́.
17 Dedi nɪn ati, Abalahamʊn tielɪ manlɪn Nyanmɪan sɔlɪ yí nɪanlɪn. Afɪ Nyanmɪan
hanlɪn helelɪ yí kɛ ɔ fá yí bangɔlɔ Izakɪ ɔ yí tɛɛ ɔ mán yí. Abalahamʊn a nne a nzie man.
Kʊsʊ yí lɪlɪ yí Abalahamʊn yê Nyanmɪan bɔlɪ yí anɔhʊba kɛ ɔ 'man ɔ wʊ baa sɔ nɪn ɔ.
18 Afɪ, Nyanmɪan hanlɪn helelɪ yí kɛ: *Mɪn 'sɪn Izakɪ asʊ mɪn man ɛ di ata kɛ m mɔlɪ wɔ́
anɔhʊba kɛ mɪn 'man ɛ di ata'n.*
19 Abalahamʊn lelɪ lili kɛ sɛ bɔbɔ Izakɪ wu a, Nyanmɪan le tunmin ɔ kʊala ɔ man yí
ngʊan. Sakpa kʊsʊ, Nyanmɪan manlɪn Izakɪ nyanlɪn ngʊan kɛ sʊanlan m'ɔ fi ewue nun a
tinnge ɔ.
20 Dedi nɪn ati, Izakɪ yeyilalɪ Zʊakɔbʊ nʊn Ezau asʊ bɛ́ cɪan bie asɪtanlan'n dunman nun.
21 Dedi nɪn ati, Zʊakɔbʊ yeyilalɪ yí wa Zozɛfʊ amma'n-mɔ nunhan kʊn biala asʊ asannan
nán ɔ'a wu. Ɔ butuli yí kpɔman nɪn asʊ ɔ yɪlɪ Nyanmɪan ayɛ.
22 Dedi nɪn ati, mɛlɛ mɔ Zozɛfʊ 'ba wu'n, ɔ hanlɪn tɛmʊn'n mɔ Izalayɛ amma'n-mɔ fi
Ezipiti mân nɪn anun 'fite nɪn anwʊn ɛjɔlɛ. Ɛsɛ sɛ ɔ wu a, kɛ bɛ kpín bɛ yɔ́ yí'n, ɔ hanlɪn
yí nwʊn ɛjɔlɛ kʊsʊ.
23 Dedi nɪn ati, mɛlɛ mɔ bɛ wʊlɪ Moyizɪ'n, yí sɪ nʊn yí nin falɪ yí fɪalɪ dede sala nsan.
Ɔ sanlɪn kɛ Moyizɪ tɪ baa kanlanman. Yí ti, yí sɪ nʊn yí nin a nzulo man b'a nni man
belemgbin'n mala nɪn asʊ.
24 Dedi nɪn ati, mɔ Moyizɪ ati tinlin'n, yí nwan nán Falaʊn awa balasua nɪn awa y'ɔ le
yí.
25 Ahʊlʊwa'n mɔ anɪn bɛ lɛ kele Nyanmɪan menian'n-mɔ'n, yí nwan bɛ héle yí bie. Afɪ ɔ
nɪan an, ɔ tɪ kpa tala kɛ ɔ tánlan ɛtɛ nɪn anun ɔ lí mân. Ɔ sanlɪn kɛ mân elie sɔ'n yí bʊsʊ njɛ
man.
26 Ɔ nwunlin yí kɛ sɛ bɛ kele yí ahʊlʊwa kɛ bɛ helelɪ Kilisi nɪn an, ɔ tɪ anyanbɛnwʊn kpili
kpa man yí. Anyanbɛnwʊn sɔ'n tala Ezipiti mân nɪn anun dɪɛ'n. Afɪ Kilisi anyanbɛnwʊn
dɪɛ'n yê yí nyɪn tua yí ɔ.
27 Dedi nɪn ati, Moyizɪ a nzulo man belemgbin ɛya nɪn anzin. Ɔ fi Ezipiti mân nɪn anun
jasʊlɪ. Ɔ tilalɪ yí ahʊnlɪn. Ɔ tɪ kɛ sʊanlan m'ɔ nwun Nyanmɪan'n mɔ bɛ nnwun man yí bɛ́
nyɪnsʊ nɪn anwʊn.
28 Dedi nɪn ati, Moyizɪ lili fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n. Ɛsɛ ɔ manlɪn atɪn kɛ bɛ kpʊ́nndɪn
naan'n moja'n bɛ́ sua nɪn anʊan'n-mɔ anwʊn. Sɛ bɛ yɔ yí sɔ a, anɪn nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n
mɔ ɔ 'kun Ezipiti mân nɪn anun bamuan mma'n-mɔ'n ngun man Izalayɛ dɪɛ'n-mɔ.
29 Dedi nɪn ati, bɛ kpɛlɪ asue'n mɔ bɛ fɛlɛ yí jenvie kɔkɔlɛ'n kɛ like mɔ nzue nnʊn man
nun ɔ. Nan mɔ Ezipiti amma'n-mɔ kʊsʊ nwan bɛ 'kpɛ jenvie kɔkɔlɛ'n kɛ Izalayɛ amma'n-
mɔ yɔlɪ yí'n, jenvie'n kɔ hala bɛ́ sʊ.
30 Dedi nɪn ati, mɔ Izalayɛ amma'n-mɔ bɔlɪ Zoliko kulo'n mgbɔlɔka cɪan nsʊ'n, nyɔbʊɛ
mgbili mgbili'n mɔ b'a fa b'a hyɪ yí nwʊn'n bubuli gualɪ.

31 Dedi nɪn ati, balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Lahabʋ m'ɔ si tutu'n, ɔ nʋn yí sasʋ'n-mɔ, b'a nwu
man kɛ bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn a nzɔ man Nyanmɪan'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ sɔlɪ bɛ́ mɔ Zozie yɪlɪ bɛ́ kɛ bɛ hɔ́
kpála Zoliko kulo nɪn anun kpa.
32 Nzukɛ ɛjɔlɛ dɪɛ biekun yê mɪn 'kan ɔ? Sɛ mín nwan mɪn 'kan Zedeʋn nʋn Balakɪ,
Sanmɪnsʋn nʋn Zɛfʋte, Davidi nʋn Samiɛ nʋn Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ
a, tɛmʋn'n nza man mín.
33 Dedi nɪn ati, menian sɔ'n-mɔ lili mân nvʋfɔlɛ-mɔ asʋ kunnunmun bɛ falɪ bɛ́ bɛ sielɪ. Bɛ
bɔlɪ bala m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn. Ɔ man anɔhʋba'n mɔ Nyanmɪan bɔlɪ bɛ́'n, bɛ́ sa hanlɪn
nun ninnge'n. Bɛ momuanlɪn tɛtɪanfʋɛ'n-mɔ anʋan'n-mɔ asʋ.
34 Bɛ nonuanlɪn sîn m'ɔ bɔ mân. Ahan bɛ 'fa dadɪɛ bɛ kun bɛ́. Ɛhɪ kʋalaa tʋlɪ fʋnlɪn bɛ́.
Anɪn bɛ le man anwʋnsɛlɛ. Bɛ nyanlɪn anwʋnsɛlɛ. Bɛ́ nwʋn yɔlɪ esulo. Bɛ hʋnlɪn ɛlɔɛ dede
bɛ lili bɛ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ asʋ kunnunmun.
35 Mmalasua mmie-mɔ menian wuli. Bɛ́ nyɪnsʋ, bɛ́ menian sɔ'n-mɔ mɔ bɛ wuli'n fi
ewue nun tinngelɪ. Bɛ helelɪ menian mmie-mɔ ahʋlʋwa bɛ hunlin bɛ́. Ewuetinnge kpa'n
mɔ bɛ lɛ kpʋnndɛ nɪn ati, b'a ndie man kɛ sʋanlan lé bɛ́ ti.
36 Bɛ gʋlʋlɪ mmie-mɔ kʋsʋ anwʋn ɛsɛ bɛ finlin bɛ́ mgbele. Bɛ gualɪ mmie-mɔ asa
ngɔnzɔngɔnzɔ bɛ gualɪ bɛ́ fiadɪ
37 Bɛ tʋtʋlɪ mmie-mɔ nyɔbʋɛ bɛ hunlin bɛ́. Bɛ le saha bɛ kukolɪ mmie-mɔ anun nnyuan
nnyuan. Bɛ falɪ dadɪɛ bɛ hunlin mmie-mɔ. Anɪn like fíí nnʋn bɛ́ sa nun. Bʋa nʋn esile
kpolo yê b'a bu yí taladɪɛ b'a wula bɛ nanndɪ nun ɔ. Menian'n-mɔ kele bɛ́ ahʋlʋwa bɛ yɔ
bɛ́ asa.
38 Meninkpa sɔ'n-mɔ m'ɔ nvata man kɛ ahan bɛ wu bɛ gua mân ɛhɪ anun'n, bɛ nanndɪ
nanndɪ ɛwâ'n-mɔ anun ɔ nʋn mmʋka'n-mɔ asʋ. Bɛ dɪda bɔɛ'n-mɔ anun ɔ nʋn asɪɛ'n lɪka
m'ɔ kɔ kpɛ kunman'n-mɔ anun.
39 Dedi nɪn ati, Nyanmɪan lelɪ menian sɔ'n-mɔ kʋalaa tʋlɪ nun. Nan kʋsʋ, like'n m'ɔ falɪ
bɔlɪ bɛ́ anɔhʋba'n, bɛ́ sa a ngan man yí.
40 Afɪ Nyanmɪan a ngulo man kɛ bɛ́ nwʋn tɪ bɛ yaci yɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ dunman nun, ɔ'a
sesie like m'ɔ tɪ kpa tala sʋ ɔ'a sie yɛ́.

12

Adanzɪɛ mma dɔʋn kpa ta si yia yɛ́.

1 Nan yɛ́ dɪɛ, adanzɪɛ mma dɔʋn kpa ta si yia yɛ́. Ɛhɪka ati, like kʋalaa m'ɔ tʋnndʋn yɛ́ ja
nun'n, yɛ yáci yɛ tó. Ɛsɛ ɛtɛ'n kʋsʋ mɔ kʋn nʋn nnyuan an anɪn ɔ'a fa yí sa ɔ a tʋ yɛ́ kɔmɪn'n,
yɛ yáci yɛ tó. Nan yɛ nwánndi kpa dede yɛ jú lɪka'n mɔ b'a hele yɛ́'n.
2 Sɛ yɛ 'nwanndi a, yɛ nían Zozi. Afɪ yɛ́ dedi nɪn abʋbɔ'n nʋn yí agualɪɛ'n y'ɔ le yí. Ɔ tielɪ kɛ
bɛ búbɔ yí kʋlʋwa nɪn asʋ, ɔ'a nnɪan man kɛ kʋlʋwa nɪn asʋ ewue sɔ'n tɪ anyunnunguasɪɛ
like. Ɔ sanlɪn kɛ mɔ anɪn ɔ nwun yí nun'n y'ɔ le fɛ elie'n m'ɔ lɛ nwʋnndɛ yí'n. Sian dɪɛ, ɔ tɪ
anunminnyanmʋn belemgbin bia nɪn asʋ, Tunminfʋɛ Nyanmɪan Kpili asa fama sʋ.
3 Ɛmɔ ati kácɪ Zozi m'ɔ nwunlin amannɪɛ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ asa nun'n, nán ɛmɔ anwʋn a
mmubu man bɛ́, ɛsɛ bɛ́ lʋa a mmɔ man bɛ́ nwʋn.
4 Afɪ ngondin'n mɔ ɛmɔ nʋn ɛtɛ'n bɛ lɛ kʋn'n, ɛmɔ hʋnlɪn man dede bɛ wuli man.
5 Nán bɛ man bɛ́ lʋa fi afʋtu'n m'ɔ wowula anwʋnsɛlɛ mɔ Nyanmɪan tuli ɛmɔ kɛ yí mma-
mɔ'n. Yí nwan:
Mín wa, sɛ ɛ yɔ like ɛtɛ
nán yɛ́ Mɪn pinnin wɔ́ a, fa sie.
Mɛlɛ m'ɔ lɛ tu wɔ́ nyunnun'n,
n'ɛ man wɔ́ nwʋn bubu wɔ́.
6 *Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan mɔ yɛ́ Mɪn kulo yí ɛjɔlɛ'n,*
sʋanlan sɔ'n, sɛ ɔ yɔ ɛtɛ a, Nyanmɪan pinnin yí.
Sʋanlan biala mɔ yɛ́ Mɪn bu yí kɛ yí wa'n,
sʋanlan sɔ'n, sɛ ɔ yɔ like ɛtɛ a, Nyanmɪan bʋ yí.

7 Ɛmɔ tíla bɛ́ ahʋnlɪn wɔ yalɛ'n mɔ ɛmɔ lɛ nwun yí nɪn anun. Ɛmɔ ɛtɛ nɪn anwʋn epinnian
yê Sɪɛ'n lɛ pinnin ɛmɔ ɔ. Afɪ yalɛ'n mɔ ɛmɔ lɛ nwun yí'n, ɔ kele kɛ Sɪɛ'n bu ɛmɔ kɛ yí mma-mɔ.
Batʋnman benin yê sɛ ɔ yɔ ɛtɛ a, yí sɪ mbinnin man yí ɔ?
8 Sɛ ɔ'a mbinnin man ɛmɔ kɛ ɔ pinnin yí mma'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ kɔ yɔ like ɛtɛ nɪn an,
anɪn ɛmɔ tɪ man yí kunnun mma, nan ɛmɔ tɪ gua sʋ mma.
9 Yɛ fá yɛ́ nyɪn yɛ tʋ́ yɛ́ sɪ-mɔ mɔ b'a wʋ yɛ́ b'a gua asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n. Sɛ yɛ yɔ like ɛtɛ a, bɛ
pinnin yɛ́ yí nwʋn, ɛsɛ yɛ́ nyɪn sɔ bɛ́. Yí ti, ɔ di kɛ yɛ bɛbɛlɛ yɛ́ nwʋn asɪ yɛ man yɛ́ Sɪ'n m'ɔ
wɔ anwunno'n nán y'a nyan ngʋan.
10 Sɛ yɛ yɔ ɛtɛ a, yɛ́ sɪ-mɔ pinnin yɛ́ cɪan kʋn anaan cɪan nnyuan kɛ bɛ́ kunnun kulo ɔ.
Nan Nyanmɪan dɪɛ, yɛ́ kpa ɛyɔlɛ ati yê yɛ yɔ ɛtɛ a, ɔ pinnin yɛ́ nɪn ɔ. Afɪ ɔ kulo kɛ yɛ yɔ
menian nwannzan-nwannzan kɛ yí muonun.
11 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ alimʋa nɪn anun, sɛ bɛ pinnin sʋanlan kʋn yí ɛtɛ'n dunman nun an,
yalɛ y'ɔ di ɔ, ɔ nni man yí nwʋn fɛ. Nan bɛ́ mɔ bɛ kɔ pinnin bɛ́ sɔ'n, ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede bɛ kpasi
a, ɛkpasie sɔ'n man bɛ nyan anzʋnunjɔ, ɛsɛ bɛ bɔ abalabɔ kpa.

Afʋtu.

12 Ɛhɪka ati, ɛmɔ kpúnndin kpúnndin bɛ́ sa'n-mɔ mɔ ɔ'a kpɔ nɪn anun. Ɛmɔ kpúnndin
kpúnndin bɛ́ ja'n-mɔ m'ɔ lɛ bu nɪn anun.
13 Ɛmɔ nánndɪ atɪn fɔ́ún nɪn asʋ nán sʋanlan m'ɔ tia tɔ sʋ nɪn anwʋn a sa yí ja nɪn a nga
man ɛbɛlɛ.
14 Ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ nʋn menian'n-mɔ kʋalaa tánlan anzʋnunjɔ nun. Ɛsɛ ɛmɔ
kpʋ́nndɛ nwannzan-nwannzan ɛyɔlɛ nɪn ɛmɔ asɪtanlan nɪn anun. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan
mɔ yí asɪtanlan'n tɪ man nwannzan-nwannzan'n, yí nyɪn ngɔ bɔ man yɛ́ Mɪn.
15 Ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye nán sʋanlan fíí a ngaci man yí nzin ɔ'a nzi man Nyanmɪan mɔ ɔ'a
nwun yí nwʋn anwunnvoe'n. Ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye nán sʋanlan fíí a ngaci man kɛ baka m'ɔ
fifi ɔ su diyɔlɛ mɔ menian'n-mɔ ngʋala man yí mma'n di'n.
16 Ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye nán sʋanlan fíí a ngaci man satɪlɪfʋɛ. Ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sɔ́
Nyanmɪan ninnge'n-mɔ, nan nán bɛ yɔ kɛ Ezayu. Afɪ alɪɛ dunman nun, yí m'ɔ tɪ bamuan
baa'n, ɔ tɔnɪnlɪn yí ajâ elie'n manlɪn yí nianman kasian'n.
17 Ɛmɔ sɪ kɛ tɛmʋn mɔ yí nwan yí sɪ yéyila yí'n, ɔ sunlin sɛlɛ kpa, nan kʋsʋ yí sɪ a ndɛ man
yí sʋ. Afɪ Ezayu nnwun man atɪn ngacili fíí mɔ ɔ 'sɪn sʋ nán yí sɪ a yeyila yí sʋ ɔ.
18 Ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ a njʋɪn a mgbunnge man bʋka kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ hyɪnlɪn kpunngelɪ
Sinayi bʋka'n. Bʋka sɔ'n mɔ bɛ kpunngelɪ'n, anɪn sîn'n lɛ jue sʋ, sʋ'n tɪ awosin, awosin
kabii nʋn anwʋnman.
19 Bɛ tɪlɪ kɔnɔti nɪn angan ɔ nʋn anɪɛ kʋn. Bɛ́ mɔ bɛ tɪlɪ anɪɛ sɔ'n nwan nán man bɛ kan
ɛjɔlɛ fíí kʋ́n bɛ tʋ sʋ.
20 Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ tɪlɪ'n, sʋanlan fíí ngʋala man sʋ di. Afɪ anɪɛ'n lɛ kele kɛ:
Sʋanlan biala, anaan ayɛmʋa bɔbɔ kan bʋka nɪn an, bɛ 'tʋtʋ yí ɛbʋɛ bɛ kun yí.
21 Mɔ bɛ nwunlin yí'n yɔlɪ esulo dede Moyizɪ nwan: *Mɪn sulo dede mín nwʋn lɛ wʋsʋ mín.*
22 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ a hyʋɪn a kpunnge Sɪʋn bʋka'n, Tɪasɪfʋɛ Nyanmɪan kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ
yí anwunno Zoluzalɛmʋn'n. Ɛmɔ a hyʋɪn a kpunnge nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ akpɪɪ akpɪɪ'n-
mɔ mɔ b'a yia Nyanmɪan anwʋn bɛ lɛ di ɛnyɪnmɪan'n.
23 Ɛmɔ a hyʋɪn a kpunnge Nyanmɪan amma'n-mɔ mɔ ɔ'a hɛlɛ bɛ́ dunman yí kalata nɪn
anun'n. Yí mma sɔ'n-mɔ tɪ kɛ yí bamuan mma. Ɔ'a sie bɛ́ ajâ. Ɛmɔ a hyʋɪn a kpunnge
Nyanmɪan m'ɔ bua menian'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ'n. Ɛmɔ a hyʋɪn a kpunnge sɛsɛfʋɛ'n-mɔ mɔ
b'a wu mɔ Nyanmɪan a man bɛ́ nwʋn a tɪ'n.
24 Ɛmɔ a hyʋɪn a kpunnge Zozi. Ɔ'a sesie yɛ́ nʋn Nyanmɪan yɛ́ afian maan y'a wʋlʋ yí
nyɪhyɛ fʋfɔlɛ nɪn anun. Ɛmɔ a hyʋɪn a kpunnge yí moja'n m'ɔ butuli'n. Moja sɔ'n, ɔ yɔ nâ
tala Abɛlɪ dɪɛ'n.
25 Ɛhɪ ati, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa! Nán bɛ totua bɛ́ nzʋ wɔ ɛjɔlɛ'n mɔ sʋanlan'n lɛ kan kele
ɛmɔ nɪn anwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ mɔ b'a ndie Nyanmɪan afʋtu'n, ɔ tualɪ bɛ́ yí nwʋn kalɛ. Yɛ́

kʋsʋ, sɛ yɛ totua yɛ́ nzʋ nán y'a ndie man sʋanlan'n m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ'n kele yɛ́ nɪn an, ɔ 'tua yɛ́ yí nwʋn kalɛ.

26 Sʋanlan sɔ'n m'ɔ jʋjɔlɪ mɔ asɪɛ nɪn anwʋn wʋsʋlɪ yí'n, sian dɪɛ, ɔ'a bɔ yɛ́ anɔhʋba ɛhɪ kɛ: *Mɪn 'ba man asɪɛ nɪn anwʋn wʋsʋ yí kʋn biekun. Nán asɪɛ nɪn angʋnmɪn yê yí nwʋn 'ba wʋsʋ yí ɔ, nán anwunno'n kʋsʋ anwʋn 'ba wʋsʋ yí bie.*

27 Ɛjɔlɛ kpɔlɛ sɔ'n-mɔ: "kʋn biekun," yí bʋ kele kɛ ninnge'n-mɔ kʋalaa mɔ Nyanmɪan bɔlɪ mɔ bɛ́ nwʋn 'ba wʋsʋ bɛ́'n, ninnge sɔ'n-mɔ 'ba kpɛ nun. Nan nunhan mɔ bɛ́ nwʋn ngɔ nwʋsʋ man bɛ́'n, bɛ́ yê bɛ 'ka ɛbɛlɛ ɔ.

28 Ɛhɪka ati, bɛ mán yɛ lá Nyanmɪan asɪ kɛ ɔ'a man yɛ́ ɛhɪnlɪn mân kʋn mɔ yí nwʋn nwʋsʋ man yí ɔ. Yɛ lá yí asɪ yɛ mán yí anyɪnnzɔ nʋn nindi, yɛ só yí maan yí kunnun jɔ yí nwʋn.

29 Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ Nyanmɪan'n kʋsʋ tɪ sîn m'ɔ jue kun sʋanlan ɔ.

13

Ɛnanndɪɛ'n m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn'n.

1 Ɛhɪka ati ɛmɔ húlo bɛ́ amanngun'n-mɔ kɛ bɛ́ mɔ bɛ de Kilisi bɛ di'n kulo bɛ́ nwʋn'n.

2 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ kɔ tʋ ɛmɔ'n, ɛmɔ síke bɛ́ kanlanman. Afɪ menian mmie-mɔ yɔlɪ sɔ bɛ sikelɪ nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ kʋsʋ b'a nnwun man nun.

3 Ɛmɔ ati kácɪ bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadɪ'n kɛ ɛmɔ nʋn bɛ́ yê bɛ la ɛlɔ ɔ. Ɛmɔ ati kácɪ bɛ mɔ bɛ lɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa'n kɛ ɛmɔ nʋn bɛ́ bɛ tɪ anwʋnnaan kʋn.

4 Ɛmɔ anun kʋn biala anyɪn só ajaa'n. Belenzua'n mán yí yɪ nwún yí ti anun. Balasua'n kʋsʋ mán yí hun nwún yí ti anun. Afɪ, bɛ́ mɔ bɛ nanndɪ basa-basa'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tʋn ajaa'n, Nyanmɪan 'bua bɛ́ ndɛɛ.

5 Ɛmɔ ɛnanndɪɛ nɪn anun, nán bɛ man esika ehulo'n wʋlʋ bɛ́ ajʋnlɪn nun. Nan nunhan mɔ ɛmɔ le yí'n, ɛmɔ fá yí sɔ. Afɪ Nyanmɪan a han kɛ: *Mɪn nyaci man wɔ́ lɛ́, ɛsɛ mɪn nju man wɔ́ mɪn ndʋ man lɛ́.*

6 Yí ti, yɛ nzulo man yí nzin. Yɛ kʋala yí kan kɛ:
Yɛ́ Mɪn tɪ mín bʋkafʋɛ, mɪn nzulo man like fíí.
Nzu like dɪɛ yê kulo sʋanlan kʋala mín yɔ ɔ?

7 Ɛmɔ ati kácɪ bɛ́ mɔ bɛ lili ɛmɔ anyunnun daba mɔ bɛ bɔlɪ Nyanmɪan Ɛjɔlɛkpa'n bɛ helelɪ ɛmɔ'n. Kɛ bɛ kpɪnlɪn bɛ buli bɛ́ mân'n dede bɛ wuli'n, ɛmɔ ati tánlan sʋ bɛ nánndɪ dedi nɪn asʋ kɛ bɛ́.

8 Zozi Kilisi ngaci man. Kɛ ɔ tɪ yí anʋnman'n y'ɔ tɪ yí ɛnɛ nʋn dahuu nɪn ɔ.

9 Nán man ɛmɔ yaci bɛ́ nwʋn maan menian kekele ɛmɔ ninnge ngacile bɛ laka ɛmɔ. Ɔ sɛ kɛ anwunnvoe'n mɔ Nyanmɪan a nwun yɛ́'n wúla yɛ́ anwʋnsɛlɛ. Nan nán bɛ man alɪɛ anwʋn mala wula ɛmɔ anwʋnsɛlɛ. Afɪ bɛ́ mɔ bɛ di alɪɛ mala'n-mɔ asʋ'n, bɛ nyanlɪn man sʋ nvasʋɛ lɛ́.

10 Tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ di junman Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn anun'n, bɛ le man atɪn bɛ nni man yɛ́ tɛɛ ɛyɪɛ mʋcɪa nɪn asʋ.

11 Afɪ naan'n-mɔ moja'n m'ɔ tu ɛtɛ'n mɔ tɛɛyɪfʋɛ kpain'n fa wʋlʋ lɪka nwannzan-nwannzan kpa'n, kulo'n tiba yê bɛ yala naan sɔ'n-mɔ ɔ.

12 Ɛhɪka ati, kɛ ɔ kɔ yɔ nán yí moja nɪn a man mân nɪn anwʋn a tɪ'n, Zozi kʋsʋ falɪ yí nwʋn yɪlɪ tɛɛ kulo tiba.

13 Kɛmɔ Zozi yɔlɪ yí sɔ'n, yɛ́ kʋsʋ yɛ kpʋ́ yí kulo tiba ɛlɔ yɛ nwún anyunnunguasɪɛ'n bie kɛ ɔ nwunlin yí'n.

14 Afɪ, asɪ ɛwa, yɛ le man kulo mɔ yí bʋsʋ cɛ dahuu ɔ. Nan kulo'n m'ɔ lɛ ba'n yê yɛ lɛ kpʋnndɛ ɔ.

15 Ɛhɪka ati, ɔ nanndɪ Zozi asʋ, yɛ yí Nyanmɪan ayɛ cɪan daa kɛ bɛ yɪ tɛɛ'n. Yí bʋ y'ɔ le kɛ yɛ fá yɛ́ nʋan'n yɛ kánnvʋ yí dunman'n.

16 Nán man ɛmɔ alʋa fi ye nɪn ɛyɔlɛ, ɛsɛ ɛmɔ bʋ́ka bɛ́ nwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ tɛɛ ɛyɪɛ sʋa-mɔ yê Nyanmɪan kulo ɔ.

17 Ɛmɔ mán bɛ nyɪn sɔ́ bɛ́ mgbain'n-mɔ bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ bɛ mán bɛ́. Afɪ bɛ́ yɛ̂ bɛ nɪan
ɛmɔ ɛkala nɪn asʊ ɔ. Ɛsɛ bɛ́ yɛ̂ bɛ 'bu junman'n mɔ bɛ kɔ li nɪn anwʊn mgbʊnndan bɛ kele
Nyanmɪan ɔ. Sɛ ɛmɔ man bɛ́ anyɪnnzɔ a, bɛ le fɛ elie bɛ 'di bɛ́ junman'n. Sɛ ɔ'a nyɔ man sɔ
nán bɛ fa bíle bɛ di a, ɔ nyɔ man kpa mman man ɛmɔ.
18 Ɛmɔ sɛ́lɛ bɛ mán yɛ́ dahuu. Afɪ ɔ wɔ yɛ́ ahʊnlɪn nun kɛ like biala anun, yɛ kulo kɛ yɛ bɔ
bala kpa.
19 Mɪɪn kan mɪn fua sʊ kɛ ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan kɛ ɔ mán mín atɪn maan m mála ɛmɔ anwʊn
ɛlɔ ndɛ-ndɛ.
20 Nyanmɪan m'ɔ tɪ alʊacɪcɪɛ baka nɪn a man yɛ́ Mɪn Zozi m'ɔ tɪ bʊa ɛnɪanfʊɛ kpa'n fi
ewue nun a tinnge. Yí moja'n di ajinlanmun kɛ nyɪhyɛ'n mɔ Nyanmɪan nʊn yɛ́ hyɪhyɛlɪ'n
wɔ ɛbɛlɛ dahuu.
21 Nyanmɪan mán ɛmɔ anwʊnsɛlɛ maan ɛmɔ húala bɛ yɔ́ like biala m'ɔ tɪ kpa m'ɔ sɔ yí
nyɪn'n. Zozi dunman nun, ɔ yɔ́ maan yɛ́ asɪtanlan'n sɔ́ yí nyɪn. Anunminnyanmʊn hán
Zozi Kilisi cɪan daa! Amɪn!
22 Anianman-mɔ, mɪn 'bʊtʊ ɛmɔ kɛ bɛ sí abʊtalɛ bɛ tíe afʊtu ɛjɔlɛ ɛhɪ-mɔ. Ɔ sanlɪn kɛ
kalata'n mɔ m'an hɛlɛ ɛmɔ nɪn a nwa man.
23 Mɪn kulo kɛ ɛmɔ tɪ kɛ yɛ́ nianman Timote mɔ bɛ tʊlɪ yí fiadɪ'n, b'a yɪ yí. Sɛ ɔ ba tʊ mín
ndɛ a, mín nʊn yí yɛ 'ba a a nɪan ɛmɔ abʊsʊ.
24 Ɛmɔ yɔ́ bɛ́ mgbain'n-mɔ nʊn anwʊntɪɛ mma'n-mɔ kʊalaa like bɛ mán mín. Itali
amma'n-mɔ mɔ bɛ tɪ yɛ́ nianman'n, bɛ́ nwan bɛ 'yɔ ɛmɔ like.
25 Nyanmɪan nwún ɛmɔ kʊalaa anwʊn anwunnvoe.

ZƱAKI KALATA'N
M'Ɔ HƐLƐLI'N

M'ə wə nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Zʋakɪ? Kɛ menian'n-mɔ lɛ kpɪn kele'n, Zʋakɪ tɪ yɛ́ Mɪn Zozi anianman belenzua (Matie 13.55, Maakɪ 6.3, Galasi 1.19, 1 Kolɪntɪ 15.7). Ɔ kacili Zoluzalɛmʋn Asɔnɪn nɪn asʋ kpain'n kʋn (Junman 15.13-21, Galasi 2.9). Zʋakɪ hɛlɛlɪ yí kalata'n nwanlɪn "Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan'n". Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan'n mə Zʋakɪ lɛ kan yí ɛjɔlɛ ɛwa'n, nán daba Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan nɪn ɔ. Nan ɔ lɛ kan Zufʋ'n-mə mə b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi, mə ahʋlʋwa mə anɪn bɛ lɛ kele bɛ́'n dunman nun b'a tʋ b'a sanndɪ mân ɛhɪnlɪn-mə anun'n. Zʋakɪ anyunnun, Zufʋ sə'n-mə yê bɛ tɪ Nyanmɪan menian sakpa ɔ. Yí kalata nɪn anun, ɔ lɛ bʋtʋ bɛ́ kɛ emian nɪn anun, bɛ sí abʋtalɛ. Ɛsɛ ɔ lɛ kan kele bɛ́ kɛ bɛ nánndɪ ngɛlɛ sʋ bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ bɔ́ bala kpa m'ɔ nʋn bɛ́ dedi'n kɔ sʋ. Ɔ lɛ kannzʋ esikafʋɛ'n-mə kʋsʋ kɛ bɛ nían bɛ́ nwʋn kpa, nán bɛ fa bɛ́ esika'n bɛ tu bɛ́ nwʋn, ɛsɛ ɔ lɛ wowula ehianfʋɛ'n-mə anwʋnsɛlɛ.

Kalata nɪn ati kʋn nɪn anun, Zʋakɪ lɛ bɔ yí ɛjɔlɛ tile tile'n-mə asʋ. Kalata nɪn ati nnyuan nɪn anun, ɔ lɛ kan kele anianman'n-mə kɛ bɛ síe bɛ́ nwʋn ye, nán bɛ nɪan esikafʋɛ'n-mə anyunnun bɛ kpɔ ehianfʋɛ'n-mə. Nan ɔ di kɛ bɛ bʋka ehianfʋɛ'n-mə wɔ bɛ́ ehian nɪn anun. Kalata nɪn ati 3.1-4.12, Zʋakɪ lɛ kan kele bɛ́ mə bɛ jʋnlɪn kɛ bɛ sɪ ngɛlɛ, ɛsɛ bɛ kulo kɛ bɛ kekele bɛ́ manngʋn'n-mə Nyanmɪan ninnge'n kɛ bɛ síe nwʋn ye wɔ atubɛnwʋn nʋn akpʋlʋwa esue nɪn anwʋn, nan bɛ jónlɪn ɛjɔlɛ m'ɔ fi bɛ́ nʋan 'fite nɪn anwʋn kpa. Kalata nɪn ati 4.13-5.6, ɔ lɛ kannzʋ esikafʋɛ'n-mə kɛ bɛ síe bɛ́ nwʋn ye wɔ atubɛnwʋn nʋn kʋasɪabuo nɪn anwʋn. Kalata nɪn agualɪɛ nun, Zʋakɪ lɛ kacɪ bɛ́ kɛ sɛ emian tʋ bɛ́ a, bɛ sí abʋtalɛ, ɛsɛ yí nwan bɛ sɛ́lɛ bɛ mán bɛ́ mə bɛ wɔ ɛfɛ nun ɔ nʋn bɛ́ mə bɛ ndɪ man akpɔlɛ'n.

Ahɪn ebisa

1 Mín Zʋakɪ mə n dɪ Nyanmɪan nʋn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi akʋa'n yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan ɛmə ɔ. Ɛmə mə bɛ tɪ Nyanmɪan menian mə bɛ fi Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan nɪn anun, mə emian nɪn a man ɛmə a tʋ a sanndɪ mân'n lɪka kʋalaatin'n, mɪn 'bisa ɛmə ahɪn.

Emian'n nʋn dedi nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n

2 Mín nianman-mə, sɛ emian ngacile ngacile'n kʋalaa tʋ ɛmə a, ɛmə lí yí nwʋn fɛ kpa.

3 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmə mə bɛ de Nyanmɪan bɛ di'n, sɛ bɛ sa ɛmə bɛ nɪan, nan sɛ ɛmə jin bɛ́ ja nun an, anɪn ɛmə a yɔ kunngun.

4 Ɛmə jínlan bɛ́ ja nun kpa, nán ɛmə a kaci meninkpa mə nyɔlɪɛ ɛtɛ fíí nnʋn man bɛ́ abalabɔ nɪn anun, menian mə bɛ́ nwʋn a tɪ kpa bɔkɔɔ.

5 Sɛ ɛmə anun bie ngɛlɛ'n nza man yí a, anɪn ɔ 'sɛlɛ Nyanmɪan maan ɔ héle yí ngɛlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan dɪɛ, ɔ nyɔ man sʋanlan abɔlɛ, ɔ yɪ yí kʋnnun ɔ man.

6 Nan sɛ ɔ 'sɛlɛ yí a, n'ɔ jʋnlɪn kɛ yí sa ngan man yí, nan ɔ mán yí ti tánlan sʋ kɛ yí sa a han yí dada angʋnmɪn. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ kɔ sɛlɛ like m'ɔ nne nni man kɛ yí sa a han yí'n, sʋanlan sə'n, anɪn ɔ tɪ kɛ mgbaha mə asutue'n bɔ yí tango tango jenvie nɪn anyɪnsʋ ɔ.

7 Sʋanlan sʋa, n'ɔ jʋnlɪn kɛ ɔ 'nyan yɛ́ Mɪn asa nun like.

8 Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ sʋanlan mə yí ajʋnlɪn tɪ nnyuan nnyuan, yí nyɔlɪɛ'n-mə mmə man kpɔlɛ.

Ehianfʋɛ nʋn esikafʋɛ

9 Ehianfʋɛ'n m'ɔ si yɛ́ Mɪn Zozi sʋ'n, ɔ lí yí nwʋn fɛ, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan a man yí sʋ.

10 Esikafʋɛ'n kʋsʋ m'ɔ si Zozi sʋ'n, ɔ lí yí nwʋn fɛ, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan a man ɔ'a han yí nwʋn asɪ. Afɪ esikafʋɛ'n 'ba wu kɛ ndile'n-mə ndetele'n m'ɔ kpʋlʋ gua'n.

11 Eyua'n fi ɔ yala ndile'n-mɔ a, anɪn ndetele nɪn a kpʋlʋ a gua. Ɔ kpʋlʋ gua a, anɪn
yí kanlanman nɪn a yue. Esikafʋɛ'n kʋsʋ, kɛ yí asɪtanlan'n tɪ yí nɪn ala anɪn. Ɔ 'wu yaci
junman'n m'ɔ di nɪn ɛbɛlɛ.

Sɔnɪan m'ɔ tʋ sʋanlan'n

12 Nyila hán sʋanlan mɔ sɔnɪan'n tʋ yí a, ɔ si abʋtalɛ ɔ jinlan yí ja nun'n. Ɔ sanlɪn kɛ sɛ ɔ
jinlan yí ja nun dede tɛmʋn'n sɪn an, Nyanmɪan 'man ɔ nyan ngʋan'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a bɔ bɛ́
mɔ bɛ kulo yí nɪn anɔhʋba'n.

13 Sɛ sɔnɪan tʋ sʋanlan bie a, n'ɔ kan kɛ: “Nyanmɪan lɛ sɔ mín nɪan”. Ɔ sanlɪn kɛ like fíí
ngʋala nnaka man Nyanmɪan kɛ ɔ yɔ́ ɛtɛ. Yí ti, Nyanmɪan kʋsʋ nnaka man sʋanlan kɛ ɔ yɔ́
ɛtɛ.

14 Nan sʋanlan muonun, yí anyɪnbʋlʋ'n nʋn yí ajʋnlɪn ɛtɛ m'ɔ jʋnlɪn'n, y'ɔ fɛlɛ sɔnɪan'n
nʋn nnaka nɪn ɔ.

15 Ahonvinnzo'n kʋsʋ, like m'ɔ nʋn yí ba'n y'ɔ le ɛtɛ nɪn ɛyɔlɛ. Ɛtɛ'n sʋn an, ɔ man ewue.

16 Anianman ehulo mma, nán man ɛmɔ laka laka bɛ́ nwʋn.

17 Yɛ́ Sɪ Nyanmɪan m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ'n, like'n m'ɔ man'n tɪ kpa. Yí acɛdɪɛ biala tɪ like
kanlanman kpa. Yí y'ɔ bɔlɪ sɛnzɛ'n nʋn sala'n nʋn nzalama'n-mɔ, m'ɔ man bɛ ta ɔ. Nan
Nyanmɪan dɪɛ, ɔ ngaci man fíí kɛ ɛlʋlɔɛ'n kaci'n.

18 Nyanmɪan a hulo kɛ yɛ káci yí mma. Ɛhɪka ati, ɔ nanndɪ yí ananhɔlɛ ɛjɔlɛ nɪn asʋ, ɔ'a
bɔ yɛ́ nvʋfɔlɛ maan yɛ di yí abɔdɪɛ nvʋfɔlɛ'n-mɔ ati.

Nán bɛ tie Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n mgban

19 Anianman ehulo mma, sʋanlan kʋn biala yɔ́ anzʋɛ ɔ tíe ɛjɔlɛ'n kpa. Sɛ ɔ 'kan ɛjɔlɛ a, ɔ
jónlɪn yí nwʋn kpa. Ɛsɛ n'ɔ fɛ ɛya ndɛ-ndɛ.

20 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ kɔ fɛ ɛya'n, like m'ɔ yɔ'n, nán asɪtanlan sɛsɛ'n mɔ Nyanmɪan
kulo nɪn anɪn.

21 Ɛhɪka ati, nyɔlɪɛ biala m'ɔ gua bɛ́ nwʋn efian nʋn ati anun ɛtɛ ninnge'n-mɔ kʋalaa,
ɛmɔ yáci bɛ gúa. Nan ɛmɔ yɔ́ anzʋɛ, Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ a tɪ'n, m'ɔ há ɛmɔ ati
anun bɛ nánndɪ sʋ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n kʋala kɛ ɔ de ɛmɔ ati nán Nyanmɪan sikpɛ nɪn a
ngun man ɛmɔ.

22 Ɛmɔ yɔ́ like mɔ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n kan kele ɛmɔ'n, nan nán bɛ tie yí mgban bɛ
laka laka bɛ́ nwʋn.

23 Afɪ, sʋanlan m'ɔ kɔ tie Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n nán ɔ'a nnanndɪ man sʋ a, ɔ soman
sʋanlan m'ɔ lɛ nɪan nɪannun nun ɔ.

24 Sɛ ɔ nɪan yí nyɪn nɪn anun nán ɔ kɔ a, ɛbɛlɛ ala, anɪn yí lʋa a fi kɛ ɔ kpɪn ɔ tɪ yí'n.

25 Nan sʋanlan m'ɔ kɔ suan Nyanmɪan mala kpa'n m'ɔ man fanwʋndi'n, sɛ ɔ di sʋ
kanlanman, ɔ yɔ mɔ mala'n kele'n, ɔ man yí lʋa nvi man an, sʋanlan sɔ'n, ninnge'n kʋalaa
m'ɔ yɔ'n, Nyanmɪan 'yila sʋ.

26 Sʋanlan m'ɔ bu yí nwʋn kɛ ɔ sʋ Nyanmɪan, nan kʋsʋ ɔ fa yí nʋan'n kan ɛjɔlɛ'n
kʋalaatin'n, anɪn ɔ laka laka yí nwʋn, yí Nyanmɪan ɛsʋɛ'n tɪ mgban.

27 Nan yɛ́ Sɪ Nyanmɪan anyunnun, ɛ 'nwun like mɔ sʋanlan m'ɔ sʋ yí kpa'n yɔ'n: ɔ nɪan
awusian mma'n-mɔ nʋn kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ wɔ yalɛ nɪn anun'n. Ɛsɛ ɔ sie
yí nwʋn ye nán mân nɪn anun efian nɪn a gua man yí nwʋn.

2

Nán bɛ bu sʋanlan'n bie kpa bɛ tala bie

1 Anianman-mɔ, ɛmɔ mɔ bɛ de yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ anunminnyanmʋn'n bɛ di'n, nán
bɛ bu menian'n mmie-mɔ kpa bɛ tala bie.

2 Yɛ bú yí kɛ ɛmɔ wɔ asɔnɪn sua nɪn anun, esikafʋɛ kʋn, yí esika ngaa la yí sa, ɔ wula
taladɪɛ kanlanman kpa, ɔ'a wʋlʋ asɔnɪn sua nɪn anun. Ehianfʋɛ kʋn kʋsʋ wula yí taladɪɛ
ndɪtɪlɪka, yí kʋsʋ ɔ'a wʋlʋ asɔnɪn sua nɪn anun.

3 Sɛ ɛmɔ bu sʋanlan'n m'ɔ wula taladɪɛ kanlanman'n kpa nán ɛmɔ se yí kɛ: “Wɔ́, tanlan
meninkpa'n-mɔ lɪka ɛwa”, nán sɛ ɛmɔ se ehianfʋɛ'n kɛ: “Wɔ́ dɪɛ, jinlan nzisi” anaan
“Kpofo mín bʋ asɪ ɛwa”,
4 anɪn ɛmɔ lɛ bu ɛmɔ nun mmie-mɔ kpa tala bie, ɛsɛ anɪn ɔ kele kɛ ɛmɔ ajʋnlɪn'n tɪ man
kpa.
5 Anianman ehulo mma, ɛmɔ tíe. Ɛmɔ sɪ yí yuein kɛ bɛ́ mɔ bɛ bu bɛ́ ehianfʋɛ mân ɛhɪ
anun'n, Nyanmɪan a yɪ bɛ́ ɔ'a man b'a kaci yí mma, ɔ nanndɪ dedi'n mɔ bɛ le yí Zozi Kilisi
anun nɪn asʋ. Ɔ 'fa yí Belemgbin Mân'n sie bɛ́ mɔ bɛ kulo yí nɪn ajâ kɛ ɔ falɪ bɔlɪ anɔhʋba'n.
Ɛmɔ nnwun man kɛ ehianfʋɛ sɔ'n-mɔ tɪ anyanbɛnwʋn menian Nyanmɪan anyunnun ɔ?
6 Nan kʋsʋ ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ mmu man ehianfʋɛ'n-mɔ like fíí. Nán esikafʋɛ'n-mɔ yê bɛ sisi
ɛmɔ, mɔ bɛ sanman ɛmɔ bɛ man bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n-mɔ ɔ?
7 Zozi Kilisi dunman kpa'n m'ɔ la ɛmɔ asʋ'n, nán bɛ́ yê bɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ nɪn ɔ?
8 Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun mala'n mɔ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun'n kele
kɛ: *Kulo wɔ́ manngʋn kɛ wɔ́ muonun wɔ́ nwʋn.* Sɛ ɛmɔ di mala sɔ nɪn asʋ a, ɔ tɪ kpa.
9 Nan sɛ ɛmɔ bu menian'n mmie-mɔ kpa tala mmie-mɔ a, anɪn ɛmɔ yɔ ɛtɛ. Mala'n cɪ ɛmɔ,
ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ a fʋnndʋn yí.
10 Afɪ, sɛ sʋanlan kʋn di Nyanmɪan mala'n kʋalaa asʋ nan ɔ fʋnndʋn kʋnmgba cein an,
anɪn ɔ'a tʋn mala'n kʋalaatin.
11 Afɪ, Nyanmɪan mɔ ɔ'a han kɛ: “N'ɛ tʋn ajaa”, yí kʋnmgba'n nwan: “N'ɛ di awue.” Nan
sɛ a ndʋn man ajaa nán sɛ ɛ di awue a, anɪn a tʋn mala'n-mɔ kʋalaatin.
12 Ɛhɪ ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, ɛmɔ nyɔlɪɛ biala anun, ɛmɔ yɔ́ yí kɛ menian mɔ
Nyanmɪan lɛ ba bua ɛmɔ ndɛɛ wɔ anyɪnnzɔ'n mɔ ɛmɔ le yí wɔ mala m'ɔ man fanwʋndi nɪn
anwʋn.
13 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan mɔ ɔ'a nza man yí manngʋn'n-mɔ anwunnvoe'n, ndɛɛ ebua cɪan
nɪn anun, Nyanmɪan ngɔ sa man yí anwunnvoe. Afɪ, anwunnvoe enwuan'n fʋ ndɛɛ ebua
nɪn asʋ.

Dedi'n nʋn ye ɛyɔlɛ'n

14 Anianman-mɔ, sɛ sʋanlan kʋn kan kɛ: “Mɪn de Nyanmɪan mɪn di” nan sɛ ɔ mmɔ man
bala kpa a, asʋ dedi sɔ'n m'ɔ le yí'n kʋala de yí ɔ? Cɛcɛ, dedi sɔ'n ngʋala nne man yí.
15 Bɛ bú yí kɛ anianman belenzua kʋn anaan anianman balasua kʋn, ɔ la bɔlɛ́ ɛsɛ ɔ le
man alɪɛ nni man.
16 Sɛ ɛmɔ anun bie nwun yí nán ɔ kan kele yí kɛ: “Yɛ́ Mɪn yéyila wɔ́ sʋ. Ɔ búka wɔ́ maan ɛ
nyán taladɪɛ ɛ wúla ɛsɛ ɛ nyán alɪɛ ɛ lí, nanndɪ ye o.” Sɛ sʋanlan kʋn kan sʋa kele yí nianman
nán sɛ ɔ'a mman man yí like fíí a, anɪn nzu ɛbʋka dɪɛ yê ɔ'a bʋka yí ɔ?
17 Kɛ dedi'n kʋsʋ tɪ yí nɪn anɪn. Sʋanlan m'ɔ yí nwan ɔ de Nyanmɪan di, kʋsʋ ɔ nyɔ man
ye'n, anɪn sʋanlan sɔ'n dedi'n tɪ wuluwa.
18 Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, sʋanlan bie 'ba han kɛ ɔ yɔ ye yê wɔ́ kʋsʋ ɛ le dedi. Ɔ 'ba han kɛ ɛ
héle yí wɔ́ ye'n mɔ ɛ yɔ mɔ wɔ́ nwan ɛ le dedi'n, nan yí kʋsʋ ɔ 'yɔ ye ɔ kele wɔ́ kɛ ɔ le dedi.
19 Ɛ de di kɛ Nyanmɪan tɪ baa kʋnmgba? Sakpa, ɔ tɪ ananhɔlɛ! Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kʋsʋ de di
kɛ ɔ tɪ baa kʋnmgba, ɔ man bɛ sulo, bɛ́ nwʋn wʋsʋ bɛ́.
20 Tomgban, mɪn 'kele wɔ́ kɛ sʋanlan mɔ yí nwan ɔ le dedi, nan kʋsʋ ɔ nyɔ man nyɔlɪɛ
kpa'n, yí dedi'n tɪ mgban.
21 Nɪan, Nyanmɪan buli yɛ́ nan Abalahamʋn sɛsɛfʋɛ mɛlɛ m'ɔ falɪ yí wa Izakɪ bɔlɪ afɔlɪɛ
manlɪn yí'n.
22 A nwun yí kɛ? Yí dedi'n m'ɔ le yí'n, ɔ nʋn yí nyɔlɪɛ kpa'n kɔ nun kʋn. Yí nyɔlɪɛ kpa'n-mɔ
ati, yí dedi'n m'ɔ le yí'n tɪ fɔ́ún.
23 Ɛhɪka ati yê b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ: *Abalahamʋn lelɪ Nyanmɪan lili. Yí dedi
nɪn ati, Nyanmɪan buli yí sɛsɛfʋɛ.* Ɛsɛ b'a fɛlɛ yí Nyanmɪan amanngʋn.
24 Ɛmɔ a nwun yí kɛ nán dedi'n mɔ sʋanlan le yí nɪn ala y'ɔ man Nyanmɪan bu yí sɛsɛfʋɛ
ɔ. Nan yí nyɔlɪɛ kpa'n kʋsʋ bʋka sʋ y'ɔ man Nyanmɪan bu yí sɛsɛfʋɛ ɔ.

25 Lahabʋ kʋsʋ m'ɔ tɪ tutu balasua'n, kɛ yí nwʋn ɛjɔlɛ'n tɪ yí nɪn ala anɪn. Yí nyɔlɪɛ kpa'n
dunman nun, Nyanmɪan buli yí sɛsɛfʋɛ. Ɔ sanlɪn kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ mɔ bɛ sʋanlɪn
bɛ́ kɛ bɛ hɔ́ kpála Zoliko kulo'n, ɔ lelɪ bɛ́, ɛsɛ ɔ helelɪ bɛ́ atɪn fʋfɔlɛ maan bɛ sɪnlɪn sʋ bɛ
nwanndili bɛ hɔlɪ.
26 Dedi'n tɪ kɛ kulo sʋanlan. Sɛ ɛnwʋnmɪan nnʋn man kulo sʋanlan anun an, anɪn ɔ
tɪ fuin. Sɛ sʋanlan kʋsʋ le dedi nan ɔ nyɔ man nyɔlɪɛ kpa a, anɪn yí dedi'n m'ɔ le yí'n tɪ
wuluwa.

3

Bɛ́ nʋan anun ɛjɔlɛ'n

1 Anianman-mɔ, nán man ɛmɔ nunhan dɔʋn anyɪn bʋlʋ Nyanmɪan ninnge nɪn ehele.
Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ mɔ yɛ kele Nyanmɪan ninnge'n, yɛ́ ndɛɛ ebua dɪɛ'n mɔ Nyanmɪan 'ba bua
yɛ́'n, nun yɔ esulo kpa tala menian'n-mɔ kʋalaa dɪɛ'n.
2 Yɛ́ kʋalaatin yɛ fʋn ɛfʋan ngacile dɔʋn. Sɛ sʋanlan kʋn anʋan nvʋn man ɛjʋjɔlɛ nun an,
anɪn ɔ tɪ sʋanlan mɔ efian fíí nnʋn man yí nwʋn. Ɔ kʋala yí nwʋn sie kpa.
3 Ɛmɔ nían bɛ́ mɔ bɛ fʋ mgbanngɔ'n-mɔ asʋ'n. Bɛ fa bulalɛ kaan bie, nyanman mɪnnda
yí, bɛ fa bɛ wula mgbanngɔ'n-mɔ anʋan nun. Yí yê bɛ fa bɛ bɪlɪ bɛ́ maan bɛ kɔ lɪka mɔ bɛ
kulo ɔ.
4 Ɛsɛ bɛ mán yɛ fá yɛ́ nyɪn yɛ tʋ́ meli'n-mɔ anwʋn. Meli'n, sunnzun m'ɔ tɪ kpili mɔ
anwʋnman mgbili'n-mɔ bɔlɪ yí bu ɔ, like'n mɔ sʋanlan'n m'ɔ kan nun'n fa bɪlɪ yí'n tɪ kaan
sʋa kɛ tamɪnngan'n mɔ bɛ fa bɛ bɪlɪ ɛlɛɛ'n.
5 Bɛ́ nʋan'n kʋsʋ, kɛ ɔ tɪ yí nɪn anɪn. Ɔ tɪ anwʋnnaan kaan sʋa, nan kʋsʋ ɛjɔlɛ mgbili
mgbili m'ɔ kan'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ. Ɛmɔ sɪ kɛ sîn kaan sʋa m'ɔ kɔ tɔ ɛhʋayɛ nun'n, ɔ kʋala
kɛ ɔ yala yí kʋalaatin.
6 Bɛ́ nʋan'n kʋsʋ tɪ kɛ sîn. Ɛtɛ dɔʋn mɔ bɛ yɔ yí mân nɪn anun'n, ɔ fi bɛ́ nʋan'n. Bɛ́ nʋan'n
wɔ anwʋnnaan nɪn anun bie, ɔ kele yɛ́ sʋanlan baka'n kʋalaa yalɛ. Ɔ sɛcɪ yɛ́ asɪtanlan'n kɛ
sîn'n sɛcɪ like'n. Sîn sɔ'n fi lɪka mɔ ɛbɛlɛ sîn'n nnun man lé'n. Lɪka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Gehɛnɪn.
7 Ɛmɔ nían, kulo sʋanlan kʋala kɛ ɔ sie ninnge ngacile'n kʋalaatin. Naan o, nnʋnman o,
owo o, ejue o, kulo sʋanlan a hʋala bɛ́ sie.
8 Nan kʋsʋ, bɛ́ nʋan kʋnmgba cein dɪɛ, sʋanlan fíí hʋalalɪ man yí sie lé. Ɔ tɪ like ɛtɛ kpa
m'ɔ ngulo man kɛ ɔ tanlan koun fíí ɔ. Diyɔlɛ m'ɔ kun sʋanlan wɔ nun kpa.
9 Yɛ fa yɛ́ nʋan'n yɛ yɪ yɛ́ Mɪn Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Sɪ nɪn ayɛ, ɛsɛ menian'n-mɔ mɔ
Nyanmɪan a nɪan yí nwʋn sʋ ɔ'a bɔ bɛ́'n, yɛ fa yɛ́ nʋan'n yɛ bɔ bɛ́ sasan.
10 Nʋan kʋnmgba'n yɪ Nyanmɪan ayɛ nán ɛsɛ ɔ'a bɔ menian'n-mɔ sasan. Anianman-mɔ,
ɔ nvata man kɛ ahan ɔ yɔ sɔ.
11 Afɪ, nzue fɛ nʋn nzue kalʋ-kalʋ, bɛ ngʋala man kɛ bɛ fi asutile kʋn anun bɛ fite ɔ.
12 Anianman-mɔ, *figi baka kʋn ngʋala man kɛ ɔ su *olivʋ mma. *Divɪn baka ngʋala
man kɛ ɔ su figi mma. Asutile kʋn kʋsʋ mɔ yí nzue'n tɪ kalʋ-kalʋ'n ngʋala man kɛ ɔ man
nzue fɛ fite nun.

Nyanmɪan ngɛlɛ dɪɛ'n

13 Asʋ sʋanlan bie wɔ ɛmɔ anun m'ɔ sɪ ngɛlɛ, ɛsɛ ɔ sɪ ninnge'n kʋalaa ɔ? Yí abalabɔ nɪn
anun, ɔ nʋn yí nyɔlɪɛ kpa'n mɔ ɔ 'yɔ a, ɔ bɛbɛlɛ yí nwʋn asɪ Nyanmɪan anyunnun'n y'ɔ man
bɛ nwun yí kɛ ɔ sɪ ngɛlɛ ɔ.
14 Nan sɛ ɛmɔ akunnun tɪ bile, ɛsɛ sɛ ɛmɔ nʋn bɛ́ manngʋn'n-mɔ la mannzʋan sʋ a, anɪn
nán bɛ tu bɛ́ nwʋn bɛ bu bɛ́ nwʋn kɛ bɛ tɪ menian mɔ bɛ sɪ ananhɔlɛ'n.
15 Ngɛlɛ sʋa fi man Nyanmɪan ɛlɔ, ɔ tɪ asɪ ɛwa ngɛlɛ, ɔ tɪ kulo sʋanlan ngɛlɛ, ɔ tɪ
Abɔnsanmʋn ngɛlɛ.
16 Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ mɔ bɛ́ kunnun tɪ bile, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ cʋɪn mannzʋan'n, butule nʋn
mgban mgban ninnge kʋalaatin fite fite bɛ́ asɪtanlan nɪn anun.

17 Nan ngɛlɛ'n m'ɔ fi Nyanmıan ɛlɔ'n, alimʋa, yí nwʋn tı, ɛsɛ ɔ man sʋanlan m'ɔ kɔ suan
ngɛlɛ sɔ'n kulo anzʋnunjɔ, ɔ tı bɛtɛɛ, ɔ kulo anʋannzɛ, ɔ sı anwunnvoe kpa, ɔ bɔ bala kpa,
ɔ nnıan man sʋanlan nyunnun ɔ mmua man yí ndɛɛ, ɔ kan ananhɔlɛ.
18 Bɛ́ mɔ bɛ kulo anzʋnunjɔ'n, bɛ sesie menian'n-mɔ afian maan anzʋnunjɔ ba. Bɛ́ nyɔlıɛ
sɔ'n tı kɛ like mɔ b'a lua ɔ'a su mɔ bɛ tı sʋ mma ɔ. Mma sɔ'n tı sɛsɛ nyɔlıɛ.

4

Ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası Nyanmıan anyunnun

1 Butule'n nʋn ngondin m'ɔ wɔ ɛmɔ afian'n, ɔ fi nin? Ɔ fi ɛmɔ anyınbʋlʋ ɛtɛ'n. Yí y'ɔ di
akpılıkpılı wɔ ɛmɔ anun cıan daa ɔ.
2 Ɛmɔ anyın bʋlʋ like, kʋsʋ ɛmɔ asa ngan man yí. Anın ɔ'a man ɛmɔ a kaci kodiawu,
bɛ́ nyın a bʋlʋ, kʋsʋ ɛmɔ asa ngan man like'n mɔ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ'n. Ɛmɔ kulo butule elie
nʋn ngondin. Ɛmɔ asa ngan man like mɔ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ'n, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ mmisa man
Nyanmıan.
3 Sɛ ɛmɔ sɛlɛ yí like a, ɛmɔ asa ngan man yí, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ ajʋnlın'n tı man kpa. Afı,
like'n mɔ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ'n, sɛ ɛmɔ asa kan yí a, ɛmɔ fa bɔ bala mɔ ɛmɔ muonun kulo'n.
4 Ɛmɔ tı kɛ menian mɔ bɛ tʋn ajaa. Ɛmɔ nzı man kɛ sʋanlan m'ɔ yí nyın bʋlʋ mân ɛhı anun
ninnge'n-mɔ'n, yí kpɔfʋɛ y'ɔ le Nyanmıan ɔ? Yí ti, sʋanlan biala m'ɔ kulo kɛ ɔ nʋn mân sɔ'n
tila amienguan'n, Nyanmıan kaci yí kpɔfʋɛ.
5 Ɛmɔ jʋnlın kɛ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ tı mgban ɔ? Ɛmɔ nwún yí kɛ Nyanmıan Wawɛ'n
mɔ ɔ'a fa ɔ'a wula yɛ́ nun'n tı sʋanlan m'ɔ cʋın nyunngunlan!
6 Nan kʋsʋ, Nyanmıan nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe sʋnman ɔ yɔ yɛ́ ye m'ɔ tala sʋ. Afı,
b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: "Nyanmıan nʋn bɛ́ mɔ bɛ tu bɛ́ nwʋn'n le bie. Nan bɛ́
mɔ bɛ bɛbɛlɛ bɛ́ nwʋn ası yí nyunnun'n, ɔ nwun bɛ́ nwʋn anwunnvoe."
7 Ɛhıka ati, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası Nyanmıan anyunnun. Ɛmɔ jínlan kpunndiin
Abɔnsanmʋn anyunnun nán ɔ 'nwanndi kɔ mʋa.
8 Ɛmɔ hyúın bɛ mántan Nyanmıan, nán yí kʋsʋ ɔ 'cʋın mantan ɛmɔ. Kɛ menian'n-mɔ
nwunnzin bɛ́ sa'n-mɔ anun bɛ tu efian'n, ɛmɔ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ́ ajʋnlın'n tı nnyuan
nnyuan'n, ɛmɔ mán bɛ́ ahʋnlın nın anun tí.
9 Ɛmɔ kácı bɛ́ abalabɔ nán bɛ lí yí nwʋn yalɛ, bɛ yí awɔ́lɛ. Ɛmɔ yáci ɛsılıɛ'n nán bɛ sún. Ɛmɔ
mán bɛ fɛ elie'n káci alʋabɔ.
10 Ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası Nyanmıan anyunnun nán ɔ 'man ɛmɔ sʋ.

Nán bɛ kan bɛ́ manngʋn'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.

11 Anianman-mɔ, nán man ɛmɔ kan bɛ́ manngʋn'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Sʋanlan m'ɔ kan
yí manngʋn'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ, ɛsɛ ɔ bua yí manngʋn'n-mɔ ndɛɛ'n, anın ɔ tı kɛ ɔ kan mala
nın anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ, ɛsɛ anın ɔ bu mala'n fʋɔ. Nan sɛ ɛ bu mala'n fʋɔ a, anın ɛ nni man sʋ,
nan ɛ bua yí ndɛɛ.
12 Nyanmıan angʋnmın cein y'ɔ kpɛ mala man sʋanlan ɔ, ɛsɛ yí ngʋnmın ala y'ɔ bua
sʋanlan ndɛɛ ɔ. Yí ngʋnmın cein y'ɔ kʋala kɛ ɔ de sʋanlan ngʋan ɔ, ɛsɛ yí y'ɔ kʋala kɛ ɔ man
sʋanlan wu ɔ. Nan wɔ́ mɔ ɛ bua wɔ́ manngʋn ndɛɛ'n, ɛ tı wɔ́ dıɛ sɛ?

Nán bɛ tu bɛ́ nwʋn

13 Afı sian dıɛ, ɛmɔ yɔ́ anzʋɛ bɛ tíe! Ɛmɔ mɔ ɛmɔ kan kɛ: "Ɛnɛ anaan ɛhınman yɛ 'kɔ kulo
kpili sʋa asʋ. Yɛ 'di ɛlɔ afʋɛ kʋn. Yɛ 'si kongo yɛ nyan esika."
14 Nan ɛmɔ mɔ bɛ kan sɔ'n, asʋ ɛmɔ sı alíɛ nzin ɛjɔlɛ ɔ? Ɛmɔ ngʋan'n tı kɛ bɔlɛ́. Ɔ gua kaan
dede, anın ɔ'a tıtı.
15 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ di kɛ ɛmɔ kan'n: "Sɛ Nyanmıan bʋa a, yɛ 'yɔ like ɛhı anaan like sʋa."
16 Nan kʋsʋ ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ lɛ di bɛ́ nʋan, bɛ tu bɛ́ nwʋn. Atubɛnwʋn kɛ ɛhıka sʋa bie fíí tı
man kpa.
17 Afı, sʋanlan m'ɔ sı like m'ɔ tı kpa m'ɔ di m'ɔ yɔ'n, nán sɛ ɔ nyɔ man an, anın sʋanlan
sɔ'n yɔ ɛtɛ.

5

Esikafʋɛ'n-mɔ

1 Afɪ sian dɪɛ, ɛmɔ esikafʋɛ'n-mɔ, ɛmɔ yɔ́ anzʋɛ bɛ tíe! Ɛmɔ sʊ́n bɛ nwʊ́nna bɛ yí awɔ́lɛ. Ɔ
sanlɪn kɛ ɛmɔ 'ba nwun amannɪnhunnun.
2 Ɛmɔ anwʋnndɪɛ nɪn a kpɔlɔ. Ngakʋba'n-mɔ a li ɛmɔ taladɪɛ'n nʋn ɛmɔ ɛtanlan'n-mɔ.
3 Nyanmɪan anyunnun an, ɛmɔ esika kɔkɔlɛ'n nʋn ɛmɔ jɛtɛ fufue nɪn a li ngannɔlɛ.
Ngannɔlɛ sɔ'n, ɔ kele kɛ sîn a tɔ ɛmɔ anwʋn. Mân'n lɛ kɔ yí ayuelɪɛ, kʋsʋ ɛmɔ a hohuan
anwʋndɪɛ a sie!
4 Ɛmɔ nían, menian mɔ bɛ di ɛmɔ ebo nɪn asʋ junman'n, ɛmɔ ndua man bɛ́ kalɛ. Ɛmɔ
tíe kɛ bɛ́ nɪn la nun bɛ lɛ sun ɔ. Nyanmɪan m'ɔ sie nyanmɪansʋ ɛlɔɛ mma'n-mɔ nɪn a tɪ bɛ́
sunfɛlɛ'n.
5 Ɛmɔ a li mân kpa, b'a yɔ like mɔ ɛmɔ muonun kulo ɔ. Ɛmɔ a hɪn kɛ naan mɔ bɛ lɛ ta yí
bɛ kun yí cɪan kʋn ɔ.
6 Sɛsɛfʋɛ'n nʋn ɛmɔ mgbɪlɪ man, ɛmɔ bua yí ndɛɛ, ɛmɔ kun yí.

Ɛmɔ sí abʋtalɛ, bɛ yɔ́ asɔnɪn

7 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, ɛmɔ sí abʋtalɛ dede bɛ mán ɔ jú yɛ́ Mɪn ɛwalɛ cɪan. Ɛmɔ nían
sʋanlan m'ɔ di ebolo junman'n, ɔ si abʋtalɛ ɔ nwʋnndɛ kɛ mmaka mma'n-mɔ sú mma
mgbakpa-mɔ. Alimʋa esue'n tɔ a, ɔ dua yí ninnge'n-mɔ, ɔ si abʋtalɛ dede esue kasian'n tɔ
maan ninnge'n-mɔ yɔ kpa.
8 Ɛmɔ kʋsʋ sí abʋtalɛ, bɛ jínlan bɛ́ ja nun kpa. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ Mɪn ɛwalɛ cɪan'n ka kaan ju.
9 Anianman-mɔ, nán bɛ fa bɛ́ manngʋn'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ bɛ wula bɛ́ kunnun, nán
Nyanmɪan a mmu man ɛmɔ fʋɔ. Ɛmɔ nían, ndɛɛbuafʋɛ'n jin anʋan nɪn anun.
10 Anianman-mɔ, ɛmɔ ati kácɪ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ hanlɪn yɛ́ Mɪn Anʋan
Ɛjɔlɛ'n. Bɛ sili abʋtalɛ amannɪnhunnun'n mɔ bɛ nwunlin yí nɪn anun. Ɛmɔ kʋsʋ sí abʋtalɛ
kɛ bɛ́.
11 Ɛmɔ nían, yɛ kan kɛ nyila a han bɛ́, ɔ sanlɪn kɛ bɛ jinlanlɪn bɛ́ ja nun kpa. Abʋtalɛ'n
m'ɔ Zɔbʋ sili'n, ɛmɔ a tɪ yí nwʋn ɛjɔlɛ lé. Yí amannɪnhunnun nɪn anun, ɛmɔ nwunlin yí kɛ
Nyanmɪan man ɔ fi nun fitelɪ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan tɪ kpa sʋnman, ɛsɛ ɔ sa anwunnvoe.
12 Anianman-mɔ, ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn 'ba han mɪn kele ɛmɔ'n tɪ cɪnnjɪn kpa. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le
kɛ nán man ɛmɔ kan ndâ. Nán bɛ kan Nyanmɪan, nán bɛ kan asɪɛ, nán bɛ kan ndâ ngacile
fíí. Sɛ bɛ bisa ɛmɔ ɛjɔlɛ m'ɔ di mɔ ɛmɔ kan: “Yuo” a, ɛmɔ hán. M'ɔ di mɔ ɛmɔ kan: “Cɛcɛ” a,
ɛmɔ hán. Nán bɛ kan ndâ bɛ tʋ sʋ nán Nyanmɪan a mmu man ɛmɔ fʋɔ.
13 Sɛ ɛmɔ nunhan bie lɛ nwun amannɪɛ a, anɪn ɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan maan ɔ lé yí. Sɛ ɛmɔ
nunhan bie lɛ di fɛ a, anɪn ɔ tʋ́ ejue ɔ yí Nyanmɪan Kpili ayɛ.
14 Sɛ ɛmɔ nunhan bie ndɪ man akpɔlɛ fíí a, anɪn ɔ fɛ́lɛ asɔnɪn mgbain'n-mɔ. Mgbain sɔ'n-
mɔ kpʋ́kpa yí *olivʋ ngo wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun nán bɛ sɛ́lɛ bɛ mán yí.
15 Asɔnɪn sʋa mɔ bɛ fa dedi bɛ yɔ'n, ɔ man wuluwafʋɛ'n tɪ akpɔlɛ. Ɛsɛ sɛ ɔ yɔlɪ nyɔlɪɛ ɛtɛ a,
ɔ 'nyan ɛtɛ face.
16 Ɛhɪka ati, ɛmɔ hán bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ mɔ b'a yɔ'n bɛ héle bɛ́ nwʋn, bɛ yɔ́ asɔnɪn bɛ mán bɛ́ nwʋn
nán Nyanmɪan a man ɛmɔ a tɪ akpɔlɛ. Sʋanlan m'ɔ tɪ sɛsɛ'n, asɔnɪn m'ɔ kɔ yɔ'n, tunmin kpili
kpa wɔ nun.
17 Ɛmɔ nían, anɪn Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ Eli tɪ kulo sʋanlan kɛ yɛ́ ala. Ɔ yɔlɪ asɔnɪn sɛlɛ
kpa kɛ esue'n n'ɔ tɔ. Sakpa kɛ esue a ndɔ man dede afʋɛ nsan sala nsian.
18 Ɛhɪ anzin, Eli kɔ yɔ asɔnɪn biekun nán esue a tɔ maan ninnge'n-mɔ a yɔ kpa.
19 Anianman-mɔ, sɛ ɛmɔ nunhan bie fi Nyanmɪan atɪn nɪn asʋ jasʋ, nán sɛ ɛmɔ bie fa yí
sa ba a, anɪn ɔ'a yɔ like m'ɔ tɪ kpa.
20 Ɛmɔ nwʋ́n yí kɛ sʋanlan m'ɔ kɔ yɪ ɛtɛfʋɛ kʋn fi yí nyɔlɪɛ ɛtɛ atɪn nɪn asʋ kɔ a Nyanmɪan
atɪn nɪn asʋ'n, anɪn ɔ a man Nyanmɪan a le sʋanlan sɔ nɪn ati, ɛsɛ anɪn ɔ'a fa yí ɛtɛ'n dɔʋn
ɔ'a hye yí.

PIƐLI KALATA'N
M'Ɔ LILI MƱA HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Pɪɛlɪ? Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan nɪn anun, yí yê anɪn ɔ tɪ bé kpain ɔ. Dunman Pɪɛlɪ'n tɪ *gɛlɛkɪ anɪɛ, yí bʋ y'ɔ le kɛ ɛbʋɛ. Zozi y'ɔ tʋnlɪn yí sɔ ɔ, nan yí dunman'n, *ebele anɪɛ nɪn anun, bɛ fɛlɛ yí Simʋn. Pɪɛlɪ fi Galile mân nɪn anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Bɛtɪsayida nɪn asʋ (Zʋan 1.43). Anɪn, Pɪɛlɪ nʋn yí nianman bian Andele, bɛ cɪ ejue Galile asue nɪn anun. Nan mɔ Zozi fɛlɛlɪ bé yí nwʋn'n, bɛ yacili ejue ɛhyɪɛ junman'n bɛ sili yí sʋ bɛ kacili yí menian. Mɔ Zozi fʋlɪ hɔlɪ nyanmɪansʋ'n, Pɪɛlɪ bɔlɪ Zozi anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ ɛbɛlɛ, ɔ nʋn Zude nʋn Samali mân nɪn anun. Kɛ bɛ lɛ kpɪn bɛ kele'n, ɔ hɔlɪ dede ɔ juli *Lɔmʋn kulo nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ yê bɛ bʋbɔlɪ yí kʋlʋwa sʋ bɛ hunlin yí ɔ.

Kalata ɛhɪ anun, Pɪɛlɪ lɛ kan kele yé kɛ Silivɪn mɔ bɛ fɛlɛ yí biekun Silasɪ'n yê ɔ'a hɛlɛ kalata sɔ'n ɔ'a man yí ɔ (5.12). “Babilɔnʋn” ɛlɔ yê ɔ'a hɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ (5.13). Babilɔnʋn, yí bʋ y'ɔ le kɛ Lɔmʋn. Ɔ'a hɛlɛ ɔ'a nwan Kilisi menian'n-mɔ mɔ b'a tʋ b'a sanndɪ mân mân'n-mɔ mɔ ɛnɛ bɛ fɛlɛ yí Tuluki mân nɪn anun'n (1.1).

Tɛmʋn sɔ'n, anɪn bɛ lɛ kele Kilisi menian'n-mɔ ahʋlʋwa ɛlɔ. Ɛhɪka ati, Pɪɛlɪ a hɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ'a nwan bé ɔ'a wowula bé anwʋnsɛlɛ wɔ bé yalɛ'n mɔ bɛ lɛ nwun yí nɪn anun. Kalata nɪn ati 1.2-12, Pɪɛlɪ lɛ kacɪ bé kɛ Nyanmɪan 'ba le bé ti, ɛsɛ ɔ'a sie bé ajâ kpili kpa wɔ nyanmɪansʋ. Ajâ sɔ'n, bɛ 'ba nyan yí mɛlɛ mɔ Zozi Kilisi 'ba yɪ yí nwʋn kele menian'n-mɔ mân nɪn ayuelɪɛ nun'n. Yí sɔ ati, bɛ tíla bé ahʋnlɪn bɛ nyán dedi wɔ yalɛ enwuan mɔ bɛ lɛ nwun yí nɪn anun. Kalata nɪn ati 1.13-2.10, ɔ lɛ kacɪ bé kɛ Nyanmɪan nwan bɛ nánndɪ anwʋntɪɛ nun. Kalata nɪn ati 2.11-5.19, ɔ lɛ bʋtʋ bé kɛ bɛ nánndɪ kanlanman wɔ bé mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan nɪn afian, ɛsɛ bé muonun bé afian, bɛ nánndɪ kanlanman. Bɛ nían Kilisi m'ɔ nwunlin yalɛ, nan kʋsʋ, ɔ'a nyɔ man ɛtɛ fíí nɪn ɛnanndɪɛ dɪɛ nɪn asʋ. Kalata nɪn agualɪɛ nun (5.1-14), Pɪɛlɪ lɛ man asɔnɪn mma'n-mɔ nʋn bé mgbain'n-mɔ afʋtu.

Ahɪn ebisa

1 Mín Pɪɛlɪ, mɔ n dɪ Zozi Kilisi bɔfʋɛ'n, mín yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan ɛmɔ ɔ. Mɪɪn kɛlɛ ɛmɔ mɔ Nyanmɪan a yɪ bé a yɔ yí dɪɛ'n, mɔ b'a kaci nyɔfʋɛ b'a tʋ b'a sanndɪ Pʋn, nʋn Galasi, nʋn Kapadɔsʋ, nʋn Azi nʋn Bitinin mân nɪn anun'n.

2 Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ nɪn a yɪ ɛmɔ ɔ'a wula yí nyɪhyɛ nɪn anun daba. Yí Wawɛ'n tunmin nun, ɔ'a man ɛmɔ a kaci yí anwʋntɪɛ menian. Yí Wawɛ nɪn a man ɛmɔ a fa bé nwʋn b'a man Zozi Kilisi. Ɔ'a man Zozi moja nɪn a tu ɛmɔ anwʋn efian'n.

Mɪn 'bisa ɛmɔ ahɪn. Nyanmɪan nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe ɔ mán ɛmɔ alʋa cícɪ bé nwʋn kpa.

Ngʋan fʋfɔlɛ nɪn anwʋn anyɪndasʋɛ'n

3 Yɛ 'da Nyanmɪan asɪ, yí m'ɔ tɪ yé Mɪn Zozi Kilisi Asɪ'n. Nyanmɪan ehulo kpili nɪn ati, ɔ'a man Zozi Kilisi fi ewue nun a tinnge ɔ'a man y'a nyan ngʋan fʋfɔlɛ. Ɛhɪ ati, yɛ le nyanmɪansʋ ngʋan nɪn anwʋn anyɪndasʋɛ kpa.

4 Nyanmɪan a sie yí mma'n-mɔ ajâ. Nyila'n m'ɔ wɔ nun'n nzɛcɪ man lé, ɔ ngun man lé, ɔ mgba man lé. Ɔ'a fa ajâ sɔ'n ɔ'a sie ɛmɔ anwunno ɛlɔ.

5 Nyanmɪan fa yí tunmin'n ɔ sisa ɛmɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ de yí di. Ɔ 'sisa ɛmɔ dede maan ɛmɔ nyan bé ti kpa bɔkɔɔ mân nɪn ayuelɪɛ nun.

6 Yí ti, sɛ bɔbɔ ɛmɔ lɛ nwun yalɛ ngacile biala mɛlɛ kaan ɛhɪ anun an, ɛmɔ lí fɛ.

7 Yalɛ ngacile sɔ'n-mɔ anun yê bɛ nwun yí kɛ ɛmɔ de Nyanmɪan di sakpa ɔ. Ɛmɔ nwún yí kɛ esika kɔkɔlɛ'n, bɛ kolo bɛ tu yí nwʋn efian'n. Esika kɔkɔlɛ sɔ'n muonun m'ɔ nʋn mân'n bɛ 'ba kpɛ nun'n, bɛ fa sîn bɛ sɔ yí bɛ nɪan. Yí sɔ kʋsʋ ala, ɛmɔ dedi'n mɔ yí kpa tala esika

kɔkɔlɛ'n, bɛ 'sɔ yí bɛ nɪan sɛ ɔ tɪ kunngun an. Yí dɪɛ anɪn cɪan mɔ Zozi Kilisi 'ba yɪ yí nwʋn'n, bɛ 'yɪ ɛmɔ ayɛ, bɛ kuku ɛmɔ asa sʋ, bɛ wula ɛmɔ anunminnyanmʋn.

8 Ɛmɔ kulo Zozi nan kʋsʋ ɛmɔ nwunlin man yí nyunnun lé. Ɛmɔ nwunlin man yí nyunnun lé, nan kʋsʋ ɛmɔ de yí di. Ɛmɔ di yí nwʋn fɛ kpili. Fɛ sɔ'n, bɛ ngʋala man yí kan, ɔ tɪ anunminnyanmʋn like.

9 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ dedi nɪn abʋ'n y'ɔ le kɛ Nyanmɪan 'de ɛmɔ ati.

10 M'ɔ tʋ de bɛ́ ti ele sɔ'n, Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn anwunnvoe'n mɔ Nyanmɪan a nwun ɛmɔ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ daba. Bɛ tɪlɪ bɛ́ nyɪn kpa

11 bɛ kpʋnndɛlɪ atɪn'n mɔ Nyanmɪan 'sɪn sʋ ɔ de menian'n-mɔ ati'n, ɛsɛ bɛ kpʋnndɛlɪ kɛ ahan bɛ nwun tɛmʋn mɔ ninnge sɔ'n-mɔ 'ju sʋ kɛ Kilisi Wawɛ'n helelɪ bɛ́'n. Afɪ Kilisi Wawɛ sɔ'n mɔ anɪn ɔ wɔ bɛ́ nun'n, ɔ lili mʋa ɔ hanlɪn amannɪnhunnun'n mɔ Kilisi 'ba nwun yí'n, ɔ nʋn anunminnyanmʋn'n mɔ ɔ 'nyan yí nɪn anwʋn ɛjɔlɛ.

12 Nyanmɪan yɪlɪ helelɪ mgbɔmanfʋɛ sɔ'n-mɔ kɛ ngalɪɛ'n m'ɔ falɪ manlɪn bɛ́'n tɪ man bɛ́ muonun bɛ́ ngalɪɛ, nan ɔ tɪ ɛmɔ dɪɛ. Ngalɪɛ sɔ'n yê sian dɪɛ bɛ́ mɔ bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa nɪn a han a hele ɛmɔ nɪn ɔ. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmɪan sʋanlɪn yí'n, yí yê ɔ falɪ ɛjɔlɛ sɔ'n wulalɪ bɛ́ nʋan ɔ. Nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ muonun kpʋnndɛ kɛ ahan bɛ nwun like sɔ'n.

Abalabɔ nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmɪan kulo'n

13 Ɛhɪka ati, ɛmɔ síe tile, bɛ fá bɛ́ ajʋnlɪn bɛ tʋ́ nyila'n mɔ Nyanmɪan 'yeyila ɛmɔ nɪn asʋ mɛlɛ mɔ Zozi Kilisi 'yɪ yí kele'n. Ɛmɔ nyán yí nwʋn anyɪndasʋɛ kpa bɔkɔɔ.

14 Ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ Nyanmɪan. Nán man ɛmɔ nyan ajʋnlɪn ɛtɛ ɛtɛ bɛ yɔ nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ man kpa kɛ tɛmʋn mɔ anɪn ɛmɔ nzɪ man Nyanmɪan anwʋn ɛjɔlɛ'n fíí'n.

15 Kɛmɔ Nyanmɪan mɔ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʋn'n tɪ nwannzan-nwannzan'n, ɛmɔ kʋsʋ abalabɔ kʋalaatin anun, ɛmɔ yɔ́ bɛ́ nwʋn nwannzan-nwannzan.

16 Afɪ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ Nyanmɪan nwan: *Ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn nwannzan-nwannzan, ɔ sanlɪn kɛ n dɪ nwannzan-nwannzan.*

17 Nyanmɪan nnɪan man sʋanlan nyunnun ɔ mmua man yí ndɛɛ. Sʋanlan kʋn biala nyɔlɪɛ nɪn anwʋn yê ɔ 'nɪan ɔ bua yí ndɛɛ ɔ. Ɛhɪka ati, ɛmɔ mmʋtʋɛ'n-mɔ anun, sɛ ɛmɔ fɛlɛ Nyanmɪan Sɪɛ a, anɪn mɛlɛ mɔ ɛmɔ tɛ nanndɪ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n, ɛmɔ héle kɛ ɛmɔ man Nyanmɪan anyɪnnzɔ ɛmɔ nyɔlɪɛ'n-mɔ kʋalaa anun.

18 Afɪ ɛmɔ sɪ kalɛ mɔ b'a tua maan ɛmɔ a nyan bɛ́ ti fi asɪtanlan basa-basa'n mɔ ɛmɔ anan-mɔ helelɪ ɛmɔ nɪn anun'n. Nán esika jɛtɛ fufue anaan esika kɔkɔlɛ m'ɔ sɛcɪ'n yê b'a fa b'a tua ɛmɔ ati kalɛ ɔ.

19 Nan bɛ le Kilisi moja'n m'ɔ sʋ ɛbʋɛ'n yê b'a fa b'a yɪ ɛmɔ ati tɛɛ ɔ. Afɪ Kilisi tɪ kɛ *bʋa baa, yí lɪka fíí buli man ɛbʋɪn, yí nwʋn tɪta man nun.

20 Asannan nán Nyanmɪan a bɔ mân'n, ɔ lili mʋa yɪlɪ Kilisi kɛ ɔ'a a li sɔ junman'n. Nán ɛmɔ kpa ɛyɔlɛ ati, mɛlɛ kasian ɛhɪ-mɔ anun yê ɔ'a yɪ yí nwʋn ɔ'a hele ɔ.

21 Yí dunman nun ati yê ɛmɔ de Nyanmɪan Kpili m'ɔ jasʋlɪ yí fi ewue nun, mɔ ɔ'a man ɔ'a nyan anunminnyanmʋn'n di ɔ. Ɔ man ɛmɔ fa bɛ́ dedi'n nʋn bɛ́ anyɪndasʋɛ'n bɛ wula Nyanmɪan anun.

22 Ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ anyɪn sɔ yí'n, ɔ'a man ɛmɔ anwʋn a tɪ ɛsɛ ɛmɔ kulo anianman'n-mɔ. Ehulo sɔ'n tɪ man bɛ́ je sʋ ehulo. Ɛhɪka ati, ɛmɔ fá bɛ́ ahʋnlɪn'n kʋalaa bɛ húlo bɛ́ nwʋn kpa.

23 Afɪ b'a wʋ ɛmɔ fʋfɔlɛ. Awɔlɛ sɔ'n fi man kulo sʋanlan, nan ɔ fi ɛmɔ Asɪ Nyanmɪan Kpili. Ɔ nanndɪ yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ dahuu nɪn asʋ y'ɔ man ɛmɔ a nyan ngʋan fʋfɔlɛ ɔ.

24 Afɪ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:

Kulo menian'n-mɔ kʋalaa tɪ kɛ ndile.
Bɛ́ anunminnyanmʋn'n mɔ bɛ le yí'n kʋalaatin
tɪ kɛ ndile'n ndetele'n.
Ndile'n yʋɪ a, ndetele'n tɪtɪ gua asɪ.

25 *Nan yɛ́ Mɪn Anʋan Ɛjɔlɛ'n dɪɛ,*
Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dahuu.
Ɛjɔlɛ sɔ'n, y'ɔ le Ɛjɔlɛkpa'n mɔ b'a bɔ b'a hele ɛmɔ'n.

2

Nyanmɪan menian'n-mɔ

1 Ɛhɪka ati, ɛmɔ yáci ati anun ɛtɛ ninnge'n-mɔ kʋalaa bɛ gúa. Ɛmɔ yáci ato elie'n. Ɛmɔ yáci bɛ́ nwʋn apoo ɛbɔ ɔ nʋn bɛ́ nwʋn ɛkpɔ ɛfa'n. Ɛmɔ yáci bɛ́ manngʋn'n-mɔ anzin ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan'n.
2 Nan ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn búlʋ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn anun kpa kɛ adɔman'n-mɔ anyɪn bʋlʋ nyafʋsue'n nán ɔ'a man ɛmɔ a nyin b'a nyan bɛ́ ti.
3 Kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí'n: *Ɛmɔ a nwun kɛ yɛ̂ Mɪn tɪ kpa sʋnman.*
4 Ɛmɔ hyʋ́ɪn bɛ kpúnnge yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi mɔ menian'n-mɔ a mmu man yí sʋanlan'n. Nan Nyanmɪan anyunnun an, Zozi anwʋn cian kpa. Kɛ sʋanlan m'ɔ lɛ si sua fa nyɔbʋɛ'n, Nyanmɪan kʋsʋ a fa Zozi Kilisi m'ɔ man ngʋan'n kɛ ɛbʋɛ, ɔ a bɔ yí sua nɪn abʋ.
5 Nyanmɪan lɛ fa ɛmɔ kʋsʋ mɔ Zozi a man ɛmɔ ngʋan'n kɛ nyɔbʋɛ ɔ si yí sua. Sua sɔ'n, ɔ nanndɪ Zozi Kilisi asʋ, ɛmɔ 'kaci nun anwʋntɪɛ tɛɛyɪfʋɛ bɛ bɔ afɔlɪɛ'n m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn'n.
6 Afɪ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ Nyanmɪan nwan:
Ɛmɔ nían, mɪɪn si mín sua'n Sɪʋn bʋka nɪn asʋ ɛbɛlɛ.
M'an yɪ sʋanlan kʋn mɔ yí nwʋn cian mín kpa
m'an sie ɛbɛlɛ kɛ ayialɪɛ nɪn asʋ ɛbʋɛ'n.
Sʋanlan biala m'ɔ de yí di'n,
anyunnunguasɪɛ ngan man yí lé.
7 Ɛmɔ mɔ bɛ de yí bɛ di'n, ɔ tɪ like m'ɔ sʋ ɛbʋɛ man ɛmɔ. Nan bɛ́ mɔ bɛ nne man yí bɛ nni man'n, bɛ́ dɪɛ, b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
Ɛbʋɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua'n buli yí kɛ
ɔ tɪ man kpa mɔ bɛ juli bɛ tʋlɪ'n,
yí yɛ̂ ɔ'a kaci ɛbʋɛ kpa'n m'ɔ le sua nɪn anun ɔ.
8 Ɛsɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun lɪka kʋn, Nyanmɪan nwan:
Ɛbʋɛ sɔ'n man sʋanlan aja kpula,
ɔ man sʋanlan fin asɪ.
Bɛ́ ja kpula yí bɛ fin asɪ, ɔ sanlɪn kɛ b'a nne man Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n b'a nni man. Bɛ́ dɪɛ mɔ bɛ hyɪhyɛlɪ bɛ manlɪn bɛ́ nɪn anɪn.
9 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ tɪ menian mɔ Nyanmɪan a yɪ ɛmɔ. Ɛmɔ tɪ Nyanmɪan m'ɔ tɪ belemgbin'n tɛɛyɪfʋɛ, ɛmɔ tɪ menian nwannzan-nwannzan, ɛmɔ tɪ yí menian kpa bɔkɔɔ. Nyanmɪan a fɛlɛ ɛmɔ fi awosin nɪn anun, ɔ'a man ɛmɔ a fite yí jawe kpili nɪn anun. Ɔ'a yɪ ɛmɔ kɛ ɛmɔ bɔ́ yí ɛnyɪnman nyɔlɪɛ mgbili mgbili'n-mɔ bɛ héle menian'n-mɔ.
10 Daba anɪn ɛmɔ tɪ man Nyanmɪan menian. Nan sian dɪɛ, ɛmɔ a kaci yí menian. Daba anɪn Nyanmɪan nzɪ man ɛmɔ anwʋn anwunnvoe, nan sian dɪɛ, Nyanmɪan a nwun ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.

Nyanmɪan menian'n-mɔ abalabɔ'n.

11 Anianman ehulo mma, ɛmɔ tɪ nyɔfʋɛ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa. Ɛmɔ walɪ mgbannza. Yí ti, mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ mɪn bʋtʋ bɛ́ kɛ ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye wɔ ninnge ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ mɔ ɛtɛ anwʋnnaan nɪn anyɪn bʋlʋ yí nwʋn nɪn anwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ ninnge sɔ'n-mɔ nʋn ɛmɔ ɛkala'n kʋn ɛlɔɛ.
12 Ɛmɔ bɔ́ abalabɔ kpa wɔ bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan nɪn afian. Sɛ bɔbɔ bɛ tʋn ɛmɔ ɛsʋan kɛ ɛmɔ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ a, bɛ 'ba nwun ɛmɔ nyɔlɪɛ kpa'n, nán cɪan mɔ Nyanmɪan kɔ yɪ yí nwʋn kɔ hele bɛ́'n, anɪn bɛ yɪ yí ayɛ.

13 Ɛhı, kɛmɔ ɛmɔ tı yɛ́ Mın menian'n, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ mán mgbain'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ sie mân'n. Ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ mán belemgbin kpain'n m'ɔ le tunmin wɔ menian'n-mɔ kʋalaa asʋ'n.
14 Kʋnmanna'n-mɔ mɔ belemgbin a sesie bɛ́ kɛ bɛ túa nyɔlıɛtɛfʋɛ'n-mɔ kalɛ nán bɛ fʋ́a bɛ́ mɔ bɛ bɔ bala kpa'n, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ mán bɛ́ kʋsʋ.
15 Afı like mɔ Nyanmıan kulo'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ bɔ́ bala kpa. Yí dıɛ, anın ngʋasıafʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ nzı man like fíí'n, bɛ nnyan man ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man.
16 Ɛmɔ a nyan fanwʋndi, nan kʋsʋ nán bɛ man fanwʋndi sɔ'n kaci kɛ ɛtanlan bɛ fıa yí bʋ bɛ yɔ nyɔlıɛ ɛtɛ. Nan ɛmɔ bɔ́ bala kpa, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ tı Nyanmıan ngʋa.
17 Ɛmɔ mán menian'n-mɔ kʋalaa anyınnzɔ. Ɛmɔ húlo anianman'n-mɔ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi'n. Ɛmɔ súlo Nyanmıan, ɛmɔ mán belemgbin anyınnzɔ.

Ɛmɔ yɔ́ kɛ Zozi yɔlı yí'n

18 Ɛmɔ mɔ bɛ tı ngʋa'n, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası, bɛ mán bɛ́ mın-mɔ anyınnzɔ kpa. Nán kɛ bɛ́ mɔ bɛ tı kpa mɔ bɛ tı bɛtɛɛ nın ala y'ɔ di kɛ ɛmɔ bɛbɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ man bɛ́ anyınnzɔ ɔ. Nan ɔ di kɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ bɛ man bɛ́ mɔ bɛ tı man kpa'n-mɔ kʋsʋ.
19 Afı sɛ sʋanlan kʋn man Nyanmıan anyınnzɔ nán ɔ lɛ nwun yalɛ m'ɔ nzɛ nvata man an, ɔ tı like kpa.
20 Nan sɛ ɛmɔ yɔ ɛtɛ nán bɛ lɛ kele ɛmɔ yalɛ, nán ɛmɔ tila bɛ́ ahʋnlın an, anın anunminnyanmʋn benin yê ɛmɔ nyan yí nun ɔ? Nan sɛ ɛmɔ bɔ bala kpa, mɔ bɛ lɛ kele ɛmɔ yalɛ, nán sɛ ɛmɔ tila bɛ́ ahʋnlın bɛ nwun yalɛ sɔ nın an, ɔ tı like kpa wɔ Nyanmıan anyunnun.
21 Ɛfɛlɛ'n mɔ Nyanmıan a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʋn'n, yí bʋ nın anın. Ɔ sanlın kɛ Kilisi kʋsʋ nwunlin amannıɛ wɔ ɛmɔ dunman nun maan ɛmɔ kʋsʋ nıan yí dıɛ nın asʋ bɛ yɔ bie.
22 Kilisi a nyɔ man ɛtɛ lé, ɔ'a nni man ato lé.
23 Bɛ kpɛlı yí nzʋba, ɔ'a mgbɛ man bɛ́ bie. Bɛ helelı yí yalɛ, ɔ'a nvʋa man bɛ́ ti. Ɔ falı yí kʋalaa wulalı Nyanmıan m'ɔ tı ndɛɛbuafʋɛ kpa nın asa nun.
24 Kilisi muonun sʋalı yɛ́ ɛtɛ'n kʋalaa yí ti sʋ wɔ kʋlʋwa nın asʋ. Ɔ'a yɔ sɔ maan y'a wu yɛ fi ɛtɛ nın anun y'a jasʋ yɛ bɔ bala m'ɔ tı sɛsɛ. Ɔ sanlın kɛ, ɛbʋta'n mɔ bɛ bʋtalı yí'n y'ɔ man ɛmɔ anwʋn a sa ɔ.
25 Afı daba anın ɛmɔ tı kɛ mmʋa mɔ b'a minlin ɔ. Nan sian dıɛ, ɛmɔ a sa a a Kilisi m'ɔ tı bʋa ɛnıanfʋɛ kpa'n m'ɔ sisa ɛmɔ ɛkala nın anwʋn.

3

Balasua nʋn yí hun bɛ́ asıtanlan'n

1 Ɛhı, ɛmɔ mmalasua'n-mɔ, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ́ mán bɛ́ hun-mɔ. Sɛ ɛmɔ ahun mmie-mɔ nne man Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ nni man nán bɛ nwun ɛmɔ asıtanlan kpa nın an, sɛ bɔbɔ ɛmɔ a ngan man ɛjɔlɛ b'a ngele man bɛ́ a, bɛ 'fa bɛ́ nwʋn bɛ man Nyanmıan.
2 Afı bɛ 'ba nwun yí kɛ ɛmɔ asıtanlan'n tı kpa, ɛsɛ ɛmɔ anyın sɔ bɛ́.
3 Nán bɛ kpʋnndɛ bɛ́ nwʋn elie kɛ bɛ́ ti enyuan mɔ b'a sesie yí kanlanman, ɔ nʋn esika ninnge mɔ bɛ fa bɛ sesie bɛ́ nwʋn, ɔ nʋn ɛtanlan nganlanman ɛhala.
4 Nan ɛmɔ mán ɛmɔ kanlanman'n fi ɛmɔ akunnun kʋsʋ ɔ fíte. Kanlanman'n mɔ bɛ lɛ kpʋnndɛ m'ɔ le man ɛsɛcıɛ'n y'ɔ le ahʋnlın m'ɔ tı kpa, m'ɔ tı bɛtɛɛ. Kanlanman sɔ'n, ɔ tı like m'ɔ sʋ ɛbʋɛ kpa wɔ Nyanmıan anyunnun.
5 Daba mmalasua'n-mɔ mɔ anın bɛ le anyındasʋɛ wɔ Nyanmıan ɛlɔ'n, kɛ bɛ yɔlı yí nın anın. Bɛ bɛbɛlɛlı bɛ́ nwʋn ası bɛ manlın bɛ́ hun-mɔ.
6 Kɛ anın Sala tı yí nın anın. Ɔ bɛbɛlɛlı yí nwʋn ası dede ɔ fɛlɛlı Abalahamʋn "Yɛmınlın". Sɛ ɛmɔ kʋsʋ bɔ bala kpa, nán sɛ ɛmɔ a nyaci man bɛ́ nwʋn maan like fíí a nnwonwunlan man ɛmɔ a, anın Sala amma mmalasua y'ɔ le ɛmɔ sakpa.
7 Ɛmɔ mmelenzua'n-mɔ kʋsʋ, ɛmɔ nʋn bɛ́ yı-mɔ tánlan kanlanman. Ɛmɔ nwún yí kɛ bɛ́ anwʋnsɛlɛ'n nju man ɛmɔ dıɛ'n. Ɛmɔ mán bɛ́ anyınnzɔ. Ɔ sanlın kɛ ngʋan'n mɔ Nyanmıan

'fa man ɛmɔ'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ wɔ nun bie. Ɛmɔ yɔ́ yí sɔ, nán Nyanmıan Kpili a tie ɛmɔ asɔnın ɛyɔlɛ'n.

Nyanmıan 'yeyila bɛ́ mɔ bɛ lɛ nwun yalɛ wɔ Zozi Kilisi dunman nun'n

8 Mín ɛjɔlɛ nın ayuelıɛ'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ kʋalaa nyán ajʋnlın kʋn. Ɛmɔ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe. Ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn kɛ anianman-mɔ kulo bɛ́ nwʋn'n. Ɛmɔ yɔ́ bɛ́ nwʋn ye, bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ́ manngʋn'n-mɔ anyunnun.

9 Nán bɛ fa ɛtɛ bɛ tua ɛtɛ'n kalɛ, anaan nzʋba bɛ tua nzʋba'n kalɛ. Nan ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan maan ɔ yɛ́yila bɛ́. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan kulo kɛ ɔ yeyila ɛmɔ, yí ti y'ɔ man ɔ fɛlɛlı ɛmɔ ɔ.

10 B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ:
Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ nyan ngʋan ɔ di fɛ'n,
anın ɔ yáci yí manngʋn'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan
nʋn ato elie'n.
11 *Ɔ yí yí sa nyɔlıɛ ɛtɛ nın anun,*
nán ɔ yɔ́ nyɔlıɛ kpa.
Ɔ kpʋ́nndɛ anzʋnunjɔ atın'n, nán ɔ nánndı sʋ.
12 *Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan anyın kpala sɛsɛfʋɛ'n-mɔ,*
ɔ tie bɛ́ asɔnın ɛyɔlɛ'n.
Nan bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n,
ɔ ngulo man kɛ yí nyın bɔ bɛ́.

13 Sɛ ɛmɔ yı bɛ́ kunnun kpa bɔkɔɔ, mɔ ɛmɔ lɛ bɔ bala kpa'n, nwan y'ɔ kʋala ɔ yɔ ɛmɔ ɛtɛ ɔ?

14 Sɛ ɛmɔ bɔ bala kpa nán ɛmɔ nwun amannıɛ bɔbɔ a, Nyanmıan 'yeyila ɛmɔ. Yí sɔ ati, nán bɛ sulo bɛ́ mɔ bɛ kele ɛmɔ yalɛ'n maan ɛmɔ ati anun sɛcı ɛmɔ.

15 Nan ɛmɔ wúla Kilisi m'ɔ tı ɛmɔ Amın nın anunminnyanmʋn wɔ ɛmɔ ahʋnlın nın anun. Sɛ sʋanlan bie bisa ɛmɔ anyındasʋɛ'n mɔ ɛmɔ le yí wɔ Kilisi anun nın anwʋn ɛjɔlɛ a,

16 ɛmɔ tʋ́ bɛ́ ahʋnlın ası bɛ fá anyınnzɔ bɛ búa yí. Ɛmɔ mán ɛmɔ anʋan ɛjɔlɛ nʋn ɛmɔ abalabɔ'n yɔ́ kʋn, nán anyunnunguasıɛ a han bɛ́ mɔ Zozi Kilisi dunman nun bɛ kan ɛmɔ anzin ɛjɔlɛ ɛtɛ'n.

17 Afı ɔ tı kpa kɛ ɛmɔ yɔ́ nyɔlıɛ kpa bɛ nwún amannıɛ, ɔ sanlın kɛ Nyanmıan kulo yí sɔ. Sɛ ɛmɔ yɔ nyɔlıɛ kpa a, ɔ tı kpa tala kɛ ɛmɔ kɔ yɔ nyɔlıɛ ɛtɛ nán ɛmɔ a nwun yalɛ'n.

18 Kilisi muonun wuli kpê kʋnmgba cein yɛ́ ɛtɛ'n dunman nun. Yí m'ɔ tı sɛsɛfʋɛ'n, ɔ wuli bɛ́ mɔ bɛ tı man sɛsɛfʋɛ'n-mɔ dunman nun maan y'a fa yɛ́ nwʋn y'a wula Nyanmıan asa nun. Bɛ hunlin yí nwʋnnaan'n, nan Nyanmıan Wawɛ'n manlın yí ngʋan.

19 Wawɛ sɔ'n dunman nun, ɔ hɔlı hanlın Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n ɔ helelı wawɛ'n-mɔ mɔ b'a gua bɛ́ fiadı'n.

20 Wawɛ sɔ'n-mɔ, mɛlɛ mɔ Nowe 'bʋbɔ meli'n, bɛ́ nyın a nzɔ man Nyanmıan. Nyanmıan Kpili sili abʋtalɛ ɔ nwʋnndɛlı bɛ́ dede, menian mɔ bɛ 'fʋ meli nın anun'n fʋlı. Bɛ́ mɔ bɛ fʋlı meli nın anun'n b'a nzʋn man fíí. Bɛ tı menian mɔcʋɛ ala yɛ́ bɛ fʋlı nun bɛ nyanlın bɛ́ ti asue nın anyınsʋ ɔ.

21 Nzue sɔ'n, anın ɔ tı kɛ ɛsɔnıan'n m'ɔ man ɛmɔ nyan bɛ́ ti sian dıɛ'n nzɔlɛ. Ɛsɔnıan sɔ'n, nán y'ɔ le bɛ́ nwʋn efian nın enwunnzian'n. Nan yí y'ɔ le ɛsɛlɛ'n mɔ yɛ sɛlɛ Nyanmıan kɛ ɔ mán yɛ́ ahʋnlın nın anun tı'n. Ɔ sanlın kɛ Zozi Kilisi fi ewue nun ɔ'a jasʋ.

22 Ɔ'a fʋ ɔ'a hɔ anwunno, ɔ tı Nyanmıan Kpili fama sʋ. Nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ anun, bɛ́ mɔ bɛ di kpain'n ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ le tunmin'n, yí y'ɔ sie bɛ́ ɔ.

4

Abalabɔ fʋfɔlɛ'n

1 Ɛhı, kɛmɔ Kilisi nwunlin anwʋnnaan nun amannınhunnun'n, ɛmɔ kʋsʋ nyán ajʋnlın kʋnmgba sɔ'n mɔ anın ɔ le yí'n. Ɔ sanlın kɛ sʋanlan m'ɔ kɔ nwun anwʋnnaan nun amannınhunnun'n, ɔ nwula man yí sa ɛtɛ nın anun kʋ́n.

2 Sian dıɛ, ɔ di kɛ ɛmɔ bɔ bala mɔ Nyanmıan kulo wɔ ɛmɔ asıtanlan nın anun mɛlɛ mɔ
ɛmɔ tɛ wɔ asıɛ nın asʊ ɛwa'n. Nan ɔ nni man kɛ ɛmɔ bɔ bala ɛtɛ mɔ anwʊnnaan kulo'n kʊ́n.
3 Afı, bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan'n, bɛ́ nyɔlıɛ mɔ bɛ yɔ'n, daba ɛmɔ falı tɛmʊn dɔʊn bɛ
yɔlı bie. Anın ɛmɔ asıtanlan'n tı basa-basa, ɛmɔ bɔ bala ɛtɛ mɔ anwʊnnaan kulo'n, ɛmɔ tı
kɔnʊnmınnzan, ɛmɔ nʊn bɛ́ manngʊn-mɔ bɛ didi bɛ nʊn nzan dede ɔ fʊ bɛ bʊ́ɛ sʊ, ɛsɛ ɛmɔ
sɔ amʊan m'ɔ tı busuɔfʊɛ like'n.
4 Kɛmɔ sian dıɛ, ɛmɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan'n nyɔ man mgban-mgban ninnge
sɔ'n-mɔ kʊ́n'n, ɛhıka ati yê menian sɔ'n-mɔ bɔ ɛmɔ amgba ɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ abalabɔ'n sin
bɛ́ nwʊn.
5 Bɛ 'ba bu bɛ́ nyɔlıɛ'n-mɔ anwʊn mgbʊnndan bɛ kele Nyanmıan mɔ ɔ'a sesie yí nwʊn ɔ
'ba bua anyınwɔsʊɛ mma'n-mɔ nʊn ewue mma'n-mɔ ndɛɛ'n.
6 Afı bɛ hanlın Ɛjɔlɛkpa'n bɛ helelı yɛ́ nan-mɔ mɛlɛ mɔ anın bɛ́ nyın wɔ sʊ'n. Ɔ man sɛ b'a
wu bɔbɔ a, Nyanmıan tunmin nun, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n 'man bɛ nyan ngʊan.
7 Like biala ayuelıɛ a kpunnge. Ɛhıka ati, ɛmɔ bʊ́ mgbʊnndan kpa. Ɛmɔ sésie bɛ́ nwʊn
nán b'a hʊala b'a tanlan mmʊtʊɛ nın anun.
8 M'ɔ cian tala like kʊalaa'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ fá bɛ́ ahʊnlın'n kʊalaa bɛ húlo bɛ́ nwʊn. Ɔ sanlın
kɛ ehulo'n kala ɛtɛ dɔʊn asʊ.
9 Sʊanlan biala m'ɔ kɔ wʊlʊ ɛmɔ awulo'n, ɛmɔ sɔ́ yí nun kanlanman, nán bɛ munlan bɛ
jʊjɔ bɛ́ konvin abʊ.
10 Nyanmıan Kpili a man ɛmɔ anun kʊn biala Wawɛ nun junman. Junman ngacile
ngacile sɔ'n, sʊanlan kʊn lí yí dıɛ'n kpa ɔ fá bʊ́ka yí manngʊn'n-mɔ kɛ ɔ sɛ fata'n.
11 Sʊanlan m'ɔ kan Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n, ɔ hán ɛjɔlɛ mɔ Nyanmıan kɔ man yí kɛ
ɔ hán'n. Sʊanlan m'ɔ bʊka yí manngʊn'n-mɔ'n, ɔ fá anwʊnsɛlɛ'n kʊalaa mɔ Nyanmıan
Kpili a fa a man yí'n ɔ bʊ́ka bɛ́. Like biala anun, yɛ yɔ́ yí sɔ maan anunminnyanmʊn hán
Nyanmıan wɔ Zozi Kilisi dunman nun. Ɔ sanlın kɛ anunminnyanmʊn'n nʊn tunmin'n tı
yí dıɛ cıan daa. Amın!

Amannınhunnun nʊn nyila'n

12 Anianman ehulo mma, ɛmɔ lɛ nwun amannınhunnun. Amannınhunnun sɔ'n tı kɛ
sîn mɔ b'a kpʊnmgbɔ b'a gua ɛmɔ anwʊn ɔ. Nán bɛ man ɔ sin bɛ́ nwʊn kɛ ɛjɔlɛ ngacile bie
yê ɔ'a tʊ ɛmɔ ɔ.
13 Nan ɛmɔ lí fɛ kɛ ɛmɔ lɛ nwun Kilisi amannınhunnun'n bie, nán cıan mɔ ɔ 'yı yí
anunminnyanmʊn'n kele'n, ɛmɔ a li fɛ dede ɔ'a bʊ sʊ.
14 Sɛ Kilisi dunman nun menian'n-mɔ kpɛ ɛmɔ nzʊba a, nyila kan ɛmɔ. Ɔ sanlın kɛ
anunminnyanmʊn Wawɛ'n m'ɔ tı Nyanmıan Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun.
15 Nán man ɛmɔ anun bie nwun amannıɛ kɛ ɔ'a li awue, anaan ɔ'a wua, anaan ɔ'a yɔ
ɛtɛ, anaan ɔ'a li abie ɛjɔlɛ dıɛ anun cenjin.
16 Nan sɛ ɛmɔ anun bie lɛ nwun amannıɛ Kilisi dunman nun an, n'ɔ man yí nwʊn nyian
kun yí. Nan ɔ lá Nyanmıan ası kɛ ɔ tı Kilisi sʊanlan.
17 Afı mân'n ndɛɛ ebua nın a li mʊa a bɔ yí bʊ Nyanmıan menian'n-mɔ ɛlɔ. Yɛ́ mɔ yɛ tı yí
menian'n, sɛ ndɛɛ ebua'n bɔ yí bʊ yɛ́ ɛlɔ a, anın bɛ́ mɔ bɛ nne man Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n
bɛ nni man'n, bɛ́ ayuelıɛ'n, ɔ 'yue bɛ́ sɛ?
18 Afı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan:

Bɛ́ mɔ bɛ tı fɔ́ʊ́n'n,
sɛ bɛ́ ti ele tı man nzɛmındɛ a,
anın bɛ́ mɔ bɛ nne man Nyanmıan bɛ nni man
ɔ nʊn ati anun ɛtɛ mma'n-mɔ, bɛ 'yɔ bɛ́ nwʊn sɛ?

19 Yí sɔ ati, bɛ́ mɔ bɛ lɛ nwun amannıɛ, m'ɔ tı Nyanmıan akunnun like'n, bɛ fá bɛ́ nwʊn
bɛ wúla Nyanmıan asa nun kpa bɔkɔɔ nán bɛ yɔ́ nyɔlıɛ kpa. Afı yí m'ɔ bɔlı ɛmɔ'n, ɔ tı
ananhɔlɛfʊɛ, yí anɔhʊba'n m'ɔ bɔlı ɛmɔ'n, ɔ 'di sʊ.

5

Asɔnɪn mgbain'n-mɔ

1 Kɪkaala dɪɛ, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ kaan mɔ mɪɪn fa mɪn tʊ asɔnɪn mgbain'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ nɪn anyunnun'n. Mín muonun n dɪ asɔnɪn kpain'n bie kɛ bɛ́. Mɪn di Kilisi amannɪnhunnun'n mɔ ɔ'a nwun yí nɪn anwʊn adanzɪɛ, ɛsɛ mɛlɛ mɔ ɔ 'ba a'n, mɪn 'tanlan yí anunminnyanmʊn nɪn anun bie. Yí sɔ ati, mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ mɪn bʊtʊ bɛ́ kɛ:

2 Nyanmɪan menian'n-mɔ mɔ ɔ'a fa bɛ́ ɔ'a wula ɛmɔ asa nun'n, bɛ tɪ kɛ mmʊa kpule, ɛmɔ nían bɛ́ sʊ kpa. Nán bɛ nɪan bɛ́ sʊ kɛ junman mɔ bɛ lɛ fa bɛ tinndin ɛmɔ kɛ bɛ lí ɔ, nan ɛmɔ yí bɛ́ kunnun bɛ nían bɛ́ sʊ kpa bɔkɔɔ kɛ Nyanmɪan kulo'n. Nán bɛ yɔ yí kɛ bɛ lɛ nɪan bɛ́ sʊ bɛ kpʊnndɛ nun esika. Nan ɛmɔ sí bɛ́ hue bɛ nían bɛ́ sʊ.

3 Menian mɔ Nyanmɪan a fa bɛ́ a wula ɛmɔ asa nun'n, nán bɛ sisi bɛ́, nan ɛmɔ mɔ bɛ tɪ mmʊa ɛnɪanfʊɛ'n, ɛmɔ bɔ́ bala kpa maan bɛ nían sʊ bɛ bɔ́ bie.

4 Yí dɪɛ cɪan mɔ Kilisi m'ɔ tɪ Bʊa Ɛnɪanfʊɛ Kpain'n kɔ a'n, anɪn ɛmɔ nyan anunminnyanmʊn abotile'n m'ɔ nzɛcɪ man lé'n.

Asɔnɪn mma'n-mɔ

5 Ɛmɔ mgbafɛlɛ'n-mɔ kʊsʊ, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ bɛ mán mgbain'n-mɔ. Afɪ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kʊalaa kɛ bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ bɛ mán bɛ́ nwʊn. Ɔ sanlɪn kɛ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:

Atubɛnwʊn mma'n-mɔ,
Nyanmɪan Kpili nʊn bɛ́ le yí.
Nan bɛ́ mɔ bɛ bɛbɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ'n,
Nyanmɪan nwun bɛ́ nwʊn anwunnvoe.

6 Yí sɔ ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ bɛ mán tunminfʊɛ Nyanmɪan Kpili, nán ɔ'a man ɛmɔ sʊ mɛlɛ kasian nɪn anun.

7 Ɛmɔ fá bɛ́ nzusue'n kʊalaa bɛ wúla yí sa nun, ɔ sanlɪn kɛ ɔ nɪan ɛmɔ lɪka.

8 Ɛmɔ sésie bɛ́ nwʊn, bɛ sísa bɛ́ nwʊn, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ kpɔfʊɛ Abɔnsanmʊn lɛ bɔ ɛmɔ anwʊn mgbɔlɔka kɛ tɛtɪanfʊɛ mɔ yí nyɪn a bʊlʊ ɔ lɛ tɛtɪan ɔ kpʊnndɛ naan mɔ ɔ 'cɪ yí di ɔ.

9 Ɛmɔ tíla bɛ́ dedi nɪn anun kpa bɛ jínlan bɛ́ ja nun kpunndiin wɔ yí nyunnun. Afɪ asɔnɪn mma'n-mɔ mɔ bɛ wɔ mân'n lɪka kʊalaatin'n, kɛ bɛ nwun yalɛ nɪn anɪn.

10 Kɪkaala ɛmɔ lɛ nwun yalɛ kaan, yí nzin, Nyanmɪan Kpili m'ɔ sɪ anwunnvoe sʊnman'n, mɔ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ nʊn Kilisi bɛ yɔ́ kʊn bɛ tánlan yí anunminnyanmʊn'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn anun'n, yí muonun, ɔ 'sesie ɛmɔ kpa. Ɔ 'man ɛmɔ tin. Ɔ 'man ɛmɔ anwʊnsɛlɛ. Ɔ 'man ɛmɔ jinlan bɛ́ ja nun kpunndiin.

11 Tunmin'n tɪ yí dɪɛ cɪan daa! Amɪn.

Ngalɪɛ nʊn ahɪn ebisa

12 Anianman *Silivɪn yê ɔ'a bʊka mín maan m'an hɛlɛ kalata sin kaan ɛhɪ m'an nwan ɛmɔ ɔ. Ɔ tɪ anianman m'ɔ nanndɪ ananhɔlɛ atɪn nɪn asʊ ɔ. Mɪɪn fa kalata sɔ'n mɪn wowula ɛmɔ anwʊnsɛlɛ ɛsɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ Nyanmɪan a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe sakpa. Yí ti, ɛmɔ jínlan bɛ́ ja nun kpunndiin.

13 Asɔnɪn mma'n-mɔ mɔ bɛ wɔ *Babilɔnʊn mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ bɛ́ yí nwʊn kɛ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn. Maakɪ mɔ asɔnɪn nɪn anun ɔ tɪ mín wa'n, yí kʊsʊ yí nwan ɔ 'bisa ɛmɔ ahɪn.

14 Ɛmɔ bísa bɛ́ nwʊn ahɪn bɛ tɔ́ bɛ́ nwʊn nun.
Bɛ́ kʊalaa mɔ b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man Kilisi'n, Nyanmɪan cícɪ bɛ́ lʊa.

PIƐLI KALATA'N M'Ɔ TƆ SƱ NNYUAN'N

M'ɔ wɔ nun'n

Pɪɛlɪ hɛlɛlɪ kalata ɛhɪ nwanlɪn bɛ́ kʋalaa mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi Kilisi'n. Anɪn ɔ lɛ kan kele bɛ́ kɛ ɔ sɪ kɛ ɔ ngɔ hyɛ man, ɔ 'ba wu. Ɛhɪka ati, ɔ kulo kɛ ɔ kacɪ bɛ́ ninnge'n-mɔ m'ɔ heheleɪ'n. Alimʋa kalata'n mɔ Pɪɛlɪ hɛlɛlɪ nɪn anun, ɔ lɛ kan kele asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ sɛ mân'n lɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa a, bɛ tíla bɛ́ dedi nɪn anun kpolo. Kalata'n m'ɔ tɔ sʋ nnyuan ɛhɪ anun, ɔ lɛ kan kele bɛ́ kɛ sɛ ato ngehelefʋɛ-mɔ fite asɔnɪn nɪn anun nán bɛ lɛ kekele ato ninnge bɛ sɛcɪ yí a, bɛ só ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ tɪlɪ nɪn anun kpa.

Kalata nɪn ati 1.1-15, Pɪɛlɪ lɛ kan like ati m'ɔ man ɔ lɛ kɛlɛ yí kalata'n: ɔ 'kacɪ asɔnɪn mma'n-mɔ maan bɛ́ ti tanlan wawɛ nun ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ hanlɪn heleɪ bɛ́ nɪn asʋ. Alimʋa ɛkacɪɛ dɪɛ'n (1.16-21) tʋ de Zozi Kilisi anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n. Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, yí Pɪɛlɪ muonun nʋn mmɔfʋɛ'n-mɔ di yí nwʋn adanzɪɛ kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ. Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n hyʋɪnlɪn bɛ́ maan bɛ hɛlɛlɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ Nwannzan-nwannzan'n kʋsʋ di yí nwʋn adanzɪɛ. Kalata nɪn ati nnyuan nɪn anun, Pɪɛlɪ lɛ bɔ ato ngehelefʋɛ'n-mɔ nyɔlɪɛ'n-mɔ bɛ fa bɛ sɛcɪ asɔnɪn'n tɛtɛlɛ nun. Ɛkannzʋɛ mɔ Zudɪ kannzʋlɪ ato ngehelefʋɛ'n-mɔ yí kalata nɪn anun'n, yí kʋnmgba nɪn ala bɔbɔ yê yɛ nwun yí Pɪɛlɪ kʋsʋ kalata nɪn anun ɔ. Kalata nɪn ati nsan nɪn anun, Pɪɛlɪ lɛ bua bɛ́ mɔ bɛ́ nwan yɛ́ Mɪn Zozi ngɔ sa ngɔ a man ɔ ngɔ bua man mân'n ndɛɛ'n. Ɔ lɛ kacɪ bɛ́ kɛ sɛ Kilisi a hyɛ nán ɔ walɪ man an, anɪn bɛ nwún yí kɛ Nyanmɪan a si abʋtalɛ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan ngulo man kɛ sʋanlan fíí minlin, nan ɔ kulo kɛ bɛ́ kʋalaa bɛ kaci bɛ́ asɪtanlan'n bɛ fi bɛ́ ɛtɛ nɪn anun bɛ jasʋ (3.9). Kalata nɪn agualɪɛ nun, Pɪɛlɪ kulo kɛ asɔnɪn mma'n-mɔ mɪan bɛ́ bʋ bɛ tanlan anwʋntɪɛ nun nán Nyanmɪan a nnyan man bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a ngan man mɛlɛ mɔ Kilisi 'sa ba'n (3.11-18).

Ahɪn ebisa

1 Mín, Simʋn Pɪɛlɪ, mɔ n dɪ Zozi Kilisi akʋa ɛsɛ n dɪ yí bɔfʋɛ'n yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ. Mɪɪn kɛlɛ mɪn nwan ɛmɔ kʋalaa mɔ ɛmɔ le dedi kʋnmgba'n mɔ yɛ le yí mɔ yí nwʋn cian'n. Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʋandefʋɛ nɪn adawʋlʋman, y'a nyan dedi sɔ'n ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ sɛsɛ.

2 Mɪn 'bisa ɛmɔ ahɪn. Nyanmɪan nʋn yɛ́ Mɪn Zozi, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe, ɛsɛ bɛ́ man ɛmɔ alʋa cícɪ bɛ́ nwʋn kpa. Bɛ mán ɛmɔ sí bɛ́ kpa.

3 Zozi Kilisi mɔ Nyanmɪan tunmin'n wɔ yí nun'n, ɔ'a fa yí kʋalaa m'ɔ cian'n ɔ'a man yɛ́ maan yɛ bu amanmuo m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn. Ɔ'a man y'a sɪ Nyanmɪan m'ɔ fɛlɛlɪ yɛ́ kɛ yɛ yɔ́ kpa kɛ yí muonun ɛsɛ yɛ wʋ́lʋ yí anunminnyanmʋn nɪn anun'n.

4 Yí ti, ninnge mgbakpa'n-mɔ m'ɔ falɪ bɔlɪ yɛ́ anɔhʋba'n, ɔ'a man yɛ́ sa a han bɛ́. Ninnge sɔ'n-mɔ dunman nun, ɛmɔ kʋala bɛ nwanndi mân ɛhɪ anun anyɪnbʋlʋ ninnge ɛtɛ'n m'ɔ man ewue'n nán ɛmɔ nʋn Nyanmɪan bɛ yɔ kʋn.

5 Ɛhɪka ati, ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ bɔ́ bala kpa bɛ tʋ́ bɛ́ dedi nɪn asʋ. Ɛmɔ nwún ngɛlɛ bɛ tʋ́ bɛ́ abalabɔ kpa nɪn asʋ.

6 Ɛsɛ ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ sɔ́ bɛ́ nwʋn bɛ tʋ́ ngɛlɛ nɪn asʋ. Ɛmɔ sí abʋtalɛ bɛ tʋ́ bɛ́ nwʋn ɛsɔ nɪn asʋ. Ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn bɛ bɔ́ Nyanmɪan.

7 Ɛmɔ anwʋn ɛbɔ mɔ b'a fa b'a bɔ Nyanmɪan'n, ɛmɔ húlo anianman'n-mɔ bɛ búka sʋ. Ɛmɔ húlo menian'n-mɔ kʋalaatin bɛ tʋ́ anianman'n-mɔ ehulo nɪn asʋ.

8 Ninnge m'ɔ di kɛ ɛmɔ nyan yí bɛ́ asɪtanlan nɪn anun nɪn anɪn. Sɛ ɛmɔ nyan yí dɔʋn an, ɔ 'man ɛmɔ di junman'n kanlanman kpa ɛsɛ bɛ 'sɪ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi bɛ kɔ bɛ́ nyunnun.

9 Nan sʋanlan mɔ ninnge sɔ'n-mɔ nnʋn man yí nun'n, anɪn ɔ tɪ kɛ anyɪnsinlinwafʋɛ anaan ɔ tɪ kɛ sʋanlan m'ɔ nnwun man mʋa. Ɔ tɪ sʋanlan mɔ yí lʋa a fi kɛ yí ɛtɛ'n m'ɔ yɔlɪ yí daba'n, Nyanmɪan a fa a hye yí.

10 Yí sɔ ati, ɛfɛlɛ'n mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ ɛmɔ ɛsɛ ɔ'a fa ɛmɔ'n, ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ jínlan
nun cɪnnjɪn kpa. Ɔ sanlɪn kɛ sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, ɛmɔ ngɔ tɔ man ɛtɛ nun lé.
11 Ɛbɛlɛ nɪn anun yê Nyanmɪan 'tike yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʋandefʋɛ'n Belemgbin
Mân'n m'ɔ mgbɛ man nun lé nɪn anʋan'n maan ɛmɔ wʋlʋ nun ɔ.
12 Ɛhɪka ati, cɪan biala mɪn 'kacɪ ɛmɔ ninnge sɔ'n-mɔ kɛmɔ afɪ ɛmɔ sɪ bɛ́ daba'n maan
ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ tɪlɪ'n fɔtɔ ɛmɔ kpa.
13 Kɛmɔ n dɛ tɪ asɪ'n, mɪn de mɪn di kɛ ɔ tɪ kpa kɛ n gácɪ ɛmɔ ninnge sɔ'n-mɔ nán ɛmɔ alʋa
a nvi man bɛ́ nwʋn.
14 Afɪ mɪn sɪ kɛ ɔ ngɔ hyɛ man, m 'ba wu kɛ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi hanlɪn helelɪ mín'n.
15 Nan kɛmɔ n wuli man'n, mɪn 'bɔ mɔndɪnlɪn mɪn kɛlɛ kalata sɔ'n-mɔ mɪn sie ɛmɔ. Yí
dɪɛ sɛ mɪn wu a, anɪn ɛmɔ alʋa nvi man ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ.

Zozi Kilisi anunminnyanmʋn'n

16 Ɛhɪ, yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi tunmin m'ɔ le yí ɔ nʋn yí ɛwalɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ yê yɛ hanlɪn
yɛ helelɪ ɛmɔ ɔ. Nán ɛjɔlɛ mɔ menian'n-mɔ bɔ bɛ́ ti anun bɛ kan'n yê yɛ hanlɪn ɔ. Nan yɛ
nwunlin yí anunminnyanmʋn kpili'n yɛ́ nyɪnsʋ.
17 Mɛlɛ mɔ Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ'n 'man yí asasʋɛ ɔ wula yí anunminnyanmʋn'n, anɪn
yɛ wɔ ɛbɛlɛ. Yí anunminnyanmʋn kpili nɪn anun, Nyanmɪan kɔ man bɛ kɔ tɪ yí nɪn'n. Yí
nwan: “Mín ehulo Baa y'ɔ le sʋanlan ɛhɪ. M'an fa mín lʋa'n kʋalaa m'an wula yí nun.”
18 Mɛlɛ mɔ anɪn yɛ nʋn yí wɔ bʋka nwannzan-nwannzan nɪn asʋ ɛlɔ'n, yɛ́ bɔbɔ muonun
yɛ tɪlɪ anɪɛ sɔ'n m'ɔ fi nyanmɪansʋ'n.
19 Yí sɔ ati, yɛ de ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn'n yɛ di kpa. Ɔ fata kɛ
ɛmɔ yɔ anzʋɛ bɛ tie ɛjɔlɛ sɔ'n kpa. Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ tɪ kɛ kanlannɪɛ m'ɔ lɛ ta awosin
nun ɔ. Ɔ 'ta dede alɪbahɪan nzalama'n fite nán alíɛ nɪn a hɪn. Zozi Kilisi m'ɔ tɪ kɛ alɪbahɪan
nzalama sɔ'n 'ta ɛmɔ ahʋnlɪn'n-mɔ anun.
20 Yí bɛ-yue-asɪɛ, ɛmɔ nwʋ́n yí kɛ, ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn, m'ɔ
wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun'n, nán bɛ́ ngʋnmɪn bɛ́ ti anun yê bɛ bɔlɪ bɛ́ hanlɪn ɔ.
21 Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan kɔ fɪtɪ nun ɔ kɔ hele'n, ɔ tɪ man like mɔ sʋanlan muonun
kʋala kɛ ɔ bɔ yí ti anun ɔ kan ɔ. Nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ wɔ mgbɔmanfʋɛ'n-
mɔ anun'n y'ɔ man bɛ jʋjɔlɪ Nyanmɪan anʋan ɔ.

2

Ato ngehelefʋɛ'n-mɔ

1 Ɛhɪ, daba anɪn ato mgbɔmanfʋɛ-mɔ wɔ Nyanmɪan menian'n-mɔ anun. Ato ngehelefʋɛ-
mɔ kʋsʋ 'ba fite fite ɛmɔ afian. Bɛ 'ba hehele ato ninnge nvɪalɪɛ nun bɛ sɛcɪ asɔnɪn'n.
Menian sɔ'n-mɔ mɔ yɛ́ Mɪn a le bɛ́ ti fi bɛ́ ɛtɛ nɪn anun'n, b'a kaci bɛ́ nzin b'a si yí. Bɛ́ nyɔlɪɛ
sɔ'n 'ba man bɛ wu nvu nun.
2 Menian dɔʋn 'ba fa bɛ́ atɪn ɛtɛ nɪn asʋ yê bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n dunman nun, menian'n-mɔ 'ba
han Nyanmɪan ananhɔlɛ atɪn nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.
3 Esika anyɪnbʋlʋ'n dunman nun, ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ 'ba bɔ ɛmɔ apoo bɛ didi ɛmɔ
anwʋn. Nan Nyanmɪan m'ɔ bua ndɛɛ nɪn a fa bɛ́ nwʋn ajʋnlɪn dada angʋnmɪn. Ɔ ngɔ hyɛ
man fíí ɔ 'ba bɔ bɛ́ bʋsʋ.
4 Afɪ nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ yɔlɪ ɛtɛ'n, Nyanmɪan Kpili a nva man bɛ́ nwʋn sa
a nje man bɛ́. Nán ɔ'a hyɪ bɛ́ ɔ'a gua bɔnza kpili nɪn anun, lɪka m'ɔ tɪ awosin'n. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ
dede ɔ 'bua bɛ́ ndɛɛ.
5 Nyanmɪan a nyaci man daba daba menian'n-mɔ anwʋn sa ɔ'a nje man bɛ́. Ɔ manlɪn
esue kpili tɔlɪ dede ɔ nʋanlɪn menian ati anun ɛtɛ'n-mɔ mɔ anɪn bɛ wɔ mân sɔ nɪn anun'n.
Bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Nowe mɔ anɪn ɔ tu menian'n-mɔ fʋɔ kɛ bɛ bɔ́ bala kpa'n, ɔ nʋn menian
nsʋ ala yê Nyanmɪan Kpili lelɪ bɛ́ ngʋan ɔ.
6 Nyanmɪan Kpili bɔlɪ Sodɔmʋn nʋn Gomɔɔ kulo'n-mɔ abʋsʋ. Ɔ tʋlɪ bɛ́ nun sîn dede bɛ
tɔlɪ nzʋan. Ɔ'a yɔ bɛ́ sɔ maan bɛ nwun yí kɛ menian mɔ bɛ́ nyɪn nzɔ man yí'n, kɛ bɛ́ ayuelɪɛ'n
yue yí nɪn anɪn.

7 Mɛlɛ sɔ'n, Lɔtʋ m'ɔ tɪ sʋanlan kpa, m'ɔ di menian'n-mɔ ɛtɛ'n mɔ bɛ yɔ nɪn anwʋn yalɛ'n,
Nyanmɪan Kpili lelɪ yí ngʋan.
8 Anɪn sɛsɛfʋɛ sɔ'n tɪ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ afian. Ɛtɛfʋɛ sɔ'n-mɔ nyɔlɪɛ'n mɔ bɛ yɔ yí cɪan daa m'ɔ tɪ
ɛtɛ ɔ nwun yí'n, ɔ man ɔ di yalɛ.
9 Ɛhɪka ati, yɛ́ Mɪn sɪ atɪn mɔ ɔ 'bu sʋ ɔ de bɛ́ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a bɔ yí'n fi emian nɪn
anun. Nan ɛtɛfʋɛ'n-mɔ dɪɛ, mɔ Nyanmɪan a fa a sie bɛ́'n y'ɔ le ndɛɛ ebua'n mɔ ɔ 'bua bɛ́
ndɛɛ ebua cɪan nɪn anun'n.
10 Menian mɔ bɛ mmu man Nyanmɪan Kpili tunmin'n like fíí mɔ ninnge ɛtɛ mɔ
anwʋnnaan'n kulo'n yê cɪan daa bɛ yɔ'n, bɛ́ yê Nyanmɪan 'tua bɛ́ kalɛ nɪn ɔ.
Ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ mɔ n ganlɪn bɛ́ ɛjɔlɛ'n, bɛ nzulo man sʋanlan fíí, ɛsɛ bɛ tu bɛ́
nwʋn. Bɛ́ nyɪn nzɔ man nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ le anunminnyanmʋn'n, nan
bɛ kan bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.
11 Kʋsʋ nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ muonun mɔ bɛ le anwʋnsɛlɛ kpa ɔ nʋn tunmin bɛ tala
ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ'n, bɛ ngan man ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ ndia man bɛ́ wɔ Nyanmɪan anyunnun.
12 Nan menian sɔ'n-mɔ nzɪ man ngɛlɛ fíí. Bɛ yɔ bɛ́ ninnge'n-mɔ kɛ ebolo naan. Mɔ bɛ́ ti'n
kɔ se bɛ́'n yê bɛ yɔ ɔ. Bɛ́ ɛhyɪɛ nʋn bɛ́ ehuan ati yê bɛ bɔlɪ bɛ́ ɔ. Menian sɔ'n-mɔ kan like mɔ
bɛ nzɪ man yí nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Bɛ 'wu sakpa kɛ ebolo naan'n-mɔ wu yí'n.
13 Yalɛ'n mɔ bɛ kele menian'n-mɔ'n, Nyanmɪan Kpili 'ba hele bɛ́ bie. Eyua sʋ kpa yê bɛ
yɔ bɛ́ ninnge ɛtɛ'n-mɔ ɔ. Sɛ ɛmɔ lɛ di ɛnyɪnmɪan nán bɛ ba ɛmɔ afian an, bɛ́ abalabɔ ɛtɛ'n
gua ɛmɔ anyunnun asɪ. Ɛsɛ bɛ di apoo'n mɔ bɛ bɔ ɛmɔ nɪn anwʋn fɛ.
14 Balasua ɛjɔlɛ yê ɔ wɔ bɛ́ ajʋnlɪn nun ɔ. Cɪan daa bɛ yɔ ɛtɛ'n bɛ kɔ bɛ́ nyunnun. Bɛ laka
menian'n-mɔ mɔ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n tɪlɪ man bɛ́'n maan bɛ gua kunman nun. Esika
anyɪnbʋlʋ y'ɔ la bɛ́ nwʋn ɔ. Menian sɔ'n-mɔ a fa munnzue.
15 Bɛ fi ananhɔlɛ atɪn nɪn asʋ b'a jasʋ. B'a minlin b'a fa Bozɔɔ awa Balamʋn m'ɔ kulo
esika nɪn atɪn dɪɛ nɪn asʋ. Balamʋn sɔ'n, esika nɪn anyɪnbʋlʋ dunman nun, ɔ yɔlɪ nyɔlɪɛ
ɛtɛ.
16 Nan cɪan kʋn Nyanmɪan tuli yí nyunnun wɔ yí anzʋsɛlɛ nɪn anwʋn. Afɪ afunlun-
mun'n mɔ anɪn ɔ tɪ sʋ'n, ɔ tɪ naan m'ɔ njʋjɔ man. Afunlunmun'n kɔ jʋjɔ kɛ kulo sʋanlan
jʋjɔ'n ɔ kɔ tua kpɔmanfʋɛ sɔ nɪn atɪn wɔ yí nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anwʋn.
17 Menian sɔ'n-mɔ tɪ kɛ asue mɔ ɔ'a sɪsan ɔ. Bɛ tɪ kɛ esue mɔ ɔ'a munlan mɔ anwʋnman'n
nʋn yí a hɔ ɔ. Nyanmɪan Kpili a sesie bɛ́ lɪka awosin bibaa kpa nɪn anun.
18 Bɛ kolo bɛ́ nʋan nun mgban. Bɛ sua bɛ́ mɔ kɪkaala bɛ fi ɛtɛfʋɛ'n-mɔ asa nun b'a foti'n
ngaa bɛ man bɛ nɪan bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ asʋ maan bɛ gua kunman nun biekun.
19 Bɛ kan bɛ kele bɛ́ kɛ bɛ 'ba nyan fanwʋndi, nan kʋsʋ anɪn bɛ́ muonun bɛ tɪ ɛtɛ'n m'ɔ
fa bɛ kɔ ewue nun'n nganga. Ɔ sanlɪn kɛ like m'ɔ sie sʋanlan'n man sʋanlan sɔ'n kaci yí
kanga.
20 Afɪ menian mɔ bɛ kɔ sɪ yɛ́ Mɪn yɛ́ Defʋɛ Zozi Kilisi, mɔ bɛ kɔ tɪ bɛ́ nwʋn fi mân nɪn anun
ninnge nvuin nvuin'n-mɔ anwʋn'n, sɛ bɛ sa bɛ́ nzin ninnge sɔ'n-mɔ anwʋn biekun an, bɛ
etolo mɔ bɛ kɔ tolo'n, anɪn daba dɪɛ'n tɪ kpa.
21 Ɔ tɪ kpa man menian sɔ'n-mɔ kɛ ahan b'a nwun man Nyanmɪan atɪn'n, ɔ tala kɛ bɛ kɔ
nwun yí nán b'a ju yí mala nwannzan-nwannzan'n m'ɔ kɔ hele bɛ́'n b'a tʋ'n.
22 Mɔ ɔ'a tʋ bɛ́'n, ɔ kele kɛ anyɪnndala'n mɔ menian'n-mɔ bu'n tɪ ananhɔlɛ. Bɛ́ nwan: "Cʋa
nɪn a sa yí nzin ɔ'a li like'n m'ɔ kpuli'n," ɛsɛ "Kpolike'n mɔ b'a bia yí'n, ɔ'a sa ɔ'a kunndo yí
nwʋn asâ nɪn anun biekun."

3

Yɛ́ Mɪn ɛwalɛ'n

1 Ehulo mma, ɛ 'nwun kalata'n m'ɔ tian yí nnyuan'n mɔ mɪɪn kɛlɛ mɪn bɛlɛ ɛmɔ'n. Kalata
nnyuan sɔ'n kʋalaa anun, mɪn kacɪ ɛmɔ ninnge mɔ ɛmɔ sɪ yí daba'n mɪn man ɛmɔ ati
tanlan sʋ kpa.

2 Mın kulo kɛ ɛmɔ ati kacı ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ kʋnlʋn-ngʋnlʋn'n-mɔ hanlın yí daba'n. Ɛsɛ mın kulo kɛ ɛmɔ ati kacı yé Mın yé Defʋɛ'n mala'n mɔ ɛmɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ sınlın ɛmɔ ɛlɔ bɛ heheleli ɛmɔ'n.
3 Mín ɛjɔlɛ'n m'ɔ li mʋa'n y'ɔ le kɛ, ɛmɔ nwún yí kɛ mɛlɛ kasian nın anun, menian mmie-mɔ 'ba fite fite. Menian sɔ'n-mɔ 'ba yɔ nyɔlıɛ ɛtɛ'n mɔ bɛ́ muonun bɛ́ kunnun kulo'n. Bɛ 'ba gʋlʋ ɛmɔ anwʋn
4 bɛ kan kɛ: "Asʋ Zozi a mmɔ man anɔhʋba kɛ ɔ 'ba ɔ? Nan ɔ wɔ nin? Ɔ sanlın kɛ, kɛ yɛ́ nan-mɔ wuli dada angʋnmın dede m'ɔ ju ɛnɛ'n, ninnge'n kʋalaa mɔ Nyanmıan bɔlı'n, fíí kacili man!"
5 Menian sɔ'n-mɔ, bɛ man bɛ́ lʋa fi bɛ́ nwʋn kɛ daba daba, Nyanmıan Kpili le yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n y'ɔ bɔlı anwunno nʋn ası ɔ. Ɔ man asıɛ'n fi nzue nun fitelı, nan ɔ'a tı asıɛ'n fi nzue nın anwʋn.
6 Ɛsɛ Nyanmıan kpili le nzue y'ɔ falı sɛcılı daba mân nın ɔ. Mân'n kʋalaa nʋanlın.
7 Nan anwunno nʋn asıɛ'n mɔ bɛ wɔ ɛwa ɛnɛ'n, Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ kʋnmgba sɔ nın a fa bɛ́ a sie dede ɔ 'ju cıan mɔ ɔ 'tʋ bɛ́ nun sîn. Ɔ'a fa bɛ́ ɔ'a sie dede ɔ 'ju cıan mɔ ɔ 'bua mân'n ndɛɛ ɔ kun ɛtɛfʋɛ'n-mɔ.
8 Ehulo mma, ɛjɔlɛ kʋn ɛhı, nán bɛ man bɛ́ lʋa fi. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ yɛ́ Mın anyunnun, cıan kʋn tı kɛ afʋɛ akpıı, yê "afʋɛ akpıı tı yí nyunnun cıan kʋn."
9 Menian'n mmie-mɔ jʋnlın kɛ like'n mɔ yɛ́ Mın nwan ɔ 'yɔ'n, ɔ'a hyɛ yí nwʋn sʋnman. Nán yí sɔ ɔ, nán ɔ'a si abʋtalɛ ɛmɔ dunman nun. Ɔ sanlın kɛ ɔ ngulo man kɛ ɛmɔ nunhan bie fíí minlin, nan ɔ kulo kɛ bɛ́ kʋalaa bɛ fi bɛ́ ɛtɛ nın anun bɛ jasʋ.
10 Nan kʋsʋ yɛ́ Mın ɛwalɛ cıan'n, ɔ 'fu yɛ́ nun kɛ awofʋɛ. Cıan sɔ'n, nyanmıan'n 'ba han nun, ɔ 'man menian'n-mɔ anwʋn wʋsʋ bɛ́ nán yí bʋsʋ a nunnun. Sîn 'ba jue yala anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ. Asıɛ'n nʋn sʋ ninnge'n kʋalaa abʋsʋ 'ba bɔ.
11 Sɛ ninnge'n-mɔ kʋalaa ayuelıɛ'n tı sʋa a, anın ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ bɛ́ abalabɔ nın anun. Ɔ di kɛ ɛmɔ ɛnanndıɛ'n yɔ nwannzan-nwannzan m'ɔ kele kɛ ɛmɔ a fa bɛ́ nwʋn b'a bɔ Nyanmıan.
12 Ɛmɔ tánlan bɛ nwʋ́nndɛ Nyanmıan Kpili ɛwalɛ cıan'n, nán ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın bɛ yɔ́ like mɔ bɛ yɔ a, cıan sɔ'n kɔ ju ndɛ'n. Cıan sɔ'n, sîn'n 'yala anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ ɔ bɔ bɛ́ bʋsʋ bɔkɔɔ!
13 Nan yɛ́ dıɛ, yɛ lɛ nwʋnndɛ anwunno fʋfɔlɛ'n, nʋn asıɛ fʋfɔlɛ'n m'ɔ tı sɛsɛfʋɛ'n-mɔ lıka mɔ Nyanmıan Kpili a fa a bɔ yɛ́ anɔhʋba'n.
14 Ɛhı ati, ehulo mma, kɛmɔ ɛmɔ lɛ nwʋnndɛ yɛ́ Mın ɛwalɛ'n, ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın bɛ bɔ́ bala kpa. Yí dıɛ, cıan m'ɔ kɔ a'n, bɛ nnyan man ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man wɔ yí nyunnun, nán ɛmɔ a tanlan wɔ alʋacıcıɛ nun.
15 Ɛmɔ nwún yí kɛ abʋtalɛ'n mɔ yɛ́ Mın lɛ si'n, menian'n-mɔ ngʋan ele ti ɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n yê Pɔlʋ m'ɔ tı yɛ́ nianman kpa'n le ngɛlɛ'n mɔ Nyanmıan manlın yí'n ɔ hɛlɛlı bɛlɛlı ɛmɔ nın ɔ.
16 Yí kalata'n-mɔ kʋalaa m'ɔ kɔ hɛlɛ nın anun, ɔ kan ɛjɔlɛ sɔ'n. Yí kalata'n-mɔ anun, ɛjɔlɛ kpɔlɛ kpɔlɛ mmie-mɔ wɔ nun, bɛ́ bʋ ɛtıɛ yɔ sı kpa. Menian mɔ bɛ nzı man like fíí mɔ bɛ́ dedi'n nza man bɛ́'n, bɛ kaci kaci ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ. Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ bʋ nga'n, kɛ bɛ kaci kaci yí hɔ. Bɛ́ muonun bɛ lɛ yɔ bɛ́ nwʋn.
17 Nan ɛmɔ dıɛ, ehulo mma, b'a kacı ɛmɔ. Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa, nán bɛ́ mɔ bɛ kpɔ Nyanmıan nın a nnaka man ɛmɔ maan ɛmɔ a minlin man bɛ́ jinlanbɛlɛ kpa'n.
18 Nan ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın bɛ tánlan yɛ́ Mın Zozi m'ɔ tı yɛ́ Ngʋandefʋɛ nın anwunnvoe enwuan'n nʋn yí ɛsıɛ nın anun bɛ hɔ́ bɛ́ nyunnun. Anunminnyanmʋn hán yí ɛnɛ, ɔ nʋn mɛlɛ daa! Amın.

ZƱAN KALATA'N M'Ɔ LI MƱA'N

M'ɔ wɔ nun'n

Kɛ menian'n-mɔ lɛ kpɪn kele'n, Zozi bɔfʋɛ Zʋan hɔlɪ tanlanlɪn kulo kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Efɛzɪ nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ asɔnɪn'n-mɔ, Zozi bɔfʋɛ Pɔlʋ yê ɔ bɔlɪ bɛ́ bʋ ɔ. Mɛlɛ mɔ Zʋan walɪ juli ɛbɛlɛ'n, ɔ kacili asɔnɪn sɔ'n-mɔ asʋ kpain. Ɛhɪka ati yê ɔ fɛlɛ asɔnɪn'n-mɔ anun menian'n-mɔ yí mma nɪn ɔ.

Zʋan hɛlɛlɪ kalata nsan mɔ yɛ le yí yɛ́ sa nun ɛwa'n. Alimʋa kalata dɪɛ'n, ɔ'a ngɛlɛ ɔ ngɔ man asɔnɪn kʋn anaan sʋanlan kʋn. Nan kalata nɪn an, anɪn ɔ di kɛ asɔnɪn'n-mɔ kʋalaatin kɪnnga. Kalata nɪn anun, ɛjɔlɛ tile nnyuan wɔ nun. Ɛjɔlɛ tile kʋn lɛ sɛlɛ bɛ́ kɛ bɛ nánndɪ ananhɔlɛ atɪn nɪn asʋ. Ɛjɔlɛ sɔ'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ bɛ lé yɛ́ Mɪn Zozi bɛ lí bɛ́ ahʋnlɪn nɪn anun kpa, ɛsɛ bɛ húlo bɛ́ nwʋn. Ɛjɔlɛ tile kʋn kʋsʋ lɛ kannzʋ bɛ́ kɛ bɛ nían bɛ́ nwʋn wɔ bɛ́ mɔ bɛ kekele ato ninnge'n-mɔ anwʋn (2.18-29, 4.1-6).

Sʋanlan'n mɔ yí nʋan ɛjɔlɛ'n man ngʋan'n

y'ɔ le Nyanmɪan Awa Zozi Kilisi

1 Anianman-mɔ, yɛ lɛ kɛlɛ ɛmɔ yɛ bɔ sʋanlan'n mɔ yí nʋan ɛjɔlɛ'n man ngʋan nɪn anwʋn
ɛjɔlɛ yɛ kele ɛmɔ. Ninnge'n-mɔ kʋalaa abʋbɔ nɪn anun'n, anɪn sʋanlan sɔ'n wɔ ɛbɛlɛ. Yɛ́
dɪɛ, y'a tɪ yí nʋan anun ɛjɔlɛ, y'a nwun yí yɛ́ nyɪnsʋ, yɛ́ nyɪn a ha yí nwʋn y'a fa yɛ́ sa y'a
han yí.
2 Mɛlɛ m'ɔ yɪlɪ yí nwʋn'n, yɛ nwunlin yí. Ɛhɪka ati, yɛ di yí nwʋn adanzɪɛ yɛ lɛ kan yí nwʋn
ɛjɔlɛ yɛ kele ɛmɔ. Yí yê ɔ man yɛ́ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn ɔ. Anɪn ɔ wɔ yɛ́ Sɪ Nyanmɪan
anwʋn ɛlɔ yê ɔ'a a yɪ yí nwʋn ɔ'a hele yɛ́ ɔ.
3 Anianman-mɔ, sʋanlan sɔ'n, ɔ tɪ Nyanmɪan Awa. Mɔ y'a nwun yí yɛ́ nyɪnsʋ nʋn ɛjɔlɛ
mɔ y'a tɪ'n, yɛ lɛ bɔ nun amannɪɛ yɛ kele ɛmɔ kʋsʋ nán ɛmɔ nʋn yɛ́, yɛ kan yɛ bɔ nun yɛ yɔ
kʋn. Afɪ yɛ́ dɪɛ, yɛ nʋn yɛ́ Sɪ Nyanmɪan nʋn yí Wa Zozi Kilisi y'a han y'a bɔ nun y'a yɔ kʋn.
4 Ɛhɪka ati yê yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ yɛ bɛlɛ ɛmɔ nán yɛ́ fɛ elie nɪn a la yí nyɪn kpa bɔkɔɔ.

Nyanmɪan tɪ kanlannɪɛ

5 Anianman-mɔ, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi Kilisi hanlɪn helelɪ yɛ́ mɔ yɛ lɛ bɔ nun amannɪɛ
yɛ kele ɛmɔ'n. Ɛjɔlɛ sɔ'n, y'ɔ le kɛ Nyanmɪan tɪ kanlannɪɛ, awosin fíí nnʋn man yí nun.
6 Yí ti, sɛ yɛ kan kɛ yɛ nʋn yí y'a han y'a bɔ nun y'a yɔ kʋn nán sɛ yɛ tɛ yɔ awosin nɪn anun
nyɔlɪɛ'n-mɔ a, anɪn yɛ lɛ laka laka yɛ́ muonun yɛ́ nwʋn yɛ́ ɛjɔlɛ'n nʋn yɛ́ nyɔlɪɛ'n-mɔ anun.
7 Nan sɛ yɛ tɪ kanlannɪɛ'n yuein nɪn anun kɛ Nyanmɪan muonun tɪ yí nɪn an, anɪn yɛ
nʋn ɛmɔ, y'a han y'a bɔ nun. Anɪn yí Wa Zozi moja'n tɪ yɛ́ nwʋn wɔ ɛtɛ biala anun.
8 Sɛ yɛ kan kɛ yɛ nyɔ man ɛtɛ a, anɪn yɛ lɛ laka laka yɛ́ muonun yɛ́ nwʋn, ananhɔlɛ fíí
nnʋn man yɛ́ nun.
9 Nan sɛ yɛ kan yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ yɛ kele Nyanmɪan an, ɔ 'fa yɛ́ nwʋn sa ɔ ce yɛ́, ɛsɛ ɔ 'tɪ yɛ́ nwʋn
wɔ ɛtɛ biala anun. Yɛ kʋala yɛ de yí yɛ tʋ nun. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan tɪ sɛsɛfʋɛ.
10 Sɛ yɛ kan kɛ yɛ yɔlɪ man ɛtɛ a, anɪn yɛ lɛ kele kɛ Nyanmɪan tɪ atofʋɛ. Anɪn y'a nva man
yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n y'a nzie man.

2

Zozi Kilisi di yɛ́ ti ɛjɔlɛ

1 Mín mma-mɔ, kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a nyɔ man ɛtɛ'n, yí ti yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn bɛlɛ
ɛmɔ ɔ. Nan sɛ sʋanlan bie yɔ ɛtɛ bɔbɔ a, yɛ le dimanfʋɛ kʋn wɔ yɛ́ Sɪ Nyanmɪan anwʋn ɛbɛlɛ
m'ɔ di yɛ́ ti ɛjɔlɛ ɔ. Dimanfʋɛ sɔ'n, y'ɔ le Zozi Kilisi m'ɔ tɪ sɛsɛfʋɛ'n.

2 Ɔ sanlın kɛ Zozi Kilisi a fa yí nwʊn a yı yɛ́ ti tɛɛ maan Nyanmıan a fa yɛ́ ɛtɛ'n kʊalaa a hye yɛ́. Nán yɛ́ ɛtɛ dıɛ nın ala yê ɔ 'fa ce yɛ́ ɔ, nan ɔ 'fa menian'n-mɔ kʊalaa ɛtɛ'n ɔ ce bɛ́.
3 Sɛ yɛ́ nyın sɔ Nyanmıan, yɛ yɔ like m'ɔ kɔ hele yɛ́ kɛ yɛ yɔ́ nın an, anın yɛ sı Nyanmıan sakpa.
4 Sʊanlan mɔ yí nwan: "Mín dıɛ, mın sı Nyanmıan," nán yí nyın nzɔ man yí a, anın sʊanlan sɔ'n tı atofʊɛ, ɔ ngan man ananhɔlɛ fíí.
5 Nan sʊanlan kʊsʊ mɔ yí nyın sɔ Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n, anın ɔ tı sʊanlan m'ɔ kulo Nyanmıan sakpa. Ɛbɛlɛ yê yɛ nwun yí kɛ y'a fa yɛ́ nwʊn y'a bɔ Nyanmıan ɔ.
6 Sʊanlan m'ɔ kɔ han kɛ ɔ nʊn Nyanmıan b'a yɔ kʊn'n, ɔ di kɛ ɔ nanndı atın'n mɔ Zozi Kilisi nanndılı sʊ nın asʊ.
7 Mín ehulo mma, nán mala fʊfɔlɛ yê mıın kɛlɛ mın bɛlɛ ɛmɔ ɔ. Nan mala daba'n mɔ bɛ hanlın bɛ helelı ɛmɔ mɛlɛ mɔ ɛmɔ falı bɛ́ nwʊn bɛ manlın Zozi'n. Mala daba sɔ nın anwʊn ɛjɔlɛ yê mıın kacı ɛmɔ ɔ.
8 Nan kʊsʊ, ɔ tı kɛ mala fʊfɔlɛ yê mıın kɛlɛ mın bɛlɛ ɛmɔ ɔ. Bɛ nwun yí ananhɔlɛ wɔ Kilisi ɛnanndıɛ nın anun, ɔ nʊn ɛmɔ kʊsʊ ɛnanndıɛ nın anun. Yɛ nwun yí kɛ ɔ tı fʊfɔlɛ, ɔ sanlın kɛ awosin nın a hɔ a yue, jawe nın a fite dada angʊnmın.
9 Sʊanlan m'ɔ kɔ han kɛ ɔ nanndı jawe nın anun nan ɔ kpɔ yí nianman an, anın sʊanlan sɔ'n tɛ nanndı awosin nın anun.
10 Sʊanlan m'ɔ kulo yí nianman'n, anın sʊanlan sɔ'n nanndı jawe nun. Ɔ nyɔ man like fíí m'ɔ kʊala kɛ ɔ man sʊanlan tɔ ɛtɛ nın anun ɔ.
11 Nan sʊanlan m'ɔ kpɔ yí nianman'n, anın sʊanlan sɔ'n tɛ nanndı awosin nın anun. Ɔ nanndı awosin nun, ɔ nzı man lıka m'ɔ lɛ kɔ'n. Afı awosin nın a lu yí nyın nın asʊ tuun.

Nán bɛ kulo eyuadı'n

12 Mín mma-mɔ, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ Kilisi dunman nun ati, Nyanmıan a fa ɛmɔ ɛtɛ nın a hye ɛmɔ.
13 Mín sı-mɔ, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ sı sʊanlan'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ sunmin mân nın abʊbɔ nın anun'n. Mgbafɛlɛ-mɔ, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ asa a hʊala Abɔnsanmʊn.
14 Mín mma-mɔ, mıın kɛlɛ ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ sı Sıɛ'n. Mín sı-mɔ, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ sı sʊanlan'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ sunmin mân nın abʊbɔ nın anun'n. Ɛmɔ mgbafɛlɛ'n-mɔ, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ anwʊn yɔ sı. Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n wɔ ɛmɔ anun, ɛsɛ ɛmɔ asa a hʊala Abɔnsanmʊn.
15 Nán bɛ kulo eyuadı'n, nán bɛ man bɛ́ nyın bʊlʊ nun ninnge'n-mɔ. Sʊanlan m'ɔ kɔ hulo eyuadı ɛhı anun ninnge'n-mɔ'n, sʊanlan sɔ'n, anın ɔ ngulo man Nyanmıan.
16 Afı ninnge'n kʊalaa m'ɔ wɔ nun'n, ajʊnlın basa-basa, ɔ nʊn ninnge'n kʊalaa mɔ sʊanlan anyın bʊlʊ yí nwʊn'n, ɔ nʊn asıɛ nın asʊ ɛwa anwʊndıɛ'n mɔ bɛ fa bɛ tu bɛ́ nwʊn'n, ɛhı kʊalaa fi man Sıɛ nın ɛlɔ, nan ɔ tı eyuadı nın anun ninnge.
17 Eyuadı'n nʊn nun anyınbʊlʊ'n 'kpɛ nun, nan sʊanlan m'ɔ yɔ like mɔ Nyanmıan kulo'n, sʊanlan sɔ'n le nyanmıansʊ ngʊan'n m'ɔ le man ayuelıɛ'n.

Bɛ́ mɔ bɛ kpɔ Zozi Kilisi'n

18 Mín mma-mɔ, mân nın ayuelıɛ ka kaan ju. Ɛmɔ a tı kɛ bɛ́ nwan Kilisi kpɔfʊɛ'n di kɛ ɔ ba. Sian dıɛ, Kilisi mgbɔfʊɛ'n-mɔ a sʊn. Ɛhı y'ɔ man yɛ nwun yí kɛ yɛ wɔ mɛlɛ kasian nın anun ɔ.
19 Kilisi mgbɔfʊɛ sɔ'n-mɔ, daba anın bɛ wɔ yɛ́ eku nın anun bie, nan kʊsʊ bɛ nʊn yɛ́ tı man kʊn. Afı sɛ ɔ tı kɛ bɛ nʊn yɛ́ tı kʊn an, ahan b'a nyı man bɛ́ nwʊn. B'a yı bɛ́ nwʊn maan bɛ nwun yí ananhɔlɛ kɛ nán yɛ́ menian y'ɔ le bɛ́.
20 Nan ɛmɔ dıɛ, Kilisi a fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ'a man ɛmɔ, ɔ'a man ɛmɔ kʊalaa a nwun ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n.
21 Sɛ mıın kɛlɛ ɛmɔ a, nán kɛ ɛmɔ nzı man ananhɔlɛ ɛjɔlɛ nın ɔ, nan kɛmɔ ɛmɔ sı yí nın ati ɔ. Afı, ɛmɔ sı kɛ ananhɔlɛ'n nʊn ato'n bɛ nzan man.

22 Atofʋɛ'n y'ɔ le nwan? Atofʋɛ'n y'ɔ le sʋanlan'n m'ɔ kan kɛ Zozi tɪ man Kilisi'n. Sʋanlan sɔ'n kpɔ Kilisi. Ɔ nne man Sɪɛ'n nʋn Baa'n nni man.
23 Afɪ, sʋanlan m'ɔ nne Baa'n nni man'n, anɪn sʋanlan sɔ'n, ɔ nne man Sɪɛ'n kʋsʋ nni man. Nan sʋanlan m'ɔ de Baa'n di'n, anɪn ɔ de Sɪɛ'n kʋsʋ di.
24 Ɛhɪka ati, ɛjɔlɛ'n mɔ abʋbɔ nɪn anun bɛ hanlɪn bɛ helelɪ ɛmɔ'n, ɛmɔ mán ɔ tánlan ɛmɔ ati anun kpa. Sɛ ɛmɔ fa ɛjɔlɛ sɔ'n sie a, anɪn ɛmɔ kʋsʋ nʋn Baa'n nʋn Sɪɛ nɪn a han a bɔ nun b'a yɔ kʋn.
25 Ɛ 'nwun like mɔ Kilisi a fa a bɔ yɛ́ anɔhʋba kɛ ɔ 'fa man yɛ́'n: nyanmɪansʋ ngʋan'n m'ɔ le man ayuelɪɛ'n.
26 Bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ laka ɛmɔ'n, bɛ́ ti yɛ̂ mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn bɛlɛ ɛmɔ ɔ.
27 Nan ɛmɔ dɪɛ, Kilisi a fa yí Wawɛ nɪn a man ɛmɔ. Kɛmɔ yí Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun nɪn ati, ɔ njian man kɛ sʋanlan héhele ɛmɔ ninnge. Ɔ sanlɪn kɛ Wawɛ'n kekele ɛmɔ ngɛlɛ ninnge kʋalaa anun. Ninnge'n kʋalaa m'ɔ kele'n tɪ ananhɔlɛ, ato nnʋn man nun. Ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ like mɔ Wawɛ'n kele ɛmɔ'n nán ɛmɔ nʋn Kilisi a yɔ kʋn.
28 Afɪ sian, mín mma-mɔ, ɛmɔ nʋn Zozi Kilisi bɛ yɔ́ kʋn nán cɪan m'ɔ kɔ a'n, yɛ́ ahʋnlɪn a tɔ yɛ́ kunnun, nán yɛ́ nyunnun a ngua man asɪ yí ɛwalɛ nɪn anun.
29 Ɛmɔ sɪ kɛ Kilisi tɪ sɛsɛfʋɛ, ɛhɪka ati, ɛmɔ nwún yí kɛ sʋanlan m'ɔ yɔ nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ kpa'n, sʋanlan sɔ'n tɪ Nyanmɪan awa.

3

Yɛ tɪ Nyanmɪan amma sakpa

1 Anianman-mɔ, ɛmɔ nían ehulo kpili'n mɔ Nyanmɪan a hulo yɛ́'n! Ɔ'a hulo yɛ́ dede ɔ'a fɛlɛ yɛ́ yí mma. Sɛ ɔ fɛlɛ yɛ́ yí mma a, ɔ tɪ ananhɔlɛ, ɔ sanlɪn kɛ y'a kaci yí mma sakpa. Ɛmɔ nían, like m'ɔ man menian'n-mɔ nnwun man kɛ yɛ tɪ yí mma'n, y'ɔ le kɛ bɛ nzɪ man Nyanmɪan muonun.
2 Ehulo mma, sian dɪɛ, yɛ tɪ Nyanmɪan amma. Nán kɛ cɪan bie yɛ 'ba kpɪn yɛ kaci yí'n, ɔ fitelɪ man yuein. Kʋsʋ mɔ yɛ sɪ'n y'ɔ le kɛ cɪan mɔ Kilisi'n kɔ sa kɔ a'n, yɛ́ kʋalaa yɛ 'ba nwun yí yuein kɛ ɔ kpɪn tɪ yí'n, nán yɛ kaci kɛ yí.
3 Sʋanlan biala m'ɔ le anyɪndasʋɛ kɛ ɔ tɪ Nyanmɪan awa'n, ɔ sie yí nwʋn nwannzan-nwannzan kɛ Kilisi tɪ nwannzan-nwannzan'n.
4 Sʋanlan biala m'ɔ kɔ yɔ ɛtɛ'n, anɪn ɔ'a tʋn Nyanmɪan mala'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɛtɛ ɛyɔlɛ'n yɛ̂ bɛ fɛlɛ yí mala ɛtʋan nɪn ɔ.
5 Ɛmɔ sɪ kɛ yɛ́ ɛtɛ nɪn ati yɛ̂ Zozi Kilisi walɪ ɔ. Ɔ walɪ yɛ́ ɛtɛ nɪn ecicie. Yí muonun, ɛtɛ sin kaan sʋa, ɔ yɔlɪ man bie lé.
6 Ɛhɪ ati, sʋanlan biala m'ɔ kɔ fa yí nwʋn ɔ kɔ bɔ Zozi Kilisi'n, ɔ yáci ɛtɛ nɪn ɛyɔlɛ. Nan sʋanlan m'ɔ tɛ yɔ ɛtɛ'n, anɪn ɔ nwunlin man Zozi Kilisi lé ɛsɛ ɔ nzɪ man yí.
7 Mín mma-mɔ, nán bɛ man sʋanlan fíí laka ɛmɔ. Sʋanlan m'ɔ yɔ nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ sɛsɛ'n, anɪn sʋanlan sɔ'n muonun tɪ sɛsɛfʋɛ kɛ Kilisi tɪ yí'n.
8 Nan sʋanlan m'ɔ yɔ ɛtɛ'n, anɪn ɔ tɪ Abɔnsanmʋn sʋanlan. Ɔ sanlɪn kɛ mân'n bɔlɪ yí bʋ ala yɛ̂ Abɔnsanmʋn yɔlɪ ɛtɛ ɔ. Ɛhɪ ati, Nyanmɪan Awa'n walɪ kɛ ɔ 'ba bɔ Abɔnsanmʋn junman'n m'ɔ di nɪn abʋsʋ.
9 Sʋanlan biala m'ɔ tɪ Nyanmɪan awa'n, ɔ yáci ɛtɛ nɪn ɛyɔlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan tunmin'n m'ɔ man ngʋan'n wɔ yí nun. Ɔ le man atɪn kɛ ɔ yɔ ɛtɛ ɔ, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan tɪ yí Sɪ.
10 Ɛ 'nwun like m'ɔ man bɛ nwun Nyanmɪan amma'n-mɔ nʋn Abɔnsanmʋn dɪɛ'n-mɔ angʋnmɪn'n: sʋanlan biala m'ɔ nyɔ man nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ sɛsɛ anaan ɔ ngulo man yí nianman'n, anɪn sʋanlan sɔ'n tɪ man Nyanmɪan awa.

Ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn

11 Ɛhɪ, Ɛjɔlɛkpa nɪn abʋbɔ nɪn anun, ɛjɔlɛ mɔ ɛmɔ tɪlɪ'n y'ɔ le kɛ yɛ húlo yɛ́ nwʋn.

12 Nán man yɛ yɔ kɛ Kayın m'ɔ tı Abɔnsanmʊn sʊanlan, m'ɔ hunlin yí nianman'n. Nzukɛ ati yê Kayın hunlin yí nianman'n? Ɔ hunlin yí, ɔ sanlın kɛ Kayın muonun, yí nyɔlıɛ'n-mɔ tı man kpa. Yí nianman'n nyɔlıɛ dıɛ'n-mɔ tı kpa.
13 Mín nianman-mɔ, sɛ mân nın anun menian'n-mɔ kpɔ ɛmɔ a, nán bɛ man ɔ sin bɛ́ nwʊn.
14 Yɛ sı kɛ yɛ fi ewue nun y'a tinnge y'a wʊlʊ ngʊan nun. Yɛ nwun yí sɔ, ɔ sanlın kɛ yɛ kulo yɛ́ nianman'n-mɔ. Sʊanlan m'ɔ ngulo man sʊanlan'n, anın ɔ tɛ wɔ ewue nun.
15 Sʊanlan biala m'ɔ ngulo man sʊanlan'n, anın ɔ kun sʊanlan. Ɛmɔ sı kɛ sʊanlan m'ɔ kun sʊanlan'n, ɔ nnyan man nyanmıansʊ ngʊan'n m'ɔ le man ayuelıɛ'n.
16 M'ɔ man y'a nwun ehulo'n y'ɔ le kɛ Zozi Kilisi a hulo kulo menian'n-mɔ dede ɔ'a wu bɛ́ dunman nun. Ɔ sɛ kɛ yɛ́ kʊsʊ yɛ húlo yɛ́ nianman'n-mɔ dede yɛ wú bɛ́ dunman nun.
17 Sɛ sʊanlan kʊn le eyuadı nın anun anwʊndıɛ'n-mɔ, sɛ ɔ nwun yí kɛ yí nianman nın a mian nán sɛ ɔ'a nne man yí a, sʊanlan sʊa, ɔ yɔ sɛ m'ɔ kan kɛ Nyanmıan ehulo'n wɔ yí nun ɔ?
18 Mín mma-mɔ, nán bɛ man yɛ kulo yɛ́ nwʊn yɛ́ je sʊ nʊn yɛ́ nʊan nun mgban. Nan bɛ mán yɛ húlo yɛ́ nwʊn ananhɔlɛ nun, ɛsɛ bɛ mán yɛ yɔ́ like m'ɔ kele kɛ yɛ kulo yɛ́ nwʊn sakpa.
19 Sɛ yɛ yɔ yí sɔ a, yɛ 'nwun yí kɛ ananhɔlɛ'n wɔ yɛ́ nun. Ɛhı yê ɔ 'ba man yɛ́ ahʊnlın 'tɔ yɛ́ kunnun wɔ Nyanmıan anyunnun ɔ.
20 Afı, sɛ yɛ́ ahʊnlın'n bu yɛ́ fʊɔ biala a, Nyanmıan tı kpili tala yɛ́ ahʊnlın'n, ɛsɛ ɔ sı like biala.
21 Yí ti, ehulo mma, sɛ yɛ́ ahʊnlın'n mmu man yɛ́ fʊɔ a, anın yɛ́ ahʊnlın tɔ yɛ́ kunnun wɔ Nyanmıan anyunnun.
22 Like biala mɔ yɛ kɔ sɛlɛ yí'n, ɔ 'fa man yɛ́. Ɔ sanlın kɛ yɛ di yí mala nın asʊ ɛsɛ yɛ yɔ yí kunnun like.
23 Ɛ 'nwun mala'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a man yɛ́'n: Yɛ lé yí Wa Zozi Kilisi yɛ lí, nán yɛ húlo yɛ́ nwʊn kɛ Kilisi hanlın helelı yɛ́'n.
24 Sʊanlan m'ɔ di Nyanmıan mala nın asʊ'n, anın ɔ wɔ Nyanmıan anun, Nyanmıan kʊsʊ wɔ yí nun. Like m'ɔ man yɛ nwun yí kɛ Nyanmıan wɔ yɛ́ nun'n y'ɔ le yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a man yɛ́'n.

4

Nyanmıan Wawɛ'n yê kpɔfʊɛ'n wawɛ'n

1 Ehulo mma, nán bɛ de bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ́ nwan bɛ le Nyanmıan Wawɛ'n bɛ di. Nan ɛmɔ só bɛ́ bɛ nían sɛ wawɛ'n mɔ bɛ le yí'n fi Nyanmıan ɛlɔ sakpa a. Afı ato mgbɔmanfʊɛ dɔʊn a tʊ a sanndı mân nın anun.
2 Ɛ 'nwun like m'ɔ man bɛ nwun yí kɛ sʊanlan ɛhı le Nyanmıan Wawɛ'n: Sʊanlan biala m'ɔ kɔ han kɛ Zozi Kilisi a kaci yí nwʊn kulo sʊanlan sakpa'n, anın sʊanlan sɔ'n le Nyanmıan Wawɛ'n.
3 Nan sʊanlan m'ɔ nne Zozi anwʊn ɛjɔlɛ sɔ'n nni man'n, anın sʊanlan sɔ'n le man Nyanmıan Wawɛ'n. Wawɛ'n m'ɔ wɔ sʊanlan sɔ nın anun'n tı Kilisi kpɔfʊɛ'n wawɛ. Ɛmɔ tılı kɛ wawɛ sɔ'n 'ba a mân nın anun. Kıkaala dıɛ, wawɛ sɔ nın a a mân nın anun dada angʊnmın.
4 Mín mma-mɔ, ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ tı Nyanmıan menian. Ɛmɔ asa a hʊala ato mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ. Ɔ sanlın kɛ Wawɛ'n m'ɔ wɔ ɛmɔ anun'n, ɔ yɔ sı tala wawɛ'n m'ɔ wɔ mân ɛhı anun menian'n-mɔ anun'n.
5 Kɛmɔ bɛ tı mân ɛhı anun menian'n, nunhan ɛjɔlɛ ala yê bɛ kan ɔ. Mɔ bɛ kɔ han'n kʊsʊ yê menian'n-mɔ tie ɔ.
6 Nan yɛ́ dıɛ, Nyanmıan menian y'ɔ le yɛ́. Sʊanlan m'ɔ sı Nyanmıan'n tie yɛ́. Nunhan m'ɔ nzı man Nyanmıan'n ndie man yɛ́. Ɛbɛlɛ yê yɛ fa yɛ nwun Nyanmıan Wawɛ'n m'ɔ kan ananhɔlɛ'n nʊn atofʊɛ'n-mɔ wawɛ nın angʊnmın ɔ.

Nyanmıan tı ehulo baka.

7 Ehulo mma, bɛ mán yɛ húlo yɛ́ nwʋn. Ɔ sanlın kɛ ehulo'n fi Nyanmıan ɛlɔ. Sʋanlan biala m'ɔ kulo sʋanlan'n, ɔ tı Nyanmıan awa, ɛsɛ anın ɔ sı Nyanmıan.

8 Nan sʋanlan m'ɔ ngulo man sʋanlan'n, anın ɔ nzı man Nyanmıan. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan tı ehulo baka.

9 Ɛ 'nwun kɛ Nyanmıan kpınlın helelı yɛ́ kɛ ɔ kulo yɛ́'n: ɔ'a sʋan yí Bangɔlɔ'n mân nın anun maan yí dunman nun, yɛ nyan ngʋan.

10 Nan ehulo'n mɔ Nyanmıan kulo yɛ́'n, nán kɛ yɛ́ yê y'a li mʋa y'a hulo Nyanmıan ɔ. Nan yí lılı ɔ'a li mʋa ɔ'a hulo yɛ́ ɔ'a sʋan yí Wa'n kɛ yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ dunman nun, ɔ yí yɛ́ ti tɛɛ maan yɛ nyán ɛtɛ facɛ.

11 Ehulo mma, sɛ Nyanmıan a hulo yɛ́ sʋa a, yɛ́ kʋsʋ yɛ húlo yɛ́ nwʋn.

12 Sʋanlan fíí nwunlin man Nyanmıan lé. Nan sɛ yɛ kulo yɛ́ nwʋn an, Nyanmıan 'tanlan yɛ́ nun bɛ nwun yí ehulo'n m'ɔ wɔ yɛ́ nun'n kpa bɔkɔɔ.

13 Like m'ɔ man yɛ nwun kɛ Nyanmıan wɔ yɛ́ nun, ɛsɛ yɛ́ kʋsʋ yɛ wɔ yí nun'n, y'ɔ le kɛ ɔ'a fa yí Wawɛ'n ɔ'a man yɛ́.

14 Y'a nwun yí yê yɛ lɛ bɔ kpayɛ kɛ Sıɛ nın a sʋan Baa'n kɛ ɔ bála a le mân nın ati.

15 Sɛ sʋanlan kʋn kan yí bagua nun kɛ Zozi tı Nyanmıan Awa a, anın Nyanmıan wɔ sʋanlan sɔ nın anun ɛsɛ yí kʋsʋ ɔ wɔ Nyanmıan anun.

16 Nan yɛ́ dıɛ, yɛ sı kɛ Nyanmıan kpın kulo yɛ́'n, ɔ man y'a le yí y'a li. Nyanmıan tı ehulo baka. Sʋanlan m'ɔ le ehulo'n, anın ɔ tı Nyanmıan dıɛ, Nyanmıan kʋsʋ tı yí dıɛ.

17 Sɛ yɛ le ehulo sakpa yɛ́ nun an, cıan mɔ Nyanmıan 'ba bua menian'n-mɔ ndɛɛ'n, yɛ́ kunnun ndıtı man yɛ́. Ɔ sanlın kɛ asıtanlan'n mɔ yɛ tı nun mân nın anun'n, ɔ nʋn Zozi dıɛ'n tı kʋn.

18 Esulo nnʋn man ehulo nın anzin. Sʋanlan m'ɔ kulo sʋanlan kpa'n, ɔ nzulo man yí nzin. Sʋanlan m'ɔ sulo yí nzin'n, anın ɔ le man ehulo kpa. Afı, esulo'n kele kɛ ɛtɛ'n wɔ ɛbɛlɛ nʋn yí nwʋn ahatua.

19 Nan yɛ́ dıɛ, yɛ kulo Nyanmıan nʋn menian'n-mɔ, ɔ sanlın kɛ Nyanmıan y'ɔ lili mʋa ɔ hulolı yɛ́ ɔ.

20 Sɛ sʋanlan kʋn kan kɛ: "Mın kulo Nyanmıan" nán sɛ ɔ kpɔ yí nianman an, anın ɔ tı atofʋɛ. Afı, sɛ ɔ kpɔ yí nianman'n m'ɔ nwun yí nın an, nán Nyanmıan m'ɔ nnwun man yí'n yê ɔ kʋala kɛ ɔ kulo yí ɔ.

21 Ɛ 'nwun mala'n mɔ Kilisi a fa a man yɛ́'n. Sʋanlan m'ɔ kulo Nyanmıan'n di kɛ ɔ kulo yí nianman'n kʋsʋ.

5

Yɛ di mân nın asʋ kunnunmun

1 Sʋanlan biala m'ɔ de di kɛ Zozi tı Kilisi'n, anın sʋanlan sɔ'n tı Nyanmıan awa. Ɛhıka ati, sʋanlan mɔ yí nwan ɔ kulo Sıɛ'n, anın ɔ kulo yí mma'n-mɔ kʋsʋ.

2 Like m'ɔ man yɛ nwun yí kɛ yɛ kulo Nyanmıan amma'n-mɔ'n y'ɔ le mɛlɛ mɔ yɛ kulo Nyanmıan yɛ di yí mala nın asʋ'n.

3 Afı, sɛ yɛ́ nwan yɛ kulo Nyanmıan an, ɔ di kɛ yɛ di yí mala nın asʋ. Yí mala sɔ'n nyɔ man sı mɔ yɛ ngʋala man sʋ di ɔ.

4 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan awa biala di mân nın asʋ kunnunmun. Like m'ɔ man yɛ di mân nın asʋ kunnunmun'n y'ɔ le yɛ́ dedi'n.

5 Nwan yê ɔ kʋala mân nın asʋ kunnunmun di ɔ? Sʋanlan m'ɔ de di kɛ Zozi tı Nyanmıan Awa'n yê ɔ kʋala mân nın asʋ kunnunmun di ɔ.

Like m'ɔ kele kɛ Zozi tı Nyanmıan Awa'n

6 Zozi Kilisi muonun walı asıɛ nın asʋ ɛwa. Bɛ sɔnınlın yí asue nın anun, ɛsɛ mɛlɛ mɔ ɔ 'wu'n, ɔ gualı yí moja nın ası. Nán ɛsɔnıan ala yê bɛ sɔnınlın yí ɔ, nan ɛsɛ ɔ gualı yí moja

nın asıɛ nın asʋ. Nyanmıan Wawɛ'n muonun di yí nwʋn adanzıɛ. Ɔ sanlın kɛ yí dıɛ, ɔ nni man ato.
7 Ninnge nsan kele yɛ́ kɛ Zozi tı Nyanmıan Awa sakpa.
8 Ninnge nsan sɔ'n y'ɔ le Nyanmıan Wawɛ'n, ɛsɔnıan'n mɔ bɛ sɔnınlın yí asue nın anun'n, ɔ nʋn yí moja'n m'ɔ gualı asıɛ nın asʋ'n. Ninnge nsan sɔ nın anʋan ɛjɔlɛ tı kʋn.
9 Menian'n-mɔ ninnge'n-mɔ mɔ bɛ kɔ nwun yí'n, sɛ bɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ bɛ kele yɛ́ a, yɛ de yɛ di. Nyanmıan dıɛ'n m'ɔ kan'n tala bɛ́ dıɛ'n. Afı, Nyanmıan muonun di adanzıɛ kɛ Zozi tı yí Wa.
10 Sʋanlan m'ɔ de di kɛ Zozi Kilisi tı Nyanmıan Awa'n, ɔ sı yí fɔ́ʋ́n kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n tı ananhɔlɛ. Nan sʋanlan m'ɔ nne nni man'n, ɔ kele kɛ Nyanmıan tı atofʋɛ. Ɔ sanlın kɛ adanzıɛ'n mɔ Nyanmıan di wɔ yí Wa nın anwʋn'n, sʋanlan sɔ'n dıɛ, ɔ nne nni man.
11 Ɛ 'nwun adanzıɛ sɔ'n: Nyanmıan a man yɛ́ nyanmıansʋ ngʋan'n m'ɔ le man ayuelıɛ'n. Ngʋan sɔ'n, ɔ nanndı yí Wa nın asʋ yê ɔ man yɛ nyan yí ɔ.
12 Sʋanlan m'ɔ kɔ le Baa'n kɔ li'n, ɔ le nyanmıansʋ ngʋan'n. Nan sʋanlan mɔ ɔ'a nne man Nyanmıan Awa'n ɔ'a nni man'n, ɔ le man ngʋan sɔ'n bie.

Nyanmıansʋ ngʋan'n m'ɔ le man ayuelıɛ'n

13 Ɛmɔ mɔ bɛ de Nyanmıan Awa'n bɛ di'n, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, mın man ɛmɔ nwun yí kɛ ɛmɔ le nyanmıansʋ ngʋan'n m'ɔ le man ayuelıɛ'n.
14 Ɛ 'nwun like ati m'ɔ man yɛ́ kunnun ndıtı man yɛ́ wɔ Nyanmıan anyunnun'n: afı sɛ yɛ bisa yí like m'ɔ kulo a, yɛ sı yí fɔ́ʋ́n kɛ ɔ 'fa man yɛ́.
15 Kɛmɔ yɛ sı yí fɔ́ʋ́n kɛ sɛ yɛ bisa yí like a, ɔ yɔ anzʋɛ ɔ tie yɛ́'n, like biala mɔ yɛ kɔ bisa yí kɛ ɔ fá mán yɛ́'n, ɔ 'fa man yɛ́.
16 Sɛ sʋanlan kʋn nwun yí kɛ yí nianman lɛ yɔ ɛtɛ m'ɔ ngun man sʋanlan an, ɔ sɛ́lɛ Nyanmıan ɔ mán yí, nán Nyanmıan 'ba man ɔ nyan ngʋan. Mín nwan bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ m'ɔ ngun man sʋanlan nın ala. Ɛtɛ kʋn wɔ ɛbɛlɛ, sɛ bɛ yɔ a, ɔ kun sʋanlan. M'an ngan man kɛ ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan bɛ mán menian mɔ bɛ yɔ ɛtɛ sɔ'n.
17 Ɛtɛ kʋalaa tı ɛtɛ, nan kʋsʋ ɛtɛ'n mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ, ɔ ngun man sʋanlan.
18 Yɛ sı kɛ sʋanlan biala m'ɔ tı Nyanmıan dıɛ'n, ɔ nga man ɛtɛ ɛyɔlɛ nın anun. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan Awa'n sisa yí. Abɔnsanmʋn ngʋala man yí like fíí yɔ.
19 Yɛ́ dıɛ, yɛ sı kɛ yɛ tı Nyanmıan amma, nan mân bɔndın'n, bɛ́ dıɛ bɛ wɔ Abɔnsanmʋn asa nun.
20 Yɛ sı kɛ Nyanmıan Awa nın a a hele yɛ́ ngɛlɛ maan y'a nwun ananhɔlɛ Nyanmıan'n sakpa. Yɛ nʋn ananhɔlɛ Nyanmıan'n muonun, y'a yɔ kʋn wɔ yí Wa Zozi Kilisi dunman nun. Yí y'ɔ tı ananhɔlɛ Nyanmıan nın ɔ, ɛsɛ yí y'ɔ tı ngʋan'n m'ɔ le man ayuelıɛ nın ɔ.
21 Mín mma-mɔ, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ amʋan'n-mɔ anwʋn.

ZƱAN KALATA'N
M'Ɔ TƆ SƱ NNYUAN'N

M'ɔ wɔ nun'n

Zozi bɔfʋɛ Zʋan m'ɔ tɪ Efɛzɪ asɔnɪn kpain'n yɛ̂ ɔ'a hɛlɛ kalata ɛhɪ a hɔ a man asɔnɪn kʋn ɔ. Asɔnɪn sɔ'n wɔ Efɛzɪ etin nɪn asʋ. Zʋan bu asɔnɪn sɔ'n kɛ bala ɛta yɛ̂ nun menian'n-mɔ kɛ bala ɛta nɪn amma. Yí ti yɛ̂ ɔ lɛ fɛlɛ asɔnɪn'n "m mo" ɔ. Yí asɔnɪn'n m'ɔ wɔ nun'n tɪ nunhan kʋn sɔ nɪn "anianman bala".

Zʋan lɛ sɛlɛ asɔnɪn sɔ nɪn anun menian'n-mɔ kɛ bɛ húlo bɛ́ nwʋn. Ɛsɛ bɛ nían bɛ́ nwʋn wɔ bɛ́ mɔ bɛ kekele ato ninnge'n-mɔ anwʋn. Sɛ menian sɔ'n-mɔ ba tʋ bɛ́ a, nán bɛ sike bɛ́.

1 M mo,
Wɔ́ mɔ Nyanmɪan a fa wɔ́ a yɔ yí sʋanlan'n, mín mɔ n dɪ Asɔnɪn Kpain'n, mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn bɛlɛ wɔ́ nʋn wɔ́ mma'n-mɔ. Mɪn kulo ɛmɔ sʋnman. Nán kɛ mín ngʋnmɪn yɛ̂ mɪn kulo ɛmɔ ɔ, nan bɛ́ mɔ bɛ sɪ ananhɔlɛ'n, bɛ́ kʋalaa, bɛ kulo ɛmɔ.
2 Ɔ sanlɪn kɛ ananhɔlɛ wɔ yɛ́ nun yɛ̂ ɔ 'tanlan yɛ́ nun dahuu.
3 Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ'n ɔ nʋn yí Wa Zozi Kilisi, bɛ nwún yɛ́ nwʋn anwunnvoe bɛ fá yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ bɛ hyé yɛ́, bɛ mán yɛ́ lʋa cícɪ yɛ́ nwʋn yɛ tánlan ananhɔlɛ nɪn anun, ɛsɛ yɛ húlo yɛ́ nwʋn.

Ananhɔlɛ'n nʋn ehulo'n

4 Mɛlɛ mɔ n nwunlin kɛ wɔ́ mma'n mmie-mɔ nanndɪ ananhɔlɛ atɪn'n mɔ Sɪɛ'n helelɪ yɛ́ kɛ yɛ nánndɪ sʋ nɪn asʋ'n, n nili yí nwʋn fɛ kpa.
5 Afɪ sian'n, m mo, nán kɛ mala fʋfɔlɛ yɛ̂ mɪɪn kɛlɛ mɪn bɛlɛ wɔ́ ɔ, nan ɔ tɪ mala mɔ yɛ tɪlɪ wɔ Ɛjɔlɛkpa nɪn abʋbɔ nɪn anun. Mɪɪn sɛlɛ wɔ́ kpa kɛ bɛ mán yɛ húlo yɛ́ nwʋn.
6 Ehulo'n y'ɔ le Nyanmɪan mala nɪn asʋ elie'n. Abʋbɔ nɪn anun, mala'n mɔ bɛ falɪ manlɪn ɛmɔ m'ɔ di kɛ ɛmɔ di sʋ nɪn anɪn.

Zozi Kilisi kpɔfʋɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n

7 Afɪ, atofʋɛ dɔʋn a sʋn mân nɪn anun. Bɛ nne bɛ nni man kɛ Zozi Kilisi a kaci yí nwʋn kulo sʋanlan ɔ'a a mân ɛhɪ anun ɔ. Sʋanlan m'ɔ kɔ han kɛ Kilisi a ngaci man yí nwʋn kulo sʋanlan ɔ'a mma man mân ɛhɪ anun'n, sʋanlan sɔ'n, anɪn ɔ tɪ atofʋɛ, ɔ tɪ Kilisi kpɔfʋɛ.
8 Ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye nán yɛ́ junman nɪn asʋ nvasʋɛ nɪn a mminlin man. Ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye nán ɛmɔ a nyan nun ahatua.
9 Sʋanlan biala mɔ ɔ nnanndɪ man atɪn'n mɔ Kilisi helelɪ nɪn asʋ nan ɔ nanndɪ fʋfɔlɛ asʋ'n, anɪn sʋanlan sɔ'n nzɪ man Nyanmɪan. Nan sʋanlan m'ɔ nanndɪ Kilisi atɪn nɪn asʋ'n, anɪn ɔ sɪ Sɪɛ'n nʋn Baa'n.
10 Sɛ sʋanlan bie ba tʋ ɛmɔ nán ɔ'a ngele man ɛmɔ atɪn ɛhɪ, nan ɔ kele ɛmɔ atɪn fʋfɔlɛ a, nán bɛ yɔ sʋanlan sɔ nɪn akʋaba ɛsɛ nán bɛ sike yí.
11 Ɔ sanlɪn kɛ, wɔ́ mɔ ɛ kɔ yɔ yí akʋaba'n, anɪn ɛ nʋn yí bɛ́ bʋ a yɔ kʋn wɔ yí nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ anun.

Kalata nɪn agualɪɛ nun

12 N ne ɛjɔlɛ dɔʋn mɪn kan mɪn kele ɛmɔ, nan kʋsʋ mɪn ngulo man kɛ mɪn kɛlɛ yí kalata sʋ. N ne anyɪndasʋɛ kɛ mɪn 'ba a ɛmɔ anwʋn ɛlɔ mɪn kan yí mín nʋan nun mɪn kele ɛmɔ. Sɛ mɪn yɔ yí sɔ a, fɛ elie 'kan yɛ́ kpa bɔkɔɔ.
13 Anianman bala'n m'ɔ wɔ ɛwa mɔ yí kʋsʋ Nyanmɪan a fa yí a yɔ yí sʋanlan'n, yí mma'n-mɔ nwan bɛ 'bisa wɔ́ ahɪn.

ZƱAN KALATA'N
M'Ɔ TƆ SƱ NSAN'N

M'ɔ wɔ nun'n

Zozi bɔfʋɛ Zʋan yɛ̂ ɔ'a hɛlɛ kalata ɛhɪ a hɔ a man bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Gayiyusi'n. Gayiyusi tɪ Zozi Kilisi sʋanlan. Yɛ nzɪ man yí nwʋn ɛjɔlɛ dɔʋn ɔ nʋn kulo'n m'ɔ kɔ sʋ asɔnɪn'n. Nan kʋsʋ kalata nɪn anun an, yɛ nwun yí kɛ anianman'n-mɔ mɔ Zʋan kɔ suan bɛ́ yí nwʋn ɛlɔ'n, ɔ sɔ bɛ́ nun kanlanman. Afɪ, Zʋan sʋan anianman'n-mɔ maan bɛ kɔ han Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn asɔnɪn'n-mɔ anun. Nan bɛ́ asɔnɪn nɪn anun ɛlɔ, bian kʋn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Diyotɛlɛfʋ. Ɔ tɪ bɛ́ kpain'n bie. Yí dɪɛ, anianman'n-mɔ mɔ Zʋan kɔ sʋan bɛ́ yí nwʋn ɛlɔ'n, ɔ nzɔ man bɛ́ nun, ɛsɛ ɔ kan Asɔnɪn Kpain Zʋan anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.

Zʋan a hɛlɛ kalata sɔ'n ɔ'a yɪ Gayiyusi ayɛ ɛsɛ ɔ'a han ɔ'a hele yí kɛ n'ɔ nɪan Diyotɛlɛfʋ nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn asʋ. Ɔ'a han yí nun kɛ Gayiyusi sɔ́ sʋanlan'n m'ɔ lɛ fa kalata'n bɛlɛ yí nɪn anun kanlanman. Sʋanlan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Demetiliyusi. Ɔ di yɛ́ Mɪn junman'n bie. Kalata nɪn a hele yɛ́ kɛ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ di yɛ́ Mɪn junman'n, ɔ di kɛ yɛ nyan ehulo yɛ sɔ bɛ́ nun kanlanman.

1 Anianman Gayiyusi,
Mín mɔ n dɪ Asɔnɪn Kpain'n, mín yɛ̂ mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn bɛlɛ wɔ́ ɔ. Mɪn kulo wɔ́ sakpa.

Gayiyusi anwʋn ɛjɔlɛ'n

2 Anianman, mɪɪn sɛlɛ Nyanmɪan kɛ like biala mɔ ɛ 'yɔ'n, ɔ mán ɔ yɔ́ kpa, ɛsɛ ɛ tí akpɔlɛ kɛ wɔ́ ɛkala'n tɪ akpɔlɛ'n.

3 Afɪ, mɔ anianman mmie-mɔ walɪ lili wɔ́ nwʋn adanzɪɛ kɛ ɛ nanndɪ ananhɔlɛ atɪn nɪn asʋ mɔ n dɪlɪ'n, n nili yí nwʋn fɛ sʋnman.

4 Mɛlɛ mɔ n gɔ tɪ kɛ mín mma'n-mɔ nanndɪ ananhɔlɛ atɪn nɪn asʋ'n, mɪn di yí nwʋn fɛ kpili kpa.

5 Anianman, sikefʋɛ junman'n mɔ ɛ di'n tɪ like kpa. Ye'n mɔ ɛ yɔ anianman'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ ɛ nzɪ man bɛ́ bɔbɔ'n, ɔ kele kɛ ɛ yɔ like'n mɔ yɛ́ Mɪn sʋanlan di kɛ ɔ yɔ'n.

6 Yɛ́ nianman sɔ'n-mɔ a li ehulo'n mɔ ɛ le yí nɪn anwʋn adanzɪɛ asɔnɪn mma'n-mɔ anyunnun ɛwa. Mɪɪn sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ búka bɛ́ kpa cɪan daa wɔ bɛ́ atɪn etue nɪn anun maan ɔ yɔ́ Nyanmɪan fɛ.

7 Afɪ, yɛ́ Mɪn dunman nun ati yɛ̂ b'a tu atɪn ɔ. Bɛ 'kɔ'n, b'a nne man bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Kilisi nɪn asa nun like fíí.

8 Yí sɔ ati, yɛ́ mɔ yɛ tɪ asɔnɪn mma'n, bɛ mán yɛ búka anianman sɔ'n-mɔ nán yɛ nʋn bɛ́ a li ananhɔlɛ junman'n.

Diyotɛlɛfʋ anwʋn ɛjɔlɛ'n

9 N gɛlɛlɪ kalata sin kaan kʋn n nwanlɪn ɛmɔ ɛlɔ asɔnɪn'n. Nan Diyotɛlɛfʋ m'ɔ kulo kɛ ɔ di bɛ́ sʋ kpain'n, ɔ'a nzɔ man yɛ́ nun.

10 Yí ti, sɛ mɪn ba ɛlɔ a, yí nyɔlɪɛ ɛtɛ'n kʋalaa, mɪn 'ba han mɪn kele ɛmɔ. Yɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan'n tɪ ato ɛjɔlɛ. Like m'ɔ yɔ m'ɔ tɪ ɛtɛ biekun'n y'ɔ le anianman'n-mɔ mɔ bɛ ba tʋ yí a, ɔ nzɔ man bɛ́ nun'n. Ɛsɛ, bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ sɔ bɛ́ nun'n, ɔ ndie man, anɪn ɔ 'kpʋnndɛ yɪ bɛ́ asɔnɪn nɪn anun.

Demetiliyusi anwʋn ɛjɔlɛ'n

11 Anianman, n'ɛ nɪan menian-mɔ abalabɔ ɛtɛ nɪn asʋ, nan bɔ bala m'ɔ tɪ kpa. Sʋanlan m'ɔ yɔ nyɔlɪɛ kpa'n, anɪn ɔ tɪ Nyanmɪan sʋanlan. Nan sʋanlan mɔ ɛtɛ yɛ̂ ɔ yɔ'n, anɪn ɔ nzɪ man Nyanmɪan.

12 Demetiliyusi dɪɛ, menian'n-mɔ kʋalaa di yí nwʋn adanzɪɛ kɛ ɔ tɪ sʋanlan kpa. Yí
ɛnanndɪɛ'n sɔ yɛ́ Mɪn anyɪn. Yɛ́ kʋsʋ yɛ bɔ yí dunman kpa, yɛ̂ ɛ sɪ kɛ ɛjɔlɛ mɔ yɛ kɔ han'n tɪ
ananhɔlɛ.

Kalata nɪn agualɪɛ nun

13 N ne ɛjɔlɛ dɔʋn mɪn kan mɪn kele wɔ́, nan kʋsʋ mɪn ngulo man kɛ mɪn kɛlɛ yí kalata
sʋ.
14 N ne anyɪndasʋɛ kɛ, ɔ ngɔ hyɛ man, mɪn 'ba a wɔ́ nwʋn ɛlɔ, nán y'a yia y'a han.
15 Man wɔ́ lʋa cícɪ wɔ́ nwʋn. Wɔ́ manngʋn'n-mɔ nwan bɛ 'bisa wɔ́ ahɪn. Mɪn 'bisa mín
manngʋn'n-mɔ anun kʋn biala ahɪn.

KALATA'N MƆ
ZUDI HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Zudı nʊn Zʊakı, bɛ tı yɛ́ Mın Zozi Kilisi anianman ngutua (bɛ nían Matie 13.55, Maakı 6.3). Yɛ nzı man asɔnın ɛhɔlɛ kʊn'n mɔ Zudı hɛlɛlı kalata ɛhı nwanlın yí'n. Nan kʊsʊ, yɛ de yɛ di kɛ ɔ hɛlɛlı nwanlın asɔnın mɔ yɛ́ Mın Zozi mmɔfʊɛ'n-mɔ nanndılı nun bɛ bɔlı'n. Yí nzin, Zudı muonun sınlın lıka sɔ'n-mɔ ɔ yɔlı asɔnın. Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a han wɔ yí kalata ɛhı anun'n, ɔ nʊn m'ɔ wɔ 2 Pıɛlı 2 nın anun'n soman bɛ́ nwʊn kaan. Ɛjɔlɛ'n m'ɔ wɔ kalata nın anun'n y'ɔ le kɛ anın ato ngehelefʊɛ mmie-mɔ nanndı nun bɛ kıkan ɛjɔlɛ bɛ sɛcı asɔnın'n. Bɛ́ nyɔlıɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ anwʊn ati yɛ̂ Zudı hɛlɛlı asɔnın mma'n-mɔ kɛ bɛ jínlan bɛ́ ja nun kpa bɛ hún dedi nın ati.

Ahın ebisa

1 Mín Zudı mɔ n dı Zozi Kilisi akʊa mɔ ɛsɛ n dı Zʊakı anianman'n yɛ̂ mıın kɛlɛ kalata ɛhı ɔ. Mıın kɛlɛ mın nwan bɛ́ mɔ yɛ́ Sı Nyanmıan a fɛlɛ bɛ́ yí nwʊn, m'ɔ kulo bɛ́ kpa, mɔ ɛsɛ ɔ nıan bɛ́ sʊ man Zozi Kilisi'n.

2 Mın 'bisa ɛmɔ ahın. Nyanmıan nwún ɛmɔ anwʊn anwunnvoe ɔ cícı ɛmɔ alʊa ɔ húlo ɛmɔ, man ɛmɔ húlo bɛ́ nwʊn kpa.

Ato ngehelefʊɛ'n-mɔ.

3 Anianman ehulo mma, ɔ wɔ mín kunnun kpa kɛ n gɛ́lɛ ɛmɔ wɔ ngʊan ele'n mɔ ɛmɔ nʊn mín yɛ le yí m'ɔ tı kʊn nın anwʊn kalata. Nan mɛlɛ mɔ mın 'kɛlɛ kalata ɛhı'n, m'an nıan dede a, anın ɔ di kɛ mın kɛlɛ ɛmɔ mın wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ maan ɛmɔ kʊn dedi nın ati. Dedi sɔ'n, Nyanmıan a fa a man bɛ́ mɔ bɛ tı yí dıɛ'n kpɛ̂ kpʊnmgba bɔkɔɔ.

4 Mɔ mıın kan'n y'ɔ le kɛ menian mmie-mɔ a laka ɛmɔ b'a wʊlʊ ɛmɔ afian. Menian sɔ'n-mɔ tı man Nyanmıan menian. Ɔ sanlın kɛ bɛ butu Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ nın anyın ası. Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe ɔ'a man y'a nyan fanwʊndi. Nan bɛ́, bɛ kekele menian'n-mɔ kɛ bɛ kʊala kɛ bɛ nanndı fanwʊndi sɔ nın asʊ bɛ yɔ like biala mɔ bɛ kulo ɔ. Ɛhıka ati, bɛ́ muonun bɛ tı satılıfʊɛ, ɛsɛ bɛ ju Zozi Kilisi mɔ yí ngʊnmın cein ɔ tı yɛ́ Kpain ɔ nʊn yɛ́ Mın'n bɛ tʊ. Nán ɛnɛ bie ɔ, bɛ hanlın wɔ Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ nın anun kɛ Nyanmıan 'ba bua menian sɔ'n-mɔ ndɛɛ.

5 Mın sı kɛ ɛmɔ sı yí yuein bɛ sie kɛ Nyanmıan kpınlın yɔlı m'ɔ lelı Izalayɛ amma'n-mɔ ati fi Ezipiti mân nın anun ɛlɔ'n. Nan kʊsʊ, mıın kacı ɛmɔ kɛ Izalayɛ amma sɔ'n-mɔ mɔ bɛ fi Ezipiti mân nın anun bɛ tuli hɔlı mɔ b'a nne man Nyanmıan b'a nni man'n, ɔ hunlin bɛ́.

6 Ɛmɔ ati kácı kɛ nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ́ nyın a nzɔ man dibɛlɛ'n mɔ Nyanmıan falı manlın bɛ́, mɔ bɛ fi nyanmıansʊ bɛ́ awulo nın anun bɛ tuli walı asıɛ nın asʊ ɛwa'n, Nyanmıan a sie bɛ́ awosin nun asıɛ nın abʊ. Nyanmıan a gua bɛ́ sa nʊn bɛ́ ja ngɔnzɔngɔnzɔ dede ɔ kɔ ju cıan mɔ ɔ 'bua bɛ́ ndɛɛ.

7 Ɛmɔ ati kácı Sodɔmʊn nʊn Gomɔɔ nʊn kulo'n-mɔ mɔ bɛ mantan mantan bɛ́'n-mɔ. Ɛbɛlɛ menian'n-mɔ yɔlı nyɔlıɛ ɛtɛ'n mɔ nyanmıansʊ mmɔfʊɛ sɔ'n-mɔ yɔlı'n bie. Anın menian sɔ'n-mɔ tı satılıfʊɛ. Menian'n-mɔ mɔ Nyanmıan sʊanlın bɛ́ ɛlɔ'n, ɛbɛlɛ menian sɔ'n-mɔ kpʊnndɛlı bɛ́ nʊn nna. Nyanmıan kɔ tʊ bɛ́ nun sîn ɔ kɔ yala bɛ́ ɔ kɔ tua bɛ́ nyɔlıɛ sɔ nın anwʊn kalɛ. Ɔ tı nvandʊhʊn m'ɔ di kɛ yɛ́ kʊalaa yɛ fa yɛ tu yɛ́ nwʊn fʊɔ ɔ. Ɔ sanlın kɛ sîn m'ɔ le man ayuelıɛ'n wɔ ɛbɛlɛ man bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n.

8 Ato ngehelefʊɛ sɔ'n-mɔ de di kɛ bɛ́ ɛlalıɛ'n mɔ bɛ cın'n fi Nyanmıan ɛlɔ. Nan bɛ́ nyɔlıɛ'n tı ɛtɛ kɛ bɛ́ mɔ y'a li mʊa y'a han bɛ́ ɛjɔlɛ'n dıɛ'n. Ɔ sanlın kɛ bɛ yɔ satılıfʊɛ ninnge bɛ gua bɛ́ nwʊn efian. Bɛ mmu man yɛ́ Mın tunmin'n like fíí. Bɛ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛtɛ bɛ tia nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ le anunminnyanmʊn'n.

9 Afɪ anɪn, nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ mgbain'n-mɔ anun kʊn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Minsɛ. Mɛlɛ
mɔ Abɔnsanmʊn nʊn yí bɛ 'kpɪlɪ *Moyizɪ fuin'n, Minsɛ a ngan ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a ndia man yí. Nan
ɛjɔlɛ mɔ Minsɛ hanlɪn helelɪ yí'n y'ɔ le kɛ: "Yɛ́ Mɪn yê ɔ 'tua wɔ́ kalɛ ɔ!"
10 Nan ato ngehelefʊɛ sɔ'n-mɔ dɪɛ, anwunno ɛlɔ ninnge'n mɔ bɛ ndɪ man yí bʊ'n, anɪn
bɛ lɛ kan yí nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Mɔ bɛ́ ti'n kɔ se bɛ́'n yê bɛ yɔ ɔ. Bɛ yɔ bɛ́ ninnge'n-mɔ kɛ ebolo
naan. Ɛhɪ bɔbɔ yê ɔ 'man bɛ́ ti ka nun ɔ.
11 Munnzue hán bɛ́! Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n tɪ kɛ Kayɪn dɪɛ'n. Atɪn'n mɔ Kayɪn sɪnlɪn
sʊ'n, sʊ yê bɛ́ kʊsʊ b'a sɪn ɔ. Bɛ tɪ kɛ Balamʊn. Atɪn ɛtɛ'n m'ɔ sɪnlɪn sʊ ɔ nyanlɪn esika'n, bɛ́
kʊsʊ bɛ kpɪlɪ bɛ sɪn sʊ bie. Ɛsɛ kʊsʊ, bɛ tɪ kɛ Kole. Kole sɔ'n jasʊlɪ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ
Moyizɪ akɔmɪn anun, nán Nyanmɪan a hun yí.
12 Ato ngehelefʊɛ sɔ'n-mɔ mɔ bɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ ɛtɛ'n, bɛ nza man nyian. Bɛ ba ɛmɔ afian,
ɛmɔ nʊn bɛ́ bɛ di anianman alɪɛ nán ɛsɛ b'a li yɛ́ Mɪn dɪɛ'n. Nyanmɪan menian'n-mɔ m'ɔ di
kɛ bɛ nɪan bɛ́ sʊ'n, bɛ nnɪan man bɛ́ sʊ. Nan bɛ́ muonun bɛ́ kʊ ɛsê dɪɛ'n y'ɔ cian bɛ́ ɔ. Bɛ tɪ kɛ
esue mɔ ɔ'a munlan mɔ anwʊnman'n man ɔ'a ngʊla man tɔ ɔ. Bɛ tɪ kɛ mmaka mɔ sɛ bɔbɔ
ɛlʊlɔɛ'n ju a, bɛ nzu man mma ɔ. Bɛ tɪ kɛ mmaka mɔ b'a tutu bɛ́ bʊ b'a gua mɔ b'a yue wu
bɔkɔɔ ɔ.
13 Bɛ tɪ kɛ asue jenvie nɪn anyɪnsʊ mgbaha nɪn anwʊn esulo'n. Bɛ́ anyunnunnguasɪɛ
nyɔlɪɛ'n-mɔ tɪ kɛ mgbaha nɪn ahule'n mɔ jenvie'n bɔ gua ɔ yaci ewula'n. Bɛ tɪ kɛ nzalama
mɔ bɛ lɛ tu ɔ. Nyanmɪan a sesie ato ngehelefʊɛ sɔ'n-mɔ lɪka. Lɪka sɔ'n, ɔ tɪ awosin bibaa
kpa. Awosin sɔ'n wɔ ɛbɛlɛ dahuu.
14 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan falɪ wulalɪ Adamʊn anganbɛnzʊ kʊn mɔ bɛ fɛlɛ yí Enɔkɪ anʊan'n,
ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kan ato ngehelefʊɛ sɔ'n-mɔ bie. Yí nwan: "Ɛmɔ nían, yɛ́ Mɪn nʊn nyanmɪansʊ
anwʊntɪɛ mmɔfʊɛ akpɪɪ akpɪɪ 'ba a.
15 Ɔ nʊn bɛ́ 'ba a ɔ bua menian'n-mɔ kʊalaa ndɛɛ. Ɔ 'tua ɛtɛfʊɛ'n-mɔ kʊalaatin kalɛ wɔ bɛ́
nyɔlɪɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ anwʊn. Ɔ 'tua bɛ́ kalɛ wɔ anyɪnnzɔ'n mɔ bɛ mman man Nyanmɪan nɪn
anwʊn. Ɔ 'tua ɛtɛfʊɛ'n-mɔ kalɛ wɔ ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛtɛ'n mɔ bɛ kan bɛ tia Nyanmɪan ɛsɛ bɛ jasʊ yí
kɔmɪn anun nɪn anwʊn."
16 Menian sɔ'n-mɔ mɔ m'an han bɛ́ ɛjɔlɛ'n, bɛ jʊjɔ bɛ́ konvin abʊ, bɛ́ kunnun jɔlɪ man lé.
Bɛ́ asɪtanlan nun, like mɔ bɛ kulo'n yê bɛ yɔ ɔ. Bɛ tɪ tutule ɛsɛ bɛ huhu menian'n-mɔ bɛ didi
bɛ́ nwʊn.

Ɛkannzvɛ.

17 Nan ɛmɔ dɪɛ, anianman ehulo mma, ɛmɔ mán bɛ́ ti tánlan ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi
mmɔfʊɛ'n-mɔ hanlɪn helelɪ ɛmɔ nɪn asʊ.
18 Afɪ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ ɛmɔ kɛ: "Mɛlɛ kasian nɪn anun, menian mmie-mɔ 'ba fite fite
bɛ gʊlʊ ɛmɔ anwʊn, ɛsɛ bɛ 'bɔ bala ɛtɛ mɔ bɛ́ kunnun kulo ɔ."
19 Ato ngehelefʊɛ sɔ'n-mɔ mɔ m'an han bɛ́ ɛjɔlɛ'n, bɛ́ yê bɛ man afiannzɛcɪɛ nʊn mgbacɪ-
mgbacɪɛ'n ba ɔ. Nyanmɪan Wawɛ'n nzie man bɛ́, nan bɛ́ ngʊnmɪn yê bɛ sie bɛ́ nwʊn ɔ.
20 Nan ɛmɔ dɪɛ, anianman ehulo mma, ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ tíla bɛ dedi nwannzan-
nwannzan nɪn anun bɛ búka búka bɛ́ nwʊn bɛ hɔ́ bɛ́ nyunnun. Ɛmɔ mán Wawɛ
Nwannzan-nwannzan nɪn atɪn maan ɔ búka ɛmɔ mmʊtʊɛ ɛyɔlɛ nɪn anun.
21 Ɛmɔ bɔ́ bala kpa maan Nyanmɪan húlo ɛmɔ. Ɛmɔ tánlan anyɪndasʊɛ nɪn anun bɛ
nwʊ́nndɛ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi. Afɪ yí yê ɔ 'nwun anwunnvoe ɔ man ɛmɔ nyan nyanmɪansʊ
ngʊan'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn ɔ.
22 Ɛmɔ héle bɛ́ mɔ bɛ jin gua nda nɪn asʊ nɪn atɪn kpa'n
23 maan bɛ fá sʊ nán b'a ngua man sîn nɪn anun. Ɛmɔ nwún ɛhɪnlɪn-mɔ mɔ b'a sɪn atɪn
ɛtɛ nɪn asʊ'n kʊsʊ anwʊn anwunnvoe. Nan kʊsʊ ɛmɔ súlo nun yê bɛ́ taladɪɛ'n-mɔ mɔ bɛ
wula bɛ yɔ bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ'n, nán bɛ fa bɛ́ sa bɛ kan yí bɔbɔ fíí.

Ayɛ Ɛyɪɛ

24 Sian dɪɛ, mɪn 'yɪ Nyanmɪan ayɛ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ kʊala ɔ nɪan ɛmɔ sʊ nán ɛmɔ a ndu a nvin
man. Ɔ kʊala kɛ ɔ man ɛmɔ anwʊn mmu man ɛbʊɪn bɛ fite yí nyunnun wɔ fɛ elie nun kpa.

25 Ecendu Nyanmıan, yɛ́ Mın Zozi Kilisi dunman nun, mın 'yı wɔ́ ayɛ mın kannvʊ wɔ́. Afı, wɔ́ ngʊnmın ala y'ɛ tı yɛ́ Nyanmıan ɛ tı yɛ́ Ngʊandefʊɛ ɔ. Ɛ le anunminnyanmʊn, wɔ́ nwʊn yɔ esulo, ɛ le tunmin. Bia'n tı wɔ́ dıɛ daba, ɛnɛ nʊn mɛlɛ daa! Amın.

ZOZI KILISI
AYIKELE'N
MƆ ZƱAN HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Zozi bɔfʋɛ Zʋan a hɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ'a nwan asɔnɪn nsʋ wɔ Azi mân nɪn anun (ɛnɛ bɛ fɛlɛ lɪka sɔ'n Tuluki mân). Mɛlɛ sɔ'n, anɪn *Lɔmʋn mgbain'n-mɔ lɛ kele asɔnɪn mma'n-mɔ ahʋlʋwa. Bɛ hyɪlɪ Zʋan muonun bɛ nʋn yí hɔlɪ lɪka kʋn bɛ tʋlɪ yí fiadɪ. Lɪka sɔ'n, ɔ wɔ asue afian, bɛ fɛlɛ yí Patɪmɔsʋ. Ɛbɛlɛ yê yé Mɪn Zozi yɪlɪ yí nwʋn ɛlalɪɛ nun helelɪ Zʋan ɔ. Ɔ hanlɪn helelɪ yí kɛ ɔ hélɛ mɔ ɔ'a nwun yí'n. Kalata ɛhɪ anun ɛjɔlɛ'n y'ɔ le kɛ ɔ lɛ tʋ asɔnɪn mma'n-mɔ ati akunnun asɪ kɛ ɔ ngɔ hyɛ man, Zozi fi nyanmɪansʋ ɔ 'ba sa ba ɔ de yí menian'n-mɔ ati yê like biala m'ɔ nʋn yí belemgbin mân'n nzɛ nvata man'n, ɔ 'bɔ yí bʋsʋ.

Kalata nɪn ati m'ɔ li mʋa nɪn anun, Zʋan lɛ kan kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ yé Mɪn Zozi yɪlɪ yí nwʋn helelɪ yí'n. Ɛhɪ anzin, Zʋan a hye yí kalata nɪn anun tile mgbili mgbili nsʋ. Ɛsɛ ɔ'a hye tile kpili kʋsʋ kʋn biala anun nsʋ. Ɛ 'nwun tile mgbili nsʋ'n-mɔ:

1. Kalata nsʋ'n mɔ bɛ hɛlɛlɪ nwanlɪn Azi mân nɪn anun asɔnɪn'n-mɔ'n (yí ti 2-3)
2. Kalata nɪn asʋ nzɔlɛ nsʋ'n (yí ti 4-8.6)
3. Kɔnɔtɪ nsʋ'n (yí ti 8.7-11.19)
4. Nzɔlɛ mgbili nsʋ'n (yí ti 12-15)
5. Nyanmɪan sikpɛ kangɔ nsʋ'n (yí ti 16)
6. Babilɔnʋn anwʋn ɛjɔlɛ kpɔlɛ nsʋ'n (17-19.10)
7. Ɛlalɪɛ kasian nsʋ'n m'ɔ tʋ de mân nɪn ayuelɪɛ'n, ɔ nʋn Zoluzalɛmʋn fʋfɔlɛ'n (19.11-22.5)

Kalata nɪn agualɪɛ nun, Zozi a bɔ anɔhʋba. Yí nwan: “Mɪn 'ba kɪkaala!” Yí asɔnɪn mma'n-mɔ nwan: “Yé Mɪn Zozi, bala!”

Kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Zʋan hɛlɛlɪ ayɪkele kalata ɛhɪ'n

1 Ninnge mɔ bɛ ngɔ hyɛ man fíí nán b'a a'n, bé nwʋn ɛjɔlɛ yê bɛ lɛ kan wɔ kalata ɛhɪ anun ɔ. Nyanmɪan Kpili yɪlɪ ninnge sɔ'n-mɔ helelɪ Zozi Kilisi kɛ yí kʋsʋ ɔ yí hélɛ yí ngʋa'n-mɔ. Kilisi sʋanlɪn yí bɔfʋɛ'n m'ɔ fi nyanmɪansʋ'n maan ɔ walɪ yɪlɪ ninnge sɔ'n-mɔ helelɪ yí akʋa Zʋan.

2 Zʋan kʋsʋ a han yí kʋalaa m'ɔ nwunlin yí'n. Nyanmɪan Kpili muonun ɛjɔlɛ m'ɔ hanlɪn'n yê yí kʋsʋ ɔ lɛ kan ɔ. Ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi yɪlɪ helelɪ'n, yí nwʋn ɛjɔlɛ y'ɔ lɛ kan ɔ.

3 Sʋanlan biala m'ɔ kɔ kɪnnga kalata ɛhɪ, ɔ nʋn bé mɔ bɛ lɛ tie ayɪkele ɛjɔlɛ ɛhɪ mɔ b'a hɛlɛ yí kalata ɛhɪ anun'n, sɛ bɛ man bé nyɪn sɔ yí a, menian sɔ'n-mɔ, Nyanmɪan Kpili yéyila bé. Ɔ sanlɪn kɛ cɪan'n mɔ Nyanmɪan Kpili helelɪ kɛ ninnge sɔ'n-mɔ ɛyɔlɛ 'ba ju'n nnʋn man mʋa kún. Mɛlɛ sɔ nɪn a ju a yue.

Ahɪn ebisa

4 Mín bɔbɔ mín Zʋan, mín yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan ɛmɔ asɔnɪn nsʋ'n mɔ bɛ wɔ Azi mân nɪn anun nɪn ɔ. Mɪn 'bisa ɛmɔ ahɪn. Nyanmɪan Kpili m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ daba, ɔ wɔ ɛbɛlɛ ɛnɛ mɔ ɛsɛ ɔ lɛ ba'n, ɔ nʋn wawɛ nsʋ'n mɔ bɛ wɔ yí belemgbin bia nɪn anyunnun'n,

5 ɔ nʋn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ adanzɪɛ ananhɔlɛfʋɛ m'ɔ lili mʋa ɔ fi ewue nun tinngeli, m'ɔ li ninnge'n-mɔ kʋalaatin ati, m'ɔ sie asɪɛ nɪn asʋ mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa'n, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe ɛsɛ bɛ mán ɛmɔ alʋa cícɪ bé nwʋn.

Zozi Kilisi sɔ'n, ɔ kulo yé. Ɔ wuli yé ti, ɔ falɪ yí moja'n lelɪ yé fi yé ɛtɛ nɪn anun.

6 Ɔ'a yɔ ɔ'a man y'a kaci menian mɔ yɛ di mmelemgbin yí mân nɪn anun. Ɔ'a sie yé tɛɛyɪfʋɛ ɔ'a man Nyanmɪan m'ɔ tɪ yí Sɪ'n. Anunminnyanmʋn'n nʋn tunmin'n tɪ yí dɪɛ mɛlɛ daa! Amɪn.

7 Ɛmɔ nían, ɔ lɛ ba bɔlé nɪn afian. Sʊanlan biala 'ba nwun yí. Bé bɔbɔ muonun mɔ bɛ bʊbɔlɪ yí kʊlʊwa nɪn asʊ'n 'ba nwun yí bie. Sɛ ɔ ba a, asɪɛ nɪn asʊ menian'n-mɔ kʊalaa 'ba yɪ awɔ́lɛ wɔ yí dunman nun. Yuo o, kɛ ɛjɔlɛ'n 'ba yɔ yí nɪn anɪn. Amɪn.

8 Ɛdannganman Nyanmɪan m'ɔ di like biala asʊ tunmin, m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ daba, m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ ɛnɛ mɔ ɛsɛ ɔ lɛ ba sa ba'n nwan: "N dɪ Alɪfa nʊn Omega, ninnge'n-mɔ kʊalaa Abʊbɔ ɛsɛ n dɪ yí kʊalaa Agualɪɛ".

Nyanmɪan yɪlɪ Zozi wawɛ nun helelɪ Zʊan

9 Mín Zʊan mɔ n dɪ ɛmɔ anianman'n, mɪn nʊn Zozi y'a han y'a bɔ nun y'a yɔ kʊn. Mín nʊn ɛmɔ yê yɛ lɛ nwun amannɪnhunlun nɪn ɔ. Mín nʊn ɛmɔ yê yɛ lɛ bɔ mɔndɪnlɪn yɛ si abʊtalɛ yɛ nwʊnndɛ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn ɔ. Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n mɔ n ganlɪn'n, ɔ nʊn Zozi anwʊn adanzɪɛ'n mɔ n nili nɪn ati, bɛ kɔ hyɪ mín bɛ nʊn mɪn kɔ hɔ lɪka kʊn. Lɪka sɔ'n bɛ fɛlɛ yí Patɪmɔsʊ. Ɔ wɔ asue afian.

10 Ɛbɛlɛ, Nyanmɪan Wawɛ'n kɔ a mín nun mɔlɛ cɪan kʊn. Mɪn tie mín nzin ɛlɔ a, sʊanlan bie lɛ tɪan sɛlɛ kpa kɛ kɔnɔtɪ mɔ bɛ lɛ ku ɔ.

11 Yí nwan: "Like mɔ ɛ nwun yí'n, kɛlɛ nán fa nwan asɔnɪn nsʊ'n. Asɔnɪn nsʊ sɔ'n-mɔ, ɛ 'nwun bé: Efɛzɪ, Sɪminnin, Pɛlɪgamʊn, Tiatii, Salɪdɪ, Filadɛlɪfi, yê Laodise."

12 N gɔ tʊ mín nyɪn mín nzin mín nwan mɪn 'nɪan sʊanlan'n m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele mín'n. Mɪn 'nɪan an, anɪn esika kɔkɔlɛ kanlannɪɛ baka nsʊ jijin ɛbɛlɛ.

13 Like mɔ n nwunlin yí nganlannɪɛ'n mɔ afian'n sɔman kulo sʊanlan. Ɔ wula taladɪɛ tɪnndɪʊn kpa. Esika kɔkɔlɛ bɛlɛtɪ hyɪ yí afian.

14 Yí ti enyuan'n tɪ hyɪɛɪn hyɪɛɪn kɛ jɛsɛ. Yí nyɪn'n jue kpa kɛ sîn.

15 Yí ja nɪn anwʊn ta mɪaɪn mɪaɪn kɛ ayɪwa mɔ b'a holo yí fʊnlʊnmʊn nun b'a hyui yí nwʊn ɔ. Yí nɪn'n tɪ kɛ asue kpili m'ɔ lɛ gua ɔ.

16 Ɔ le nzalama nsʊ yí sa fama nɪn anun. Dadɪɛ dɛnɛ-dɛnɛ kʊn san yí nʊan nun. B'a si yí nyunnun nʊn yí nzin. Sʊanlan sɔ nɪn anyɪn nɪn anun ta kɛ eyua mɔ ɔ lɛ fi sɛlɛ ɔ.

17 Mín nyɪn mɔ ɔ 'bɔ yí nɪn ala n gɔ kpɛ n gɔ fin yí ja abʊ, n na ɛbɛlɛ pɪpaan. Ɔ kɔ fa yí sa fama'n ɔ kɔ fua mín nwʊn. Yí nwan: "N'ɛ sulo! N dɪ ninnge'n-mɔ kʊalaa Abʊbɔ, ɛsɛ n dɪ yí kʊalaa Agualɪɛ.

18 N dɪ tɪasɪfʊɛ. N wuli, nan sian dɪɛ, n dɪ asɪ dahuu. Mɪn di ewue asʊ tunmin yê ɛbɔlɔ sannvɛ'n wɔ mín sa nun.

19 Yí ti, kɛlɛ like mɔ a nwun yí kɪkaala'n, ɔ nʊn mɔ bɛ 'ba yɪ bɛ kele wɔ́ ɛhɪ anzin'n kʊsʊ.

20 Nzalama nsʊ'n mɔ a nwun yí mín sa fama nɪn anun'n, ɔ nʊn esika kɔkɔlɛ kanlannɪɛ mmaka nsʊ'n, yí bʊ y'ɔ le kɛ esika kɔkɔlɛ kanlannɪɛ mmaka nsʊ'n yê ɔ le asɔnɪn nsʊ'n, yê nzalama nsʊ'n, y'ɔ le nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ nsʊ'n mɔ bɛ nɪan sʊ'n."

KALATA NSʊ'N

2

1. Efɛzɪ Asɔnɪn'n kalata'n

1 Kɛlɛ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n m'ɔ nɪan Efɛzɪ Asɔnɪn nɪn asʊ'n kɛ:

Sʊanlan'n m'ɔ le nzalama nsʊ'n yí sa fama nɪn anun, m'ɔ nanndɪ esika kɔkɔlɛ kanlannɪɛ mmaka nsʊ nɪn afian'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan kele wɔ́'n:

2 Mɪn sɪ mɔ a yɔ'n kʊalaa, wɔ́ ɛfɛ'n m'ɔ ɛ fɛlɪ'n, nʊn wɔ́ ahʊnlɪn etila'n mɔ ɛ tilalɪ'n. Mɪn sɪ kɛ wɔ́ menian'n-mɔ anun, mɔ ɔ kɔ yɔ ɛtɛ'n, ɛ nyaci nje man yí. Menian mɔ bé nwan bɛ tɪ mmɔfʊɛ'n, a sɔ bé a nɪan, a nwun yí kɛ bɛ tɪ atofʊɛ.

3 Ɛ tɪ sʊanlan mɔ ɛ si abʊtalɛ kpa, a nwun amannɪɛ kpa wɔ mín dunman nun, nan a mman man wɔ́ nwʊn a mmubu man wɔ́.

4 Kʊsʊ afɪ wɔ́ nwʊn ɛjɔlɛ kaan wɔ mín kunnun. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ ehulo'n mɔ ɛ hulolɪ mín daba'n, ɛ ngulo man mín sɔ kʊ́n.

5 Ɛhıka ati, man wɔ́ ti kácı lıka mɔ a fʋn'n. Nun wɔ́ nwʋn kaci wɔ́ abalabɔ'n, nán yɔ yí kɛ ɛ yɔlı yí abʋbɔ nın anun'n. Sɛ a ngaci man fi wɔ́ ɛtɛ nın anwʋn an, mın 'tʋ wɔ́ ɛlɔ, mın 'yı wɔ́ kanlannıɛ baka nın ɛbɛlɛ.

6 Kʋsʋ a yɔ like kʋn m'ɔ tı kpa. Like sɔ'n y'ɔ le kɛ ɛ kpɔ Ninkola menian'n-mɔ nyɔlıɛ'n. Bɛ́ nyɔlıɛ sɔ'n, mín kʋsʋ mın kpɔ yí.

7 Ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnın'n-mɔ'n, sʋanlan m'ɔ sı fasie'n, ɔ fá síe! Sʋanlan m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, ngʋan baka'n m'ɔ jin Nyanmıan fɛ elie lıka ɛlɔ'n, mın 'man yí bie di.

2. Sıminnin Asɔnın'n kalata'n

8 Kɛlɛ nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ nıan Sıminnin Asɔnın nın asʋ'n kɛ:

Sʋanlan'n m'ɔ tı like kʋalaa abʋbɔ, ɛsɛ ɔ tı yí kʋalaa agualıɛ'n, m'ɔ wuli mɔ ɔ'a tinnge'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan'n:

9 Mın sı ɛfɛ mɔ a fɛ wɔ mín dunman nun'n, mın sı wɔ́ ehian'n mɔ ɛ lɛ di'n. Nan kʋsʋ, ananhɔlɛ a nyan wɔ́ nwʋn. Menian mɔ bɛ tı Abɔnsanmʋn menian, mɔ bɛ bu bɛ́ nwʋn kɛ bɛ tı Zufʋ nan kʋsʋ bɛ tı man Zufʋ'n, ɛsʋan'n mɔ bɛ tʋn wɔ́'n, mın sı.

10 Amannıɛ'n mɔ ɛ lɛ ba nwun yí'n, n'ɛ susu yí nwʋn. Nıan, Abɔnsanmʋn 'ba gua ɛmɔ anun mmie-mɔ dɔʋn fiadı ɔ sɔ ɛmɔ nıan. Ɛmɔ 'ba nwun amannıɛ dede cıan bulu. Tila wɔ́ dedi nın anun dede maan bɛ hún wɔ́, nan mın 'ba man ɛ nyan ngʋan.

11 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmıan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnın'n-mɔ'n, sʋanlan m'ɔ sı fasie'n, ɔ fá síe! Sʋanlan m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, ewue'n m'ɔ tian yí nnyuan'n ngun man yí bie.

3. Pɛlıgamʋn Asɔnın'n kalata'n

12 Kɛlɛ nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ nıan Pɛlıgamʋn Asɔnın nın asʋ'n kɛ:

Sʋanlan'n mɔ dadıɛ dɛnɛ-dɛnɛ'n mɔ b'a si yí nyunnun nʋn yí nzin'n san yí nʋan nun'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan'n:

13 Mın sı wɔ́ lıka mɔ ɛ tı'n, ɛbɛlɛ yɛ̂ Abɔnsanmʋn belemgbin bia'n jin ɔ. A fa wɔ́ nwʋn a bɔ mín sɛlɛ kpa. Tɛmʋn muonun mɔ bɛ hunlin Antipası m'ɔ tı mín adanzıfʋɛ ananhɔlɛfʋɛ nın ɛmɔ ɛlɔ'n, lıka mɔ Abɔnsanmʋn wɔ'n, ɛmɔ a nyaci man dedi'n mɔ ɛmɔ le yí wɔ mín nun'n b'a ndʋ man.

14 Nan kʋsʋ wɔ́ nwʋn ɛjɔlɛ kaan wɔ mín kunnun. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ: Ɛ le menian mmie-mɔ wɔ́ ɛlɔ. Menian sɔ'n-mɔ nanndı Balamʋn ngehele nın asʋ. Balamʋn yɛ̂ ɔ helelı Balakı kɛ ɔ tʋ́nndʋn Izalayɛ amma'n-mɔ aja nun, ɔ man bɛ lili amʋan sʋ naan, ɛsɛ bɛ bɔlı ajʋamannın.

15 Ɛsɛ ɛ le menian mmiekun-mɔ wɔ́ nwʋn ɛlɔ. Bɛ́ kʋsʋ bɛ nanndı Ninkola menian'n-mɔ ngehele nın asʋ.

16 Nun wɔ́ nwʋn nán kaci wɔ́ abalabɔ sɔ'n. Sɛ a ngaci man an, mın 'tʋ wɔ́ ɛlɔ kıkaala, mın 'fa dadıɛ'n m'ɔ san mín nʋan nun'n mın fa ɛlɔɛ mın tʋ menian sɔ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ wɔ́ afian ɛlɔ nın anwʋn.

17 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmıan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnın'n-mɔ'n, sʋanlan m'ɔ sı fasie'n, ɔ fá síe! Sʋanlan m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, mannan'n m'ɔ fıa'n, mın 'man yí bie di. Ɛsɛ mın 'fa ɛbʋɛ fufue kʋn mɔ b'a hɛlɛ dunman fʋfɔlɛ kʋn sʋ'n mın man yí. Sʋanlan fíí nzı man dunman sɔ'n kɛ sʋanlan mɔ n gɔ fa n gɔ man yí nın ala.

4. Tiatii Asɔnın'n kalata'n

18 Kɛlɛ nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ nıan Tiatii Asɔnın nın asʋ'n kɛ:

Nyanmıan Awa'n, sʋanlan'n mɔ yí nyın'n jue kɛ sîn, mɔ yí ja'n-mɔ anwʋn ta kɛ ayıwa mɔ b'a hyui yí nwʋn'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan'n:

19 Mın sı wɔ́ ninnge'n mɔ ɛ yɔ'n, ɔ nʋn ehulo'n mɔ ɛ kulo mín'n, ɔ nʋn ele'n mɔ ɛ de mín di'n, ɔ nʋn mɔndınlın'n mɔ ɛ lɛ bɔ wɔ junman elie nın anun'n. Mın sı kɛ junman'n mɔ ɛ lɛ di yí sian'n, ɔ tala daba dıɛ'n.

20 Nan kʋsʋ wɔ́ nwʋn ɛjɔlɛ kaan wɔ mín kunnun. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zozabɛlı'n, ɔ bu yí nwʋn kɛ ɔ tı Nyanmıan kpɔmanfʋɛ. Ɛ man yí atın, ɔ kele mín menian'n-mɔ ninnge, ɔ lɛ laka bɛ́ maan bɛ bɔ ajʋamannın ɛsɛ bɛ di amʋan sʋ naan.

21 M'an man yí tɛmʋn kɛ ɔ káci fi yí nyɔlıɛ ɛtɛ nın anwʋn, nan kʋsʋ ɔ ngulo man kɛ ɔ kaci yí nzin si yí ajʋamannın nın ɔ.

22 Yí sɔ ati, mın 'ba man ewue kan Zozabɛlı ɔ da ɛbɛɛ sʋ. Bɛ́ mɔ bɛ nʋn yí san nun'n, sɛ b'a ngaci man bɛ́ abalabɔ'n mɔ b'a suan yí sʋ nın an, mın 'man ewue kan bɛ́ kʋsʋ bɛ da ɛbɛɛ sʋ.

23 Ɛsɛ mın 'kun yí mma'n-mɔ, mın 'man Asɔnın'n-mɔ kʋalaa nwun yí kɛ mín yê mın sı mɔ menian'n-mɔ kɔ jʋnlın, ɔ nʋn m'ɔ wɔ bɛ́ kunnun'n. Ɛmɔ nunhan kʋn biala nyɔlıɛ nın anwʋn yê mın 'nıan mın tua yí kalɛ ɔ.

24 Ɛmɔ Tiatii asɔnın mma nga'n-mɔ, ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ a nnanndı man ngehele ɛtɛ sɔ nın asʋ b'a nzuan man like'n mɔ mmie-mɔ fɛlɛ yí Abɔnsanmʋn abʋ nvıalıɛ nun ɛjɔlɛ'n bie. Mın nva man ninnge nʋnnɔɛ fíí kún mın nzʋa man ɛmɔ.

25 Nan kʋsʋ, like'n mɔ ɛmɔ le nun'n, ɛmɔ tíla nun sɛlɛ kpa dede maan m mála.

26 Sʋanlan m'ɔ kɔ tila mín junman nın anun, ɔ kɔ li dede ɔ kɔ ju ayuelıɛ, m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, mın 'man ɔ sie mân'n.

27 *Kɛ mín Sı falı tunmin'n manlın mín'n, mín kʋsʋ mın 'fa mın man yí. Mın 'ba fa bulalɛ kpɔman mın wula yí sa nun, mın 'man ɔ fa bubo menian'n-mɔ kɛ bɛ fa bulalɛ'n bɛ bubo ninnge mɔ bɛ kɔ nwʋn'n.*

28 Ɛsɛ mın 'wula yí anunminnyanmʋn maan ɔ ta kɛ alıbahıan nzalama.

29 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmıan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnın'n-mɔ'n, sʋanlan m'ɔ sı fasie'n, ɔ fá síe!

3

5. Salıdı Asɔnın'n kalata'n

1 Kɛlɛ nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ nıan Salıdı Asɔnın nın asʋ'n kɛ:

Sʋanlan'n m'ɔ le Nyanmıan Wawɛ nsʋ'n, ɛsɛ ɔ le nzalama nsʋ'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ ɔ lɛ kan'n: Mın sı wɔ́ ninnge'n mɔ ɛ yɔ'n. Bɛ bɔ wɔ́ dunman kɛ ɛ le ngʋan, nan kʋsʋ a wu.

2 Tinnge nán wula bɛ́ bʋ nga'n mɔ bɛ ka kaan bɛ́ wu nın anwʋnsɛlɛ. Ɔ sanlın kɛ m'an nwun yí kɛ wɔ́ nyɔlıɛ'n fíí tı man kpa mín Nyanmıan nın anyunnun.

3 Ninnge'n mɔ bɛ helelı wɔ́ daba mɔ ɛ lili sʋ'n, kacı bɛ́ di sʋ biekun, nán nun wɔ́ nwʋn kaci wɔ́ abalabɔ'n. Sɛ a njasʋ man an, mın 'ba fu wɔ́ nun kɛ awofʋɛ, ɛ ngɔ nwun man dɔɛ mɔ mın 'ba mın fu wɔ́ nun'n.

4 Nan kʋsʋ Salıdı ɛbɛlɛ muonun, menian mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ, bɛ́ dıɛ, b'a man efian a ngan man bɛ́ taladıɛ fufue'n. Bɛ 'ba wula taladıɛ fufue bɛ nʋn mín yɛ nanndı, ɔ sanlan kɛ ɔ sɛ fata bɛ́.

5 Sʋanlan m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, kɛ ɔ 'wula taladıɛ fufue nın anın. Mın njici man yí dunman'n wɔ ngʋan kalata nın anun. Mın 'kan yí mín Sı nʋn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ kɛ mín sʋanlan y'ɔ le yí.

6 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmıan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnın'n-mɔ'n, sʋanlan m'ɔ sı fasie'n, ɔ fá síe!

6. Filadɛlıfi Asɔnın'n kalata'n

7 Kɛlɛ nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ nıan Filadɛlıfi Asɔnın nın asʋ'n kɛ:

Sʋanlan'n m'ɔ tı kʋnlʋn-ngʋnlʋn, ɛsɛ ɔ tı Ananhɔlɛfʋɛ'n, sʋanlan'n mɔ belemgbin Davidi awulo'n sannvɛ'n wɔ yí sa nun'n, m'ɔ tike anʋan nın an, sʋanlan fíí kún ngʋala man nun tʋ'n, mɔ ɛsɛ ɔ tʋ nun an, sʋanlan fíí ngʋala man yí tike'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan'n:

8 Mın sı wɔ́ ninnge'n mɔ ɛ yɔ'n. Mın sı kɛ wɔ́ anwʋnsɛlɛ'n tı kaan sʋa, nan kʋsʋ a fa mín ɛjɔlɛ nın a sie. A nze man mín kɛ ɛ nzı man mín. Yí ti, m'an tike anʋan kʋn wɔ́ nyunnun. Anʋan sɔ'n, sʋanlan fíí ngʋala man nun tʋ.

9 Ɛ 'nwun kɛ mɪn 'kpɪn mɪn yɔ bɛ́ mɔ bɛ sʋ Abɔnsanmʋn, mɔ bɛ bu bɛ́ nwʋn kɛ bɛ tɪ
Zufʋ kʋsʋ bɛ tɪ man Zufʋ mɔ bɛ di ato'n. Mɪn 'ba hyɪ bɛ́ maan bɛ kʋtʋ wɔ́ nyunnun bɛ yɪ wɔ́
ayɛ. Mɪn 'man bɛ nwun yí kɛ mɪn kulo wɔ́.
10 Kɛmɔ a tila wɔ́ ahʋnlɪn a li mín Nʋan Ɛjɔlɛ nɪn asʋ'n, mín kʋsʋ, mɪn 'sisa wɔ́ mɛlɛ mɔ
yalɛ'n 'ba tɔ mân nɪn anun menian'n-mɔ asʋ ɔ sa bɛ́ nɪan'n.
11 Mɪn 'ba kɪkaala. Tila like'n mɔ ɛ le nɪn anun sɛlɛ, n'ɛ man sʋanlan fíí tʋa wɔ́ de wɔ́
ahatua'n.
12 Sʋanlan m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, mɪn 'fa yí mɪn yɔ mín Sɪ asɔnɪn sua nɪn anun mpila,
ɔ nvite man fíí kʋ́n. Mɪn 'kɛlɛ mín Nyanmɪan'n dunman'n mɪn gua yí nwʋn, ɛsɛ mɪn 'kɛlɛ
mín Nyanmɪan'n kulo'n dunman mɪn gua yí nwʋn. Kulo sɔ'n, y'ɔ le Zoluzalɛmʋn fʋfɔlɛ'n
m'ɔ fi mín Nyanmɪan nɪn anwʋn ɛlɔ anwunno ɔ 'ba ju asɪ'n. Ɛsɛ mɪn 'kɛlɛ mín dunman
fʋfɔlɛ'n yí nwʋn.
13 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnɪn'n-mɔ'n, sʋanlan m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fa
síe!

7. Laodise Asɔnɪn'n kalata'n

14 Kɛlɛ nyanmɪansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ nɪan Laodise Asɔnɪn nɪn asʋ'n kɛ:
Sʋanlan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Amɪn'n, m'ɔ di Nyanmɪan anwʋn adanzɪɛ ananhɔlɛ nun nʋn
fʋ́ʋ́n sʋ'n, yí mɔ Nyanmɪan nanndɪlɪ yí sʋ ɔ bɔlɪ ninnge'n-mɔ kʋalaatin'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ
m'ɔ lɛ kan'n:
15 Mɪn sɪ wɔ́ junman'n mɔ ɛ di'n. Mɪn sɪ kɛ ɛ tɪ man sʋanlan fɔlɔlɔ, ɛ tɪ man sʋanlan
juejue kʋsʋ. Kɛmɔ ɛ wɔ ninnge nnyuan sɔ nɪn afian'n, mɪn kulo kɛ ahan ɛ wɔ kʋn afan.
Fɔlɔlɔ anaan juejue.
16 Nan kɛmɔ ɛ tɪ man fɔlɔlɔ kʋsʋ ɛ tɪ man juejue mɔ ɛ jin yí nnyuan nɪn afian'n, mɪn 'ba
kpu wɔ́ mɪn tʋ.
17 Ɛ kan kɛ a nyan wɔ́ nwʋn. Ninnge'n kʋalaa mɔ ɛ lɛ kpʋnndɛ'n, a nyan yí. Ɛ mmian
man like fíí anwʋn. Nan kʋsʋ ɛ nzɪ man kɛ kanngʋ ɛ tɪ yalɛfʋɛ, ɛ tɪ alʋabɔfʋɛ. Ɛ tɪ ehianfʋɛ,
wɔ́ nwʋn gua sʋ, ɛsɛ ɛ tɪ anyɪnsinlinwafʋɛ.
18 Yí sɔ ati, mɪn 'kan mɪn kele wɔ́ kɛ ɛ tó mín sa nun esika kɔkɔlɛ'n mɔ b'a holo yí sîn
nun b'a tɪ yí nwʋn'n nán a yɔ esikafʋɛ. To taladɪɛ fufue mín sa nun wula nán fɪa wɔ́ nwʋn
nyian'n. Ɛsɛ to bɛ́ nyɪn ayile mín sa nun gua wɔ́ nyɪn nɪn asʋ nán a nwun asɪ.
19 Bɛ́ mɔ mɪn kulo bɛ́'n, mɪn cʋɪn bɛ́ nzʋ'n ɛsɛ mɪn tu bɛ́ fʋɔ. Yí sɔ ati, nun wɔ́ nwʋn kaci
wɔ́ abalabɔ'n nán yɔ juejue.
20 Tie, n jin anʋan nɪn anzin mɪɪn bɔ. Sʋanlan m'ɔ kɔ tɪ mín nɪn'n m'ɔ kɔ tike anʋan'n,
mɪn 'wʋlʋ yí awulo, mɪn nʋn yí yɛ 'didi, yí kʋsʋ ɔ nʋn mɪn yɛ 'didi.
21 Kɛmɔ n nili kunnunmun mɔ n dɪ mín Sɪ anwʋn ɛbɛlɛ belemgbin bia nɪn asʋ'n,
sʋanlan biala mɔ yí kʋsʋ ɔ kɔ li kunnunmun'n, mɪn 'man ɔ tanlan mín nwʋn ɛbɛlɛ mín
belemgbin bia nɪn asʋ.
22 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnɪn'n-mɔ'n, sʋanlan m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá
síe!

KALATA NIN ASU NZƆLƐ NSU'N

4

Nyanmɪansʋ belemgbin bia'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, anɪn b'a tike anʋan kʋn nyanmɪansʋ ɛlɔ. Sʋanlan'n mɔ yí nɪn'n
te kɛ kɔnɔtɪ'n mɔ n nili mʋa n dɪlɪ yí ngan'n, ɔ lɛ kan kele mín kɛ: "Fʋ bala ɛwa nán man n
yí ninnge'n mɔ bɛ 'ba a'n n géle wɔ́."
2 Ɛbɛlɛ ala, Nyanmɪan Wawɛ'n kɔ tɔ mín sʋ. Ɔ kɔ fa mín kɔ fʋ nyanmɪansʋ. Mɪn 'nɪan an,
anɪn belemgbin bia kʋn jin ɛbɛlɛ, sʋanlan kʋn tɪ sʋ.

3 Sʋanlan sɔ'n, yí nyɪn nɪn anun ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí zʋasɪpʋ'n, ɛsɛ ɔ ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ
fɛlɛ yí salɪdʋanɪn'n. Belemgbin bia sɔ'n, nyanngʋnndʋn kʋn a tʋ a bala yí. Nyanngʋnndʋn
sɔ'n ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí emelodɪ'n.
4 Bia abulaa nʋn nnan ta si yia belemgbin bia'n. Mgbain abulaa nʋn nnan wowula
taladɪɛ nvufue, bɛ sʋ esika kɔkɔlɛ kele, bɛ tɪtɪ bia sɔ'n-mɔ asʋ.
5 Belemgbin bia nɪn anun, nyanmɪan'n kpɛ mɪaɪn mɪaɪn nʋn ɛjʋjɔlɛ ɔ nʋn mgbanlanlan
fi nun fite. B'a sɔ tɛɛ nsʋ. Bɛ jue belemgbin bia nɪn anyunnun. Tɛɛ nsʋ sɔ'n y'ɔ le Nyanmɪan
Wawɛ nsʋ'n.
6 Like kʋn wɔ bia nɪn anyunnun kɛ jenvie. Like sɔ'n ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí kilisɪtalɪ'n.
Bia nɪn ayialɪɛ nnan nɪn asʋ, naan nnan jijin ɛbɛlɛ. Naan sɔ'n-mɔ le anyɪan dɔʋn kpa bɛ́
nyunnun nʋn bɛ́ nzin.
7 Alimʋa dɪɛ'n sɔman tɛtɪanfʋɛ. M'ɔ tɪan yɪ nnyuan'n soman ɛnalɛ baa. M'ɔ tian yí nsan'n
soman kulo sʋanlan. M'ɔ tian yí nnan'n soman kɔlɪɛ m'ɔ lɛ tu ɔ.
8 Naan sɔ'n-mɔ nunhan kʋn biala le ndɛba nsian. Bɛ́ nwʋn'n lɪka kʋalaa nʋn bɛ ndɛba'n-
mɔ abʋ tɪ anyɪan. Cɪan daa, kɔngɔɛ o, eyua o, ɛjɔlɛ mɔ bɛ kan'n y'ɔ le kɛ:
"Kʋnlʋn-ngʋnlʋn, kʋnlʋn-ngʋnlʋn, kʋnlʋn-ngʋnlʋn
y'ɔ le yɛ́ Mɪn Tunminfʋɛ Nyanmɪan Kpili
mɔ daba anɪn ɔ wɔ ɛbɛlɛ, ɛnɛ ɔ wɔ ɛbɛlɛ mɔ ɛsɛ ɔ lɛ 'ba'n."
9 Tɛmʋn biala mɔ naan nnan sɔ'n 'wula sʋanlan'n m'ɔ tɪ bia nɪn asʋ m'ɔ tɪ asɪ dahuu nɪn
anunminnyanmʋn bɛ yɪ yí ayɛ bɛ da yí asɪ'n,
10 anɪn mgbain abulaa nʋn nnan nɪn a kʋtʋ sʋanlan'n m'ɔ tɪ bia nɪn asʋ nɪn anyunnun,
bɛ sʋ sʋanlan'n m'ɔ tɪ asɪ dahuu'n. Bɛ 'kʋtʋ bɛ sʋ yí a, bɛ tu bɛ́ esika kɔkɔlɛ kele'n bɛ gua yí
nyunnun ɛbɛlɛ, anɪn bɛ́ nwan:
11 "Yɛ́ Mɪn, yɛ́ Nyanmɪan, anunminnyanmʋn'n,
ayɛ ɛyɪɛ'n nʋn tunmin'n sɛ fata wɔ́.
Ɔ sanlɪn kɛ wɔ́ yɛ̂ a bɔ ninnge'n kʋalaa ɔ.
A hulo y'ɔ man bɛ wɔ ɛbɛlɛ bɛ le ngʋan ɔ."

5

Nyanmɪan Bʋa Baa'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'tʋ mín nyɪn an, n gɔ nwun kalata kʋn, b'a nyɪnnyan yí bolomolo sʋa.
B'a hɛlɛ yí kunnun nʋn yí nzin. Sʋanlan'n m'ɔ tɪ belemgbin bia nɪn asʋ'n le kalata sɔ'n yí
sa fama nɪn anun. B'a sie sʋ nzɔlɛ nsʋ,
2 ɛsɛ mɪn 'nɪan an, anɪn nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn m'ɔ le tunmin lɛ tɪan sɛlɛ kpa ɔ bisa kɛ:
"Nwan yɛ̂ ɔ kʋala nzɔlɛ'n-mɔ mɔ b'a sie yí kalata nɪn asʋ'n tɪtɪ nán ɔ buke nun ɔ?"
3 Ɔ bisalɪ sɔ a, nyanmɪansʋ ɛlɔ o, asɪ ɛwa o, asɪɛ nɪn abʋ ɛlɔ o b'a nnyan man sʋanlan fíí
mɔ ɔ 'buke kalata nɪn anun ɔ nɪan nun ɔ.
4 N gɔ sɪsa mín sa n gɔ gua mín ti n gɔ sun sɛlɛ kpa. Ɔ sanlɪn kɛ b'a nnyan man sʋanlan
m'ɔ sɛ fata mɔ ɔ 'buke kalata nɪn anun bɔbɔ nán ɔ nɪan nun ɔ.
5 Ɛhɪ a, mgbain abulaa nʋn nnan nɪn anun kʋn kɔ se mín kɛ: "N'ɛ sun, nan nɪan,
tɛtɪanfʋɛ'n m'ɔ fi Zuda afilie nɪn anun'n, belemgbin *Davidi anʋnman'n, ɔ'a li kunnun-
mun, ɔ kʋala ɔ tɪtɪ nzɔlɛ'n-mɔ mɔ b'a sie kalata nɪn sʋ'n ɔ buke nun."
6 Ɛhɪ, mɪn 'nɪan an, anɪn *Bʋa Baa kʋn jin naan nnan'n nʋn mgbain abulaa nʋn nnan'n
mɔ b'a bɔ bia nɪn anwʋn holo nɪn afian. Ewue'n m'ɔ wuli'n kafʋan tɛ wɔ yí nwʋn. Ɔ le
mmɛ nsʋ ɔ nʋn anyɪan nsʋ. Anyɪan nsʋ sɔ'n y'ɔ le Nyanmɪan Wawɛ nsʋ'n mɔ ɔ'a sʋan bɛ́
asɪɛ'n lɪka kʋalaatin'n.
7 Bʋa Baa'n kɔ kpunnge Sʋanlan'n m'ɔ tɪ bia nɪn asʋ mɔ kalata'n wɔ yí sa fama nɪn anun'n
nán ɔ'a le.
8 Kɛ Bʋa Baa'n lelɪ kalata'n, naan nnan'n nʋn mgbain abulaa nʋn nnan'n, bɛ kɔ kʋtʋ
yí nyunnun. Bɛ́ nunhan kʋn biala le sanngo kʋn, ɔ nʋn esika kɔkɔlɛ kangɔ. Kangɔ sɔ'n,
*ansan yi yí. Ansan'n y'ɔ le Nyanmɪan menian'n-mɔ asɔnɪn'n mɔ bɛ yɔ'n.

9 Bɛ kɔ tʋ ejue fʋfɔlɛ kʋn, bɛ́ nwan:
“Wɔ́ y'ɔ fata kɛ ɛ fa kalata nɪn ɔ.
Wɔ́ y'ɔ fata kɛ ɛ tɪtɪ nzɔlɛ'n-mɔ
mɔ b'a sie yí sʋ nɪn anun ɔ.
Ɔ sanlɪn kɛ bɛ hunlin wɔ́.
Ɔ nanndɪ wɔ́ ewue nɪn asʋ,
a to menian a man Nyanmɪan.
Menian sɔ'n-mɔ fi afilie biala anun, anɪɛ biala ɔ nʋn mân biala anun.
10 A man b'a kaci
yɛ́ Nyanmɪan'n Belemgbin Mân nɪn anun menian
b'a kaci tɛɛyɪfʋɛ bɛ sʋ yí.
Ɛsɛ bɛ 'di belemgbin asɪɛ nɪn asʋ.”
11 Ɛhɪ anzin, mɪn 'tʋ mín nyɪn biekun an, mmɔfʋɛ nwala nwala kpa a ta a si a yia bia'n nʋn naan nnan'n nʋn mgbain abulaa nʋn nnan'n. Mmɔfʋɛ sɔ'n-mɔ tɪ akpɪɪ akpɪɪ kɔ yɔ nyɛ bɛ lɛ tɪan kpa
12 bɛ tʋ ejue kɛ:
“Bʋa Baa'n mɔ bɛ hunlin yí'n,
yí yê tunmin'n, anyanbɛnwʋn'n, ngɛlɛ'n,
anwʋnsɛlɛ'n, asasʋɛ'n, anunminnyanmʋn'n
nʋn ayɛ ɛyɪɛ'n sɛ fata yí ɔ.”
13 Mɪn 'tie kʋsʋ a, anɪn ninnge'n-mɔ mɔ Nyanmɪan a bɔ'n, m'ɔ wɔ nyanmɪansʋ o, asɪɛ asʋ o, asɪɛ abʋ ɔ nʋn jenvie nun o, bɛ́ kʋalaa bɛ lɛ tʋ ejue kɛ:
“Ayɛ ɛyɪɛ'n, asasʋɛ'n, anunminnyanmʋn'n
nʋn tunmin'n tɪ Sʋanlan'n m'ɔ tɪ bia nɪn asʋ'n
ɔ nʋn Bʋa Baa'n dɪɛ dahuu!”
14 Mɔ bɛ kɔ tʋ ejue sɔ'n, anɪn naan nnan nɪn a sɔ sʋ kɛ: “Amɪn!” Anɪn mgbain abulaa nʋn nnan nɪn a kʋtʋ b'a sʋ Sʋanlan'n m'ɔ tɪ asɪ dahuu'n.

6

1. Nzɔlɛ'n m'ɔ li mʋa nɪn ɛtɪɛ'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'tʋ mín nyɪn an, n gɔ nwun *Bʋa Baa'n kɛ ɔ'a tɪ alimʋa nzɔlɛ nsʋ'n mɔ b'a sie yí kalata nɪn asʋ nɪn anun. M'ɔ tɪlɪ nun'n, mɪn 'tie a, anɪn naan nnan nɪn anun kʋn, yí nɪn'n tɪ kɛ mgbanlanlan, yí nwan: ‘Bala!’
2 Mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun ɛkpanngɔ fufue kʋn. Sʋanlan'n m'ɔ tɪ sʋ'n le taa kʋn yí sa nun. B'a fa belemgbin kele b'a sʋa yí. Ɔ lɛ kɔ belenzua sʋ kpa ɔ 'kɔ a hʋn ɔ di kunnunmun.

2. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nnyuan nɪn ɛtɪɛ'n

3 Ɛhɪ anzin, Bʋa Baa'n kɔ tɪ nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nnyuan nɪn anun. Mɪn 'tie a, anɪn naan nnan'n, m'ɔ tian yí nnyuan'n nwan: “Bala!”
4 Ɛkpanngɔ kʋn biekun kɔ fite, ɔ tɪ kɔkɔlɛ. Sʋanlan'n m'ɔ tɪ sʋ'n, bɛ kɔ man yí dadɪɛ kpili kʋn ɔ nʋn tunmin kɛ ɔ hyʋ́ɪn ɛlɔɛ ɔ tʋ́ mân nɪn anun, ɔ mán menian'n-mɔ hʋ́n bɛ́ nwʋn.

3. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nsan nɪn ɛtɪɛ'n

5 Ɛhɪ anzin, Bʋa Baa'n kɔ tɪ nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nsan nɪn anun. Mɪn 'tie a, anɪn naan nnan'n, m'ɔ 'tian yí nsan'n, nwan: “Bala!” Mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun ɛkpanngɔ bile kʋn. Sʋanlan kʋn tɪ sʋ. Ɔ le toe kʋn yí sa nun.
6 N dɪlɪ anɪɛ bie wɔ naan nnan nɪn afian. Anɪɛ sɔ'n nwan: “*Bele cilo kʋn tɪ cɪan kʋn junman nɪn anwʋn ahatua. *Ɔlɪzʋ cilo nsan tɪ cɪan kʋn junman nɪn anwʋn ahatua. Nan divɪn nʋn ngo'n, bɛ́ dɪɛ, n'ɛ fa wɔ́ sa kan bɛ́.”

4. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nnan nɪn ɛtɪɛ'n

7 Ɛhɪ anzin, Bʋa Baa'n kɔ tɪ nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nnan nɪn anun. Mɪn 'tie a, anɪn naan nnan'n, m'ɔ tian yí nnan'n nwan: ‘Bala!’

8 Mın 'nıan an, n gɔ nwun ɛkpanngɔ kʊn. Ɔ tı asuaminlin. Sʊanlan'n m'ɔ tı sʊ'n, bɛ fɛlɛ
yí "Ewue". Ɔ 'kɔ a, anın ɛbɔlɔ mân'n tʊa yí. Bɛ kɔ man bɛ́ dadıɛ nʊn tunmin kɛ asıɛ nın asʊ
ɛwa menian'n-mɔ mɔ b'a bu bɛ́ nun nnan'n, bɛ tú kʊn. Bɛ mán bɛ wú ɛlɔɛ nun, ɛhɔɛ nun,
ɛfʊkɛ nun yê bɛ mán asıɛ nın asʊ ebolo naan'n-mɔ hún bɛ́.

5. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nnun nın ɛtıɛ'n

9 Ɛhı anzin, Bʊa Baa'n kɔ tı nzɔlɛ'n m'ɔ tıan yí nnun nın anun. Mın 'nıan an, n gɔ nwun
bɛ́ mɔ bɛ hunlin bɛ́ nın ɛkala'n esika kɔkɔlɛ tɔbılı'n mɔ bɛ yala *ansan sʊ nın anwʊn. Bɛ
hunlin bɛ́, ɔ sanlın kɛ bɛ lili Nyanmıan anwʊn adanzıɛ ananhɔlɛ nun ɛsɛ bɛ hanlın yí Nʊan
Ɛjɔlɛ'n.

10 Bɛ lɛ tıan sɛlɛ kpa bɛ kan kɛ: "Yɛ́ Mın, wɔ́ mɔ ɛ tı kʊnlʊn-ngʊnlʊn, ɛsɛ ɛ tı ananhɔlɛfʊɛ'n,
ɛ 'nwʊnndɛ dede ɔ ju cıan benin nán a bua asıɛ nın asʊ menian'n-mɔ mɔ bɛ hunlin yɛ́'n
ndɛɛ?"

11 Bɛ kɔ man bɛ́ kʊalaa taladıɛ nvʊfue ngʊkʊn bɛ kɔ wula nán b'a han b'a hele bɛ́ kɛ bɛ
sí abʊtalɛ bɛ nwʊ́nndɛ mɛlɛ kaan biekun, maan bɛ́ nʊan yía. Afı bɛ́ nianman'n-mɔ nʊn bɛ́
manngʊn'n-mɔ mɔ bɛ nʊn bɛ di junman'n mɔ bɛ tɛ wɔ asıɛ nın asʊ'n, menian'n-mɔ 'ba hun
bɛ́ kʊsʊ.

6. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nsian nın ɛtıɛ'n

12 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, anın Bʊa Baa nın a tı nzɔlɛ'n m'ɔ tıan yí nsian nın anun. Asıɛ'n
kɔ kpʊsʊ sɛlɛ kpa. Sɛnzɛ'n kɔ lu tuun kɛ ɛtanlan tuun. Sala'n kɔ bʊlʊ kɛ moja.

13 Nzalama'n-mɔ fi anwunno bɛ kɔ tutu bɛ kɔ gua ası kɛ figi amuin mɔ anwʊnman kpili
kʊn a kpʊlʊ yí a gua ɔ.

14 Nyanmıan'n kɔ nyınnyan bolomolo kɛ kalata mɔ b'a nyınnyan ɔ. Yí bʊsʊ kɔ nunnun.
Mmʊka'n-mɔ kʊalaatin nʊn asue afian mgbɔlɛ'n-mɔ fi bɛ́ bʊsʊ kɔ tu.

15 Asıɛ nın asʊ mmelemgbin ɔ nʊn sʊ mgbain'n-mɔ, nzalafʊ mgbain'n-mɔ, esikafʊɛ'n-
mɔ, tunminfʊɛ'n-mɔ, menian bʊ nga'n-mɔ, nganga nʊn bɛ́ mɔ bɛ tı man nganga'n, bɛ́
kʊalaa bɛ kɔ nwanndi. Bɛ kɔ hɔ bɛ kɔ fɛfıɛ kunman mgbili'n-mɔ anun, ɔ nʊn nyɔbʊɛ
mgbili'n-mɔ mɔ bɛ wɔ mmʊka'n-mɔ asʊ nın afian.

16 Bɛ kan bɛ kele mmʊka'n-mɔ, nʊn nyɔbʊɛ mgbili'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ bú gúa yɛ́ sʊ, bɛ fía yɛ́.
Nán bɛ man sʊanlan'n m'ɔ tı belemgbin bia nın asʊ'n nwun yɛ́. Nán bɛ man Bʊa Baa'n
sikpɛ cı yɛ́.

17 Ɔ sanlın kɛ bɛ́ sikpɛ cıan kpili nın a ju. Nan nwan yê ɔ kɔ hʊala yí nyunnun jinlan ɔ."

7

Izalayɛ menian akpıı ɛya kʊn abulanan ɔ nʊn nnan'n

1 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, anın nyanmıansʊ mmɔfʊɛ nnan jijin asıɛ nın ayialıɛ nnan nın
asʊ. Bɛ kɔ hyı anwʊnman nnan'n m'ɔ fita asıɛ nın asʊ ɛwa'n bɛ kɔ sie. Ɔ man anwʊnman
fíí nvita man asıɛ'n, jenvie'n nʊn baka biala asʊ kʊ́n.

2 Nan lıka mɔ sɛnzɛ'n fite'n, mın 'nıan an, anın nyanmıansʊ bɔfʊɛ kʊn fi ɛlɔ. Ɔ le like kʊn
yí sa nun. Like sɔ'n yê Tıasıfʊɛ Nyanmıan'n fa sie ninnge'n-mɔ nzɔlɛ ɔ. Bɔfʊɛ sɔ'n kɔ tıan
sɛlɛ kpa. Ɔ kɔ han kɔ hele mmɔfʊɛ nnan'n mɔ b'a man bɛ́ tunmin kɛ bɛ sécı asıɛ nın asʊ ɔ
nʊn jenvie nın anun ninnge'n kɛ:

3 "Nán bɛ fa bɛ́ sa bɛ kan asıɛ'n, ɔ nʊn jenvie'n, ɔ nʊn mmaka'n-mɔ fíí dede ɔ hɔ́ jú mɛlɛ
mɔ yɛ kɔ sie yɛ́ Nyanmıan'n ngʊa'n-mɔ anwʊnman nın asʊ nzɔlɛ'n."

4 Bɛ kɔ bɔ bɛ́ mɔ b'a sie bɛ́ nwʊnman nın asʊ nzɔlɛ nın anʊan bɛ kɔ hele mín. Bɛ tı menian
akpıı ɛya kʊn abulanan ɔ nʊn nnan. Bɛ fi Izalayɛ nvilie'n-mɔ kʊalaa anun.

5 Zuda afilie nın anun, menian akpıı bulu nʊn nnyuan yê bɔfʊɛ'n sielı bɛ́ nzɔlɛ ɔ.
Lubɛnın afilie nın anun menian akpıı bulu nʊn nnyuan. Gadı afilie nın anun menian
akpıı bulu nʊn nnyuan.

6 Azɛɛ afilie nın anun menian akpıı bulu nʊn nnyuan. Nɛfʊtali afilie nın anun menian
akpıı bulu nʊn nnyuan. Manase afilie nın anun menian akpıı bulu nʊn nnyuan.

7 Simeʊn afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʊn nnyuan. Levi afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʊn nnyuan. Isakaa afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʊn nnyuan.
8 Zabulʊn afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʊn nnyuan. Zozɛfʊ afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʊn nnyuan. Bɪnnzʊamɪn afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʊn nnyuan.

Meninsʊnman'n mɔ 'ba sʊ Nyanmɪan'n

9 Ɛhɪ anzin, mɪn 'tʊ mín nyɪn biekun an, n gɔ nwun menian dɔʊn kpa. Sʊanlan fíí ngʊala man bɛ́ ka. Menian sɔ'n-mɔ fi mân'n lɪka kʊalaatin, bɛ fi afilie kʊn biala anun, bɛ kan anɪɛ kʊn biala. Bɛ wowula taladɪɛ nvufue, bɛ le aye malɛ bɛ́ sa nun bɛ jijin Nyanmɪan belemgbin bia'n nʊn *Bʊa Baa nɪn anyunnun ɛbɛlɛ.
10 Bɛ lɛ bɔ bɛ sulo bɛ kan kɛ:
"Nyanmɪan m'ɔ tɪ belemgbin bia nɪn asʊ'n,
ɔ nʊn Bʊa Baa'n, bɛ́ yê bɛ de yɛ́ ti ɔ."
11 Nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ kʊalaatin kɔ ta kɔ si kɔ yia bia'n, mgbain abulaa nʊn nnan'n nʊn naan nnan'n. Bɛ kɔ butu butu bɛ́ nyɪn asɪ bia nɪn anyunnun bɛ kɔ sʊ Nyanmɪan.
12 Bɛ́ nwan:
"Amɪn!
Ayɛ ɛyɪɛ'n, anunminnyanmʊn'n,
ngɛlɛ'n, asɪna'n, asasʊɛ'n,
tunmin'n nʊn anwʊnsɛlɛ'n
tɪ yɛ́ Nyanmɪan'n dɪɛ cɪan daa!
Amɪn!"
13 Mɔ mmɔfʊɛ'n-mɔ anʊan tɔlɪ'n, mgbain abulaa nʊn nnan nɪn anun kʊn kɔ bisa mín kɛ:
"Nwan menian dɪɛ-mɔ yê bɛ wowula taladɪɛ nvufue'n? Ɛsɛ nin yê bɛ fi ɔ?"
14 N gɔ bua yí kɛ: "Nannan, mɪn nzɪ man. Nan wó dɪɛ ɛ sɪ."
Ɛhɪ a, ɔ kɔ han kɔ hele mín kɛ: "Menian sɔ'n-mɔ yê b'a nwun bɛ́ nyunnun kpili nɪn ɔ. Bɛ le Bʊa Baa'n moja'n b'a kpʊ bɛ́ taladɪɛ'n maan ɔ a yɔ fufue.
15 Yí sɔ ati, yê ɔ man bɛ jijin Nyanmɪan belemgbin bia nɪn anyunnun kɔngɔɛ nʊn eyua bɛ sʊ Nyanmɪan yí sua nɪn anun ɔ. Sʊanlan'n m'ɔ tɪ bia nɪn asʊ'n 'sisa bɛ́.
16 Ɛhɔɛ ngɔ hun man bɛ́ fíí kʊ́n. Nzuhoe ngɔ hun man bɛ́ fíí kʊ́n. Eyua ngɔ bɔ man bɛ́ fíí kʊ́n. Ahulo ngɔ hun man bɛ́ fíí kʊ́n.
17 Ɔ sanlɪn kɛ Bʊa Baa'n m'ɔ jin bia nɪn anyunnun'n, ɔ 'kaci bɛ́ bʊa ɛnɪanfʊɛ, ɔ 'man bɛ nʊn ngʊan nzue'n. Ɛsɛ Nyanmɪan 'ba cici bɛ́ nyɪn abʊ ɛmʊɪn'n kʊalaatin."

8

7. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nsʊ nɪn ɛtɪɛ'n

1 Mɛlɛ mɔ *Bʊa Baa'n tɪlɪ nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nsʊ nɪn anun'n, ɛlɔ kɔ tɔ diin kɔ yɔ dɔhyʊɪlɪ fan.
2 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ nsʊ'n mɔ bɛ jijin Nyanmɪan anyunnun'n. Bɛ kɔ wowula bɛ́ sa nun kɔnɔtɪ nsʊ.
3 Nyanmɪansʊ bɔfʊɛ kʊn biekun kɔ a kɔ jinlan esika kɔkɔlɛ tɔbɪlɪ nɪn anwʊn ɛbɛlɛ. Ɔ le esika kɔkɔlɛ pʊpɔtɪ kʊn yí sa nun. Pʊpɔtɪ sɔ nɪn anun yê bɛ yala alawu nɪn ɔ. Bɛ kɔ man yí alawu dɔʊn kpa. Ɔ kɔ fa kɔ fʊla Nyanmɪan menian'n-mɔ asɔnɪn ɛyɔlɛ nɪn anun. Ɔ kɔ yala yí esika kɔkɔlɛ tɔbɪlɪ'n m'ɔ wɔ bia nɪn anyunnun ɛbɛlɛ nɪn asʊ.
4 Alawu'n mɔ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n lɛ yala yí nʊn Nyanmɪan menian'n-mɔ asɔnɪn ɛyɔlɛ'n, yí ewusanlan'n kɔ fʊ dede Nyanmɪan anyunnun.
5 Ɛsɛ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n kɔ fa esika kɔkɔlɛ tɔbɪlɪ nɪn asʊ sîn'n bie. Ɔ kɔ fa kɔ gua alawu pʊpɔtɪ nɪn anun ɔ kɔ ju kɔ tʊ asɪɛ nɪn asʊ. Kɛ ɔ tʊlɪ yí asɪɛ nɪn asʊ'n, mgbanlanlan'n kɔ te, bɛ kɔ tɪ menian ɛjʊjɔlɛ, nyanmɪan'n kɔ kpɛ mɪaɪn, asɪɛ'n kɔ kpusu.

1. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ li mʋa'n

6 Ɛhɪ anzin, nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ nsʋ'n mɔ bɛ le kɔnɔtɪ nsʋ'n kɔ bɔbʋa bɛ́ nwʋn bɛ lɛ ba
hu nun.
7 Alimʋa bɔfʋɛ'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. Ɛbɛlɛ ala, asukocʋɪn nʋn sîn, moja fʋla nun, ɔ kɔ
tɔ asɪɛ nɪn asʋ. Bɛ bu asɪ nɪn anun nsan an, lɪka m'ɔ yalalɪ'n tu kʋn. Bɛ bu asɪɛ nɪn asʋ
mmaka'n-mɔ anun nsan an, mɔ bɛ yalalɪ'n tu kʋn. Ndile kʋalaa yalalɪ.

2. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nnyuan'n

8 Ɛhɪ anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnyuan'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. Like'n tɪ kɛ bʋka kpili kpa
mɔ sîn a tɔ nun ɔ. Bɛ kɔ ju like sɔ'n bɛ kɔ tʋ jenvie nɪn anun. Lɪka m'ɔ kacili moja'n, bɛ bu
jenvie nɪn anun nsan an, ɔ tu kʋn.
9 Nun ninnge'n mɔ bɛ wuli'n, bɛ bu jenvie nɪn anun nsan an, bɛ tu kʋn. Meli'n mɔ bɛ
wɔ jenvie nɪn anyɪnsʋ mɔ bɛ yalalɪ'n, sɛ bɛ bu jenvie nɪn anyɪnsʋ meli'n kʋalaa anun nsan
an, bɛ tu kʋn.

3. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nsan'n

10 Ɛhɪ anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsan'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. Nzalama kpili kpa m'ɔ sɔ kɛ
tɛɛ, ɔ fi anwunno kɔ tu kɔ tɔ. Bɛ bu asɪɛ nɪn asʋ asue'n-mɔ nʋn asutile'n-mɔ anun nsan an,
lɪka m'ɔ tɔlɪ'n tu kʋn.
11 Bɛ fɛlɛ nzalama sɔ nɪn "Abɔyʋɪ". Asue mɔ Abɔyʋɪ'n hanlɪn yí'n, bɛ bu asɪɛ nɪn asʋ
asue'n-mɔ anun nsan an, ɔ tu kʋn. Menian dʋɔn kpa kɔ nʋn Abɔyʋɪ nzue'n. Bɛ́ kʋalaa
mɔ bɛ nʋnlɪn'n, bɛ wuli. Ɔ sanlɪn kɛ diyɔlɛ wɔ nun.

4. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nnan'n

12 Ɛhɪ anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnan'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. Sɛnzɛ nɪn ɛta m'ɔ ta'n, bɛ bu
nun nsan an, lɪka m'ɔ nda man'n tu kʋn. Bɛ bu sala nɪn anun nsan an, lɪka m'ɔ nda man'n
tu kʋn. Bɛ bu nzalama'n-mɔ anun nsan an, bɛ́ mɔ bɛ nda man'n tu kʋn. Bɛ bu alɪhɪan'n
jawe nɪn anun nsan an, awosin'n tu kʋn. Bɛ bu alɪsan nɪn anun nsan kʋsʋ a, awosin'n tu
kʋn.
13 Mɛlɛ sɔ'n, mɪn 'nɪan an, anɪn kɔlɪɛ kʋn lɛ tu sɪn nyanmɪan nɪn anyunnun. Mɪn tɪ kɛ ɔ
lɛ sun ɔ kan yí sɛlɛ kpa kɛ: "Munnzue! Munnzue! Munnzue lɛ ba tʋ menian'n-mɔ mɔ bɛ
wɔ asɪɛ nɪn asʋ'n mɛlɛ mɔ mmɔfʋɛ nsan'n 'ba hu bɛ́ kɔnɔtɪ'n!"

9

5. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nnun'n

1 Ɛhɪ anzin, nyanmɪansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnun'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. Mɪn 'nɪan an,
anɪn nzalama kʋn fi anwunno ɔ kɔ tɔ asɪɛ nɪn asʋ. Bɛ kɔ fa kunman kpʋnlʋn-mgbʋnlʋn
sannvɛ'n bɛ kɔ wula yí sa nun.
2 Ɔ kɔ tike kunman nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ ala, ewusanlan mindo, mindo, kɛ ebo mɔ bɛ lɛ yala yí
fi kunman nɪn anun kɔ fite. Ewusanlan'n m'ɔ fi kunman nɪn anun fitelɪ'n kɔ lu mân nɪn
anun tuun ɔ kɔ hyɪ sɛnzɛ'n, bɛ ngʋala man ɛnwʋnmɪan de.
3 Tɛtɛbʋabʋa fi ewusanlan nɪn anun kɔ fite fite, bɛ kɔ fa asɪɛ'n. Bɛ kɔ man bɛ́ tunmin. Bɛ
ka a, bɛ́ nʋan'n le bɔlɛ kɛ nyanmɪan aka'n.
4 Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele bɛ́ kɛ nán bɛ kan ndile'n, nán bɛ kan baka fíí. Nan menian mɔ
Nyanmɪan nzɔlɛ nnʋn man bɛ́ nwʋnman nɪn asʋ'n, bɛ nʋn bɛ́ yía nun.
5 B'a mman man tɛtɛbʋabʋa sɔ'n-mɔ atɪn kɛ bɛ hún menian sɔ'n-mɔ. Nan bɛ manlɪn
bɛ́ atɪn kɛ bɛ héle bɛ́ yalɛ dede sala nnun. Yalɛ sɔ'n mɔ bɛ 'kele bɛ́'n, ɔ tɪ kɛ sʋanlan mɔ
nyanmɪan aka kɔ ha yí'n.
6 Yalɛ sɔ'n mɔ bɛ 'ba li yí sala nnun nɪn anun'n, ɔ 'ka menian sɔ'n-mɔ angʋnmɪn an,
ahan b'a wu kpê kʋn, nan kʋsʋ bɛ le nwu man. Bɛ 'ba se kɛ ewue hún bɛ́ kpê kʋn, nan kʋsʋ
ewue'n ngɔ tɛ man bɛ́ sʋ.
7 Tɛtɛbʋabʋa sɔ'n-mɔ, bɛ tɪ kɛ mgbanngɔ-mɔ mɔ b'a sesie bɛ́ mɔ bɛ lɛ fa bɛ kɔ hʋn ɛlɔɛ ɔ.
Bɛ sʋ esika kɔkɔlɛ kele. Bɛ́ nyɪn nɪn anun soman kulo sʋanlan.

8 Bɛ́ ti enyuan'n tɪ kɛ mmalasua'n-mɔ ati enyuan'n. Bɛ́ je'n-mɔ tɪ kɛ tɛtɪanfʋɛ aje.
9 Bɛ wowula bulalɛ taladɪɛ bɛ́ hue nɪn asʋ kɛ menian mɔ bɛ lɛ kɔ ɛlɔɛ ɔ. Bɛ 'tu a, bɛ́ ndɛba
nɪn anun te kɛ hyuili mɔ ɛkpanngɔ lɛ cʋɪn kɔ ɛlɔɛ ɔ.
10 Bɛ́ dua'n tɪ dɛnɛ-dɛnɛ kɛ nyanmɪan aka'n-mɔ dɪɛ'n. Bɛ́ dua sɔ nɪn anun yê tunmin'n
mɔ bɛ 'fa bɛ kele menian'n-mɔ yalɛ dede sala nnun'n wɔ ɔ.
11 Bɛ le bɛ́ belemgbin kʋn. Belemgbin sɔ'n tɪ bɔfʋɛ. Yí yê kunman kpʋnlʋn-mgbʋnlʋn'n
wɔ yí sa nun ɔ. Ebele anɪɛ nɪn anun, bɛ fɛlɛ bɔfʋɛ sɔ'n "Abadʋn". Gɛlɛkɪ anɪɛ nɪn anun an,
bɛ fɛlɛ yí "Apolɪʋn". Dunman sɔ'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ sɛcɪlɪwafʋɛ.

6. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nsian'n

12 Yalɛ m'ɔ li mʋa nɪn a sɪn. Nan yalɛ nnyuan mmiekun-mɔ wɔ bɛ́ nyunnun.
13 Ɛhɪ anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsian'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. Mɪn 'tie a, anɪn anɪɛ'n fi
esika kɔkɔlɛ tɔbɪlɪ nɪn afannan nɪn anun. Esika kɔkɔlɛ tɔbɪlɪ sɔ'n jin Nyanmɪan anyunnun
ɛbɛlɛ.
14 Anɪɛ'n lɛ kan kele bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsian m'ɔ le kɔnɔtɪ'n yí sa nun'n kɛ: "Nyannjɪ
Abɔnsanmʋn mmɔfʋɛ nnan'n mɔ b'a cɪcɪ bɛ́ asue kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Efalatɪ nɪn anʋan
ɛbɛlɛ'n."
15 Bɛ kɔ nyannjɪ mmɔfʋɛ nnan sɔ'n-mɔ. Junman mɔ bɛ sielɪ bɛ́ ɛbɛlɛ kɛ bɛ lí afʋɛ sɔ'n, sala
sɔ'n, cɪan sɔ'n ɔ nʋn dɔɛ sɔ'n, y'ɔ le kɛ, bɛ bu asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ anun fâ nsan an,
mmɔfʋɛ sɔ'n hún fâ kʋn anun menian'n-mɔ.
16 Bɛ kɔ bɔ mmɔfʋɛ nnan sɔ'n-mɔ nzalafʋ'n-mɔ mɔ bɛ fʋ ɛkpanngɔ nɪn anʋan bɛ kɔ hele
mín. Bɛ tɪ menian akpɪɪ ɛya nnyuan.
17 Kɛ mgbanngɔ'n-mɔ nʋn menian'n-mɔ kpɪn tɪ yí'n, n gɔ nwun yí ɛlalɪɛ nɪn anun. Bɛ́
taladɪɛ'n mɔ bɛ wowula'n, yí hue nɪn asʋ tɪ bulalɛ. Mmie-mɔ dɪɛ'n tɪ kɔkɔlɛ kɛ sîn, mmie-mɔ
tɪ kɔkɔlɛ zɔʋn, mmie-mɔ tɪ akɔ ɛlʋɪ. Mgbanngɔ'n-mɔ ati'n tɪ kɛ tɛtɪanfʋɛ ati. Sîn ewusanlan
nvan nvan kɛ tui ndunmunlan fi bɛ́ nʋan anun fite.
18 Ninnge nsan sɔ'n kɔ hun menian'n-mɔ. Bɛ́ mɔ bɛ wuli'n, bɛ bu asɪɛ nɪn asʋ menian'n-
mɔ anun nsan an, bɛ tu kʋn.
19 Mgbanngɔ'n-mɔ tunmin'n wɔ bɛ́ nʋan'n nʋn bɛ́ dua nɪn anun. Bɛ́ dua'n tɪ kɛ owo, bɛ
le tile, bɛ fa bɛ kele menian'n-mɔ yalɛ.
20 Menian bʋ nga'n-mɔ mɔ ninnge sɔ'n-mɔ a ngun man bɛ́ bie'n, b'a nnun man bɛ́ nwʋn
b'a ngaci man bɛ́ abalabɔ'n. Bɛ kɔ ha bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anun, bɛ kɔ tʋtɔ mmʋsʋɪn'n-mɔ, esika
kɔkɔlɛ, jɛtɛ nʋn ayɪwa abaaba, ɛbʋɛ nʋn baka abaaba. Abaaba sɔ'n-mɔ nnwun man asɪ, bɛ
ndɪ man ɛjɔlɛ, bɛ ngʋala man nanndɪ.
21 Menian bʋ nga sɔ kʋnmgba'n kɔ ha bɛ́ meninhuan nɪn anun, bɛ́ jiliwa ɛyɪɛ nɪn anun,
bɛ́ satɪlɪfʋɛ nɪn anun, bɛ́ awue nɪn anun.

10

Bɔfʋɛ'n nʋn kalata kaan'n.

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun tunminfʋɛ bɔfʋɛ kʋn biekun, ɔ fi nyanmɪansʋ ɔ lɛ
ju. Esue bɔlɛ́ fʋfɔ yí nwʋn, yê nyanngʋnndʋn nɪn a tʋ a bala yí ti'n. Yí nyɪn nɪn anun'n ta
kɛ sɛnzɛ. Yí ja'n-mɔ jue kpalamgbalaʋn kɛ sîn.
2 Ɔ le kalata kaan kʋn yí sa nun. Kalata sɔ'n, b'a buke nun. Yí ejian m'ɔ jin'n, yí ja fama'n
jin jenvie nɪn anyɪnsʋ, yê bê'n jin asɪɛ nɪn asʋ.
3 Ɔ kɔ tɪan sɛlɛ kpa kɛ tɛtɪanfʋɛ. M'ɔ tɪanlɪn sɔ'n, mgbanlanlan nsʋ'n kɔ te bɛ kɔ sɔ sʋ.
4 Mɔ bɛ sɔlɪ sʋ'n, mín nwan mɪn 'kɛlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ hanlɪn'n. Nan mɪn 'tie a, anɪɛ bie fi
nyanmɪansʋ. Anɪɛ sɔ'n lɛ kan kele mín kɛ: "Ɛjɔlɛ'n mɔ mgbanlanlan nsʋ nɪn a han'n, n'ɛ
kɛlɛ, nan man ɔ há wɔ́ ti anun."
5 Ɛhɪ a, bɔfʋɛ'n mɔ yí ja'n kʋn jin jenvie nɪn anyɪnsʋ, mɔ kʋn'n kʋsʋ jin asɪɛ nɪn asʋ'n, ɔ kɔ
tɪnngɛ yí sa fama'n nyanmɪansʋ.

6 Ɔ kɔ han sʋanlan'n m'ɔ tɪ asɪ dahuu, m'ɔ bɔlɪ anwunno nʋn asɪɛ nɪn asʋ ninnge'n-mɔ
nʋn jenvie nɪn anun dɪɛ'n-mɔ nɪn ati kɛ: "Mɛlɛ nnʋn man ɛbɛlɛ fíí kʋ́n!
7 Nan mɛlɛ mɔ bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsʋ'n 'ba hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n, Nyanmɪan nvɪalɪɛ nun like'n
'ba kpɪn sʋ. Like sɔ'n, ɔ hanlɪn yí nwʋn ɛjɔlɛ ɔ helelɪ yí ngʋa'n-mɔ mɔ bɛ tɪ yí mgbɔmanfʋɛ'n."
8 Ɛhɪ anzin, anɪɛ'n m'ɔ fi nyanmɪansʋ m'ɔ n dɪlɪ'n kɔ han kɔ hele mín biekun kɛ: "Kalata'n
mɔ b'a buke nun mɔ bɔfʋɛ'n m'ɔ jin jenvie nɪn anyɪnsʋ, ɛsɛ ɔ jin asɪɛ nɪn asʋ le yí yí sa nun'n,
kɔ le."
9 N gɔ hɔ bɔfʋɛ nɪn anwʋn ɛlɔ, n gɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ fá kalata kaan'n mán mín. Ɔ kɔ han kɔ hele
mín kɛ: "De kalata sɔ'n nán di. Ɔ 'yɔ wó kunnun ɛlɔ ɛyʋɪ ɛyʋɪ, nan kʋsʋ ɔ 'yɔ wó nʋan nɪn
anun mɪnlɪn-mɪnlɪn kɛ wɛ."
10 N gɔ le kalata'n m'ɔ wɔ yí sa nun'n n gɔ li. Ɔ kɔ yɔ mín nʋan nɪn anun mɪnlɪn-mɪnlɪn
kɛ wɛ, nan mɔ m mɪnlɪn'n, ɔ yɔlɪ mín kunnun ɛlɔ ɛyʋɪ ɛyʋɪ.
11 Ɛhɪ a, bɛ kɔ han bɛ kɔ hele mín kɛ: "Nyanmɪan ngalɪɛ'n m'ɔ tʋ de menian dɔʋn'n, mân
mân, anɪɛ anɪɛ ɔ nʋn mmelemgbin dɔʋn'n, ɔ sɛ kɛ ɛ hán yí biekun."

11

Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ nnyuan'n.

1 Ɛhɪ anzin, bɛ kɔ wula mín sa nun ndɛɛ kpɔman kʋn. Kpɔman sɔ'n, bɛ fa bɛ susu ninnge.
Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele mín kɛ: "Jasʋ, susu Nyanmɪan sua'n ɔ nʋn esika kɔkɔlɛ tɔbɪlɪ'n, nán
ka menian'n-mɔ mɔ bɛ kɔ asɔnɪn nun'n.
2 Nan awulo'n dɪɛ, n'ɛ susu yí bie, yaci yí ɛbɛlɛ, afɪ b'a fa b'a man bɛ́ mɔ bɛ tɪ man
Nyanmɪan menian'n. Bɛ 'ba nanndɪ kulo nwannzan-nwannzan nɪn asʋ dede sala
abulanan nʋn nnyuan.
3 Mɪn 'ba sʋan mín adanzɪɛ nnyuan'n mɪn man bɛ ba bɛ kan mín Nʋan Ɛjɔlɛ'n dede cɪan
akpɪɪ kʋn ɛya nnyuan abulasian. Bɛ́ menian nnyuan sɔ'n, bɛ 'ba wula kotoku m'ɔ kele kɛ
menian'n-mɔ nʋ́n bɛ́ nwʋn bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Nyanmɪan."
4 Adanzɪɛ nnyuan sɔ'n-mɔ y'ɔ le *olivʋ mmaka nnyuan'n ɔ nʋn nganlannɪɛ nnyuan'n
mɔ bɛ jijin yɛ́ Mɪn m'ɔ le asɪɛ nɪn anyunnun ɛbɛlɛ'n.
5 Sɛ sʋanlan bie nwan ɔ 'yɔ bɛ́ ɛtɛ a, sîn fi bɛ́ nʋan nun fite ɔ yala bɛ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ.
Sʋanlan mɔ yí nwan ɔ 'yɔ bɛ́ ɛtɛ'n, kɛ ɔ 'wu yí nɪn anɪn.
6 Mɛlɛ'n kʋalaa mɔ bɛ 'kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, bɛ le tunmin bɛ kʋala bɛ cɪ esue'n,
bɛ man ɔ ndɔ man. Ɛsɛ bɛ le tunmin bɛ kʋala bɛ man asɪɛ nɪn asʋ asue'n-mɔ kʋalaa kaci
moja. Sɛ bɛ kulo kɛ ewue ngacile kʋalaa ba mân nɪn anun an, bɛ le yí nwʋn tunmin bɛ
man ɔ ba kɛ bɛ kulo wɔ mɛlɛ biala.
7 Sɛ bɛ yue Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n kan an, naan'n m'ɔ fi kunman kpʋnlʋn-mgbʋnlʋn
nɪn anun 'fite'n nʋn bɛ́ b'a hʋn ɛlɔɛ. Yí sa 'ba hʋala bɛ́ ɔ kun bɛ́.
8 Bɛ fuin'n 'ba ha kulo kpili'n gua nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ yê bɛ bʋbɔlɪ bɛ́ Mɪn kʋlʋwa nɪn asʋ ɔ.
Kulo sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí anyɪnndala nun Sodɔmʋn nʋn Ezipiti.
9 Mân mân anun menian, afilie afilie anun menian ɔ nʋn anɪɛ anɪɛ'n-mɔ anun menian
'ba tu nɪan bɛ́ fuin'n dede cɪan nsan nʋn sin. Bɛ ngɔ man man sʋanlan fíí atɪn kɛ ɔ síe bɛ́
fuin'n.
10 Mân nɪn anun menian'n-mɔ 'ba li menian nnyuan sɔ'n-mɔ ewue nɪn anwʋn fɛ. Bɛ
'di yí nwʋn ndutue bɛ ce bɛ́ nwʋn ninnge. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ nnyuan
sɔ'n-mɔ, b'a man asɪɛ menian'n-mɔ a nwun bɛ́ nyɪnsʋ kpa.
11 Nan mɔ cɪan nsan nʋn sin'n sɪnlɪn'n, Nyanmɪan kɔ fa ngʋan wawɛ'n kɔ wula bɛ́ nun.
Bɛ kɔ jasʋ kɔ jinlan bɛ́ ja nun. Esulo kpili kpa kɔ han bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nwunlin bɛ́'n.
12 Anɪɛ kʋn fi nyanmɪansʋ, ɔ kɔ tɪan sɛlɛ kpa ɔ kɔ han kɔ hele mgbɔmanfʋɛ nnyuan'n kɛ:
"Ɛmɔ fʋ́ bála ɛwa!" Mɔ bɛ 'fʋ bɛ kɔ'n, esue bɔlɛ́ fʋfʋ bɛ́ nwʋn, bɛ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ nwunlin bɛ́
bɛ́ nyɪnsʋ.

13 Tɛmʋn sɔ kʋnmgba'n, asɪɛ'n kɔ kpusu sɛlɛ kpa. Kulo'n lɪka m'ɔ bubuli'n, bɛ bu kulo
bɔndɪn nɪn anun bulu a, ɔ tu kʋn. Menian akpɪɪ nsʋ kɔ wu nun. Esulo kɔ han bɛ́ bʋ nga'n-
mɔ. Bɛ kɔ wula anwunno Nyanmɪan nɪn anunminnyanmʋn.
14 Munnzue'n m'ɔ tian yí nnyuan nɪn a sɪn, m'ɔ tian yí nsan'n tʋa sʋ ndɛ-ndɛ.

7. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nsʋ'n

15 Ɛhɪ anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsʋ'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. N gɔ tɪ ɛjʋjɔlɛ wɔ nyanmɪansʋ
ɛlɔ. Anɪɛ sɔ'n-mɔ lɛ tɪan sɛlɛ kpa bɛ kan kɛ:
"Mân nɪn asʋ belemgbin elie'n tɪ yɛ́ Mɪn
nʋn yí Kilisi'n dɪɛ sian'n.
Kilisi 'di belemgbin dahuu!"
16 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, mgbain abulaa nʋn nnan'n mɔ bɛ tɪtɪ bɛ́ bia'n-mɔ asʋ Nyanmɪan
Kpili anyunnun ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ butu butu bɛ́ nyɪn asɪ bɛ kɔ sʋ Nyanmɪan Kpili. Bɛ́ nwan:
17 "Yɛ́ Mɪn, Tunminfʋɛ Nyanmɪan,
Wɔ́ mɔ daba anɪn ɛ wɔ ɛbɛlɛ,
ɛsɛ ɛ wɔ ɛbɛlɛ ɛnɛ muonun'n,
yɛ 'da wɔ́ asɪ.
Ɔ sanlɪn kɛ a yɪ wɔ́ tunmin kpili nɪn
a hele mân'n kʋalaa kɛ wɔ́ ngʋnmɪn ala yê
ɛ tɪ belemgbin ɔ.
18 Mân nɪn anun menian'n-mɔ falɪ wɔ́ nwʋn ɛkpɔ.
Nan mɛlɛ nɪn a ju mɔ ɛ 'ba hele bɛ́ kɛ
bɛ́ nwʋn sikpɛ wɔ wɔ́ kunnun.
Tɛmʋn nɪn a ju,
ɛ 'ba bua ewue mma'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ.
Mɛlɛ nɪn a ju, wɔ́ ngʋa'n-mɔ
mɔ bɛ tɪ wɔ́ mgbɔmanfʋɛ'n, ɔ nʋn bɛ́
mɔ bɛ tɪ wɔ́ dɪɛ mɔ bɛ́ nyɪn sɔ wɔ́'n,
mgbain nʋn mmatʋnman, ɛ 'ba man bɛ́ ahatua.
Mɛlɛ nɪn a ju, bɛ́ mɔ bɛ bɔ mân'n,
ɛ 'ba bɔ bɛ́ bʋsʋ."
19 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, bɛ kɔ tike Nyanmɪan sua'n m'ɔ wɔ nyanmɪansʋ ɛlɔ nɪn anʋan'n. Yí nyɪhyɛ
alaka'n m'ɔ jin nun'n, bɛ nwun yí. Nyanmɪan'n kɔ kpɛ mɪaɪn, n gɔ tɪ ɛjʋjɔlɛ, mgbanlanlan
kɔ te, asɪɛ'n kɔ kpusu, asukɔcʋɪn kɔ tɪtɪ kɔ gua.

NZƆLƐ MGBILI NSƱ'N

12

1. Balasua'n nʋn naan kɔkɔlɛ kpili'n

1 Ɛhɪ anzin, nzɔlɛ kpili kʋn kɔ fite nyanmɪansʋ. Mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun balasua kʋn,
sɛnzɛ'n fʋfɔ yí nwʋn kɛ taladɪɛ m'ɔ wula. Yí ja'n jijin sala nɪn asʋ. Ɔ sʋ belemgbin kele.
Kele sɔ'n, Nzalama bulu nʋn nnyuan wɔ sʋ.
2 Balasua sɔ'n tɪ nwʋnnzɛfʋɛ. Yí kʋ nɪn a han yí, nán yí yalɛ'n mɔ ɔ lɛ yɔ yí'n, ɔ lɛ man ɔ
tɪan.
3 Nzɔlɛ kʋn biekun kɔ fite nyanmɪansʋ. Mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun naan kɔkɔlɛ kpili kpa
kʋn. Naan sɔ'n, ɔ le tile nsʋ, yê mmɛ bulu. Yí ti kʋn biala sʋ belemgbin kele.
4 Ɔ le yí dua'n ɔ tutu nzalama'n-mɔ gua asɪ. Nzalama m'ɔ tutuli gualɪ asɪ'n, sɛ bɛ bu
nzalama'n-mɔ kʋalaa anun nsan an, bɛ tu kʋn. Naan kɔkɔlɛ sɔ'n kɔ jinlan balasua'n m'ɔ
lɛ wʋ nɪn anyunnun ɛbɛlɛ, nán sɛ ɔ wʋ a, anɪn ɔ 'di yí wa'n.
5 Balasua'n kɔ wʋ baa belenzua kʋn. Baa belenzua sɔ'n, yí dein yê ɔ le bulalɛ kpɔman ɔ
'sie mân'n kʋalaa ɔ. Kɛ bɛ wʋlɪ yí bɛ tʋlɪ asɪ nɪn ala, bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ hɔ Nyanmɪan anwʋn
ɛlɔ yí bia nɪn anwʋn.

6 Balasua'n kɔ nwanndi kɔ hɔ ɛwâ nɪn anun ɛlɔ. Ɛbɛlɛ yê Nyanmɪan sesielɪ lɪka kɛ ɔ tánlan
maan bɛ tá yí dede cɪan akpɪɪ kʋn ɛya nnyuan abulasian ɔ.
7 Ɛhɪ a, ɛlɔɛ kʋn kɔ tɔ nyanmɪansʋ ɛlɔ. Nyanmɪan Kpili bɔfʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Minsɛ'n nʋn
yí mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ si yí sʋ'n, bɛ nʋn naan kɔkɔlɛ sɔ'n nʋn yí sasʋ dɪɛ'n-mɔ bɛ kɔ hʋn.
8 Bɛ kɔ hʋn dede Minsɛ nʋn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ asa kɔ hʋala naan kɔkɔlɛ'n nʋn yí sasʋ dɪɛ'n-
mɔ. Bɛ kɔ tu bɛ́ fi nyanmɪansʋ.
9 Bɛ kɔ han naan kɔkɔlɛ kpili'n kɔ tʋ gua sʋ. Naan kɔkɔlɛ kpili sɔ'n, y'ɔ le owo daba'n mɔ
bɛ fɛlɛ yí Abɔnsanmʋn'n. Bɛ fɛlɛ yí biekun *Satan m'ɔ laka mân bɔndɪn'n. Bɛ kɔ han yí ɔ
nʋn yí sasʋ'n-mɔ bɛ kɔ gua asɪɛ nɪn asʋ.
10 Ɛhɪ anzin, mɪn 'tie a, n gɔ tɪ anɪɛ bie anwunno ɛlɔ. Anɪɛ sɔ'n lɛ tɪan kan kɛ:
"Sian dɪɛ, bɛ́ ti ele mɛlɛ nɪn a ju!
Sian dɪɛ, Nyanmɪan a yɪ yí belemgbin tunmin nɪn a hele!
Sɪan dɪɛ, tunmin'n wɔ yí Kilisi nɪn asa nun.
Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan'n mɔ kɔngɔɛ nʋn eyua
ɔ kpɛ yɛ́ nianman'n-mɔ anwʋn ngʋnndʋnmgbɔ kele Nyanmɪan'n,
b'a han yí b'a tʋ asɪ.
11 Ɔ nanndɪ *Bʋa Baa'n moja'n
nʋn yí nwʋn adanzɪɛ elie nɪn asʋ,
yɛ́ nianman'n-mɔ a li Abɔnsanmʋn asʋ kunnunmun.
B'a tie b'a fa bɛ́ ngʋan'n b'a to ewue.
12 Yí sɔ ati, nyanmɪansʋ, ɛ nʋn bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛlɔ'n,
ɛmɔ lí ndutue!
Nan munnzue a han asɪɛ'n nʋn jenvie'n!
Ɔ sanlɪn kɛ Abɔnsanmʋn a ju bɛ́ nwʋn ɛlɔ.
Ɔ'a fɛ ɛya kpa,
afɪ ɔ sɪ kɛ yí mɛlɛ'n m'ɔ ka'n tɪ sin kaan sʋa."
13 Mɔ naan kɔkɔlɛ'n nwunlin kɛ b'a han yí b'a tʋ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n, ɔ kɔ tu kɔ fʋan
balasua'n m'ɔ wʋlɪ baa belenzua'n.
14 Mɔ ɔ 'tu fʋan yí'n, bɛ kɔ man balasua'n ndɛba nnyuan. Ndɛba sɔ'n-mɔ tɪ kɔlɪɛ kpili kʋn
ndɛba. Balasua'n kɔ tu kɔ hɔ ɛwâ nɪn anun ɛlɔ, lɪka mɔ bɛ sesielɪ bɛ manlɪn yí kɛ ɔ tánlan
maan bɛ tá yí dede afʋɛ nsan nʋn sin'n, nán owo nɪn asa a ngan man yí.
15 Nan mɔ balasua'n 'tu kɔ'n, naan kɔkɔlɛ'n kɔ kpu asue kpili kʋn maan balasua'n tɔ
nun yí mgbaha'n nʋn yí kɔ.
16 Nan mɔ naan kɔkɔlɛ'n kpuli asue'n, asɪɛ'n kɔ sɔ kɔ nʋn ɔ kɔ le balasua'n.
17 Ɛhɪ a, naan kɔkɔlɛ'n kɔ fa balasua nɪn anwʋn ɛkpɔ. Balasua nɪn amma'n-mɔ, mɔ bɛ
di Nyanmɪan mala nɪn asʋ, mɔ bɛ de Zozi Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ di'n, naan kɔkɔlɛ'n kɔ fa ɛlɔɛ kɔ
tʋa bɛ́.
18 Naan kɔkɔlɛ'n kɔ hɔ kɔ jinlan jenvie nɪn anʋan anyʋan nɪn asʋ.

13

2. Naan'n mɔ fi jenvie nɪn anun 'ba fite'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun naan kʋn kɛ ɔ fi jenvie nɪn anun ɔ lɛ fite. Naan
sɔ'n le tile nsʋ, yê mmɛ bulu. Mmɛ kʋn biala sʋ belemgbin kele. B'a hɛlɛ Nyanmɪan
dunmannzɛcɪɛ ninnge b'a gua tile nsʋ'n kʋn biala asʋ.
2 Naan sɔ'n mɔ n nwunlin yí'n tɪ kɛ abʋa. Yí ja'n tɪ kɛ naan kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *usu'n
dɪɛ'n. Yí nʋan'n tɪ kɛ tɛtɪanfʋɛ anʋan. Naan anwʋn esulo'n kɔ fa yí tunmin'n, yí belemgbin
bia'n ɔ nʋn yí tunmin'n m'ɔ fa sie mân'n kɔ man yí.
3 Naan sɔ'n, ɛbʋta mɔ yí ti nsʋ nɪn anun kʋn bʋtalɪ'n, ɔ di kɛ ɔ wu. Nan kʋsʋ yí kanlan'n
kɔ hɔ. Ɔ kɔ sin asɪɛ nɪn asʋ ɛwa menian'n-mɔ kʋalaa anwʋn, bɛ kɔ si yí sʋ.

4 Menian'n-mɔ kʋalaa kɔ sʋ naan kɔkɔlɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a fa yí tunmin'n ɔ'a man naan'n.
Menian'n-mɔ kɔ sʋ naan'n kʋsʋ bie. Bɛ́ nwan: "Nwan yê ɔ nʋn naan'n sɛ ɔ? Nwan yê ɔ kʋala
yí nʋn kʋn ɔ?"
5 Bɛ kɔ man naan nɪn atɪn kɛ ɔ hán ɛjɔlɛ ɛtɛ tía Nyanmɪan ɛsɛ ɔ sɛ́cɪ yí dunman. Mɛlɛ'n
mɔ bɛ falɪ bɛ manlɪn yí kɛ ɔ lí tunmin'n tɪ sala abulanan nʋn nnyuan.
6 Ɔ kɔ bɔ yí bʋ ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛtɛ ɔ kɔ tia Nyanmɪan, ɔ kɔ sɛcɪ yí dunman. Nyanmɪan
lɪka m'ɔ tɪ'n, ɔ nʋn menian mɔ bɛ nʋn yí wɔ nyanmɪansʋ ɛlɔ'n, ɔ kɔ han bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn
ɛjɔlɛ ɛtɛ.
7 Bɛ kɔ man yí atɪn kɛ ɔ nʋn Nyanmɪan menian'n-mɔ hʋ́n ɛlɔɛ ɔ lí bɛ́ sʋ kunnunmun. Bɛ kɔ
man yí tunmin kɛ ɔ síe mân nɪn anun nvilie'n-mɔ kʋalaa, ɔ nʋn mân nɪn anun menian'n-
mɔ kʋalaa, ɔ nʋn mân nɪn anun anɪɛ'n-mɔ kʋalaa.
8 Asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ mɔ Nyanmɪan 'bɔ mân'n mɔ bɛ́ dunman nnʋn man *Bʋa
Baa'n mɔ bɛ hunlin yí'n kalata nɪn anun'n, menian sɔ'n-mɔ kʋalaa 'ba sʋ naan'n.
9 Sʋanlan m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá síe.
10 Sʋanlan m'ɔ di mɔ bɛ tʋ yí fiadɪ'n, bɛ 'tʋ yí fiadɪ. Sʋanlan m'ɔ kɔ fa dadɪɛ kɔ hun
sʋanlan'n, bɛ 'fa dadɪɛ bɛ kun yí muonun bie. Ɛhɪka ati, ɔ sɛ kɛ Nyanmɪan menian'n-mɔ
hélɛ kɛ bɛ le dedi ɛsɛ bɛ kʋala abʋtalɛ si.

3. Naan'n m'ɔ fi asɪɛ nɪn abʋ 'ba fite'n

11 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun naan kʋn biekun. Ɔ fi asɪɛ nɪn abʋ ɔ kɔ fite. Ɔ le
mmɛ nnyuan kɛ bʋa baa mmɛ. Yí ɛjʋjɔlɛ'n soman naan kɔkɔlɛ'n dɪɛ'n.
12 Ɔ le naan'n m'ɔ lili mʋa fitelɪ'n tunmin'n kʋalaatin yê ɔ fa yɔ ninnge'n-mɔ wɔ yí
nyunnun ɔ. Ɔ kɔ man asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ kɔ kpati kɔ sʋ alimʋa naan'n mɔ bɛ bʋtalɪ
yí kɛ ɔ 'wu mɔ yí kanlan'n hɔlɪ'n.
13 Ɔ kɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge mgbili mgbili kpa, dede ɔ man sîn bɔbɔ fi nyanmɪansʋ ɔ
tɔ asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaa anyunnun ɛbɛlɛ.
14 Asinbɛnwʋn ninnge'n mɔ bɛ manlɪn yí atɪn kɛ ɔ yó wɔ alimʋa naan nɪn anyunnun
ɛbɛlɛ'n, ɔ manlɪn menian'n-mɔ minlinlin. Ɔ kɔ han kɔ hele asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ kɛ bɛ
nían alimʋa naan nɪn anwʋn sʋ bɛ sé abaaba kʋn nán bɛ sʋ́ yí. Alimʋa naan'n y'ɔ le mɔ bɛ
le dadɪɛ bɛ bʋtalɪ yí ewue ɛbʋta mɔ ɔ'a nwu man'n.
15 Bɛ kɔ man kasian naan nɪn atɪn kɛ ɔ mán abaaba'n ngʋan maan ɔ jʋ́jɔ ɛsɛ ɔ hʋ́n bɛ́
kʋalaa mɔ bɛ ngulo man kɛ bɛ sʋ yí'n.
16 Mgbain o, mmatʋnman o, esikafʋɛ o, ehianfʋɛ o, nganga o, bɛ́ mɔ bɛ tɪ man nganga
o, naan'n kɔ man bɛ kɔ sesie bɛ́ kʋalaa bɛ́ nzɔlɛ bɛ́ sa fama'n anaan bɛ́ nwʋnnaan nɪn asʋ.
17 Sʋanlan mɔ b'a nzie man yí nzɔlɛ sɔ'n bie'n, ɔ le man atɪn ɔ ndo man like, ɔ le man atɪn
ɔ ndɔnɪn man like. Nzɔlɛ sɔ'n y'ɔ le naan'n dunman'n anaan yí dunman'n mgbʋnndan
nzɔlɛ'n.
18 Ɛwa dɪɛ, bɛngɛlɛfʋɛ ɛjɔlɛ ɔ. Sʋanlan m'ɔ sɪ ngɛlɛ'n kʋala kɛ ɔ tɪtɪ ɔ nwun naan'n
dunman'n mgbʋnndan nzɔlɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan dunman ɔ. Yí nʋan tɪ ɛya nsian
abulasian nʋn nsian.

14

4. Nyanmɪan Bʋa Baa'n nʋn yí menian'n-mɔ

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun *Bʋa Baa'n kɛ ɔ jin Sɪʋn bʋka nɪn asʋ. Menian akpɪɪ
ɛya kʋn abulanan nʋn nnan jijin yí nwʋn ɛbɛlɛ. B'a hɛlɛ Bʋa Baa'n nʋn yí Sɪ bɛ́ dunman'n
bɛ́ nwʋnman nɪn asʋ.
2 N gɔ tɪ anɪɛ bie. Anɪɛ sɔ'n fi nyanmɪansʋ. Ɔ te kɛ asue agualɪɛ mgbili'n-mɔ. Ɔ te kɛ
mgbanlanlan m'ɔ kɔ te sɛlɛ kpa'n. Anɪɛ sɔ'n mɔ n dɪlɪ'n tɪ kɛ sanngo mɔ bɛ lɛ bɔ ɔ.
3 Menian nwala nwala sɔ'n-mɔ jijin Nyanmɪan belemgbin bia'n, nʋn naan nnan'n ɔ nʋn
mgbain abulaa nʋn nnan nɪn anyunnun ɛbɛlɛ, bɛ lɛ tʋ ejue fʋfɔlɛ kʋn. Ejue sɔ'n, sʋanlan

fíí ngʋala man yí suan, sannan menian akpɪɪ ɛya kʋn abulanan nʋn nnan'n mɔ Zozi falɪ yí moja'n tolɪ bɛ́ asɪɛ nɪn asʋ nɪn ala.

4 Menian sɔ'n-mɔ nʋn balasua a nzan man nun b'a ngua man bɛ́ nwʋn efian. Bɛ́ nwʋn tɪ. Lɪka biala mɔ bʋa Baa'n 'kɔ'n, bɛ́ nʋn yí yɛ̂ ɔ kɔ ɔ. B'a to bɛ́ wɔ menian'n-mɔ afian. Bɛ tɪ kɛ alimʋa ninnge mɔ bɛ lɛ fa bɛ bɔ afɔlɪɛ bɛ man Nyanmɪan ɔ nʋn Bʋa Baa'n.

5 Cɪan bie lé, bɛ tɪlɪ man kɛ ato ɛjɔlɛ fi menian sɔ'n-mɔ anʋan a fite. Efian fíí nnʋn man bɛ́ nwʋn.

5. Nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ nsan'n

6 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn. Bɔfʋɛ sɔ'n, anɪn ɔ lɛ tu sɪn anwunno anwunno kpa. Yí dein y'ɔ di kɛ ɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ le man ayuelɪɛ'n ɔ kele asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaatin, mân mân'n-mɔ, anɪɛ anɪɛ'n-mɔ, ɔ nʋn afilie afilie'n-mɔ.

7 Bɔfʋɛ'n lɛ tɪan sɛlɛ kpa kan kɛ: "Ɛmɔ súlo Nyanmɪan Kpili nán bɛ wúla yí anunmin-nyanmʋn! ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ'n mɔ ɔ 'fa bua menian'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ nɪn a ju. Ɛmɔ só sʋanlan'n m'ɔ bɔlɪ anwunno nʋn asɪɛ'n, jenvie'n nʋn asutile'n-mɔ'n."

8 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun. Ɔ si alimʋa dɪɛ nɪn asʋ. Yí nwan: "Ɔ'a tɔ! Ɔ'a tɔ! Kulo kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Babilɔnʋn nɪn a tɔ! Yí mɔ ɔ'a su yí ajʋamannɪn bobolobe nzan'n ɔ'a man mân kʋalaa a nʋn'n!"

9 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun. Ɔ si alimʋa dɪɛ nnyuan'n-mɔ asʋ. Ɔ lɛ tɪan sɛlɛ kpa kan kɛ: "Sʋanlan biala m'ɔ kɔ sʋ naan'n nʋn yí abaaba'n, m'ɔ kɔ tie maan bɛ kɔ sie yí nwʋnman anaan yí sa nɪn asʋ nzɔlɛ'n,

10 sʋanlan sɔ'n, Nyanmɪan Kpili 'fɛ yí nwʋn ɛya kpili kpa, ɔ 'tua yí yí nwʋn kalɛ. Yí nwʋn kalɛ mɔ ɔ 'tua yí'n, ɔ tɪ kɛ nzan m'ɔ yɔ sɪ, mɔ b'a ngua man nun nzue b'a nda man yí nʋan ɔ. Ɔ 'nʋn yí kʋalaa. Ɔ 'nwun yalɛ kpili kpa sîn'n nʋn like'n m'ɔ ban nvan nvan kɛ tui ndunmunlan nɪn anun wɔ nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ nwannzan-nwannzan'n-mɔ nʋn Bʋa Baa nɪn anyunnun ɛbɛlɛ.

11 Sîn nɪn ewusanlan'n mɔ ɔ 'kpunmgbun bɛ́'n, ɔ nyue man lé. Bɛ́ mɔ bɛ kɔ sʋ naan'n, ɔ nʋn yí abaaba'n, mɔ ɛsɛ bɛ kɔ tie maan bɛ kɔ sie naan'n nzɔlɛ'n bɛ́ nwʋn'n, menian sɔ'n-mɔ, kɔngɔɛ nʋn eyua, ɛfɛ ala yɛ̂ ɔ la bɛ́ sʋ ɔ."

12 Ɛhɪka ati, bɛ́ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Nyanmɪan bɛ di yí mala nɪn asʋ, mɔ bɛ de Zozi bɛ di ananhɔlɛ nun'n, ɔ di kɛ bɛ kele kɛ bɛ si abʋtalɛ.

13 Ɛhɪ anzin, mɪn 'tie a, n gɔ tɪ anɪɛ bie. Anɪɛ sɔ'n fi nyanmɪansʋ. Ɔ lɛ kan kele mín kɛ: "Kɛlɛ ɛjɔlɛ ɛhɪ: Tɛmʋn mɔ yɛ wɔ nun'n, nyila hán bɛ́ mɔ bɛ wu wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun'n!" Nyanmɪan Wawɛ'n kɔ sɔ sʋ kɛ: "Sakpa, ɔ tɪ ananhɔlɛ. Bɛ kʋala kɛ bɛ de bɛ́ ɛnwʋnmɪan wɔ́ bɛ́ junman elie nɪn anun. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ nyɔlɪɛ kpa'n mɔ b'a yɔ'n si bɛ́ sʋ."

6. Asɪɛ nɪn asʋ ninnge ɛtɪɛ'n

14 Ɛhɪ anzin, mɪn 'tʋ mín nyɪn biekun an, n gɔ nwun nyanmɪan nɪn anyunnun bɔlɛ́ fufue kʋn. Sʋanlan kʋn tɪ sʋ, ɔ soman Mân Baa. Esika kɔkɔlɛ abotile bɔ yí ti. Ɔ le dadɪɛ ati tɔkɔlɛ nâ nâ kʋn yí sa nun.

15 Ɛhɪ anzin, nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun fi Nyanmɪan sua nɪn anun kɔ fite, ɔ lɛ tɪan sɛlɛ kpa ɔ kan kele sʋanlan'n m'ɔ tɪ bɔlɛ́ nɪn asʋ'n kɛ: "Fa wɔ́ dadɪɛ ati tɔkɔlɛ'n, nán tɪ asɪɛ nɪn asʋ ninnge'n. Ɔ sanlɪn kɛ asɪɛ nɪn asʋ ninnge'n kʋalaa a bʋlʋ, bɛ́ ɛtɪɛ tɛmʋn a ju."

16 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, sʋanlan'n m'ɔ tɪ bɔlɛ́ nɪn asʋ'n kɔ tʋ yí dadɪɛ ati tɔkɔlɛ nɪn asɪɛ nɪn asʋ, ɔ kɔ tɪ sʋ ninnge'n.

17 Ɛhɪ anzin, nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun fi Nyanmɪan sua'n m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ nɪn anun kɔ fite. Yí kʋsʋ ɔ le dadɪɛ ati tɔkɔlɛ nâ nâ kʋn yí sa nun.

18 Ɛhɪ anzin, nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun fi esika kɔkɔlɛ tɔbɪlɪ nɪn anun ɔ kɔ fite. Bɔfʋɛ sɔ'n le sîn nɪn asʋ tunmin. Ɔ kɔ tɪan sɛlɛ kpa ɔ kɔ han kɔ hele nunhan'n m'ɔ le dadɪɛ tɔkɔlɛ nâ'n kɛ: "Fa wɔ́ dadɪɛ ati tɔkɔlɛ'n tɪ asɪɛ nɪn asʋ divɪn sosokpue'n-mɔ, ɔ sanlɪn kɛ yí mma nɪn a bʋlʋ."

19 Kɛ ɔ hanlın sɔ'n, bɔfʋɛ'n kɔ tʋ yí dadıɛ ati tɔkɔlɛ nın asıɛ nın asʋ. Ɔ kɔ tı asıɛ nın asʋ
divın sosokpue'n-mɔ ɔ kɔ gua lıka kpili'n mɔ bɛ hyuhyuin divın nzue'n. Lıka sɔ'n y'ɔ le
Nyanmıan sikpɛ'n.
20 Lıka mɔ bɛ 'hyuhyuin divın'n nnʋn man kulo nın asʋ, ɔ wɔ ebolo. Moja fi lıka mɔ bɛ
lɛ hyuhyuin divın'n kɔ fite sʋa wa wa wa. Ɔ kɔ tınngɛ ɔ kɔ hɔ kɔ ju cilo ɛya nsan. Yí bʋ'n kɔ
ɔ ju mɛtılı kʋn nʋn sin.

15

7. Nyanmıansʋ mmɔfʋɛ nsʋ'n ɔ nʋn munnzue nsʋ'n

1 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun asinbɛnwʋn like kpili kʋn nyanmıansʋ ɛlɔ. Like sɔ'n
y'ɔ le kɛ nyanmıansʋ mmɔfʋɛ nsʋ le munnzue nsʋ bɛ́ sa nun. Munnzue nsʋ sɔ'n, munnzue
fíí kʋ́n nnʋn man bɛ́ nzin. Ɔ sanlın kɛ bɛ yɛ̂ bɛ kele Nyanmıan sikpɛ'n lıka m'ɔ kɔ ju nın ɔ.
2 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun jenvie kʋn, ɔ tı kɛ niannun, sîn fʋla nun. N gɔ
nwun bɛ́ mɔ bɛ lili naan'n nʋn yí abaaba'n nʋn yí dunman nın asʋ kunnunmun'n. Bɛ jijin
jenvie'n m'ɔ tı kɛ niannun nın asʋ, bɛ lile sanngo'n mɔ Nyanmıan falı manlın bɛ́'n bɛ́ sa
nun.
3 Bɛ lɛ tʋ Nyanmıan akʋa *Moyizı ejue'n nʋn *Bʋa Baa nın ejue'n. Bɛ́ nwan:
"Yɛ́ Mın Tunminfʋɛ Nyanmıan Kpili,
wɔ́ junman mgbili'n mɔ ɛ di'n
sin menian'n-mɔ anwʋn!
Ɛ tı mân mân'n-mɔ kʋalaa bɛ́ belemgbin.
Wɔ́ ninnge'n kʋalaa mɔ ɛ yɔ'n tı ananhɔlɛ,
ɛsɛ yí kʋalaa tı fɔ́ʋ́n.
4 Yɛ́ Mın, nwan yɛ̂ ɔ nzulo man wɔ́ ɔ?
Nwan yɛ̂ ɔ ngulo man kɛ
ɔ wula wɔ́ anunminnyanmʋn ɔ?
Wɔ́ dıɛ, ɛ tı kʋnlʋn-ngʋnlʋn.
Mân nın anun menian'n-mɔ kʋalaa
'ba kʋtʋ wɔ́ nyunnun.
Ɔ sanlın kɛ b'a nwun yí kɛ wɔ́ junman'n
mɔ ɛ di'n tı fɔ́ʋ́n."
5 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun yí kɛ Nyanmıan sua nwannzan-nwannzan'n m'ɔ
wɔ anwunno ɛlɔ, mɔ nyıhyɛ alaka jin nun'n kɔ tike.
6 Nyanmıansʋ mmɔfʋɛ nsʋ'n mɔ bɛ le munnzue nsʋ'n bɛ́ sa nun'n fi Nyanmıan sua nın
anun bɛ kɔ fite. Bɛ wowula taladıɛ nvufue nhyıhyıɛın mınmıaın mınmıaın yɛ̂ esika kɔkɔlɛ
bɛlɛtı hyı bɛ́ afian.
7 Naan nnan nın anun kʋn kɔ wowula mmɔfʋɛ nsʋ nın asa nun esika kɔkɔlɛ kangɔ nsʋ.
Kangɔ nsʋ sɔ'n-mɔ, Nyanmıan m'ɔ tı ası dahuu'n, yí sikpɛ'n yi yí.
8 Nyanmıan Kpili anunminnyanmʋn'n, ɔ nʋn yí tunmin'n kɔ yı ewusanlan, ɔ kɔ fa
Nyanmıan sua'n lıka kʋalaatin. Munnzue nsʋ'n mɔ mmɔfʋɛ nsʋ'n le'n, sɛ ɔ yɔlı man dede
ɔ sınlın man an, sʋanlan fíí ngʋala man Nyanmıan sua nın anun wʋlʋ.

NYANMIAN SIKPƐ KANGƆ NSU'N

16

1. Alimʋa kangɔ'n

1 Ɛhı anzin, mın 'tie a, n gɔ tı anıɛ bie, ɔ fi Nyanmıan sua nın anun ɛlɔ. Anıɛ sɔ'n lɛ tıan
sɛlɛ kpa ɔ kan kele mmɔfʋɛ nsʋ'n kɛ: "Ɛmɔ hɔ́ bɛ bʋ́tu Nyanmıan sikpɛ'n m'ɔ yi kangɔ nsʋ
nın asıɛ nın asʋ!"
2 Alimʋa bɔfʋɛ'n kɔ hɔ kɔ butu yí dıɛ nın asıɛ nın asʋ. M'ɔ butuli yí yuelı'n, kanlan ɛtɛ ɛtɛ
m'ɔ fʋfʋ kɔ tutu bɛ́ mɔ bɛ sʋlı naan'n nʋn yí abaaba'n, mɔ yí nzɔlɛ'n wɔ bɛ nwʋn'n.

2. Kangɔ'n m'ɔ tian yí nnyuan'n

3 Ɛhı anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnyuan'n kɔ butu yí dıɛ'n jenvie nın anun. Asue'n kɔ kaci
moja kɛ sʋanlan mɔ ɔ'a wu anwʋn moja. Nun ninnge'n-mɔ kʋalaa kɔ wu.

3. Kangɔ'n mɔ tian yí nsan'n

4 Ɛhı anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsan'n kɔ butu yí dıɛ nın asue mgbili'n-mɔ nʋn asutile'n-
mɔ anun. Yí kʋalaa kɔ kaci moja.
5 Ɛhı, mın 'tie a, anın bɔfʋɛ'n m'ɔ nıan asue'n-mɔ asʋ'n lɛ kan kɛ:
"Ɛ tı fɔ́ʋ́n, wɔ́ mɔ ɛ wɔ ɛbɛlɛ ɛnɛ,
mɔ anın ɛ wɔ ɛbɛlɛ daba'n.
Ɛ tı nwannzan-nwannzan.
Ɔ sanlın kɛ, mɔ a yɔ'n, yí nyın ɔ.
6 A man bɛ́ moja a nʋn,
afı b'a gua wɔ́ menian'n-mɔ
nʋn wɔ́ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ moja.
Mɔ b'a kpʋnndɛ'n yê b'a nyan yí ɔ."
7 Ɛhı anzin, mın 'tie a, anın bɔfʋɛ'n m'ɔ nıan esika kɔkɔlɛ tɔbılı nın asʋ'n lɛ kan kɛ:
"Yuo, yɛ́ Mın Tunminfʋɛ Nyanmıan Kpili,
wɔ́ ndɛɛ ebua'n tı ananhɔlɛ, ɔ tı sɛsɛ."

4. Kangɔ'n m'ɔ tian yí nnan'n

8 Ɛhı anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnan'n kɔ butu yí dıɛ'n sɛnzɛ nın asʋ. Bɛ kɔ man sɛnzɛ nın
atın kɛ ɔ júe ɔ yɛ́yala asıɛ nın asʋ menian'n-mɔ.
9 Ɔ kɔ yɛyala menian'n-mɔ anwʋn'n. Menian'n-mɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ kɔ tia Nyanmıan
m'ɔ le tunmin wɔ munnzue sɔ nın asʋ'n. B'a nnun man bɛ́ nwʋn b'a nwula man
Nyanmıan anunminnyanmʋn.

5. Kangɔ'n m'ɔ tian yí nnun'n

10 Ɛhı anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnun'n kɔ butu yí dıɛ'n naan'n belemgbin bia nın asʋ.
Ɛbɛlɛ ala, yí mân'n kɔ kaci awosin. Bɛ́ m'ɔ sie bɛ́'n kɔ kpʋsa bɛ́ tofeleman wɔ yalɛ'n mɔ bɛ
lɛ nwun yí'n dunman nun.
11 Bɛ́ nwʋn nganlan nganlan'n-mɔ nʋn yí ɛfʋfʋɛ'n m'ɔ lɛ fʋfʋ bɛ́'n dunman nun, bɛ kɔ han
ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ kɔ tia Anwunno Nyanmıan'n. B'a nnun man bɛ́ nwʋn b'a nyaci man bɛ́ nyɔlıɛ
ɛtɛ'n-mɔ b'a ngua man.

6. Kangɔ'n m'ɔ tian yí nsian'n

12 Ɛhı anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsian'n, kɔ butu yí dıɛ nın asue kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Efalatı
nın anun. Asue'n kɔ yue nun. Atın kɔ la nun kɔ man mmelemgbin'n-mɔ mɔ bɛ fi sɛnzɛ
afitelıɛ'n.
13 M'ɔ yɔlı sɔ'n, mın 'nıan an, anın wawɛ ɛtɛ nsan, bɛ tı kɛ kɛlɛ. Kʋn fi naan kɔkɔlɛ kpili
nın anʋan nun kɛ fite. Kʋn fi naan nın anʋan nun kɔ fite. Kʋn kʋsʋ fi ato kpɔmanfʋɛ nın
anʋan nun kɔ fite.
14 Mmɔnsanmʋn wawɛ-mɔ ɔ. Wawɛ sɔ'n-mɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge. Bɛ lɛ kɔ mân nın
anun mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa anwʋn bɛ kɔ wowula bɛ́ bʋ maan bɛ kokuan bɛ́ nʋan,
nán Tunminfʋɛ Nyanmıan cıan kpili'n ju a, anın b'a hʋn ɛlɔɛ'n.
15 Yɛ́ Mın nwan: "Tie, mın 'ba a nvu nun kɛ awofʋɛ. Nyila hán sʋanlan mɔ mın 'ba ju
mɔ ɔ lɛ nnafı man, m'ɔ nıan yí taladıɛ nın asʋ, mɔ ɔ 'kɔ a, yí nwʋn gua man sʋ nán nyian a
hun yí."
16 Mmɔnsanmʋn wawɛ'n-mɔ kɔ hohuan mmelemgbin'n-mɔ anʋan lıka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
ebele anıɛ nın anun Haamagedʋn'n.

7. Kangɔ'n m'ɔ tian yí nsʋ'n

17 Bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsʋ'n kɔ butu yí dɪɛ nɪn anwʋnman nɪn anun. Mɪn 'tie a, anɪɛ bie fi
Nyanmɪan sua nɪn anun belemgbin bia nɪn anwʋn ɛlɔ. Anɪɛ sɔ'n, lɛ kan kɛ: "Sian dɪɛ, ɔ'a
yue!"
18 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, nyanmɪan'n kɔ kpɛ mɪaɪn, n gɔ tɪ ɛjʋjɔlɛ, mgbanlanlan'n kɔ te. Asɪɛ'n
kɔ kpusu kpili kpa. Kɛ ɔ kpɪnlɪn kpusuli'n, bɛ bɔlɪ kulo sʋanlan bɛ tʋlɪ asɪɛ nɪn asʋ dede mɔ
ɔ 'ju ɛnɛ'n, asɪɛ'n kpusulɪ man sɔ lé.
19 Kulo kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Babilɔnʋn nɪn anun kɔ kpacɪ nsan. Mân nɪn anun kulo mgbili
mgbili'n-mɔ kʋalaa kɔ sɛcɪ. Nyanmɪan ati kɔ kacɪ kulo kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Babilɔnʋn'n.
Nyanmɪan kɔ fa kangɔ'n mɔ yí sikpɛ nzan'n wɔ nun'n ɔ kɔ man Babilɔnʋn kɔ nʋn.
20 Asue afian kpɔlɛ'n-mɔ kʋalaatin nʋn mmʋka'n-mɔ abʋsʋ kɔ nunnun.
21 Asukɔcʋɪn mgbili mgbili kpa, mɔ kʋn kʋala kɛ ɔ ju tonun abulanan kɔ tɪtɪ kɔ gua
menian'n-mɔ asʋ. Menian'n-mɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ kɔ tia Nyanmɪan, ɔ fi yalɛ kpili'n mɔ
asukɔcʋɪn'n helelɪ bɛ́'n.

BABILƆNƱN ANWƱN ƐJƆLƐ KPƆLƐ NSƱ'N

17

1. Tutu balasua'n

1 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, mmɔfʋɛ nsʋ'n mɔ bɛ le kangɔ nsʋ nɪn anun kʋn kɔ han kɔ hele mín kɛ:
"Bala maan n géle wɔ́ kɛ bɛ 'kpɪn bɛ tua balasua'n m'ɔ si tutu'n kpili'n kalɛ'n. Tutu balasua
sɔ'n, y'ɔ le kulo kpili'n mɔ b'a si yí asue mgbili'n-mɔ anʋan'n.
2 Mân nɪn anun mmelemgbin'n-mɔ nʋn yí a la. Asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ a nʋn yí
ajʋanmannɪn nzan'n b'a bʋ."
3 Wawɛ nun, bɔfʋɛ'n nʋn mín kɔ hɔ ɛwâ kʋn anun. Mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun balasua
kʋn. Balasua sɔ'n tɪ naan kɔkɔlɛ kpa kʋn asʋ. B'a hɛhɛlɛ dunman dɔʋn b'a gua naan nɪn
asʋ. Dunman sɔ'n-mɔ tɪ Nyanmɪan dunmannzɛcɪɛ dunman. Naan sɔ'n le tile nsʋ yê mmɛ
bulu.
4 Balasua sɔ'n wula taladɪɛ kɔkɔlɛ kpa. Yí nwʋn njʋaba'n tɪ esika kɔkɔlɛ, nyɔbʋɛ mɔ bɛ
mian yí nwʋn nʋn afile. Ɔ le esika kɔkɔlɛ kangɔ kʋn yí sa nun. Yí busuɔfʋɛ ninnge nʋn yí
satɪlɪfʋɛ nyɔlɪɛ'n-mɔ yi yí tɛkɛɛ.
5 B'a hɛlɛ anyɪnndala dunman kʋn b'a gua yí nwʋnman nɪn asʋ. Dunman sɔ'n, yí bʋ y'ɔ
le kɛ: "Babilɔnʋn m'ɔ tɪ kulo kpili'n, ɔ tɪ asɪɛ nɪn asʋ tutu'n-mɔ nʋn busuɔfʋɛ'n-mɔ anin."
6 Mɪn 'nɪan an, anɪn balasua sɔ nɪn a nʋn Nyanmɪan menian'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ lili Zozi
anwʋn adanzɪɛ ananhɔlɛ nun'n moja'n dede ɔ'a bʋ nzan.
Mɔ n nwunlin balasua sɔ'n, ɔ sinlin mín nwʋn sʋnman.
7 Ɛhɪ a, bɔfʋɛ'n kɔ bisa mín kɛ: "Ɛjɔlɛ'n sin wɔ́ nwʋn kɛ sɛ? Balasua'n m'ɔ tɪ naan ati nsʋ
m'ɔ le mmɛ bulu nɪn asʋ'n, mɪn 'ba han bɛ́ bʋ ɛjɔlɛ mɪn kele wɔ́.
8 Naan'n mɔ a nwun yí'n, anɪn ɔ wɔ ɛbɛlɛ daba, nan sian dɪɛ, ɔ nnʋn man ɛbɛlɛ kʋ́n. Nan
kʋsʋ ɔ fi kunman nɪn anun ɔ 'ba fite ɔ kɔ minlin. Kɛ Nyanmɪan Kpili bɔlɪ mân'n, asɪɛ nɪn asʋ
menian mɔ bɛ́ dunman nnʋn man ngʋan kalata nɪn anun'n, mɛlɛ mɔ bɛ 'ba nwun naan'n,
ɔ 'ba sin bɛ́ nwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ, daba anɪn naan sɔ'n wɔ ɛbɛlɛ, b'a nnwun man yí kʋ́n, bɛ
'nɪan an, yí ahɪ.
9 "Ɛwa, ɔ di ngɛlɛ kpa nán sʋanlan a tɪ ɛjɔlɛ ɛhɪ abʋ. Tile nsʋ'n, bɛ tɪ mmʋka nsʋ mɔ
balasua'n tɪ sʋ ɔ. Tile nsʋ'n kʋsʋ tɪ mmelemgbin nsʋ.
10 Nunhan nnun mɛlɛ dɪɛ a sɪn. Kʋn tɛ tɪ bia nɪn asʋ. Nunhan'n m'ɔ tian yí nsʋ'n tanlanlɪn
man bia nɪn asʋ. Nan sɛ bɛ sie yí sʋ a, ɔ ngɔ hyɛ man.
11 Naan'n mɔ anɪn ɔ wɔ ɛbɛlɛ daba mɔ ɔ nnʋn man ɛbɛlɛ kʋ́n'n, yí kʋsʋ ɔ tɪ belemgbin. Ɔ
tɔ bɛ́ sʋ mɔcʋɛ. Nan kʋsʋ mmelemgbin nsʋ'n mɔ bɛ 'minlin'n, ɔ wɔ bɛ́ nun bie.
12 "Mmɛ bulu'n mɔ a nwun yí'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ tɪ mmelemgbin bulu. Nan bɛ́ dɪɛ, bɛ sielɪ man
bɛ́ bia sʋ. Bɛ 'ba man bɛ́ tunmin maan bɛ nʋn naan'n di belemgbin dɔhyʋɪlɪ kʋn.

13 Mmelemgbin bulu sɔ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ́ ajʋnlın tı kʋn. Bɛ fa bɛ́ tunmin'n bɛ di junman
bɛ man naan'n.
14 Bɛ 'ba fa ɛlɔɛ bɛ tʋa *Bʋa Baa'n. Nan Bʋa Baa'n 'ba li bɛ́ sʋ kunnunmun. Ɔ sanlın kɛ,
ɔ tı mınlıan'n-mɔ kʋalaa Amın, mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa Belemgbin. Bʋa Baa'n nʋn yí
sasʋ'n-mɔ, bɛ́ mɔ ɔ'a fɛlɛ bɛ́ yí nwʋn mɔ bɛ nʋn yí nanndı ananhɔlɛ nun'n, ɔ nʋn bɛ́ yê bɛ 'di
kunnunmun nın ɔ."
15 Bɔfʋɛ'n kɔ han kɔ hele mín biekun kɛ: "Asue asue'n-mɔ mɔ tutu balasua'n tı yí nʋan
mɔ a nwun yí'n, ɔ kele meninsʋnman, anıɛ anıɛ nʋn mân mân.
16 Mmɛ bulu'n mɔ a nwun yí'n, bɛ́ nʋn naan'n, bɛ 'ba kpɔ tutu balasua'n. Bɛ 'ba tʋa yí
bɛ de yí nwʋn ninnge'n maan ɔ ka yí nwʋn mgban. Bɛ 'di yí nwʋn naan'n bɛ tʋ yí bʋsʋ nın
anun sîn bɛ yala yí.
17 Afı Nyanmıan a man mmelemgbin bulu sɔ nın atın kɛ bɛ yɔ́ yí muonun yí kunnun
like. Mmelemgbin bulu sɔ'n-mɔ abʋ 'ba yɔ kʋn, bɛ 'ba fa bɛ́ belemgbin tunmin'n bɛ di
junman bɛ man naan'n dede ɔ 'ju tɛmʋn mɔ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n kɔ kpın sʋ'n.
18 "Yí bɛ-yue-asıɛ, balasua'n mɔ a nwun yí'n, yí y'ɔ tı kulo kpili'n m'ɔ sie asıɛ nın asʋ
mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa ɔ."

18

2. Babilɔnʋn 'ba tɔ ası

1 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun kɛ ɔ fi nyanmıansʋ
ɔ lɛ ju. Bɔfʋɛ sɔ'n le tunmin kpili kpa. Yí nwʋn'n ta dede bɛ nwun yí anunminnyanmʋn
nın asıɛ'n lıka kʋalaatin.
2 Anın ɔ lɛ tıan sɛlɛ kpa kan kɛ:
"Ɔ'a tɔ ası! Ɔ'a tɔ ası!
Kulo kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Babilɔnʋn nın a tɔ ası!
Ɔ'a kaci mmɔnsanmʋn'n-mɔ kulo.
Ɔ'a kaci wawɛ ɛtɛ ngacile'n-mɔ kʋalaa fıabɛlɛ.
Ɛbɛlɛ yê nnʋnman ɛtɛ ɛtɛ
mɔ sʋanlan ngulo man'n kʋalaa wɔ ɔ.
3 Ɔ sanlın kɛ ɔ'a man menian'n-mɔ kʋalaa
a nʋn yí nzan'n bie,
yí ajʋamannın bobolobe nzan'n.
Asıɛ nın asʋ mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa nʋn yí a la.
Asıɛ nın asʋ watafʋɛ'n-mɔ
le yí ninnge nganlanman nganlanman'n
b'a fa b'a nyan bɛ́ nwʋn."

3. Babilɔnʋn esuan'n

4 Ɛhı anzin, mın 'tie a, n gɔ tı anıɛ bie. Anıɛ sɔ'n fi nyanmıansʋ. Yí nwan:
"Mín menian, ɛmɔ fi kulo sɔ nın asʋ bɛ tú
nán ɛmɔ a nyɔ man yí ɛtɛ'n m'ɔ yɔ'n bie,
nán yí ɛtɛ nın anwʋn munnzue a ngan man ɛmɔ.
5 Ɔ sanlın kɛ yí ɛtɛ nın a sʋn
dede ɔ'a kpula nyanmıan'n.
Ɔ man Nyanmıan ati a kacı yí nvʋfʋsʋɛ nyɔlıɛ'n-mɔ.
6 Like'n m'ɔ yɔlı ɛmɔ'n, ɛmɔ nían sʋ bɛ yɔ́ yí bie.
M'ɔ yɔlı ɛmɔ'n, ɛmɔ yɔ́ yí sɔ fâ nnyuan
bɛ túa yí kalɛ.
Kangɔ'n m'ɔ suli nzan'n gualı nun
manlın menian'n-mɔ'n,
ɛmɔ fá sú yí kpê nnyuan bɛ mán yí.
7 Yí nwʋn elie'n
nʋn yí atubɛnwʋn kpili'n m'ɔ tu'n,

ɛmɔ nían sʋ bɛ héle yí ahʋlʋwa nʋn amannınhunlun.
Afı yí nwan: ‘N dı ası kɛ belemgbin balasua.
N dı man kunlannvʋɛ.
Ɛsɛ mın ngɔ li man kunlan lé.’
8 Yí ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ kan nın ati,
munnzue'n-mɔ kʋalaa m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ man yí'n,
ɔ 'ba tʋ yí cıan kʋnmgba cein:
Ɛfʋkɛ m'ɔ kun sʋanlan, kunlan elie nʋn ɛhɔɛ,
ɛsɛ bɛ 'fa sîn bɛ yala yí.
Ɔ sanlın kɛ yɛ́ Mın Nyanmıan
mɔ ɔ'a bua yí ndɛɛ'n le tunmin.
9 “Asıɛ nın asʋ mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ nʋn Babilɔnʋn kulo nın a bɔ
ajʋamannın, bɛ nʋn yí a li mân'n, mɛlɛ mɔ bɛ 'ba nwun yí sîn nın ewusanlan'n, bɛ 'ba
sun yí bɛ yı yí nwʋn awɔ́lɛ.
10 Mɔ bɛ 'ba nwun munnzue'n mɔ ɔ'a han kulo'n, esulo 'ba han bɛ́. Bɛ 'ba jejinlan mʋa
bɛ kan kɛ:
‘Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dıɛ ahı?
Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dıɛ ahı?
Kulo kpili, Babilɔnʋn kulo m'ɔ le tunmin!
B'a fa dɔhyʋılı kʋnmgba cein b'a bua wɔ́ ndɛɛ!’
11 “Asıɛ nın asʋ watafʋɛ'n-mɔ kʋsʋ lɛ sun yí bɛ yı yí nwʋn awɔ́lɛ. Afı bɛ nnyan man
sʋanlan fíí kún ɔ ndo man bɛ́ ninnge'n:
12 Esika kɔkɔlɛ, jɛtɛ, nyɔbʋɛ mɔ bɛ mian yí nwʋn, afile, ɛtanlan fufue, kɔkɔlɛ, mınmıaın
mınmıaın, mmaka ngacile ngacile kʋalaa mɔ bɛ ban fanlan, ninnge ngacile ngacile
kʋalaa mɔ bɛ le ɛsʋınje bɛ yɔ, yí kʋalaa mɔ bɛ le mmaka ngacile ngacile mɔ yí nwʋn cian
bɛ yɔ, ayıwa, bulalɛ, ɛbʋɛ malʋbʋ.
13 Bɛ ngɔ nyan man sʋanlan ngɔ to man bɛ́ baka abʋın'n m'ɔ ban fanlan'n, ɔ nʋn bɛ́
asɛsıan'n, ɔ nʋn bɛ́ anatılı'n, ɔ nʋn bɛ́ alawu'n, ɔ nʋn bɛ́ abɛya'n, ɔ nʋn bɛ́ ngo'n, ɔ nʋn
bɛ́ nzan'n, ɔ nʋn bɛ́ fali'n, ɔ nʋn bɛ́ *bele'n, ɔ nʋn bɛ́ nnalɛ'n, ɔ nʋn bɛ́ mmʋa'n, ɔ nʋn bɛ́
mgbanngɔ'n, nʋn bɛ́ hyuili'n, ɔ nʋn bɛ́ nganga'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tı man nganga'n.
14 “Watafʋɛ sɔ'n-mɔ 'ba se kulo'n kɛ: ‘Ninnge'n kʋalaa mɔ ɛ kulo kɛ ɛ nyan yí'n, ninnge
sɔ'n-mɔ a tʋ a fʋn wɔ́. Wɔ́ anyanbɛnwʋn'n nʋn wɔ́ ninnge nganlanman'n-mɔ a minlin, ɛ
ngɔ nwun man bɛ́ fíí kún.’
15 Bɛ́ mɔ bɛ di wata kulo sɔ nın asʋ mɔ b'a nyan bɛ́ nwʋn'n, mɔ bɛ 'ba nwun munnzue'n
mɔ ɔ'a han kulo'n, esulo 'ba han bɛ́. Bɛ 'ba jinlan mʋa bɛ sun yí bɛ yı yí nwʋn awɔ́lɛ.
16 Bɛ 'ba se kɛ:
‘Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dıɛ ahı?
Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dıɛ ahı?
Kulo kpili'n m'ɔ wula taladıɛ fufue nʋn kɔkɔlɛ
mɔ bɛ́ gua yɔ sı
mɔ esika kɔkɔlɛ ninnge a yi yí kɔmın nʋn yí sa,
m'ɔ le nyɔbʋɛ mɔ bɛ mian yí nwʋn,
ɔ nʋn afile dɔʋn'n,
17 dɔhyʋılı kʋnmgba cein anun,
wɔ́ anyanbɛnwʋn nwala nwala ɛhı kʋalaa a minlin!’
“Bɛ mɔ bɛ nıan meli'n-mɔ asʋ, bɛ́ mɔ bɛ fʋ meli nun bɛ tu atın, bɛ́ mɔ bɛ kan nun, bɛ́ mɔ
bɛ di junman jenvie nın asʋ, bɛ́ kʋalaa bɛ jijin mʋa.
18 “Mɔ bɛ nwunlin sîn'n nʋn ewusanlan'n kulo nın anun'n, bɛ kɔ tɛtıan bɛ́ nwan: ‘Kulo
benin yê anın ɔ nʋn kulo kpili ɛhı sɛ ɔ?’
19 Bɛ 'tu nvutule bɛ gua bɛ́ ti'n-mɔ asʋ. Bɛ 'sun bɛ di yí nwʋn yalɛ, bɛ 'tɛtıan bɛ kan kɛ:
‘Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dıɛ ahı?

Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dɪɛ ahɪ?
Kulo kpili ɛhɪ mɔ ɔ'a man bɛ́ kʋalaa
mɔ bɛ di meli nɪn anun junman nɪn
a nyan bɛ́ nwʋn'n,
dɔhyʋɪlɪ kʋnmgba cein anun,
yí anyanbɛnwʋn'n kʋalaa a minlin!
20 Nyanmɪansʋ amma,
ɛmɔ lí fɛ kɛ kulo sɔ nɪn abʋsʋ a bɔ ɔ!
Nyanmɪan menian, mmɔfʋɛ nʋn mgbɔmanfʋɛ,
ɛmɔ lí fɛ! Ɔ sanlɪn kɛ ɛtɛ'n m'ɔ yɔlɪ ɛmɔ'n,
yí nwʋn ahatua yê Nyanmɪan Kpili a tua yí ɔ.’ ”

4. Babilɔnʋn kulo nɪn ɛsɛcɪɛ'n

21 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn, ɔ le tunmin, ɔ kɔ kuku ɛbʋɛ kpili kʋn kɛ nunhan'n
mɔ bɛ fa bɛ nunkun *bele'n ɔ kɔ tʋ yí jenvie nɪn anun. Yí nwan:
“Bɛ 'fa anwʋnsɛlɛ
bɛ fin Babilɔnʋn kulo kpili nɪn asɪ sɛlɛ kpa
kɛ m'an kpɪn m'an ju ɛbʋɛ kpili'n
m'an tʋ jenvie nɪn anun'n.
Bɛ ngɔ nwun man yí fíí kʋ́n.
22 Cɪan bie lé bɛ ngɔ tɪ man kɛ
sʋanlan kʋn lɛ bɔ sanngo anaan
bɛ lɛ si abile, anaan bɛ lɛ ku fulutu,
anaan kɔnɔtɪ kulo sɔ nɪn asʋ kʋ́n.
Cɪan bie lé bɛ ngɔ tɪ man kɛ
sʋanlan kʋn lɛ di junman ngacile bie
wɔ kulo sɔ nɪn asʋ kʋ́n.
Cɪan bie lé, bɛ ngɔ tɪ man ɛbʋɛ'n
m'ɔ bɛ fa bɛ nunkun bele nɪn angan
wɔ kulo sɔnɪn asʋ kʋ́n.
23 Cɪan bie lé bɛ ngɔ sɔ man kanlannɪɛ
wɔ kulo sɔ nɪn asʋ kʋ́n.
Cɪan bie lé bɛ ngɔ tɪ man balasua nʋn belenzua
mɔ bɛ le ja bɛ́ nwʋn nɪn anɪn'n
kulo sɔ nɪn asʋ kʋ́n.
Ɔ sanlɪn kɛ mân nɪn anun watafʋɛ mgbili'n-mɔ,
ɛbɛlɛ yê bɛ wɔ ɔ.
Kulo nɪn asʋ menian'n-mɔ yɔ jiliwa ninnge
bɛ laka asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaatin.
24 B'a tua Babilɔnʋn nyɔlɪɛ nɪn anwʋn kalɛ.
Ɔ sanlɪn kɛ, Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ,
Nyanmɪan menian'n-mɔ nʋn bɛ́ kʋalaa
mɔ bɛ hunlin bɛ́ asɪɛ nɪn asʋ'n,
ɛbɛlɛ yê bɛ́ moja'n gualɪ ɔ.”

19

5. Alimʋa kunnunmun elie ejue'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'tie a, n gɔ tɪ meninsʋnman anɪn nyanmɪansʋ ɛlɔ. Bɛ lɛ tɪan sɛlɛ kpa bɛ
kan kɛ:
“Aleluya! Bɛ yí yɛ́ Mɪn ayɛ!
Bɛ́ ti ele'n, anunminnyanmʋn'n nʋn tunmin'n
tɪ yɛ́ Nyanmɪan'n dɪɛ.
2 Yí ndɛɛ'n m'ɔ bua'n tɪ ananhɔlɛ, ɛsɛ ɔ tɪ fɔ́ʋ́n.

Ɔ sanlın kɛ balasua'n m'ɔ si tutu bobolobe
ɔ kele asıɛ nın asʊ menian'n-mɔ ɛtɛ'n,
Nyanmıan a bu yí fʊɔ.
Ɔ'a tua yí yí nwʊn kalɛ,
afı ɔ'a hun Nyanmıan ngʊa'n-mɔ."

6. Kunnunmun elie ejue'n m'ɔ tian yí nnyuan'n

3 Ɛsɛ bɛ kɔ han biekun kɛ:
"Aleluya! Bɛ yí yɛ́ Mın ayɛ!
Ɔ sanlın kɛ Babilɔnʊn ewusanlan'n wɔ ɛbɛlɛ dahuu."
4 Mgbain abulaa nʊn nnan'n nʊn naan nnan'n kɔ kʊtʊ bɛ kɔ sʊ Nyanmıan m'ɔ tı belemgbin bia nın asʊ'n. Bɛ́ nwan:
"Amın! Aleluya! Bɛ yí Nyanmıan ayɛ!"

7. Kunnunmun elie ejue'n m'ɔ tian yí nsan'n

5 Mın 'tie a, n gɔ tı anıɛ bie. Anıɛ sɔ'n fı bia nın anun, yí nwan:
"Ɛmɔ kʊalaa mɔ bɛ tı Nyanmıan ngʊa
mɔ bɛ man yí anyınnzɔ'n, mgbain o, mmatʊnman o,
ɛmɔ kʊalaa yí yɛ́ Nyanmıan nın ayɛ!"
6 M'ɔ yɔlı sɔ'n, mın 'tie a, n gɔ tı meninsʊnman anın'n. Bɛ́ nın'n te kɛ asue kpili agualıɛ, ɔ te kɛ mgbanlanlan. Bɛ́ nwan:
"Aleluya! Bɛ yí yɛ́ Mın ayɛ!
Ɔ sanlın kɛ yɛ́ Mın
m'ɔ tı yɛ́ Tunminfʊɛ Nyanmıan'n
le di yí belemgbin'n.
7 Yɛ hán ngɔhʊa yɛ lí ndutue
yɛ wúla yí anunminnyanmʊn.
Ɔ sanlın kɛ *Bʊa Baa nın atɔnvɔlɛ mɛlɛ nın a ju.
Yí yı kʊsʊ a sesie yí nwʊn a yue.
8 B'a man yí yı atın kɛ
ɔ wúla taladıɛ fufue hyıɛın hyıɛın kpa
m'ɔ kpacı mɔ efian fíí nnʊn man nun."
(Taladıɛ fufue'n y'ɔ le Nyanmıan anwʊntıɛ mma'n-mɔ nyɔlıɛ sɛsɛ'n.)
9 Ɛhı a, bɔfʊɛ'n kɔ se mín kɛ: "Ɛjɔlɛ ɛhı mɔ mıın kan mın kele wɔ́'n, kɛlɛ. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ: 'Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ 'di Bʊa Baa nın atɔnvɔlɛ alıɛ'n bie'n!' " Ɔ kɔ han kɔ tʊ sʊ kɛ: "Ɛjɔlɛ ɛhı, Nyanmıan muonun y'ɔ lɛ kan ɔ, ɔ tı man ato."
10 Mɔ bɔfʊɛ'n hanlın sɔ'n, n gɔ tu n gɔ tɔ yí ja nun mıın sʊ yí. Ɔ kɔ se mín kɛ: "N'ɛ yɔ yí sɔ! Nán n dı Nyanmıan akʊa kɛ wɔ́ nʊn wɔ́ nianman'n-mɔ mɔ b'a le ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi yılı hele bɛ́'n b'a li'n. Sʊ Nyanmıan! Ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi a yı a hele ɛmɔ'n y'ɔ le mɔ Nyanmıan Wawɛ'n falı wulalı mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ anʊan'n."

ƐLALIƐ KASIAN NSU'N

1. Ɛkpanngɔ fufue'n nʊn sʊanlan'n m'ɔ tı sʊ'n

11 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, anın nyanmıan nın a buke, ɛkpanngɔ fufue kʊn kɔ fite. Sʊanlan'n m'ɔ tı ɛkpanngɔ sɔ nın asʊ'n, bɛ fɛlɛ yí "Ananhɔlɛfʊɛ nʊn Fɔ́ʊ́nfʊɛ". Ɔ bua menian'n-mɔ ndɛɛ'n sɛsɛ ɛsɛ ɔ kʊn ananhɔlɛ nın ati ɛlɔɛ.
12 Yí nyın'n jue kɛ sîn, ɛsɛ ɔ sʊ belemgbin kele dɔʊn. B'a hɛlɛ dunman kʊn yí nwʊn. Sɛ nán yí ngʊnmıan an, sʊanlan fíí nzı man dunman sɔ'n.
13 Yí taladıɛ'n m'ɔ wula'n, moja a bɔ a gua nun. Sʊanlan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí "Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ".
14 Nyanmıansʊ kʊan mma'n-mɔ kʊalaa tıtı mgbanngɔ nvufue sʊ bɛ si yí sʊ. Bɛ wowula ndaladıɛ nvufue, bɛ le lın yê b'a nwʊn ɔ, efian fíí nnʊn man nun.

15 Sʊanlan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí "Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n", dadɪɛ nâ nâ kʊn fi yí nʊan nun fite.
Dadɪɛ sɔ'n yê ɔ 'fa kun mân nɪn anun menian'n-mɔ mɔ bɛ nʊn yí nni man nɪn ɔ. Ɔ le bulalɛ
kpɔman yí sa nun ɔ 'fa kun bɛ́ mɔ bɛ kpɔ yí'n-mɔ. Ɔ 'tetia yí mgbɔfʊɛ'n-mɔ asʊ ɔ nunkun
bɛ́ kɛ bɛ́ mɔ bɛ le bɛ́ ja bɛ nunkun divɪn baka mma'n bɛ hyuhyuin yí nzue'n. Tunminfʊɛ
Nyanmɪan ɛya kpili'n mɔ ɔ a fɛ'n, kɛ yí sikpɛ'n 'kun menian'n-mɔ nɪn anɪn.
16 Ɛ 'nwun dunman'n mɔ b'a hɛlɛ b'a gua yí taladɪɛ nɪn anun, m'ɔ kɔ yí sɔlɔwa nɪn
anwʊn'n: "Melemgbin'n-mɔ Belemgbin, Mɪnlɪan'n-mɔ Amɪn."

2. Nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n m'ɔ jin sɛnzɛ nɪn anun'n

17 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun yí kɛ bɔfʊɛ kʊn jin sɛnzɛ nɪn anun. Ɔ lɛ tɪan sɛlɛ
kpa fɛlɛ nnʊnman'n-mɔ kʊalaatin mɔ bɛ lɛ tu bɛ sɪn'n kɛ: "Ɛmɔ bála, bɛ yía bɛ lí alɪɛ kpili'n
mɔ Nyanmɪan a tʊn'n.
18 Ɛmɔ bála a li mmelemgbin'n-mɔ nʊn nzalafʊ naan. Ɛmɔ bála a li mgbanngɔ'n-mɔ nʊn
bɛ́ mɔ bɛ tɪ sʊ'n naan. Nganga o, bɛ́ mɔ bɛ tɪ man nganga o, mgbain o mmatʊnman o, ɛmɔ
bála a li bɛ́ naan."

3. Naan'n nʊn ato kpɔmanfʊɛ'n

19 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun naan'n nʊn asɪɛ nɪn asʊ mmelemgbin'n-mɔ. B'a
hohuan bɛ́ ɛlɔɛ menian'n-mɔ anʊan, bɛ 'kɔ a tʊa sʊanlan'n m'ɔ tɪ ɛkpanngɔ nɪn asʊ'n nʊn
yí menian dɪɛ'n-mɔ kʊn ɛlɔɛ.
20 Ɛlɔɛ nɪn anun, bɛ kɔ hyɪ naan'n nʊn ato kpɔmanfʊɛ'n nóle. Ato kpɔmanfʊɛ sɔ'n y'ɔ
yɔlɪ asinbɛnwʊn ninnge naan nɪn anyunnun ɛbɛlɛ nɪn ɔ. Asinbɛnwʊn ninnge sɔ'n-mɔ m'ɔ
yɔlɪ'n y'ɔ falɪ lakalɪ bɛ́ mɔ bɛ sielɪ naan'n nzɔlɛ'n bɛ́ nwʊn bɛ sʊlɪ yí abaaba'n. Bɛ kɔ ju
naan'n nʊn ato kpɔmanfʊɛ nɪn anyɪnwɔsʊɛ bɛ kɔ gua asubula sîn'n mɔ like nvan nvan kɛ
tui ndunmunlan wɔ nun nɪn anun.
21 Sʊanlan'n m'ɔ tɪ ɛkpanngɔ nɪn asʊ'n le dadɪɛ'n m'ɔ san yí nʊan nun'n ɔ kɔ hun bɛ́ bʊ
nga'n-mɔ. Nnʊnman'n-mɔ kɔ li bɛ́ naan.

20

4. Afʊɛ akpɪɪ kʊn'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, anɪn bɔfʊɛ kʊn fi nyanmɪansʊ ɔ lɛ ju. Ɔ le kunman kpʊnlʊn-
mgbʊnlʊn'n sannvɛ'n nʊn ngɔnzɔngɔnzɔ kpili kʊn yí sa nun.
2 Ɔ kɔ hyɪ naan kɔkɔlɛ'n, owo daba'n mɔ yí y'ɔ le Abɔnsanmʊn'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Satan'n.
Ɔ kɔ fa ngɔnzɔngɔnzɔ'n kɔ bɔ yí kpaun dede afʊɛ akpɪɪ kʊn.
3 Bɔfʊɛ'n kɔ ju yí kɔ tʊ kunman kpʊnlʊn-mgbʊnlʊn nɪn anun, ɔ kɔ hala sʊ ɔ kɔ tʊ nun ɔ kɔ
sie sʊ nzɔlɛ. Ɔ'a yɔ yí sɔ nán Satan a nnaka man mân nɪn anun menian'n-mɔ kún dede ɔ
kɔ ju afʊɛ akpɪɪ kʊn nɪn anʊan. Sɛ afʊɛ akpɪɪ kʊn'n sɪn an, ɔ di kɛ bɛ nyannjɪ yí mɛlɛ kaan
anun.

5. Bɛ 'ba tʊ Abɔnsanmʊn sîn nɪn anun

4 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun mmelemgbin bia-mɔ. Bɛ́ mɔ bɛ tɪtɪ sʊ'n, bɛ kɔ
man bɛ́ tunmin kɛ bɛ búa menian'n-mɔ ndɛɛ. Bɛ́ mɔ bɛ lelɪ Zozi bɛ lili mɔ bɛ lili yí nwʊn
adanzɪɛ, mɔ bɛ hanlɪn Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n bɛ helelɪ menian'n-mɔ, mɔ bɛ hunlin bɛ́'n,
n gɔ nwun bɛ́ kʊsʊ bɛ́ ɛkala'n. Menian sɔ'n-mɔ a nzʊ man naan'n bie, ɛsɛ b'a nzʊ man yí
abaaba'n bie. B'a man b'a nzie man bɛ́ naan'n nzɔlɛ'n bie bɛ́ nwʊnman nɪn asʊ nʊn bɛ́ sa
nɪn anwʊn. Bɛ fi ewue nun bɛ kɔ tinnge bɛ nʊn Kilisi kɔ li belemgbin dede afʊɛ akpɪɪ kʊn.
5 (Menian nga'n mɔ bɛ wuli'n, bɛ́ dɪɛ, b'a ndinnge man dede afʊɛ akpɪɪ kʊn'n sɪnlɪn)
Alimʊa ewuetinnge nɪn anɪn.
6 Nyila nʊn anwʊntɪɛ hán bɛ́ mɔ bɛ wɔ alimʊa ewuetinnge nɪn anun'n! Ewue'n m'ɔ
tian yí nnyuan'n le man tunmin bɛ́ sʊ. Bɛ 'kaci Nyanmɪan nʊn Kilisi tɛɛyɪfʊɛ bɛ nʊn yí
di belemgbin dede afʊɛ akpɪɪ kʊn.

5. Abɔnsanmʊn a tɔ asɪ.

7 Sɛ afʋɛ akpɪɪ kʋn'n sɪn an, bɛ 'ba yɪ Satan fi yí fiadɪ sua nɪn anun.
8 Sɛ bɛ yɪ yí a, ɔ 'kɔ a laka asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ, Gɔgʋ nʋn Magɔgʋ mɔ bɛ wɔ asɪɛ nɪn afannan nɪn asʋ'n. Ɔ 'kokuan bɛ́ nʋan nán bɛ kɔ tʋa Nyanmɪan bɛ kʋn. Menian sɔ'n-mɔ sʋnlɪn kɛ jenvie nɪn anʋan anyʋan'n.
9 Bɛ kɔ tʋ bɛ kɔ sanndɪ asɪɛ'n lɪka kʋalaatin, bɛ kɔ bɛ ta bɛ si bɛ yia Nyanmɪan menian'n-mɔ nʋn kulo'n mɔ Nyanmɪan kulo'n. Nan sîn fi anwunno ɔ kɔ tɔ menian sɔ'n-mɔ anun ɔ kɔ yala bɛ́.
10 Abɔnsanmʋn m'ɔ laka menian'n-mɔ'n, bɛ kɔ ju yí bɛ kɔ tʋ asubula sîn'n mɔ like nvan nvan kɛ tui ndunmunlan'n wɔ nun nɪn anun. Sîn sɔ nɪn anun yê naan'n nʋn ato kpɔmanfʋɛ'n gua ɔ. Bɛ 'nwun yalɛ kɔngɔɛ nʋn eyua cɪan daa.

6. Kasian ndɛɛ ebua'n

11 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun belemgbin bia fufue kpili kʋn, ɔ nʋn sʋanlan'n m'ɔ tɪ sʋ'n. Anwunno'n nʋn asɪɛ'n kɔ nwanndi yí nyunnun, b'a nnwun man bɛ́ bʋsʋ fíí kʋ́n.
12 Mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun bɛ́ mɔ b'a wu'n-mɔ, mgbain nʋn mmatʋnman. Bɛ jijin belemgbin bia nɪn anyunnun ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ buke buke kalata'n-mɔ anun. Bɛ kɔ buke kalata kʋn biekun kʋsʋ anun. Kalata sɔ'n y'ɔ tɪ ngʋan kalata nɪn ɔ. Bɛ nɪan bɛ́ mɔ b'a wu'n-mɔ nyɔlɪɛ'n mɔ b'a hɛlɛ b'a gua kalata'n-mɔ anun nɪn anwʋn bɛ bua bɛ́ ndɛɛ.
13 Asue jenvie'n kɔ kpu menian mɔ bɛ wuli nun'n. Ewue nʋn ɛbɔlɔ kʋsʋ kɔ yɪ bɛ́ dɪɛ'n-mɔ kɔ fite fite. Bɛ nɪan sʋanlan kʋn nyɔlɪɛ nɪn anwʋn bɛ bua yí ndɛɛ.
14 Bɛ kɔ ju ewue nʋn ɛbɔlɔ bɛ gua asubula sîn nɪn anun. (Asubula sîn sɔ'n y'ɔ tɪ ewue'n m'ɔ tian yí nnyuan nɪn ɔ.)
15 Sʋanlan biala mɔ b'a ngɛlɛ man yí dunman ngʋan kalata nɪn anun'n, sʋanlan sɔ'n, bɛ 'ju yí bɛ tʋ asubula sîn nɪn anun.

21

7. Zoluzalɛmʋn fʋfɔlɛ'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun anwunno fʋfɔlɛ kʋn ɔ nʋn asɪɛ fʋfɔlɛ kʋsʋ kʋn. Afɪ anwunno daba'n nʋn asɪɛ daba nɪn abʋsʋ a nunnun. Jenvie'n kʋsʋ a nunnun.
2 N gɔ nwun anwʋntɪɛ kulo'n, Zoluzalɛmʋn fʋfɔlɛ'n. Ɔ fi Nyanmɪan anwʋn ɛlɔ anwunno ɔ lɛ ju. Ɔ tɪ kɛ atɔnvɔlɛ balasua mɔ ɔ'a li yí nwʋn kanlanman kpa ɔ lɛ kɔ a le yí hun atɪn ɔ.
3 N gɔ tɪ anɪɛ bie, ɔ fi Nyanmɪan belemgbin bia nɪn anun ɛlɔ. Anɪɛ sɔ'n lɛ tɪan sɛlɛ kpa kan kɛ: "Kulo ɛhɪ asʋ yê Nyanmɪan 'ba tanlan wɔ menian'n-mɔ afian sian dɪɛ nɪn ɔ. Ɔ nʋn bɛ́ 'ba tanlan. Bɛ 'kaci yí menian, yê yí kʋsʋ ɔ 'kaci bɛ́ Nyanmɪan.
4 Ɔ 'cici bɛ́ nyɪn abʋ ɛmʋɪn'n kʋalaatin, sʋanlan mma nwu man fíí kʋ́n, sʋanlan mma nyɪ man awɔ́lɛ fíí kʋ́n, sʋanlan mma nwun man yalɛ fíí kʋ́n. Afɪ daba ninnge'n-mɔ a kpɛ nun."
5 Mɔ anɪɛ'n hanlɪn sɔ yuelɪ'n, sʋanlan'n m'ɔ tɪ belemgbin bia nɪn asʋ'n kɔ han kɛ: "Sian dɪɛ, mɪɪn bɔ ninnge'n-mɔ kʋalaa nvʋfɔlɛ biekun." Ɛsɛ ɔ kɔ se mín kɛ: "Kɛlɛ ɛjɔlɛ ɛhɪ, afɪ mín ɛjɔlɛ'n tɪ ananhɔlɛ, ɔ fata kɛ sʋanlan biala de di."
6 Ɔ kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: "Ɔ'a kpɪn sʋ! N dɪ Alɪfa nʋn Omega, n dɪ abʋbɔ nʋn ayuelɪɛ. Sʋanlan biala mɔ nzuhoe lɛ kun yí'n, mɪn 'man yí ngʋan asutile nzue'n bie maan ɔ nʋn yí mgban.
7 Sʋanlan biala m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, ɔ 'nyan acɛdɪɛ sɔ'n. Mɪn 'kaci yí Nyanmɪan, yí kʋsʋ ɔ 'kaci mín wa.
8 Nan bɛ́ mɔ bɛ ngʋala man bɛ́ hue si si Zozi sʋ'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ nne man Zozi bɛ nni man ananhɔlɛ nun'n, ɔ nʋn busuɔfʋɛ mma'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ kun menian'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ bɔ ajʋamannɪn'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ yɔ baye ninnge'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ sɔ amʋan'n, ɔ nʋn atofʋɛ'n-mɔ kʋalaatin, bɛ́ lɪka dɪɛ y'ɔ le asubula sîn nɪn anun mɔ like nvan nvan kɛ tui ndunmunlan'n wɔ nun nɪn anun. Ewue m'ɔ tian yí nnyuan nɪn anɪn."

9 Ɛhı anzin, mmɔfʋɛ nsʋ'n mɔ bɛ lile kangɔ nsʋ'n mɔ kasian munnzue'n-mɔ a yi bɛ́'n, bɛ́ nunhan kʋn kɔ a kɔ han kɔ hele mín kɛ: "Bala maan n géle wɔ́ atɔnvɔlɛ balasua'n, *Bʋa Baa nın ayı'n."
10 Ɔ kɔ fa mín wawɛ nun ɔ nʋn mín kɔ hɔ bʋka kpili kannganlaun kʋn asʋ. Ɔ kɔ hele mín anwʋntıɛ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zoluzalɛmʋn'n. Ɔ fi Nyanmıan anwʋn ɛlɔ anwunno ɔ lɛ ju ası.
11 Nyanmıan anunminnyanmʋn'n lɛ ta kulo sɔ nın asʋ. Kulo sɔ'n ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ mian yí nwʋn'n. Ɔ ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yı zʋasıpʋ'n m'ɔ tı mınmıan-mınmıan kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí kilisıtalı'n.
12 B'a le kulo nın anwʋn dede ɔ'a yia. Yí nwʋn ele'n mɔ b'a le'n, sʋ hɔlı anwunno kpa. B'a kpıkpɛ anʋan bulu nʋn nnyuan b'a gua yí nwʋn. Yê anʋan biala anun, nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn jin ɛbɛlɛ. Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan'n, b'a hɛlɛ kʋn biala dunman anʋan sɔ'n-mɔ asʋ.
13 Kulo nın anwʋn ele mɔ b'a le'n, yí ebue nnan'n kʋalaa asʋ, b'a kpıkpɛ anʋan nsan b'a gua yí nwʋn. Yí ebue kʋn'n m'ɔ kɔ lıka mɔ sɛnzɛ'n fite'n: anʋan nsan. M'ɔ kɔ lıka mɔ sɛnzɛ'n tɔ'n: anʋan nsan. Sɔlɔ: anʋan nsan. Ngʋa: anʋan nsan.
14 Yí nwʋn'n mɔ b'a le'n, b'a fa nyɔbʋɛ bulu nʋn nnyuan yê b'a wula yí bʋ ɔ. Bʋa baa'n *mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan'n, b'a hɛlɛ bɛ́ dunman nyɔbʋɛ sɔ'n-mɔ asʋ.

15 Bɔfʋɛ'n m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ'n kele mín'n, ɔ le baka kʋn yí sa nun. Baka sɔ'n tı esika kɔkɔlɛ. Bɛ fa bɛ susu ninnge. Ɔ 'fa susu kulo'n, yí nwʋn'n mɔ b'a le'n, ɔ nʋn yí anʋan'n-mɔ.
16 Kulo nın anwʋn ele'n mɔ b'a le'n, yí kʋalaa sɛ. Bɔfʋɛ'n kɔ susu kulo'n, yí tınndıın'n tı cilo akpıı nnyuan cilo ɛya nnyuan, yí tɛtɛlɛ'n, nʋn yí sʋ anwunno'n kɛ ɔ tı yí nın anın, bie ndala man bie.
17 Ɔ kɔ susu talɛ'n kʋsʋ. Ɔ bɔ yí bʋ yí ası m'ɔ kɔ anwunno'n, ɔ tı mɛtılı abulasian nʋn nnan. Ɔ susuli yí kɛ menian'n-mɔ kpın susu bɛ́ ninnge'n.
18 Ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí zʋasıpʋ'n, yê b'a fa b'a le yí nwʋn ɔ. Kulo'n muonun dıɛ, bɛ le esika kɔkɔlɛ kpa yê b'a si ɔ. Bɛ nıan nun an, bɛ nwun yí nzin kɛ bondoman.
19 Kulo nın anwʋn mɔ b'a le'n, nyɔbʋɛ mɔ yí nwʋn cian yê b'a fa b'a wula yí bʋ ɔ. B'a fa b'a tʋtɔ nun maan ɔ'a yɔ kanlanman kpa. Alimʋa ɛbʋɛ dıɛ'n, bɛ fɛlɛ yí zʋasıpʋ. M'ɔ tian yí nnyuan'n, bɛ fɛlɛ yí safii, m'ɔ tian yí nsan'n, bɛ́ fɛlɛ yí agatı, m'ɔ tian yí nnan'n, bɛ fɛlɛ yí emelodı,
20 m'ɔ tian yí nnun'n, bɛ fɛlɛ yí oninkisi, m'ɔ tian yí nsian'n, bɛ fɛlɛ yí saadʋanın, m'ɔ tian yí nsʋ'n, bɛ fɛlɛ yí kilizoliti, m'ɔ tian yí mɔcʋɛ'n, bɛ fɛlɛ yí belilı, m'ɔ tian yí ngʋanlan'n, bɛ fɛlɛ yí topazı, m'ɔ tian yí bulu'n, bɛ fɛlɛ yí kilizopalazı, m'ɔ tian yí bulu nʋn kʋn'n, bɛ fɛlɛ yí tulukʋazı, m'ɔ tian yí bulu nʋn nnyuan'n, bɛ fɛlɛ yí ametisitı.
21 Anʋan bulu nʋn nnyuan'n, bɛ le like'n mɔ bɛ fa bɛ yɔ afile'n, yê b'a fa b'a yɔ ɔ. Kulo nın asʋ gua'n tı esika kɔkɔlɛ kpa, bɛ nıan nun an, bɛ nwun yí nzin kɛ bondoman.

22 M'an nnwun man asɔnın sua kulo sɔ nın asʋ. Ɔ sanlın kɛ yɛ́ Mın m'ɔ tı Tunminfʋɛ'n ɔ nʋn Bʋa baa'n yê bɛ tı asɔnın sua nın ɔ.
23 Bɛ mgbʋnndɛ man sɛnzɛ nʋn sala kulo sɔ nın asʋ. Afı Nyanmıan anunminnyanmʋn'n ta kulo nın asʋ yê Bʋa Baa'n tı sʋ kanlannıɛ.
24 Mân nın anun menian'n-mɔ 'ba nanndı yí jawe nın anun. Asıɛ nın asʋ mmelemgbin'n-mɔ kʋsʋ 'ba fa bɛ́ anunminnyanmʋn'n bɛ bʋka sʋ.
25 Kulo nın asʋ anʋan'n-mɔ la sʋ cıan daa, bɛ nnyin man, ɔ sanlın kɛ alısan nnʋn man ɛbɛlɛ.
26 Bɛ 'ba fa mân nın anun anwʋnndıɛ'n nʋn anunminnyanmʋn'n kʋalaa bɛ ba kulo sɔ nın asʋ.
27 Like ɛtɛ fíí ngɔ man kulo sɔ nın asʋ. Sʋanlan mɔ yí abalabɔ'n tı ɛtɛ anaan ɔ di ato'n, ɔ ngɔ man kulo sɔ nın asʋ bie. Bɛ́ mɔ b'a hɛlɛ bɛ́ dunman wɔ Bʋa Baa'n ngʋan kalata nın anun'n, bɛ́ ala yê bɛ 'kɔ kulo sɔ nın asʋ ɔ.

22

Ngʋan baka'n

1 Ɛsɛ bɔfʋɛ'n kɔ hele mín ngʋan asue'n. Asue sɔ nɪn anyɪn'n tɪ jɪnlɪn jɪnlɪn, ɔ tɪ kɛ ɛbʋɛ'n
mɔ bɛ fɛlɛ yí Kilisitalɪ'n. Asue sɔ nɪn ati'n fi Nyanmɪan nʋn Bʋa Baa'n bɛ́ belemgbin bia
nɪn anun.
2 Ɔ sɪn kulo nɪn asʋ gua nɪn afian. Yí nʋan nnyuan nɪn asʋ yê ngʋan baka'n jin ɔ. Baka
sɔ'n, ɔ su kpê bulu nʋn nnyuan afʋɛ kʋn anʋan. Sala biala ɔ su kʋn. Bɛ fa yí nyâ'n bɛ yɔ
mân nɪn anun menian'n-mɔ ayile.
3 Like fíí kʋ́n nnʋn man kulo sɔ nɪn asʋ mɔ Nyanmɪan 'bɔ yí sasan ɔ.
Nyanmɪan Kpili nʋn *Bʋa Baa'n, bɛ 'ba fa bɛ́ belemgbin bia'n bɛ sie kulo sɔ nɪn asʋ, yê
yí ngʋa'n-mɔ 'ba sʋ yí.
4 Bɛ 'nwun Nyanmɪan anyunnun, ɔ 'kɛlɛ yí dunman'n gua bɛ́ nwʋnman nɪn asʋ.
5 Alíɛ ngɔ san man kulo sɔ nɪn asʋ, bɛ ngɔ sɔ man kanlannɪɛ ɛbɛlɛ, eyua kʋsʋ ngɔ fi man
ɛbɛlɛ, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan muonun 'ba ta bɛ́ nwʋn. Bɛ́ kʋsʋ bɛ 'di belemgbin cɪan daa.

Kalata nɪn agualɪɛ nun

6 Bɔfʋɛ'n kɔ han kɔ hele mín kɛ: "Ɛjɔlɛ ɛhɪ-mɔ tɪ ananhɔlɛ, ɔ fata kɛ sʋanlan biala de di.
Yɛ́ Mɪn Nyanmɪan mɔ ɔ'a fa yí Wawɛ'n ɔ'a wula yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ anun'n, ɔ a yí bɔfʋɛ'n
kɛ ɔ bála ɔ'a han ninnge mɔ ɔ 'ba a kɪkaala nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɔ héle yí ngʋa'n-mɔ."
7 Zozi nwan: "Nɪan, mɪn 'ba kɪkaala! Bɛ́ mɔ bɛ de kalata ɛhɪ anun ɛjɔlɛ'n mɔ Wawɛ nɪn
a han'n bɛ di'n, nyila hán bɛ́."
8 Mín Zʋan, mɪɪn di adanzɪɛ kɛ m'an tɪ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ, ɛsɛ m'an nwun yí mín nyɪnsʋ. Mɔ n
nwunlin ninnge sɔ'n-mɔ, mɔ ɛsɛ n yuelɪ ɛjɔlɛ'n tie'n, n gɔ tu n gɔ tɔ bɔfʋɛ'n m'ɔ anɪn ɔ lɛ kan
ɛjɔlɛ'n kele mín nɪn aja nun n gɔ sʋ yí.
9 Mɔ n yɔlɪ sɔ'n nán ɔ'a han ɔ'a hele mín kɛ: "N'ɛ yɔ yí sɔ! N dɪ yɛ́ Mɪn akʋa kɛ wɔ́. N dɪ yɛ́
Mɪn akʋa kɛ wɔ́ nianman'n-mɔ mɔ bɛ tɪ mgbɔmanfʋɛ'n. N dɪ yɛ́ Mɪn akʋa kɛ bɛ́ kʋalaa mɔ
bɛ de kalata ɛhɪ anun ɛjɔlɛ'n bɛ di'n. Yí ti, sʋ Nyanmɪan kʋnmgba cein ala."
10 Ɛhɪ anzin, ɔ kɔ han kɔ hele mín kɛ: "Wawɛ nɪn Anʋan Ɛjɔlɛ'n mɔ a hɛlɛ yí kalata
ɛhɪ anun'n, n'ɛ sie sʋ nzɔlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ ninnge sɔ'n-mɔ kʋalaa mɛlɛ'n mɔ bɛ helelɪ nɪn a
kpunnge.
11 Sʋanlan m'ɔ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n, ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn ɔ yɔ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n ɔ hɔ́ yí nyunnun. M'ɔ
kulo yí nwʋn efian'n, ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn ɔ gúa yí nwʋn efian ɔ hɔ́ yí nyunnun. Nan sʋanlan
kʋsʋ m'ɔ kulo ye ɛyɔlɛ'n, ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn ɔ yɔ́ ye sɔ'n ɔ hɔ́ yí nyunnun. Sʋanlan kʋsʋ mɔ yí
nwʋn tɪ'n, ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn ɔ tánlan anwʋntɪɛ nɪn anun."
12 Zozi nwan: "Nɪan, mɪn 'ba kɪkaala! Mɪn nʋn sʋanlan kʋn biala junman'n m'ɔ lili nɪn
anwʋn ahatua lɛ ba.
13 N dɪ Alɪfa nʋn Omega, n na bɛ́ ti, n na bɛ́ bʋ ati, n dɪ abʋbɔ n dɪ ayuelɪɛ."
14 Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ kpʋ bɛ́ taladɪɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ le atɪn bɛ sɪn anʋan nɪn anun bɛ
wʋlʋ kulo nɪn anun bɛ di baka mma'n m'ɔ man ngʋan'n bie.
15 Nan busuɔfʋɛ mma, bɛ́ mɔ bɛ yɪ jiliwa, ajʋamannɪn mma, bɛ́ mɔ bɛ kun menian, bɛ́
mɔ bɛ sɔ amʋan ɔ nʋn bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ kulo ato elie'n, bɛ́ dɪɛ, bɛ ngɔ man kulo sɔ nɪn asʋ
bie.
16 "Mín Zozi, m'an sʋan mín bɔfʋɛ'n kɛ ɔ nánndɪ Asɔnɪn'n-mɔ anun ɔ hán ɛjɔlɛ sɔ'n kʋalaa
ɔ héle ɛmɔ. N dɪ belemgbin Davidi afilie nɪn anun sʋanlan. N dɪ alɪbahɪan nzalama'n m'ɔ
ta sɛlɛ'n".
17 Nyanmɪan Wawɛ'n nʋn atɔnvɔlɛ balasua'n nwan: "Bala!" Sʋanlan m'ɔ kɔ tɪ ɛjɔlɛ sɔ'n,
yí kʋsʋ ɔ hán kɛ: "Bala!" Sʋanlan mɔ nzuhoe lɛ kun yí'n, ɔ bála. Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ nʋn
ngʋan nzue'n bie'n, ɔ bála a nʋn bie mgban.
18 Mín Zʋan, mɪɪn kannzʋ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ lɛ tie ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan Wawɛ nɪn a yɪ a
hele wɔ kalata ɛhɪ anun'n kɛ: Sɛ sʋanlan kʋn tʋ ɛjɔlɛ ɛhɪ asʋ bie a, Nyanmɪan 'tua yí kalɛ ɔ

man munnzue'n mɔ ɔ 'kan mân'n mɔ b'a hɛlɛ yí ɛjɔlɛ wɔ kalata ɛhı anun'n kan yí maan ɔ bʊ sʊ.
19 Ɛsɛ sɛ sʊanlan kʊn yı ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan Wawɛ nın a yı a hele wɔ kalata ɛhı anun'n bie a, yí ngʊan baka baa dıɛ'n, Nyanmıan 'tʊa yí de. Ɛsɛ anwʊntıɛ kulo'n mɔ b'a han yí nwʊn ɛjɔlɛ wɔ kalata ɛhı anun'n, Nyanmıan mman man sʊanlan sɔ'n ngɔ man ɛlɔ bie.
20 Sʊanlan'n m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ'n nwan: “Yuo, mın 'ba kıkaala.”
Amın! Yɛ́ Mın Zozi, bala!
21 Yɛ́ Mın Zozi nwún ɛmɔ kʊalaa anwʊn anwunnvoe!